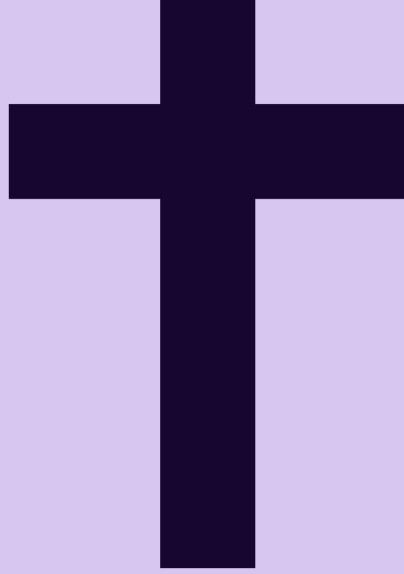

To Ngü Mürü ka Me
bete Gina Ngü (S
Sudan)

Mündü: To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan) New
Testament+

To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan)
Mündü: To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan) New Testament+

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mündü)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
9787304f-bc80-5421-9b63-c767eb819b6f

Contents

Gina Ngü	1
Matayo	91
Marako	165
Luka	210
Yüwane	283
Wü Mürü Tima ka Yesu	334
Rüma	405
1 Korinito	438
2 Korinito	468
Galatiya	488
Efeso	499
Filipoyi	509
Kolosayï	517
1 Tesalonika	525
2 Tesalonika	532
1 Timoteyo	536
2 Timoteyo	545
Tito	552
Filemüna	556
Ebere	558
Yakobo	585
1 Petero	594
2 Petero	603
1 Yüwane	609
2 Yüwane	617
3 Yüwane	619
Yudi	621
Ngü te sere te-ye	625

Gina Ngü

Masere si-ngü

Gina Ngü de gina buku esüka wü buku gbü *Ngari Me 'buru. Fingangü ka mere bi wü kpara gü ba, "Müse ba buku ka Gina Ngü ne me-ye."

Gina Ngü ngbü esere nga wü ngü, te Me mere ta gügü te enga gina ne. Ah ngbü esere ngü ka kotö ake kpî, te Me mere, de wü e gbü wü 'buru. Ah ngbü kpah esere ngü ka gina wü kpara, ta te Me o ewü, wü kundu nih, Adama ake Awa ne. (Gina Ngü 1-5)

Gina Ngü ngbü kpah esere nga mere ngu ta te si, fü ah amörö mere bi wü kpara füh kotö ne 'buru, fü Me ayia aküwa bü nzö wü Nüwa de wü di ye ne. (Gina Ngü 6-10)

Gina Ngü ngbü kpah esere nga ngü ka Abarayama, te di de kundu ye wü di enga *Yisaraye, wü kpara te Me fe ewü, fü ah ayia anzö *ngüte de ewü ne. (Gina Ngü 12-25)

Gina Ngü ngbü kpah esere nga ngü ka Yisaka, ye Abarayama (Gina Ngü 21-27), abe kpah te ye Yisaka de iri ye *Yakobo, ta te Me du fü iri na tîne *Yisaraye ne. (Gina Ngü 25-35)

Gina Ngü ngbü kpah emala nga ngü ka *Yüsefa, ye Yakobo, de wü di enga ni ye. (Gina Ngü 37-50)

Dene ngü ta te Me mere te enga gina

¹ Ta gügü, te enga gina, Me o tö ake kpî me-ye. ² Ta gbü sîkpî la, ngu ngbü ka-ye füh kotö ne bü faaa. Fü sü angbü 'duwa mbirri. Fü *Nzila Wazi Me akoro angbü endoro füh ngu la, da emere tima.

³ Fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Sü lofo elofö." Fü sü ayia alofo 'duwa raa! ⁴⁻⁵ Fü Me aceka sü te elofö la. Fü ngü la areke

gbü jijia na afa sü. Fü ah aye süka malofö sü ake mbiri sü. Fü ah agü iri sü malofö la, gü ba, "ra-sü". Fü ah agü iri mbiri sü la, gü ba, "biti". Dela tima ta te Me mere gbü gina sîkpî.

⁶ Gbü e'ba'basu sîkpî, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Kpî koro ekoro etü ngu la, de ah ye süsüka na, de gara ngbü kpa tikpi, de gara ngbü kötö." ⁷ Te di bala, fü kpî ayia akoro esüka ngu la, ae gara kpa tikpi, fü gara angbü nda-ye kötö, kpah baka te Me mala la. ⁸ Fü Me ayia agü iri e la, gü ba, "kokpî". Dela tima ta te Me mere gbü e'ba'basu sîkpî.

⁹ Gbü ebabata sîkpî, fü Me ayia amala ngü, gü ba, "Ah le de ngu, te ngbü faaa ne, biti te-ye ebiti, 'buru gbü sü biringbö, de ngu ngbü gbü sü ka-ye kpikpi ye, de tö ngbü nda-ye kpah gbü sü ka-ye kpah kpikpi ye." Fü e la ayia amere te-ye kpah bala. ¹⁰ Fü Me agü iri ngu, te biti te-ye la, gü ba, "*mere yi-ngu". Fü ah agü iri sü, de te ngu ürü tete na, gü ba, "tö". Fü Me aceka ngü de te engu mere ne. Fü ngü la areke gbü jijia na fa sü.

¹¹⁻¹² Fü Me ayia amala ngü, gü ba, "Wü jürü e, baka wü gü, wü rü de wü kpü, kö ekö füh kotö ne, de wüh ga, wüh rî, de nguwa ewü di ekö, da erî fi bala füh kotö sene." Fü wü e la akpo kpah da ekö, da erî te nga ewü bala, baka te Me mala. Fü Me aceka ngü de te engu mere la. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. ¹³ Dela 'buru tima ta te Me mere gbü ebabata sîkpî.

¹⁴ Gbü ebabala sîkpî, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Wü ra de wü fe, de wü küfara, wüh koro ekoro, angbü eküte kokpî, de wüh ye süka biti ake ra. Fü ewü adi kpah egü tamu wü sîkpî, de wü re, de wü lakî ka wü e 'buru. ¹⁵⁻¹⁶ Fü ewü adi kpah elofö sü füh kotö 'buru." Te di bala, fü Me ayia ao ra ake fe, de wü küfara. Fü ra angbü nda-ye miri ka ra-sü. Fü fe angbü nda-ye miri ka biti. ¹⁷ Me o wü e la 'buru kpa

tikpi, de wüh di elofu sü füh kotö kpakine, ¹⁸ adi eye süka bitu ake ra. Fü Me aceka ngü de te engu mere la. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. ¹⁹ Dela tima ta te Me mere gbü ehabala sikipi.

²⁰⁻²¹ Gbü e'bu'buruve sikipi, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Wü si, wü angbe cögbörö nü ngu, de wü gara jürü e, te ewü endoro gbü ngu 'buru, koro ekoro, de wüh sibi esibi gbü ngu la." Fü ngü la amere te-ye kpah bala. Fü Me adu kpah amala ngü, gü ba dene, "Wü lu, de wü gara e, te ewü endoro tikpi 'buru, koro ekoro." Fü ngü la amere te-ye kpah bala. Fü Me aceka wü ngü de te engu mere la. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. ²² Fü ah adu ato wazi fü wü si, gü ba dene, "Wü di ezu azu, de wü sibi asibi gbü wü ngu le 'buru." Fü ah adu kpah amala ngü fü wü lu, gü ba, "Wü sibi kpah esibi füh kotö ne." ²³ Dela 'buru tima ta te Me mere gbü e'bu'buruve sikipi.

²⁴⁻²⁵ Gbü sikipi ma'diya, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Wü nü ka gü, de wü nü ka köti, bete wü gara jürü wü e te ewü endoro andoro füh kotö ne, koro ekoro te nga nzö nguwa ewü 'buru." Fü e la ayia amere te-ye kpah bala. Fü Me aceka ngü, de te engu mere la. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü.

²⁶ Fütanga ngü la, fü Me ayia amala ngü, gü ba dene, "Ani mere la kpara, de ah ngbü gegege baka ani. Fü ani ato wazi fefe, teka de ah ngbü miri gbü nzö wü gara wü e, de te ani mere, baka wü nü de wü lu, de wü si ne 'buru." ²⁷ Fü ah adu amere wü kpara la kpah bala. Ah mere ewü komoko ake wü rüse. ²⁸ Fü ah ato wazi fü ewü, gü ba, "Yi ngbü da ebü wü ye, de wü nguwa yi sibi asibi füh kotö ne 'buru. Fü yi angbü gbü nzö gara wü e, de te ma mere ewü, baka wü nü, de wü lu, de wü si, füh kotö ne 'buru." ²⁹ Fü ah adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "E-mazü ka-wü ena adi de wü ri zü, bete wü ri-rü 'buru."

³⁰ Fü ah adu amala ngü fü wü nü, de wü lu, de wü gara wü e te ewü endoro andoro füh kotö ne 'buru, gü ba, "Nda-wü e-mazü ena adi de wü kpa gü, de wü gara kpa wü e 'buru."

³¹ Fü Me ayia aceka ngü de te engu mere la 'buru, gü ba, "Ah reke 'duwa ba-neh-ene-la." Dela 'buru tima ta te Me mere gbü sikipi ma'diya.

2

¹ Dela ngü te Me mere, te engu o tö ake kpi, de wü e gbü wü 'buru. ² Me nza tima la gbü wü sikipi ma'diya. Fü ah adu afe te-ye gbü sikipi lorozi.

³ Fü ah ayia afe sikipi la, ao 'duwa sikipi ka-ye tete na. Fü ah amala ngü, gü ba, "Wü kpara te ni mere ewü ne, wüh ena angbü efe te-wü gbü sikipi lorozi, kpah baka ni, te ni fe te-ni, fütanga mere bi tima, ta te ni mere ne, teka fü ewü amaka wazi gbü ngü la." ⁴ Dela wü ngü ta te Me mere te enga gina.

Dene ngü ka Adama ake wara ye

Ta gügü, te Me o tö ake kpi tete na, ⁵⁻⁶ wü siti wü e, baka wü ti, de wü siti gü, kö ta nda-wü la de, angü Me o agö füh kotö sene, ta nda la de. Ndo kpah ma, angü kpara, te ena adi esö e, nda kpah ma. Amba ngu ngbü edü ka-ye bü esa tö. Fü wü e angbü ega di. ⁷ Fü Me ayia acö tö, afa komoko gbügbü na. Fü ah ayia auru wazi ye gbü tö, de te engu fa la. Fü e la ayia awo wazi, akoro kpara tete.

⁸ Fü Me amala ngü, gü ba dene, "Ni ena ao yi ka-ni to kpa fügö, agbü sü de iri ye Edene, teka fü komoko la anü angbü gbügbü na." ⁹ Fü ah adu amala ngü, teka de nguwa wü rü, de wü züka nguwa rirü ka mazü, kö agbü yi la. Fü wü e la akö, aga, angbü eri agbü yi la. Fü gara wü rirü 'basu angbü kpa etü yi la. Gara biringbö la, Me gü ba, riri na ena aküwa wü kpara, de wüh kpi de. Fü gara la angbü nda-ye eto talara ngü fü wü kpara, de wüh wu da eye süka siti ngü ake züka ngü.

10 Gara mere nzö ngu ta ladü gbü Edene sela, te wü e ngbü ega di. Fü ngu la anü aye süka ye, kpa ekere Edene kpala, akoro wü ngu bala. 11 İri gina ngu la de Pisona. Ah ngbü ego nda-ye ekere nga nzö köti ka wü Avila. 12 Wüh ngbü emaka züka *diki-se gbü sü la, de wü züka wü teme te ngbü eci aci. 13 İri e'ba'basu ngu la de Giyona. Ah ngbü ego nda-ye ekere nga nzö köti ka wü Kusi. 14 Ebabata ngu de Idekele,* te ngbü ego nda-ye to kpa fügö, ekere nga nzö köti ka wü Asura.† Ebabala ngu de Efürata.

15 Fū Me adu aza komoko, de te engu mere la, ao engu agbü yi ka-ye la, de ah di eceka kpī fütanganga na. 16 Fū ah agü iri komoko la gü ba, Adama. Fū ah ato riri fefe na, gü ba dene, “Wü ri-rü de gbü yi ne, mü ena azü azü 'buru. 17 Amba 'duwa mene engu de biringbö ka talara ngü ne, mü mere e azü de, angü mü ena akpi.”

18 Fū Me adu afi nga ngü, gü ba dene, “Te komoko ne ngbü kpikpi ye bala, ah reke de. Ni ena amere gara kpara fū ewü angbü 'basu ake di.” Fū Me ayia ato fingangü gbü nzöngö. 19-20 Fū Me ayia aza wü nü, de wü lu, ta te engu mere ne, anü di fū Adama, de engu gü iri ewü. Fū Adama agü iri gbü nzö wü nü la biri biri 'buru. Fū iri la angbü 'duwa bala. Fū Adama angbü egiri kiri ye, kpara te ani ena angbü ake di. Ah gü ba dene, “Esüka wü nü ne 'buru, ni maka kiri ni nda-ni de.” 21-22 Fū Me ayia ato mere ra gbü jia Adama. Te Adama ngbü era tete na, fū Me akoro aü babaga na, aza gara biki sasajikara na biringbö, amere wü rüse gbügbü na. Fū ah adu ani sü, te engu ü la, alügü yere te nga ye. Fū ah ayia aza wü rüse la, ato fū Adama, amala ngü fefe, gü ba, “Wara mü dene.” 23 Te Adama wu

wü rüse la, fū wü rüse la areke gbü jijia na afa sü. Fū Adama akpo da ebü ci ka tadu, gü ba dene, “Züka ngü! Kiri ra koro eyi dene! Me to züka wü rüse eyi fere dene! Biki wü rüse ne, ah de biki ra. Ngüte wü rüse ne, ah de ngüte ra. Wüh ena adi ei engu, gü ba, wü rüse, Angü engu koro gbü komoko.”

24 Dela si-ngü te komoko ngbü eyia ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. Fū ewü adu angbü ake di tine ba kpara biringbö ne. 25 Wü Adama ake wara ye, ta te ewü ngbü ka-wü agbü yi la, wüh ka-wü 'basu mini ngirimu. Lümü mere ewü gbü ngü la nda kpah de.

3

Dene ngü te kpürü fiti wü Adama di, ake wara ye

1 Kpürü ta de mere siti mürü mani, te mani kaka fa nda wü gara nü 'buru.* Gbü gara ra, fū kpürü ayia akoro amaka wara Adama. Fū ah amala ngü fū wü rüse la, gü ba dene, “Me gü fū yi neh fe? Me gü ba dene, mere bi wü riri de gbü yi ne 'buru, yi mere e azü ri ewü de? Ngü la fanü?” 2 Wü rüse la gü ba dene, “A'a! Ah bala de. Me gü ba dene, 'Ani di ezü wü ri wü rü la 'buru. 3 Amba 'duwa mene rü de kpa etü yi de kpala, ani mere e azü riri na de. Ani to kpa ani tete na kpah de, angü ani ena akpi.’ ” 4 Kpürü gü ba dene, “Me fiti yi ka-ye nda afiti! Yi kpi nda-yi de. 5 Ah tiri yi teka te yi ena azü ri-rü la, jia yi ena aü, fū yi awu da aye süka züka ngü ake siti ngü. Fū yi afü te-yi mürü talara, kpah baka ni, Me.” 6 Wü rüse, fū mü ayia aceka kpī. Fū ri-rü la areke gbü jia mü. Fū mü afi, gü ba, “Te ah bala la, ah de züka ri-rü te türü atürü. Te ani zü la, ah ena afü ani baka mürü talara fanü.” Fū wü rüse la ayia akolo ri-rü la, azü, aza adu di, ato fū watı ye. Fū watı ye na adu

* 2:14 2:14 Idekele de Tigire gbü ngü Giriki. † 2:14 2:14 Gbü wü gara buku, Asura de Asiriya.

* 3:1 3:1 Kpürü la, ah de Satana. Mü ena amaka ngü la gbü Ngü te sere te-ye 12:9.

kpah azü. ⁷ Wüh kpah bü te ezü rî-rü la de, fü jia ewü ayia aü. Fü ewü awu te-wü, te ewü ngbü ka-wü tîne ngîrimu. Fü ewü ayia akolo kpa rü, azi eküte wü.

⁸ Etamurago la, fü Me ayia anü agbü yî ka-ye la. Fü wü Adama ake wara ye aje giri Me, te ngbü egoro la. Fü cürü ayia arî te ewü. Fü ewü akpe awo te-wü gbü zukpa rü. ⁹⁻¹⁰ Fü Me aî i, gü ba, “Adama! Adama! Mü neh kaye?” Adama gü ba, “Ani je bü giri ye te ye ngbü egoro ne. Fü ani akpe awo te-ani teka vi-jia, angü ani akine ngîrimu.”

¹¹ Me gü ba dene, “Mü wu neh baye, gü ba, ani ngbü ngîrimu? E-mala ngü la fü mü neh da? Te di bala, mü zü rî-rü ka talara ngü, ta te ma mala ngangga fü mü ne eyi? Ngü ta te ma mala fü mü teka rîrî la, mü je de, neh teka ne? Angü ma mala ta eyi fü yî, gü ba, yî mere e azü rî-rü la de.” ¹² Adama gü ba dene, “Ngü ka-ni ma. Ah bü de würüse, de te ye to fü ni ne, ah to rî-rü la fü ni me-ye, fü ni azü.” ¹³ Fü Me adu amala ngü fü würüse la, gü ba, “Ye mere ngü la bala, teka ne?” Würüse la gü ba dene, “Ngü ka-ni nda ma, angü kpürü fiti ni ka-ye nda me-ye. Fü ni ayia aza rî-rü la, azü.”

¹⁴ Fü Me adu amala ngü fü kpürü, gü ba dene, “Kpürü deyi, ma ena ato mere kuru te mü, teka ngü te mü mere la, te ena afa nda wü bu mü 'buru. Tîtîne, mü ena adi egbeke te-mü fûh bu mü gbü zu-tö. Fü butungu adi ego gbü nzö mü, fi mere badi. ¹⁵ Ma ena ao gü esüka yi ake würüse ne, kpah esüka wü nguwa mü, de nguwa wü di enga würüse ne. Fü yi adi engbü de gü esüka yi. Te engu maka mü la, engu ena adi edütü nzö mü. Te mü maka engu la, fü mü adi kpah ede tambu lölö na.”

¹⁶ Fü Me adu amala ngü fü würüse la, gü ba dene, “Ma ena ato mere kuru te mü, teka *siti ngü te mü mere la. Mü ena adi ebî ye gbü

mere cînga. Gbü ra te mü ena ayaka tete na, mü ena angbü ekeke akeke, fü mü adu ayaka gbü mere cînga. Gümü watî mü ena adi eke mü. Fü mü angbü fi esakaka na, adi eje ngü kaka-na.”

¹⁷⁻¹⁸ Fü Me adu amala ngü fü Adama, gü ba dene, “Baka te mü je ri wara mü, fü mü ayia azü rî-rü la, ta te ma mala ngangga fü mü, gü ba, mü mere e azü de ne, te di bala, ma ena ato mere kuru te mü. Ma kîna tö eyi teka ngü ka-mü. Ma ena ao nguwa siti wü rü, baka wü ti, de wü siti gü, 'buru gbügbü. Fü ewü adi ekö faaa bala. Fü mü adi emere tima gbü tö la tîne de kpa mü, teka fü wü rî zü adi egoro gbü tima ka-mü la. ¹⁹ Mü ena amere tima de mere siti wütüsü, te ena angbü ego te mü triii! Fü mü adi ezü kümü gbü wütüsü ka-mü la, zalü akoro di gbü ra te mü ena akpi tete na. Fü ewü ati mü agbü tö. Fü kö mü afere te-ye tö, angü ma fa mü ta gbü tö.”

Dela ngü ta te Me mala fü wü kpürü, bete Adama ake wara ye, teka siti ngü ta te ewü mere.

²⁰ Fü Adama ayia agü irî wara ye la, gü ba, Awa, angü ah de ni ye wü kpara fûh kotö ne 'buru.

²¹ Fütanga ngü la, fü Me ayia amörö nü, aza konü nü la, areke, ato fü wü Adama ake wara ye, gü ba, “Wü za, wü to te-wü.”

²² Fütanga ngü la, fü Me ayia afi nga ngü, gü ba dene, “Wü Adama koro eyi kpah baka ani. Wüh wu da aye süka siti ngü ake züka ngü eyi. Te ani ce ewü o fi kpa gbü yî kpala la, ah esiti. Angü rü ka *küküwa ne ladü kpa etü yî la. Te di bala, te wü Adama du za rî-rü ka küküwa la, fü ewü azü la, wüh ena angbü bala fi mere badi. Te ah bala la, ah reke de. ²³ Te di bala, ni ena aza ewü gbü yî la asidi. Fü ewü adi esö e, emaka e-mazü gbü tö, de ta te ni fa ewü gbügbü na ne.” ²⁴ Fü Me ayia aliki ewü agbü yî ka-ye la asidi. Fü ah atima gara wü mere *malayîka

† 3:24 3:24 Irî nguwa wü malayîka la de Keruba.

ka-ye,† gü ba, “Wü nü, wü ngbü ghamari era yì ka Edene sela, to kpa fügö. Fü wü adi etiri kaje ka yì la.” Fü Me aza mere maguruma, te ngbü embele sü ambele ba te-wa la, ato esaka wü malayika ka-ye la, gü ba, “Wü di ecì sü ekere yì la, angü wü kpara ena anü kpala, aza rì-rü ka küküwa la, azü, fü ewü angbü fi mere badi.” Fü wü malayika la angbü kpala, atiri kaje la fi bala.

4

Dene ngü ka Kayina ake Abele

¹ Fütanga ngü la, fü wara Adama ayia abì gina engä ye, komoko. Fü ah agü iiri na gü ba, Kayina, angü Me to ye komoko la fü ni me-ye. ² Fü ah adu abì kpah gara ye komoko, fütanga Kayina, agü iiri na, gü ba, Abele. Fü wü jaji la ayia aga 'basu mini. Kayina, mü ta nda-mü de kpara, te mü ngbü esö yì. Abele, mü nda-mü ta de mürü wü kambiliki.

³ Gbü gara ra, fü Kayina ayia aza tari-e gbü yì ka-ye, ato fü Mere Me. ⁴⁻⁵ Fü Abele ayia aza kpah nda-ye züka engä kambiliki, te zege fa sü. Fü ah amörö, awete soso na, ato 'buru fü Mere Me. Nda Kayina, tari-e, de te engu to ne, Me le nda de. Me le ka-ye 'duwa nda Abele. Fü ngü la ayia asiti te Kayina afa 'duwa sü. Fü Kayina angbü da endunduru gbüra ye teka ngü la.

⁶ Fü Me ayia amala ngü fü Kayina, gü ba dene, “Kayina deyì, ye ngbü endunduru gbüra ye, neh teka ne? Ngü te siti te-ye, ah de ne ngü ne?”

⁷ Ah teka ngü, de te ni ce tari-e ka-ye ne? Te ye ena angbü ta emere züka ngü la, de bane, ni ena ale ngü ka-ye de? Amba, te ye ngbü emere *siti ngü la, siti ngü ena angbü kpah efa nga ye, fü ye angbü fi bü emere siti ngü. Te di bala, ah le de ye rü kpekpeke, fü ye aza esaka siti ngü.”

Dela ngü te Me mala fü Kayina. Amba Kayina le ngü la nda de.

⁸ Fü Kayina adu akoro amaka engä ni ye. Fü ah ayia afiti engä ni ye, gü ba dene, “Abele deyì, ani nü ka-ani la, andoro agbü gü.” Fü ewü ayia anü andoro agbü gü. Te wüh koro kpala, fü Kayina ayia ati te engä ni ye, azoro engu, amörö ka. Fü Abele ayia akpi. Fü Kayina ayia alügü te-ye adu ka-ye kpa eköti kpikpi ye.

⁹ Fü Me akoro ayi-ta Kayina, gü ba dene, “Kayina deyì, engä ni mü neh kaje?” Kayina gü ba dene, “Ho! Ma de kpara te ma ngbü eceka kpì fütanga engä wüna me-ra?” ¹⁰ Me gü ba, “Ma wu ngü la eyi 'buru. Mü mere mere siti ngü la bala, neh teka ne? Mü ceka la ngüte Abele, de te mü tökö kötö faaa ne. Ah ba e te ngüte engä ni mü la ngbü eyi eku gba engagira ra, de wüh mörö na kö ni. ¹¹⁻¹² Teka ngü la, ma kina mü eyi. Te mü ena adi eru wü e ka-mü gbü tö la, ah ti akö de. Mü ena aru e ma, e-mazü ti akoro fü mü gbü tö tine kpo de, angü ah de tö de te nzörö ngüte engä ni mü, de te mü mörö ne. Mü ti ao köti kpah de. Mü ena angbü fi bü endoro füh kotö ne tikpi tikpi.”

¹³⁻¹⁴ Kayina gü ba dene, “Apa! Ye liki ni tine agba ani kpah eyi! Kina ka-ye ne, ah fa wazi ni tine eyi ka. Te ni yia eküte ye asidi, fü ni adi ekpe ye fi badi la, ni ena aküwa? De te ni ena angbü endoro la, te kpara maka ni la, ah ena amörö ni de?” ¹⁵ Fü Me amala ngü, gü ba dene, “Wüh ti amörö ye de. Ni ena aceka kpì fütanga ye me-ni. Kpara de te ena amörö ye la, ni ena ato mere kuru tete, du lorozi.” Fü Me aba tere, ao eküte Kayina, angü wü kpara ena amörö engu. ¹⁶ Fü Kayina ayia engagira Me, akpe ka-ye, angbü ejiji fi bü tikpi tikpi,* kpa ekere Edene, to kpa fügö.

Dene ngü ka wü kundu ye Kayina

* **4:16** 4:16 Ndoro ka Kayina la, gbü gara buku, wüh ngbü ei, gü ba, Nodo. Amba si-ngü Nodo, gbü ngü Ebere, ah de ndoro tikpi tikpi.

¹⁷ Fütanga ngü la, fü Kayina ayia abí ye komoko, agü iiri na, Enoka. Fú Enoka ayia aga, aji mere koti. Fú ah agü iri ye te koti la. ¹⁸ Ye Enoka de Irada. Ye Irada de Meyujaye. Ye Meyujaye de Metusaye. Ye Metusaye de Lemeke.

¹⁹ Fú Lemeke aza wü würose 'basu. Iri ewü de Ada ake Zila. ²⁰ Fú Ada abí ye, agü iiri na Yabala. Wü Yabala de wü kundu ye, ta de wü müru nü. Wüh jogo ta mere bi wü nü ka koti. Wüh ngbü endoro de wü nü ka-wü la, da era gbü wü gugu. ²¹ Fú Ada adu abí gara ye de iri ye Yubala. Wü Yubala, de wü kundu ye, ta de wü kpara te ewü wu da emi ku'du, da eu wü ga 'duwa baneh-ene-la. ²² Zila bi kpah nda-ye ye komoko, agü iiri na Tubala-Kayina. Engu de müru boro, te ngbü emi nga nzö wü e zalü 'buru. Fú Zila abí gara ye, würose, agü iiri na Nama.

Dene ci ka Lemeke

²³ Gbü gara ra, fü Lemeke ayia amala ngü fü wü wara ye, gü ba dene, "Ni le abí ci, teka acu ngü ni di gbü jia wü. Wü nga la anga, de wü je la ci ka-ni ne." Fú ah angbü ebí ci ka-ye la bane,

"Ma möro komoko la teka te engu siya ka te ra,

ba e te kpara möro kpara gbü gü!

Ma möro jaji komoko la teka te engu mü ra,

ba e te ma möro kpara gbü gü!"

²⁴ Fú Lemeke ayia amala ngü, gü ba dene, "Ta gügü, Me gü ba, 'Te kpara mi Kayina la, ni ena ato mere kuru tete du lorozi.' Titine, ni emala nda-ni, gü ba, 'Nda Me ka-ye mba cükü'daye. Amba nda-ni, te kpara mi ni la, ni ena ato kuru tete me-ni, afa nda Me ka!'"

Dene ngü ka Sete ake Enosa

²⁵ Fütanga kpi ka Abele, fü Awa ayia abí gara ye, agü iiri na Sete. Fú ah ayia amala, gü ba dene, "Me to gara ye eyi fü ni da Abele, ta te Kayina möro engu ne." ²⁶ Fú Sete ayia aga, abí ye, agü iiri na Enosa.

Gbü re la, fü ewü akpo da eku gba fü Mere Me, da egbo nga iiri na.

5

Dene iri wü kundu ye Adama

¹ Ta te Me mere wü kpara tete na, ah mere ewü gegege baka ye la. ² Ah mere ewü ta 'basu, komoko ake würose. Fú Me ato wazi ye fü ewü, agü iri ewü "kpara".

³ Te Adama mere tete baka wü re kama biri teke 'basu de füh ye nzükpa (130), fü ah ayia abí ye, ye komoko, gegege baka ye la. Fú ah agü iiri na Sete. ⁴ Fú ah mere fütanga ngü la wü re kama 'bajena (800), fi da ebí bi wü gara jaji. ⁵ Te wü re kaka koro tete 'buru kama menewa teke biri de füh ye nzükpa (930), fü ah ayia akpi.

⁶ Fú Sete ayia aga, amere wü re kama biri de füh ye 'buruve (105). Fú Sete ayia abí Enosa. ⁷ Fú ah amere fütanga ngü la wü re kama 'bajena de füh ye lorozi (807), fi da ebí bi wü gara jaji. ⁸ Te wü re kaka koro tete 'buru baka kama menewa nzükpa de füh ye 'basu (912), fü ah ayia akpi.

⁹ Fú Enosa ayia aga, amere wü re teke bala de füh ye nzükpa (90). Fú Enosa ayia abí Kenana. ¹⁰ Fú ah mere fütanga ngü la wü re kama 'bajena nzükpa de füh ye 'buruve (815), fi da ebí bi wü gara jaji. ¹¹ Te wü re kaka koro tete 'buru kama menewa de füh ye 'buruve (905), fü ah ayia akpi.

¹² Fú Kenana ayia aga, amere wü re teke bata de füh ye nzükpa (70). Fú Kenana ayia abí Malalele. ¹³ Fú ah mere fütanga ngü la wü re kama 'bajena de füh ye teke 'basu (840), fi da ebí bi wü gara jaji. ¹⁴ Te wü re kaka koro tete 'buru kama menewa de füh ye nzükpa (910), fü ah ayia akpi.

¹⁵ Fú Malalele ayia aga, amere wü re teke bata de füh ye 'buruve (65). Fú Malalele ayia abí Yerede. ¹⁶ Fú ah mere fütanga ngü la wü re kama 'bajena teke biri de füh ye

nzükpa (830), fi da ebī bi wü gara jaji. ¹⁷ Te wü re kaka koro tete 'buru kama 'bajena teke bala nzükpa de füh ye 'buruve (895), fū ah ayia akpi.

¹⁸ Fū Yerede ayia aga, amere wü re kama biri teke bata de füh ye 'basu (162). Fū Yerede ayia abī Enoka. ¹⁹ Fū ah mere fütanga ngü la wü re kama 'bajena (800), fi da ebī bi wü gara jaji. ²⁰ Te wü re kaka koro tete 'buru kama menewa teke bata de füh ye 'basu (962), fū ah ayia akpi.

²¹ Enoka ta de kpara te ngbü elala gbü nga Me. Fū Enoka ayia aga, amere wü re teke bata de füh ye 'buruve (65). Fū ah ayia abī Metusela. ²² Fū ah mere fütanga ngü la wü re kama bata (300), fi da ebī bi wü gara jaji. ²³⁻²⁴ Fū ah angbü fi bü elala gbü nga Me. Te wü re kaka koro tete 'buru kama bata teke bata de füh ye 'buruve (365), fū Me ayia aza engu cu ezükü, anü sü di agbü kpi.

²⁵ Fū Metusela ayia aga, amere wü re kama biri teke bala de füh ye lorozi (187). Fū Metusela ayia abī Lemeke. ²⁶ Fū ah mere fütanga ngü la wü re kama lorozi teke bala de füh ye 'basu (782), fi da ebī bi wü gara jaji. ²⁷ Te wü re kaka koro tete 'buru kama menewa teke bata de füh ye menewa 969, fū ah ayia akpi.

²⁸ Fū Lemeke ayia aga, amere wü re kama biri teke bala de füh ye 'basu (182). Fū Lemeke ayia abī ye komoko. ²⁹ Fū ah agü iri ye ye la Nüwa. Ah gü ba, "Titine dene, cinga fa te ani sü, teka tö ta te Me kina ne. Ngü ka mbarase de te ni bi ne, engu ena ale ta-ngü te ani gbü cinga la." ³⁰ Fū Lemeke amere fütanga ngü la re kama 'buruve teke bala nzükpa de füh ye 'buruve (595), fi da ebī bi wü gara jaji. ³¹ Te wü re kaka koro tete 'buru kama lorozi teke bata nzükpa de füh ye lorozi (777), fū ah ayia akpi.

³² Fū Nüwa ayia aga, amere wü re kama 'buruve (500). Fū Nüwa akpo

da ebī wü jaji. Wü di Nüwa te engu bi ewü, wüh de wü jaji komoko bata. İri ewü de Seme, Ama, bete Yapete.

6

Dene ngü ka wü di engu me de wü jaji wü rüse

¹⁻² Ta gügü, o wü kpara kpo da esibi tete füh kotö ne, wü gara wü *di engu me ta ladü. Fū wü di engu me la ayia awu wü jaji wü rüse de füh kotö ne. Fū wü jaji wü rüse la areke gbü jia wü di engu me la afa sü. Fū ewü akpo adi eza wü jaji wü rüse la wara wü tete na. Fū ewü angbü ebī ye de ewü.

³ Fū Mere Me ayia awu ngü la. Fū ngü la ayia asiti gbü jijia 'duwa baneh-ene-la. Fū ah amala ngü, gü ba, "Siti wü kpara de füh kotö ne ngbü efi nda-wü, gü ba, 'Ani ena angbü fi mere badi?' Ni le bala de. Angü küte ewü ka-ye de kungba so, te ena azi azi. Te di bala, re ka-ewü ena angbü ngbee kama biri de füh ye teke biri (120), fū ewü akpi."

⁴ Fū wü jaji wü rüse la angbü ebī wü ye fū wü di engu me la. Wü jaji de te ewü bi ewü la, 'buru wü angbe cögbörö wü kpara, te ewü ga aga, de mere wazi esaka ewü. Fū ewü angbü ei wü jaji la, gü ba, wü Nefilimi, te gü ba, wü di engu mürü wazi. Fū iri ewü angbü ewü gbü nga nzö wü sü 'buru.

Dene ngü ka siti ngü ka wü kpara füh kotö ne

⁵ Ta gbü wü re la, wü kpara ngbü emere *siti ngü, te nga wü sikipi 'buru, efa sü le. Fū fingangü ka-ewü la angbü esiti gbü jia Me 'duwa baneh-ene-la. Te Me wu ngü la bala, ⁶ fū ngü la ake tete 'duwa baneh-ene-la. Fū ah angbü de mere cinga, teka wü kpara, ta te ni mere, o füh kotö ne. ⁷ Fū ah adu afi, gü ba, "Te ah bala la, ni ena amörö ewü amörö 'buru asidi, de wü lu, de wü nü, de wü e ta te ni mere ne 'buru. Ni ena aürü nga ewü aürü 'buru 'buru asidi!"

⁸ Amba kpara ta ladü biringbö, te ngü kaka reke gbü jia Me. Ah de Nüwa.

⁹ Dene ngü ka Nüwa.

Nüwa ta de kpara esüka wü bu ye füh kotö ne, te ngbü emere züka ngü gbü jia Me, de maguma ye biringbö. Fü Nüwa angbü elala gbü nga Me fi mere badi. ¹⁰ Wü di Nüwa, iri ewü de Seme, Ama, bete Yapete.

¹¹⁻¹² Ta gbü wü re la, wü kpara füh kotö ne ngbü ta ememere *siti ngü fi bü efa sü. Wüh ce züka kaje ka Me ne ka. Fü ewü angbü ele ka-wü 'duwa siti kaje ka-wü ne engu. Fü ewü angbü fi bü de wü gü esüka wü, da emömörö te-wü. Fü Me awu ngü la. Fü ngü la ayia asiti tete na afa sü.

¹³ Fü Me ayia amala ngü fü Nüwa, gü ba dene, "Ma wu eyi, gü ba, wü kpara füh kotö ne ngbü emere fi bü siti ngü. Wüh le ngü ka-ra de. Wüh ngbü emere 'duwa siti ngü ka-wü, de te ewü ngbü ele ne. Wüh siti sü eyi 'buru de siti ngü ka-wü la. Te di bala, ma ena atima mere siti ngu, te ena amörö ewü, anza tanguwa ewü, de wü e füh kotö ne 'buru. ¹⁴ 'Duwa de-mü Nüwa, te ma ena aküwa mü aküwa, angü mü de züka kpara gbü jia ra. Te di bala, mü goro *zabu, teka fü mü aküwa gbügbü. Mü goro zabu la gbü züka rü, akolo wü guguvu na ba guvu kambü la. De mü gbo ze zabu la, mü ni de gara e baka bikü'da la 'buru. ¹⁵ Mü mere zabu la bane. Mamo na di baka süka lö kama biri teke 'basu de füh ye nzükpa (150), de dedebu na di baka e teke biri de füh ye 'buruve (25), maga na to kpa tikpi di baka süka lö nzükpa de füh ye 'buruve (15). ¹⁶ De mü to nzö zabu la kpa tikpi, de mü ce zeze na mba ce. De mü o möngiti guvu zabu la. Fü mü aye süka zabu la bata, gara kpa tikpi, gara etüngba, gara to kpa kötö. ¹⁷ Angü ma ena atima mere siti ngu, fü ah akoro asi füh kotö ne le 'buru. Fü wü kpara akpi 'buru, kpah de wü nü, de wü gara wü e de te ewü endoro andoro

füh kotö ne. Wüh ena akpi, anza tanguwa wü 'buru. ¹⁸ Amba 'duwa de-mü, Nüwa, ma ena aküwa mü nda-ra aküwa, angü mü de kpara te nguwa yi ena asibi füh kotö ne 'buru, baka ngü ta te ma mala fü Adama ne. Wü bu mü la ena akpi 'buru. Te di bala, ah le de yi li agbü zabu, de wü wara mü, de wü di mü, de wü wara wü di mü kpah 'buru, teka fü yi aküwa esaka mere ngu la. ¹⁹⁻²⁰ Ma ena atima kpah nguwa wü nü de wü lu, de wü gara e te ewü endoro andoro füh kotö ne kpaka mü. Te di bala, ah le de mü za nga nzö nguwa ewü 'basu 'basu 'buru, momoko na bete caca na, teka fü yi aküwa de ewü agbü zabu kpala. ²¹ Fü mü akö mere bi zü-e, te ewü ena adi ezü. Mü kö kpah nda-yi, ao 'buru agbü zabu, teka fü yi adi ezü."

²² Te Nüwa je ngü la bala, fü ah ayia akpo de tima la. Fü ah amere zabu la, akpo da ekö e-mazü, kpah baka e te Me mala fefe na ne.

7

Dene ngü ka mere ngu te si füh kotö ne

¹ Te Nüwa mere tima la nza tete 'buru, fü Me adu amala ngü fefe na, gü ba dene, "Nüwa deyï, ni wu eyi, gü ba, ye de kpara te ye ngbü ele ngü ka-ni de maguma ye biringbö, esüka wü kpara, te ewü ngbü emere *siti ngü de füh kotö ne. Te di bala, ni ena aküwa ye, de wü kpara kaye 'buru aküwa. Ah le de wü reke te-wü, fü wü ali agbü *zabu, teka fü wü aküwa esaka mere ngu, te ena asi ne. ² Ye ro wü züka nü, aza kpaka ye agbü zabu kpala. Ye ro ewü te nga nzö ewü biri biri 'buru, momoko na lorozi, ni ye na kpah lorozi. Amba, teka siti wü nü, te wü kpara zü de, ye ro ewü ngbee 'basu 'basu, momoko na bete ni ye na. ³ De ye ro kpah nga nzö nguwa wü lu 'buru, momoko na lorozi, de caca na kpah lorozi. Ye mere bala, teka fü ewü adu adi esibi füh kotö ne, sidi nga ngu te ena anzürü tete na, angü tanguwa ewü

ena adürü. ⁴ Kükürü de, angü du sikipi eyi ngbee lorozi, fü ni atima mere siti agö, te ena ali füh kotö ne 'buru. Ah ena ali biti de ra mini, teka wü sikipi teke 'basu (40). Te di bala, du wü e, de ta te ni o ewü, te ewü endoro andoro füh kotö ne, wüh ena akpi 'buru anza anza, fü nga ewü aürü aürü." ⁵ Dela wü ngü ta te Me mala fü Nüwa. Fü Nüwa ayia amere ngü la, kpah baka e te Me mala fü ye ne.

⁶ Gbü re engu ta te mere ngu si tete na ne, re ka Nüwa koro ta eyi kama ma'diya (600). ⁷ Fü Nüwa ayia ake wara ye, de wü di ye, de wü wara wü di ye, areke te-wü, teka ali agbü zabu, angü mere siti ngu ena asi füh kotö ne 'buru. ⁸⁻⁹ Wü nü de wü lu, ta te Me mala nga ewü fü Nüwa ne, fü ewü ayia akoro kpah 'buru kpakaka na. Fü züka ewü bete siti ewü, cögbörö ewü bete jürü ewü, ayia ali 'buru agbü zabu. Wüh li ta 'buru 'basu 'basu, momoko na bete caca na, kpah baka ngü ta te Me mala fü Nüwa ne.

¹⁰⁻¹¹ Baka te wü Nüwa reke te-wü nza tete, fütanga sikipi lorozi, fü ewü ayia ali agbü zabu. Ngü la mere te-ye gbü fe ka 'basu, gbü sikipi kaka nzükpa de füh-ye lorozi. Fü mere siti agö ayia akoro ali curru! baka e te wüh ü kpi aü. Fü wü angbe cögbörö yi-ngu akpo kpah da edü gbü tö kpulu! kpulu! Fü mere siti ngu akpo esi. ¹² Agö la li ta biti de ra mini, teka wü sikipi teke 'basu.

¹³ Te agö kpo ngbü eli tete na, o wü Nüwa di eyi agbü zabu, ake wara ye, de wü di ye bata ne, Seme, Ama, bete Yapete, bete wü wara ewü 'buru. ¹⁴ Wü nü ta te Me mala nga ewü fü Nüwa ne, wüh kpah eyi 'buru kpala, wü nü ka koti, abe kpah te wü nü ka gü, de wü lu, bete wü e te ewü endoro andoro füh kotö ne 'buru. ¹⁵⁻¹⁶ Wüh yia ta kpah te nga nguwa wü la 'basu 'basu, momoko na ake caca na, li kpah 'buru agbü zabu la, kpah baka ngü ta te Me mala fü Nüwa ne. Baka te wü Nüwa di tine eyi 'buru agbü

zabu la, fü Me ayia ani mö nga zabu la gbü nga ewü, gbuuu! atümü gö gö gö!

¹⁷⁻¹⁸ Fü agö la ayia ali teka sikipi teke 'basu. Dela agö nda tine de! Fü ngu akpo da esi ki ki ki! anü maka te-ye yere! Fü ngu asi 'duwa asi 'ba 'ba 'ba! Fü ah akpo ee zabu etikpi. Fü zabu ayia angbü füh ngu la. ¹⁹⁻²⁰ Fü ngu la ayia asi, ata wü angbe cögbörö wü da, de wü rü 'buru kpa esa ye. ²¹ Fü wü kpara ayia akpi, de wü nü, de wü lu 'buru gbü mere ngu la. ²²⁻²³ Fü wü e, de te ewü ndoro andoro füh kotö ne, baka wü angbe cögbörö wü nü, wü zaza, wü kpürü, de wü gara wü jürü wü e, ayia akpi kpah 'buru. Wü e kpi nza tanguwa wü 'buru 'buru. Angü Me le de tanguwa wü e füh kotö ne nza anza 'buru 'buru asidi.

Fü wü Nüwa ayia aküwa 'duwa me-wü, de wü e te ewü di de ewü, kpa gbü zabu de kpala. ²⁴ Fü mere siti ngu la asi angbü fi bala, teka wü fe 'buruve.

8

Dene ngü te ngu kpo ngbü enzürü tete

¹ Te mere ngu la ngbü esi tete na teka mere bi sikipi, fü Me angbü efi nga wü Nüwa, de wü kpara ka-ye, de wü gara wü e 'buru, te ewü di de ewü, agbü *zabu la. Fü Me ayia atima mere wege, de ah koro, ah fe füh kotö ne. Fü wege akpo angbü efe. ² Fü mere agö la ayia akolo. Fü ngu te ngbü edü esa tö ne, adu arü. ³ Fü mere ngu la akpo da enzürü ce ce ce, teka mere bi wü fe.

⁴ Gbü fe ka lorozi, ah te ekoro gbü sikipi kaka-na nzükpa de füh ye lorozi, fü zabu la anü angbü enzö gara mere da, de iri ye Ararata, angü ngu la ngbü fi bü da enzürü ce ce ce. ⁵ Fütanga ngü la, fü ngu la angbü fi bü da enzürü cükü'daye cükü'daye, teka mere bi wü sikipi. Ah te ekoro gbü fe ka nzükpa, gbü gina sikipi kaka-na, fü nzö wü da akpo

angbü ekoro etanü mba cükü'daye cükü'daye. ⁶ Fū wü Nüwa angbü fi gbü zabu enzö da sela teka wü sïkpï teke 'basu.

Fütanga sïkpï teke 'basu, fū Nüwa ayia aü görö zabu la, ⁷ ayia atima gara lu, te di baka elangba la, de ah nü, ah ceka ngu. Fū lu la anü angbü endoro ka-ye fi bü andoro, zalü te ngu nzürü tete na 'buru. Ah du koro kpaka Nüwa nda tîne de.

⁸ Fū Nüwa aci nga lu la ma. Fū ah afi nga ngü, gü ba dene, "Ngu ne nzürü dene 'ba eyi fanü fanü na?" Fū ah adu aza mö, atima kpah kpala. ⁹ Fū mö anü akoro kpala, amaka ngu te si ka-ye la fi asi gbü wü sü 'buru. Fū mö la angbü endoro tikpi tikpi, angü e te engu ena ati fefeh na nda ma. Fū ah ayia alügü nga ye, adu kpaka wü Nüwa. Fū Nüwa, ayia aü görö zabu la, ato kpa ye, aza mö la di, alügü kpaka ye agbü zabu la.

¹⁰ Fütanga sïkpï kpah lorozi, fū Nüwa adu kpah atima mö la, de engu du kpah aceka la ngu. Fū mö la ayia anü kpah andondoro kpala. ¹¹ Ah te ekoro etamurago, fū mö la alügü nga ye, angbü edu kpaka wü Nüwa. Nüwa te eceka kpï bane de, gbo! te kpa rü te komö mö la. Fū Nüwa awu teke, gü ba, ngu te enzürü fanü. ¹² Fū Nüwa adu kpah angbü cükü'daye. Fütanga sïkpï kpah lorozi, fū ah adu kpah atima mö la. Fū mö la adu anü ka-ye tîne kpala 'duwa fi. Ah du koro kpaka Nüwa nda tîne de. Te Nüwa wu ngü la bala, fū ah awu, gü ba, "Ngu la nzürü nza eyi."

¹³ Te ngu la nzürü nza tete na, dela o re ka Nüwa koro eyi kama ma'diya de füh ye biri (601). Gbü re la, gbü gina fe, gbü sïkpï kaka-na biri, fū Nüwa ayia asoko nzö zabu la asidi, teka de ni ceka ngü ka ngu la cu de jia ni. Fū ah ayia aceka kpï kpa kötö. Fū ah awu teke, gü ba, ngu nzürü nza eyi 'buru. Fū ah amala, gü ba, "Ah le aci nga tö te ena aürü feke." Fū ah adu angbü teka fe 'basu. ¹⁴ Ah te ekoro gbü fe ka 'basu,

gbü sïkpï kaka-na teke biri de füh-ye lorozi, tö ürü nza eyi kege.

¹⁵ Te tö ürü nza tete na, fū Me ayia amala ngü fū Nüwa, ¹⁶ gü ba dene, "Mü kö ekö gbü zabu la kötö, de wü wara mü, de wü di mü, de wü wara wü di mü 'buru, ¹⁷ abe kpah te wü nü, de wü e de te mü za ewü kpaka mü la 'buru. Wü e la kö ekö 'buru kötö, de wüh baya, teka fū ewü adi ezu, da esibi füh kotö ne 'buru." ¹⁸ Fū wü Nüwa ayia akö kötö, de wü wara ye, de wü di ye, kpah de wü wara wü di ye 'buru. ¹⁹ Fū wü nü, de wü lu, de wü jürü wü e, te ewü di agbü zabu la, akpo angbü ekoro te nga wü 'basu 'basu 'buru.

²⁰ Fütanga ngü la, fū Nüwa ayia aza wü teme, areke gara sü baka *cangali, teka adi egbo nga iri Me tete na. Fū ah aza züka nga nzö wü nü biri biri, kpah de wü züka wü lu, akoro di, awete. Fū ah aza so ewü, acuru baka takpa fū Mere Me. ²¹ Te Nüwa curu so la tete, fū se e la adu afu akoro kpaka Me. Fū se so la areke gbü gü Me 'duwa baneh-ene-la. Fū Me adu afi nga ngü emaguma ye, gü ba dene, "Ma le tîne adu ato mere kuru te wü kpara füh kotö ne nda-ra de. Angü ma wu eyi, gü ba, wü kpara füh kotö ne ka-wü 'buru esiti. Fingangü ka-ewü ka-ye kü esiti gügü gbü jaji te-wü. Ngü ma, te wüh di bü siti wü kpara la, ma du amörö ewü, anza tanguwa ewü, de wü nü, nda-ra tîne de. ²² Te di bala, wü laki ka wü e füh kotö ne, ena afüfü te-wü akoro 'buru, ba e te ni ngbü ele. Bigü ena akoro anü anza, fū karanga akoro kpah, anü anza. Sü gagaga ena adi ladü, zü ena adi kpah ladü. Ra ena adi ladü, biti ena adi kpah ladü. Wü e la 'buru ena angbü efüfü te-wü, zalü akoro di gbü *adu sïkpï, te ni ena agara kotö ne tete na." Dela ngü te Me mala.

9

Dene ngü ka vüngüte ka wü Me ake Nüwa

¹ Fū Me ayia ato wazi fū wū Nūwa de wū di ye, gū ba dene, “Wū di mü ena abī ye, fū ewū asibi asibi fūh kotō ne afa sū, teka fū ewū abaya te nga wū sū 'buru. ² Ma o yi eyi baka mere miri gbū nzō wū nū, de wū lu, kpah de wū si agbū ngu 'buru. Yi ena angbū de mere wazi gbū nzō ewū, fū ewū adi ekpe yi akpe. ³ Baka ta te ma to wū rī zū bete kpa wuru fū wū Adama, de wūh di ezū ne, tītīne ma to kpah so wū nū la eyi 'buru fū yi, de yi di ezū. ⁴ 'Duwa ngūte, yi mere e adi ezū de. Yi zū so de ngūte gbū ye kpah de. Te yi le amörō nū la, ah le de yi wa awa, fū ngūngūte ayuru feke, fū yi adu azū so la.

⁵⁻⁶ Te kpara mörō kiri ye la, ngū kaka ena adi esiti. Angū ah mörō dela kpara, ta te ma mere engu gegege ba ra ne. Tekā ngū la, ma ena ato mere kuru te kpara la. Te ah di de nū te mörō kpara me-ye la, ah kpah esiti, wūh ena amörō engu kpah amörō. Anga te ah di de kpara te mörō kiri ye la, wū miri ena amörō engu kpah amörō, da kiri ye la.

⁷ Nūwa, ma ngbū emala ngū fū mü, de wū di mü, gū ba, yi di ebī ye, fū yi asibi gbe gbe gbe, teka de wūh baya, gbū wū sū fūh kotō ne 'buru.”

⁸ Fū Me adu amala kpah gara ngū fū wū Nūwa de wū di ye la 'buru, gū ba dene, ⁹ “Tītīne ma le de nih nzō ngūte de nih ma. Fū ra angbū mere *vūngūte ka-yi, kpah de wū kundu yi, te ewū ena akoro sidi nga yi 'buru. ¹⁰ Ma ena adi kpah vūngūte ka wū nū de wū gara wū e, ta te wū di de yi agbū *zabu ne 'buru. ¹¹ Ma le anzō ngūte de yi bala, angū ma le amörō wū kpara, anza tanguwa ewū de wū e 'buru, nda-ra tīne de. Ma du tīne, atima mere siti ngu, te ena asi fūh kotō ne sene, ba e ta te ma mere ne, kpah de.

¹²⁻¹³ Amba dene ngū te ma ena amere, teka asere kuru ngū ka vūngūte la fū yi. Angū, te agō yia eyi

ekoro la, tere ena amū akoro, akolo tū kpī kpa tikpi. Te di bala, te yi wu tere la eyi kpa tikpi la, yi ena adi efi nga kīna ka-ra la. Angū ma mala ta, gū ba, ‘Ma tī adu amörō yi de ngu, baka ta te ma mere ne, tīne de.’ Ma kīna kīna la teka fū yi, de wū kundu yi sidi nga yi, kpah de wū gara wū e te ewū endoro andoro fūh kotō ne 'buru. Kīna ka-ra la ena angbū bala fī mere badi. ¹⁴ Te agō te ebīrī la, tere ena angbū ekoro, da ekolo tū agō la. ¹⁵ Te ma wu tere la eyi la, ma ena adu afī nga kīna ta te ma kīna fū yi, de wū kpara, de wū nū 'buru, gū ba dene, ‘Ma tī adu atima agō te ena asi fūh kotō ne, amörō wū kpara 'buru ne tīne de,’ ne. ¹⁶ Fanū te tere la koro eyi, ma ena angbū efi nga kīna, ta te ma kīna te-ra di fū yi, de wū gara e fūh kotō ne 'buru. Angū kīna ka-ra la ena angbū bala, fī mere badi.”

¹⁷ Dela ta ngū te Me mala fū wū Nūwa, gū ba dene, “Ni o tere eyi kpa tikpi, baka kuru ngū te ena angbū esere nga kīna ka-ni, te ni o esūka ani, de wū kpara, abe te wū gara e te ewū di fūh kotō ne 'buru.”

Dene ngū ka Nūwa de wū di ye

¹⁸ Wū di Nūwa, de ta te ewū ngbū de ewū agbū zabu ne, ah de wū Seme, Yapete, bete Ama. Ye Ama ta de Kanana. ¹⁹ Wū di Nūwa ta ngbee bata. Mere bi nguwa wū kpara fūh kotō ne, koro 'buru guvu wū di Nūwa de bata la.

²⁰ Nūwa ta de kpara te ngbū esō yī. Ah kpah de gina kpara ta te mere fī. Angū ah ru ta gara rīrū agbū yī ka-ye, de irī ye *vinū. Ah ngbū ta emere fī gbū rī vinū la. ²¹ Ta gbū gara ra, fū Nūwa ayia anzō fī ne nda bū anzō 'duwa ba-neh-ene-la. Fū fī ayia agbo engu kpa esa gugu ka-ye. Te engu ngbū era tete, de fī gbū jia ye la, fū bongo kakanā ayia agbi ekūkūte na asidi, ace engu ngirimu. ²² Fū yeye na de irī ye Ama ne,* ayia akoro, amaka wō

* 9:22 9:22 Ama de wō ye Kanana.

ye, te ra ngbü ngirimu. Fū ah ayia anü amala nga wö ye fū wü di enga ni ye de 'basu ne. ²³ Te wü Seme ake Yapete je ngü la bala, fū ewü ayia aza bongo, abu enzö-kpiri wü, angbü enü di de kürufe wü, teka angü ani ena awu ngirimu eküte wö ani la wu. Fū ewü ayia anü akoro kpaka wö wü la. Fū ewü aza bongo la, ayia abuka eküte wö wü eta kuru jia wü, areke bongo la eküküte na.

²⁴ Nüwa, fū fi ayia alofo gbü jia mü. Fū mü adu azükü, aje ngü la, gü ba dene, "Angü ye ni, jaji, ngbü tine emü ni." ²⁵ Fū Nüwa ayia akina nguwa wü Ama de wü di ye, gü ba dene, "Me to mere kuru te wü Ama de wü Kanana teka ngü la. Wüh ena angbü labi ka wü bu wü." ²⁶ Fū Nüwa adu agbo nga iri Me teka Seme, gü ba, "Me di de Seme, da eto wazi ye fefe na. Fū wü Kanana angbü ba labi kakanä." ²⁷ Fū Nüwa adu kpah amala ngü teka Yapete, gü ba, "Me di kpah de Yapete, de ah di eto züka ngü fefe na 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh ena angbü ka-wü ake Seme gbü sü biringbö. Fū Kanana angbü ba labi esaka ewü 'basu mini."

Dela ta ngü ka Nüwa, fütanga mere ngu, te si füh kotö ne.

²⁸ Fū Nüwa adu amere fütanga mere yi-ngu la, baka wü re kama bata teke 'basu de füh ye nzükpa (350). ²⁹ Fū re ka Nüwa akoro 'buru kama menewa teke 'basu de füh ye nzükpa (950). Fū Nüwa ayia akpi.

10

¹ Dene iri wü kundu ye Nüwa, te ewü di de wü di wü Seme, Ama, bete Yapete, te wüh bi ewü fütanga mere ngu te si ne.

² Dene iri wü di Yapete. Ah de wü Gomere, Magoga, Madayi, Yavana, Tubala, Meseke, bete Tirasa. ³ Dene iri wü di Gomere. Ah de wü Asekenaza, Rifata, bete Togarama. ⁴ Dene iri wü di Yavana. Ah de wü Elisa, Tarasisi, Kiti, bete Dodana. ⁵ Wüh

de wü kpara te ewü ngbü nda-wü era mere yi-ngu. Dela nguwa wü di Yapete. Nguwa ewü la ngbü gbü nga nzö koti ka-wü kpikpi wü. Mö ka-ewü kpah 'dö kpikpi ye kpikpi ye.

⁶ Dene iri wü di Ama. Ah de wü Kusi, Masiri, Puta, bete Kanana.

⁷ Dene iri wü di Kusi. Ah de wü Seba, Avila, Sabete, Rama, bete Sabetaka. Dene iri wü di Rama. Ah de wü Seba ake Dedana.

⁸ Fū Kusi abi kpah gara ye, de iri ye Nimeroda. Nimeroda ta de gina kpara, te di de mere miri, de mere wazi esaka ye fa sü.

⁹ Nimeroda kpah de kpara te ngbü emere wü nü. Fū ah angbü emörö wü nü 'duwa ba-neh-ene-la. Tekä ngü la, te mü de kpara te ngbü emörö wü nü efa sü la, wü bu mü ena agü iri Nimeroda te mü, gü ba dene, "Mü de kpeke kpara, te ngbü emörö wü nü kpah baka Nimeroda."

¹⁰ Ta te enga gina, sü ka Nimeroda ka-ye agbü Sinara. Ah ngbü ta kpala gbü nzö wü kpara ka wü koti bata, *Babilona,* Ereke, bete Akada.

¹¹ Fū Nimeroda ayia agbü Sinara, anü akoro, azoro sü ka wü Asura. Fū ah aji wü mere koti kpala, ba e bala. Gara de iri ye Nineve, gara de iri ye Robota-Ira, gara de iri ye Kala, ¹² gara de iri ye Resene, te di eze ngba wü Nineve ake Kala. Wü koti bata la 'buru ba mere koti biringbö.

¹³ Dene iri wü di Masiri. Ah de wü Ludu, Animo, Labo, Nefetu, ¹⁴ Patarusu, Kasalu, bete Kafatoro. Kafatoro de mere kundu wü Feleseto. ¹⁵ Dene iri wü di Kanana. Iri gina ye

Kanana de Sidona. Iri wü gara ewü de wü Ete, ¹⁶ wü Yebusa, wü Amora, wü Girigasa, ¹⁷ wü Ivo, wü Arako, wü Sino, ¹⁸ wü Aravado, wü Cemarö, de wü Amato. Fütanga ngü la, fū wü nguwa Kanana ayia asibi, abaya gbü mere bi wü sü. ¹⁹ Fū nga nzö koti ka wü Kanana akpo gbü Sidona, anü to kpa gbü Gerara, akoro di zalü agbü

* **10:10** 10:10 Babilona kpah de Babela.

Gaza. Fū ah anü to kpa gbü *Sodomo, Gomora, Adema, be kpah te Zeboyima, akoro di zalü agbü Lasa.

²⁰ Dela 'buru iri wü di Ama, de nguwa wü kundu ye, kpah de wü mö te ewü ngbü emala.

²¹ Dene iri wü di Seme, te di de enga ni ye Yapete ne. Seme ta de mere kundu ye wü di enga *Ebere. ²² Wü di Seme ta de wü Elama, Asura, Arafakasada, Ludu, bete Arama. ²³ Wü di Arama ta de wü Uca, Ula, Getere, bete Masa. ²⁴ Fū Arafakasada abī ye, de iri ye Sela. Fū Sela abī ye, de iri ye Ebere. ²⁵ Fū Ebere abī wü ye 'basu. İri gina ewü de Pelege. Wüh gü iiri na bala, angü ta gbü wü re kaka-na, Me baya wü kpara füh kotö ne 'buru. İri e'ba'basu mbarase la de Yoketana.

²⁶ Dene iri wü di Yoketana. Ah de wü Alemodada, Selefe, Acara-maveta, Yera, ²⁷ Adorama, Uzala, Dikala, ²⁸ Obala, Abimaye, Seba, ²⁹ Ofiri, Avila, Yobaba. Dela 'buru de wü di Yoketana. ³⁰ Nga nzö köti ka nguwa wü di Yoketana kpo agbü Masa, anü to kpa fügö enzö mere gümba, zalü akoro agbü Sefara.

³¹ Dela 'buru iri wü di Seme, de nguwa wü kundu ye, de wü nga nzö köti ka-ewü, kpah de wü mö ka-ewü, te ewü ngbü emala.

³² Dela 'buru nguwa wü di Nüwa, de wü kundu ewü, de nga nzö köti ka-ewü, te di de wü kpara, te ewü sibi füh kotö ne, fütanga mere ngu te si. Te di bala, nih kpah 'buru de wü kundu ye Nüwa.

11

Dene ngü ta te mere te-ye agbü Babilona

¹ Ta gügü, fütanga mere ngu te si ne, mö ka wü kpara ta 'buru biringbö, te wüh ngbü eje ngü gbügbü na esüka wü. ² Fū gara wü kpara angbü ejiji gbü sü la to kpa fügö, da egiri sü ka köti.

Gbü gara ra, fū ewü anü akoro gbü gara züka sü de füh ye kpini baka kpara la. Fū ewü agü iri sü la, gü ba, Sinara. Fū ewü ayia ao köti ka-wü kpala. ³ Fū ewü ayia afi ngü, gü ba dene, "Wayi, dene züka sü. Ani ngbü ka-ani sene. Te di bala, ah le de ani kü'da tö, amere biriki di, azö azö kpo kpo kpo, de ah di kpekpeke baka da. Fū ani aji züka köti ka-ani sene." Fū ewü ayia amere biriki ka-wü, teka afa kambü la di, angü rüvü gbü sü la, te wüh ena afa kambü di ne, nda ma. Fū ewü aza mü te di baka bikü'da la, a'büra füh biriki la, teka de biriki la zoro te-wü, fū ewü angbü kpekpeke. ⁴ Fū ewü adu afi nga gara ngü, gü ba dene, "Ani ji mere kambü, te ena akoro kpa etongo kpi. Ah le de ani mere bala, teka fū iri ani awü gbü wü sü 'buru. Angü te ani baya faaa füh kotö ne la, ah esiti."

⁵ Fū Me ayia awu ngü te wü kpara la ngbü emere ne. Fū ah ayia akoro aceka köti ka wü kpara la, bete mere siti kambü, te wüh ngbü eji ne. ⁶ Me gü ba, "Titine wü kpara ne, nguwa ewü ngbee biringbö. Mö ka-ewü kpah biringbö. Te wüh kpo eyi emere gina ngü bane, te ni tata ewü de la, wüh ena anü de ngü ka-wü la kpa engagira nü. Ngü te ena afa ewü tine ma. ⁷ Amba ni le ngü la bala de. Te di bala, ani nü enü, abaya ewü, de ani o mö ka-ewü kpikpi ye kpikpi ye, teka de wüh mere e aje ngü ka wü bu wü tine de." ⁸ Fū Me akoro, abaya ewü kpah bala. Fū ngü ka köti ka-ewü, de mere kambü la asiti 'buru. Fū ewü abaya tine faaa! ago angbü gbü nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru.

⁹ Dela si-ngü te wüh gü iri sü la tete na, gü ba, *Babilona* ne. Angü gbü sü la, Me fufü mö ka wü kpara, te ewü ngbü ta emala biringbö ne. Fū ah ayia abaya ewü füh kotö ne 'buru.

* 11:9 11:9 Babilona kpah de Babela.

10 Dene ìrì wü kundu ye Seme.

Sidi nga wü re 'basu fütanga mere ngu te si ne, fù re ka Seme ayia akoro kama biri (100). Fù Seme ayia abì ye komoko, agü ìrì na Arafakasada. 11 Fù ah amere fütanga ngü la, wü re kama 'buruve (500), fi da ebì gara wü jaji. Fù Seme ayia akpi.

12 Fù Arafakasada ayia aga, amere wü re teke biri nzükpa de fùh ye 'buruve (35). Fù ah ayia abì Sela. 13 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama bala de fùh ye bata (403), fi da ebì gara wü jaji. Fù Arafakasada ayia akpi.

14 Fù Sela ayia aga, amere wü re teke biri de fùh ye nzükpa (30). Fù ah ayia abì *Ebere. 15 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama bala de fùh ye bata (403), fi da ebì gara wü jaji. Fù Sela ayia akpi.

16 Fù Ebere ayia aga, amere wü re teke biri nzükpa de fùh ye bala (34). Fù ah ayia abì Pelege. 17 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama bala teke biri de fùh ye nzükpa (430), fi da ebì gara wü jaji. Fù Ebere ayia akpi.

18 Fù Pelege ayia aga, amere wü re teke biri de fùh ye nzükpa (30). Fù ah ayia abì Ruu. 19 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama 'basu de fùh ye menewa (209), fi da ebì gara wü jaji. Fù Pelege ayia akpi.

20 Fù Ruu ayia aga, amere wü re teke biri nzükpa de fùh ye 'basu (32). Fù ah ayia abì Seruga. 21 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama 'basu de fùh ye lorozi (207), fi da ebì gara wü jaji. Fù Ruu ayia akpi.

22 Fù Seruga ayia aga, amere wü re teke biri de fùh ye nzükpa (30). Fù ah ayia abì Nayora. 23 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama 'basu (200), fi da ebì gara wü jaji. Fù Seruga ayia akpi.

24 Fù Nayora ayia aga, amere wü re teke biri de fùh ye menewa

(29). Fù ah ayia abì Tera. 25 Fù ah amere fütanga ngü la wü re kama biri nzükpa de fùh ye menewa (119), fi da ebì gara wü jaji. Fù Nayora ayia akpi.

26 Fù Tera ayia aga, amere wü re teke bata de fùh ye nzükpa (70). Fù ah akpo ebì ye. Ah bì wü jaji bata, de ìrì wü Abarama, bete Nayora, bete Arana.

Dela ìrì wü kundu kundu ye Seme, te wüh bì ewü fütanga mere ngu ta te si ne.

27-28 Dene ngü ka wü di Tera.

Wü di Tera ta bata, de ìrì wü Abarama, Nayora, bete Arana. Wü Tera ngbü ta de wü di ye la agbü gara sü de ìrì ye Ura.† Fù Arana ayia abì ye, agü ìrì na Loto. Fütanga ngü la, fù Arana ayia akpi, ciki gbü sü de te wüh bì engu gbügbü, agbü Ura la, o wö ye na di la ladü de jia ye. 29 Fù wü Abarama ake Nayora aga, akoro cögbörö wü komoko. Fù ewü ayia aza wü wü rüse. Ìrì wara Abarama ta de Sarayì. Ìrì wara Nayora nda de Mileka.‡ 30 Amba Sarayì bì ye ta nda de.

31 Gbü gara ra, fù Tera ayia aza wü Abarama ake wara ye, bete Loto, te di de kundu ye ne, ace Ura, teka anü agbü tö ka wü *Kanana. Fù ewü anü, anü, akoro gbü gara sü etüngba, de ìrì ye Arana. Fù ewü angbü sela. 32 Fù Tera ayia agbe, angü re kaka koro eyi wü re kama 'basu de fùh ye 'buruve (205). Fù ah ayia akpi sela.

12

Dene ngü te Me ì Abarama tete

1 Gbü gara sïkpì, te re ka Abarama koro tete 'buru baka re teke bata nzükpa de fùh ye 'buruve (75), fù Me ayia amala ngü fù Abarama, gü ba dene, "Abarama, mü yia eyia, de mü ce gba mü, de wü mürü mü, de mü go ngbü agbü gara ganzi sü,

† 11:27-28 11:27-28 Ura ta de 'baranga, te di gbü nga nzö kötì ka wü Kasado. ‡ 11:29 11:29 Wö ye Mileka ta de Arana. Enga ni ye Mileka, tangbase, ta kpah ladü de ìrì ye Yiseke.

te ma ena agü tatamu fü mü. ² Te mü le ngü ka-ra la eyi la, ma ena ato wazi fü mü. Fü wü kundu mü abı ye, asibi, afa sü. Fü nguwa yi asibi, akoro ba mere bi nguwa wü kpara. Ma ena ato wazi fü mü, fü iri mü adi ewü awü gbü wü sü 'buru. Fü ra adu angbü eto züka ngü fü mere bi wü kpara teka ngü ka-mü. ³ Mene kpara te ena amere züka ngü fü mü, ma ena amere kpah züka ngü fefe na. Amba mene kpara te ena asiri mü, ma ena akına engu. Ma ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru teka ngü ka-mü."

⁴⁻⁵ Te Abarama je ngü la bala, fü engu amere wü ngü la kpah ce 'buru bala.

Fü Abarama ayia agbü Arana sela, aza wara ye, ake Loto, te di de ye enga ni ye ne. Fü ewü akö kpah wü labı ka-wü, te ewü maka de sela ne, de wü nü ka-wü, de wü e ka-wü 'buru, anü di kpa gbü tö ka wü *Kanana. Te wü Abarama nü koro tete agbü tö ka wü Kanana, ⁶ fü ewü ayia aguru sü, anü akoro kpa gbü gara sü kpala de iri ye Sekeme, esa mere rü ka More. Ta gbü wü re la, wü Kanana ngbü ta la fi era köti gbü sü la.

⁷ Fü Me ayia agü tamu ye fü Abarama, gü ba dene, "Te gara, ni ena ato tö ne 'buru fü wü, de wü kundu ye, teka fü ewü angbü gbügbü fi mere badi." Te Abarama je ngü la tete, fü engu adu areke sü baka *cangalı, teka agbo nga iri Me tete na, angü Me gü tamu ye fefe na gbü sü engu la.

⁸ Fütanga ngü la, fü Abarama ayia anü to gbü kpa ye ka kokpa, anü akoro kpa enzö gumba, te di to kpa fügö ka Betele. Fü ah ayia ade mba gugu sela, eze ngba Betele ake Ayi. Fü engu ayia areke sü teka adi egbo nga iri Mere Me, da ecu ngü Mere Me sela. ⁹ Fü Abarama angbü fi bü eka te-ye ce ce ce bala, enü kpa edebu sü to gbü kokpa.

Dela ngü ta te Abarama mere, te Me i engu tete, fü ah ayia ace Arana ne.

Dene ngü ta te mere te-ye fü Abarama agbü Ezepeto

¹⁰ Fütanga wü ngü la, fü tala ayia atı gbü sü ka wü Kanana 'buru. Te di bala, fü wü Abarama ayia akpe anü angbü la takü agbü *Ezepeto, teka ngü ka mere siti tala la.

¹¹⁻¹² Baka te ewü yia ngbü enü tete, fü ewü anü akoro gbamari ede Ezepeto. Fü Abarama ayia amala ngü fü wara ye, gü ba dene, "Sarayı deyı, ani koro eyi gbamari ede Ezepeto dene. Te ani ena akoro kpala la, wü kpara ka Ezepeto ena agü jia wü te ye, awu ye, de te ye su afa sü ne. Gümü ye ena ake ewü. Te di bala, te wüh ena awu, gü ba, ni de watı ye la, wüh ena amörö ni teka ngü ka-ye. ¹³ Amba dene mba gara mani, te ani ena amere, teka fü wü kpara ka Ezepeto amere ni areke areke, angü wüh ena amörö ni. Te wüh yi-ta ye la, ye mere e amala fü ewü, gü ba, 'Ni de watı ye,' ne de. Ye mala fü ewü, gü ba, 'Ni kani de enga ni ye.' " Abarama mere ta mani la bala, angü Sarayı su fa sü.

¹⁴ Fü ewü ayia anü akoro kpa gbü Ezepeto. Baka te wü kpara ka Ezepeto wu Sarayı, fü Sarayı ayia asu gbü jia ewü afa sü. ¹⁵ Fü wü angbe cögbörö kpara ka miri ayia kpah awu Sarayı. Fü ewü anü de ngü la, amala fü miri, gü ba, "Ani maka gara ye würüse kpane, te su fa sü!" Fü ewü adu aza Sarayı, anü de engu kpa gba miri. Fü Sarayı ayia angbü kpala.

¹⁶ Fü miri angbü emere ngü Abarama ereke 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah amala, gü ba, "Ni le ase Sarayı wara ni tete na." Fü engu ato mere bi wü e fü Abarama, baka wü labı, wü kambiliki, wü yiti, kpah de wü nü, te wüh nü fefeh, ba wü dongi bete kamele, teka ngü ka Sarayı.

¹⁷ Fü Me ayia atima mere siti keke agba miri la, de wü kpara ka-ye 'buru, teka ngü ka Sarayı, angü ah ka-ye de wara Abarama. ¹⁸ Te miri wu bala, fü mamagama ayia anzu.

Fü engu adu aï Abarama, amala ngü fefe, gü ba dene, "Mene ngü de te ye mere de ni de bane, ah de ne ngü ne? Ye mala ta fü ni, gü ba dene, 'Würüse ne de enga ni ni.' Ye su wu fü ni bala teka ne? Te ye ena amala ta fü ni, gü ba, 'Sarayï ka-ye de wara ni la,' ah ena areke ta afa sü. ¹⁹ Ye fiti ni, gü ba, 'Sarayï ka-ye nda de enga ni ni.' Fü ye ayia ale, gü ba, 'Ni za engu eza wara ni tete.' Dela 'ba züka ngü na? Te di bala, wara ye eyi dene! Ye za engu eza, de wü nü ka-wü!" ²⁰ Fü miri adu atima wü kpara ka-ye, de wüh gi nga Abarama, ce te kaje. Fü Abarama aza wara ye, de wü e ka-ye 'buru, ayia adu ka-wü agbü Kanana.

13

¹ Dela mene ngü ta te mere te-ye fü wü Abarama ake Sarayï agbü *Ezepeto. Wüh yia du ka-wü ta agbü *Kanana, kpah de wü Loto.

Dene ngü ka wü Abarama ake Loto

² Fütanga ngü la, fü wü e ka Abarama ayia asibi tîne afa sü, ah de wü se, kpah de wü nü, ba wü yiti, wü kambiliki, de wü meme. ³ Baka te wü Abarama du koro tete agbü Kanana sela, fü ewü angbü endondoro te nga nzö wü sü sela, zalü anü akoro agbü Betele, gbü sü ta te ewü mere gugu ka-wü tete na te enga gina, ezegeba Betele ake Ayi ne. ⁴ Sü engu la, ah ta kpah de sü, te Abarama gbo nga iri Me tete na, te enga gina ne. Fü Abarama adu angbü egbo nga iri Me kpah sela.

⁵ Wü Abarama ngbü ta ejiji te nga wü ndoro la kpah fi bü ake Loto, te di de ye enga ni ye ne. Loto ta kpah de mere bi wü kpara gbü nga ye, kpah de wü nü, ba wü yiti, wü kambiliki, de wü meme esaka ye. ⁶ Baka ta te wü nü sibi esaka ewü, ake afudu ye fa sü ne, sü du be, fü ewü angbü tete 'buru gbü sü biringbö, ne nda tîne de. ⁷ Angü wü kpara ta te ewü ngbü eceka kpï fütanga wü nü ka Abarama, bete

nda Loto ne, du ngbü ewü nga esüka wü, teka ngü ka sü te be de ne. Da ewü ta te ewü ena anü to kpa ekati ne nda ma, angü wü kpara ka Kanana ngbü ta gbü sü la. Wü Pereze ngbü ta nda-wü kpah edebu sü gbü sü la.

⁸ Te di bala, fü Abarama ayia amala ngü fü Loto, agü ba, "Ye ni deyï, ni le fü nga adi engbü esüka ani de. Ngü de te wü kpara ka-ani ngbü ewü nga di esüka wü la, ah de siti ngü. Angü ani ka-ani mürü. ⁹ Te di bala ne, te sü de sene be nda de la, ye ceka la mere siti nga nzö sü, de to kpa fügö ne. Dela 'buru sü, te ani ena angbü gbügbü na. Te ah bala la, ani ye süka ani eye titine. Ye ceka nda-ye sü eceka. Te ye ngbü ele nda-ye angbü ciki sene la, ni ena aza nda-ni tîne mene sü, te di to kpa fügö ne. Te ye le di mene sü, te di to kpa fügö ne la, ni ena angbü nda-ni tîne ciki sene. Angü ngü ka nga esüka wü kpara esiti."

¹⁰ Fü Loto ayia aceka kpï, awu sü ede ngu Yürüdene, te nü koro zalü kpa gbü Sügara ne. Fü sü engu la ayia ati te nga jijia 'duwa kpini, angü ah ta de züka sü, te ngu ngbü gbügbü na fi bü cakö. Ah ta kpah baka sü ka yi, te Me o agbü Edene ne. Ah ngbü kpah baka tö ka wü Ezepeto, te ngu fa gbügbü na sü ne. Angü ngü la mere te-ye ta gügü, o Me siti *Sodomo ake Gomora la de. ¹¹ Te Loto wu bala ne, fü ah ayia afe nda-ye mene sü, te di ede ngu Yürüdene to kpa fügö ne. Fü ewü ayia aye süka wü ake afudu ye. Fü Loto ago angbü nda-ye kpala.

Dela ta ngü te wü Abarama ake Loto ye süka wü tete na. ¹² Abarama ngbü nda-ye ta fi gbü sü ka wü Kanana sela. Fü Loto anü angbü nda-ye ede wü mere köti te di era ngu. Fü ah ade gugu ka-ye gbamari ede gara mere köti, de iri ye Sodomo. ¹³ Wü kpara ka Sodomo ka-wü ta siti wü kpara, te ewü ngbü ememere fi bü *siti ngü gbü jia Me.

14 Ta te Loto go tete gbü nda-ye sü, fü Me ayia akoro kpaka Abarama, amala ngü fefe na, gü ba, “Mü e la jia mü, de mü ceka nga nzö wü sü ne 'buru. Mü ceka la kpí to kpa fügö, to kpa ekati, kpah to gbü kokpa bete kamisü. 15 Wü sü de te mü ngbü eceka la, te gara, ma ena ato ato 'buru fü yi, de wü kundu mü, teka fü ewü angbü gbügbü fi mere badi. 16 De-ra Me, ma ena ato wazi fü wü kundu mü la, teka fü ewü angbü ebí wü ye, da esibi efa sü, ba zu-tö la. Angü kpara te ena atanga ewü anza ne nda ma. 17 Te di bala, ah le de mü yia eyia, mü kpo, mü ndoro te nga nzö wü sü la 'buru. Mü ceka reke areke, angü dela eyi sü te ma ena ato fü yi.” 18 Te Abarama je ngü de te Me mala fü ye de bala ne, fü ah ayia ago agbü Eberone, ade gugu ka-ye angbü kpala, esa mere rü ka kpara de iri ye Mamare. Fü Abarama adu areke sü baka *cangali kpala, teka adi egbo nga iri Me tete na.

14

Dene ngü ka Abarama ake miri ka Sodomo

1-5 Ta gbü wü re la, gara mere miri ta ladü de iri ye Kedora-Lawomera. Ah ngbü ka-ye ta to kpa fügö, gbü tö ka wü Elama. Ah de mere kpeke miri, de mere bi wü kpara esa lö ye. Fü Kedora-Lawomera aza wü marajümiya ka-ye, anü de ewü, atí gü gbü nzö mere bi nguwa wü kpara, baka wü kpara ka *Sodomo,* Gomora,† Adema,‡ Zeboyima,§ bete wü Bela.* Fü Kedora-Lawomera ayia afa wü kpara la, adu angbü gbü nzö ewü 'buru

de wazi. Fü ah ato riri fü ewü, de wüh di eto mere bi jiasé fü ni, te nga wü re 'buru. Fü wü kpara la ale, akpo angbü eto jiasé la, teka wü re nzükpa de füh-ye 'basu. Fütanga re nzükpa de füh ye 'basu, fü nguwa wü miri de 'buruve, te Kedora-Lawomera ngbü gbü nzö ewü ne, adu ace ka-wü kpo da eto jiasé fü Kedora-Lawomera. Fü re afü biringbö.

Fütanga re biringbö la, fü Kedora-Lawomera ayia amala ngü, agü ba, “Te di bala, ni ena ato kuru te wü kpara te ewü gü ba, ‘Ani le ngü ka-ni tîne de,’ ne.” Fü wü Kedora-Lawomera ayia abiti te-wü de wü gara wü miri bata, teka de wüh le ta-ngü te ni. Wü miri la ta miri ka wü Sinara† de nda wü Elasaara,‡ bete nda wü Goyi.§ Fü ewü adu amaka wazi, teka wü mene wü miri, de te ewü gü ba, “Ani le tîne aje riri ka Miri Kedora-Lawomera de,” ne. Fü ewü ayia de wü marajümiya ka-wü la, anü atí de gü gbü nzö nguwa wü Refe,* de wü Zuza,† de wü Eme,‡ ayia aza esaka ewü. 6 Fü ewü adu kpah, atí de gü gbü nzö wü Oro, kpa füh da.§ Fü ewü aliki wü Oro zalü akoro di kpa gbü ndu, agbü Eleparana. Fü ewü afa wü Oro. 7 Fü ewü adu kpah anü agbü Ene-Misapata,* afa wü Amaleke, de wü Amora† kpah bala.

8-9 Ta te miri ka Sodomo, de wü gara wü miri gbü nga nzö sü la, je ngü la bala, fü ewü ayia abiti wü marajümiya ka-wü, anü akoro gbü mere sü tele tele de iri ye Sidimi.‡ Fü ewü areke te-wü sela, teka atí de gü gbü nzö wü Kedora-Lawomera.

* 14:1-5 14:1-5 İri miri ka Sodomo ta de Bera. † 14:1-5 14:1-5 İri miri ka Gomora ta de Birasa.

‡ 14:1-5 14:1-5 İri miri ka wü Adema ta de Sinaba. § 14:1-5 14:1-5 İri miri ka wü Zeboyima ta de Semebere. * 14:1-5 14:1-5 Wüh du ngbü ta eï Bela kpah Sügara. † 14:1-5 14:1-5 İri miri

ka wü Sinara ta de Amurafera. ‡ 14:1-5 14:1-5 İri miri ka wü Elasaara ta de Ariyoka. § 14:1-5 14:1-5 İri miri ka wü Goyi ta de Tidala. * 14:1-5 14:1-5 Wüh mere gü de wü Refe ta kpa gbü Asetorata-Karunema. † 14:1-5 14:1-5 Wüh mere gü de wü Zuza ta kpa gbü Ama. ‡ 14:1-5

14:1-5 Wüh mere gü de wü Eme ta kpa gbü Save-Kiratema. § 14:6 14:6 İri da ka wü Oro ta de Seyira. * 14:7 14:7 Wüh du ngbü ta eï Ene-Misapata kpah Kadesa. † 14:7 14:7 Wü Amora ngbü ta agbü Acacona-Tamara. ‡ 14:8-9 14:8-9 Mere yï-ngu du gbala sü tîne eyi füh mere sü tele tele la.

¹⁰ Fū wü Kedora-Lawomera ayia asö gü, afa wü miri ka Sodomo de wü bu ye la 'buru. Fū wü miri ka Sodomo ayia de wü bu ye, auru de woro. Fū miri ka Sodomo ake miri ka Gomora akpe atī gbü wü cudu, te ewü cu fa sü, angü angbe cögbörö wü cudu fa ta gbü sü la sü. Fū wü gara wü bu wü ayia akpe nda-wü to kpa enzö mere gümba, aküwa ka-wü.

¹¹ Fū wü marajümüya ka Kedora-Lawomera ayia arī gbü wü mere köti ka Sodomo ake Gomora, akö wü e ka-ewü, de wü gara kpara gbü nga ewü 'buru. ¹² Fū ewü ayia azoro kpah Loto, te di de ye engā ni ye Abarama, de wü e ka-ye 'buru, angü engu ra köti ta gbmari ede Sodomo. Fū ewü ayia anü sü de engu, de wü e kaka-na la 'buru.

¹³ Ta gbü wü lakī la, Abarama ngbü ta la fi esa mere rü ka Mamare ne. Wü Mamare ngbü ta kpah gbü sü la, de wü di engā ni ye 'basu. Ah de wü Esokole ake Anera. Nguwa wü Mamare ta de Amora. Nguwa Abarama nda de *Ebere. Nguwa wü Mamare nzö ta ngüte de wü Abarama.

Fū gara kpara ta te kpe küwa gbü gü la, ayia akoro amala ngü fū Abarama, gü ba dene, ¹⁴ "Wü Kedora-Lawomera koro de gü, siti wü sü ka-ani eyi 'buru. Wüh zoro Loto, nü sü di kpah eyi." Te Abarama je ngü la, fū engu ayia 'duwa, abiti wü komoko ka-ye, te ewü wu ngü ka gü kpah kpo. Fū ah adu kpah abiti wü vüngüte ka-ye 'buru. Fū ewü ayia, baka wü kpara kama bata nzükpa de füh ye 'bajena la (318), anü afa nga wü Kedora-Lawomera, zalü akoro di kpa gbü Dana. ¹⁵ Te wü Abarama nü koro tete kpala, fū ah ayia afī nga gara mani. Fū ah ayia aye süka wü kpara ka-ye la, gü ba, "Wü gara fū nda-wü bane, de wü gara fū nda-wü to bane." Fū ewü ayia gbü biti,

anü atī de gü gbü nzö wü Kedora-Lawomera, agüka ewü gbü iri-to. Fū wü Abarama ayia asö gü, afa ewü ka. Fū ewü ayia aliki ewü, anü akoro de ewü nengete kpa gbü Oba. § ¹⁶ Fū wü Abarama akö wü e de esaka wü Kedora-Lawomera, de ta te ewü kö gbü gü ne 'buru. Fū Abarama adu kpah aza Loto, de wü gara kpara, ta te wüh zoro ewü, de wü würüse ne 'buru, adu di.

¹⁷ Te Abarama ngbü edu tete, fū miri ka Sodomo ayia anü amaka Abarama kpa te kaje, ede Yerüsalema.* ¹⁸ Miri ka Salema ta ladü de iri ye Meleke-Sadiki. Engu ta de *mürü gele ka Mere Me. Fū Meleke-Sadiki ayia aza e-mazü bete fi *vinü, akoro di, ato fū wü Abarama. Fū ewü ayia azü. ¹⁹ Fū Meleke-Sadiki ayia asü ngüsü gbü nzö Abarama, amala ngü fefe, gü ba dene, "Ma ngbü eku gba fū Mere Me, te o tö ake kpī ne, de ah to wazi fū mü. ²⁰ Ma gbo nga iri Me, angü ah to wazi eyi fū mü, fū mü afa wü vügü ka-mü di." Fū Abarama ayia aza mere bi wü e, de te engu kö gbü nga wü Kedora-Lawomera ne, aye süsüka ba e nzükpa. Fū ah ayia aza bibiri na, esüka wü nzükpa la, ato fū Meleke-Sadiki te iri Me, baka tari-e, teka agbo nga iri Me di.

²¹ Fū miri ka Sodomo ayia amala ngü fū Abarama, gü ba dene, "Ye za du wü e, ta te wü vügü ka-ani kö esaka ani la, eza fū ye. Ni ele nda-ni bü wü kpara ka-ni, de ye lügü ewü fū ni." ²² Fū Abarama alügü ngü fefe, gü ba dene, "Ye za wü kpara ka-ye eza, de wü e la 'buru. Ni le aza wü e la nda-ni de, angü ni kīna kīna eyi, de iri Mere Me, te o tö ake kpī ne, ²³ gü ba, ni tī aza e 'duwa kpo de. Te ah ena adi kpah mene engu, te di mba cükü'daye la, ni za nda-ni kpah de. Angü ye ena agü ba, 'Ni to wazi fū ni, Abarama, me-ni.' ²⁴ Ni za nda-ni eyi bü wü e-mazü, de te wü kpara ka-ni la zü te kaje. Wü

§ 14:15 14:15 Oba ta gara 'baranga ede Damaseke edebu sü kpala. * 14:17 14:17 Sü la ka-ye kpa gbü mere kpanguwa ka Save.

vüngüte ka-ni, de te ani di de ewü ne, wüh za nda-wü e eza.”

Dela ngü ta te Abarama mere, te engu küwa Loto esaka wü Kedora-Lawomera, te wüh zoro engu tete gbü gü ne.

15

Dene ngü ka vüngüte ka Me ake Abarama

¹ Gbü gara sikipi, fü Me ayia akoro kpaka Abarama gbü bitu, amala ngü fefe, gü ba dene, “Abarama, mü kpe cürü de. Ma ena adi fü mü ba *vüngüte ka-mü. Fü ra angbü eceka kpi fütanga mü me-ra. Fü ra angbü fü mü baka mere ngisi ka-mü. Fü ra ato mere bi wü züka e fü mü, angü mü to maguma mü eyi fere.” ²⁻³ Fü Abarama amala ngü, gü ba, “Wayi bala, Mere Miri ka-ra, amba e te mü ena ato fere ne, ah baka neh ene? Angü wü di ra kpa ma ne. Amba, te ma ena akpi la, kpara te ena afi nga ra, areke mbükü ra, neh da? Te wü di enga wüna di 'buru nengete agbü Arana kpala ne? Kpara te ena aza e-nga-kpa ra, te gara, ena adi kpa bü enga cörö ka-ra, te ma ga engu, de iri ye Eliyezere ne.”* ⁴ Me gü ba dene, “Fanü fanü, enga cörö ka-mü la, ah ti aza wü e-nga-kpa mü, fütanga kö mü me-ye nda de. Kpara ladü te ena aza wü e-nga-kpa mü la sidi nga kö mü. Ah ena adi zu ye mü, te mü ena abi engu cu me-mü.”

⁵ Fü Me amala ngü fü Abarama, gü ba, “Mü koro la kpa etanü, de mü ceka wü küfara de kpa tikpi ne. Mü ti eyi atanga ewü? Ma ena ato wazi fü mü. Fü wü kundu mü asibi, akoro kpa coboro, baka wü küfara, de te mü eceka ewü etongo kpi ne.” ⁶ Fü Abarama ato maguma ye fü Me. Fü Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye teka ngü la.

⁷ Fü Me amala ngü fü Abarama, gü ba dene, “Abarama, mü wu kpo, ga, ma de kpara te ma i mü, te

mü ngbü ta agbü Ura kpala. Fü ra amala ngü fü mü, de mü ce sü te wüh bi mü gbügbü na ne, teka fü mü akoro angbü gbü *Kanana sene. Fü ra aceka kpi fütanga yi te kaje la, akoro de yi sene, teka fü ra ato tö ne fü yi, fü yi angbü tine gbügbü na.”

⁸ Abarama gü ba dene, “Wayi bala, Miri ka-ra, ma ena awu neh baye, ga, mü ena ato tö ne fere, fanü fanü?”

⁹ Me gü ba, “Mü ena awu ngü la enatikine, angü nih ena anzö ngüte ake nih ma. Mü nü, mü za ca yiti, de re ka-ye bata. Fü mü aza kpa ca meme, de re ka-ye kpa bata. Fü mü aza kpa moko kambiliki, de re ka-ye kpa bata. Fü mü aza kpa mö ka köti, bete nda gü. Fü mü akö ewü, akoro di, awa fere.”

¹⁰ Kpurutokokpi la, fü Abarama ayia anü aza wü e la 'buru, akoro de ewü, teka amere gele vüngüte ka-wü la di. Fü ah awete ewü, de wü lu 'buru. Fü ah awete so wü nü la 'buru, aye esüsüka 'basu 'basu, ace 'duwa so wü lu. Fü ah adu aza wü so la, ado ewü kpa 'basu 'basu de ze ye, angü gele ka manzö ngüte ka wü kpara la, ah ka-ye ta bala. Fü Abarama adu angbü kötö. ¹¹ Fü wü nügünü akpo angbü eko, teka adoro wü so la. Fü Abarama angbü eliki ewü asidi, zalü anü akoro etamurago.

¹² Te ra ngbü eti tete, fü mere ra ayia azoro jia Abarama. Fü sü ati gbü jijia 'duwa mbirri. Fü Abarama angbü eyi ayi, riririri, de mere cürü.

¹³ Fü Me akpo angbü emala ngü fü Abarama, gü ba, “Abarama, mü kpe cürü de. Ma ena angbü baka mere vüngüte ka-mü, fi mere badi. Fü ra ao jia ra eküte mü. Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü, te ena amere te-ye fü wü kundu mü sidi nga mü. Angü te gara, wü kundu mü ena ayia sene, anü akoro agbü gara tö nengete, angbü kpala baka wü ganzi kpara. Wü kpara gbü tö la ena afü ewü ba wü labi ka-wü, ato cinga te ewü, teka mere

* 15:2-3 15:2-3 Eliyezere la, wüh bi engu ta gbü gara ganzi sü de iri ye Damaseke.

bi wü re, baka re kama bala (400).
¹⁴⁻¹⁶ Fütanga re kama bala la (400),
 ma ena adu aküwa wü kundu mü
 la esaka wü kpara, te ewü ena ato
 cinga te ewü la, angü ma ena adu
 ato kuru te nguwa siti wü kpara
 la, na cinga te ewü ena ato te
 wü kundu mü la. Fü wü kundu mü
 ayia ace tö la de mere tadu. Fü ewü
 akö mere bi wü e esaka wü vügü ka-
 wü la. Fü ewü ayia adu akoro gbü
 tö ka wü Kanana sene. Gbü re engu
 la, ma ena ato tö ne fü wü kundu
 mü. Amba ma to titine de, angü ma
 ngbü ecī nga wü kpara ka Kanana.
 Angü wüh ngbü emere *siti ngü efa
 sü. Ma gü ba, ma ena angbü la mba
 cükü'daye feke, anga wüh ena afü
 maguma wü ya? Te gara, te ewü fü
 maguma wü de la, ma ena adu aliki
 ewü sene asidi. Fü ra aza tö ka-ewü
 ne, adu ato fü wü kundu mü. De-
 mü, Abarama, mü ena ara füh kotö
 ne, ayiri ayiri. Te mü gbe eyi la,
 fü wü kundu mü aceka kpī fütanga
 mü me-wü. Fü mü amaka kpah
 wü züka ngü. Fü mü adu akpi tine
 ferrre.”

¹⁷ Baka te sü ti nza tete 'buru
 'buru, fü Abarama adu azükü. Engu
 ga, ni ceka kpī bane de, gbo! te sila
 de wa gbü ye, te ngbü ecī aci ba ke
 la. Fü wa la angbü endoro esüka
 wü so nü, de te Abarama wete ewü,
 do ne.

¹⁸ Fü Me amala ngü fü Abarama,
 gü ba, “Ni ena ato tö ne fü wü kundu
 kundu ye. Fü tö ne angbü ba tö
 ka-ewü, akpo kü bü era ngu ka
 wü *Ezepeto, zalü akoro di era
 mere ngu de iri ye Efürata ne.

¹⁹ Amba enatikine, tö la, ah ka-
 ye la esaka nguwa wü gara kpara,
 de iri ewü wü Kena, wü Keneza,
 kpah bete wü Kadamona. ²⁰ Nguwa
 wü Ete, de wü Pereze, bete wü Refe
 go ngbü eyi kpah 'buru sela.

²¹ Wü gara nguwa wü kpara,
 baka wü Amora, wü Kanana,
 wü Girigasa, bete wü Yebusa kpah
 'buru ladü gbü tö la. De-ni, Me,
 ni ena aliki nguwa wü kpara la, te
 gara, gbü tö la 'buru asidi. Fü ni adu
 ato tö engu la tine fü wü kundu ye

de nguwa wü. Fü wü angbü sela fi
 mere badi.”

Dela ngü ta te mere te-ye gbü sikpi
 te Me za Abarama ba vüngüte ka-ye
 tete na ne.

16

Dene ngü ka Abarama ake Agara

¹⁻³ Baka ta te wü Abarama ngbü
 gbü tö ka wü *Kanana kpala teka
 wü re nzükpa ne, wara Abarama,
 de iri ye Sarayī ne, bi ye fefe nda de.
 Te di bala, fü Sarayī ayia afi nga
 gara labi ka-ye de iri ye Agara, te
 di de egba *Ezepeto ne. Fü Sarayī
 ayia amala ngü fü watī ye, gü ba
 dene, “Watī ni deyī, ye ceka la, Me le
 de ani bi ye ake ye de. Te di eyi bala
 ne, ye za labi ka-ni, de iri ye Agara
 ne, eza wara ye tete. Fü wü angbü
 ake di. E-wu neh da? Me ena ato ye
 fü ani guguvu na.” Fü Abarama ayia
 ale. ⁴ Fü Sarayī adu aza Agara, ato
 fü Abarama, de ah ngbü ba wara ka
 tete. Fü Abarama angbü ake Agara,
 awu engu würüse tete. Fü Agara
 ayia amaka bu.

Te Agara wu tine, ga, ni eyi de bu
 ni ne, fü engu adu angbü efala
 Sarayī. ⁵ Fü ngü la adu asiti te Sarayī
 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Sarayī adu
 amala ngü fü Abarama, gü ba, “De
 bane neh ene ngü ne? Dela ngü
 ka-ye! Angü Agara ngbü efala ni
 enatikine ne, teka ngü ka-ye. E-to
 ta würüse la fü ye neh da? Ah
 de ni de? Ah du fü te-ye tine eyi
 gbuuu! angbü emü ni, teka te engu
 du maka ye tine eyi ne. Dela ngbü
 zu ngü fanü fanü na? Ah ba ngü de.
 Me ladü, te ena awu ngü ka-ye
 la!” ⁶ Abarama gü ba dene, “Ah ba
 ngü de. Angü Agara de labi ka-ye.
 Ye za kpah bü Agara, de ye mere
 engu, ba e te ye ngbü ele, teka de ah
 je ngü ka-ye.”

Fü Sarayī adu angbü emere Agara
 tine 'duwa sisiti. Fü ngü la adu asiti
 te Agara afa cu sü. Fü Agara adu
 akpe kpa etü gü, to te kaje te enü
 agbü Ezepeto.

⁷ Baka te Agara kpe nü kpa etü gü, fü anü akoro kpa füh du-kpa-ngu, kpa te kaje ka Sura. Fü *Malayika ka Me akoro amaka engu kpala. ⁸ Ffü malayika la ayi-tata na, gü ba dene, "Agara deyï, ye koro neh kaye? Ye de labï ka Sarayï de? Ye enü neh kaye?" Agara gü ba, "Ni ngbü ekpe akpe esaka Sarayï." ⁹ Malayika gü ba, "Mü mere e afi nga ngü, te Sarayï mere mü di, la de, angü Me wu ngü te mere mü la eyi. Mü yia eyia, de mü du kpa ka Sarayï, fü mü adi eje ngü kaka-na. ¹⁰⁻¹¹ Angü mü ena abi ye, fü mü agü iiri na de İsimayile.* Ffü Me ato wazi fü yi, de wü di enga mü la. Ffü ewü abi ye, asibi asibi. Kpara te ena atanga wü ata mü anza, nda ma. Angü Me je gba ka-mü, teka ngü de te ngbü emere mü ne eyi. ¹² Mbarase ka-mü la ena aga, akoro ba siti nü ka gü de gü te-ye. Mbarase la ti ale ngü ka wü bu ye te gara nda de. Wü bu ye ti ale ngü kaka-na kpah de. Engu ena angbü emere gü bü faaa! de wü kpara 'buru. Wü kpara ena angbü ekpü engu 'buru akpü. Engu ena ao köti ka-ye kpikpi ye. Ah ra köti te gara de wü di enga ni ye nda de."

¹³ Ffü komö Agara ayia agu. Ffü ah afi, gü ba dene, "De bane ne ngü ne? Ma ena aküwa aküwa? Ma wu dene eyi cu Me de? Me wu cinga ra eyi fanü fanü." ¹⁴ Ffü tanga ngü la, fü ewü adu angbü eï du-kpa-ngu, te Agara kpe edede la, gü ba, Biri-Laroyi. Ah baka e te Agara gü ba, "Biri te Me wu cinga ni gbügbü na." Enatikine du-kpa-ngu la fi ladü eze ngba Kadesa ake Berede.

¹⁵ Ffü tanga ngü la, fü Agara ayia afere nga ye, adu kpa gba Abarama. Ffü engu ayia ayaka enga ye la. Ffü Abarama agü iiri mbarase la, İsimayile, kpah ba e te Me mala fü Agara.

¹⁶ Dela ngü ta te wüh yaka İsimayile tete na. Wüh yaka engu

ta, o re ka Abarama koro eyi 'buru teke bala de füh ye ma'diya (86).

17

Dene si-ngü ka mati esa basa, te Me mala fü Abarama

¹ Ffü tanga ngü la, fü re afü ba re nzükpa de füh ye bata, o re ka Abarama koro eyi 'buru ba re teke bala nzükpa de füh ye menewa (99). Ffü Me adu akoro agü tamu ye fü Abarama, amala ngü fefe, agü ba, "Abarama, mü wu kpo, gü ba, ma de Me, te ma di de mere wazi. Mü lala gbü nga ra, fü mü angbü emere fi bü züka ngü gbü jia ra. ² Ma ena angbü emere fü mü kpah fi bü züka ngü, baka ta te ma mala fü mü te enga gina ne, angü mü tine eyi de *vüngüte ka-ra. Ma ena ato wazi fü mü, de wü kundu mü, fü ewü abi ye, asibi asibi füh kotö ne afa sü."

³ Te Abarama je ngü la, fü ah abuka gbüra ye kötö, agbo nga iiri Me. ⁴⁻⁵ Ffü Me arü amala gara ngü fü Abarama, gü ba dene, "Dene kpeke ngü, de te ma ena amere fü mü, angü ma eyi de vüngüte ka-mü. Ma ena afü iiri mü de Abarama ne, fü ewü angbü eï mü tine Abarayama, angü ma ena ato wazi fü mü, fü wü kundu mü asibi te gara, akoro mere bi nguwa wü kpara. ⁶ Wü kundu mü la ena abi ye, fü ewü asibi asibi afa sü. Ffü mere bi nguwa wü miri akoro gbü ewü. ⁷ Baka te nih nzö ngüte eyi ake nih ma, wü kundu mü ena angbü kpah de vüngüte ka-ra fütanga kö mü. Ffü ngü la angbü bala, fi mere badi. Ffü yi alala, angbü emere fi bü ngü ka-ra. Ffü ra angbü eceka kpï fütanga yi. ⁸ Tö ka wü *Kanana, de te mü ngbü gbügbü na la mba takü ne, ma ena ato te gara 'buru fü yi, de wü kundu mü, teka fü ewü angbü gbügbü fi mere badi. Ffü ra angbü eceka kpï fütanga yi me-ra."

⁹ Ffü Me adu kpah, amala gara ngü fü Abarayama, gü ba, "De-mü

* **16:10-11** 16:10-11 İsimayile ba e te wüh ena aga, Me wu cinga ra.

Abarayama, ah le de mü lala fi te ngü ka-ra, de wü kundu mü sidi nga mü 'buru, fi mere badi. ¹⁰ Dene eyi gele, te ma to fü yi, teka fü yi adi emere, de wü kundu mü la 'buru. Ah le de wü komoko 'buru di eti esa *basa. ¹¹ Te yi mere bala la, ngü la ena agü tamu ngü fü wü kpara, gü ba, yi de wü vüngüte ka-ra fanü. ¹² Wü kpara gbü nguwa mü 'buru di eti kpa esa *basa, be kpah te wü labi ka-mü 'buru. Ngü la, ah kpo enatikine, de ah nü kpa engagira nü. Wü jaji komoko 'buru, de te wüh ena ayaka ewü, te ewü ra koro eyi sikpi 'bajena la, wüh di eza ewü, egü gbü basa. ¹³⁻¹⁴ Mene kpara te le ati esa basa de, ah mere e adu angbü ba mürü mü tine de. Angü ah ce da eje riri ka-ra eyi kpo. Te yi ngbü eyi da eti esa basa la, ngü la ena agü tamu ngü fü wü kpara 'buru, gü ba, yi de wü vüngüte ka-ra fanü. Fü ngü la angbü bala fi mere badi."

¹⁵ Fü Me adu amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Tekara wara mü de Sarayi ne, ma ena afü kpah iri na, de wüh di ei engu tine Sara. ¹⁶ De-ra Me, ma ena ato wazi fefe na, fü ah bi ye komoko fü mü. Fü ra ato mere wazi fefe na afa sü, fü ah angbü ata ye mere bi nguwa wü kpara. Fü wü miri akoro kpah 'buru guguvu na."

¹⁷ Fü Abarayama angbü fi bü de gbüra ye kötö, da egbo nga iri Me. Fü Abarayama angbü efi ngü la. Fü ah angbü emü zo emagama ye, gü ba, "Ngü la ena amere te-ye, neh baye baye? Ani gbe ka-ani eyi 'basu mini ake Sara ne. Ni ena adu abi ye tine sidi sidi, o re ka-ni koro tine eyi kama biri ne (100), fanü fanü? Te re ka Sara koro kpah eyi teke bala de fuh ye nzükpa ne (90), engu ena adu abi ye tine, neh mbi mbi baye baye?"

¹⁸ Fü Abarayama adu afi nga gara ye ye, te Agara, egba Ezepeto, bi fü ye ne. Fü ah ayi-ta Me, gü ba,

"Anga Isimayile? Ye to wazi fefe na nda-ye de?" ¹⁹ Fü Me amala, gü ba, "Ngü te ma mala fü mü ne, mü je mbi mbi de? Gina wara mü, Sara ne, ena abi ye komoko fü mü. Fü mü agü iri na Yisaka.* Yisaka ena adi emere ngü ka vüngüte ka-nih de esüka nih de nih ma ne, duu me-ye. Ma ena ato wazi fü wü kundu ye Yisaka fi mere badi. ²⁰ Amba teka Isimayile, ma je gba ka-mü, te mü ku tekaka ne kpah eyi. Ma ena ato kpah wazi fefe na. Isimayile ena abi wü jaji komoko, baka e nzükpa de fuh ye 'basu. Fü ewü angbü 'buru wü miri. Fü wü kundu ye na abi ye, asibi kpah afa sü. Fü nguwa ewü akoro ba mere kpeke nguwa wü kpara fuh kotö ne. ²¹ Te di bala, kpara te ena adi de vüngüte ka-ra, ah de Yisaka, te Sara ena abi engu ne. Ah de Isimayile nda de. Ma ngbü emala fü mü kpekpeke, gü ba, Sara ena abi Yisaka engu ne, fütanga re ngbee biringbö." ²² Dela ngü ta te Me mala fü Abarayama, gü ba, "Yisaka ena adi de vüngüte kani." Te Me mala ngü la nza tete, fü ah ayia anü sü ka-ye.

²³⁻²⁷ Fü Abarayama adu amere wü ngü de te Me mala fü ye la, kpah nde 'duwa gbü ra la. Fü ewü ayia anü ati esa *basa, de wü ye ye Isimayile, de wü komoko ka-ye, bete wü labi ka-ye 'buru, ewü te wüh bi ewü kpa gba ka, bete ewü te engu se esaka wü ganzi kpara ne.

Dela ngü ka Abarayama, ta te ti esa basa, o re kaka-na koro eyi ba re teke bala nzükpa de fuh ye menewa (99). Re ka Isimayile ta nda-ye ngbee nzükpa de fuh ye bata. Wüh ti ake Abarayama esa basa 'buru gbü ra biringbö. Wü komoko ka Abarayama ti kpah 'buru gbü biri ra la.

18

Dene ngü te Me mala fü Abarayama, gü ba, Sara ena abi ye

* **17:19** 17:19 Si-ngü gbu iri de Yisaka ne, gü ba, ah mü zo.

1 Gbü gara ra, fü Me adu kpah agü tamu ye fü Abarayama. Dela o Abarayama ngbü ta la fi engbü ede mere rü ka Mamare ne. Etü ra engu la, Abarayama ngbü ta efe te-ye esa mbula gugu ka-ye. 2 Engu ga, ni ceka kpī bane de, gbo! te wü komoko bata, te ewü ngbü egoro kpakaka na. Wü kpara la, ah ka-ye ta de wü Me, bete wü malayika ka-ye 'basu. Amba Abarayama wu bala nda-ye de. Fü Abarayama ayia kürrü, akpe anü amaka ewü kpa te kaje, agü mandī fü ewü, 3 gü ba, "Mandī fü ye, mere kpara. Wü mere e anye sü gba ni sene bü bala de! Wü ngbü la mba cükü'daye feke. 4 Wü nü, wü ngbü la mba kötö, de wüh koro de enga ngu fü wü, teka fü wü azürü lö wü di. De wü du, wü ngbü, wü efe mba te-wü esa rü sene, 5 teka fü ewü akoro mba de enga e-mazü fü wü, fü wü amaka la mba wazi feke. Fü wü adu anü sü ka-wü, angü wü koro maka labi ka-wü eyi dene." Fü ewü ayia ale ngü la, gü ba, "Wayi, ah de züka ngü."

6 Fü Abarayama ayia akpe de woro agbü gugu, kpaka Sara, gü ba, "Ye yia eyia kere, de ye za züka zu, de ye mere kümü fü wü mere kpara de bata ne." 7 Fü Abarayama adu kpah, akpe de woro kpa gbü 'baranga ka wü nü ne, aza enga yiti kpala te zege azege de so ye vürü vürü, anü di, ato fü labi ka-ye, de engu mörö kere, ah zī fü wü ngba ka-ni la. 8 Te wüh zī wuru la nza tete, fü Abarayama adu aza e-mazü la, kpah bete gara wuru te wüh mere de ngu-ka nü, anü di, areke, ao cu me-ye engagira wü ngba la. Fü Abarayama ayia tīne, adu angbü kpa esa rü ede ewü sela, emere ngü ewü.

9 Fü wü ngba la adu ayi-ta Abarayama, gü ba, "Wara ye, Sara, ladü sela?" Fü Abarayama alügü ngü, gü ba, "Sara ladü kpa esa gugu kpane." 10 Fü mere ewü la ayia amala ngü fü Abarayama, gü ba,

"Mere züka ngü ladü, te ma le amala fü mü. Sara ena amaka bu, fü ah abī ye komoko. Ma wu eyi, gü ba, te ma ena adu akoro sene, gbü mene re te ena akoro ne, Sara ena adi de mbarase la eküte ye."

Amba Sara, te mü ngbü ka-mü kpa esa gugu de kpala, mü je ngü la eyi. 11-12 Te Sara je ngü la tete, fü ah ayia atī de zo. Kükürü de, angü wü Abarayama ake Sara gbe ka-wü ta nda-wü eyi fa sü. Re ka Sara, ta te ena abī ye, guru sü ka-ye nda kpah eyi. Fü Sara afi nga ngü, agü ba dene, "Ni gbe tīne eyi bane, watī ni, Abarayama, gbe kpah eyi ne. Ni ena amaka ye la neh mbi mbi baye baye?"

13-14 Fü Me amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Ah mere baye te Sara ngbü emü zo, gü ba, 'Ni ena abī ye neh mbi mbi baye?' ne. Ah fi nda-ye, gü ba, baka te ni gbe tīne eyi, ngü la ena afa Me? Wazi Me fa ka-ye sü! Angü ngü biringbö te ena afa Me nda ma! Ni ngbü emala fü ye fanü fanü, gü ba, gbü mene re te ena akoro ne, Sara ena abī ye komoko." 15 Fü Sara acere nga ye, agü ba, "Ni mü zo nda-ni de." Fü Me amala fefe, gü ba, "Ye mü zo di bü eyi." Dela ngü ta te Me mala fü Sara.

Dene ngü te Abarayama nda'ba te-ye di teka Sodomu

16 Fütanga ngü la, fü wü ngba de bata la ayia angbü enü to kpa gbü Sodomu. Fü Abarayama ayia agi nga wü ngba la, anü di kpa te kaje la. Fü Me ayia aceka kpī bane, awu Sodomu nengete. 17 Fü ah angbü efi nga ngü kpa emaguma ye, gü ba, "Ni ena angbü ewo ngü, te ni le amere ne, eküte Abarayama, neh teka ne? 18 Ah le de ni mala nga ngü la fefe na, angü engu de züka kpara ka-ni, te ni kīna kīna fefe na, gü ba, 'Wü kundu ye na ena asibi afa sü, fü ewü angbü kpah de mere wazi esaka ewü ne. Kpah bala, ni ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö

ne nde 'buru te ngü kaka-na,' ne.
¹⁹ Engu kpah de kpara te ni fe engu, o, teka de ah rī wü jaji ka-ye, bete wü kpara ka-ye nde 'buru, teka fü ewü angbü eje riri ka-ni. Te di tīne eyi bala ne, ni ena amere wü ngü 'buru fü Abarayama, kpah baka ngü ta te ni mala fefe na."

²⁰ Fü Me arü amala ngü fü Abarayama, agü ba, "Ni je nga wü lara bi wü *siti ngü ka wü kpara ka Sodomo ake Gomora, te ewü le ngü ka-ni nda-wü 'buru 'buru de, ne eyi. ²¹ Te di bala, ni ena anü kpala, teka aceka ngü la cu me-ni de jia ni. Te ngü la ngbü bala fanü fanü la, ni ena acuru sü ka-ewü la, amörö ewü 'buru nde asidi." ²² Fü Me ayia atima wü *malayika ka-ye de 'basu ne, de wüh nü kpa gbü Sodomo. Fü wü Me adu angbü ka-wü 'basu wü 'basu ake Abarayama ciki sela.

²³ Fü Abarayama ayia amala ngü fü Me, gü ba, "Mere kpara, mba enga yitangü ka-ra ladü, te ma ele ayi-ta mü di. Te züka wü kpara ladü agbü Sodomo kpala, te ewü mere siti ngü nda-wü de la, mü ena amörö ewü, adünda de wü siti kpara la, kpah 'buru nde asidi? ²⁴ Mere kpara, ma enda'ba te-ra fü mü, gü ba, te mü maka züka wü kpara kpala, te ewü di baka e teke 'basu de füh ye nzükpa la, mü ena acuru Sodomo kpah acuru? Mü tī ace da ecuru sü la, teka ngü ka züka wü kpara la, de? ²⁵ Angü ah tī te mü ena amörö züka wü kpara la, adünda de wü siti ewü de. Ah ena angbü tīne kpah ba e, te ewü di de siti wü kpara la. Wayi Me, mü ngbü erī wü kpara füh kotö ne 'buru memü, de wüh di emere züka ngü. Te di bala, ma wu eyi, gü ba, mü tī amere siti ngü la bala de." ²⁶ Me gü ba, "Ah mbi. Te ma maka züka wü kpara kpala, ba e teke 'basu de füh ye nzükpa la, ma tī acuru sü la tīne de."

²⁷ Fü Abarayama adu kpah afüwa te-ye, ayi-ta Me, gü ba, "Mere kpara, ma de kükürü e gbü jia mü ba tö.

Ma ena angbü embü mü de bala, neh teka ne? Mba gara enga yitangü ka-ra kpah ladü, te ma ele ayi-ta mü di. ²⁸ Anga te mü maka züka wü kpara bü ngbee teke 'basu de füh ye 'buruve, gara 'buruve tīne eyi ma la. Mü ena acuru sü la fi bü acuru, teka wü kpara ngbee 'buruve, de te ewü di ma la?" Me gü ba, "Ah mbi. Te ma maka züka wü kpara baka e teke 'basu de füh ye 'buruve la, ma curu sü la tīne de."

²⁹ Fü Abarayama adu kpah anda'ba te-ye, aku gba fü Me, gü ba, "Anga te ye maka ewü bü ngbee teke 'basu la?" Me gü ba, "Te ni maka züka wü kpara bü ngbee teke 'basu la, ni tī acuru sü la de."

³⁰ Abarayama gü ba, "Mere kpara, te ni mala kpah mba gara ngü la, ah mere e asiti te ye de. Anga te ye maka bü ngbee teke biri de füh ye nzükpa la?" Me gü ba, "Te ni maka züka wü kpara kpah bü ngbee ba e teke biri de füh ye nzükpa la, ni tī acuru sü la tīne de."

³¹ Fü Abarayama adu kpah ayi-ta Me, gü ba, "Mere kpara, ni de töndö kpara, ni ena agü fü ye, dene tīne neh fe? Anga te ye maka züka wü kpara bü ngbee baka e teke biri la?" Me gü ba, "Te ni maka züka wü kpara baka e teke biri la, ni tī acuru sü la tīne de."

³² Fü Abarayama adu kpah, ayi-ta ngü, gü ba, "Mere kpara, ye mere e aza ngü ne baka siti ngü de. Du ngü ka-ni ngbee biringbö, te ni ena amala fü ye. Anga te ye maka ewü bü ngbee ba e nzükpa la?" Me gü ba, "Ni ena awu ngü la. Te ni maka züka wü kpara baka e nzükpa la, ni tī te ni ena acuru sü la de. Ni ena ace da ecuru sü la, teka züka wü kpara la. 'Duwa te ewü koro te nzükpa nda-wü de la, ni ena acuru sü la acuru."

³³ Dela ngü ta te Me mala ake Abarayama, teka ngü ka Sodomo. Te wüh mala ngü la nza tete, fü Me ayia anü sü ka-ye. Fü Abarayama ayia adu kpa eköti.

19

Dene ngü ta te Me mere agbü Sodomo

¹ Etamurago la, fü wü *malayika de 'basu, ta te Me tima ewü ne, anü akoro agbü *Sodomo. Fü ewü amaka Loto, te ngbü ka-ye emöngiti 'baranga ka mere koti la. Te Loto wu ewü tete, fü ah awu, gü ba, wüh ka-wü de wü ganzi kpara. ² Fü ah agü mandi fü ewü, amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü mere kpara, ah ti eyi fü wü alügu nga wü, adu ara kpa gba ni, teka de wüh to mba ngu, fü wü atökö te-wü? De wü ra agba ni sene, teka fü wü ayia gügü kpurutokokpi, anü sü ka-wü." Wüh gü ba, "A'a. Ngü ma. Ani ena ara ka-ani bü te ngambasü sene." ³ Fü Loto amala ngü fü ewü kpekpeke, agü ba, "Te ah bala la, ah ena adi esiti. Wü koro, de wü ra kpa gba ni." Fü ewü adu tine ale. Fü ewü ayia anü de wü Loto agba ka. Fü wü kpara ka Loto amere kümü fü ewü. Fü ewü ayia azü.

⁴ Fütanga ngü la cükü'daye, o wüh go ra kötö la de, fü wü komoko de gbü Sodomo la aze, afü kere ewü, kerekere gbaa. Wüh koro te nga wü gbü Sodomo sela 'buru, wü ka'dörö de wü cögbörö kpara. ⁵ Fü ewü akpo da ei i, gü ba, "Loto! Loto! Wü komoko, de te ewü koro tine kpaka ye ne, wüh mbi mbi neh kaye? Ye za ewü, de ye koro de ewü kpaka ani kpakine, de ani o ewü ekürufe ani ba würüse tete." ⁶ Te Loto je ngü la tete, fü ngü la asiti tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü engu ayia kürrrü, aü möngiti, akoro kpa etanü, adu ani möngiti de kürufe ye. ⁷ Fü engu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga ni ni, wü kpara la, wüh de wü ngba ka-ni. Wü mere e amere mene siti ngü de bala eküte ewü de. ⁸ Wü di ni, wü jaji würüse, ladü sene 'basu, te wati ewü di ma. Te ni ena ato wü jaji würüse la fü wü, fü wü ao ewü ekürufe wü la, ah reke de? Wü mere e akpülü wü ngba ka-ni de 'basu ne de, angü

de la wü kpara ka-ni, te ewü koro kpaka ni." ⁹ Fü wü komoko ka Sodomo la, alügu ngü, gü ba, "Ye ngbü emala dela mene ngü de baye? Ye koro sene ba ganzi kpara. Ye ena angbü kpah da eto riri fü ani? Ye ka te-ye emöngiti asidi, angü ani ena amere ye enatikine, afa nda wü kpara la!" Fü ewü akpo enzi Loto emöngiti asidi, da ededere engu eküte möngiti, ba e te ewü ena akuru möngiti la akuru.

¹⁰ Fü wü malayika la ayia aü möngiti, agbeke Loto, adu di kpaka wü, kpa esambü la, adu ani möngiti. ¹¹ Fü wü malayika la ayia ani jia siti wü kpara ka Sodomo la 'buru, 'duwa ndunga! Wüh ceka kpi nda-wü tine de. Fü ewü angbü egiri möngiti tine agiri. Fü ewü ace ngü la, ayia adu agba wü.

¹² Fü wü malayika la ayia ayi-ta Loto, gü ba, "Wü gara wü mürü ye kpah ladü gbü Sodomo sene? Te wüh ladü la, de ye nü enü, de ye biti ewü, de wü jaji ka-ye, de wü giri ye 'buru. De ye za ewü, ye kpe de ewü gbü Sodomo sene asidi. ¹³ Angü Me tima ani teka acuru sü ne, teka mere bi siti ngü ka wü kpara de sene, te ewü ngbü emere ne. Ani ena acuru sü ka Sodomo ne acuru enatikine, asiti 'buru nde."

¹⁴ Te Loto je ngü la tete, fü engu ayia anü amala ngü la fü wü jaji komoko de 'basu, ta te ewü dara wü di ye ne. Fü Loto akoro amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü yia eyia kere kere, de wü kpe go ka-wü kpa gbü gara sü, angü Me ena acuru sü ne enatikine." Amba wü giri ye Loto de 'basu la le aje ngü la nda-wü de. Ngü la du ngbü ka-ye gbü jia ewü, ba e te Loto ngbü egbo kala la. Fü Loto ayia adu ka-ye. Fü kpi ayia aseke.

¹⁵ Fü wü malayika la angbü fi bü emala ngü fü Loto kpekpeke, gü ba, "Kere kere! Mü yia eyia! Mü za wü wara mü, de wü di mü 'basu la, fü mü akpe de ewü, angü yi ena akpi de wü siti wü kpara ka Sodomo, te Me ena ato mere kuru

te ewü enatikine ne.” ¹⁶ Fü Loto adu angbü ka-ye nda la kpah fi bü ejiji. Amba gbü wü ngü la 'buru, Me le ta fi bü eyi, teka ale ta-ngü te Loto. Fü wü malayika ka Me de 'basu la ayia ale kpa Loto, ake wara ka, bete wü jaji kaka-na de 'basu ne, aba esa kpiri wü, afaka gö! Fü ewü ayia akpe de ewü.

¹⁷ Fü wü malayika la amala ngü fü ewü, agü ba, “Yi le woro kere kere, angü yi ena akpi! Yi mere e arü gbamari sene de! Yi mere e aceka kpi sidi nga yi kpah de! Yi le fi bü woro, zalü te yi ena akoro tete, kpa füh wü angbe cögbörö da de kpane, teka fü yi aküwa.”

¹⁸ Fü Loto alügü ngü fü ewü, gü ba dene, “Mere kpara, ¹⁹ te wü da de kpala di bü nengete ne, ani ena akoro akoro kpala? Siti ngü ne ena amaka ani etüngba, fü ani akpi de? Wü de züka kpara, te wü küwa ani eyi. Te di bala ne, de wü du kpah, wü le mba ta-ngü te ani. ²⁰ Wü wu enga 'baranga 'dongoni de kpane eyi? Wü ti ale de ani kpe, nü ngbü kpala? Angü ah mba gbmari, ani ti eyi akpe akoro kpala mba kere, fü ani aküwa. Wü ti ace 'baranga la de? Angü ah ka-ye mba 'dongoni.” ²¹ Wü malayika la gü ba, “Wayi, ani le eyi. Ani ena ace 'baranga la ace, ani curu de. ²² Te di tine eyi bala ne, ye kpe ekpe kpala kere kere, angü ani ti amere gara ngü la de, zalü te wü ena akpe akoro kpala feke.” Fü wü Loto ayia akpe.

Dela si-ngü te wüh gü iri 'baranga la tete, Sügara, angü Loto mala ta, gü ba dene, “Dela kpah mba enga 'baranga 'dongoni.”

²³ Fü Loto akpe akoro kpa gbü Sügara. Ah kpe koro kpala kpurutokokpi, o ra te ekoro. ²⁴ Fü Me atima wa kpa gbü kpi, te ngbü ekolo etiti kötö 'duwa mbii mbii mbii! Fü wa la angbü etiti kpa gbü Sodom ake Gomora, angbü ecuru sü, enü di 'duwa hawuu! ²⁵ Fü wa la anza wü kpara de wü e, kpah

de mene wü e, te wüh ru kpa gbü yi ne, 'duwa 'buti 'buti! Fü tanguwa wü kpara, de wü e gbü Sodom ake Gomora, anza 'duwa anza 'buru 'buru!

²⁶ Wü malayika la mala ta ngü eyi fü wü Loto, gü ba, “Te wü te ekpe la, wü mere e arü, aceka kpi kpa fütanga wü de.” Amba wara Loto, ta te mü ngbü ekpe sidi nga wü watü mü ne, fü mü ayia ka-mü, aceka kpi kpa sidi. Fü würüse la afere te-ye 'duwa ciki sela, akoro ba mere teme, bubu ba ngütü avuturu la.

²⁷ Fü Abarayama ayia kpurutokokpi la, anü kpa te sü ta te engu yi-ta Me, teka Sodom tete na ne.

²⁸ Fü Abarayama arü aceka kpi to kpa gbü Sodom. Fü ah ayia awu mere siti nguwa kpala sa'di! te gbala sü 'duwa yere! baka nguwa ndi la!

²⁹ Dela ngü ta te Me curu sü ka Sodom ake Gomora tete, de mere wa ne. Me küwa ta bü duu Loto, angü ah fi ta nga ngü mürü ka-wü ake Abarayama ne.

Dene ngü ka Loto de wü di ye

³⁰ Fütanga ngü la, fü mere cürü akpo angbü emere Loto. Fü engu adu afi, gü ba dene, “Te ni ngbü gbü Sügara sene, ni ena akpi akpi.” Fü engu ayia aza wü di ye, wü jaji würüse de 'basu ne, anü de ewü kpa füh wü da. Fü ewü ayia angbü ka-wü kpa gbü wü gö kpala.

³¹ Gbü gara sikpi, fü gina ye Loto ayia amala ngü fü enga ni ye, gü ba dene, “Ye ceka la, wö ani te egbe enza dene. Ani ena amere neh baye, te biri komoko di gbü sü ne, te ena aza ani, teka fü ani abi ye, baka wü bu ani ne, ma ne? ³² Te di bala ne, ah le de ani kpürü fi, ato fü wö ani, de ah nzö, ah küya di. Te ah küya eyi la, fü ani ara ekükürufe, teka fü ani amaka ye. Angü tanguwa ani ena anza nza.”

³³ Etamurago la, fü ewü aza fi, ato fü wö wü. Fü ah anzö fi 'duwa ba-neh-ene-la. Fü fi azoro engu. Fü gina yeye na, ayia anü ara ekükürufe na. Fü ewü angbü ake di.

Amba Loto, mü wu ta, gü ba, dene ye ni ne, nda-mü de, ka fi te mü.

³⁴ Kpurutokokpí la, fü gina ye Loto la adu kpah amala ngü fü engani ye, gü ba dene, “Engani ni deyi, aningbü esikine eyi ake wöni. Enatikine, ah le de ani to kpah mere fi fü wö ani, teka fü ye anü ara ekükürüfe na me-ye, kpah baka nda-ni de esikine ne. Fü ani abiyede wü wö ani, angü tanguwa ani ena anza.” ³⁵ Fü ewü adu kpah, aza mere fi, ato fü wö wü. Te fi zoro engu tete, fü yeye na, jaji ne, anü kpah, ara ekükürüfe na. Amba Loto, mü wu ngü la nda-mü kpah fi de, ka fi te mü.

³⁶ Fü wü jaji wü rüse la ayia amaka bu 'basu mini. ³⁷ Fü laki ka-ewü ka yayaka ayia akoro. Fü gina jaji wü rüse la ayia ayaka engaye, jaji komoko. Fü ewü agü iiri na Müwaba. Müwaba de mere gina kundu ye nguwa wü kpara, te wüh ngbü ei ewü Müwaba ne. ³⁸ Fü engani ye na de sidi ne, ayia abin da-ye ye, kpah ye komoko, agü iiri na Benami. Benami de mere gina kundu ye nguwa wü kpara te wüh ngbü ei Amona ne.

Dela ngü ta te Loto bi wü ye di, eküte wü di ye, wü jaji wü rüse de 'basu ne.

20

Dene ngü ka wü Abarayama ake Abi-Meleke

¹ Fütanga ngü la, fü Abarayama ayia ace sü ka Mamare, adu angbü enü edebu sü, to gbü kokpa, ade gugu ka-ye esüka wü Kadesa ake Sura, angbü sela. Fütanga ngü la, fü ah ayia anü angbü agbü Gerara. ² Fü Abarayama ayia afiti wü kpara gbü Gerara sela, gü ba dene, “Angü Sara ka-ye nda de engani ni.” Miri ka Gerara ta ladü de iri ye Abi-Meleke. Fü Abi-Meleke ayia aje nga Sara. Fü engu atima wü kpara ka-ye, de wüh nü, wüh za Sara, koro di fü ni.

³⁻⁴ O Abi-Meleke ngbü ake Sara la de, fü Me ayia akoro kpakaka na gbü roto, amala ngü fefe, gü ba,

“De-mü, Abi-Meleke, mü kpi kamü ne eyi akpi dene, teka ngü ka wü rüse de te mü za ne. Ah de *siti ngü, angü wü rüse la, ah de kükürü wü rüse nda de. Ah ka-ye da wara Abarayama. Te di bala, ngü la siti gbü jia ra eyi fa sü! Ma kina yi eyi, de wü kpara kamü 'buru, gü ba, yi ti abi ye tine de!” Abi-Meleke gü ba, “Mere kpara, ye ena amö rü tanguwa ani, anza, neh teka ne? Ni ngbü ake wü rüse la nda-ni la de! ⁵ Amba Abarayama fiti ni me-ye, gü ba, ‘Sara ka-ye nda de engani ni.’ Fü Sara amala kpah bala, ga, ‘Abarayama ka-ye de engani ni.’ Te di bala, ni ena awu ngü la ta, mbi mbi neh baye baye, gü ba, engu de wara Abarayama? Ni ka-ni de züka kpara, angü wü Abarayama fiti ni me-wü. Amba ni mere siti ngü ake di nda-ni la kpah de.” ⁶ Me gü ba dene, “Mü mala zu ngü. Ma wu kpo, ga, mü wu ta, gü ba, wü rüse la de wara Abarayama, ne de. Kpah bala, mü ngbü ake wü rüse la de, angü ma tiri kaje fü mü me-ra. ⁷ Te di bala ne, ah le de mü za wü rüse la, mü lügü engu fü Abarayama. De mü yi-ta Abarayama, de ah ku gba fere teka mü. Angü ah ka-ye de *mürü dofo ka-ra. Te mü lügü wara ka eyi fefe na la, ah ena angbü de tadu. Fü ah aku gba fere, teka fü ra aküwa mü. Amba, te mü lügü Sara enatikine fü wati ye na de la, mü ena akpi, de wü kpara kamü nde 'buru.” Dela ta ngü te Me mala fü Abi-Meleke gbü roto.

⁸ Kpurutokokpí la, fü Abi-Meleke ayia abiti wü cögbö rü kpara ka-ye, amala nga roto la fü ewü. Fü mere cürü ayia ari te ewü. ⁹ Fü Abi-Meleke ayia atima ngü gbü nga Abarayama. Te Abarayama koro tete, fü Abi-Meleke ayia amala ngü fefe, gü ba, “Abarayama deyi, ye fiti ni, gü ba, wü rüse ne de engani ni, neh baye baye? Ye mere de ni de bala, neh ene ngü ne? Ye za mere kuru ne, koro di fü ani bane, neh teka ne? Ni mere ta fü ye mbi mbi

ne ngü ne? Kpara emere ngü bala 'ba amere na? ¹⁰ Ye mere mene ngü la bala, neh teka ne?"

¹¹ Abarayama gü ba, "Ni cere nga wara ni bala kükürü de, angü ni ngbü efi, gü ba, wü kpara de gbü sü ne, wüh fi nga ngü ka Me nda-wü de. Ni fi, ga, wüh ena amörö ni, teka aza wara ni ne. ¹² Ah nda ngbü rü fanü, Sara ka-ye nda de enga ni ni, te wö ani bi engu guvu gara würüse. Fü ni adu aza engu wara ni tete. ¹³ Angü, ta gügü, Me mala ngü fü ni, de ni ce gba wö ni, de ni nü, ni ngbü agbü ganzi tö. Tek a ngü la fü ni angbü ejiji tikpi tikpi, ba e dene. Te di bala, fü ni amala fü wara ni, gü ba, 'Gbü wü sü 'buru, te ani ena akoro tete, ye mere e amala, gü ba, "Ni de wati ni," ne de. Ye cere nga ni acere, gü ba, "Ni ka-ni nda-ni de enga ni ni." Angü dela mba ngü, te ena ale ta ngü te ni, fü ni küwa.' "

¹⁴ Fü Abi-Meleke aza wü kambiliki, wü yiti, bete wü labi, ayia ato fü Abarayama. Fü ah ayia kpah aza Sara, alügü fefe na. ¹⁵ Fü Abi-Meleke amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Nzö sü de te ye ngbü eceka dene 'buru, ah esaka ni. Te ye maka mene sü, te ereke gbü jia ye la, de ye o gba ye gbügbü na."

¹⁶ Fü Abi-Meleke adu amala ngü fü Sara, agü ba, "Ye ceka la mere bi wü e, de te ni to fü enga ni ye la, ah ena akoro akoro 'buru ba jiase kutu biri (1000). Ni to wü e la 'buru, teka fü wü kpara awu, gü ba, dürü ngü, ta te ni dürü eküte ye ne, ah nza eyi. Angü ah ta de dürü ngü ka-ye nda de. Ah ta de dürü ngü ka-ni."

¹⁷⁻¹⁸ Fü Abarayama adu aku gba fü Me teka wü Abi-Meleke, de Me küwa ewü. Angü Me kina ta wü Abi-Meleke, de wü wara ye eyi 'buru, gü ba, wüh ti abi ye tine de. Amba, baka te Abi-Meleke lügü Sara tete na, fü Abarayama ayia aku gba fü Me, fü ewü adu abi ye.

21

Dene ngü teka yayaka ka Yisaka

¹ Fü Me ayia ato wazi fü Sara, kpah baka e, ta te engu mala fü Abarayama te enga gina ne. ²⁻⁵ Fü Sara ayia amaka bu. Fü laki kaka-na teka ayaka, ayia akoro, kpah baka ngü ta te Me mala fü ewü ne. Sara bi ye la fü Abarayama tine gbü gbe ye, o re ka Abarayama koro eyi 'buru kama biri (100). Fü mbarase la ara akoro sikpi 'bajena. Fü Abarayama ayia aza engu, agü esa *basa, angü dela gele ka-ewü, baka e ta te Me mala fü ewü ne. Fü Abarayama ayia agü iri mbarase la, Yisaka.*

⁶⁻⁷ Fü Sara adu angbü de mere tadu, teka ye, de te engu bi ne. Fü engu angbü emü zo, gü ba, "Me de mere e! E-wu ta, gü ba, ma ena abi ye bane, neh da? De te ma gbe tine eyi ne! Ceka la eceka! Ngü te Me mala ne koro eyi ngbü rü bala! A bi ye eyi ake Abarayama tine gbü gbe a dene!" Fü Sara ayia abi ci, gü ba, "Me to mere tadu eyi fere! Ma bi ye komoko eyi fanü fanü dene! Te yi ena aje ngü ne, yi koro 'buru, de nih mü zo ka tadu de nih ma!"

Dene ngü te Sara liki wü Agara ake İsimayile

⁸ Fü Yisaka ayia aga. Fü ni ye na ayia atiri ka tete. Gbü sikpi te Yisaka ce ka tete na la, fü wö ye na ayia amere mere karama, teka ngü la. Angü dela ta gele ka-ewü. ⁹ Fü Sara aceka kpi bane, awu İsimayile, enga Agara,† te du ngbü efala Yisaka afala. ¹⁰ Fü Sara asü 'duwa asü kpaaa! de gü eküte İsimayile. Fü ah amala ngü fü Abarayama, gü ba, "Ape! Ni mbü tine eyi, esaka labi ne ake enga ye! Ye liki ewü eliki. Kükürü de, angü Yisaka ena aza e-nga-kpa ye, te gara me-ye, fütanga kö ye. İsimayile ti aza e-nga-kpa ye nda 'buru 'buru de! Ye

* **21:2-5** 21:2-5 Yisaka baka e te ewü ga, ah mü zo. † **21:9** 21:9 Agara de egba Ezepepeto. İsimayile de enga Agara, te ewü bi ta ake Abarayama.

liki engu eliki!” ¹¹ Fū ngü la asiti te Abarayama 'duwa ba-neh-ene-la, angü İsimayile kpah de yeye na.

¹²⁻¹³ Fū Me akoro amala ngü fū Abarayama, gü ba, “Abarayama deyī, ye mere e afi nga ngü, teka Agara ake İsimayile de, angü ni ena aceka kpī fütanga ewü me-ni. Ye mere kpah baka e te Sara ngbü ele la. İsimayile ena ago angbü nengete, kpa gbü gara sü. Fū ni ato wazi fefe na, teka ngü ka-ye. Fū ah abī wü ye, asibi asibi. Fū ni afü wü di İsimayile ba mere nguwa wü kpara, gbü nzö wü kpikpi wü. Amba mene wü kundu kundu ye, te ni mala nga ewü fū ye ne, wüh ena abī ewü gbü nguwa *Yisaka. Angü ni fe ka-ni Yisaka.”

¹⁴ Fū Abarayama ayia gügü kpuru-tokopi, aza wü e-mazü, bete mere kölökö, de ngu gbü ye, ayia ato fū Agara. Fū engu ayia ato kaje fū wü Agara ake İsimayile, gü ba, “Wü yia eyia, wü go, wü ngbü kpa te gara sü nengete.” Fū wü Agara ayia ago ka-wü kpa gbü gü, to anga Biri-Saba. Fū ewü angbü ejiji gbü sü la.

¹⁵ Fū ngu de te Abarayama to fū ewü gbü kölökö ne ayia anza. Fū gümü ngu ayia akpo angbü emere ewü. Mbarase yia ekpi akpi ka gümü ngu. Fū ngü la ayia ake te ni ye na. Fū ah ayia ace İsimayile esa rü sela. ¹⁶ Fū ah ayia anü angbü ka-ye mba canza kpa engagira nü. Fū ah akpo angbü enda'ba te-ye, gü ba, “Öö, enga ni te ekpi! Ni ena amere dene baye? Ni le aceka jia enga ni, te ena akpi ka gümü ngu, ne de.” Fū engu atī 'duwa eku mere gba.

¹⁷ Fū Me ayia aje gba, te İsimayile ngbü eku kpa esa rü la. Fū ah ayia atima *malayika ka-ye kpaka Agara, de ah mala ngü fefe na, gü ba, “Agara deyī, ah de ne ngü ne? Ye mere e akpe cürü de, angü Me je gba ka enga ye, de te ngbü eku kpa esa rü de kpala, ne eyi. ¹⁸ Enga ye tī akpi nda de. Me ena ato wazi fefe na, fū ah abī mere bi nguwa

wü kpara. Te di bala, ye mere e akpe cürü de. Ye yia eyia, de ye du, ye e engu tikpi, angü ah ena küwa.”

¹⁹ Fū Me ayia agü tamu gara dukpa-ngu, te di kpala fū Agara. Fū Agara ayia aceka kpī bane, awu dukpa-ngu la. Fū ah ayia aza mere kölökö la, anü ase ngu la gbügbü cere! Fū ah adu di, ato fū İsimayile. Fū İsimayile ayia anzö ngu la, fū ah ayia tīne aküwa.

²⁰⁻²¹ Fū Me angbü fi ele ta-ngü te İsimayile. Fū İsimayile ayia aga, akoro mere komoko. Engu ta de kpara te ngbü emörö wü nü de diri 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ni ye na ayia ase würüse fefe na, kpah egba Ezepepeto. Angü Agara ta kpah de egba Ezepepeto. Fū ewü ao kötī kawü kpa etü gü, agbü Parana.

Dene ngü te wü Abarayama reke ezungba wü ake Abi-Meleke

²² Abi-Meleke ta de miri ka wü Feleseto. Gbü gara sikpi, fū Abi-Meleke aza gara mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, de iri ye Fikola. Fū ewü ayia ake di, anü amaka Abarayama kpa gbü Biri-Saba. Fū Abi-Meleke amala ngü fū Abarayama, gü ba, “Mere kpara, ma wu kpo, ga, Me ladü ake mü. Ah ngbü eto wazi fū mü, gbü wü ngü 'buru, de te mü ngbü emere ne. ²³ Te di bala, ma ngbü ele de mü kina kina te iri Me, ga, mü tī te gara, adu afiti ra tīne de. Mü tī afiti wü di ra, de wü kundu ra tīne kpah 'buru nde de. Ah le de mü kina kina te iri Me bala. Angü ma mere züka ngü eyi fū mü. Te di bala, de mü mere kpah züka ngü fere, de wü kpara kara, gbü sü ne 'buru.” ²⁴ Abarayama gü ba, “Wayi, ni le ngü la eyi.”

²⁵ Fū Abarayama ayia amala gara ngü fū Abi-Meleke, gü ba, “Gara enga ngü kpah ladü, te ngbü eke te ni, angü wü kpara ka-ye za dukpa-ngu ka-ni, de te wü kpara kanī jī ne eyi.” ²⁶ Miri Abi-Meleke gü ba, “Amba ni wu mene kpara, de te mere ngü la, nda-ni de. Ni je ngü

la kpah bü eyi gömö ye dela. Angü ye ce ta da emala ngü la fü ni gügü, teka ne? Te ah bala, ani ena areke ngü la enatikine.” ²⁷ Fü Abarayama ayia aza wü kambiliki, bete wü yiti, ato fü Abi-Meleke. Fü ewü ayia anzö ngüte ake di.

²⁸ Fü Abarayama adu kpah aza gara wü kambiliki ba e lorozi, areke ewü, ao kpikpi wü. ²⁹ Te Abi-Meleke wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü Abarayama, gü ba, “Ngü teka wü kambiliki de lorozi de kpane, neh mbi mbi baye?” ³⁰ Abarayama gü ba, “Ma to wü kambiliki la eyi fü mü. Mü za ewü eza, teka fü wü kpara awu, gü ba, ma jì ta du-kpa-ngu la me-ra.” Fü Abi-Meleke ayia ale ngü la. ³¹⁻³² Fü wü Abi-Meleke ayia alügü nga wü, adu de wü mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, agba wü.

Dela si-ngü, de te wüh gü iri sü la tete, gü ba, Biri-Saba. Angü dela sü ta te wü Abarayama nzö ngüte tete ake Abi-Meleke.

³³ Fütanga wü ngü la, fü Abarayama ayia aza gara züka rü, aru gbü Biri-Saba sela. Fü engu ayia agbo nga iri Mere Me, te ngbü engbü fi mere badi ne. ³⁴ Fü Abarayama ara köti gbü sü ka wü Feleseto sela teka mere bi wü re.

22

Dene ngü te Me re maguma Abarayama di

¹ Fütanga ngü la, te Yisaka ga koro tete mba memere, fü Me ayia are maguma Abarayama. Fü Me akoro ai Abarayama, gü ba, “Abarayama! Abarayama!” Fü Abarayama ayia ale ngü, gü ba, “Waye!” ² Fü Me amala ngü fefe, gü ba, “Mü za ye mü de Yisaka, te mü le engu fa sü ne, fü mü anü di agbü tö ka wü Moriya, teka fü mü awa engu amörö, acuru fere baka la'bi. Sü de te ma le de mü mere ngü la tete, ma ena agü tatamu na fü mü. Sü engu la ena adi kpa füh mere da

de kpala.” Fü Abarayama ayia ale ngü la. Fü kpì ayia aseke.

³ Kpurutokokpi la, fü Abarayama ayia anü da egiri ci-wa, teka acuru Yisaka fefe na fü Me, de mere fingangü emaguma ye. Fü ah ayia aza ci-wa la, ai ao füh dongi ka-ye. Fü Abarayama ayia ake Yisaka, bete wü labi ka-ye 'basu, abe kpah te dongi la, anü agbü sü, de te Me mala nganga na fefe na ne.

⁴ Fü ewü anü, anü, anü, ara te kaje 'basu. Fü Abarayama ayia aceka kpì, awu sü de te Me mala nganga na ne, nengete kpa engagira ye kpala. ⁵ Fü Abarayama ayia amala ngü fü wü labi ka-ye de 'basu ne, gü ba, “Wü ngbü nda-wü sene, de wü dongi ka-ni ne. Ani enü me-ani ake ye ni, kpa füh da de kpala, teka aku gba fü Me. Fü ani adu akoro.”

⁶ Fü Abarayama ayia aza ci-wa, de te engu ena acuru kö Yisaka fefe na ne, ao gbü nzö Yisaka, de ah bi. Fü Abarayama aza nda-ye nye-wa bete mere maguruma. Fü ewü ayia anü sü ake ye ye. ⁷ Te wüh ngbü enü tete, fü Yisaka ayia ayi-ta wö ye, gü ba, “Wüba,” Fü Abarayama ale ngü, agü ba, “Waye, ye ra, ah mere baye?” Yisaka gü ba, “Wüba, ma bi ci-wa eyi dene. Nye-wa kpah eyi ladü ne. Anga kambiliki de te nih ena awa, amörö fü Me ne, di nda neh kaye?” ⁸ Fü Abarayama alügü ngü fü ye ye, gü ba, “Enga ra, Me ladü. Ah ena ato kambiliki fü nih me-ye.” Fü ewü angbü fi bü enü kawü.

⁹ Te wüh nü koro tete kpa gbü sü, de te Me mala nganga fü Abarayama ne, fü Abarayama ayia abiti teme, afa e ba *cangali la. Fü ah ayia andrü ci-wa la ezeze na. Fü ah adu azoro Yisaka, ai gö gö gö! Fü ah abi engu, ao kpa füh ci-wa la. ¹⁰ Fü ah ayia ato kpa ye, aza mere maguruma ka-ye, de ni wa Yisaka, amörö di. ¹¹ Te Abarayama yia za maguruma tete, de ni wa Yisaka, fü Me ayia ai engu kpa gbü kpì, gü

ba, “Abarayama! Abarayama!” Fū Abarayama ayia ale ngü. ¹² Fū Me amala ngü fefe, agü ba, “Mü mere e amörö ye mü de. Ma wu eyi kpo, gü ba, mü le eyi ato ye mü, te di de kporo maguma mü ne, fere. Ma wu kpah eyi kpo, gü ba, mü le ngü ka-ra eyi fanü fanü de maguma mü 'buru.”

¹³ Fū Abarayama ayia, de ni ceka kpi bane de, gbo! te mere moko kambiliki, te didi ngili angili. Didi lala eyi gbü wü rü. Fū Abarayama ayia anü agbi di kambiliki la, gbü rü la asidi. Fū ah adu aza kambiliki la, anü amörö, acuru fū Me da ye ye la. ¹⁴ Dela si-ngü de te Abarayama gü iri sü la tete, gü ba, Yakova Yire. Ah ba e te wüh gü ba, “Me ena ato e fere me-ye.” Akoro enatikine, wü kpara ngbü emala, gü ba, “Mere Me ena ato e fū ani gbü sü la kpah bala.”

¹⁵ Te Abarayama curu kambiliki la nza tete, fū Me adu kpah ai engu, ¹⁶ gü ba, “Abarayama, mü je la ngü ka-ra, te ma emala fū mü ne. Ma wu eyi kpo, gü ba, mü ngbü eje ngü ka-ra aje. Angü mü le tine eyi ato ye mü fere, te di fū mü ba kporo maguma mü ne. Te di eyi bala ne, de-ra Me, ma kina kina eyi te iri ra, ¹⁷ gü ba, ma ena ato wazi fū mü afa sü, teka de wü kundu mü sibi asibi fa sü, akoro ba wü küfara, anga zu-tö. Fū ewü adi ba kpeke wü kpara, adi eza sü esaka wü vügü ka-wü. ¹⁸ Ma ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, teka ngü ka wü kundu mü la. Dela ngü te ma ena amere fū yi, angü mü le ngü ka-ra eyi.”

¹⁹ Te Me mala ngü la nza tete, fū wü Abarayama ayia ake Yisaka, adu kpa esangü da, kpaka wü labi ka-wü, te ewü ngbü eci nga ewü la. Fū ewü ayia alügü nga wü, adu agbü Biri-Saba, angbü kpala.

Dene iri wü jaji ka enga ni ye Abarayama

²⁰ Fütanga ngü la, fū Abarayama aje ngü, gü ba, “Gara enga ni ni

de iri ye Nayora ne, gina wara ka de iri ye Mileka ne, bi wü jaji eyi fefe.” ²¹ Iri wü jaji, de te Mileka bi ewü ne, iri gina de Uca, iri wü gara de wü Buza, Kemule,* ²² Kesede, Azo, Piledasa, bete Yidirafa, ²³ be kpah te Betuwele. Betuwele engu la ta de wö ye Rebeka. Dela iri wü jaji, de te Mileka bi fū Nayora, enga ni ye Abarayama. Wü jaji la ta 'buru 'bajena.

²⁴ Fū Nayora abi kpah gara wü jaji bala, ake gara wara ye, de iri ye Ruma ne. Iri wü jaji la ta de Teba, Gama, Tasa, bete Maka. Dela 'buru iri wü jaji ka Nayora, enga ni ye Abarayama.

23

Dene ngü teka mbükü Sara, wara Abarayama

¹ Fū Sara ayia agbe, o re kaka koro tine eyi 'buru kama biri teke biri de füh ye lorozi (127). Fū engu ayia akpi. ² Ah kpi kpa gbü Eberone,* gbü tö ka wü *Kanana. Fū Abarayama aku gba kö wara ye sela 'duwa baneh-ene-la.

³ Fū Abarayama ayia afi nga ngü teka sü te ni ena ati wara ni gbügbü, angü ta gbü wü re la, wüh ngbü ta eti kpara duu gbü gö da. Fū Abarayama ayia gbü gba sela, anü kpaka wü di enga Ete, amala ngü fū ewü, gü ba, ⁴ “Wü ceka eceka, titine wara ni kpi eyi. Ni gbü sü kawü sene ba ganzi kpara, te ni ngbü engbü sene mba takü. Te di bala ne, ni ena anü ati wara ni, neh to kaye? Wü ti eyi ato mba enga sü fū ni, fū ni ati engu gbügbü na?” ⁵ Fū wü di enga Ete la alügü ngü fefe na, gü ba, ⁶ “Mere kpara, ye gbü jia ani ba mere kpara ka Me. Te di bala ne, ye ceka kpah bü mene sü de te ena ati te nga jia ye, fū ye ati wara ye gbügbü na. Kpara te ena atiri sü te ye nda ma.” ⁷ Fū Abarayama ayia akö ca-e engagira wü di enga

* 22:21 22:21 Kemule bi ta gara ye de iri ye Arama.

* 23:2 23:2 Ta gbü wü re la, wüh ngbü ei

Eberone, gü ba, Kiriyota-Aruba.

Ete la asidi, adu amala ngü fü ewü, gü ba, ⁸ “Te wü le ngbürü eyi de ni ti wara ni sene la, wü yi-ta Efürona, ye Cowara, ⁹ de engu to sü ka-ye kpa füh mere da, te wüh ngbü eï, ga Makepela, de gö ye ne, fere. Mere da engu la, ah ladü to kpa enzö yï kaka-na la. De wü yi-ta Efürona, de engu mala ngü la cu de komö ye, gbü jia wü 'buru. Fü ni adu tine, ato jiase fefe na, kpah baka e te engu ngbü ele. Fü ni anü ati wara ni kpala.”

¹⁰ Baka te Abarayama ngbü emala ngü la tete, amba Efürona ta kpah ladü esüka wü bu ye, wü di enga Ete, gbü sü ka mabiti ka-wü, emö 'baranga sela. Fü Efürona ayia amala ngü fü Abarayama, gbü jia wü bu ye la kpah 'buru, gü ba, ¹¹ “Wayi, mere kpara, ah nda ngbürü bala, ni ena ato da kani la, de wü gö ye la, nde 'buru fü ye kükürü. Ni to eyi fü ye, de ye ti wara ye gbügbü na, kpah gbü jia wü mürü ni dene 'buru.” ¹² Fü Abarayama adu kpah, akö ca-e engagira wü di enga Ete la. ¹³ Fü Abarayama adu alügü ngü fü Efürona kpah 'duwa gbü jia wü kpara la, gü ba, “Ah bala de. Ni ena ato jiase, ase sü la di, fü ah angbü tine sü ka-ani tete. Ye za jiase ne eza.” ¹⁴ Fü Efürona alügü ngü fefe, gü ba, ¹⁵ “Te ah bala la, ah mbi. Ah le de ani reke ngü la, teka de ani o fingangü ka-ani 'buru biringbö. Te ye le eyi ato jiase fü ni la, ah le de ye to mbürükü se kama bala (400). Ngü ka jiase la, ah de mere ngü nda kpah de. Ye eza nda-ye bü sü la, de ye ti wara ye gbügbü na.” ¹⁶ Fü Abarayama ayia ale ngü ka Efürona la. Abarayama ngbü etanga jiase la, ba e ta te wüh ngbü etanga jiase, gbü mene wü re engu ta de kpala. Fü engu ato ngbürükü se kama bala (400) fü Efürona, kpah 'duwa ce baka e, ta te Efürona mala ngangga gbü jia wü kpara ne.

¹⁷⁻²⁰ Fü Abarayama ayia ati wara

ye, gbü tö ka wü Kanana sela, gbü sü te wüh ngbü eï, ga, Makepela ne. Ah ti engu gbü gö da, angü gele ta gbü mene wü re la ka-ye bala.

Dela ngü ka sü ta te Abarayama se esaka wü di enga Ete, te wüh ngbü eï, ga, Makepela, te di ede Mamare to kpa fügö ne. Abarayama se ta sü la de wü gö da, de wü rü de gbü sü la 'buru. Ah se ta sü la esaka Efürona, de mere bi jiase, gbü jia wü di enga Ete, de wü angbe cögbörö kpara kawü nde 'buru. Fü sü la adu angbü tine fi badi, sü ka Abarayama, te engu ngbü eti wü mürü ye gbügbü na.

24

Dene ngü teka Rebeka, wara Yisaka

¹ Me ngbü ta eto wazi fü Abarayama, fü ah angbü emere wü ngü di, gbü wü re kaka 'buru, te engu mere füh kotö ne.

Fütanga ngü la, fü Abarayama adu tine agbe afa sü. Fü Abarayama akpo angbü efi ngü teka ye ye, Yisaka, te ga koro eyi mere komoko ne. Ah le ta eyi de Yisaka za würüse. Amba Abarayama le de Yisaka za egba ganzi kpara nda de, angü gele ka wü kpara, ta gbü wü re la, ka-ye nda da eza te-wü esüka wü de wü mürü wü. Wüh za ta te-wü de wü ganzi kpara kpo de. Fü Abarayama angbü efi nga ngü, ga, ni ena amere dene, neh baye, teka fü ani amaka züka würüse fü ye ni, te ni ce tö ka-ani ta eyi gügü, go ra köti eyi nengete kpa gbü tö ka wü *Kanana de kpakine ne.

²⁻⁴ Fü Abarayama ayia ai mere kpara ka tima ka-ye, te ngbü gbü nzö wü bu ye 'buru. Engu ta de diri kpara ka tima ka Abarayama, teka mere bi wü re fa sü, angü ah ngbü tine eceka kpi fütanga mere bi wü e ka Abarayama 'buru me-ye. Fü Abarayama ayia amala ngü fü mürü tima ka-ye la, gü ba, “Ma le amala ngü fü mü, teka würüse te ma le ase fü Yisaka. Ma le de Yisaka za egba ganzi kpara de. Te di bala,

ma ele de mü yia, mü nü kpa gbü sü ka-a, te wü di engu wüna ngbü tete. Fü mü aceka würüse kpala, te di gbü nguwa a. Fü mü ase, adu akoro de engu fü Yisaka. Amba ah le de mü kina kina de iri Mere Me, te ngbü gbü nzö wü kpara 'buru ne. Mü kina te mü, gü ba, 'Ni ena amere wü ngü, de te ma mala fü ni ne.' Kpah bala, mü kina lö ra, gü ba, 'Ni ti aza würüse fefe gbü nguwa ganzi kpara de.' " ⁵ Fü mürü tima la alügü ngü fefe, gü ba, "Anga te würüse engu le ago agbü Kanana kpakine de, teka sü te mo amo la? Te ah bala la, ni ena amere baye? Ni ena adu aza Yisaka, ago di kpala, teka fü ah aza würüse engu la?" ⁶ Fü Abarayama agü ba, "A'a, ah bala fi de! Mü mere e aza ye ra, adu di kpala fi de. ⁷ Angü Mere Me mala ta me-ye, gü ba, 'Ma yia, de ma ce gba a, gbü sü te wüh bi ra tete, de ma go kpakine.' Fü Me akina kina, gü ba, 'Ni ena ato tö ka wü Kanana ne fü wü kundu ra.' Te di bala, te ye ra ena ace sü ne, adu angbü nengete kpala la, ah esiti. Mü ena amaka züka würüse fefe na, angü Me ena atima *malayika kaye, fü ah ati fü mü engagira nü. Fü ah ale ta-ngü te mü. Fü mü amaka züka würüse, ase, adu di fü Yisaka. ⁸ Amba, te würüse engu le teka adu ake mü agbü Kanana akine nda de la, de mü ce engu, fü mü adu ka-mü kpakine. Ngü ti amere mü gbü kina, de te mü kina te-mü di la de. Te ngü engu kpala kpah baye la, mü mere e aza Yisaka, adu de engu kpala kpo fi de." ⁹ Fü mere mürü tima la ayia akina lö Abarayama, gü ba, "Ni ena amere wü ngü, de te ye mala fü ni ne, kpah 'buru bala."

¹⁰ Fütanga ngü la, fü mere mürü tima la adu areke te-ye, aza wü kamele ka Abarayama nzükpa. Fü ah aza kpah gara bi wü e esaka Abarayama, ayia ao füh wü nü la, teka anü ase würüse la di. Fü ewü ayia anü, anü, akoro nengete, agbü tö ka Padanarama, gbü gara

'baranga de iri ye Arana, ta te engu ni ye Abarayama, de iri ye Nayora, ra ta köti gbügbü na ne.

¹¹ Te mere mürü tima ka Abarayama nü koro tete gbü 'baranga la, nga tamurago, gbü löra te wü würüse ngbü ekoro ese ngu tete, fü ah anü de wü kamele ka-ye la, kpa ede du-kpa-ngu la. Fü ah amala ngü fü wü kamele la, de wü ra kötö. ¹² Fü mürü tima ka Abarayama la ayia aku gba fü Me, gü ba, "Wayi, Me, te mü di de *vüngüte ka Abarayama, mü ü kaje fere enatikine, de ngü de te ma koro tüngüngü na ne mere te-ye fere, baka e te mere kpara kara ngbü ele ne. Mü mere ngü fü mere kpara ka-ra ba mürü, angü mü de vüngüte kaka-na. ¹³⁻¹⁴ Mü gara tamu würüse, de te mü fe engu, o eyi ba wara Yisaka tete ne. Angü ma rü eyi de füh du-kpa-ngu ne. Wü würüse, de te ewü ngbü ekoro ese ngu gbü du-kpa-ngu ne, mene würüse te ma ena ayo ngu tete na, te ah to ngu eyi fere, bete mere bi wü kamele ka-ra ne la, amba dela eyi würüse, te mü fe engu, o eyi wara Yisaka tete na. Te mü mere ngü la fere bala la, amba mü zu de vüngüte ka mere kpara ka-ra."

¹⁵ Te mürü tima la ngbü la bü emala ngü la bala de, ah gü ba, ni ceka kpi bane de, gbangbara! te gara jaji würüse, te ngbü ekoro de bütü-ngu gbü nzö ye, ase ngu. İri jaji würüse engu la de Rebeka. Ah de ye Betuwele, engu ni ye Abarayama. ¹⁶ Rebeka ta de züka jaji würüse, te reke gbü jia wü kpara fa sü. Ah za komoko ta nda la de. Fü Rebeka ayia akoro ase ngu gbü bütü-ngu ka-ye, ayia anghü edu.

¹⁷ Te mürü tima la wu Rebeka te ngbü edu bala, fü engu ayia akpe de woro, akoro kpakaka na, amala ngü fefe na, gü ba, "Ye to la mba ngu gbü bütü-ngu ka-ye la, de ni nzö." ¹⁸ Fü Rebeka alügü ngü fefe, gü ba, "Ye nzö enzö, mere kpara."

Fü Rebeka ayia bü wö! ae bütü-ngu la, azoro esaka ye. Fü mürü tima la ayia anzö ngu la. ¹⁹ Sidi nga ngu, de te engu nzö la, fü Rebeka ayia amala ngü fefe, gü ba, “Ni ena ato ngu fü wü kamele ka-ye la, de wüh nzö te nga wü 'buru.” ²⁰ Fü Rebeka ayia atökö ngu la gbü bütü-ngu ka-ye 'buru gbü mere gada, te wüh ngbü eto ngu fü wü nü gbügbü. Fü Rebeka akpe adu kpa füh du-kpa-ngu, ase gara ngu. Fü ah angbü enda nga ye, da ese ngu fi bala. Fü wü kamele anzö ngu te nga wü la 'buru. ²¹ Fü komö mürü tima la ayia agu ka ngü la. Fü engu angbü eceka Rebeka, da efi nga ngü, gü ba, “E-ena adi dela würüse te Me fe engu fü Yisaka, teka gba ka-ni ne, de?”

²² Te wü kamele nzö ngu ti tete, fü mürü tima la ayia aza mere züka mafe,* te wüh mere gbü *diki-se, ato fü Rebeka, de ah to gbü gü ye. Fü engu adu aza wü kengbe, te wüh mere kpah gbü diki-se, ato te kpakpa na. ²³ Fü engu ayi-ta Rebeka, gü ba, “Ye neh mbi mbi de ye da? Te ani nü de wü kpara ka-ni, bete wü nü ka-ni ne, kpa gba wü la, ani ti eyi amaka mba sü ara tete?” ²⁴ Rebeka gü ba, “İri wö ni de Betuwele, ye Nayora. ²⁵ Wü koro ekoro de wü nü ka-wü la 'buru, de ani nü kpa eköti. Wü ena amaka sü ka rara kpa gba ani kpala, te ena atı de wü kpara la, de wü nü 'buru. Wüh ena ato kpah zü-e fü wü nü la. Wü koro ekoro.” ²⁶⁻²⁷ Fü mürü tima la adu angbü de mere tadu te ye, angü würüse la de kundu ye enga ni ye Abarayama. Fü engu agü ba, “Gbo nga e ngbü te İri Me, te di de vüngüte ka mere kpara kara ne! Angü ah ngbü emere züka ngü ka vüngüte fü Abarayama, baka ngü ta te engu mala fefe na gügü ne. Amba Me ce ngü la nda de. Tekara, Me za ra, gü tamu kaje fere teke teke! Fü ra anü akoro eyi kpah te gba wü di enga eyi mere kpara kara.”

* **24:22** 24:22 Mafe de e te wü würüse ngbü eto gbü gü wü.

²⁸ Fü Rebeka akpe adu kpa eköti, amala nga ngü la fü ni ye. ²⁹⁻³⁰ Gara enga ni ye Rebeka ta ladü kpala, de İri ye Labana. Fü Labana ayia aje kpah ngü, de te Rebeka mala la. Fü ah awu kpah wü züka mafe, bete wü züka kengbe, te mürü tima ka Abarayama la to gbü kpa Rebeka ne. Fü ah aje kpah wü ngü, te mürü tima la mala fü Rebeka ne. Te Labana je ngü la bala, fü ah ayia amü 'duwa de woro, anü kpa füh du-kpa-ngu la, teka awu komoko la cu de jia ye. ³¹ Te Labana koro kpaka wü mürü tima la, fü engu amala ngü fü ewü, gü ba, “Mere kpara, ye kpakine baka kpara te Me le ye fa sü. Ye rü te kaje neh teka ne? Wü koro ekoro, ani nü kpa eköti, angü ni reke sü teka wü eyi. Mba enga sü kpah ladü teka wü nü ka-ye, fü ewü ara tete.” ³² Fü mürü tima ka Abarayama la ayia, de wü kpara gbü nga ye, anü de wü Labana kpa eköti.

Te wüh koro kpa eköti, fü Labana ayia amala ngü fü wü labi ka-ye, gü ba, “Wü furu wü e füh gü wü kamele la asidi, de wü za züka gü, wü to fü wü kamele la, de wüh zü. De wü za kpah ngu, ato fü wü kpara la, de wü zürü küte wü di.” ³³ Fütanga ngü la, fü ewü adu aza e-mazü, akoro di, ato fü wü ngba la. Fü mürü tima la amala ngü fü Labana, gü ba, “A'a, ani ti azü kümü nda-ani la de. Ni le amala la si-ngü, te wüh tima ni tete, koro di gba wü ne, fü wü feke.” Fü Labana alügü ngü fefe na, gü ba, “Ye mala ngü engu la emala.”

³⁴ Fü mürü tima la ayia areke te-ye, akpo emala ngü fü wü Labana, gü ba, “Ni de kpara ka tima ka Abarayama, te di de afudu wö ye ne. ³⁵ Angü Me to wazi fü Abarayama eyi fa sü. Abarayama koro tine eyi mere kpara, de mere bi wü e esaka ye. Me to mere bi se, wü labi, wü nü, ba wü kambiliki, de wü yiti, abe kpah te wü dongi, de wü kamele eyi fefe na fa sü.

³⁶ Kpah bala, Sara bī ye komoko kpah eyi fū Abarayama, tīne gbū gbe ye dene. Fū Abarayama ayia ato mere bi wū e ka-ye la kpah eyi, ace ao 'buru fū ye ye la. ³⁷ Fū Abarayama ayia atima ni, gü ba, 'Ni koro, ni se wūrüse fū ye ni la kpakine. Ni mere e, ase wūrüse la fū ye ni esūka egba wū Kanana, te ani ngbū gbū sū ka-ewü ne, de. ³⁸ Ni nū kpa gbū sū ka nguwa wō ani kpakine, de ni ceka jaji wūrüse la gbū nguwa wō ani.' Fū ni, mürü tima, ayia akīna kīna, ga, ni ena amere ngü la 'buru kpah bala, baka e te mere ka-ni mala la. ³⁹ Ni yi-tata ta kpah eyi, ga, 'Anga te wūrüse la le teka adu agbū tō ka wū Kanana nda de, angü sū mo amo la?' ⁴⁰ Fū Abarayama amala fū ni, gü ba, 'Me, de te ni, Abarayama, le ngü kaka-na ne, engu ena atima malayīka ka-ye engagira nū, de ah ü kaje fū ni, fū ni afe zūka wūrüse fū ye ni gbū nguwa ani. ⁴¹ Amba te wū mürü ni le, gü ba, "Jaji wūrüse engu mere e adu ake ni kpa gbū Kanana de la," ngü ma, kīna engu de te ni kīna te-ni di ne, tī arī gbū nga ni nda de.'

⁴² Baka te ni nū koro fūh du-kpa-ngu mari ede 'baranga de kpane ne. Fū ni arü, aku gba fū Me, gü ba, 'Wayi bala Me, ye de vüngüte ka mere kpara ka-ni, Abarayama! Ah le de ye ü kaje fū ni, de ni maka wūrüse fū ye mere kpara ka-ni. ⁴³ Angü ni rü eyi de fūh du-kpa-ngu ne, teka amala ngü fū gara jaji wūrüse te ena akoro, ase ngu. Ni ena ayi-tata, de ah to ngu fū ni, de ni nzö. ⁴⁴ Te jaji wūrüse engu la le eyi ato ngu fū ni, de wū kamele ka-ni 'buru la, dela eyi jaji wūrüse, te ye fe, de ah di wara Yīsaka, ye mere kpara ka-ni ne.' Dela gba ka-ni tīne, te ni ku fū Me.

⁴⁵ Kpah bü baka te ni ngbū la eku gba fū Me bala, fū ni awu Rebeka, te ngbū ekoro de bütü-ngu gbū nzö ye. Fū ah akoro kürrrü! anü kpa fūh du-kpa-ngu, akpo angbū ese ngu. Fū ni ayia amala ngü fefe na, gü ba, 'Ye

to ngu fū ni, de ni nzö.' ⁴⁶ Fū engu ayia kere, ae bütü-ngu la, azoro esaka ye. Fū ah ayia ato ngu la, fū ni anzö. Fū ah adu kpah, ase ngu, ato fū wū kamele ka-ni 'buru. ⁴⁷ Fū ni ayia ayi-tata, gü ba, 'Ye neh ye da?' Engu gü ba, 'Ni de ye Betuwele, te di de ye Nayora, enga ni ye Abarayama,' ne. Te ni je ngü la bala, fū ni ayia aza mafe ne, ato fefe, teka de engu to gbū gü ye. Fū ni aza kpah wū kengbe, de engu to gbū kpa ye. ⁴⁸ Fū ni adu agbo nga iri Me afa sū, angü engu zu de vüngüte ka mere kpara ka-ni. Teka ne de, angü Me gü tamu kaje la me-ye fū ni, fū ni akoro amaka tangbase ne, de wūh za te-wū ake Yīsaka, angü engu de mürü ye Abarayama fanü."

⁴⁹ Fū mürü tima la adu ayi-ta ewü, gü ba, "Wū je ngü, de te ni mala la eyi? Te di bala, wū ena alügü ngü fū mere kpara ka-ni, agü neh fe? Wū tī amere ngü la fefe, baka e te engu ngbū ele? Ah le de wū mala zūka ngü emala fū mere kpara ka-ni, te wū le eyi ato jaji wūrüse ne, fū ye mere kpara ka-ni aza engu wara ye tete la. Amba te wū le de la, de wū mala emala fū ni mbölö, teka de ni wu mene ngü, te ni ena amere." ⁵⁰ Fū wū Labana ake Betuwele alügü ngü, gü ba, "Gara ngü gömō a, te a ena amala nda ma, angü ngü la koro ka-ye kpaka Me. ⁵¹ A ena ato Rebeka ato fū yi. Mü ena aza engu aza, anü di, ato fū ye Abarayama wara ka tete, baka e te Me mala."

⁵² Te mürü tima la je ngü la bala, fū engu ayia abu nzökuta ye kötö, agbo nga iri Me. ⁵³ Fū engu ayia aza mere bi wū zūka e, ato fū Rebeka, baka wū tüngü, wū 'biri, wū kengbe, de wū bongo. Fū ah adu kpah aza mere bi wū se, ato fū wū di enga ni ye Rebeka, bete ni ye na. ⁵⁴ Te ngü la nza tete, fū mürü tima la adu tīne, azü e de wū kpara ka-ye. Fū ewü ayia ara sela.

Te kpī seke tete, fū mürü tima la

ayia ayi-ta wü di engä ni ye Rebeka, gü ba, "Wü ce kaje fü ani, de ani lügu nga ani, du kpaka mere kpara ka-ani, enatikine." ⁵⁵ Fū ewü amala ngü fefe, gü ba, "Te engä ni ani ena angbü la mba de wü ani sene, teka sīkpī nzūkpa feke, fü wü ayia tīne, ago de ewü la, ah ena adi esiti?" ⁵⁶ Mürü tima la gü ba, "Yi mere e atiri kaje fere enatikine de, angü Me le ta-ngü te ra eyi me-ye, fü ra ayia amere ngü, de te wüh tima ra tūngüngü ne. Te di bala ne, yi ce kaje fere, de ma yia enatikine, de ma du kpaka mere kpara ka-ra." ⁵⁷ Wüh gü ba, "Te ah bala la, ani ena ai Rebeka, ayi-tata teka ngü la feke. Fū ani aje ngü la gögömö."

⁵⁸ Fū ewü ayia ai Rebeka, ayi-tata, ga, "Rebeka, engä ni ani deyī, ye le eyi ayia enatikine, ago de wü komoko ne agbü Kanana, teka fü ye mere kpara ka-ewü aza ye wara ye tete?" Rebeka gü ba, "Wayi, ni le eyi ago de ewü kpala enatikine." ⁵⁹ Te wüh je ngü la cu gömö Rebeka bala, fü ewü aci 'buru ale, gü ba, "Rebeka go ka-ye ego de ewü." Fū ewü ayia eto kpah gara mere würüse, kpara ka tima ka ni ye Rebeka, de ah nü, ah di emere tima fü Rebeka.

⁶⁰ Fū wü mürü ye Rebeka amala ngü fefe, agü ba, "Tangbase ka-a, Me to mere wazi fü mü, 'duwa ba-neh-ene-la. Fū mü abi wü ye ba ca e kötö ne. Fū wü di engä mü la amere kpeke, adi egü gü da efa wü vügu ka-wü. Me to wazi la fü mü bala."

⁶¹ Fū wü Rebeka ayia de wü würüse ka tima ka-ye, te Labana to, ali füh wü kamele. Fū ewü ayia go, de wü kpara ka tima ka Abarayama, agbü Kanana.

⁶² Gbü wü sīkpī la, Yisaka go ngbü ka-ye gbü gara sü, gbü tö ka wü Kanana sela, te wüh ngbü ei, gü ba, Negebe ne, ede du-kpa-ngu de iri ye Biri-Laroyi ne. ⁶³ Gbü gara ra bane, fü Yisaka ayia etamurago, anü da endoro egbere lö ye. Engu ga, ni

ceka kpī bane de, gbo! te wü kpara te ewü ngbü egboko ekoro füh mere bi wü kamele. Fū ah ayia anü, teka de ani maka te-ani de wü kpara la.

⁶⁴ Wü Rebeka ngbü ta ekoro dela me-wü. Fū Rebeka ayia aceka kpī bane, awu Yisaka nengete. Fū Rebeka ayia akö füh kamele ka-ye ne kötö. ⁶⁵ Fū ah ayia ayi-ta mürü tima ka Abarayama, gü ba, "Kpara de te ngbü ekoro de kpala, da enü mbi de ani de kpakine, ah de neh da?" Mürü tima la gü ba, "Dela Yisaka, wati ye ne." Fū Rebeka ayia aza mere kpa bongo, abuka gbüra ye, ani di. ⁶⁶ Fū mürü tima la ayia anü kpaka Yisaka kpala. Fū ah ati te nga ngü te mere te-ye de kpala, amala 'buru fü Yisaka, gü ba, "Ni koro de wara ye eyi dene." ⁶⁷ Fū Yisaka ayia angbü de mere tadu. Fū ah ayia aza Rebeka, adu di, ao gbü gugu, ta te ni ye na, Sara, ngbü gbügbü na ne, wara ye tete. Fū Yisaka ale Rebeka 'duwa cu afa sü. Te di bala, fü jia Yisaka adu alofo, fütanga kö ni ye la, teka ngü ka Rebeka.

25

Dene ngü teka wükundu ye Abarayama

¹ Gara wara Abarayama ta kpah ladü de iri ye Katura. ² Ah bi ta bi wü jaji komoko fü Abarayama. Iri wü jaji la de Zimerana, Medana, Midiyana Yisibaka, Süwa bete Yokosana. ³ Fū Yokosana ayia abi nda-ye wü Seba ake Dedana. Fū Dedana abi nda-ye nguwa wü kpara, de te wüh ngbü ei ewü, wü Asura, wü Letusima, bete wü Lumina ne. ⁴ Fū Midiyana, ye Abarayama ne, ayia abi nda-ye wü Efa, Efere, Anoka, Abida, bete Eleda. Dela 'buru iri wü jaji guvu Katura, de wü ata ye na, te di de gara wara Abarayama ne.

⁵⁻⁶ Te Abarayama di ta la de jia ye ne, engu to ta kpah mere bi wü e eyi fü wü di ye, de te engu bi ewü ake Katura bete Agara ne.

Fü Abarayama ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Ah reke pe, te wü ena akö wü e ka-wü la, ayia ago di to kpa fügö. Te wü ngbü gbmari ede Yisaka sene la, ah tī de, angü sü 'be de.” Fütanga kö Abarayama, Yisaka za wü e-nga-kpa wö ye la 'buru me-ye.

7-8 Abarayama kpi ta, o re kaka koro eyi 'buru kama biri teke bata nzükpa de füh ye 'buruve (175), o engu gbe tīne eyi fa sü. 9-10 Fü Yisaka ake İsimayile ayia ati engu gbü gö da kpa gbü Makepela.* Dela ta gö da, te Abarayama ti wara ye, Sara, gbügbü na ne. Wüh ti engu kpah ede biki Sara sela.

11 Fütanga kö Abarayama, fü Me adu ato mere wazi fü Yisaka, kpah ba e ta te engu to fü Abarayama ne. Gbü wü re la, Yisaka ngbü ta ka-ye fi bü ede du-kpa-ngu, de iri ye Biri-Laroyi ne.

12 Dene iri wü di İsimayile, mbarase ta te Abarayama bi ake gara wara ye, de iri ye Agara† ne. 13 İri gina ye İsimayile ta de Nebayota. Fü İsimayile adu kpah abi wü Kedara, Adabele, Mibisama, 14 Misima, Duma, Masa, 15 Adada, Tema, Yeturu, Nafisa, bete Kedema. 16 Dela 'buru iri wü di İsimayile. Wüh 'buru wü jaji komoko nzükpa de füh ye 'basu. Fü ewü aga akoro 'buru baka nga nzö nguwa wü kpara, nzükpa de füh ye 'basu. Fü ewü adi egü iri wü köti ka-wü, kpah 'buru te nga nguwa wü la. 17-18 Wü di İsimayile la ra köti ka-wü ta ezengba wü Avila ake Sura, ede kaje ka Asura, mari ede *Ezepeto to kpa fügö. Fü ewü angbü da ememere wü gü esüka wü, de wü gara wü kundu ye Abarayama ne. Fü re ka İsimayile ayia akoro 'buru

kama biri teke biri nzükpa de füh ye lorozi (137), fü engu ayia akpi.

19 Dene ngü teka wü di Yisaka, ye Abarayama, te ewü bi ake Sara.

20 Yisaka za ta wara ye, de iri ye Rebeka ne,‡ o re kaka koro eyi ba re teke 'basu (40). 21 Fü Yisaka ara akoro ake Rebeka baka wü re teke biri, wüh bi ye fi de. Fü Yisaka angbü eku gba fü Me kpekpeke, de Me to ye fü ani ake wara ni. Fü Me ayia aje gba ka Yisaka la. Fü Rebeka ayia amaka bu. Fü ewü angbü de mere tadu ake watī ye teka ngü la.

22 Fütanga ngü la, fü wü ye de guvu Rebeka la akpo angbü eto mere kuru tete na, angü ah wu de, gü ba, ah de wü dadase. Fü Rebeka ayia amala ngü, gü ba, “Si-ngü gbü ngü ne, neh mbi mbi baye?” Fü Rebeka ayia ayi-ta Me, teka de Me sere si-ngü la. 23 Fü Me amala ngü fefe, gü ba, “Si-ngü la, ah bane. Ye de guvu mü la, ka-ye wü dadase, 'basu mini wü jaji komoko. Wüh ena akoro ba nguwa wü kpara 'basu. Fü ewü angbü emere gü esüka wü ake enga ni ye. Fü wazi gara na afa kiri ye ka. Mene engu, te ena akoro te enga gina ne, ena angbü eje ngü gömō mene de sidi ne.” Dela ngü ta te Me mala fü Rebeka, teka wü dadase, te engu ena abi ne.

24 Fü bu Rebeka ayia andri. Fü Rebeka ayia ayaka wü jaji la 'basu mini, 'buru wü jaji komoko. 25-26 Gina ye la, ah ta de mbe kpara, küküte na ngbü de su te ye rurrru, baka su eküte nü la. Fü mene te koro sidi ne azoro lö enga ni ye, gina ne, gö! Wüh gü iri gina ye la, Esawu.§ Fü ewü agü iri sidi ye la,

* 25:9-10 25:9-10 Makepela la, ah gbmari ede Mamare. Dela ta sü te Abarayama se ta gügü esaka Efüröna, ye Cowara, enga wü Ete. † 25:12 25:12 Agara ta de egba Ezepeto. ‡ 25:20 25:20 Rebeka ta de ye Betuwele, gbü nguwa wü Aramiya, te ewü ra köti kpa gbü Padanarama ne. Labana ta de enga ni ye Rebeka. § 25:25-26 25:25-26 Ngü te wüh gü iri gina ye la tete Esawu, angü ah de mbe kpara. * 25:25-26 25:25-26 Ngü te wüh gü iri sidi ye la tete, Yakobo ne, angü engu zoro lö gina.

Yakobo. Yisaka bi ta wü jaji la, o re kaka koro eyi teke bata (60).

²⁷ Fü wü jaji la agere, akoro wü komoko. Esawu ta de kpara te ngbü emörö wü nü 'duwa baneh-ene-la. Yakobo nda-ye de kpara te ngbü engbü ka-ye bü eköti, da emere wü tima ka köti. ²⁸ Fü Yisaka ale ngü ka ye ye, de Esawu ne, cu afa sü, teka so, ta te engu ngbü ezü esakaka na ne. Fü Rebeka ale nda-ye di ngü ka enga ye, de Yakobo ne, kpah afa sü.

²⁹ Gbü gara sikipi, Yakobo ngbü ta ega firinda ka-ye. Fü Esawu adu akoro kpa da endoro ka-ye agbü gü ne, de mere tala te ye. ³⁰ Te Esawu je se firinda, te enga ni ye ngbü ega la, fü engu ayia ayo firinda la eküte enga ni ye, gü ba, "Enga wüna, mü tökö la mba firinda ka-mü la akine, ma la, angü ma kpi ka-ra tine akine ka tala eyi."† ³¹ Fü Yakobo ayia alügü ngü fü enga ni ye, gü ba, "Mü efi nda-mü, gü ba, ma ena ato firinda ka-ra fü ni bü kükürü bala? Te mü le de ma to firinda ka-ra ne fü ni la, mü ena amere gara ngü fere feke. Ah le de mü mala emala, gü ba, ma ena adi tine de gina me-ra fü ni, teka fü ra amaka wazi, ta te mü ena amaka ne. Angü mü kamü de gina fere. Ma wu eyi, gü ba, sidi nga kö wö nih, mü ena angbü me-mü de mere kpara. Fü Me ato mere wazi fü mü, baka te engu to fü wü wö nih, de wü kundu nih gügü ne." ³² Esawu gü ba, "Ma ena angbü ba mere kpara la, neh elaye, te ma eyia eyi ekpi akpi ka tala ne?" ³³ Fü Yakobo amala ngü fefe, gü ba, "Te mü le eyi la, de mü kina te-mü ekina titine, teka fü ra agü firinda ka-ra ne fü mü." Fü Esawu ayia akina te-ye, gü ba, "De-mü Yakobo, mü fere tine eyi ba gina. Fütanga kö wö nih, mü ena angbü mere kpara me-mü." ³⁴ Fü Yakobo ayia aza kümü de firinda, ato fü Esawu. Fü Esawu

ayia azü. Fü ah ayia anzö ngu, ayia anü sü ka-ye. Ah fi nga ngü la kpah de. Dela ngü ta te Esawu fala ngü ka mere wazi ka Me, te Me le ato fefe na ne.

26

Dene ngü ka Yisaka ake Abi-Meleke

¹ Gbü gara re, fü mere kpiri tala* adu kpah ati gbü *Kanana, fü Yisaka ayia anü kpaka Miri Abi-Meleke, te di de miri ka wü Feleseto gbü Gerara sela. ² Fü Yisaka ayia afi nga ngü, gü ba, ni le anü agbü *Ezepeto, angü e-mazü ladü kpala. Fü Me akoro amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Mü mere e akpe ago ka cürü agbü Ezepeto la de. Mü ngbü fi bü sela, angü ma ena agü tatamu züka sü fü mü me-ra. ³ Ah le de mü ngbü sela, angü te mü mere bala la, ma ena angbü ake mü, da eto wazi fü mü. Ma ena ato mere tö ka wü Kanana ne fü mü, de wü kundu mü. Fü yi angbü sela fi mere badi. Ma ena amere mere züka ngü fü yi 'buru, kpah baka e ta te ma kina kina di fü Abarayama ne. ⁴ Ma ena ato wazi fü wü kundu mü, fü ewü abi wü jaji, asibi asibi afa sü, ba wü küfara. Fü ra ato sü ne 'buru fü ewü. Ma ena aküwa nguwa wü kpara fuh kotö ne 'buru, teka ngü ka wü kundu mü la. ⁵ Ma ena angbü de wü yi, fü ra amere wü züka ngü fü yi 'buru teka ngü ka wö mü, Abarayama. Tekane de, angü Abarayama ta de kpara te ngbü eje riri ka-ra, da emere wü ngü de te ma ngbü emala fefe na ne 'buru kpini kpini." ⁶ Te Yisaka je wü ngü, te Me mala fefe na la, fü engu angbü fi agbü Gerara kpala.

⁷ Gbü gara sikipi, fü wü kpara ka Gerara angbü eyi-ta Yisaka teka wara ka, Rebeka ne, angü Rebeka su ta fa sü. Fü cürü ayia amere Yisaka. Ah gü ba, "Te ni mala, gü ba,

† 25:30 25:30 Si-ngü de ta te ewü fü iri Esawu tete, ga, iri na tine de Edomo, teka ngü la. Angü ah yi firinda de te diki adiki esaka enga eyi. Ngü gbü Edomo ka-ye nda baka e te wüh ena agü, ga, Diki-e. * 26:1 26:1 Tala la, ah kpah baka engu de ta te ti o Abarayama di la ladü de jia ye.

'Rebeka de wara ni' la, e-wu neh da, wü kpara la ena amörö ni, fü ewü adu aza Rebeka." FÜ Yisaka ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, "Rebeka ka-ye de enga ni ni." ⁸ FÜ Yisaka ayia ayiri gbü Gerara sela teka mere bi wü sikipi.

Gbü gara sikipi, fü Miri Abi-Meleke ayia aceka kpi te görö kambü ka-ye bane, gbo! te wü Yisaka, te ewü ngbü etanü, emere wutu ka-wü ake Rebeka. ⁹ FÜ Abi-Meleke ayia atima ngü fü wü Yisaka, de ah koro kere. FÜ Yisaka ayia akoro. FÜ Abi-Meleke amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Ni wu eyi, gü ba, Rebeka ka-ye de wara ye. Amba si-ngü de te ye cere nga Rebeka di te ani, gü ba, 'Angü Rebeka ka-ye de enga ni ni ne,' neh mbi mbi baye? Ye fiti ani bala, neh kü teka ne?" Yisaka gü ba, "Ni mala ngü la bala ka cürü. Angü, te ni mala, gü ba, 'Rebeka de wara ni la,' e-wu neh da? Wüh ena amörö ni teka ngü kaka-na." ¹⁰ FÜ Abi-Meleke amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Ye mere ngü la bala fü ani, neh teka ne? Anga ta te gara kpara esüka ani ena anü ta, agiri Rebeka würose tete na la ya? Ngü la ena adi ta de *siti ngü ka da? Angü ngü la de siti ngü gbü jia Me. De bane Me ena ato ta kuru te ani teka ngü la." ¹¹ FÜ Abi-Meleke ayia awu, gü ba, cürü ngbü emere Yisaka me-ye. FÜ ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru, gü ba, "Wü mere e amere siti ngü fü wü Yisaka de. Mene kpara te ena akpülü ewü ake wara ye la, wüh ena amörö engu 'duwa amörö."

¹² Gbü re ka mere tala la, fü Yisaka ayia asö yi ka-ye gbü tö ka Gerara la. FÜ engu aru wü e gbügbü na. FÜ Me ato mere wazi gbü yi kaka-na la. FÜ wü e kaka la ari afa sü. FÜ engu ayia amaka mere langba ndo afa sü le. Amba nda wü bu ye na ri mbi mbi de. ¹³ FÜ Me angbü fi bü eto wazi fü Yisaka efa sü. FÜ wü e kaka-na, ba e-mazü, angbü esibi tine fi bü efa sü. FÜ Yisaka adu akoro tine kpeke kpara, de mere bi wü e esaka

ye, ¹⁴ ba wü kambiliki, wü yiti, bete wü labi. FÜ wü kambiliki, de wü yiti kaka-na la, angbü ezu 'duwa efa sü. Te wü kpara ka Feleseto du wu, gü ba, Yisaka maka mere bi wü e eyi ne, fü ewü ayia angbü ekpü engu, teka wü e de esakaka la. ¹⁵ FÜ ewü afi nga wü du-kpa-ngu, ta te Abarayama, wö ye Yisaka ji, o engu di la de jia ye ne. FÜ ewü akpo asiti wü du-kpa-ngu la, ani ewü 'buru asidi, teka wü nü ka Yisaka ena adi enzö.

¹⁶ Baka te züka ngü la ngbü emere te-ye tete fü Yisaka bala, fü Miri Abi-Meleke ayia gbü gara sikipi, amala ngü fü Yisaka, gü ba, "Wazi ye fanda-ani tine eyi, angü ye tine eyi de mere bi wü e esaka ye. Te di bala ne, sü ka-ani be tine de. Ah reke areke te ye ena ayia akö wü e ka-ye, ago angbü di kpa gbü gara sü." ¹⁷ FÜ Yisaka ayia akö wü e ka-ye, ago angbü ka-ye to kpa fügö, te nga ze ka Gerara kpala.

¹⁸ FÜ Yisaka adu afi nga wü du-kpa-ngu, ta te wü kpara ka Abarayama ngbü ji gügü, fü wü kpara ka Feleseto ayia ani ne. FÜ wü kpara ka Yisaka adu aoro wü du-kpa-ngu la, areke te nga wü 'buru. FÜ Yisaka agü iri wü du-kpa-ngu la kpah 'buru, gegege baka e ta te wö ye na gü te enga gina ne. ¹⁹ FÜ wü kpara ka Yisaka ayia aji gara du-kpa-ngu, ede ze ta te ewü ra koti te nganga na ne. FÜ ewü ayia amaka ngu, te ngbü edü 'duwa kpulu kpulu kpulu bane. ²⁰ Te wü kpara, de te ewü ngbü ta eceka kpi fütanga wü nü ka wü kpara ka Gerara ne, wu ngu te ngbü edü de bala, fü ewü akpo angbü ewü nga de wü kpara ka Yisaka, gü ba, "Ngu la ka-ye ngu ka-ani." Dela singü te Yisaka gü iri du-kpa-ngu la tete, gü ba, Eseke, te gü ba, "Mawü Nga".

²¹ FÜ wü kpara ka Yisaka adu kpah aji gara du-kpa-ngu. FÜ wü kpara ka Gerara adu kpah akpo de nga, da eyi-ta komö wü kpara ka

Yisaka. Fū Yisaka ayia agü iri du-kpa-ngu la, gü ba, Sitena, te gü ba, "Makpü".

²² Fū Yisaka ayia ace sü la, ago angbü ka-ye kpa gbü gara sü. Fū ah adu kpah aji gara du-kpa-ngu kpala. Fū wü kpara ka sü la angbü emala, gü ba, "Ngu la ka-ye ngu ka Yisaka." Wüh mala siti ngü fefe na nda-wü de. Fū Yisaka ayia agü iri du-kpa-ngu la, gü ba, Robota, te gü ba, "Zö-ngbüngbü". Yisaka gü ba, "Me to mere züka gu sü eyi fū ani, teka fū ani ago ara koti gbügbü na, da emaka wü züka ngü." Fū wü Yisaka ayia angbü sela.

²³ Gbü gara re, fū wü Yisaka ayia adu angbü ka-wü agbü Biri-Saba, gbü sü ta te wö ye na o koti tete na gügü ne. ²⁴ Te wü Yisaka koro kpala, fū Me ayia akoro agü tamu ye fefe gbü biti la, gü ba, "Mü mere e akpe cürü wü kpara ka sü ne nda-mü de. Angü de-ra, Me, te ma di de *vüngüte ka wö mü ne, ma ena angbü fi bü ake mü. Ma ti ace mü nda-ra de. Ma ena ato wazi fū mü, de wü kundu mü, teka ngü ka wö mü, Abarayama. Fū ewü abi ye, asibi asibi, baka ngü ta te ma mala fefe na ne." ²⁵ Fū Yisaka ayia areke sü kpala, teka angbü egbo nga iri Me gbügbü na. Fū engu ayia kpah, ao koti ede sü la. Fū wü kpara kaka-na akpo kpah egiri sü teka aji du-kpa-ngu ka-wü tete na.

Dene ngü te wü Yisaka nzö ngüte di ake Miri Abi-Meleke

²⁶ Gbü gara sikpi, fū Miri Abi-Meleke ayia akoro kpaka Yisaka, agbü Biri-Saba sela. Wüh koro ta de wü mere kpara ka-ye, wü Azata, mere kpara te ngbü eto fingangü fefe na, bete Fikola, mere kpara ka wü marajümiya kaka.

²⁷ Fū Yisaka ayia amala ngü fū ewü, gü ba, "De-wü deyī, mere bi fe ni wü tīne de. Wü koro afa nga ni kpakine neh teka ne? Wüh koro teka aliki ani gbü sü ne, baka

engu de tane?" ²⁸ Wüh gü ba, "Ah bala de. Ani mere ta ngü la bala, angü sü be teka ani de wü ye 'buru ne nda de. Amba enatikine ani koro bü mba aceka ye. Ani wu eyi titine, gü ba, Me to wazi fū ye eyi cu fa sü. Te di bala ne, ani ele de ani nzö ngüte de wü ye. Amba ani le de ye kina kina, ²⁹ gü ba, 'Ni ti amere siti ngü fū ani de.' Angü ani mere ta siti ngü fū ye nda-ani kpah de. Ani mala ta fū ye, de ye ce sü ka-ani gbü züka ngü. Te di bala, ah le de ye kina te-ye ekina, angü ani wu eyi kpo, gü ba, Me le ye fa sü." ³⁰ Fū Yisaka ayia angbü de tadu. Fū ah amala ngü fū wü kpara ka-ye, de wüh mere wü emazü fū ewü. Fū ewü ayia azü wü e la, kpah da enzö wü e de ewü 'buru gbü sü biringbö.

³¹ Te kpi seke tete, kpurutokokpi la, fū ewü ayia anzö *ngüte esüka wü, kpah baka e te ewü mala esikine ne. Fū Yisaka ayia agi nga ewü, ace kpa te kaje. Fū ewü ayia ago agba wü, gbü züka ngü mürü.

³² Gbü ra engu la, fū wü kpara ka Yisaka adu akoro amala ngü fefe, gü ba dene, "Ani maka ngu gbü du-kpa-ngu, de te ani ngbü eji ne eyi." Fū ngü ayia areke te Yisaka afa sü. ³³ Fū Yisaka ayia agü iri du-kpa-ngu la, Saba, baka e te wüh gü ba, "Kina". Ah gegege ba iri ta te Abarayama gü te du-kpa-ngu, te engu ji gbü sü la. Dela si-ngü de te wüh ngbü ei sü la tete enatikine, gü ba, Biri-Saba ne.

Dene ngü teka wü egba ganzi kpara, te Esawu za ewü wara ye tete

³⁴ Te re ka Esawu koro tete ba e teke 'basu, fū engu ayia ase wü würüse 'basu, 'buru wü egba ganzi kpara gbü nguwa wü Ete. Iri gina wara ka ta de Yudita.† Iri e'ba'basu würüse nda ta de Basemata.‡ ³⁵ Fū ngü la asiti ta gbü jia wü wö ye na, Yisaka ake ni ye na, Rebeka afa cu sü. Angü gbü

† 26:34 26:34 Iri wö ye Yudita de Beri. ‡ 26:34 26:34 Iri wö ye Basemata de Elono.

gele ka-ewü, wüh tī aza te-wü de wü ganzi kpara de.

27

Dene mani te Yakobo maka wazi di esaka wö ye

¹ Fütanga wü ngü la, fü Yisaka agbe tīne afa sü. Jijia na du ceka kpi mbi mbi nda tīne de. Gbü gara ra, fü Yisaka ayia ai gina ye ye, de Esawu ne, de ah koro kpaka ni. Fü Esawu ayia ale ngü, akoro kpaka wö ye. ² Yisaka gü ba dene, “Wayi, Esawu, enga ra, ma gbe nza ka-ra tīne eyi dene. Sikpi ka kpi ka-ra kpah eyi gbamari. ³⁻⁴ Te di bala, ah le de ma ce wazi ka-ra, te Me to fere ne, fü mü, angü mü de gina ye ra, teka fü mü angbü mere mürü köti fütanga kö ra. Te di bala, de mü za diri ka-mü, mü nü, mü giri la nü, de mü mörö, fü ra azü ka fele. Te mü mörö nü engu eyi la, de mü fe züka wü so la, de mü zi reke areke. Te ma zü nza eyi la, ma ena ato wazi ka-ra 'buru fü mü. Fü ra asü ngüsü esatikpa mü, teka fü mü amere kpeke.” Fü Esawu ayia anü sü kpa gbü gü, teka agiri wü nü la, amörö.

⁵ Amba de, Rebeka, mü je ngü de te Yisaka ngbü emala fü Esawu ne, nda-mü eyi. Te Rebeka wu, gü ba, Esawu nü sü eyi agbü gü ne, ⁶ fü ah ayia kere, akpe anü, agiri *Yakobo, amala ngü fefe, gü ba dene, ⁷ “Enga ni, ni ngbü tītīne dene, fü ni aje ri wö ye, te engu ngbü emala ngü fü Esawu, gü ba, ‘Ni ele ato wazi ka-ni, te Me to fü ni, fefe, de ah ngbü ba mere mürü köti fütanga ni, angü ah de gina ye ni.’ Ah atima Esawu, de ah nü agbü gü, ah giri so fü ni feke, teka fü ni ato wazi la fefe na. ⁸ Te di eyi bala ne, enga ni, dene mani te ye ena amere, afiti wö ye di, teka fü engu ato wazi la fü ye, fü ye angbü ba mere mürü köti me-ye. ⁹ Ye nü enü kpa gbü sü te wü meme ngbü ezü e tete na, de ye za wü di enga meme kpala 'basu. Fü ye amörö ewü, akoro de so ewü

fü ni, teka fü ni azi züka wuru gbügbü fü wö ye. Wuru engu la, ah ena adi de wuru te wö ye ngbü ele ngüngü na efa sü, de te engu mala nganga na fü Esawu ne. ¹⁰ Amba ye ena aza wuru engu me-ye, anü di fü wö ye, de engu zü, angü wö ye ena afiti nda-ye, gü ba, dela eyi wuru de te Esawu zi koro di fü ni ne, angü jijia tīne eyi ma. Fü engu ato wazi ka-ye la tīne 'buru fü ye.”

¹¹⁻¹² Yakobo gü ba dene, “Anga te wö ni ena ao kpa ye eküte kpa ni, atala la, ni ena amere baye? Angü su de eküte kpa Esawu ne, fa ka-ye nda-ni ne ka. Te di bala, wö ni ena awu teke, gü ba, dela ka-ye kpa ni, ah de kpa Esawu nda de. Fü ngü kani, Yakobo, asiti gbü jia wö ni 'duwa afa sü. Ah ena aza ni ba mürü wu, fü mamaguma asiti tīne eküte ni afa sü. Fü engu ao komö ye gbü nga ni. Dela ena adi züka ngü?”

¹³ Rebeka gü ba, “Ye mere e akpe cürü de. Te ngü la du fü te-ye, mere te-ye bala la, komö wö ye tī ari gbü nga ye nda de. Ngü la ena angbü gbü nzö ni. Ye nü enü, ye zoro nda bü wü di enga wü meme la, de ye du di, fü ye amere ngü engu la, ba e te ni mala fü ye la.”

¹⁴ Fü Yakobo ayia anü azoro wü di enga meme 'basu, amörö ewü, akoro de so ewü, ato fü ni ye. Fü Rebeka ayia azi 'duwa züka wuru, te di 'duwa mene ngütü de te watī ye ngbü ele efa sü ne. ¹⁵ Fü Rebeka ayia aza züka bongo gbü nga Esawu, te di ta kpa esambü la, ato fü Yakobo, de engu to te ye, teka fü sese angbü kpah ba se Esawu. ¹⁶ Fü Rebeka adu aza kpah konü wü meme la, agbala, ai, ao eküte kpa Yakobo, be kpah te ngüngürü na, angü su ta eküküte baka nda Esawu nda ma. ¹⁷ Fü Rebeka ayia aza kümü, bete züka wuru engu, de te engu zi la, ato fü Yakobo, de engu nü di fü wö ye.

¹⁸ Fü Yakobo aza e-mazü la, anü di fü wö ye, ai wö ye. Fü Yisaka ayia ale ngü, gü ba, “Wayi enga ra, mü de neh da?” ¹⁹ Yakobo gü ba, “Ah

de-ni, Esawu, gina ye ye ne. Ni mere ngü tîne, te ye mala ngangá fù ni ne eyi. So de te ye mala ngangá na ne eyi dene. Ye yia eyia tikpi, de ye zü. Fù ye adu tîne ato wazi ka-ye la fù ni.”²⁰ Fù wö ye na alügü ngü, gü ba, “Enga ni, ye mere ngü ye, amaka so la, akoro di kpah bü kere de bala, neh fe ya?” Yakobo gü ba, “Amba Me, te di de *vüngüte ka-ye ne, le ta-ngü te ni me-ye. Fù ni ayia amörö nü la mba kere dene tüngü la.”

²¹ Yisaka gü ba, “Ye koro la mari kpa ede ni akine, de ni tala küte ye. Fù ni awu tete, gü ba, ye ngbürü de ye ni, Esawu, fanü fanü.”

²² Fù Yakobo ayia aka te-ye, akoro gbmari ede wö ye. Fù wö ye na atala küküte, aceka, fù ah amala fefe, gü ba, “A! Dene bane ne ngü ne? Angü ri mü akine baka ri Yakobo. Amba kpa mü nda di ba nda Esawu la.”²³ Yisaka tî ta awu, gü ba, dela Yakobo ne de, angü jijia na ni ka-ye ta eyi. Te engu tala kpa Yakobo, maka su tete, ba su te kpa Esawu ne, fù ah afi nda-ye, gü ba, “Wayi, dela eyi de Esawu fanü. Ni ena ato wazi ka-ni la ato fefe.”

²⁴ Fù Yisaka adu kpah ayi-ta ngü, gü ba, “Mü mala la ngü fere fanü fanü. Mü ngbürü de Esawu fanü?” Yakobo gü ba, “Wayi, wüba, ma ngbürü de Esawu fanü.”²⁵ Yisaka gü ba, “Ah mbi. Mü to e-mazü la eto, de ma zü. Fù ra adu ato wazi ka-ra, te Me to fere, fù mü.” Fù Yakobo ayia ato e-mazü la fù wö ye. Fù wö ye na azü. Fù Yakobo aza kpah fi, ato fù wö ye, anzö.

²⁶ Te Yisaka zü e la nza tete, engu gü ba, “Enga ra, mü ka te-mü, gbmari kpakine, de ma faka mü.”

²⁷ Fù Yakobo ayia aka te-ye, akoro gbmari kpaka wö ye. Fù wö ye na ayia afaka engu, ayia aje se bongo de eküküte na ne. Fù ah ayia awu, gü ba, dela ngbürü eyi ye ni, Esawu ne. Fù Yisaka ayia ato wazi ka-ye fù Yakobo, gü ba, “Enga ra, se mü akine gbooo, gegege ba se züka fundo kpa gbü yi, te Me to wazi ye eyi

gbügbü na.”²⁸ Ma eyi-ta Mere Me, de ah to wazi fù mü fi bü bala. Me to wazi teka de agö di eli füh wü e ka-mü, de wüh ga reke areke. Me to wazi, de ndo de gbü yi ka-mü la ri arî, de jia ye jete jete bala. Me to wazi, de wü rirü ka-mü la ri arî rudu rudu.²⁹ Me to wazi, fù mü angbü ba mere mürü köti, kpah baka miri gbü nzö wü di enga ni mü 'buru. Fù ewü angbü eje ngü ka-mü. Me to wazi fù mü, teka fù mü angbü gbü nzö nguwa wü kpara 'buru. Fù nda-mü wazi afa nda-ewü le 'buru. Fù ewü angbü nda-wü esatilö mü. Mene kpara te ena afala mü, Me ena akina engu. Mene kpara te ah ena angbü egbo nga irî mü, da eyi-ta Me tüngü mü la, Me ena angbü kpah ake di.” Dela ngü de te Yisaka ku gba di fù Me, de ah mere fù Yakobo.

³⁰ Te Yisaka ku gba de wü ngü la teka Yakobo nza tete, fù Yakobo ayia anü sü ka-ye. Yakobo kpah bü te enü sü bane, Esawu du koro kpah eyi.

³¹ Fù Esawu ayia aza so, de te engu du koro di ne, azî areke areke. Fù ah aza akoro di fù wö ye. Te engu koro de e la kpaka wö ye, ah gü ba, “Wüba, ma koro eyi. Mü yia eyia tikpi, de mü zü so ka-mü, de te ma zî, koro di fù mü ne, teka fù mü ato wazi ka-mü fere.”³² Wö ye na gü ba, “Mü neh da?” Esawu gü ba, “Ah de-ni Esawu, gina ye ye ne.”³³ Fù Yisaka akpo angbü eyi, gbi gbi gbi, teka ngü la. Fù ah ayi-ta ngü, gü ba, “Te ah bala la, anga mene kpara, te koro tîne de so fere ne, ah nda de neh da? Angü ma zü so kaka-na la tîne kpah eyi. Ma to wazi ka-ra kpah eyi fefe na. Me ena adi ka-ye tîne eyi ake di, fù ah angbü ba mere mürü köti me-ye. Titine mba gara kaje, te wüh ena adu afü ngü la gbügbü na, nda tîne eyi ma.”

³⁴ Te Esawu je ngü de te wö ye mala la, fù engu aba rere 'duwa kpa tikpi, “Wuuwu! Wuuwu! Wüba! Anga de-ra! Mü to nda-ra wazi kpah eto!”³⁵ Yisaka gü ba, “Ye ni, gara kaje kpala, te ni ena ato nda-

ye gbügbü na ne, nda tîne eyi ma. Angü engä ni ye koro fiti ni bü tîtine dene, fü ni ato wazi ka-ni ne eyi fefe na. Tîtine ah ena angbü baka mere mürü kötî fütanga kö ni, tîne me-ye. Da ngü la adu afü nda tîne eyi ma.”

³⁶ Esawu gü ba, “Amba wüh gü iiri Yakobo nda-wü kü mbi, angü engu de mürü wu. Engu fiti ta ra kpah te engä gina, za wazi ka-ra, ka gina ye ne ka! Mü ceka la! Engu du fiti mü kpah eyi, fü mü ayia ato wazi ka Me, ta te mü yia eto fere ne, tîne fefe!”* Fü Esawu adu kpah anda'ba te-ye fü wö ye, gü ba, “Wö ni deyî, gara mba du wazi ladü, te ye ena ato fü ni, anga ah nda ma?” ³⁷ Yisaka gü ba dene, “Ye ni deyî, ni mala eyi, gü ba, Yakobo ena angbü tîne me-ye ba miri ka-wü, de wü kundu ye fi mere badi. Fü wü e gbü yi kaka-na 'buru adi eri efa sü. Gara ngü kpala te laki mba, te ni ena adu amere tungü ye ne tîne eyi ma.” ³⁸ Esawu gü ba, “Wüna! Amba wüba, wazi esaka mü, te mü ena ato fü kpara nda bü ngbee biringbö? Ma le de mü to nda-ra wazi kpah eto.” Fü Esawu akpo angbü eku tîne fi bü mere siti gba, enü di.

³⁹ Fü Yisaka adu amala ngü fü Esawu, gü ba dene, “Amba ngü kamü ena adi bane. Mü ena ao gba mü gbü sü, te wü e ti aga tete de. Agö li te sü la mbi mbi kpah de. ⁴⁰ Mü ena adi mürü gü. Fü mü angbü efa te-mü esaka wü vügü ka-mü de tedü ka-mü. Engä ni mü ena angbü gbü nzö mü. Te di bala, gara sikipi ladü, te yi ena agü gü ake di. Fü mü ayia ka-mü, ace engu.” Dela ngü ta te Yisaka mala fü Esawu.

Dene ngü ka Yakobo, te kpe ngbü agbü Padanarama

⁴¹ Fütanga ngü la, fü Esawu adu angbü ekpü Yakobo tîne afa sü, teka ngü ta te wö ewü to wazi ka-ye fü Yakobo ne. Fü Esawu angbü efi ngü, teka de ni mörö Yakobo, amba ah

ngbü ekpe cürü teka wö ye. Fü ah angbü efi ngü emaguma ye, gü ba, “Ah mbi! Angü wö ani gbe nza ne eyi dene de. Te engu kpi eyi la, ni ena amörö engä ni ni, Yakobo, asidi.”

⁴² Te Rebeka je ngü, te Esawu ngbü efi de bala, fü ah ayia ai Yakobo, amala ngü fefe, gü ba, “Engä ni deyî, ngü de te ye mere fü engä ni ye ne, ah ti ngü la eyi guvu ye. Ah ngbü eo jia ye teka sikipi, te wö ye ena akpi tete na, de ni mörö ye asidi.

⁴³ Engä ni, te di bala ne, ye yia eyia, ye nü agbü Padanarama, kpa gba loko ye, de iri ye Labana ne, teka aküwa te-ye. ⁴⁴ Ye go, ye ngbü kaye kpala, zalü te maguma engä ni ye ena agu. ⁴⁵ Te mamaguma gu eyi la, toto na ena adu airi teka ngü, ta te ye mere engu di la. Te ni wu eyi bala la, ni ena atima ngü fü ye, fü ye adu akoro kpakine. Dela ngü te ni ngbü emala fü ye, engä ni, angü, te Esawu mörö ye la, wüh ena adu kpah amörö engu. Te di bala, ngü la ena ato mere cinga. Angü ah ena adi de mere siti ngü, te wü di engä ni ena akpi anza 'duwa 'basu mini, gbü ra biringbö.”

⁴⁶ Fü Rebeka ayia anü kpaka Yisaka, afti engu, gü ba, “Ni mbü ka-ni tîne gbü ngü ka wü wara Esawu, wü egba ganzi kpara ne eyi. Wüh je ngü nda-wü de. Te Yakobo ena aza wü rüse kpah gbü egba ganzi kpara, baka Esawu la, ah ena adi esiti! Ni ena akpi ka-ni akpi, teka ngü ka wü egba ganzi kpara la! Te di bala, ani ena amere dene mbi mbi baye?”

28

¹ Te Yisaka je ngü la tete, fü ngü la ati gbü jijia na 'duwa kürrü. Angü ta gbü wü sikipi la, wü kpara za tewü de wü ganzi kpara nda-wü de. Wüh ngbü eza te-wü ka-wü gbü mürü. Fü Yisaka ayia ai *Yakobo, amala ngü fefe na, gü ba, “Engä ra,

* **27:36** 27:36 Si-ngü gbü iri de Yakobo ne gü ba, “Kpara te zoro lö kiri ye.” Dela ngü mani teka kpara te ngbü efiti fiti.

ma le teka de mü za würüse esüka wü egba ganzi kpara gbü *Kanana sene kpo fi de. ² Ma ele de mü yia eyia, de mü nü kpa gbü nguwa wü ni mü agbü Padanarama, de mü za würüse kpala esüka nguwa wü ni mü la. ³ Me di de mü kpala, de ah to bi wü jaji fü mü. De wü jaji la bi wü ye, sibi asibi. Fü ewü aga akoro mere bi nguwa wü kpara. ⁴ Me di de yi, de wü kundu mü la, fi mere badi, kpah baka e te engu di de a ake wüba ta gügü ne. Tö ka wü Kanana, te nih ngbü gbügbü na enatikine ba wü ganzi kpara ne, te gara Me ena ato tö engu fü yi, de wü kundu mü. Angü Me mala ta ngü la fü Abarayama gügü, gü ba, 'Ni ena ato tö ne fü wü kundu ye.' " ⁵ Fü Yakobo ayia anü sü kpala. Dela ta ngü te Yisaka tima Yakobo tete agbü Padanarama, kpaka loko ye, de iri ye Labana ne.*

⁶⁻⁷ Fütanga ngü la, fü Esawu ayia aje ngü la, gü ba, "Wö ni tima Yakobo eyi, de ah nü, ah za würüse agba wü loko ani agbü Padanarama. Angü ah le de Yakobo za egba ganzi kpara de. Yakobo le ngü la kpah eyi. Ngü la areke kpah eyi te wö ni ake ni ni. Wö ni ku gba kpah eyi fü Me, de ah di de Yakobo, da eto wazi fefe na." ⁸ Teka ngü la, fü Esawu ayia awu, gü ba, te ah bala la, amba wü wö ni ake ni ni le ngü ka wü wara ni, wü egba ganzi kpara ne, nda-wü de. ⁹ Te di bala, fü Esawu ayia anü kpaka afudu ye, de iri ye İsimayile ne, teka aza gara würüse kpala, teka de ngü la reke gbü jia wü wö ni. Fü İsimayile ayia ato ye ye de iri ye Malata† ne, de Esawu za engu. Malata ta de ehabata wara Esawu.

Dene roto te Yakobo roto agbü Betele

¹⁰ Baka te Yakobo ayia tete agba wö ye, gbü Biri-Saba, enü agbü Padanarama ne, fü ah anü, anü, ara

te kaje. ¹¹ Fütanga sikipi 'basu, fü ah akoro agbü gara sü kpala. Fü ra ayia ati. Yakobo gü ba, "Wayi, te ah bala la, ni ena ara sene." Fü ah aza mere ngbürükü teme, ayia ao esa nzö ye, ati ara.

¹² Te engu ngbü era tete, fü ah aroto mere siti 'be'be, te yia kü kpa tikpi, ngbüüü kötö. Gbü roto la, fü ah awu wü *malayika ka Me, te ewü ngbü enü füh 'be'be la, ekoro da edu. ¹³ Fü Me arü nda-ye tikpi, te adu mö 'be'be la, da emala ngü fü Yakobo, gü ba, "Ma de Me, te ma di de *vüngüte ka wü wö mü, wü Abarayama ake Yisaka. Ma ena ato züka ngü fü mü, angü tö de te mü era fefeh na ne, te gara, ma ena ato fü yi, de wü kundu mü fütanga mü, teka fü yi angbü gbügbü fi mere badi. ¹⁴ Fü wü kundu mü abi wü jaji, asibi asibi baka zütö. Fü ewü ao gba wü gbü nzö wü sü 'buru, zalü akoro to kpa fügö, kpa kati, de wü debu-sü 'buru. Fü wü kpara awu züka ngü, te ma ena amere fü mü la. Fü wü kpara la akpo angbü eku gba fere, teka de ma to wazi fü ani, kpah baka e te ma to fü yi, de wü kundu mü la. ¹⁵ Ma ena ao jia ra eküte mü, angü siti ngü ena amere mü. Ma ena adi eo jia ra te mü, gbü wü sü te mü ena angbü enü gbügbü na 'buru. Fü ra aza mü te gara, adu akoro di kpah gbü sü ka wö mü sene. Ma ti ace mü de. Wü ngü de te ma mala fü mü la, ma ena amere amere 'buru." Dela ngü te Me mala fü Yakobo gbü roto.

¹⁶⁻¹⁷ Fü Yakobo ayia azükü gbü roto ka-ye la. Fü cürü angbü emere engu 'duwa ba-neh-ene-la. Ah gü ba, "Ata! Dene sü te wüh ekpe akpe, angü Me ladü gbü sü ne fanü fanü. Ni wu ta bala nda-ni de. Sü ne ena adi de gba mere Me, amba ah ena adi de kaje te enü agbü kpi."

¹⁸ Te kpi seke tete, kpurutokokpi la, fü Yakobo ayia abiti wü teme, afa, ao nzüüü bala. Fü ah adu aza

* **28:5** 28:5 Labana ta de kpara gbü nguwa wü Aramiya, ye Betuwele. Engu ta de enga ni ye Rebeka, te di de ni ye Yakobo ake Esawu ne. † **28:9** 28:9 Malata ta de enga ni ye Nebayota.

teme, de te engu o nzö ye fefeh na ne, ao ga füh mene ewü de te engu fa la, ba *cangali fù Mere Me. Fù ah adu aza mü, atökö füh teme la, gü ba, te gara, te ni ena adu akoro tete na, ni ena awu, gü ba, dene sü te Me gü tamu ye tete fù ni. ¹⁹ Fù Yakobo ayia agü iri sü la, ga Betele, † ba e te wüh gü ba, “Gba Mere Me”. ²⁰ Fù Yakobo ayia akina kina fù Me, gü ba, “Wayi bala, Me, mü mala eyi, gü ba, ‘Ni ena angbü eceka kpi fütanga ra, gbü sü 'buru te ma ena angbü endoro gbügbü. Ni ena ato kpah e-mazü fere. Fù ni ato kpah bongo, fù ra adi eto te ra. ²¹ Fütanga wü ngü la, ni ena aza ra, alügü gbü sü ka wü wö ra zözö.’ Te di bala, ma ena angbü egbo nga iri mü fi mere badi, angü mü de *vüngüte ka-ra fanü fanü. ²² Gbü wü e te mü ngbü eto fere 'buru, ma ena adi eza tari-e la, elügü fù mü. Te mü to fere baka e nzükpa la, ma ena aza nda-mü biri, alügü fù mü. Dela kina te ma kina fù mü enatikine. Teka ngü la, fù ra aza wü teme, afa baka e dene, teka fù ra angbü efi nga ngü la fi mere badi.”

29

Dene ngü ka kokoro ka Yakobo agbü Padanarama

¹ Fütanga ngü la, fù *Yakobo ayia anü, anü teka mere bi wü sikpi. Fù ah anü akoro gbü tö ka Padanarama, ² kpa füh du-kpa-ngu te di ede Arana, te di mba ce edere sü gbü gü. Bi wü kambiliki ta ladü, te ewü ra kötö gbü wü dasü bata, ede du-kpa-ngu la. Angü dela ta du-kpa-ngu, de te wü nü ka wü kpara ka Arana ngbü enzö ngu 'buru gbügbü na sela. ³ Wüh ngbü ta eni mö du-kpa-ngu la de mere siti teme, angü wü nü ka gü ena adoto jijia na, asiti. Fù wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü nü ka-wü la, adi ekoro ebite te-wü 'buru feke, teka fù ewü adi ewara mere siti teme engu la emö du-kpa-ngu la

asidi. Fù ewü adu ato ngu fù wü nü ka-wü. Te wü nü nzö ngu eyi la, fù ewü adu kpah, awara teme la, alügü te nga ye, ani emö du-kpa-ngu la, angü biri kpara ti awara teme engu la kpikpi ye ne nda de.

⁴ Te Yakobo koro tete kpa füh du-kpa-ngu la, fù engu amala ngü fù wü kpara, te ewü ngbü eci wü nü ka-wü la, gü ba, “Wü di enga ni ni deyü, iri sü ka-wü ne, neh baye?” Fù ewü alügü ngü, gü ba, “Iri sü ka-ani ne de Arana.” ⁵ Yakobo gü ba, “Te di bala ne, wüh wu Labana ye Nayora ne kpo?” Wüh gü ba, “Ani wu engu kpo.” ⁶⁻⁹ Fù Yakobo ayia angbü de tadu. Fù ah amala ngü, gü ba, “Engu ladü mbi?” Wüh gü ba, “Engu ladü mbi. Gara e tete na 'buru ma.” Fù Yakobo aceka kpi, awu mere bi wü kambiliki la, te ewü ra ngbü kötö ede du-kpa-ngu la. Fù ah ayia ayi-ta wü kpara la, gü ba, “Si-ngü de te wüh biti wü kambiliki ne tete sene, etü ra ne, neh ene? Te wüh ena ato ngu fù ewü, fù ewü anzö, fù ewü adu alügü ewü, teka fù ewü adu azü e la, ah mere baye?” Wü kpara la gü ba, “Ani ngbü la eci nga wü bu ani, angü wüh ena akoro 'buru feke, teka fù ani awara mere teme de emö du-kpa-ngu la.”

Te Yakobo ngbü la bü emala ngü la fù ewü bala, wüh te eceka de, gara jaji wü rüse te ekoro de wü kambiliki ka-ye. Fù wü kpara la amala ngü fù Yakobo, gü ba, “Ye ceka la jaji wü rüse te ngbü ekoro la, ah de mbarase ka Labana. Iri na de Rayele. Ah ngbü ekoro de wü kambiliki ka wö ye, angü ah ngbü eceka kpi fütanga ewü me-ye.” ¹⁰⁻¹² Te Yakobo wu, gü ba, dela müka ni, te ngbü ekoro de wü kambiliki ka loko ni ne, fù engu ayia amala ngü fù Rayele, gü ba, “Angü ni de enga akara ye, de iri ye Rebekane.” Fù Yakobo ayia ati te Rayele, afaka engu. Fù ah angbü eku gba tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fù Yakobo ayia kürrrü, anü awara teme emö

† 28:19 28:19 Wüh gü iri sü la ta gügü de Luza.

du-kpa-ngu la, teka de wü kambiliki ka loko ni la nzö ngu.

Fü Rayele ayia amü de woro, adu kpa eköti, amala nga ngü la fü wö ye, gü ba, “Gara jaji komoko koro eyi, de iri ye Yakobo, gü ba, ni de enga enga ni ye.”

¹³ Te Labana je ngü la, gü ba, loko ni koro eyi, fü engu ayia de woro, anü amaka Yakobo, atü tete, afaka engu, adu de engu kpa eköti. Fü Yakobo ayia atü te nga-ngü de te engu koro di ne, amala 'buru fü loko ye. ¹⁴ Fü Labana ayia amala ngü fü Yakobo, gü ba, “Ye zu de loko ni, te ye koro guvu ni.” Fü Yakobo ayia angbü gba loko ye sela teka fe biringbö.

Dene ngü te Yakobo za wü di Labana 'basu mini wara ye tete

¹⁵ Fütanga fe biringbö la, fü Labana awu, gü ba, Yakobo de kpeke kpara, te ngbü emere tima mbi mbi. Fü Labana amala ngü fü Yakobo, gü ba, “Yakobo deyü, angü tima, de te ye ngbü emere fü ni sene ne, ngbü ele ta-ngü te ni 'duwa baneh-ene-la. Te di eyi bala ne, ni ele ato e fü ye da tima la. Ni wu ngbü kpo, gü ba, ye zu de loko ni ne, amba kpara ti amere tima bü kükürü bala de. Te di bala, ah le de ye mala nga mene e, te ye ngbü ele, de ni to fü ye, da tima te ye ngbü emere fü ni ne.”

¹⁶ Labana, mü ta de wü di mü, wü jaji wü rüse 'basu. İri gina de Leya, iri jaji engu nda de Rayele. ¹⁷ Jia Leya ka-ye ta mba fi fi bane. Gbüra Rayele reke nda-ye areke ngüra ngüra bala. ¹⁸ Yakobo ngbü ta ele Rayele ka-ye nda cu efa sü. Baka te Labana mala ngü fefe, gü ba, “E te ni ena ato fü ye da tima neh ene?” ne, fü Yakobo ayia amala ngü fü Labana, gü ba, “Loko ni, ni ngbü ele de ye to ye ye Rayele ne fü ni, wara ni tete. Ni ena amere tima fü ye teka wü re lorozi.” ¹⁹ Labana gü ba, “Ah de züka ngü, te ni ena ato ye ni fü ye, angü ni le ato ye ni fü

ganzi kpara nda-ni de. Te di bala, ye ngbü engbü gba ni sene, de ye mere tima la.” ²⁰ Fü Yakobo ayia angbü gba Labana sela, da emere tima la teka wü re lorozi. Wü re de lorozi la, ga gbü jia Yakobo nda kpo de, angü engu le ta Rayele cu fa sü.

²¹ Te wü re de lorozi la nza tete, fü Yakobo amala ngü fü Labana, gü ba dene, “Loko ni deyü, ye to wara ni eto, de ni ngbü ake di. Angü tima te ye to fü ni ne nza eyi.”

²² Fü Labana ayia ale ngü la. Fü engu ayia amere mere siti karama, ai mere bi wü kpara, de wüh koro gbü karama la. ²³ Te ra ti tete, gbü sikipi ka karama la, fü Labana ayia amere mani, aza gina ye ye de Leya ne, anü de engu, ato fü Yakobo da Rayele. Amba Yakobo, mü wu bala nda-mü de. Fü Yakobo ayia angbü ake Leya. ²⁴ (Fü Labana ayia ato gara labi ka-ye, jaji wü rüse, de iri ye Zerifa fü Leya, da ah di ele ta-ngü tete.)

²⁵ Te kpi seke tete, Yakobo ga, ni ceka kpi bane de, gbo! te Leya! Ah de Rayele nda de! Fü maguma Yakobo ayia anzu 'duwa baneh-ene-la. Fü ah anü amaka Labana, amala ngü fefe, gü ba dene, “Ye mere de ni de bane neh ene ngü ne? Ye mere mani fü ni bala teka ne? Ni mere ta tima teka wü re de lorozi ne, nda-ni teka Rayele. Ni mere ta tima la teka Leya?” ²⁶ Fü Labana alügü ngü fü Yakobo, gü ba, “Ni ena aza jaji, ato fü komoko, ace gina, ao neh mbi mbi baye baye? Dela gele ka-ani nda de. ²⁷ Ah ba ngü de, te ye le eyi la, de ye ci nga karama ka Leya, te ena anza feke. Angü wüh ena amere karama la teka mere bi sikipi ba e lorozi. Te karama la nza eyi la, fü ni adu aza Rayele, ato kpah fü ye, wara ye tete. Fü ye adu kpah amere gara tima fü ni teka wü re lorozi.” ²⁸ Fü Yakobo ale ngü la.

Te karama ka Leya nza tete, fü Labana adu kpah aza Rayele, ato engu fü Yakobo, wara ka tete. ²⁹ (Fü Labana ayia kpah ato gara labi ka-

ye, jaji wü rüse, de iri ye Bila ne, fü Rayele, de ah di ele ta-ngü tete.)
³⁰ Fü Yakobo ayia kpah, angbü ake Rayele. Fü Yakobo ale Rayele nda tîne 'duwa, afa Leya ka. Fü Yakobo adu kpah amere tima teka Rayele, teka wü re lorozi.

Dene ngü teka wü di Yakobo

³¹ Fütanga ngü la, fü Yakobo adu aza wü wara ye la, angbü de ewü. Engu ngbü ta ele Rayele efa Leya di ka. Te Me wu, gü ba, Yakobo le ta Leya mbi mbi de ne, fü Me ato wazi fü Leya de ah di ebi ye. Fü Rayele angbü nda-ye bala, ah bi ye nda de.
³² Fü Leya ayia abi gina engu ye, jaji komoko. Fü ah amala ngü, gü ba, "Me wu cinga ni eyi, fü engu ayia ato wazi fü ni, abi ye dene. Angü watı ni ena adu ale ni, teka ye de te ni bi fefe na ne." Fü ah ayia agü iri mbarase la Rübena teka ngü la.

³³ Fütanga gina ye la, fü Leya abi kpah gara ye, jaji komoko. Fü ah amala ngü, gü ba, "Me wu eyi, gü ba, watı ni le ni de, fü engu ayia ato gara ye komoko, fü ni dene." Fü ah ayia agü iri mbarase la Simiyona, teka ngü la.

³⁴ Fütanga engu la, fü Leya adu kpah abi gara ye komoko. Fü ah amala ngü, gü ba, "Watı ni ena adu tîne, ale ni, angü ni bi wü jaji komoko fefe na eyi bata dene." Fü ah agü iri mbarase la *Levi teka ngü la.

³⁵ Fü Leya adu kpah abi gara ye komoko. Ah gü ba, "Ni gbo nga iri Me fa sü, angü engu to gara ye komoko kpah eyi fü ni." Fü ah ayia agü iri mbarase la *Yuda teka ngü la.

30

¹ Baka te Rayele wu, gü ba, ni bi ye de ne, fü engu adu angbü ekpü tıba ye de Leya ne tîne efa sü. Fü Rayele ayia amala ngü fü Yakobo, gü ba, "Watı ni deyi, ye to ye eto fü ni. Te ah bala de la, ni ena akpi ka cinga." ² Fü maguma Yakobo ayia anzu eküte Rayele. Engu gü ba, "Ho!

Ni ena ato ye fü ye, ne mbi mbi baye baye, te ni di de Me kpah de ne? Ah ka-ye de ngü ka Me, te le, ga, ye mere e abi ye de ne." ³ Rayele gü ba, "Te ah bala, ah le de ye za labi ka-ni, de iri ye Bila ne, de ye ngbü ake di, teka de ah bi wü ye, fü ni aga ewü cu me-ni, ba wü di engu ni." Fü Yakobo ayia ale ngü la.

⁴ Fü Rayele aza labi ka-ye la, ato fü Yakobo wü rüse tete. Fü Yakobo ayia angbü ake Bila. ⁵ Fü Bila ayia abi ye komoko fü Yakobo. ⁶ Fü Rayele ayia amala ngü, gü ba, "Gba ka-ni, te ni ku fü Me ne, Me je eyi. Engu mere ngü, de te ni ngbü enda'ba teni di fefe, ne eyi. Fü engu ayia ato ye komoko fü ni ne." Fü ah agü iri mbarase la Dana, teka ngü la.

⁷ Fütanga gina ngü la, fü Bila adu kpah abi gara ye komoko fü Yakobo.

⁸ Fü Rayele amala ngü, gü ba, "Ni ngbü ta eo siti maguma eküte engu ni ni, teka te ni bi ye de ne. Amba tı tîne labi ka-ni, Bila, bi wü ye kpah eyi, fü ni adi ega ewü fü watı ni." Fü ah ayia agü iri mbarase la Nafatali, teka ngü la.

⁹ Te Leya wu ngü de te Rayele mere la, fü ah afi, gü ba, "Dela züka ngü. Ni ena amere kpah bala, angü ni du bi gara ye nda-ni tîne de." Fü engu adu aza labi ka-ye de iri ye Zerifa ne, ato kpah fü watı ye. ¹⁰ Fü Zerifa ayia abi ye komoko fü Yakobo. ¹¹ Fü Leya ayia agü iri mbarase la Gada, baka e te wüh gü ba, "Me ngbü de ra zözö."

¹² Fütanga engu dela, fü labi ka Leya adu kpah abi gara jaji komoko fü Yakobo. ¹³ Leya gü ba, "Ni ngbü de mere tadu emaguma ni. Angü wü bu ni ena amala 'buru, gü ba, ni tîne eyi gbü mere tadu." Fü ah agü iri mbarase la Asera, teka ngü la.

¹⁴ Te kpıri zü koro tete, fü gina mbarase ka Leya de iri ye Rübena ne, ayia anü kpa gbü gü. Fü engu anü amaka gara ringa kpala, ah

de rīnga te di baka cagbūrara.* Fū Rübena ayia aza rīnga la, akoro di, ato fū ni ye. Te Rayele wu rīnga ne tete, fū engu ayia amala ngü fū Leya, gü ba, “Rīnga de te Rübena koro di fū ye ne, ye to kpah ndani.”¹⁵ Leya gü ba, “Ape! Ye gbene komoko esaka ni kpah eyi. Watī ni du le ni tīne de, teka ngü ka-ye. Ye le dene kpah agbene rīnga ka-ni?” Fū Rayele amala ngü fū Leya, gü ba, “Te ye le eyi teka ato rīnga ka-ye la fū ni la, ni ena ale, teka de watī ni nū ra enatikine gbü bitī ne, kpaka ye.” Fū Leya ayia aza rīnga la, ato fū Rayele.

¹⁶ Etamurago la, fū Yakobo ayia kpa gbü yī ka-ye la, edu kpa ekōtī. Fū Leya ayia anū amaka watī ye kpa te kaje la, amala ngü fefe na, gü ba, “Watī ni deyī, enatikine ye ena ago ara gbü nga ni, angü Rayele le kpah eyi bala, angü rīnga ka-ni, de te enga ni maka kpa gbü gü ne, ni to kpah eyi fefe.” Fū wū Yakobo ayia adu ake Leya, ayia ara tīne gbü bitī la kpakaka na kpala.

¹⁷ Fū Leya ayia aku gba fū Me, de ah to gara ye fū ni. Fū Me ayia aje gba ka Leya. Fū ah ato wazi fefe na. Fū Leya ayia abī kpah gara mbarase, jaji komoko. Fū wū di enga Leya akoro 'buruve, 'buru wū jaji komoko. ¹⁸ Leya gü ba “Ngü te ni mere, ta te ni za labī ka-ni, to fū watī ni ne, reke gbü jia Me eyi. Fū Me ayia ato zūka ngü fū ni ne, teka ngü la.” Fū ah ayia agü irī mbarase ka-ye la Yīsakara, teka ngü la.

¹⁹ Fütanga engu dela, fū Leya adu kpah abī gara ye komoko, fū Yakobo. ²⁰ Fū ah amala ngü, gü ba, “Me to zūka takpa eyi fū ni. Akpo enatikine, anū kpa engagira nū, watī ni ena angbü egbo nga irī ni, angü ni bī bi wū jaji komoko fefe na eyi 'buru ma'diya dene.” Fū ah ayia agü

irī mbarase ka-ye la Zebulona, teka ngü la.

²¹ Fütanga engu la, fū Leya adu kpah abī gara mbarase, tīne jaji wūrüse. Fū engu agü irī na Dina.

²² Rayele, mü ngbü ta fi eku gba fū Me, teka de ah to ye fū ni. Fū Me ayia afī nga Rayele, aje gba kaka-na la. Fū Me ayia ato wazi fū Rayele. ²³⁻²⁴ Fū Rayele ayia abī ye komoko. Fū ah amala ngü, gü ba, “Ah de zūka ngü. Me za lümü gbü jia ni eyi. Ni ena aku gba fū Me, de ah to kpah gara jaji komoko fū ni.” Fū ah ayia agü irī mbarase ka-ye la *Yüsefa, teka ngü la.

Dene mani te Yakobo maka mere bi wū nū di esaka Labana

²⁵⁻²⁶ Fütanga ngü te Rayele bī Yüsefa tete, fū Yakobo ayia afī nga ngü, gü ba, “Tītīne tima de te ni mere teka wū re nzūkpa de fūh ye bala, teka wū wara ni de 'basu ne, ah nza eyi. Te di bala, ni le eyi aza ewü, adu de ewü kpa gba anī.” Fū ah ayia amala ngü fū Labana, gü ba, “Wügiri ni deyī, ni yia eyi elügü nga ni, adu agba anī. Ye ce wū wara ni, de wū jaji ka-ni, teka de ni go de ewü agba anī, angü ye wu bü kpo, gü ba, tima, ta te ye to fū ni ne, ni mere nza eyi. Te di bala, lakī tī eyi dene, teka fū ni aza wū wara ni, de wū di ni, ago di agba anī.”

²⁷ Fū Labana alügü ngu fefe, gü ba, “Enga ni, ye mere e ace ni bala de. Tima ka-ye reke fū ni fa sü, angü ngü la, ni gīrī cu agīrī de kuwa, gü ba, Me to wazi fū ni de bane ne, teka ngü ka-ye. ²⁸ Te di bala ne, ah reke fa sü te ye ena angbü la fi bü sene, da emere tima fū ni. De ye mala ngü mene wū e, te ye ngbü ele de ni to fū ye da tima la.”

²⁹⁻³⁰ Yakobo gü ba, “Ye mala zu ngü! Angü Me to wazi fū ye teka ngü ka-ni fanü. Ye wu kpah bü kpo, gü ba, ni mere tima eyi fū ye reke

* **30:14** 30:14 Irī rīnga engu de mandraka. Ta gügü, gbü mene wū re la, wū kpara ngbü emala, ga, ah de rü te wūrüse kōtī ena amere, teka fū watī ye na angbü ele engu efa sü. Wū gara wū kpara emala, ga, ah de rīnga ka bī ye.

fa sü. Wü nü ka-ye sibi tîne kpah eyi fa sü, angü ta te ni koro la de ne, wü nü ka-ye sibi bala nda-wü de. Amba títine dene, ni eyi de mere bi wü jaji esaka ni. Te ni ena angbü fi bü emere tima fü ye kükürü bala la, ni ena ato fü wü jaji ka-ni neh ene e ne?"

³¹ Labana gü ba, "Ah mbi. Te ah bala la, mene e te ye ngbü ele, de ni to fü ye, teka tima la, ah de neh ene?" Yakobo gü ba, "Enga ngü mba ladü, te ni ngbü ele de ye mere fü ni. Te ye mere ngü engu la eyi fü ni la, fü ni adu angbü emere tima, da eceka kpí fütanga wü nü ka-ye, baka e ta te enga gina ne. ³² Ngü te ni ngbü ele de ye mere fü ni ne, ah ba e dene. Te wü nü ka-ye la te ebí wü ye la, de ye di eto gara wü di enga nü ka-ye la fü ni. Te ah di de wü di enga meme la, de ye to mene ewü te ewü ena adi de tere te wü ne. Te ah di de wü kambiliki la, de ye to mene ewü de küte wü 'buru bíbirí ne, teka fü ewü adi 'buru nda-ni. Dela ngü de te ni le de ye mere fü ni, teka tima te ni mere fü ye ne. ³³ Te ani mere bala la, ah ena adi de züka ngü. Ni tí afiti ye gbü ngü la de, angü te ye koro maka mene wü meme te tere di te wü ma, anga enga kambiliki de küte wü bíbirí de la, ah le de ye wu, gü ba, ni zi ewü eyi azi." ³⁴ Labana gü ba, "Ah mbi. Ngü la ngbü ba e te ye mala la."

³⁵ Fü Labana afí nga gara mani. Fü ah ayia kere de woro, anü kpa te sü te wü nü kaka ngbü ezü e tete ne. Fü ah ayia aye süka wü meme ka-ye, akö ewü de tere te wü ne 'buru. Fü ah ayia amere kpah bala teka wü kambiliki, akö ewü de bíbirí ne kpah 'buru. Fü engu akö wü nü de te engu fe ewü la, ato ewü fü wü di ye, wü jaji komoko. ³⁶ Fü ah amala ngü fü ewü, de wüh nü de wü nü la nengete, angü ni le de wü nü la bí küte ewü de wü bu wü ne tîne de. Angü te wüh bí küte wü la sene la, ah ena adi 'buru nda Yakobo. Fü wü jaji ka Labana ayia akö wü nü la, anü de ewü teka wü síkpí bata,

teka de süka ewü ngbü nengete. Fü Yakobo angbü nda-ye fi bü eceka kpí fütanga du wü nü la sela.

³⁷ Te Yakobo wu mani de te Labana mere la, fü engu ayia afí nga gara mani, te fa nda Labana la ka. Fü ah ayia anü kpa gbü gü, ade wü yi rü. Fü engu aza wü rü la, asoko ko ewü asidi, ace wü gara, de ah ngbü la'bu la'bu, teka de wü nü la di eceka. ³⁸ Fü Yakobo ayia akö wü rü la, anü de ewü, ao mari, ede sü te wü meme ka Labana ngbü ekoro enzö ngu tete na, angü wü meme la ngbü elüwa sela. ³⁹ Angü, te wüh ngbü elüwa bala, da eceka tere wü rü la, wüh ena angbü ebí wü ye ka-wü 'buru de tere te wü baka e la. ⁴⁰ Fü Yakobo adu akö wü kambiliki ka-ye, ao ewü mari ede meme ka Labana, te ewü di 'buru nde bíbirí ne, teka wü kambiliki la di ebí wü di enga wü kpah 'buru bíbirí. Fü Yakobo adu amaka mere bi wü meme, de wü kambiliki, teka ngü la. Fü engu akö wü nü ka-ye la, ao kpikpi ye, teka wüh ena angbü endoro de nda Labana.

⁴¹ Fü Yakobo angbü emere ngü la kpah fi bü bala. Te Yakobo wu mene wü meme, te ewü zege azege la, fü engu adi eza wü rü de tere te wü la, eo kpa ede ngu la, teka de wü meme la di ewu. ⁴² Te ah de mene wü meme, te kürü akürü la, ah o wü rü la kpala nda de. Teká ngü la, fü wü di enga meme, te ewü di kpekpeke, de wazi ewü ne, angbü 'buru nda Yakobo. Amba mene ewü te wazi ewü di ma ne, 'buru nda Labana. ⁴³ Teká ngü la, fü wü nü ka Yakobo azu, afa tîne cu sü. Fü Yakobo akoro tîne kpeke kpara, de mere bi wü e esaka ye. Wü e la, ah de wü kambiliki, wü meme, kpah de wü gara wü e, ba wü kamele, wü dongí, abe kpah te wü labí.

31

Dene ngü teka Yakobo ake Labana

1-2 Fütanga ngü la, fü *Yakobo ayia awu kpo, gü ba, ngü ka-ni du reke gbü jia wügiri ni, Labana ne, baka ta te enga gina ne, nda tîne de. Fü Yakobo adu kpah aje ngü te wü jaji ka Labana ngbü emala, gü ba, "Wü mere bi wü nü, de wü e 'buru te di esaka Yakobo ne, ah 'buru de wü e ka wö ani. Angü wö ani du ce wü e la esaka Yakobo bala, neh teka ne? Ani wu eyi, gü ba, Yakobo ngbü fi bü efiti wö ani, da ekö wü e kaka la."

3 Baka te Yakobo ngbü efi nga ngü la bala, fü Me ayia akoro amala ngü fü Yakobo, gbü roto, gü ba "Demü Yakobo, ma ele de mü yia eyia, tîtine, mü lügü nga mü, mü du kpa gba wö mü, agbü tö ka wü *Kanana. Ma ena adi ake mü."

4 Te ngü la mere te-ye bala, fü Yakobo ayia ai wü wara ye de 'basu ne, Rayele ake Leya, de wüh koro kpaka ni, gbü sü te ni ngbü eceka kpî fütanga wü nü ka-ni tete na. 5 Fü ah amala ngü fü wü wara ye la, gü ba, "Ma wu eyi, gü ba, wö yi le ra, ba e ta te enga gina ne, nda tîne de. Te di eyi bala ne, ah ba ngü kpah de, angü Me, te di de *vüngüte ka wü wüba ne, ladü. Engu ngbü ele ta-ngü te ra ne me-ye. 6 Yi wu kpah kpo, gü ba, tima de te ma ngbü emere fü wö yi ne, ma ngbü emere cu de wazi ra 'buru. 7 Fü wö yi angbü emere mani de ra, adu angbü emala ngü fere 'basu 'basu bala? Fü ah angbü kpah efüfü ngü ka wü e, de te engu mala nganga, gü ba, 'Ni ena ato fere ne,' fi bü afüfü. Ngü ma! Me ka-ye ladü! Amba züka ngü te Me tiri engu, ah mere siti ngü de ra de. 8 Angü wö yi mala eyi, gü ba dene, 'Ni ena ato mene wü di enga wü meme de tere wü ne, 'buru fere.' Fü Me ato wazi fü wü meme, fü ewü angbü ebi wü di enga wü kpah 'buru de tere te wü. Te wö yi wu bala, fü ah adu afü ngü la, gü ba, 'Ni ena adi eto fere mene wü di enga meme de küte ewü lambe lambe.' Baka te engu fü ngü la bala, fü wü meme adu angbü ebi wü di enga wü kpah

'buru de küte ewü lambe lambe. 9 Dela si-ngü te Me za mere bi wü meme ka wö yi la, to ewü 'buru fere ne.

10 Ta gbü gara biti, gbü laki te wü meme ngbü elüwa tete, fü ra ayia aroto roto. Fü ra awu wü meme, te ewü ngbü elüwa. Wü moko meme la, wüh 'buru ewü de tere te wü. 11 Fü Me amala ngü fere gbü roto la, gü ba, 12 'Ma ceka eceka! Wü moko meme 'buru, de te ewü ngbü elüwa la, wüh kawü 'buru de tere te wü. Wü mene la ena azu wü di enga wü kpah 'buru de tere te wü. Dela ngü te ni, Me, mere me-ni. Kükürü de, angü ni wu mani de te Labana ngbü emere de ra la eyi.'

13 Gbü roto la, fü Me amala kpah gara ngü fere, gü ba, 'De-ra Yakobo, ni de Me, ta te ni sere te-ni fere agbü Betele, gbü sü te ma za teme, fü ra afa *cangali, fü ra adu kpah akina kina fü ni, Me, gü ba, "Ma ena adi ecu ngü ni, Me, fi mere badi." Te di bala, ah le de ma yia eyia, de ma ce gba Labana, fü ra adu agbü sü ka-a, kpa gbü Kanana.' Me mala ta ngü fere gbü roto la bala."

Dela ngü ta te Yakobo mala fü wü wara ye, teka wü roto ka-ye la.

14 Fü wü Rayele ake Leya ayia alügü ngü, gü ba, "Ah mbi, dela kaye züka ngü. Ani go ka-ani ego agbü Kanana. Tekane de, angü gara engakpa kpala, te wö ani ena ato fü ani nda ma. 15 Ani ka-ani gbü jia wö ni tîne eyi ba ganzi kpara la. Ah se ani ka-ye nda eyi asidi, kö jiase kaye, züfa nza eyi 'buru. 16 Mere bi wü nü, bete wü mene wü e, te Me za esaka wö ani, to fü ye ne, wü e la tîne kpah eyi 'buru nda-ani, de wü di enga ani. Te di bala, ani yia eyia, de ani go agbü Kanana, ba e te Me mala fü ye la."

17-18 De te Yakobo je ngü la bala, fü engu ayia kürü, angbü ereke te-ye gbü zi. Fü ah ayia abiti wü e kaye 'buru, te engu ena ago di agbü Kanana ne. Fü ah adu kpah, abiti

wü yiti, de wü kambiliki ka-ye, te engu maka de sela ne, atima ewü 'buru kpa engagira nü. Fü ah ao wü wara ye, de wü di ye 'buru füh wü kamele, de wüh nü di.

¹⁹⁻²⁰ Wü Yakobo ngbü reke te-wü 'buru esalakumu, angü Labana ena atiri ani. Fü ewü angbü eci nga sikpi te Labana ena anü tete agbü gü, awete kala wü kambiliki ka-ye. Te Labana nü sü tete kpala, fü wü Yakobo ayia akpe ka-wü sidi nganga na la. Fü Rayele ayia kpah amere mani, azi faranda ka wö ye, te wüh mi gbü se ne, akpe di mini. Wü Yakobo de wü wara ye fiti ta Labana baka e dela. ²¹ Fü ewü ayia akolo sü, anü akö ngu de iri ye Efürata ne. Fü ewü anü akoro kpa gbü gara sü, te di kpa eze da, to anga Gilada. Fü ewü ayia ade gugu, angbü sela.

²² Fütanga sikpi 'basu, fü Labana adu aje nga wü Yakobo, gü ba, "Wüh kpe eyi!" ²³ Fü Labana ayia akö wü di engu ni ye, anü afa nga wü Yakobo. Fü ewü afa nga Yakobo baaala, fü ewü anü amaka ewü gbü sikpi lorozi. ²⁴ Amba Me mala ta ngü fü Labana gbü roto, gbü biti engu de te kpi seke la, gü ba, "Labana deyi, te ye fa nga Yakobo, maka eyi la, ye mere e awü nga ake di de, angü engu de vüngüte ka-ni. Te ye mere engu esiti la, ye ena awu ngü."

²⁵ Baka te wü Labana nü maka wü Yakobo tete agbü Gilada, fü ewü anü ade nda-wü gugu kpah mba ghamari ede nda wü Yakobo sela.

²⁶ Te wü Labana maka wü Yakobo tete, fü ah ayia amala ngü fü Yakobo, gü ba, "Ye mere mani de ni bala, neh kü teka ne? Ye kö wü di ni, kpe de ewü bü baka wü kpara, te wüh zoro ewü gbü gü, neh teka ne? Dela ngbü zu ngü fanü fanü na?"

²⁷ Ye ce ta emala nga ye fü ni de, neh teka ne? Wü zi te-wü bü zirri, akpe, anü sü, neh teka ne? Te ni ena awu ta kpo, gü ba, wü yia eyi, ego ago la, de bane ni ena amere mere siti karama, fü wü kpara, teka

fü wü ago gbü züka ngü. ²⁸ Ye ceka la, baka te wü yia kpe ka-wü bü bala, ni sü de, gba ngüsü emaguma wü kundu ni, de wü di ni ne. De bala ne töndö ngü ne? ²⁹ Te ni ena aroto ta gbü biti ne de la, de bane ni ena amere ye ta 'duwa asiti, teka ngü ka-ye la. Amba Me, te di de *vüngüte ka wö ye ne, koro, mala ngü fü ni, gü ba, 'Te ni maka ye la, ni mere e awü nga ake ye de.' ³⁰ Ah mbi! Baka te ye yia ka-ye nda eyi, edu kpa gba wü wö ye, teka gümü ewü ne, anga si-ngü de te ye zi faranda ka-ni tine tete ne, ah de neh ene ya?"

³¹ Fü Yakobo ayia alügü ngü fefe na, gü ba, "Ngü te ni ce da emala ngü ni fü ye tete ne, kükürü de, angü ni kpe cürü, gü ba, ye ena aza wü di ye, atiri ewü de wazi. Dela si-ngü de te ni mala nga ani tete na fü ye de ne.

³² Amba teka faranda ka-ye la, deni Yakobo, ni zi faranda ka-ye nda ni de. Te wüh maka faranda ka-ye la ngbü eyi esaka biri kpara esüka wü kpara ka-ni sene la, de wüh za kpara la, wüh mörö engu asidi. Te di bala ne, ye giri kpi egiri kpo kpo kpo kpah gbü jia wü kpara ka-ye la, gbü wü gugu ka-ani ne biri biri 'buru. Mene e te ye ena amaka, te di de e ka-ye la, de ye za 'duwa aza, ye koro di gbü jia wü di engu ni ani, de te ye koro de ewü ne." Amba Yakobo, mü wu ta, gü ba, Rayele zi faranda la me-ye ne, nda-mü de.

³³ Fü Labana ayia akpo angbü egiri faranda ka-ye ne. Fü ah ari kpa gbü gugu ka Yakobo, agiri kpi kpala ma. Fü ah adu kpah, ari agiri kpi gbü gugu ka Leya, de nda wü labi 'basu ne, wü Bila ake Zerifa kpah bi ma. Ah maka faranda ka-ye nda kpah de. Fü ah anü kpah agiri agbü gugu ka Rayele. ³⁴⁻³⁵ Amba Rayele za ta faranda engu la, wo ka-ye esa gara mere bongo.* Fü ah ayia angbü ka-ye gaa fefeh na, da eci nga wö ye. Te wö ye na ri kpa gbü nganga na la,

* **31:34-35** 31:34-35 Dene bongo te ewü ngbü ei füh gü kamele.

fü engu ayia agü mandī fü wö ye ciki da ye. Fū ah amala ngü fü wö ye, gü ba, “Wö ni deyī, maguma ye mere e anzu eküte ni de. Si-ngü te ni yia tikpi, agu mandī fü ye de ne, angü ni ngbü ei ku.” Fū Labana agiri kpi sela, ayiri ayiri, ah maka faranda ka-ye nda kpah de.

³⁶ Fū maguma Yakobo ayia anzu eküte Labana. Fū ah akpo angbü ewü nga ake di, gü ba, “Angü de bala neh ene ngü ne? Mene *siti ngü de te ni mere fü ye ne, ah mbi mbi de ne ngü ne? Te ye fa nga ani, koro di zalü de kpakine, ba e te ani di tīne wü mürü zi ne?” ³⁷ Baka te ye giri kpi gbü wü e ka-ani sene 'buru ne, ye maka biri e ka-ye eyi gbügbü na? Te ye maka e engu eyi la, de ye za eza, ye koro di, ye o engagira wü di enga ni ye, de wü nda-ni wü kpara sene, teka de wüh ye süka ngü de esüka ani ne kere. ³⁸⁻³⁹ De-ni Yakobo, ni mere ta tima fü ye, mbü di ambü teka wü re teke biri. Fū wü nü ka-ye ayia ta asibi afa sü ne, 'buru teka ngü ka-ni. Wü tima ta te ye to fü ni, teka wü nü ka-ye ne, ni mere eyi 'buru mbi. Siti ngü te ni mere gbü tima la, ah de neh ene? Ni mörö ta süka gara wü nü ka-ye, zü eyi? Baka te siti wü nü ngbü ta ezoro süka wü nü ka-ye ne, ni ngbü ta eza nda-ni nü, eo dada na. Te mürü zi koro, zi süka wü nü ka-ye la, fü ni adi kpah eza nda-ni eo dada na. Ni mere ta dela siti ngü? ⁴⁰ Ni mbü ta ka tima ka-ye la cu fa sü! Ra ngbü ta ecucuru ni, fü zü angbü kpah emere ni gbü biti! Ra gbü jia ni gbü biti kpah ma, teka tima la! ⁴¹ Bi wü re ta te ni mere gba ye, baka wü re teke biri ne (20), fi bü gbü wü cinga bala! Ni mere ta tima fü ye, teka wü wara ni de 'basu la, teka wü re nzükpa de füh ye bala (14). Fütanga ngü la, fü ni adu kpah amere tima fü ye, teka ngü ka wü nü, teka wü re ma'diya. Fū

ye angbü ta kpah fi bü da efiti ni, enda nganga, da efüfü ri ye fü ni 'basu 'basu. ⁴² Amba gbü mere bi wü ngü la 'buru, Me ngbü ta fi bü ake ni, angü engu de *vüngüte ka-ni, kpah baka wü wö ni, Abarayama ake Yisaka ne. Te Me ena di ta ake ni de la, de bane ye liki ni eyi gügü, de kpa ni kükürü. Me wu cinga de te ye to ta eküte ni ne eyi 'buru nde. Engu wu züka tima, ta te ni mere fü ye, ne kpah eyi. Dela si-ngü de te Me koro kpaka ye tete esikine gbü biti, gbü roto, amala ngü fü ye kpekpeke ne.”

⁴³ Fū Labana ayia alügü ngü fü Yakobo, gü ba, “Enga ni, ani mere e awü nga de, angü ni ena amere tīne dene neh baye ya? Angü wü jaji würüse 'basu, de esaka ye la 'buru wü di ni, abe kpah te wü jaji, de te ewü bi ewü fü ye la, wüh kpah 'buru de wü kundu ni ne. Wü nü bete wü gara wü e de esaka ye la, ka-wü kpah 'buru wü e ka-ni. Gara ngü te ni ena amere nda ma! Angü wazi ni, te ni ena aza wü e la, adu di kpah ma! ⁴⁴ Te di bala, ah le de ani mörö kambiliki emörö esüka ani, fü ani azü ake ye, teka areke ngü de ezungba ani ne di. Ani za kpah mere teme de ani rükü, o, de ah gü tamu kina de esüka ani ne fü wü kpara.”

⁴⁵ Fū Yakobo ayia ale ngü engu la. Fū ah aza mere ngbü rükü teme, arükü, ao, teka de ani di efi nga ngü, de te ani reke esüka ani la tete. ⁴⁶ Fū ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, de wüh biti wü teme, wüh fa, wüh o gbü sü biringbö nzüüü. Fū ewü angbü ezü e de wü kpara ka Labana la, ede wü teme bala la. ⁴⁷ Fū Yakobo ayia agü iri mere teme, te wüh rükü la, gü ba, Galede.† Fū Labana ayia agü iri wü teme te wüh fa biti la, Yegara-Saduta,‡ ⁴⁸ gü ba, “Mere bi teme te ani fa ne, ena agü tamu ngü fü wü kpara, gü ba, ani

† 31:47 31:47 Galede, gbü mö ka wü Yakobo, ah ba e te wüh gü ba, “Teme te gü tamu ngü fü wü kpara.” ‡ 31:47 31:47 Yegara-Saduta, gbü mö ka wü Labana, ah baka e te wüh gü ba, “Teme te gü tamu ngü fü wü kpara.”

reke ngü ezengba ani eyi.”⁴⁹⁻⁵⁰ Fü Labana amala gara ngü fü Yakobo, gü ba dene, “Me ladü, te ena adi ewu mene wü ngü de te ye ena angbü emere eta kuru jia ni ne. Te ye ngbü emere wü di ni la esiti, anga te ye nü za kpah gara wü wü rüse ka-ye la, ye wu, gü ba, Me ladü te ngbü eceka ye de wü ngü la.” Fü ah adu kpah, agü iri sü la Mizipa, teka ngü la.

⁵¹ Fü Labana adu kpah amala gara ngü fü Yakobo, gü ba, “Dene ngü te ani ena areke ezengba ani enatikine. Angü wü teme te wüh fa ewü dene ne, bete mere teme, te wüh rükü o dene,⁵² wüh ena aye zengba tö kamü ake nda-ra, fi mere badi. Mü ti aguru sü, anü ati de gü gbü nzö ra, gbü nda-ra sü de. Ma ti kpah aguru sü, anü ati de gü gbü nzö mü, gbü nda-mü sü de.⁵³ Me ladü, ah ena aceka ngü ka-ani la me-ye. Angü engu de vüngüte ka wü wö nih, wü Abarayama ake Nayora.” Fü Yakobo ayia akina kina kpah baka e la, te iri Me te di de vüngüte ka wö ye na, Yisaka ne.

⁵⁴ Fü Yakobo ayia aza nü, awa amörö fü Me. Fü engu ayia ai wü kpara ka-ye. Fü ewü ayia akoro azü e la de wü kpara ka Labana gbü sü la. Fü ewü ara sela zalü akoro kpurutokokpi.

⁵⁵ Gügü kpurutokokpi la, fü Labana ayia afaka wü Leya ake Rayele, de wü kundu ye, ayia asü ngüsü emagama ewü 'buru. Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpa gba ye.

32

Dene ngü teka Yakobo ake Me

¹ Fütanga wü ngü la, fü wü *Yakobo ayia de wü kpara ka-ye, ati te kaje, edu agbü *Kanana. Fütanga bi sikpi, fü ewü anü akoro agbü tö ka wü Kanana. Fü ewü akoro ede gara ngu kpala. Fü ewü ayia ade gugu ka-wü, angbü sela. Yakobo gü ba, ni ceka kpi bane de, gbangbara! te mere bi

wü *malayika ka Me, te ewü di ka-wü kpah sela.² Te Yakobo wu wü malayika la, fü ah angbü de mere tadu, gü ba, “Me tima wü malayika ka-ye la, teka ale tangü te ani.” Fü ah ayia agü iri sü engu la Manayima,* teka ngü ka wü malayika la.

³ Fü wü Yakobo ayia angbü la mba takü gbü Manayima sela. Fü Yakobo ayia afi nga enga ni ye, Esawu, de tane, ta te sü gü, teka mani, ta te ni mere fefe. Fü engu ayia atima süka wü kpara ka-ye kpa engagira nü, kpaka Esawu, ede da de iri ye Seyira, gbü tö ka Edomo ne,⁴ gü ba dene, “Te wü nü maka Esawu la, de wü mala fefe, gü ba, ‘Mere kpara deyü, de-ni Yakobo, enga ni ye, ni tima ngü fü ye me-ni. Mere bi wü re te nye sü ne, ni ngbü ta la fi kpa gba loko ani, Labana.⁵ Titine ni du koro eyi dene, de mere bi wü kpara, bete wü nü fütanga ni. Ni tima ngü ne fü ye, teka de ye ce wü *siti ngü, ta te ni mere fü ye ne, 'buru asidi. Fü ye aza ni ba enga ni ye.’ ”

⁶ Fü wü kpara ka Yakobo ayia anü amaka Esawu. Fü ewü ati te ngari Yakobo la, amala 'buru fefe. Fü ewü adu amala ngü la 'buru fü Yakobo, gü ba, “Ani nü maka Esawu eyi. Fü ani amala ngü la 'buru fefe. Te engu je ngü la, fü ah ayia angbü ereke te-ye teka akoro kpakine. Engu kpala eyi te kaje enü kpaka ye, de mere bi wü komoko gbü nga ye, baka e kama bala (400).”⁷ Te Yakobo je ngü la tete bala, fü mamagama ayia agürü. Fü ah aza wü kpara de gbü nga ye ne, kpah de wü nü 'buru, aye süka ewü 'basu, aza gara ewü, atima kpa engagira nü, aza gara ewü, ao kpa sidi.⁸ Ah ngbü efi, gü ba, te Esawu koro teka amörö ani la, de engu mörö gara ewü, de gara ewü la küwa.

⁹ Fü Yakobo ayia aku gba fü Me, gü ba “Wayi bala Me, mü de *vüngüte ka wü wüba, Abarayama ake

* **32:2** 32:2 Manayima ba e te ewü gü ba, wü da-sü ka wü kpara te ewü biti te-wü, angbü ka-wü sela.

Yisaka. Mü je gba ka-ra. Mere kpara, mü je gba ka-ra, angü mü mala ta cu me-mü, teka de ma ce gba Labana, ma du kpa gbü tö te wüh bī ra gbügbü, kpaka wü mürü ra. Fü mü amala kpah, gü ba, 'Ni ena angbü fi tundu ake ra,' ne. ¹⁰ Te di bala, Me, ma de siti kpara. Ma ti ta amaka züka ngü, baka te mü mere fere, ato mere bi wü e enatikine fere, ne de. Kükürü de, angü baka ta te ma koro kö Yürüdene ne, e ta te di esaka ra bü duu ngbangba te ma ngbü endoro di. Titine dene, ma ngbü tine eyi edu de mere bi wü kpara, abe kpah te wü nü, fütanga ra, baka e te ma ye süka ewü eyi de 'basu ne. ¹¹ Ako Me, ma koro engagira mü dene, ayi-ta mü, teka de mü le-ta ngü te ra, de ma küwa esaka enga wüna. Cücürü na ngbü eyi emere ra amere, angü engu ena akoro, amörö a anza, de wü jaji, de wü ni ewü 'buru. ¹² Wayi, Me, mü tata engu eküte ra atata. Mü fi la nga kina, ta te mü kina tüngü ra, gü ba, 'Ni ena angbü fi ake ra ne, fü ni ato wazi fere, teka de wü kundu ra bi wü ye, sibi asibi baka zu-tö, te ewü ti atanga de,' ne." Dela ta gba te Yakobo ku fü Me, kpa gbü Manayima kpala, teka cürü enga ni ye.

¹³ Fü Yakobo ayia ara ciki era ngu sela. Fü ah ayia afi nga gara ngü, gü ba, ah le de ni fe mba gara wü nü ka-ni, teka atima ewü engagira nü fü Esawu, baka takpa fefe na. Wü nü ta te engu tima ewü ne, wüh bane. ¹⁴ Wü ca meme kama 'basu (200), wü moko meme teke biri, wü ca kambiliki kama 'basu (200), wü moko kambiliki teke biri, ¹⁵ wü yi kamele, bete wü di enga wü teke biri de füh ye nzükpa, wü ca yiti teke 'basu, wü moko yiti nzükpa, wü ca dongi teke biri, wü moko dongi nzükpa. ¹⁶ Fü Yakobo adu aza wü nü la, aye süka ewü, te nga nguwa wü nü la. Fü ah aza wü labi ka-ye, ao

gbü nguwa wü nü la biri biri 'buru, atima ewü kpa engagira nü. Fü ah amala ngü fü wü labi la, de wüh di enü biri biri de zengba wü. Wüh mere e anü 'buru te sü biringbö de.

¹⁷ Fü Yakobo adu amala gara ngü fü mene labi, te ti engagira nü de gina wü nü la, gü ba, "Te Esawu maka ye, fü ah ayi-ta ye, gü ba, 'Ye neh de kpara ka da? Ye ngbü enü neh kaye? Mürü mere bi wü nü ne, neh da?' la, ¹⁸ de ye lügü ngü fefe na, gü ba dene, 'Mere kpara deyī, ni de labi ka Yakobo, enga ni ye. Wü mere bi wü nü ne 'buru kaka, te engu tima ewü fü ye. Ah to ewü eyi fü ye ba takpa, angü ye de mere enga ni ni. Amba Yakobo engu ladü kpa sidi kpala ekoro.' " ¹⁹ Fü Yakobo amala ngü la fü wü labi la, te nga wü biri biri kpah 'buru bala, gü ba, "Dela ngü te wü ena amala fefe na, te wü maka te-wü la. ²⁰ Wü mala ngü fefe, gü ba, 'De-ni, Yakobo, labi ka-ye, ni ladü sidi kpala ekoro.' " Yakobo to ta mere bi wü züka wü e de bala, teka de sü reke mba eküte Esawu, de engu boro wü siti ngü, ta te ni mere engu di ne. ²¹ Te Yakobo tima mere bi wü nü la tete bala fü Esawu, fü Yakobo ayia ara ka-ye ciki kpa gbü Manayima sela.

²² Fü Yakobo ayia gbü biti la, aza wü wara ye de bala ne, bete wü di ye de nzükpa de füh ye biri ne, atima ewü kpa eta ngu.† ²³ Fü ah adu kpah aza wü gara e ka-ye 'buru, atima kpa eta ngu. ²⁴ Fü Yakobo ace te-ye, angbü nda-ye ciki sela kpikpi ye, ah kö ngu nda de.

Te Yakobo ngbü ta tete kpala, fü gara komoko ayia akoro, ati te Yakobo, akama de gü. Fü ewü akama te-wü, da efüfü te-wü fi bü bala, zalü te kpi kpo ngbü eseke tete. ²⁵ Te komoko la wu tete, gü ba, ni ti agbo Yakobo kötö nda-ni de ne, fü engu ayia ami nzö-ku Yakobo kpöö, afu ka! ²⁶ Fü Yakobo azoro komoko la kpah fi, gö gö gö! Fü komoko la amala ngü fü Yakobo, gü

† 32:22 32:22 İri ngu la de Yaboka.

ba, “Ye ce kpa te ni! Kpī seke eyi!” Yakobo gü ba, “Te ye le de ni ce kpa te ye la, de ye sü ngüsü emaguma ni. Ni tī ace kpa te ye de. ‘Duwa te ye ena asü ngüsü ye emaguma ni feke, fū ni adu ace kpa te ye, fū ye anü.” ²⁷ Komoko la gü ba, “İri ye neh da?” Yakobo gü ba, “İri ni de Yakobo.” ²⁸ Komoko la gü ba, “Ni fū iri ye tīne eyi, *Yisaraye. Kükürü de, angü ye de kpeke kpara, ye mere wü kpara fūh kotō ne, fa eyi. Ye mere ni, Me, fa kpah eyi!” ²⁹ Yakobo gü ba, “Mere kpara deyī, ye gü la kpah nda-ye iri ye fū ni.” Fū komoko la amala ngü, gü ba, “Ye le aje iri ni neh teka ne? Ni tī agü iri ni fū ye nda-ni de, angü wü kpara tī aje iri ni nda-wü de.” Fū kpara la adu tīne, asü ngüsü emaguma Yakobo. Fū ah ayia anü sü ka-ye. ³⁰ Fū Yakobo adu awu, gü ba, amba kpara te ani kama te-ani ake di ne, ah ka-ye de Me. Fū ah ayia agü iri sü la tīne Penuwele, angü ni wu Me eyi de cu jia ni, amba ni kpi nda-ni de. ³¹ Fū kpī ayia aseke. Fū Yakobo ayia ace Penuwele sela, anü sü. Ah ngbü enü tīne jigbi jigbi, teka nzö-ku ye te fu la.

³² Dela si-ngü gbü gele ka wü di engā Yisaraye, te ewü le azü nzö-ku de gbü ku nü di de ne, angü komoko la mī ta nzö-ku Yakobo.

33

Dene ngü te Yakobo ake Esawu reke zengba wü di

¹ Kpurutokokpī la, fū *Yakobo ayia akö ngu, anü amaka wü wara ye, de wü di ye kpa eta ngu kpala. Fū ewü ale kaje, angbü enü tīne gbü sü biringbö. Fū Yakobo aceka kpī bane de, gbangbara! te wü Esawu, te ewü ngbü ekoro, de mere bi wü komoko fütanga ye, baka e kama bala (400). Te engu wu bala, fū cürü akpo angbü emere engu. Fū ah amala ngü fū wü di ye, de wüh ngbü la de wü ni ewü sela feke. ² Fū ah adu amala ngü fū wü Bila ake

Zerifa, de wü di engā wü, de wüh tī nda-wü fütanga ni. De Leya tī nda-ye, de wü di engā ye fütanga ewü. Fū wü Rayele adu atī nda-ye duu sidi ake *Yüsefa. ³ Fū Yakobo atī nda-ye engāira nü, fū ewü anü maka te-wü ake Esawu. Fū Yakobo ayia atī abuka gbūra ye kötō du lorozi, da efüwa te-ye fū Esawu 'duwa ba-neh-ene-la.

⁴ Fū Esawu ayia amü de mere woro, akpe atī te engā ni ye, afaka, akpo angbü eku gba eküküte. Fū Yakobo ayia kpah de gba. ⁵ Fū Esawu aceka kpī, awu wü würüse, de wü jaji. Fū ah adu ayi-ta Yakobo, gü ba dene, “Mere bi wü kpara, te ewü ngbü efa nga ye, wü würüse de wü jaji ne, wüh de wü da?” Yakobo gü ba, “Mere kpara deyī, dela wü wara ni, bete wü jaji kani, te Me to fū ni.” ⁶ Fū wü Bila ake Zerifa ayia akoro, de wü jaji kawü, agü mandī fū Esawu, kpah da efüwa te-wü fefe na. ⁷ Fū wü Leya akoro kpah de nda-ye wü di engā ye, amere kpah bala. Fū wü Rayele adu akoro nda-ye ake Yüsefa tīne sidi, amere kpah bala.

⁸ Fū Esawu ayi-ta Yakobo, gü ba dene, “Engā ni ni deyī, ani maka te-ani te kaje de wü kpara, de mere bi wü nü esaka wü. Ngü engu la neh baye?” Fū Yakobo alügü ngü fefe, gü ba, “Ni tima wü nü la kü meni fū ye ba takpa, teka de maguma ye gu eküte ni, teka fū ye adu ale ni.” ⁹ Esawu gü ba, “Engā ni ni deyī, ni tī aza wü nü la de, angü mere bi wü nü kpah ladü esaka ni. Wü nda-ani la tī eyi. Wü nda-ye la ngbü fū ye.” ¹⁰ Fū Yakobo adu kpah anda'ba te-ye fefe, gü ba, “Mere kpara, te ye le ni eyi la, de ye za mba takpa la eza. Baka te ni wu ye enatikine ne, ni ngbü eyi de mere siti tadu emaguma ni, baka e te ni wu Me la. Tekā ne de, angü ni wu kpo, gü ba, ye le ni eyi de maguma ye 'buru. ¹¹ Te di bala ne, ni ngbü enda'ba teni fū ye, de ye za mba wü nü, de te ni to fū ye la, angü Me le ta-ngü te ni

de wü e la me-ye." Fü Yakobo angbü eso Esawu kpah fi bü bala, zalü fü Esawu ayia ale ngü ka wü nü la.

¹² Fü Esawu amala ngü fü enga ni ye, gü ba, "Te ah bala la, de ani nü enü kpa eköti. Angü ni ena agi nga wü." ¹³⁻¹⁴ Fü Yakobo alügü ngü fefe, gü ba, "Mere kpapa deyi, ah mbi. Amba ye nü nda-ye enü kpa engagira nü. Ani ena afa nga ye ferrre, angü wazi wü jürü wü jaji, de wü di enga nü ne, ti te ewü ena anü kere kere de. Te di bala, ani ena anü nda-ani ferrre, angü wü nü ena akpi. Ni ena afa nga ye zalü akoro di agba ye, agbü Seyira la."

¹⁵ Esawu gü ba dene, "Te ah bala la, ni ce gara wü komoko ka-ani fü ye, de wü nü de ewü." Fü Yakobo alügü ngü fefe na, gü ba, "Ye nü enü de wü komoko ka-ye la 'buru engagira nü, angü gara e te ena emere ani nda ma. Ani ena afa nga wü." ¹⁶ Fü Esawu ayia ale ngü la. Fü ah ayia anü sü kpah 'duwa gbü ra engu la, edu agbü Seyira.

¹⁷ Fü Yakobo adu ayia nda-ye, de wü wara ye, de wü jaji ka-ye sidi. Fü ewü anü akoro kpa gbü gara sü kpala, te wüh ngbü ei, gü ba, Sukota. Fü ah ayia ade wü gugu, angbü ka-ye takü gbü sü la.* Fü ewü angbü sela mba cükü'daye. ¹⁸⁻²⁰ Fü ewü ayia ace Sukota, akö Yürüdene kpa eta ngu, anü akoro gbü gara 'baranga de iri ye Sekeme, te di gbü tö ka wü *Kanana kpala. Fü ah ayia ao köti to kpa gbü gü, kpa ede 'baranga la. Fü sü la areke te Yakobo 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah ayia anü kpaka wü di enga Amüra, wü kpapa ka Sekeme, ase sü la esaka ewü de mere bi jiasa. Fü Yakobo ayia areke sü sela, teka angbü egbo nga iri Mere Me gbügbü na. Fü ah ayia agü iri sü la Ele-Loyi-Yisaraye, baka e te wüh gü ba, Me de *vüngüte ka wü *Yisaraye.

Dela ngü ta te wü Yakobo yia ce Padanarama, ayia ago angbü ka-wü

gbü tö ka-wü, agbü Kanana ne.

34

Dene ngü teka Dina, mbarase ka Yakobo

¹ Fü wü *Yakobo ayia angbü gbü Sekeme sela, teka mere bi wü re. Fü wü jaji kaka ayia agegere sela.

Gbü gara sikipi, fü ye Yakobo, jaji wü rüse de iri ye Dina ne, ayia anü aceka wü bu ye jaji wü rüse gbü sü la, wü egba Sekeme. ² Gara enga Sekeme ta la kpala, jaji komoko de iri ye kpah Sekeme, te di ta ye miri ka sü de sela, gbü nguwa wü Ivo. Fü Sekeme ayia awu Dina. Fü Dina ayia asu gbü jijia na efa sü. Fü engu ayia ati te Dina, agbene engu, angbü ake di de wazi. ³ Fü gümü Dina adu angbü emere engu tina 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah ayia afiti Dina. Fü Dina ago angbü agba ka na kpala, angü ah ale Dina cu fa sü.

⁴⁻⁵ Fü Yakobo ayia aje, gü ba, Sekeme gbene ye ni, Dina ne eyi. Fü engu ayia anga ka-ye tiii, ah mala ngü 'duwa kpo de. Angü engu ngbü ta eci nga wü di ye, te ewü ngbü ta endoro, eceka kpi fütanga wü kambiliki agbü gü ne.

Fü Sekeme ayia anü kpaka wö ye, te di de miri ka sü la, amala ngü fefe na, gü ba, "Wö ni deyi, jaji wü rüse de iri ye Dina ne su gbü jia ni fa sü. Ni ngbü ele de ye nü kpaka wö ye na, ayi-tata fü ni, teka de ni se engu."

⁶ Fü wö ye Sekeme ayia anü akoro kpaka Yakobo, teka ayi-ta Dina fü ye ye. ⁷ Te wüh ngbü emala ngü engu la tete, fü wü di Yakobo ayia adu akoro amaka ewü. Fü ewü ayia aje, gü ba, angü Sekeme gbene enga ni ani, Dina, eyi. Fü ngü la ayia ake te ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü amala ngü, gü ba, "De bala ne töndö ngü ne? Sekeme to lümü gbü nzö ani, de wö ani 'buru. Dela eyi siti soko eküte ani, wü di enga *Yisaraye!"

* **33:17** 33:17 Dela si-ngü de te wüh gü iri sü la tete Sukota. Ah ba e te ewü ga, wü gugu.

⁸ Fū wö ye Sekeme angbü efüwa te-ye fū wü Yakobo fi bü bala, gü ba, “Yakobo deyī, ye ni le ase mbarase ka-ye, Dina ne, wara ye tete na, angü ah ngbü ele engu cu efa sü. Te di bala la, ah le de wü le ngü la ale, ⁹ angü te ani za te-ani esüka ani de wü la, ah ena adi de züka ngü. Te wü le de ani za egba wü la, ani ena ace kpah egba ani, fū wü kpara gbü nga wü angbü eza. Fū za-te de esüka ani de bala, areke ngü mürü ka-ani 'duwa ba-neh-ene-la. ¹⁰ Wü ena angbü gbü sü ka-ani, gbü Sekeme sene gbü gu sü. Fū ani ato wü sü de sela kpah 'buru fū wü. Fū wü angbü endondoro de wü nü ka-wü gbügbü na, ba e te wü ngbü ele. Fū wü angbü kpah emaka mere bi wü züka wü ngü gbü sü ka-ani ne.” ¹¹ Fū Sekeme ayia amala ngü fū wügiri ye, Yakobo, gü ba, “Ni ngbü ele tangbase ka-wü ne efa sü. Wü le fū ni, de ni za te-ani ake di. Ni ena ato wü e te wü ngbü ele ne nde 'buru fū wü. ¹² Te wü ngbü ele di kpah bü mere bi jiase la, ngü ma. Ni ena ato ka-wü ato, angü ni ngbü ele Dina efa sü.”

¹³ Fū ngü la asiti ka-ye ta eküte wü di Yakobo cu afa sü, angü Sekeme to mere lümü eyi eküte engani ani. Fū ewü ayia afi nga garamani, afiti Sekeme di, ¹⁴ gü ba, “Ani ti ato engani ani fū ye nda-ani de, angü wü ti esa *basa nda-wü de. Te ani le ngü la bala la, ah ena ato mere lümü fū nguwa ani. ¹⁵ Amba, te wü le eyi de ani di eza te-ani esüka ani la, de wü komoko gbü nguwa wü 'buru di eti esa basa, baka e te di gbü gele ka-ani ne. ¹⁶ Te wü le eyi amere ngü la bala la, amba ani ti eyi ato wü egba ani, fū wü adi eza. Fū wü di ani, wü jaji komoko, adi kpah eza egba wü. Te ani mere eyi bala la, fū ani adu angbü tine de wü gbü mürü. ¹⁷ Te wü le de la, ngü ma. Ani ena aza tangbase ka-ani, fū ani anü sü ka-ani.” Amba wüh mala ngü la bala nda-wü de mani.

¹⁸ Fū ngü ka-ewü la ayia areke

eküte wü Sekeme ake wö ye 'duwa ba-neh-ene-la. ¹⁹⁻²⁰ Fū Sekeme ayia kpah 'duwa bü kere, amere ngü la, ba e te ewü mala la, teka ne de, angü ah le ta Dina cu fa sü. Fū wü Sekeme ayia anü kpa te sü te wü kpara ngbü ebiti te-wü tete, ayia amala ngü fū wü kpara gbü nguwa wü 'buru, de wüh koro, teka aro mö gbü ngü engu la. Fū wü cögbörö wü kpara ka-ewü akoro, anga angbü tiii, da eje ngü gömö Sekeme. Wüh ngbü eo lümü tete, angü engu ta de mere kpara esüka ewü.

²¹ Fū Sekeme amala ngü fū wü kpara la, gü ba, “Wü di engani ni deyī, wü kpara ne, wüh de züka wü kpara. Ah le de ani le fū ewü, teka de wüh ngbü gbü sü ka-ani sene. Fū ewü angbü kpah endoro de wü nü ka-wü, ba e te ewü ngbü ele. Angü tö ka-ani memere. Ah ti eyi aza ani de ewü 'buru. Te ani ena angbü kpah eza te-ani ezengba ani de ewü la, ah ena areke ta kpah afa sü. ²² Enga ngü te ni ena amala fütanga ngü la fū wü, ah dene, te wü kpara la ngbü ele de ani mere, teka fū ani angbü tine de ewü, ba wü kpara biringbö, gbü mürü ne. Ah de ngü teka fū wü komoko ka-ani 'buru adi eti esa *basa. ²³ Te di eyi bala ne, ah le de ani mere ngü engu la, kpah baka e te ewü mala la, teka fū wü mere bi wü nü ka-ewü, de wü mere bi wü e ka-ewü la, adu angbü tine kpah 'buru ba nda-ani.” ²⁴ Fū wü kpara ka sü la ayia 'buru, ale ngü la. Fū wü komoko gbü sü la ayia 'buru, anü ati esa basa gbü ra biringbö.

²⁵⁻²⁶ Fütanga sikipi 'basu, o wüh di la fi bü etökö wangü te ka te wü, fū gara wü di Yakobo 'basu de iri wü Simiyona ake *Levi ayia akö wü dü ka-wü, de wü mere maguruma ka-wü, ayia azi te-wü, anü ati de gü gbü nzö wü kpara la gbü irito. Fū ewü amörö wü Sekeme ake wö ye, bete wü komoko gbü sü la le 'buru. Da ewü te ewü ena amere gü nda ma, angü wüh 'buru de ka te

wü. Fū ewü aza engā ni wü, Dina, agba wü Sekeme la, adu de engu kpa eköti.

²⁷ Fū wü gara wü di Yakobo ayia anü kpa kpa gbü 'baranga la, atī te wü e ka wü kpara te ewü mörö ewü la, akö le 'buru, teka lümü te Sekeme to gbü nzö engā ni ewü ne. Kpara te ena atiri kaje, atata ewü nda ma, angü wü komoko gbü sü la kpi nza eyi 'buru. ²⁸⁻²⁹ Fū ewü ayia akö wü nü ka-ewü, ba wü yiti, wü kambiliki bete wü dongi, abe kpa kpa te wü wü rüse, de wü jaji, de wü e ka-ewü nde 'buru, ayia anü sü di.

³⁰ Te Yakobo je ngü la tete, fū ngü la ayia asiti tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ah amala ngü fū wü Simiyona ake Levi, gü ba dene, "De-wü deyī, wü mere de bane neh ene ngü ne? Wü za mere siti liya, koro di eyi gbü nzö ani dene. Wü kpara ka *Kanana de wü kpara ka Pereze ena akpü ani tīne 'duwa sürü sürü. Wü ceka la eceka! Baka te ani be kpa kpa de ne, te wü kpara ka wü sü la ena adünda te-wü, atī de gü gbü nzö ani la, ani ena amere neh mbi mbi baye?"

³¹ Wü Simiyona ake Levi gü ba, "Wö ani deyī, ye ngbü efi ta de ani mere baye? Ye ceka mere siti lümü te jaji komoko la to gbü nzö engā ni ani ne! Ani ena ace ngü la fefe na ta bü bala, neh baye baye?"

35

Dene ngü te Me mala fū Yakobo,

te engu go koro tete agbü Betele

¹ Fütanga ngü la, fū Me ayia agü tamu ye fū *Yakobo agbü Sekeme kpala. Fū ah amala ngü fefe, gü ba, "Yakobo deyī, ma le de mü ce sü ne, fū mü ayia ago angbü agbü Betele, gbü sü ta te ma sere te-ra fū mü, o mü ngbü ekpe esaka engā ni mü, Esawu ne. Te mü koro kpala, ah le de mü reke sü, teka fū mü angbü egbo ngā iri ra tete na."

²⁻³ Te Yakobo je ngü la tete bala, fū engu adu amala ngü la fū wü wara ye, de wü di ye, be kpa kpa te wü kpara gbü nga ye, gü ba, "Ani le eyi ayia ago angbü agbü Betele. Fū ni areke sü teka angbü egbo nga iri Mere Me gbügbü na kpala, angü Me de kpara te ngbü ele ta-ngü te ni me-ye, kü gügü, o ni ngbü ta ekpe cürü engā ni ni tete, zalü akoro di dene. Engu ngbü kpa kpa eceka kpi fütanga ni, gbü wü sü te ni ngbü endoro tete ne 'buru. Te di bala, ah le de wü kö wü e ka wü faranda, te ewü ngbü emere fū wü me ka wü kundu wü ne, de wü sötö 'buru asidi. Te wü mere eyi bala, de wü du wü zürü se wü di engā me la eküte wü 'buru asidi. Fū wü adu ato to bongo, areke te-wü, teka anü agbü Betele, angbü egbo nga iri Mere Me kpala."

⁴ Te wü kpara ka Yakobo je ngü la bala, fū ewü ayia akö wü faranda ka wü di engā me ka-wü la, ato 'buru fū Yakobo. Fū ewü agbigbi kpa kpa wü gara wü e ba di, te ewü to gbü güje wü, ato 'buru fū Yakobo. Fū Yakobo ayia aji mere du kpa esa rü agbü Sekeme la, abu ewü, de wü faranda, 'buru gbügbü. Fū ah ayia ani ngā ewü gö gö gö!

⁵ Fū wü Yakobo ayia ace Sekeme, akpo angbü enü agbü Betele. Fū Me ato mere cürü guvu wü kpara ka Sekeme, fū ewü ace kaje fū wü Yakobo anü sü ka-wü. Wüh liki ngā ewü nda-wü de.

⁶ Fū wü Yakobo anü, anü akoro kpa gbü Betele,* te di ta kpa kpa gbü tö ka wü *Kanana sela. ⁷ Fū Yakobo ayia areke sü, teka angbü egbo nga iri Me gbügbü sela. Angü dela ta sü te Me gü tamu ye fefe na tete, o engu ngbü ta ekpe esaka engā ni ye ne.

⁸ Baka te wü Yakobo go ngbü tīne eyi sela, gara wü rüse de iri ye Debora ayia akpi. Ah ta de mürü tima ka Rebeka, ni ye Yakobo. Rebeka koro ta de engu kü gügü agbü Pada-narama. Fū ewü ayia ati wü rüse la

* **35:6** 35:6 Wü kpara ka Kanana ngbü ta ei sü engu la, gü ba, Luza.

esa gara rü gbü Betele sela. Fü ewü agü iri rü engu la Alünü-Bakuta, baka te wüh gü ba, "Rü ka cinga."

⁹ Baka te Yakobo yia tete agbü Padanarama, du ngbü gbü Betele ne, fü Me adu kpah agü tamu ye fefe na sela toto, ayia ato wazi fefe na kpah baka engu tane. ¹⁰⁻¹¹ FÜ Me amala ngü fefe, gü ba, "Yakobo deyî, ma de Me, te ngbü gbü nzö wü e füh kotö ne 'buru. Wüh ngbü ta ei mü Yakobo, amba enatikine wüh ena adi ei mü tîne *Yisaraye. Ma to wazi eyi fü mü, de mü bi wü ye füh kotö, sibi asibi. De wü kundu mü bi wü jaji sibi kpah asibi, teka de nguwa yi ga koro mere bi nguwa wü kpara, de wü angbe cögbörö miri esüka wü. ¹² Tö ta te ma gü ba, ma ena ato fü wü wö mü, wü Abarayama ake Yisaka ne, ma to kpah eyi fü yi, de wü kundu mü, te wüh ena abi ewü ne." ¹³ Te Me mala ngü la nza tete bala, fü engu ayia 'duwa, anü sü ka-ye.

¹⁴ FÜ Yakobo ayia aza mere teme, arükü, ao mbi gbü sü, te Me gü tamu ye tete fefe na la. FÜ ah adu kpah aza fi, bete mü, ayia atökö füh teme la, acu ngü Mere Me di.

¹⁵ Dela si-ngü te Yakobo gü ta iri sü engu la tete, ga, Betele, angü Me gü ta tamu ye fefe na gbü sü la eyi du 'basu.

Dene ngü teka kpi ka Rayele.

¹⁶ FÜ wü Yakobo ayia ace Betele, angbü enü agbü Beteleme,† o Rayele di ta de bu ye. Baka te ewü di la bü te kaje, enü ne, fü lakî ka Rayele ayia akoro teka ayaka. FÜ bu Rayele angbü ekeke 'duwa baneh-ene-la. ¹⁷ Te bu Rayele ngbü fi da emere engu bala ne, fü würüse de te ngbü eyaka wü jaji ne, ayia amala ngü fefe na, gü ba, "Ye mere e akpe cürü de, angü ye ena ayaka ye komoko." FÜ Rayele ayia ayaka ye komoko kpah baka ngü la, fü wawazi akpo angbü enza. ¹⁸ Baka te Rayele yia ekpi tete, fü ah ayia agü

iri mbarase ka-ye la Benoni, te gü ba, "Mere siti kuru." Amba Yakobo du gü nda-ye, gü ba, Benzamina, te gü ba, "Mbarase te ni o maguma ni tete." ¹⁹ FÜ Rayele ayia akpi. FÜ ewü ayia ati engu ciki sela, edere kaje te ngbü enü agbü Beteleme ne. ²⁰ FÜ Yakobo ayia aza mere siti teme, ao füh mbükü Rayele. FÜ teme la ayia angbü fi füh mbükü sela.

²¹ Fütanga ngü la, fü Yakobo ayia sela, anü akoro agbü gara sü de iri ye Migidale-Edere. FÜ engu ayia ade gugu, angbü sela.

²² Fütanga ngü la, fü Rübena, te di de gina ye Yakobo ne, ayia anü ara ake Bila, wara wö ye ne. FÜ Yakobo ayia aje ngü la. FÜ maguma Yakobo ayia anzu teka ngü la cu afa sü.

Dene iri wü di Yakobo

Wü di Yakobo ta te wüh bi ewü agbü Padanarama ne, wüh ta nzükpa de füh ye biri. FÜ ewü ayia akoro 'buru nzükpa de füh ye 'basu de wü Benzamina. ²³ Leya bi ta wü di enga ye 'buru ma'diya. Gina ye Yakobo ta de Rübena. Fütanganga na tîne wü Simiyona ake *Levi, *Yuda, Yisakara, bete Zebulona. ²⁴ Dene iri wü di enga Rayele, wüh ta ngbee 'basu, wü *Yüsefa ake Benzamina. ²⁵ Bila bi ta nda-ye wü ye kpah ngbee 'basu, wü Dana ake Nafatali. ²⁶ Zerifa bi nda-ye wü ye ta kpah ngbee 'basu, wü Gada ake Asera. Dela 'buru iri wü di Yakobo.

Dene ngü teka kpi ka Yisaka

²⁷ Fütanga ngü la, fü Yakobo ayia aje ngü, gü ba, wö ni, Yisaka, gbe tîne eyi fa sü. FÜ Yakobo ayia anü akoro kpakaka kpa gbü Mamare, gbü ndama ka Abarayama ta gügü ne. ²⁸⁻²⁹ FÜ Yisaka ayia akpi. Ah kpi ta gbü gbe ye, o re kaka koro eyi 'buru kama biri teke bala (180). FÜ wü didi, wü Yakobo ake Esawu, ayia ati engu ciki gbü Mamare sela, gbü gö da ta te wüh ti wü wö ye na, Abarayama, gbügbü na ne.

† 35:16 35:16 Ta gbü wü re la, wüh ngbü ta ei Beteleme de Efarata.

36

¹ Dene si-ngü teka wü di Esawu, de wü kundu ye, te wüh eï ewü, gü ba, wü Edomo ne.

² Wü wara Esawu ta 'buru bata. Ewü de 'basu ne ta de wü egba ganzi kpara, te engu za ewü agbü *Kanana. İri gara ta de Ada,* İri gara nda ta Olibama.† ³ İri ehabata wara Esawu ta de Basemata,‡ te wö ye na di ta de İsimayile, afudu ye Esawu ne.

⁴ Wü wara Esawu la bata mini bi ta ye eyi fefe na. Enga Ada ta de Elifaza. Enga Basemata nda de Rüwele. ⁵ Wü di engu Olibama nda-wü de Yewusu, Yalama, bete Kora. Dela ta 'buru İri wü di Esawu, te wüh bi agbü Kanana.

⁶ Fütanga wü ngü la, fü Esawu ayia akö wü wara ye, de wü di ye, de wü kpara gbü nga ye, abe kpah te wü nü ka-ye, de wü e ka-ye 'buru, ayia ace Kanana, anü sü ka-ye kpa gbü gara sü te di nengete ede wü *Yakobo. ⁷ Kükürü de, angü sü, de ta te ewü ra köti tete sela ake Yakobo ne, be ta fü ewü, teka wü mere bi wü nü ka-ewü la, nda tine de. ⁸ Dela si-ngü ta te Esawu yia ce Kanana tete, ago angbü ka-ye kpa füh wü rüvü, kpa te nga nzö köti ka Seyira, te wüh ngbü kpah eï, gü ba, Edomo ne.

⁹ Dene İri wü kundu ye Esawu, te engu di de mere kundu ye nguwa wü kpara ka Edomo ne, te ewü go ngbü kpa füh wü rüvü, te nga nzö köti ka Seyira ne. ¹⁰⁻¹³ Enga Ada, de İri ye ta Elifaza ne, bi wü ye ta 'buru 'buruve. İri wü jaji la ta de Temana, Omara, Zefo, Gatama, bete Kenaza. E'ba'basu wara Elifaza de İri ye Timina ne, bi nda-ye engu ye ngbee biringbö, de İri ye Amaleke. Enga Basemata, de İri ye Rüwele ne, bi nda-ye wü di ye bala. İri wü jaji la ta de Nata, Zera, Sama bete Miza. ¹⁴ Olibama bi ta

nda-ye wü jaji bata. İri wü jaji la ta de Yewusu, Yalama, bete Kora. Olibama ta de ye Ana, ye Zibeyona.

¹⁵⁻¹⁶ Dene İri wü di Esawu, te ewü du koro cögbörö nga nzö nguwa wü kpara. Gina ye Esawu ta de İri ye Elifaza ne, ah ta de wö ye nga nzö nguwa wü kpara lorozi, te ewü ngbü gbü Edomo. Wüh ta de wü Temana, wü Omara, wü Zefo, wü Kenaza, wü Kora, wü Gatama, bete wü Amaleke. Dela ta 'buru wü nga nzö nguwa wü kpara de ta te Elifaza bi ewü me-ye. Wüh ngbü ta eï ewü, gü ba, wü Edomo, angü wüh ra ta köti agbü tö ka Edomo. Elifaza ta de engu Ada, wara Esawu.

¹⁷ Rüwele ta nda-ye de wö ye nguwa wü kpara bala. Wü de wü Nata, wü Zera, wü Sama, bete wü Miza. Dela ta 'buru nga nzö nguwa wü kpara ta te Rüwele bi ewü. Rüwele ta de engu Basemata, wara Esawu.

¹⁸ Gara wara Esawu, ta de İri ye Olibama ne, bi ta nda-ye nguwa wü kpara bata. Wüh ta de wü Yewusu, wü Yalama, bete wü Kora. Dela ta 'buru İri nguwa wü kpara te Olibama, engu Ana, bi koro di.

¹⁹ Dela, 'buru İri wü kundu ye Esawu, te ewü di de nga nzö nguwa wü kpara, te wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü Edomo. Wüh ta 'buru wü angbe cögbörö wü miri gbü nzö nguwa wü la.

Dene İri wü kundu ye Seyira

²⁰⁻²² Seyira§ ta de mere kundu ye nguwa wü kpara, ta te ewü ngbü gügü gbü Edomo, o wü Esawu de wü kpara gbü nga ye go koro, o köti kpala la de ne. Seyira ta de kpara gbü nguwa wü Ori. Ah ta de wü di ye 'bajena. İri wü jaji la ta de Lotana, Sübala, Zibeyona, Ana, Disono, Ezere, Disana, abe kpah te tangbase ka-ewü, de İri ye Timina. Ye Seyira, de İri ye Lotana ne, ta

* **36:2** 36:2 İri wö ye Ada ta de Elono, gbü nguwa wü Ete. † **36:2** 36:2 İri wö ye Olibama ta de Ana gbü nguwa wü Ivo. İri wö ye Ana ta de Zibeyona. ‡ **36:3** 36:3 Basemata ta de engu ni ye Nebayota. § **36:20-22** 36:20-22 Seyira de İri kpara, ah kpah de İri sü.

de wü di ye 'basu, wü Ori ake Em-
ana.

²³ Ye Seyira, de iri ye Sübala ne, ta de wü di ye 'buruve. İri wü jaji la ta de Alavana, Manata, Ebala, Sefo bete Onama.

²⁴ Gara ye Seyira, de iri ye Zibeyona ne, ta de wü di ye 'basu, wü Aya ake Ana. Ana ta de mbarase te nü maka gara ngu, te di wangü, o engu ngbü ta eceka kpi fütanga wü nü ka wö ye kpa gbü gü.

²⁵ Mene ye Seyira, de iri ye Ana ne, bi ta wü jaji ngbee 'basu. Gara de ye komoko, de iri ye Disono, bete jaji wü rüse de iri ye Olibama.

²⁶ Mene ye Seyira, de iri ye Disono ne, bi ta wü jaji komoko bala, de iri wü Emadana, Esebana, Yitarana, bete Kerana.

²⁷ Mene ye Seyira, de iri ye Ezere ne, bi ta wü jaji komoko bata, de iri wü Bilana, Zavana, bete Akana.

²⁸ Mene ye Seyira, de iri ye Disono ne, bi ta wü jaji komoko ngbee 'basu, de iri wü Uca ake Arana.

²⁹⁻³⁰ Dela 'buru iri wü kundu ye Seyira, te di ta gbü nguwa wü Ori ne. Wü di Seyira ta de lorozi la, wüh ta de wü miri gbü nga nzö nguwa wü, gbü tö ka Seyira sela.

Dene wü miri ka Edomo

³¹ Dene iri wü angbe cögbörö miri, te ewü ngbü zoro sü gbü nzö nguwa wü kpara ka Edomo ta 'buru. Wü kpara ka Edomo la o ta nda-wü mere miri kü gügü, o wü kpara ka *Yisaraye le o nda-wü mere miri la de. ³² Gina mere miri ka Edomo ta de Bela, ye Beyora, kpara ka Dinaba. ³³ Fü Bela ayia akpi. Fü ewü adu kpah afe gara mere miri, ao dada na. İiri ta de Yobaba, ye Zera, kpara ka Büzara. ³⁴ Fü Yobaba ayia kpah akpi. Fü ewü adu kpah afe gara mere miri, ao dada na, de iri ye Üsama, kpara ka Temana. ³⁵ Fü Üsama akoro kpah akpi. Fü ewü adu kpah afe gara mere miri, ao dada na, de iri ye Adada, ye Bedada, kpara ka Avita. Adada

sö ta gü ezungba wü de wü nguwa wü kpara ka Midiyana, agbü tö ka wü Müwaba. Fü engu ayia afa wü kpara ka Midiyana la ka. ³⁶ Fü Adada adu kpah akpi. Fü ewü adu kpah aza gara mere miri, ao dada na, de iri ye Samala, kpara ka Masareka. ³⁷ Fü Samala ayia kpah akpi. Fü ewü aza kpah gara mere miri, ao dada na, de iri ye Sawüla, kpara ka Robota.* ³⁸ Fü Sawüla ayia kpah akpi. Fü ewü adu kpah aza gara mere miri, ao dada na, de iri ye Balanana, ye Akabora. ³⁹ Fü Balanana ayia kpah akpi. Fü ewü adu kpah aza gara mere miri, ao dada na, de iri ye Adara, kpara ka Pawu. İri wara Adara ta de Metabele, enga Matarede te iri ni ye na di de Mezaba ne. Dela iri wü angbe cögbörö wü miri ta te ewü zoro sü gbü Edomo ne.

⁴⁰ Dene iri nguwa wü kpara te Esawu bi ewü. Ah de wü Timina, wü Alava, wü Yetete, ⁴¹ wü Olibama, wü Ela, wü Pinona, ⁴² wü Kenaza, wü Temana, wü Mibizara, ⁴³ wü Magadiyele, de wü Yirama. Dela 'buru iri nga nzö nguwa wü kpara, te ewü di ta mere nguwa wü kpara gbü Edomo ne. Wüh 'buru de wü kpara guvu Esawu, angü engu ta me-ye de gina kpara, gbü nguwa wü kpara ka Edomo. Fü ewü angbü egü iri wü sü, te ewü go ngbü gbügbü na ne, te iri nguwa ewü la.

37

Dene ngü ka roto ka Yüsefa

¹ Wü Yakobo ngbü ta ejiji de wü di ye, gbü tö ka wü *Kanana, kpah baka wü kundu wü tane. ²⁻³ Ambadu ye Yakobo ta ladü de iri ye *Yüsefa, te Yakobo ngbü ele ngü kaka, efa nda wü gara wü di enga ni ye la 'buru. Angü ah bi engu tine gbü gbe ye. Te re ka Yüsefa koro tete baka e nzükpa de füh ye lorozi, fü

* **36:37** 36:37 Robota ta ede mere ngu.

Yakobo ayia aza züka bongo de züka tere te ye, ato fü Yüsefa.

Wü gara wü di engä eyi Yüsefa, wü di engä Bila ake Zerifa, wüh ngbü ta eceka kpï fütanga wü kambiliki ka wö wü. Fü Yüsefa angbü de ewü tîne ba mbarase fütanga ewü. Fü wü di engä ni ye Yüsefa la angbü emere siti ngü. Fü Yüsefa adu angbü emala nga siti ngü ka wü di engä ni ye la 'buru fü wö ye.

⁴ Fü wü di engä ni ye Yüsefa awu, gü ba dene, wö ani le Yüsefa ka-ye fa sü ne. Fü ngü la ayia asiti te ewü afa sü. Fü ewü akpo angbü ekpü Yüsefa 'duwa sürü sürü. Wüh le amala züka ngü fefe nda-wü tîne de.

⁵⁻⁷ Ta gbü gara biti biringbö, fü Yüsefa ayia aroto. Fü ah akoro amala nga roto la fü wü di engä ni ye, gü ba dene, "Wü di engä ni ni deyi, ni roto roto gbü biti ne, te ani ngbü ewa ndo. Fü ani adi ezi wü ndo la, da ei ewü baka i-ndo. Fü nda-ni i-ndo ne ayia ae te-ye arü mbiiti tikpi. Fü nda-wü i-ndo la akoro 'buru, angbü ezuru engagira nda-ni la, baka kpara te ecu ngü mere miri la." Te wü di engä ni ye na je nga roto kaka-na la bala, fü ngü la ayia asiti te ewü afa sü. ⁸ Fü ewü akpo emala ngü, gü ba, "Ho! Ye ngbü ele afü te-ye, angbü mere miri gbü nzö ani, fü ani adi nda-ani 'buru esa lö ye? Ye ngbü emala te komö ye de bala neh ene ngü ne?" Tekä ngü la, fü wü di engä ni ye na adu akpü engu tîne 'duwa afa sü, teka ngü te engu mala. Wüh gü ba, "Ah ngbü ecu ngü ye de bala ne, neh teka roto ka-ye la?"

⁹ Fütanga ngü la, fü Yüsefa adu kpah aroto gara roto. Gbü roto la, fü ah awu wü ra ake fe, bete wü küfara nzükpa de füh ye biri, te ewü yia koro 'buru engangagira, angbü ecu ngüngü. ¹⁰ Fü ah adu kpah amala nga roto la fü wö ye, de wü di engä ni ye 'buru. Te wö ye na je ngü la bala, fü mamaguma ayia asiti eküte Yüsefa, gü ba, "De-ye deyi, dela bala

neh ene roto ne? Ye efi nda-ye, gü ba, ni ena ayia cu me-ni, de wü ni ye, de wü di engä ni ye 'buru, acu ngü ye fanü fanü?" ¹¹ Fü wü di engä ni ye na ayia ati ngü la fi emaguma wü. Fü wö ye na angbü fi bü da efi ngü la emaguma ye.

Dene ngü te wü di engä ni ye Yüsefa cïnzi engu di

¹² Gbü gara ra, fü wü di engä ni ye Yüsefa ayia agbü sü ka-wü, de iri ye Eberone ne, aza wü kambiliki ka wö wü, anü di agbü gara sü de iri ye Sekeme.

¹³ Fütanga ngü la, fü Yakobo ayia ai Yüsefa kpaka ye, amala ngü fefe, gü ba dene, "Yüsefa deyi, ni ele atima ye kpaka wü di engä ni ye kpa gbü Sekeme." Yüsefa gü ba, "Wayi, ni le eyi." ¹⁴ Yakobo gü ba, "Ye nü enü, ye ceka wü di engä ni ye, de ye du, ye mala mene ngü te ngbü emere ewü de kpala, de wü kambiliki ne, fü ni, teka fü ni aje gömö ye." Fü Yüsefa ayia sela, anü aceka wü di engä ni ye agbü Sekeme.

¹⁵ Te engu koro tete agbü Sekeme kpala, ah maka wü di engä ni ye de. Fü ah angbü endondoro da egiri ewü. Fü gara komoko akoro amaka engu kpala, ayi-tata, gü ba dene, "De-ye deyi, ah mere baye te ye ngbü endoro de bane? Ye ngbü egiri neh ene?" ¹⁶ Yüsefa gü ba dene, "Ni ngbü egiri wü di engä ni ni. Wüh ngbü de wü kambiliki ka wö ani neh to kaye?" ¹⁷ Fü komoko la alügü ngü fefe, gü ba dene, "Ni je ngü te ewü ngbü emala, gü ba, 'Ani le anü agbü Dotana.' Ah ba e te ewü nü sü eyi kpala la." Fü Yüsefa ayia kpah bü 'duwa ayia, anü afa nga ewü, amaka agbü Dotana kpala.

¹⁸⁻²⁰ Fü wü di engä ni ye Yüsefa ayia aceka kpï, awu engu nengete te ngbü ekoro. Fü ewü akpo angbü emere e, nzürrü! da emala, gü ba, "Yi ceka la! Mürü roto la kpah te ekoro de kpala. Te ah koro eyi la, ah le de nih mörö engu amörö, aza kökö na, asö agbü diri du-kpa-ngu.

Fü nih adu amala fü wö ye na, gü ba dene, 'Siti nü zoro engu eyi, züfa 'buru.' Fü nih awu la ngü gbü roto kaka-na la!"

²¹ Fü Rübena, te di de gina enga ni ewü ne, ayia aje ngü la. Fü ngü la ayia asiti tete afa sü. Fü ah adu afi nga kaje te ni ena aküwa Yüsefa tete na. ²² Fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyī, ah tī fü ani amörö engu amörö de, angü engu de enga ni ani. Te ah bala la, ani za bü engu, ani gü agbü diri du-kpa-ngu. Fü engu akpi ka-ye kpala de tete-ye." Amba Rübena ngbü emala ngü la ka-ye nda de mani, angü fingangü kaka gü ba, te ani gü engu eyi kpala la, fü ni adu aza engu, alügü kpaka wö ni.

²³ Te Yüsefa koro tete kpaka ewü la, fü ewü ayia bü riini, atī tete, azoro engu gö! Fü ewü ayia agbi züka bongo kaka-na, de tere te ye la, asidi. ²⁴ Fü ewü ayia aza engu, anü di, agü agbü diri du-kpa-ngu, te ngu di ta gbügbü na ma.

²⁵ Fü ewü adu angbü ezü kümü ka-wü. Wüh te eceka kpī bane de, gbangbara! te wü Arabī te ewü ngbü ekoro to kpa fügö, agbü Gilada, de wü e ka-wü, baka wü *rü de züka se wü, de wü gara wü züka wü e ka-wü, te ewü enü di, acinzi agbü *Ezepeto. Wüh ngbü bī wü e la ta 'buru füh wü kamele ka-wü.

²⁶ Fü *Yuda, gara enga ni ye Yüsefa ne, ayia awu wü Arabī la. Fü ah amala ngü fü wü di enga ni ye, gü ba dene, "Te ani mörö enga ni ani ne amörö, fü ani acere nga kökö na eküte wö ani la, ani ena amaka gbügbü na neh ene?" ²⁷ Te ah nda bü fingangü ka-ni la, ah le de ani nü enü, za engu, acinzi asidi fü wü kpara te ewü ekoro ne. Fü ani aza jiasse ka-ani la. Angü engu de enga ni ani. Te ani mörö engu la, ah ena adi esiti." Fü ewü ale ngü la te nga wü 'buru.

²⁸ Te wü Arabī koro tete kpaka ewü sela, fü ewü ayia kere, anü agbeke Yüsefa kpa gbü du la, adu di,

ato fü wü Arabī la. Fü wü Arabī la ayia ato mere bi jiasse fü ewü, baka teke biri. Fü ewü aza Yüsefa yo! atafa di agbü Ezepeto.

²⁹ Fütanga ngü la, fü Rübena adu anü akoro füh du-kpa-ngu la, aceka kpī bane, yiri! Yüsefa nda ma! Fü ngü la asiti tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah ayia agbü bongo te ye, asörö traaa! de mere siti gba. ³⁰ Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpaka wü di enga ni ye, ayi-ta ewü, gü ba dene, "Anga mbarase agbü du la nda tīne eyi ma! Ni ena amere baye?" Wü di enga ni ye la le ngü nda-wü de.

³¹ Fütanga ngü la, fü ewü ayia aza meme, amörö. Fü ewü aza bongo ka Yüsefa, ayili gbü ngüte meme la, ³² aza, adu di, agü tatamu fü wö wü, gü ba, "Wö ani deyī, ani maka bongo ne kötö to kpane de ngüte te ye. Ye ceka la bongo engu mbi mbi mbi. Ah ena adi neh bongo ka da? Ah de bongo ka ye ye de?" ³³ Fü Yakobo ayia awu bongo ka Yüsefa teke. Fü ah atī 'duwa de gba, gü ba, "Wuuwu! Ye ra, Yüsefa, e-dene bü bongo ka-mü fanü fanü na? Siti nü zoro mü, sösörö mü eyi luru luru, du züfa mü eyi fere dene na? Ma ena amere baye?" ³⁴ Fü ah ayia asösörö bongo te ye 'buru 'buru. Fü ah adu aza kala bongo ka cinga, ato te ye. Fü ah aku gba kö ye ye la bala, teka mere bi sīkpī.

³⁵ Fütanga mere bi sīkpī la, fü wü didi, wü jaji komoko de wü jaji würüse, ayia akoro 'buru kpakaka na, teka agu mamaguma, de engu ce ngü ka cinga la tīne asidi. Fü Yakobo alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Ni le ngü ka-wü la de. Ni ena aku gba ye ni la bala, zalü te ni ena akpi, ago agbü tö." Fü wö ye Yüsefa angbü fi bü eku gba kökö na bala.

³⁶ Baka te wü Arabī la za Yüsefa, nü di agbü Ezepeto, fü ewü anü acinzi engu fü gara mere kpara ka wü marajümüya kpala de iri ye Potifara.

38

Dene ngü ka Yuda ake Tamara

¹ Gbü gara sīkpī, fū *Yuda ayia ace wü wö ye de wü di enga ni ye, anü angbü agbü gara sü de iri ye Adulama. Fū ah aji gba ye ta ede gba gara komoko de iri ye İra. ² Te Yuda ngbü kpala, fū engu ayia awu gara jaji würüse kpala, egba *Kanana. Fū Yuda ayia ase engu wara ye tete na.* ³ Fū wara ka la ayia abī ye komoko. Fū Yuda agü iiri na Ere. ⁴ Fū wara ka-na adu kpah abī gara ye komoko. Fū ah agü iiri na Onana. ⁵ Fū ewü adu ayia sela, anü angbü agbü gara sü de iri ye Keziba. Fū wara ka-na adu abī kpah gara ye komoko. Fū ah agü iiri na Sela.

⁶ Fū Ere ayia aga, akoro mere komoko. Fū Yuda ayia ase zūka jaji würüse fefe na, de iri ye Tamara. ⁷ Amba Ere, mü ka-mü ta de siti kpara gbü jia Me fa sü. Fū Me ayia amörö mü asidi, teka *siti ngü ka-mü la.

⁸ Fū Yuda ayia ai Onana, amala ngü fefe na, gü ba dene, “Ye ni deyī, ye za bende ye ne eza, fū ye abī ye eküküte na, de ah ngbü da enga ni ye te kpi ne.” ⁹ Te Onana je ngü la, gü ba, “Ye de te ani ena amaka ake bende ni ne, ah ena adi ka-ye ye gina enga ni ni te kpi ne,” fū ngü la ayia asiti tete na afa sü. Tekā ngü la, te Onana dūnda sü rara ake Tamara, engu le ato ye guvu Tamara nda de. Fū ah angbü etökö ngu ye la kötö.

¹⁰ Fū ngü la asiti gbü jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. Fū Me ayia amörö Onana kpah asidi.

¹¹ Fū mere siti cürü ayia ari te Yuda teka ngü la. Fū Yuda afi nga ngü, gü ba dene, “Ngü ladü gbü nga würüse la, angü wü di ni de 'basu ne kpi eyi 'buru esa ngüngü. Titine adu ye ni komoko eyi ngbee biringbö dene. Te ni za würüse la, to kpah fefe na, wara ka tete la, ye ni ne ena akpi ka-ye kpah akpi, ba wü di enga ni ye, te ewü kpi ne.” Angü ah wu,

gü ba dene, Me mörö wü di ni me-ye, teka siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü emere ne, nda de.

Te di bala, fū Yuda ayia amala ngü fū Tamara gbü mani, gü ba dene, “Ye ni, Sela ne, ah ka-ye nda la mba jaji. Ah ti fū ah aza würüse nda la de. Ye ci la nganga na feke, zalü te engu ena aga, akoro memere. Te di bala, ye du la edu, ye ngbü agba wö ye, baka würüse wökö ka-ani, zalü te ye ni la ena aga tete.” Fū Tamara, fū mü ayia adu angbü agba yi kpaka wö mü.

¹² Fütanga wü re la, fū wara Yuda ayia akpi. Fū Yuda aku gbagba na, teke mere bi sīkpī. Fütanga ngü la, fū Yuda ayia amala ngü fū awuba ka-ye, İra, gü ba dene, “Ani nü enü angbü Timena, teka awete kala wü kambiliki ka-ani.” Fū ewü ayia areke te-wü teka anü ka-wü kpala.

¹³ Tamara, mü ka-mü ta gbü laki la, fi agba wü wö mü ba würüse wökö. Fū mü aje ngü, gü ba dene, “Wügbi ni yia eyi teka anü angbü Timena, awete kala wü kambiliki ka-ye kpala.” ¹⁴ Fū Tamara ayia afi nga ngü, gü ba dene, “Wügbi ni fiti ni ka-ye afiti. Ah mala ngü fū ni de mani. Titine yeye na ga koro eyi mere komoko. Ah le ato ni fefe na, wara ka tete fi de. Ah ce ni ka-ye eyi ace. Te di bala ne, ni ena abī ye ake da? Te ah bala, nda-ni mani kpah ladü, te ni ena amere. Ni ena anü, afete engu te kaje. Fū ani amaka ye ake di.”

Fū Tamara ayia 'duwa, agbi bongo ka giri eküte ye ne asidi, adu aza zūka bongo ka-ye, abu eküte ye, abuka nzö ye de gbüra ye di 'buru. Fū ah ayia anü kpa te kaje ka Timena, angbü te di kaje, te enü angbü Enayima. Fū ah angbü efete Yuda kpala.

¹⁵ Te Yuda koro tete na, fū ah ayia aceka kpī, awu gara würüse te ngbü te kaje. Fū ah afi, gü ba, würüse la ngbü egiri wü komoko, angü ah ngbü ewo gbüra ye esa bongo. ¹⁶ Te

* 38:2 38:2 İri wö ye würüse la de Suwa.

di bala, fü Yuda ayia anü akoro kpaka wü rüse la, amala ngü fefe, gü ba dene, “De-ye deyi, ni ngbü ele de ani ngbü ake ye.” Yuda, mü wu, gü ba dene, dela Tamara, wara ye ni ne, nda-mü de.

Te Tamara je ngü te Yuda mala fefe na de bala, fü ah ayi-ta Yuda, gü ba dene, “Te di bala, ye ena ato fü ni neh ene?” ¹⁷ Yuda gü ba dene, “Te ye le eyi fü ani angbü ake ye la, te ni koro eyi kpa gbü Timena la, ni ena atima enga meme fü ye.” Tamara gü ba, “Züka ngü. Te di bala ne, amba mene e te ye ena ace fü ni, fü ah angbü esaka ni, fü ni awu, gü ba, ye mala ngü la eyi fanü fanü ne, ah de neh ene?” ¹⁸ Yuda gü ba, “Te di bala, ye ngbü ele de ni to fü ye neh ene?” Tamara gü ba, “Ye za e gbü kpa ye, ba tüngü, de ye za kpah ku nyari ka-ye, te ye gü gbü ngürü ye la, de ye to fü ni, bete ngbangba ka-ye la, teka fü ni aza ao kpaka ni sene. Te ye tima enga meme la eyi fü ni fanü fanü la, ni ena alügü wü e ka-ye la.” Fü Yuda aza wü e la, ato fefe na. Fütanga ngü la, fü Tamara ayia anü ake Yuda, fü Yuda awu engu wü rüse tete na.

¹⁹ Fü Tamara ayia alügü nga ye, adu kpa eköti. Fü ah ayia agbi züka bongo te ye ne, ao, adu aza bongo ka giri, ato alügü eküte ye. Fü ah adu angbü kpah ba wü rüse wökö. Amba gbü ngü la, Tamara maka bu ka-ye nda-ye eyi.

²⁰ Fü Yuda adu anü akoro agbü Timena. Fü ah aza enga meme la, ayia atima esaka İra, de engu du di fü wü rüse la. Fü ah amala ngü fü İra, gü ba dene, “Ye to enga meme fü wü rüse la, de ah lügü wü e ka-ni, ta te ni ce o kpakaka na ne.” Te İra nü koro agbü Enayima kpala, ah maka wü rüse la nda de. ²¹ Fü ah ayi-ta wü kpara, gü ba dene, “Wü rüse de terane, te ngbü eto te-ye fü wü komoko te kaje ne, ah neh kaye?” Wüh gü ba, “Ani wu wü rüse, te ye mala nganga na la,

nda-ani de.” ²² Te İra du maka Yuda tete, fü ah amala ngü fefe, gü ba dene, “Ni maka wü rüse la nda-ni de. Ni yi-ta wü kpara kpala 'buru. Wüh gü ba, 'Ani wu wü rüse, te ngbü eto te-ye fü wü komoko ne, nda-ani de.' ” ²³ Yuda gü ba, “Ngü ma. Dene ngü ka-ani nda de, angü ni tima meme eyi fefe, ye maka engu nda de. Te di bala, wü e ka-ni la ngbü kpah engbü 'buru kpakaka na kpala, angü wü kpara ena amü ani.”

²⁴ Fütanga fe bata, fü Yuda ayia aje ngü, gü ba dene, “Tamara mere siti ngü eyi! Ah eyi de bu ye. Angü ah du fü te-ye eyi baka wü rüse mürü küla, adi eto te-ye fü wü komoko.” Te Yuda je ngü bala, fü ah ayia atima ngü kpala, gü ba dene, “Te ah eyi bala fanü fanü la, ah le de wüh za Tamara, wüh gü agbü wa, de engu curu, akpi de wü ye la asidi.” ²⁵ Baka te ewü je ngü te Yuda tima la, fü ewü ayia aza Tamara, anü di, de ani gü agbü wa. Fü Tamara ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Kpara te to ye guvu ni ne, wü e kaka-na dene. Wü za la wü e la, wü nü di, agü tatamu na fü wü gbi ni, Yuda, de ah ceka la.” Fü ewü ayia ace kpa te Tamara. Fü ewü ayia aza wü e la, anü di kpaka Yuda. ²⁶ Yuda ga, ni ceka kpi bane de, gbo! te wü e ka-ye! Te Yuda wu ngü la, fü ah ayia kürrrü, amala ngü fü ewü, gü ba, “A'a! Tamara mere siti ngü nda de! Ah de-ni, Yuda, ni dürü ngü la eyi me-ni, angü ni le ato Tamara fü ye ni, Sela, de.” Fütanga ngü la, Yuda du ngbü ake Tamara ba wü rüse tete nda tine de.

²⁷ Fütanga ngü la, fü lakı ka Tamara ayia atı teka ayaka. Amba wü ye de guvu Tamara ne ka-wü nda wü dadase. ²⁸ Fü gara mbarase ayia ato kpa ye etanü. Fü wü rüse te ngbü eyaka wü jaji ne, ayia kere, ai diki ku te kpakpa na, gü ba, “Dela eyi gina.” ²⁹ Fü mbarase ayia alügü kpa ye asidi. Fü gara mbarase ayia aluru sü, akoro. Fü wü rüse la ayia agüka, gü ba dene, “Ah du luru

sü, koro fi me-ye neh baye baye?" Fü ewü agü iri mbarase la Pereze, baka e te wüh gü ba, "E-luru-sü".³⁰ Fütanganga na, fü engu de diki ku te kpa ye ne, adu tîne, amü akoro. Fü ewü agü iri na Zera. Ah ba e te wüh gü ba, "Diki-e".

Dela ngü ta te mere Yuda ake wara wü di ye, ta te ewü kpi ne. Angü Yuda bi wü Pereze ake Zera eküte Tamara.

39

Dene ngü ta te mere Yüsefa agbü Ezepeto

¹ Baka ta te wü di enga ni ye *Yüsefa cinsi engu fü wü Arabi ne, fü wü Arabi la aza engu anü di agbü *Ezepeto. Fü ewü anü kpah acinzi engu fü Potifara, te di de mere kpara ka wü marajümiya ka mere miri ka Ezepeto. Fü Potifara ayia aza Yüsefa, adu di agba ye.

² Fü Yüsefa angbü agba Potifara, kpah baka labi kaka-na. Amba Me ce Yüsefa kpikpi ye nda de. Me ngbü fi bü da ele ta-ngü te Yüsefa, da eto wazi fefe. Tekä ngü la, fü tima ka Yüsefa, te engu ngbü emere de kpala ne, angbü enü ka-ye 'buru mbi. ³ Te Potifara wu, gü ba, Me ngbü eto wazi gbü tima te Yüsefa ngbü emere ne 'buru me-ye, ⁴ fü ngü ka Yüsefa angbü ereke gbü jia Potifara 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Potifara afe Yüsefa, ao ba züka kpara ka tima ka-ye, gbü nzö wü gara kpara ka tima ka-ye eköti la 'buru. Fü ah ace ngü ka wü e ka-ye kpah 'buru nde esaka Yüsefa. ⁵ Baka te Potifara o Yüsefa baka mere kpara teka wü ngü ka-ye bala ne, fü Me ato wazi gbü wü e ka Potifara eköti la 'buru, teka ngü ka Yüsefa. ⁶ Te di bala, Potifara du fi nga ngü teka wü e ka-ye la tîne de, angü ah wu eyi, gü ba, Yüsefa ladü. Fü Potifara angbü tîne de mere tadu, da ezü tîne bü nzia e.

Yüsefa ka-ye ta de züka jaji komoko, te su asu. Ngü kaka-na reke gbü jia wü kpara fa sü. ⁷ Fü ngü

Yüsefa ayia areke kpah gbü jia wara Potifara. Fü wara Potifara angbü eceka Yüsefa 'duwa de gügümü na te ye. Gbü gara ra, fü wara Potifara afiti Yüsefa, gü ba dene, "Yüsefa deyü, ni ngbü ele de ani nü ngbü la mba ake ye." ⁸ Amba ngü la ti ta gbü jia Yüsefa nda de. Fü Yüsefa alügü ngü fefe, gü ba dene, "A'a, bala de. Ye ceka la, titine mürü köti ne fi nga wü ngü de gba ye ne nda tîne de, angü ni ladü sene. Engu ce wü ngü ka-ye eyi 'buru esaka ni. ⁹ Wazi wü e kaka de eköti ne, tîne 'buru esaka ni. Gara e biringbö te engu tiri te ni nda ma. Nzö de-ye, angü ye de wara ka. Te engu ngbü emere züka ngü fü ni bala la, ah ena areke neh baye, te ni ena amere siti ngü, de bala fü mere kpara ka-ni? Te ni mere ngü la bala, ah ena adi de mere *siti ngü gbü jia Me." Amba wü rüse la le ngü te Yüsefa mala la nda de. ¹⁰ Gbü wü sikpi 'buru, fü wü rüse la angbü fi da ekpülü Yüsefa de biri ngü ka-ye la, gü ba, "Yüsefa deyü, ani ngbü ake ye." Fü ah afiti Yüsefa bala ma. Yüsefa le ngü kaka la nda de. Fü Yüsefa ace ka-ye fi bü kpo da engbü ake di.

¹¹ Gbü gara ra, fü Yüsefa ari angbü ka-ye kpa esambü, da emere tima ka-ye. Gbü sikpi la, gara wü bu ye, wü kpara ka tima sela 'buru ma. Ah ngbü ka-ye bü kpikpi ye. Fü wü rüse la akoro amaka engu kpikpi ye bala. ¹² Te wü rüse la wu bala, fü ah ayia 'duwa, ati eküte Yüsefa, azoro bongo kaka-na gö! gü ba dene, "Ani ngbü engbü ake ye titine sene." Baka te Yüsefa wu bala, fü ah ayia agbü rü te-ye kpüla! amü akoro kpa etanü, ace bongo ka-ye ciki esaka wü rüse la sela.

¹³ Te wü rüse la wu, gü ba dene, Yüsefa kpe eyi kpa etanü, ce bongo ka-ye, o eyi esaka ni ne, fü ah afiti nga gara mani ka-ye kere. ¹⁴⁻¹⁵ Fü ah ayia aba rere, de mere gba kpa tikpi, ai gara wü mürü tima ka wati ye 'buru kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi ceka la ngü

ka engä *Ebere ne! Engu koro sene titine dene, agbene ra, gü ba dene, 'Ni le awu ra würose tete.' Ma le nda-ra de! Fü ra ayia 'duwa, abarere kpa tikpi. Te engu wu bala, fü ah ayia amü akoro kpüla kpa etanü, ace bongo ka-ye, ao de esaka ra ne. Ako! Mbarase la! Watï ra za engu, koro di sene, neh teka ne? Tekä ato lümü gbü jia ra?" ¹⁶ Ffü würose la ayia aza bongo ka Yüsefa la, ao, gü ba dene, "Te watï ni du koro eyi la, ah ena aceka ngü gbü ngü la me-ye."

¹⁷ Fütanga ngü la, fü mürü köti adu akoro. Ffü wara ka la ayia kpah bü kere, anü amala nga ngü la fefe, gü ba dene, "Watï ni deyï, ye ceka la bü ngü ka labï, engä Ebere ne, ta te ye se engu, de ah mere tima sene ne. Ah koro fütanga ye ne, avi jia ni 'duwa ba-neh-ene-la!" ¹⁸ Ffü ni ayia aku gba, da eba rere. Ffü cürü ari tete na. Ffü ah ayia de woro, amü akoro kpa etanü, ce bongo ka-ye ciki ede ni kötö sela. Bongo engu, ah dene!"

¹⁹ Te mürü köti je ngü la bala gömö wara ye, fü mamaguma ayia asiti. ²⁰ Ffü ah ayia anü azoro Yüsefa, ai engu, agü agbü ku, gba mere miri sela. Ffü Yüsefa angbü agbü ku kpala. ²¹ Te di bala, fü Me angbü ele ta-ngü te Yüsefa, angü Me ngbü ele engu de maguma ye 'buru. Ffü Me angbü engbü ake Yüsefa, da eto wazi fefe na agbü ku kpala. Ffü ngü ka Yüsefa ayia areke gbü jia mere kpara ka ku la afa sü. ²² Ffü mere kpara la ayia kpah, aza Yüsefa, ao gbü nzö wü kpara ka ku la 'buru. Ffü Yüsefa angbü eceka kpï fütanga wü tima gbü ku sela tine 'buru me-ye ereke areke. ²³ Wü e ka ku 'buru, te Yüsefa ngbü eceka kpï fütanga ewü ne, mere kpara ka ku la du fi nga ewü nda tine de. Angü engu wu eyi, gü ba, Me ladü ake Yüsefa, da eto wazi fefe, gbü wü ngü de te engu ngbü emere ne 'buru.

40

Dene ngü te mere te-ye fü Yüsefa

agbü ku

¹ Ta gbü wü lakï la, wü gara mere kpara ka tima ka mere miri ka wü *Ezepeto ta ladü 'basu. Gara biringbö, tima kaka-na ta teka adi eza ndü'ba ka miri, anü di fefe na de e-manzö gbü ye. Nda gara nda teka adi eza ambata de züka türü-e, enü di fü miri.

Gbü biri sïkpï, fü wü kpara de 'basu la ayia amere *siti ngü gbü jia miri ka Ezepeto la. ² Ffü ngü la ayia asiti gbü jia miri la 'duwa baneh-ene-la. Ffü mamaguma ayia asiti eküte wü kpara ka-ye la. ³ Ffü miri ayia aza ewü, agü agbü ku, kpah gbü sü te wüh gü *Yüsefa gbügbü na ne. ⁴ Ffü mere kpara ka wü marajümüya la ayia amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Yüsefa deyï, ye di eceka kpï fütanga wü mere kpara ka miri la." Ffü wü kpara la ara agbü ku kpala bala teka mere bi sïkpï.

⁵ Gbü gara biti, fü wü kpara ka miri de 'basu la ayia aroto. Si-ngü ta gbü wü roto ka-ewü la 'buru kpikpi ye kpikpi ye.

⁶ Kpurutokokpï la, fü Yüsefa ayia anü kpaka wü kpara la. Ffü ah akoro amaka ewü da efi nga ngü 'duwa ba-neh-ene-la. ⁷ Ffü Yüsefa ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Ah mere neh baye te wü ngbü bü tii, de mere siti fïngangü de bane? E-mere wü neh ene?" ⁸ Wüh gü ba, "Ani ngbü bala kükürü de, angü ani roto roto gbü biti ne. Ani ngbü efi, gü ba, ngü ladü gbü wü roto la. Amba kpara te ena amala nga si roto la fü ani nda ma." Yüsefa gü ba, "Te di bala, wü mala nga roto ka-wü la amala fü ni. Ni ena ayi-ta Mere Me, fü engu asere si roto ka-wü la fü ni. Angü Me de kpara te ngbü esere ngü fü wü kpara 'buru."

⁹ Dela 'duwa, fü mene te ngbü eto e-manzö fü miri ne, ayia amala nga nda-ye roto fü Yüsefa, gü ba dene, "Ni roto gbü biti ne, te ni wu mere siti rïrü. ¹⁰ Rïrü engu la, yakpakpa na bata. Ffü rü la ayia ayi. Ni te eceka de, gbo! te rïri na te

mbe, ngbü ngbaaa bane. ¹¹ Te ni wu e la bala, fü ni awu ndü'ba ka mere miri ne esaka ni. Fü ni ayia akolo rî-rü la, angbü da efi ngungu na. Fü ni ayia atökö gbü ndü'ba la, aza, anü di, ato fü mere miri, kpah fi baka tima ka-ni, ta te ni ngbü emere ne. Dela roto ka-ni te ni roto ne, ah bala.”

¹² Fü Yüsefa ayia amala si-ngü gbü roto kaka la fefe na, gü ba dene, “De-ye deyî, roto ka-ye la, ngü gbügbü na bane. Yakpa rü de te ya bata la, wüh baka sîkpi bata.

¹³ Angü fütanga sîkpi bata, miri ena ayia aï ye engagira ye, amala ngbanga ka-ye. Fü ah ace siti ngü ka-ye la 'buru. Fü ah adu alügü ye gbü tima ka-ye, ta te ye ngbü emere ne. Fü ye adu kpah adi eto e-manzö fefe na.”

¹⁴ Fü Yüsefa adu arü amala gara ngü fü komoko la, gü ba dene, “De-ye deyî, te ye du koro eyi kpa gba mere miri kpala, te ngü la mere te-ye eyi fanü la, ye di efi nga ni. To ye mere e aïrî te ni de. Te ye ena anü amaka miri la, ye mala nga ni fefe, de engu ce kpa te ni, gbü ku sene asidi. ¹⁵ Teka ne de, angü wüh gü ni gbü ku sene bü kükürü bala. Ni mere siti ngü nda-ni de. Siti wü kpara zoro ni ka-wü nda-wü me-wü, ta te ni ngbü agbü sü ka-ani to kpa fügö ne. Fü ewü ayia akoro de ni gbü Ezepeto sene, acinzi ni asidi. Baka te ni ngbü sene, fü ewü ayia aza ni, agü gbü ku bü kükürü dene. Te di bala, si-ngü te ni ngbü di gbü ku sene, ah de neh ene? De ye mala nga ngü la fü mere miri, de ah fi nga ngü teka ni.”

¹⁶ Fü mene kpara te ngbü emere ambata fü mere miri, ayia aje ngü de te Yüsefa mala fü kiri ye, gü ba, roto kaka-na la de züka ngü gbü ye ne. Fü ah ayia amala nga nda-ye roto fü Yüsefa, gü ba dene, “Ni roto nda-ni te ni bî wü kuwu bata gbü nzö ni, de ambata gbü ye, ¹⁷ kpah de mere bi wü türü-e. Fü ni angbü enü de wü e la fü mere miri. Baka

te ni ngbü enü tete, fü mere bi wü lu akoro, adoro wü e de gbü nzö ni la, anza 'buru.”

¹⁸ Fü Yüsefa ayia amala nga nda-ka roto la, gü ba dene, “De-ye deyî, nda-ye roto la, ngü gbügbü bane. Wü kuwu de bata, te ye bî gbü nzö ye la, ah de wü sîkpi bata. ¹⁹ Fütanga sîkpi bata, mere miri ena aï ye engagira ye, amala ngbanga ka-ye. Fü ah amörö ye, agi kö ye te rü etikpi. Fü wü lu akoro angbü edoro kö ye la. Dela ngü gbü roto ka-ye la.”

²⁰ Kpah bala, fütanga sîkpi bata, fü sîkpi ka mere miri, ta te wüh yaka engu gbügbü ayia kpah ati. Fü miri ayia amere karama teka sîkpi la. Fü ah ayia aï wü angbe cögbörö wü kpara ka-ye 'buru. Fü ewü ayia akoro gbü karama la. Fü miri ayia atima wü kpara agbü ku, aza wü kpara ka-ye de 'basu ne, akoro di engagira ye, de wü angbe cögbörö kpara ka-ye la. ²¹ Fü mere miri ayia alügü mene kpara ka-ye, te ngbü eto e-manzö fü ye ne, gbü tima ka-ye, kpah baka e te Yüsefa mala ne. ²² Fü mere miri ayia aza mene kpara ka ambata ne, amörö engu, aza kökö, agi te rü, kpah gegege baka ngü te Yüsefa mala fü ewü la. ²³ Amba kpara te to e-manzö fü miri ne, du fi nga Yüsefa nda de. Ah mala ngari Yüsefa fü mere miri kpah de, angü toto iri ka-ye teka ngü la eyi.

41

Dene ngü te Yüsefa mala nga roto ka mere miri ka Ezepeto di

¹ Fütanga re 'basu, fü mere miri ka *Ezepeto ayia aroto te engu rü ngbü kpa era mere ngu, de iri ye Nile ne. ² Fü ah aceka kpi, awu züka wü yiti lorozi, te ewü 'bo gegere 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü akoro era ngu la, angbü da ezü e ka-wü. ³ Fü gara wü yiti kpah lorozi, te ewü kürü akürü, jogo jogo bala, ayia akoro kpah, efa nga wü bu wü era ngu sela. ⁴ Fü ewü de jogo jogo ne, ayia ati te wü züka ewü la, azüfa,

anza 'buru. Fütanga ngü la, fü mere miri la ayia azükü gbü roto la.

⁵ Ffü mere miri la adu kpah, ati ara. Ffü gara roto adu kpah akoro gbü nzönzö. Ffü ah aroto nzö-ndo lorozi, 'buru eküte lö-ndo biringbö. Ffü nzö-ndo la azi jia ye areke afa sü 'buru mudu. ⁶ Ffü wü gara lö-ndo lorozi adu kpah akö, ao nzö ye kpah lorozi. Amba mene nzö-ndo lorozi de sidi la, yavü ka-wü ayavü, ce bü caca na. ⁷ Ffü wü ca-ndo la adu ati te züka nzö-ndo la, azüfa ewü, anza 'buru.

Dela wü roto ka mere miri te roto. Ffü ah ayia azükü gbü roto ka-ye la.

⁸ Te kpï seke tete na, fü mere miri la adu angbü efi ngü 'duwa efa sü. Ffü ah ayia ai wü mürü landri de wü mürü talara 'buru. Ffü ah ayia amala nga wü roto la 'buru fü ewü. Ffü ah adu ayi-ta ewü, de wüh sere nga si wü roto ka wü yiti, de wü ndo la, fü ni. Ffü wü kpara la agiri si wü roto la ma, wüh maka sisi nda-wü de. Ffü ngü ka roto la angbü fi bü esiti fingangü ka miri la, angü roto la fa wü kpara la eyi 'buru.

⁹ Ffü kpara te ngbü eto e-manzö fü miri ne ayia aje ngü la. Ffü ngü ka *Yüsefa ayia ati emamaguma, teka ngü ta te wüh gü ewü tete agbü ku ne. Ffü ah ayia anü amala ngü fü mere miri, gü ba, "Wayi, mere miri ka-ani, ni de siti kpara. Angü ni mere siti ngü ta eyi fü ye. ¹⁰ Mere miri deyï, baka te ye kö ani, ake kpara ka ambata, gü agbü ku ne, ¹¹ roto koro ta gbü nzö ani 'basu mini kpala. Kpara ka ambata, roto nda-ye roto kpah kpikpi ye, nda-ni kpah kpikpi ye. ¹² Te ani roto roto la, gara engä *Ebere ta ladü agbü ku kpala, te ti de mürü tima ka mere kpara ka wü marajümiya ka-ye la. Ffü engä Ebere la ayia amala nga si wü roto ka-ani la 'buru fü ani. ¹³ Ffü wü ngü te ta engu sere fü ani la, ayia amere te-wü fü ani kpah 'buru bala. Angü ye za ni, alügü da tima ka-ni, baka ta te engä gina. Ffü ye aza kpara ka ambata, agi engu, emörö

te rü. Wü ngü la mere te-wü kpah 'buru fanü baka ta te engä Ebere la mala fü ani. Dela ta ngü te mere te-ye, te ani roto tete agbü ku kpala."

¹⁴ Te mere miri je ngü la bala, fü ah adu afi nga ngü, gü ba, te engä Ebere sere nga si roto ka kpara ka-ni reke areke bala la, ah ti asere nga si nda-ni roto ne de? Ffü ah ayia 'duwa, atima wü kpara ka-ye kpa gbü ku la, ai Yüsefa. Ffü ewü akpe de woro, anü amaka Yüsefa agbü ku la. Ffü ewü aza engu, adürü nzönzö areke areke. Ffü ewü aza züka bongo, ato tete, akoro de engu kpaka mere miri ka Ezepeto la.

¹⁵ Ffü mere miri la ayia amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Ni roto gbü biti ne. Gbü fingangü ka-ni, roto la de ngü gbü ye. Amba gara kpara, de te ena asere si roto la fü ni, nda ma. Ffü ewü ayia amala nga ye fü ni, gü ba, 'Ye ti eyi asere si-ngü gbü roto.' Ffü ni ayia ai ye dene teka ngü la." ¹⁶ Yüsefa gü ba dene, "Wayi bala, miri ka-ni, te Me le eyi la, ah ena asere si roto ka-ye la fü ni, angü ni ti asere si roto la fü ye, de tete-ni, de. Amba ni wu, gü ba, Me tima züka ngü eyi fü ye gbü roto ka-ye la, te ena agu maguma ye."

¹⁷ Ffü miri ayia amala nga roto la fü Yüsefa, gü ba dene, "Ni roto bala, te ni rü ngbü era mere ngu Nile ne. ¹⁸ Ffü wü yiti lorozi, te ewü 'bo, gegere agegere 'duwa ba-neh-ene-la, fü ewü ayia akoro da ezü e ka-wü füh gümbe, era mere ngu la. ¹⁹ Ni te edu awu kpala de, fü wü gara ewü, te ewü kürü akürü, kpah lorozi, koro kpah eyi. Ni wü wü yiti, te ewü kürü siti bala, gügü la fi de. ²⁰ Ffü siti wü yiti la ayia ati te züka wü bu wü la, azüfa ewü 'buru. ²¹ Te wü siti yiti la züfa wü bu wü la nza tete na, wüh 'bo koro memere kpah de. Wüh kürü ka-wü fi bü akürü, jogo jogo te nga wü la. Fütanga ngü la, fü ni ayia azükü.

²² Ffü ni adu aroto kpah te biri lö-ndo yaba nzö ye lorozi. Ffü ah azi jia ye 'buru mudu tete. ²³ Ffü ni

adu kpah awu gara lö-ndo, de nzö ye kpah lorozi. Amba mene nzö-ndo la yavü ayavü, ce bü caca. ²⁴ Fü cando la ayia azüfa wü züka ndo la 'buru, anza ka.

Dela roto te ni roto. Fü ni amala nga roto la fü wü mürü talara 'buru. Fü roto la afa ewü 'buru. Kpara esüka ewü te ena asere si roto la fü ni nda ma."

²⁵ Fü Yüsefa ayia amala ngü fü mere miri la, gü ba, "Mere kpara deyü, wü roto de te ye roto 'basu la, si-ngü gbü ewü ka-ye ngbee biringbö. Me wu eyi, gü ba, gara ngü ladü kpa engagira nü, te ni, Me, ena amere. Fü ah akoro amala nga ngü la 'buru gbü roto ka-ye la, teka fü ye areke te-ye, angbü nzo. ²⁶ Wü züka yiti de lorozi, de wü züka nzö-ndo la, wüh ka-wü de wü züka wü re lorozi, te ena akpo enatikine. Si-ngü ka-ewü 'buru biringbö. ²⁷ Teka siti wü yiti, de siti wü nzö-ndo la, wüh de siti wü re ka kpiri tala, kpah lorozi, te ena akoro fütanga züka wü re la. ²⁸ Si-ngü gbü ewü kpah 'buru biringbö, baka te ni mala fü ye la.

Dela ngü te Me sere fü ye, teka ngü de te Me ena amere kpa engagira nü. ²⁹ Mene wü re de te ewü ena akpo enatikine baka wü re lorozi ne, ah ena adi 'buru de züka wü re, te wü kpara ena angbü de mere bi wü zü-e esaka wü afa sü, gbü Ezepeto sene. ³⁰⁻³¹ Fütanga ngü la, fü mere siti kpiri tala ayia ati gbü nzö wü kpara ka Ezepeto sene kpah 'buru. Siti tala la ena amere wü kpara kpah de wü re lorozi. Fü wü kpara angbü de mere cinga. Fü ewü angbü efi nga züka wü e, ta te ewü ngbü emere gbü züka wü re la ma. Wüh fi nganga, maka de, angü zü esaka ewü tine ma. Fü mere siti cinga la ayia afü kere wü kpara kerekere gbaa. ³² Ngü de te ye roto roto la tete dü 'basu ne, ah kükürü de, angü Me ngbü emala ngü la kpekpeke, gü ba, 'Ngü

te ni ena amere la, ah ti ayiri nda tine de.' "

Dela ngü te Yüsefa mala fü mere miri ka Ezepeto la, teka roto kaka-na.

³³ Fü Yüsefa adu, anda'ba te-ye, ato fingangü fü mere miri la, gü ba dene, "Mere kpara deyü, ah ena areke afa sü, te ye ena areke te-ye mbi mbi mbi, gbü züka wü re de lorozi ne, teka mere kpiri tala te ena akoro ne. Te di bala, ah le de ye giri züka kpara ka-ye, te jijia mba amba, teka fü ye afe engu, ao gbü nzö wü kpara ka-ye 'buru. Fü kpara la angbü mere kpara fütanga ye.

³⁴ Ah ena adi bü nzö engu kpikpi ye ne de. Ah le de ye fe kpah wü gara kpara, ao ewü fütanganga na, gbü nzö wü gara koti ka-ye biri biri 'buru, de wüh di ele ta-ngü te mere kpara la. Fü wü kpara la angbü ebiti wü e, eo gbü kafa ka-ye, ace ao bala, teka siti tala te ena akoro. Te ah de laki ka ndo, anga laki gara zü koro me-ye la, ah le de kpara ye süka e ka-ye la gbü wü 'buruve, de ah za süsüka na biringbö, ah to fü ye. Fü ye aza ao, teka aküwa wü kpara gbü mere kpiri tala te ena akoro. ³⁵ Ah le de wü kpara di ebiti mere bi wü zü gbü kafa ka-ye bala, gbü wü re de lorozi ne 'buru. Fü ewü adi eceka kpi fütanga wü zü la aceka mbi mbi mbi ereke areke. Fü ah angbü kpala, ³⁶ angü mene gara re lorozi, de te ena akoro sisi nga engu la, ah ena adi tine siti wü re. Te ye mere bala la, wü kpara ena angbü ekoro, adi emaka wü e 'buru kpaka ye. Fü ewü aküwa esaka mere kpiri tala la. Dela ngü te ni fi, gü ba, ah ti ati de ye mere bala."

Dela ta fingangü te Yüsefa to fü mere miri ka Ezepeto, teka kpiri tala te ena ati gbü nzö wü kpara ne.

Dene ngü te mere miri o Yüsefa tete, mere kpara gbü Ezepeto

³⁷ Fütanga ngü te Yüsefa mala fü mere miri la, fü ngü la ayia ati gbü jia miri 'duwa kpini. Fü wü angbe cögbörö kpara kaka-na ale kpah ngü

la bala. ³⁸ Fū miri adu amala ngü fū wü angbe cögbörö kpara ka-ye la, gü ba dene, “Züka ngü! Wü ceka la komoko la! Engu de kpeke kpara, te Me to wazi fefe na me-ye. Ni ena aza engu, ao kpara te ena adi ebiti wü e la me-ye gbü Ezepeto sene. Angü ani tī amaka kpeke kpara bakaka la ndani de.”

³⁹ Fū mere miri la adu amala ngü fū Yüsefa, gü ba dene, “Yüsefa deyī, ni wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye wu ngü eyi fa sü, angü Me gü tamu ngü, de te ena amere te-ye kpa engagira nü, ne eyi fū ye. ⁴⁰ Te di bala, ni ele ao ye fütanga ni, teka fū ye angbü gbü nzö wü sü ka-ni ne 'buru, de wü kpara ka-ni ngbü 'buru esaka ye.”

⁴¹⁻⁴² Fütanga ngü la, fū mere miri la ayia 'duwa, aza tüngü ka miri ka-ye, ato te jikpa Yüsefa. Fū ah amala ngü fefe na, gü ba, “Tītine, ni o ye eyi mere kpara gbü sü ka-ni ne 'buru.” Fū ah adu kpah aza mere bi züka wü bongo ka-ye, ato fū Yüsefa. Fū ah aza züka mangba'da gbü dikise, agü gbü ngüngürü na. ⁴³ Fū ah aza arabīya, te wü nü ngbü egbeke, ato kpah fū Yüsefa. Te wü kpara wu Yüsefa da enü de arabīya la, fū ewü angbü 'buru da emī koko, de wü karayi, da egbo nga iri Yüsefa di.

⁴⁴ Fū miri la adu amala ngü fū Yüsefa, gü ba dene, “Yüsefa deyī, ni o ye eyi fütanga ni. Kpara gbü Ezepeto sene, te ena amere ngü eta kuru jia ye, ena adi ma. Ni to wazi eyi fū ye, teka amere tima la di 'buru. Gara kpara te ena ayi-ta ye, gü ba, ‘Ye mere ngü bala, neh teka ne?’ ne, ah ena adi kpah ma. Te kpara le amere ngü sene la, ah ena ayi-ta ye feke. Dela ngü te ni, mere miri, mala me-ni bala.”

⁴⁵ Fū mere miri la adu agü iri Yüsefa tīne Zafenata-Paneya, te di de iri ka wü Ezepeto. Fū ah adu aza gara jaji würüse de iri ye Asenata, ato fū Yüsefa, de ah ngbü wara ka

tete. Asenata ta de ye gara mere kpara, de iri ye Potifera.*

⁴⁶ Dela ngü ta te mere miri ka Ezepeto fe Yüsefa tete, ao engu gbü nzö wü sü ka-ye 'buru, o re ka Yüsefa di ta la bü ngbee teke biri de füh ye nzükpa. Fū Yüsefa angbü endoro te nga nzö wü kötī ka Ezepeto la 'buru, da eceka tima ka ndo, te wüh ngbü ebiti gbü wü sü la tīne 'buru me-ye.

⁴⁷⁻⁴⁸ Fū wü Yüsefa akpo de tima ka-wü la, angbü da endoro, da ebiti wü zü la, angü wü kpara mere zü ta gbü wü re la 'duwa ba-neh-ene-la. Fū wü e arī tīne 'duwa ba sirimbi la. Fū e angbü kötö 'duwa faaa! Fū wü kpara angbü eto wü e la, fū wü Yüsefa angbü ebiti gbü wü kafa ka mere miri, te wüh jī te nga wü nzö kötī la 'buru. Fū wü Yüsefa angbü emere tima la kpini kpini bala, teka wü re lorozi la 'buru. ⁴⁹ Fū wü kafa la asi 'buru de wü e gbü wü gbe gbe gbe, dada te wüh ena atanga nda tīne ma.

⁵⁰⁻⁵² Gbü züka wü re lorozi la, fū Yüsefa ayia abī wü jaji komoko 'basu ake wara ye, Asenata ne. Fū Yüsefa agü iri gina ye ye la Manase, gü ba, “*Siti ngü ta te wü di enga ni ni mere ni di ne, ni ce eyi fū ewü 'buru.” Fū engu adu agü iri e'ba'basu na la Efürayīma, gü ba, “Me to wazi eyi fū ni. Ni sibi eyi gbü sü, ta te ni maka mere cinga tete na ne.”

⁵³ Fū mene züka wü re de lorozi la ayia anza. ⁵⁴⁻⁵⁵ Fütanga ngü la, fū mere siti kpīri tala ayia atī gbü nzö wü kpara, kpah baka ngü ta te Yüsefa mala ne. Fū tala la angbü eyükü sü gbü sü ka wü Ezepeto 'duwa ayükü. Fū ah atī kpah gbü nzö wü kpara te nga wü gara sü füh kotö la nde 'buru. Fū wü kpara ka Ezepeto aci 'buru de gba. Fū ewü akpo angbü enü kpaka miri, angbü eku gba fefe na teka e-mazü. Angü e-mazü ka-ye duu gbü kafa ka mere miri ka Ezepeto la. Fū miri la

* **41:45** 41:45 Potifera ta de kpara te di de mürü gele ka Ono.

angbü etima ewü kpaka Yüsefa, gü ba, “Wü nü, wü se e esaka Yüsefa la, teka fü wü aküwa.” ⁵⁶ Te Yüsefa wu bala, fü ah ayia aü mö wü kafa, akpo da ecinzi wü e la fü wü kpara. ⁵⁷ Fü gara wü kpara agbü wü gara sü angbü kpah ekoro da ese wü e kpaka Yüsefa gbü Ezepeto sela, angü tala ti ta te nga wü sü füh kotö ne 'buru.

42

Dene ngü ka wü Yüsefa de wü di engä ni ye

agbü Ezepeto

¹ Ta gbü wü re ka mere kpiri tala la, wü *Yakobo, wö ye *Yüsefa, ngbü ka-wü ta fi agbü tö ka wü *Kanana kpala. Baka te mere kpiri tala la ti tete, fü tala la azoro sü, akoro agbü tö ka Kanana kpah 'buru. Fü tala la angbü emere wü Yakobo agbü Kanana kpala 'duwa ba-neh-ene-la. Fü Yakobo ayia aje ngü, gü ba, “Ndo ladü agbü *Ezepeto.” Fü ah ayia amala ngü fü wü di ye, gü ba dene, “Wü di ni deyï, ah mere neh baye, te wü ngbü bü eceka kpi, da ekpi tala de bane ne? ² Wü yia eyia, wü nü agbü Ezepeto, wü se mba ndo, adu di, fü ani ezü ka tala te ani ke. Angü ni je eyi, gü ba, ndo ladü agbü Ezepeto kpala.”

³ Fü wü didi ayia ale ngü la. Fü ewü ayia baka wü kpara nzükpa, anü agbü Ezepeto, teka ase ndo. ⁴ Amba Yakobo le de Benzamina, te di de zu engä ni ye Yüsefa ne, mere e anü gbü nga wü di engä ni ye la nda de, angü gara siti ngü ena amere engu te kaje. ⁵ Fü wü di Yakobo la anü amaka te-wü de wü gara wü bu wü, te ewü ngbü kpah enü ase nda-wü jia ndo agbü Ezepeto la. Angü mere tala la ti gbü tö ka Kanana kpah 'buru.

⁶ Amba Yüsefa, mü ka-mü ta mere kpara fütanga mere miri ka Ezepeto la. Mü kpah me-mü de kpara te ngbü ecinzi wü ndo la. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü enü ese ndo

ne, ngbü ekoro kpaka Yüsefa feke. Te di bala, fü wü di engä ni ye na ayia akoro kpah kpakaka na, teka ase ndo ka-wü. Fü ewü ayia abu nzökuta wü engagira Yüsefa, angbü ecu ngüngü. Amba wüh wu ta, gü ba, Yüsefa de engä ni ani, ne nda-wü de.

⁷⁻⁹ Fü Yüsefa ayia awu wü di engä ni ye teke. Fü ah angbü eceka ewü, te ewü ngbü ebuka gbüra wü, da ecu ngü ye ne. Fü ah afi nga roto ka-ye, ta te engu roto ne, amaka. Fü ah ayia amere mani, afü te-ye fü ewü baka ganzi kpara, da emala ngü fü ewü gbü mö ka wü Ezepeto. Fü gara kpara angbü efü ngü la, gbü mö ka wü *Ebere. Fü Yüsefa angbü emala ngü fü ewü 'duwa kuwa kuwa bala, gü ba dene, “Yi koro neh kaye?”

Fü ewü alügü ngü, gü ba dene, “Ani koro ka-ani agbü Kanana, agiri mba engä ndo, ase.” Yüsefa gü ba dene, “Yi ngbü esu ka-yi wu! Yi de wü mürü mani! Yi koro sene de mani, awu tö ka-a ne, teka adu amala nganga na fü wü vügü!”

¹⁰ Wüh gü ba dene, “Mere kpara, ah bala de. Ani koro ka-ani bü nzö teka ase ndo. Ani de wü mürü mani nda-ani de. ¹¹ Ani ka-ani 'buru de wü di kpara biringbö. Ani de züka wü kpara. Fanü fanü, ani su wu de.”

¹² Yüsefa gü ba dene, “Wü ngbü esu ka-wü dela wu! Wü ka-wü nda-wü wü mürü mani fanü! Wü ena adu amala nga tö ka-ani ne fü wü vügü ka-ani!”

¹³ Wüh gü ba dene, “Mere kpara deyï, ani enda'ba te-ani fü ye. Ani su wu nda-ani de. Ani ka-ani 'buru de wü di kpara biringbö. Wö ani bi ani ta baka wü kpara nzükpa de füh ye 'basu. Fü gara engä ni ani biringbö ayia adürü. Ambadu ka-ani ladü kpa eköti, kpaka wö ani, agbü Kanana kpala.”

¹⁴ Yüsefa gü ba dene, “Wü ngbü fi bü esu wu, neh teka ne? Ni wu eyi, gü ba, wü de wü mürü mani! ¹⁵⁻¹⁶ Te ah bala, ni ele awu ngü ka-wü la mbi

mbi mbi. Ni ena aza wü, agü 'buru agbü ku. Fü ni awu la ngü ka-wü la. Angü wü mala eyi fü ni, gü ba dene, 'Gara engä ni ani kpah ladü kpaka wö ani kpala.' Te di bala, ni ele awu engä ni wü la cu de jia ni feke. Gara süka wü biringbö nü za engu, koro di fü ni. Te ah koro de engu eyi la, fü ni awu, gü ba, wü mala eyi zu ngü fanü fanü. Fü ni ace kpa te wü. Te ah du koro de la, amba wü ka-wü de wü mürü mani." Fü Yüsefa akina lö mere miri ka wü Ezepe to la, gü ba, "Te yi koro de engu de la, yi du agbü Kanana kpah de. Yi ena angbü gbü ku sene, zalü te ma ena awu engä ni yi la cu de jia ra." ¹⁷ Fü Yüsefa ayia aza ewü, agü agbü ku. Fü ewü ara kpala sikipä bata.

¹⁸ Fütanga sikipä bata la, fü Yüsefa atima kpära de wüh za ewü, koro de ewü engagira ni. Fü ah arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyï, ni ele aküwa wü, angü ni ka-ni de kpära ka Me. Te di bala, ni ele ngü biringbö de wü mere, fü ni ace kpa ni te wü. ¹⁹ Ni le de gara süka wü biringbö ngbü ciki gbü ku sene. Fü gara wü la ayia ago de ndo fü wü kpära ka-wü de kpa eköti la, de wüh zü ka tala. ²⁰ Te wü du koro eyi kpa eköti la, de wü za engä ni wü engu la, du di fü ni kpakine. Te ni wu mbarase la eyi cu de jia ni la, ni ena awu, gü ba, ngü ka-wü eyi fanü, fü ni ace kpa te wü." Te wüh je ngü la, fü ewü ayia 'buru ale ngü la.

²¹ Fütanga ngü la, fü ewü akpo da ero mö esüka wü sela, gü ba dene, "Yi ceka la! Mere kuru koro kpah eyi eküte nih dene! Maguma Me siti eyi eküte nih, teka mere *siti ngü, ta te nih mere eküte Yüsefa ne. Angü ah ku gba ta te-ye eyi fü nih ma, nih le ngü tete na de. Nih wu cicinga na kpah de. Dela eyi mere siti dürü ngü ka-nih, te nih mere." ²² Fü Rübena ayia amala ngü fü wü di engä ni ye la, gü ba dene, "Ni mala ta fü wü eyi, gü ba dene, 'Ani mere e amere siti ngü fü mbarase la de.' Wü le aje

ngü, de ta te ni mala fü wü ne, 'buru 'dö de. Enatikine ani maka mere siti kuru eyi gbü ngü la."

²³ Yüsefa, mü ngbü eje ngü, de te wü di engä ni mü ngbü emala esüka wü, la nde 'buru. Amba wüh wu bala nda-wü de, angü Yüsefa ngbü emala ngü fü ewü 'buru gbü ganzi mö. Fü gara kpära angbü efü ngü la fü ewü. ²⁴ Te Yüsefa je ngü de te ewü ngbü emala la, fü ziki'di gba ayia amo engu. Fü ah ayia afü kpa ekere e, angbü eku gba kpala, angü wüh ena awu ngura gbü jia ni wu. Fü ah aku gba kpala baaala, ayia atüka te-ye, adu kpäka wü di engä ni ye. Fü ah adu aza gara süka ewü de iri ye Simiyona ne, ai engu gbü jia ewü sela, agü agbü ku. Fü ah ace kpa te wü bu ye na.

Dene ngü teka dudu ka wü di engä ni ye Yüsefa agbü Kanana

²⁵ Fütanga ngü la, fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü mürü tima ka-ye, gü ba dene, "Wü nü enü, wü cö ndo gbü wü kombo ka wü kpära ne, de wü to kpah gara e-mazü fü ewü teka kaje." Amba Yüsefa le aza jiasa esaka wü di engä ni ye la nda de. Fü ah afi nga mani, amala fü wü kpära ka-ye la, gü ba, "Wü kpära ka-ni deyï, te wü za jiasa ka wü kpära la eyi la, de wü za jiasa la, lügü fü ewü zirrri, gbü mani, gbü kombo, gbü jia ndo ka-ewü la." Fü wü kpära ka Yüsefa la adu amere kpah bala.

²⁶ Fü wü di engä ni ye Yüsefa ayia abï jia ndo ka-wü gbü wü kombo la, ao füh wü dongi ka-wü, angbü ego di kpa eköti.

²⁷ Te wüh ngbü ego tete na, fü sü atï te ewü te kaje. Fü gara süka ewü ayia afuru mö kombo ka-ye, teka acö jia ndo, ato fü dongi ka-ye. Ah ga, ni ceka kpï de, gbo! te jiasa ka-ye gbü jia ndo la. ²⁸ Fü ah adu amala ngü fü wü di engä ni ye, gü ba dene, "Wü di engä ni ni deyï, wü ceka la! Nda-ni jiasa, de te ni se ndo di ne, ka-ye ladü dene!" Fü ewü aci 'buru angbü eyi ayi ka cürü. Maguma ewü tine

kpo ma. Fū ewü agü ba dene, “Ata! Me mere fū ani de bane neh ene ngü ne?”

²⁹ Fū ewü ayia ago akoro kpa eköti, kpaka wö wü, agbü *Kanana. Fū ewü ayia amala nga ngü la 'buru fū wö wü, gü ba dene, ³⁰ “Wö ani deyī, ngü mere ani agbü Ezepeto kpala fa sü. Komoko de kpala, te di de mere kpapa ka wü Ezepeto, te ngbü ecinzi ndo ne, ngbü emala ngü fū ani 'duwa kuwa kuwa bala. Ah gü ba, 'Ani de siti wü kpapa. Ani koro gbü mani, awu sü ka-ani.’ ³¹ Ani gü ba, 'Ah bala de. Ani de mürü mani nda-ani de. Ani de züka wü kpapa, te ani yia cu agba wö ani. ³² Ani 'buru wü di kpapa biringbö, angü wüh bi ani 'buru nzüka de füh ye 'basu. Fū gara enga ni ani ayia adürü. Amba gara na ladü kpa eköti akine.’ ³³ Mere kpapa la gü ba dene, 'Ni ele awu ngü te ani mala ne cu de jia ni. Te ah bala la, ni ele fū Simiyona angbü ciki kpala, de du ani ne lügü nga wü, du de jia ndo fū wü kpapa ka-ani kpa eköti, teka tala.’ ³⁴ Ah gü ba dene, ‘Te ani du koro eyi kpa eköti kpakine la, de ani za enga ni ani, Benzamina ne, du koro di, teka fū ni awu engu cu de jia ni. Te ni wu engu eyi la, fū ni ale, gü ba, ngü ka-ani, ka-ye fanü. Fū ni adu ace kpa te Simiyona, teka fū ani adu tīne, angbü ese wü e-mazü ka-ani ba e te ani ngbü ele.’ Dela ngü de te mere kpapa ka wü Ezepeto la mala fū ani kpala. Fū ani ayia alügü nga ani, adu akoro dene.” Dela ngü te wü di enga ni ye Yüsefa mala fū wö wü.

³⁵ Baka te ewü kpo ngbü eü wü kombo ka-wü, teka afü jia ndo la gbü wü gara e ne, wüh te eceka de, gbo! te jiase ka-ewü, ta te ewü se ndo di ne, ka-wü 'buru ladü te nga wü biri biri 'buru. Te wüh wu jiase la, fū ewü angbü de mere cürü te wü, de wü wö wü 'buru.

³⁶ Fū wö ewü, Yakobo, ayia amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Yi ceka la bü mere siti cinga de eküte ra

ne! Yüsefa dürü kpah eyi! Simiyona dürü kpah eyi! Yi yia kpah eza Benzamina esaka ra asidi! Ma ena amere ngü ra tīne neh fe? Yi ena aza engu, adu di kpala, amere de engu neh ene? Ööö! Wüh le amörö wü di ra ne anza fere le 'buru?”

³⁷ Fū Rübena ayia amala ngü fū wö ye, gü ba dene, “Wö ni deyī, ah bala de. Ye to Benzamina esaka ni, de ni ceka kpi fütanganga na meni. Ye fi nga ngü de. Angü engu ti akpi de. Ni ena adu de engu, akoro di kpapa ye akine. Te ni du koro de engu de la, de ye za wü di ni de 'basu ne, ye mörö ewü asidi dada na.” ³⁸ Yakobo gü ba dene, “A'a! Ni le bala de! Ye ni Benzamina nü de! Angü ni ewü bi ewü ngbee 'basu ake Yüsefa. Yüsefa kpi kpah eyi. Dudu esaka ni ngbee biringbö dene. Te siti ngü mere engu esaka wü kpa te kaje la, ni ena amere dela tīne neh baye? Engu dela, ni ena akpi tīne ka mere cinga de? Ye ni, Benzamina, ti anü de wü kpala de! Ni mala eyi dela!”

43

Dene ngü ka Yüsefa ake Benzamina

¹⁻² Fütanga ngü la, fū wü *Yakobo ayia angbü ezü ndo, ta te wüh koro di agbü *Ezepeto ne, anza. Amba mere kpiri tala la ka-ye fi ladü. Fū Yakobo ayia amala ngü fū wü di ye, gü ba dene, “Wü di ni deyī, wü du la kpah edu agbü Ezepeto, teka ase gara jia ndo, adu di fū ani.”

³ Fū *Yuda ayia amala ngü fū wö ye, gü ba dene, “Ani ena amere neh baye? Angü mere kpapa de ka wü Ezepeto la mala ta ngü fū ani eyi kpekpeke, gü ba dene, ‘Te ani le adu kpapa ni kpala la, ah le de ani za enga ni ani, Benzamina, du di kpo. Te engu ma la, de ani mere e adu akoro kpala tīne de.’ ⁴ Te di bala la, te ye le eyi de ani du kpah, ase gara ndo kpala la, ah le de ani nü tīne de wü Benzamina. ⁵ Te ye le de la, ani ti te ani ena anü kpala

kpikpi ani nda-ani kpah de, angü komoko la mala ta ngü fü ani eyi 'duwa kpekpeke, gü ba dene, 'Te ani du kpala kpikpi ani la, ah ena adi esiti.' "

⁶ Yakobo gü ba dene, "Anga yi mala nga engu ni yi fefe na, neh teka ne? Te engu di ka-ye ta kpa eköti akine ne. Dela siti ngü! Yi to mere cinga te ra bala, neh teka ne?"

⁷ Wüh gü ba dene, "Wö ani deyi, komoko la ngbü ta eyi-ta ani 'duwa kpini kpini, teka wü ngü de kpa gba ani kpakine ne 'buru, gü ba dene, 'Wö ani ladü de jia ye? Anga gara engu ni ani kpah ladü?' Te mere kpara yi-ta ngü bala la, de ani nga tîne bü anga? Ani wu ta neh kpo, gü ba, engu ena ayi-ta ani teka Benzamina, de ani du koro de engu? Ani wu bala de. Dela si-ngü te ani mala nganga na tete na ne."

⁸ Fü Yuda ayia amala ngü fü wö ye, agü ba dene, "Wö ani deyi, ye ce kaje fü Benzamina, de ani nü de ewü, ase ndo, angü ani ena akpi anza de wü jaji ka tala. ⁹ Ni ena adi eceka kpi fütanga Benzamina me-ni, zalü te ani ena adu akoro de ewü kpaka ye akine. Te ni du koro de engu de la, de liya engu la ngbü tîne gbü nzö ni fi mere badi. ¹⁰ Te di bala, ah le de ani nü 'duwa anü enatikine, angü ani du ra eyi fa sü dene. Te ye ena angbü ta etiri engu de la, de ani nda nga ani agbü Ezepeto dene eyi du 'basu."

¹¹ Yakobo gü ba dene, "Te ah bala la, ah le de wü mere wü ngü bane. Wü za wü züka wü e, te di kpa gbü sü de sene ne, ba *se-mü, bete züka wü ri-rü, de wü gara rü ka wuru de se ye, bete kölokö ka wü. Dela wü e te ewü ena aza, anü di, ato fü mere kpara la, baka takpa ka-wü fefe na. ¹² Wü za kpah mere bi jiasse, teka ase ndo di. Fü wü aza kpah gara jiasse, da engu ta te wüh lügü gbü kombo ka-wü ne. E-wu neh da, wü kpara la mere ngü la gbü iri-to.

¹³ Kpah bala, ah le de wü za engu ni wü, Benzamina, eza gbü nga wü. De

wü yia 'duwa enatikine, anü agbü Ezepeto, kpaka komoko la. ¹⁴ Mere Me di de wü, de gbüra wü reke gbü jia komoko la areke, de mamaguma gu eküte wü agu. Fü ah alügü engu ni wü, de te engu zoro, tiri o de kpala ne. Kpah bala, Me gu mamaguma, de engu mere e ato kpa ye te Benzamina kpah de. Wü nü enü, Me ladü. Te wü kpara le amöro Benzamina la, wüh möro emöro."

¹⁵ Fü wü di Yakobo ayia 'duwa kere, aza wü takpa la, areke 'buru, aza kpah jiasse, ta te wüh lügü fü ewü gbü kombo ne, bete gara jiasse, te ewü ena ase ndo di. Fü ewü ayia tîne de wü Benzamina, anü agbü Ezepeto.

Te wüh koro kpala, fü ewü anü kürrrü, asere te-wü kpaka *Yüsefa. ¹⁶ Te Yüsefa wu Benzamina esüka wü di engu ni ye la, fü ah ayia amala ngü fü mere mürü tima ka-ye la, gü ba dene, "Ye wu eyi, wü komoko ne, wüh de wü ngba ka-ani. Ye za ewü, ye du de ewü kpa eköti. De ye nü, ye za mere siti yiti, ye wa, de wüh mere fü ani. Angü ani ena azü e ka tura enatikine de ewü." Amba wü di engu ni ye Yüsefa wu engu nda-wü la fi de. Ah gbü jia ewü ka-ye ba ganzi kpara la. ¹⁷ Fü mürü tima ka Yüsefa la ayia aza ewü, anü de ewü kpa gba Yüsefa, kpah baka ngü te engu mala fefe na la.

¹⁸ Te wüh koro te möngiti 'baranga ka Yüsefa, fü mere cürü akpo ari te wü, angü wüh ngbü efi, gü ba dene, "Wüh ngbü efiti ani, ari de ani kpala, teka azoro ani gbü iri-to, akö wü nü ka-ani 'buru, adu afü ani, ao labi ka-wü tete. Ani wu de, anga maguma ewü ngbü esiti te ani ne, teka jiasse ka-ewü, ta te ewü lügü fü ani gbü jia ndo ne?" ¹⁹ Fü ewü ayia ace te-wü, arü ka-wü ciki emöngiti 'baranga la, gü ba, te ani ri kpala la, wüh ena azoro ani.

Fü ewü amala ngü fü komoko ka Yüsefa la, gü ba dene, ²⁰ "Mere kpara, mba engu ngü ladü kpaka ani cükü'daye, te ani le amala fü ye. Ani

koro ta sene, ase ndo. Te ani se ndo la, fü ani alügü nga ani, angbü ego, ²¹ fü sü atı te ani, fü ani ara te kaje. Gbü bitı la, fü ani ayia afuru mō kombo ka-ani ciki gbü sü la, teka ato ndo fü wü nü ka-ani. Fü ani ayia amaka jiase, ta te ani se ndo di, ne 'buru da ye, gbü kombo ka-ani. Jiase la, ani za du koro di kpah eyi esaka ani sene. ²² Ani du koro dene kpah de gara jiase, ase gara ndo di, angü ani wu mene kpara, de ta te o jiase la gbü kombo ka-ani, ne nda-ani de."

²³ Fü komoko la alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Ngü ma. Wü kpe cürü de. Angü jiase de ta te wü se ndo di de sene ne, ah ka-ye nda ladü esaka ni. E-wu neh da, ah ena adi dela Mere Me, te za jiase la me-ye, lügü gbü kombo ka-wü la." Te wüh je ngü la bala, fü ewü ayia arı anü kpa eköti la. Fü komoko la ayia anü aza Simiyona, akoro di fü ewü.

²⁴ Fü wü mürü tima la ase ngu, ato fü ewü, fü ewü azürü lö wü di. Fü ewü ato kpah e fü wü nü ka-ewü, azü. ²⁵ Fü wü di engı ni ye Yüsefa ayia aza wü takpa ka-wü, te ewü koro di fü mere kpara la, ao nzo, angü wüh wu eyi, gü ba, "Ani ena azü e enatikine gbü ra ne, de wü mere kpara la." ²⁶ Etü ra la, fü Yüsefa adu akoro agba ye. Fü wü di engı ni ye na ayia akoro kpakaka na la, afüwa te-wü, abuka gbüra wü kötö, acu ngüngü na. Fü ewü aza wü takpa la, ato fefe na.

²⁷ Fü Yüsefa agü mandı fü ewü, ayi-ta ewü, gü ba dene, "Yi 'buru mbi? Wö yi, ta te yi mala nganga, gü ba, ah gbe eyi ne, ah kpah ladü mbi?" ²⁸ Fü ewü alügü ngü, gü ba dene, "Wayi, mere kpara, engu ladü mbi." Fü ewü adu kpah abuka gbüra wü, acu ngüngü na.

²⁹ Fü Yüsefa ayia aceka kpı, awu Benzamina, te di de zu engı ni ye guvu ni ye ne. Fü engu ayi-ta ewü, gü ba dene, "Dela engı ni yi, de ta te yi mala nganga na ne?" Fü ah

ayia amala ngü fü Benzamina, gü ba dene, "Enga ra, Me di de mü." ³⁰ Fü cınga Benzamina ayia arı tete 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ngura akpo angbü ekoro gbü jijia. Fü ah ayia sela bü ferrre, arı kpa esambü ka-ye ka rara, angbü eku gba kpala. ³¹ Nganga yiri kpah de, fü ah adu atüka te-ye, aza ngu, azürü gbüra ye di, adu kpah akoro angbü kpaka ewü kpala. Fü ah adu amala ngü fü wü mürü tima ka-ye, gü ba dene, "Wüh koro de e-mazü ekoro fü ani."

³²⁻³³ Fü wü kpara kaka-na akö dangbüngbü, ado areke teka e-mazü la. Fü ewü aza mere züka dangbüngbü la, agü fi fü gina ewü. Fü ewü adu agü nda wü gara la fi bala, te nga re ka-ewü, zalü akoro di te ambadu. Fü ngü la ayia aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la, wüh gü ba, "Komoko ne wu ani te nga re ka-ani, neh baye baye?"

Fü wü mürü tima ka Yüsefa akoro de e-mazü la. Fü ewü ato nda Yüsefa kpah kpikpi ye. Fü ewü adu ato nda wü di engı ni ye kpah kpikpi ye. Fü ewü ato nda wü gara wü kpara ka Ezepepeto la kpah kpikpi ye. Angü wü kpara ka Ezepepeto zü e te sü biringbö de wü *Ebere nda-wü de, angü gele ka wü Ebere gbü jia ewü esiti.

³⁴ Fü Yüsefa adu aza kpah nda-ye züka so, de te engu ngbü ezü ne, ato fü wü di engı ni ye la, te nga ewü 'buru. Ah to nda Benzamina 'duwa gbe,* fa nda wü di engı ni ye la ka. Fü ewü azü e la, asika di 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü ato kpah fi, fü ewü anzö. Fü ewü ayia angbü tıne de mere tadu ka fi gbü jia wü la.

44

Dene ngü te Yüsefa re maguma wü di engı ni ye di

¹ Fütanga ngü la, fü *Yüsefa ayia afi nga gara mani. Fü ah amala ngü fü mürü tima ka-ye la, gü ba dene, "Ani ena amere gara mani

* **43:34** 43:34 Wüh gü ba, Yüsefa to ta so fü Benzamina, fa nda wü di engı ni ye na la, du 'buruve.

fü wü kpara la. Ye nü enü, ye kö kombo ka ewü la 'buru, de ye nü di, ye cö ndo gbügbü na 'buru gbe gbe. Te wüh to jiase eyi fü ye la, de ye za, ye o lügü gbü wü kombo ka-ewü, te nga ye biri biri 'buru.² De ye nü, ye za kpah mere züka ndü'ba ka-ni, de ye wo gbü ndo gbü kombo ka jia ndo ka ambadu ewü la." Fü mürü tima ka Yüsefa la ayia amere wü ngü, de te engu mala fefe na la, kpah 'buru bala. Fü kpí ayia aseke.

³ Kpurutokokpí la, fü wü di engani ye Yüsefa ayia areke te-wü, akö wü kombo ka-wü, ao füh wü nü kawü. Fü ewü ayia agü mandí fü wü Yüsefa, ayia ace ewü, atí te kaje, ego.

⁴ Kpah baka nga ngü ne, fü Yüsefa ayia aï mürü tima ka-ye la, amala ngü fefe na, gü ba dene, "De-ye deyí, ye kpe ekpe, ye fa nga wü kpara la. Te ye maka ewü eyi la, de ye mala ngü, to cürü guvu ewü, gü ba dene, 'Wü mere dela bala neh ene ngü ne? Baka te ani mere fü wü züka ngü, wü du mere nda-wü siti ngü fü ani, neh baye baye? ⁵ Wü nü zi ndü'ba ka mere kpara ka-ni, neh teka ne? Te ndü'ba la di ka-ye nda kü ndü'ba kaka, te engu ngbü enzö e ka-ye gbügbü, da ewu wü ngü gbügbü na ne? Wü mere dela eyi 'duwa *siti ngü, te tí de!' " Dela ngü te Yüsefa mala fü mürü tima ka-ye la.

⁶ Fü komoko la ayia ale woro fütanga ewü, anü amaka ewü kpa te kaje la. Fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyí, ah mere neh baye te wü zi e ka mere kpara ka-ni, akpe anü sü di ne?" ⁷ Te wüh je ngü la bala, fü ewü ace te-wü, arü, alügü ngü fefe na, gü ba dene, "Apa! Mere kpara! Mü mala de bala mene ngü de baye? A de mürü zi nda-a de. A zi e ka-yi nda-a kpah de. ⁸ Mü ceka la, jiase ta te a maka gbü kombo ka-a ne, a du koro di sene. A mala nganga fü mü de? Te di bala ne, a ena adu azi kpah e ka mere kpara baka e la, neh baye baye?

⁹ Te ah bala la, mü koro ekoro, agírí kpí gbü wü kombo ka-a ne. Te mü maka ndü'ba la eyi gbü kombo ka gara kpara esüka a la, engu me-ye de mürü zi, de ye mörö engu asidi! Fü wü du a ne adu angbü tîne 'buru labí ka-yi." ¹⁰ Mürü tima la gü ba dene, "Wayi, yi mala eyi mbi! Ma ena agírí kpí gbü wü kombo la agírí. Amba ma ena aza bü nzö mürü zi, te ma ena amaka ndü'ba la gbü kombo kaka-na ne, te ma ena adu de engu kpikpi ye, ao labí ka-a tete. Wü bu ye na ago ka-wü fi ago agba wü."

¹¹ Fü ewü ayia 'duwa, abí wü kombo ka-wü, ao kötö. Fü ewü atí te mö ewü, afufuru 'buru asidi, de mürü tima la koro girí kpí gbügbü na. ¹² Fü mürü tima ka Yüsefa la akpo angbü egírí kpí gbü wü kombo ka-ewü la, biri biri 'buru. Ah kpo te gina ewü, zalü koro di te Benzamina, te di de ambadu ewü ne. Ah te ekoro te nda Benzamina, fü ah ayia aceka kpí bane, gbo! te ndü'ba gbü kombo kaka-na. ¹³ Te wü di engani ye na wu ndü'ba ka mere kpara la gbü e ka Benzamina, fü ewü aci 'buru de gba, atí te bongo ka-wü eküte ewü ne, angbü esösörö. Fü ewü adu akö wü kombo ka-wü la 'buru, ao alügü kpah füh wü nü kawü, alügü nga wü, adu 'buru agba Yüsefa.

¹⁴ Te wüh du koro kpala, wüh maka Yüsefa, te ngbü ka-ye fi ekötí sela. Fü ewü ayia 'buru, atí kötö, da efüwa te-wü fü Yüsefa. ¹⁵ Fü Yüsefa ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyí, wü mere de bala neh ene ngü ne? Ngü la gbü jia wü kpala baka züka ngü? Ni ka-ni de mürü talara. Me gü tamu ngü la eyi, fü ni awu akine." ¹⁶ Fü *Yuda ayia amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, "Mere kpara, ngü gömö ani, te ani ena amala fü ye ne, ah tîne ma. Ye wu la mba cinga ani. Ani de siti wü kpara. Ani fi, gü ba, Me to kuru fü ani, teka siti ngü te ani mere gügü ne. Te di bala, gara ngü te ani ena amala nda ma. Ye gu la maguma ye agu. Ani ena angbü 'buru sene ba

wü labi ka-ye. Angü ani kpah 'buru baka mbarase te wüh maka e la gbü kombo kaka-na ne." ¹⁷ Yüsefa gü ba dene, "A'a, ngü la ti gbü jia ni nda de. Ni ele aza ka-ni nzö kpara, de te zi e ka-ni ne, ao sene. Te di bala, wü bu ye na ena ayia ka-wü 'buru, ago kpa eköti kpaka wö wü. Angü dela ngü ka-ewü nda de."

¹⁸ Fü Yuda ayia aka te-ye gbmari engagira Yüsefa, amala ngü fefe, gü ba dene, "Mere kpara deyï, gara enga ngü mba ladü sene gömö ni, te ni le amala fü ye. Te di bala, maguma ye mere e asiti eküte ni de. Teka ne, angü ye ka-ye cu baka mere miri. ¹⁹⁻²⁰ Ngü te ni le amala fü ye ne, ah dene. Mere kpara, baka ta te ani koro sene te enga gina ne, ye yi-ta ta ani, gü ba, 'Wö ani ladü?' Ani gü ba, 'Wayi engu ladü. Engu gbe tine eyi fa sü.' Ye gü ba dene, 'Anga gara enga ni ani ladü?' Ani gü ba, 'Wayi, gara enga ni ani kpah ladü kpaka wö ani kpala. Ni ewü bi ewü ta ngbee 'basu. Fü ah ayia akpi ka-ye. Amba gara enga ni ye na la kpi ka-ye kpah eyi ne. Wö ani du o maguma ye tine bü duu te engu de biringbö la. Ah le engu kpah fa ani 'buru, angü ah bi engu tine gbü gbe ye.' ²¹ Ye gü ba, 'Te ah bala la, de ani nü, ani za engu, du koro di, de ni wu engu cu de jia ni.' ²² Ani gü ba, 'Mere kpara deyï, mbarase la ti ace wö ani de. Te ah ce engu bü eyi la, wö ani ena akpi 'duwa akpi. Angü wö ani ngbü eo maguma ye 'buru tete.' ²³ Ye gü ba dene, 'Te ani le akoro de enga ni ani la de la, ani mere e adu akoro kpakine de.' ²⁴ Fü ani ayia alügü nga ani, adu akoro kpaka wö ani kpa eköti. Fü ani amala ngari ye la kpah 'buru fefe na. Amba wö ani le ta de mbarase la nü kpakine nda de.

²⁵ Amba baka te jia ndo ka-ani la nza tete, fü wö ani ayia amala ngü fü ani, gü ba dene, 'Ani lügü nga ani elügü, adu kpakine, ase mba gara e-mazü fü ani.' ²⁶ Fü ani amala ngü fefe na, gü ba dene, 'Ani ti adu

kpikpi ani nda-ani de, 'duwa te engu le eyi de ani nü de wü Benzamina, ta te ye mala nganga na ne, angü ye mala ta ngü fü ani kpekpeke, gü ba dene, "Te ani za engu, du koro di de la, de ani mere e adu akoro kpaka ni sene kpah de." ' ²⁷ Wö ani gü ba dene, 'Te ani za engu eyi, anü di kpakine, gbü *Ezepeto sene la, de ani ceka kpi fütanganga na mbi mbi mbi. Angü wara ni, Rayele, bi ewü ta fü ni ngbee 'basu. ²⁸ Gara dürü ta kpah eyi. Anga siti nü zoro engu me-ye ya? Ni wu de. ²⁹ Baka te engu dene laki tine eyi bü me-ye ne, ani le kpah eyi, eza engu esaka ni asidi, neh teka ne? Ngü la ena ato mere cinga te ni efa sü, angü ni gbe ka-ni nza eyi dene. Fanü te siti ngü nü mere engu kpah eyi la, ni ena akpi ka-ni tine bü akpi ka cinga.' Dela ngü te wö ani mala fü ani, teka ngü ka enga ni ani ne.

³⁰⁻³¹ Te di bala, te ani du koro bü kpikpi ani kpaka wö ani la, ah ena adi de züka ngü? Te wö ani wu engu esüka ani de la, engu ena akpi ka-ye ka cinga. Angü mamaguma le mbarase la fa sü. Amba te wö ani kpi la, siti ngü la ena angbü gbü nzö ni, Yuda. ³² Angü ni mala ta fü wö ani, gü ba dene, 'Ah le de engu ce kpa te mbarase la, de ah nü de wü ani, angü de-ni Yuda, ni ena adi eceka kpi fütanganga na me-ni. Te ni du koro de engu de la, de siti ngü la ngbü gbü nzö ni, fi badi.'

³³ Te ngü la mere te-ye eyi kpah bala la, ni le adu awu mere cinga ka wö ni nda-ni de. Te di bala, ni efüwa te-ni fü ye, te ah ti eyi la, de ye ce la mba kpa te mbarase ne, de engu du de wü di enga ni ye kpaka wö ani. Ye za tine bü ni, ye o dada na sene, teka de ni ngbü tine me-ani labi ka-ye. ³⁴ Angü, te ah bala de la, ni ti adu kpala, angbü eceka cinga, te wö ani ena akpi di ne, nda-ani de!

Mere kpara, dela ngü te ni, Yuda, ngbü enda'ba te-ni di fü ye."

45

¹ Te *Yüsefa je ngü te *Yuda mala la, fü ngü la ayia ato mere cinga tete afa sü. Dada na, te engu ena atüka te-ye ma. Fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka *Ezepeto, de te ewü ngbü de ewü kpa esambü la 'buru, gü ba, "Wü koro kpa etanü. Wü ce ani de wü kpara ne kpikpi ani," angü ah le eyi agü tamu ye fü wü di enga ni ye. Fü wü kpara ka Ezepeto la ayia akoro ka-wü 'buru kpa etanü, anü sü ka-wü, ace wü Yüsefa, ao de wü di enga ni ye sela kpikpi wü. ² Fü Yüsefa ayia aku mere gba de ri ye kpa tikpi. Fü wü kpara ka Ezepeto, te ewü di ta de kpa etanü la, ayia aje riri na la. Fü ewü akpe amala ngü la fü mere miri.

³ Fü Yüsefa ayia tîne amala ngü fü wü di enga ni ye, gbü mö ka-wü, gü ba dene, "Wü di enga wüna, dene de-ra Yüsefa!" Fü ah ayi-ta ewü kpekpeke, gü ba, "Wö ni zu ladü ezükü fanü fanü na? Engu kpala mbi? E te mere wö ni kpala, neh ene?" Te wüh wu, gü ba, engu de Yüsefa, fü maguma ewü ayia akolo 'duwa tuu! Fü ewü anga 'duwa tüü. Da ngü te ewü ena alügü fefe na tîne ma, ka cürü, bete lümü.

⁴ Te Yüsefa wu, gü ba, maguma wü di enga ni ni kolo eyi, fü ah adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Wü ka te-wü gbmari kpa ede ni akine." Fü ewü ayia, aka te-wü gbmari. Fü engu adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Ma dene zu enga ni yi fanü fanü, ta de te yi cînzi ra fü wü ganzi kpara ne. Fü wü kpara la aza ra, akoro di, de kpa gbü Ezepeto de kpakine. Fanü fanü, dene de-ra. ⁵ Yi mere e, afi nga ngü la tîne de. Lümü mere e amere yi kpah de. Angü dela ngü te Me mere e ka-ye me-ye, eküte ra. Ah tima ra engagira nü agbü Ezepeto kpakine, teka de ma küwa mere bi wü kpara gbü kpîri tala ne. ⁶ Yi wu eyi, gü ba, tala ne mere wü kpara eyi, de re 'basu dene. Amba du wü siti re ka tala la ladü, 'buruve, kpa

engagira nü. Gbü wü re de 'buruve la, wü kpara ti asö e, anga aru gara e kpo de. ⁷ Te di bala, Me tima ra sene, de ma mere mere kpeke ngü, aküwa nih, de mere bi wü kpara, gbü mere siti tala la, angü nguwa nih ena akpi anza ka tala la. ⁸ Amba si-ngü te ma koro di sene, ah teka siti ngü, ta te yi mere ra di ne, nda de. Me tima ra ka-ye nda me-ye kpakine. Me to kpah mere wazi eyi fere, du o ra kpah eyi mere kpara ka miri, te miri ngbü eje riri na, da ece wü ngü ka-ye 'buru esasaka na. Angü Me o ra mere kpara gbü nzö wü kpara ka Ezepeto sene 'buru."

⁹ Fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü di enga ni ye, gü ba, "Wü yia eyia kere, wü du kpaka wö ani. De wü mala fü wö ani, gü ba dene, 'De-ni Yüsefa, ni tima ri ni dene me-ni. Ni ka-ni ladü kpakine. Me za ni, o eyi baka mere kpara, gbü nzö wü kpara ka Ezepeto 'buru. Te di bala, ah le de engu yia kpala eyia kere, de ah go kpaka ni, agbü Ezepeto kpakine. ¹⁰ Ah kö wü kpara ka-ye, wü di ye, de wü kundu ye, de wü nü ka-wü, de wü gara wü e te di esaka ewü kpala 'buru, koro di kpakine, teka fü ewü angbü gbmari ede ni sene. Ah koro kere, ah mere e amere kuru de, angü züka sü ladü ede ni kpakine, de iri ye Gosene, te ewü ena ago angbü gbügbü na. ¹¹ Te wü go ngbü eyi gbü Gosene la, ni ena angbü eceka kpî fütanga wü me-ni, gbü mere kpîri tala ne. Angü du re ka kpîri tala la ladü kpa engagira nü baka wü re 'buruve. Ah le de wü go de wü wö ani, ngbü gbmari sene, angü wü ena akpi anza ka tala. Dela ri ni, Yüsefa, te ni tima fefe na.' "

¹² Fü Yüsefa adu amala ngü fü Benzamina, de wü gara wü di enga ni ye la 'buru, gü ba dene, "Yi ceka la ra zalü kpo kpo kpo, teka fü kuru ra atü gbü jia yi. Kuru ra ti gbü jia yi kpala, baka kuru Yüsefa, la fi de? ¹³ Te di bala, yi du kpala, yi mala nga ngü, te yi wu de sene, 'buru fü wö

nih, gü ba, 'Ma ladü agbü Ezepeto kpakine, ba mere kpara de mere bi wü e esaka ra.' Amba ah le de yi za engu, du koro di kpakine kere."

¹⁴ Fü Yüsefa ayia afaka Benzamina de gba. Benzamina, fü mü ati afaka engu ni mü kpah de gba. ¹⁵ Fü Yüsefa akpo afaka wü di engu ni ye la, te nga ewü biri biri 'buru, fi de gba. Fü ewü adu tîne, angbü ero mö esüka wü de tadu.

¹⁶ Fü mere miri ka Ezepeto aje ngü la, gü ba dene, "Wü di engu ni ye Yüsefa koro eyi kpaka Yüsefa sela." Fü mere miri la ayia angbü de mere tadu te ye, de wü angbe cögbörö kpara ka-ye 'buru. ¹⁷ Fü mere miri la ayia ai Yüsefa, amala ngü fefe, gü ba dene, "Yüsefa deyî, züka ngü, te wü di engu ni ye koro eyi kpaka ye sene. Ye mala ngü fü ewü, de wüh lügü nga wü agbü *Kanana. ¹⁸ De wüh za wö wü, de wü kpara kawü kpala, du koro de ewü 'buru kpaka ani, agbü Ezepeto sene. Angü ni ena ato züka sü fü ewü, gbü Ezepeto sene. Fü ewü angbü amaka mere bi e-mazü gbü sü la. Fü ewü angbü engbü de mere tadu. ¹⁹ Ye mala kpah fü ewü, gü ba, wü mere arabiya, te wü nü ngbü egbeke agbeke ne, ladü esaka ni. Wüh ena aza wü arabiya la, adu di kpala, akö wü wö wü, de wü würüse, de wü jaji 'buru gbügbü na, teka adu de ewü kpakine. ²⁰ Wüh mere e afi nga wü e de kpa gbü Kanana la de. Wüh ena akoro amaka züka wü e agbü Ezepeto kpakine afa sü. Angü ni me-ni de mere miri ka wü kpara ka Ezepeto." Dela ngü te mere miri la mala fü Yüsefa, de ah mala fü wü di engu ni ye.

²¹ Fü Yüsefa ayia amere ngü la, kpah baka e de te mere miri mala la. Fü Yüsefa aza wü arabiya, ato fü wü di engu ni ye. Ah to kpah wü e-mazü teka fü ewü azü te kaje. ²² Fü Yüsefa aza kpah züka bongo, ato fü ewü. Fü ah ayia aza nda Benzamina, ato 'buruve. Fü ah aza kpah mere bi jiase ato kpah fefe na. ²³ Fü ah

akö mere bi züka wü e, atima fü wö ye. Fü engu aza ndo, de wü gara e-mazü, ato, de wü wö ni di ezü te kaje. Fü ah aza wü e la, ao 'buru füh wü nü. Ah ta de mere bi wü nü baka teke biri. ²⁴ Fü Yüsefa ayia atima wü di engu ni ye la, gü ba dene, "Wü nü enü mbi, de wü du koro kere. Amba wü mere e awü nga te kaje de."

²⁵ Fü wü di engu ni ye Yüsefa ayia gbü Ezepeto sela, alügü nga wü, adu. Fü ewü anü bala, zalü akoro eköti agbü Kanana, kpaka wö wü. ²⁶ Fü ewü ayia amala nga ngü de kpala 'buru fü wö wü, gü ba dene, "Wö ani deyî, engu ni ani, Yüsefa, ka-ye ladü. Ah kpi nda de. Engu ka-ye ladü agbü Ezepeto kpala. Wüh o engu tîne eyi, mere kpara fütanga mere miri ka Ezepeto. Engu ngbü eyi gbü nzö wü kpara ka Ezepeto 'buru." Te *Yakobo je ngü la bala, fü mamaguma ayia agürü 'duwa wööö! Fü ah afi ngü, gü ba, "Wüh ngbü esu ka-wü nda-wü wu! Wüh ngbü efiti ni dela afiti!" ²⁷ Fü ewü ati te ngari Yüsefa, amala 'buru fü wö wü. Baka te Yakobo du wü wü arabiya de te Yüsefa tima, abi wü ne, fü maguma mü adu agu. Fü ah adu afi, gü ba, ngü la eyi fanü. ²⁸ Fü ah ayia amala ngü, gü ba dene, "Wayi, ma wu eyi, gü ba, ngü la ena adi fanü. Ye ra, Yüsefa kpi nda de. Te ah bala, ma ena anü anü agbü Ezepeto, awu ye ra la cu de jia ra, o ra kpi la de dene."

46

Dene ngü ka wü Yakobo, te ewü go agbü Ezepeto

¹ Fütanga ngü la, fü wü *Yakobo ayia areke te-wü, de wü di ye, aza wü e ka-wü, ao 'buru gbü wü arabiya, ta te mere miri ka wü *Ezepeto tima ne. Fü ewü ayia aza wü wara wü, de wü jaji, ao kpah 'buru gbü wü arabiya, ayia ati te kaje, ego agbü Ezepeto, kpah de wü nü ka-wü 'buru. Fü ewü anü bala, akoro agbü gara sü kpala, de iri ye

Biri-Saba. Fū ewü ayia ara sela. Fū Yakobo ayia amörö nü sela teka agbo nga iri Mere Me di, kpah baka e ta te wö ye na mere de sela.

² Fū Me ayia amala ngü fū Yakobo gbü roto, gü ba dene, “Yakobo deyì, ³⁻⁴ Mü je la ngü ka-ra, te ma emala fū mü ne, angü ma de Mere Me, te di de *vüngüte ka wö mü. Mü mere e akpe cürü, teka ago angbü agbü Ezepeto, ne de. Angü ma ena afete yi te kaje, zalü akoro di kpala. Ma ena angbü kpah fi de wü yi agbü Ezepeto kpala. Fū ra ato wazi fū wü di mü kpala, fū ewü abì ye, asibi afa sü 'duwa ba-neh-ene-la. Fū ewü akoro mere nguwa wü kpara. Fū ra adu alügü ewü te gara, adu akoro di kpah gbü *Kanana sene. Amba teka mü Yakobo, mü ena akpi ciki agbü Ezepeto kpala, esaka *Yüsefa. Fū ah areke da mü me-ye.” Dela ngü ta te Me mala fū Yakobo gbü roto agbü Biri-Saba. ⁵⁻⁶ Fū wü Yakobo adu ayia gbü Biri-Saba sela. Wü didi na za ta engu, de wü jaji, de wü würüse ka-wü, o 'buru gbü wü arabiya, de te miri ka Ezepeto tima ne. Fū ewü ayia akö wü nü ka-wü, angbü enü agbü Ezepeto. ⁷ Wü kpara ta te ewü go de wü Yakobo agbü Ezepeto ne, ah de wü didi, de wü wara wü didi, wü kundu ye wü jaji komoko, de wü jaji würüse.

⁸ Dene iri wü di *Yakobo Yisaraye, de wü kundu ye, ta te engu go ngbü de ewü agbü Ezepeto. ⁹ Mene wü jaji guvu Leya, wüh dene. Rübena, te di de gina ye Yakobo, de wü di ye bala, wü Anoka, Palu, Ezerone, bete Karumi. ¹⁰ Simiyona, de wü di ye ma'diya, wü Yemüwele, Yamina, Üwada, Yakina, Zowara, be kpah te Sawüla, ta te engu bi ake egba Kanana ne. ¹¹ *Levi, de wü di ye bata, Gerusona, Kowata, bete Merari. ¹² *Yuda, de wü di ye bata, wü Sela, Pereze, bete Zera. Amba wü Ere ake Onana kpi ka-

wü ta eyi 'basu mini ciki agbü Kanana. Baka te wüh ngbü agbü Ezepeto kpala, fū Pereze ayia aga akoro mere komoko. Fū ah ayia abì wü di ye 'basu, wü Ezerone ake Amula. ¹³ Yisakara, de wü di ye bala, wü Tola, Puva, Yobo, bete Simerona. ¹⁴ Zebulona, de wü di ye bata, wü Serede, Elono, bete Yelele. ¹⁵ Dela 'buru wü di Yakobo ta te engu bi agbü Padanarama ake mene wara ye, Leya ne. Gara engu Leya ta kpah ladü, jaji würüse de iri ye Dina. Wü di Yakobo, ta te engu bi ake Leya, wü de wü jaji guvu wü 'buru teke biri nzükpa de füh ye bata (33).

¹⁶ Dene iri wü di engu Zerifa. Gada, de wü di ye lorozi, wü Zifeyona, Agi, Suni, Ezebene, Eri, Arodi, bete Areli. ¹⁷ Asera, de wü di ye 'buruve, wü Yimena, Yiseva, Yisevi, Beriya, be kpah te jaji würüse de iri ye Sera. Beriya bi kpah nda-ye wü jaji 'basu, wü Ebere ake Malekiyele. ¹⁸ Wü di Yakobo, ta te engu bi ake Zerifa,* de wü ye guvu wü ta 'buru nzükpa de füh ye ma'diya (16).

¹⁹ Dene iri wü di engu Rayele, mene wara Yakobo, ta te Yakobo le engu fa sü ne. Rayele bi ye fefe na ngbee 'basu, wü Yüsefa ake Benzamina. ²⁰ Baka ta te Yüsefa ngbü agbü Ezepeto kpala ne, ah za ta egba kpara ka Ezepeto, de iri ye Asenata.† Fū ewü ayia abì ye ake di kpah 'basu, wü Manase ake Efürayima. ²¹ Benzamina, mü bi nda-mü wü jaji ta nzükpa, wü Bela, Bekere, Asebele, Gera, Namana, Eyi, Rosi, Mupima, Upima bete Arada. ²² Dela 'buru wü di ye Yakobo, ta te engu bi ake Rayele ne. Wü di engu Rayele, de wü jaji guvu wü 'buru nzükpa de füh ye bala (14).

²³ Dene iri wü di engu Bila,‡ Dana ake ye ye de Usima. ²⁴ Nafatali, de wü di ye bala, wü Yasele, Guni,

* **46:18** 46:18 Zerifa ka-ye ta kpara ka tima ka Leya, te wö ye na, Labana, to me-ye fefe na. † **46:20** 46:20 Asenata ta de ye Potifera, ta te di de mürü gele ka Ono ne. ‡ **46:23** 46:23 Bila ka-ye ta mürü tima ka Rayele te wö ye na Labana to fefe na.

Yezere, bete Silema. ²⁵ Dela 'buru wü di Yakobo ta te engu bī ake Bila. Wü di engu Bila, de wü jaji guvu wü ta 'buru lorozi (7).

²⁶ Wü di Yakobo, de wü kundu ye na, ta te ewü go de ewü agbü Ezepeto ne, wüh 'buru teke bata de füh ye ma'diya (66). Ah du koro tīne teke bata de füh ye lorozi ne (67) de Yakobo engu na. ²⁷ Baka te ewü koro, dūnda te-wü de wü Yūsefa agbü Ezepeto ne, fū ewü ayia akoro 'buru baka wü kpara teke bata de füh ye nzūkpa (70). Angü Yūsefa za ta gara egba kpara ka Ezepeto sela. Fū ewü ayia abī ye ake di 'basu. §

Dene ngü ka wü Yakobo, de wü di ye, agbü Ezepeto

²⁸ Ta te wü Yakobo nü koro tīne ghamari ede Ezepeto ne, fū Yakobo ayia atima Yuda kpa engagira nü kpaka Yūsefa, teka amala ngü ani fefe, teka de ani nü maka te-ani agbü Gosene. ²⁹ Te Yūsefa je ngü la, fū ah ayia 'duwa, alī gbü arabīya ka-ye, anü de woro, akoro agbü Gosene, amaka wö ye. Fū Yūsefa atī te wö ye, afaka, da eku gba eküküte na 'duwa ba-neh-ene-la. ³⁰ Fū wö ye na amala ngü fefe, gü ba dene, "Ye ra, Yūsefa, ma wu mü eyi cu de jia ra dene. Ah de mere zūka ngü. Ma fi ta, gü ba, mü kpi ka-mü ta eyi gügü. Ma wu mü eyi dene. Ngü ma, te ma kpi ka-ra tītīne la, ma tī afi ngü tīne de."

³¹ Fū Yūsefa ayia amala ngü fū wü di engu ni ye, de wü kpara gbü nga wö ye la 'buru, gü ba dene, "Wü di engu ni ni deyi, ni yia eyi, teka anü amala nga wü fū mere miri, gü ba dene, 'Wü wö ni, de wü kpara gbü nga ye koro eyi sene.

³² Wüh koro eyi de wü e ka-wü ta de kpa gbü Kanana ne 'buru, baka wü kambiliki, wü meme, de wü yiti fa sü, angü wüh ka-wü de wü mürü wü nü.' Dela ngü de te ni ena anü amala fū mere miri tītīne." ³³ Fū

Yūsefa amala kpah gara ngü fū wü di engu ni ye, gü ba, "Te miri i wü kpaka ye, yi-ta wü, gü ba dene, 'Tima ka-wü neh ene la?' ³⁴ De wü mala kpah fefe na la, gü ba dene, 'Ani de wü mürü wü nü, angü dela tima ka wü kundu ani ta gügü.' Te wü mala eyi bala la, miri ena ale ale fū wü angbü gbü Gosene sene, angü wü kpara ka Ezepeto le wü mürü nü adi engbü ede mere köti ka-wü nda-wü kpo de."

47

¹⁻² Fütanga ngü la, fū *Yūsefa ayia aza süka wü di engu ni ye 'buruve, anü de ewü kpaka miri, teka amala nga wü wö ye, te ewü koro ne. Te wüh koro kpaka miri la, fū Yūsefa amala ngü fefe na, gü ba dene, "Wayi, mere miri, wü di engu ni ni, de wü wö ni, de ta te ewü di agbü *Kanana ne, wüh koro eyi 'buru sene. Wü wara wü, de wü jürü jaji, de wü nü ka-wü, abe kpah te wü e ka-wü 'buru, wüh eyi 'buru ladü agbü Gosene." ³⁻⁴ Miri gü ba, "Wayi, ah reke 'duwa ba-neh-ene-la, te wü wö ye, de wü di engu ni ye go koro eyi sene."

Fū miri ayia ayi-ta wü di engu ni ye Yūsefa, gü ba dene, "Tima ka-wü neh ene?" Wüh gü ba, "Ani de wü kpara, te ani eceka kpi fütanga wü nü, angü dela tima ka wü kundu ani kü ta gügü. Ani ele la mba engu sü gbü *Ezepeto sene, teka angbü gbügbü, de wü nü ka-ani mba takü, angü mere siti tala tī eyi agbü Kanana. Sü te wü nü ka-ani ena adi ezü e tete na, nda tīne kpah ma. Ani ele ta angbü la mba gbü Gosene sene. Ah ena atī atī fū ye?"

⁵⁻⁶ Fū mere miri la amala ngü fū Yūsefa, gü ba dene, "Ah mbi. Baka te wü wö ye, de wü di engu ni ye, go koro eyi sene ne, ni to sü fū ewü eyi gbü Gosene sene, de wüh o köti ka-wü gbügbü na. Te di bala, ah le

§ 46:27 46:27 Wü kpara ta te wü Yakobo go de ewü agbü Ezepeto ne, wüh tanga wü labī de wü kpara ka tima, nda-wü de.

de ye ceka züka sü te reke areke, ao ewü gbügbü na. Ni ele kpah de ye fe gara ewü, te jia ewü mba amba, fü ewü adi eceka kpí fütanga wü nü ka-ni."

⁷ Fütanga ngü la, fü Yüsefa adu aza wö ye, anü ake di kpaka miri. Te wüh koro kpala, fü *Yakobo ayia agü mandí fü miri, gü ba dene, "Me di de ye, de ah to wazi fü ye." ⁸ Fü miri ayi-tata na, gü ba, "Mere kpara deyí, re ka-ye neh eyi fe?" ⁹ Yakobo gü ba dene, "Re ka-ni koro eyi baka e kama biri teke biri de füh ye nzükpa (130). Amba re la ka-ye bü de bi wü ngü gbü ye, tadu gbügbü nda ma. Ah koro baka re ka wü kundu ani tane kpah de." ¹⁰ Te Yakobo yia, ngbü ego tete, fü ah adu kpah amala ngü fü mere miri, gü ba, "Me di de ye, de ah to wazi fü ye. Ye ngbü ka-ye engbü, ani tadu eyi." Fü wü Yüsefa adu ake wö ye, akoro kpa eköti. ¹¹ Fü Yüsefa adu anü aceka züka sü, ato fü wü wö ye, de wü di enga ni ye, gbü Gosene sela, kpah baka ngü te mere miri mala fefe na ne.

Dela ngü ta te Yüsefa mere, te wü wö ye, de wü di enga ni ye go koro maka engu tete agbü Ezepeto. ¹² Fü Yüsefa angbü eto e-mazü fü wü wö ye, de wü di enga ni ye, de wü kpara gbü nga ewü la 'buru.

Dene ngü te Yüsefa mere gbü mere kpíri tala,

ta te tí agbü Ezepeto ne

¹³ Fütanga ngü la, fü siti tala la adu angbü emere wü kpara ka Ezepeto, de wü kpara ka Kanana tîne 'duwa ba-neh-ene-la. Fü tala angbü euru ewü tîne 'duwa efa sü. E te mü ena awu ba e-mazü, gbü sü la tîne kpo ma. ¹⁴ Fü wü kpara aci 'buru, angbü enü kpaka Yüsefa, adi ese ndo. Fü Yüsefa angbü ebiti jiasé ka ndo la 'buru, eo ao. Fü ah angbü enü di, eto fü miri. ¹⁵ Fü jiasé ayia anza esaka wü kpara ka Ezepeto, bete wü kpara ka Kanana 'buru.

Baka te jiasé nza esaka wü kpara la 'buru, fü ewü ayia anü kpaka Yüsefa, akpo angbü enda'ba te-wü fefe na, gü ba dene, "Ani ena amere baye? Jiasé nza esaka ani eyi! Ye ceka la cinga te ani! Ah le de ye le la mba ta-ngü te ani de e-mazü, angü ani ena akpi ka tala." ¹⁶ Fü Yüsefa alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Te jiasé nza esaka wü eyi la, de wü nü, wü koro de wü nü ka-wü, adi ese e-mazü di." ¹⁷ Fü ewü ayia adu kpa eköti, angbü eza wü nü ka-wü, baka wü kambiliki, wü meme, wü yiti, kpah de wü dongí, de wü gara wü nü, ekoro di, adi ese ndo di kpaka Yüsefa.

¹⁸ Fütanga re biringbö, fü ewü adu kpah akoro kpaka Yüsefa, ayi-tata, gü ba dene, "Mere kpara deyí, ani ena amere tîne eyi baye? Te jiasé nza esaka ani, de wü nü ka-ani kpah eyi 'buru de bane? E te ani ena ato fü ye, teka ndo títine nda tîne ma! Ani ena amere baye? Angü tala la ngbü fi bü emere ani dene! Du e te lakí esaka ani tîne bü ngíri ani kükürü, bete tö ka-ani. Amba gara e gbü tö la nda tîne kpah ma. ¹⁹ Ye mere e ace ani akpi ka tala de! Ye to la mba enga ndo fü ani, de ani zü. Te gara kaje tîne 'buru 'buru ma la, de ye za tîne ani, de wü tö ka-ani 'buru. Fü ani angbü tîne wü labí ka miri, teka e-mazü, angü ani ena akpi, anza ka tala. Wü yí ka-ani fere te-wü tîne 'buru zugu dene. Te ah bala, ye to mba enga nguwa ndo fü ani, teka fü ani anü aru gbü wü yí ka-ani." ²⁰ Fü Yüsefa ayia ale. Fü ah ayia ase wü yí esaka wü kpara ka Ezepeto 'buru fü mere miri.

Dela ngü ta te Yüsefa mere, gbü wü re ka mere kpíri tala, ta te ngbü emere wü kpara agbü Ezepeto ne. ²¹ Fü ah aza wü kpara la, te nga wü sü gbü Ezepeto sela, ao 'buru baka wü labí ka mere miri. ²² 'Duwa yí ka wü mene wü mürü gele, te Yüsefa se nda de. Angü miri ngbü ta eto e-mazü fü ewü me-ye kükürü. Teká ngü la, wü mürü gele

la cïnzi wü yï ka-wü, teka e-mazü nda-wü de.

²³ Fü Yüsefa ayia aza ndo, ato fü wü kpara ka Ezepeto, gü ba dene, “De-wü deyi, ni se wü, de wü yï ka-wü, tïne eyi 'buru. Titïne dene, ni o wü tïne eyi 'buru wü labï ka mere miri. Wü yï ka-wü la 'buru, ah tïne nda mere miri. Te di bala, nguwa ndo dene, wü du di, wü ru gbü yï ka mere miri la. ²⁴ Te ndo la rï eyi la, de wü za bebete na, akoro di, ato fü mere miri. Fü wü aza gara na, ao nguwa tete. Amba dudu na la, wüh zü azü. Wü je ngü la eyi?” ²⁵ Wüh gü ba, “Wayi, mere kpara, ye mere züka ngü eyi fü ani 'duwa ba-nehene-la. Te di bala, ani ena angbü tïne wü labï ka mere miri, fi mere badi.”

²⁶ Fü Yüsefa ayia ao ngü la baka rïrï, gbü nzö wü kpara ka Ezepeto 'buru. Dela si-ngü te ngü la ngbü enatikine tete gbü Ezepeto baka rïrï, te gü ba, “Te mü maka ngulu ka ndo 'buruve la, mü ena ato ngulu biri fü miri, ace du nda-mü bala la fü mü.” Amba rïrï la, ah teka wü kükürü kpara, ah teka wü mürü gele nda de, angü Yüsefa se ta yï ka wü mürü gele nda de. Ah za ewü, o baka wü labï kpah de.

Dene ngü te Yakobo mala teka kpi ka-ye

²⁷ Fütanga mere kpïrï tala la, wü *Yakobo Yïsarayeले ngbü ka-wü ta fi agbü *Ezepeto, gbü sü de iri ye Gosene ne. Fü ewü amaka mere bi züka wü gara e kpala afa sü. Fü ewü abï kpah wü jaji kpala, fü ewü asibi afa sü. ²⁸ Fü Yakobo amere agbü Ezepeto kpala, 'buru baka wü re nzükpa de füh ye lorozi, zalü fü re kaka-na anü akoro 'buru baka kama biri teke 'basu de füh ye lorozi (147).

²⁹⁻³⁰ Te Yakobo Yïsarayeले wu, gü ba, re ka-ni eyi mari fü ni akpi, fü ah ayia atima ngü fü ye ye, Yüsefa, de ah koro kpaka ni. Fü Yüsefa

ayia akoro kpaka wö ye. Fü Yakobo amala ngü fefe na, gü ba dene, “Yüsefa deyi, ni eyi mari teka akpi. Te ye le ngü ka-ni eyi fanü fanü la, de ye mere e ati kö ni gbü Ezepeto sene de. Ye za kö ni, du di, ti agbü Kanana, kpa gbü sü, ta te wüh ti wü wö ani tete na ne. Ni ele de ye kïna lö ni, gü ba, ‘Ni ena amere ngü la bala.’ ” Yüsefa gü ba, “Wayi, ni le eyi amere ngü ka-ye, de te ye mala la.” ³¹ Yakobo gü ba, “De ye kïna lö ni ekïna!” Fü Yüsefa ayia akïna lö wö ye kpah bala. Fü Yakobo ayia ari te-ye, agbo nga iri Me ciki füh ngbaga ka-ye, te engu ngbü era fefeh na ne. Fü Yüsefa ayia adu kpa gba ye.

48

Dene ngü te Yakobo yi-ta Me di, teka wü Efürayïma ake Manase

¹ Fütanga ngü la, fü Yüsefa aje ngü, gü ba dene, “Wö ni eyi de keke.” Fü *Yüsefa ayia de wü di ye, wü Manase ake Efürayïma, anü aceka wö ye.

² Te wü Yüsefa koro tete kpala, *Yakobo, mü ngbü era ka-mü ara kötö ka keke la. Fü ewü anü amala ngü fefe, gü ba dene, “Wü Yüsefa koro eyi aceka ye.” Fü Yakobo atüka te-ye, ayia angbü tikpi. ³ Fü ah amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, “Ta gügü, o ra di gbü sü de iri ye Betele,* gbü *Kanana ne, fü Me, te di de mere mürü wazi ne, ayia agü tamu ye fere, gü ba, ‘De-ni Me, ni ena adi fi ake ra. ⁴ Fü ni ato wazi fere, teka fü ra abï bi wü jaji. Fü wü di ra asibi afa sü, akoro baka mere bi nguwa wü kpara. Te gara, ni ena ato tö ka wü Kanana 'buru fü wü kundu ra, teka fü ewü angbü gbügbü fi mere badi.’ Dela ngü ta te Me mala fere agbü Betele.†

⁵ Titïne sïkpï ka-ra eyi mari fü ra akpi. Te ma kpi eyi la, wüh ena aza wü e-nga-kpa ra, aye süsüka, ato 'buru fü wü di ra. Wüh ti ato

* **48:3** 48:3 Wüh gü iri sü la ta gügü de Luza. † **48:4** 48:4 Ta gügü wüh ngbü eï Betele, Luza.

fü wü kundu ra nda-wü de, angü ah de gele ka nguwa nih. Te di bala, Yüsefa, ye ra, ma ngbü efi ngü teka wü di mü de 'basu ne, wü Efürayıma ake Manase, te yi bi ewü o ra koro gbü *Ezepeto sene la de ne. Titine dene, ma ele fü ewü angbü tine kpah baka wü di ra, teka fü ewü aza kpah e-nga-kpa ra gbü nga ra, baka wü gara wü di ra ne. ⁶ Wü gara wü di mü te wüh ena abı ewü sidi ne, wüh ti aza e-nga-kpa ra nda-wü de. Wüh ena aza nda-wü e-nga-kpa, gbü nga wü Efürayıma ake Manase. Dela ngü te ena amere te-ye, teka wü Efürayıma ake Manase.

⁷ Si-ngü te ma mere ngü la tete na bala, ah teka ngü ka ni mü, Rayele, angü ma le engu fa sü. Ah kpi ta eyi gügü, agbü Kanana. Dela o nih yia tete agbü Padanarama, teka anü agbü Beteleme.‡ Te engu kpi tete ne, ma ngbü de mere cinga fa sü, fü ra ayia ati engu ciki te kaje.”

⁸⁻¹⁰ Fū Yakobo ayia aceka kpi, awu wü di Yüsefa de 'basu ne, wü Efürayıma ake Manase, te ewü rü mba canza bane. Amba ah wu ewü reke mbi mbi nda de, angü engu gbe ka-ye tine eyi fa sü. Jijia na ti aceka kpi mbi mbi kpah de. Fū ah adu ayi-ta Yüsefa, gü ba dene “E-rü ngbü nda-wü de kpala, neh wü da?” Yüsefa gü ba, “Dela wü di ni, de te Me to fü ni agbü Ezepeto sene ne.” Yakobo gü ba dene, “Ye za ewü, ye koro de ewü ghamari fü ni, teka de ni sü ngüsü emaguma ewü.” Fū Yüsefa ayia aza ewü, akoro de ewü ghamari kpaka wö ye. Fū wö ye na ayia afaka ewü, aza ewü, ao eri lö ye. ¹¹ Fū ah amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, “Yüsefa deyı, ta te ye dürü tete na ne, ni ngbü efi nda-ni, gü ba dene, ye dürü eyi fi badi. Ni ti adu wu ye tine kpo de. Amba Me mere fü ni nda bü züka ngü. Enatikine dene, ni du wu ye tine eyi, kpah de wü di ye mini, baka e dene.” ¹² Fū Yüsefa ayia amala ngü fü wü di ye la, de wüh yia tine eri lö

kundu wü sela asidi. Fū engu ayia ati abuka gbüra ye kötö, acu ngü wö ye.

¹³ Fū Yüsefa adu aza wü di ye la, aka de ewü, alügü kpah kpaka wö ye, teka de ah sü ngüsü emaguma ewü. Ah za Manase o gbü kokpa ka wö ye, angü engu de gina. Fū ah aza Efürayıma, ao gbü kamisü, angü engu de jaji. ¹⁴ Fū Yakobo ayia ayıngi kpa ye, adu aza nda kokpa, ao gbü nzö Efürayıma, jaji ne. Fū ah adu aza nda kamisü, ao gbü nzö Manase. ¹⁵ Fū Yakobo aku gba fü Me, teka wü Yüsefa de wü di ye la, gü ba dene, “Me, mü de *vüngüte ka wü wüba, Yısaka, ake *Abarayama. Mü kpo ngbü eceka kpi fütanga ra kü gügü, gbü ra ta te wüh bi ra tete na, zalü akoro di dene. ¹⁶ Mü ngbü eküwa ra gbü wü siti ngü 'buru. Titine ma ngbü eyi-ta mü teka wü jaji ne, wü Efürayıma ake Manase, de mü to wazi fü ewü, de wüh bi wü ye, de nguwa a sibi asibi, anü kpa engagira nü fi mere badi. Tekade iri wü wö a, wü Abarayama ake Yısaka, mere e adürü de.”

¹⁷⁻¹⁸ Baka te Yüsefa wu wö ye, te o kpa ye ka kokpa gbü nzö jaji ne, ngü la ti gbü jijia na nda de. Fū ah amala ngü, gü ba, “Wö ni deyı, ah bala de. Ah le de ye o kpa ye ka kokpa ne gbü nzö Manase, angü Manase me-ye de gina fü Efürayıma.” Fū Yüsefa ayia ta, de ni za kpa wö ni ka kokpa ne, de ni o gbü nzö Manase. ¹⁹ Fū wö ye na ayia atiri kpa ye ka-ye gbere! ao kpa ye la fi gbü nzö Efürayıma, gü ba, “Ye ni, ni wu kpo! Manase nda ngbü de gina me-ye fanü. Wü jaji la 'basu mini ena angbü ba wü mere kpara, de mere bi wü di wü, te ewü ena asibi afa sü. Amba ngü ka Efürayıma ena afa nda Manase afa, fü wü kundu ye na akoro mere bi nguwa wü kpara.”

²⁰ Dela ngü ta te Yakobo to wazi di fü wü Efürayıma ake Manase, te engu o Efürayıma tete engagira nü

‡ 48:7 48:7 Ta gügü wüh ngbü ei Beteleme, Efarata.

fü gina enga ni ye ne. Fü ah mala ngü, gü ba, “Te wü bu wü ena awu züka ngü, de te Me to fü wü ne, wüh ena angbü eku gba fü Me, gü ba dene, ‘Me di eto kpah züka ngü fü ani, baka e ta te engu to fü wü Efürayima ake Manase ne.’ ”

²¹ Fü Yakobo amala ngü fü Yüsefa, gü ba dene, “Ni wu eyi, sīkpī ka kpi ka-ni koro eyi mari. Ni wu kpah eyi, gü ba, fütanga ni, Me ena adi fi bü de wü. Fü engu aza wü te gara, alügü 'buru agbü Kanana, angü dela sü ka wü kundu ani ta gügü, te Me to fü ani ne. ²² Te di bala ne, ni ena aza gara mere züka sü, agbü Kanana la, ato fü ye, Yüsefa. Sü la, ni za ta esaka wü di enga Amora gbü gü, de te-dü, bete keze. Ni ena ato sü la fü ye, Yüsefa, angü ye eyi de mere kpara gbü nzö wü di enga ni ye la 'buru. De sü la ngbü esaka ye, de wü di ye, de wü kundu ye, fi mere badi.”

49

Dene adu ngü te Yakobo mala teka wü di ye

¹ Fü *Yakobo ayia aī wü di ye la 'buru kpaka ye, gü ba dene, “Wü koro la 'buru, wü biti te-wü kpakine, de ni mala wü ngü de te ena amere te-ye fü wü te gara, te Me ena alügü wü tete agbü *Kanana ne.”

² Te wü di *Yakobo Yisarayeke koro tete 'buru, fü ah akpo angbü ebī ci ka-ye, gü ba dene, “Wü di Yakobo, yi biti te-yi gbü sü biringbö sene, teka aje ngü ka-ra, ka wö yi.

³ Rübena, mü de gina ye ra. Mü ta baka wazi ra. Ma bī mü ta o ra di la kpah kpekpeke. Mü ngbü ta gbü nzö wü di enga ni mü 'buru. Wazi mü fa ta nda-wü kpah afa.

⁴ Rübena, mü de gina ye ra. Wazi mü ta baka mere ngu te ngbü ego ago. Titine mü mere *siti ngü eyi. Wazi mü nza eyi enatikine! Rübena, mü mere siti ngü eyi.

Wazi mü tī afa nda wü di enga ni mü tīne de.

Angü mü ngbü eyi ake wara wö mü.

Mü to lümü eyi gbü jia wö mü!

⁵ Sīmiyona ake *Levi, yi de mürü gü! Yi za maguruma ka-yi mere gü di!

Sīmiyona ake Levi, yi de mürü gü!

⁶ Sīmiyona, ma tī arī gbü ngü ka-yi la nda-ra de!

Yi ngbü emörö wü kpara, angü maguma yi esiti!

Levi, ngü ka-yi la, de ngü ka-ra nda de.

Yi ngbü esiya ka te wü kpara bü kükürü!

⁷ Sīmiyona, ma le ngü ka-yi la nda-ra de.

Nguwa yi ena abaya gbü wü sü ka-nih 'buru.

Levi, Me ena ato kuru te yi ka ngü la.

Nguwa yi ena aye süka ye jürü jürü.

⁸ *Yuda, mü de kpeke kpara.

Wü di enga ni mü ena adi 'buru agbo nga irī mü.

Wü di enga ni mü ena ecu ngü mü.

Wü vügü ka-mü ena angbü 'buru esa lö mü.

⁹ Yuda, mü de kpeke kpara.

Yuda, mü ka-mü baka kami.

Kami te nü mörö nü ka-ye, te za so ka-ye, go di.

Fü ah ra kötö eme so ka-ye.

Kpara te ena akpülü engu nda ma.

Yuda, mü de kpeke kpara.

Kpara te ena akpülü mü kpah ma.

¹⁰ Yuda, mü de kpeke kpara.

Wü di mü ena angbü miri fi badi.

Wü di mü ena aza ngbangba ka miri esaka wü fi badi.

Angü Mere Miri te Me ena atima fü nih,

ah ena adi de kundu kundu mü.

Mere Miri te ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru.

Nga nzö nguwa wü kpara 'buru ena aje riri kaka-na.

- 11 Wü kpara 'buru ena angbü de tadu, teka ngü ka Miri la, Mere Miri, Mere Miri ena akoro. Sü ena areke de mere bi zü gbü ye.
Wü e ena ari rudu rudu, fü ewü asibi afa sü.
- 12 Mere Miri, Mere Miri ena akoro. Wü kpara ena azü e asika nde. Fü ewü angbü fi bü de mere tadu!
Wü nü ena asibi, fü wü kpara adi ezü fi bü so.
- 13 Zebulona, mü ena angbü era mere ngu. Mere bi *zabu ena adi ekoro kpaka mü.
Sü ka-mü ena akpo era ngu la, akoro zalü agbü sü ka wü Sïdona.
- 14 Yisakara, mü baka gbï. Sü ka-mü reke te mü fa sü. Mü baka gbï te ngbü ebiti wü e gbü nze ye.
Angü mü fe te-mü nda-mü de.
- 15 Yisakara, sü ka-mü reke te mü fa sü. Mü fü te-mü labï gbü sü ka-mü. Mü ngbü emere tima efa sü. Mü fe te-mü kpah de.
- 16 Dana, mü de kpeke kpara. Wü kundu mü ena asibi, akoro mere nguwa wü kpara. Miri te ena angbü gbü nzö nguwa mü.
Ah ena aye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi.
- 17 Dana, mü baka enga kpürü te ngbü edere kaje, da eci nü te ngbü ebï kpara te kaje.
Kpürü ena ade tambu lö nü la. Fü kpara de te di fefeh na, ayere ati kötö.
- 18 Me, ma ngbü eo jia ra kpaka mü. Mü ena aküwa a esaka *siti ngü ka-a. Mü ena akoro areke wü sü 'buru.
- 19 Gada, wü mürü gü ena akoro, ati de gü gbü nzö mü. Amba mü ena adu amï ewü 'buru. Fü mü aliki nga ewü, anü di.
- 20 Asera, mü ena adi emaka mere bi zü. Fü ndo ka-mü adi eri 'buru ba mudu. Zü ena afa esaka mü sü, de züka wü türü e, baka e ka wü miri.
- 21 Nafatalï, ngü ka-mü reke fa sü. Mü ka-mü baka mûgara. Mü ena ale mere woro da eviti kpa etikpi.
Nafatalï, mü ena abi wü jaji, te ewü ena asu kpah baka mü.
- 22 Yüsefa, mü de kpeke kpara. Mü baka züka rü te eri efa sü. Rirü te wüh ru era ngu. Rirü te ngbü eri gbeee, rudu rudu.
- 23 Yüsefa, mü de kpeke kpara. Wü vügü ka-mü koro, ti gü gbü nzö mü. Fü ewü alofo mü de wü keze kawü. Yüsefa, amba mü kpe cürü nda-mü de.
- 24 Yüsefa, mü de kpeke kpara. Mü i maguma mü gö gö gö! Yüsefa, mü zoro diri ka-mü gö! Mü fa wü vügü ka-mü eyi. Yüsefa, mü de kpeke kpara. Me to wazi la me-ye fü mü. Me ka-ye de mere wazi. Me ngbü eceka kpi fütanga nguwa nih 'buru, Baka kpara te eceka kpi fütanga kambiliki ka-ye. Yüsefa, Me di de mü. Me to wazi ka-ye fü mü. Me ka-ye de mürü wazi. Me ngbü eküwa wü kpara, te ewü ngbü eto te-wü fefena.
- 25 Yüsefa, Me di de mü. Me ka-ye de *vüngüte ka-nih. Me to agö fü mü de ah li. Me to ngu fü mü, te ti anzürü gbü karanga de. Yüsefa, Me di de mü. Me to wazi fü wü wara yi. Wü wara yi ena abi wü jaji gbe gbe. Wü di yi la ena aga 'buru kpeke wü kpara.
- 26 Yüsefa Me di de mü. Me to wazi fü wü di mü.

Me to wazi gbü yī ka-mü,
de wü e ka-mü di erī efa sü!
Yüsefa, Me di de mü.
Me to züka wü e ka-ye fü mü.
Züka ngü ka Me ngbü fü mü fi
badi, baka da.
Yüsefa, Me o mü eyi gbü nzö wü di
enga ni mü 'buru.

27 Benzamina, mü de kpeke
komoko.
Mü ngbü emere ngü baka siti
nü.
Benzamina, mü ena angbü ezü so,
biti de ra mini!
Kpara te ena amofö e ka-mü nda
ma.”

28 Dela ci ka Yakobo, te engu
bī, da esara wü di ye di. Ah
bī ci la teka ewü biri biri 'buru,
kpaḥ te nga ngü ka-ewü. Wü
di Yakobo nzükpa de fūḥ ye 'basu
la, wūḥ 'buru wü kundu ye nguwa
wü kpara nzükpa de fūḥ ye 'basu.

Dene ngü ka kpi ka Yakobo

29-30 Fütanga ngü la, fü Yakobo
adu amala ngü fü wü di ye, gü
ba dene, “Titine, ni gbe nza eyi.
Ni eyi gḃamari teka akpi. Te ni
kpi eyi la, de wü bī kö ni, du di
gbü sü ka-ani, agbü Kanana. Fü
wü ati ni gbü mbükü, kpa gbü sü
ka wü kundu ani kpala, gbü gö da
de irī ye Makepela,* te wūḥ ngbü eti
wü kundu anī gbügbü na ne. Angü
sü de kpala, Abarayama, ta te di
de kundu ani ne, se me-ye esaka
Efüröna, enga Ete. Engu se sü la
ta me-ye, de wūḥ di eti wü kpara
ka-ani gbügbü na. 31 Angü wūḥ
ti kundu ani Abarayama ake wara
ye, Sara, ta gbü sü la. Wūḥ ti wö
ni, Yisaka, ake wara ye, Rebeka,
kpaḥ sela. De-ni Yakobo, ni ti mene
wara ni, de irī ye Leya ne, kpaḥ sela.
32 Teka ngü la, ah le de wü za kö ni,
nü di, ti kpaḥ kpala, angü dela sü
ka kundu ani, ta te engu se esaka
wü Ete ne.” 33 Yakobo mala ngü la
ta bala fü wü di ye. Fü ah adu ara
kötö, ace kpa te ye, akpi.

50

1 Te *Yüsefa wu, gü ba, wö ni kpi
eyi, fü ah ayia atī afaka kö wö ye
esangü ye de mere gba. 2 Fütanga
gba te engu ku la, fü ah anü aī
wü kpara, te ewü ngbü ereke kövö,
amala ngü fü ewü, de wūḥ koro
de rü, teka areke kö wö ni di, angü
ah ena azi. Fü wü kpara la ayia
akoro de rü la. Fü ewü angbü efuru
rü la te kö *Yakobo baaala, 3 zalü
teka fe biri de tü ye, angü gele ka
rü engu la, ah ka-ye bala. Fü kö
Yakobo angbü baaala, ah zi nda de.
Fü wü kpara ka *Ezepeto akoro, aku
gba kö *Yakobo Yisarayeale, teka fe
'basu de tü ye, da ecu ngüngü ba
mere miri la. Wūḥ le ati kökö
kere de, angü gele ka wü Ezepeto
ka-ye bala.

4-5 Te wūḥ ku gba Yakobo nza
tete na, fü Yüsefa ayia anü kpaka
wü kovo ka miri, gü ba dene, “Ani
ku gba wö ni nza eyi. Ni ele ati kökö
na. Gbü ra te wö ni yia akpi tete na,
engu mala ngü fü ni, de ni kīna te-
ni, gü ba dene, “Te ni kpi eyi la, de-ni
Yüsefa, ni za kö ni, adu di, ati agbü
*Kanana, gbü sü ta te ni, Yakobo,
reke kpala.’ Fü ni ayia akīna lölö na
eyi, teka amere ngü la bala. Te di
bala, dene ngü te ni ele amala fü
miri, de miri le fü ni, teka fü ni aza
kö wö ni, anü di, ati agbü Kanana.
Fü ni adu kpakine.”

6 Fü wü kpara la ayia anü kpaka
miri, amala ngari Yüsefa la kpaḥ
bala 'buru fefe na. Fü miri ayia
ale ngü la, gü ba dene, “Ni le eyi
fü Yüsefa, de engu za kö wö ye, ah
du di agbü Kanana, kpaḥ baka kīna
kaka, te engu kīna la.”

7-9 Fü Yüsefa ayia areke te-ye, aza
kö wö ye, anü di agbü Kanana.
Fü mere bi wü kpara ayia agī nga
kö Yakobo, anü di agbü Kanana
kpala. Ah ta de wü cögbörö
wü kpara ka Ezepeto 'buru, bete
wü marajümüya, te ewü lī fūḥ
wü nü, de wü arabīya ka-wü. Wü
kpara ka Yüsefa, de wü di enga

* 49:29-30 49:29-30 Makepela ka-ye to kpa fügö ede Mamare.

ni ye na, bete wü kpara gbü nga wö ye na nü kpah eyi 'buru, ce bü wü jürü wü jaji, de wü nü ka köti ka-ewü, agbü Gosene sela. Dela ta 'buru wü kpara, te ewü nü gi nga kö Yakobo agbü Kanana.

¹⁰ Fü ewü ayia ati te kaje, anü, anü, anü zalü akoro gbmari kpa ede ngu de iri ye Yürüdene. Fü ewü akoro füh gara da de iri ye Atada. Fü ewü ara sela sikpi lorozi, da eku gba kö Yakobo 'duwa baneh-ene-la. ¹¹ Fü wü kpara de gbü sü la ayia awu wü Ezepeto, te ewü ngbü eku gba 'duwa baneh-ene-la. Fü ewü, ayia afü iri sü la, gü ba, "Abele-Masiriyima," te gü ba, gba ka wü Ezepeto. Sü engu la gbmari ede Yürüdene.

¹²⁻¹⁴ Fü wü di Yakobo aza kö wö wü, abi anü di, ati agbü Makepela, gbü sü, ta te engu mala nganga na fü ewü ne. Sü la ka-ye gbmari to kpa fügö, ede Mamare. Angü Abarayama, te di de kundu ye Yakobo ne, se ta sü la me-ye esaka Efürona, teka fü ewü adi eti ani gbügbü na. Fü ewü ayia ati Yakobo kpala.

Te wüh ti Yakobo tete na, fü wü Yüsefa ayia de wü di enga ni ye, de wü kpara de te ewü gi nganga na, koro di agbü Kanana ne 'buru, ayia alügü nga wü, adu agbü Ezepeto.

Dela ngü ta te mere te-ye teka kö Yakobo, te wü di ye na bi kökö na, du di, ti agbü Kanana, gbü sü, ta te wüh ngbü eti wü kundu wü gbügbü na ne.

Dene ngü ka Yüsefa de wü di enga ni ye

¹⁵ Fütanga ngü la, fü wü di enga ni ye Yüsefa adu angbü de mere siti fingangü emaguma wü, gü ba, "Ewu neh da, Yüsefa ti ngü, ta te ani mere engu di esiti ne, eyi emaguma ye. Baka te wö ani kpi eyi ne, engu ena adu afü te-ye, amere ani esiti."

Fü cürü akpo angbü emere ewü 'duwa baneh-ene-la. ¹⁶ Fü ewü ayia atima tima kpaka Yüsefa, gü ba, "Dene ngari wö ani, ta te engu mala,

ce o fü ye, te engu yia akpi tete na ne. Ah gü ba, ¹⁷ 'Yüsefa deyi, ye mere e ao ngü, ta te ani mere ye di ne, emaguma ye eküte ani, teka adu amere ani fütanga ni esiti de.' Te di eyi bala ne, ani ngbü enda'ba te-ani fü ye teka ngü la, de ye wu cinga ani, angü ani 'buru wü kpara ka Me, kpah baka wö ani tane." Te Yüsefa je ngü la bala, fü engu ayia ati 'duwa de gba.

¹⁸ Fü wü di enga ni ye Yüsefa ayia akoro kpakaka na la, ati abuka gbüra wü 'buru kötö, anda'ba tewü, gü ba, "Mere kpara, ani titine dene eyi 'buru wü kpara, te ani di esaka ye." ¹⁹ Fü Yüsefa adu arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi mere e akpe cürü de. Ma ti ato kuru te yi, teka *siti ngü ka-yi, ta te yi mere fere ne de. Angü dela tima ka Me. ²⁰ Yi mere ta siti ngü ngbü eyi fere ne, amba Me du fü ngü la eyi, o ba züka ngü tete fü nih 'buru, de ma koro kpakine, teka aküwa mere bi wü kpara. ²¹ Yi mere e akpe cürü de. Ma ena adi kpah fi eceka kpi fütanga yi, de wü kpara ka-yi 'buru."

Dela wü ngü ta te Yüsefa mala fü wü di enga ni ye de züka maguma ye, kpah de züka ri ye. Te wü di enga ni ye na je ngü la bala, fü maguma ewü adu agu.

Dene ngü ka kpi ka Yüsefa

²² Fütanga ngü la, fü Yüsefa angbü agbü Ezepeto kpala, de wü mürü ye la 'buru. Fü re ka Yüsefa ayia akoro 'buru kama biri de füh ye nzükpa (110). ²³ Fü Yüsefa ayia awu wü di Efürayima, de wü kundu ye Efürayima, cu de jia ye. Kpah bala ye Manase, de iri ye Makira ne, bi kpah nda-ye wü jaji 'buru, o Yüsefa di la ladü de jia ye. Fü Yüsefa agü iri te wü jaji la kpah 'buru me-ye. Fü ah angbü eceka kpi fütanga ewü.

²⁴ Fü Yüsefa ayia agbe. Fü sikpi kaka-na ayia akoro gbmari teka akpi. Fü Yüsefa ayia amala ngü fü wü di ye, de wü di enga ni ye, gü

ba dene, “Sikpī ka-ni koro kpah eyi, teka fū ni akpi. Amba, ni wu eyi, gü ba, Me ena adi de wü. Te gara kpala, Me ena adu kpah alügü wü agbü tō ka-ani, agbü Kanana. Angü Me kīna kīna ta eyi bala, fū wü kundu ani, wü *Abarayama, Yīsaka, bete Yakobo, gü ba, ‘Ni, Me, ni ena ato tō ka wü Kanana la fū wü, de wü kundu wü.’ ” ²⁵ Fū Yūsefa amala ngü la fū wü di ye la, gü ba dene, “Wü kīna te-wü ekīna tītīne, gü ba, ‘Te gara, te Me ena alügü ani agbü Kanana la, ani ena aza biki ni, adu di, ati kpala.’ ” Fū ewü ayia ale ngü la, akīna te-wü fefe na kpah bala.

²⁶ Fütanga ngü la, fū Yūsefa ayia ace kpa te ye, akpi, o re kaka koro eyi 'buru kama biri de fūh ye nzükpa (110).

Fū wü kpara te ewü ereke kövö ayia aza rü ka-wü, akoro di, afuru eküte kö Yūsefa, angü ah ena azi zi. Fū ewü aza kökö, ao gbü sanduku, ayia ani mömö na ani. Amba wüh ti engu la de. Fū kö Yūsefa angbü agbü Ezepepeto sela, ecī nga re, de te Me ena alügü wü di enga Yīsarayele tete na, agbü Kanana ne.

Adu ngü ka Yūsefa ta bala.

Dene ngü ta te Matayo ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ka Matayo ne, ena adi de Matayo, te wüh ngbü eï engu *Levi ne. Matayo de süka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne. Ah kpah de Matayo, ta te ngbü ero *jiase, da eto fü miri ka wü Rüma ne.

Wü ngü de te Matayo ba ne, sere fü nih mbölö, gü ba, Yesu de Miri, ta te Me tima, teka aküwa wü kpara füh kotö ne. Angü Me mala ta eyi fü wü *di engu Yisarayeale gügü, gü ba, "Ni ena atima Miri fü wü, teka aküwa wü, baka mere miri ka-wü, *Davidi, tane." Mere bi wü kpara te Matayo ba ngü ne fü ewü, ah de wü di engu ni ye na, wü di engu Yisarayeale. Te di bala, ah mala fü ewü, gü ba, "Wü *mürü dofo mala ta nga Yesu, de mere bi wü ngü te Yesu ena amere, o wüh bi Yesu la de." Matayo mala kpah fü ewü, gü ba, "Yesu de kundu ye Miri Davidi." Te di bala, ah le de wü di engu Yisarayeale wu awu, gü ba, Yesu de kpara te Me tima me-ye fanü. Amba Yesu koro teka aküwa bü nzö wü di engu Yisarayeale nda de. Ah koro kpah teka aküwa wü kpara 'buru.

Matayo sere kpah, gü ba, Yesu de kpeke kpara, te wu da eri wü kpara ka-ye, de ngü ka Me, ereke areke. Wü riri ka Yesu baka nda wü gara kpara nda de. Ah ka-ye de to riri.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Matayo, wüh dene.

Sapita 1:1-2:23 İri wü kundu ye Yesu, bete ngü ka mabi Yesu

Sapita 3:1-12 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Sapita 3:13-4:11 Ngü ka ba-batiza ka Yesu, bete ngü te Satana re engu di

Sapita 4:12-18:25 Ngü te Yesu mere agbü Galilaya

Sapita 19:1-20:34 Ngü te Yesu mere, te engu yia tete agbü Galilaya,

enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 21:1-27:66 Adu ngü ka Yesu, bete ngü ka kpi kaka

Sapita 28:1-20 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi

Dene ngü teka Yesu Kurisito E-küwa-nih

¹ Yesu *Kurisito de kpara te Me tima engu kpa füh kotö kpakine, teka aküwa wü kpara. Angü Me reke ta ngü la me-ye bala, gü ba, ni ena atima engu, de wüh bi engu gbü nguwa *Davidi, fü engu angbü kpah Mere Miri gbü nzö wü kpara ba Miri Davidi. Yesu Kurisito engu ne, ah kpah de kundu ye *Abarayama, ta te Me mala ngü fefe, gü ba, ni ena aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru teka ngü kaka ne. Dene iri wü mere kundu kundu ye Yesu Kurisito.

² Abarayama ta de wö ye *Yisaka, fü Yisaka abi *Yakobo. Fü Yakobo abi *Yuda de wü di engu ni ye nzükpa de füh ye biri ne.

³ Fü Yuda abi Pereze.* Fü Pereze ayia abi Ezerone.

Fü Ezerone abi Rama.

⁴ Fü Rama abi nda-ye ye ye, de iri ye Amınadaba.

Fü Amınadaba abi Nasona.

Fü Nasona abi Salamona.

⁵ Fü Salamona abi Büwaza, iri ni ye na de Rakaba.

Fü Büwaza abi Obede, iri ni ye na de Ruta.

Fü Obede abi Yese.

⁶ Fü Yese adu abi Davidi, te di ta de mere miri ka wü *Yisarayeale ne.

Fü Davidi abi *Solomona, iri ni ye na de Beteseba, te di ta wara Uriya ne.

⁷ Fü Solomona abi Robama.

* 1:3 1:3 Engu ni ye Pereze de Zera, iri ni ewü de Tamara.

Fü Robama abī Abīya.
 Fü Abīya abī nda-ye Asa.
 8 Fü Asa adu abī nda-ye Yosafata.
 Fü Yosafata abī Yorama.
 Fü Yorama abī Uziya.
 9 Fü Uziya abī Yütama.
 Fü Yütama abī Aza.
 Fü Aza abī Izikiya.
 10 Fü Izikiya abī nda-ye Manase.
 Fü Manase abī Amona.
 Fü Amona abī Yüsiya.
 11 Fü Yüsiya abī Yekoniya de wü di
 enga ni ye.
 Gbü re te Yekoniya ngbü miri
 gbü *Yudaya tete, fü wü kpara ka
 *Babilona akoro de gü, azoro engu,
 de wü kpara ka-ye 'buru, ago di agba
 wü, labi tete.
 12 Fü Yekoniya abī Salatīyele tīne
 kpala.
 Fü Salatīyele abī Zerubabela.
 13 Fü Zerubabela adu abī Abiyuda
 tīne agbü Yudaya, o wüh du
 eyi agbü tö ka-wü.
 Fü Abiyuda abī Eliyakima.
 Fü Eliyakima abī Azora.
 14 Fü Azora abī Zadoka.
 Fü Zadoka abī Akimi.
 Fü Akimi abī Eliyuda.
 15 Fü Eliyuda abī Elazara.
 Fü Elazara abī Matana.
 Fü Matana abī Yakobo.
 16 Fü Yakobo ayia abī *Yüsefa.
 Ah de Yüsefa ta te za *Mariya, te
 wü kpara ngbü efi, gü ba, engu
 de wö Yesu ne. Amba Yesu ka-ye
 de Ye Me.
 17 Te di bala, te kpo te
 *Abarayama, akoro te Miri *Davidi,
 wüh baka wü kpara nzükpa de füh
 ye bala. Akpo gbü re ka Miri Davidi,
 akoro gbü re te wüh zoro wü kpara
 ka Yudaya labi tete agbü Babilona,
 wüh baka wü kpara nzükpa de füh
 ye bala. Kpah bala, akpo gbü re,
 te ewü di labi tete agbü Babilona,
 akoro te Yesu *Kurisito, wüh kpah
 nzükpa de füh ye bala.

*Dene ngü ka yayaka ka Yesu
 Luka 2:1-7*

18 Ngü ka yayaka ka Yesu kpo
 ta bane. *Mariya ta de gara jaji
 würüse, ta te wüh dara engu fü gara
 komoko de iri ye *Yüsefa. Te wüh
 dara engu, wüh wu engu würüse
 tete nda-wü la de. Fü Mariya ayia
 amaka bu, gbü wazi ka *Nzila Wazi
 Me. 19 Te Yüsefa wu, gü ba, wara
 ni, Mariya, maka bu eyi, fü ngü la
 ato fingangü fefe afa sü. Ah gü ba,
 "Te di bala, ah ti fü ni aza engu wara
 ni tete tīne de. Amba ni le ai engu
 engagira wü mere kpara, aye süka
 ngü kaka la, nda-ni kpah de. Te ah
 bala, ah le fü ni agiri kaje, ace engu
 bü zīrrri bala." Angü Yüsefa ka-
 ye ta de züka kpara, te le ato mere
 lümü te Mariya de.

20 O Yüsefa ngbü efi ngü la bala,
 fü Me ayia atima *malayika ka-
 ye kpakaka na gbü roto, agü ba,
 "Yüsefa,† mü mere e akpe cürü,
 teka aza Mariya wara mü tete,
 ne de, angü bu de te engu maka la,
 ah maka gbü siti kaje de, ah maka
 bu dela gbü wazi ka Nzila Wazi
 Me. 21 Ye de te Mariya ena abī la,
 ah ena adi ye komoko, fü mü agü
 iiri na Yesu, angü engu ena aküwa
 wü kpara ka-ye gbü *siti ngü ka-
 ewü 'buru me-ye." Si-ngü gbü iri
 de Yesu la, gü ba, *E-küwa-nih.

22-25 Fütanga roto la, fü Yüsefa
 azükü. Fü ah adu amere wü ngü,
 de te malayika mala fe ye ne 'buru.
 Fü ah adu aza Mariya wara ye tete.
 Amba wüh ngbü ake di baka würüse
 ake komoko de, zalü gbü sīkpī te
 Mariya nü yaka gina enga ye tete.
 Fü Yüsefa agü iiri na Yesu, baka te
 malayika mala fefe.

Wü ngü dela mere te-wü bala
 kükürü de, angü ah ti kpini de ngü,
 ta te gara *mürü dofo ba gbü *Ngari
 Me, gü ba, "Gara jaji würüse, te
 ngbü ake komoko la de, ena amaka

† 1:20 1:20 Malayika i Yüsefa, gü ba, Kundu ye *Davidi. Ah mala bala kükürü de, angü ah le ato
 wazi fü Yüsefa, teka de engu wu awu, gü ba, te ni za Mariya la, ye de te engu ena abī la ena adi
 gbü nguwa Miri Davidi. ‡ 1:22-25 1:22-25 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 7:14.

bu. Fū ah abī ye komoko. Fū ewū agū iiri na Imanūwele.”[‡] Ah ba e te wūh gū ba, “Me eyi tundu de wū nih.”

2

Dene ngū ka wū e-wu-ngū, te ewū koro aceka vürü Yesu

¹⁻² Wūh bī ta Yesu agbū Beteleme, gbū tō ka *Yudaya, gbū re ta te gina *Erode ngbū di mere miri gbū Yudaya ne. Ta gbū re la, gara wū e-wu-ngū ta ladū kpa gbū gara sū nengete, to kpa fūgō, te ewū wu si-ngū teka wū kūfara fa sū. Gbū gara sīkpī bane, fū ewū awu to kūfara. Fū ewū ayia awu teke, gū ba, wūh bī mere miri eyi fanū gbū tō ka Yudaya. Fū wū e-wu-ngū la ayia anū akoro agbū Yerūsalema. Fū ewū amala ngū, gū ba, “Ani koro dene teka acu ngū vürü mbarase, de te wūh bī engu, te ena angbū Mere Miri ka wū *Yisarayeale te gara ne. Angū ani wu kūfara, de te gū tamu ngū ka yayaka kaka fū ani ne eyi. Te di bala, wūh yaka engu neh to kaye?”

³ Te Miri Erode je ngū la bala, fū mamagama ayia anzu. Fū wū kpara ka Yerūsalema angbū 'buru de mere cürü, da efi nga ngū, teka ngū la. ⁴ Fū Miri Erode ayia abiti wū mere *mürü gele, de wū *mürü riri 'buru, ayi-ta ewū, gū ba, “Angū Mere Miri de te Me gū ba, ‘Ni ena atima engu teka akūwa ani ne,’ wūh ena abī engu neh to kaye?”

⁵ Fū wū kpara la alügū ngū fefe, gū ba, “Wūh ena abī miri la agbū Beteleme, gbū tō ka Yudaya sene. Angū gara *mürü dofo ba ngū la ta eyi gbū *Ngari Me, gū ba, ⁶ ‘Wū ceka la Beteleme, te di de enga kōti cükū'daye, esūka wū bu ye gbū tō ka Yudaya ne, mere zūka ngū ena akoro gbūgbū. Angū wūh ena abī Mere Miri gbū sū la, te ena angbū eceka kpī fütanga wū kpara ka-ni, wū di enga Yisarayeale.’ ”*

⁷ Te Miri Erode je ngū la bala, fū ah ayia aī wū e-wu-ngū, te ewū koro kpa fūgō ne, kpaka ye kpikpi wū, aro mö de ewū esalakumu. Fū ah ayi-ta ewū, gū ba, “Angū wū wu kūfara la neh elaye?” Fū ewū asere ngū la fefe. ⁸ Fū Miri Erode adu amala fū ewū, gū ba, “Wūh ba ta eyi gbū Ngari Me, gū ba, wūh ena abī Mere Miri la agbū Beteleme. Te di bala, wū nū enū kpala, wū giri sū de te wūh bī engu tete la. Te wū maka engu eyi la, de wū du mala nganga na fū ni. Angū ni le kphah anū kpala acu ngūngū na.” Amba ah mala ngū la de mani. Engu ngbū efiti ewū teka de ni nū, ni mörö mbarase la.

⁹⁻¹⁰ Te wū e-wu-ngū la je ri miri bala, fū ewū ayia ale kaje ka-wū, anū sū. Wūh te eceka de, gbo! te kūfara de te ewū ngbū efa nganga na ne. Te wūh wu kūfara la bala, fū ewū angbū de mere tadu. Fū kūfara la atī fi bū engagira ewū, enū. Fū ah anū arū mbiii fūh kambū, te wūh ngbū de vürü Yesu gbūgbū na ne. ¹¹ Fū ewū ayia arī kpa esambū la, amaka vürü Yesu ake *Mariya, te di de ni ye na ne. Fū ewū ayia abu nzökuta wū kōtō, teka acu ngū Yesu. Fū ewū ayia afuru wū e ka-wū, te ewū koro di ne. Ah de zūka *diki-se, ake zūka *se-mū, bete *rū te wūh ecuru acuru de zūka se ye. Fū ewū aza wū e la ato, teka acu ngū Yesu di.

¹² Fütanga ngū la, baka te wū e-wu-ngū la yia edu tete agba wū, fū Me atima *malayika ka-ye, amala ngū fū ewū gbū roto, gū ba, “Wū mere e adu akoro tine kpaka Miri Erode de. Wū du ka-wū te gara kaje.” Fū wū kpara la ayia adu agbū tō ka-wū te gara kaje, baka ngū te Me mala fū ewū la.

Dene ngū te wū Yūsefa kpe de Yesu di agbū tō ka Ezepeeto

¹³ Fütanga wū e-wu-ngū la, fū Me atima malayika ka-ye kpaka *Yūsefa, amala ngū fefe gbū roto,

* 2:6 2:6 Mü ena amaka ngū la gbū buku ka Mika 5:2.

gü ba, “Yüsefa deyi, ye yia eyia kere, ye za vürü mbarase ne, ake ni ye, de ye kpe de ewü nengete agbü *Ezepeto, angü Miri *Erode ena agiri vürü mbarase ne, teka amörö. Wü ngbü kpala zalü akoro gbü sikipi te ni ena adu amala ngü fü wü me-ni.”

¹⁴ Te Yüsefa je ngü la bala, fü ah aza vürü mbarase la, ake ni ye, bü 'duwa gbü biti la, akpe de ewü agbü Ezepeto. ¹⁵ Fü ewü angbü kpala, teka mba re cükü'daye, zalü koro gbü re te Miri Erode kpi tete. Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü ah ti kpini de ngü ta te gara *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Ni, Me, ni ena atima ye ni agbü Ezepeto, fü ni adu ai engu, alügü gbü tö ka-wü.”†

Dene ngü te Miri Erode mörö wü jaji di agbü Beteleme

¹⁶ Fü Miri *Erode angbü aci nga wü e-wu-ngü la ma. Wüh fü go kpakaka nda-wü de. Fü mamagama ayia asiti afa sü teka ngü la. Fü engu awu, gü ba, “Wüh fiti ni ka-wü nda-wü afiti!” Fü engu ayia atima wü marajümiya ka-ye agbü Beteleme, agü ba, “Wü nü kpala, wü giri wü jaji komoko gbü nga nzö sü la 'buru, de wü mörö ewü amörö 'buru asidi. Wüh kpo te wü jaji komoko, te wüh bi ewü gbü re ne, akoro te mene ewü te re ka-wü koro eyi 'basu.” Ah mala ngü la bala teka ngü te wü e-wu-ngü mala fefe, teka sikipi te ewü wu küfara la tete. Fü wü marajümiya ayia anü agbü Beteleme, amörö wü jaji, baka te Miri Erode mala fü ewü.

¹⁷ Ngü la ti kpini de ngü ta te Me mala, gömö gara *mürü dofo de iri ye Yeremaya gügü, gü ba, ¹⁸ “Mere bi wü würüse ngbü eku yiyi, da eku gba de mere ngura, teka ngü ka wü di enga wü, te ewü kpi nza.

Wüh le de wüh le ta-ngü te ani, agu maguma ani kpah de. Gba ka-ewü la, ah ba e te Rayele, te di de ata ani, wü di enga *Yisaraye ne, ngbü eku gba la me-ye, angü wü di enganga nza eyi 'buru.”‡

Dene ngü te wü Yüsefa ake Marüya du de Yesu agbü Nazareta

¹⁹ Fütanga kpi ka *Erode, fü Me adu atima *malayika ka-ye kpaka *Yüsefa agbü *Ezepeto kpala, amala ngü fefe gbü roto, gü ba, ²⁰ “Yüsefa deyi, ye yia eyia, ye za mbarase la ake ni ye, ye du de ewü agbü tö ka-wü, wü *Yisaraye. Angü wü kpara ta te ewü ngbü egiri engu teka amörö ne, wüh kpi ka-wü eyi.”

²¹ Fü Yüsefa ayia 'duwa, aza Yesu ake ni ye, adu de ewü agbü tö ka wü Yisaraye.

²² Te wüh ngbü edu tete, fü Yüsefa ayia aje ngü, gü ba, “Wüh o gara ye Erode, de iri ye Arukilayo ne, eyi miri da wö ye, agbü *Yudaya kpala.” Te di bala, fü Yüsefa ayia akpe cürü, ah le adu angbü agbü Yudaya nda-ye tine de. Fü Me adu amala ngü fefe kpah gbü roto, gü ba, “Ye nü, ye ngbü gbü nzö köti ka *Galilaya.” ²³ Fü wü Yüsefa ayia anü angbü agbü Galilaya kpala. Fü ewü ao gba wü gbü gara köti, de iri ye Nazareta.

Ngü ka ngbüngbü ka wü Yesu agbü Nazareta la, ah ti kpini te ri Me, de te engu mala ta gömö wü *mürü dofo, gü ba, “Wüh ena angbü ei Miri la, 'kpara ka Nazareta'.”

3

Dene ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Marako 1:2-8; Luka 3:1-18; Yüwane 1:19-28

† **2:15** 2:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseyä 11:1. ‡ **2:18** 2:18 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:15. Rayele ta de wara Yakobo. Ah de Yakobo te wüh fü iri, gü ba, Yisaraye ne. Yeremaya gü ba, Rayele ngbü eku gba agbü Rama, angü Rama de sü ta te wüh mörö mere bi wü di enga Yisaraye gbügbü, gbü laki ka mürü dofo Yeremaya. Ngü la mere ta te-ye, o Rayele kpi ka-ye eyi gügü. Amba wüh gü ba, ah ba e te Rayele ngbü eku gba me-ye, angü te engu ena awu ngü la ta me-ye, de bane ah ena aku gba la ta me-ye bala, angü dela 'buru wü ata ye na.

¹ Sidi nga mere bi wü re, fü gara komoko de iri ye *Yüwane Mürü Babatiza anü angbü kpa etü gü, gbü tö ka *Yudaya sela. Fü ah akpo da eri dofo, de ngü ka Me fü wü kpara de kpala, ² gü ba, “Wü fü maguma wü, angü Mere Miri, te Me ena atima aküwa ani ne, koro eyi.”

³ Yüwane Mürü Babatiza de kpara, ta te *mürü dofo Yisaya mala nganga na gbü *Ngari Me, gü ba, “Gara kpara ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba, ‘Mere Miri, te ena aküwa ani ne, ah te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe! Wü ni wü cudu, wü o kpini, teka fü engu anü tete na.’ ”*

⁴ Yüwane ngbü ta eto bongo kaye, te ewü gbü gbü su nü de iri ye kamele, sisiti gbulukusu bane. Ah ngbü ta ei ku konü etadu ye. Zü-e kaka te engu ngbü ezü, ah kaye ta bü mbira te di baka eci, bete wü, de te engu ngbü emaka agbü gü kpala.

⁵ Fü mere bi wü kpara ayia akoro kpaka Yüwane, teka aje ngü ka Me gögömö na. Gara ewü koro gbü wü köti ede ngu de iri ye Yürüdene. Gara ewü koro gbü wü gara nga nzö köti ka Yudaya. Gara ewü koro nengete agbü Yerüsalema. ⁶ Te wü kpara la je ngü ka Me gömö Yüwane de bala, fü maguma ewü ayia agürü. Fü ewü akpo da emala nga wü *siti ngü ka-wü fü Me de cinga. Fü Yüwane angbü eto *babatiza fü ewü gbü ngu Yürüdene.

⁷ Fü mere bi wü *mürü riri ka wü *Yisarayeleye ayia kpah akoro kpaka Yüwane, teka de engu to babatiza fü ani. Gara ewü de wü *Farusi, gara ewü de wü *Saduke. Te Yüwane wu ewü te ewü ngbü ekoro, fü ah awu teke, gü ba, maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, wü siti kpara! Mani ka-yi baka nda kpürü! Yi efi nda-yi, gü ba, ‘Ani ena aküwa gbü kuru, te Me ena

ato fü wü siti kpara te gara ne,’ bü teka ngü te yi ngbü emala de komö yi, kükürü kükürü de bala? E-mala ngü la fü yi bala neh da? ⁸ Te yi le aküwa fanü la, ah le de yi fü maguma yi, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. ⁹ Yi fi nda-yi, gü ba, ‘Me ena aküwa ani, angü ani de wü kundu ye *Abarayama ne?’ Ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te Me le la, ah ti eyi afü wü teme ne 'buru, akoro di wü di Abarayama tete, te ngü ka-ewü ena areke gbü jijia, afa nda-yi ka! ¹⁰ Yi ceka la, Me eyi nzo teka ato kuru fü yi, baka kpara te di de gifis esaka ye, teka agiri mene rü te ri de, fü engu ade, agü agbü wa.

¹¹ Amba Me tima gara kpara eyi, te ena akoro ari yi sidi nga ra, wawazi na fa nda-ra ka. Ma ndara bü baka labi kaka-na, angü engu me-ye de mere kpara fere. Nda-ra, ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba nda-ka, ah ena akoro ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, te di baka wa, te ena afü yi, fü yi amere ngü ka Me areke areke. ¹² Ah ena akoro de körö ka-ye esaka ye, teka afeke jia ndo ka-ye di. Te engu feke ndo ka-ye eyi la, fü ah aza nzinzila la, ao agbü kafa. Fü engu akö caca na la, abu agbü mene wa, te ünü nda kü de.”

Dela kpeke ngü ka Me ta te Yüwane Mürü Babatiza ngbü eri wü kpara di.

*Dene ngü ka babatiza ka Yesu
Marako 1:9-11; Luka 3:21-22*

¹³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia agbü *Galilaya, anü akoro kpaka *Yüwane agbü ngu Yürüdene, teka aza *babatiza. ¹⁴ Te Yüwane wu ngü la bala, fü ah angbü de fingangü teka ngü ka Yesu la, angü ngü la ti gbü jijia de. Fü ah amala fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah ti fere ato babatiza fü mü me-ra de. Ah le ta fü ra aza babatiza ngbü esaka mü, angü mü de mere kpara fere.” ¹⁵ Fü

* 3:3 3:3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3.

Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Bala de. Ye to babatiza eto fü ni. Ah le fü ngü la amere te-ye enatikine, angü Me le ngü la me-ye bala.” Te Yüwane je ngü la bala, fü ah adu ale. Fü ewü ari agbü ngu, fü Yüwane ato babatiza fü Yesu.

¹⁶ Te Yesu koro tete gbü ngu, enü kpa fuh gümba, fü ah aceka kpi bane de, gbo! te kpi te ü te-ye. Fü *Nzila Wazi Me akoro agbü kpi baka mö, arü gbü nzö. ¹⁷ Fü ri Me ayia awü agbü kpi, gü ba, “Dene zu Ye ra, te ma o maguma ra eküküte. Ngü kaka reke gbü jia ra 'duwa ba-nehene-la.”

Dela ngü te mere te-ye, te Yesu za babatiza tete esaka Yüwane.

4

Dene ngü te Satana re Yesu di Marako 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Fütanga ngü te *Yüwane to *babatiza fü Yesu nza tete, fü *Nzila Wazi Me ayia aza Yesu, anü di kpa etü gü, teka de *Satana re engu kpala. ² Fü Yesu ara kpa etü gü kpala sikpi teke 'basu, ah zü e nda de. Fü tala ayia amere engu kpala afa sü.

³ Fü Satana ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Te mü zu de Ye Me fanü fanü la, mü fü la wü teme ne, de wüh koro zü-e, fü mü azü.” ⁴ Yesu gü ba, “Mü fi, gü ba, ngü te ena aküwa kpara, ah bü duu de zü-e? *Ngari Me gü neh fe? E te ena aküwa kpara fanü fanü, ah ka-ye de ngü ka Me.”*

⁵ Fü Satana adu afi nga gara mani. Fü ah adu aza Yesu, anü di agbü Yerüsalema, ali ake di kpa enzö *Mere Kambü ka Me kpa tikpi, ⁶ agü ba, “Te mü zu de Ye Me fanü la, mü ce la te-mü, mü ti kpa kötö. Gara ngü ti amere mü de, angü wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba, ‘Me ena atima wü *malayika ka-ye, teka ale ta-ngü te mü. Wüh ena akoro abi

mü esaka wü, mü ti amo lö mü eküte teme de.’ ”† ⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Bala de. Wüh ba ta gbü Ngari Me kpa eyi, gü ba, ‘Mü mere e are maguma Mere Me de.’ ”‡

⁸ Fütanga ngü la, fü Satana adu kpa aza Yesu, anü di kpa fuh mere rüvü kpa tikpi, asere nga nzö wü sü fuh kotö ne, de züka wü ngü ka kotö ne 'buru fefe na, ⁹ agü ba, “Te ye ti kötö, acu ngü ni ba me ka-ye la, ni ena ato wü e la 'buru fü ye.” ¹⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Satana, mü ce ra ace! Angü Ngari Me mala eyi, gü ba, ‘Mü di ecu nzö ngü Mere Me kpikpi ye, de mü di emere duu riri kaka.’ ”§

¹¹ Te Satana je ngü la bala, fü ah ayia ace la mba Yesu. Fü wü *malayika ka Me akoro teka ale ta-ngü te Yesu.

Dene ngü te Yesu kpo de tima ka-ye tete agbü Galilaya

Marako 1:14-15; Luka 4:14-15

¹² Fütanga ngü la, fü Miri Anitipa *Erode azoro *Yüwane, agü agbü ku. Te Yesu yia agbü gü la du koro tete, fü ah aje nga Yüwane bala, fü ah ayia ace sü la, adu ka-ye agbü *Galilaya. ¹³ Ah du ngbü agbü Nazareta nda-ye tine de. Ah go ngbü ka-ye agbü Kaparanama, te di era mere ngu de iri ye Galilaya. Tö la, ah ta de sü, te nguwa wü Nafatali, bete nguwa wü Zebulona ngbü tete. Fü Yesu angbü endoro gbü wü sü la, da emala to ngü ka Me fü wü kpara de kpala.

¹⁴ Ngü la ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, ¹⁵ “Me ena amere züka ngü fü wü kpara gbü tö ka Zebulona bete nda Nafatali, te ewü ngbü engbü eta ngu Yürüdene, era mere ngu, agbü tö ka Galilaya, esüka wü *ganzi kpara ne. ¹⁶ Angü, teka mere bi re, wü kpara la ngbü

* **4:4** 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 8:3. † **4:6** 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ci ka wü Davidi 91:11-12. ‡ **4:7** 4:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:16. § **4:10** 4:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:13.

ka-wü ta gbü mere cinga ka *siti ngü, gbü siti ngbami* ka kpi, angü wüh wu ngü ka Me ta nda-wü de. Amba titine wüh küwa eyi, angü Mere Miri koro eyi kpaka ewü, teka aü fingangü ka-ewü.”† Dela ngü ta te Yisaya ba teka tö ka Galilaya.

17 Te Yesu ngbü endoro agbü Galilaya kpala, ah ngbü da emala to ngü ka Me fü wü kpara, gü ba, “Ah le de wü fü maguma wü, angü Miri te Me tima, teka aküwa wü, koro eyi.”

Dene ngü ka gina wü kpara, ta te Yesu i ewü

Marako 1:16-20

18 Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro edere mere ngu de iri ye Galilaya. Fü engu awu wü gara komoko 'basu, te ewü ngbü egü yimba ka-wü gbü ngu teka azoro si, angü ah de tima ka-ewü. Ah de Simüna Petero ake enga ni ye, de iri ye Anderiya. 19 Fü Yesu arü amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi nü kpakine, yi lala gbü nga ra. Ma ena ao yi, teka angbü efü wü kpara, de wüh le ngü ka Me, da tima ka si te yi ngbü emere ne.” 20 Te wüh je ngü la bala, fü ewü ayia ace tima ka si ka-wü la, te wüh ngbü emere la, adu alala gbü nga Yesu.

21 Fü wü Yesu ayia sela, anü kpa engagira nü mba cükü'daye. Fü ewü anü amaka kpah wü gara kpara 'basu. Ah de wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo. Wüh ngbü ta de wü wö wü gbü *zabu, da ekpokpo jia yimba ka-wü. Fü Yesu adu ai ewü kpah bala. 22 Fü ewü ayia ace wö wü, de wü zabu ka-wü la sela, anü ka-wü, alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka wü tima te Yesu ngbü mere

23 Gbü wü sikpi la, Yesu ngbü ta endoro gbü nzö köti ka *Galilaya 'buru, da eri wü kpara de to ngü

ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü. Ah ngbü ta emala ngü ka *küküwa te Me tima fü ewü ne, kpah da eküwa wü kpara gbü wü keke ka-wü 'buru. 24 Tek a ngü la, fü nga Yesu awü gbü sü la 'buru, akoro zalü agbü tö ka Siriya. Te di bala, fü wü kpara angbü eza wü kpara de wü keke ka-wü kpikpi ye kpikpi ye, enü ekoro di kpaka Yesu. Gara ewü de *siti wü di enga me guvu wü, gara ewü te kö-nürü ngbü emere ewü, de mene ewü te küte ewü kpi akpi, ngbü walawala, kpah bete mene ewü te küte ewü ngbü eke efa sü. Wüh ngbü koro de wü kpara la 'buru kpaka Yesu, fü engu angbü eküwa ewü. 25 Tek a ngü la, fü mere bi wü kpara ka Galilaya ayia ale ngü ka Yesu, akpo angbü efa nganga. Gara wü kpara koro nda-wü nengete agbü Dekapoli,‡ gara ewü koro agbü Yerüsalema, de wü gara wü köti ka *Yudaya 'buru, gara ewü koro nda-wü kpa eta ngu Yürüdene. Wü kpara la koro 'buru teka aje ngü de gömö Yesu la.

5

Dene ngü te Yesu ri wü kpara di,

teka züka ngü te ewü ena amaka te gara

Luka 6:20-23

1 Te Yesu wu mere bi wü kpara, te ewü koro kpaka ye de bala, fü engu ayia ali kpa füh rüvü adu angbü kötö. Fü wü kpara kaka-na ayia akoro angbü edede na kpala. 2 Fü Yesu akpo da eri ewü, gü ba dene,

3 “Wü kpara, te ewü ngbü enda'ba te-wü engagira Me,
ba wü müru cinga,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aküwa ewü agbü sü ka-ye, agbü kpi.

4 Wü kpara, te ewü ngbü eku gba teka *siti ngü ka-wü,

* 4:16 4:16 Ngbami de mbiri sü baka biti. † 4:16 4:16 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 9:1-2.

‡ 4:25 4:25 Si-ngü gbü iri de Dekapoli ne, gü ba, wü köti nzükpa.

- wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena agu maguma ewü me-ye.
- ⁵ Wü kpara te ewü o te-wü ba mere kpara de,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena ato züka sü fü ewü.
- ⁶ Wü kpara, te ewü o maguma wü 'buru
teka amere ngü te ena areke gbü jia Me,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena ato wazi ye fü ewü,
teka amere ngü la di.
- ⁷ Mene wü kpara, te ewü ngbü eboro siti ngü ka wü bu ewü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aboro kpah siti ngü ka-ewü.
- ⁸ Wü kpara, te ewü ngbü emere ngü ka Me
de maguma wü biringbö,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü wüh ena awu Me cu de jia wü.
- ⁹ Mene wü kpara, te ewü ngbü ereke ngü esüka wü bu wü,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena i ewü, wü di ye.
- ¹⁰ Wü kpara, te wü bu wü ngbü ekpülü ewü,
da eto cinga te ewü,
teka te wüh ngbü fi bü da elala gbü ngü ka Me ne,
wüh ena amaka züka ngü me-wü,
angü Me ena aküwa ewü agbü sü ka-ye, agbü kpí.
- ¹¹ Wayi, nda-yi, ah le de yi ngbü fi bü da elala gbü nga ra. Angü, te wü kpara ngbü esoko yi, da ekpülü yi, eto mere cinga te yi, kpah da emala mere bi wü siti ngü eküte yi de wu, teka ngü ka-ra la, ngü ma, yi ena amaka züka ngü te gara. ¹² Te wüh mere yi bala, ah le de yi ngbü de zo, kpah de mere tadu! Me ena

ato mere bi wü züka ngü fü yi te gara agbü kpí, baka nda wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, angü wüh ngbü ta etüka te-wü kpah bala.”

Dene wü mani te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

teka ngbüngbü ka-ewü füh kotö ne

¹³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, wü kpara ka-ra, ah le de yi di emere züka ngü esüka wü kpara füh kotö sene, teka fü yi ato wazi fü ewü, baka ngütü te ngbü ereke wü e. Amba te yi mere wü ngü te ngbü ereke areke gbü jia Me nda-yi de la, yi ena adi baka cambiri ngütü, te mi de. Wüh ena amere de cambiri ngütü la neh ene? Wüh ena aza, abu kpa füh ka, angü tima kaka tine ma.

¹⁴ Ah le de yi di kpah baka ze-wa, te ena angbü elofu sü fü wü kpara füh kotö sene, teka fü wü kpara 'buru adi ewu wü züka ngü te yi ngbü emere ne, baka mere kambü te wüh ji ga füh rüvü, te ti awo te-ye de, angü wü kpara 'buru ti eyi awu mbi mbi mbi. ¹⁵ Te mü siya wa gbü biti la, mü ena amere di ne? Mü ena ao esa kuwu? Ah bala de! Mü ena ao mba füh gara e kpa tikpi, teka alofo sü fü wü kpara esambü 'buru. ¹⁶ Te di bala, ah le fü yi angbü emere wü züka ngü esüka wü kpara füh kotö sene, baka ze-wa te ngbü elofu sü esambü 'buru. Te yi mere bala, wü kpara 'buru ena agbo nga iri Wö yi, Me agbü kpí, teka züka ngü ka-yi, te yi ngbü emere la.”

Dene ngü te Yesu ri wü kpara di, teka Riri ka Me

¹⁷ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wü gara yi ngbü efi nda-wü, gü ba, ma koro dene teka asiti wü *Riri te di gbü *Ngari Me ne? Ah bala de. Ma koro teka asiti wü Riri la nda-ra de. Amba ma koro ka-ra teka asere si-ngü gbü wü Riri la fü yi, teka fü yi aje mbi mbi mbi. ¹⁸ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de zu ngü. Ah

ele fū yi adi fi bü da emere wü ngü baka te Riri ka Me ngbü ele, zalü akoro di gbü *adu sikipi. Angü ngü ka Me ena angbü fi mere badi, gara ngü te ena afü te-ye gbügbü na, nda ma. ¹⁹ Teka ngü la, te mü ce gara enga ngü cükü'daye gbü Riri ka Me eyi asidi, mü ga, ni le engu la de, fū mü angbü kpah erü wü bu mü de ngü la bala, Me ti ale ngü ka-mü agbü sü ka-ye agbü kpi de. Amba, te mü ngbü emere wü Riri ka Me 'buru ereke areke, da erü wü bu mü de wüh mere kpah bala la, ngü kamü ena areke kpah areke gbü jia Me, fū ah ao mü agbü sü ka-ye agbü kpi. ²⁰ Dene ngü te ma le amala fū yi, te yi le angbü kpara ka Me la, ah le de yi di emere wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me, afa nda wü *Farusi de wü *mürü riri ka. Angü wü Farusi de wü mürü riri ngbü efi nda-wü, gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani. Amba wüh ngbü emala ngü la bü de komö wü kükürü. Nda-yi, ah le de yi di emere ngü ka Me de maguma yi 'buru, afa nda wü Farusi di ka."

Dene ngü te Yesu mala teka siti maguma

²¹ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, "'Riri ka Me ta te *Müse mala nganga fū wü kundu nih ne, yi je nda-yi de? Engu gü ba, 'Mü mere e amörö kpara de, angü ngü la esiti gbü jia Me.'*" Fū wü kundu nih adu amala, gü ba, 'Mene kpara te ena amörö kiri ye, wüh ena ato kuru tete.' ²² Nda-ra, ngü te ma le amala fū yi, ah bü duu ngü ka mamörö kpara de. Amba te mü ngbü ekpü enga ni mü la, ngü la kpah esiti gbü jia Me. Wüh ena ato kpah kuru te mü. Baka te mü ena asoko kiri mü, gü ba, 'Ye de töndö kpara,' la, wüh ena akolo ngü kamü. Anga te mü ena afala kiri mü, gü ba, 'Ye röfö aröfö,' la, wüh ena agü mü agbü du ka wa!

²³ Mü mere e ato takpa fū Me de siti fingangü emaguma mü de! Te mü ngbü enü kpa esambü ka Me teka ato takpa fū mere Me, fū mü adu afi nga gara ngü amaka, te di ezengba yi ake kiri mü la, ²⁴ te di bala, ah le fū mü ace takpa ka-mü la ciki ede *cangali kpala, de mü yia kere, mü nü kpaka kiri mü la, areke ngü la esüka yi feke, fū mü adu ato takpa ka-mü la fū Me.

²⁵⁻²⁶ Te ngü ladü esüka yi ake kiri mü füh kotö sene, ah le de yi reke ngü esüka yi kere, angü Me wu ngü la kpo! Angü te mü kpi eyi la, Me ena adu akolo ngü la tüne me-ye! Ma emala fū yi dene zu ngü! Me ena ato mü esaka wü *malayika ka-ye, fū ewü agü mü agbü du ka wa fi mere badi."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka waza

²⁷ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, "'Riri ka Me, ta te *Müse mala nganga fū wü kundu nih, gü ba, 'Mü mere e amere waza de, angü ngü la, ah esiti gbü jia Me ne,† yi je ngü la nda-yi de? ²⁸ Amba nda-ra, ngü te ma le amala fū yi, baka to ngü füh ngü la, ah dene. Te mü ngbü efi nga würüse, da ekpi gügümü emaguma mü la, ah kpah esiti gbü jia Me, angü ah ba e te mü mere waza eyi ake di emaguma mü.

²⁹ Yi di ekpe *siti ngü akpe! Te jia mü ngbü efiti mü me-ye, teka fū mü atü gbü siti ngü la, ah le fū mü agbi jia mü engu la, agü kötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü kpi me-ye la, ka mene ngü de te wüh ena aza mü de küte mü 'buru, agü agbü mere du ka wa ne. ³⁰ Te kpa mü ngbü efiti mü me-ye, teka fū mü atü gbü siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü engu la awa, mü gü kötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü kpi me-ye la, ka mene ngü te wüh ena aza mü

* **5:21** 5:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 20:13. † **5:27** 5:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 20:14.

de küte mü 'buru, agü agbü mere du ka wa ne."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka mace würüse

Matayo 19:7-9; Marako 10:11-12; Luka 16:18

³¹ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Riri ka wü kundu nih, gü ba, "Te komoko le ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fü wara ye feke, fü wara ka na ayia ago ka-ye agba wü.'‡ ³² Nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü. Te kpara ce wara ye bü kükürü bala, ah teka ngü ka waza de la, ah mere *siti ngü eyi gbü jia Me. Angü te würüse la ena anü aza gara komoko te gara la, ngü la ena adi gbü jia Me baka waza, angü mü to engu dela me-mü, de ah mere waza. Kpah bala, komoko te za würüse, te watı ye na ce engu la, ah mere waza kpah eyi gbü jia Me."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kına

³³ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Riri ka wü kundu nih, gü ba, "Te mü kına te-mü te iri Me la, mü mere e ace ngü la de. Mü mere ngü la amere, gegege baka kına te mü kına te-mü di la, angü mü mala ngü la eyi gbü jia Me.' Yi wu ngü la bala de? ³⁴⁻³⁷ Amba nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, yi mere e akına te-yi 'buru 'buru de. Mü mere e akına te-mü te iri kpi kpah de, angü kpi ka-ye de sü ka Me. Mü mere e akına te-mü te iri kotö ne kpah de, angü kotö ne ka-ye de e ka Me, te engu mere o me-ye. Mü mere e akına te-mü te iri Yerüsalema kpah de, angü Yerüsalema de mere kötı ka Mere Miri Me. Mü mere e akına ngürü mü, anga lö mü kpah de, angü küte mü 'buru de e ka-mü nda de, ah de e ka Me, te engu mere me-ye. Ah le de mü mala ngü bü mbölö. Te mü

le ngü la eyi, mü mala, gü ba, 'Wayi, ni ena amere bala.' Te mü le de, mü mala kpah mbölö, gü ba, 'Ni ti amere bala de.' Angü, te mü mala mere bi wü ngü ngili di angili, teka afiti kiri mü di la, dela ka-ye ngü te koro esaka *Satana. Ngü 'buru te mü mala, gü ba, ni ena amere, mü mere e ace ngü la de, angü Me wu ngü la eyi. Ah le de mü mere ngü la amere bala."

Dene ngü te Yesu mala teka malügü na-ngü fü kpara

Luka 6:29-30

³⁸ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Riri ka wü kundu nih, gü ba, "Te kpara sö jia mü mbürü la, ah le de mü za engu, nü di kpaka wü *kovo de wüh sö kpah jijia. Anga te kpara mi te mü, kürü la, wüh ena akürü kpah ndaka.'§ Yi wu ngü la bala gügü de? ³⁹ Nda-ra, ngü te ma le amala fü yi dene, ah de to ngü, gü ba, yi mere e alügü siti ngü fü wü bu yi de. Yi mere e amere gü kpaka kpara, anga vügü te mere mü esiti ne, kpah de. Te kpara be gbüra mü la, mü mere e asü gü* fefe de. Mü ce gbüra mü fefe, de ah du, ah be kpah toto. ⁴⁰ Te kpara i mü engagira miri, gü ba, mü to bongo ka-mü biringbö, na jiase ka-ni esaka mü la, mü mere e asü gü fefe de. Mü za gara bongo ka-mü, be kpah te gara la, mü to fefe. ⁴¹ Te marajümüya za mü de wazi, teka anü abi e ka-ye baka kilometere biringbö la, mü mere e asü gü fefe de. De mü gi nganga de e kaka la kilometere 'basu. ⁴² Te kpara yo e eküte mü la, de mü to e la fefe. Te kpara le aza matiti esaka mü, mü mere e afi nga ngü de. Mü to matiti la eto fefe."

Dene ngü te Yesu mala teka wü vügü ka-nih

Luka 6:27-28, 32-36

‡ 5:31 5:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1. § 5:38 5:38 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 21:24, buku Riri ka Gele ka wü Levi 24:20, bete buku ka Manda nga Riri 19:21. * 5:39 5:39 Asü gü, ah de zizinga.

⁴³ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Riri ka wü kundu nih, gü ba, ‘Ah le de mü le wü mürü mü, fū mü adu akpü wü vügü ka-mü.’ Yi wu ngü la bala gügü de? ⁴⁴ Nda-ra, ngü te ma le emala fū yi dene, ah de to ngü, gü ba, ah le de yi le kpah vügü ka-yi ale. Kpah bala, te gara kpara ngbü emere mü esiti la, de mü di kpah eyi-ta Me tekaka, de Me boro *siti ngü kaka. ⁴⁵ Kükürü de, angü te yi mere bala, wü kpara ena awu, gü ba, yi de wü di Me fanü fanü, angü mü ngbü emere züka ngü kpah baka nda Me. Angü Me ngbü eto agö, de ah di eli agbü yi ka züka wü kpara, be kpah te nda siti wü kpara. Me to kpah ra, de ah di esü fū züka wü kpara, kpah fū siti wü kpara 'buru. ⁴⁶ Anga te yi ngbü ele bü nzö mene wü kpara te ewü ngbü ele ngü ka-yi ne, yi efi, gü ba, Me ena ato züka ngü fū ani teka ngü la? A'a, ah bala de. Angü wü siti kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere ngü de bala me-wü. ⁴⁷ Te yi ngbü emere züka ngü bü nzö fū wü di enga ni yi la, yi efi, gü ba, Me ena agbo nga iri ani teka ngü la? A'a, ah bala de. Angü siti wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere züka ngü bü nzö fū wü bu wü bala me-wü. ⁴⁸ Dela ngü te ma le amala fū yi, gü ba, ah le de yi di ele wü kpara 'buru, da emere züka ngü fū ewü de züka maguma yi, kpah baka te Wö yi, Me agbü kpi, ngbü emere fū yi ne.”

6

Dene ngü te Yesu mala teka mato e fū wü mürü cinga

¹ Fū Yesu adu amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü di enga wüna, yi ceka te-yi 'be! Te yi le amere züka ngü te iri Me la, yi mere e adi emere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü, te mü mere ngü la gbü jia wü kpara, teka fū ewü

agbo nga iri ni di la, ngü ka-mü la ti areke gbü jia Me nda de. Te di bala, Me ti agbo nga mü, ato takpa fū mü gbü ngü la, nda de.

² Te di bala, te mü le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, mü mere e amere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü wü kpara ladü te ewü le, de wü bu ani di eceka ani ba züka wü kpara ka Me. Tekaka ngü la, te ewü le ato e fū wü mürü cinga la, wüh ngbü emere ngü la te wü kaje, anga kpa *esambü ka biti-te, fū ewü angbü eba wü rere de ngü ka-wü la, teka fū wü kpara 'buru awu ani, adi egbo nga iri ani tete. Fanü fanü, ma emala fū yi dene zu ngü, gü ba, te wü kpara gbo nga iri ewü eyi teka ngü la, Me ti agbo nga ewü nda tine de, angü wüh maka takpa kawü eyi kpaka wü kpara. ³ Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, te yi ele ato e ka-yi fū wü mürü cinga la, yi mere e amala nga ngü la fū gara kpara de, anga te ah zu de enga ni mü la, mü mala fefe kpah de. ⁴ Mü to e la esalakumu, angü Me wu wü ngü 'buru. Te di bala, Me wu e te mü to fū wü mürü cinga la eyi. Engu ena adu ato züka ngü fū mü te gara me-ye.”

Dene ngü te Yesu mala teka maku gba fū Me

Luka 11:2-4

⁵ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, “Wü di enga wüna, ma emala fū yi, gü ba, te mü ele aku gba fū Me la, mü mere e amere ngü la gbü jia wü kpara de. Angü wü gara kpara ladü te ewü le, de wü bu ani ceka ani ba züka kpara ka Me. Te di bala, wüh ngbü ndawü erü tikpi, adi eku gba fū Me gbü jia mere bi wü kpara kpa *esambü ka biti-te, anga te nga wü kaje, teka fū wü kpara angbü eceka ani. Ma ngbü emala fū yi dene zu ngü. Wü kpara ena agbo nga iri ewü teka ngü la, amba Me ti agbo nga ewü teka ngü la nda de. ⁶ Amba nda-mü, te mü ele ayi-ta Me la, ah le de mü ku

gba fü Me esalakumu. De mü ri ka-mü kpa esambü kpikpi mü, ni mö nga mü ani, anga de mü nü, mü giri sü, te mü ena ayi-ta Me tete kpikpi mü, angü engu de Wö nih. Te mü ku gba fü Me esalakumu bala, Me ena agbo nga mü me-ye, angü engu wu ngü te di emaguma mü la kpo.

⁷ Kpah bala, te yi ngbü eku gba fü Me la, yi mere e adi emala bi wü ngü de. Wü kpara te ewü ngbü eku gba fü wü di engu me, wüh ngbü esama mere bi wü töndö ngü gömö wü de bala me-wü, angü wüh efi nda-wü, gü ba, 'Me ngbü eje gba ka-ani, teka mere bi wü ngü ka-ani la.' ⁸ Yi mere e adi emere ngü baka nda-ewü la de, angü Me de Wö yi. Engu wu wü ngü te yi ngbü ele kpakaka na ne eyi gügü, o yi mala nganga fefe la de. ⁹ Te di bala, dene kaje te yi ena aku gba fü Me tete na. Wayi bala Wö a Me.

Mü de mere Me te mü di agbü kpí. Ah le de wü kpara 'buru gbo nga iri mü,
angü mü de Me biringbö.

¹⁰ Mü koro angbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. De wü kpara 'buru di eje riri ka-mü. De wüh di emere wü ngü te mü ele füh kotö ne 'buru,
kpa baka e te ewü emere agbü kpí.

¹¹ De mü to zü-e fü a enatikine de a zü.

¹² De mü boro *siti ngü ka-a emaguma mü asidi,
angü angbü kpa eboro siti ngü ka wü bu a fü ewü.

¹³ Mü to wazi fü a, fü a arü di kpekpeke gbü re-ngü ka *Satana,
angü a ena adürü.

De mü küwa a aküwa esaka Satana. A yi-ta mü de wü ngü la,
teka ne de, angü mü de mere Miri ka-a.

Mü de mere wazi fa wü kpara 'buru.

Mü de mere kpara te ewü egbo nga iri mü fi mere badi.

Ah di bala.

¹⁴ Wü di engu wüna, ah le de yi di eboro siti ngü ka wü bu yi aboro, angü te yi boro siti ngü ka wü bu yi la, Wö yi, Me agbü kpí, ena aboro kpa siti ngü ka-yi. ¹⁵ Amba te yi boro siti ngü ka wü bu yi de, Wö yi, Me agbü kpí ne, ti aboro siti ngü ka-yi kpa de."

Dene ngü te Yesu mala teka ma'bite

¹⁶ Fü Yesu adu kpa amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Wü di engu wüna, te yi le *a'bi te-yi, teka aku gba fü Me la, yi mere e asere te-yi gbü jia wü kpara, gü ba, ani ngbü e'bi te-ani ne de. Angü wü gara kpara ladü, te ewü le, de wü bu ani di eceka ani ba züka wü kpara ka Me. Te di bala, te ewü ngbü e'bi te-wü la, wüh ngbü engbü de mere cinga, teka fü wü kpara awu ngü la, fü ewü agbo nga iri ani tete. Yi mere e amere ngü baka nda-ewü la de! Angü, te yi le de wü kpara di egbo nga iri ani la, ngü la gbü jia Me ka-ye esiti! Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te wü kpara gbo nga iri yi teka ngü la, Me ti agbo nga yi nda tine de! ¹⁷ Amba nda-yi, te yi le a'bi te-yi, teka aku gba fü Me la, ah le de yi zürü gbüra yi azürü, de yi gü mü eküte yi. ¹⁸ Yi reke te-yi areke, ba kpara te ngbü de tadu, angü wü kpara ena awu, gü ba, yi ngbü e'bi te-yi. Te yi mere ngü la esalakumu bala la, Me ena awu ngü te di emaguma yi la me-ye, fü engu agbo nga yi."

Dene ngü te Yesu mala teka wü e füh kotö ne

Luka 12:33-34; 16:13

¹⁹ Fü Yesu adu kpa amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Yi mere e ao maguma yi teka wü e füh kotö ne de, angü wü e füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Wü gara ena agörö, wü ka ena alafa wü gara, wü gara ena akí, wü gara ena azi, wü mürü zi ena azi wü gara. ²⁰⁻²¹ Amba ah le fü yi ato maguma yi teka adi emere ngü ka Me, fü yi

ao fingangü ka-yi 'buru teka züka ngü te yi ena amaka agbü kpī, angü ngü ka Me ti anza nda de.

²² Jia nih ka-ye baka ze-wa te ngbü elofu sü fü nih. Te mü o fingangü ka-mü 'buru teka ngü ka Me la, Me ena asere züka kaje fü mü, fü mü amaka züka ngü. Angü mü ena angbü baka kpara te ngbü endoro gbü ra-sü. ²³ Amba, te mü ngbü de siti fingangü emaguma mü, da edürü te kaje ka Me asidi, teka wü e de füh kotö ne la, mü baka kpara te jijia ni ani, te ngbü endoro gbü mbiri sü. Mü ceka te mü 'be, angü te mü le ngü ka Me de maguma mü 'basu 'basu la, ah ena adi gegege ba e te jia mü ni ani la. Mü ena adürü te kaje ka Me asidi, mü ti awu ngü ka Me 'buru 'buru de, angü mü ngbü endoro gbü ngbami!*

²⁴ Yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü kpara biringbö ti ara fü wü miri 'basu nda kü de. Angü mü ena ale ngü ka gara, fü mü ace nda gara. Te mü ngbü eje riri ka gara ereke areke, mü ena angbü efala gara la afala. Te di bala, ah le de yi o maguma yi 'buru, teka adi emere ngü ka Me. Amba yi mere e ao maguma yi teka wü e füh kotö ne de."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

*gü ba, wü mere e afi nga wü e de
Luka 12:22-31*

²⁵ Fü Yesu adu kpara amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Dene ngü te ma le amala fü yi, wü di enga wüna. Yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka e-mazü, anga e-manzö nda-yi de. Angü Me le yi fa sü. Anga yi mere e angbü de mere fingangü teka bongo te yi ena amaka, adi eto eküte yi ne, kpara de. Ngü ka küte yi fa ngü ka bongo ka. Te di bala, Wö nih Me, te o nih ne, ah ti ato wü e la fü nih de? Ah ti eyi ato wü e la fü nih, angü engu le nih fa sü. Kpara bala, ngü

ka *küküwa fa ngü ka zü-e ka. Me te ngbü eküwa nih ne, ah ena adi kpara eto zü-e fü nih me-ye.

²⁶ Yi ceka la bü wü lu, te wüh ru e kpara de, wüh biti wü e fü wü kpara de, kafa ka-ewü kpara ma. Amba Me ce ewü nda de! Ah ngbü fi bü eto zü-e fü ewü! Yi efi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka wü lu la de? Me ti ace yi, fü yi akpi ka tala de.

²⁷ Te sikipi ka kpi ka-mü koro eyi la, wazi mü ladü teka afa te-mü esaka kpi la, fü mü adu angbü aci nga gara sikipi? A'a, wazi mü nda ma!

²⁸ Fingangü ka-yi mere e asiti teka ngü ka bongo de. Yi ceka la wü yirü, wüh ngbü ekoro neh baye baye? Baka te wüh mere tima 'buru de, wüh reke bongo tungü wü kpara de ne. ²⁹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Miri *Solomona, ta te di de mere bi wü e esaka ye ne, bongo kaka-na su baka yi-rü agbü gü ne, kpara de. ³⁰ Yi wu eyi, gü ba, Me ngbü ereke wü yirü eküte wü rü, baka züka bongo te su asu fa sü. Fingangü ka-yi gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka wü yirü la de? Yi wu awu, gü ba, Me ti eyi ato züka bongo fü ani. Te di bala, ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me.

³¹ Yi mere e angbü esiti fingangü ka-yi, teka wü e te yi ena azü, anga e te yi ena anzö, anga bongo te yi ena ato eküte yi ne, nda-yi de. Ah le de yi to maguma yi 'buru fü Me. Yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu de. ³² Wü kpara te ewü wu ngü ka Me de ne, wüh ngbü eo to wü teka wü e füh kotö ne bala me-wü. Amba nda-yi, yi mere e adi emere ngü bala de, angü Wö yi, Me, ladü. Ah ena ato wü e la fü yi me-ye, angü ah wu kpo, gü ba, cinga wü e la ngbü emere yi. ³³ Te di bala, yi to maguma yi fü Me feke, da emere tima kaka, angü wü e de te yi ngbü efi nga ewü la, Me ena adu ato fü yi.

³⁴ Wü di enga wüna, te yi te engbü la, yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü te ena adi egambi ne de. Angü ngü te ena akoro de egambi

* 6:23 6:23 Ngbami de mbiri sü baka biti.

la, ah ena amere te-ye ka-ye bü teka sïkpï engu la. Yi ce ngü ka gambi la esaka Me, angü gbü wü sïkpï 'buru cinga ka-ye fi bü ladü."

7

Dene ngü te Yesu mala teka makolo ngü ka kpara

Luka 6:37-41

¹⁻² Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü di engu wüna, yi mere e adi esiti iri wü bu yi, da ekolo ngü ka-ewü, de. Angü Me ena akolo ngü ka-yi te gara, kpah ba e te yi ngbü emere fü wü bu yi la.

³⁻⁴ Wü di engu wüna, yi ngbü emala nga wü *siti ngü ka wü bu yi, da ekolo ngü ka-ewü neh teka ne? Ah le de yi fi nga siti ngü ka-yi te engu gina. Angü te mü le aza engu ca-gü gbü jia engu ni mü, o mere ndugu rü di ladü gbü jia mü la, ah de züka ngü? ⁵ Mü dela mürü mani! Angü te engu gina, ah le fü mü agbi la mere ndugu rü, te di gbü jia mü ne, feke, teka fü jia mü alofo raaa! Fü mü adu tine, aza engu ca-gü, te di gbü jia engu ni mü ne sidi.

Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü efala ngü ka Me

⁶ Te yi to jiase ka-yi fü wü bürü anga wü mba la, wüh ena ale? A'a, wüh ti ale nda-wü de. Wüh ena aceka jiase la gbü jia wü baka töndö e, angü tima ka e la fü ewü nda ma. Wü bürü ena adu anyüma yi, fü wü mba adu adoto wü e la, asiti ka. Kpah bala, te yi ngbü eri wü bu yi de *Ngari Me, fü ewü angbü efala ngü la afala la, yi ce ewü ace. Yi mere e adi fi bü da emala Ngari Me fü ewü de. Angü wüh ka-wü baka wü bürü, de wü mba la."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih di fi bü eyo e kpaka Me

Luka 11:9-13

⁷ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, Me le ato züka ngü

fü ani de? Ah bala de. Te cinga e ngbü emere mü la, mü ngbü fi bü da eyo eküte Me, Me ena ato e la ato fü mü. Mü ngbü fi bü da eyitata gbü wü sïkpï 'buru. Mü mere e ace da ei engu de, ah ena amere ngü la fü mü. ⁸ Angü wü kpara 'buru, te ewü ngbü eyo e te Me ne, Me ngbü eto e la fü ewü ato. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü egiri e kpaka Me, wüh ngbü emaka amaka. Me ngbü kpah eü möngiti fü mene wü kpara, de te wüh ngbü ei engu ne.

⁹ Gara süka yi ladü sene, te di de wö ye wü jaji, te yeye na yo kümü tete la, ah ena aza teme, ato fefe? ¹⁰ Anga te yeye na yo si tete la, ah ena aza kpürü, ato fefe? ¹¹ Anga de-yi, te yi di de siti wü kpara ne, yi wu da eto wü züka e fü wü jaji ka-yi ereke areke. Yi fi nda-yi, gü ba, Me, te di de Wö nih agbü kpi ne, ah ti ato züka wü e fü yi afa sü de?

¹² Te di bala, wü ngü 'buru te yi ngbü ele de wü kpara di emere fü ani, ah le de yi di kpah emere wü ngü engu la fü wü kpara bala. Angü dela si-ngü gbü wü *Riri, te *Müse, de wü gara wü *mürü dofo, ba gbü *Ngari Me."

Dene ngü te Yesu mala teka wü kaje 'basu

¹³⁻¹⁴ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te yi ele aküwa la, ah le de yi le ngü ka Me de maguma yi ngbee biringbö, angü wü kaje ladü 'basu. Te di bala, ah le de yi fe kaje ngbee biringbö. Angü gara la, ah de mere kaje, te mere bi wü kpara ngbü enü 'buru tete na. Amba mere kaje la, ah de kaje ka *küküwa nda de. Ah ka-ye de kaje, te ena ato kpi fü kpara fi mere badi. Gara kaje engu ne, ah de suzu kaje, te mere bi wü kpara wu mbi mbi de. Ah le de yi o to yi teka amaka suzu kaje la, angü dela mene kaje, te yi ena amaka küküwa gbügbü, fi mere badi."

Dene ngü te Yesu mala teka riri ka wü mürü mani

15 Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi, angü wü mürü mani ladü, te ewü ena akoro, asiti fingangü ka-yi gbü ngü ka Me. Angü wüh ena angbü esu wu fū yi, gü ba, ani ngbü eri yi dela de ngari Me. Amba ngü ka-ewü la, ah de ngari Me nda de, angü maguma ewü ka-ye sisiti baka nda siya. 16 Yi ena angbü ewu ewü bü teka *siti ngü te ewü ngbü emere, kpah ba e te yi ngbü ewu wü rü 'buru teka ri ewü. Mü ti eyi amaka ri manga eküte patra? Anga mü ti eyi amaka ri güwava eküte rü ngenee? 17 Ah bala de! Rü manga ena ari 'duwa ri manga. Rü ngenee ena ari 'duwa ri ngenee. Wü züka rü 'buru ngbü eri fi bü wü züka ri-rü, te ereke areke ba-neh-ene-la. Nda wü siti rü kpah bala, wüh ngbü eri fi bü siti ri wü eküte wü. 18 Züka rü ti ari siti ri-rü eküte ye de. Siti rü ti ari züka ri-rü te ye de. Kpah bala, wü züka kpara ngbü emere züka ngü me-wü. Wü siti kpara ngbü emere nda-wü fi bü siti ngü. 19-20 Te di bala, yi ena awu wü siti mürü wu la teka wü siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü emere. Wü rü 'buru te ewü ri züka ri wü de, wüh ena ade ewü ade, agü agbü wa. Ngü ka wü mürü wu la ena adi kpah bala.”

Dene ngü te Yesu mala teka züka wü kpara ka-ye

Luka 6:46-49

21 Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “E-ena aküwa agbü sü ka Me agbü kpī neh wü da? Angü mere bi wü kpara ladü te ewü ngbü ei ra, gü ba, ‘Ma de Miri ka-ani,’ bü kükürü bala. Wüh ti aküwa nda-wü de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. 'Duwa wü mene kpara te ewü ngbü emere züka ngü, te reke gbü jia Wüba Me, wüh ena aküwa me-wü. 22 Kpah bala, gbü *adu sīkpī, te ma ena akolo ngü ka wü kpara tete, mere bi wü kpara ena anda'ba te-wü fere, gü ba, ‘Mere kpara, ani de wü kpara ka-ra, angü ani ngbü

ta eto ngari ra fū wü kpara. Ani ngbü kpah eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara te iri ra. Ani ngbü ta emere bi wü kpeke ngü te iri ra.’ 23 Amba, de-ra Yesu, ma ena adu amala fū ewü mbölö, gü ba, ‘De-wü deyī, ma le ngü ka-wü de, angü wü le ngü ka-ra nda-wü de! Wü yia sela eyia de töndö ngü ka-wü la! Angü wü de siti wü kpara.’

24 Mene kpara te ngbü eje ngü ka-ra, fū ah angbü kpah elala tete, engu ena adi baka kpeke kpara, te maka züka sü füh ndu-ta. Fū ah aji kambü ka-ye fefeh. 25 Fütanga ngü la, fū mere agö ayia ali de mere wege, fū ngu ayia asi. Amba kambü la mürü nda de, angü wüh ji kambü la te züka sü. 26 Amba te mü le aje ngü ka-ra, te ma ngbü eri mü di ne, de la, mü ena adi baka töndö kpara, te ji kambü ka-ye bü gbü siki, riri na ri gbü tö nda de. 27 Te di bala, te mere agö ena ali de mere wege, fū ngu ayia asi la, kambü ka-mü la ena amürü 'duwa amürü, 'büwaa! asidi.”

28 Dela ngü te Yesu mala fū mere bi wü kpara kpa füh rüvü. Fū ngü kaka la aga gbü jia wü kpara afa sü. Angü kpara te ena ari wü kpara baka nda Yesu la, ah nda ma. 29 Yesu mala ngü la fū ewü de mere wazi ka Me. Ah mala baka nda wü *mürü riri, te ewü ngbü emala diri nga ngü ne, nda de.

8

Dene ngü te Yesu küwa gara mürü jia kö di

Marako 1:40-45; Luka 5:12-16

1 Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia akö kpa füh rüvü la kötö, angbü enü. Fū mere bi wü kpara ayia afa nganga na. 2 Te wü Yesu ngbü enü tete, fū gara komoko, de *jia kö eküte ye, ayia akoro kpaka Yesu. Fū engu ayia abu nzökuta ye kötö engagira Yesu, anda'ba te-ye, gü ba, “Akooo, mere kpara! Ye de mere mürü wazi! Ni ngbü eyi-ta ye, te ah gbü jia ye 'be la, de ye küwa ni gbü

keke ne.”³ Fū Yesu ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, “Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke!” Baka te Yesu mala ngü la tete, 'duwa fū küküte ayia areke, adu da ye.

⁴ Fū Yesu adu amala ngü fefe, gü ba, “Ye mere e amala nga ngü la fū wü gara kpara de, ye je ngü la eyi? Amba ah le de ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fū Me teka ngü la. Tekka fū wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü.”*

Dene ngü ka mere kpara ka wü marajümiya ka wü Ruma,

*te to maguma ye fū Yesu
Luka 7:1-10*

⁵ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia anü akoro agbü Kaparanama. Fū gara mere kpara ka wü marajümiya ka wü *Ruma ayia akoro kpaka Yesu, anda'ba te-ye fefe,⁶ agü ba, “Mere kpara, ni koro ayi-ta ye teka de ye küwa gara labi ka-ni, angü keke ngbü emere engu efa sü. Ah ladü kpala, era ara kpa esambü. Wawazi nza eyi 'buru.”⁷ Fū Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ni ena anü kpala, aküwa engu.”⁸ Fū mere wü marajümiya la adu amala ngü fū Yesu, gü ba, “Akooo, mere kpara, ni ka-ni de *ganzi kpara. Ah ti fū ye ari kpa esambü ka-ni nda de, angü riri ka gele ka-wü, wü di enga *Yisarayeale, le bala de. Ni wu eyi, gü ba, wazi ye ladü. Te ye mala bü ngü de komo ye la, labi ka-ni la ena aküwa aküwa.”⁹ Ni ti kpah eyi awu ngü la bala, angü ni ngbü kpah esa riri ka wü mere kpara ka-ni. Kpah bala, wü gara marajümiya ladü, te ewü di esa riri ka-ni. Te ni mala ngü fū gara, gü ba, ye nü enü la, ah ena anü kere, baka te ni mala fefe. Anga te ni mala fū gara, gü ba, ye koro ekoro akine la, ah ena akoro kpah

kere. Anga te ni mala ngü fū labi ka-ni, gü ba, ye mere ngü ne bane, ah ngbü kpah emere ngü la kere bala, baka te ni mala fefe.”

¹⁰ Te Yesu je ngü gömö komoko la bala, fū ngü la ayia areke tete afa sü. Fū engu ayia afü te-ye, amala ngü fū mere bi wü kpara, te ewü ngbü efa nga ye ne, agü ba, “Ceka la! Kpara te to maguma ye fere baka komoko la, ma maka füh kotö ne nda-ra la kü de! Ngü te ma ngbü emala fū yi ne, ah de zu ngü. Gbü nguwa nih, wü Yisarayeale, kpara te to maguma ye bala, ah nda ma. Amba ah ka-ye 'duwa de komoko la, te di de ganzi kpara ne!”¹¹ Te di bala, ma emala fū yi dene zu ngü. Mere bi wü ganzi kpara ena ayia agbü gara wü sü nengete nengete füh kotö ne, akoro angbü tundu agbü sü ka Me, de wü *Abarayama, *Yisaka bete *Yakobo, wü kundu nih ta gügü ne, me-wü, angü wü ganzi kpara la to maguma wü eyi fere.¹² Amba mere bi wü di enga Yisarayeale, te ewü ngbü efi, ga, ani de wü kpara ka Me me-ani ne, wüh ena aliki ewü, ato agbü mbiri sü kpa etanü kpala, fū ewü angbü eku gba, da enyüma gbü te wü de mere cinga, angü wüh le ngü ka-ra de.”

¹³ Fū Yesu adu amala ngü fū mere kpara ka wü marajümiya la, gü ba, “Ah mbi. Mü go ka-mü ego. Labi kamü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fere.” Bü ciki gbü lö-ra engu la, fū labi ka mere marajümiya la ayia aküwa gbü keke la.

Dene ngü te Yesu küwa mere bi wü mürü keke di

Marako 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Gbü gara ra, fū wü Yesu anü akoro kpa gba Simüna Petero, fū ewü amaka ni ye wara Petero, te ra kötö ka keke, angü küküte na ri ngbü wüwütü bala.¹⁵ Fū Yesu ayia azoro kpa wü rüse la, fū keke la ayia anza. Fū wü rüse la ayia anü amere kümü, ato fū ewü.

* **8:4** 8:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

16 Ah te ekoro etamurago la, fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke, bete mene ewü te *siti wü di enga me ngbü emere ewü, akoro de ewü kpaka Yesu. Fü Yesu aliki wü siti wü di enga me la guvu wü kpara la 'buru asidi. Fü ah aküwa kpah mere bi wü gara mürü keke la 'buru.

17 Ngü te Yesu küwa mere bi wü mürü keke la, ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, "Miri te Me ena atima ne, ah ena aküwa nih gbü wü keke ka-nih 'buru."[†]

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, te kpara le afa nga ni la,

ah tüka te-ye atüka

Luka 9:57-60

18 Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara aci akoro, abiti te-wü, angbü ede Yesu. Te Yesu wu bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ani li eli gbü *zabu, anü kpa etangu." Ah mala bala, angü ah le anü ari ewü kpala. 19 Wüh la bü ereke te-wü, fü gara *mürü riri biri ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, ni ele afa nga ye, gbü wü sü 'buru, te ye ena angbü enü tete. Ni ena alala fi gbü nga ye, ni ti ace nga ye de." 20 Fü Yesu alügü ngü fü komoko la, gü ba, "Ah le de mü wu awu, gü ba, te mü le afa nga ra la, züka ngü te mü ena amaka füh kotö ne nda ma. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, sü fere füh kotö sene, teka ara, afe te-ra tete, nda ma. Angü wü zaza ngbü era nda-wü gbü wü gö ka-wü. Wü lu ngbü era nda-wü kpah gbü wü suta ka-wü. Amba nda-ra sü fere bala nda ma." Te komoko la je ngü la bala, fü ah adu ace da efa nga Yesu.

21 Fütanga ngü la, fü gara *kpara ka Yesu biringbö, ayia amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, wö ni gbe eyi. Ni le adu aci ngangga. Te ah kpi eyi la, fü ni ati engu feke, fü ni adu akoro afa nga ye sidi." 22 Fü Yesu

amala ngü fefe, gü ba, "Mü ce wü di enga ni mü, te ewü le ngü ka-ra de ne, de wüh ti wö mü me-wü, angü wüh ka-wü eyi baka wü kövö. Amba nda-mü, mü koro, mü lala gbü nga ra."

Dene ngü te Yesu tata mere wege di

Marako 4:35-41; Luka 8:22-25

23 Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ali gbü *zabu, teka anü kpa etangu mere ngu *Galilaya. 24 Baka te ewü yia, nü la mba ce bane, wüh te eje kpala de, gbu gbu gbu! mere wege te ekoro, da efe jia ngu la de wazi. Fü zabu akpo da eyiki, efüfü te-ye, da ekolo ngu gbü ye efa sü. Zabu la yia ta ebu ewü abu agbü ngu. Amba Yesu, mü ngbü ka-mü era ara.

25 Fü wü kpara ka Yesu ayia akoro azükü engu, amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, mere kpara! Ani te ekpi! Ani te ekpi! Ye zükü la ezükü, de ye küwa ani!" 26 Fü Yesu ayia azükü, amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la fi de?" Fü engu ayia arü, atata wege ake mere ngu la, gü ba, "Wüh nga anga." Fü sü ayia anga 'duwa, ngbiii!

27 Fü ngü la aga gbü jia wü kpara ka Yesu la afa sü, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Mene komoko ne, neh baye baye, te engu ngbü emala ngü bü de komö ye, fü wege ake ngu angbü eje riri na ne?"

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fü mere wege tete.

Dene ngü te Yesu küwa wü komoko 'basu,

de wü siti wü di enga me guvu wü Marako 5:1-20; Luka 8:26-39

28 Te wü Yesu kö mere ngu la tete de wü kpara ka-ye, fü ewü anü akoro agbü gara sü de iri ye Gadara. Baka te ewü ngbü la enü tete, fü ewü amaka te-wü de wü mürü maröfö

[†] 8:17 8:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:4.

'basu, te *siti wü di engu me ngbü emere ewü kpekpeke efa sü, eküte ewü dela gü tine de! Wüh ngbü ta engbü ka-wü etü wü mbükü. Te di bala, wü kpara ti aguru sü te kaje engu la tine de, teka ngü ka-ewü. ²⁹ Te wü mürü maröfö la wu Yesu te ngbü ekoro, fü ewü ayia akpo eba rere, da emala ngü fü Yesu, de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, "De-ye, Ye Mere Me, ye ele amere de ani ne ngü ne? Ye le ato kuru te ani bü gügü, o *adu sikpi koro la de, neh teka ne?"

³⁰ Amba mere bi wü mba ka köti ta ladü gbamari gbü sü la, da ezü e ka-wü. ³¹ Fü wü di engu me la afüwa te-wü fü Yesu, gü ba, "Te ye le aliki ani guvu wü kpara ne asidi la, de ye tima ani, fü ani anü arı guvu wü mba la." ³² Fü Yesu ayia ale ngü ka-ewü la, amala ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, wü nü enü, wü ri aguvu wü mba la." Fü wü di engu me la akoro guvu wü kpara 'basu ne, anü arı aguvu wü mba la. Te di bala, fü wü mba la aci 'buru de mere woro, yurrru! ago kpa esa gö, agürü agbü mere ngu. Fü ewü anzö ngu, akpi 'buru kpala.

³³ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fü ewü ayia ale woro, anü agbü mere köti, amala nga ngü, te Yesu mere la, fü wü kpara kpala, gü ba, "Yesu liki wü di engu me guvu wü mürü maröfö de 'basu ne eyi asidi."

³⁴ Te wü kpara agbü mere köti je nga ngü la bala, fü ewü amala, gü ba, "Dela sirimbi!" Fü ewü ayia akö te-wü 'buru, anü kpaka Yesu, anda'ba te-wü fefe, de ah ce sü ka-ani la ace. Fü wü Yesu ayia alı gbü *zabu, anü sü ka-wü.

9

Dene ngü te Yesu küwa gara kpara te küküte kpi akpi 'buru Marako 2:1-12; Luka 5:17-26

¹ Te wü Yesu kö mere ngu de wü kpara ka-ye la tete, fü ewü anü

akoro agbü Kaparanama, gbü sü te engu ngbü engbü gbügbü.

² Fütanga ngü la, fü wü gara kpara abı gara komoko füh ka'da, te küküte kpi akpi 'buru, akoro di kpaka Yesu. Fü Yesu awu, gü ba, "Wü kpara la to maguma wü eyi fü ni fanü fanü." Fü Yesu ayia amala ngü fü mürü keke la, gü ba, "Enga ra, mü gu maguma mü, angü wü *siti ngü ka-mü, ta te mü mere gbü jia Me ne, ma boro eyi 'buru asidi."

³ Te wü gara *mürü riri je ngü te Yesu mala fü komoko la de bala ne, fü ngü la ayia ake te ewü. Fü ewü angbü efi ngü emaguma wü, gü ba, "Apa! Dene ne töndö ngü ne? Komoko la le ao te-ye da Me? Ah ngbü ka-ye dela efala Me!"

⁴ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la kpo. Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi ngbü de siti fingangü emaguma yi, neh teka ne? ⁵⁻⁶ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü di asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ngü te ma mala fü mürü keke, gü ba, ma boro siti ngü ka-ye eyi ne, ah de töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine!"

Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, "De-ye deyı, ye yia eyia tikpi, de ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti." ⁷ Te di bala, fü komoko la ayia arü tikpi, aza darara ka-ye, ale kaje, ago agba ye.

⁸ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa sü. Fü ewü akpo da egbo nga iri Me, teka wazi de te Me to fü Yesu ne.

Dela ngü te Yesu gü tamu wazi, de te Me to fü ye ne tete, fü wü mürü riri.

Dene ngü ka Matayo te Yesu i engu Marako 2:13-17; Luka 5:27-32

⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia gbü sü la, anü sü ka-wü. Te wü Yesu ngbü eguru sü tete, fü ah awu gara

* 9:9 9:9 Matayo Levi de kpara te ba buku ne me-ye.

komoko de iri ye Matayo *Levi,* te ngbu gbü sü ka tima ka-ye, da ero *jiase ka wü e, eto fü miri ka wü Ruma. Fü Yesu arü amala ngü fefe, gü ba, “Matayo, ma ele de mü fa nga ra, baka *mürü tima ka-ra.” Fü Matayo ayia 'duwa, alala gbü nga Yesu.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Matayo ayia areke zü-e agba ye. Fü ah ayia ai wü Yesu, de mere bi wü bu ye, ta te ewü ngbü ero jiase de ewü ne, kpah de mere bi wü kpara, te wü *Farusi le ewü kpah de. Angü wü Farusi la ngbü efi, gü ba, wüh de siti wü kpara. Fü wü kpara la angbü ezü e de wü Yesu kpala. ¹¹ Fü gara wü Farusi ayia aje ngü la. Fü ewü ayia akoro kpaka wü *kpara ka Yesu, ayi-ta ewü, gü ba, “Ah mere baye, te mere kpara ka-wü ngbü ezü e, de wü siti kpara de bala ne?”

¹² Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü Farusi la, gü ba, “Te keke te mü ma la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa? Mü ti anü de. 'Duwa te keke ladü te mü, fü mü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. ¹³ Ngü ka-ra kpah bala. Ma koro füh kotö ne teka züka wü kpara de. Ma koro ka-ra teka ai siti wü kpara, de wüh fü maguma wü, fü ewü aküwa. Amba nda-yi, wü Farusi, te yi gü ba, ani de züka kpara me-ani ne, ah le de yi je la si-ngü gbü ngü te Me mala gbü *Ngari ye, gü ba, 'De-ni, Me, dene ngü te ni le, de wü mere. Ni le de wü ceka cinga wü bu wü, ale ewü de züka maguma wü. Angü te wü mere bala de la, mere bi wü nü, de te wü ngbü ewa, eto fü ni baka la'bi ne, ni Me, ni ti ale nda-ni de!† Dela ngü ta te *mürü dofo Oseyä ba gbü Ngari Me, teka yi.”

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka to riri kaka

Marako 2:18-22; Luka 5:33-38

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü gara kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza

akoro kpaka Yesu, ayi-tata, agü ba, “Nda-ani, wü kpara ka Yüwane, gara wü sikpi ladü te ani zü e de, da *e'bi te-ani, teka adi eku gba fü Me. Nda wü Farusi kpah bala. Anga ah mere neh baye, te nda-ye wü kpara ne, le ngü ka gele ka-ani mbi mbi de, fü ewü angbü ezü e gbü wü sikpi 'buru ne?” ¹⁵ Fü Yesu alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba, “Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, te wüh i wü kpara gbü karama la,‡ wüh ti azü e te ewü i ewü tungüngü gbü karama la de? Wüh ena azü e azü, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü.”

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü mani fü ewü, teka to riri ka Me te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba, “Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. ¹⁷ Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, teka fü fi ka-mü angbü 'be. Kpah bala, te mü le to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de.”

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayirü,

bete gara würiuse

Marako 5:21-43; Luka 8:40-56

¹⁸ Baka te Yesu ngbü la emala ngü la tete fü wü kpara sela, fü gara mere kpara ayia akoro, ati eri lö Yesu, anda'ba te-ye fefe, gü ba, “Mere kpara, ye ra jaji würiuse, kpi eyi titine. Ma enda'ba te-ra fü mü, de mü koro, mü zükü engu.” ¹⁹ Fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, afa ngangä na.

²⁰ Te wüh ngbü enü tete, fü gara würiuse ayia azi te-ye 'bili!

† 9:13 9:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseyä 6:6. ‡ 9:15 9:15 Karama la, ah de karama ka za würiuse.

amofö mö bongo ka Yesu, to kpa ekükürüfe. Angü ngüte ngbü ta ego eküküte teka wü re nzükpa de füh ye 'basu. ²¹ Würüse la fi ta emaguma ye, gü ba, "Te ni mofo bü nzö mö bongo kaka-na la, ni ena aküwa gbü keke ka-ni la aküwa."

²² Fü Yesu afü te-ye, awu würüse la, amala ngü fefe, gü ba, "Enga ra, mü gu maguma mü. Mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi 'buru fere." Yesu bü te emala ngü la bala, 'duwa fü keke ka würüse la ayia anza.

²³ Fü wü Yesu anü akoro agba mere kpara la. Te wüh koro tete kpala, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te ewü ngbü eku gba de yiyi, da ebí ci gba, füh kö mbarase la. ²⁴ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü yia eyia, wü koro ekoro kpa etanü, angü jaji würüse ne kpi nda de, ah ngbü ka-ye era ara." Fü wü kpara la akpo da emü Yesu, da efala ngü kaka la, angü wüh wu eyi fanü, gü ba, mbarase la kpi ka-ye eyi. ²⁵ Te wü kpara la koro tete 'buru kpa etanü, fü Yesu ari kpa esambü, azoro kpa jaji würüse la. Fü jaji würüse la azükü gbü kpi cukuru! ayia arü tikpi.

²⁶ Dela ngü ta te Yesu zükü jaji würüse la tete gbü kpi. Fü nga-ngü la ayia awü, abaya esüka wü kpara gbü nga nzö sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu küwa wü kpara 'basu te jia ewü ni ani

²⁷ Gbü gara ra, o wü Yesu ngbü enü andoro, fü wü gara kpara 'basu, te jia ewü ni ani, ayia akpo da efa nga Yesu, da eku gba, enda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, "Ako Yesu, Mere Miri te Me tima ye teka aküwa ani ne, ye ceka la cinga te ani ne, baaa!" ²⁸ Fü Yesu ayia ari kpa esambü, gbü sü te ewü ngbü engbü tete. Fü wü kpara 'basu la ayia akoro kpakaka na, angü wüh le ace nganga de. Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Wü wu eyi, gü ba, ni ti eyi aü jia wü fanü?" Wü kpara la gü

ba, "Wayi, mere kpara, ani wu eyi bala!" ²⁹ Fü Yesu amofö jia ewü, agü ba, "Ah mbi. Baka te yi to maguma yi eyi fere fanü ne, ah le de jia yi ü eü." ³⁰ Fü jia wü kpara la ayia aü te-ye. Fü Yesu adu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "Wü mere e amala nga ngü la fü kpara biringbö kpo de." ³¹ Amba wü kpara la le amere ngü, te Yesu mala fü ewü ne, nda-wü de. Fü ewü akpo da emala nga Yesu fü wü kpara, gbü nga nzö wü sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu küwa kpara te ro mö de

³² Baka te wü Yesu yia enü tete, fü ewü akoro kpah de gara kpara te ro mö de, angü *siti wü di enga me ngbü emere engu me-wü bala. ³³ Te Yesu liki siti wü di enga me guvu komoko la tete, 'duwa fü engu akpo da ero mö. Fü ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara la afa sü. Fü ewü angbü da emala ngü esüka ewü, gü ba, "Ani wu mene ngü de bane gügü gbü tö ka *Yisaraye sene la de."

³⁴ Amba wü *Farusi kpo da emala nda-wü, gü ba, "Yesu maka wazi, teka aliki *siti wü di enga me la di, esaka *Satana, te di de miri ka wü di enga me ne!"

Dene ngü te cinga mere bi wü kpara ri di te Yesu

³⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu angbü endoro gbü wü köti ka sü la 'buru, da eri wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü. Fü ah angbü kpah da emala fü ewü, gü ba, "Me ngbü ei wü, de wü koro kpaka ni, fü ni afü wü, akoro di züka wü kpara ka-ni." Kpah bala, engu ngbü da eküwa wü kpara gbü wü keke ka-ewü 'buru. Fü mere bi wü kpara angbü efa nganga na.

³⁶ Gbü gara sikpi, fü Yesu ae jia ye, aceka mere bi wü kpara te ewü ngbü efa nga ye ne. Fü ngü ka wü kpara la ato mere cinga emaguma, angü wü kpara la ngbü de mere fingangü, angü maguma

ewü 'basu 'basu. Wüh ngbü ka-wü baka wü kambiliki, te kpara di fütanga ewü ma. ³⁷ Teka ngü la, fü Yesu ayia amala gara mani fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ah le de yi le ta-ngü te wü kpara la, angü wüh le ta eyi ato maguma wü fü Me ne, amba kpara te ena arí ewü de to *ngari Me nda ma. Wüh baka ndo te ndri eyi agbü yí, amba kpara teka awa ndo la, ao gbü kafa nda ma. ³⁸ Yi ena amere de ngü la neh baye? Ah le de yi ku gba fü Me kpekpeke, teka de engu tima wü gara kpara, ale ta-ngü te yi, amala ngari Me fü ewü, angü engu me-ye de mürü yi la."

10

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu, teka amala ngari ye

Marako 3:13-19; 6:7-11; Luka 6:12-16; 9:1-5

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afe wü *mürü tima ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, ato wazi fü ewü, teka de wüh nü, wüh di eliki *siti wü di engu me, da eküwa wü kpara gbü keke ka-wü. ² Dene irí wü kpara nzükpa de füh ye 'basu ne. Ah de Simüna, te Yesu gü gara irí tete, gü ba, Petero,* ake engu ni ye, de irí ye Anderiya. *Yakobo, ake engu ni ye, de irí ye *Yüwane, wü di Zebedayo. ³ *Filipo ake Batülümayo.† Toma ake Matayo,‡ kpara ta te ngbü ero *jiase fü miri ka Ruma ne, bete *Yakobo ye Alofaya, ake Tadayo,§ ⁴ bete gara Simüna, ta te ngbü emere gü teka tö ka-a, ake *Yuda Keriyota ta te to Yesu fü wü vügü ne.

⁵⁻⁶ Fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, gü ba, "Ma ngbü etima yi dene, teka anü amala ngari ra fü wü kpara. Yi nü la bü nzö kpaka wü di engu *Yisarayeke feke, angü wüh dürü te kaje ka Me eyi asidi,

baka wü kambiliki, te ewü dürü adürü agbü gü. Amba yi mere e anü kpaka wü *ganzi kpara, de wü kpara ka *Samaríya, la de. ⁷ Te yi te endoro gbü wü köti ka-nih, wü Yisarayeke la, yi di emala ngari ra fü ewü, gü ba, 'Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi. Ah le de wü fü maguma wü afü.' ⁸ Ah le de yi ngbü kpah da eküwa wü mürü keke, da ezükü wü kpara gbü kpi, kpah da eküwa wü mürü *jiakö. De yi di kpah eliki *siti wü di engu me guvu wü kpara asidi. Ma to wazi ne fü yi, teka amere ngü la di kükürü. Ah le de yi mere wü ngü la fü wü kpara, kpah kükürü. Yi mere e ayo jiase te wü kpara de!

⁹ Te yi te enü la, yi mere e aza wü e esaka yi de. Yi mere e aza jiase esaka yi 'buru 'buru de. ¹⁰ Yi za kombo kpah de, yi za bongo 'basu 'basu de, yi za gara kamaka kpah de, yi za ngbangba esaka yi kpah de. Wü kpara te yi ena amala ngari ra fü ewü la, wüh ena ale ta-ngü te yi de wü e la 'buru me-wü, angü ah le de kpara te ngbü emere tima ne, maka na tima ka-ye.

¹¹ Gbü wü sü te yi ena anü akoro gbügbü na, ah le de yi gíri mene kpara te di de züka maguma ye, fü yi angbü kpa gba ka, zalü gbü sikipi te yi ena ayia tete gbü sü engu la. ¹² Gbü köti te yi ena akoro gbügbü na la, gina ngü te yi ena amala fü ewü, ah dene. Yi to mandí fü ewü, gü ba, 'Me di de yi, gbü köti ne.' ¹³ Te wü kpara ka köti la de züka wü kpara, de lele ka Me emaguma wü la, mandí ka-yi, de te yi to de gu ngü ka Me gbü ye ne, ah ena angbü fü ewü. Amba te ewü le ngü ka-ra gömö yi de, züka gu ngü ka Me, te yi to fü ewü ne, tí angbü gbü köti la nda de.

¹⁴ Te wü kpara gbü wü sü engu la le ngü ka-yi nda-wü de la, yi yia sela asidi, de yi bunda zu-tö ka gba

* **10:2** 10:2 Si-ngü gbü irí Petero gü ba, baka da.

† **10:3** 10:3 Gara irí Batülümayo de Nataniyele.

‡ **10:3** 10:3 Gara irí Matayo de Levi. § **10:3** 10:3 Gara irí Tadayo de Yuda, ye Yakobo.

ewü la esatilo yi asidi, ciki sela, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba, 'Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü ka wü kpara ka Me, kpah de.'
 15 Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sikipi te Me ena akolo liya ka wü kpara tete, ah ena ato siti kuru gbü nzö wü kpara la, afa nda siti wü kpara ka *Sodomo bete Gomora* ta gügü ne ka.

16 Yi ceka 'be, angü ma tima yi dene baka wü kambiliki esüka wü siti kpara, te ewü di baka siti wü nü. Te di bala, ah le fü yi amba jia yi amba baka kpürü, amba yi mere siti ngü fü wü kpara de. Yi di kpah emere wü ngü 'buru ferrre baka wü mö." Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

teka cinga te ena amere ewü te gara

17-18 Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be, angü te gara wü vügü ka-ra ena akoro azoro yi, anü di engagira wü miri, fü ewü asüma yi de juru gbü jia wü kpara 'buru. Te di bala, yi ena amala ngari ra fü ewü. Kpah bala, wüh ena azoro yi, akoro di engagira wü mere miri ka wü *ganzi kpara, fü yi amala ngari ra kpah fü wü ganzi kpara la. 19 Gbü ra te wüh ena azoro yi, akoro di tete engagira wü miri la, fingangü ka-yi mere e asiti, teka ngü de te yi ena amala fü ewü, ne de. Angü *Nzila Wazi Me ena ato züka fingangü fü yi me-ye, teka amala mere kpeke ngü di fü ewü. 20 Angü, wü ngü de te yi ena adi emala ne, ah ena adi de ngü ka-yi nda de, ah ena adi de ngü te Nzila Wazi Me ena adi eto fü yi me-ye.

21 Yi ceka te-yi 'be, angü wü di enga ni yi, de wü wö yi, ena ato yi cu me-wü fü wü vügü, fü ewü amöro

wü gara yi, teka te yi le ngü ka-ra. Wü jaji ena afü te-wü, agü gü kpaka wü wö wü, ato ewü fü kpi teka ngü ka-ra. 22 Wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi akpü, teka te yi le ngü ka-ra. Ngü ma, yi rü kpekpeke gbü wü cinga la 'buru, angü Me ena aküwa yi te gara agbü sü ka-ye agbü kpi. 23 Te wüh ngbü emere yi esiti gbü gara köti, teka te yi le ngü ka-ra la, de yi kpe, yi nü, yi ngbü kpa gbü gara köti, amala ngari ra fü wü kpara kpala. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro de wazi ka Wüba, o yi nza tima ka-yi gbü wü sü 'buru te di gbü tö ka-nih, wü *Yisaraye ne, la de.

24 Ngü ka mbarase ti afa ngü ka mere kpara ka-ye de. 25 Te di bala, ngü ka-yi ena adi gbü jia wü kpara kpah baka nda-ra, angü yi de wü kpara ka-ra. Ma mala ngü la kükürü de, angü te wüh ngbü egü siti iri eküte ra, gü ba, ma de miri ka wü muruyi la, wüh ti afala yi bala de? Wüh ena adu asoko yi, wü kpara ka-ra, kpah bala. Tekan ngü la, ah le di yi rü kpekpeke, kpah baka ra.

26 Te di bala, yi mere e akpe cürü wü vügü ka-yi de. Ah le de yi mala ngari ra fü ewü mbölö. 27 Angü wü ngü te ma ngbü emala fü yi esalakumu ne, ah le de yi mala wü ngü la de mere ri yi fü wü kpara 'buru, baka kpara te ngbü eri dofo. 28 Yi mere e akpe cürü wü vügü ka-yi de, angü wüh ti eyi amöro bü küte yi kükürü, amba wüh ti amofu *küküwa ka-yi nda-wü kü de. Te di bala, ah le fü yi akpe 'duwa Me kpikpi ye, angü, te yi ce ngü ka-ra la, engu de wazi teka amöro küte yi, aza kpah küküwa ka-yi, agü agbü wa. 29-31 Yi mere e akpe cürü de, angü Me ngbü eceka kpi fütanga yi me-ye. Yi ceka la wü lu, te ewü sibi fa sü ne, Me ngbü eceka kpi fütanga ewü biri biri 'buru. Toto iri teka

* 10:15 10:15 Mü ena amaka ngü ka Sodomo bete Gomora gbü Gina Ngü 19.

biri süka ewü de. Amba ah kpah bala teka ngü ka-yi, angü Me le yi fa nda mere bi wü lu la ka. Ah tanga wü su-nzö yi biri biri kpah eyi 'buru. Te di bala, to Me ti airi te yi tine de.

³² Mene kpara te kpe cürü de, fü ah amala nga ye gbü jia wü kpara ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Ni de kpara ka-ra la,' gbü *adu sikpi, ma ena amala nganga kpah engagira Wüba Me, ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Engu de kpara ka-ra fanü.'

³³ Amba te mü cere nga mü, gü ba, 'Ni wu ra de la,' gbü adu sikpi, ma ena amala tüngü mü kpah bala, engagira Wüba, Me, gü ba, 'Ma wu mü kpah de.'

³⁴ Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro teka fü yi amaka gu ngü esüka wü kpara füh kotö sene? A'a, ah bala de! Kokoro ka-ra füh kotö ne ena ato makpü, fü wü kpara angbü ekpü yi akpü, angü yi de wü kpara ka-ra. ³⁵ Angü teka ngü ka-ra, wü jaji komoko ena akpü te-wü de wü wö wü. Wü jaji würüse ena akpü te-wü de wü ni wü. Wü würüse ena akpü kpah te-wü de wü wara wü di enga wü. ³⁶ Te di bala, wü vügü ka-yi ena adi kpah bü ciki esüka wü mürü yi.

³⁷ Te mü le afa nga ra la, ah le de mü ce ngü ka maguma 'basu 'basu. Te mü le ngü ka wö mü, anga ni mü, fa ngü ka-ra di ka la, mü ti angbü kpara ka-ra nda-mü de. Te mü le ngü ka wü di mü, anga wü di enga mü, fa ngü ka-ra di ka la, mü ti angbü kpara ka-ra nda-mü kpah de.

³⁸ Wayi, te mü le alala gbü nga ra, ah le de mü reke te-mü fü kpi, baka kpara te ngbü ebü rü gbegete ka-ye, te wüh ena amörö engu fefeh na. Angü, te mü mere bala de la, mü de kpara ka-ra de. ³⁹ Amba, te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Angü, te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye, fi mere badi.

⁴⁰ Ma emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te ena ale yi de züka

maguma ye, aza yi gbü mürü la, kpara engu la ngbü dela kpah ele ra. Kpah bala, mene kpara te ele ra de züka maguma ye la, ah ngbü dela kpah ele Wüba Me, te tima ra ne. ⁴¹ Mene kpara te ena ale yi, baka wü *mürü dofo ka Me, de züka maguma ye, teka te yi ngbü emala ngari Me fü ani ne, Me ena ato kpah mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi kpala, kpah baka e te engu ena ato fü yi. Kpah bala, mene kpara te ena aza yi gbü mürü, angü yi de züka wü kpara ka Me la, Me ena ato kpah mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi kpala, kpah baka e te engu ena ato fü yi. ⁴² Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te ena ale tangü te yi, ato mba e fü yi ba gu ngu, teka te yi di de kpara ka-ra ne, Me ena ato mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi kpala."

11

¹ Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. Fü engu ayia atima ewü, teka anü amala ngari Me fü wü kpara gbü nga nzö sü ka *Galilaya la 'buru, kpah da eküwa wü mürü keke.

Fütanga wü ngü la, fü Yesu ayia anü andoro gbü wü koti ka Galilaya 'buru, teka ari wü kpara de to ngari Me.

Dene ngü te Yesu mala teka Yüwane Mürü Babatiza

Luka 7:18-35

² Gbü wü sikpi la, *Yüwane Mürü Babatiza ka-ye fi la bü agbü ku. Fü ah ayia aje nga wü ngü te Yesu ngbü emere la. Yüwane, fü mü ayia atima wü gara kpara ka-mü kpaka Yesu.

³ Fü wü kpara ka Yüwane la anü akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara ka-ani tima ani me-ye, teka ayi-ta ye, gü ba, 'Ye ngbü rü de Ye Me, ta te Me mala nganga, gü ba, ni ena atima füh kotö ne? Anga ah le de ani di la fi bü eci nganga?'"

⁴ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi du edu, yi mala nga wü ngü,

de te ma ngbü emere gbü jia yi ne, 'buru fü Yüwane, gü ba, ⁵ 'Wü kpara te jia ewü ni ani, wüh kpo eyi eceka kpi. Wü kpara de lö wü walawala, wüh kpo eyi enü nü. Küte wü mürü *jiakö reke kpah eyi. Wü kpara te güje ewü do ado, wüh kpo eyi eje ngü. Wü kövö kpo eyi ezükü gbü kpi. Wü mürü cinga kpo eyi eje ngari Me. Wü ngü la 'buru ngbü eyi emere te-wü, ba e ta te wü *mürü dofo ba gbü Ngari Me ne.'* ⁶ Te di bala, yi mala fü Yüwane, gü ba, 'Mene kpara te ena alala fi bü eküte ra, Me ena aceka engu ba züka kpara ka-ye, fü ah angbü de mere tadu te gara.' " ⁷ Fü wü kpara la ayia adu kpaka Yüwane, mere kpara ka-wü.

Fü Yesu adu afü te-ye, akpo angbü emala nga Yüwane fü mere bi wü kpara la, gü ba, "Yi ngbü efi teka Yüwane, egü neh fe? Ta te yi ngbü enü kpa etü gü, da eje ngü gömö Yüwane ne, yi nü kpala neh teka ne? Yi ngbü ta efi ngü teka Yüwane, gü ba, engu de töndö kpara, de maguma ye 'basu 'basu, te ngbü emere ngü baka gala, te wege ngbü efe me-ye ne? A'a, ah bala de! ⁸ Anga fingangü ka-yi gü ba, engu de mere miri, te to züka bongo eküte ye? A'a, ah bala kpah de, angü wü kpara te ewü ngbü eto züka bongo eküte wü, wüh ngbü etü gü nda-wü de! Wüh engbü ka-wü gbü mere köti, anga gba wü miri. ⁹ Amba ma wu eyi, gü ba, yi nü ta kpaka Yüwane kükürü de, angü engu de mürü dofo ka Me fanü. Te di bala, ah le de yi wu awu, gü ba, ngü ka Yüwane fa nda wü gara wü mürü dofo ka Me 'buru ka. ¹⁰ Angü Yüwane me-ye de kpara, ta te wüh ba ngü kaka-na gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Me mala ngü fü Ye ye, gü ba, "Ni ena atima mürü tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü ye." ' "†

¹¹ Fü Yesu adu kpah amala gara

ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Esüka wü mürü dofo, de wü diri wü kpara ka Me ta gügü ne 'buru, gbü jia Me, kpara te ngü kaka fa nda *Yüwane Mürü Babatiza, nda ma. Amba mene kpara te to maguma ye fere 'buru, ngü kaka ena afa nda Yüwane ka, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fefe me-ye.

¹² Ah kpo gbü sikipi ta te Yüwane kpo de tima ka-ye, zalü akoro di dene, ngü ka Me ngbü eyi ega esüka wü kpara, angü mere bi wü kpara ngbü eyi eto te-wü, da elala gbü ngü ka Me. Amba siti wü kpara, te ewü di vügü ka ngü ka Me ne, ngbü kpah eyi egiri kaje, teka atiri tima ka Me la de wazi. ¹³ *Müse de wü gara wü mürü dofo ka Me ta gügü ne, wüh ngbü 'buru emala nga ngü, de te ngbü emere te-ye gbü wü sikipi ne. Gina mürü dofo la de Müse, adudu na de Yüwane Mürü Babatiza, te mala nga kokoro ka-ra ne. ¹⁴ Ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, Me tima Yüwane Mürü Babatiza me-ye, teka amala ngari ye fü wü kpara, kpah baka e te engu tima mürü dofo *Iliya ta gügü ne. ¹⁵ Te güje yi ladü la, ah le de yi da güje yi, aje ngü ka-ra la areke areke."

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la, gü ba, "Wü kpara te ewü le ngü ka-ra de ne, ma ena amala teka ewü, agü neh fe? Wüh neh baka wü da? Angü ma reke ewü eyi ma! Wüh le züka ngü nda-wü de. Wüh baka wü jaji te ewü ngbü ega yiki de wü bu wü. Angü gara wü bu ewü ngbü ta emala ngü fü ewü, gü ba, ¹⁷ 'Ani reke wü ma! Wü le züka ngü nda-wü de! Angü ani ngbü emi ku'du fü wü, wü le alo bi de. Ani ngbü ebi ci gba fü wü, wü le aku gba kpah de!'

¹⁸ Wü di enga wüna, yi ceka la! Baka ta te *Yüwane Mürü Babatiza koro ngbü esüka yi sene ne, ah zü e

* **11:5** 11:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 35:5-6. † **11:10** 11:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malaki 3:1.

fa sü de, ah nzö fi kpah de. Te di bala, wü gara kpara ngbü ta efala engu, gü ba, 'Engu de *siti wü di engu me guvu ye!' ¹⁹ Amba de-ra, te ma koro esüka yi sene, ma ngbü ezü e, kpah da enzö e, fü wü kpara angbü kpah efala ra, gü ba, 'Ma de mürü kü. Ma ngbü kpah eküya. Ma kpah de awuba ka siti wü kpara.' Wü kpara te ewü ngbü efala ngü ka-ra ne, ngbü efí nda-wü, gü ba, ani wu ngü fa sü. Amba wüh wu ngü nda-wü kü de. Ah ena adi bü nzö mene wü kpara te ewü le ngü ka-ra eyi ne, wüh ena angbü ewu si-ngü la me-wü."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü ka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu de

Luka 10:13-15

²⁰ Fütanga wü ngü la, fü Yesu akpo da emala ngü fü wü kpara gbü wü köti, te engu ngbü endoro gbügbü na ne. Angü engu mere bi wü kpeke lara ngü gbü jia wü kpara gbü wü köti engu la ma, amba wüh le afü maguma wü nda-wü de. Tekä ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba, ²¹ "De-yi wü kpara ka Korazina, bete wü kpara ka Betesayida, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi le ngü ka-ra de. Kükürü de, angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü *ganzi kpara, baka wü kpara ka Tera ake Sidona la, de bane wüh ngbü ta eyi de mere cinga te wü, teka *siti ngü ka-wü. Wüh ena angbü ta kpah eto kala bongo eküte wü, eza kpah mbí ebu gbü nzö wü, da enda'ba te-wü fü Me, gü ba, 'Ani le eyi afü maguma ani!' ²² Tekä ngü la, gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka Korazina

ake Betesayida, afa nda wü kpara ka Tera bete Sidona ka.

²³ Kpah bala, de-yi, wü kpara ka Kaparanama, yi fi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me, fü ani akoro agbü kpi? A'a! Ah bala de! Ngü ka-yi ena asiti gbü jia Me asiti, fü yi anü agbü du ka wa, angü yi le ngü ka-ra de. Kükürü de, angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fü wü siti kpara ka *Sodomo la, de bane wüh fü ta maguma wü eyi. Me ti ta acuru ewü de. ²⁴ Ma emala fü yi dene zu ngü. Gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, Me ena ato mere siti kuru gbü nzö yi, afa nda wü kpara ka Sodomo ka, angü yi le ngü ka-ra de."

Dene gba ka Yesu fü Me

Luka 10:21

²⁵ Sidi nga ngü la, fü Yesu ayia agbo nga iri Me, gü ba, "Wayi, Wüba Me, mü de Miri agbü kpi, mü kpah de Miri gbü nzö wü kpara fuh kotö ne 'buru. Ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü to wazi eyi fü wü kpara ka-ra, teka aje to ngari mü ne. Kükürü de, angü wüh o fingangü ka-wü eyi 'buru, teka adi eje ngü la ba wü vürü jaji. Amba teka wü cögbörö kpara, te ewü le aje ngü ka-mü de ne, wüh ti awu si-ngü ka-mü de, angü wüh gü ba, ani wu ngü fa sü. ²⁶ Wayi bala Wüba, ngü la reke cu te mü, angü mü le me-mü, de wü kpara ka-ra je si-ngü ka-mü."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye

Luka 10:22

²⁷ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wüba Me to wazi ka wü ngü eyi 'buru esaka ra, teka de ma koro, ma sere ngü ka-ni la fü yi. Kpara biringbö te wu ngü ka-ra mbi mbi mbi nda ma, 'duwa Wüba Me, te engu wu ngü ka-ra me-ye. Kpah bala, kpara biringbö, te wu ngü ka Wüba Me, nda ma. Ma

‡ 11:23 11:23 Mü ena amaka ngü ka Sodomo gbü Gina Ngü 19:24.

wu ngü kaka duu me-ra, be kpah te wü kpara te ma gü tamu ngü ka Me fü ewü ne.

²⁸ De-yi wü kpara, te yi ndirī eyi, ka wü tiri ngü ka-yi ne, yi le ngü ka-ra, de yi nü kpaka ra kpakine. Ma ena aza wü tiri ngü la gbü nzö yi asidi, fü yi afe te-yi. ²⁹ Yi to maguma yi fere, de yi ce te-yi 'buru, adi eje riri ka-ra. Angü ma de mürü *züka maguma, te ma ngbü ewu cinga wü kpara. Te yi le ngü ka-ra la, ma ena agu maguma yi kpina, fü yi afe te-yi. ³⁰ Angü riri te ma ena ato fü yi ne, ah kpekpeke nda de. Riri la ena ato kpah wazi fü yi, fü ah ale ta-ngü te yi."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye.

12

Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me

Marako 2:23-28; Luka 6:1-5

¹ Fütanga ngü la, gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü gara yi ka ndo, akpo da esösörö fi ndo la, etitiri, ezü, ka tala te ewü. ² Fü wü gara *Farusi awu ngü la. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, angü wüh ngbü efi, gü ba, "Masörö fi ndo la, ah de tima." Angü *Riri te Müse to fü wü *Yisarayeala mala, gü ba, "Gbü sikipi ka Me, wüh mere e amere tima 'buru 'buru de." Tekala ngü la, fü wü Farusi la ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Ye ceka la! Wü kpara ka-ye ne ngbü emere tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Wü je riri ka-ani ne nda-wü de? Wü le asiti gele ka-ani, neh teka ne, te ewü ngbü esösörö fi ndo la gbü sikipi ka Me de bala ne?"

³ Te Yesu je ngü la, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba, "Yi tanga *Ngari Me nda-yi neh de? Ngü ta te wüh ba teka mere Miri *Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, tala mere Davidi de wü kpara gbü nga ye. ⁴ Fü

Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Amba *Riri ta te *Müse to fü wü mürü gele, gü ba, ambata la teka wü kükürü kpara fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü. Fü Davidi aza ambata la, azü, ato kpah fü wü kpara gbü nga ye la 'buru.* Te di bala, wüh mala ta eyi fefe, gü ba, 'Ye ngbü esiti gele?' Wüh mala bala de!

⁵ Kpah bala, gbü Riri ta te Me to fü Müse, wüh ba, gü ba, 'Wü mürü gele, te ewü emere tima gbü *Mere Kambü ka Me ne, ah le de wüh mere tima ka-wü la kpah gbü sikipi ka Me.† Yi wu bala de? Te wü mürü gele la ngbü eyi emere tima gbü sikipi ka Me bala la, yi ena amala fü ewü, agü ba, 'Wü ngbü esiti gele ka-ani?' Yi ti amala bala de, angü yi wu kpo, gü ba, ngü ka gele ka Kambü ka Me la fa ngü ka gele ka sikipi ka Me afa. ⁶ Ma emala fü yi dene zu ngü. De-ra *Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere fa ngü ka gele ka Kambü ka Me bete nda sikipi ka Me 'buru ka.

⁷ Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, 'De-ni, Me, dene ngü te ni le, de wü mere. Ni le de wü ceka cinga wü bu wü, ale ewü de züka maguma wü. Angü te wü mere bala de la, mere bi wü nü, te wü ngbü ewa, eto fü ni baka la'bi ne, ni ti ale nda-ni de!‡ Ta te yi ena awu si-ngü la awu mbi mbi mbi, gü ba, ngü ka züka maguma fa ngü ka gele afa la, de bane yi ti amala siti ngü eküte wü kpara ka-ra de. Angü ngü te ewü mere la, ah siti gbü jia Me nda de. ⁸ De-ra, Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la ka. Ma de mürü sikipi ka Me la me-ra. Ma ngbü eto to Riri ka Me fü wü kpara ka-ra me-ra."

Dene ngü ka komoko te Yesu reke

* 12:4 12:4 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6. † 12:5 12:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 28:9-10bete buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 24:8. ‡ 12:7 12:7 Mü ena amaka ngü la gbü Oseya 6:6.

*kpakpa na gbü sīkpī ka Me**Marako 3:1-6; Luka 6:6-11*

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia gbü sü la, anü arī kpa *esambü ka biti-te. ¹⁰ Gara komoko ta ladü kpa esambü ka biti-te la, te kpakpa na ze aze. Wü *Farusi ta kpah ladü kpala. Fü ewü angbü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Teka ngü la, fü ewü ayitata teka komoko te kpakpa ze aze la, gü ba, “Gbü jia ye, ah de züka ngü teka aküwa kpara gbü *sīkpī ka Me bane? *Riri te Me to fü Müse gü neh fe?” ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Te kpara ladü esüka yi sene, de kambiliki ka-ye ngbee biringbö la, te kambiliki kaka la ti gbü mere du gbü sīkpī ka Me la, engu ena amere baye? Ah ena ace kambiliki ka-ye la kpala, angü ah de sīkpī ka Me? ¹² Ngü ka kpara fa ngü ka kambiliki la de? Te di bala, ah de züka ngü teka ale ta-ngü te kpara gbü sīkpī ka Me. Angü Riri ka Me mala, gü ba, ah le de nih di emere züka ngü.”

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü komoko la, gü ba, “Mü gberere kpa mü egbere.” Fü komoko la ayia agberere kpa ye. Fü kpakpa na areke te-ye, adu zürrü te nga ye, kpah baka gara na la.

¹⁴ Te wü Farusi wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sīkpī ka Me. Fü ewü ayia anü, akpo da egiri kaje, de ani mörö Yesu asidi.

Dene ngü te Me mala fü mürü dofo Yisaya teka Yesu

¹⁵ Te Yesu wu, gü ba, wü *Farusi ngbü eyi egiri kaje teka amörö ni asidi, fü ah ayia ka-ye, ace sü la. Fü mere bi wü kpara aci anü, afa nganga na. Fü Yesu aküwa wü mürü keke, esüka wü kpara la 'buru. ¹⁶ Te di bala, fü Yesu amala ngü fü wü kpara, de te engu küwa ewü ne kpekpeke, de wüh mere e,

amala nga ni fü wü kpara de, angü Yesu le acu ngü ye de.

¹⁷ Teka wü ngü te Yesu ngbü ele ta-ngü te wü kpara de gu maguma de bala ne, fü wü kpara adu awu, gü ba, Me fe engu tima me-ye fanü. Angü ngü la ti kpini de ngü, ta te Me mala gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba, ¹⁸ “Ceka la! Dene kpara te ni, Me, fe teka amere tima kani, angü ni le engu de maguma ni 'buru, da engbü de tadu teka ngü kaka-na. Ni ena ato *Nzila Wazi ni emamaguma. Ah ena amala nga ni fü wü kpara füh kotö ne 'buru, gü ba, ni, Me, ena aküwa ewü.

¹⁹ Kpara ka-ni la ti adi ewü nga, da ega yiki de wü kpara nda de. Ah ti adi emala ngü de mere ri ye, adi ecu ngü ye, kpah de. ²⁰ Wü kpara te wazi ewü di ma, baka gala te lölö di walawala, anga baka wa te ngbü nuuu ne, engu ti adi emere ewü esiti de. Engu ena adi ele ta-ngü te ewü, da eri ewü ferrre, de züka maguma ye. Ah ena amere tima kaye la bala, zalü te wü kpara 'buru ena aje riri ka-ni, Me, mbi mbi mbi. ²¹ Te di bala, wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru ena ao maguma wü eküküte.”§

Dela ngü te Me mala gömö mürü dofo Yisaya ta gügü, teka ngü ka Yesu, o wüh bi engu la de.

Dene ngü te Yesu lügü fü wü Farusi,

teka ngü te ewü mala eküküte
Marako 3:20-30; Luka 6:43-45;
11:14-23

²² Fütanga ngü la, fü wü gara kpara akoro de gara komoko kpaka Yesu, te jijia ni ani. Ah ro mö nda kpah de, teka *siti wü di enga me te di guguvu. Fü Yesu ayia aküwa komoko la. Fü komoko la akpo da ero mö, kpah da eceka kpī. ²³ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru afa sü. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ena adi de kundu

§ 12:21 12:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 42:1-4.

ye Miri *Davidi, te Me le atima teka aküwa ani ne, de?"

²⁴ Baka te wü *Farusi je ngü te wü kpara ngbü emala gömö wü de bala ne, fü ngü la ake te ewü efa sü. Fü ewü amala, gü ba, "Me to wazi la fü Yesu me-ye nda de. Yesu maka wazi, teka adi eliki wü di enga me di la, esaka *Satana,* miri ka *siti wü di enga me ne."

²⁵ Te Yesu wu fingangü ka wü Farusi la bala, fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Te nguwa wü kpara biringbö kpo ngbü emere gü esüka wü la, ngü la ena adi mbi? Ah reke nda de! Nguwa ewü ena akpi, anza ka! Kpah bala, te wü kpara gbü köti biringbö kpo eyi da emömörö te-wü la, ah ena ati ati? Ah ti kpah de! Köti la ena asiti, fü ewü abaya asidi! ²⁶ Angü, te Satana du ngbü tine eyi cu egü gü de wü kpara ka-ye la, ah ena ayiri gbü miri ka-ye la ayiri? Engu ti ayiri de, ngü kaka ena anza."

²⁷ Fü Yesu adu ayi-ta wü Farusi la, gü ba, "Te yi gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me de wazi ka Satana la, amba e-ngbü eto wazi fü wü kpara ka-yi, teka adi eliki wü di enga me di, neh da? Tekä ngü la, wü kpara ka-yi, ena adi emala nga yi zu me-wü fü wü kpara, gü ba, ngü te yi mala la, ah de töndö ngü. ²⁸ Ma emala fü yi fanü fanü, gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me ne gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, ma de kpara te Me tima teka aküwa ani ne!

²⁹ Yi fi la nga ngü ne mbi mbi mbi! Te kpeke kpara ladü, te di de wazi ye fa sü, e-ena ari kpa esambü kaka, agbene wü e kaka, neh da? Angü ah ngbü eceka kpi fütanga kambü kaye 'be 'be 'be. Amba, te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, ah ena azoro engu, ai gö! agbene wü e kaka 'buru, anü sü di. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne ka.

³⁰ Mene kpara te le ngü ka-ra de, engu de vügü ka-ra. Te kpara le tangü te ra gbü tima ka-ra kpah de la, engu ngbü dela egiri kaje teka asiti tima ka-ra la.

³¹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Wü *siti ngü 'buru, de te wü kpara ngbü emere, te kpara fü maguma ye la, Me ena aboro wü ngü kaka la 'buru. Kpah bala, wü ngü te wü kpara ngbü emala esiti te iri Me ne, Me ena aboro kpah asidi. Amba 'duwa kpara te ngbü efala Nzila Wazi Me, Me ti aboro siti ngü kaka la kpo fi de. ³² Wayi, te mü mala bü siti ngü, da efala ra di la, ngü ma! Me ena aboro siti ngü la, te mü fü maguma mü eyi la. Amba 'duwa te mü ngbü emala siti ngü, da efala Nzila Wazi Me la, Me ti aboro siti ngü ka-mü la nda de. Liya ka-mü la ena angbü gbü nzö mü bala fi mere badi.

³³ Ngü ka-yi kpah baka ngü ka rü te ngbü eri, fü wü kpara angbü ewu riri na. Züka rü ngbü eri kpah bü züka ri-rü, fü wü kpara angbü ezü. Siti rü ngbü eri nda-ye kpah siti ri-rü, te wü kpara ti azü de. Ah bala de? Angü züka ri-rü ti ari eküte siti rü ne, nda de. Anga siti ri-rü ti ari eküte züka rü ne, kpah de. Te di bala, yi ti awu rü teka ngü ka riri na. Kpah bala, wü kpara ti eyi awu maguma yi, teka wü ngü te yi ngbü emere.

³⁴ De-yi wü *Farusi, yi de siti wü kpara! Yi de wü mürü mani baka kpürü! Te di bala, yi ti amala züka ngü nda-yi de. Angü wü ngü de te kpara ngbü emala te komö ye ne, ah de wü ngü te ngbü egoro emamaguma. ³⁵ Te di bala, züka kpara ngbü emere züka wü ngü kaye duu me-ye, angü züka wü ngü ladü emamaguma. Kpah bala, siti kpara ngbü emere nda-ye kpah fi bü siti wü ngü, te di emamaguma.

³⁶ Ma emala fü yi dene zu ngü. Gbü sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, ah ena ato kuru te yi,

* **12:24** 12:24 Gara iri Satana de Belezebuba.

teka siti wü ngü te yi ngbü emala ne.
³⁷ Angü wüh ena aye süka ngü kamü, te nga wü ngü de te ngbü ekoro gömö mü ne. Te mü ngbü ta emala züka ngü la, ngü ka-mü ena adi mbi, angü mü ena amaka tadu gbü ngü la. Amba te mü ngbü ta emala siti ngü la, ngü ka-mü ena adi kpah esiti, angü mü ena amaka cinga gbü ngü la.”

Dene ngü te Yesu mala, teka ngü te ena asere fü wü kpara,

*gü ba, Me tima ni me-ye
 Luka 11:29-32*

³⁸ Fütanga ngü la, fü wü gara *mürü riri de wü *Farusi ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ani ena awu baye baye, gü ba, Me tima ye me-ye fanü? Ah le de ye mere la gara talara ngü, fü ani awu.”

³⁹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi ka-yi de siti wü kpara, te yi le ngü ka Me nda-yi de. Te ma ena amere wü talara ngü gbü jia yi la, yi ena ale ngü ka-ra fanü? Yi ti ale nda-yi de! Te di bala, Me ti agü tamu talara ngü biringbö fü yi nda de. Amba ah ena adi bü mene talara ngü, te ena amere te-ye baka nda *Yona tane. ⁴⁰ Fanü fanü, ngü ka-ra ena adi kpah baka nda Yona. Angü Yona ti ta gbü mere *yi-ngu, fü mere si ayia ami engu. Fü Yona ara guvu mere si la sikipi bata. Gbü ehabata sikipi la, fü si la ayia azi Yona kpa edere ngolo, fuh siki. Fü Yona ayia anü agbü Nineve, ba e ta te Me mala fefe, de ah nü mala ngari ni, Me, fü wü kpara de kpala ne. Fü ngü ka Yona la agü tamu wazi ka Me fü wü kpara ka Nineve. Fü ewü ayia afü maguma wü. Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpi, kö ra ena ara gbü tö sikipi bata. Gbü *ehabata sikipi la, fü ra adu azükü.

⁴¹ Te di bala, gbü *adu sikipi te Me ena akolo ngü ka wü kpara fuh kotö ne 'buru tete, ah ena ato mere kuru te yi, angü yi le ngü ka-ra de. Wü kpara ka Nineve ena ayia gbü sikipi la, amala nga *siti ngü ka-yi,

angü wüh je ta ri Yona, fü ewü afü maguma wü, adu ale ngü ka Me. Amba ngü ka-ra, te fa nda Yona ka ne, yi le aje nda-yi de. ⁴² Kpah bala, mere wü rüse ta te engu di de miri ka Seba, ena ayia kpah amala nga siti ngü ka-yi. Angü wü rüse la yia ta agbü tö ka-ye nengete, fü ah akoro teka aje kpeke riri gömö Miri *Solomona. Angü Me to ta mere wazi fü Solomona, teka adi ewu wü ngü di. Amba wazi riri ka-ra, te fa nda Miri Solomona ka ne, yi le nda-yi kpah de! Dela si-ngü te Me ena ato mere kuru te yi tete ne, angü engu tima ra teka aküwa yi, amba yi le ngü ka-ra nda-yi de!”

Dela ngü te Yesu lügü fü wü Farusi, te ewü yi-tata teka talara ngü.

Dene ngü te Yesu mala teka wü di engu me,

*te ewü koro eyi guvu kpara asidi
 Luka 11:24-26*

⁴³ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Te Me liki wü *di enga me eyi guvu kpara asidi la, wü di enga me la ena amere baye? Wüh ena anü, angbü endoro gbü wü siti sü te ürü aürü, agiri sü te ewü ena angbü tete. Amba, te ewü maka sü de la, ⁴⁴ wüh ena adu afi nga ngü, gü ba, ‘Ani du la edu agbü sü ka-ani, ta te ani ngbü gbügbü na ne.’ Te wüh du kpaka kpara la, fü ewü amaka sü emaguma kpara la fi bü kükürü, baka kambü te kpara di gbügbü na ma la, ⁴⁵ wüh ena anü agiri gara wü bu wü, de ani ngbü de ewü. Fü ewü anü amaka wü gara wü bu wü lorozi, te wazi ewü fa nda gina ewü la ka. Fü ewü adu ari, angbü de ewü guvu kpara la. Te di bala, adu ngü ka kpara la ena angbü baye? Ah ena angbü emere wü *siti ngü tine, efa mene wü ngü, de ta te engu ngbü emere te enga gina ne ka. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi mbi, angü dela ngü te ena amere yi, wü siti kpara, angü yi le ngü ka-ra nda-yi de.”

Dene ngü te Yesu mala teka wü ni ye, de wü di engä ni ye

Marako 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ Baka te Yesu ngbü la fi bü eri mere bi wü kpara bala, fü wü ni ye Yesu de wü di engä ni Yesu akoro, angbü kpa etanü, angü da ewü, te ewü ena ari, akoro kpaka Yesu, aro mö de ewü, ma, teka ngü ka mere bi wü kpara la. ⁴⁷ Fü gara kpara ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara deyï, wü ni ye, de wü di engä ni ye, koro eyi, ngbü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ta ele aro mö de wü ye." ⁴⁸⁻⁴⁹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü kpara la, gü ba, "Ah mbi, amba deyï, wü kpara te yi biti te-yi sene, teka aje ngü ka-ra ne, yi kpah de wü di engä wüna, de wü wüna. ⁵⁰ Angü te kpara ngbü emere züka ngü, te reke gbü jia Wüba Me agbü kpï la, kpara la kpah de engä wüna, angä wüna."

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

13

Dene mani ta te Yesu mala teka nguwa te wüh moko

Marako 4:1-20; Luka 8:4-15

¹ Bü gbü sïkpï engu la, fü Yesu ayia sela, anü akoro era mere ngu *Galilaya. Fü ah ayia angbü ka-ye kötö kpala, akpo da eri wü kpara ka-ye de ngari Me. ² Fü mere bi wü kpara aci akoro gbe kpakaka na la. Te engu wu bala, fü ah ayia alï ka-ye agbü *zabu, aka te-ye mba canza, anü angbü ka-ye kpala füh ngu, angü wü kpara ena adere ni. Fü mere bi wü kpara la areke te-wü, angbü nda-wü edere ngu sela, da eje ngü gögömö na.

³ Fü Yesu angbü eri ewü de mere bi wü ngü 'buru gbü mani, gü ba dene, "Gara komoko ta ladü, te za nguwa ndo ka-ye, anü di, amoko kpa agbü yï. ⁴ Te engu kpo ngbü emoko nguwa ka-ye la, fü wü gara jia ndo la, atï te kaje. Fü wü lu awu, akoro

adoro. ⁵ Fü wü gara jia ndo la atï füh si-da, te tö di sela mbi mbi ma. Fü nguwa la ayia akö kere, angü tö sela sere sere. ⁶ Te ra kpo ngbü esü tete, fü wü fu-ndo la aürü ka-wü 'buru, angü si ewü ri gbü tö mbi mbi nda de. ⁷ Fü wü gara nguwa ndo la atï ka-wü esüka wü ti. Fü wü nguwa la akö, aga de wü fu-ti la 'buru. Fü wü ti awündü züka fu-ndo la. Fü ndo la afü te-ye 'buru yi-andüla tete, angü wü fu-ti la ta ewü eyi 'buru. ⁸ Fü wü gara nguwa ndo la, atï nda-wü gbü züka sü. Fü ewü ayia akö, aga agere, ari gbrri! Gara zï jia ye mbi, gara zï jia ye fa sü, gara zï jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la,* angü wüh ti gbü züka tö." ⁹ Fü Yesu adu amala fü ewü, gü ba, "Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi."

Dela ngü te Yesu mala teka nguwa te wüh moko gbü tö.

¹⁰ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ah mere neh baye, te mü ngbü emala ngü fü wü kpara ne, gbü mani de bane ne?" ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wü kpara ta gügü ne, wüh je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, yi ti eyi aje si-ngü la, angü ma ngbü esere ngü la fü yi me-ra, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fü ni. Amba wü gara kpara la ti aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le aje ngü ka-ra de. ¹² Kükürü de, angü te mü le ngü ka-ra ne eyi la, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. Amba te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de la, mba engä ngü cükü'daye, te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi.

¹³ Dela si-ngü te ma ngbü emala ngü fü wü kpara tete gbü mani, angü mere bi wü kpara le ngü ka-ra de. Wüh ngbü eceka ngü ka-ra,

* 13:8 13:8 Gara zï jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara teke 'buruve.

amba wüh tì awu sisi nda-wü de. Wüh ngbü kpah bü eje ngü ka-ra, te ma ngbü emala ne, amba sisi na ri gbü nzö ewü mbi mbi nda kpah de. ¹⁴ Wü kpara te ewü ngbü emere ngü de bala ne, wüh ena adi baka wü kpara, ta te Me mala ngü ka-ewü gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, 'De-wü deyī, wü ena aceka ngü ka-ni, Me, ma, wü tì awu si-ngü la nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la tì ari gbü nzö wü kpah de. ¹⁵ Angü nzö wü koro eyi kpekpeke teka ngü ka-ni. Wü ni güje wü ka-wü ani, angü wü le aje ngü ka-ni de. Wü ni jia wü kpah ani, angü wü le awu si-ngü ka-ni kpah de. Angü te wü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wü ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni. Fü ni, Me, aküwa wü.† Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne.

¹⁶ Amba nda-yi, ah le de yi ngbü de mere tadu, angü yi ngbü eceka wü ngü, de te ma ngbü emere ne, cu de jia yi! Yi ngbü kpah eje wü ngü te ma ngbü emala ne, cu de güje yi ereke areke! ¹⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ta gügü wü *mürü dofo, de wü gara kpara ka Me 'buru, ngbü ta de gümü ngü ka-ra te wü, teka awu ra cu de jia wü, teka de ani di eje ngü, baka te ma ngbü emala fü yi dene, cu de güje ani. Amba wüh je nda-wü de, angü wüh kpi ka-wü eyi gügü."

¹⁸ Fü Yesu adu amala fü ewü mbölö, gü ba, "Dene si-ngü gbü mani ka kpara te moko nguwa ne. Ah le de yi da güje yi reke areke, teka aje ngü gbügbü. ¹⁹ Si mani ka nguwa te tì te kaje, ah baka ngü ka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü, amba ngü la ri gbü nzö ewü de, angü wüh le aje de. Fü *Satana awu bala, ayia kere, akoro aza ngü la emagama ewü asidi. ²⁰ Mene nguwa te tì füh si-da, ah baka mene wü kpara, te

wüh mala ngari Me fü ewü. Fü ewü ale ngü la kere, de mere tadu. ²¹ Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Teka ne de, angü wüh to maguma wü fü Me mbi mbi de. Sidi nga sikipi mba cükü'daye, baka te cinga koro maka ewü teka ngü ka Me, fü ewü ayia ace ngü ka Me ka. ²² Mene nguwa te tì esüka wü ti ne, ah baka wü gara kpara te ewü je ngari Me mbi, amba fingangü ka-ewü ka-ye teka wü ngü de füh kotö ne. Fü gümü wü e ka kotö ne adürü fingangü ka-ewü, teka ngü ka Me asidi. Teka ngü la, wüh mere tima ka Me mbi mbi de. Wüh ka-wü baka ndo te koro eyi yi-andüla tete. ²³ Mene wü nguwa te ewü tì nda-wü gbü züka sü ne, ah baka mene wü kpara, te ewü je ngari Me, fü ewü ale de maguma wü biringbö, azoro ngü la de kpa wü 'basu, ao to wü, angbü emere. Te di bala, wü kpara la baka ndo te ri reke areke gbrri. Gara zi jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la.

Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la."

Dene gara wü mani te Yesu mala fü mere bi wü kpara

Marako 4:30-34; Luka 13:18-21

²⁴ Gbü gara sikipi fü Yesu adu amala kpah gara mani fü mere bi wü kpara la, gü ba, "Tima ka Me, ah kpah baka ngü ka gara kpara te nü ru ndo ka-ye agbü yi. ²⁵ Gbü biti, o wü kpara ngbü 'buru era ara, fü gara vügü kaka-na akoro, amoko nguwa siti gü gbü ndo kaka la, ayia anü sü ka-ye. ²⁶ Te ndo la kpo ngbü ekö, fü nguwa siti gü la akpo kpah ekö. Fü fu-ndo angbü ega tundu de wü siti gü la. ²⁷ Fü wü kpara ka tima ka mürü ndo la, akoro amala ngü fefe, gü ba, 'Apa, mere kpara! Nguwa ta te ye ru ne, ah ka-ye bü de ndo kpikpi ye de? Amba titine siti gü du kö koro gbügbü, neh baye

† 13:15 13:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9-10.

baye?' ²⁸ Fū engu alüğü ngü fū ewü, gü ba, 'Gara vüğü ka-ni nü mere ngü la bala me-ye.' Fū wü kpara ka tima kaka ayi-tata, gü ba, 'Ye ele de ani nü gbürü wü siti gü gbü ndo la asidi?' ²⁹ Amba mürü ndo la le bala de. Fū ah amala ngü fū ewü, gü ba, 'Wü mere bala la de. Angü te wü nü gbürü wü siti gü la titine la, wü ena agbürü wü fu-ndo ekuru wü siti gü la. ³⁰ Wü ce wü siti fu-gü la bala. Te ndo la ndri eyi 'buru la, ni ena amala fū wü kpara ka tima, gü ba, "Wü gbürü la wü siti gü de gbü ndo la te enga gina. Fū wü ai, abiti nzöNZÖ nzöNZÖ bala. Fū wü agü ewü agbü wa. Fū wü adu awa ndo ka-ni la, abiti ewü 'buru agbü kafa." ' ' "

³¹⁻³² Fütanga wü ngü la, fū Yesu adu amala kpah gara mani fū ewü, gü ba, "Ma le amala gara ngü mani, teka agü tamu ngü ka Me di fū yi. Angü, ngü ka Me ka-ye baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka jia li'ba, jürrrü bane. Te mü ru jia rü la, ah ena aga, akoro mere rü, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü. Kpah bala, ngü ka Me ena aga te gara, akoro memere, baka ngü ka rü la."

³³ Fütanga ngü la, fū Yesu adu kpah amala gara mani fū ewü, gü ba, "Ngü ka Me ka-ye kpah baka *kö, te würüse ngbü ekü'da zu ambata di. Fū kö la angbü emere tima ka-ye gbü ambata la ferrre. Fū ah akpo da eu, eu, zalü akoro memere."

Dela wü mani 'basu te Yesu mala fū wü kpara, teka ngü ka Me, te kpo mba 'dongoni, amba te gara, ah ena aga akoro memere.

³⁴ Yesu ngbü ta emala bi wü ngü ka-ye fū wü kpara la, 'buru gbü mani. Ah mala si wü ngü la fū ewü mbölö mbölö nda de. ³⁵ Ngü te Yesu ngbü mere la, Me sere fefe me-ye, de ah di egü tamu ngü fū wü kpara di. Ngü la ti kpah kpini de ngü, ta te Me mala gömö gara *mürü dofo, gü ba, "Ni ena angbü erü wü kpara 'buru gbü mani. Engu ena amala

kpah nga wü ngü te wo te-ye awo fū ewü." ‡

Dene si mani ka siti gü

³⁶ Fütanga wü ngü la, fū Yesu ace bi wü kpara la, ayia ari ka-ye kpa esambü. Fū wü kpara kaka-na ayia akoro kpakaka na, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ye gü la tamu si mani ka siti gü, te ye mala nganga, fū ani ne." ³⁷ Fū Yesu alüğü ngü fū ewü, gü ba, "Ah mbi. Mene kpara te moko züka nguwa ndo gbü yi ne, ah ka-ye de-ra, *Ye Kpara ka Kpi. ³⁸ Yi engu ne, ah ka-ye de kotö ne. Züka nguwa ndo, te ewü ru la, ah de yi, wü kpara te yi le ngü ka-ra, fū yi ato maguma yi fere. Siti nguwa gü la, ah de wü kpara ka *Satana. ³⁹ Vüğü te nü moko siti nguwa gü la, ah ka-ye de Satana. Kpiri ndo, ah de *adu sikpi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete. Wü kpara ka tima, te ewü ena awa ndo la, ah de wü *malayika ka Me.

⁴⁰⁻⁴² Angü gbü adu sikpi, de-ra Ye Kpara ka Kpi, ma ena atima wü malayika ka-ra, fū ewü anü aro la fi wü kpara, te ewü ngbü efiti wü bu wü, de wü siti kpara 'buru, agü ewü agbü mere du ka wa, kpah ba e te wü kpara ka tima ro siti gü agbü yi, fū ewü agü agbü wa ne. Wü siti kpara la ena angbü kpala da eku gba de mere cinga, da enyüma gbü te wü. ⁴³ Amba wü kpara ka Me ena angbü agbü sü ka Me, fū ewü angbü eci aci baka ra te ngbü eci agbü kpi. Fū wü kpara 'buru angbü egbo nga iri ewü. Te güje yi ladü, ah le de yi da güje yi te ngü ka-ra ne mbi mbi mbi."

Dene gara wü mani 'basu, te Yesu mala

⁴⁴ Fū Yesu adu amala kpah gara ngü fū ewü, gü ba, "Ngü ka kpara te je ngü ka-ra, fū ah afü maguma ye, ara fū Me, ah kpah baka ngü ka gara komoko ta te nü ngbü emere tima gbü yi. Fū ah ayia amaka mere bi jiase ta te gara kpara wo, o gbü

‡ 13:35 13:35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 78:2.

tö sela gügü. Fū ah adu aza jiasela, awo kpah, ao te nga jia ye, gbü yī sela. Fū ah ayia adu agba ye, aza wū e ka-ye, acinzi 'buru asidi. Fū ah amaka bi jiasela, adu anū ase yī engula, teka de jiasela, ta te wūh wo o gbütö la, ngbü tīne fū ni.

⁴⁵ Ngü ka kpara te je ngü ka-ra, fū ah afū maguma ye, ara fū Me, ah kpah baka ngü ka mere kpara te ngbü egiri zūka 'biri, te wūh ngbü ese de mere bi jiasela, teka de ni se fū ni. ⁴⁶ Fū kpara la anū amaka gara memere na, te su fa sü, de mere bi jiasela gbü ye. Fū engu adu anū acinzi wū gara e ka-ye 'buru. Fū ah aza jiasela, anū ase 'biri engula di. Fanū fanū, ngü ka Me fa wū gara ngü fūh kotö ne 'buru."

Dene mani teka mazoro si de yimba

⁴⁷ Fū Yesu adu amala kpah gara mani fū ewü, gü ba dene, "Me ena ato kuru te wū kpara te ewü le ngü ka-ra de, te gara. Ngü la, ah kpah baka ngü ka yimba, te ewü egü gbü ngu, teka azoro wū si di. Te wūh gü yimba la eyi gbü ngu la, bi wū si, gbü nguwa wū kpikpi ye kpikpi ye, ena aba 'buru gbü yimba la. ⁴⁸ Te yimba la diri tīne eyi ka bi wū si gbü ye la, fū wū mürü yimba la agbeke yimba ka-wü la kpa fūh gūmba, teka afe zūka wū si gbügbü na la. Fū ewü aza zūka wū si ka-wü la 'buru, ao gbü kuwu. Fū ewü adu amörö wū sisiti na la 'buru, abu kö ewü agbü gü. ⁴⁹ Ngü ka Me ena amere te-ye te gara, gbü *adu sīkpi, kpah bala. Angü wū *malayika ka Me ena akoro, teka aye süka zūka wū kpara de siti wū kpara. ⁵⁰ Wūh ena aza siti wū kpara la 'buru agbü mere du ka wa. Fū ewü angbü eku gba kpala de mere cinga, da enyüma gbü te wü."

⁵¹ Fū Yesu adu ayi-ta wū kpara ka-ye la, gü ba, "Wü ngü de te ni ngbü emala fū wū ne, wū je sisi na eyi mbi mbi mbi?" Fū ewü alügü ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, ani je eyi mbi." ⁵² Fū engu amala fū ewü, gü

ba, "Te di bala, de-yi, wū kpara ka-ra, yi ena adi baka mürü kötī, te rī gbü kafa ka-ye, teka agiri wū e, te engu ena agafa fū wū kpara, wū didiri na be kpah te wū toto na. Ma mala ngü la kükürü de, angü yī wu da eri wū kpara de gina *Riri ka Me, be kpah te to ngü ka-ra, te ma ngbü emala fū yī ne, kpo."

⁵³ Te Yesu mala ngü la fū wū kpara ka-ye nza tete, fū ewü ayia ace sü la, anū sü ka-wü.

Dene ngü ka Yesu agbü Nazareta Marako 6:1-6

⁵⁴ Fū wū Yesu adu anū ka-wü agbü Nazareta, gbü kötī ka-wü, ta te engu ga gbügbü na ne. Fū engu akpo da eri wū kpara kpa *esambü ka bitite ka-wü kpala. Fū ngü ka Yesu, te engu ngbü eri wū kpara di ne, aga gbü jia wū kpara la afa sü. Fū ewü angbü da emala ngü esüka ewü, gü ba, "Apa! Angü komoko ne maka de mere kpeke riri de bane neh kaye? Wü mere kpeke ngü ka talara, te engu ngbü emere kpa te wū gara sü ne, e-to wazi la fefe na neh da? ⁵⁵ Komoko ne, de ye kpara, ta te ngbü eforo rü de sene ne de? *Mariya kpah bü de ni ye na. Wü di enga ni ye na bü de wü *Yakobo, *Yüsefa, Simüna, bete Yudi, ⁵⁶ be kpah te wū tangbase kaka, te ani wu ewü 'buru kpo ne! Wūh 'buru de wü kpara de sene ne! Te di bala, Yesu nü maka nda-ye mere wazi, angbü emere wū lara ngü di, de bane, neh ka-ye?" ⁵⁷ Tekala ngü la, wū kpara ka Nazareta le ngü ka Yesu nda-wü de, angü Yesu ga nza kpah bü esüka ewü sela.

Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gü ba, "Te mü de *mürü dofo la, wū kpara ena angbü ecu ngü mü acu gbü wū sü 'buru. Amba 'duwa gbü sü te ewü bi mü tete, wūh ti acu ngü mü nda-wü de. Dela si-ngü te yī le acu ngü ra tete na nda-yi de ne."

⁵⁸ Tekala ngü la, Yesu ti amere wü ngü ka talara gbü Nazareta fa sü nda de, angü wūh le ngü kaka nda-wü de.

14

Dene ngü ka kpi ka Yüwane Mürü Babatiza

Marako 6:14-29; Luka 3:19-20; 9:7-9

¹ Gbü wü re engu la, Anitipa *Erode ta de mere miri ka wü *Galilaya. Gbü gara sikpi, fü miri la ayia aje nga Yesu. Angü iri Yesu wü eyi gbü wü sü la 'buru. ² Te engu je nga Yesu bala, fü ah angbü de cürü. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wayi, komoko la, ah ena adi de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te ni mörö engu ne. Ah ena azükü gbü kpi dela eyi me-ye! Dela si-ngü te engu ngbü emere bi wü ngü ka talara de bala."

³⁻⁴ Yüwane kpi ta kükürü nda de. Ngü ladü gbügbü na. Angü Miri Anitipa Erode mörö Yüwane ta me-ye, teka ngü ka wara ye, de iri ye Erodiya ne. Angü miri la fa ta wü rüse la esaka gara enga ni ye, de iri ye *Filipo. Fü ah adu aza engu wara ye tete. Tekan gü la, fü Yüwane ayia amala ngü fü miri la, gü ba, "De-ye deyü, ngü te ye mere la, ah de *siti ngü. Ye fiti wara enga ni ye baye? Ah ti ta fü ye amere bala de. Angü dela siti ngü gbü jia Me!" Tekan gü la, fü ngü ake te Miri Anitipa Erode. Fü ah ayia azoro Yüwane, agü agbü ku. ⁵ Miri la ngbü ta egiri kaje de ni mörö Yüwane tete na, amba cürü ngbü kpah emere engu amere, angü wü kpara 'buru ngbü ta eceka Yüwane, baka *mürü dofo ka Me.

⁶ Gbü gara sikpi, fü Miri Anitipa Erode ayia amere mere karama ka-ye, teka afi nga sikpi, te wüh yaka engu tete na. Enga wara miri la ta ladü, ye wü rüse. Fü jaji wü rüse la ayia akpo da elo bi engagira wü kpara, te ewü koro gbü karama la. Fü bi ka jaji wü rüse la areke gbü jia ewü afa sü. ⁷ Fü miri la ayia amala ngü fü jaji wü rüse la, akina te-ye gbü jia wü kpara 'buru, gü ba dene, "Enga ni, bi ka-ye la reke gbü jia ani fa sü. Mene e te ye ngbü ele,

de ye yi-ta ni tüngüngü, ni ena ato ato fü ye. Ni ti atiri de."

⁸ Fü jaji wü rüse la ayia akpe kpaka ni ye, ayi-tata, gü ba, "Ni ni deyü, mene e te ye ele de ni yo te miri, ah de neh ene?" Fü ni ye na amala fefe, gü ba, "Ye mala fü miri, de wüh nü, wüh mörö Yüwane, de wüh wa nzönzö na, wüh o gbü gada, wüh koro di fü ye, teka fü ani awu, gü ba, Yüwane kpi eyi fanü." Fü jaji wü rüse la akpe adu kpaka miri la, amala kpah bala.

⁹⁻¹⁰ Fü ngü la ato mere fingangü fü Miri Anitipa Erode. Amba teka ngü ka kina, de te engu kina te-ye di, gbü jia wü ngba ka-ye ne, ah le ace kina ka-ye la tine de, ka vi-jia. Te di bala, fü ah ayia amala ngü fü wü marajümüya ka-ye, teka de wüh nü agbü ku, awa nzö Yüwane, akoro di, ato fü jaji wü rüse la. ¹¹ Fü ewü anü ade ngürü Yüwane, aza nzönzö, akoro di gbü gada, ato fü jaji wü rüse la. Fü jaji wü rüse la ayia aza e la, anü di, ato fü ni ye. Dela ta kaje te *Yüwane Mürü Babatiza kpi tete.

¹² Te wü kpara ka Yüwane Mürü Babatiza je ngü la, fü ewü akoro, abi kökö na, anü di, ati. Fü ewü adu anü amala nga ngü la fü Yesu.

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara

Marako 6:31-44; Luka 9:10-17; Yüwane 6:1-13

¹³ Te Yesu je, gü ba, wüh mörö *Yüwane Mürü Babatiza eyi ne, fü engu ayia de wü kpara ka-ye, ali gbü *zabu, anü sü ka-wü kpa etangu, gbü sü te köti di tete ma. Amba mere bi wü kpara je eyi, gü ba, wü Yesu nü sü eyi kpala. Fü wü kpara la aci 'buru, ayia afa nga wü Yesu to füh gumba de lö wü. ¹⁴ Te wü Yesu nü koro tete gbü sü la, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala kpah gbe. Fü engu angbü de mere cinga teka ngü ka-ewü. Fü engu akpo da eküwa wü mürü keke, te wü kpara la za ewü koro di ne.

¹⁵ Ah te ekoro etamurago, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro

kpakaka na, amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ye ceka la ra te eti. Ani ena amere de mere bi wü kpara ne, neh baye? Tala mere ewü de? Ah le ta fü ye amala ngü fü ewü, de wüh nü kpa gbü wü gara köti, agiri e, ase, azü. Angü sü kpakine edere sü, köti tete nda ma.” ¹⁶ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Dela neh ene ngü ne? Yi mere e ace wü kpara la, fü ewü ago de. Ah le de yi to zü-e me-yi fü ewü.” ¹⁷ Wüh gü ba, “Akooo, mere kpara! Ambata esaka ani sene ngbee 'buruve bete si 'basu. Wü e la ena ati de mere bi wü kpara la ati fanü?” ¹⁸ Yesu gü ba, “Yi za wü e la, yi koro di kpaka ra akine.” ¹⁹ Te wüh koro de ambata bete si la kpaka Yesu, fü engu amala ngü fü bi wü kpara la, de wüh ngbü kötö, füh wü fu-gü sela. Fü engu ayia aza ambata 'buruve bete wü si 'basu la, aceka kpi kpa tikpi, agbo nga iri Me tekaka. Fü ah akukuru tü wü e la, ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara la. ²⁰ Fü wü kpara 'buru azü e la, asika di, ace dudu. Fü wü kpara ka Yesu ayia aro du wü e la, asi gbü wü kuwu nzükpa de füh ye 'basu.

²¹ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara. Wü kpara te ewü zü wü e la, wüh ta baka wü komoko kutu 'buruve (5,000). Amba wüh tanga wü jaji de wü würüse nda-wü de.

Dene ngü ka Yesu, te engu nü nü füh ngu

Marako 6:45-56; Yüwane 6:14-21

²² Fütanga zü-e la, fü Yesu amala ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü li eli gbü *zabu, fü wü anü sü nda-wü kpa engagira nü, kpa etangu. Nda-ni, ni ena ato la kaje fü wü kpara ne feke, de wüh go agba wü. Fü ni adu afa nga wü.” Fü wü kpara ka Yesu ayia ali gbü zabu anü sü. ²³ Fü Yesu ato kaje fü mere bi wü kpara la. Fü ewü abaya, teka ago agba wü. Fü engu adu ayia ka-ye sela, anü kpa füh mere rüvü kpikpi ye, teka aku gba fü Me. Fü

engu angbü kpala, da eku gba fü Me, zalü koro di gbü biti, ²⁴ o wü kpara kaka di nda-wü eyi nengete kpa etü ngu gbü zabu. Fü wege akpo angbü efe jia ngu kpekpeke, da enzi ewü, elügü kpa sidi. Fü ngu angbü ekada de ewü.

²⁵ Ah te ekoro emözekpi, fü Yesu ayia akoro, angbü enü kpaka ewü de lo ye füh ngu. ²⁶ Te wü kpara ka Yesu wu Yesu, te ngbü enü füh ngu kpaka wü de bala, wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de. Fü ngü la ato mere cürü fü ewü afa sü. Fü ewü akpo da eba rere, angü wüh fi nda-wü, gü ba, “Ah ka-ye de kuru kpara te ngbü ekoro kpaka ani! Dela sirimbi!” ²⁷ Fü Yesu ayia kere, amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi mere e akpe cürü de. Ah ka-ye de-ra.”

²⁸ Te Petero wu, gü ba, ah de Yesu, fü Petero amala ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, te ah ngbü de mü fanü la, de mü mala ngü fere, de ma kö füh ngu, ma nü kpaka mü la.”

²⁹ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Wayi, mü koro ekoro.” Fü Petero ayia akö gbü *zabu, akpo angbü enü kpaka Yesu füh ngu. ³⁰ Baka te Petero wu wege te ngbü efe kpekpeke, fü ah akpo eri gbü ngu ne, fü cürü ari tete. Fü ah aku gba te iri Yesu, gü ba, “Akooo, mere kpara, mü küwa ra eküwa!” ³¹ Fü Yesu ayia ato kpa ye kere, azoro engu, amala ngü fefe, gü ba, “Apa Petero! Amba mü to maguma mü fere fanü fanü, nda-mü neh la de? Mü le awu wazi ka-ra fi de, neh teka ne?” ³² Fü wü Yesu ake Petero adu ali agbü zabu kpaka wü bu wü. Fü wege la adu anga. ³³ Teka ngü la, fü wü wü kpara ka Yesu, te ewü di gbü zabu la, akpo angbü egbo nga iri Yesu, gü ba, “Ye zu de Ye Me fanü fanü.”

³⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia akö ngu kpa etangu, akoro gbü gara sü de iri ye Genezareta. ³⁵ Te wü kpara ka Genezareta wu, gü ba, ah de Yesu, fü ewü akpo da amala nganga fü wü kpara gbü sü la 'buru, teka de wüh za wü mürü keke

ka-wü, akoro di 'buru kpaka Yesu, de ah küwa ewü. ³⁶ Fü wü kpara la ayia anda'ba te-wü fü Yesu, de Yesu le fü wü mürü keke, de wüh di emofö bü mö bongo kaka la, teka fü ewü aküwa. Fü Yesu ayia ale ngü la. Te di bala, mene wü kpara, ta te ewü ngbü mofö mö bongo ka Yesu ne, wüh ngbü küwa gbü keke ka-wü la eyi 'buru.

15

Dene ngü te Yesu mala teka gele ka wü Yisaraye

Marako 7:1-13

¹ Fütanga ngü la, fü wü gara wü *mürü riri de wü *Farusi ayia agbü Yerüsalema, anü akoro kpaka Yesu. Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, ² "Ah mere neh baye, te wü kpara ka-ye ce da emere riri ka gele ka wü kundu ani ne? Angü ani ngbü ewu ewü, te wüh le azü e la, wüh le adi ezürü kpa wü te nga riri ka gele ka-ani de." Wüh mala bala kükürü de, angü riri ka gele ka wü *Yisarayele gü ba, te mü le azü e, mü ena azürü kpa mü gbü gara kaje kpikpi ye. Anga te mü ena amere gara ngü, mü ena azürü kpa mü, kpah gbü gara kaje kpikpi ye.

³ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Amba de-yi, yi le aje *Riri ka Me de, neh teka ne? Yi ele nda-yi fi bü adi emere wü riri ka gele ka wü kundu yi? Dela züka ngü?"

⁴ Angü Me to ta Riri eyi fü nih, gü ba dene, 'Ah le fü mü adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü.* 'Mene kpara te ngbü efala wö ye ake ni ye, ah le de wüh mörö engu amörö asidi.† ⁵ Amba nda-yi, yi gü ba, te kpara kina te-ye, gü ba dene, 'Ni le ato e fü wö ni ake ni ni tine de, angü ni le ato wü e ka-ni la fü Me takpa tete la,' ngü la ngbü ereke gbü jia yi efa sü. ⁶ Amba te kpara la du ngbü cükü'daye, fü ah adu afü fingangü ka-ye, fü ah ayia

akoro kpaka yi, wü mürü riri, agü ba, 'Ni le areke kina ta te ni kina teni di ne la,' yi le nda-yi de. Yi gü ba, 'Kpara la mere e ace kina ka-ye la de de de.' Fü kpara la ayia ace wö ye ake ni ye gbü cinga teka ngü ka-yi la. Dela züka ngü? Yi le adi ecu ngü ka riri ka gele ka-yi, afa Riri te Me to ne? ⁷ Yi de wü mürü mani! Fanü fanü, *mürü dofo Yisaya wu mani ka-yi la eyi gügü. Angü Me mala ta ngü la gögömö na, gü ba dene, ⁸ 'Ni le ngü ka wü mürü mani la de. Angü wüh ngbü egbo nga iri ni nda-wü bü de komö wü kükürü, amba maguma ewü le ni nda de. ⁹ Wüh ngbü egbo nga iri ni, da eri wü kpara, gü ba, "Ani ngbü eto Riri ka-ni, Me, fü wü kpara." Amba dela Riri ka-ni nda de. Ah ka-ye de kükürü gele ka wü kundu wü.‡ Dela ngü ta te Me mala gömö Yisaya teka yi."

Dene ngü te Yesu mala teka wü ngü te ngbü esiti kpara

Marako 7:14-23

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu ai bi wü kpara, de te ewü ngbü efa nga ye la, amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi da la güje yi, fü yi aje singü te ma le amala fü yi ne mbi mbi mbi. ¹¹ Fingangü ka-yi gü ba, e te ena asiti yi gbü jia Me, ah de emazü? A'a, ah bala de. Ngü te ena asiti yi gbü jia Me, ah 'duwa de siti fingangü te yi ngbü efi emaguma yi, da emala ne."

¹² Fütanga ngü la, o wü Yesu du ngbü kpikpi wü de wü kpara ka-ye, fü wü kpara kaka ayia aka te-wü gbmari edede na, amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, ngü te mü mala la, ah ke te wü *Farusi eyi fa sü. Mü wu bala de?" ¹³ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Yi mere e afi nga ngü ka wü Farusi la baka mere kpeke ngü ne nda-yi de. Angü wüh ka-wü baka siti gü, gbü yi ka Wüba Me. Te di bala, Wüba Me ena agbürewü ewü

* 15:4 15:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 20:12. † 15:4 15:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayele 21:17. ‡ 15:9 15:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:13.

asidi, angü ah ru ewü me-ye nda de. ¹⁴ Yi ce ewü ace. Wüh ngbü efi, gü ba, ani wu ngü fa sü, amba wüh wu ngü 'buru 'buru nda-wü de. Wüh ka-wü baka kpara, te jijia ni ani, te ele agbeke kiri ye, agü tamu kaje fefe. Te di bala, ngü te ena amere te-ye fü ewü, ah de ne ngü ne? Wüh ena atí ka-wü 'basu mini agbü mere du!"

¹⁵ Te Yesu mala ngü la bala, fü Petero ayi-ta Yesu, gü ba, "Mere kpara, ah le de mü gü tamu si-ngü gbü ngü mani, teka ngü te ena asiti kpara gbü jia Me, te mü mala tîne fü wü Farusi ne, fü a." ¹⁶ Yesu gü ba, "Yi kpah bala? Yi je si-ngü la nda-yi kpah de? ¹⁷ Zü-e te mü ezü, ah ena asiti mü gbü jia Me neh baye baye? Angü zü-e, te mü ngbü ezü ne, ah nü kpa emaguma mü nda de. Ah enü ka-ye agbü nza mü, anü sü ka-ye agbü gü. Te di bala, zü-e tí asiti mü gbü jia Me nda de! ¹⁸ Amba ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de *siti ngü, te mü ngbü efi emaguma mü, fü mü adu angbü emala te komö mü. ¹⁹ Angü te kpara ngbü de siti fingangü emaguma ye la, wü ngü te engu ena angbü emere ne, ah ena adi kpah 'buru de siti wü ngü. Engu ena amörö kpara. Gara, ah ena amere waza, anga yala. Gara, ah ena azi e ka wü kpara. Gara, ah ena asu wu, amala ambala'ba eküte kpara, de wü soko. ²⁰ Dela 'buru wü siti ngü, te ewü ena asiti mü gbü jia Me. Amba te mü zü e de libiti te kpa mü la, ngü la tí asiti mü gbü jia Me nda de!"

Dene ngü ka egba ganzi kpara, te wu, gü ba, wazi Yesu fa sü

Marako 7:24-30

²¹ Fütanga wü ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la. Fü ewü anü de wü kpara ka-ye agbü wü gara nzö köti, gbü tö ka wü Kanana, te di gbamari ede mere köti ka Tera ake Sidona. ²² Fü gara wü rüse sela akoro, afüwa te-ye kpaka Yesu, agü ba, "Akoo mere kpara, kundu ye *Davidi, te Me tima ye aküwa ani ne, ye ceka

la bü cinga te ni ne. Mbarase ka-ni ladü, jaji wü rüse, te *siti wü di engu me ngbü emere engu esiti."

²³ Yesu, mü lügü ngü fü wü rüse la nda-mü de. Fü wü kpara kaka-na aka te-wü gbamari edede, amala ngü fefe na kpekpeke, gü ba, "Mere kpara, ye mala ngü fü wü rüse la, de ah ce da afa nga ani de rere ka-ye la, angü engu ka-ye de egba *ganzi kpara." ²⁴ Yesu gü ba, "Wayi, ah ngbü rüse bala. Angü Me tima ra fi teka aküwa wü di engu *Yisaraye, de te wüh dürü te kaje ka Me asidi ne. Ah tima ra kpaka wü ganzi kpara nda de." ²⁵ Amba wü rüse la le ace ngü la nda de. Fü ah aka te-ye akoro, abu nzökuta ye engagira Yesu, afüwa te-ye kpakaka na, gü ba, "Akoo! Mere kpara, mü le ta-ngü te ra baaa!" ²⁶ Fü Yesu alügü ngü fefe gbü mani, gü ba, "Te zü-e ladü la, ah le de wüh to la fü wü jaji feke. Angü te wüh za kümü, te wüh le ato fü wü jaji, asötö fi fü wü bü rüse la, ah de siti ngü." Yesu mala ngü la bala, angü wü rüse la ka-ye ganzi kpara fefe. ²⁷ Fü wü rüse la alügü ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, mü mala ngbü rüse zu ngü. Amba ma kpah baka bü rüse, te ngbü ero kporo e, te ngbü egürü kötö ne." ²⁸ Fü ngü ka wü rüse la ayia areke te Yesu afa sü. Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Ngü de te mü ngbü ele ne, ah ena amere te-ye fü mü baka e te mü le la, angü mü to maguma mü eyi fere fanü." Kpah bü 'duwa gbü lö-ra engu la, fü yíanga na la ayia aküwa.

Dene e'ba'basu ngü, te Yesu to kpah zü-e di fü mere bi wü kpara

Marako 8:1-10

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia adu ka-wü kpa eküte mere ngu *Galilaya. Fü ewü anü angbü ka-wü kpa gbü gü, kpa etü wü rüse kpala. ³⁰ Fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke ka-wü, akoro di kpaka Yesu. Wü mene ewü te lö ewü di walawala, wü mene ewü te jia ewü di ma, de wü mene ewü te ewü

ro mö de, kpah de mere bi wü gara mürü keke. Fü Yesu ayia aküwa ewü 'buru. ³¹ Fü mere bi wü kpara la awu, gü ba, "Wü mürü keke la küwa eyi 'buru. Wü gara ta te ewü ro mö de, wüh du eyi ero mö. Wü kpara ta de lö wü walawala, wüh du eyi enü nü. Wü kpara ta te jia ewü di ma, wüh du eyi eceka kpä." Fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Teka ngü la, fü ewü akpo da egbo nga iri Mere Me, te di de *vüngüte ka wü *Yisaraye ne.

³² Fütanga ngü la, fü Yesu ai wü kpara ka-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, "Cinga wü kpara ne ngbü eri te ra efa sü, angü wüh ra eyi sikpi bata dene, zü-e nza esaka ewü eyi. Te ma ce ewü, ago bala la, ah ti de. Wüh ena andiri te kaje ka tala." ³³ Fü wü kpara kaka-na alügü ngü fefe, gü ba, "Ööö, mere kpara, ani ena amaka de mere bi zü-e, te ena ati de mere bi wü kpara baka e la, neh kaye? Te ani di kpakine kpa etü gü, köti kpah ma ne." ³⁴ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Ambata esaka wü sela neh fe?" Wüh gü ba, "Ambata esaka ani ngbee lorozi bete wü jürü si mba 'dongoni. E-di dela e, te ena ati de mere bi wü kpara de bala?"

³⁵ Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mere bi wü kpara la, de wüh ngbü 'buru kötö. ³⁶ Fü engu aza wü ambata lorozi de wü jürü si la, agbo nga iri Me tekaka. Fü ah adu akukuru tü wü ambata la, ato esaka wü kpara ka-ye. Fü ewü ayia agafa fü mere bi wü kpara la. ³⁷ Fü mere bi wü kpara la, azü e la, asika di, ati te nga wü kpini, ace dudu. Fü wü *kpara ka Yesu aro du e la, asi gbü wü kuwu lorozi. ³⁸ Wü kpara ta te wüh zü e la, wüh baka wü komoko kutu bala (4,000). Amba wüh tanga wü jaji de wü würüse nda-wü de.

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ali gbü *zabu de wü kpara ka-ye, akö ngu, anü sü ka-wü agbü tö ka Magadana.

16

Dene ngü ka wü Farusi de wü Saduke, te ewü le afti Yesu

Marako 8:11-13

¹ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi ayia de gara wü *Saduke, akoro kpaka Yesu. Amba wüh koro ka-wü nda-wü de mani, egiri nga siti ngü, te Yesu ena adürü gbügbü. Fü ewü ayi-tata, gü ba, "Mere kpara deyü, ye mere la mere lara ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü fanü." ² Yesu, fü mü ayia alügü ngü fü wü kpara la, gü ba, "Yi ceka la, te gbüra kpi ngbü ngila ngila etamurago la, yi ti eyi awu, gü ba, 'Agö ti ali egambi de.' Ah bala de? ³ Anga kpurutokopi, te jia kpi esiti la, yi ti kpah eyi awu, gü ba, 'Enatikine, agö ena ali ali.' Te yi ti eyi awu si-ngü teka wü ngü, te ewü ngbü egü tamu wü ngü, de wü laki fuh kotö ne, 'buru areke areke la, ah le ta de yi wu kpah awu, gü ba, Me tima ra me-ye. Yi wu bala de, neh teka ne? Yi de wü mürü kögö-nzö! ⁴ Yi ka-yi de siti wü kpara! Yi le ngü ka Me nda-yi de! Yi ngbü eyi-ta ra, de ma mere kpeke ngü ka talara gbü jia ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Te di bala, Me ti agü tamu lara ngü biringbö fü yi nda de, teka kögö-nzö ka-yi la! Amba ah ena adi bü mene lara ngü, te ena amere te-ye, kpah baka nda *Yona tane. Angü Me ena aküwa ra gbü kpi, kpah ba e ta te engu küwa Yona guvu mere si ne."

Fü Yesu ayia ace ewü sela, anü sü ka-ye kpa te gara sü.

Dene ngü te Yesu mala teka siti fingangü ka wü Farusi,

de wü Saduke

Marako 8:13-21

⁵ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ali ka-wü gbü *zabu, akö ngu de wü kpara ka-ye la, kpa etangu. Amba to wü kpara kaka-na la iri ta airi, teka aza ambata fü wü. ⁶ Fü Yesu akpo angbü emala ngü fü ewü de mani,

gü ba, “Wü ceka te-wü mbi, teka ngü ka ambata ka wü *Farusi bete nda wü *Saduke, te wüh ngbü emere de *kö gbü ye ne.”⁷ Amba ngü te Yesu mala la, wü kpara kaka je sisi na nda-wü de. Angü fingangü ka-ewü lala ka-ye fi bü teka ngü ka zü-e. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ngbü emala ngü ka kö gbü ambata ne, angü ah wu eyi, gü ba, ambata esaka ani ma?”

⁸ Amba Yesu wu ngü de te ewü ngbü emala esüka wü ne kpo. Tekan ngü la, fü ah afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi to maguma yi fere de, neh teka ne? Yi fi nda-yi, gü ba, ma ngbü emala ngü ne, teka te ani za ambata de? Fingangü kayi la fi bü teka ngü ka zü-e?”⁹ Wü ngü te ma ngbü mere, te yi wu cu de jia yi ne, ngü la ri gbü nzö yi la fi de? Yi fi la nga ambata 'buruve terane, te ma za, kukuru to fü bi wü kpara kutu 'buruve (5,000) ne. Yi du ro dudu na, biti gbü wü kuwu neh fe?¹⁰ Anga gara na, te ma za ambata lorozi, ato fü bi wü kpara kutu bala (4,000) ne. Yi du ro biti gbü wü kuwu neh fe?¹¹ Yi fi nga ngü la nda-yi de, neh teka ne? Ah le de yi wu awu, gü ba, ma ti kpah eyi ato gara zü-e fü yi. Amba ngü ka kö gbü ambata, te ma mala ngangü fü yi ne, yi wu sisi na de, neh teka ne? Yi fi nda-yi, gü ba, ‘Ma ngbü emala nga ambata fanü?’ Ah bala nda de. Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, ‘Yi ceka te-yi mbi, teka siti fingangü ka wü Farusi, de wü Saduke.’”

¹² Te di bala, fü wü *kpara ka Yesu, adu aje tine si-ngü la, gü ba, ngü te Yesu ngbü emala fü ani ne, ah mala ngü la teka mene kö, te wüh ngbü ekü'da ambata di ne, nda de. Amba ah ngbü emala ngü la ka-ye, teka siti fingangü ka wü Farusi, de wü Saduke ne.

Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu

Marako 8:27-30; Luka 9:18-21

¹³ Fütanga wü ngü la, fü wü Yesu ayia anü de wü kpara ka-ye, agbü gara sü, te di ede mere köti de iri ye Kayisariya Filipoyi. Te wüh koro kpala, fü Yesu ayi-ta wü kpara ka-ye, gü ba, “Angü wü kpara ngbü efi tungü ni, *Ye Kpara ka Kpi, egü neh fe? Wüh ngbü emala, gü ba, ni de neh da?”¹⁴ Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, “Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala ndawü, gü ba, ye de *Yüwane Mürü Babatiza, te zükü me-ye gbü kpi. Wü gara gü ba, ye de mürü dofo *İliya. Wü gara emala nda-wü, gü ba, ye de mürü dofo Yeremaya, anga gara kpara esüka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne.”

¹⁵ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, “Anga cu de-wü, wü ngbü efi ndawü, gü ba, ni de neh da?”¹⁶ Simüna Petero, fü mü ayia arü amala ngü fefe, gü ba, “Mü de Mere Miri, te Me tima teka aküwa a ne! Mü de Ye Mere Me!”

¹⁷ Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fefe, gü ba, “Wayi, Simüna ye *Yona, Me to wazi eyi fü mü, fanü fanü. Angü ngü de te mü mala teka ra ne, mü wu ngü la de tete-mü ndamü de. Ah ka-ye de Wüba, Me, te di agbü kpi ne, ah sere ngü la fü mü me-ye.¹⁸ Te di bala, dene ngü te ma le amala fü mü. Enatikine, iri mü ena adi tine de Petero.* Angü fanü fanü, mü titine de kpeke kpara baka da. Te di bala, ma ena aji mere kambü ka-ra füh da engu la. Kambü ka-ra la, ah de wü kpara kara, te ewü ena ato maguma wü fere kpah baka mü. Angü ngü ka-ra ena ato wazi fü ewü, fü ewü arü kpekepeke. Te di bala, wazi ka kpi ti afa ewü de, angü ma ena aküwa ewü me-ra.¹⁹ Te di bala, ma ena ato wazi fü mü, teka fü mü adi emala ngari ra di, fü wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah ena adi ba e te ma to mafüta fü mü, te ena aü möngiti ka *küküwa fü wü kpara. Angü mene

* **16:18** 16:18 Si-ngü gbü iri Petero gü ba, baka da.

ngü te mü ena akolo kpa füh kotö kpakine, Me ena ale ngü la kpah bala.” Dela ngü te Yesu mala fü Petero.

²⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru kpekpeke, gü ba, “Wü mere e amala la nga ni fü wü kpara, gü ba, ‘Ni de Miri te Me tima ne,’ nda-wü de.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kpi ka-ye

Marako 8:31-9:1; Luka 9:22-27

²¹ Ah kpo bü gbü wü sïkpi engu la, fü Yesu akpo tîne emala nga ye fü wü kpara ka-ye mbölö mbölö, gü ba, “Ah le fü ani anü agbü Yerüsalema, angü mere cinga ladü te ena amaka ni kpala. Wü *mere kovo de wü *mürü riri ena ato mere kuru te ni, fü ewü amörö ni asidi. Amba gbü *ebabata sïkpi, Me ena azükü ni gbü kpi la.”

²² Petero, te mü je ngü la, fü mü aza Yesu, anü di mba edere sü, akpo emala ngü fefe kpekpeke, gü ba, “Ata, mere kpara! Ah ti fü ngü la, amere mü baka e la kpo de!” ²³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah afü te-ye, amala ngü fü Petero, gü ba, “Mü ce ra de ngü ka-mü, ka *Satana la. Mü le de ma mere riri ka Me de, neh teka ne? Fingangü ka-mü la, ah de ngü ka Me nda de. Dela ka-ye siti fingangü ka wü kpara de füh kotö ne.”

²⁴ Sidi nga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye la 'buru, gü ba, “Te mü ele angbü zu kpara ka-ra la, mü lala fi bü gbü nga ra. Mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebï mere rü gbegete, te wüh ena abere engu tete na, amörö. ²⁵ Angü te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ²⁶ Mü fi la nga kuru mü! Angü, te

mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, teka adi emaka mere bi jase, de mere bi wü züka e de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi! Te di bala, gara e te mü ena ato fü Me, teka afa kuru mü di, ah de neh ene? E nda ma! ²⁷ Mü fi nga *adu sïkpi, te gara, te ma ena adu akoro tete na! Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Fü ra akolo ngü ka wü kpara 'buru, ato takpa fü ewü, te nga wü ngü te wüh ngbü mere.

²⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi te Me to fere, Ye Kpara ka Kpi, te ma ena aküwa wü kpara di ne feke.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le afa nga ye.

17

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye
Marako 9:2-13; Luka 9:28-36

¹ Sidi nga sïkpi ma'diya, fü Yesu ayia aza wü Petero, *Yakobo bete *Yüwane,* anü de ewü kpa enzö mere rüvü. Fü ewü angbü de ewü kpala kpikpi wü. ² Fü küte Yesu akpo da efü te-ye, gbü jia wü kpara ka-ye la. Fü gbügbüra na akpo angbü eci baka ra. Fü bongo kakanavi 'duwa kpilili, ba ra-sü la. ³ Wü *kpara ka Yesu de bata ne, te eceka kpi bane de, gbo! te wü kpara 'basu, te ewü koro ngbü ero mö de wü Yesu. Amba wü kpara la, wüh ka-wü de diri wü kpara ka Me ta gügü, wü *Müse ake *Iliya.

⁴ Petero, te mü wu ngü la bala, fü mü ayia nda-mü bü kere, amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ako, mere kpara, ah reke ta ngbü pe te nih ena angbü ka-nih bü sene, angü sü de sene reke gbü jia ra fa sü. Te di bala,

* 17:1 17:1 Yüwane de engu ni ye Yakobo.

te mü le la, ma ena aji wü gugu bata, nda-mü biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kpah biringbö.”

⁵ Petero bü te emala ngü la bala de, 'duwa fü sangu te vi avi kpilili bane, ayia akoro agba ewü 'buru. Fü ri Me ayia awü gbü sangu la, gü ba, “Dene zu Ye ra, te maguma ra le fa sü. Yi di eje 'duwa riri kaka-na.”

⁶ Te wü kpara ka Yesu de bata ne wu ngü la bala, fü cürü arı te ewü afa sü. Fü ewü atı abuka gbüra wü 'buru kötö. ⁷ Fü Yesu ayia akoro kpaka ewü, amofu ewü, gü ba, “Yi kpe cürü de, yi yia eyia tikpi.” ⁸ Fü ewü ayia ae gbüra wü tikpi bane, yirri! Wü Müse ake İliya nda-wü tine ma, ka-ye bü Yesu kpikpi ye, te rü ede ewü sela!

Dela ngü te wü kpara ka Yesu de bata ne wu wazi Me di eküte Yesu. Fü ewü ayia ace sü la, adu kpa esa gö, kpaka wü bu wü.

⁹ Baka te Yesu yia tete kpa füh rüvü kpala, edu de wü kpara ka-ye de bata ne, kpaka wü bu wü, fü engu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Yi mere e amala nga ngü la fü wü kpara de, zalü te gara, te Me ena azükü ra, *Ye Kpara ka Kpi, tete gbü kpi.” ¹⁰ Fü wü kpara kaka-na de bata ne adu kpah ayi-tata na, gü ba, “Mere kpara, anga wü *mürü riri ngbü emala ngü, gü ba, 'Mürü dofo *İliya ena adu akoro feke, teka areke kaje fü Miri, de te Me ena atima ne'. Te di bala, ngü la ena adi neh baye?” ¹¹ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba dene, “Wayi, *Ngari Me mala ngbürü bala fanü, gü ba, İliya ena akoro feke, teka areke maguma wü kpara. ¹² Ma emala fü yi dene zu ngü. İliya koro ka-ye ta nda-ye eyi. Amba wü mere *kovo le engu nda-wü de. Fü ewü amere engu esiti, baka te wüh ngbü ele. Tekana ngü kara, Ye Kpara ka Kpi, wüh ena ato mere cinga te ra, kpah bala.” ¹³ Te di bala, fü wü kpara kaka-na la adu

awu teke, gü ba, Yesu ngbü emala nga *Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di engu me guvu ye Marako 9:14-29; Luka 9:37-43

¹⁴ Te wü Yesu du tete kpa esa gö, fü ewü amaka bi wü kpara kpala, fi bü da eci nganga. Fü gara komoko ayia akoro kpaka Yesu, abu nzökuta ye engangagira, afüwa te-ye fefe, ¹⁵ gü ba, “Ako, mere kpara, mü ceka la bü cinga te mbarase ka-ra ne baaa! *Siti wü di engu me ngbü emere engu esiti, da eto mere cinga tete. Wüh ngbü egbofo engu, egü gbü wa. Wü gara ne, egü gbü ngu. ¹⁶ Ma za ta engu, koro di kpaka wü kpara ka-mü ne, amba wüh ti aküwa engu nda-wü de.”

¹⁷ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba, “De-yi, wü kpara ka re ne, amba yi ka-yi neh siti wü kpara bane? Yi le ato maguma yi fere de, neh teka ne? Yi ngbü efi, gü ba, ma ena angbü de wü ani sene teka re neh fe, teka fü yi ato maguma yi fere?” Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü wö ye mbarase la, gü ba, “Ye koro de mbarase la kpakine!”

¹⁸ Fü Yesu adu amala ngü kpekpeke fü siti wü di engu me, te ewü ngbü emere mbarase la, gü ba, “Wü ce engu ace!” Fü wü di engu me la akoro guvu mbarase la, 'duwa bü gbü lö-ra engu la. Fü mbarase la ayia aküwa.

¹⁹ Te wü gara kpara la baya tete, fü wü kpara ka Yesu aka te-wü gbamari edede, ayi-tata na, gü ba dene, “Mere kpara deyı, ani ti aliki siti wü di engu me la de, neh teka ne?” ²⁰⁻²¹ Yesu gü ba, “Ngü la mere te-ye kükürü de, angü yi to maguma yi fü Me, mbi mbi la de. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te yi ena ato ta maguma yi mba eyi cükü'daye fü Me, baka jia ri bongo la, de bane ngü ti afa yi nda de. Yi ti ta kpah bü eyi amala ngü fü mere rüvü ne, gü ba,

'Ye yia sela eyia asidi, de ye nü kpa gbü gara sü la,' de bane, ah ti kpah bü eyi anü."

Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

Marako 9:30-32; Luka 9:43-45

²² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü akoro gbü nga nzö köti ka wü *Galilaya. Te wüh koro biti te-wü kpala de mere bi wü kpara te ewü ngbü efa ngangana ne, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Fanü fanü, ah ti ayiri de, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi, fü ewü ato ra fü siti wü kpara. ²³ Fü ewü amörö ra asidi. Amba gbü *ebabata sikpi, Me ena adu azükü ra gbü kpi la." Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü angbü 'buru de mere cinga emagama ewü afa sü.

Dene ngü ka jiase, teka areke Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di

²⁴ Ta gbü wü re la, wü *mürü gele ka wü *Yisarayele ngbü ta ero jiase esaka wü di engana Yisarayele te nga wü re 'buru, teka adi ereke *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di. Gbü gara sikpi, o Yesu du koro de wü kpara ka-ye agbü Kaparanama, fü wü kpara te ewü ngbü ero jiase la, akoro kpaka Petero, ayitata, gü ba, "Mere kpara ka-wü ngbü eto jiase teka areke Mere Kambü ka Me di, ato?" ²⁵ Fü Petero alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ah ngbü eto ato."

Te Petero du tete kpa eköti, 'duwa fü Yesu akpo da emala ngü fefe fi me-ye, gü ba, "Petero deyï, ye ngbü efi nda-ye neh baye? Wü kpara, te ewü ena ase ngürü wü fü wü miri ka kotö ne, neh wü da? Ah de wü jaji ka-ewü, anga ah ena adi de wü kükürü kpara?" ²⁶ Fü Petero alügü ngü fefe, gü ba, "Ah de wü kükürü kpara." Yesu gü ba, "Te ah bala, wü jaji ka miri se ngürü wü nda-wü de. ²⁷ Amba ma le de ngü kanih siti gbü jia wü kpara la de. Te

di bala, mü za ngilï ka-mü, mü nü agbü ngu, teka agü si. Mene si te mü ena azoro te engana gina la, mü ü gögömö na, mü ena amaka jiase, te ena atï tungü nih 'basu mini. De mü za jiase engu la, mü du di, mü to fü wü kpara la."

18

Dene yitangü ka wü kpara ka Yesu teka kpara

te ena angbü memere

Marako 9:33-37; Luka 9:46-48

¹ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu ayia akoro kpakaka na, ayitata, gü ba, "Mere kpara, mene kpara te ye ena afe, fü ah angbü memere fütanga ye te gara, te ye ena angbü tete Miri füh kotö ne, neh da?" ² Fü Yesu ayia aza gara mbarase cükü'daye, ao esüka ewü. ³ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ah le de yi fü fingangü ka-yi, fü yi angbü eo ngü ka-yi kötö, baka nda wü jaji, te ewü o ngü ka-wü memere nda-wü de ne. Angü te ah bala de la, yi ti ari agbü sü ka Me kpo de. ⁴ Te mü le de ngü ka-ni ngbü memere gbü jia Me la, ah ele de mü ngbü esüka wü bu mü baka jaji. Mü mere e ao ngü ka-mü memere de. ⁵ Mene kpara te ena aza mbarase cükü'daye baka engu ne gbü mürü, teka ngü ka-ra la, ah le ka-ye dela cu ra."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti

Marako 9:42-47; Luka 17:1-2

⁶ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba dene, "Ah ena adi de mere siti ngü fü mene kpara, te fiti kpara ka-ra, anga ah de mere kpara, anga mbarase cükü'daye. Angü te kpara ka-ra la dürü, du ngbü emere *siti ngü la, Me ena ato mere kuru te mene kpara te fiti engu la! Ah reke ta pe, te wüh ena aza mere siti wö, ai gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü agü engu di, agbü mere *yi-ngu. Fanü, ah le

ta de mürü fiti la kpi kpala, o engu fiti kpara ka-ra la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta fü mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi te wüh gü engu di gbü ngu ne ka. ⁷ Me ena ato mere kuru te wü kpara füh kotö ne, teka ngü ka siti ngü ka-ewü, te wüh ngbü emere. Angü füh kotö ne, te nga wü sikpi 'buru, re- ngü ti alakä de. Amba mene kpara te ngbü efiti wü bu ye, de wüh mere siti ngü ne, Me ena ato mere kuru tete, afa nda wü bu ye, de te engu ngbü efiti ewü la ka.

⁸ Yi di ekpe siti ngü akpe! Te kpa mü, anga lö mü, ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü, anga lö mü la, awa, mü gü akötö. Angü, ah ena areke pe te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. ⁹ Anga te ah de jia mü, te ngbü efiti mü me-ye, teka fü mü atä gbü siti ngü la, ah le de mü gbi jia mü la agbi, mü gü akötö. Angü, ah reke pe, te mü ena aküwa de jia mü ngbee biringbö, ka engu de te wüh ena agü mü, de jia mü 'basu mini, agbü du ka wa."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka kuru te Me ena ato fü wü mürü fiti te gara.

Dene mani te Yesu mala teka kambiliki te dürü

Luka 15:3-7

¹⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Yi mere e adi efala wü kükürü kpara de. Angü Wüba, Me, ngbü efi nga ewü kpekpeke. Ah le de süka ewü biringbö dürü te kaje ka-ni ne de. Tekä ngü la, fü engu afe gara wü *malayika ka-ye, teka adi eceka kpi fütanga ewü. ¹¹ Angü dera, *Ye Kpara ka Kpi, Me tima ra füh kotö ne, agiri wü kpara de bala, teka aküwa ewü.

¹² Yi ngbü efi nda-yi neh baye? Te gara kpara ladü de wü kambiliki esaka ye kama biri (100), fü gara na

biringbö esüka ewü ayia adürü la, engu ena amere baye? Ah ena ace engu adürü fi bala? A'a! Ah ena ace du wü kambiliki ka-ye la, gbü sü te ewü ngbü ezü e tete sela. Fü engu ayia anü agiri mene engu biringbö te dürü ne. Ah bala de? ¹³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te engu nü maka kambiliki ka-ye biringbö, de te dürü ne eyi la, ah ena angbü de mere siti tadu tekaka, afa nda mere bi ewü, de te ewü dürü ndawü de ne. ¹⁴ Ah kpah bala teka ngü ka wü kpara, te ewü ngbü edürü te kaje ka Me asidi ne. Angü Wö yi, Me, le de kpara dürü fi ne nda de."

Dene ngü te Yesu mala teka maboro ngü

¹⁵ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, "Te gara enga ni mü gbü ngü ka Me mere *siti ngü fü mü la, ah le de mü nü kpakaka, de yi ro mö teka ngü la ake di, 'basu yi 'basu. Te engu le ngü la eyi, fü ah adu ace siti ngü la, ah de züka ngü, angü süka yi du reke ake di eyi. Kpah bala, engu küwa gbü siti ngü la eyi. ¹⁶ Amba te engu le ace siti ngü ka-ye la de la, de mü za gara kpara ka Me biringbö, anga 'basu, yi nü de ewü kpakaka na. Angü wüh ena ale ta-ngü te mü, ari engu, de ah ce siti ngü la. ¹⁷ Te engu je ri wü kpara la kpah de, de mü mala ngü la fü wü kpara ka Me 'buru, de wüh ye süka ngü kaka. Te engu je ri yi 'buru kpah de la, de yi liki engu esüka yi gbü tima ka Me asidi. Yi du, yi ceka engu baka siti kpara, te le ngü ka Me nda de.

¹⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ma ena ato wazi fü yi, wü kpara ka-ra, teka aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne. Angü ngü te yi ena akolo füh kotö sene, Me ena ale kpah bala.

¹⁹ Dene kpah gara ngü te ma ena amala fü yi. Te wü kpara 'basu esüka yi sene, ngbü de fingangü biringbö, teka ayo e kpaka Me la, Me ena ato e la ato fü ewü, baka te ewü

ngbü ele. ²⁰ Te wü kpara 'basu, anga bata, biti te-wü teka amere ngü te iri ra la, ma ena adi kpah ladü esüka ewü."

Dene ngü te Yesu mala, teka kpara te le ace ngü fü kiri ye de

²¹ Fütanga ngü la, fü Petero ayia aka te-ye gbamari ede Yesu, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, te engu ni ni ngbü fi bü da emere *siti ngü fü ni la, ni ena aboro siti ngü kaka-na, anda nganga, adu neh fe? Ni ena aboro du lorozi?" ²² Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "E-mala fü mü, gü ba, ah ena adi du lorozi, neh da? Mü ena adi fi bü eboro wü siti ngü kaka te nga wü sikipi 'buru!"

²³ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye 'buru, gü ba dene, "Ah le de wü kpara te ewü ra fü Me, di eboro siti ngü ka wü bu wü, kpah baka te Me ngbü eboro siti ngü ka-ewü. Angü ngü la ena adi ge baka ngü ka gara miri, ta te i wü kpara ka tima ka-ye, de wüh koro, wüh to jiasse te ewü ngbü ero, ebiti ne. ²⁴ Ah te eceka de, wüh koro de gara kpara ka tima kaka, te zü mere bi jiasse, de te engu ngbü ro teka mere bi re ne eyi. ²⁵ Kpara engu la ti ato mba engu jiasse bane nda de. Angü engu siti wü jiasse la eyi 'buru. Teku ngü la, fü miri la amala ngü fü mere kpara ka tima ka-ye, agü ba, "Te komoko la to jiasse ka-ni de, ah le de wü za engu, wü cünzi, de wü jaji ka-ye, de wü wara ye 'buru asidi, na jiasse ka-ni la.' ²⁶ Te kpara ka tima kaka la je ngü la bala, fü ah ayia ati, abu nzökuta ye kötö engangagira, afüwa te-ye kpakaka na, gü ba, 'Akooo Miri, ye o la züka maguma kpaka ni, de ye ce ngü fü ni. Ni ena alügü na jiasse ka-ye la te gara 'buru.' ²⁷ Te miri je ngü la bala, fü cicinga ayia arı tete, angü ah wu eyi, gü ba, jiasse ka-ni la fa ta sü. Kpara la ti te engu ena alügü fü ni kere nda de. Fü engu ace ngü la fefe bala, ato kaje fefe na, de ah ago kpa gba ye.

²⁸ Fü komoko la ayia ale kaje ego kpa gba ye. Fü ah anü amaka te-ye ake gara kiri ye, ta te ewü ngbü emere tima de ewü. Kiri ye na la za ta mba engu jiasse esasaka, gü ba, 'Ni ena alügü kere.' Fü komoko la ayia ati 'duwa eküte kiri ye la, azoro ngüngürü gö gö gö! amala ngü fefe kpekpeke, gü ba, 'De-ye deyı, ye lügü jiasse ka-ni kere, titine sene!' ²⁹ Fü kiri ye na la ayia ati eri lölö, afüwa te-ye fefe na, gü ba, 'Akooo, ye o la mba züka maguma kpaka ni, ni ena alügü jiasse ka-ye la baaa!' ³⁰ Komoko la le nda-ye kpo de. Fü ah ayia aza kiri ye la, anü di, agü agbü ku, zalü te engu ena alügü na jiasse ka-ni la 'buru.

³¹ Te wü bu ye na, wü kpara ka tima, wu ngü la bala, fü ewü angbü de mere cinga afa sü. Fü ewü anü amala nga ngü la 'buru fü miri.

³² Te miri la je ngü la bala, fü engu ayia ai kpara ka tima ka-ye la, amala ngü fefe, gü ba, 'Ah mere baye? Amba ye ka-ye de siti kpara bala? Ye füwa ta te-ye kpaka ni, fü ni ayia ace ngü ka mere jiasse ka-ni ne fü ye bü bala. ³³ Ah mere baye, te ye le ace siti ngü ka kiri ye ne, nda-ye de ne?' ³⁴ Fü maguma miri ayia asiti te kpara ka tima ka-ye la afa sü. Fü ah aza engu, agü agbü ku, de engu ngbü gbü mere cinga kpala, zalü te engu ena alügü na jiasse ka-ni la 'buru feke."

³⁵ Te Yesu mala nga ngü la fü wü kpara ka-ye, nza tete, fü ah adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Ngü ka Wüba, Me, kpah baka ngü ka miri la. Ah le fü yi aboro ngü fü wü bu yi de züka maguma yi fanü fanü, angü, te yi boro ngü ka wü bu yi de, Me boro siti ngü ka-yi nda kpah de."

Dela ngü ta te Yesu ri wü kpara ka-ye di, gbü gara nzö köti ka *Galilaya.

19

Dene ngü te Yesu mala, teka mene

*kpara te le ace wara ye**Marako 10:1-12*

¹ Fütanga ngü te Yesu ri wü kpara la nza tete, fü engu ayia de wü kpara ka-ye gbü *Galilaya sela, anü ka-wü kpa etangu Yürüdene, gbü nga nzö kötö ka *Yudaya. ² Fü mere bi wü kpara gbü sü la ayia akoro kpah kpakaka. Fü engu ayia aküwa wü mürü keke esüka ewü.

³ Fü wü gara *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamaguma. Fü ewü ayi-tata na, gü ba dene, "Gbü fingangü ka-ye, *Riri ka Me, gü neh fe? Kpara ti eyi ace wara ye, teka gara siti ngü te engu mere?" ⁴ Fü Yesu alügü ngü fü wü Farusi la, gü ba, "Yi tanga ngü ta te *Müse ba gbü *Ngari Me ne, nda-yi de? Müse ba, gü ba, 'Ta te enga gina, Me mere komoko ake wü rüse.* ⁵ Fü Me amala ngü fü ewü, gü ba, "Dela si-ngü te komoko ngbü eyia, ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. Fü ewü adu angbü ake di tîne baka kpara biringbö ne." '† ⁶ Yi wu, gü ba, Me o yi ta eyi me-ye, de yi za te-yi, fü yi akoro baka e biringbö, ne de? Te Me o yi eyi biringbö la, yi mere e aye süka yi tîne de!"

⁷ Fü wü Farusi la adu ayi-ta Yesu, gü ba, "Te ah bala la, anga ngü ta te *Müse ba gbü gara buku, gü ba, 'Te komoko le ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fü wara ye feke, fü wara ka na ayia ago ka-ye agba wü.'‡ Si-ngü gbü ngü la gü neh fe?" ⁸ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Müse ba ta ngü la bala teka ne de, angü nzö wü kundu yi kpekpeke, kpah baka nda-yi! Amba te Me o gina wü kpara tete, ngü la bala nda ma. ⁹ Dene ngü te ma emala fü yi. Te wara mü mere waza nda de, fü mü ayia ace engu, adu aza gara wü rüse la, mü mere *siti ngü eyi, angü mü mere dela waza."

¹⁰ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu ayia amala ngü fefe, gü

ba, "Apa, mere kpara! Te ngü ka maza wü rüse tîne eyi cu bala la, ah reke pe, te wü kpara ena angbü ka-wü ta bala, wüh za wü rüse nda-wü de!" ¹¹ Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, "Bi wü kpara ti aje riri la nda-wü de, 'duwa wü kpara de te Me to wazi eyi fü ewü, teka amere ngü la. ¹² Amba ngü te ngbü etiri wü gara kpara, te ewü za wü rüse di de ne, ah ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Wü gara kpara za wü rüse de, angü wüh bi ewü kü bala. Wü gara za wü rüse de, angü wü gara kpara siti ewü me-wü. Amba wü gara kpara le aza wü rüse de, kü me-wü, teka tima ka Me, de ani di eo to ani 'buru tete. Te wazi mü ladü teka amere ngü la bala la, de mü mere emere baka nda-ewü la."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka ngü ka komoko ake wü rüse.

Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji
Marako 10:13-16; Luka 18:15-17

¹³ Fütanga ngü la, fü wü gara kpara aza wü jaji ka-wü, akoro di kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, aku gba fü Me, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fü ewü akpo da eliki wü jaji la. ¹⁴ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba, "Yi ce wü jaji la, de wüh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewü de, angü wü kpara te ewü ena akoro agbü sü ka Me agbü kpi, ah de wü kpara, te ewü fü ngü ka-wü, koro baka nda wü jürü jaji de bala. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de." ¹⁵ Fü Yesu abiti wü jaji la, ao kpa ye gbü nzö ewü.

Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji. Sidi nga ngü la, fü engu ayia anü sü ka-ye agbü gara sü.

* **19:4** 19:4 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:27. † **19:5** 19:5 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24. ‡ **19:7** 19:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1.

Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara de mere bi e esaka wü

Marako 10:17-31; Luka 18:18-30

¹⁶ Fütanga ngü la, fü gara jaji komoko, te di de mere bi wü e esaka ye, ayia akoro kpaka Yesu. Fü ah ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ni ena amere ne züka ngü ne, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me fi mere badi?”

¹⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Mü ngbü eyi-ta ra teka züka ngü neh teka ne? Züka kpara biringbö nda ma, 'duwa Me kpikpi ye. Mü wu bala de? Amba te mü le aküwa fi mere badi la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me 'buru mbi mbi mbi.”

¹⁸ Fü komoko la ayi-ta Yesu, gü ba, “Neh mene wü riri deyi?” Yesu gü ba, “Wü riri engu, wüh dene.

‘Mü mere e amörö kpara de.

Mü mere e amere waza de.

Mü mere e azi e de.

Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de.

¹⁹ Mü je riri ka wö mü ake ni mü, de mü le wü bu mü, kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.’ ”§

²⁰ Fü ye komoko la alügü ngü fü Yesu, gü ba, “Wayi, mere kpara, gara ngü te ma ena adu amere, ah kpah ladü? Angü wü ngü de te mü tanga ewü la, ma ngbü eyi emere ewü 'buru.” ²¹ Yesu gü ba, “Te mü ele de ngü ka-ni reke areke gbü jia Me la, mü nü, mü cinsi wü e ka-mü 'buru. Fü mü aza jase la, ato 'buru fü wü mürü cinga, de mü du, mü lala gbü nga ra. Angü te mü mere bala, mü ena amaka *küküwa te gara agbü sü ka Me agbü kpi.”

²² Te ye komoko la je ngü la gömö Yesu bala, fü engu ayia ace Yesu, anü sü ka-ye agba ye, de mere cinga emaguma ye. Angü engu ta de mere bi wü e esaka ye fa sü.

²³ Tekä ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene wü kpara, te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne, ah kpekpeke

teka fü ewü ato maguma wü fü Me.

²⁴ Ma ngbü enda nga ngü ne fü yi, gü ba, ah kpekpeke fü mene wü kpara de mere bi wü e esaka wü, teka fü ewü afü maguma wü, ara fü Me.

Angü ah baka ya,* te le ari gbü engu gö sögbe.† Ah ti eyi ari fanü? Ah ti ari nda de!

Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kpah bala. Ah ena adi kpekpeke fefe, teka afü maguma ye, ara fü Me.” ²⁵ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü maguma ewü ayia akolo ka ngü la.

Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Te ngü la tine bala la, kpara biringbö te ena aküwa neh da?” ²⁶ Fü Yesu aceka ewü, adu amala ngü fü ewü, gü ba dene,

“Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa Me te ena aküwa mü me-ye. Angü ngü te ena afa Me

nda ma.”

²⁷ Petero, fü mü ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyi, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te di bala, ngü ka-ani ena adi baye?” ²⁸ Fü Yesu alügü ngü, gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü amaka, angü yi lala eyi gbü nga ra. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü.

Gbü sikipi te ma ena angbü te gara baka mere Miri de mere wazi, de-yi, wü kpara ka-ra nzükpa de füh ye 'basu ne, yi ena angbü kpah wü cögbörö kpara ede ra, teka akolo ngü ka nguwa wü di

engu *Yisaraye, nzükpa de füh ye 'basu ne. ²⁹ Kpah bala, te mü ce wü e ka-mü teka ngü ka-ra, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü, afa nda-mü te mü ce la. Anga te mü ce neh

ene. Te ah de gba mü, wü di engu ni mü, wü wö mü ake ni mü, wü di mü, anga wü yi ka-mü, te mü ce ewü teka ngü ka-ra la, Me ena ato mere

bi züka ngü fü mü füh kotö sene, da wü e te mü ce la. Kpah bala, Me ena aküwa mü te gara agbü sü ka-

§ 19:19 19:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di engu Yisaraye 20:12-16. * 19:24 19:24 Ya te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele. † 19:24 19:24 Söge de libira anga sindani.

ye agbü kpî, fi mere badi. ³⁰ Amba yi mere e acu ngü yi nda-yi de, angü bi wü kpara, te ewü mere te-wü baka wü cögbörö kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü baka kükürü wü kpara. Kpah bala, mene ewü, de te ewü di ba kükürü wü kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü, ao angbe cögbörö wü kpara fü wü bu wü agbü sü ka-ye, agbü kpî.”

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

20

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara te ewü mere tima gbü yî

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, “Gara ngü ladü, te ma ele amala fü yi, teka züka ngü te yi ena amaka kpaka Me. Gara komoko ta ladü, te di de mere yî ka rîrî ka-ye. Fü wü rî-rî kaka la ayia andri. Gbü gara sîkpî, fü komoko la ayia kpurutokokpî, anü agîrî wü kpara teka amere tima gbü yî ka-ye la. ² Fü ah amaka wü gara kpara, aro mö de ewü areke areke teka tima la, gü ba, ‘Ni ena ato jiase fü wü baka kama biri (100), teka tima ka sîkpî biringbö.’ Fü wü kpara la ale. Fü komoko la ayia atima ewü agbü yî ka-ye.

³ Ah te ekoro gbü lö-ra menewa, fü engu adu kpah kpa te kaje. Fü ah awu wü gara kpara, te ewü ngbü ka-wü erürü te kaje bü kükürü bala.

⁴ Fü engu amala ngü fü ewü, gü ba, ‘Wü nü enü amere tima agbü yî ka-ni kpala. Ni ena ato jiase fü wü areke areke, teka tima la.’ ⁵ Fü wü kpara la ale, ayia anü fütanga wü bu wü.

Sidi nga ewü la, etü ra, fü mürü yî la ayia kpah, anü agîrî gara wü kpara teka tima ka-ye. Fü ah amala ngü fü ewü kpah bala. Fü ah adu kpah anda nga ye gbü lö-ra bata ka tamurago. Fü ah amaka kpah gara wü kpara, atima ewü agbü yî ka-ye la.

⁶ Gbü wü ngü la 'buru, tima kaka agbü yî ne nza nda la fi de. Ah te ena akoro kpah gbü lö-ra 'buruve ka tamurago, fü engu adu kpah anü amaka wü gara kpara, te ewü rü ngbü ka-wü bü kükürü te kaje. Fü komoko la ayi-ta ewü, gü ba, ‘Ah mere baye, te wü ngbü erürü te kaje sene, bü kükürü kükürü gbü ra ne gbuuu, de bane? Wü le amere tima de?’ ⁷ Fü wü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, ‘Anga kpara te ena aza ani gbü tima nda kpah ma ne, ani ena amere baye?’ Komoko la gü ba, ‘Ah mbi, te ah bala, wü nü enü sidi nga wü bu wü, amere tima agbü yî ka-ni kpala.’

⁸ Te wü kpara la mere tima tete te nga wü 'buru, koro di etamurago, fü komoko la ayia aî mere kpara ka tima ka-ye, amala ngü fefe, gü ba, ‘Ye nü enü, ye i wü kpara ka tima la biri biri 'buru, de ye to jiase fü ewü 'buru yoo, na tima te ewü mere la. Ye kpo de mene wü kpara, te ewü koro sidi ne, akoro te mene ewü, te ewü kpo de tima kü kpurutokokpî ne.’

⁹ Fü wü kpara ta te ewü koro gbü tima, gbü lö-ra 'buruve ka tamurago ne, akoro aza jiase ka-wü biri biri 'buru, baka kama biri, kama biri, kpah baka e te engu le ato fü mene wü kpara, te ewü koro kü kpurutokokpî ne. ¹⁰ Wü kpara ta te ewü kpo de tima kü kpurutokokpî ne, fü ewü awu wü bu wü, te ewü ngbü emaka jiase de bala ne, fü ewü angbü de tadu, efi ngü emaguma wü, gü ba, ‘Wayi, te ah bala la, ani ena amaka nda-ani jiase tine afa sü!’ Amba de, wüh ena ato jiase la fü ewü 'buru kpah bü ngbee kama biri, kama biri, baka nda wü bu wü la.

¹¹ Fü maguma wü kpara, ta te ewü kpo de tima kü kpurutokokpî ne, ayia asiti. Fü ewü akpo da emala ngü eküte mere kpara la, teka jiase de te wüh to fü ani kpah baka nda wü bu ani, te ewü koro sidi ne. ¹² Fü ewü akoro, awü nga fü mürü yî la, gü ba, ‘Ye ceka la! Ani

ngbü mere tima gbü mere ra ne gbuuu! Ye nü to jiasse fü ani kpah baka nda wü kpara, te ewü koro mba titine, mere tima bü teka lö-ra ngbee biringbö, neh teka ne? Nda-ani, ra ngbü curu ani ne bü kükürü bala?’¹³ Te mürü yī la je ngü la bala, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba, ‘Wü di engä ni ni, ni fiti wü nda-ni de. Angü wü le tine me-wü, teka amere tima gbü ra biringbö, teka jiasse kama biri. Ah bala de?’¹⁴ Ngü la du siti gbü jia wü neh teka ne? Wü za jiasse ka-wü eza, de wü du agba wü. Ni le me-ni ato jiasse fü wü kpara, te ewü koro sidi ne, 'buru bala.¹⁵ Wü ngbü engbü de kanga, teka te ni di de züka kpara ne? Ni ti amere ngü de jiasse ka-ni, baka ngü te ni ngbü ele ne, de? De bala ne töndö ngü ne!’ ”

¹⁶ Te Yesu mala mani la nza tete, fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Si-ngü ka mani la, ah teka ngü ka-yi wü kpara ka-ra. Angü züka ngü te wü kpara ka-ra ena amaka kpaka Me ne, ah de *küküwa fi mere badi, te nga ewü biri biri 'buru. Mene wü kpara te ewü o ngü ka-wü kötö, Me ena adu afü ewü, ao kpa engagira nü. Amba mene wü kpara te wüh ngbü eo ngü ka-wü memere, baka wü angbe cögbörö wü kpara ne, Me ena adu afü ewü, ao kpa sidi.”

Dene ehabata ngü te Yesu mala, teka kpi ka-ye

Marako 10:32-34; Luka 18:31-33

¹⁷ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, teka anü agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü enü tete te kaje kpa etüngba kpala, fü engu ayia ace te-ye arü, ai wü *kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne, esüka bi wü kpara la, anü de ewü cükü'daye edere sü.¹⁸ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü di engä wüna, yi wu eyi, gü ba, nih ngbü enü dene agbü Yerüsalema. Te nih ena akoro kpala, wüh ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi ne, anü di engagira wü *mere kovo bete wü *mürü riri,

te ewü le ngü ka-ra de. Wü mere kovo la ena akolo ngü ka-ra, gü ba, ‘Ah le de wüh mörö ra asidi.’¹⁹ Fü ewü ayia ato ra fü wü *ganzi kpara. Fü wü ganzi kpara la akpo emü ra, da efala ra, kpah da esüma ra de juru. Fü ewü adu abere ra, amörö füh rü gbegete. Amba Me ena adu azükü ra gbü *ehabata sikipi.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, o wüh ngbü enü tete agbü Yerüsalema.

Dene yitangü ka ni ye wü Yakobo ake Yüwane

Marako 10:35-45

²⁰ Fütanga ngü la, fü wara Zebedayo ayia de wü di engä ye 'basu, *Yakobo ake *Yüwane, akoro kpaka Yesu kpikpi wü. Fü engu abu nzökuta ye engagira Yesu, anda'ba te-ye fefe.²¹ Te Yesu wu bala, fü ah ayi-tata, gü ba, “Ye ngbü ele ne ngü ne?” Würüse la gü ba, “Mere kpara, ngü biringbö te ma ele kpaka mü, ah dene. Gbü sikipi te mü ena angbü mere miri tete, ah le de mü za wü jaji ka-ra de 'basu ne, mü o gara gbü kokpa, de gara ngbü nda-ye gbü kamisü ede mü. Fü yi angbü de ewü gbü miri la.”

²² Fü Yesu adu amala ngü fü wü Yakobo ake Yüwane, gü ba, “Ngü te yi yi-ta ra di la, yi wu sisi na mbi mbi de. Te yi le amaka wazi baka nda-ra la, ah le de yi zü kpah mere cinga baka nda-ra, de te ma ena azü ne. Yi ti eyi azü mere cinga, baka nda-ra la? Ngü la ti afa yi de?” Fü ewü ale ngü, gü ba, “Wayi, ani le eyi amere ngü la.”²³ Yesu gü ba, “Ah mbi. Yi ena azü mere cinga baka nda-ra fanü fanü. Amba ma ti ao yi baka mere kpara fütanga ra nda-ra de. Ngü la, ah ka-ye de ngü ka Wüba, Me, angü ah reke sü la eyi teka wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne.”

²⁴ Fü du wü *kpara ka Yesu nzükpa ne ayia aje ngü la. Fü maguma ewü ayia asiti eküte wü Yakobo ake Yüwane, da efi ngü

emaguma wü, gü ba, “Wüh ele ao te-wü ba mere kpara gbü nzö ani?”

²⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah adu ai wü kpara ka-ye la 'buru kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi wu kpah bü kpo, gü ba, wü miri füh kotö ne ngbü engbü gbü nzö wü kpara de mere wazi. Fü ewü angbü emere wü kpara esa lö wü la, ba e te ewü ngbü ele. ²⁶⁻²⁷ Yi le amere kpah bala? Ah bala de. Te mü le angbü ba mere kpara esüka wü bu mü la, mü fü te-mü ba jaji, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ²⁸ Te di bala, ah le de yi fü fingangü ka-yi baka nda-ra. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne, neh teka ne? Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro ta teka angbü ba mere miri, teka fü wü bu ra angbü emere tima fere? Ah bala nda de. Ma koro teka amere tima fü wü kpara, da ele tangü te ewü. Angü ma ena ato te-ra fü kpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, fü ewü aküwa.”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka mene kpara te ena angbü memere gbü jia Me.

Dene ngü ka Yesu de wü kpara te jia ewü ni ani

Marako 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü fi bü enü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü anü akoro agbü Yeriko. Fü ewü ayia sela de mere bi wü kpara gbü nga wü, teka anü agbü Yerüsalema. ³⁰ Fü ewü anü amaka gara wü komoko 'basu te jia ewü ni eyi ani, te ewü koro ngbü edere kaje. Te wü komoko de 'basu la je ngü, gü ba, “Wü Yesu ngbü enü sü dela me-wü ne,” fü ewü ayia akpo da eba rere te iri Yesu, gü ba, “Yesu! Kundu ye Miri *Davidi! Ani wu eyi, gü ba, Me tima ye teka aküwa ani ne! Ye ceka la bü cinga te ani ne baaa!”

³¹ Fü wü kpara aci 'buru, amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Wü nga anga!” Amba wü kpara de 'basu la

le ngü ka-ewü la nda-wü de. Fü ewü angbü fi bü eba rere kpa tikpi, gü ba, “Mere kpara! Miri ka-ani! Ye ceka la bü cinga te ani ne baaa!”

³² Te Yesu je ri wü kpara la, fü ah ace te-ye, arü. Fü ah adu ai ewü kpaka ye, ayi-ta ewü, gü ba, “De-wü deyü, wü ele de ni mere fü wü ne ngü ne?” ³³ Wüh gü ba, “Akooo, mere kpara, a le ta de mü ü jia a, teka de a di eceka kpi!” ³⁴ Fü Yesu aceka wü kpara la de mere cinga emaguma ye, fü ah ayia amofu jia ewü. Fü jia ewü ayia aü te-ye 'duwa raaa! Fü ewü ati kpah bü 'duwa gbü nga wü Yesu, angbü enü de ewü.

Dela ngü ta te Yesu ü jia wü kpara de 'basu la tete.

21

Dene ngü ta te Yesu ngbü eri tete agbü Yerüsalema

Marako 11:1-10; Luka 19:29-38; Yüwane 12:12-15

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu anü baaala, anü akoro gbamari ede Yerüsalema. Fü ewü ale kaje ka Betefage, te fü esa mere da de iri ye Olive. Fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ² gü ba, “Wü nü enü agbü köti de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka yi dongi, te wüh i, o kpala, ake enga ye. Wü furu wü dongi la, de wü za ewü, wü koro di fü ni akine. ³ Amba te gara kpara yi-ta wü, gü ba, ‘Wü ngbü efuru wü nü la teka ne la?’ de wü lügü ngü fefe, gü ba, ‘Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü fü wü enatikine.’ Te wü mala bala la, wüh ena ace wü nü la fü wü.”

⁴ Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü ngü la ti kpini de ngü ta te *mürü dofo Zakariya, ba gbü *Ngari Me, gü ba, ⁵ “Me mala ngü fü wü kpara ka Yerüsalema,* gü ba, ‘Wü ceka la! Miri, te ni le atima fü wü ne, ah ena koro kpaka wü, füh enga dongi. Ah ka-ye

* 21:5 21:5 Gara iri Yerüsalema de Siyona. † 21:5 21:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 9:9.

† 21:5 21:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka

de zūka kpara, de gu maguma ye, te ngbü emere ngü 'buru ferrre.' "†

6 Fū wü *kpara ka Yesu de 'basu la ayia anü amere ngü la, kpah 'buru baka te Yesu mala fū ewü ne. 7 Fū ewü afuru dongi la ake enga ye, aza adu di fū Yesu. Fū ewü ayia aza wü bongo ka-wü, agbala, agü füh gü enga dongi la. Fū Yesu adu ali, angbü fefeh. Fū ewü ale kaje angbü enü agbü Yerüsalema.

8 Fū mere bi wü kpara akpo da efufuru wü bongo ka-wü, angbü egbala te kaje. Wü gara ngbü nda-wü edoro wü zukpa rü, eo ereke areke te kaje, teka agbo nga iri Yesu di. 9 Fū mere bi wü kpara, ta te wüh ngbü enü de wü Yesu ne, angbü 'buru egbo nga iri Yesu. Gara nda-wü kpa engagira nü, wü gara nda-wü kpa sidi, da eba rere de tadu, emi koko, da ebi ci, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Me to wazi fū mü, angü ah tima mü fū a me-ye!

Mü za wazi ka kundu kundu nih *Davidi!

Mü koro eyi angbü gbü nzö a, baka mere Miri Davidi engu!

Me di de mü!

Nih gbo nga iri Me kpa gbü kpi!"

10 Te Yesu ngbü eri tete enü agbü Yerüsalema, fū sü angbü eyiki 'duwa ayiki teka wü kpara. Fū wü gara kpara angbü 'buru de mere fingangü, da eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, "Apa! Mere kpara te wüh ngbü egbo nganga na de bane, neh da?" 11 Fū mere bi wü kpara, de te ewü ngbü efa nganga na ne, fū ewü angbü elügü ngü fū wü kpara ka Yerüsalema, gü ba, "Ah de Yesu, *mürü dofo ka Me, te koro agbü *Galilaya ne."‡

Dene ngü ta te Yesu liki wü kpara di,

etambasü Mere Kambü ka Me Marako 11:15-19; Luka 19:45-46

12 Te wü Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fū ewü anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fū ewü amaka mere bi wü kpara kpala, te wüh ngbü ecinzi wü nü de wü lu,§ teka fū wü kpara adi ese, eto la'bi tete fū mere Me. Wü gara ngbü nda-wü da ekura jiase. Fū ngü la ayia asiti gbü jia Yesu afa sü. Fū engu ayia aliki ewü 'buru asidi, anzinzi wü cangali de wü gba'da ka wü kpara la, agbogbofo 'buru kötö. 13 Fū ah amala ngü fū ewü kpekpeke, gü ba, "Me mala ta teka Kambü kaye, gü neh fe? Me gü ba, 'Kambü kani, ah de sü te wü kpara ena angbü egbo nga iri ni gbügbü.' Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi du fū tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wü mürü zi!"

14 Fütanga ngü la, fū wü kpara te jia ewü ni ani, de wü mene te lö ewü di walawala, agbeke te-wü, akoro kpaka Yesu kpa etambasü Mere Kambü ka Me kpala. Fū engu ayia aküwa ewü 'buru.

15 Te wü mere *kovo, de wü *mürü riri wu wü mere kpeke ngü, te Yesu mere ne, fū ngü la ayia asiti te ewü, angü wü jaji ngbü fi bü da egbo nga Yesu kpa etambasü Mere Kambü ka Me kpala, gü ba, "Gbo nga e ngbü te iri Me! Nih gbo nga iri Yesu, kundu ye Miri *Davidi!" 16 Fū wü mere kovo la ayi-ta Yesu, gü ba, "Ceka la! Wü jaji ne ngbü egbo nga iri ye, gü ba, ye de Mere Miri, te Me tima teka aküwa ani ne. Ye le atiri ewü de, neh teka ne?" Fū Yesu alügü ngü fū ewü, gü ba, "Ma ti atiri ewü nda-ra de! Angü Me mala eyi, gü ba, 'De-ni Me, ni to wazi eyi fū wü jürü jaji, de wüh di egbo nga iri ni di ereke areke.'* Yi wu bala de?"

17 Fū Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace wü angbe cögbörö kpara la sela. Etamurago la, fū ewü anü ara ka-wü agbü Betaniya.

‡ 21:11 21:11 Yesu de kpara ka Nazareta, te di gbü tö ka Galilaya. § 21:12 21:12 Wü lu te ewü ngbü ecinzi la, wüh de wü mö ka kötö. * 21:16 21:16 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 8:2.

*Dene ngü te Yesu kina rü figi di
Marako 11:12-14, 20-24*

¹⁸ Gügü kpurutokokpi, fü wü Yesu ayia agbü Betaniya, edu kphah agbü Yerüsalema. O wüh ngbü enü tete, fü tala ayia amere Yesu. ¹⁹ Fū engu afü jia ye, awu rü figi. Fū ah afü akoro kpuru esa rü la, de ni maka ta riri na, teka azü ka tala. Amba te engu nü koro kpa esa rü la, riri na nda ma, ka-ye bü kpakpa na kükürü. Fū Yesu ayia akina rü la, gü ba, "Mü ti ari tine kpo fi de!" Bü gbü lö-ra la, fü rü la ayia akpi.

²⁰ Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fū ewü ayi-ta Yesu, gü ba, "Dene neh ene ngü ne? Rü la ürü bü kere de bala teka ne?" ²¹ Fū Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te yi ena ato ta maguma yi fü Me fanü fanü, maguma yi ngbü 'basu 'basu de la, de bane Me ena ato wazi fü yi, teka fü yi amere wü mere kpeke ngü di kphah bala. Yi ti ta eyi amala ngü fü mere da la, gü ba dene, 'Ye yia eyia sela, ye nü, ye ti agbü mere ngu.' Ngü la ti ta kphah eyi amere te-ye, ba e te yi mala la. Amba te maguma yi ngbü engbü 'basu 'basu la, yi ti amere ngü bala ne nda-yi de. ²² Te di bala, te mü to maguma mü fü Me fanü fanü la, mene ngü te mü ena ayi-tata kpaka Me, Me ena ato ato fü mü."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye.

*Dene ngü te wü angbe cögbörö
kpara ka wü Yisarayele yi-ta Yesu di
Marako 11:27-33; Luka 20:1-8*

²³ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia sela, anü akoro agbü Yerüsalema. Fū Yesu ayia ari kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, akpo angbü eri wü kpara. Fū wü angbe cögbörö *kovo ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "De-ye deyī, ye ngbü emere wü ngü de bala ne, neh gbü wazi ka da? Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" ²⁴ Fū Yesu alügü

ngü fü ewü, gü ba, "Ni ele kphah ayi-ta wü de ngü biringbö, de wü lügü fü ni feke, fü ni adu amala nga kpara te to wazi fü ni ne, sidi. ²⁵ Yitangü ka-ni la, ah teka *Yüwane Mürü Babatiza. E-tima engu teka ato babatiza fü wü kpara neh da? Ah de Me de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?"

Fū ewü akpo da ega yiki esüka wü, gü ba, "Ani ena alügü ngü la fefe, agü neh fe? Angü te ani mala, gü ba, 'Me to wazi fü Yüwane me-ye la,' Yesu ena adu kphah ayi-ta ani, gü ba, 'Te ah bala la, ani le ngü kaka de, neh teka ne?' ²⁶ Amba te ani mala, gü ba, 'Yüwane ngbü mere ngü la de tete-ye' la, ah kphah esiti, angü mere bi wü kpara ne ena afala ani, anga amere ani esiti, angü wüh le ngü ka Yüwane fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me."

²⁷ Te di bala, fü wü angbe cögbörö kpara la alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de." Kphah bala, fü Yesu adu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ah mbi! Baka te yi le amala nga Yüwane de ne, ma ti amala nga kpara, te to wazi fere ne, fü yi kphah de."

*Dene mani te Yesu mala teka
wü jaji komoko 'basu*

²⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara ngü fü wü cögbörö kpara la gbü mani, gü ba, "Ah le de yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Gara komoko ta ladü de wü di ye 'basu. Gbü gara ra, fü engu anü amala fü gina ye ye, gü ba, 'Ye ni deyī, ye nü la mba enatikine ale ta-ngü te ni agbü yi ka-ni ke.' ²⁹⁻³⁰ Fū gina yeye la alügü ngü fefe, gü ba, 'A'a! Ni le nda-ni de!' Te komoko la wu, gü ba, ye ni le anü de ne, fü ah ayia anü kpaka gara ye ye, amala ngü fefe, gü ba, 'Ye ni deyī, ye nü la mba enatikine, ale ta-ngü te ni, agbü yi ka-ni.' Fū yeye la ale ngü la 'duwa ale, gü ba, 'Wayi, wö ni, ni ena anü.' Amba, ah du nü nda de. Sidi nga ngü la, fü gina mbarase la

adu afü fingangü ka-ye. Fü ah adu anü, amere tima la.”

³¹ Ffü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, “Esüka wü jaji de 'basu ne, kpara te mere ngü de te wö ye ngbü ele ne, ah de neh da?” Wüh gü ba, “Ah de gina mbarase.” Yesu gü ba, “Wayi, ah ngbürü bala. Amba dene kpeke ngü te ma le amala fü yi. Ah le de yi wu, gü ba, wü siti wü kpara baka wü kpara de te ewü ngbü ero *jiase fü miri, de wü würüse mürü waza, te wüh fü maguma wü, ale ngü ka-ra la, wüh ena aküwa me-wü agbü sü ka Me agbü kpî. Amba nda-yi, te yi gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani ne, yi tî aküwa nda-yi de, angü yi le ngü ka-ra de. ³² Angü Yüwane koro ta, gü tamu züka kaje ka Me fü yi, gü ba, ah le de yi fü maguma yi, yi le ngü ka Me, amba yi le ngü ka Yüwane la nda-yi de. Amba wü siti kpara le ngü kaka ka-wü ta bü me-wü, fü ewü ayia ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Me. Baka te yi wu siti wü kpara la, te ewü fü maguma wü de bala ne, yi le afü maguma yi nda-yi kpah de.”

Dela ngü te Yesu lügü fü wü cögbörö kpara ka wü Yisaraye le la.

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpî fütanga rürü

Marako 12:1-12; Luka 20:9-19

³³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü wü cögbörö kpara la, gü ba, “Yi je la gara ngü te ma le amala fü yi dene. Gara komoko ta ladü, te maka züka sü, fü ah ayia aru mere bi rü *vinü ka-ye gbü sü la. Fü ah adu aji 'baranga ekekere na kerekere gbaa. Fü ah areke kpah sü, teka adi efi rî-rü la gbügbü na. Fü ah aji kpah kambü teka fü wü kpara adi engbü gbügbü, da efete yî la. Fü engu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpî fütanga yî ka-ni la mbi

mbi mbi, angü ni ena anü andoro agbü gara sü nengete.

³⁴ Te kpîri ka makolo rî-rü la koro tete, fü komoko la ayia atima wü labî ka-ye, kpaka wü kpara ka tima ka-ye la, teka aza rî-rü la fü ye. ³⁵ Ffü wü kpara de te ewü ngbü emere tima agbü yî la, ayia azoro wü labî la. Ffü ewü amiki gara, amörö gara, asötö gara de teme. Ffü ngü la ato mere fingangü fü mürü rîrü la. ³⁶ Tek a ngü la, fü ah ayia atima kpah mere bi wü gara labî ka-ye, afa mene ewü te enga gina ne ka. Ffü wü siti kpara la ayia amemere ewü kpah bala. ³⁷ Fütanga ngü la, fü engu adu afî nga ngü, gü ba, ‘Te ni tima tîne cu ye ni kpaka wü kpara la, wüh ena akpe cürü mbarase la akpe.’ Ffü ah ayia atima ye ye la kpaka ewü kpala.

³⁸ Te wü kpara la wu ye mürü rîrü la te ngbü ekoro, fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, ‘Ceka la! Ye mürü rîrü ne te ekoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fü yî ka-ewü ne angbü te gara fü ani.’ ³⁹ Ffü ewü ayia azoro ye mürü rîrü la, anü di agbü gü, amiki engu kpö kpö kpö! amörö ka.”

⁴⁰ Ffü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, “Gbü fingangü ka-yî, te mürü rîrü la du koro kpaka siti wü kpara la, ah ena amere de ewü neh baye?” ⁴¹ Wüh gü ba, “Ah ena amörö siti wü kpara la 'buru, adu aza wü gara kpara, ao ewü teka adi eceka kpî fütanga wü rîrü ka-ye la, teka fü ewü angbü eto rî-rü kaka la fefe gbü kpîri ka-ye.”

⁴² Ffü Yesu amala ngü fü wü cögbörö kpara la, gü ba, “Ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü la, gü neh fe? Ngü la gü ba, ‘Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Ffü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Ffü ewü ace rü la asidi. Tîtîne rü ta te ewü ce la, Me du o tîne eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte. Nih gbo nga irî Me, angü

engu mere mere zūka ngü eyi fü nih!† 43 Te di bala, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, Me ti ale yi ba wü kpara ka-ye tine kpo fi de! Ah ena adu ale ka-ye 'duwa wü *ganzi kpara, te ewü ngbü ele ngü kaka. 44 Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, angü te kpara ti füh rü engu la, ah ena akukuru akukuru, coro coro! Kpah bala, te rü la ti füh kpara la, rü la ena akpa'da engu akpa'da."

45 Te wü angbe cögbörö wü *kovo la je mani te Yesu mala la, fü ewü awu teke, gü ba, Yesu ngbü emala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Fü ngü la ake te ewü afa sü. 46 Tekä ngü la, wüh le ta de ani zoro Yesu gbü lö-ra la, amba dada ma, angü wüh ngbü ekpe cürü mere bi wü kpara la. Angü mere bi wü kpara la le ta ngü ka Yesu fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me.

Dela mani te Yesu mala teka wü cögbörö kpara, te ewü le ngü kaka de ne.

22

Dene mani te Yesu mala teka mene wü kpara,

te ewü ena aküwa te gara, gbü sü ka Me

Luka 14:15-24

1 Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la gbü mani, gü ba, 2 "Ma le asere la fü yi, kaje te Me ngbü ele, de wü kpara 'buru koro tete wü kpara ka-ni. Kaje la, ah baka e dene. Gara miri ta ladü, te reke mere karama teka ye ye, te ele aza würüse. Fü miri la atima ngü fü mere bi wü kpara, teka de wüh koro, wüh zü karama la. 3 Te sikipi ka karama la ti tete, fü miri la ayia atima wü kpara ka tima ka-ye, de wüh nü, wüh i wü kpara, de te ni tima ngü fü ewü terane ne, gü ba, 'Titine sikipi ka karama ti eyi. Wüh koro ekoro 'buru enatikine, azü e.' Amba wü kpara, de te wüh i ewü ne, wüh le akoro nda-wü de.

4 Fü engu adu kpah atima wü gara kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü nü, wü mala ngü fü wü kpara, de te ni i ewü ne, kpekpeke, gü ba, "Titine ni mörö mere bi wü yiti ka-ni eyi. Wüh zü wü e la kpah eyi 'buru, ce o nzo. Ah le de wü koro kere, teka azü wü e la, angü wü e la ena asiti!"

5 Amba wü kpara la, yi fi ngü teka karama la nda-yi de! Fü yi ayia anü ka-yi, teka amere wü ngü ka-yi, ba e te yi ngbü ele. Fü gara anü ka-ye, amere tima agbü yi ka-ye. Fü gara anü nda-ye, ase wü e ka-ye. 6 Fü wü gara azoro wü kpara ka tima ka miri la, amemere lara ewü, adu amömörö ewü 'buru.

7 Fü ngü la ayia ake te miri la afa sü. Fü engu ayia atima wü marajümüya ka-ye, amömörö wü kpara la, acuru köti ka-ewü 'buru asidi.

8 Fütanga ngü la, fü engu adu amala ngü fü wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Titine, wüh reke wü e teka karama ne 'buru eyi nzo. Amba wü kpara, ta te ni i ewü teka azü karama ne, wüh le akoro nda-wü de. Te di bala, ni ena amere ngü wü e ka-ni ne, neh baye? 9 Te ah bala, de wü nü te enga wü köti biri biri 'buru, de wü giri bü mene wü kpara te wü ena amaka, wü i ewü, de wüh koro, wüh zü wü e ne.'

10 Fü wü kpara ka tima la ayia abaya te enga wü köti. Fü ewü ayia abiti wü kpara te ewü maka ne, wü siti wü kpara, abe kpah te wü züka wü kpara mini. Fü wü kpara asi gbü kambü, de te wüh ngbü ezü e ka karama gbügbü na ne, 'duwa gbe!

11 Fü miri la ayia arı kpa esambü, teka aceka wü ngba ka-ye ne. Fü jijia ayia atı eküte gara kpara biringbö, te to züka bongo te-ye nda de. 12 Fü engu ai kpara la, amala fefe, gü ba, 'Awuba ni deyı, ah mere baye, te ye le ato züka bongo, te ni to fü ye ne, nda-ye de ne?' Fü jia kpara la ayia avi. Dada te engu ena alügü ngü nda ma. 13 Fü

† 21:42 21:42 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22-23.

miri la amala ngü fü wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü zoro engu, de wü i lölö na, de wü kpakpa na 'buru. Wü za engu, wü gü gbü mbiri sü kpa etanü kpala, de ah ngbü, ah ku gba da enyüma gbü te-ye kpala.'

¹⁴ Teka ngü la, fü Yesu adu kpah amala ngü fü wü kpara la, gü ba, "Me ngbü eï wü kpara 'buru de wüh küwa, amba wü kpara te ewü ena akoro kpaka Me, wüh ena adi biri biri. Wüh ena adi 'duwa mene wü kpara, te ewü ena afü maguma wü, ale ngü ka Me de maguma wü biringbö."

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü

Marako 12:13-17; Luka 20:20-26

¹⁵ Fütanga ngü la, fü wü *Farusi ayia abiti te-wü, angbü efi ngü, gü ba, "Ani ena afiti Yesu, de engu mala siti ngü, teka fü ani azoro engu tete, neh baye baye?" ¹⁶ Fü ewü atima wü gara kpara ka-wü, bete wü gara kovo ka Miri Anitüpa *Erode, kpaka Yesu.

Fü ewü akoro amaka Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, "Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fü ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü wü kpara nda-ye 'buru 'dö de, ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. ¹⁷ Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti atü fü ani angbü fi bü da ese ngürü ani fü *Kayisara, miri ka wü *Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?"

¹⁸ Amba Yesu, mü wu fingangü ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fü mü ayia amala fü ewü, gü ba, "Wü de wü mürü mani! Wü le afiti ni bala neh teka ne? ¹⁹ Wü za la biri jiasa sela, wü sere fü ani." Fü ewü aza gara jiasa biringbö, ato fefe. ²⁰ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Kuru kpara, bete iri kpara, de eküte jiasa ne, ah de nda da?" ²¹ Fü ewü alügü ngü fü Yesu, gü ba,

"Ah de kuru Miri Kayisara." Yesu gü ba, "Wayi, ah mbi! Te ah de kuru miri la, de yi lügü e ka miri fü miri. De yi lügü nda Me kpah fü Me."

²² Te wü mürü mani la je ngü, de te Yesu lügü fü ewü de bala ne, fü ewü ayia anga. Fü ewü ayia ace Yesu de wü kpara ka-ye sela, anü sü ka-wü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di,

teka züzükü gbü kpi

Marako 12:18-27; Luka 20:27-40

²³ Wü gara wü kpara ta ladü esüka wü di engu *Yisaraye, te wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü *Saduke. Wü kpara la, wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi badi, ah du azükü gbü kpi la nda tîne de.

Gbü sikipi la, fü wü gara Saduke la ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, gü ba dene, ²⁴ "Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fü ani gbü *Riri ka Me, gü ba, 'Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de engu ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iiri ena adürü.'"

²⁵ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fü gigena aza würüse, fü ah akpi ace würüse la, o wüh bi ye ake di la de. Fü gara engu ni ye na ayia aza würüse la. ²⁶ Fü ah ayia kpah akpi, o wüh bi ye la de. Fü ehabata engu ni ye na ayia aza würüse la. Fü ngü la amere te-ye bala, te nga ewü lorozi la 'buru, wüh bi ye te würüse la nda-wü de. ²⁷ Fü würüse la adu akpi nda-ye tîne sidi nga ewü 'buru. ²⁸ Te wü kpara ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü wü kpara de lorozi la 'buru, za ta würüse la eyi wara ewü tete!"

* **22:24** 22:24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6.

29 Fū Yesu adu amala ngü fū wü Saduke la, gü ba, “Yi fi nda-yi, gü ba, Me ti azükü wü kpara gbü kpi nda de? Yi dürü bala, neh teka ne? Yi le aje si-ngü gbü *Ngari Me de, neh teka ne? Yi le awu wazi ka Me kpah de, neh teka ne? 30 Gbü sikipi te Me ena azükü wü kpara tete gbü kpi, ngü ka za-te ena adi nda ma. Angü, te Me zükü wü kpara eyi gbü kpi la, Me ena adu afü ewü baka wü *malayika ka-ye, fū ewü angbü fi mere badi agbü kpi.

31 Amba, Me mala gbü *Ngari ye, teka ngü ka züzükü ka wü kpara gbü kpi, gü neh fe? 32 Me mala ta ngü fū *Müse, gü ba, ‘De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.’† Amba gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi ka-wü eyi gügü. Fingangü ka-yi gü ba, Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, ‘Wüh de wü vüngüte ka-ni?’ Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü, agbü sü ka Me fi mere badi.”

33 Dela ngü ta te Yesu mala fū wü Saduke, gü ba, Me ena azükü wü kpara ka-ye, fū ewü angbü fi mere badi agbü sü ka-ye agbü kpi kpala. Ta te mere bi wü kpara gbü sü la je ngü la bala, fū ngü la aga gbü jia ewü 'buru afa sü, angü Yesu za ngü gömö wü Saduke eyi.

Dene ngü te Yesu mala teka kpeke Riri ka Me

Marako 12:28-34

34 Te wü *Farusi wu, gü ba, Yesu za ngü gömö wü *Saduke eyi ne, fū ewü aci akoro kpaka Yesu. 35 Fū gara mere kpara esüka ewü, te di de *mürü riri, adu afi nga gara yitangü, teka are maguma Yesu di. Fū Farusi la ayi-ta Yesu, gü ba, 36 “Mere kpara deyi, nda-ni yitangü kpah ladü. Esüka wü *Riri ka Me 'buru, kpeke riri, te fa wü bu ye 'buru, neh

engu deyi?” 37 Yesu gü ba, “Kpeke riri te Me to fū ani, gü ba dene, 'Mü le Mere Me de maguma mü 'buru.

Mü o fingangü ka-mü kpah 'buru eküküte.

Mü to te-mü kpah 'buru fefe.’‡

38 Dela kpeke Riri te Me to fū ani, te fa wü bu ye 'buru. 39 Gara Riri engu na, gü ba dene, ‘Mü le wü bu mü kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.’§ Dela gina wü kpeke Riri ta te Me to fū ani. 40 Wü ngü de 'basu la biti wü si-ngü ta te *Müse, de wü gara wü *mürü dofo ka Me, ba gbü *Ngari Me ne eyi 'buru, gbü ewü.”

Dela ngü ta te Yesu mala fū wü Farusi, teka kpeke Riri ka Me.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka Kurisito te Me ena atima fuh kotö ne Marako 12:35-37; Luka 20:41-44

41 O wü *Farusi ngbü 'buru tete ede Yesu, fū Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, 42 “Yi ngbü eo jia yi da eci nga *Kurisito, Miri te Me ena atima teka aküwa yi ne. Ah mbi. Fingangü ka-ye gü ba, wüh ena abü engu neh gbü nguwa da?” Wüh gü ba, “Miri la ena adi kundu kundu ye *Mere Miri Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi.” 43 Yesu gü ba, “Miri la ena adi baka Davidi fanü? Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba dene,

44 ‘Me mala ngü fū Miri ka-ni, gü ba dene,

“Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene!

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri!

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!” *’

45 Te Davidi mala, gü ba, ‘Engu de Miri ka-ni la,’ te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma ngbü emala fū yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi ka!”

† 22:32 22:32 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 3:6, 15. ‡ 22:37 22:37 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:5. § 22:39 22:39 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18. * 22:44 22:44 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ci ka wü Davidi 110:1.

⁴⁶ Dela ngü ta te Yesu mala, teka Mere Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara. Fü komö wü *Farusi la agu 'buru agu, wüh du mala gara ngü tine de. Fütanga ngü la, gara kpara te du le aga yiki ake di nda tine ma.

23

Dene ngü te Yesu mala, teka wü mürü riri

Marako 12:38-39; Luka 11:46-51; 13:34-35; 20:45-47

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, de mere bi wü kpara la 'buru, ²⁻³ gü ba, "Mene wü *Farusi, te ewü gü ba, ani de wü *mürü riri ne, wüh ngbü nda-wü bü eri wü kpara de *Riri te Me to fü Müse ne, kükürü kükürü bala. Wüh wu Riri di bü kpo, amba wüh mere wü ngü, te ewü ngbü eri yi di la, nda-wü de. Te di bala, ah le fü yi adi eje wü ngü, te ewü ngbü eri yi di la, fü yi angbü emere ereke areke. Amba yi mere e angbü emere mani baka nda-wü la de. Angü wüh ngbü emala fü yi, de yi di emere Riri ka Me, amba nda-wü, wüh le adi emere Riri ka Me de maguma wü 'buru nda-wü de. ⁴ Wüh ngbü eza wü gara mere bi riri ka-wü, eo kpekpeke füh Riri ka Me, baka mere tiri e, te ewü ngbü eo gbü nzö wü kpara. Amba cu de-ewü bane, wüh mere Riri engu la nda-wü de!

⁵ Wü mürü riri la, wüh ngbü emere mere bi wü riri ka gele ka-wü la, teka de wü kpara wu ani baka züka wü kpara ka Me. Tekala ngü la, fü ewü angbü eba wü *Ngari Me eküte wü e, angbü ei eraku wü, wü gara gbü wü kpa wü. Fü ewü angbü fi bü eto bongo, te wüh ngbü emere tima ka Me di ne, eküte wü, teka fü wü kpara adi eceka ani ba wü züka kpara ka Me. ⁶ Kpah bala, wüh ngbü ele, de wü kpara 'buru di ecu ngü ani. Tekala ngü la, te ewü koro gbü sü ka karama, anga te ewü ri kpa *esambü ka biti-te la, wüh le

'duwa adi engbü füh züka kpökpö, kpa engagira nü. ⁷ Kpah bala, te ewü maka te-wü de wü kpara te kaje la, wüh le de wüh di egü mandi fü ani, da ecu ngü ani acu, kpah da ei ani, 'Mere kpara.'

⁸⁻¹⁰ Amba de-yi, wü kpara ka-ra, yi mere e ao te-yi, de wü kpara di ecu ngü yi ne de. Yi mere e ale de wüh di ei yi, mere kpara ne, kpah de, angü ma de mere kpara ka-yi 'duwa me-ra. Te di bala, yi 'buru de wü di engani. Kpah bala, yi cu 'duwa ngü Me. Yi mere e acu ngü wü kpara füh kotö sene, ao ewü memere baka Wö yi, Me ne, kpah de. Angü Me, te di agbü kpi ne, de Wö yi 'duwa me-ye kpikpi ye. ¹¹ Te mü le angbü mere kpara esüka wü bu mü la, ah le de mü fü te-mü baka labi, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ¹² Te mü le ao te-mü memere la, Me ena adu ao mü baka labi. Amba te mü o te-mü baka labi la, Me ena adu ao mü mere kpara me-ye."

¹³ Fü Yesu adu afü te-ye, akpo da emala ngü fü wü *mürü riri la, gü ba, "De-yi wü Farusi, te yi gü ba, ani de wü *mürü riri ne, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi gü ba, ani de züka wü kpara ka Me me-ani, amba yi le to ngari Me, de te ma ngbü emala ne, nda-yi de. Gara *siti ngü ka-yi te fa sü, angü yi ngbü kpah etiri kaje fü wü gara kpara, de wüh mere e, ale to ngü ka Me la kpah de. Te di bala, yi de wü mürü mani!

¹⁴ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü ezi e ka wü wü rüse wökö gbü mani, ece ewü, eo gbü cinga. Yi ngbü kpah eyi-ta Me, teka mere bi lö-ra, de wü kpara di ecu ngü ani, kpah teka fü ewü adi eceka ani ba kpeke wü kpara. Te di bala, yi ena amaka mere siti kuru te gara afa sü!*

¹⁵ De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi

* **23:14** 23:14 Veresi 14 ne, gbü wü gara buku, wüh ba nda-wü de.

de wü mürü mani. Yi ngbü endoro gbü wü sü füh kotö ne 'buru, teka agiri kpara te yi ena afü, de ah le ngü ka-ani la, gü ba, ah de zu ngü ka Me. Amba te kpara la du le ngü ka-yi eyi la, fü yi adu angbü eri engu, de mere bi wü siti ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne. Te di bala, Me ena adu ato mere siti kuru te yi afa sü, angü yi ri engu de siti ngü ka-yi la me-yi!

16-19 De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara. Angü yi ngbü eri wü kpara de ngü ka Me de mani, amba ngü de te yi ngbü eri ewü di la, ah de ngü ka Me nda de. Yi ngbü emala, gü ba, 'Te kpara kina te-ye te iri *Mere Kambü ka Me la, kina kaka la, ti amere engu esiti de.† Kpah bala, te kpara kina te-ye te iri *cangali, te wüh ngbü ecuru la'bi fefeh fü Me ne la, kina la mere engu esiti kpah de.'‡ De bala ne töndö ngü ne? Te kpara kina te-ye bala, fü ah adu ace kina ka-ye la, Me ena ato kuru tete ato! Angü wü e la 'buru de kpeke e gbü jia Me. Te ah de Kambü ka Me, bete *diki-se de gbügbü la, anga cangali, te wüh ngbü eto la'bi fü Me fefeh, bete la'bi la, wüh 'buru de kpeke ngü gbü jia Me. 20-21 Te di bala, te mü kina te-mü te iri Kambü ka Me la, mü ngbü dela ekina te-mü kpah te iri Me. Kpah bala, te mü kina te-mü te iri cangali, te wüh ngbü eto takpa fefeh fü Me ne la, mü ngbü dela kpah ekina te-mü te iri Me. 22 Te mü ngbü ekina te-mü te iri kpi la, mü ngbü dela kpah ekina te-mü te iri Me, angü kpi de kpökpö ka Me.

23 De-yi wü *mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Angü yi ngbü eo fingangü ka-yi kpekpeke teka riri ka gele ka-yi. Baka te yi ngbü eto tari

wü e ka-yi 'buru fü Mere Me ereke areke ne, ah esiti de. Amba yi le ato maguma yi fü Me de, teka ne? Yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga kpah de. Kpah bala, yi ngbü ekolo ngü ka wü kpara de mani. Yi ngbü emere ngü bala, teka ne? Dela ngü te siti gbü jia Me fa sü. 24 Yi gü ba, 'Ani ngbü eri wü bu ani,' amba yi wu ngü 'buru 'buru de! Yi ngbü eo fingangü ka-yi mba teka enga ngü cükü'daye, fü yi adu ace memere na ne ka. Yi ngbü baka kpara te gü jia ye bü te enga bükümü cükü'daye gbü ngu te engu le anzö, fü ah ayia aza bükümü asidi. Amba mere siti nzeke ladü gbü ngu la. Fü kpara la adu aza nzeke la, anzö, ami aguvu ye!

25 De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Angü maguma yi baka ndü'ba anga sila, de te yi ngbü ezürü bü küküte ereke areke ne, amba yi zürü gbügbü na nda-yi de. Siti fingangü, de ngü ka zi, bete gümü e sibi emaguma yi fa sü! 26 De-mü, te mü gü ba, ni de *Farusi ne, jia mü ni eyi ani! Ah le fü mü areke maguma mü, teka de wü kpara 'buru wu mü, gü ba, mü zu de kpara ka Me fanü.

27 De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi baka wü mbükü te wüh fa de ründü reke areke, amba kpa gbügbü kpala, bü wü biki kpara, te zi eyi azi, te sese ngbü efu afu. 28 Ah teka ngü ka-yi kpah bala. Wü kpara ngbü eceka yi baka züka wü kpara nda-wü bü kükürü, amba kpa emaguma yi, wü mani de wü *siti ngü sibi fa sü!

29 De-yi wü mürü riri, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi de wü mürü mani. Yi ngbü

† 23:16-19 23:16-19 Yesu mala kpah gara ngü, gü ba, "Wü mürü riri ngbü emala ngü, gü ba, 'Amba te kpara kina te-ye te iri diki-se, de te ewü o kpa esambü ka Me la, ah mere e ace ngü la de, angü kina kaka la ena amere engu esiti.' " ‡ 23:16-19 23:16-19 Yesu mala kpah gara ngü, gü ba, "Wü mürü riri ngbü emala ngü, gü ba, 'Amba te kpara kina te-ye te iri la'bi, de te wüh ngbü ecuru fü Me füh cangali la, engu mere e ace ngü la kpo de, angü kina kaka la ena amere engu esiti.' "

esu wu te-yi, da ereke mbükü wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, gü ba, ani ngbü dela ecu ngü ewü. ³⁰ Amba wü kundu yi ngbü mömörö wü mürü dofo la me-wü! Yi ngbü esu wu, gü ba, 'Te ani ena adi ta ladü gbü wü re ka wü kundu ani de kpala la, de bane ani ti ale ngü ka-ewü, te ewü ngbü mömörö wü mürü dofo la, nda-ani de.' ³¹ Amba ngü ka-yi de te yi ngbü emere la, ah kpah baka nda wü kundu yi, angü yi le amörö ra, kpah baka te wü kundu yi mörö wü mürü dofo la. Teka ne de, angü yi le aje ngü ka-ra, te ma ngbü erü yi di ne, nda-yi kpah de. ³² Ngü ma! Ah le de yi mere siti ngü la emere bala eküte ra, angü maguma yi ngbü fi bü enzu, baka nda wü kundu yi!

³³ Yi de siti wü kpara baka wü kpürü! Yi ngbü fi bü da emömörö wü kpara! Yi ena aküwa neh baye baye? Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te yi, te gara. ³⁴ Amba fanü fanü, Me le ta eyi fü yi aküwa. Te di bala, fü Me amala, gü ba, ni ena atima wü mürü dofo kpaka yi, kpah de wü kpeke kpara, te ewü ena arü yi de ngari ni, Me, teka fü yi afü maguma yi, adu kpaka ni. Amba wüh ena arü yi de ngü la bala ma! Yi ti ale ngü ka-ewü la nda-yi de! Yi ena abere gara ewü, amörö füh *rü gbegete. Fü yi asüma gara ewü gbü jia wü kpara 'buru. Yi ena aliki kpah gara ewü gbü wü mere köti ka-yi asidi. ³⁵⁻³⁶ Te di bala, Me ena ato mere kuru te yi teka ngü la. Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ah le de yi ceka 'be! Ah kpo te kpi ka Abele, gina kpara ta te wüh mörö füh kotö ne,§ akoro te kpi ka Zakariya, ta te wüh mörö etambasü *Mere Kambü ka Me ne,* liya ka ngüte wü kpara ka Me la 'buru ena adi gbü nzö yi, angü yi le ngü ka-ra de."

³⁷ Fü Yesu adu angbü de mere

cinga, gü ba, "Ööö! Yi ceka la mere cinga te ena amaka wü kpara ka Yerüsalema ne te gara! Angü wüh ngbü emömörö wü mürü dofo, te Me ngbü etima fü ewü ne 'buru amörö asidi. Ma ngbü ta ele abiti wü di enga *Yisarayele 'buru, teka aküwa ewü, baka yi-ngü te ngbü ebiti wü di enga ye, esa mbula ye, amba wüh le nda-wü de! ³⁸ Te di bala, Me ti ale ngü ka-ewü kpah de! Ah ena ayia ka-ye ace mere Kambü ka-ewü, ka Me, agbü Yerüsalema de kpala. Fü wü vügü akoro, amümürü mere Kambü la, de mere köti ka-ewü 'buru, te gara. ³⁹ Ma emala fü yi dene zu ngü. Wüh ti awu ra tine de, zalü te ewü ena afü maguma wü, adu ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü."

Dela ngü ta te Yesu mala teka mere kuru, te Me ena ato te wü di enga *Yisarayele ne.

24

Dene ngü ta te Yesu mala teka ngü te ena amere te-ye te gara

Marako 13:1-13; Luka 21:5-19

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace tambasü *Mere Kambü ka Me, akpo angbü enü ka-wü. Fü wü *kpara kaka arü amala ngü fefe na, gü ba dene, "Mere kpara deyü, ye ceka la, züka Kambü ka Me ne. Wüh jü engu kpekpeke, reke areke!"

² Yesu gü ba, "Yi mere e afi, gü ba, Mere Kambü ka Me la ka-ye kpekpeke ne, de. Angü, ma mala fü yi dene zu ngü, te gara, wüh ena amürü kambü la amürü 'buru kotö. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye sela, ena adi ma."

³ Fü wü Yesu ayia ace sü la, anü alü angbü ka-wü kpa füh da de iri ye Olive ne.

Te wüh koro kpala, fü wü kpara kaka ayia akoro kpakaka, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, mba ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ye gü ba, 'Wüh ena amürü mere Kambü ka Me la

§ 23:35-36 23:35-36 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Abele gbü Gina Ngü 4:8. * 23:35-36 23:35-36 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Zakariya gbü buku ka 2 Ngangü 24:20-22.

asidi.' Ngü la ena amere te-ye neh elaye? Ah ena adi gbü *adu sikipi, te ye ena adu akoro, angbü ba mere miri füh kotö ne? Anga ngü, te ena agü tamu ngü la fü ani, gü ba, sikipi la koro eyi gbmari, ah de ne ngü ne?"

⁴ Fü Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. ⁵ Kükürü de, angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra, afiti wü bu wü, gü ba, 'Ani mani de mere miri, te Me tima teka aküwa wü kpara.' Te di bala, mere bi wü kpara ena ale ngü ka-ewü la. Amba nda-yi, yi mere e ale ngü ka-ewü la de. ⁶⁻⁸ Angü mere bi wü ngü ladü, te wüh ena amere te-wü feke, o adu sikipi la koro la de. Nguwa wü kpara ena ayia atı de gü, gbü nzö nguwa wü gara kpara. Yiki-tö ena amere te-ye gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpiri tala ena atı gbü nzö wü kpara. Dela 'buru wü ngü te wüh ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sikipi koro la de. Wü ngü la 'buru ena adi baka gina keke, te kpo da emere wü rüse te ele ayaka. Te di bala, yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü, te ena areke wü ngü la 'buru, ba e te engu le.

⁹ Amba nda-yi, yi ceka te-yi mbi, de yi rü kpekpeke, angü wü kpara füh kotö ne 'buru ena angbü ekpü yi akpü teka ngü ka-ra. Wüh ena azoro wü gara yi, ato fü wü miri, ato cinga te ewü. Fü ewü amömörö kpah wü gara yi. ¹⁰ Gbü wü sikipi engu la, mere bi wü kpara ka-ra ena ace ngü ka-ra. Gara ewü ena akpo da ekpü yi. Kpah bala, wü gara ena angbü da egü tamu yi fü wü vü gü. ¹¹ Mere bi wü mürü wu ena akoro teka afiti wü kpara ka Me, gü ba, 'Ani de wü *mürü dofo ka Me.' Fü mere bi wü kpara ale ngü ka-ewü. ¹² Wü kpara ena akpo kpah angbü emere bi wü *siti ngü, gbü wü sü füh kotö ne 'buru. Tek a ngü la,

mere bi wü kpara ena ace ngü ka-ra. ¹³ Amba te mü tüka te-mü, alala gbü ngü ka-ra, akoro di gbü *adu sikipi la, Me ena aküwa mü aküwa fi mere badi.

¹⁴ Amba ah le de yi mala ngari ra fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru feke, de wüh fü maguma wü, o ra du koro la de."

Dene ngü te Yesu mala teka mere cinga,

te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara

Marako 13:14-20; Luka 21:20-23

¹⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, teka *Mere Kambü ka Me, te wüh ena amürü la, gü ba, "Fanü fanü sirimbi ladü, te ena agü tamu sikipi la fü yi. Angü gara vü gü ka Me ladü, te ena akoro, asiti sü, da emere wü gara lara ngü kpa esa Mere Kambü ka Me la, gegege ba e te *mürü dofo de iri ye Danyele ba ta gü gü gbü *Ngari Me ne."* Dela ngü te Yesu lügü fü wü kpara ka-ye, teka sirimbi, te ena akoro agü tamu sikipi, te ewü ena amürü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema tete na ne. Demü, te mü ngbü etanga ngü ne, ah le fü mü ao fingangü ka-mü, teka aje si-ngü la mbi mbi mbi.

¹⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Te yi wu sirimbi la eyi la, yi mere e angbü gbü *Yudaya de! Yi kpe 'duwa kpa enzö mere gümba, agbü gü! ¹⁷ Kpah bala, te siti ngü la koro maka mü, te mü ngbü efe te-mü kpa esa e la, mü mere e adu arı kpa esambü, akö wü e ka-mü tıne de. Mü kpe 'duwa akpe, angü siti ngü la ena amaka mü. ¹⁸ Te siti ngü la koro maka mü, da esö e ka-mü kpa gbü yi la, mü mere e adu kpa eköti, ato züka bongo te mü kpah de. Mü kpe 'duwa akpe.

¹⁹ Gbü wü sikipi la, mere siti cinga ena amere wü wü rüse, te ewü ena adi de bu wü, kpah bete mene ewü, de te ewü ena adi de wü vürü jaji eküte wü ne. Dela ne cinga ne!

* **24:15** 24:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Danyele 9:27; 11:31; 12:11.

Cinga la ena afa wü gara cinga füh kotö ne 'buru. ²⁰ Ah le fü yi adi eku gba fü Me, teka de siti ngü la mere e akoro gbü *sikipi ka Me de, angü wüh ena ani wü möngiti 'baranga 'buru ani. Anga ngü la mere e amere te-ye gbü bigü kpah de, angü agö bete zü ena amere yi esiti, te yi ena akpe la. ²¹ Kü baka te Me mere kotö ne, mere cinga baka e la mere te-ye nda la de. Gara cinga te ena akoro baka engu la fütanganga na, ah ena adi kpah ma. ²² Fū Me adu afi nga wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne, gü ba, 'Te di bala, ni ena akolo sikipi la mba cogbo, teka ngü ka wü kpara ka-ni la, angü wüh ena akpi.' Te Me ena amere ta bala de la, de bane kpara biringbö, te ena aküwa te gara, esaka siti ngü la, ena adi kpo ma."

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

Marako 13:21-27; Luka 21:25-28

²³⁻²⁴ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Gbü wü sikipi la, wü mürü wu ena akoro, adi efiti wü bu wü. Gara ena agü ba, 'Ni de miri, te Me tima ni teka aküwa wü.' Gara ena agü ba, 'Ni nda-ni de *mürü dofo, te ni ngbü emala ngari Me fü wü kpara.' Wüh ena akpo angbü emere bi wü ngü ka talara, te ena afiti wü kpara 'buru. Wüh ena agiri kpah kaje teka afiti cu yi, wü kpara ka-ra. Te di bala, yi ceka te-yi 'be, yi mere e aje ngü ka wu ka-ewü la nda-yi de! Te gara kpara mala ngü fü yi, gü ba, 'Miri te Me tima ne koro eyi! Ah ladü kpakine,' anga 'Ah ladü kpane,' yi mere e ale ngü kaka la nda-yi kpah de. ²⁵ Yi ceka te-yi mbi, angü ma ngbü eyi emala ngü ne fü yi te enga gina dene, o ngü la koro la de, teka fü yi amba jia yi amba, angü wü mürü wu la ena afiti yi. ²⁶ Te di bala, te wüh mala fü yi, gü ba, 'Yi ceka la! Miri te Me tima ne koro eyi! Engu ladü agbü gü

kpala,' yi mere e anü kpala nda-yi de. Kpah bala, te wüh gü ba, 'Miri la wo te-ye eyi kpakine la,' yi mere e ale ngü la nda-yi kpah de. ²⁷ Kükürü de, angü dudu ka-ra, *Ye kpara ka Kpi, wü kpara gbü nga nzö sü füh kotö ne, ena aci awu ngü la te nga wü 'buru. Angü ah ena adi baka ülele te ngbü eü, da elofu sü. Dudu ka-ra ena adi bala, ah ti awo te-ye de! ²⁸ Angü wü kpara 'buru ena awu ngü la. Ah ena adi baka sü te kö nü di ladü tete, fü wü nügünü, de wü gara wü lu, abiti te-wü 'buru füh kö nü la.

²⁹ Fütanga ngü la, gara wü ngü ena ayia kpah amere te-wü kere, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene,

'Wü lara ngü ena akpo da emere te-wü kpa gbü kpi.

Angü kokpi, de wü e kpa tikpi 'buru, ena akpo da eyiki.

Wü küfara ena akpo kpah da egügürü.

Ra ena afü te-ye baka biti.

Fe ti adu asü kpah de.†

³⁰ Fütanga ngü la, de-ra Ye Kpara ka Kpi, fü ra adu tine akoro. Wü kpara 'buru ena aci da eku gba ka cürü, angü wüh ena awu ra agbü kpi kpala, te ma ngbü ekoro de mere wazi, baka Mere Miri. Fū ewü aci 'buru acu ngü ra. ³¹ Kono ena awü, fü wü kpara aje 'buru. Fū ra ayia atima wü *malayika ka-ra, teka abiti wü kpara ka-ra, te ma fe ewü ne. Wüh ena abiti ewü edebu wü sü bala ne 'buru, akoro di fere. Fū a angbü tundu de ewü fi mere badi."

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye

Marako 13:28-31; Luka 21:29-33

³² Fū Yesu adu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Ngü ka dudu ka-ra ena adi baka ngü ka wü rü. Angü te yi wu wü rü, te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de? ³³ Kpah bala, te yi

† 24:29 24:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 13:10; 34:4.

wu wü sirimbi, te ma mala nganga fü yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sikipi ka dudu ka-ra la koro eyi ghamari.

³⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³⁵ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpi, fü ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü ka-ra ti anza nda de."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

nih reke te-nih nzo, teka dudu ka-ni

Marako 13:32-37; Luka 12:41-48; 17:26-30, 34-36; 21:34-36

³⁶ Fü Yesu adu kpah, amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te yi le ayita ra, gü ba, sikipi, te ma ena adu akoro tete na, ena adi elaye la, ma ena alügü ngü fü yi, gü ba, sikipi la, kpara biringbö, te wu ngü kaka, nda ma. Wü *malayika agbü kpi, wüh wu kpah de. De-ra, te ma di de Ye Me ne, ma wu kpah de. 'Duwa Wüba Me wu ngü teka sikipi la duu me-ye. ³⁷ Te di bala, ah le de yi reke te-yi ngbü nzo, angü sikipi ka dudu ka-ra ena adi baka ngü, ta te mere te-ye gbü re ka mere kundu nih *Nüwa ne. ³⁸⁻³⁹ Angü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzöngö wü fi ka-wü, kpah da eza te-wü, wüh ti afi ngü ka Me nda-wü kpah de. Ma ena adu akoro, agüka ewü gbü ngü ka-ewü la, kpah ba e ta te mere agö güka wü kpara gbü sikipi, te Nüwa ri tete gbü *zabu, fü mere ngu la amörö ewü 'buru ne.

⁴⁰ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü sikipi te ma ena adu akoro tete, te wü kpara 'basu ngbü emere tima agbü yi la, ma ena aküwa mene kpara te le ngü ka-ra eyi. Fü ra ace mene kpara te le ngü ka-ra de ne. ⁴¹ Te wü würiuse 'basu ngbü eyö zu ka-wü tundu gbü sü biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi. Fü ra ace kpah mene te le

ngü ka-ra de ne. ⁴² Te di bala, de yi reke te-yi, yi ngbü nzo, angü yi wu sikipi, de te Miri ka-yi ena adu akoro tete na ne, nda-yi de.

⁴³ Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Angü te mürü köti ena awu ta kpo, gü ba, 'Mürü zi ena akoro gbü biti ne, teka azi wü e ka-ni la,' de bane, ah ti ara nda de. Ah ena angbü ta eci sü, teka afete mürü zi la, aliki, angü mürü zi la ena ari kpa esambü, azi wü e ka-ni. ⁴⁴ Teka ngü la, ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, ah le fü yi adi eci sü, angbü kpah nzo, angü sikipi ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena adu akoro tete ne, yi wu nda-yi de."

⁴⁵ Fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, "Te mü ena adi de mere kpara ka tima gbü nzö wü bu mü la, ah le fü mü amere tima ka-mü mbi mbi mbi. Te mere kpara ka-mü yia nü agbü gara sü nengete la, ah le de mü mere wü ngü 'buru te engu ce, o esaka mü, da egafa zü-e fü wü bu mü, kpah ba e te engu mala fü mü ne, reke areke. ⁴⁶ Angü te mere kpara ka-mü du maka mü, da emere wü ngü la 'buru mbi mbi mbi la, ngü la ena ato mere tadu fü mü. ⁴⁷ Ma ngbü emala fü mü dene zu ngü. Mere kpara ka-mü ena ace wü ngü ka-ye 'buru esaka mü. Fü ah ao mü ba mere kpara, te ena angbü eceka kpi fütanga wü e ka-ye 'buru. ⁴⁸ Anga te mü fi emaguma mü, gü ba, 'Mere kpara ka-ni ti adu akoro kere nda de,' ⁴⁹ fü mü angbü ka-mü bü tündü, da emimiki wü bu mü, efi ka-mü bü nzö nga mü, fü mü angbü ka-mü bü da ezüfa wü e, da enzö wü fi, eküküya di la, ⁵⁰ de-ra mere kpara ka-mü, ma ena adu akoro gbü sikipi te mü wu de, fü ra amaka mü gbü iri-to. ⁵¹ Te di bala, ma ena aza mü, ato esüka siti wü kpara, de wü mürü mani. Fü ra ato mere siti kuru te yi. Fü yi angbü da enyüma gbü te yi de ewü, de mere cinga kpala!"

Dene kpah gara mani te Yesu mala, teka ngü ka dudu ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü ewü, gü ba, "Sikpi ka dudu ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ena adi baka ngü te mere te-ye fü wü jaji wü rüse nzükpa, ta te ewü reke te-wü, eci nga komoko, te le akoro aza kiri wü. Fü ewü ayia aza wü lamba ka-wü, asiya. Fü ewü ayia anü gbü biti la, kpa gba kiri wü, te komoko le aza ne. Fü ewü angbü kpala da eci nga komoko la. ²⁻⁴ Wü gara jaji wü rüse de 'buruve ne, wüh de kpeke wü kpara. Fü ewü aza kpah gara mü-wa ka-wü gbü kölökö, anü di mini. Amba wü gara ewü de 'buruve ne, wüh ka-wü de töndö wü kpara, wüh za gara mü-wa nda-wü de. ⁵ Amba komoko ne, mü koro nda-mü kere de. Teka ngü la, fü wü jaji wü rüse nzükpa ne, ayia andiri, ati 'buru de ra.

⁶ Ah te enü akoro etü biti la, fü komoko la ayia akoro, agüka wü kpara 'buru agüka. Fü ewü ayia aje ri wü kpara da emi koko, de wü rere kpa tikpi, gü ba, 'Wayi! Komoko te le akoro aza tangbase ka-ani ne, koro eyi! Wü za lamba ka-wü eza, de wü koro kere! Teka de ani nü, maka te-ani de ewü, kpa te kaje kpala!' ⁷ Fü wü jaji wü rüse de nzükpa ne ayia atiti, azükü gbü ra, amaka wü lamba ka-wü 'buru nuuu! Fü ewü ayia sela, akpo da ee ku lamba ka-wü, amba mü-wa nza eyi! ⁸ Fü mene töndö ewü de 'buruve ne, amala ngü fü wü bu wü, gü ba, 'Akooo, wü di enga ni ani, wü le mba ta-ngü te ani de mü-wa, angü nda-ani nza eyi!' ⁹ Fü mene wü jaji wü rüse de 'buruve, te jia ewü mba amba ne, ayia alügü ngü fü wü bu wü la, gü ba, 'Du mü-wa ka-ani mba cükü'daye. Ah ti ati tungü ani 'buru nda de. Wü kpe kere, wü se nda-wü.' ¹⁰ Fü töndö wü jaji wü rüse la akpe anü teka ase mü-wa. Fü watü ye kiri ewü ne ayia akoro fütanga ewü la. Fü wü mene kpeke ewü, te ewü di nzo ne, ayia

anü, amaka te-wü de wü komoko la. Fü ewü ayia ati de lamba ka-wü engagira nü, anü de wü komoko la agba ka. Fü komoko la aza ewü, ari di kpa esambü, de te wüh reke teka karama la, ani mö nga wü gö gö gö!

¹¹ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü mene töndö ewü ne adu akoro, arü emöngiti, da ei i, gü ba, 'Mere kpara! Mere kpara! Ye ü möngiti fü ani ke!' ¹² Fü komoko la alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Wü neh wü da? Ni wu wü nda-ni de! Ni ti adu aü möngiti ka-ni kpah de!' "

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye kpekpeke, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be, de yi reke te-yi, ngbü nzo! Angü yi ti awu sikpi, anga lö-ra, de te ma ena adu akoro tete na ne, nda-yi de."

Dene mani te Yesu mala, teka wü kpara ka tima bata

¹⁴ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala gara mani fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Sikpi ka dudu ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ena adi kpah baka ngü, te mere te-ye fü wü kpara ka tima ka gara komoko, te yia nü nengete, agbü gara sü. Te komoko la yia enü tete, fü ah ai wü kpara ka tima ka-ye, ato jiasa esaka ewü biri biri 'buru, de wüh mere tima di, teka fü jiasa la aga. ¹⁵ Fü engu ato jiasa fü gina kpara baka kama 'buruve. Fü ah ato jiasa fü e'ba'basu kpara, baka kama 'basu. Fü ah ato nda eabata kpara, kama biri. Ah ngbü ye süka jiasa la fü ewü bala, te nga wazi ewü gbü tima. Fü ah ayia anü sü ka-ye agbü gara sü.

¹⁶ Fü mene kpara te maka jiasa kama 'buruve ne, fü ah anü amere tima de jiasa la. Fü ah ayia amaka gara fefeh na kpah kama 'buruve. ¹⁷ Fü e'ba'basu kpara, te maka nda-ye kama 'basu ne, anü, amere kpah bala. Fü ah ayia amaka kpah gara fefeh na kama 'basu. ¹⁸ Fü kiri ewü, de te maka nda-ye jiasa ngbee kama biri ne, ayia anü, aji du, aza jiasa, de te mere kpara to fefe la, ati gbügü.

19 Fū mere kpara ka-ewü la ayia ayiri kpala baaala. Fū engu alügü nga ye adu akoro agba ye. Fū ah ayia aï wü kpara ka tima ka-ye, teka aceka jiase ka-ye, de te engu to esaka ewü ne. 20 Fū mene kpara, ta te maka jiase kama 'buruve ne, ayia akoro engagira mere kpara ka-ye la, agü ba, 'Mere kpara deyï, ye to ta jiase fū ni kama 'buruve. Ye ceka la, titine ni maka gara kpah eyi fefeh na, kama 'buruve. Te di bala, wü jiase ka-ye eyi 'buru kutu biri dene.' 21 Fū mere kpara kaka-na, angbü de tadu. Fū ah agbo nga iiri na, agü ba, 'Wayi! Dela züka ngü! Ye de kpeke kpara! Ni to ta enga tima fū ye, ye mere eyi 'duwa reke areke. Te di bala, ni ena ace mere bi wü ngü ka-ni esaka ye, fū ni ao ye mere kpara gbü tima ka-ni. Ye koro ekoro, de ani ngbü te sü biringbö tundu ake ye, de mere tadu.'

22 Fütanga ngü la, fū e'ba'basu kpara ayia kpah, akoro, agü ba, 'Mere kpara, ye to ta jiase fū ni, kama 'basu. Ye ceka la, titine ni maka gara kpah eyi fefeh na, kama 'basu. Te di bala, wü jiase ka-ye eyi 'buru kama bala dene.' 23 Fū mere kpara kaka angbü kpah de tadu. Fū ah agbo kpah nga iiri na, agü ba, 'Wayi! Dela züka ngü! Ye kpah de kpeke kpara! Ni to ta enga tima fū ye, ye mere eyi 'duwa reke areke. Te di bala, ni ena ace mere bi wü ngü ka-ni esaka ye. Fū ni ao ye mere kpara gbü tima ka-ni. Ye koro ekoro, de ani ngbü te sü biringbö tundu ake ye, de mere tadu.'

24-25 Fū mene kpara, ta te nda-ka jiase di ngbee kama biri ne, adu akoro sidi nga wü bu ye la, amala fū mere kpara ka-ye la, gü ba, 'Wayi, mere kpara, ye ceka la, jiase ka-ye ta te ye to fū ni ne, ah dene. Ni kpe cürü ye, angü ni wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara. Te ye ru e de la, ye ngbü ka-ye fi bü emaka e. Tekä ngü la, fū ni aza jiase ka-ye la, awo gbü tö. Ah dene.' 26-27 Fū ngü la asiti

te mere kpara kaka la. Fū ah amala ngü fefe, gü ba, 'Ye de siti kpara! Ye kpah de mürü töndö! Te ye ena awu ta kpo, gü ba, ni de kpeke kpara, te ni ngbü emaka wü e gbü wazi ka-ni la, ye za ta jiase ka-ni la, ao kpaka wü kpara, te ewü ngbü eceka kpï fütanga jiase ne, de, neh teka ne? Baka te ni du ne, de bane ni ena amaka jiase ka-ni la, de gara na füh ye.'

28 Fū mere kpara la adu afü te-ye, amala ngü fū wü gara kpara ka tima ka-ye, gü ba, 'Wü za jiase de kama biri la esasaka asidi, de wü to fū mene kpara, te nda-ka di kutu biri ne. 29 Angü mene kpara te mere tima kpekpeke, fū ah amaka mere bi e, wüh ena aza kpah gara wü e, ato fefe. Amba mene kpara te mere tima mbi mbi de, mba enga e te di esasaka, wüh ena aza esasaka asidi. 30 Amba teka ngü ka komoko ne, engu de töndö kpara! Wü za engu, wü gü agbü mbiri sü, de ah ngbü, ah ku gba, da enyüma gbü te ye de mere cinga kpala.' "

Dela ngü te Yesu mala teka wü kpara ka-ye, de wüh ngbü kpekpeke, da eo to wü, teka tima te ni to fū ewü ne, de wüh di emere de wazi wü 'buru, zalü koro gbü sïkpï, te ni ena adu akoro tete.

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka wü kpara,

te engu ena akolo gbü adu sïkpï

31 Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū wü kpara ka-ye la, gü ba, "Gbü *adu sïkpï, de-ra, *Ye Kpara ka Kpï, ma ena adu akoro de mere wazi, de wü *malayika ka-ra mini. Fū ra angbü füh kpökpö ka-ra, teka akolo liya ka wü kpara füh kotö ne 'buru. 32 Fū wü malayika la abiti wü kpara füh kotö ne 'buru engagira ra. Fū ra adu aye süka ngü ka-ewü, baka e te kpara ngbü eye süka wü kambiliki ka-ye de wü meme. 33 Mene züka wü kpara, te ewü di ba wü kambiliki ne, ma ena aza ewü, ao gbü kokpa ka-ra.

Amba mene siti ewü, te ewü di baka wü meme ne, ma ena ao ewü gbü kamisü ka-ra.

³⁴ Fü ra adu amala fü züka wü kpara, te ewü di gbü kokpa ka-ra ne, gü ba, 'De-wü, wü de wü kpara te Wüba, Me, küwa wü eyi. Wü koro ekoro akine, de a ngbü de mere tadu gbü züka sü ka Me, ta te engu reke ce o fü wü gügü, o engu mere kotö ne la de ne. ³⁵ Angü wü ngbü ta ele ta-ngü te ra, o ra ngbü de wü füh kotö ne. Wü to ta e-mazü fere, o tala ngbü emere ra. Wü to ta ngu fere, o gümü ngu ngbü emere ra. Ma ngbü ta ekolo sü te kaje ba ganzi kpara, fü wü aza ra ngba tete agba wü. ³⁶ Ma ngbü ta ngirimu, fü wü ato bongo fere. Ta te ma ngbü eke tete, fü wü akoro ta aceka ra, ale ta-ngü te ra. Ta te ma ngbü agbü ku, fü wü akoro aceka ra, ale kpah ta-ngü te ra.'

³⁷ Te züka wü kpara la ena aje ngü la bala, wüh ena alügü ngü fere, gü ba, 'Apa! Mere kpara! Ngü la mere te-ye bala, neh elaye? Ani maka ye te tala ngbü emere ye, fü ani ato zü-e fü ye, neh elaye? Gümü ngu ngbü ta emere ye, fü ani ato ngu fü ye anzö, neh elaye? ³⁸ Ye koro ta baka ganzi kpara, fü ani aza ye ngba tete agba ani, neh elaye? Ye ngbü ngirimu, fü ani ato bongo fü ye, neh elaye? ³⁹ Ye ngbü ta eke, anga wüh zoro ta ye gbü ku, fü ani anü aceka ye, ale ta-ngü te-ye, dela neh elaye? Ani wu ngü la nda-ani de.' ⁴⁰ Ma ena alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Ma ngbü emala fü wü dene zu ngü. Wü ngü ta 'buru, te wü ngbü mere fü wü mürü cinga de kpakine ne, wü ngbü mere dela 'buru fere. Angü wü mürü cinga la de wü di enga wüna!'

⁴¹ Fütanga ngü la, ma ena adu afü te-ra, amala ngü fü siti wü kpara, de te ewü di gbü kamisü ka-ra ne, agü ba, 'De-wü deyï, wü de siti wü kpara! Ma le ngü ka-wü de! Wü yia gbü jia ra sela asidi! Wüh ena aza wü, asö agbü mere wa, te wüh

deke teka *Satana de wü kpara ka-ye. Wü ena angbü kpala fi mere badi! ⁴² Kükürü de, angü wü le ta-ngü te ra ta de. Tala ngbü ta emere ra, wü le ato zü-e fere de. Ma ngbü ta ekpi gümü ngu, wü le ato ngu fere kpah de. ⁴³ Ma koro ta agba wü baka ganzi kpara, wü le aza ra ngba gba wü de. Ma ngbü ta engbü ngirimu, wü le ato bongo fere de. Ma ngbü ta eke ake, wü le ale ta-ngü eküte ra kpah de. Wüh zoro ra ta, gü agbü ku, wü le anü aceka ra kpah de.'

⁴⁴ Wüh ena alügü ngü fere, gü ba, 'Apa! Mere kpara! Ngü la mere te-ye bala, neh elaye? Ani maka ta ye de tala te ye neh elaye? Ta te gümü ngu ngbü emere ye ne, ani wu ye nda-ani ta de. Ye ngbü ta enü te kaje, neh elaye? Ye ngbü ta ngirimu, anga eke ake, neh elaye? Wüh zoro ye gbü ku ta elaye, fü ani ace ta kpo da ele ta-ngü te ye ne?'

⁴⁵ Ma ena alügü ngü fü ewü, gü ba, 'Ma ngbü emala fü wü dene zu ngü! Gbü wü sikpi ta te wü ngbü engbü de wü bu wü kpa füh kotö kpakine ne, wü le adi ele ta-ngü te wü mürü cinga de. Te di bala, wü ngü de te wü le amere fü wü bu wü de ne, wü ce dela da emere cu fere. Angü wü mürü cinga la de wü di enga wüna!'

⁴⁶ Teka ngü la, wüh ena aza siti wü kpara la, agü ewü agbü mere du ka wa, fi mere badi. Amba teka züka wü kpara ne, wüh ena aküwa ka-wü agbü sü ka Me fi mere badi."

Dela wü ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teka adu sikpi, te engu ena adu akoro tete ba Mere Miri.

26

Dene ngü ta te wü mere kpara ka wü Yisaraye

ngbü egiri kaje te ani ena amöro Yesu tete

Marako 14:1-2; Luka 22:1-2

¹ Te Yesu ri wü kpara ka-ye de ngü la nza tete, fü engu adu amala gara

ngü ka cinga fü ewü, gü ba, ² “Yi wu eyi, gü ba, *Karama ka Pasika ena atí fütanga síkpí 'basu?*" Gbü síkpí ka karama la, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpí, ato fü wü miri ka *Rüma, teka fü ewü abere ra, amörö füh *rü gbegete.”

³ Gbü wü síkpí la, baka te Yesu ngbü erí wü kpara ka-ye, fü mere kpara füh kpökpö ka wü mere *kovo, de írí ye Kayafa ne, ayia kpah aí wü angbe cögbörö kpara ka wü *Yisarayeale 'buru, abiti agba ye. ⁴ Fü ewü akpo angbü egírí kaje, te ani ena azoro Yesu tete gbü zi, amörö. ⁵ Wüh gü ba, “Ani ceka 'be, angü mere bi wü kpara biti te-wü eyi gbü Yerüsalema sene, teka amere mere karama ka Pasika ne. Te ani zoro Yesu gbü jia ewü la, wüh ena aci 'buru de gü eküte ani! Te di bala, ani gírí kaje, de ani zoro engu gbü zi.”

Dene ngü te gara wü rüse tökö züka se-mü di gbü nzö Yesu

Marako 14:3-9; Yüwane 12:1-8

⁶ Ta gbü wü síkpí la, wü Yesu ngbü ta engbü ka-wü agbü Betaniya, agba gara komoko de írí ye Simüna, ta te di de *jiakö te ye ne. ⁷ Fü gara wü rüse akoro amaka ewü, te ewü ngbü da ezü e kpala. Wü rüse la koro de züka *se-mü gbü enga kölökö, te ewü ngbü ese de mere bi jiase.† Fü wü rüse la ayia atökö se-mü la 'buru gbü nzö Yesu.

⁸ Te wü *kpara ka Yesu wu ngü te wü rüse la mere bala ne, fü ngü la asiti eküte ewü. Fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Arape! Wüh ngbü esiti mere bi jiase de bala, neh kü teka ne? Ah za züka e la, etökö kötö bü kükürü kükürü bala! Dela züka ngü? ⁹ Ah le ta de wüh za züka se-mü la, cínzi

de mere bi jiase, teka ale ta-ngü di eküte wü mürü cinga.”

¹⁰ Amba Yesu wu fingangü ka wü kpara ka-ye la eyi. Teká ngü la, fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi ngbü ekpülü wü rüse ne, teka ne? Yi ce engu ace! Ngü de te engu mere, te engu tökö se-mü di gbü nzö ra ne, ah de mere züka ngü gbü jia ra. ¹¹ Angü te yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, yi tí eyi amere ngü la gbü wü gara síkpí, angü mere bi wü mürü cinga ladü füh kotö ne. Amba nda-ra, du síkpí ka-ra füh kotö ne mba cükü'daye. ¹² Wü rüse ne tökö se-mü ne gbü nzö ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü síkpí ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. ¹³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gbü wü sü 'buru, te wüh ena angbü emala ngari ra tete, fü wü kpara füh kotö ne, wüh ena angbü efi nga wü rüse ne, kpah da emala nga ngü de te engu mere ne.”

Dene ngü te Yuda Keriyota reke, teka ato Yesu di fü wü vügü

Marako 14:10-11; Luka 22:3-6

¹⁴ Fütanga ngü la, fü *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia anü akoro kpaka wü mere *kovo ka wü Yisarayeale, ¹⁵ amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni le eyi ato Yesu fü wü. Te di bala, wü ena ato fü ni neh ene?” Te wü mere kpara la je ngü la bala, fü ngü la areke te ewü. Fü ewü ayia 'duwa atanga jiase teke biri de füh ye nzükpa, ato fü Keriyota. ¹⁶ Te di bala, ah kpo bü gbü lö-ra engu la, fü Keriyota akpo angbü egírí kaje, te ni ena agü tamu Yesu tete fü wü kpara la.

* **26:2** 26:2 Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 12. Mü tí kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.” † **26:7** 26:7 Wüh o ta se-mü la gbü enga kölökö, te wüh mere gbü gara e de írí ye alabasita. ‡ **26:17** 26:17 Gbü Karama ka Pasika la, wü ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 12. Mü tí kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye

Marako 14:12-26; Luka 22:7-23

17 Te sïkpï ka *Karama ka Pasika‡ koro tete na, fü wü *kpara ka Yesu ayia amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyï, ani ena azü nda-ani karama ne, neh kaye? Ye mala emala fü ani, de ani nü teka areke sü engu na.” 18 FÜ Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü nü enü agbü Yerüsalema, kpa gba gara kpara kpala, de wü mala ngü fefe, gü ba, ‘Mere kpara ka-ani tima ani kpaka ye, amala ngü fü ye, de ye to sü fü ni, teka fü ani akoro, azü karama ka Pasika de wü kpara ka-ni gbügbü, angü sïkpï ka-ni koro eyi gbamari.’”

19 FÜ wü kpara la ayia anü, amere wü ngü la kpah 'buru, baka te Yesu mala fü ewü ne. FÜ ewü ayia areke zü-e ka Karama ka Pasika la 'buru kpa gba komoko la.

20 Etamurago la, fü wü Yesu ayia akoro, angbü kötö, akpo da ezü karama la de wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne. 21 Te wüh ngbü ezü e la tete, fü Yesu ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Gara kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vügü.” 22 Te wüh je ngü la bala, fü ngü la ato mere cinga emaguma ewü. FÜ ewü akpo da eyi-ta Yesu te nga wü biri biri, gü ba dene, “Mere kpara, ah de ni? Ni ena ato ye me-ni?” 23 FÜ Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ah de mene kpara, te a ngbü ezü e ake di tundu gbü gada biringbö ne. Ah ena ato ra fü wü vügü me-ye. 24 De-ra, *Ye Kpara ka Kpï, ngü ka kpi ka-ra tï kaye kpini, de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me ne. Amba mere cinga ena adi fü mene kpara, te ena ato ra fü wü vügü ne, angü Me ena ato mere kuru tete. Ah reke ta pe, te wüh ena abi engu nda-wü de.”

25 Te Yesu mala ngü la bala, fü *Yuda Keriyota, kpara te to Yesu fü wü vügü ne, adu ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah ena adi de-ra?” FÜ Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbü bala, mü mala eyi dela!”

26 Fütanga ngü te Yesu mala la, fü ewü adu angbü fi da ezü e ka-wü. Baka te ewü du ngbü ezü e ka-wü la, fü Yesu ayia akpo da emere gara ngü. FÜ ah ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka na, akukuru tütü. FÜ ah ayia agafa fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Dene küte ra. Yi za eza, de yi zü.”

27 Fütanga ambata la, fü engu adu aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye. FÜ ah adu agbo nga iri Me fefeh na, ayia ato fü ewü, gü ba, “Yi za ngu vinü ne, yi nzö te nga yi 'buru, 28 angü ah de *ngüte ra. Yi nzö ba e, te yi ngbü enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke ngü ezengba wü kpara de wü Me, teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-ewü. 29 Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Akpo enatikine, ma tï anzö ngu vinü tïne kpo de, zalü akoro di gbü sïkpï te Me ena ao ra Mere Miri tete na.”

30 Te wüh zü karama la nza tete, fü ewü ayia abi ci ka Me.§ FÜ ewü ayia ace sü la, anü sü ka-wü agbü sü te ewü ngbü ei, gü ba, Getesemane, te di esangü da de iri ye Olive ne.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero
Marako 14:27-31; Luka 22:31-34;
Yüwane 13:36-38

31 Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü tete agbü Getesemane, fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Enatikine, gbü biti ne, yi ena akpe abaya 'buru ka cürü, ace ra kpikpi ra, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Wüh ena amörö kpara, de te ngbü eceka kpï fütanga wü kambiliki ne, fü wü kambiliki la adu abaya ka-wü 'buru.’” 32 Ngü ma! Te ma zükü gbü kpi eyi la, ma ena

§ 26:30 26:30 Ci ka Me te ewü bi la, ah de ci te wü di engu Yisarayeleye ngbü ebï te nga re 'buru, teka karama ka Pasika la. * 26:31 26:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 13:7.

anü sü agbü *Galilaya fi me-ra. Fū yi adu anü amaka ra kpala.”

³³ Fū Petero ayia amala ngü fū Yesu, gü ba, “Ni tī akpe nda-ni kü de! Ngü ma, te wü bu ni kpe 'buru la, ni tī ace nga ye nda-ni kü de.” ³⁴ Yesu gü ba, “Ö'öö, Petero enga wüna, mü mala ngbü mbi ne, amba ngü te ma ngbü emala dene, ah de zu ngü. Enatikine, gbü bitı ne, o moko-ngü mī koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, 'Ni wu ra de.' ” ³⁵ Fū Petero adu kpah amala ngü la kpekpeke, gü ba, “Ma tī acere nga ra kü de! Ngü ma, te ah kpah bü de kpi la, nih ena akpi ake nih ma! Ma kpe cürü de!” Fū gara wü *kpara ka Yesu ayia amala kpah 'buru bala.

Dene ngü ka Yesu agbü Getesemane

Marako 14:32-42; Luka 22:39-46

³⁶ Fütanga ngü la, fū wü Yesu anü akoro agbü Getesemane. Te wüh koro kpala, fū engu amala ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “De-wü deyı, wü ngbü la sene. Ni ena anü nda-ni kpa edere sü, teka aku gba fū Me.” ³⁷ Fū engu aza bü nzö Petero ake *Yakobo bete *Yüwane,† anü de ewü cükü'daye kpa edere sü. Fū mere cinga bete fingangü akpo da emere Yesu, fū mamagama akpo da egürü. ³⁸ Fū engu ayia amala ngü fū wü Petero, gü ba, “Maguma ra ngbü eyi egürü de mere cinga efa sü, teka ngü ka kpi, te ma ena akpi ne. Te di bala, yi ngbü ghamari ede ra sene, fū nih adi ecı sü tundu de nih ma.”

³⁹ Fū Yesu ayia ace wü Petero, anü mba canza edere sü. Fū engu atı, abuka gbüra ye kötö, aku gba fū Me, agü ba, “Wüba, sikpi ka-ra koro eyi dene! Te ah gbü jia mü mbi la, de mü za cinga la eküte ra asidi. Amba ngü la, ma ce o eyi esaka mü. Ah le fū mü amere ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e te ma le me-ra de.”

⁴⁰ Fū engu ayia adu kpaka wü Petero, amaka ewü 'buru da era ara. Fū ah amala ngü fū wü Petero,

gü ba, “Ah mere baye? Yi tı angbü ezükü, fū nih acı sü de nih ma mba cükü'daye, nda-yi de? ⁴¹ Ah le de yi di ecı sü, da eku gba fū Me, angü *Satana ena afiti yi! Wayi, ah fanü, maguma yi ngbü ele ngü kara, amba wazi yi, te yi ena amere ngü la di, nda ma.”

⁴² Fū Yesu ayia ace ewü, adu anü kpah kpa edere sü, aku gba fū Me, gü ba, “Wüba, te mü le aza cinga la eküte ra asidi de la, de ah ngbü bala, de mü mere emere baka e te mü ngbü ele, angü ma ce ngü la eyi esaka mü!” ⁴³ Fū engu adu kpah amaka wü kpara ka-ye la, wüh tı ra ka-wü kpah eyi, angü ra zoro jia ewü eyi fa sü. ⁴⁴ Fū Yesu adu kpah ace ewü, anü teka aku eabata gba fū Me, emala fi bü ngü biringbö, baka mene te enga gina ne.

⁴⁵⁻⁴⁶ Fütanga ngü la, fū Yesu adu akoro kpaka wü kpara ka-ye de bata ne, amala ngü fū ewü, gü ba, “Yi la fi bü era ara, da efe te-yi? Ah ti eyi! Yi zükü ezükü! Yi yia eyia, nih nü, angü sikpi ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, tı eyi enatikine! Titine wüh te ekoro teka azoro ra, ato fū wü vügü. Yi ceka la! Kpara te ena agü tamu ra ne, ah eyi te ekoro de kpane!”

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete

Marako 14:43-50; Luka 22:47-53; Yüwane 18:3-12

⁴⁷ Baka te Yesu ngbü la fi bü emala ngü la fū wü kpara ka-ye, fū *Yuda Keriyota, te di biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro de mere bi wü kpara gbü nga ye, te wü angbe cögbörö *kovo tima ewü, azoro Yesu. Wüh koro ta de wü mere maguruma, bete wü ngbondo esaka wü. ⁴⁸⁻⁴⁹ Fū Keriyota akoro 'duwa afaka Yesu, da egü mandı fefe, gü ba dene, “Mere kpara, mü ladü!” Ah mere ngü la bala, kükürü de, angü ah mala ta fū ewü, gü ba, “Mene kpara te ni ena afaka, agü mandı fefe, dela eyi engu. De wü zoro engu

† 26:37 26:37 Wü Yakobo ake Yüwane de wü di Zebedayo.

azoro!” ⁵⁰ Fū Yesu alüğü ngü fefe, gü ba, “Enga wüna, mene ngü, de te mü koro sene teka amere ne, de mü mere emere.” Fū wü kpara la ayia 'duwa, aka te-wü, azoro Yesu.

⁵¹ Fū gara kpara, esüka wü kpara ka Yesu, ayia agbi mere maguruma ka-ye, ade güje gara kpara ka tima ka mere kpara fūh kpökpö, akolo gbö! ⁵² Fū Yesu amala ngü fū kpara ka-ye la, gü ba, “Mü ce ngü la ace! Mü lüğü maguruma ka-mü kpa da ye! Angü mene kpara te ngbü egü gü de maguruma, wüh ena amörö engu kpa de maguruma. ⁵³ Fingängü ka-mü gü ba, ah le de ma mere gü? Te ma ena ale ta agü gü la, de bane ma ena ayi-ta Wüba, Me, de engu tima mere bi wü *malayika‡ fere, teka ale ta-ngü te ra. Mü wu bala de? ⁵⁴ Amba te ma ena amere ngü la ta bala la, ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Ma ena azü cinga bala ne,’ ngü la ena mere te-ye baye?”

⁵⁵ Fū Yesu adu afü te-ye amala ngü fū wü kpara, te ewü koro azoro ye ne, gü ba, “Ah mere neh baye, te yi koro de wü mere maguruma, bete wü ngbondo esaka yi ne? Ma de siti kpara? Ma ngbü ta engbü etambasü *Mere Kambü ka Me ka-yi, da erü wü kpara de ngü ka Me gbü wü sikipi 'buru ne, yi wu bala de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? ⁵⁶ Wayi, ngü ma! Yi ti eyi azoro ra. Angü wü ngü la ngbü emere te-ye bala, teka ngü ta te wü mürü dofo ba gbü Ngari Me, teka ra ne, de ah ti kpini.” Te wü kpara ka Yesu wu ngü la bala, fū ewü akpe ka-wü, abaya 'buru, ace Yesu bü kpikpi ye.

Dene ngü ka Yesu engagira mere kpara fūh kpökpö

Marako 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71

⁵⁷ Fū wü kpara, te ewü zoro Yesu ne, aza engu anü di kpa gba Kayafa, te di mere kpara fūh kpökpö ka

wü *Yisaraye. Angü wü mere *kovo ka wü Yisarayele biti te-wü eyi kpala, teka akolo ngü ka Yesu.

⁵⁸ Amba Petero, mü ngbü fi bü efa nga wü Yesu mba kpa sidi gbü zi, zalü koro di etambasü ka mere kpara fūh kpökpö la. Fū mü anü arü angbü kötö esüka wü kpara ka tima ka mere kpara la, teka awu ngü te wüh ena amere de Yesu.

⁵⁹ Fū wü angbe cögbörö kpara la abiti te-wü, akpo da egiri mene wü kpara, te ena amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba, “Engu mere *siti ngü eyi fanü,” teka de ani mörö engu tete na. ⁶⁰ Wüh giri ngü la ma, wüh maka nda-wü de! Angü mere bi wü kpara, te ewü koro mala siti ngü eküte Yesu ne, ngü ka-ewü ka-ye 'buru kpikpi ye kpikpi ye, angü ah ka-ye 'buru de wu. Fū wü gara kpara 'basu ayia arü, amala ngü eküte Yesu de wu, ⁶¹ gü ba, “Komoko ne mala ta siti ngü, gü ba, ‘Ni ena amürü Mere Kambü ka-ani, ka Me, te wü kundu ani ji ne, 'buru asidi, fū ni adu aji alüğü gbü sikipi ngbee bata kükürü.’ ”

⁶² Te mere kpara fūh kpökpö la je ngü la bala, fū ah ayia arü tikpi, amala ngü fū Yesu, gü ba, “De-mü, mü je la bi wü ngü, te wü kpara ngbü emala eküte mü ne! Mü ti alüğü ngü de?” ⁶³ Fū Yesu anga ka-ye tiii, ah lüğü ngü nda de. Fū mere kpara fūh kpökpö la adu amala ngü fū Yesu, gü ba, “Ma ngbü ekina mü te iri Me! Mü mala la zu ngü fū a! Mü ngbü de Ye Me, te engu tima fūh kotö ne, teka aküwa a?”

⁶⁴ Fū Yesu alüğü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbü bala, mü mala eyi dela. Amba ngü te ma ngbü emala fū yi dene, ah de kpeke ngü. Te gara, yi ena awu ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri! Fū ra adu kpa akoro sene, de mere wazi ka Me, baka agö te biti te-ye teka alü!”

⁶⁵ Te mere kpara fūh kpökpö je

‡ 26:53 26:53 Mere bi wü malayika baka kutu teke bata nzükpa de fūh ye 'basu (72,000).

ngü te Yesu mala la, fü ah ayia asörö bongo de eküte ye ne 'duwa traaa! FÜ engu amala ngü, gü ba, "Apa! Komoko ne le afü te-ye ba Me! Yi wu eyi? Ngü nza eyi dela! Nih edu kpah agiri kpara, te ena amala nga siti ngü kaka, neh teka ne? Ah mala siti ngü ka-ye tîne cu eyi de komö ye dela! ⁶⁶ Yi ngbü efi nda-yi neh baye?" FÜ wü kpara la ango te nga wü 'buru wooo, gü ba, "Engu de siti kpara! Wüh mörö engu amörö!"

⁶⁷ Fütanga ngü la, fü ewü ayia akpo da esü ngüsü gbügbüra na, da emi engu, kpah da ebebe engu. ⁶⁸ FÜ ewü angbü emala ngü fefe, gü ba, "Te ye de Ye Me la, de ye gü la iri kpara, te ngbü emi ye ne, fü ani!"

Dene ngü te Petero cere nga ye di Marako 14:66-72; Luka 22:56-62; Yüwane 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Baka te Petero ngbü ka-ye fi etambasü ka mere kpara la, fü gara jaji würiuse, kpara ka tima ka mere kpara la, ayia akoro aceka jia Petero, ayi-tata na, gü ba, "Ye de neh da? Ye de süka wü kpara te ngbü endoro gbü nga Yesu § ne de?" ⁷⁰ FÜ cürü ayia arü te Petero. FÜ ah ayia acere nga ye, gbü jia ewü gberere, gü ba, "Ngü te ye ngbü emala la, ni wu nda-ni de! Ye gü neh fe?"

⁷¹ FÜ Petero ayia ka-ye sela, anü angbü kpa emöngiti ka 'baranga. FÜ gara jaji würiuse ka mere kpara la adu kpah awu engu, anü amala nganga fü wü kpara, te ewü ngbü de sela ne, gü ba "Wü ceka la! Komoko la, ah ka-ye de *kpara ka Yesu!"* ⁷² FÜ Petero adu kpah acere nga ye, gberere! FÜ ah ayia akina te-ye, gü ba, "Fanü fanü, ni wu kpara ka-wü la nda-ni kü de!"

⁷³ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü wü gara kpara, de te ewü ngbü gbü 'baranga la, akoro kpaka Petero, amala ngü fefe, gü ba, "Ye zu de kpara ka Yesu, angü ye kpah de kpara ka *Galilaya. Ani ti eyi

awu ngü la, teka ri ye." ⁷⁴ FÜ Petero ayia akina te-ye kpo kpo kpo, gü ba, "Ma emala fü yi dene zu ngü te iri Me! Ma wu ngü ka komoko la ndara kü de! Ma su wu de!" Petero bü te emala ngü la bala, fü moko-ngü ayia ami koko. ⁷⁵ FÜ Petero adu afi nga ri Yesu, de ta te engu mala fü ye, gü ba, "O moko-ngü mi koko la de, ye ena acere nga ye, du bata, gü ba, 'Ni wu ni de,' ne." FÜ Petero ayia akoro kpa etanü, akpo da eku gba, de mere cinga emaguma ye 'duwa ba-neh-ene-la.

27

Dene ngü ka kpi ka Yuda Keriyota

¹ Bü gügü kpurutokokpi, fü wü mere *kovo ka wü Yisaraye abiti te-wü, aro mö esüka wü, teka ngü ka Yesu, gü ba, "Ah le de wüh mörö engu asidi." ² FÜ ewü aza Yesu, anü de engu engagira Miri *Pilätü, te mere miri ka wü *Rüma o engu gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. Amba wüh i kpakpa na fi bü ai.

³ FÜ *Yuda Keriyota, kpara te to Yesu fü wü vügü ne, awu, gü ba, wüh kolo ngü ka Yesu eyi esiti, wüh za engu nü di eyi engagira Miri Pilätü, teka amörö engu asidi. FÜ mamaguma ayia akolo teka ngü la. FÜ engu ayia aza jiasse teke biri de füh ye nzükpa, te wüh to fü ye ne, anü di, alügü kpaka wü mere wü kovo la, ⁴ amala ngü fü ewü, gü ba, "Ma mere *siti ngü eyi! Ma to züka kpara eyi fü kpi!" FÜ wü mere kpara la alügü ngü fü Keriyota, gü ba, "Ah de ngü ka-ani de! Ah de ngü ka-ye!" ⁵ FÜ Keriyota ayia aza jiasse la, amoko esaka ye kötö, kpa esa *Mere Kambü ka Me la. FÜ ah ayia anü agi te-ye, amörö.

⁶ FÜ wü mere kovo ka wü Yisaraye ayia, aro jiasse la. FÜ ewü amala ngü, gü ba, "Jiasse dela, ah de jiasse ka ngüte kpara. Ani ti aza, ao gbü kombo, amere tima ka Me di de, angü riri ka-ani gü ba, jiasse te wüh

§ 26:69 26:69 Jaji würiuse la gü ba, Yesu de kpara ka Galilaya. * 26:71 26:71 Jaji würiuse la, gü ba, Yesu de kpara ka Nazareta.

to teka ngüte kpara la, wüh ti amere tima ka Me di de.”⁷ Fū ewü adu amaka fingangü, gü ba, “Ah le de ani za jiase la, anü ase sü di, teka fū ani angbü eti wü ganzi kpara gbügbü na.” Fū ewü anü, ase sü la esaka wü kpara, te ewü ngbü efo sila. Angü sü la, ah ta de sü te wüh ngbü ecö tö ka sila ka-wü tete.⁸ Singü te wüh du gü iri sü la tete, gü ba, “Sü ka ngüte” ne, angü wüh se sü la de jiase, te wü kovo to fū Keriyota teka Yesu ne.

⁹⁻¹⁰ Ngü ka jiase te mere te-ye bala, ah baka ngü ta te *mürü dofo Yeremaya, ba ta gügü gbü *Ngari Me ne, gü ba, “Jiase de te wüh za teka ase sü ka kpara te ngbü efo sila ne, ah de jiase teke biri de füh ye nzükpa, te di baka jiase ta te wü di enga Yisarayeale ngbü ese labi di.”

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pilatü

Marako 15:1-15; Luka 23:1-5, 13-25; Yüwane 18:28-40; 19:4-16

¹¹ Te wüh koro de Yesu engagira Miri *Pilatü, fū miri arü ayi-ta Yesu, gü ba dene, “De-mü, wüh gü ba, mü de Miri ka wü *Yisarayeale ne, ngü la fanü?” Yesu gü ba, “Ah bü de te mü mala la.”

¹² Fū wü mere *kovo ka wü Yisarayeale akpo da emala bi wü kpeke ngü eküte Yesu de wu. Amba Yesu lügü ngü fū ewü nda de.¹³ Fū Miri Pilatü adu amala ngü fū Yesu, gü ba, “Bi wü ngü de te wü kpara ne ngbü emala eküte mü ne, mü je nda-mü de? Te mü nga bü tiii de bane?”¹⁴ Fū Yesu anga kaye tiii. Ah lügü ngü fefe na nda-ye kpah de. Fū ngü la aga gbü jia Miri Pilatü 'duwa ba-neh-ene-la.

¹⁵ Ta gbü wü re la, gbü mere sikipi ka *Pasika 'buru, Miri Pilatü ngbü ta ece kpa te gara kpara ka ku biringbö, baka e te wü di enga Yisarayeale ngbü ele.¹⁶ Amba gbü wü sikipi la, gara kpara ta ladü agbü ku kpala, de iri ye Baraba,* te wü kpara wu ngü kaka 'buru kpo,

angü ah ngbü ta emere gü teka tö ka-wü.¹⁷⁻¹⁸ Fū mere bi wü kpara aci, abiti te-wü kpaka Miri Pilatü, teka ayi-tata, de ah ce kpa te kpara biringbö ka ku fū ani. Amba Miri Pilatü wu eyi, gü ba, maguma wü kovo la siti eküte Yesu eyi, fū ewü aza engu, akoro di engagira ni ne, de ni mörö engu asidi. Tekka ngü la, fū Pilatü angbü egiri kaje, de ni küwa Yesu esaka ewü. Fū Pilatü arü amala ngü fū mere bi wü kpara la, gü ba dene, “Wü le, de ni lügü fū wü neh da? Ni ena alügü Baraba? Anga ni ena ace kpa te Yesu, te wü ngbü ei engu, gü ba, *Kurisito ne?”

¹⁹ O Miri Pilatü ngbü tete füh kpökpö teka akolo ngü ka Yesu, fū wara ka atima ngü fefe, gü ba, “Watü ni deyü, ye ceka 'be! Ye mere e ato kpa ye eküte züka kpara la nda-ye de! Angü gbü biti ne, ni roto engu, fū ngü la ato mere cinga fū ni.”

²⁰ Gbü ngü la, fū wü mere *kovo ka wü Yisarayeale akpo da efiti mere bi wü kpara la, da emala ngü fū ewü, teka de wüh yi-ta miri, de ah ce kpa ye te Baraba, de ah mörö Yesu asidi.²¹ Te di bala, fū Miri Pilatü ayi-ta ewü, gü ba, “Wü le de ni ce neh kpa te da?” Wüh gü ba, “Ani le nda-ani Baraba!”²² Fū Miri Pilatü adu ayi-ta wü kpara la, gü ba, “Amba Yesu, te yi ngbü ei engu, gü ba, ah de Miri ka wü Yisarayeale ne, yi le de ma mere de engu baye?” Fū wü kpara la aci 'buru, alügü ngü de mere ri wü kpa tikpi, gü ba dene, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte *rü gbegete!”²³ Fū Miri Pilatü adu ayi-ta ewü, gü ba, “Wü le de ni mörö engu, neh teka ne? Ah mere ne siti ngü ne?” Fū wü kpara la adu akpo da eba rere, afa engu tine ne di ka, gü ba dene, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte rü gbegete!”

²⁴ Te Miri Pilatü wu, gü ba, ni ti amere gara ngü tine de, angü mere bi wü kpara la zoro fi bü ngü la

* **27:16** 27:16 Gara iri Baraba kpah de Yesu.

gömö wü kpekpeke ne, fü engu ayia aza ngu, azürü kpa ye di, gbü jia wü kpara la 'buru. Ffü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Ngüte Yesu, mere e angbü gbü nzö ni de! Angü ah de ngü ka-wü, te wü le eyi amere bala!”²⁵ Te wü kpara la je ngü la bala, fü ewü aci 'buru, amala ngü, gü ba, “Ah le de ngüte komoko la ngbü gbü nzö a, de wü kundu a, fi mere badi.”

²⁶ Ffü Miri Pīlatü ayia ace kpa te Baraba, alügü fü ewü, ba e te ewü le. Ffü ah adu amala ngü fü wü marajümüya, de wüh süma Yesu de juru.† Ffü ewü asüma Yesu de ka. Ffü Miri Pīlatü adu aza Yesu, ato fü wü marajümüya ka-ye, de wüh nü, wüh bere engu eküte rü gbegete.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efala Yesu

Marako 15:16-20; Yüwane 19:1-3

²⁷ Fütanga ngü la, fü wü marajümüya ayia aza Yesu, anü di agbü 'baranga, gbü sü ka Miri Pīlatü, te wüh ngbü eī, gü ba, Peretoriyama ne. Ffü ewü adu aī wü bu wü 'buru, abiti ede Yesu. ²⁸ Ffü ewü akpo da emü Yesu, gü ba, “Baka te engu di de mere miri ne, ah le de ani cu ngüngü na.” Ffü ewü ayia agbi bongo ka Yesu 'buru asidi, adu aza diri ngboro bongo ka-ewü, nzenze baka nda miri la, ato eküküte. ²⁹ Ffü ewü agara bibi gbü ti, ato gbü nzö Yesu, baka *madudu ka wü miri. Ffü ewü ade e baka gbaraka, ato esasaka baka ngbangba ka miri. Ffü ewü akpo angbü ebu nzökuta wü kötö, ba wü kpara te ewü ngbü ecu ngü miri la, gü ba, “Wayi! Mandi fü ye, mere miri ka wü *Yisaraye!” ³⁰ Ffü ewü angbü esü ngüsü gbügbüra na, adu aza ngbangba esasaka la, akpo da emi nzönzö na di. ³¹ Te wü marajümüya la fala Yesu nza tete, fü ewü adu agbi nze bongo ka-wü la eküküte asidi, adu ato bongo kaka-na, alügü tete. Ffü ewü aza engu, anü di teka abere füh rü gbegete.

Dene ngü ka Yesu, te wüh bere füh rü gbegete

Marako 15:21-32; Luka 23:26-43; Yüwane 19:17-27

³² Te wü marajümüya za Yesu tete, teka anü amörö ne, fü ewü anü amaka te-wü de wü gara komoko de iri ye Simüna, te di de kpara ka Kurene. Ffü wü marajümüya azoro engu, ato esa *rü gbegete, te ewü ena abere Yesu fefeh na ne, angü Yesu ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la. ³³ Ffü Simüna abi mere rü la, anü zalü akoro di agbü Gologota, sü te ewü ena amörö Yesu tete na la. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, “Sü ka biki-nzö,” angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete.

³⁴ Ffü wü gara kpara awu cinga Yesu. Ffü ewü aza ngu *vinü, te wüh mere de rü gbü ye, süsü bala, ato fü Yesu, de ah nzö. Amba, te Yesu re vinü la, ah le anzö nda de.

³⁵ Ffü wü marajümüya la aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, abere eküte rü gbegete, gö gö gö! adu ae rü gbegete la tikpi. Ffü ewü aza bongo ka Yesu, akpo da esö gümare teka wü bongo kaka la. ³⁶⁻³⁸ Ffü ewü aza ngü te wüh ba teka Yesu, abere eküte rü gbegete la, to tikpi, te gü ba, “Dene Yesu, Mere Miri ka wü *Yisaraye.” Ffü ewü ayia aza wü mürü zi 'basu, abere ewü eküte wü rü gbegete ka-ewü ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü. Fütanga ngü la, fü ewü adu angbü kötö, da efete Yesu, angü wü kpara kaka ena akoro aküwa engu.

³⁹ Ffü wü gara kpara, te ewü ngbü enü te kaje la, awu Yesu. Ffü ewü angbü egü nzö wü de tadu, da esoko engu, ⁴⁰ gü ba dene, “Ata! Deye deyī, ye gü ta, ga, ‘Ni de mere mürü wazi. Ni ti eyi amürü *Mere Kambü ka Me, adu afa gara gbü silipi ngbee bata!’ Te ye de Ye Me fanü fanü la, de ye küwa te-ye, ye kö kötö!” ⁴¹ Wü mere *kovo ka wü Yisaraye ngbü ta kpah efala

† 27:26 27:26 Juru te wüh süma Yesu di, ah de juru konü de biki gbü ye.

engu, gü ba, ⁴² “Komoko la ngbü ta eküwa wü gara kpara. Ah mere neh baye, te engu ti aküwa te-ye de ne? Te engu ena adi ta de Mere Miri, te Me tima fü ani fanü la, ah le ta de engu küwa te-ye, kö kötö, teka fü ani awu mere wazi kaka, adu ale ngü kaka. ⁴³ Angü ah ngbü ta emala ngü, gü ba, ‘Ni de Ye Me, Me ena aküwa ni.’ Te ah bala la, ah mbi! Ani ena awu ngü la. Te Me ngbü ele ngü kaka fanü la, de ah küwa engu!” ⁴⁴ Fü wü mürü zi de 'basu, ta te wüh bere edede na ne, angbü kphah esoko engu bala.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Marako 15:33-41; Luka 23:44-49; Yüwane 19:28-30

⁴⁵ Fütanga ngü la, ah te enü akoro etü ra, fü sü ayia ati 'duwa mbirri, baka biti la. Fü e la ayiri bala, zalü akoro gbü lö-ra bata ka tamurago.

⁴⁶ Gbü lö-ra engu la, fü Yesu ayia aku gba de mere ri ye kpa tikpi, gü ba dene, “Eli, Eli, lama sabakatani?” Ah baka e te wüh gü ba dene, “Me, Mere Miri ka-ra, mü ce ra kpi kpi ra, neh teka ne?”

⁴⁷ Wü gara kpara, ta te wüh rü gbü sü la, wüh je ngü, te Yesu mala la, mbi mbi nda-wü de. Fü gara ewü afi, gü ba dene, “Ah ngbü dela neh eï *İliya, de ah koro, ah küwa ni?” ⁴⁸ Fü biri kpara esüka ewü, ayia bü kere de woro, anü aza e ba lifa, fö'dö fö'dö bala, agü gbü fi, ato te nzö e baka gbaraka la, ae, ato te komö Yesu, de ah 'bü. ⁴⁹ Fü gara ewü amala ngü fefe, gü ba, “Ye ce la engu ace, ani ceka la. E-wu neh da, anga İliya ena akoro aküwa engu ya?”

⁵⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kphah, aku gba de mere ri ye kpa tikpi. Fü ah ayia ace maguma ye, akpi.

⁵¹ Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na la, fü mere bongo, ta te wüh i, kolo tü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di, baka ngisi ne, ayia

asörö tü ye de tete-ye mbaaa, kü kpa tikpi, ngbüüü kötö! Fü tö ayia ayiki te-ye, fü wü da angbengbe te-wü. Fü ngü la angbü gbü jia wü kpara ba sirimbi. ⁵² Fü wü mbükü ayia aü te-wü. Fü mere bi wü kpara ka Me, ta te ewü kpi ne, fü Me azükü ewü 'buru gbü kpi la. ⁵³ Fütanga ngü te Yesu zükü tete gbü kpi ne, fü wü kpara ka Me, te wüh zükü la, akoro anü arı 'buru agbü Yerüsalema. Fü mere bi wü kpara awu ewü cu de jia wü.

Dela ta ngü te Yesu kpi tete na.

⁵⁴ Mere kpara ka wü marajümüya, de wü marajümüya ka-ye, te ewü ngbü efete Yesu ne, fü ewü awu yiki-tö, bete ra te ünü teka lö-ra bata ne, fü wü ngü la angbü gbü jia ewü baka sirimbi. Fü ewü akpe cürü ka ngü la, gü ba, “Apa! Te ah bala la, komoko ne, ah ka-ye de Ye Me fanü fanü!”

⁵⁵⁻⁵⁶ Bi wü würüse, ta te ewü ngbü efa nga Yesu ne, kphah ladü gbü sü te Yesu kpi tete na la. Wüh de wü *Mariya Egba-Magadala, bete *Mariya ni ye Yakobo ake Yüsa, bete wara Zebedayo, te di de ni ye wü *Yüwane ake *Yakobo, kphah de mere bi wü bu wü, ta te ewü nü koro agbü Yerüsalema de wü Yesu ne. Angü te wü Yesu ngbü ta la da endoro agbü *Galilaya ne, wü würüse la ngbü ta efa nganga na, da ele ta-ngü tete. Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na, wü würüse la ngbü nda-wü kpala, mba canza edere sü, da eceka kpi. Fü ewü awu ngü ka kpi kaka-na la 'buru.

Dene ngü teka kö Yesu

Marako 15:42-47; Luka 23:50-56; Yüwane 19:38-42

⁵⁷ Gara *kpara ka Yesu ta ladü gbü sü la, de iri ye *Yüsefa, kpara ka Arimatayo,‡ te di de mere bi wü e esaka ye. ⁵⁸ Te Yesu kpi tete, fü engu anü kpaka Miri *Pilatü etamurago la, anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, “Mere kpara, ni le ayi-ta ye de gara ngü biringbö. Te ah ti gbü jia ye la,

‡ 27:57 27:57 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete.

ni ele de ye to kö Yesu fü ni, ni ti." FÜ Miri Pīlatü ayia ale de wüh to kö Yesu fefe, de ah nü di, ah ti.

⁵⁹ FÜ wü Yüsefa ayia anü, aza kö Yesu eküte rü gbegete asidi, anü di, agaga de züka bu bongo, te engu se toto. ⁶⁰ FÜ ewü aza kö Yesu, anü di, ati gbü to mbükü, ta te engu jī fü ye gbü da, angü gele ka wü *Yīsarayeले ta bala. FÜ ewü awara gara mere siti ngbü rükü da, ao emö mbükü la, ani di. FÜ ewü adu anü sü ka-wü.

⁶¹ FÜ *Mariya Egba-Magadala ake kiri ye, *Mariya ni ye wü Yüsa ne, fü ewü angbü ka-wü mba canza kötö, da eceka kpi mbiii to kpaka mbükü la. FÜ ewü awu sü te ewü ti Yesu tete na ne.

Dela ngü ta te wüh ti Yesu tete na.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efete mbükü Yesu

⁶² Baka egambi la, te di de *sīkpi ka Me ka wü *Yīsarayeले ne, fü wü *mere kovo ka wü Yīsarayeले, de wü *Farusi ayia abiti te-wü 'buru, anü akoro kpaka Miri *Pīlatü. ⁶³ FÜ ewü amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, ani ngbü efi nga gara ngü, ta te mürü wu la ngbü emala, o engu di ta la ladü de jia ye ne. Angü ah ngbü ta emala, gü ba, 'Te ni ena kpi la, gbü *ebabata sīkpi, ni ena adu azükü.' ⁶⁴ Te di bala, ani ngbü efi, gü ba, ah ena adi mbi, te ye ena atima wü marajümüya, teka anü aceka kpi fütanga mbümbükü la mbi mbi mbi, zalü akoro di gbü ebabata sīkpi la. Angü wü kpara kaka-na ena adu akoro, azi kökö na, atafa di. FÜ ewü adu afü ngü, angbü esu wu fü wü kpara, gü ba, 'Yesu, mere kpara ka-ani, zükü ka-ye eyi gbü kpi!' Te di bala, mene wu, de te wüh ena adu asu sidi ne, ah ena afa gigena na ne tīne ka!" ⁶⁵ FÜ Miri Pīlatü alügü ngü fü ewü, agü ba, "Wayi, ah mbi, yi za wü marajümüya la, yi nü de ewü o kpala, teka de wüh ceka kpi fütanga mbümbükü la. De yi mere ngü la ba e te yi le."

⁶⁶ FÜ wü mere kpara la ayia de wü marajümüya la, anü kpa füh mbükü Yesu, adete dere mbükü la gö gö gö! FÜ ewü amala ngü fü wü marajümüya la, de wüh ngbü kpala, adi efete mö mbükü la kpekpeke, angü wüh ena azi kö Yesu.

28

Dene ngü ka Yesu te zükü gbü kpi Marako 16:1-10; Luka 24:1-12; Yüwane 20:1-10

¹ Gügü kpurutokokpi, gbü sīkpi ka biri ka wü *Yīsarayeले, te di de sīkpi ka Me ka-nih ne, fü *Mariya Egba-Magadala ayia ake gara kiri ye, *Mariya ne, anü teka aceka mbükü Yesu. ²⁻⁴ Baka te wü würüse la yia ngbü enü tete, fü yiki-tö ayia amere te-ye kpa füh mbükü Yesu kpala. FÜ wü marajümüya, ta te ewü ngbü eceka kpi fütanga mbükü Yesu ne, ayia awu *malayika ka Me. FÜ ewü akpo angbü eyi ayi de mere cürü. FÜ ewü atiti 'buru kötö, angbü baka wü kövö la. FÜ malayika la ayia anzi mere da de emö mbükü la asidi.

Te wü würüse la nü koro kpa füh mbükü kpala, fü ewü aceka kpi bane, gbo! te malayika ka Me, te ngbü ka-ye ga füh mere da, ta te wüh o emö mbükü ne! Gbügbüra na ngbü eci aci lelele bala! Bongo kaka vi kpah avi kpilili! ⁵ FÜ malayika la arü amala ngü fü wü würüse la, gü ba, "Yi kpe cürü de! Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri Yesu, ta te wüh bere engu füh rü gbegete ne. ⁶ Engu sene nda ma, angü ah zükü ka-ye gbü kpi eyi, baka ta te engu mala fü yi ne. Yi ceka la sanga, ta te ewü o kökö gbügbü na ne. Ah eyi kükürü! ⁷ Te di bala, yi nü enü kere kere, yi mala nganga na fü wü kpara kaka, gü ba dene, 'Yesu zükü eyi! Ah tafa ka-ye eyi kpa engagira nü agbü *Galilaya. Wü nü enü, wü ena amaka engu kpala!' Dela ngü te ma le amala fü yi, ah dela."

8 Te wü wūrüse la je ngü gömō malayika bala, fū ewü ayia kpa fūh mbükü la 'duwa kere, de mere cürü te wü, kpah de mere tadu emaguma wü teka ngü la. Fū ewü anü de woro, teka amala nga ngü la fū du wü *kpara ka Yesu la.

9 O wüh ngbü la bü enü tete, fū ewü aceka kpī, gbo! te Yesu, te rü te kaje. Fū ah agü mandī fū ewü, gü ba, "Me di de yi!" Fū wü wūrüse la akoro kpakaka na, atī, abu nzökuta wü kötō, azoro lölō na, da ecu ngüngü na. 10 Fū Yesu amala ngü fū ewü, gü ba. "Yi kpe cürü de! Yi nü enü, yi mala fū wü di engā wūna, de wüh nü agbü Galilaya, angü wüh ena amaka ra kpala." Fū wü wūrüse la ayia anü amala ngü la, ba e te Yesu mala fū ewü la.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efete mbükü Yesu

11 Amba, o wü wūrüse la nü koro kpa fūh mbükü Yesu la de, fū wü marajümüya, ta te ewü ngbü eceka kpī fütanga mbükü Yesu ne, fū wazi ewü ayia adu akoro. Fū ewü ayia sela 'duwa, anü akoro agbü Yerüsalema, amala nga wü ngü, de te ngbü mere te-ye kpa fūh mbükü Yesu ne, 'buru fū wü mere *kovo ka wü Yisaraye, gü ba dene, "O ani ngbü efete mbükü, fū yikitō ayia amere te-ye. Fū *malayika ka Me akoro, anzi mere da de emō mbükü la asidi. Titine kö Yesu gbü mbükü la nda ma!"

12 Fū wü mere kovo la ayia aī wü gara wü bu wü, abiti, teka aro mö de ewü, agiri mani, te ani ena amere teka ngü la. Fū ewü afi nga gara mani, amaka. Fū ewü ayia aza mere bi jiasē, ato fū wü marajümüya la, 13 amala ngü fū ewü kpekpeke, gü ba, "Ah le fū yi amala ngü la fū wü kpara, gü ba, 'Wü *kpara ka Yesu koro gbü biti ne, o ani ngbü era ara, azi kökö na, anü sü di.'

14 Te di bala, yi mere e akpe cürü de. Angü a wu eyi, gü ba, te Miri *Pilatü je, gü ba, wüh zi kö Yesu eyi, o yi ngbü era ara la, ah ena azinga, fū

ah ato kuru te yi. Amba, ngü ma, a ena anü, agu mamaguma me-a."

15 Fū wü marajümüya la aje riri ka wü mere kovo la, aza jiasē la. Fū ewü akpo da esu wu la fū wü kpara, gü ba, "Wü kpara ka Yesu koro zi kö Yesu eyi." Fū ngü la awü, abaya esüka wü di engā *Yisaraye 'buru, zalü akoro di enatikine dene.

Dene ngü te Yesu gü tamu ye di fū wü kpara ka-ye

Marako 16:14-18; Luka 24:36-39; Yüwane 20:19-23; Mürü Tima 1:6-8

16 Fütanga ngü la, fū du wü *kpara ka Yesu, nzükpa de fūh ye biri ne, ayia anü agbü *Galilaya. Fū ewü anü alī kpa fūh gūmba, ta te Yesu mala nganga na fū ewü ne. 17 Fū ewü akoro amaka Yesu kpala. Baka te ewü wu Yesu, fū ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fū ewü abu nzökuta wü kötō, agbo nga iri na. Amba maguma gara ewü fi bü 'basu 'basu, angü ngü la ngbü gbü jia ewü baka sirimbi.

18 Gbü gara sīkpī, fū Yesu akoro kpah, amala ngü fū ewü, gü ba, "Wüba Me to mere wazi eyi fere, mene wazi agbü kpī, de mene fūh kotō ne 'buru esaka ra. 19 Te di bala, yi baya, yi nü te nga sü fūh kotō ne 'buru, de yi mala ngari ra fū nguwa wü kpara 'buru nde. Te wüh le ngü ka-ra eyi la, de yi to *babatiza fū ewü te iri Wüba Me, de iri ra Ye Me, kpah de iri *Nzila Wazi Me. 20 Yi mala nga wü riri, ta te ma mala fū yi ne, 'buru fū ewü, de wüh di emere kpah bala. Ah le fū yi awu awu, gü ba, gbü wü sīkpī 'buru, ma ena angbü de wü yi tundu, zalü akoro di gbü *adu sīkpī, te ma ena adu akoro tete fūh kotō ne."

Dela ngü ta te Miri Yesu mala fū wü kpara ka-ye, te engu zükü tete gbü kpī.

Dene ngü ta te Marako ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne ena adi de Marako, te di de mürü ye Baranaba ne (Kolosayi 4:5). Ah ngbü ta kpah endoro de wü Pawülü ake Baranaba, teka mba wü laki cükü'daye (Mürü Tima 12:25; 13:5). İri ni ye na de *Mariya. Gba wü ta agbü Yerüsalema, gbü sü te mere bi wü *kpara ka Yesu ngbü ta ebiti te-wü tete na ne (Mürü Tima 12:12).

Fütanga ngü la, fü Marako adu akoro tine kpara, te ngbü ele ta-ngü te Petero, gbü tima ka Yesu (1 Petero 5:13). Gbü wü laki ta te Yesu ngbü endoro tete na, da emala ngari Me ne, Marako ka-ye ta la jaji, ah ndoro de wü Yesu fa sü de. Te di bala, wüh gü ba, mere bi wü ngü te Marako ba teka Yesu ne, ah je wü ngü la gömö Petero.

Marako ba wü ngü ne, o engu di ka-ye ta agbü *Rüma. Ah ba ngü ne fü wü kpara ka Rüma, te ewü di de wü di engu *Yisarayeles nda-wü de ne. Dela si-ngü te engu le amala mere bi ngü, ta te wü *mürü dofo mala teka Yesu ne, nda de ne. Ah mala kpah wü gara si-ngü teka gele ka wü di engu Yisarayeles, angü wü Rüma wu si-ngü teka gele la nda-wü de.

Marako gü ba, "Yesu de Ye Me (Sapita 1:1), ah kpah de *Ye Kpara ka Kpi, te engu koro füh kotö ne, fü ah ato te-ye akpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, teka de wüh maka *küküwa ka badi (Sapita 10:45)." Marako mala mere bi ngü, ta te Yesu ngbü ri wü kpara di ne, 'buru nda de. Amba Marako ngbü sere ngü teka Yesu, gü ba, "Yesu ka-ye de mere mürü wazi, te ngbü mere bi wü talara ngü, baka te engu ngbü küwa wü mürü keke.

Ah ngbü liki kpah *siti wü di engu me guvu wü gara kpara. Engu ngbü boro kpah siti ngü ka wü kpara."

Marako ba ngü ne ta gbü ngü *Giriki. Mene köcökpa ta te Marako ba zu me-ye ne, titine ah esaka nih nda ma. Mene köcökpa te di esaka nih ne, ah ka-ye bü mene ewü, ta te wü gara kpara ba, te nga wü ngü ta te Marako ba ne. Ah ge baka te adu ngü ta te Marako ba, teka züzükü ka Yesu gbü kpi ne, dürü ka-ye eyi. Angü ngü la nü rü bü etungba gbü sapita 16:8. Sidi nga ngü la, ah baka te gara kpara du ba ngü teka züzükü ka Yesu ne me-ye, füh du ngü ka Marako la (Sapita 16:9-20). Wü kpara te ewü giri ngü gbü *Ngari Me fa sü ne, gü ba, wü ngü de gbü Sapita 16:9-20 ne, Marako ba me-ye nda de. Amba wü ngü de te gara wü kpara la ba ne, ah ka-ye de zu ngü, angü ah ti kpini de wü ngü te wü Matayo ake Luka ba ne. Te di bala ne, wü ngü la ena angbü ka-wü da wü bala.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Marako, wüh dene.

Sapita 1:1-13 Makpo ngü teka ngü ka Yesu,

Sapita 1:14-9:50 Wü ngü ta te Yesu mere agbü Galilaya,

Sapita 10:1-52 Wü ngü ta te Yesu mere, o engu yia tete agbü Galilaya,

da enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 11:1-15:47 Adu ngü ka Yesu, bete ngü ka kpi kaka-na

Sapita 16:1-8 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi

Sapita 16:9-20 Adu ngü, te wüh ba füh ngü te Marako ba ne

¹ Dene züka tofo ngü ka Me teka Yesu *Kurisito, te di de Ye Me.

Matayo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yüwane 1:26-28

² Ngü la kpo ba e ta te wü Yisaya, ba gbü *Ngari Me ta gügü, o wü bi Yesu la de, gü ba, "Me mala ngü fü Ye ye, gü ba, 'Ni ena atima mürü

* 1:2 1:2 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malaki 3:1.

tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü ye.' "3 *Mürü dofo Yisaya gü ba, "Gara kpara ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba dene, 'Mere Miri, te ena aküwa ani ne, ah te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe! Wü ni wü cudu, wü o kpini, teka fü engu anü tete na.' "†

4 Mürü tima engu la, ah de *Yüwane Mürü Babatiza. Fü engu akoro fütanga mere bi wü re, angbü kpa etü gü, da emala ngari Me fü wü kpara kpala. Fü mere bi wü kpara angbü ekoro kpakaka na, adi eje ngari Me gögömö na. Fü ah angbü emala ngü fü ewü, gü ba dene, "Wü ce *siti ngü ka-wü 'buru asidi, wü fü maguma wü, teka fü wü aza *babatiza, fü Me aboro siti ngü ka-wü 'buru." Dela ngü ta te Yüwane mala fü wü kpara la, te engu ngbü eto babatiza fü ewü. 5 Fü mere bi wü kpara ayia anü kpakaka na, teka aje ngari Me gögömö na. Wü gara ewü koro agbü Yerüsalema, de wü gara nga nzö köti ka *Yudaya 'buru. Te wü kpara la je ngü ka Me gömö Yüwane de bala, fü maguma ewü ayia agürü. Fü ewü akpo da emala nga wü siti ngü ka-wü fü Me de cinga. Fü Yüwane angbü eto babatiza fü ewü gbü ngu Yürüdene.

6 Yüwane ngbü ta eto bongo kaje te ewü gbü gbü su nü de iri ye kamele, sisiti gbulukusu bane. Fü ah ngbü ei ku konü etadu ye. Zü-e kaka-na ta nda bü mbira te di baka eci, bete wü, te engu ngbü emaka agbü gü la.

7 Fü Yüwane amala ngü ka Me fü wü kpara, gü ba dene, "Me tima gara kpara eyi, te ena akoro ari yi sidi nga ra, wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka, te ena areke kaje fefe. Ma be teka tima la nda-ra de, angü engu meye de mere kpara fere. 8 Nda-ra, ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu

kükürü. Amba nda-ka, ah ena ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, teka fü yi angbü emere ngü ka Me ereke areke."

Dene ngü ka babatiza ka Yesu

Matayo 3:13-17; 4:1-17; Luka 3:21-23; 4:1-15

9 Baka ta te Yüwane ngbü emala ngari Me kpa etü gü ne, Yesu ngbü ka-ye gbü gara köti de iri ye Nazareta.‡ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü kpaka Yüwane kpa etü gü la. Fü Yüwane ayia ato *babatiza fefe gbü ngu Yürüdene. 10 Te engu to babatiza nza tete, fü Yesu ayia akoro kpa fuh gümba. Ah te eceka kpi de, gbo! te kpi te ü te-ye. Fü *Nzila Wazi Me akoro kpa gbü kpi baka mö, arü gbü nzö Yesu. 11 Fü ri Me awü kpa gbü kpi la, gü ba dene, "Mü zu de Ye ra, te maguma ra ngbü tete. Ngü ka-mü reke gbü jia ra 'duwa ba-nehene-la."

12 Fütanga ngü la, fü Nzila Wazi Me aza Yesu, anü di kpa etü gü, 13 kpa gbü sü ka siti wü nü. Fü ah ara kpala sikipi teke 'basu. Fü *Satana akoro afiti Yesu kpala ma. Fü wü *malayika ka Me angbü ta ele ta-ngü te Yesu kpala.

14 Fütanga ngü la, fü ewü azoro Yüwane, anü di agü agbü ku. Te Yesu je ngü la, fü ah ayia ace sü la, adu ka-ye agbü *Galilaya. Fü ah angbü endoro da emala ngari Me fü wü kpara kpala, 15 gü ba dene, "Mere sikipi koro eyi gbamari. Miri te Me tima teka aküwa wü ne, koro eyi. Te di bala, wü ce *siti ngü ka-wü, de wü le to ngü ka Me de maguma wü biringbö."

Dene ngü ka gina wü kpara ta te Yesu i ewü

Matayo 4:18-22

16 Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro era mere ngu de iri ye *Galilaya. Fü engu akoro amaka wü gara komoko 'basu, te ewü ngbü egü yimba ka-wü gbü ngu teka

† 1:3 1:3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3. ‡ 1:9 1:9 Nazareta ka-ye gbü nga nzö köti ka Galilaya.

azoro si, angü ah de tima ka-ewü. Ah de Simüna Petero ake engä ni ye, de iri ye Anderiya. ¹⁷ Fü Yesu arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi nü kpakine, yi lala gbü nga ra. Ma ena ao yi, teka angbü efü wü kpara, de wüh le ngü ka Me, da tima ka si te yi ngbü emere ne.” ¹⁸ Te wüh je ngü la, fü ewü ayia kere, ace tima ka si ka-wü la, te ewü ngbü emere la, adu alala gbü nga Yesu.

¹⁹ Fü wü Yesu ayia sela, anü kpa engagira nü mba cükü'daye. Fü ewü anü amaka wü gara wü kpara 'basu. Ah de wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo. Wüh ngbü ka-wü gbü *zabu, da ekpokpo jia yimba ka-wü. ²⁰ Fü Yesu ayia aï ewü kpah bala. Fü ewü ayia ace wö wü, Zebedayo, agbü zabu kpala, de wü kpara ka tima ka-ye. Fü ewü ayia anü alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka Yesu de wü siti wü di engä me

Luka 4:31-37

²¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia anü akoro agbü Kaparanama. Fü *sikpi ka Me amaka ewü kpala. Fü ewü ayia anü ari kpa *esambü ka biti-te. Fü Yesu akpo da eri wü kpara kpala. ²² Fü riri kaka-na la ayia aga gbü jia wü kpara la afa sü. Wüh gü ba, “Riri ka komoko ne ka-ye kikipi ye. Angü ah ngbü emala mere kpeke ngü, baka kpara te Me tima engu me-ye. Wü kpara ka-ani, te ewü ngbü eri ani de sene ne, wüh ri ani bala nda-wü de.”

²³ Gara komoko ta ladü kpa esambü ka biti-te la, de *siti wü di engä me guvu ye. Fü komoko la ayia akpo da eba rere kpa tikpi, gü ba, ²⁴ “Yesu\$ deyï, tima ka-ani gbü ngü ka-ye nda ma. Ye koro sene teka ne? Tekä amörö ani asidi? Ani wu ye kpo. Ye de züka kpara te Me tima ye me-ye füh kotö ne.” ²⁵ Fü Yesu ayia amala ngü fü siti wü di engä me la, gü ba dene, “Yi nga anga, de yi koro guvu komoko la asidi!” ²⁶ Fü

siti wü di engä me la ayia agbü rü komoko la, agbo kötö, da eba rere. Fü ewü ayia ace komoko la, akpe, atafa ka-wü.

²⁷ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu liki siti wü di engä me di, guvu gara komoko asidi. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru, baka mere ngü cucu. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Apa! De bane ne ngü ne? Amba riri ka Yesu ne, ah ka-ye de kpeke riri fanü fanü. Angü ah ngbü eto riri fü siti wü di engä me, fü ewü angbü eje ngü kaka!” ²⁸ Tekä ngü la, fü iri Yesu ayia awü gbü nga nzö wü sü ka *Galilaya 'buru.

Dene ngü ka Yesu te küwa mere bi wü mürü keke

Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace *kambü ka biti-te. Fü ewü anü de wü *Yakobo ake *Yüwane, kpa gba wü Simüna Petero ake Anderiya. ³⁰ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka wü giri ye Simüna, würüse, te keke ngbü emere engu efa sü, te ra ngbü kötö. Küküte 'buru wütü awütü. Fü ewü amala nga würüse la fü Yesu. ³¹ Fü Yesu ayia anü akoro kpaka würüse la, azoro kpakpa na, ae engu tikpi. Fü soko würüse la ayia alofo. Fü würüse la ayia anü amere kümü, ato fü ewü.

³² Etamurago la, te ra ti tete na, fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke ka-wü, bete wü kpara te *siti wü di engä me ngbü emere ewü ne, akoro de ewü kpaka Yesu. ³³ Fü wü kpara gbü sü la aci abiti te-wü gbe gbe gbe kpa emöngiti ka kambü te Yesu di gbügbü na. ³⁴ Fü Yesu ayia aküwa mere bi wü kpara de wü keke eküte wü la 'buru. Fü ah aliki *siti wü di engä me guvu gara ewü asidi. Fü siti wü di engä me la angbü eku gba. Fü Yesu ayia atiri ewü. Kükürü de, angü wüh wu ta eyi, gü ba, Yesu ka-ye de kpara te Me tima engu me-ye füh kotö ne.

§ 1:24 1:24 Komoko la gü ba, “Yesu de kpara ka Nazareta.”

Dene ngü ka Yesu, te ndoro da eto ngari Me,

gbü wü sü ka Galilaya

Luka 4:42-44

³⁵ Gügü emözekpī, o sü lofo la de, fü Yesu ayia kpikpi ye, ace Kaparanama, anü akoro kpa gbü gara sü, kpa gbü gü, teka aku gba fü Me. ³⁶ Te wü Simüna Petero zükü tete, Yesu nda ma! Fü ewü ayia anü agiri engu. ³⁷ Fü ewü anü amaka Yesu agbü gü kpala, amala ngü fefe, gü ba dene, "Mere kpara deyī, ani du edu kpa eköti, angü wü kpara 'buru ngbü egiri ye, teka de ye küwa ani." ³⁸ Yesu gü ba, "Ani nü la kpa gbü gara sü, teka fü ni amala ngari Me fü mene wü kpara de kpala. Angü dela tima ka-ni, te Me tima ni tüngüngü."

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu akpo da endoro gbü wü köti ka *Galilaya 'buru nde, da eri wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka bitite ka-ewü, kpah da eliki *siti wü di engu me guvu wü gara kpara, te ngbü emere ewü ne, asidi.

Dene ngü te Yesu küwa gara mürü jia kö di

Matayo 8:2-4; Luka 5:12-16

⁴⁰ Gbü gara ra, fü gara komoko ayia akoro kpaka Yesu, de *jiakö te ye. Fü komoko la abu nzökuta ye kötö, anda'ba te-ye, gü ba, "Ni wu eyi, gü ba, ye de mere mürü wazi fa sü. Te ah 'be gbü jia ye la, de ye reke la mba küte ni ne." ⁴¹ Fü ngü komoko la ake te Yesu afa sü. Fü ah ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, "Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke." ⁴² Fü jia kö ayia agürü eküte komoko la asidi. Fü küküte adu akoro te nga ye. ⁴³ Fü Yesu amala ngü fü komoko la kpekpeke, ⁴⁴ gü ba, "De-ye deyī, ye mere e amala nga ngü la fü wü gara kpara de. Ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fü Me teka ngü la.

Teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü."* ⁴⁵ Amba ngü te Yesu mala fü komoko la, ah je nda de. Fü ah ayia anü, akpo da emala nga ngü la fü wü kpara bü faaa. Fü nga ngü la awü, abaya gbü wü sü 'buru. Teka ngü la, da Yesu te engu ena angbü agbü mere köti ngbaangba gbü jia wü kpara ne tine ma. Fü ah angbü ka-ye ewo te-ye agbü gü. Te wüh je nga Yesu bala, fü mere bi wü kpara ayia te nga nzö wü köti 'buru, angbü egoro kpakaka na agbü gü la.

2

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko te küküte kpi akpi 'buru

Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26

¹ Gbü gara sikipi, fü wü Yesu ayia adu kpa eköti, agbü Kaparanama. Te wü kpara je nganga na, gü ba, Yesu du koro eyi kpa eköti ne, ² fü mere bi wü kpara aci akoro abiti te-wü gbe, kpa esambü te Yesu ngbü gbügbü na ne. Fü sü ani kpa esambü 'buru yere. Fü gara wü kpara angbü nda-wü kpa etanü, ede möngiti. Fü Yesu angbü emala to ngari Me fü ewü.

³ Baka te Yesu ngbü la emala to ngari Me fü wü kpara la, fü ewü ayia akoro de gara komoko, te küküte kpi akpi 'buru. Wü kpara te ewü bi engu, wüh baka wü kpara bala. Fü ewü abi engu füh ka'da, de ani koro di kpaka Yesu, de ah küwa engu. ⁴ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te ewü ni sü emöngiti 'buru yere. Da ewü, te ewü ena ari kpa esambü de mürü keke la, akoro di kpaka Yesu ne, nda ma. Te di bala, fü ewü ayia ari kpa tikpi, enzö kambü, afuru nzö kambü la mbiii te sü, te Yesu ngbü ero mö tete na ne. Fü ewü ai ku te ka'da ka mürü keke la, abi engu di, ato te görö te ewü furu la ferrre, ao kötö engagira Yesu.

* **1:44** 1:44 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah awu, gü ba, wü kpara la to maguma wü eyi fü ni fanü fanü. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü ah ayia amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, “Enga ra, *siti ngü ka-mü ta te mü mere gbü jia Me ne, ma za gbü nzö mü eyi asidi.”

⁶ Gara wü *mürü riri ta kpah ladü kpala. Te wüh je ngü te Yesu mala fü komoko la bala, fü ewü angbü efi nga ngü emaguma wü, ⁷ gü ba dene, “Dene ne töndö ngü ne? Yesu yia efü te-ye ba Me? Angü kpara füh kotö ne, te ti aza siti ngü gbü nzö wü kpara, ah ngbürü ladü? Ah nda ma! 'Duwa Me te ngbü eza siti ngü ka wü kpara me-ye.”

⁸ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi. Fü ah ayia ayi-ta ewü, gü ba dene, “Yi ngbü efi nga ngü la emaguma yi bala, neh teka ne? ⁹⁻¹⁰ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü di asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ma mala töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine.” Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, ¹¹ “De-ye deyü, ye yia eyia, ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti.” ¹² Fü mürü keke la ayia 'duwa cukuru, gbü jia wü kpara 'buru, arü atikpi. Fü ah aza darara ka-ye, ayia ago di agba ye.

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu küwa komoko, te küküte na kpi akpi ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa 'duwa sü. Fü ewü aci 'buru, agbo nga iri Me, gü ba, “Ani wu ngü de bala gügü la de!”

¹³ Fü wü Yesu ayia anü andoro kpa era mere ngu. Fü mere bi wü kpara angbü ekoro kpakaka na la, teka aje ngü gögömö na. Fü Yesu angbü eri ewü de to ngari Me kpala.

Dene ngü ka Levi, te Yesu i engu Matayo 9:9-13; Luka 5:27-32

¹⁴ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro. Fü ah amaka gara komoko

de iri ye *Levi Matayo, ye Alofaya, te ngbü ka-ye ero *jiase ka wü e esaka wü kpara, adi eto fü Miri ka wü Rüma. Fü Yesu arü amala ngü fü Levi, gü ba dene, “Levi deyü, mü yia eyia, mü lala gbü nga ra.” Fü Levi ayia ace tima ka-ye la, alala gbü nga Yesu.

¹⁵ Fütanga ngü la, fü Levi ayia ai wü Yesu de wü kpara ka-ye agba ye. Fü ah ai kpah mere bi wü bu ye, de te ewü ngbü ero jiase de ewü ne, abe kpah te gara wü kpara, te wü *mürü riri gü ba, wüh de siti wü kpara ne. Fü wü kpara la akoro 'buru, angbü ezü e tundu de wü Yesu kpala. Angü wü kpara la ngbü ta 'buru efa nga Yesu.

¹⁶ Wü gara mürü riri ta ladü, te ewü ei ewü, gü ba, wü *Farusi. Wü Farusi la, wüh de wü kpara te ewü le adi emere gele ka-wü mbi mbi mbi. Fü wü Farusi aje ngü, gü ba, “Yesu ngbü ezü e de wü siti wü kpara.” Fü ewü ayia akoro amaka wü *kpara ka Yesu, ayi-ta ewü, gü ba, “Ah mere baye, te Yesu ngbü ezü e de wü siti wü kpara ne?” ¹⁷ Te Yesu je ngü te ewü mala la, fü ah amala ngü, gü ba dene, “Te keke te mü ma la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa? Mü ti anü de. 'Duwa te mü de keke te mü la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. Ngü ka-ra kpah bala. Angü ma koro füh kotö ne, neh teka wü da? Tek a küwa züka wü kpara? Ah bala de. Ma koro teka aküwa siti wü kpara, de wüh ce *siti ngü ka-wü asidi.”

Dene ngü ta te ewü yi-ta Yesu di, teka to riri kaka Matayo 9:14-17; Luka 5:33-38

¹⁸ Gbü wü gara sikpi, wü *Farusi zü e de. Wüh ngbü *e'bi te-wü, teka adi eku gba fü Me. Wü kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza ngbü emere kpah bala. Gbü ngü la, fü wü kpara ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba dene, “De-ye deyü, wü kpara ka Yüwane, de wü Farusi 'buru, wüh zü e enatikine de, teka aku gba fü Me. Anga ah mere baye,

te nda-ye wü kpara ne, ngbü nda-wü ezü e ne? Wüh fi nga gele ka-ani mbi mbi mbi nda-wü de?"
 19 Fü Yesu ayia alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, "Te wü ngba nü agbü karama la,* wüh ti azü e de? Wüh ti eyi azü e, angü mürü karama la ladü tundu de ewü.
 20 Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü."

21 Fü Yesu adu amala gara wü mani fü ewü, teka to riri ka Me, te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba dene, "Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo, teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. 22 Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, angü fi ka-mü la ena asiti siti. Kpah bala, te mü ngbü ele to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de."

Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me

Matayo 12:1-8; Luka 6:1-5

23 Gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü yi ka ndo. Te wüh ngbü enü tete, fü wü *kpara ka Yesu la akpo da esösörö fi ndo, da etitiri koko na, ezü ka tala.

24 Fü wü gara *Farusi awu ngü la bala. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, angü wüh ngbü efi, gü ba, "Masörö fi ndo la, ah de tima." Angü *Riri ta te Müse to fü wü *Yisaraye ne, gü ba, "Wüh mere e adi emere tima gbü sikipi ka Me 'buru 'buru de." Fü wü Farusi la akoro amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "De-ye deyü, wü kpara ka-ye ne, ngbü emere

tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Ngü la siti gbü jia Me fa sü!"

25 Yesu gü ba dene, "De-wü deyü, wü tanga *Ngari Me nda-wü neh de? Ngü ta te wüh ba teka *Mere Miri Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, fü tala ayia amere wü Davidi, de wü kpara gbü nga ye. 26 Fü Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Fü Davidi azü, ato kpah fü wü kpara gbü nga ye 'buru. Wüh mala ta eyi fefe, gü ba, 'Ye ngbü esiti gele?' Wüh mala bala de! Amba gbü *Riri ta te Müse to fü wü mürü gele ne, ambata la, ah teka wü kükürü kpara fa fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü. Dela ngü ta te Davidi mere, ta gügü, o Abiyatara di de mere kpara fuh kpökpö ka wü mürü gele."†

27 Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Me o wü kpara fuh kotö ne, neh teka ne? Tekamere gele ka sikipi ka-ye? Ah bala de. Me o sikipi ka-ye teka fü wü kpara adi efe te-wü gbügbü na. 28 De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la di ka. Ma de mürü *sikipi ka Me la me-ra. Ma ngbü kpah eto to *riri ka Me fü wü kpara ka-ra me-ra."

3

Dene ngü ka komoko te Yesu reke kpakpa na gbü sikipi ka Me

Matayo 12:9-14; Luka 6:6-11

1 Gbü gara *sikipi ka Me, fü Yesu anü ari kpa *esambü ka biti-te. Gara komoko ta ladü kpala te kpakpa na ze aze. 2 Wü gara *Farusi ta kpah ladü kpala. Fü ewü angbü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka tete, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Fü ewü angbü eceka Yesu, da efete engu kpekpeke,

* 2:19 2:19 Dene karama te wüh mere teka ase würüse. † 2:26 2:26 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6.

anga engu ena aküwa komoko la gbü sikipi ka Me ya? Angü wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, maküwa kpara, ah de tima. ³ Fü Yesu ayia ai komoko te kpakpa na ze aze la, gü ba dene, "De-ye deyì, ye koro la kpa engagira nü akine." Fü komoko la ayia akoro. ⁴ Fü Yesu ayi-ta wü Farusi la, gü ba dene, "Gbü jia yi, ah le fü kpara amere ne ngü ne, gbü sikipi ka Me? Wüh di emere züka ngü? Anga *siti ngü reke me-ye? Ah le de nih küwa kpara? Anga ah le de nih ce kpara fü kpi? *Riri ka Me, te *Müse mala fü nih ne, gü neh fe?" Fü ewü anga ka-wü ti. Wüh le ngü nda-wü de. ⁵ Fü Yesu ayia aceka kpi füh ewü ngberrre 'buru. Fü mamaguma ayia asiti teka ngü ka-ewü la, angü nzö ewü kpekpeke. Fü ah adu arü amala ngü fü komoko la, gü ba dene, "Mü gbere kpa mü egbere." Fü komoko ayia agbere kpa ye. Fü kpakpa na ayia areke, adu zürrü te nga ye.

⁶ Te wü Farusi wu ngü la, fü ngü la ake te ewü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sikipi ka Me. Fü ewü ayia akoro kpa etanü, anü abiti te-wü de wü kovo ka Miri Anitipa *Erode. Fü ewü akpo da egiri kaje, te ani ena amörö Yesu tete na.

Dene ngü ka Yesu, de mere bi wü kpara, ede mere ngu

⁷⁻⁸ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü andoro kpa era mere ngu. Fü mere bi wü kpara ayia rurru! anü afa nganga na, angü wüh je nga wü mere kpeke ngü, te engu ngbü emere ne. Wü kpara la koro te nga mere bi wü sü. Gara ewü koro agbü nga nzö köti ka wü *Galilaya. Gara ewü koro nengete, agbü Yerüsalema, de wü gara nga nzö köti ka *Yudaya. Gara ewü koro gbü nga nzö köti ka wü Edomaya, gara gbü nga nzö köti kpa etangu Yürüdene, gara agbü

wü mere köti de iri wü Tera bete Sidona de wü sü ede ewü.

⁹ Te Yesu wu mere bi wü kpara la, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Wü nü la enü, wü koro de *zabu, de ni li gbügbü, angü wü kpara ne ena adere ni."

¹⁰ Yesu mala ngü la bala kükürü de, angü mere bi wü mürü keke koro eyi sela. Fü ewü angbü egbene sü agbene, gü ba dene, "Wayi, ah le de ani zoro küte Yesu, teka fü ani aküwa." Angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu ngbü eyi eküwa mere bi wü kpara. ¹¹ Gara wü kpara te *siti wü di engu me ngbü emere ewü, te ewü wu Yesu tete, fü ewü ati kötö, aba rere, gü ba, "Yesu, mü de Ye Me." ¹² Fü Yesu amala ngü fü siti wü di engu me la kpekpeke, gü ba, "Wü mere e agü tamu ni de."

Dela ngü ta te Yesu küwa mere bi wü kpara tete.

Dene ngü ka wü kpara nzükpa de füh ye 'basu, te Yesu fe ewü

Matayo 10:1-4; Luka 6:12-16

¹³ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia anü kpa enzö mere rüvü. Fü ah ayia ai wü *kpara ka-ye la kpaka ye kpala. ¹⁴ Fü ah ayia afe süka ewü nzükpa de füh ye 'basu, ao ewü, wü *mürü tima ka-ye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ma fe yi teka fü nih angbü endoro de nih ma. Te gara, ma ena atima yi, teka fü yi adi emala ngari ra fü wü kpara. ¹⁵ Ma ena ato wazi fü yi teka fü yi adi eliki *siti wü di engu me di."

¹⁶ Dene iri wü kpara te Yesu fe ewü ne. Simüna, te Yesu gü gara iri tete na, gü ba, Petero,*

¹⁷ wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo, te Yesu gü iri te ewü, gü ba, wü Büwanerage, gü ba, wüh baka mügbara. ¹⁸ Wü Anderiya, bete *Filipo, bete Batülümayo,† bete Matayo,‡ bete Toma, bete *Yakobo ye Alofaya, bete Tadayo,§ bete Simüna

* **3:16** 3:16 Si-ngü gbü iri Petero, gü ba, baka da. † **3:18** 3:18 Gara iri Batülümayo de Nataniyele.

‡ **3:18** 3:18 Gara iri Matayo de Levi. § **3:18** 3:18 Gara iri Tadayo de Yuda. Ah de ye Yakobo.

ta te di kpara te mere gü teka tö ka-wü. ¹⁹ Abe kpah te *Yuda Keriyota, ta te gü tamu Yesu fü wü vügü ne.

Dela ta ngü ka wü kpara te Yesu fe ewü.

Dene ngü ka Yesu de wü di engä ni ye

Matayo 12:22-32, 46-50; Luka 8:19-21; 11:14-22; 12:10

²⁰ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara adu abiti te-wü kpaka Yesu gbe. Da wü Yesu, te ewü ena azü e de wü kpara ka-ye, nda ma.

²¹ Fü wü di engä ni ye Yesu, te ewü di kpa gbü gara sü, ayia aje ngü la. Fü ewü afi nda-wü, gü ba dene, "Nzö Yesu siti eyi." Fü ewü ayia anü kpakaka na, de ani zoro engu, adu di kpa eköti.

²² Fü nga wü ngü, te Yesu ngbü emere la, adu kpah awü akoro zalü agbü Yerüsalema. Fü gara wü *mürü riri ayia agbü Yerüsalema kpala, anü akoro kpaka Yesu teka awü ngü la cu de jia wü. Te wüh wu wü kpeke ngü, te Yesu ngbü emere ne, fü ewü akpo da emala siti ngü, gü ba, "Yesu maka wazi teka aliki *siti wü di engä me di ne, neh kaye? *Satana* to wazi la fefe me-ye, angü engu de miri ka wü di engä me!" ²³ Te Yesu je ngü la, fü ah ayia ai wü mürü riri la kpaka ye, adu arü amala ngü fü ewü de mani, gü ba dene, "Satana ena aliki te-ye de tete-ye, neh baye baye?" ²⁴ Te nguwa wü kpara biringbö kpo eyi emere gü esüka wü la, züka ngü ena adi ladü? Ngü la reke nda de, angü nguwa wü kpara la ena anza. ²⁵ Kpah bala, te wü kpara gbü köti biringbö kpo eyi da emömörö te-wü la, ah ena atü atü? Ah ti nda de. Köti la ena asiti, fü ewü abaya asidi. ²⁶ Angü te Satana ena angbü eto wazi fere me-ye, teka aliki wü kpara ka-ye di la, ah ena adi ba e te engu siti tima ka-ye me-ye. De bane, ngü ka Satana ena anza ka!"

²⁷ Teka ngü la, fü Yesu adu arü amala gara mani fü ewü, gü ba dene, "Te kpeke kpara ladü, te di de wazi ye fa sü, e-ena ari kpa esambü kaka, agbene wü e kaka, neh da? Angü, ah ngbü eceka kpi fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be. Amba, te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, ah ena azoro engu, ai gö! agbene wü e kaka 'buru, anü sü di. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne ka."

²⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ngü te ma emala fü yi dene, ah de kpeke ngü. Wü *siti ngü 'buru te wü kpara ngbü emere ne, te kpara fü maguma ye la, Me ena aboro ngü kaka la 'buru. Kpah bala, wü ngü te wü kpara ngbü emala esiti te iri Me ne, Me ena aboro kpah asidi. ²⁹ 'Duwa kpara te ngbü esoko *Nzila Wazi Me, Me boro ngü kaka-na la kpo fi de. Liya kaka-na la ena angbü fi gbü nzönzö na fi mere badi." ³⁰ Yesu mala ngü la bala, teka te wü mürü riri la soko Nzila Wazi Me, gü ba, "Yesu maka wazi la esaka *siti wü di engä me," ne.

³¹⁻³² Fütanga ngü la, fü wü di engä ni ye Yesu ayia akoro de wü ni ye na. Te wüh koro tete, fü ewü amaka bi wü kpara te ewü biti te-wü, ngbü ede Yesu. Da ewü te ewü ena ari akoro kpaka Yesu kpa esambü la, ah nda ma. Fü ewü arü kpa etanü, atima kpara kpakaka na, gü ba, "Ye nü, ye i Yesu fü ani." Fü kpara la akoro amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyü, wü ni ye, de wü di engä ni ye, ladü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ta ele awu ye." ³³⁻³⁴ Yesu gü ba dene, "Ah mbi." Fü ah adu aceka kpi füh wü kpara la ngberrre 'buru, gü ba, "Amba de-yi, wü kpara te yi biti te-yi sene, teka aje ngü ka-ra ne, yi kpah de wü di engä wüna, de wü wüna. ³⁵ Angü te mü ngbü ele ngü ka Me da emere la, mü ena adi fere baka wüna, anga

* 3:22 3:22 Gara iri Satana de Belezububa.

enga wüna.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

4

Dene mani ta te Yesu mala teka nguwa te wüh moko

Matayo 13:1-23; Luka 8:4-15

¹ Gbü gara ra, fü Yesu adu anü andoro era mere ngu *Galilaya, adu kpah angbü erī wü kpara kpala. Fü mere bi wü kpara aci kpah, akoro kpakaka na la gbe. Te engu wu bala, fü ah ayia alī ka-ye gbü *zabu, angbü kpala füh ngu, angü wü kpara ena adere ni. Fü bi wü kpara la angbü nda-wü kpa füh güm̄ba, da eje ngü gögömö na. ² Fü Yesu angbü erī ewü de mere bi wü ngü 'buru gbü mani, gü ba, ³ “Yi da la güje yi, de yi je ngü ka-ra ne. Gara komoko ta ladü, te le amoko ndo ka-ye. Fü ah ayia aza nguwa ndo, anü di agbü yī, amoko. ⁴ Te engu ngbü emoko ndo la, fü wü gara jia ndo atī te kaje. Fü wü lu awu jia ndo la. Fü ewü ayia kere, akoro adoro nguwa la, ami ka. ⁵ Fü gara nguwa atī füh wü si-da, te tö di sela mbi mbi ma. Fü nguwa la ayia akö kere, teka ne de, angü tö sela sere sere. ⁶ Fü ra ayia asü. Fü fu-ndo la ayia aürü ka-ye 'buru, angü sisi na rī gbü tö mbi mbi de. ⁷ Fü gara nguwa atī esüka wü ti. Fü nguwa la akö aga de wü fu-ti la 'buru. Fü wü ti awündü züka fu-ndo la. Fü ah adu afü te-ye yī-andüla tete. Ah zī jia de. ⁸ Fü gara nguwa atī gbü züka sü. Fü ah ayia akö, agere, arī gbrri! Gara zī jia ye mbi, gara zī jia ye fa sü, gara zī jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la,* angü ah ti gbü züka tö.”

⁹ Fü Yesu adu amala fü ewü, gü ba, “Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

Dela ngü te Yesu mala teka nguwa te wüh moko gbü tö.

¹⁰ Fütanga ngü la, te Yesu di kpikpi ye, fü wü kpara te engu fe ewü, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia de wü gara wü kpara kaka-na, anü kpakaka na. Fü ewü ayi-tata teka si mani te engu mala la. ¹¹ Yesu gü ba, “Ta gügü, wü kpara je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Nda-yi, wü kpara ka-ra, ma ngbü eyi esere ngü la fü yi 'buru mbölö mbölö, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fü ni. Amba wü gara kpara la ti aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka-ra de. Teka ngü la, ma ngbü emala ngü la fü ewü 'buru de mani. ¹² Ah kpah baka ngü ta te Me mala teka wü kpara la, gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, 'De-wü deyī, wü ena aceka ngü ka-ni ma, wü ti awu si-ngü la nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la ti arī gbü nzö wü kpah de. Angü, te wü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wü ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, teka fü ni aboro siti ngü ka-wü.’† Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne.”

¹³ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi ti awu si mani ka nguwa la nda-yi kpah de? Te di bala, yi ena awu si wü ngü gbü wü gara mani 'buru, neh baye baye? ¹⁴ Ma ena amala si-ngü la fü yi. Kpara te moko nguwa la, ah baka kpara te emala ngari Me. ¹⁵ Nguwa te ti te kaje, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü, amba ngü la rī gbü nzö ewü nda de. Fü *Satana awu ngü la, ayia kere, akoro aza ngü la emaguma ewü asidi. ¹⁶ Nguwa te ti füh wü si-da, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü. Fü ewü ayia aje ngü la, ale de züka tadu. ¹⁷ Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de, angü maguma ewü ka-ye

* **4:8** 4:8 Gara zī jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara kama biri. † **4:12** 4:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9-10.

'basu 'basu. Teka ne de, angü wüh to maguma wü fü Me mbi mbi de. Nga ngü la yiri kpah de, fü cinga ayia akoro teka ngü ka Me la. Teka wü ngü la, fü wü kpara la ayia ace ngü ka Me kere, teka ngü ka cinga la. Fü ewü adu angbü emere gara wü ngü ka-wü. ¹⁸ Nguwa te ti esüka wü ti, ah baka mene wü kpara, te ewü le ngari Me eyi, ¹⁹ amba fingangü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu. Wüh ngbü efi nga wü e ka füh kotö ne. Fü gümü jiasa ayia amere ewü, bete gümü wü gara wü e fa sü. Teka ngü la, wüh ti amere tima ka Me mbi mbi de, fü ngü ka Me ayia afü te-ye emaguma ewü baka yi-andüla. ²⁰ Nguwa de te ti gbü züka sü, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fü ewü. Fü ewü aje ngü la, ayia ale de maguma wü 'buru. Fü ngü ka Me la aga kpa emaguma ewü baka ndo te zi jia ye mbi, gara zi jia ye fa sü, gara zi jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la.‡

Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la.”

Dene gara mani te Yesu mala teka ngü ka Me

Luka 8:16-18

²¹ Fü Yesu adu amala gara mani fü mere bi wü kpara la, gü ba dene, “Te mü siya wa ka-mü gbü biti, akoro di, ao kpa esambü la, mü ena amere di baye? Mü ena abuka sila fefeh? Anga mü ena ao esa ngbaga? Ah bala de. Mü ena ao wa ka-mü kpa tikpi füh e, teka fü ah alofo sü mbi. ²² Kpah bala, ngü ka-ra te wü kpara je mbi mbi de, te wo te-ye awo fü ewü ne, wüh ena awu ngü la te gara, angü Me ena agü tamu ngü la fü ewü me-ye. ²³ Te güje mü ladü la, de mü da güje mü teka aje ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

²⁴ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, yi o fingangü ka-yi 'buru tete na. Teka ne de, angü, te mü fi nga ngü ka-ra mbi mbi la,

sisi na ena ari gbü nzö mü. Fü Me adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. ²⁵ Angü te mü le ngü ka-ra ne eyi, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fü mü gbe. Amba, te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de la, mba enga ngü cükü'daye, te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi.”

Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa te ngbü ega de tete-ye

²⁶ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü mere bi wü kpara la de mani, gü ba dene, “Ngari Me ngbü efü maguma kpara, fü ah akoro kpara ka Me, neh baye baye? Ngü la, ah baka nguwa ndo, te gara kpara moko gbü yi ka-ye. ²⁷ Kpara la ti aga ndo ka-ye la me-ye nda de, amba wü e la ena angbü ega ka-wü de tete-wü. Te di bala, nguwa la ena ato si ye, fü ah akö, ²⁸ angü nguwa la ngbü emaka wazi ka-ye gbü tö. Fü ah ato fu ye. Fü ah akpo angbü ega, adu ao gba ye. Fü ah akpo ezi jia ye, akoro ndo. ²⁹ Te kpiri ndo la koro eyi la, fü mürü ndo la awu, gü ba, 'Wayi, ndo ka-ni ndri eyi. Fü ah aza maguruma ka-ye, anü agbü yi, awa ndo ka-ye la di.' ”

Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa müsitada

Matayo 13:31-32; Luka 13:18-19

³⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ma ena amala gara mani fü yi teka agü tamu ngü ka Me di fü yi. ³¹ Angü ngü ka Me, ah baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka li'ba, jürrrü bane. ³² Te mü ru nguwa la, ah ena akö, aga, akoro mere rü, da eto sa-e, te wü lu ena angbü efe tewü gbügbü. Kpah bala, ngü ka Me ena aga te gara, akoro memere, baka ngü ka rü la.”

³³ Dela ngü ka Me, ta te Yesu mala fü bi wü kpara la gbü mani. Ah ngbü mala bi wü gara ngü fü ewü, gbü mani kpah bala. Ah ngbü emala

‡ 4:20 4:20 Gara zi jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara kama biri.

wü ngü la fü ewü ferrre, de wüh je mbi. ³⁴ Amba ah mala si wü ngü la fü ewü mbölö mbölö nda de. Ah ngbü emala wü ngü la fü ewü 'buru gbü mani. 'Duwa te ewü du ngbü kpikpi wü, de wü kpara ka-ye la, fü ah angbü esere si-ngü la fü ewü tñe mbölö mbölö.

Dene ngü te Yesu tata mere wege di

Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25

³⁵ Gbü ra la, etamurago, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Ani nü enü kpa etangu." ³⁶ Fü wü *kpara ka Yesu ayia alí gbü *zabu, te engu di gbügbü na. Fü ewü anü sü ka-wü, yo! ace mere bi wü kpara la kpa füh gümba kpala. Wü gara zabu ngbü ta kpah enü kpala. ³⁷ Wüh te ekoro kpa etü mere ngu *Galilaya la, fü mere wege ayia akpo angbü efe jia ngu la de wazi. Fü zabu angbü eyiki, da efüfü te-ye, ekolo ngu gbü ye. Fü ngu angbü esi gbü zabu la. Zabu la yia ta ebu ewü abu agbü ngu.

³⁸ Yesu, mü ngbü ka-mü gbü zabu to kpa sidi kpala, era ka-mü ara, o nzö mü ga füh bongo. Fü wü kpara kaka akoro azükü engu, gü ba dene, "Mere kpara! Mere kpara! Ani te ekpi! Ani te ekpi! Te ani kpi la, ngü ena asiti te-ye de?" ³⁹ Fü Yesu ayia azükü. Fü ah adu arü amala ngü fü wege, gü ba, "Wege, mü nga engal! Ngu, mü ngbü ziii." Fü wege ayia anga. Fü ngu ayia angbü ziii. Fü sü ayia anga 'duwa ngbüii.

⁴⁰ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la de? Ah le de yi to maguma yi fere." ⁴¹ Fü cürü arí te ewü afa sü, teka ngü ka wazi ka Yesu la. Fü ewü angbü da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Kpara ladü füh kotö ne, te tñ amala ngü fü wege bete mere ngu, fü ewü aje riri kaka-na baka e la?"

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fü mere wege tete.

5

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko

de mere bi siti wü di engal me guvu ye

Matayo 8:28-34; Luka 8:26-39

¹⁻² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia anü de *zabu la, anü akoro kpa etangu mere ngu *Galilaya. Fü ewü ayia akö, akoro kpa füh gümba, gbü tö ka wü Garasa. Fü ewü amaka gara komoko kpala, de *siti wü di engal me guvu ye, te ewü mere engu, o ba mürü maröfö. Komoko la koro ka-ye kpa esüka wü mbükü, ³⁻⁴ angü ah ngbü era ka-ye etü wü mbükü. Wüh ngbü ta ei engu ai de ku-se, edü wü kengbe gbü lölö na 'buru. Fü engu akolo ku-se la, akukuru wü kengbe la kpah 'buru asidi. Tekal ne de, angü ndaka wazi fa nda wü kpara 'buru. Kpara te tñ ai engu nda tñe ma. ⁵ Komoko la ngbü ta endoro kpa füh wü da, enzö wü gümba, da endoro etü wü mbükü, eku gba biti de ra, da edütü te-ye de teme.

⁶ Fü komoko la ayia awu Yesu nengete. Fü ah ayia ale woro, akpe akoro kpaka Yesu, abu nzökuta ye kötö engangagira, anda'ba te-ye fefe. ⁷⁻⁸ Fü Yesu arü amala ngü fü wü *siti wü di engal me, te ewü ngbü emere komoko la, gü ba dene, "Wü ce engu ace!" Fü komoko la abarere kpa tikpi, de mere ri ye, gü ba, "Yesu, Ye Mere Me, ye ce ni ace! Tima ka-ni gbü ngü ka-ye nda ma. Ni kina ye eyi te iri Me, gü ba, ye mere e ato cinga te ni de!" ⁹ Fü Yesu ayi-ta komoko la, gü ba, "Iri ye neh da?" Komoko la ga, "Iri ni de Binzö-gü." Ah gü iri ye bala, angü wü di engal me la sibi guguvu fa sü. ¹⁰ Fü wü di engal me la afüwa te-wü fü Yesu, gü ba dene, "Ye mere e aliki ani te sü ne asidi de."

¹¹ Gara wü mba ka köti ta ladü sela, mere bi ewü baka kutu 'basu (2,000). Wüh ngbü ka-wü füh mere gümba da ezü e ka-wü. ¹² Fü wü di

enga me la afüwa te-wü fü Yesu, gü ba, “Ye tima ani kpaka wü mba la, de ani nü rī guvu ewü.” ¹³ Fü Yesu ayia ale ngü ka-ewü la. Fü wü di engu me la ayia akoro guvu komoko la asidi, ace engu, akpe arī aguvu wü mba la. Fü wü mba la ayia ka-wü, yurru! de mere woro, ago kpa esa gö. Fü ewü agürü agbü mere ngu, anzö ngu, akpi 'buru.

¹⁴ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpī fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fü cürü amere ewü. Fü gara ewü akpe de woro, anü amala nga ngü, te Yesu mere la fü wü kpara agbü mere kötī, bete wü sü edede la 'buru. Te wü kpara la je ngü la bala, fü ewü ayia anü akoro gbü sü la, teka aceka ngü la cu de jia wü. ¹⁵ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka komoko, ta te di de mere bi wü di engu me guvu ye ne, nzönzö na fü te-ye tīne, koro eyi mbi. Ah to bongo kpah eyi te-ye. Fü ah adu angbü ka-ye kötö ede wü Yesu. Fü wü kpara angbü de mere cürü, gü ba, “Dela sirimbi!”

¹⁶ Fü wü kpara te ewü wu ngü la cu de jia wü ne, fü ewü ayia amala nga ngü la fü wü bu wü, gü ba, “Yesu liki wü di engu me guvu komoko ne eyi asidi. Fü wü di engu me la ayia arī aguvu wü mba ka kötī. Fü wü mba la akpe atī 'buru agbü ngu, akpi kpala.” ¹⁷ Fü wü kpara la aci 'buru, amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ye yia sene eyia, ye ce sü ka-ani, de ye nü kpa gbü gara sü.”

¹⁸ Fü wü Yesu ayia alī gbü *zabu, de ani nü. Fü komoko, de te *siti wü di engu me koro guguvu na ne, ayia ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Ni ele de ani nü ka-ani ake ye.” ¹⁹ Yesu le nda de, gü ba, “A'a. Ye du edu kpa gba wü, kpaka wü mürü ye, de ye mala nga züka ngü te Me mere fü ye ne, angü Me wu cinga ka-ye eyi fanü.” ²⁰ Fü komoko la ayia adu ka-ye, angbü endoro gbü nga nzö kötī de irī ye Dekapoli,* adi emala nga

ngü te Yesu mere fü ye ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara de kpala afa sü.

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayirü,

bete gara würüse

Matayo 9:18-26; Luka 8:40-56

²¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu alügü nga wü kpa etangu mere ngu *Galilaya. Fü mere bi wü kpara aci akoro, abiti te-wü kpaka Yesu era ngu kpala. ²² Gara komoko ta ladü kpala de irī ye Yayirü. Engu ta de mere kpara te ngbü emere tima kpa *esambü ka biti-te. Te Yayirü wu Yesu tete, fü engu ayia akoro, atī eri lö Yesu, ²³ anda'ba te-ye fefe, gü ba dene, “Mere kpara deyī, ye koro, ye küwa ye ni, mba jaji würüse, angü keke ngbü emere engu efa sü. Ah yia eyi ekpi akpi. Ye koro la, de ye o kpa ye eküküte na, de ah küwa.” ²⁴ Te Yesu je ngü la, fü ewü ayia anü de wü Yayirü. Fü mere bi wü kpara aci anü kpah gbü nga ewü, enzinzi te-wü, da ededere Yesu.

²⁵ Amba gara mürü keke ta kpah ladü sela. Ah de gara würüse, te ngüte ngbü ego tete gbü wü sīkpī 'buru. Ah mere engu eyi bala teka wü re nzükpa de fūh ye 'basu.

²⁶ Ngü la ngbü ta eto mere cinga fü würüse la efa sü. Ah ngbü ta enü kpaka mere bi wü mürü kuwa, eto mere bi jīase fü ewü, de wüh küwa ni. Wüh to rü fefe ma. Wüh küwa engu nda-wü kpah de. Fü keke la angbü fī ega ngü, enü kpa engagira nü. Fü jīase anza esasaka na 'buru, teka keke la. ²⁷ Te würüse la je nga Yesu, gü ba, “Engu koro eyi sela ne,” fü ah ayia anü kpala. Te engu koro kpala, fü ah ayia azi te-ye 'billi 'billi, esüka mere bi wü kpara la, anü amofö mö bongo ka Yesu to kpa ekükürufe. ²⁸ Angü ah fī, gü ba, “Te ni mofö bü mö bongo ka Yesu la, ni ena aküwa.” ²⁹ Würüse la bü te emofö bongo ka Yesu bane, 'duwa fü

* **5:20** 5:20 Si-ngü gbü irī de Dekapoli ne, gü ba, wü kötī nzükpa.

ngüte la ayia akolo. Fū wūrüse la adu awu, gü ba, keke ka-ni nza eyi.

³⁰ Yesu, fū mü awu emaguma mü, gü ba, gara kpara mofo bongo ka-ni eyi, angü wazi ka-ni, de te Me to fū ni ne, mere tima eyi. Fū ah arü, afü te-ye, gü ba, “E-mofo bongo ka-ni neh da?” ³¹ Fū wü kpara kaka amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara, ye ena angbü eyi-ta ngü bala ne, ye wu mere bi wü kpara, te ewü ngbü egbene sü agbene, ne de? Fū ye adu ayi-ta ngü, gü ba, ‘E-zoro bongo ka-ni neh da?’ ” ³² Fū Yesu angbü fi bü da eceka kpī ede ye, egiri kpara te mofo bongo ka-ye ne. ³³ Te wūrüse la wu, gü ba, keke ka-ni nza eyi ne, fū ah ayia akoro de mere lümü, atī eri lö Yesu, da eyi ayi de cürü, afüwa te-ye fū Yesu, gü ba dene, “Ah de ni, ni mofo bongo ka-ye me-ni, fū keke ka-ni anza dene.” ³⁴ Yesu gü ba dene, “Enga ra, mü küwa eyi fi badi, teka te mü to maguma mü eyi fere. Mü nü enü de gu maguma.”

³⁵ Baka te Yesu ngbü emala ngü fū wūrüse la, fū wü kpara gba Yayirü, te mbarase kaka ngbü eke ake ne, akpe akoro. Fū ewü amala ngü fū Yayirü, gü ba dene, “Yayirü deyī, ah nza eyi. Ye mere e ambü mere kpara la tīne de, angü mbarase ka-ye ne kpi eyi.” ³⁶ Amba Yesu, mü le ngü ka-ewü la nda-mü de. Fū mü adu amala ngü fū Yayirü, gü ba dene, “Yayirü deyī, ye kpe cürü de. Ye to maguma ye fū ni.”

³⁷ Fū wü Yesu ayia de wü Petero, *Yakobo bete *Yüwane,† anü kpa gba Yayirü. Fū ewü ace mere bi wü kpara la sidi nga wü, angü Yesu le de bi wü kpara la nü fa nga ni kpala tīne de. ³⁸ Te wüh nü koro agba Yayirü, fū ewü amaka mere bi wü kpara kpala, da eku mere siti gba, de wü yiyi. Dela gba nda tīne de! ³⁹ Fū Yesu adu arü amala ngü fū wü kpara la, gü ba dene, “Wü ngbü eku gba neh teka ne?

Mbarase la kpi akpi nda de. Ah ngbü era ka-ye ara.” ⁴⁰ Fū ewü aci 'buru angbü emü engu, gü ba, “Dene ne töndö ngü ne?” Fū Yesu ayia aliki ewü 'buru etanü, aza 'duwa wö ye mbarase, ake ni ye na, bete wü Petero de wü bu ye, te ewü koro de ewü ne. Fū ewü ayia arī te sü, te wüh o kö mbarase la tete. ⁴¹ Te wüh koro kpa esambü la, fū ewü ayia awu kö mbarase. Fū Yesu ato kpa ye, azoro kpa mbarase di, ai mbarase la, amala ngü fefe gbü ngü mündü ka-wü, gü ba, “Talita gumi!” Ah ba e te ewü gü ba dene, “Jaji wūrüse deyī, ye yia eyia tikpi.” ⁴²⁻⁴³ Fū jaji wūrüse la azükü, ayia cukuru atikpi da endoro. Angü mbarase la, re kaka-na koro eyi nzükpa de füh ye 'basu. Fū Yesu amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Wü mere e amala nga ngü la fū wü bu wü fa fa de.” Fū ah adu amala ngü fū wü wö ye mbarase la, ake ni ye na, gü ba, “Wü mere kümü, wü to fū mbarase la.”

Dela ngü ta te Yesu küwa ye Yayirü di. Fū ngü la aga gbü jia wü kpara afa sü.

6

Dene ngü ka Yesu agbü Nazareta Matayo 13:54-58

¹ Gbü gara ra, fū Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace sü era mere ngu *Galilaya, adu anü agbü kötī ka-wü, ta te engu ga gbügbü na ne. ² Fū *sikpi ka Me amaka ewü kpala. Fū Yesu ayia anü arī kpa *esambü ka bitī-te, akpo da arī wü kpara kpala. Fū bi wü kpara angbü da eje ngü gögömö na. Fū ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fū ewü angbü da emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Angü komoko ne maka de mere kpeke riri de bane neh kaye? Mere kpeke ngü ka talara, te engu ngbü emere kpa te gara sü ne, e-to wazi la fefe na neh da? ³ Te engu di kpah bü de kpara, te ngbü eforo rü de sene ne? Te ni ye na di kpah bü de *Mariya ne. Ani wu wü di enga ni ye na kpah

† 5:37 5:37 Yüwane de enga ni ye Yakobo.

kpo ne, wü *Yakobo, *Yüsefa, Yudi, bete Simüna, abe kpah te wü jaji wü rüse, te ewü di 'buru wü kpara de sene ne. Te di bala, Yesu maka de nda-ye wazi de bala neh kaye?" Teka ngü la, wüh le ngü kaka nda-wü 'buru 'buru de. ⁴ Fü Yesu adu arü alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Te mü de *mürü dofo la, wü kpara gba yi ti acu ngü mü nda-wü de. Amba 'duwa agbü gara wü sü fü wü kpara angbü ecu ngü mü. Dela si-ngü te yi le acu ngü ra tete na nda-yi de ne."

⁵ Teka ngü la, ah ti fü Yesu amere kpeke wü ngü ka talara kpa gbü sü ka-wü la nda de, angü wü kpara de kpala, de wü mürü ye na, wüh le ngü kaka-na nda-wü de. 'Duwa mba wü mürü keke biri biri, te engu ngbü eo kpa ye gbü nzö ewü, fü keke ka-ewü angbü enza.

⁶ Dela ngü ta te mere Yesu, gbü sü ta te engu ga gbügbü na. Fü ngü la aga gbü jia Yesu afa cu sü, angü wü kpara kpa gba ewü la le ngü kaka nda-wü de.

Fütanga ngü la, fü Yesu angbü endoro gbü wü köti kpala 'buru nde, da erü wü kpara de to ngü ka Me.

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu, teka amala ngari Me

Matayo 10:5-14; Luka 9:1-6

⁷ Gbü gara ra, fü Yesu ai wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne kpaka ye, angü ah le atima ewü, teka anü amala to ngari Me agbü wü gara sü. Fü engu ato wazi fü ewü, teka fü ewü adi eliki *siti wü di enga me di, de wü muruyi. Fü ah ayia atima ewü 'basu 'basu, ⁸ gü ba dene, "Yi nü enü, yi mala ngari ra fü wü kpara. Te yi te enü la, yi mere e aza mere bi wü e esaka yi de. Yi za ambata kpah de. Yi za kombo kpah de. Yi za jiase kpah de. Yi za 'duwa ngbangba esaka yi, fü yi anü di. ⁹ Yi mere e ato bongo eküte yi 'basu 'basu kpah de. Yi to bü mba kamaka gbü lö yi. ¹⁰ Mene

sü te yi ena anü akoro gbügbü na, te wü kpara la za yi eyi gbü mürü, de yi ngbü nzö gba kpara biringbö la, zalü gbü sikpi te yi ena ayia anü sü tete. ¹¹ Mene sü te ewü le ngü ka-yi gbügbü de, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela, de yi bunda zütö ka köti ka-ewü la, te lö yi asidi, ciki sela, de wüh wu ngü la, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba dene, 'Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü wü kpara ka-ni, Me, kpah de.' " Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

¹² Fü wü *kpara ka Yesu la ayia anü sü, abaya, angbü da emala ngari Me fü wü kpara, gü ba, "Wü ce *siti ngü ka-wü asidi. Wü fü maguma wü, adu ale ngü ka Me." ¹³ Fü ewü amaka mere bi wü kpara, de siti wü di enga me guvu ewü. Fü ewü aliki siti wü di enga me la guvu ewü asidi. Fü ewü amaka kpah mere bi wü mürü keke. Fü ewü afuru mü gbü nzö ewü. Fü ewü ayia aküwa.

Dene ngü ka kpi ka Yüwane Mürü Babatiza

Matayo 14:1-12; Luka 3:19-20; 9:7-9

¹⁴ Gbü wü re engu la, Anitipa *Erode ta de mere miri ka wü *Galilaya. Gbü gara ra fü miri la aje nga Yesu. Angü iri Yesu wü ka-ye eyi gbü wü sü la 'buru. Fü wü kpara angbü eyi-ta tete-wü, gü ba, "Apa! Yesu mbi mbi neh da?" Wü gara ga, "Engu de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te wüh mörö engu ne. Ah zükü me-ye gbü kpi. Teka ngü la, fü engu angbü emere wü kpeke ngü ka talara." ¹⁵ Gara kpara gü ba, "Engu de gara *mürü dofo, baka wü mürü dofo ta te ewü ngbü emala ngari Me gügü ne." Gara gü ba dene, "Wayi! Engu de mürü dofo *İliya."

¹⁶ Te Miri Anitipa Erode je nga Yesu, fü ah akpe cürü, angbü de mere fingangü, gü ba, "Wayi, komoko la, ah de Yüwane, ta te ni mörö engu ne. Ah zükü me-ye gbü kpi." ¹⁷⁻¹⁹ Angü Yüwane kpi ta kükürü nda de. Ngü ladü

gbügbü na. Miri Anitipa Erode mörö Yüwane ta me-ye, teka ngü ka wara ye, de iri ye Erodiya ne. Angü miri la fa ta würose la esaka gara engu ni ye, de iri ye *Filipo. Fü ah adu aza engu wara ye tete. Teku ngü la, fü Yüwane ayia amala ngü fü miri la, gü ba, "De-ye deyi, ngü te ye mere la, ah de siti ngü. Ye fiti wara engu ni ye baye? Ah ti ta fü ye amere bala de. Angü dela siti ngü gbü jia Me!" Teku ngü la, fü miri la ayia azoro Yüwane, agü gbü ku. Erodiya, fü mü aje kpah ngü la, ati ngü la guvu mü. Fü mü akpo da egiri kaje de ni mörö Yüwane asidi. Mü maka de, angü watü mü le de. ²⁰ Miri la ngbü ekpe cürü, angü ah wu eyi, gü ba, Yüwane de züka kpara ka Me. Te di bala, fü ah angbü egiri kaje teka aküwa Yüwane esaka wara ye. Ah le ta de ni di eje ngari Me gömö Yüwane, angü ngü la reke tete na areke. Amba gara mamaguma le nda de, angü ngü la ngbü kpah esiti fingangü kaka asiti.

²¹ Amba, Erodiya, mü ngbü fi bü egiri kaje, amörö Yüwane tete na. Gbü gara ra, fü mü ayia amaka kaje engu ne. Angü watü mü mere mere karama ka-ye, teka afi nga sikpi te wüh yaka engu tete na. Fü ah ayia ai cögbörö wü kpara ka-ye, de wü nzö-gü ka-ye, de wü mere kpara ka Galilaya 'buru. ²² Fü Erodiya ayia atima engu ye, jaji würose, de ah nü, ah lo bi engagira miri, de wü ngba ka-ye. Fü jaji würose la akpo da elo bi, elo bi 'duwa ba-neh-ene-la. Fü bi kaka ayia areke gbü jia miri de wü ngba ka-ye afa sü. Fü miri ayia amala ngü fü jaji würose la, gü ba dene, "Engu ni, ngü ka-ye reke gbü jia ani fa sü. Te di bala, ni ena ato fü ye neh ene?" ²³ Fü miri la ayia akina te-ye gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, "Mene e te ye ngbü ele, de ye yi-ta ni tungüngü, ni ena ato ato fü ye. Ni ti atiri de. Te ye le kpah de ni ye süka sü ka-ni fü ye la, ni ena aye aye."

²⁴ Fü jaji würose la ayia akpe kpaka ni ye, ayi-tata, gü ba dene, "Ni ni deyi, mene e te ye le de ni yi-ta miri tekaka, de ah to fü ni, neh ene?" Ni ye na gü ba, "Engu ni deyi, ye mala fü miri de ah tima kpara, ah nü, ah mörö Yüwane Mürü Babatiza. De ah wa nzönzö na, ah koro di fü ye, teka fü ani awu, gü ba dene, Yüwane kpi eyi fanü."

²⁵ Fü jaji würose la ayia akpe adu kpaka miri, amala ngü fefe, gü ba dene, "Wayi, mere kpara, ngü te ni le, ah dene. Ni ele de wüh mörö Yüwane asidi. Fü ewü awa nzönzö na, ao gbü gada, akoro di, ato fü ni enatikine." ²⁶ Fü ngü la asiti gbü jia Miri Anitipa Erode afa sü. Amba teka ngü ka kina, de te engu kina te-ye di, gbü jia wü ngba ka-ye ne, ah le ace kina ka-ye la tine de, ka vi-jia. ²⁷ Te di bala, fü ah ayia atima marajümiya ka-ye, gü ba, "Ye nü, ye koro de nzö Yüwane." Fü marajümiya la ayia anü agbü ku, ade ngürü Yüwane, akolo gbö! ²⁸ aza nzönzö na, ao gbü gada, akoro di, ato fü jaji würose la. Fü jaji würose la aza nzö Yüwane, ayia anü di, ato fü ni ye.

²⁹ Dela ta ngü te Yüwane Mürü Babatiza kpi tete. Te wü kpara kaka-na je ngü la, fü ewü akoro, abi kökö na, anü di, ati.

Dela si-ngü te Miri Anitipa Erode kpe cürü Yesu tete, gü ba, engu de Yüwane Mürü Babatiza, te zükü me-ye gbü kpi.

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara

Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yüwane 6:1-13

³⁰ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu, ta te engu tima ewü ne, adu akoro kpaka Yesu. Fü ewü akpo amala nga ngü 'buru, te ewü ngbü mere kpala, kpah de ngü te ewü ngbü ri wü kpara di. ³¹ Fü mere bi wü kpara aci abiti te-wü kpaka ewü la, wü gara da ekoro, wü gara da ego. Da sü te wü Yesu ena azü e tete ma, da fe te-wü kpah ma. Te di

bala, fü Yesu adu arü amala ngü fü wü mürü tima ka-ye ne, gü ba dene, “Ani nü la mba afe te-ani kpa te gara sü, te wü kpara di tete ma.”³² Fü ewü ayia alı gbü *zabu, anü kpa te gara sü te köti di tete ma.

³³ Te wü mere bi wü kpara la wu, gü ba, wü Yesu nü sü eyi kpala, fü ewü aci 'buru, anü de woro, afa nga Yesu. Amba wüh le nda-wü kaje de lö wü to kpa füh gümba. Fü ewü akpe akoro agbü sü, te wü Yesu enü tete na ne, fi me-wü. ³⁴ Te wü Yesu nü koro gbü sü la, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala kpah gbe. Fü cinga ewü arı te Yesu, angü wüh ngbü gbü jijia baka wü kambiliki, te kpara di gbü nga ewü ma. Fü ah ayia akpo erı ewü de mere bi wü ngü, zalü koro di etamurago.

³⁵ Etamurago la, fü wü kpara ka Yesu ayia akoro amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara deyı, ye ceka la, ra te etı dene! Ani ena amere baye, teka wü mere bi wü kpara ne? Tala mere ewü de? Te sü di kpakine edere sü, köti kpah ma ne. ³⁶ Ah le ta de ye mala ngü fü ewü, de wüh nü kpa gbü gara köti, agırı e, ase, azü.” ³⁷ Yesu gü ba dene, “Yi ena ato zü-e fü wü kpara la me-yı.” Wüh gü ba, “Apa! Wü kpara la sibi fa sü! Ani ena amaka mere bi zü-e, tüngü wü kpara la, neh kaye? Anga ani ena ase e la neh de jiasse fe? Ah ba e te mü ena amere tima teka re biringbö, fü mü amaka jiasse la.”* ³⁸ Yesu gü ba, “Ambata esaka wü sela neh fe? Wü nü la, wü ceka.” Fü ewü ayia anü aceka, amaka ambata ngbee 'buruve, bete si 'basu. Fü ewü adu amala nganga na fü Yesu.

³⁹ Ta gbü sü la, züka fu-gü ladü fula fula, bane. Fü Yesu adu arü, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü biti wü kpara la tundu tundu, de wüh ngbü la kötö, füh gü sene.” ⁴⁰ Fü ewü ayia abiti te-wü gbü wü da-sü ka-wü, gara ewü

kama biri (100), wü gara ewü teke 'basu de füh wü nzükpa. ⁴¹ Fü Yesu aza ambata 'buruve bete si 'basu la, ayia aceka kpı kpa tikpi, agbo nga ırı Me teka zü-e la. Fü ah ayia akukuru tü wü ambata la, aza ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara 'buru. Fü ewü adu agafa wü si kpah bala. ⁴² Fü wü kpara aci 'buru, azü e la, asika nde. ⁴³ Fü wü *kpara ka Yesu ayia aro du zü-e la, asi gbü wü kuwu nzükpa de füh ye 'basu.

⁴⁴ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara. Wü kpara te ewü zü e la, wüh baka wü komoko kutu 'buruve (5,000).

Dene ngü ka Yesu te engu nü nü füh ngu

Matayo 14:22-36; Yüwane 6:14-21

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü za *zabu eza, anü nda-wü kpa engagira nü, kpa etangu, kpa gbü Betesayıda. Nda-ni, ni la ece kpa te bi wü kpara ne, de wüh go agba wü feke. Fü ni adu afa nga wü.” Fü wü *kpara ka Yesu ayia alı gbü zabu, anü sü. ⁴⁶ Fü Yesu ato mandı fü mere bi wü kpara la. Fü ewü abaya, ago agba wü. Fü Yesu ayia anü kpa enzö mere rüvü kpikpi ye, angbü kpala, da eku gba fü Me. ⁴⁷ Fü du ra la atı te Yesu, kpa enzö rüvü la kpikpi ye, o wü kpara kaka di nda-wü nengete, kpa etü ngu gbü zabu.

⁴⁸ Ah te ekoro emözekpı, o kpı seke nza la de, fü Yesu ayia aceka kpı, awu wü kpara ka-ye, te ewü ngbü embü ambü ka mere wege. Angü wege la ngbü enzi ewü, elügü kpa sidi. Fü Yesu ayia, de ni nü kpaka ewü la. Amba wüh ka-wü nengete etü ngu. Fü ah ayia angbü enü de lö ye füh ngu. Fü ah anü, anü akoro gbmari ede zabu la. ⁴⁹⁻⁵⁰ Fü ewü ayia awu engu da enü füh ngu de bala, wüh gü ba, “Dela sirimbi!”

* **6:37** 6:37 Ngü te wüh ba gbü ngü Giriki gü ba “Denarıya 200.” Ta gbü sıkpı la, te mü mere tima teka ra biringbö, wüh ena ato denarıya biringbö fü mü.

Fü mere cürü ayia arī te ewü. Fü ewü afi nda-wü, gü ba, “Dela kuru kpara, te koro gbü mbükü!” Fü ewü ayia aba rere ka cürü kpa tikpi, angü wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de. Fü Yesu akoro amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi gu maguma yi agu. Yi kpe cürü de, ah ka-ye de-ra.”⁵¹ Fü ah ayia alī kpaka ewü agbü zabu. Fü mere wege, te ngbü emere ewü la, ayia anga.

Dela ngü ta te Yesu mere te engu nü tete na de lö ye füh ngu. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara kakan 'duwa ba-neh-ene-la.⁵² Angü wüh wu si-ngü gbü ngü ta te engu mere, te engu to zü-e fü wü mere bi wü kpara la, nda-wü de. Nzö ewü kpekpeke, angü wüh to maguma wü fü Yesu mbi mbi la de.

⁵³ Fü wü Yesu ayia akö ngu kpa etangu, akoro gbü gara sü de iri ye Genezareta. Fü ewü ai zabu kawü, ace edere ngolo sela.⁵⁴ Wüh te ekoro kpala, fü wü kpara aci 'buru awu, gü ba, Yesu koro eyi.⁵⁵ Fü ewü ayia abaya, akpe de woro kpa gbü wü gara kötī kpala 'buru nde, amala nga ngü la fü wü kpara 'buru. Fü ewü akpo da ebī wü mürü keke de darara ka-wü, enü de ewü kpa te sü te ewü je, gü ba, Yesu ladü tete na.⁵⁶ Gbü wü sü 'buru te Yesu ngbü ekoro tete na, agbü wü mere kötī, bete wü jürü kötī edere sü ne, wü kpara ngbü ebī wü mürü keke ka-wü, ekoro di, eo gbü ngambasü. Fü ewü angbü da efüwa te-wü fü Yesu, gü ba, “Ani ele amofu bü mba mö bongo ka-ye, de ani küwa.” Wü kpara ta te ewü ngbü emofu mö bongo ka Yesu ne, fü ewü angbü eküwa, gbü keke ka-wü la 'buru.

7

Dene ngü te Yesu mala, teka gele ka wü Yisaraye
Matayo 15:1-20

¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu amaka te-wü de wü *Farusi, de wü gara

wü *mürü riri, te ewü koro kpa gbü Yerüsalema.²⁻⁵ Wü Farusi le riri ka gele ka-wü fa sü. Angü gele ka-ewü teka azürü e, ah fa sü. Te mü le azü e, mü ena azürü kpa mü gbü gara kaje kpikpi ye. Te mü koro da ese e, mü ena azürü kpa mü kpah gbü gara kaje kpikpi ye. Gele teka azürü ndü'ba kaye kpikpi ye. Gele teka azürü sila kpah kpikpi ye. Gele teka azürü e, te wüh mī gbü se kpah kpikpi ye. Dela gele ka wü kundu kundu wü *Yisaraye, ta te wü Farusi le fa sü. Te mü mere bala de, wüh gü ba, “Ah esiti gbü jia Me.”

Te wü Farusi la koro kpaka Yesu, fü ewü awu kaje te wü *kpara ka Yesu ngbü ezürü kpa wü di, teka azü e ne, ah baka riri ka gele ka-ewü, ka wü Yisaraye, nda de. Fü ewü adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Ah mere baye te wü kpara kaye ne ngbü ezü e de libiti te kpa wü de bala? Wüh ce gele ka wü kundu ani, neh teka ne?”⁶ Yesu gü ba dene, “De-yi deyī, yi ngbü ele gele ka wü kundu nih efa sü bala, neh teka ne? Yi de wü mürü mani! Fanü fanü, *mürü dofo Yisaya wu mani ka-yi la eyi gügü. Angü Me mala ta ngü la gögömö na, gü ba dene, ‘Ni le ngü ka wü mürü mani la de. Angü wüh ngbü egbo nga iri ni nda-wü bü de komö wü kükürü, amba maguma ewü le ni nda de.⁷ Wüh ngbü egbo nga iri ni, da erī wü kpara, gü ba, “Ani ngbü eto *Riri ka-ni, Me, fü wü kpara.” Amba dela Riri ka-ni nda de. Ah kaye de kükürü gele ka wü kundu wü.* Dela ngü ta te Me mala gömö Yisaya teka yi.”

⁸⁻⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Riri ka Me, ta te engu to fü yi ne, yi le aje de, neh teka ne? Yi ngbü ele 'duwa riri ka gele ka wü kundu yi. Dela neh züka ngü?”¹⁰ Angü *Müse to ta *Riri ka Me fü yi, gü ba dene, ‘Ah le fü mü

* 7:7 7:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:13. † 7:10 7:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:12.

adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü.[†] 'Mene kpara te ngbü efala wö ye ake ni ye, ah le de wüh mörö engu amörö asidi.[‡] Dela eyi Riri ka Me. ¹¹ Nda-yi, wü *mürü riri, yi ce ngü ka Me la teka gara gele ka-yi de iri ye korobana ne. Korobana la, ah baka e te kpara kina te-ye, gü ba dene, 'Ni le ato e fü wü wö ni ake ni ni tine de. Ni ena ato e la fü Me.' Dela e te ewü gü ba, korobana. ¹² Te kpara la du ngbü cükü'daye, fü mamaguma ayia agu, fü ah akoro kpaka yi, wü mürü riri, gü ba, 'Ni le areke kina te ni kina te-ni di la asidi,' yi le nda-yi de. Yi gü ba, 'Kpara la mere e ace kina ka-ye la de.' Fü kpara la ayia ace wü wö ye de wü ni ye 'buru gbü cinga teka ngü ka-yi la. ¹³ Gbü ngü la, yi ngbü ece *Riri ka Me asidi, ao gele ka wü kundu nih kpa engagira nü. Angü fanü fanü mere bi wü ngü ladü te yi ngbü emere kpah ba e la." Dela ngü ta te Yesu mala fü wü mürü riri la.

¹⁴ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba dene, "Yi je la ngü te ma ngbü emala fü yi ne mbi mbi mbi. ¹⁵ Ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de ne ngü ne? Ah ena adi de zü-e te mü ngbü ezü? Ah bala de. Ah ena adi 'duwa *siti ngü te mü ngbü efi emaguma mü, ah ena asiti mü gbü jia Me me-ye. ¹⁶ Te güje mü ladü, de mü da güje mü te ngü te ma mala la."

¹⁷ Fü wü Yesu ayia ace wü kpara la, ari kpa esambü. Fü wü *kpara ka Yesu akoro ayi-tata na teka ngü te engu mala la, gü ba dene, "Singü la, ah gü neh fe?" ¹⁸ Yesu gü ba dene, "Yi kpah bala? Yi je singü la nda-yi kpah de? Zü-e te mü ezü, ah ena asiti mü gbü jia Me, neh baye baye? ¹⁹ Angü zü-e nü kpa emaguma mü nda de. Ah enü ka-ye kpa gbü nza mü, anü sü ka-ye agbü gü." Ngü te Yesu mala la, ah baka e te engu gü ba, zü-e te kpara ezü, ah 'buru mbi gbü jia Me. ²⁰ Fü Yesu agü ba, "Ngü te ena asiti mü gbü jia

Me, ah de siti ngü, te mü ngbü efi emaguma mü. ²¹⁻²² Angü te kpara ngbü de siti fingangü emaguma ye la, wü ngü te engu ena angbü emere ne, ah ena adi kpah 'buru de siti wü ngü. Ah ena amere yala, ah ena afiti wara kiri ye, ah ena amere waza. Gara ena ati ngü guvu ye, asoko kpara, amörö kpara. Gara ena akpi gümü e, amere zü, azi e ka kiri ye. Gara ena acu ngü ye, afiti kiri ye de mani, emere wü gara töndö ngü, te Me le de. ²³ Wü kpara 'buru ngbü emere wü ngü de bala, ah teka siti ngü te di emaguma ewü. Dela wü ngü te ena asiti mü gbü jia Me me-ye."

Dene ngü ka egba Sariüfanisiya, te wu, gü ba, wazi Yesu fa sü
Matayo 15:21-28

²⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ace sü la, ayia anü kpa gbü nga nzö köti ka Tera. Fü ewü anü akoro agba gara kpara kpala. Yesu le ta de wü kpara wu ni nda-wü de. Amba dada na te engu ena awo te-ye nda ma. ²⁵ Gara würüse ta la kpala, te *siti wü di enga me ngbü emere yïanga, jaji würüse, efa sü. Fü würüse la aje ngü, gü ba, "Yesu koro eyi." Fü ah ayia anü akoro kpaka Yesu, abuka gbüra ye kötö, ²⁶ anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ye koro, ye küwa enga ni, aliki siti wü di enga me guguvu asidi." Amba würüse la de egba Sariüfanisiya, ah de egba *Yisaraye le nda de. ²⁷ Fü Yesu adu arü amala ngü fü würüse la de mani, gü ba dene, "Te zü-e ladü la, ah le de wüh to la fü wü jaji feke. Angü te wüh za kümü, te wüh le ato fü wü jaji, asötö fi fü wü bürü la, ah de siti ngü." Yesu mala bala, angü würüse la ka-ye de *ganzi kpara fefe. ²⁸ Fü würüse la alügü ngü, gü ba, "Wayi, mere kpara, ah ngbürü bala fanü. Anga te wü jaji ngbü da ezü e la, wü bürü ngbü nda-wü fi bü ezü kpokporo na,

‡ 7:10 7:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye le 21:17.

te ngbü egürü kötö, la de?" ²⁹ Fū ngü la ayia areke te Yesu afa sü. Fū ah alügü ngü fefe, gü ba, "Wayi, mü lügü ngü la eyi mbi. Siti wü di engame la ce engame mü eyi. Mü go ego agba mü." ³⁰ Fū würüse la ayia ago agba ye, amaka engame ye kpala te rakaye kötö. Siti wü di engame la ce engame eyi fanü.

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko, te gügüje di ma

³¹ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia agbü nga nzö köti ka Tera, fū ewü ale kaje ka Sïdona. Fū ewü adu ale kaje ka Dekapoli, anü akoro era mere ngu *Galilaya. ³² Te wü Yesu koro kpala, fū ewü aza gara komoko te gügüje na di ma, te ro mö mbölö mbölö kpah de, akoro di kpaka Yesu. Fū ewü anda'ba te-wü fū Yesu, gü ba, "Mere kpapa deyi, ye o kpa ye gbü nzö engame ni ane ne, aküwa engu." ³³ Fū Yesu ayia aza komoko ne esüka mere bi wü kpapa la, anü di kpa edere sü. Fū ah ayia aza jikpa ye ato gbü güje komoko la, adu asü ngüsü te jikpa ye, ato te mimi na. ³⁴ Fū ah arü ae jia ye kpa tikpi, awo wazi, gü ba dene, "Afata," baka ngü te ewü gü ba, "Gügüje ü te-ye eü." ³⁵ Fū güje komoko la ayia aü. Fū mimi na ayia afuru te-ye. Fū komoko la akpo da emala ngü mbölö mbölö. ³⁶ Fū Yesu adu amala ngü fū wü kpapa la kpekpeke, gü ba dene, "De-wü deyi, wü mere e amala nga ngü la fū wü bu wü de." Amba wü kpapa la le aje ngü ka Yesu la nda-wü de. Fū ewü ayia akpo da emala nga ngü la fū wü kpapa 'buru. ³⁷ Fū ngü la aga gbü jia wü kpapa 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh gü ba, "Yesu ngbü emere wü ngü 'buru 'dö mbi. Angü ah ngbü ereke wü kpapa 'buru. Yi ceka la, wü kpapa ta te güje ewü di ma, wüh kpo tîne eyi eje ngü! Wü kpapa ta te ewü ro mö dene, wüh kpo tîne eyi ero mö!"

8

Dene e'ba'basu ngü ta te Yesu to kpah zü-e di

*fü mere bi wü kpapa
Matayo 15:32-39*

¹ Gbü gara ra, fū mere bi wü kpapa adu akoro, abiti te-wü kpaka Yesu gbe. Fū Yesu akpo angbü erü ewü. Fū ewü ara kpala sïkpi bata. Fū zü-e ayia anza esaka ewü. Fū Yesu ayia aï wü kpapa ka-ye kpaka ye, amala ngü fū ewü, gü ba dene, ² "Titine cinga wü kpapa ne ngbü erü te ra arü, angü nih ra eyi de ewü sene sïkpi bata dene. Zü-e esaka ewü tîne eyi ma. ³ Te ma mala ngü fū ewü de wüh go agba wü la, wüh ena andiri ka-wü andiri te kaje ka tala, angü gara ewü koro nengete." ⁴ Fū wü kpapa kaka-na alügü ngü fefe, gü ba, "Ööö mere kpapa, ani ena amaka mere bi zü-e, tüngü wü kpapa la, neh kaje? Te ani di kpakine kpa edere sü, köti sene kpah ma ne." ⁵ Yesu gü ba dene, "Ambata esaka wü sela neh fe?" Wüh gü ba, "Ambata ngbee lorozi." ⁶ Fū Yesu adu amala ngü fū wü kpapa la 'buru, de wüh ngbü kötö. Fū ah ayia aza ambata la, agbo nga iri Me tekaka. Fū ah adu akukuru tü ambata la 'buru, aza ato fū wü kpapa ka-ye, de wüh gafa fū wü kpapa la 'buru. Fū ewü ayia aza ambata la, agafa fū wü kpapa la 'buru. ⁷ Wü jürü si ta kpah ladü esaka ewü mba rooo. Fū Yesu akö wü si la, agbo nga iri Me, ato fū wü kpapa ka-ye, gü ba, "Wü gafa kpah egafa fū ewü." ⁸ Fū wü kpapa la aci 'buru azü e la, asika di. Fū wü *kpapa ka Yesu aro dudu na gbü wü kuwu lorozi. ⁹ Wü kpapa ta te ewü zü e la, wüh baka wü kpapa kutu bala (4,000). Fū Yesu ayia ato kaje fū wü kpapa la 'buru, de wüh go agba wü. ¹⁰ Fū wü Yesu ayia alü agbü *zabu de wü kpapa ka-ye, anü ka-wü kpa etangu, agbü nga nzö köti ka Dalamana.

*Dene ngü ka Yesu de wü Farusi
Matayo 16:1-4*

¹¹ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi ayia akoro kpaka Yesu de mani, akpo da ekpülü engu de yiki ka-wü, gü ba dene, “Mere kpara deyï, ye mere la mere lara ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü fanü.”
¹² Fü ngü ka-ewü la ake te Yesu afa sü. Fü ah ayia awo wazi, agü ba, “De-yi, siti wü kpara de gbü wü re ne, yi le de ma mere mere ngü ka talara gbü jia ani, neh teka ne? Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Ma ti amere ngü ka talara gbü jia yi ndara de.”
¹³ Fü ah ayia ace wü Farusi la, adu ali gbü *zabu de wü kpara ka-ye, anü sü ka-wü.

*Dene ngü te Yesu mala teka siti
fingangü ka wü Farusi
Matayo 16:5-12*

¹⁴⁻¹⁵ Te wü Yesu ngbü ekö mere ngu la tete de *zabu, fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü de mani, gü ba dene, “De-wü deyï, wü di eceka te-wü mbi teka ambata ka wü *Farusi bete nda Miri Anitipa *Erode, te wüh ngbü emere de *kö ne, angü kö ka-ewü la, ah esiti.” Amba wü *kpara ka Yesu, te yi li gbü zabu la, to yi iri teka aza zü-e fü yi eyi. Yi za bü enga ambata ngbee biringbö. ¹⁶ Te di bala, wüh je si mani te Yesu mala la nda-wü de, angü fingangü ka-ewü lala fi bü teka ngü ka zü-e. Fü ewü angbü da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Si-ngü la neh baye? Ah mala ngü la fü ani bala ne, teka te ambata di esaka ani ma ne?”
¹⁷ Te Yesu wu fingangü ka-ewü bala, fü ah amala fü ewü, gü ba dene, “De-yi, yi ngbü efi ngü bala, neh teka ne? Fingangü ka-yi la fi bü teka ngü ka zü-e? Ngü te ma mala ne, ah ri gbü nzö yi la fi de? Nzö yi kpekepeke!”
¹⁸ Wü ngü te ma ngbü emere, te yi ngbü ewu cu de jia yi ne, ngü la ri gbü nzö yi la fi de?
¹⁹ Yi fi la nga ambata 'buruve terane, te ma za, kukuru to fü bi wü kpara kutu 'buruve (5,000) ne. Yi du ro dudu

na, biti gbü wü kuwu neh fe?” Wüh gü ba, “Nzükpa de füh ye 'basu.”
²⁰ Yesu gü ba, “Anga gara na, te ma za ambata lorozi, ato fü bi wü kpara kutu bala (4,000) ne. Yi du ro biti gbü wü kuwu neh fe?” Wüh gü ba, “Kuwu si lorozi.”
²¹ Yesu gü ba dene, “Te di bala, ngü te ma mala fü yi ne, yi je sisi la de, neh teka ne? Ah le de yi wu awu, gü ba, ma ti kpah eyi ato gara zü-e fü yi. Amba ngü ka kö gbü ambata, te ma mala nganga fü yi ne, yi wu sisi na de, neh teka ne?”

*Dene ngü ka gara komoko te Yesu
ü jijia*

²² Fü wü Yesu anü de *zabu, anü akoro agbü Betesayida. Te wüh koro kpala, fü wü kpara akoro de gara komoko te jijia na di ma, kpaka Yesu. Fü ewü anda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ye reke la jia enga ni ani ne.”
²³ Fü Yesu ayia azoro kpa komoko la, aza engu, anü di canza kpa edere sü. Fü ah asü ngüsü te jikpa ye, ao gbü jia komoko la. Fü ah ao kpa ye gbü nzö komoko la, gü ba, “De-ye deyï, ye ceka la kpi eceka. Ye te ewu e?”
²⁴ Komoko ne, jia mü ceka kpi mba cükü'daye, fü mü agü ba dene, “Ni ngbü ewu sü akine mba sawu sawu bala. Wü kpara ngbü gbü jia ni baka wü ndugu rü la.”
²⁵ Fü Yesu adu kpah ao kpa ye gbü jia komoko la. Fü jia komoko la ayia alofo, raaa! Fü komoko la akpo da ewu wü kpara, de wü e, 'buru mbi mbi mbi.
²⁶ Fü Yesu amala ngü fefe, agü ba dene, “De-ye deyï, ye go ego agba wü. Ye mere e adi endoro agbü mere köti, anga agba wü kpara 'da 'da 'da de.” Dela ngü te Yesu mere, ta te engu reke jia gara komoko agbü Betesayida.

*Dene kpeke ngü te Petero mala
teka Yesu*

Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21

²⁷ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü gbü wü jürü köti te di ede Kayisariya Filipoyi. Te wüh ngbü enü tete te kaje, fü Yesu ayia ayi-ta ewü, gü ba dene, “Wü

kpara ngbü efi, gü ba, ni de neh da?" ²⁸ Wüh gü ba dene, "Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, 'Ye de *Yüwane Mürü Babatiza, te zükü gbü kpi.' Wü gara gü ba dene, 'Ye de mürü dofo *İliya.' Wü gara gü ba dene, 'Ye de gara *mürü dofo, baka wü mürü dofo ka Me ta gügü ne.' " ²⁹ Yesu gü ba dene, "Anga cu de-wü, wü ngbü efi nda-wü, gü ba, ni de neh da?" Petero, fü mü ayia arü, alügü ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mü de *Kurisito, Mere Miri, te Me tima teka aküwa a ne!" ³⁰ Fü Yesu amala ngü fü ewü 'buru kpekpeke, gü ba dene, "De-wü deyî, wü mere e amala fü wü kpara, gü ba, ni de Kurisito ne, la de."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kpi ka-ye

Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia akpo emala ngü fü wü kpara ka-ye, teka kpi ka-ye, gü ba dene, "Mere cinga ladü, te ena amere ra. Dela cinga nda de. Angü ah le de cinga mere *Ye Kpara ka Kpi bala. Wü *kovo, de wü *mürü gele, de wü *mürü riri, wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh ena amörö ra, amba gbü *ebabata sikipi, Me ena adu azükü ra." ³² Yesu mala ngü ka kpi ka-ye la 'buru mbölö mbölö. Te Petero je ngü la, fü ah ayia aza Yesu esüka wü bu ye edere sü, amala ngü fefe, gü ba dene, "Ngü la mere e adi bala de." ³³ Fü Yesu afü te-ye, aceka wü gara kpara ka-ye. Fü ah adu amala ngü fü Petero kpekpeke, gü ba dene, "Mü ce ra de ngü ka-mü ka *Satana la! Angü fingangü ka-mü la, ah de ngü ka Me nda de. Dela ka-ye siti fingangü ka wü kpara de füh kotö ne."

³⁴ Fü Yesu ayia abiti wü kpara ka-ye, de mere bi wü kpara, 'buru te sü biringbö. Fü ah akpo da erî ewü, gü ba dene, "Te mü ele angbü baka zu kpara ka-ra la, mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke

te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebî mere *rü gbegete, te wüh ena abere engu fefeh na, amörö. Fü mü ayia alala gbü nga ra. ³⁵ Te mü le aküwa te-mü de tete-mü, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ³⁶ Mü fi la nga kuru mü! Te mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, da emaka mere bi jiase, de mere bi wü züka e de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi. ³⁷ Te di bala, gara e te mü ena ato fü Me, teka afa kuru mü di, ah de neh ene? E nda ma! ³⁸ Mü fi nga *adu sikipi, te gara, te ma ena adu akoro tete na. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Te di bala, mü mere e akpe cürü siti wü kpara, de füh kotö ne, nda-mü de. Angü te mü ce ngü ka-ra, teka cürü ewü la, ma ena ace mü kpah ace gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete."

9

¹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi, te Me to fere, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena aküwa wü kpara di, ne feke." Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le afa nga ye.

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye
Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36

² Fütanga sikipi ma'diya, fü Yesu ayia aza wü Petero, *Yakobo, bete *Yüwane. Fü ewü anü akoro kpa enzö mere rüvü. Te wüh koro kpala, fü küte Yesu akpo da efü te-ye, da ecî acî gbü jia ewü. ³ Fü bongo kaka-na avi kpah avi kpilili, angbü da ecî acî baka ra. Kpara te ena azürü bongo, avi akoro di bala, ah nda ma. ⁴ Wüh te eceka kpi bane de,

gbo! te wü kpara 'basu. Ah de wü *İliya ake *Müse, diri wü kpara ka Me ta gügü ne. Fü Yesu angbü da ero mö de ewü. ⁵⁻⁶ Fü mere cürü ayia ari te wü Petero. Fü fingangü ka-wü akpo da endoro 'daaa. Fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara, sü de sene, ah reke gbü jia ni fa sü. Ah ti ta fü ani angbü sene. Te di bala, ani ena aji wü gugü bata, nda-ye biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kpah biringbö." Ah mala ngü la bala, angü ah wu züka ngü, te engu ena amala ne, nda de. ⁷ Petero bü te emala ngü la, fü sangu ayia akoro, agba ewü 'buru. Fü ri Me awü gbü sangu la, gü ba dene, "Dene zu Ye ra, te maguma ra le engu fa sü. Yi di eje 'duwa riri kaka-na." ⁸ Wüh te eceka kpi bane de, yirrrri! Wü Müse ake İliya nda-wü tine ma! Yesu ka-ye bü eyi kpikpi ye.

⁹ Fü wü Yesu ayia kpa füh rüvü kpala, alügü te-wü, adu kpa esa gö. Te wüh ngbü edu tete, fü Yesu ayia amala ngü fü wü Petero, gü ba dene, "De-wü deyi, wü mere e amala nga ngü la fü wü kpara de, zalü te gara, te ni, Ye Kpara ka Kpi, ena azükü tete na gbü kpi." ¹⁰ Fü ewü angbü da efi nga ngü la emaguma wü, da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "De bala neh ene ngü ne, te Yesu mala, gü ba, 'Ni ena azükü gbü kpi ne.' " ¹¹ Fü ewü adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyi, wü *mürü riri gü ba, *İliya ena akoro feke, teka areke kaje fü Miri te Me ena atima la.' Te di bala, ngü la ena adi neh baye?" ¹²⁻¹³ Yesu gü ba dene, "Wayi, *Ngari Me mala ngbü bala fanü, gü ba, İliya ena akoro feke, teka areke maguma wü kpara. Amba İliya koro ka-ye ta eyi.* Fü siti wü kpara ayia amere engu, de mere siti ngü ka-wü, kpah baka e ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me

tekaka ne. Kpah bala, wü mürü dofo ba ta teka ni, *Ye Kpara ka Kpi, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Wü kpara ena ato kpah mere cinga te ni, da efala ni.' " Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Petero teka İliya, o wüh ngbü edu tete kpa esa gö.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

*de siti wü di engu me guvu ye
Matayo 17:14-20; Luka 9:37-43*

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu akoro kpa esa gö. Fü wü Yesu amaka bi wü kpara kpala gbe, kpah de gara wü *mürü riri, te ewü ngbü da ega yiki de wü kpara kaka, te ewü ce ewü de kpala. ¹⁵ Te wü kpara la wu Yesu, fü ngü la aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü aci 'buru, anü de woro, akoro kpakaka, agü mandı fefe na. ¹⁶ Fü Yesu arü amala ngü fü wü mürü riri la, gü ba dene, "Wü ngbü ega yiki de wü kpara ka-ni, egü neh fe?" ¹⁷ Fü gara komoko esüka ewü ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyi, ni koro de mbarase ka-ni, de ye liki *siti wü di engu me guguvu na asidi. Angü wü di engu me la ngbü emere mbarase la esiti, ah ti amala ngü de. ¹⁸ Gbü wü gara sikipi, e la ngbü egbürü engu, eg-bogbofo kötö. Fü mbarase angbü da enyüma gbü te ye. Fü durufu angbü ekoro gögömö na, tuku tuku bala! Fü küküte na aürü, angbü jökötö. Ni koro sidi nga ye sene. Fü ni amaka bü wü kpara ka-ye. Fü ni ayi-ta ewü, de wüh liki wü di engu me la, amba wüh ti aliki nda-wü de."

¹⁹ Te Yesu je ngü la, fü ah adu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "De-wü, wü kpara ka re ne, wü ena ato maguma wü fü ni mbi mbi neh elaye? Ni ena angbü de wü sene teka re neh fe, teka fü ngü ka-ni ari gbü nzö wü? Te di bala, wü za mbarase la, koro

* **9:12-13** 9:12-13 Yesu mala ngü la, gü ba, "İliya koro eyi," teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

di kpakine.”²⁰ Baka te wüh ngbü ekoro de mbarase la, fü siti wü di engame la ayia awu Yesu. Fü ewü ayia agbü mbarase la, agbo kötö. Fü mbarase la angbü da eyili te-ye kötö, fü durufu angbü ekoro gögömö.

²¹ Fü Yesu ayi-ta wö ye mbarase la, gü ba dene, “Siti wü di engame la kpo da emere engu neh elaye?” Wö ye mbarase ga, “Ah kpo de engu gügü, o engu di la gbü jaji te-ye.

²² Ah ngbü fi da emere engu bala. Gara ne, ah ngbü egbü engu, egbo agbü wa, gara ne gbü ngu, ta de ni mörö engu asidi. Wayi, mere kpara, ye ceka cinga ni, ale ta-ngü te ni. Te wazi ye ladü la, de ye küwa ye ni la.”

²³ Yesu gü ba dene, “Ngü la ena afa ni? Ah fa ni nda de. Ah de ngü kaye. Te ye le ngü ka-ni de maguma ye biringbö la, ngü te ena afa ye nda ma.”

²⁴ Fü wö ye mbarase la ayia anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba dene, “Ni le ngü ka-ye ngbü eyi ne, amba maguma ni kpakine 'basu 'basu. Ni ena amere baye? Ye to wazi fü ni, teka de maguma ni ngbü biringbö.”

²⁵ Fü Yesu ae jia ye, awu mere bi wü kpara te ewü koro. Fü ah adu arü amala ngü fü siti wü di engame la, gü ba dene, “De-wü, de te wü ngbü emere mbarase ne, de engu je ngü de, ah ro mö kpah de ne, wü ce engu ece. Wü mere e amere engu tîne de.”

²⁶ Fü siti wü di engame la aba rere kpa tikpi, ayia agbü mbarase la, agbo kötö. Fü mbarase la aboto 'duwa aboto baka kövö. Fü ewü ayia akoro guguvu na asidi. Fü wü kpara afi, gü ba, “Mbarase la kpi eyi.”

²⁷ Fü Yesu ayia azoro kpa mbarase la, ae engu tikpi. Fü mbarase la ayia arü tikpi. Siti wü di engame la ce engu tîne eyi!

²⁸ Fü wü Yesu ayia adu kpa eköti. Te wüh du ngbü kpikpi wü, fü wü kpara kaka-na ayi-tata na, gü ba dene, “Ani ti aliki siti wü di engame la de, neh teka ne?”

²⁹ Yesu gü ba, “Mene *siti wü di engame

ne, wüh koro guvu kpara kükürü kükürü bala nda-wü de. Ah le aku gba fü Me feke, fü Me ato wazi, teka aliki siti wü di engame la di.”

Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45

³⁰ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü akoro gbü nganzö köti ka wü *Galilaya. Yesu le ta de wü kpara wu ani nda-wü de.

³¹ Angü ah ngbü da eri wü kpara kaye de kpeke ngü, gü ba dene, “Te gara, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi, fü ewü ato ra fü siti wü kpara. Fü ewü amörö ra asidi. Amba gbü *ebabata sikpi, Me ena adu azükü ra gbü kpi la.”

³² Ngü te Yesu mala la, wü kpara kaka-na, wüh je sisi na mbi mbi nda-wü de. Wüh le ta de ani yi-tata na teka si-ngü la. Wüh du yi-tata na nda-wü de, ka lümü.

Dene yiki te wü kpara ka Yesu ga, teka kpara esüka wü,

te ena angbü ba mere kpara

Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48

³³ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu akoro kpa eköti, agbü Kaparanama. Baka te ewü du koro tete, fü Yesu ayi-ta wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Te ani di tîne te kaje, da edu ne, wü ngbü emala esüka wü ne ngü ne?”

³⁴ Fü ewü anga ka-wü ti ka lümü. Angü wüh ngbü tîne da ega yiki, gü ba dene, “Kpara te ena angbü mere kpara esüka ani, fütanga Yesu, neh da?”

³⁵ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la kpo. Fü Yesu ayia angbü kötö, amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, “Te mü ele angbü mere kpara gbü nzö wü bu mü la, ah le de mü o ngü kamü kötö, ba mbarase te ngbü emere tima fü wü kpara, teka fü ngü kamü areke gbü jia Me.”

³⁶ Fü Yesu ayia aza gara mbarase cükü'daye, ao esüka ewü. Fü ah adu abü mbarase la esaka ye, gü ba dene,

³⁷ “Mene kpara te ena aza mbarase, baka engu ne, gbü mürü teka ngü

ka-ra la, ah le ra eyi. Kpah bala, te mü le ra eyi la, mü le Wüba Me, te tima ra ne kpah eyi.”

Dene ngü ka kpara te ngbü eliki siti wü di enga me te iri Yesu

Luka 9:49-50

³⁸ Fütanga ngü la, fü *Yüwane adu amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyï, ani maka gara kpara, te ngbü eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara, te iri ye. Tekä ngü la, fü ani ayia atata engu, angü ah de kpara esüka ani nda de.”

³⁹ Yesu gü ba dene, “Yi mere e atata engu de. Kpara la ngbü emere mere kpeke ngü la de wazi ka-ra. Te di bala, ah ena adu afü te-ye, amala siti ngü te iri ra, neh baye baye?”

⁴⁰ Kpara te di de vügü ka-nih de, dela eyi kpara ka-nih.

⁴¹ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Mene kpara te ena ale ta-ngü te yi, ato mba e fü yi ba gu ngu, teka te yi di de wü kpara ka-ra ne, Me ena ato mere züka ngü fefe, te gara agbü kpi.”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti

Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2

⁴² Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Kpara te fiti kpara ka-ra, anga ah de mere kpara, anga mbarase cükü'daye, fü engu adürü te kaje ka Me asidi la, Me ena ato mere kuru tete. Ah ena adi ta mbi, te wüh ena aza mere siti wö, ai gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü aza engu di, agü agbü mere yi-ngu feke, o engu fiti wü kpara la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta te mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi, te wüh gü engu di gbü ngu, ne ka.

⁴³⁻⁴⁴ Yi di ekpe *siti ngü akpe! Te kpa mü ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü la awa, mü gü akötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü

mere du ka wa. Angü wa te ngbü ecuru kpara kpala, ah ünü nda de. ⁴⁵⁻⁴⁶ Kpah bala, te lö mü ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa lö mü la awa, mü gü akötö. Angü, ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. ⁴⁷ Anga te ah de jia mü, te ngbü efiti mü me-ye, teka fü mü amere siti ngü la, ah le de mü gbi jia mü la agbi, mü gü akötö. Angü ah reke pe, te mü ena aküwa de jia mü ngbee biringbö, ka engu te wüh ena agü mü de jia mü 'basu mini, agbü du ka wa. ⁴⁸ Angü kpa gbü wa la, cinga fa sü. Wa ngbü ecuru wü kpara kpala. Wü ru kpah ladü kpala, te ewü ngbü ezü kpara. Cinga la nza nda de, fi mere badi!

⁴⁹ Wü kpara 'buru te ewü le adi de kpara ka-ra, ah le de Me reke ewü, baka se te wüh ngbü eto gbü wa, teka fü ewü angbü *nzila. ⁵⁰ Yi nda-yi baka ngütü, angü ngütü reke fa sü. Amba te ngütü mi tine de la, wüh ena amere di neh baye? Wüh ena abu agbü gü. Ah le de yi ngbü ba züka ngütü, te mi ami. Yi ce ngü ka yiki, fü yi adi ele te-yi esüka yi ale.”

Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye.

10

Dene ngü te Yesu mala, teka mene kpara te le ace wara ye

Matayo 19:1-9

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü agbü nga nzö köti ka *Yudaya, anü akö Yürüdene kpa eta ngu. Te wüh koro kpala, fü mere bi wü kpara aci abiti te-wü kpaka Yesu. Fü engu adu akpo da eri ewü, baka te engu ngbü emere gügü ne.

² Fü wü gara *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamagama. Fü ewü ayi-tata na, gü ba dene, “Yesu deyï, te kpara ce wara ye la, ngü la ena adi esiti gbü jia Me?”

³ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba

dene, “*Müse ba ta ngü fü ani, gbü *Riri ka Me teka ngü la, gü neh fe?”
 4 Wüh ga, “Müse le ta eyi, gü ba dene, ‘Te komoko ele ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fü wara ye feke, fü wara ka la ayia ago ka-ye agba wü.’ ”* 5 Yesu gü ba dene, “Müse ba ta ngü la bala teka ne de, angü nzö wü kundu yi ta kpekpeke, kpah baka nda-yi! 6 Mü nü, mü ceka ngü ta te Müse ba, teka gina wü kpara, te Me o füh kotö ne. Müse gü ba, ‘Me mere komoko ake würüse.’† 7 Fū Me amala ngü fü ewü, gü ba, ‘Dela si-ngü te komoko ngbü eyia, ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. 8 Fū ewü adu angbü ake di tine baka kpara biringbö ne.‡ Yi wu, gü ba, Me o yi ta eyi me-ye, de yi za te-yi, fü yi akoro baka e biringbö, ne de? 9 Te Me o yi eyi biringbö la, yi mere e aye süka yi tine de!”

10 Fū wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, adu ka-wü kpa eköti. Fū wü kpara kaka-na ayia ayi-tata na teka ngü la. 11 Fū Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba dene, “Te mü ce wara mü, fü mü ayia aza gara würüse la, mü mere *siti ngü eyi, angü mü mere dela waza. 12 Kpah bala, teka würüse te yia esaka wati ye, anü aza gara komoko. Ah mere waza kpah eyi.”

Dela ta ngü te Yesu mala teka komoko ake wara ye.

*Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji
 Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17*

13 Gbü gara ra, fü wü gara kpara ayia akoro de wü jaji ka-wü kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fū ewü akpo da eliki wü jaji la. 14 Te Yesu wu ngü la bala, fü mamagama ayia anzu. Fū ah amala ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba dene, “Yi ce wü jaji

la, de wüh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewü de, angü wü kpara te maguma ewü di ba nda wü jürü jaji de bala, wüh ka-wü de wü kpara ka Me. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de. 15 Ngü te ma emala dene, ah de kpeke ngü. Te mü ele ara fü Me, ah le de mü fü maguma mü, ba nda wü jürü jaji. Te maguma mü ngbü ba nda wü jaji de la, mü ti ari gbü sü ka Me agbü kpä kpah de.” 16 Fū Yesu ayia abi wü jaji la esaka ye, ao kpa ye gbü nzö ewü. Fū ah ayia aku gba fü Me teka ewü, de Me to wazi fü ewü. Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji.

*Dene ngü te Yesu mala, teka
 wü kpara de mere bi e esaka wü
 Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30*

17 Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de ani ce sü la. Baka te ewü ngbü eyia tete, fü gara komoko akpe akoro, abu nzökuta ye engagira Yesu, ayi-tata, gü ba dene, “Züka mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me fi mere badi?” 18 Yesu gü ba, “Mü ga, ‘Ma de züka kpara,’ neh teka ne? Züka kpara ladü füh kotö ne? Züka kpara füh kotö ne biringbö nda ma, ‘duwa Me kpikpi ye, mü wu bala de? 19 Te mü le aküwa la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me ‘buru, mbi mbi mbi. Mü wu Riri la de? Riri la gü ba, ‘Mü mere e amörö kpara de.

Mü mere e amere waza de.

Mü mere e azi e de.

Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de.

Mü mere e afiti kiri mü de mani de. Mü je riri ka wö mü ake ni mü.’ ”§

20 Komoko ne gü ba, “Mere kpara, ni kpo da emere wü ngü la eyi kü gügü, o ni di la jaji, zalü akoro dene, ni ngbü fi bü emere wü riri la.” 21 Fū Yesu aceka jia komoko la. Fū ngü ka komoko la areke tete na afa sü. Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Ah de züka ngü. Amba gara ngü ladü

* 10:4 10:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1. † 10:6 10:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:27. ‡ 10:8 10:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24. § 10:19 10:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisaraye 20:12-16.

biringbö, te mü mere la de. Mü du edu, mü cınzı wü e ka-mü 'buru asidi. Fü mü aza jiase la, ato 'buru fü wü mürü cinga. Fü mü adu alala gbü nga ra. Te di bala, mü ena amaka *küküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpī.”²² Te komoko la je ngü la, fü ah akpo da endundururu gbüra ye, de mere cinga emaguma ye. Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpa gba ye, de mere fingangü gbü nzö ye, angü wü e fa ta esasaka sü.

²³ Fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ati! Te mü de kpara de mere bi wü e esaka mü la, mü ena afü te-mü, ato maguma mü fü Me, neh baye baye?”²⁴ Fü ngü la aga gbü jia wü *kpara ka Yesu afa sü. Fü Yesu adu anda nga ngü la, gü ba, “Ah de kpeke ngü teka fü kpara ato maguma ye fü Me.²⁵ Ah baka ya,* te le arı gbü engä gö sögbe.† Ah ti eyi arı kpala fanü? Ah ti arı nda de! Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kpah bala. Ah ena adi kpekpeke fefe, teka afü maguma ye, ara fü Me.”²⁶ Fü ngü anza gömö wü kpara ka Yesu 'buru. Fü ewü akpo da eyita tete-wü, gü ba dene, “Te ngü la tıne bala la, biri kpara ladü te ena aküwa?”²⁷ Fü Yesu aceka jia ewü, gü ba dene, “Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa te Me ena aküwa mü me-ye. Angü ngü te ena afa Me nda ma.”

²⁸ Petero, fü mü arü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyı, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te ah di bala ne, ngü ka-ani ena adi baye?”²⁹⁻³⁰ Yesu gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü. Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Te mü ce wü e kamü teka ra, teka amala ngari ra fü wü kpara la, Me ena ale ta-ngü te mü fanü. Mü ena amaka kpah cinga füh kotö ne, angü wü vügü ka-nih

ladü. Amba Me ena ato mere bi züka ngü fü mü, afa nda-mü te mü ce la. Anga mü ce neh ene? Te ah de gba mü, wü di engä ni mü, wü wö mü ake ni mü, anga wü di mü, te mü ce ewü teka ra la, Me ena ato kpah mere bi züka ngü fü mü füh kotö sene, da wü e te mü ce la. Kpah bala, Me ena aküwa mü gbü sü ka-ye agbü kpī, fi mere badi.³¹ Amba yi mere e acu ngü yi nda-yi de, angü bi wü kpara, te ewü mere te-wü baka wü cögbörö kpara füh kotö ne, te gara, Me ena afü ewü baka kükürü wü kpara. Kpah bala, mene ewü, de te ewü di ba kükürü wü kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü, ao angbe cögbörö wü kpara fü wü bu wü agbü sü ka-ye, agbü kpī.”

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

Dene ebabata ngü te Yesu mala, teka kpi ka-ye

Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34

³² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia angbü enü agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü enü tete, fü Yesu ayia atı nda-ye kpa engagira nü. Fü wü kpara kaka-na angbü efa nganga na de mere fingangü gbü nzö wü. Fü mere bi wü kpara angbü kpah enü fütanga ewü de mere cürü te wü. Fü Yesu adu kpah aza wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne mba canza edere sü. Fü ah akpo da emala ngü fü ewü, teka ngü te ena amere ye agbü Yerüsalema kpala,³³ gü ba dene, “Te nih ena akoro agbü Yerüsalema la, wüh ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpı, anü di engagira wü *mere kovo bete wü *mürü riri, te ewü le ngü kara de ne. Wü mere kpara la ena akolo ngü ka-ra, gü ba, ‘Ah le de wüh mörö ra asidi.’ Fü ewü ayia ato ra fü wü *ganzi kpara.³⁴ Fü wü ganzi kpara la akpo angbü emü ra, da efala ra, da esü ngüsü gbüra ra, da

* 10:25 10:25 Ya te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele.

† 10:25 10:25 Sögbe de libira anga sindanı.

esüma ra de juru. Fū ewü amörö ra asidi. Gbü *ebabata sīkpī, Me ena adu azükü ra gbü kpi la.” Dela ngü ta te Yesu mala fū wü kpara ka-ye teka kpi ka-ye.

Dene yitangü ka Yakobo ake Yüwane
Matayo 20:20-28

³⁵ Fütanga ngü la, fū wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo ayia arü amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyi, gara engä ngü ladü gömö ani, te ani ele ayi-ta ye di.” ³⁶ Yesu gü ba dene, “Wü mala emala.” ³⁷ Wüh gü ba, “Gbü sīkpī te ye ena angbü mere miri tete na, ani ele angbü ede ye, baka wü cögbörö kpara ka-ye, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü.” ³⁸ Yesu gü ba, “Ngü te yi mala la, yi wu sisi na mbi mbi de. Te yi le amaka wazi baka nda-ra la, ah le de yi zü kpah mere cinga baka nda-ra, de te ma ena azü ne. Yi ti eyi azü mere cinga, baka nda-ra la? Ngü la ti afa yi de?” ³⁹ Wüh gü ba dene, “Wayi, ani le eyi amere ngü la.” Yesu gü ba, “Ah mbi. Yi ena azü mere cinga baka nda-ra fanü fanü. ⁴⁰ Amba ma ti ao yi baka mere kpara, fütanga ra, nda-ra de. Ngü la ka-ye de ngü ka Wüba Me, angü ah reke sü la eyi teka wü kpara ka-ye, te engu fe ewü.”

⁴¹ Fū du wü *kpara ka Yesu nzükpa ne ayia aje ngü la. Fū maguma ewü ayia asiti eküte wü *Yakobo ake *Yüwane. Fū ewü angbü da efi ngü emaguma wü, gü ba, “Wüh ele ao te-wü ba mere kpara gbü nzö ani?” ⁴² Te Yesu wu ngü la bala, fū ah adu ai wü kpara ka-ye la 'buru kpaka ye, amala ngü fū ewü, gü ba dene, “De-yi, yi wu eyi, gü ba, wü miri füh kotö ne ngbü engbü gbü nzö wü bu wü de mere wazi, fū ewü angbü emere wü kpara esa lö wü ne, baka e te ewü ele. ⁴³⁻⁴⁴ Yi le amere kpah bala? Ah bala de. Te mü ele angbü ba mere

kpara esüka wü bu mü la, mü fū temü baka jaji, te ngbü emere tima fū wü bu ye. ⁴⁵ Te di bala, ah le de yi fū fingangü ka-yi baka nda-ra. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne, neh teka ne? Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro ta teka angbü ba mere miri, teka fū wü bu ra angbü emere tima fere? Ah bala nda de. Ma koro teka amere tima fū wü kpara, da ele ta-ngü te ewü. Angü ma ena ato te-ra fū kpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, fū ewü aküwa.”

Dela ngü te Yesu mala fū wü kpara ka-ye, teka mene kpara te Me ena ao memere.

Dene ngü ka Yesu ake Batimaya
Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43

⁴⁶ Baka te wü Yesu ngbü fi bü enü te kaje ka Yerüsalema, fū ewü anü akoro agbü Yeriko. Fū ewü ayia sela de mere bi wü kpara gbü nga wü, teka anü agbü Yerüsalema. Fū ewü amaka gara komoko de iri ye Batimaya,‡ te ngbü edere kaje, da eyo e te wü kpara, angü jijia na nda ma. ⁴⁷ Fū Batimaya aje ngü, gü ba dene, “Yesu§ koro eyi.” Fū ah ayia aba rere kpa tikpi, gü ba dene, “Yesu! Kundu ye *Davidi! Ni wu eyi, gü ba, Me tima ye teka aküwa ani ne! Ye ceka la bü cinga te ni baaa!” ⁴⁸ Fū wü kpara aci 'buru, amala ngü fefe, gü ba dene, “Ye nga engä!” Batimaya le ngü ka-ewü la nda de. Ah ngbü fi eba rere kpa tikpi bala, gü ba, “Yesu! Kundu ye Davidi! Ye ceka la bü cinga te ni baaa!”

⁴⁹ Fū Yesu arü amala ngü, gü ba, “Wü i engu akine.” Fū ewü ayia ai Batimaya kpaka Yesu, gü ba dene, “Yesu te ei ye. Ye gu maguma ye, de ye yia eyia, ye nü kpakaka na la.” ⁵⁰ Fū Batimaya ayia agbi mere bongo ka-ye asidi, ace kötö. Fū ah ayia akpe anü kpaka Yesu. ⁵¹ Fū Yesu ayi-ta Batimaya, gü ba dene, “De-ye deyi, ye ele de ni mere fū ye ne ngü

‡ 10:46 10:46 İri wö ye Batimaya de Timaya.

§ 10:47 10:47 Yesu de kpara ka Nazareta.

ne?" Batimaya gü ba, "Akoo, mere kpara, ma ele de mü ü jia ra, teka de ma di eceka kpî!" ⁵² Yesu gü ba, "Ah mbi. Mü küwa eyi, teka te mü to maguma mü eyi fü Me. Mü go ego." Fü jia Batimaya ayia aü raaa! Fü Batimaya ayia akpo da efa nga wü Yesu.

11

Dene ngü ta te Yesu ngbü erî tete agbü Yerüsalema

Matayo 21:1-11; Luka 19:29-38; Yüwane 12:12-15

¹ Fütanga ngü la, wü Yesu ngbü fü enü agbü Yerüsalema. Fü ewü anü, anü akoro gbmari ede Yerüsalema, angü wüh le kaje ka Betefage ake Betaniya, te di esa mere da de iri ye Olive. Te wüh nü koro gbmari kpala, fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ² gü ba, "Wü nü enü agbü köti de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka dongi, te wüh i, o kpala, enganga na, te wüh li fefeh na la de. Wü furu dongi la, wü du di fü ni akine. ³ Te wüh yita wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru enga nü la teka ne?' la, de wü lügü ngü fü ewü, gü ba dene, 'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü fü wü enatikine.' "

⁴ Te wüh je ngü la, fü wü kpara 'basu la ayia anü agbü Betaniya. Fü ewü amaka enga dongi, te wüh i o etanü, ede möngiti. Fü ewü ayia afuru dongi la, ba e te Yesu mala fü ewü. ⁵ Fü wü gara kpara ayita ewü, gü ba, "Ah mere baye, te wü ngbü efuru enga dongi ne?" ⁶ Fü ewü ayia alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü enatikine." Fü wü kpara la ale. Fü ewü ayia aza dongi la, adu di kpaka Yesu.

⁷ Te wüh koro de dongi la kpaka Yesu, fü ewü agü wü bongo ka-wü füh gügü na. Fü Yesu ayia ali fefeh na, anü di agbü Yerüsalema. ⁸ Fü mere bi wü kpara ayia akoro, teka

agbo nga iri Yesu. Fü gara ewü agbala bongo ka-wü kötö te kaje. Wü gara ngbü nda-wü edoro wü zukpa rü, da egü te kaje, teka agbo nga iri Yesu di. ⁹ Fü gara wü kpara ati kpa engagira nü fefe na, gara ewü nda-wü kpa sidi. Fü ewü angbü 'buru egbo nga iri Yesu, da ebi ci, da emi koko, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Me to wazi fü mü, angü ah tima mü fü a me-ye!

¹⁰ Mü za wazi ka kundu kundu nih *Davidi!

Mü koro eyi angbü gbü nzö a, baka mere Miri Davidi engu!

Me di de mü!

Nih gbo nga iri Me kpa gbü kpî!"

¹¹ Baka te Yesu nü koro agbü Yerüsalema, fü ah anü ari kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ah aceka kpî, aceka wü ngü de kpala 'buru. Fü ewü ayia de wü kpara kaye, nzükpa de füh ye 'basu ne, adu kpa gbü Betaniya, ara kpala, angü sü yia eti ati.

Dene ngü te Yesu kina rü figi di
Matayo 21:18-19

¹² Kpurutokokpî la, fü wü Yesu ayia ace Betaniya, edu agbü Yerüsalema. O wüh ngbü enü tete, fü tala ayia amere Yesu. ¹³ Fü Yesu aceka kpî, awu nzö rü figi, te kpakpa na bi abi. Fü ah afü kpuru akoro kpala, de ni maka riri na. Te wüh nü koro kpa esa rü la, riri na nda ma, ka-ye bü kpakpa na kükürü. Angü ah de fe kaka, te ngbü erî tete na, nda de. ¹⁴ Fü Yesu ayia akina rü engu la, gü ba dene, "Mü ngbü fi bala. Wü kpara ti azü ri mü tine fi de, fi mere badi." Fü wü *kpara ka Yesu ayia aje ngü de te engu mala la.

Dene ngü ta te Yesu liki wü kpara di,

etambasü Mere Kambü ka Me
Matayo 21:12-13; Luka 19:45-48

¹⁵ Te wü Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fü ewü ayia anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü

ewü amaka mere bi wü kpara kpala, te ewü ngbü ecinzi wü nü de wü lu,* teka fü wü kpara adi ese, eto la'bi tete fü Me. Wü gara ngbü nda-wü da ekura jiase. Fü ngü la ayia asiti gbü jia Yesu afa sü. Fü engu ayia aliki ewü 'buru asidi, anzinzi wü cangali de wü gba'da ka wü kpara la, agbogbofo 'buru kötö.

16 Fü ah amaka kpah wü gara kpara te ewü ngbü da ebī e ka-wü, ekolo sü di kpuru etambasü Kambü ka Me la. Fü Yesu ayia atiri kaje la te ewü, gberere. 17 Fü ah akpo da eri wü kpara, gü ba dene, "Me mala ta teka Kambü ka-ye, gü neh fe? Me gü ba, 'Kambü ka-ni, ah de sü te wü kpara füh kotö ne 'buru ena akoro angbü egbo nga iri ni gbügbü.† Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi du fü tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wü mürü zi!"

18 Fü wü mere *mürü gele bete wü *mürü riri ayia aje ngü la. Fü ngü la asiti te ewü afa sü. Fü ewü akpo da egiri kaje de ani mörö Yesu tete na. Wüh maka kaje kere de, angü cürü ngbü emere ewü, teka mere bi wü kpara te ewü le ka-wü ngü ka Yesu, gü ba, "Engu ngbü eri ani de mere kpeke riri."

19 Etamurago la, fü wü Yesu ayia ace Yerüsalema, ayia adu agbü Betaniya.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka maku gba fü Me

Matayo 21:20-22

20 Kpurutokokpi la, fü wü Yesu alügu te-wü, edu agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü edu te kaje la, fü ewü adu amaka rü de esikine, te Yesu kina ne. Rü la ürü ka-ye eyi, de si ye 'buru. 21 Petero, fü mü adu afi nga kina, te Yesu kina rü la di ne. Fü mü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara, ye ceka la! Rü de esikine te ye kina ne, ah ürü ka-ye eyi!" 22 Yesu gü ba, "Ah de wazi ka Me. Te yi to maguma yi fü Me, Me

ena ato wazi fü yi kpah bala. 23 Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Te mü ena ato ta maguma mü fü Me 'buru 'buru la, Me ena ato wazi fü mü, teka fü mü amere wü mere kpeke ngü di kpah bala. Mü ti eyi amala ngü fü mere siti da la, gü ba dene, 'Mere da la yia eyia, ah ti agbü mere ngu.' Ah ena amere te-ye kpah bala. Amba te maguma mü ngbü 'basu 'basu la, Me to wazi fü mü nda de. 24 Kpah bala, mene ngü te mü ena ayi-ta Me tete na, ah le de mü o maguma mü 'buru te Me, gü ba, 'Fanü fanü, Me ti eyi amere ngü la fü ni.' Te maguma mü ngbü 'basu 'basu de la, Me ena amere ngü la fü mü amere fanü. 25-26 Te mü ngbü eku gba fü Me, mü mere e ati ngü te kiri mü emaguma mü de. Mü boro *siti ngü ka kiri mü emaguma mü asidi feke, teka fü Me, te di de Wö nih agbü kpi ne, aboro kpah wü siti ngü ka-mü." Dela ngü te Yesu mala, teka kpara te le aku gba fü Me.

Dene ngü te wü mere kovo ka wü Yisarayeleyi-ta Yesu di

Matayo 21:23-27; Luka 20:1-8

27 Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu anü akoro agbü Yerüsalema. Fü Yesu angbü endoro ka-ye etambasü ka *Mere Kambü ka Me. Fü wü mere *kovo ayia de wü *mürü riri, akoro kpaka Yesu, ayi-tata, 28 gü ba dene, "De ye deyī, ngü te ye mere esikine de sene ne, ye mere ngü la neh de wazi ka da? Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" 29 Yesu gü ba, "Gara ngü ladü biringbö, te ni ele ayi-ta wü di feke. Te wü lügu ngü la eyi, fü ni adu amala nga kpara, de te to wazi la fü ni ne. 30 Yitangü ka-ni, ah teka *Yüwane Mürü Babatiza. Kpara te to wazi fü Yüwane, de ah to babatiza fü wü kpara, neh da? Me to wazi fefe me-ye de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?" 31 Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba dene,

* 11:15 11:15 Wü lu te ewü ngbü ecinzi la, wüh de wü mö ka koti. † 11:17 11:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 56:7.

“Ani ena alüğü ngü la fefe, agü neh fe? Te ani gü ba, ‘Me to wazi fü Yüwane me-ye la,’ ah esiti, angü Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, agü ba dene, ‘Te di bala ne, ah mere baye, te ani le ngü ka Yüwane de ne?’³² Te ani mala fefe, gü ba, ‘Yüwane mere ngü la de tete-ye la,’ ah ti kpah de, angü maguma wü kpara 'buru ena asiti te ani.’ Wüh ngbü ekpe cürü teka mere bi wü kpara, angü wü kpara ngbü ele ngü ka Yüwane, gü ba, ‘Engu ka-ye zu de *mürü dofo ka Me.’³³ Te di bala, fü wü angbe cögbörö kpara la adu alüğü ngü fü Yesu, gü ba dene, ‘Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de.’ Yesu gü ba, ‘Wayi, ah mbi! Te ah bala la, ni ti amala nga kpara, te to wazi fü ni ne, kpah de.’”

12

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpi fütanga rirü

Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala ngü fü wü cögbörö kpara la de mani, gü ba dene, “Gara komoko ta ladü, te nü maka züka sü, fü ah ayia aru rü *vinü ka-ye gbügbü. Fü ah adu aji 'baranga ekekere na kerekere gbaa. Fü ah areke kpah sü, teka adi efi ri-rü la gbügbü na. Fü ah aji kpah kambü teka fü wü kpara adi engbü gbügbü, da efete yi la. Fü engu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpi fütanga yi ka-ni la mbi mbi mbi, angü ni ena anü andoro agbü gara sü nengete. ² Te kpiri ka makolo ri-rü la koro tete na, fü komoko la ayia atima gara labi ka-ye kpaka wü kpara ka tima ka-ye la, gü ba, ‘Wü to ri-rü ka-ni la fü ni.’ ³ Fü labi la ayia anü akoro kpaka wü kpara ka tima la. Fü ewü ayia azoro labi la, ami engu, alüğü kpaka mere kpara ka-ye, de kpa ye

kükürü. ⁴ Fü mürü rirü la adu kpah atima gara labi ka-ye. Fü labi la anü akoro kpaka ewü. Fü ewü ami nzönzö na, amemere lalara. Fü labi la akpe adu kpaka mere kpara ka-ye kpah de kpa ye kükürü. ⁵ Fü mürü rirü la adu kpah atima gara labi ka-ye. Fü ewü amiki labi la, amörö ka. Fü ewü angbü ememere wü labi ka mürü rirü la fi bü bala, emimiki gara ewü, emömörö gara ewü. ⁶ Gara labi te mürü rirü la ena adu atima nda tine ma. Tine bü eyi duu kporo yeye na, te mamaguma ngbü tete na ne. Fü ah afi, gü ba dene, ‘Te ni tima ye ni la, wüh ena akpe cücürü na akpe.’ Fü ah ayia atima ye ye la kpaka ewü. ⁷ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü ekoro, fü ewü amala ngü esüka wü, gü ba dene, ‘Ceka la! Ye mürü rirü ne te ekoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fü yi ka-ewü ne angbü te gara fü ani.’ ⁸ Fü ewü ayia azoro ye mürü rirü la, ami, amörö, aza kökö na, asö agbü gü.”

⁹ Fü Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, “Gbü fingangü ka-yi, mürü rirü la ena amere de wü siti kpara la, neh baye? Ah ena ayia akoro kpaka ewü de mere wazi, amömörö ewü 'buru. Fü ah aza to wü kpara, ao eme rirü ka-ye la.” Dela mani te Yesu mala fü wü cögbörö kpara ka wü *Yisaraye.

¹⁰ Fü ah adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba dene, “*Ngari Me mala teka ngü la, gü neh fe? Ah gü ba, ‘Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fü ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte. ¹¹ Nih gbo nga iri Me, angü engu mere mere züka ngü eyi fü nih!’ ”*

* 12:11 12:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22-23.

¹² Fū wū cögbörö kpara la awu, gü ba, Yesu mala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Fū ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü angbü egiri kaje teka de ani zoro Yesu. Wüh le azoro engu gbü jia wü kpara nda-wü de, angü maguma wü kpara ena asiti eküte ani. Te di bala, fū ewü ayia ace engu, ago ka-wü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü

Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26

¹³ Fütanga ngü la, fū wū cögbörö kpara atima gara wü *Farusi kpaka Yesu, bete gara wü kovo ka Miri Anitipa *Erode, gü ba dene, “Wü fiti Yesu, de engu mala siti ngü eküte miri ka wü *Rüma, teka de ani zoro engu gbü riri na la.”

¹⁴ Fū ewü anü akoro amaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fū ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü kpara nda-ye 'buru 'dó de. Ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti ati fū ani ase ngürü ani fū *Kayisara, Miri ka wü Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? ¹⁵ Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?”

Amba Yesu, mü wu mani ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fū mü ayia alügü ngü fū ewü, gü ba, “Wü ngbü ere maguma ni de ngü bala, neh teka ne? Wü za la biri jiase sela, wü sere fū ani.” ¹⁶ Fū ewü aza gara jiase biringbö, ato fefe na. Fū ah aceka jiase la, agü ba dene, “E-gbü jiase ne, neh kuru da? Wüh ba eküküte na ne, neh iri da?” Wüh ga, “Ah de kuru Kayisara, te di de Miri ka wü Rüma ne.” ¹⁷ Yesu gü ba, “Ah mbi! Te ah de nda miri la, de yi lügü fū miri. De yi lügü nda Me kpah fū Me.”

Dela ngü ta te Yesu mala fū wü kpara la, teka mase ngürü. Fū

ngü kaka la aga gbü jia wü kpara la afa sü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka züzükü gbü kpi

Matayo 22:23-33; Luka 20:27-38

¹⁸ Wü gara kpara ta ladü esüka wü di enga *Yisaraye, te wüh ei ewü, gü ba, wü *Saduke. Wüh fi nda-wü, gü ba, “Te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi mere badi. Ah du azükü gbü kpi tine de.”

Te di bala, fū gara wü Saduke akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, gü ba dene, ¹⁹ “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fū ani gbü *Riri ka Me, gü ba, “Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de enga ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iiri na ena adürü.” ²⁰ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fū gina ewü ayia aza würüse. Fū ah ayia akpi, o wüh bi ye ake di la de. ²¹ Fū e'ba'basu adu aza würüse nga kpa enga ni ye la. Fū ah ayia akpi. Wüh bi ye ake di kpah de. Fū ehabata na adu kpah aza würüse la. Fū ah ayia kpah akpi, ace engu fi kükürü. ²² Wü jaji komoko de lorozi la, wüh za würüse la te nga wü 'buru. Fū ewü akpi 'buru, wüh bi ye te würüse la nda-wü de. Fütanga ewü la 'buru, fū würüse la adu kpah akpi. ²³ Te wü kpara ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü engu ta eyi wara ewü 'buru.”

²⁴ Yesu gü ba, “Yi fi nda-yi, gü ba, Me ti azükü wü kpara gbü kpi nda de? Yi dürü bala, neh teka ne? Yi wu si-ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me ne de, neh teka ne? Yi le awu wazi ka Me kpah de, neh teka ne? ²⁵ Gbü sü ka Me agbü kpi kpala, wü kpara za te-wü nda-wü de. Angü te wü kpara zükü eyi

† 12:19 12:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6.

gbü kpi la, Me ena afü ewü baka wü *malayika ka-ye.

²⁶ Wüh ba ngü gbü *Ngari Me teka ngü ka züzükü gbü kpi, gü neh fe? Gbü ra ta te Me gü tamu ye tete fü *Müse,‡ Me mala ta fefe, gü neh fe? Ah gü ba dene, 'De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.' ²⁷ Amba, gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi ka-wü eyi gügü. Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, 'Wüh de wü vüngüte ka-ni?' Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü, agbü sü ka Me fi mere badi. Te di bala, fingangü ka-yi te gü ba, wü kpara ti azükü gbü kpi nda-wü de ne, ngü la de mere siti wu!"

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Saduke, gü ba, "Me ena azükü wü kpara ka-ye, fü ewü angbü fi mere badi agbü sü ka-ye agbü kpi kpala."

Dene ngü ta te Yesu mala teka kpeke Riri ka Me

Matayo 22:34-40

²⁸ Gara *mürü riri ngbü ta eje yiki te wü *Saduke ngbü ega de wü Yesu ne. Te engu je ngü te Yesu lügü fü ewü la, fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü mürü riri la adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyü, nda-ni yitangü kpah ladü. Esüka wü *Riri ka Me 'buru, kpeke riri, te fa wü bu ye 'buru, neh engu deyü?"

²⁹ Yesu gü ba, "Kpeke Riri te Me to fü nih, wü di engu *Yisaraye, gü ba dene,

'Me ka-ye ngbee biringbö.

Ah de miri ka-nih me-ye.

Kpara te fa engu nda ma.

³⁰ Mü le Me de maguma mü 'buru.

Mü o fingangü ka-mü kpah 'buru tete.

Mü le ngü kaka de wazi mü kpah 'buru.

Mü to te-mü kpah 'buru fefe.'§

Dela kpeke Riri te Me to fü nih, te fa wü bu ye 'buru. ³¹ E'ba'basu na gü ba dene, 'Mü le wü bu mü, baka e te mü ngbü ele küte mü.'* Dela gina wü kpeke *Riri ta te Me to fü nih. Gara riri te fa ewü dela nda ma."

³² Te mürü riri la je ngü te Yesu mala la, fü ngü la areke tete afa sü. Fü ah alügü ngü fü Yesu, gü ba dene, "Wayi, mere kpara, mü mala zu ngü fanü fanü. Me ka-ye kü biringbö. Gara kpara te fa engu kpo fi ma. ³³ Te mü le Me de maguma mü 'buru, o fingangü ka-mü 'buru tete, fü mü ale ngü kaka de wazi mü kpah 'buru, fü mü adu ale wü bu mü, baka e te mü ngbü ele küte mü la, ngü ka-mü ena areke gbü jia Me afa sü. Gele ka wü kundu nih gü ba, te mü le de ngü ka-ni reke gbü jia Me la, ah le de mü za nü, awa fefe. Amba ngü ka lele fa ngü ka gele la ka."

³⁴ Fü ngü ka mürü riri la adu areke gbü jia Yesu afa sü. Fü Yesu adu amala ngü fefe, gü ba dene, "Wayi, fingangü ka-mü mbi. Mü eyi gbamari akoro zu kpara ka Me."

Dela ngü ta te Yesu mala, teka kpeke Riri ka Me. Fütanga ngü la, gara kpara, te du le aga yiki ake di, nda tine ma.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka Miri te Me ena atima fuh kotö ne

Matayo 22:41-45; Luka 20:41-44

³⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu angbü da eri wü kpara etambasü ka *Mere Kambü ka Me, gü ba dene, "Wü *mürü riri mala teka *Kurisito, Miri te Me ena atima fuh kotö ne, teka aküwa wü kpara, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Miri la ena adi de kundu ye Mere Miri *Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi,' ah bala de? Amba Miri la ena angbü baka Davidi fanü? ³⁶ Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba dene,

‡ 12:26 12:26 Me gü tamu ye fü Müse gbü gara rü, te ngbü eci aci baka wa. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di engu Yisaraye 3:1-15. § 12:30 12:30 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:4-5. * 12:31 12:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18.

'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,
 "Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene.
 Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.
 Te di bala, ye ena angbü gbü nzö
 wü kpara 'buru!
 Angü ni ena ao wü vügü ka-ye
 'buru esa lö ye!" †

³⁷ Dela ngü ta te Davidi ba teka Miri la, gü ba, 'Engu de miri ka-ni.' Te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi afa."

Dela ngü ta te Yesu mala teka Mere Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara. Fü mere bi wü kpara angbü eje ngü kaka-na la de mere tadu.

Dene ngü ta te Yesu mala teka wü mürü riri

Matayo 23:1-7; Luka 20:45-47

³⁸ Fü Yesu adu ari wü kpara la, gü ba, "Yi ceka 'be teka ngü ka wü *mürü riri. Yi mere e angbü baka ewü de. Angü wüh le de wü kpara 'buru di ecu ngü ani. Te di bala, fü ewü angbü eto ngboro bongo eküte wü, endondoro di esüka wu kpara. Wüh ngbü ele de wü kpara 'buru ngbü egü mandí fü ani baka wü mere kpara. ³⁹ Te wüh koro kpa *esambü ka biti-te la, wüh ngbü ele adi engbü füh züka da-ngbüngbü te reke areke. Gbü wü sü ka karama, wüh ngbü emere kpah bala. Wüh ele ka-wü bü adi engbü gbü wü sü ka wü cögbörö kpara. ⁴⁰ Wüh le de wü kpara 'buru wu ani baka züka wü kpara ka Me. Te di bala, wüh ngbü emere dela züka ngü te ena reke gbü jia Me? Ah bala de! Te wüh ngbü eku gba fü Me la, wüh ngbü eza mere bi wü ngü te komö wü gbe! Amba ngü ka Me emagama ewü nda ma. Wüh ngbü kpah da ezi wü e ka wü wü rüse wökö de mani. Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te wü mürü riri la te gara afa sü." Dela ngü te Yesu mala, teka wü mürü riri la.

Dene ngü ka takpa ka wü rüse wökö

Luka 21:1-4

⁴¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu angbü kötö ede kuwu, te wü kpara ngbü eto takpa fü Me gbügbü na. Fü ah angbü eceka wü kpara, te ewü ngbü eto takpa ka-wü la. Wü gara kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü, wüh ngbü eto nda-wü mere bi jiase. ⁴² Fü gara wü rüse wökö, mürü cinga, ayia akoro ato nda-ye mba 'duwa enga jiase ngbee 'basu, baka e te wüh ena ase ambata biringbö di. ⁴³ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "De-yi, yi ceka la ngü ka wü rüse la. Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Jiase te wü rüse wökö la to ne, ah reke gbü jia Me, fa nda wü bu ye la 'buru. ⁴⁴ Angü wü kpara de mere bi e esaka wü ne, e te ewü to fü Me, ngü ngü gbü jia ewü nda ma, angü dudu ladü esaka ewü. Amba wü rüse la to nda-ye jiase eyi 'buru. Dudu na esasaka, te engu ena ase mba enga zü-e di, nda tine ma." Dela ngü te Yesu mala teka takpa, te wüh ngbü eto fü Me.

13

Dene ngü ta te Yesu mala teka ngü te ena amere te-ye te gara

Matayo 24:1-14; Luka 21:5-19

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace tambasü *Mere Kambü ka Me. Fü gara *kpara ka Yesu arü amala ngü fefe na, gü ba dene, "Mere kpara deyī, ye ceka la, züka Kambü ka Me ne, te wüh fa de angbe cögbörö da ne!" ² Yesu gü ba dene, "Mü ceka la bü mere züka Kambü ka Me ne? Te gara, wüh ena amürü kambü la amürü 'buru asidi. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye, ena adi ma."

³ Fü ewü ayia ace sü la, adu anü alí kpa füh da de iri ye Olive, adu angbü eceka Mere Kambü ka Me, te di kpa eta ngu de kpala. Fü Petero ayia ake *Yakobo, *Yüwane

† 12:36 12:36 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

bete Anderiya, anü ayi-ta Yesu, ⁴ gü ba, “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ye gü ba, ‘Wüh ena amürü mere Kambü ka Me la asidi.’ Ngü la ena amere te-ye neh elaye? Anga ngü, te ena agü tamu ngü la fü ani, gü ba, sikipi la koro eyi gbmari, ah de ne ngü ne?”

⁵ Fü Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. ⁶ Angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra, afiti wü bu wü, gü ba, ‘Ani de Miri, te Me tima ani me-ye.’ Te di bala, mere bi wü kpara ena ale ngü ka-ewü la. Amba nda-yi, yi mere e ale ngü ka-ewü la de. ⁷⁻⁸ Angü mere bi wü ngü ladü, te wüh ena amere te-wü feke, o *adu sikipi la koro la de. Nguwa wü kpara ena ayia ati de gü gbü nzö nguwa wü gara kpara. Yiki-tö ena amere te-ye gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpiri tala ena ati gbü nzö wü kpara. Dela 'buru wü ngü te ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sikipi koro la de. Wü ngü la 'buru ena adi baka gina keke, te kpo da emere würüse te ele ayaka. Te di bala, yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü, te ena areke wü ngü la 'buru, ba e te engu le.

⁹ Amba nda-yi, yi ceka te-yi mbi, de yi rü kpekpeke, angü wü vügü ka-ra ena azoro gara yi, anü di ato fü wü cögbörö kpara, de wü miri. Fü ewü ami yi teka ngü ka-ra. Te di bala, yi ena amala ngari ra fü wü mere kpara la. ¹⁰ Angü, ah le de wüh mala ngari ra fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru feke, o adu sikipi koro la de. ¹¹ Gbü ra te yi ena arü engagira wü mere kpara la, yi mere e angbü de mere fingangü gbü nzö yi de. Yi mala bü mene ngü te *Nzila Wazi Me ena ato te komö yi. Angü, ngü te yi ena adi emala la, ah ena adi de ngü kaka, ah de ngü ka-yi nda de. ¹²⁻¹³ Yi ngbü 'be 'be 'be, angü wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi teka ngü ka-ra. Wü di enga

ni yi ena afü te-wü ba wü vügü ka-yi, agü tamu yi fü wü vügü, amörö yi. Wü wö yi ena amere kpah bala, fü wü di yi amere kpah bala. Amba ah le de mü i maguma mü, zalü koro di gbü ra te cinga la ena anza, fü mü aküwa.”

Dene ngü te Yesu mala, teka mere cinga,

te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara

Matayo 24:15-22; Luka 21:20-23

¹⁴ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, teka *Mere Kambü ka Me, te wüh ena amürü la, gü ba, “Fanü fanü sirimbi ladü te ena agü tamu sikipi la fü yi. Angü gara vügü ka Me ladü, te ena akoro, asiti sü kpa esa Mere Kambü ka Me.” Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka sirimbi, te ena akoro agü tamu sikipi, te wüh ena amürü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema tete na. (Demü, te mü ngbü etanga ngü ne, ah le fü mü ao fingangü ka-mü teka aje si-ngü la mbi mbi mbi.)

Fü Yesu adu kpah amala fü ewü, gü ba dene, “Te yi wu sirimbi la, yi mere e angbü agbü *Yudaya de. Yi kpe 'duwa kpa enzö mere gümba, agbü gü! ¹⁵ Te siti ngü la koro maka mü, te mü ngbü efe te-mü kpa esa e la, mü mere e adu arü kpa esambü, akö wü e ka-mü, tine de. Mü kpe 'duwa akpe, angü siti ngü la ena amaka mü. ¹⁶ Te siti ngü la koro maka mü da esö e ka-mü kpa gbü yi la, mü mere e adu kpa eköti, ato züka bongo te mü, kpah de. Mü kpe 'duwa akpe. ¹⁷ Angü sirimbi la ena agü tamu mere siti cinga, te ena akoro eküte yi, te fa wü gara cinga füh kotö ne 'buru. Yi ceka la, mere cinga ka wü würüse, te ewü di de bu wü, kpah bete mene ewü, de te ewü di de vürü wü jaji eküte wü ne. Dela ne cinga ne! ¹⁸ Ah le fü yi adi eku gba fü Me, de siti ngü la mere e akoro gbü bigü de. Angü agö bete zü ena amere wü kpara, te ewü ena akpe la. ¹⁹ Kü baka te Me mere

kotö ne, mere cinga baka e la mere te-ye nda la de. Gara cinga te ena akoro fütanganga na, baka engu la, ah ena adi kpah ma. ²⁰ Fū Me adu afi nga wū kpara ka-ye, te engu fe ewū ne, gü ba, 'Te di bala, ni ena akolo sīkpī la mba cogbo, teka ngü ka wū kpara ka-ni la, angü wüh ena akpi.' Te Me ena amere ta bala de la, de bane kpara biringbö, te ena aküwa esaka siti ngü la, ena adi kpo ma."

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

Matayo 24:23-31; Luka 21:25-27

²¹⁻²² Fū Yesu adu kpah, amala gara ngü fū wū kpara ka-ye, gü ba, "Gbü wū sīkpī la, wū mürü wu ena akoro, adi efiti wū bu wū. Gara ena agü ba, 'Ni de miri, te Me tima ni teka aküwa wū.' Gara ena agü ba, 'Ni nda-ni de *mürü dofo, te ni ngbü emala ngari Me fū wū kpara.' Wüh ena akpo angbü emere bi wū ngü ka talara, te ena afiti wū kpara 'buru. Wüh ena agiri kpah kaje teka afiti cu yi, wū kpara ka-ra. Te di bala, yi ceka te-yi mbi, yi mere e aje ngü ka wu ka-ewü la nda-yi de! Te gara kpara mala ngü fū yi, gü ba, 'Miri te Me tima ne koro eyi! Ah ladü kpakine,' anga 'Ah ladü kpane,' yi mere e ale ngü kaka la nda-yi kpah de. ²³ Yi ceka te-yi mbi, angü ma ngbü eyi emala ngü ne fū yi te enga gina dene, o ngü la koro la de, teka fū yi amba jia yi amba, angü wū mürü wu la ena afiti yi.

²⁴ Fütanga ngü la, gara wū ngü ena ayia kpah amere te-wü, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene,

'Wü lara ngü ena akpo da emere te-wü kpa gbü kpī.

Angü kokpī de wü e kpa tikpi 'buru ena akpo da eyiki

²⁵ Wü küfara ena akpo kpah da egügürü.

Ra ena afü te-ye baka biti.

Fe ti adu asü kpah de.'*

²⁶ Fütanga ngü la, de-ra *Ye Kpara ka Kpī, fū ra adu tīne akoro. Wü kpara 'buru ena aci awu ra kpa gbü kpī, te ma ngbü ekoro de mere wazi, baka Mere Miri. Fū ewü aci 'buru acu ngü ra. ²⁷ Fū ra ayia atima wü *malayika ka-ra, teka abiti wū kpara ka-ra, te ma fe ewü. Wüh ena abiti ewü edebu sü bala ne 'buru, akoro di fere. Fū a angbü tundu de ewü fi mere badi."

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye

Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33

²⁸ Fū Yesu adu amala gara ngü fū ewü gbü mani, gü ba, "Ngü ka dudu ka-ra, ah baka ngü ka wü rü. Angü te yi wu wü rü te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de? ²⁹ Kpah bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala nganga fū yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sīkpī ka dudu ka-ra la koro eyi gbamari.

³⁰ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³¹ Ngü te ma ngbü emala fū yi, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpī, fū ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü ka-ra ti anza nda de."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih reke te-nih nzo,

teka dudu ka-ni

Matayo 24:36-51; Luka 21:34-36

³² Fū Yesu adu kpah, amala fū wū kpara ka-ye, gü ba, "Te yi le ayi-ta ra, gü ba, sīkpī te ma ena adu akoro tete na, ena adi elaye la, ma ena alügü ngü fū yi, gü ba, kpara biringbö, te wu ngü la, nda ma. Wü *malayika agbü kpī, wüh wu kpah de. De-ra, te ma di de Ye Me, ma wu kpah de. 'Duwa Wüba Me, ah wu sīkpī la duu me-ye. ³³ Te di bala, yi ceka te-yi mbi, da ecī sü, angü yi wu sīkpī la nda-yi de. ³⁴ Ngü

* **13:25** 13:25 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 13:10; 34:4, bete Yüwele 2:10.

la ena adi baka mere kpara te yia, ce gba ye, anü kpa gbü gara sü. Fü ah aï wü kpara ka tima ka-ye, agafa tima fü ewü, te ewü ena adi emere sidi nga ni. Fü ah amala ngü fü kpara te eci möngiti, gü ba, 'Ye ci sü mbi mbi mbi, da eci nga dudu ka-ni.' ³⁵ Kpah bala, ma emala ngü fü yi, gü ba, yi ceka te-yi mbi, da eci nga dudu ka-ra, angü yi wu sikipi ka dudu ka-ra la nda-yi de. Anga ma ena adu akoro neh etamurago, etü biti, te gina gba moko-ngü, anga kpurutokokpi? Yi wu kpah de. ³⁶ Yi ceka te-yi mbi, angü te ma du koro maka yi gbü iri-to, anga da era ra la, ah ena adi esiti."

³⁷ Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka ngü te ena amere te-ye te gara. Yesu mala ngü la kpah fü nih 'buru, gü ba, "Nih ceka te-nih mbi mbi mbi, da eci sü."

14

Dene ngü ta te wü mere kovo ka wü Yisaraye

ngbü egiri kaje, te ani ena amoro Yesu tete

Matayo 26:1-5; Luka 22:1-2

¹ Ngü ne ngbü emere te-ye ta gbü mere sikipi ka wü *Yisaraye, te ewü ei, gü ba, *Pasika ne.* Ah de *sikipi te wüh zü ambata de kö gbü ye de. Te du sikipi ka Pasika la laki tine ngbee sikipi 'basu ne, fü wü mere *kovo ka wü Yisaraye ayia abiti te-wü, de wü *mürü riri, de wü mere *mürü gele. Fü ewü akpo angbü egiri kaje, te ani ena azoro Yesu tete na gbü zi, amoro. ² Fü ewü angbü ero mö esüka wü teka ngü la, gü ba dene, "Ani ceka 'be, angü mere bi wü kpara biti te-wü eyi sene, teka mere sikipi te di gbmari ne. Te ani zoro Yesu gbü jia ewü la, wüh ena aci de gü eküte ani!

Te di bala, ani giri kaje, de ani zoro engu gbü zi."

Dene ngü te gara wü rüse tökö züka se-mü di gbü nzö Yesu

Matayo 26:6-13; Yüwane 12:2-8

³ Ta gbü wü sikipi la, wü Yesu ngbü ta engbü ka-wü agbü Betaniya, agba gara komoko de iri ye Simüna, ta te di de *jiakö te ye ne. Fü gara wü rüse akoro amaka ewü, te ewü ngbü da ezü e kpala. Wü rüse la koro de *züka se-mü esaka ye, te wüh se de mere bi jiasse.† Fü wü rüse la aza enga kölokö de se-mü la gbü ye, ayia amü mö kölokö la, akuru mbürrü! Fü ayia atökö se-mü la 'buru gbü nzö Yesu.

⁴ Te wü gara kpara wu ngü te wü rüse la mere bala ne, fü ngü la asiti eküte ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, "Wü rüse la mere ngü la bala, neh teka ne? Ah za züka e ne, etökö kötö bü kükürü kükürü bala! Dela züka ngü? ⁵ Ah le ta de wüh za züka se-mü la, cünzi de mere bi jiasse,‡ teka ale ta-ngü di eküte wü mürü cinga." Fü ewü aci 'buru ekpülü wü rüse la. ⁶ Fü Yesu adu arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi ekpülü engu neh teka ne? Yi ce engu ace. Ngü de te engu mere, te engu tökö se-mü gbü nzö ra ne, ah de mere züka ngü gbü jia ra. ⁷ Angü du sikipi ka-ra füh kotö ne mba cükü'daye. Te yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga, yi ti eyi amere ngü la sidi nga ra, baka e te yi le, angü mere bi wü mürü cinga ladü füh kotö ne. ⁸ Amba wü rüse ne tökö se-mü gbü nzö ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü sikipi ka kpi ka-ra koro eyi gbmari. ⁹ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Gbü wü sü 'buru te wüh ena amala ngari ra tete fü wü kpara füh kotö ne, wüh ena

* **14:1** 14:1 Gbü Karama ka Pasika la, wü ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü "Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne." † **14:3** 14:3 İri se-mü la de nada, wüh o ta gbü enga kölokö, te wüh mere gbü gara e, de iri ye alabasita. ‡ **14:5** 14:5 Jiasse, te wüh mala ngang de sene, gbü ngü Giriki, ah de denariya kama bata (300). Ah baka mere bi jiasse te mü ena amaka, te mü mere tima teka re biringbö.

angbü efi nga würose ne, kpah da emala nga ngü de te engu mere ne.”

Dene ngü te Yuda Keriyota reke, teka ato Yesu di fü wü vügü

Matayo 26:14-16; Luka 22:3-6

¹⁰ Fütanga ngü la, fü *Yuda Keriyota, te di biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia anü kpaka wü mere *kovo ka wü Yisaraye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni ena agiri kaje, te ni ena ato Yesu di fü wü.” ¹¹ Te wü mere kpara la je ngü te Keriyota mala fü ewü de bala ne, fü ngü la areke gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü alügü ngü fefe na, gü ba dene, “Te ye to Yesu fü ani fanü fanü la, ani ena ato jiasse fü ye.” Te di bala, fü Keriyota akpo da egiri züka kaje, te ni ena agü tamu Yesu tete fü ewü.

Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye

Matayo 26:17-30; Luka 22:7-23

¹² Dene gele ta te wü di enga *Yisaraye ngbü emere teka *Karama ka Pasika. Gbü gina sikipi ka Pasika la, wüh mürü köti 'buru ngbü eza togo kambiliki, anü di kpaka wü *mürü gele ka Mere Me, de wüh wa, ato fü Me. Te mürü gele wa eyi, fü wü mürü köti aza so kambiliki la, anü di, azü de wü kpara agba wü 'buru. §

Te di bala, te sikipi ka Pasika la koro tete na, fü wü *kpara ka Yesu arü amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyü, ani ena azü nda-ani karama ka Pasika ne, neh kaye? Ye mala emala fü ani, de ani nü, teka areke sü engu na.” ¹³ Fü Yesu ayia atima wü kpara ka-ye 'basu, gü ba, “Wü nü kpa gbü Yerüsalema kpala. Wü ena amaka gara komoko kpala, te se ngu ka-ye, ego di. Wü fa nga komoko la, zalü koro di gbü köti, te engu ena ari gbügbü. ¹⁴ De wü mala ngü fü mürü köti la, gü ba,

‘Mere kpara ka-ani gü ba dene, “Ye to kambü ka ngba fü ani, teka fü ani azü karama ka Pasika ne gbügbü, de wü kpara ka-ni.” ’ ¹⁵ Mürü köti ena agü tamu mere guvu kambü, te di kpa tikpi füh kiri ye, de wü e gbü ye 'buru nzo. Te di bala, de wü reke zü-e fü ani kpala.”

¹⁶ Fü wü kpara 'basu la ayia anü agbü Yerüsalema. Fü ewü amaka wü e 'buru, kpah baka e te Yesu mala fü ewü. Fü ewü areke sü kpala teka azü Pasika ka-wü la.

¹⁷ Etamurago la, fü wü Yesu ayia de wü *mürü tima ka-ye, anü akoro agbü Yerüsalema. Fü ewü anü akoro agbü sü, te wüh reke de kpala. ¹⁸ Fü ewü akpo da ezü karama ka-wü.

Te wüh ngbü ezü e tete, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, “Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Gara kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vügü. A ngbü ezü e ne cu ake di!” ¹⁹ Te wüh je ngü la bala, fü ngü la ato mere cinga fü ewü. Fü ewü akpo da eyi-ta Yesu, te nga wü biri biri, gü ba dene, “Ah de ni? Ni ena ato ye me-ni?” ²⁰ Yesu gü ba dene, “Ah de kpara esüka yi, nzükpa de füh ye 'basu ne. Kpara te a ngbü ezü e ake di tundu gbü gada biringbö ne. ²¹ De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena amaka cinga, fü ra akpi, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me teka ra ne. Amba ah ena adi de mere cinga fü mene kpara, te ena ato ra fü wü vügü ne. Dela cinga nda de! Ah reke ta pe, te wüh ena abi engu nda-wü ta de.”

²² Baka te ewü du ngbü kpah ezü e ka-wü la, fü Yesu ayia akpo da emere gara ngü. Fü ah ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka na, adu akukuru, ayia agafa fü ewü, gü ba dene, “Dene küte ra. Yi za eza, de yi zü.” ²³ Fü engu adu aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye, agbo nga iri

§ 14:12 14:12 Wüh ngbü ezü so kambiliki la de ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisaraye 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

Me tekaka, ayia ato fü ewü. Fü ewü anzö te nga ewü 'buru. ²⁴ Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Dene *ngüte ra. Yi nzö enzö, ba e te yi enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke ngü ezengba wü kpara de wü Me. ²⁵ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Akpo enatikine, ma ti anzö ngu vinü tine kpo de, zalü akoro di gbü sikpi te Me ena ao ra Mere Miri tete na."

²⁶ Te wü Yesu zü karama la nza tete, fü ewü ayia abi ci ka Me.* Fü ewü ayia ace sü la, anü kpa fuh da de iri ye Olive.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

Matayo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yüwane 13:36-38

²⁷ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü agbü Getesemane, fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Yi ena akpe abaya 'buru ka cürü, ace ra kpikpi ra, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, 'Wüh ena amörö kpara de te ngbü eceka kpi fütanga wü kambiliki ne, fü wü kambiliki la adu abaya ka-wü 'buru.'† ²⁸ Ngü ma! Te ma zükü gbü kpi eyi la, ma ena anü sü engagira nü agbü *Galilaya. Fü yi adu anü amaka ra kpala."

²⁹ Fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Ni kpe de! Te wü bu ni kpe akpe 'buru la, ndani, ni ti ace ye de." ³⁰ Yesu gü ba dene, "Petero enga wüna, ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Enatikine, gbü biti ne, o moko-ngü mi e'ba'basu koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, 'Ni wu ra de.' " ³¹ Fü Petero adu kpah amala ngü la kpekpeke, gü ba, "Ma ce mü de. Te ah kpah bü de kpi la, nih ena akpi ake nih ma! Ma kpe cürü de!" Fü gara wü *kpara ka Yesu, fü ewü aci 'buru, amala nda-wü kpah bala.

Dene ngü ka Yesu agbü Getesemane

Matayo 26:36-46; Luka 22:39-46

³² Fü wü Yesu anü akoro agbü Getesemane. Fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "De-wü deyü, wü ngbü la sene. Ni ena anü nda-ni kpa edere sü cükü'daye, teka aku gba fü Me." ³³ Fü engu ayia aza Petero, ake *Yakobo bete *Yüwane, anü de ewü cükü'daye kpa edere sü. Fü mere cinga bete fingangü akpo da emere Yesu, fü mamaguma akpo da egürü. ³⁴ Fü ah amala ngü fü wü Petero, gü ba, "Maguma ra te egürü ka mere cinga, baka e te ma ena akpi akpi la. Yi ngbü ede ra sene, adi eci sü."

³⁵ Fü engu ayia anü cükü'daye edere sü. Fü ah abuka gbüra ye kötö, aku gba fü Me, gü ba, "Wüba, te ah reke te mü la, kpi ka-ra te ekoro ne, de mü nzi ngü la eküte ra asidi. ³⁶ Wayi, Wüba, ngü te ena afa mü, ah nda ma. Te ah gbü jia mü mbi la, ma ele de mü nzi siti ngü la eküte ra asidi. Ngü la, ma ce o eyi esaka mü, de ah ngbü ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e, te ma le me-ra ne, de."

³⁷ Fü engu ayia adu kpaka wü Petero, amaka ewü da era ara. Fü ah amala ngü fü Petero, gü ba dene, "Ah mere baye? Mü ngbü era ka-mü ara? Mü ti angbü ezükü, fü nih aci sü de nih ma mba cükü'daye, nda-mü de? ³⁸ Ah le de yi di eci sü, da eku gba fü Me, angü *Satana ena afiti yi! Wayi, ah fanü, maguma yi ngbü ele ngü ka-ra, amba wazi yi, te yi ena amere ngü la di, nda ma."

³⁹ Fü Yesu adu kpah anü agbü sü, te engu ngbü eku gba fü Me tete na ne. Fü ah aku gba fü Me, amala ngü kpah baka engu de tine ne. ⁴⁰ Fütanga ngü la, fü ah adu kpah amaka wü Petero fi da era ara, angü ra ngbü emere ewü efa sü. Fü ngü anza gömö ewü 'buru, ka vi-jia.

⁴¹ Fü engu ayia anü kpah kpala, aku gba fü Me, adu kpah amaka ewü

* **14:26** 14:26 Ci ka Me te ewü bi la, ah de ci te wü di enga Yisarayeke ngbü ebü te nga re 'buru, teka karama ka Pasika la. † **14:27** 14:27 Mü ena amaka ngü la gbü Zakariya 13:7.

fi da era ara. Fū ah ayia amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Yi la fi bü era ara? Ah ti eyi! Angü sīkpī ka-ra, *Ye Kpara ka Kpī ti eyi enatikine! Wüh to ra eyi fū wü vügü! ⁴² Yi yia la eyia, nih reke te-nih! Yi ceka la! Kpara te ena agü tamu ra ne, ah eyi te ekoro de kpane!”

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete
Matayo 26:47-56; Luka 22:47-53;
Yüwane 18:3-12

⁴³ Baka te Yesu ngbü la fi bü da emala ngü la fū wü kpara ka-ye, fū *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro, de mere bi wü kpara gbü nga ye, te wü angbe cögbörö *kovo tima ewü, azoro Yesu. Wüh koro ta de wü mere maguruma, de wü ngbondo esaka wü. ⁴⁴ Angü Yuda Keriyota mala ta fū ewü, gü ba, “Ni ena agü tamu Yesu fū wü. Mene kpara te ni ena afaka, dela eyi engu. Wü zoro engu gö! anü di kpaka wü mere kpara.” ⁴⁵ Fū Keriyota akoro kürrü, afaka Yesu, gü ba dene, “Mere kpara, mü ladü!” ⁴⁶ Fū ewü ayia 'duwa azoro Yesu.

⁴⁷ Fū gara kpara ka Yesu ayia aza mere maguruma ka-ye, ade güje gara kpara ka tima ka mere kpara füh kpökpö, akolo tuu!

⁴⁸ Fū Yesu arü amala ngü fū wü kpara te ewü zoro engu ne, gü ba dene, “Dene neh ene ngü ne? Ah mere neh baye te yi koro de wü mere maguruma, de wü ngbondo esaka yi ne. Ma de siti kpara? ⁴⁹ Gbü wü sīkpī ne 'buru, ma ngbü engbü de wü yi, etambasü *Mere Kambü ka Me, da erī wü kpara kpala. Yi wu bala de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? Ah mbi. Yi zoro ra ezoro, angü wüh ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me teka ra bala.” ⁵⁰ Fū wü *kpara ka Yesu aci 'buru, akpe, ace engu.

⁵¹ Gara jaji komoko ta ladü kpala, te bu mba bu bongo ka rara te-ye, angbü efa nga wü Yesu, te wüh zoro engu. Fū ewü adu afü te-wü

azoro kpah jaji komoko la. ⁵² Fū jaji komoko la ayia akpe, ace bongo ka-ye ciki esaka ewü, anü sü ngirimu.

Dene ngü ka Yesu engagira mere
kpara füh kpökpö

Matayo 26:57-68; Luka 22:54-55,
63-71

⁵³ Fū wü kpara, te ewü zoro Yesu ne, aza engu anü di kpa engagira mere kpara füh kpökpö ka wü di engu *Yisaraye. Angü wü mere *kovo ka wü Yisarayele biti te-wü kpala, teka akolo ngü ka Yesu.

⁵⁴ Amba Petero, mü ngbü nda-mü da efa nga wü Yesu, mba kpa sisi gbü zi, zalü koro di etambasü ka mere kpara füh kpökpö. Fū mü anü arī angbü kötö, eya te-mü te wa, esüka wü komoko ka mere kpara füh kpökpö la.

⁵⁵ Fū wü mere kovo la abiti te-wü, akpo da egiri mene wü kpara, de te ewü ena amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba, “Engu mere siti ngü eyi fanü,” teka de ani mörö engu tete na. Wüh giri ngü la ma, wüh maka nda-wü de! ⁵⁶ Angü mere bi wü kpara, te ewü koro mala siti ngü eküte Yesu ne, ngü ka-ewü ka-ye 'buru kpikpi ye kpikpi ye, angü ah ka-ye 'buru de wu. ⁵⁷ Fū wü gara kpara ayia arü amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba dene, ⁵⁸ “Ani je gara siti ngü ta te Yesu mala, gü ba, ‘Ni ena amürü *Mere Kambü ka Me, te wü kundu ani jī ne, 'buru asidi, fū ni adu aji alügü gbü sīkpī ngbee bata. Amba, ah ena adi tine de mene kambü, te wü kpara jī de kpa wü ne de.’ ” ⁵⁹ Amba ngü ka-ewü, te ewü mala la, ah koro biringbö kpah de. Ah ka-ye fi bü kpikpi ye kpikpi ye.

⁶⁰ Fū mere kpara füh kpökpö ayia arü tikpi. Fū ah amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “De-ye deyi, ye lügü ngü fū ani de, neh teka ne? Ye je ngü de te wü kpara ngbü emala eküte ye ne de?” ⁶¹ Fū Yesu anga ka-ye tii, ah lügü ngü nda de. Fū mere kpara la adu ayi-ta Yesu kpekpeke, gü ba dene, “Yesu, mü de neh da?

Mü mala la zu ngü fü a! Mü ngbürü de Ye Me, te engu tima füh kotö ne teka aküwa a ne?" ⁶² Yesu gü ba, "Wayi, ah ngbürü bala. Te gara yi ena awu ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri! Fü ra adu kpah akoro sene de mere wazi ka Me, baka agö te biti te-ye teka ali!"

⁶³⁻⁶⁴ Te mere kpara füh kpökpö je ngü te Yesu mala la, fü ah ayia asörö bongo eküte ne 'duwa traaa! Fü engu amala ngü, gü ba, "Apa! Komoko ne le afü te-ye ba Me? Yi wu eyi? Ngü nza eyi dela! Nih edu kpah agiri kpara, te ena amala nga siti ngü kaka, neh teka ne? Ah mala siti ngü ka-ye tine cu eyi de komö ye dela! Yi ngbü efi nda-yi neh baye?" Fü ewü aci 'buru amala ngü, gü ba dene, "Ah de siti kpara! Wüh mörö engu amörö!"

⁶⁵ Fü ewü akpo da ememere engu. Gara ewü esü ngüsü gbügbüra na. Wü gara i jijia na, da emiki engu, gü ba dene, "Te ye gü ba, 'Ni de *mürü dofo ka Me,' la, de ye mere la ngü ka talara. Ye gü la iri kpara de te mi ye ne." Fü wü marajümiya ka mere kpara la aza engu, anü di, da ebebe.

Dene ngü te Petero cere nga ye di Matayo 26:69-75; Luka 22:55-62; Yüwane 18:15-18, 25-27

⁶⁶⁻⁶⁷ Petero, mü ngbü ka-mü fi bü etambasü ka mere kpara la, da eya te-mü te wa. Fü gara jaji würüse, kpara ka tima ka mere kpara la, ayia akoro aceka jia Petero, ayitata, gü ba dene, "Ye de neh da? Ye kpah de süka wü kpara, te ewü ngbü endoro gbü nga Yesu‡ ne de?"

⁶⁸ Fü cürü ayia arı te Petero. Fü ah acere nga ye, gbere, gü ba dene, "Ngü te mü mala la, ma je nda-ra mbi mbi de. Mü gü neh fe?" Fü Petero ayia ace da wa la, anü arü kpa emöngiti ka 'baranga la. 'Duwa fü moko-ngü ayia amı gina koko.

⁶⁹ Fü würüse la adu kpah amaka Petero. Fü ah arü amala ngü fü

wü bu ye, gü ba dene, "Wü ceka la! Komoko la, ah ka-ye de kpara ka Yesu!" ⁷⁰ Fü Petero adu acere nga ye kpah gbere, gü ba, "A'a! Ni wu komoko ka-ye la nda-ni de."

Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü wü kpara la adu amala ngü fü Petero, gü ba dene, "Fanü fanü, ye de kpara ka Yesu, angü ye kpah de kpara ka *Galılaya, bakaka."

⁷¹ Fü Petero ayia akına te-ye, gü ba, "Ma wu komoko la nda-ra de."

⁷² Petero bü te emala ngü la de, fü moko-ngü ayia amı e'ba'basu koko. Fü Petero adu afi nga ngü, ta te Yesu mala fü ye, gü ba, "Ye ena acere nga ye du bata, o moko-ngü mi e'ba'basu koko la de ne." Fü ngü la ato mere cinga fü Petero. Fü ah ayia akpo da eku gba de mere ngura 'duwa baneh-ene-la.

15

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pılatü

Matayo 27:1-2, 11-26; Luka 23:1-5, 13-25; Yüwane 18:28-19:16

¹ Gügü kpurutokokpi la, fü wü mere *kovo ka wü *Yisarayeleye adu afi nga ngü, te ani ena amere teka Yesu. Fü ewü amaka ngü la, adu aza Yesu, ai engu, anü di kpa engagira mere kpara de iri ye *Pılatü, de te Miri ka wü *Rüma o engu me-ye gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. ² Te wüh koro de Yesu engagira Miri Pılatü, fü miri arü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "De-mü, wüh gü ba, mü de Miri ka wü Yisarayeleye ne. Ngü la fanü?" Yesu gü ba, "Ah bü de te mü mala la."

³ Fü wü mere kovo ka wü Yisarayeleye akpo da emala bi wü ngü eküte Yesu de wu. Amba Yesu lügü ngü fü ewü nda de. ⁴ Fü Miri Pılatü adu amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Gara ngü gömö ye, te ye ena amala fütanga wü ngü ne nda ma? Ye je bi wü ngü, te ewü emala eküte ye ne, de?" ⁵ Yesu lügü ngü fefe na

‡ 14:66-67 14:66-67 Jaji würüse la gü ba, "Yesu de kpara ka Nazareta."

nda-ye kpah de. Fū ngü la aga gbü jia Miri Pilatü 'duwa ba-neh-ene-la.

⁶ Ta gbü wü re la, gbü mere sīkpī ka *Pasika 'buru, Miri Pilatü ngbü ta ece kpa te gara kpara ka ku biringbö, ba e te wü di enga Yisarayeles ngbü ele. ⁷⁻¹¹ Te di bala, fū wü gara kpara ayia akoro kpaka Miri Pilatü, ayi-tata, gü ba dene, "Mere kpara, ah ena atī atī fū ye ace kpa te kpara ka ku biringbö fū ani, kpah baka e te ye ngbü emere gbü wü sīkpī ka Pasika 'buru ne?" Baka te Miri Pilatü, wu eyi, gü ba, maguma wü kovo la siti eyi eküte Yesu, fū ewü aza engu akoro di kpaka ni, teka de ni mörö engu asidi ne, fū engu ayia agiri kaje, de ni küwa Yesu tete na. Fū ah ayia amala ngü fū wü kpara la, gü ba dene, "Wü le de ni ce neh kpa te da? Te ni ce kpa te Yesu, miri ka-wü ne, ah esiti?" Te wü kpara la je ngü te Miri Pilatü mala de bala ne, fū ewü aci 'buru, amala ngü fū Miri Pilatü, gü ba, "Ani ele de ye ce kpa te Baraba engu fū ani!" Wüh mala bala kükürü de, angü wü kovo to ta ngü eyi guvu ewü gügü, gü ba, "Te Pilatü gü ba, ni le ace kpa te Yesu la, de wü ce ka-wü kpo. Wü mala fefe, gü ba, 'Ani le ka-ani Baraba engu.' " Baraba ta süka wü kpara te wüh gü gbü ku, teka te wüh ngbü emömörö wü kpara teka tö ka-wü. ¹² Miri Pilatü gü ba, "Anga Yesu, de te wüh ngbü ei engu, gü ba, ah de Miri ka wü *Yisarayeles ne, ni ena amere de engu neh ene?" ¹³ Fū ewü aci 'buru, aba rere kpa tikpi, gü ba dene, "Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte *rü gbegete!" ¹⁴ Miri Pilatü gü ba, "Tekaneh? Engu kpo neh ene liya ne? Ah mere ne *siti ngü ne?" Fū ewü adu akpo da ebarere, afa engu de tīne ne ka, gü ba, "Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte rü gbegete!"

¹⁵ Fū cürü ari te Miri Pilatü, teka mere bi wü kpara la. Fū ah adu ale ngü ka-ewü. Fū ah ayia ace kpa te Baraba fū ewü, ba e te ewü le.

Fū ah adu ai wü marajümüya ka-ye de wüh süma Yesu. Fū ewü asüma Yesu de siti juru konü de biki gbü ye. Fütanga ngü la, fū Miri Pilatü adu aza Yesu, ato fū wü marajümüya ka-ye, de wüh nü, wüh bere engu eküte rü gbegete.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efala Yesu

Matayo 27:27-31; Yüwane 19:2-3

¹⁶ Fütanga ngü la, fū wü marajümüya ayia aza Yesu, anü di agbü 'baranga, gbü sü ka Miri Pilatü, te wüh ngbü ei, gü ba, Peretoriyama ne. Fū ewü adu ai wü bu wü 'buru, abiti ede Yesu. ¹⁷ Fū ewü akpo da emü Yesu, gü ba, "Baka te engu di de mere miri ne, ah le de ani cu ngüngü na." Fū ewü ayia agbi bongo ka Yesu asidi, adu aza diri ngboro bongo ka-wü, nzenze baka nda miri la, ato eküküte na. Fū ewü agara bibi gbü ti, ato gbü nzö Yesu, baka *madudu ka wü miri. ¹⁸ Fū ewü angbü egü mandī fefe, da ede kpa wü, gü ba dene, "Wayi! Mandī fū ye, mere miri ka wü Yisarayeles!" ¹⁹ Fū ewü aza e baka gbaraka la, akpo da emi nzönzö na di, da esü ngüsü gbügbüra na, kpah da ebu nzökuta wü kötö, ba wü kpara te ewü ngbü ecu ngü miri la. ²⁰ Te wüh fala Yesu nza tete, fū ewü agbi nze bongo tete na la asidi, adu ato bongo kaka-na, alügü tete. Fū ewü aza engu, anü di teka abere füh *rü gbegete.

Dene ngü ka Yesu, te wüh bere füh rü gbegete

Matayo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yüwane 19:17-27

²¹ Te wü marajümüya za Yesu tete, teka anü amörö ne, fū ewü anü amaka te-wü de wü gara komoko de iri ye Simüna, *kpara ka Kurene, te ngbü enü ka-ye te kaje, agbü Yerüsalema. Fū ewü azoro Simüna, ato esa *rü gbegete, te ewü ena abere Yesu tete na ne, angü Yesu

* **15:21** 15:21 Simüna de wö ye Alekezanda ake Rufusu.

ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la.

²² Fü Sımüna abı mere rü la, anü di fütanga Yesu, zalü akoro di gbü sü de iri ye Gologota, sü te wüh ena amörö Yesu tete na ne. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, "Sü ka biki-nzö," angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete. ²³ Fü gara kpara awu cinga Yesu, aza ngu *vinü, te di de rü gbü ye,† ato fü Yesu. Amba Yesu le nda de. ²⁴⁻²⁵ Fü wü marajümiya aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, agbere eküte rü gbegete, abere engu gö gö gö! adu ae rü gbegete la tikpi. Ngü la mere te-ye gbü lö-ra menewa ka kpurutokokpi. Fü ewü aza bongo ka Yesu la, asö de gümare, aye süsüka na esüka wü. ²⁶ Fü ewü aba nga siti ngü kaka, ao eküte rü gbegete la, to tikpi, gü ba dene, "Dene Mere Miri ka wü Yisaraye." ²⁷ Fü ewü ayia aza wü mürü zi 'basu, abere ewü eküte wü rü gbegete ka-ewü ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü. ²⁸ (Ngü‡ la ti kpini de ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Wüh ena akolo ngü ka züka kpara ka-ni, Me, dunda de wü siti kpara."§)

²⁹ Fü wü gara kpara, te ewü ngbü enü te kaje la, awu Yesu. Fü ewü akpo da esoko engu, da egü nzö wü de tadu, gü ba dene, "Ata! Ye gü ta, ga, 'Ni de mere mürü wazi. Ni ti eyi amürü *Mere Kambü ka Me, adu afa gara gbü sikpi ngbee bata!' ³⁰ Te ye de mere wazi bala, de ye kö la ekö kötö, ye küwa te-ye." ³¹ Wü mere *kovo ka wü Yisarayele ngbü kpah da emü Yesu bala, da emala ngü esüka wü, gü ba dene, "Komoko la ngbü ta eküwa wü gara kpara. Ah mere neh baye, te engu ti aküwa te-ye de ne? ³² Te engu ena adi ta de Mere Miri te Me tima fü ani fanü la, ah le ta de engu küwa

te-ye, de ah kö kötö, teka fü ani awu mere wazi kaka, adu ale ngü kaka." Wü mürü zi, te ewü bere ewü de wü Yesu ne, wüh ngbü kpah da esoko engu bala.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yüwane 19:28-30

³³ Fütanga ngü la, ah te enü akoro etü ra, fü sü ayia atı 'duwa mbirri, baka biti la. Fü e la ayiri bala, zalü akoro gbü lö-ra bata ka tamurago. ³⁴ Gbü lö-ra engu la, fü Yesu ayia aku gba de mere ri ye kpa tikpi, gü ba dene, "Eloyi, Eloyi, lama sabakatani?" Ah baka e te wüh gü ba dene, "Me, Mere Miri ka-ra, mü ce ra kpikpi ra, neh teka ne?" ³⁵ Wü gara kpara te ewü di kpala, wüh je ngü te Yesu mala la mbi mbi nda-wü de, fü gara ewü afi, gü ba dene, "Ah ngbü dela neh ei *İliya, de ah koro, ah küwa ni?" ³⁶ Fü gara komoko ayia akpe de woro, aza e baka lifa fö'dö fö'dö bala, agü gbü fi, ato te nzö e baka gala la, aza ato te komö Yesu, de ah 'bü, gü ba dene, "E-wu neh da, anga İliya ena akoro aküwa engu?"

³⁷ Fü Yesu ayia aku gba kpa tikpi, ayia ace maguma ye, akpi.

³⁸ Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na, fü mere bongo ta te wüh i, kolo tü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di, baka ngisi ne, fü ah ayia asörö te-ye de tete-ye, mbaaa kü kpa tikpi ngbüüü kötö. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara ba sirimbi.

Dela ta ngü te Yesu kpi tete na.

³⁹ Gara mere kpara ka wü marajümiya ngbü ta eceka Yesu kpala. Te engu je gba ka Yesu bala, fü ah awu kaje te Yesu kpi tete na, fü ah agü ba, "Komoko ne, ah ka-ye de Ye Me fanü fanü."

⁴⁰⁻⁴¹ Bi wü würüse ta te ewü ngbü efa nga Yesu ne, kpah ladü gbü sü te Yesu kpi tete na la. Wüh

† 15:23 15:23 İri rü la de mire. Ah de rü te ena ato ra gbü jia kpara. ‡ 15:28 15:28 Gbü wü gara buku veresi 28 nda ma, amba gbü wü gara ah ladü. § 15:28 15:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:12.

de wü *Mariya Egba-Magadala, bete Salüme, bete *Mariya ni ye wü Yakobo* ake Yüsa, kpah de mere bi wü bu wü, te ewü nü koro agbü Yerüsalema de wü Yesu. Angü, te wü Yesu di ta da endoro agbü *Galilaya, wü wü rüse la ngbü ta efa nganga na, da ele ta-ngü tete. Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na, wü wü rüse la ngbü nda-wü mba canza edere sü kpala, da eceka kpi. Fü ewü awu ngü ka kpi kaka 'buru.

Dene ngü teka kö Yesu

Matayo 27:57-61; Luka 23:50-55; Yüwane 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Gara komoko ta ladü de ìri ye *Yüsefa kpara ka Arimatayo,† te di de mere kpara esüka wü mere *kovo ka wü Yisaraye. Ah kpah de kpara te ngbü eo jia ye teka Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara ne. Sikpi de ta te Yesu kpi tete na ne, ah ka-ye ta sikpi te wü kpara ngbü ereke te-wü tete, teka *sikpi ka Me ka wü Yisaraye. Te di bala, etamurago la, fü Yüsefa ayia, ai maguma ye gö, anü kpaka Miri *Pilatü, anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, “Mere kpara, ni le ayi-ta ye de gara ngü biringbö. Te ah ti eyi gbü jia ye la, ni ele de ye to kö Yesu fü ni, ni ti.”

⁴⁴ Fü Miri Pilatü adu afi nga ngü la, gü ba dene, “Yesu mere ngü ye, adu akpi kece neh fe?” Fü Miri Pilatü ayia ai mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, ayi-tata, gü ba dene, “Yesu kpi eyi fanü?” ⁴⁵ Komoko la ga, “Wayi, ah kpi eyi fanü.” Te Miri Pilatü je ngü la bala, fü ah ayia ale ngü ka Yüsefa, ato kö Yesu fefe.

⁴⁶ Fü Yüsefa ayia anü ase züka bu bongo, akoro di. Fü ah adu aza kö Yesu eküte *rü gbegete asidi, adu agaga de bu bongo la. Fü ah anü de kö Yesu, ati agbü gara gö da, te wüh ji sere sere bane, angü gele ka wü *Yisaraye ta bala. Fü ah

awara mere ngbü rükü da, ao emö nga mbükü la, ani di.

⁴⁷ Dela ta ngü te ewü ti kö Yesu tete na. *Mariya Egba-Magadala ake *Mariya ni ye Yüsa, wüh ngbü nda-wü fi bü da eceka ngü la. Fü ewü awu sü te wüh ti Yesu tete na ne.

16

Dene ngü te mere te-ye kpa füh mbükü Yesu

Matayo 28:1-8; Luka 24:1-8; Yüwane 20:1-12

¹ Kpurutokokpi la, wü kpara 'buru ngbü efe te-wü, angü ah de *sikpi ka Me. Etamurago la, te ra ti tete na, *sikpi ka Me nza eyi. Te di bala, fü *Mariya Egba-Magadala ayia de wü Salüme, bete *Mariya ni ye Yakobo, ayia anü ase *züka semü, teka amoko eküte kö Yesu.

² Gügü kpurutokokpi, fü ewü ayia anü kpa füh mbükü. ³ Te wüh ngbü enü tete na, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Anga mere siti da, te wüh ni mö mbükü la di ne, ani ena amere di, neh baye? Kpara te ena anzi da la asidi neh da, teka fü ani arü kpala?” ⁴ Fü ewü anü akoro kpa füh mbükü la, aceka kpi, yirrrri! Da, ta te wüh o emö mbükü ne, wüh nzi eyi asidi!

⁵ Fü ewü ayia arü agbü gö da, te wüh ti Yesu gbügbü na ne. Gbo! te gara jaji komoko de züka bu bongo te ye, te ngbü gbü mbükü kpala gbü kokpa. Fü cürü arü te ewü 'duwa baneh-ene-la. ⁶ Fü jaji komoko la ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi kpe cürü de. Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri Yesu, kpara te wüh bere engu te *rü gbegete ne. Ah zükü eyi. Yi ceka la sanga, ta te wüh o kökö gbügbü na ne. Engu sene ma! ⁷ Yi du edu, yi mala ngü la fü wü Petero de wü bu ye, gü ba dene, ‘Yesu zükü eyi! Ah nü sü eyi kpa engagira nü agbü *Galilaya. Wüh nü enü, fü ewü amaka engu kpala,

* **15:40-41** 15:40-41 Mene Yakobo dene, ah de mere Yakobo, kpara ka Yesu ne, nda de. Yakobo la ka-ye la ka'dörö. † **15:42-43** 15:42-43 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete.

kpah ba ngü ta te engu mala fü ewü ne.' "

⁸ Te wü wü rüse la je ngü la bala, fü ewü ayia akoro kpa etanü, ale woro de mere cürü emaguma wü. Wüh mala ngü la fü wü gara kpara nda-wü de, ka cürü.

Köcökpa engu ta te Marako ba de kpa ye ne, ah dürü ka-ye eyi gügü. Amba wü gara wü köcökpa ladü fa sü, ta te wü diri wü kpara ta gügü ba esaka Marako. Wü köcökpa la gegege ba nda Marako te dürü ne. Gbü gara wü köcökpa la baka Marako 16:9-20 ngbürü ladü. Gbü gara wü köcökpa baka Marako 16:9-20 nda ma. Anga Marako ba ngü la me-ye fanü? Anga gara kpara? Nih wu de. Amba wü ngü la ti kpini de wü ngü te wü Matayo ake Luka ba ne.

Dene ngü ka züzükü ka Yesu agbü kpi

Matayo 28:9-10, 16-20; Luka 24:9-53; Yüwane 20:11-23; Mürü Tima 1:6-11

⁹ Gbü sikipi ka biri ka wü *Yisaraye, te di de *sikipi ka Me ka-nih ne, gügü emözekpi, amba Yesu zükü ka-ye gbü kpi eyi. Gina kpara te Yesu gü tamu ye fefe, ah de *Mariya Egba-Magadala, ta te engu liki *siti wü di enga me guguvu na lorozi ne. ¹⁰ Fü Mariya ayia anü amaka wü bu ye, wü *kpara ka Yesu, te ewü ngbü da eku gba Yesu. ¹¹ Fü Mariya amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yesu zükü eyi! Ni wu engu eyi cu de jia ni." Amba wüh le ngü la nda-wü de, gü ba, "Ah ka-ye de wu!"

¹² Fütanga ngü la, fü wü gara *kpara ka Yesu 'basu ayia ace Yerüsalema, adu agba wü. Fü Yesu akoro amaka ewü te kaje. Amba wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de, angü küküte fü te-ye ka-ye eyi kpikpi ye. Fü Yesu ayia agü tamu ye fü ewü. Fü ewü adu awu engu. ¹³ Fü ewü ayia alügü nga wü, adu anü amala nga ngü la fü wü bu wü.

Amba wü bu ewü le ngü ka-ewü la kpah de.

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu nzükpa de füh ye biringbö ne, angbü ezü e ka-wü kpa esambü. Fü Yesu akoro agü tamu ye fü ewü. Fü ah arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, "De-wü deyü, ah mere baye te nzö wü ngbü kpekpeke bala? Wü bu wü mala nga ni fü wü, gü ba, 'Ni zükü eyi ne,' wü le ngü la de, neh teka ne?"

¹⁵ Fü Yesu adu arü amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi nü, yi baya te nga sü füh kotö ne 'buru, de yi mala ngari ra fü wü kpara 'buru nde. ¹⁶ Mene kpara te to maguma ye fere, de yi to *babatiza fefe na, fü Me aküwa engu. Mene kpara te le ngü ka-ra la de, ah küwa kpah de. ¹⁷ Wü kpara te ewü ena ato maguma wü fere, Me ena ato wazi fü ewü me-ye, teka fü ewü amere wü angbe cögbörö tiri ngü di, teka fü wü kpara awu, gü ba, ngari ra ka-ye de zu ngü fanü fanü. Angü yi ena angbü da eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara asidi. Yi ena angbü da emala bü ganzi mö ka wü gara kpara. ¹⁸ Yi ena azoro wü siti kpürü de kpa yi, kpürü de yi nda de. Te yi nzö siti rü la, ah mere yi esiti kpah de. Fü yi adi eo kpa yi gbü nzö wü mürü keke, fü keke ka-ewü adi egu."

Dela ta ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu zükü tete gbü kpi.

¹⁹ Fütanga ngü la, fü Me ayia aza Yesu, ago di agbü sü ka-ye, agbü kpi. Fü Yesu angbü kpala gbü kokpa ka Me. ²⁰ Te wü *kpara ka Yesu je ngü te engu mala fü ewü la, fü ewü ayia abaya te nga wü sü 'buru, angbü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara 'buru nde. Fü Miri Yesu angbü da eto wazi fü ewü teka tima ka-ye la. Fü ah angbü kpah eto wazi fü ewü, de wüh ngbü emere wü mere tiri ngü ka talara di, teka fü wü kpara awu, gü ba, "Ngü ka Yesu, te ewü

ngbü emala la, ah ka-ye de zu ngü fanü fanü.”

Dela ngü teka Yesu *Kurisito, Ye Me. Adudu na bala.

Dene ngü ta te Luka ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne, ah ena adi de gara mürü kuwa, ta te to maguma ye fü Yesu, de iri ye Luka ne. Engu ngbü ta endoro de wü Pawülü (Kolosayi 4:14). Luka engu ne, ah de engu *Yisarayeles nda de. Ngü te engu ba ne ngbü esere fü nih, gü ba, "Yesu le kpah eyi aküwa wü *ganzi kpara, kpah baka te engu küwa wü di engu Yisarayeles ne." Ah sere kpah, gü ba, "Yesu ngbü ewu cinga wü kpara, baka wü mürü keke, wü kpara te e di esaka ewü ma, wü kpara te *Satana i ewü eyi gbü ku ka-ye, bete mene wü kpara te wü bu wü ngbü ekpa ngü ewü akpa ne."

Luka ba kpah gara buku, teka wü ngü te mere te-ye, sidi nga gogo ka Yesu agbü kpi. Mü ena amaka wü ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu. Luka ba wü buku de 'basu ne, tima fü gara awuba ye, de iri ye Teyofile. Wüh gü ba, Teyofile la ta de gara mere kpara ka wü *Rüma. Luka le de Teyofile wu, gü ba, ngü ka Yesu ka-ye de zu ngü fanü fanü.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Luka, wüh dene.

Sapita 1:1-4 Masere ngü

Sapita 1:5-2:52 Ngü teka mabi Yüwane Mürü Babatiza ake Yesu,

bete gaga ka-ewü

Sapita 3:1-20 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Sapita 3:21-4:13 Ngü teka babatiza ka Yesu,

bete ngü te Satana re maguma Yesu di

Sapita 4:14-9:50 Wü ngü te Yesu mere agbü Galilaya

Sapita 9:51-19:27 Wü ngü te Yesu mere o engu yia tete agbü Galilaya,

da enü agbü Yerüsalema ne

Sapita 19:28-23:56 Adu ngü ka Yesu, bete ngü ka kpi kaka-na

Sapita 24:1-53 Züzükü ka Yesu gbü kpi, bete gogo kaka-na agbü kpi

Dene ngü te Luka ba teka Yesu Kurisito

¹⁻³ Wayi bala, mere kpara Teyofile, ma ngbü eba ngü ne fü mü teka ngü ka Yesu *Kurisito. Angü bi wü kpara kpo ta eyi, ere da eba ngü teka ngü ka Yesu, ta te engu ngbü emere esüka nih de sene ne. Wüh ba ngü la, gegege baka te ewü je gömö wü kpara, de te ewü wu ngü la ta cu de jia wü ne. Kpah bala, ma ngbü ta egiri lö ngü la. Ma maka eyi mbi. Titine fü ra adu afi, gü ba, ah reke fa sü, te ma ena aba nga wü ngü, de te mere te-wü la, 'buru fü mü. ⁴ Ma mere bala, teka de mü wu mbi mbi mbi, gü ba, ngü ka Yesu, ta te ewü ngbü eri mü di ne, ah ka-ye de zu ngü fanü.

Dene ngü te malayika ka Me mala,

teka ngü ka yayaka ka Yüwane Mürü Babatiza

⁵ Gbü wü re ta te gina *Erode ngbü mere miri tete, gbü nga nzö sü ka *Yudaya, gara mürü gele ka Me ta ladü de iri ye Zakariya.* Iri wara ka ta de Elizabeta, te di kpah gbü nguwa *Arona. ⁶ Wü Zakariya ake wara ye, Elizabeta, ta 'basu mini de züka wü kpara gbü jia Me, te ewü ngbü emere wü riri ka Me 'buru de maguma wü biringbö. ⁷ Amba, wüh bi ye ta nda-wü de, angü Elizabeta ka-ye ta de wündü. Kpah bala, wüh gbe ka-wü ta eyi 'basu mini, re ka-ewü nye sü kpah eyi fa sü.

* 1:5 1:5 Zakariya ta gbü nguwa wü mürü gele ka Me gbü nguwa kundu ye Abiya.

8 Gbü gara sĭkpĭ, wü Zakariya de wü bu ye ngbü ta emere tima ka-wü gbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema. 9 Fū ewü amere gele ka mafe kpara, teka afe mene kpara, te ena arĭ agbü *nzila sü kpa esambü ka Me, teka adi ecuru *rü de züka se ye baka kĭci kpala. Fū ĭri Zakariya akoro me-ye. Fū Zakariya arĭ agbü nzila sü teka amere tima ka gele la engakara Me. 10 Gbü lö-ra te Zakariya rĭ tete kpala, fū mere bi wü kpara angbü nda-wü da eyi-ta Me kpa etanü.

11 Fū *malayika ka Me ayia akoro kpaka Zakariya kpa esambü ka Me kpala, arü gbü kokpa ede *cangali, de te wüh ngbü ecuru züka se-rü fū Me tete na la. 12 Te Zakariya wu malayika ka Me la, fū fingangü kaka ayia adürü ka cürü.

13 Fū malayika la amala ngü fū Zakariya, gü ba, "Zakariya, mü kpe cürü de, angü Me je gba ka-mü eyi. Wara mü, Elizabeta, ena abĭ ye komoko fū mü. Fū mü agü ĭiri na *Yüwane. 14 Mü ena angbü de tadu teka ngü kaka. Kpah bala, mere bi wü kpara ena angbü de tadu teka ngü kaka-na. 15 Angü ah ena adi de mere kpeke kpara gbü tima ka Me. Te di bala, ah tĭ anzö fi nda de. Angü, gbü sĭkpĭ te wüh ena ayaka engu tete, Me ena ato wazi ka *Nzila Wazi ye fefe. 16 Ah ena alügü mere bi wü di enga *Yisaraye, ta te ewü dürü gbü ngü ka Me ne, 'buru te züka kaje ka Me. 17 Engu ena angbü endoro, da emere tima ka Me, gbü wazi ka Nzila Wazi Me, gegege baka nda *ĭliya, *mürü dofo ka Me ta gügü ne. Ngü te engu ena arĭ wü kpara di ne, ena areke ngü esüka wü wö ye wü jaji, de wü di wü 'buru me-ye. Ah ena arĭ wü mürü kögö-nzö, de wüh fū maguma wü, adu angbü emere züka ngü gbü jia Me. Ah ena areke kpa maguma wü kpara, teka fū ewü angbü nzo, acĭ nga Mere Miri te Me ena atima." Dela ngü ta te

malayika ka Me mala fū Zakariya.

18 Te Zakariya je ngü la bala, fū mamaguma akolo. Fū ah ayia amala ngü fū malayika la, gü ba, "Ngü la, ma ena awu baye baye, gü ba, ah de zu ngü? Angü tĭtĭne a gbe ka-a eyi 'basu mini fa sü." 19 Fū malayika la alügü ngü fefe, gü ba, "Ma de malayika Gabürele. Ma ngbü erü engakara Me, teka angbü emere wü tima kaka-na. Engu tima ra me-ye teka amala ngü la fū mü. 20 Mü le aje ri ra de, neh teka ne? Te di bala, mü tĭ aro mö de. Mü ena angbü aböbö, zalü akoro gbü sĭkpĭ te wara mü ena ayaka tete." Fū malayika la ayia anü sü ka-ye.

21 Gbü lö-ra engu la, fū ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara, te ewü ngbü nda-wü ecĭ nga Zakariya kpa etanü ne, afa sü, angü Zakariya yiri agbü *nzila sü ka Me la eyi fa sü. 22 Te Zakariya koro tete kpa etanü, ah tĭ aro mö nda tĭne de. Fū ah angbü emala ngü fū wü kpara la bü de kpa ye. Fū wü kpara la awu teke, gü ba, Me sere gara ngü eyi fū Zakariya agbü nzila sü ka-ye kpala.

23 Te sĭkpĭ ka tima ka Zakariya nza tete, fū engu ayia ago kpa gba ye. 24-25 Sidi nga sĭkpĭ mba cükü'daye, fū wara ka, Elizabeta amaka bu. Fū Elizabeta amala ngü, gü ba, "Wayi, ni gbo nga ĭri Me, teka züka ngü te engu mere fū ni ne! Angü ngü ta te wüh ngbü efala ni di ne, Me reke ngü engu na la eyi." Fū Elizabeta ayia awo ngü la teka fe 'buruve. Ah mala fū wü kpara 'buru 'buru de.

Dene ngü te malayika ka Me mala teka ngü ka yayaka ka Yesu

26-27 Fütanga ngü la, fū Me ayia atima *malayika ka-ye, Gabürele, kpaka gara jaji würüse de ĭri ye *Mariya, agbü gara kötĭ de ĭri ye Nazareta, gbü nga nzö sü ka *Galĭlaya. Ngü la mere te-ye, o bu Elizabeta mere eyi fe ma'diya. Mariya ta de jaji würüse, te wüh dara engu fū gara komoko de ĭri ye *Yüsefa, ta te di gbü nguwa Miri

*Davidi. ²⁸ Fū Malayika Gabürele ayia arī kpaka Mariya kpa esambü, amala ngü fefe, gü ba, “Mandī fū mü, Mariya. Mü ngbü de tadu, angü Me ladü tundu de mü. Ah o *züka maguma ye eyi te mü, fū ah ato mere wazi fū mü teka ngü la.” ²⁹ Te Mariya je ngü la bala, fū mamaguma agürü. Fū ah angbü da eyi-ta tete-ye, gü ba, si-ngü gbü mandī la gü neh fe?

³⁰ Fū malayika la amala ngü fefe, gü ba, “Mariya, mü kpe cürü de, angü ngü ka-mü reke gbü jia Me fa sü. ³¹ Mü ena amaka bu, fū mü abī ye komoko, agü iiri na Yesu. ³² Mbarase la, ah ena angbü mere kpara. Wüh ena angbü eī engu Ye Me. Mere Me ena ato wazi fefe, de ah ngbü mere miri fūh kpökpö ka kundu ye, *Davidi. ³³ Ah ena angbü mere miri gbü nzö nguwa *Yisarayeale 'buru, fi mere badi. Wazi miri kaka ti anza kpo fi de.”

³⁴ Baka te Mariya je ngü la bala, fū ah amala ngü fū malayika la, gü ba, “Apa! Ngü la ena amere te-ye bala, neh baye baye? Baka te ni wu ngü ka komoko nda-ni la de ne.”

³⁵ Fū malayika alügü ngü fefe, gü ba, “*Nzila Wazi Me ena ato wazi la fū mü me-ye. Angü mbarase de te mü ena abī ne, ah ena adi de Ye Me. ³⁶ Mü ceka la, mürü mü, Elizabeta, maka bu kpah eyi, gbü gbe ye. Wü kpara ngbü ta efala engu, gü ba, ‘Ah de wündü, ah ti abī ye de.’ Titine engu eyi de bu, fe ma'diya dene. ³⁷ Angü ngü te ena afa Me, nda kü ma.”

³⁸ Te Mariya je ngü la bala, fū ah amala, gü ba, “Wayi, ma de labi ka Me. Ma eyi esa riri kaka. Ah le fū ngü la amere te-ye fere, baka te mü mala la.” Fütanga ngü la, fū malayika la ayia ace engu, anü sü ka-ye.

Dene ngü te Mariya nü ceka Elizabeta tete

³⁹ Te *Mariya je nga Elizabeta, gü ba, engu eyi de bu ye ne, fū ah ayia bü kere, gbü wü sikipi la, anü aceka

Elizabeta, agba wü Zakariya, te di eze wü da agbü *Yudaya. ⁴⁰ Te engu koro agba Zakariya, fū ah amaka Elizabeta, agü mandī fefe. ⁴¹⁻⁴² Te Elizabeta je ri Mariya, te gü mandī fū ye ne, fū engu awu 'duwa te mbarase kpo da emere wutu guvu ye. Fū Elizabeta amaka wazi ka *Nzila Wazi Me, amala ngü de ri ye kpa tikpi, gü ba, “Mariya, Me le ngü ka-mü eyi fanü, fa wü würüse fūh kotö ne 'buru. Kpah bala, engu ena ato wazi fū mbarase, de te mü ena abī ne. ⁴³ De-mü, te mü di de ni ye Miri ka-ra ne, mü koro aceka ra tine bü cu me-mü bane? Apa! Ngü la neh baye? ⁴⁴ Mariya, mü ceka la, te ma je ri mü, de te mü to mandī fere ne, mbarase kpo 'duwa da emere wutu de tadu guvu ra. ⁴⁵ Züka ngü di fū mü, de te mü to maguma mü eyi fū Me, teka ale ngü de te engu mala fū mü ne. Te di bala, wü ngü la ena amere te-wü 'buru tenga riri na, ba e te engu mala fū mü.” Dela ngü te Elizabeta mala fū Mariya.

Dene ci ka tadu te Mariya bi

⁴⁶ Tekā ngü la, fū *Mariya angbü de tadu, ayia akpo ebī ci, gü ba, “Maguma ra ngbü eyi de mere tadu. ⁴⁷ Ma egbo nga iri Mere Me, te küwa ra ne.

⁴⁸ Angü engu fi nga ra eyi, te ma di de labi kaka-na ne.

Akpo enatikine, anü kpa engagira nü, wü kpara 'buru ena adi emala nga ra, gü ba, ‘Ma de würüse te Me to züka ngü eyi fefe.’

⁴⁹ Me mere mere kpeke ngü eyi fere. Ma egbo nga iiri na, angü engu de wazi fa sü. Ah ka-ye kpah *nzila.

⁵⁰ Wü kpara 'buru, te ewü ngbü emere riri kaka, engu ena aküwa ewü fi mere badi.

⁵¹ Ah ngbü emere wü mere kpeke ngü.

Ah baya wü mürü kögö-nzö eyi, angü wawazi na fa sü.

- 52 Ah gügürü wü miri,
de te ewü ngbü engbü gbü nzö
wü kpara füh kotö ne,
eyi 'buru kötö.
Fü ah aza wü kükürü kpara,
adu ao da ewü.
- 53 Ah to mere bi wü e fü wü kpara,
te ewü ngbü ekpi de tala ne.
Amba wü kpara,
ta te ewü di de mere bi wü e
esaka wü ne,
ah liki ewü eyi de kpa
wü kükürü.
- 54 Ah koro teka ale ta-ngü te
wü kpara ka-ye,
wü di engä *Yisarayeale,
de *züka maguma ye,
- 55 kpah baka ngü ta te engu mala fü
*Abarayama,
gü ba, 'Ni ena amere wü ngü la
bala te gara fefe na,
de wü di ye 'buru, fi mere badi,'
ne."

Dela ci ta te Mariya bi, te engu
koro tete kpaka Elizabeta.

56 Fü Mariya angbü kpaka
Elizabeta kpala, teka wü fe bata.
Fü ah ayia ago kpa gba wü, agbü
Nazareta.

Dene ngü ka yayaka ka Yüwane Mürü Babatiza

57 Fütanga ngü la, fü sikipi ka
Elizabeta ayia ati teka ayaka. Fü
engu ayaka mbarase ka-ye la, jaji
komoko. 58 Te wü bu ye Elizabeta,
de wü mürü ye na je ngü la, fü ewü
angbü de tadu afa sü, gü ba, "Me to
züka ngü eyi fefe."

59 Gbü sikipi 'bajena, fütanga
yayaka la, fü ewü akoro, teka agü
mbarase la esa *basa. Wüh le ta
agü iri wö ye na, Zakariya, eküküte.
60 Fü Elizabeta ace kpo, gü ba, "A'a,
iri na ena adi *Yüwane." 61 Fü ewü
alügü ngü fefe, gü ba, "Apa! Iri
kpara baka e la ladü gbü nguwa yi
fanü? Ah nda ma." 62 Fü ewü ayi-
ta Zakariya bü de kpa wü, gbü ngü
la, angü ah ti aro mö nda de. Wüh
gü ba, "Ye ele de wüh gü iri mbarase
ne, neh da?" 63 Fü Zakariya ayo
kököpka. Fü ah aba ngü fefeh, gü

ba, "Iri na de Yüwane." Fü ngü la
aga gbü jia wü kpara 'buru aga afa
sü.

64 Kpah bü gbü lö-ra engu la, fü
mi Zakariya ayia afuru te-ye. Fü ah
akpo tine da ero mö mbölö mbölö.
Fü ah akpo da egbo nga iri Me
de mere ri ye kpa tikpi. 65 Teka
ngü la, fü cürü ari te wü bu ye na
la afa sü. Fü ngü la awü, abaya
esüka wü kpara te nga nzö rüvü ka
*Yudaya sela 'buru, tine 'duwa ba-
neh-ene-la. 66 Mene wü kpara 'buru
ta te ewü je nga ngü la, fü ewü
angbü de mere fingangü, da eyi-ta
ngü esüka wü, gü ba, "Apa! Ngü ka
mbarase la, ah ena angbü te gara,
neh baye?" Angü wüh ti eyi awu, gü
ba, mbarase la, Me to wazi eyi me-ye
fefeh fanü fanü.

Dene ci te Zakariya gbo nga iri Me di

67 Fütanga ngü la, fü *Nzila Wazi
Me ato wazi fü Zakariya. Fü engu
akpo da emala ngü baka *mürü
dofu, da ebi ci, gü ba,

68 "Gbo nga e fü Mere Me,
te di de Mere Miri agbü kpi,
te ngbü gbü nzö wü kpara ka-ye,
wü *Yisarayeale.

Nih gbo nga iri Mere Me,
angü ah koro eyi teka aküwa nih,
wü kpara ka-ye.

69 Me tima kpeke kpara eyi teka
aküwa nih,
engu de kundu ye Miri *Davidi.

70 Ah mala ta wü ngü la gügü gömö
wü mürü dofo ka-ye,

71 gü ba, 'Ni ena atima Mere Miri,
te ena aküwa nih esaka
wü vügü ka-nih.'

72 Wayi, Me sere *züka maguma ye
eyi fü nih.

Ah fi nga ngü ta te engu mala
fü kundu nih, *Abarayama ne, eyi,

73 gbü sikipi ta te ewü *nzö ngüte tete
ake di, gü ba,

74 'Ni ena aküwa nih esaka wü vügü
ka-nih,
teka fü nih amere tima ka-ni
de wazi, cürü tine ma.

75 Teka de nih ngbü ba züka wü kpara ka-ni, da emere wü züka ngü gbü jia ni, te nga wü sikipi 'buru, o nih di la ladü de jia nih, füh kotö sene.'

76 Te di bala, de-mü, ye ra, wüh ena angbü ei mü, gü ba, mü de mürü dofo ka Mere Me. Angü mü ena anü kpa engagira nü, da ereke kaje fü Mere Miri te Me ena atima.

77 Kpah teka agü tamu ngü la fü wü kpara kaka, gü ba, 'Ah ena akoro teka aküwa ewü, angü ah ena aboro *siti ngü ka-ewü.'

78 Kükürü de, angü züka maguma ka Me fü nih fa sü.

Engu ena atima kpara te ena aküwa nih, te ena alofo sü fü nih füh kotö ne.

79 Teka ngü la, sü ena alofo gbü jia wü kpara 'buru, ta te ewü ngbü gbü mbiri sü ka kpi ne, alofo.

Nih ena angbü endoro tîne te züka kaje, de gu ngü emaguma nih teka ngü ka Me."

Dela ci ka Zakariya ta te engu bi teka ngü ka ye ye, *Yüwane Mürü Babatiza ne.

80 Fü mbarase la aga, akoro mere komoko. Fü engu amaka kpah wazi, angbü kpeke kpara gbü jia Me. Fü engu angbü kpa etü gü kpala, zalü koro di gbü sikipi, te engu koro gü tamu ye fü wü di enga Yisarayelete tete.

2

Dene ngü ka yayaka ka Yesu

1 Gbü wü re engu la, fü mere Miri *Kayisara Agusito ato kpeke riri, gü ba, wü kpara 'buru nü ba iri wü gbü köcökpa, teka fü ni awu, gü ba, wüh neh fe? 2 Ngü la mere te-ye, o Kuriniyo ngbü ta miri tete, gbü nga nzö köti ka Siriya. Ngü la, ah de gina ngü, te wüh ba iri wü kpara bala. 3 Teka ngü la, fü wü kpara

'buru ayia anü aba iri wü, agbü sü te nguwa ewü di gbügbü na.

4 *Yüsefa, fü mü ayia agbü Nazareta,* teka anü aba iri mü agba yi, agbü Beteleme,† te di de köti ta te wüh bi Miri *Davidi gbügbü na, angü Yüsefa koro gbü nguwa Davidi. 5 Fü ewü anü ake *Mariya, würüse ta te engu le aza ne, teka aba iri wü kpala ake di. Amba bu Mariya ndri ka-ye eyi. Ah gbamari teka ayaka. 6 Fü sikipi ka yayaka ati fü Mariya, o wüh di ciki agbü Beteleme kpala. 7 Fü Mariya ayaka gina enga ye, ye komoko. Fü engu agaga mbarase la de bongo, aseke engu gbü külü e, te wü yiti ngbü ezü e gbügbü na, ciki esambü ka wü yiti la, angü wüh maka ta züka sü ka rara nda-wü de.

Dene ngü te malayika ka Me mala fü wü mürü kambiliki

8 Gara wü kpara ta ladü gbü sü la, te ewü ngbü endoro de wü kambiliki ka-wü gbü gü, da efete ewü. 9 Gbü biti la, fü Me atima gara *malayika ka-ye kpaka ewü. Fü wazi ka Me alofo sü ede ewü kpala 'buru raaa! Fü cürü ayia arü te ewü afa sü.

10 Fü malayika la amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi mere e akpe cürü de, angü ma koro kpaka yi de züka tofo ngü, te ena areke wü kpara füh kotö ne 'buru. 11 Angü enatikine gbü Beteleme,‡ wüh yaka Miri, te Me tima teka aküwa yi ne, eyi. 12 Dene ngü te yi ena awu engu tete. Yi ena amaka vürü jaji, te wüh gaga engu de bongo, seke gbü külü e, te wü yiti ngbü ezü wü e ka-wü gbügbü na ne."

13 Fütanga ngü te malayika mala la, rurrü! fü mere bi wü malayika ka Me ayia agbü kpi, akoro arü, abiti te-wü ede kiri wü la. Fü ewü akpo da ebü ci, da egbo nga iri Me, gü ba, 14 "Nih gbo nga iri Me. Nih gbo nga Me agbü kpi.

* 2:4 2:4 Nazareta de gara nzö köti ka Galilaya. † 2:4 2:4 Beteleme de gara nzö köti ka Yudaya.

‡ 2:11 2:11 Beteleme de köti ta te wüh bi Miri Davidi gbügbü. Wüh bi Miri Yesu kpah sela.

Me to zūka gu ngü eyi fü wü kpara ka-ye.

Wü kpara te engu le ngü ka-ewü, wüh ena angbü de mere tadu füh kotö ne 'buru."

¹⁵ Te wü malayika la nza ci ka-wü tete, fü ewü ayia ace wü mürü kambiliki la, ago ka-wü agbü kpī.

Fü wü mürü kambiliki la amala ngü esūka wü ngberrre, gü ba, "Ani nü la enü agbü Beteleme, teka aceka mene ngü, de te Me sere fü ani ne, cu de jia ani." ¹⁶ Fü ewü ayia bü kere, anü akoro agbü Beteleme, amaka *Mariya ake *Yüsefa, bete vürü mbarase, te wüh seke engu gbü külü e, te wü yiti ngbü ezü e gbügbü na la, fanü.

¹⁷ Te wü mürü kambiliki koro wu ngü la bala, fü ewü amala nga ngü, de te malayika mala fü ewü, teka ngü ka mbarase la, 'buru fü wü kpara. ¹⁸ Baka te wü kpara je ngü de gömö wü mürü kambiliki la, fü ngü la aga gbü jia ewü 'buru afa sü. ¹⁹ Fü Mariya akpo angbü da efi nga ngü la emaguma ye. ²⁰ Fü wü mürü kambiliki la ale kaje ka-wü ago, da ecu ngü Me, kpah da egbo nga iiri na, teka wü ngü 'buru te ewü nü ceka cu de jia wü, baka te ewü je gömö wü malayika ka Me ne.

Dene ngü te ewü gü iiri Yesu tete na

²¹ Gbü sīkpī 'bajena, fütanga yayaka la, fü wü *Yüsefa ake *Mariya aza mbarase, anü di, agü esa *basa, baka te di gbü gele ka wü *Yisarayeale. Fü ewü agü iiri na Yesu, iiri ta te *malayika mala nganganga fü Mariya, o engu maka bu la de ne.

²²⁻²⁴ Fütanga ngü la, fü sīkpī ayia atī fü Mariya, teka fü ewü areke ngü kaka sidi nga yayaka, baka te di gbü *Riri ka Müse. Te di bala, fü wü Yüsefa ake Mariya ayia anü de vürü mbarase, agbü *Mere

Kambü ka Me agbü Yerüsalema, teka ato takpa fü Me, ba e te *Müse ba gbü Riri ka Me, gü ba, "Wüh ena adi eto wü mö 'basu, teka areke ngü ka würüse, te bi ye, di." § Wüh le kpah ao Yesu engagira Mere Me, angü wüh ba ta kpah eyi, gbü Riri ka Me, gü ba, "Te würüse bi gina enga ye, te ah de komoko la, ah le fü ewü aza engu, akoro di, ao engagira Mere Me."*

²⁵ Gara kpara ta ladü agbü Yerüsalema kpala, de iiri ye Simiyona. Engu de zūka kpara, te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Ah ngbü ta kpah eo jia ye teka miri, te Me ena atima teka aküwa ani, wü di enga Yisarayeale ne. Angü *Nzila Wazi Me ngbü ta eto wazi fefe me-ye. ²⁶ Fü Nzila Wazi Me la amala ngü fefe, gü ba, ye ti akpi la de, zalü te ye ena awu Miri la cu de jia ye feke.

²⁷ Fü wü Mariya ake Yüsefa aza Yesu, anü akoro di kpa etambasü Kambü ka Me, teka ao engu engagira Mere Me, baka te di gbü riri ka gele ka-ewü. Gbü sīkpī la, fü Nzila Wazi Me aza Simiyona, anü di kpah kpala, teka awu Yesu. ²⁸ Te Simiyona koro maka ewü kpala, fü ah abi Yesu esaka ye, akpo da egbo nga iiri Me, gü ba, ²⁹⁻³¹ "Wayi Mere Me, enatikine ma wu Mere Miri E-küwanih eyi cu de jia ra, kpah ba e ta te mü mala fere. Te di bala, ma ti e ka-ra eyi akpi tine, de gu maguma. Angü mbarase ne, mü tima engu teka aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ³² Engu ena adi de ra-sü te ena agü tamu zūka kaje ka-mü fü wü *ganzi kpara 'buru. Kpah bala, wü kpara ena agbo nga wü kpara ka-mü, wü di enga Yisarayeale, teka ngü kaka."

³³ Fü ngü de te Simiyona mala, teka Yesu ne, aga gbü jia wü Mariya ake Yüsefa afa sü. ³⁴ Fü Simiyona

§ 2:22-24 2:22-24 "Wü mö ka gü 'basu, anga togo mö ka koti 'basu." Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 12:1-8. * 2:22-24 2:22-24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 13:2, 11-15.

ayia ao kpa ye fūh wū Mariya, ayi-ta Me, de ah to wazi fū ewū. Fū ah amala ngū fū Mariya, ni ye Yesu, gū ba, “Mbarase ka-mū ne, Me fe engu teka are maguma wū kpara. Angū wū gara kpara ena ato maguma wū fefe, fū ewū akūwa. Amba mene ewū de te ewū le ngū kaka de ne, wūh kūwa kpah de. Angū engu de Ri Me te Me tima fū nih, amba mere bi wū kpara tī ale ngū la nda-wū de. ³⁵ Te di bala, siti fingangū ka-ewū, ta te wo te-ye awo ne, ena asere te-ye. Amba nda-mū Mariya, cīnga ena akuru maguma mū, teka ngū ka mbarase ne, baka te wūh sō e de maguruma la.”

³⁶⁻³⁷ Gara mere wūrūse wōkō ta kpah ladū kpala, de irī ye Ana, ye Fanūwele.† Engu ta de *mūrū dofo ka Me, te Nzila Wazi Me ngbū ta eto wazi fefe, de ah di emala ngari Me. Wūh za ta te-wū ake watī ye, ra ngbee re lorozi. Fū watī ye na akpi ace engu. Fū wūrūse la angbū kpikpi ye, fūtanga watī ye, zalū te re kaka koro tete teke bala de fūh ye bala (84). Ah ngbū ta endoro etambasū *Mere Kambū ka Me te nga wū sīkpī 'buru, da egbo nga irī Me, ra de bitī, da eku gba fefe, kpah da *e'bi te-ye. ³⁸ Te wū Yūsefa ake Mariya koro de Yesu etambasū ka Mere Kambū ka Me la, fū Ana akoro kpaka ewū. Te engu wu Yesu, fū ah akpo 'duwa da egbo nga irī Me. Fū ah adu akpo da emala nga Yesu fū bi wū kpara, de te ewū ngbū ecī nga miri, te Me ena atima, teka akūwa wū di engu Yīsarayeale ne, gū ba, miri la koro eyi dene.

³⁹ Te wū Yūsefa ake Mariya nza wū ngū, te di gbū *Rirī ka Me 'buru tete, fū ewū ayia ago agba wū, agbū Nazareta, te di gbū nga nzō sū ka *Galilaya.

⁴⁰ Fū Yesu aga, akoro zūka kpeke mbarase. Fū engu awu wū ngū afa sū. Fū Me angbū ele ta-ngū tete, da eto wazi fefe.

Dene ngū ka Yesu de wū mūrū rirī,

kpa etambasū Mere Kambū ka Me agbū Yerūsalema

⁴¹⁻⁴² Wū *Yūsefa ake *Mariya ngbū ta enū agbū Yerūsalema tenga wū re 'buru, teka azū *Karama ka Pasika, baka rirī ka gele ka wū di engu *Yīsarayeale. Te re ka Yesu koro tete nzūkpa de fūh ye 'basu, fū ewū anū agbū Yerūsalema, teka azū Karama ka Pasika de wū ni ye.

⁴³⁻⁴⁴ Te wū sīkpī ka karama la nza tete, fū ni ye Yesu ake Yūsefa ayia ka-wū de wū bu wū, atī te kaje, angbū ego. Fū ewū anū gbū ra dela gbuuu, wūh fi nda-wū, gū ba, “Yesu dene ladū de wū bu ye sela, ego.” Amba Yesu, mū ce te-mū kamū, ngbū eyi ciki agbū Yerūsalema kpala. Etamurago la, fū ewū akpo da egirī engu esūka wū bu ye, angū gbū sīkpī engu la, wūh wu engu de. ⁴⁵ Wūh girī engu ma, wūh maka de. Fū ewū ara te kaje. Fū kpī aseke. Fū ewū alūgū nga wū adu agbū Yerūsalema, teka agirī engu kpala.

⁴⁶ Te wūh du koro tete agbū Yerūsalema la, fū ewū ara aseke kpah kpī. Tīne gbū sīkpī engu la, fū ewū adu amaka Yesu kpa etambasū *Mere Kambū ka Me, te ngbū esūka wū *mūrū rirī, da eje ngū gōmō ewū, kpah da eyi-ta ewū de wū kpeke yitangū. ⁴⁷ Wū ngū de te engu ngbū elūgū fū wū mūrū rirī la, ah ka-ye 'buru wū kpeke ngū. Fū ngū la aga gbū jia wū kpara la afa sū.

⁴⁸ Te wū ni ye Yesu maka engu kpa esūka wū kpara la tete, fū komō ewū ayia agu ka ngū la. Fū ni ye na, Mariya, amala ngū fefe na, gū ba, “Enga ni, ye mere ani ake wō ye bala, neh teka ne? Te ani ngbū egigirī ye de mere cīnga emaguma ani de bane ne!” ⁴⁹ Fū Yesu alūgū ngū fū ewū, gū ba, “Yi ngbū egirī ra, neh teka ne? Yi wu de, gū ba, ah le fū ra angbū engbū esambū ka

† 2:36-37 2:36-37 Fanūwele, de kpara te di gbū nguwa Asera.

Wüba?" ⁵⁰ Amba ngü de te Yesu mala fü ewü de bala ne, wüh wu si-ngü gbügbü na nda-wü de.

⁵¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ago de wü ni ye, agbü Nazareta. Angü ah ngbü ta eje riri ka-ewü ereke areke. Fü ni ye na ao to ye fi te ngü te Yesu lügü fü ewü la.

⁵² Fü Yesu aga, akoro mere kpeke komoko, te wu ngü fa sü. Ngü kaka reke gbü jia Me fa sü, gbü jia wü kpara kpah bala.

3

Dene ngü ka Yüwane Mürü Babatiza

Matayo 3:1-12; Marako 1:1-8; Yüwane 1:19-28

¹⁻² Ta gbü re te mere miri *Kayisara Tiberiya ngbü füh kpökpö ka wü *Rüma teka re nzükpa de füh ye 'buruve,* dela o wü Anasi ake Kayafa di ta de wü mere kpara füh kpökpö ka wü *mürü gele ka wü *Yisaraye agbü Yerüsalema. Ta gbü wü re la, *Yüwane ye Zakariya ngbü ta engbü ka-ye kpa etü gü kpala. Fü Me ayia amala ngü fefe, de ah kpo de tima ka-ye. ³ Fü Yüwane ayia akpo da endoro gbü wü köti te ewü di agbü gü, gbamari ede mere ngu Yürüdene, da emala ngari Me, gü ba, "Wü ce *siti ngü ka-wü 'buru asidi, wü fü maguma wü, teka fü wü aza *babatiza, fü Me aboro siti ngü ka-wü 'buru." ⁴ Ngü la ti kpini baka ngü te *mürü dofo Yisaya ba ta gügü gbü *Ngari Me, gü ba, "Gara kpara ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa etü gü, gü ba, 'Mere Miri, te ena aküwa ani ne, te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe mbi mbi mbi. ⁵ Wüh ena ani wü cudu 'buru ani. Wüh ena asoro mere rüvü asoro, fü ewü agbigbi wü ndugu rü, de wü da 'buru asidi. Wüh ena afü wü cingili kaje 'buru,

ao mbi. Angü ah le de kaje la ngbü ngba ngba ngba teka Mere Miri la, ⁶ teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, Me tima kpara eyi teka aküwa ani.' "† Dela ngü ta te Yisaya ba teka ngü ka Yüwane.

⁷ Fü mere bi wü kpara aci akpo da ekoro kpaka Yüwane, teka de ah to babatiza fü ani. Te Yüwane wu ngü la bala, fü engu amala fü ewü, gü ba, "De-yi, wü mürü mani! Yi baka wü kpürü, angü maguma yi esiti! Yi efi nda-yi, gü ba, ani ena aküwa gbü kuru, te Me ena ato fü wü siti kpara te gara ne, bü teka ngü, te yi ngbü emala bü de komö yi kükürü kükürü de bala? E-mala ngü la fü yi bala, neh da? ⁸ Te yi le aküwa fanü la, ah le de yi fü maguma yi, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Yi efi nda-yi, gü ba, 'Ani ena aküwa, angü ani de wü kundu ye *Abarayama,' ne? A'a! Yi mere e afi nga ngü bala de! Te Me le la, ah ti eyi afü wü teme ne 'buru, akoro di wü di Abarayama tete, te ngü ka-ewü ena areke gbü jijia, afa nda-yi ka! ⁹ Yi ceka la, Me eyi nzo teka ato kuru fü yi, baka kpara te di de gifi esaka ye, teka agiri mene rü te ri de, fü engu ade, agü agbü wa."

¹⁰ Te mere bi wü kpara la je ngü gömö Yüwane bala, fü maguma ewü ayia akolo. Fü ewü akpo da eyi-tata, gü ba, "Ani ena amere tine dene neh baye?" ¹¹ Fü Yüwane alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de yi di ele tangü te-yi esüka yi. Te mü de bongo esaka mü 'basu la, mü za gara, mü to fü kiri mü, de te ngbü ngirimu ne. Te mü de zü-e esaka mü, ah le fü mü aye süsüka, ato gara fü kiri mü te ngbü engbü tala."

¹² Fü wü gara kpara, te ewü ngbü ero *jiase, eto fü miri, akoro kpaka Yüwane, de ah to babatiza fü ani. Fü ewü ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ani ena amere nda-ani baye?" ¹³ Fü

* **3:1-2** 3:1-2 Ta gbü wü re la, Pilatu nda-ye de miri te ngbü eceka kpi fütanga nzö wü sü ka Yudaya. Anitipa Erode ta nda-ye miri ka Galilaya. Enga ni ye Erode de iri ye Filipino ngbü nda-ye miri agbü Ituraya bete Turakoniti. Lisaniya ngbü ta nda-ye miri agbü Abilene. † **3:6** 3:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3-5.

Yüwane amala ngü fü ewü, gü ba, “Jiase te yi ngbü ero esaka wü kpara ne, yi mere e ao gara jiase fefeh de, ah ngbü ba e te wü miri mala fü yi.”

14 Wü marajümüya ta kpah ladü sela, fü ewü ayi-ta Yüwane, de nda-wü ngü, gü ba, “Amba de ani, nda-ani ngü ena adi neh baye?” Fü Yüwane alügü ngü kpah fü ewü, gü ba, “Yi mere e angbü egbürü jiase ka wü kpara de wazi de, angü dela zi. Yi mere e angbü ezoro wü kpara bü kükürü, da esutu wu eküte ewü kpah de. Jiase ka tima te wüh ngbü eto fü yi la, ah le fü yi adi eza de züka maguma yi.”

15 Teka ngü la, fü mere bi wü kpara akpo da eyi-ta tete-wü, teka ngü ka Yüwane, gü ba, “Anga engu ena adi de *Kurisito, Miri te Me tima teka aküwa ani ne?” 16 Te Yüwane wu ngü la bala, fü engu amala ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba, “Ma de Kurisito engu nda-ra de! Ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba Mere Miri engu ladü, te ena akoro sidi nga ra. Wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka, te ena areke kaje fefe. Ma be teka tima la nda-ra de, angü engu me-ye de mere kpara fere. Te engu ena akoro la, ah ena ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, te di baka wa, teka fü yi amere tima ka Me areke areke. 17 Ah ena akoro de körö esaka ye, teka afeke jia ndo ka-ye di. Te engu feke jia ndo ka-ye eyi la, ah ena aza jijia na, ao agbü kafa. Fü engu adu akö caca na la, acuru acuru gbü mere wa te ünü nda de.” 18 Dela ngari Me te Yüwane ngbü erü wü kpara di. Fü ah angbü kpah emala mere bi wü gara ngü gbü mani fü ewü bala.

19 Fü Yüwane angbü ta kpah erü Miri Anitipa *Erode, teka bi wü siti ngü te engu ngbü emere, baka te ewü za te-wü ake Erodiya, te di de wara engu ni ye, de iri ye *Filipo ne. 20 Teka ngü la, fü miri la adu amere kpah gara mere siti ngü, teka te engu zoro Yüwane, gü agbü ku ne.

*Dene ngü ka babatiza ka Yesu
Matayo 3:13-17; Marako 1:9-11*

21 Te engu gina, o Miri Anitipa *Erode zoro *Yüwane, gü agbü ku la de, fü Yesu ayia akoro kpaka Yüwane, teka aza *babatiza, o mere bi wü kpara za nda-wü eyi 'buru. Fü Yüwane ayia ato babatiza fefe. Fütanga babatiza, fü Yesu akpo da eku gba fü Me. Fü kpü ayia aü te-ye. 22 Fü *Nzila Wazi Me akoro kpala baka mö, arü gbü nzö Yesu. Fü ri Me ayia awü kpa gbü kpü, gü ba, “Mü zu de Ye ra, te ma le fa sü, te ma o maguma ra eküküte.” Dela ngü ta te mere te-ye, te Yesu za babatiza tete esaka Yüwane.

Dene iri wü kundu ye Yesu

23 Yesu kpo ta de tima, te Me tima engu de ah mere ne, o re kaka koro eyi teke biri de füh ye nzükpa. Wü kpara ngbü ta efi nda-wü, gü ba, engu de ye *Yüsefa, watü ye *Mariya, te di de ye Eli ne. 24 Angü nguwa ewü kpo ta bane. Eli ta de ye Matata. Matata de ye Levi. Levi de ye Meleki. Meleki de ye Yanayi. Yanayi de ye Yüsefa. 25 Yüsefa de ye Matatiya. Matatiya de ye Amüsa. Amüsa de ye Nawuma. Nawuma de ye Eseli. Eseli de ye Naga. 26 Naga de ye Mata. Mata de ye Matatiya. Matatiya de ye Semeyini. Semeyini de ye Yüseka. Yüseka de ye Yoda. 27 Yoda de ye Yüwane. Yüwane de ye Resa. Resa de ye Zerubabela. Zerubabela de ye Salatiyele. Salatiyele de ye Neri. 28 Neri de ye Meleki. Meleki de ye Adi. Adi de ye Küsama. Küsama de ye Elemadama. Elemadama de ye Ere. 29 Ere de ye Yesüwa. Yesüwa de ye Eliyezere. Eliyezere de ye Yürüma. Yürüma de ye Matata. Matata de ye Levi. 30 Levi de ye Simiyona. Simiyona de ye Yuda. Yuda de ye Yüsefa. Yüsefa de ye Yünama. Yünama de ye Eliyakima. 31 Eliyakima de ye Meleya. Meleya de ye Mena. Mena de ye Matata. Matata de ye Natana. Natana de ye *Davidi, ta te di miri ka wü di

enga *Yisaraye ne. ³² Davidi ta de ye Yese. Yese de ye Obede. Obede de ye Büwaza. Büwaza de ye Salamona. Salamona de ye Nasona. ³³ Nasona de ye Aminadaba. Aminadaba de ye Adimina. Adimina de ye Rama. Rama de ye Ezerone. Ezerone de ye Pereze. Pereze de ye Yuda. ³⁴ Ah de *Yuda, te di de ye Yakobo ne. *Yakobo de ye Yisaka. *Yisaka de ye Abarayama. *Abarayama de ye Tera. Tera de ye Nayora. ³⁵ Nayora de ye Seruga. Seruga de ye Ruu. Ruu de ye Pelege. Pelege de ye *Ebere. Ebere de ye Sela. ³⁶ Sela de ye Kenana. Kenana de ye Arafakasada. Arafakasada de ye Seme. Seme de ye *Nüwa. Nüwa de ye Lemeke. ³⁷ Lemeke de ye Metusela. Metusela de ye Enoka. Enoka de ye Yerede. Yerede de ye Malalele. Malalele de ye Kenana. ³⁸ Kenana de ye Enosa. Enosa de ye Sete. Sete de ye *Adama. Adama nda-ye tîne de gina kpara ta te Me mere engu ne.

4

Dene ngü te Satana re Yesu di Matayo 4:1-11; Marako 1:12-13

¹ Fütanga ngü te *Yüwane to *babatiza fü Yesu nza tete agbü Yürüdene, fü *Nzila Wazi Me ayia arî emagama Yesu. FÜ Nzila Wazi Me la ayia aza engu, anü di kpa etü gü. ² FÜ tala ayia amere Yesu agbü gü kpala 'duwa ba-neh-ene-la, angü ah ra sîkpî teke 'basu, ah zü e de. FÜ *Satana angbü fi bü da ere mamagama gbü wü sîkpî la. ³ FÜ Satana ayia amala ngü fefe, gü ba, "Te mü zu de Ye Me fanü fanü la, mü mala ngü fü teme dene, de ah fü te-ye, koro zü-e tete fü mü, fü mü azü." ⁴ Yesu gü ba, "Mü fi, gü ba, e te ena aküwa kpara, ah bü duu de zü-e? *Ngari Me gü neh fe? E

te ena aküwa kpara fanü fanü, ah ka-ye de ngü ka Me."*

⁵ Fütanga ngü la, fü Satana ayia aza Yesu, anü di kpa füh mere rüvü kpa tikpi, asere wü züka ngü de füh kotö ne, de wü nga nzö sü 'buru fefe na bü kere kere bala, ⁶ gü ba, "Ceka la wü e la, ah 'buru de ndara. Ma ti eyi ato bü nzö fü mene kpara, te ma le ngü kaka. ⁷ Te mü cu ngü ra ba me ka-mü la, ma ena ato wü e la ato 'buru fü mü. Ma ena ato kpah wazi fü mü, de wü züka wü e de füh kotö ne 'buru." ⁸ FÜ Yesu adu alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, 'Mü di ecu nzö ngü Mere Me kpikpi ye, de mü di emere duu riri kaka.' "†

⁹ Te Satana je ngü la bala, fü ah adu kpah aza Yesu, anü di agbü Yerüsalema, alî ake di kpa enzö *Mere Kambü ka Me kpa tikpi. FÜ ah ayia amala ngü fefe, gü ba, "Te mü zu de Ye Me fanü la, mü ce la te-mü, mü ti kpa kötö kpala, ah mere ngü de. ¹⁰ Angü wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, 'Me ena atima wü *malayika ka-ye teka ale ta-ngü te mü. ¹¹ Wüh ena akoro abî mü esaka wü, mü ti amo lö mü eküte teme de.' "‡ ¹² FÜ Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh ba kpah eyi gbü Ngari Me, gü ba, 'Mü mere e are maguma Mere Me de.' "§

¹³ Te Satana re Yesu tete de wü ngü la 'buru bi ma ne, fü ah ayia ace la mba engu teka gara sîkpî.

Dene ngü te Yesu kpo de tima ka-ye tete agbü Galilaya

¹⁴ Fütanga wü ngü la, fü Yesu ayia kpala, adu agbü *Galilaya. FÜ *Nzila Wazi Me angbü ake di, da eto wazi emagama. FÜ nganga ayia awü gbü nga nzö sü la 'buru. ¹⁵ FÜ engu akpo da erî wü kpara gbü wü *kambü ka bitite-ka-ewü kpala. FÜ wü kpara 'buru angbü egbo nganga na.

* **4:4** 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 8:3. † **4:8** 4:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:13. ‡ **4:11** 4:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 91:11-12. § **4:12** 4:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 6:16.

16 Fütanga ngü la, fü Yesu ayia anü akoro agbü Nazareta, gbü sü ta te engu ga gbügbü na. Gbü *sikpi ka Me, fü engu ayia arı kpa esambü ka biti-te, baka te engu ngbü emere gügü gbü wü sikpi ka Me 'buru. Fü ah ayia arü tikpi teka atanga *Ngari Me fü ewü. 17 Fü ewü aza buku ka *mürü dofo Yısaya, ato fefe na, de ah tanga. Fü engu aza buku la, aü, amaka sü de te ewü ba ngü gbügbü kpala, gü ba, 18 "Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fere, angü Me fe ra eyi teka aza ngari ni, Me, anü di, amala fü wü mürü cinga. Ah tima ra kpah kpaka wü kpara agbü ku, teka amala fü ewü, gü ba, 'Ni, Me, ena afuru wü gbü ku la afuru.' Ah tima ra kpah de ma nü kpaka wü kpara de te jia ewü ni ani, gü ba 'Ni ena aü jia wü.' Ah tima ra kpah teka aküwa wü labi gbü cinga ka-ewü. 19 Ah tima ra kpah kpaka wü kpara ka-ye, amala ngü fü ewü, gü ba dene, 'Sikpi te ni, Me, ena aküwa wü tete, koro eyi.' "

20 Te Yesu tanga wü ngü la nza tete, fü engu alügü buku la kpaka mürü tima. Fü ah adu angbü ka-ye kötö. Fü wü kpara 'buru de kpa esambü ka biti-te la angbü da eceka engu de kpeke jia. 21 Fü engu akpo da emala ngü fü wü kpara la, gü ba, "Ngü ta te wüh ba gbü buku ne, ah ti eyi kpini baka e te yi ngbü ewu dene."

22 Tekä ngü la, fü ngü ka Yesu aga gbü jia wü kpara 'buru, teka kpeke ngü, de te engu ngbü emala fü ewü la. Fü ewü akpo tine angbü da emala nganga na esüka wü, gü ba, "Apa! Ye komoko la, ah de ye *Yüsefa de?"

23 Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü kpeke ngü 'buru, te yi ngbü eje nga ra di, te ma ngbü emere agbü Kaparanama ne, yi ngbü efi, gü ba, ma mere gbü sü ka-nih sene de, neh teka ne? Ngü ka-yi baka ngü mani, te wüh

ngbü emala, gü ba, 'Te mü de mürü kuwa la, ah le de mü di kpah eküwa wü mürü mü.' 24 Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Angü te mü de *mürü dofo la, wü kpara gbü wü gara sü 'buru ena angbü ecu ngü mü me-wü, amba 'duwa wü mürü mü, wüh cu ngü mü nda-wü de.

25 Dene kpah gara kpeke ngü te ma ngbü emala fü yi. Yi efi nda-yi, gü ba, Me ti ale ta-ngü te wü *ganzi kpara de? A'a, ah bala de! Yi ceka la, gbü wü re ta te mürü dofo *İliya ngbü emere tima ka Me tete na, agö li de, teka re bata de tü ye. Fü mere tala ayia atı gbü sü la 'buru. Gbü wü re la, mere bi wü wökö ta ladü gbü tö ka wü *Yısarayeale.

26 Amba Me tima ta İliya kpaka ewü, teka ale ta-ngü te ewü, nda de. Me tima engu ka-ye bü duu kpaka gara würüse wökö, te di de ganzi kpara agbü Zarefata, agbü tö ka Sıdona. Yi fi nga ngü la nda-yi neh de? 27 Kpah bala, gbü wü re ta te İliya ngbü emere tima tete, mere bi wü mürü *jiakö ta ladü gbü tö ka wü Yısarayeale, amba wüh küwa 'buru de. 'Duwa Namana kpikpi ye, te di de ganzi kpara, kpara ka Sıriya ne, küwa ka-ye bü duu me-ye."

28 Te mere bi wü kpara la je ngü la tete bala, fü ewü azinga eküte Yesu. 29 Fü ewü ayia azoro Yesu, agbeke engu, anü di kpa etanü mba canza ede mere koti ka-wü. Fü ewü aza engu, ali di kpa füh mere rüvü,* de ani nzi engu, agü akötö. 30 Yiri! Fü Yesu adürü ka-ye bü esüka ewü sela, anye sü ka-ye.

Dene ngü ka Yesu de wü siti wü di engä me

Marako 1:21-28

31 Gbü gara ra, fütanga ngü la, fü Yesu anü akoro agbü Kaparanama.† Gbü *sikpi ka Me, fü Yesu arı kpa *esambü ka biti-te, akpo da erı wü kpara kpala. 32 Fü ngü de te Yesu ngbü erı ewü di la, ayia aga gbü

* 4:29 4:29 Dene rüvü te wüh ji mere koti ka-wü fefeh na. † 4:31 4:31 Kaparanama de gara koti gbü nzö koti ka Galılaya.

jia ewü 'buru afa sü. Angü ah ngbü ta erī wü kpara la de mere wazi, baka mere kpara te Me tima engu me-ye.

³³ Gara komoko ta ladü, kpa esambü ka biti-te la, de *siti wü di engu me guvu ye. Fü komoko la ayia akpo da eba rere de mere ri ye, gü ba, ³⁴ “Apa! Yesu,‡ nda-ani ngü de wü ye, ah de ne ngü ne? Ye koro dela teka amörö ani asidi? Ani wu ye kpo. Ye de züka kpara te Me tima füh kotö ne!” ³⁵ Fü Yesu arü amala ngü fü siti wü di engu me la kpekpeke, gü ba, “Yi nga anga, de yi koro guvu komoko la asidi!” Fü siti wü di engu me la ayia agbü rü komoko la, agbo kötö, esüka wü kpara sela. Fü ewü ayia akoro guguvu, akpe, atafa ka-wü. Wüh mere engu esiti de.

³⁶ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru afa sü. Fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Apa! Dene bane neh ene ngü ne? Yi ceka la, Yesu ngbü emala ngü fü wü di engu me de wazi, fü ewü angbü eje ngü kaka, angbü ekoro guvu kpara asidi! Ah maka de wazi la neh kaye?” ³⁷ Teka ngü la, fü nga Yesu awü esüka wü kpara gbü nga nzö sü la 'buru.

Dene ngü ka Yesu te küwa mere bi wü mürü keke

Matayo 8:14-17; Marako 1:29-34

³⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ace *kambü ka biti-te la. Fü ah ayia anü ka-ye agba Simüna Petero. Gbü sīkpī la, ni ye wara Simüna ngbü ta eke ake. Sosoko rī ta fa sü. Fü ewü anda'ba te-wü fü Yesu, de ah küwa engu. ³⁹ Fü Yesu akoro, arü ede wü rüse la, amala ngü fü keke la kpekpeke. Bü baka te engu mala ngü la, fü keke la ayia anza. Fü wü rüse la ayia anü 'duwa amere kümü, ato fü ewü.

⁴⁰ Etamurago la, te ra tī tete na, fü wü kpara gbü wü sü la ayia aza wü mürü wü, te ewü di de wü keke te wü 'buru, akoro de ewü kpaka

Yesu, de ah küwa ewü. Fü Yesu ayia ao kpa ye gbü nzö ewü biri biri 'buru. Fü keke ka-ewü la anza 'buru. ⁴¹ Wüh koro ta kpah de mere bi wü kpara, de *siti wü di engu me guvu wü. Fü Yesu amala ngü fü siti wü di engu me la. Fü ewü ayia akoro guvu wü kpara la asidi, da eku gba de mere ri wü, gü ba, “Yesu, ye de Ye Me fanü fanü!” Teka ngü la, fü Yesu angbü emala ngü fü ewü kpekpeke, da etirī ewü, gü ba, “Wü nga anga.” Kükürü de, angü siti wü di engu me la wu ta eyi, gü ba, Yesu ka-ye de *Kurisito te Me tima engu füh kotö ne.

Dene ngü te Yesu ndoro de to ngari Me tete,

gbü wü sü ka Galilaya

Marako 1:35-39

⁴² Te kpī seke tete, fü Yesu ayia agbü Kaparanama kpala, anü ka-ye agbü gü, teka aku gba fü Me. Fü mere bi wü kpara akpo da egirī engu. Te wüh nü maka engu, wüh le ta de engu ce ani, anü agbü gara sü de. Fü ewü angbü egirī kaje teka atirī engu. ⁴³ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ah le fü ni anü kpah agbü gara wü sü, amala ngü ka Me fü wü kpara de kpala. Angü Me tima ni ngbü rü teka ngü la. Wü mere e atirī ni sela de.”

⁴⁴ Fü Yesu ayia akpo da endoro gbü nga nzö wü sü la 'buru, da erī wü kpara de ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü.

5

Dene ngü ka Yesu ake Simüna Petero

¹ Gbü gara sīkpī, fü Yesu akoro angbü ede mere ngu de irī ye *Galilaya.* Fü mere bi wü kpara akoro teka aje ngari Me gögömö na. Fü ewü akpo da enzinzi te-wü da egbene sü. ² Fü Yesu aceka kpī, ayia awu wü *zabu 'basu te wüh i

‡ 4:34 4:34 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. *

* 5:1 5:1 Gara irī ngu Galilaya, ah de Genezareta.

o edere ngolo. Wü mämürü koro gbügbü na eyi. Wüh ngbü ezürü wü yimba ka si ka-wü. ³ Gara zabu la, ah de nda Simüna Petero. Fü Yesu ayia alí angbü gbügbü. Fü ah ayi-ta Simüna, teka de ah ka de zabu la mba cükü'daye etü ngu. Fü Yesu angbü ka-ye gbü zabu la, kpa etü ngu kpala. Wü kpara nda-wü 'buru füh gümba. Fü engu akpo da erí wü kpara de to ngari Me.

⁴ Te Yesu mala ngari Me nza tete, fü ah amala ngü fü Simüna, gü ba, "Ye ka de zabu la kpa etü ngu, gbü sü te cu acu, fü wü agü yimba ka-wü de wü bu ye la, teka fü wü azoro si." ⁵ Fü Simüna amala ngü fefe na, gü ba, "Akoo! Mere kpara, ani mere tima di bü eyi gbü biti ne, ngírri! ani maka e nda-ani mbele de. Amba teka ngü de te ye mala la, ani ena agü yimba engu la bü agü bala."

⁶ Te wüh gü yimba ka-wü tete, baka te Yesu mala fü ewü la, fü ewü ayia azoro mere bi si gbe gbe gbe. Dela si tine de! Yimba ka-ewü yia ekolo akolo, teka tiri wü si. ⁷ Fü wü Simüna aï wü bu wü, te ewü di gbü gara zabu ne, da ecökölö ewü de kpa wü, teka de wüh koro, ale tangü te ani. Fü ewü akoro, aro wü si gbü wü zabu de 'basu ne, asi 'buru gbe! Zabu yia tine erí arí esa ngu teka tiri wü si te fa sü.

⁸⁻⁹ Te Simüna wu ngü la bala, fü cürü arí tete afa sü. Fü ah ayia abu nzökuta ye kötö, eri lö Yesu, anda'ba te-ye fefe, gü ba, "Mere kpara, mü yia ede ra sela asidi, angü ma ka-ra de siti kpara." Angü ngü ka mere bi wü si la ga gbü jia wü Simüna de wü bu ye cu fa sü.

¹⁰ Fü cürü ayia arí kpah te wü bu ye Simüna de 'basu, wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo, te ewü ngbü gbü gara zabu ne, afa sü.

Fü Yesu ayia amala ngü fü Simüna, gü ba, "Mü mere e akpe cürü de. Akpo enatikine, mü ena angbü ezoro wü kpara fü Me."

¹¹ Fü ewü agbeke wü zabu ka-wü la edere ngolo, ace ao sela, ayia bü kürrrü, alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka gara mürü jiakö, te Yesu küwa
Matayo 8:2-4; Marako 1:40-45

¹² Gbü gara sïkpï, o wü Yesu ngbü tete gbü gara mere kötï, fü gara komoko te di de *jiakö eküte ye, ayia akoro kpaka Yesu. Fü engu ayia abu nzökuta ye kötö engagira Yesu, anda'ba te-ye fefe, gü ba, "Akoo, mere kpara! Ye de mere mürü wazi! Ni ngbü eyi-ta ye, te ah gbü jia ye 'be la, de ye küwa ni gbü keke ka-ni ne." ¹³ Fü Yesu ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, "Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke!" Baka te Yesu mala ngü la tete, 'duwa fü keke la ayia ace engu.

¹⁴ Fü Yesu adu amala ngü fü komoko la kpekpeke, gü ba, "De-ye deyï, ye mere e amala nga ngü la fü wü gara kpara de. Ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fü Me teka ngü la, teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü."†

¹⁵ Tekä ngü la, fü nga Yesu ayia awü tine afa sü. Fü mere bi wü kpara aci angbü da ebite te-wü, teka adi eje to ngari Me gögömö na. Kpah bala, teka de Yesu küwa ani gbü wü keke ka-ani. ¹⁶ Amba fü Yesu angbü enü ewo te-ye agbü gü, teka adi eku gba fü Me kpikpi ye, kpala.

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko te küküte kpi akpi 'buru
Matayo 9:2-8; Marako 2:2-12

¹⁷ Gbü gara sïkpï, Yesu ngbü ta erí wü kpara de to ngari Me. Fü mere bi wü kpara akoro teka aje ngü la gögömö na. Gara wü *Farusi, de wü *mürü riri, ta kpah ladü esüka ewü. Gara ewü koro ta agbü wü nzö kötï ka *Galilaya, gara nengete agbü *Yudaya, bete mene wü gara te ewü

† 5:14 5:14 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

koro agbü mere kötì, Yerüsalema ne. Fù Me angbü eto mere wazi fù Yesu teka aküwa wü mürü keke la di.

¹⁸ Wüh te eceka de, wü gara kpara bî gara komoko te küküte kpi akpi, koro di eyi, ta de ani nü di kpaka Yesu. Fù ewü agîrî kaje, ta de ani rî de mürü keke la kpa esambü, ao engagira Yesu. ¹⁹ Amba dada ma, angü mere bi wü kpara ni ta kaje eyi 'buru. Da ewü te wüh ena arî akoro kpaka Yesu ma. Fù gara fingangü akoro gbü nzö ewü. Fù ewü ayia alî kpa enzö kambü, afuru nzö kambü la, ai ku te ka'da la, ato komoko la di te görö, de te ewü furu la, ferrre esüka wü kpara la, ao 'duwa mbiii engagira Yesu, de ah küwa engu.

²⁰ Te Yesu wu ngü de te wü kpara la mere de bala, fù ah awu teke, gü ba, wüh to maguma wü eyi fù ni fanü fanü. Fù ah adu amala ngü fù mürü keke la, gü ba, “Enga wüna, ma boro *siti ngü ka-mü, te mü mere gbü jia Me ne, eyi!”

²¹ Te wü mürü rîrî, de wü Farusi je ngü la bala, fù ngü la ake te-wü. Fù ewü angbü da efi ngü emaguma wü, gü ba, “Apa! Dene ne tondö ngü ne? Komoko la neh da, te ngbü efala Me de bala? Ah ngbü eo te-ye baka Me? Kpara biringbö füh kotö ne, te ti aboro siti ngü ka kpara ladü? Ah nda ma! Ah ka-ye 'duwa de Me kpikpi ye, te ti aboro siti ngü ka kpara.”

²² Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi, fù ah amala ngü fù ewü, gü ba, “Yi ngbü efi ngü la emaguma yi bala, neh teka ne? ²³⁻²⁴ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpî? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ma mala tondö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine!”

Fù Yesu adu afü te-ye, amala ngü fù mürü keke la, gü ba, “De-ye deyî, ye yia eyia, ye za darara ka-ye, ye go kpa eköti.” ²⁵ Yesu kpah bü te emala

ngü la anza, fù mürü keke la ayia 'duwa, arü tikpi gbü jia wü kpara la 'buru. Fù ah aza darara ka-ye la, ago agba ye, de mere tadu, kpah da egbo nga irî Me.

²⁶ Dela ngü te Yesu küwa mürü keke la tete. Fù ngü la aga gbü jia mere bi wü kpara la afa sü. Fù ewü akpo da egbo nga irî Me, de mere cürü emaguma wü, gü ba, “Apa! Enatikine ani wu mere kpeke ngü eyi!”

*Dene ngü ka Levi te Yesu i engu
Matayo 9:9-13; Marako 2:13-17*

²⁷ Fütanga ngü la, fù Yesu ayia akoro kpa etanü. Fù ah awu gara komoko de irî ye *Levi Matayo, te ngbü gbü sü ka tima ka-ye, da ero *jiase ka wü e esaka wü kpara, teka angbü eto fù miri ka wü Rüma. Fù Yesu arü amala ngü fefe, gü ba, “Demü Levi, mü yia eyia, mü fa nga ra!” ²⁸ Fù Levi ayia ace wü e ka tima ka-ye la 'buru sela, ayia kürrrü, alala gbü nga Yesu.

²⁹ Fütanga ngü la, fù Levi ayia amere mere karama fù Yesu kpa gba ye. Fù bi wü bu ye, te ewü ngbü ero jiase fù miri de ewü ne, akoro kpah gbü karama la, be kpah te bi wü gara kpara. Fù ewü angbü ezü e de wü Yesu tundu.

³⁰ Te wü *Farusi, de wü gara *mürü rîrî wu ngü la bala, fù ewü angbü edi ngü eküte wü Yesu gbü ngingiri ngü, gü ba, “Ah mere baye, te wü Yesu ngbü ezü e, de wü siti kpara de bala ne?” ³¹ Te Yesu je ngü la bala, fù ah adu amala ngü fù ewü, gü ba, “Te keke te mü ma la, mü ena anü kpaka mürü kuwa anü? Mü ti anü de. 'Duwa te keke ladü te mü, fù mü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. ³² Ngü ka-ra kpah bala. Ma koro füh kotö ne, neh teka wü da? Tekä züka wü kpara? A'a, ah bala de! Ma koro ka-ra teka siti wü kpara, ai ewü, de wüh fù maguma wü.”

Dene ngü ta te ewü yi-ta Yesu di, teka to riri kaka

Matayo 9:14-17; Marako 2:18-22

³³ Gbü gara sikipi, fü wü gara kpara akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba, "Wü *Farusi zü e de, da *e'bi tewü, teka adi eku gba fü Me, teka bi sikipi. Wü kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza ngbü emere kpah bala. Anga ah mere neh baye, te nda-ye wü kpara ne, ngbü ezü e gbü wü sikipi 'buru ne? Wüh le gele ka-ani mbi mbi nda-wü de?" ³⁴ Fü Yesu alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Yi fi nda-yi, gü ba, te wüh i wü kpara gbü karama la,‡ wüh ti azü e de? Wüh ena azü e azü, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. ³⁵ Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü."

³⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü mani fü ewü, teka to ngari Me, te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba, "Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo, teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. ³⁷ Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. ³⁸ Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, angü fi ka-mü la ena asiti siti. Kpah bala, te mü ngbü ele to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de. ³⁹ Wü gara kpara ngbü emala, gü ba, 'Duru fi reke ka-ye me-ye.' Tekä ngü la, wü kpara le adi enzö to fi fütanga duduru na nda-wü de."

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara teka to riri, te engu ngbü eri wü kpara di.

6

Dene ngü te Yesu mala teka sikipi

ka Me

Matayo 12:1-8; Marako 2:23-28

¹ Gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü *kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü yi ka ndo. Te wüh ngbü enü tete, fü wü kpara ka Yesu akpo da esösörö fi ndo la, da etitiri koko na, ezü ka tala.

² Fü wü gara *Farusi awu ngü la. Fü ngü la asiti gbü jia ewü, gü ba, "Masörö fi ndo la, ah de tima." Angü riri ka wü *Yisarayege gü ba, "Gbü sikipi ka Me, mü mere e amere tima 'buru 'buru de." Tekä ngü la, fü wü Farusi la ayia akoro amala ngü fü wü Yesu, gü ba, "Wü ceka la! Wü ngbü emere tima gbü sikipi ka Me, neh teka ne? Wü je riri ka-ani ne nda-wü de? Wü le asiti gele ka-ani neh teka ne, te wü ngbü esösörö fi ndo la gbü sikipi ka Me de bala ne?"

³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba, "De-wü deyi, wü tanga *Ngari Me nda-wü neh de? Ngü ta te wüh ba teka Mere Miri *Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, tala mere Davidi de wü kpara gbü nga ye. ⁴ Fü Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fü mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fü Mere Me ne, ato fü Davidi. Fü Davidi azü, ato kpah fü wü kpara gbü nga ye 'buru.* Wüh mala ta eyi fefe, gü ba, 'Ye ngbü esiti gele?' Wüh mala bala de! Amba gbü riri ta te *Müse to fü wü mürü gele ne, ambata la, ah teka wü kükürü kpara fa fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü.'" ⁵ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Dera, *Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la ka. Ma de mürü sikipi ka Me la me-ra. Ma ngbü eto to *Riri ka Me fü wü kpara ka-ra me-ra."

‡ 5:34 5:34 Karama la, ah de karama ka za wü rüse. Samüwele 21:1-6.

* 6:4 6:4 Mü ena amaka ngü la gbü 1

*Dene ngü ka komoko, te Yesu reke
kpakpa na gbü sikipi ka Me*

Matayo 12:9-14; Marako 3:1-6

⁶ Gbü gara *sikipi ka Me, fü Yesu anü ari kpa *esambü ka biti-te, akpo da eri wü kpara kpala. Gara komoko ta ladü kpala, te kpakpa na ka kokpa ze aze.

⁷ Wü gara *mürü riri, de wü *Farusi ta kpah ladü kpala. Fü ewü angbü efete Yesu, da egiri kaje te ani ena amaka siti ngü kaka tete, fü ani amala nganga fü wü *kovo. Fü ewü angbü eceka Yesu, da efete engu kpekpeke, anga engu ena aküwa komoko la gbü sikipi ka Me ya? Angü wüh fi nda-wü, gü ba, maküwa kpara, ah de tima.

⁸ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi kpo. Tekä ngü la, fü engu amala ngü fü komoko, de te kpakpa na ze aze ne, gü ba, “De-ye deyi, ye yia eyia, de ye koro la kpa engagira nü akine.” Fü komoko la ayia akoro. ⁹ Fü Yesu amala ngü fü wü mürü riri la, gü ba, “Ma ele ayi-ta yi de ngü biringbö. Gbü jia yi, ah ti fü kpara adi emere neh ene ngü ne, gbü wü sikipi ka Me? *Riri ka Me, te *Müse mala fü nih, gü neh fe? Wüh di emere züka ngü? Anga siti ngü reke me-ye? Ah le de nih küwa kpara? Anga ah le de nih ce kpara fü kpi?” ¹⁰ Fü engu ayia aceka kpi füh ewü ngberrre 'buru. Fü ah adu amala ngü fü komoko la, gü ba, “Mü gberere kpa mü egbere!” Fü komoko la ayia agberere kpa ye. Fü kpakpa na areke te-ye, adu zürü! te nga ye.

¹¹ Te wü mürü riri la wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü afa sü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sikipi ka Me. Fü maguma ewü ayia asiti eküte Yesu. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Ani ena amere de Yesu neh baye?”

† 6:14 6:14 Si-ngü gbü iri Petero gü ba, baka da. § 6:15 6:15 Gara iri Matayo de Levi. * 6:17-18

*Dene ngü ka wü kpara nzükpa
de füh ye 'basu, te Yesu fe ewü*

Matayo 10:1-4; Marako 3:13-19

¹² Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ka-ye, anü kpa enzö mere rüvü, teka aku gba fü Me kpala. Fü ah angbü kpala da eyi-ta Me gbü biti la ngirri. ¹³ Te kpi seke tete, fü engu ai wü *kpara ka-ye 'buru kpaka ye. Fü ah ayia afe wü gara kpara nzükpa de füh ye 'basu, esüka wü kpara ka-ye la, ao ewü, wü *mürü tima ka-ye. ¹⁴ Dene iri wü kpara, de te engu fe ewü ne. Simüna, de te Yesu gü gara iri tete, gü ba, Petero,† ake engä ni ye de iri ye Anderiya. Wü *Yakobo ake *Yüwane, wü *Filipo ake Batülümayo,‡ ¹⁵ wü Matayo§ ake Toma, bete *Yakobo ye Alofaya, ake Simüna ta te ngbü emere gü teka tö ka-wü ne. ¹⁶ Gara de *Yuda, ye Yakobo, te wüh gü gara iri na Tadayo, bete *Yuda Keriyota ta te to Yesu fü wü vügü ne.

Dela ta ngü ka wü kpara te Yesu fe ewü.

*Dene ngü ka Yesu de mere bi
wü kpara*

¹⁷⁻¹⁸ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia kpa enzö mere rüvü la, adu kpa esa gö. Fü ah adu amaka mere bi wü gara wü *kpara ka-ye, te ewü ngbü gbü züka sü te di sele sele bala. Fü ewü ayia angbü de ewü sela. Fü mere bi wü gara wü kpara ayia akoro kpah kpakaka na, teka aje to ngari Me gögömö. Wüh koro ta agbü Yerüsalema bete tö ka *Yudaya 'buru. Gara ewü koro nengete agbü Tera ake Sidona.* Gara wü kpara la koro ta teka fü Yesu aküwa ani gbü wü keke ka-ani. Gara ewü de wü kpara, ta te *siti wü di engä me ngbü emere ewü. ¹⁹ Wü mürü keke la 'buru le amofoküte Yesu, angü wüh wu eyi, gü ba, wawazi na ladü, teka aküwa ani 'buru.

‡ 6:14 6:14 Gara iri Batülümayo de Nataniyele. § 6:17-18 6:17-18 Wü Tera ake Sidona de wü mere koti ede

mere yi-ngu, te di to kpa ekati.

Dene ngü te Yesu mala, teka ngü ka tadu bete ngü ka cinga

Matayo 5:1-12

²⁰ Fütanga ngü la, fü Yesu ae gbüra ye, aceka wü *kpara ka-ye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba,

“De-yi, wü mürü cinga,

Me ena ato züka ngü fü yi te gara,

angü yi ena amaka *küküwa, angbü agbü sü ka Me agbü kpī.

²¹ De-yi, wü kpara te yi ngbü engbü de tala titine,

Me ena ato züka ngü fü yi te gara,

angü yi ena amaka mere bi zü-e.

De-yi, wü kpara te yi ngbü eku gba titine,

Me ena ato züka ngü fü yi te gara,

angü yi ena angbü de mere tadu.

²² Kpah bala, de-yi, wü kpara te wü bu yi ngbü ekspü yi akpü, da esoko yi, kpah da efala yi, teka ngü ka-ra ne, Me ena ato züka ngü fü yi te gara. ²³ Te wüh mere mü bala la, ah le de mü ngbü ka-mü de tadu emaguma mü, angü te gara, mü ena amaka mere züka ngü agbü sü ka Me agbü kpī. Mü mere e afi nga ngü de, angü ta gügü, wü kundu ewü ngbü emere siti ngü fü diri wü *mürü dofo ka Me kpah bala.

²⁴ Amba nda-yi, wü kpara de mere bi e esaka yi,

yi ena amaka cinga te gara,

angü yi maka züka ngü nda-yi eyi füh kotö ne.

²⁵ De-yi, wü kpara te yi ngbü ezü züka e enatikine,

yi ena amaka cinga te gara,

angü tala ena angbü emere yi.

De-yi, wü kpara te yi ngbü de tadu enatikine,

yi ena amaka cinga te gara,

angü yi ena angbü eku gba.

²⁶ Kpah bala, de-yi, te wü kpara 'buru ngbü egbo nga iri yi de enatikine ne, yi ena amaka cinga te gara, angü wü kpara ngbü ta egbo

nga siti wü mürü wu ta gügü ne kpah bala.”

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

ah le de kpara di ele wü vügü ka-ye

²⁷ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, “De-yi te yi ngbü eje ri ra ne, dene ngü te ma ele amala fü yi. Ah le de yi di ele wü vügü ka-yi de maguma yi 'buru, kpah da emere züka ngü fü wü kpara te ewü ngbü ekspü yi. ²⁸ Wü kpara te ewü ngbü esoko yi, da eto cinga te yi, ah le de yi ku gba fü Me teka ewü, de Me boro *siti ngü ka-ewü la. ²⁹ Te kpara be gbüra mü la, mü mere e azinga tete de, de mü ce gbüra mü fefe, de ah du, ah be kpah toto. Te kpara gbene bongo ka-mü la, de mü ce kpah gara bongo ka-mü fefe na, de ah za kpah bala. ³⁰ Te kpara yo e eküte mü la, mü mere e atiri engu de. Te kpara za e ka-mü la, mü mere e ayo de, mü ce e engu la fefe. ³¹ Mene züka ngü, de te yi ele de wü kpara di emere fü yi ne, de yi di kpah emere bala fü wü bu yi.

³² Te yi ngbü ele bü nzö wü kpara, de te ewü ngbü ele ngü ka-yi ne la, Me ena ato züka ngü fü yi, neh baye baye? Angü wü siti kpara, de te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere ngü la esüka wü bala me-wü.

³³ Amba te yi ngbü emere züka ngü bü nzö fü wü kpara, de te ewü ngbü emere züka ngü fü yi ne la, Me ena ato züka ngü fü yi, neh baye baye? Wü siti kpara ngbü emere ngü bala me-wü.

³⁴ Kpah bala, te yi ngbü eto e bü nzö fü wü kpara, de te yi wu eyi, gü ba, wüh ena alügü nana fü ani ne, Me ena ato züka ngü fü yi, neh baye baye? Angü wü siti kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere kpah bala esüka wü me-wü, angü wüh wu eyi kpo, gü ba, wüh ena alügü na e la alügü fü ani.

³⁵ Amba nda-yi, wü kpara ka-ra, ah le de ngü ka-yi ngbü kpikpi ye. Ah le de yi le wü vügü ka-yi ale, da emere züka ngü fü ewü. Kpah bala,

te yi to e fü wü kpara la, yi mere e afi nganga na tîne de. Angü te yi mere bala, Me ena ato mere bi züka ngü fü yi, agbü sü ka-ye agbü kpî. Kpah bala, wüh ena awu, gü ba, yi zu de wü di Me fanü. Angü Me ngbü emere züka ngü fü wü siti kpara, de wü züka kpara kpah 'buru. ³⁶ Te di bala, yi di ewu cinga wü bu yi, kpah baka Wö yi, Me, te ngbü ewu cinga yi ne."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, mü mere e akolo liya ka wü bu mü de

Matayo 7:1-5

³⁷ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, yi mere e adi esiti iri wü bu yi, da ekolo liya ka-ewü de, angü Me ena akolo liya ka-yi kpah bala. Angü, te yi ngbü eboro siti ngü ka wü bu yi la, Me ena aboro *siti ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne, kpah aboro. ³⁸ Yi di eto e fü wü bu yi, teka fü Me adi kpah eto e fü yi. Angü te yi mere bala la, Me ena ato mere bi züka ngü fü yi, afa mene te yi ngbü eto ne ka. Tekane de, wü ngü de te yi ngbü emere fü wü bu yi ne, Me ena adi emere fü yi kpah bala."

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, "Kpara te jijia ni ani, ti ale tangü te kiri ye, de te jijia ni kpah ani ne, nda de. Kükürü de, angü wüh ena ati ka-wü 'basu mini agbü mere du. Kpah bala, kpara te to maguma ye fü Me de, ti ari wü bu ye de ngari Me kpah de.

⁴⁰ Ngü ka mbarase ti afa nda mere kpara ka-ye de. Amba mene mbarase te ngbü eje riri ka mere kpara ka-ye mbi mbi mbi la, ah ena adu te gara, angbü emere wü ngü kpah baka mere kpara ka-ye la.

⁴¹⁻⁴² Te mü le aza enga ca-gü gbü jia enga ni mü, o mere ndugu rü di ladü gbü jia mü la, ah de züka ngü? Mü dela mürü mani! Angü te enga gina, ah le fü mü agbi la mere ndugu rü, te di gbü jia mü ne feke, teka fü

jia mü alofo raaa! Fü mü adu aza enga ca-gü, te di gbü jia enga ni mü ne, sidi."

Dene ngü te Yesu mala teka ri-rü
Matayo 12:33-35

⁴³ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, "Siti ri-rü ti eyi ari eküte züka rü, de te wüh ngbü ezü riri na ne? Ah bala de. Kpah bala, züka ri-rü ti ari eküte siti rü ne, kpah de. ⁴⁴ Mü ena awu wü rü 'buru teka ri ewü. Mü ti eyi amaka ri manga eküte patra? Anga mü ti eyi amaka ri güwava eküte rü ngenee? Ah bala de! Rü manga ena ari 'duwa ri manga. Rü ngenee ena ari 'duwa ri ngenee. ⁴⁵ Te di bala, züka kpara ngbü emere züka ngü ka-ye duu me-ye, angü züka ngü ladü emamaguma. Kpah bala, siti kpara ngbü emere nda-ye wü siti ngü, angü mamaguma esiti. Angü ngü te mü ngbü emala de komö mü, kpah da emere ne, ah de ngü de te ngbü egoro emaguma mü."

Dene ngü mani te Yesu mala, teka wü kpara 'basu,

te ewü ji kambü ka-wü

Matayo 7:24-27

⁴⁶ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi ngbü ei ra, mere kpara, mere kpara, bü kükürü bala, neh teka ne? Amba wü ngü de te ma ngbü eri yi di ne, yi le aje de, neh teka ne? Dela züka ngü? ⁴⁷ Mene kpara te ngbü eje ngü ka-ra, fü ah angbü kpah emere ne, ma ena asere ngü kaka fü yi. ⁴⁸ Engu ena adi baka mene kpara te ele aji kambü ka-ye. Fü ah amaka züka sü füh ndu-ta teka kambü la. Fü ah aji du, ari areke, areke teka ato rü kambü la gbügbü. Baka te engu ji kambü ka-ye la nza tete, fü mere agö ayia ali. Kambü la mürü nda de, angü wüh ji kambü la reke areke te züka sü, füh nduta. ⁴⁹ Amba te mü le aje ngü ka-ra, de te ma ngbü eri mü di ne, de la, mü ena adi baka kpara te ji kambü ka-ye bü gbü siki, riri na

rī gbü tō nda de. Te mere agō lī la, kambü la ena amürü ka-ye kere, angü ah ngbü bü ngönzö ngönzö fūh siki.”

Dela wü ngü te Yesu rī mere bi wü kpara di gbü mene sü te di sele sele, gbü sīkpī te engu fe wü *mürü tima ka-ye nzūkpa de fūh ye 'basu ne tete.

7

Dene ngü ka labi ka mere kpara ka wü marajümiya ka wü Rūma, te Yesu küwa engu Matayo 8:5-13

¹ Fütanga ngü la, fū Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü akoro agbü Kaparanama. ²⁻³ Gara mere kpara ka wü marajümiya ka wü *Rūma ta ladü kpala, te labi kaka ngbü eke efa sü. Keke la fa engu eyi, ah yia ta ekpi akpi. Te mere kpara la je nga Yesu, fū ah amala ngü fū wü gara *kovo ka wü *Yisaraye, de wüh nü kpaka Yesu, ayi-tata de engu koro, ah küwa labi ka-ni la, angü ngü labi kaka la ke tete na ta fa sü. ⁴ Te wü mere kpara ka wü Yisaraye la koro tete kpaka Yesu, fū ewü anda'ba te-wü fefe, gü ba, “Akoo mere kpara! Ah le de ye le ta-ngü te komoko la, aküwa labi kaka, angü engu de züka kpara fanü fanü. ⁵ Ah ji ta *kambü ka biti-te fū ani me-ye, angü ah le ngü ka nguwa ani, wü Yisaraye, fa sü.”

⁶ Te Yesu je ngü la bala, fū ah ayia kürrü, anü de wü kpara la. Te wüh nü koro gbamari ede gba mere kpara ka wü marajümiya la, fū mere kpara la ayia awu ewü te ewü ngbü ekoro. Fū ah atima gara wü awuba ye, anü amaka Yesu te kaje. Fū ewü amala ngari mere kpara la fū Yesu, agü ba, “Mere kpara, deyī, ye mbü te-ye de. Angü ni ka-ni de *ganzi kpara, ah tī fū ye arī kpa esambü ka-ni nda-ye de, angü riri ka gele ka-wü, wü di enga Yisaraye, le bala de. ⁷ Te di bala, ah tī fū ni akoro kpaka ye me-ni kpah de. Amba ni wu eyi, gü ba,

wazi ye ladü. Te ye mala ta bü ngü kpa da ye kpala la, labi ka-ni la ena aküwa aküwa. ⁸ Angü ni tī kpah eyi awu ngü la bala, teka te ni ngbü kpah esa riri ka wü mere kpara ka-ni ne. Kpah bala, wü gara marajümiya ladü, te ewü di esa riri ka-ni. Te ni mala ngü fū gara, gü ba, ye nü enü la, ah ena anü kere, baka te ni mala fefe. Anga te ni mala fū gara, gü ba, ye koro ekoro akine la, ah ena akoro kpah kere. Anga te ni mala ngü fū labi ka-ni, gü ba, ye mere mene ngü ne, ah ngbü kpah emere ngü engu la kere, baka te ni mala fefe.”

⁹ Te Yesu je ngü la bala, fū ngü la aga gbü jijia. Fū engu afü te-ye, amala ngü fū mere bi wü kpara, te ewü ngbü efa nga ye ne, agü ba, “Kpara te to maguma ye fere baka komoko la, ma maka fūh kotö ne nda-ra la kü de. Anga gbü nguwa nih, wü di enga Yisaraye, kpara te to maguma ye bala, ah kpah ma. Amba ah ka-ye 'duwa de komoko la, te di de ganzi kpara ne.”

¹⁰ Fū wü kpara, ta te ewü tima ewü ne, ayia ace Yesu te kaje sela. Fū ewü adu akoro kpaka mere kpara la, amaka labi la, keke kaka nza eyi!

Dene ngü ka enga wü rüse wökö, te Yesu zükü engu gbü kpi

¹¹ Fütanga ngü la, fū Yesu ayia de wü *kpara ka-ye, anü agbü gara köti de iri ye Nayina. Fū mere bi wü kpara angbü efa nga ewü.

¹² Gara wü rüse wökö ta ladü gbü köti la, ah bi ye kü bü ngbee bir-ingbö, jaji komoko. Fū mbarase la ayia akpi ka-ye. Te wü Yesu nü koro kpa emöngiti 'baranga ka köti la, fū ewü amaka te-wü de mere bi wü kpara, te ewü bi kö mbarase la, enü di, ati. Fū ni ye mbarase la angbü enü fütanga kö enga ye la, da eku gba.

¹³ Te Miri Yesu wu ngü la bala, fū cinga wü rüse la arī tete. Fū ah amala ngü fefe, gü ba, “Ye ku gba de!” ¹⁴ Fū Yesu anü akoro

gbamari, amofa ka'da de te wüh bī kövö fefeh na la. Fū wū kpara la ace te-wū, arū. Fū Yesu amala ngū fū kövö la, gū ba, “Mbarase, ma emala ngū fū mü, mü zükü ezükü, mü yia tikpi!” ¹⁵ Fū kövö la azükü, ayia tikpi, akpo da ero mö. Fū Yesu aza engu, alügü fū ni ye na.

¹⁶ Fū ngū la ato cürü te wū kpara la 'buru. Fū ewü akpo da egbo nga iri Me, da emala ngū, gū ba, “Wū ceka la, mere *mürü dofo ka Me koro eyi esüka ani!” Fū wū gara amala nda-wū, gū ba, “Yesu de kpara te Me tima me-ye, teka aküwa ani!” ¹⁷ Fū tofo ngū ka Yesu la, awü abaya te nga nzö köti gbü sü la 'buru.

Dene ngü te Yesu mala teka Yüwane Mürü Babatiza Matayo 11:2-19

¹⁸ Te wū kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza je nga Yesu, teka wū ngü de te engu ngbü emere de bala, fū ewü anü amala nganga fū Yüwane agbü ku kpala. Te Yüwane je ngü la gömö wū kpara ka-ye bala, fū ah ai gara wū kpara ka-ye 'basu, ¹⁹ atima ewü kpaka Miri Yesu, teka ayi-tata, gū ba, “Ye ngbürü me-ye de Ye Me, ta te Me mala nganga na, gū ba, ni ena atima füh kotö ne? Anga ah le de ani ci nga gara kpara te ena akoro?”

²⁰ Te wū kpara la nü koro kpaka Yesu kpala, fū ewü amala ngü fefe, gū ba, “Yüwane Mürü Babatiza tima ani, teka ayi-ta ye, gū ba, ‘Ye ngbürü de Ye Me, ta te Me mala nganga, gū ba, “Ni ena atima füh kotö ne?” Anga ah le de ani di la fi bü eci nganga?’ ”

²¹ Wū kpara la koro ta, maka Yesu, te ngbü eküwa mere bi wū mürü keke, kpah da eliki *siti wū di engame, te ngbü emere wū gara kpara. Ah ngbü kpah da eü jia mere bi wū kpara, de te ni eyi ani ne. ²² Baka te Yesu mere ngü la nza tete, fū ah adu alügü ngü fū wū kpara

ka Yüwane Mürü Babatiza la, gū ba, “Yi du edu, yi mala nga wū ngü, de te ma ngbü emere, ne 'buru fū Yüwane, gū ba, ‘Wū kpara de te jia ewü ni ani, wüh kpo eyi eceka kpi. Wū kpara de lö wū walawala, wüh kpo eyi enü nü. Wū mürü *jiakö küwa eyi. Wū kpara te güje ewü do ado, wüh kpo eyi eje ngü. Wū kövö kpo eyi ezükü gbü kpi. Wū mürü cinga ngbü eyi eje ngari Me. Wū ngü la 'buru ngbü eyi emere te-wü, ba e ta te wū *mürü dofo ba gbü *Ngari Me ne.’” ²³ Te di bala, yi mala fefe, gū ba, ‘Mene kpara te ena alala fi bü eküte ra, Me ena aceka engu ba züka kpara ka-ye, fū ah angbü de mere tadu te gara.’ ” ²⁴ Fū wū kpara la ayia adu kpaka Yüwane, mere kpara ka-wü.

Fū Yesu adu afü te-ye, akpo angbü emala nga Yüwane fū mere bi wū kpara la, gū ba, “Yi ngbü efi teka Yüwane, egü neh fe? Ta te yi ngbü enü kpa etü gü, da eje ngü gömö Yüwane ne, yi nü kpala neh teka ne? Yi ngbü ta efi, gū ba, Yüwane de töndö kpara, de maguma ye 'basu 'basu, te ngbü emere ngü baka gala, te wege ngbü efe me-ye ne? A'a, ah bala de! ²⁵ Anga fingangü ka-yi, gū ba, Yüwane de mere miri, te to züka bongo eküte ye? A'a, ah bala kpah de, angü wū kpara te ewü ngbü eto züka bongo eküte wü, bete wū kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü ne, ngbü kpa etü gü nda-wü de! Wüh engbü ka-wü gbü mere köti, anga gba wü miri. ²⁶ Amba ma wu eyi, gū ba, yi nü ta aceka Yüwane kükürü de, angü engu de *mürü dofo ka Me fanü. Wayi, ma emala fū yi dene zu ngü, gū ba, ngü ka Yüwane fa nda wü mürü dofo 'buru ka. ²⁷ Angü Yüwane me-ye de kpara, ta te wüh ba ngü kaka-na gbü Ngari Me, gū ba dene, ‘Me mala ngü fū Ye ye, gū ba, “Ni ena atima mürü tima ka-ni kpa

* 7:22 7:22 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 35:5-6; 61:1.

engagira nü, teka areke kaje fü ye.”
, ”†

28 Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Esüka wü mürü dofo ka Me 'buru, kpara te fa Yüwane Mürü Babatiza nda ma. Amba mene kpara te to maguma ye fere 'buru, ngü kaka ena afa nda Yüwane ka, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fefe me-ye.

29 Mere bi wü kpara je ngari Me ta gömö Yüwane, de wü siti wü kpara 'buru. Fū ewü ayia ale ngü la, afü maguma wü, aza *babatiza esakaka. 30 Amba wü *Farusi de wü *mürü riri, le afü maguma wü nda-wü de, angü wüh o maguma wü fi bü teka gele ka-wü. Te di bala, wüh le aza babatiza esaka Yüwane kpah de.”

31 Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara la, gü ba, “Wü kpara te ewü le ngü ka-ra de ne, ma ena amala teka ewü, agü neh fe? Wüh neh baka wü da? 32 Wüh ena areke ewü ma! Wüh le züka ngü nda-wü de! Wüh de wü mürü yiki, baka wü jaji te ewü ngbü ega yiki esüka wü. Angü wü gara wü bu ewü ngbü ta emala ngü fü ewü, gü ba, ‘Ani reke wü ma! Wü le züka ngü nda-wü de. Angü ani ngbü emi ku'du fü wü, wü le alo bi de. Ani ngbü ebi ci gba fü wü, wü le aku gba kpah de!’ 33 Angü, baka ta te Yüwane Mürü Babatiza koro ngbü esüka yi sene, ah zü e fa sü de, ah nzö fi kpah de. Te di bala, wüh ngbü ta efala engu, gü ba, ‘Engu de *siti wü di enga me guvu ye!’ 34 Amba de-ra, te ma koro esüka yi sene, ma ngbü ezü e, kpah da enzö e, fü ewü angbü kpah efala ra, gü ba, ‘Ma de mürü kü. Ma ngbü kpah eküya. Ma kpah de awuba ka siti wü kpara.’ 35 Wü kpara te ewü ngbü efala ngü ka-ra ne, ngbü efi nda-wü, gü ba, ani wu ngü fa sü. Amba wüh wu ngü nda-wü kü de. Ah ena adi bü nzö mene wü kpara,

te ewü le ngü ka-ra eyi ne, wüh ena angbü ewu si-ngü la me-wü.”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

Dene ngü ka Yesu ake gara Farusi de iri ye Simüna

36 Fütanga ngü la, fü gara *Farusi de iri ye Simüna, ai Yesu, kpa gba ye teka azü e. Fū Yesu ayia anü akoro agba ka. Fū ewü angbü ezü e. 37 Gara würüse ta ladü gbü sü la, te ngbü emere wü *siti ngü efa sü. Te engu je, gü ba, wü Yesu ngbü ezü e agba Simüna, fü ah ayia aza *züka se-mü gbü kölökö, ‡ ari di kpa esambü, gbü nga wü Yesu, o wüh ngbü ezü e. 38 Fū würüse la akoro angbü eri lö Yesu, akpo da eku gba de ngura. Fū ngungura angbü ego eküte lö Yesu. Fū würüse la angbü ekö ngura la de su-nzö ye, da efaka lö Yesu. Fū ah adu aza züka se-mü ka-ye la, akpo etökö da efuru eküte lö Yesu.

39 Te Simüna wu ngü la bala, fü ah akpo da efi nga ngü emaguma ye, gü ba, “Ho! Te Yesu ena adi ta *mürü dofo ka Me fanü fanü la, de bane ah wu eyi, gü ba, ‘Würüse de te engbü emofö ni ne, ah ka-ye de siti würüse, mürü küla.’ ”§

40 Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü mürü köti la, gü ba, “Simüna, ni le amala mba enga ngü fü ye.” Fū Simüna ale ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, ye mala emala.”

41 Fū Yesu amala ngü fefe gbü mani, gü ba, “Wü kpara 'basu ta ladü, te ewü za matiti ka gara kpara. Gara za nda-ye mere bi jiase, baka kama 'buruve (500), gara za nda-ye ngbee teke 'basu de füh ye nzükpa (50).

42 Amba jiase esaka ewü 'basu mini, teka alügü matiti ka kpara la di ne, nda ma. Fū mürü jiase la awu cinga ewü. Fū ah adu ace ngü la fü ewü. Te di bala, kpara te ena ale mürü jiase la afa sü, esüka ewü de 'basu

† 7:27 7:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malaki 3:1. ‡ 7:37 7:37 Kölökö la, wüh reke gbü da de iri ye alabasita ne. § 7:39 7:39 Mürü küla de siti mürü waza.

ne, neh da?" ⁴³ Fū Sīmūna alügü ngü fefe, gü ba, "Ni efi, gü ba, ah ena adi de mene kpara de mere bi jiase gbü nga ye ne." Yesu gü ba, "Wayi, ye mala eyi mbi."

⁴⁴ Fū Yesu afü te-ye kpaka würüse la, adu amala ngü fū Sīmūna, gü ba, "Mü wu würüse ne eyi? Ah le ngü ka-ra fa nda-mü ka. Ceka la, te ma koro gba mü sene, mü le ato ngu fere azürü lö ra di de. Amba würüse ne, ah zürü lö ra eyi de ngura ye. Fū ah adu akö de su-nzö ye. ⁴⁵ Kpah bala, tīne te mü gü mandī fere ne, mü faka ra nda-mü de. Amba würüse ne, ah ce da efaka lö ra nda de. ⁴⁶ Mü za ra reke areke, ba ngba kamü ne, kpah de.* Amba würüse ne, ah za ra cu reke areke. ⁴⁷ Teka ngü la, ma ngbü emala fū mü, gü ba, mere bi wü *siti ngü ka würüse la, te engu mere la, Me boro eyi 'buru asidi. Nih tī eyi awu ngü la bala, angü ah le ra eyi fa sü. Amba te mü gü ba, ni mere siti ngü fa sü de, te ah bala, mü le ngü ka-ra mbi mbi nda-mü kpah de."

⁴⁸ Fū Yesu adu amala ngü fū würüse la, gü ba, "Ma boro wü siti ngü ka-mü eyi 'buru."

⁴⁹ Te gara wü *Farusi, de te ewü ngbü ezü e de wü Yesu ne, je ngü la bala, fū ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, "Komoko la ngbü eboro siti ngü ka wü kpara, ne baye baye? Ah ngbü efi, gü ba, ni de Me?"

⁵⁰ Fū Yesu adu amala tīne adu ngü fū würüse la, gü ba, "Mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fere. Mü nü enü de gu maguma."

8

Dene ngü ka wü würüse, ta te ewü ngbü efa nga Yesu

¹ Fütanga ngü la, fū Yesu akpo da endoro de wü *kpara ka-ye nzükpa de fūh ye 'basu ne, gbü wü nga nzö kötī ka sü la 'buru. Ah ngbü

ta emala to ngari Me fū wü kpara kpala, kpah da esere fū ewü, gü ba, "Miri te Me tima teka aküwa wü koro eyi, ah le de wü fū maguma wü afü." ² Wüh ngbü endoro kpah de wü gara würüse, ta te engu liki *siti wü di enga me guvu ewü, de wü gara ta te engu küwa ewü gbü wü keke ka-ewü ne. Ah de wü *Mariya Egba-Magadala, ta te Yesu liki siti wü di enga me guguvu lorozi ne, ³ bete Yüwana, wara Kuza, te di de kpara te engbü eceka kpī fütanga tima ka Miri Anitīpa *Erode ne, bete Süzana, de mere bi gara ewü. Wü würüse la ngbü ta eza wü e ka-wü, adi ele ta-ngü di te wü Yesu.

Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa te wüh moko

Matayo 13:1-23; Marako 4:1-20

⁴ Mere bi wü kpara ngbü ta fī bü ekoro kpaka Yesu, teka adi eje to ngari Me gögömö na. Wüh koro ta gbü nga nzö wü kötī ka sü la 'buru.

Gbü gara sīkpī, fū Yesu, ayia akpo da emala ngari Me fū mere bi wü kpara la gbü mani, gü ba, ⁵ "Gara komoko ta ladü, te za nguwa ka-ye, anü di, amoko kpa agbü yī. Te engu koro kpala, fū ah akpo emoko nguwa ka-ye la. Fū wü gara nguwa atī nda-wü te jia kaje, fū wü kpara angbü edoto. Fū wü lu awu nguwa la, ayia akoro kere, adoro, ami. ⁶ Fū gara bete nguwa atī fūh sī-da, te tö di sela mbi mbi ma. Fū nguwa la ayia akö kere, teka ne de, angü tö sela sere sere. Fū ra ayia asü. Fū fu-ndo la aürü ka-ye 'buru, angü sasa na ka-ye de da.

⁷ Fū gara nguwa atī esüka wü ti. Fū nguwa la akö aga de wü fu-ti la 'buru. Fū wü ti awündü züka fu-ndo la. Fū ah adu afü te-ye yī-andüla tete, angü wü fu-ti la ta ewü eyi 'buru. ⁸ Amba wü gara nguwa tī nda-wü gbü züka sü. Fū ewü ayia akö 'buru, aga, ari, azi jia wü, gbrri,

* **7:46** 7:46 Gbü gele ka wü di enga Yisaraye, te ngba koro ekötī la, mürü kötī ena ato ngu fefe, de ah zürü lö ye di, fū ah adu ato züka se-mü fefe, de ah furu gbü nzö ye.

afa sü, baka e kama biri (100) te nzö ndo biringbö." Fū Yesu adu amala ngü fū ewü de mere ri ye, gü ba, "Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi." Dela ngü te Yesu mala teka nguwa, te wüh moko.

⁹ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fū ewü ayi-tata, gü ba, "Si-ngü gbü mani la, gü neh fe?" ¹⁰ Fū Yesu alügü ngü fū ewü, gü ba, "Ta gügü, wü kpara je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Nda-yi, wü kpara ka-ra, ma ngbü eyi esere ngü la fū yi 'buru mbölö mbölö, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fū ni. Amba wü gara kpara la ti aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka-ra de. Teka ngü la, ma ngbü emala ngü la fū ewü 'buru de mani. Ah kpah baka ngü ta te Me mala teka wü kpara la, gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, 'Wü ena aceka ngü ka-ni ma, wü ti awu sisi na nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la ti ari gbü nzö wü mbi mbi kpah de.'* Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne."

¹¹ Fū Yesu akpo da emala si mani la fū ewü, gü ba, "Dene si-ngü gbü mani ka nguwa ne. Nguwa te wüh moko agbü yi ne, ah ka-ye baka ngari Me, te ewü ngbü emala fū wü kpara. ¹² Nguwa te ti te kaje, ah ba wü mene kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü, amba ngü la ri gbü nzö ewü, fū ewü ao emaguma wü ne de. Te *Satana wu ngü la bala, fū ah ayia kere, akoro aza ngü la emaguma ewü asidi, angü wüh ena ara fū Me, fū ewü aküwa. ¹³ Nguwa te ti füh si-da, ah ba mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü, fū ewü ayia aje ngü la, ale de mere tadu te wü. Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de. Wüh to maguma wü bü teka sikpi mba cükü'daye. Baka te cinga maka ewü, fū ewü ayia ace ngü ka Me

ka. ¹⁴ Nguwa te ti nda-ye esüka wü ti ne, ah baka mene wü kpara te ewü le ngari Me la eyi, amba wüh maka wazi teka arü kpekpeke, gbü ngü ka Me nda-wü de. Angü fingangü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu, teka ngü ka jiase, de ngü ka tadu, de wü gara e füh kotö ne. Fū wü ngü la angbü esiti fingangü ka wü kpara la, wüh ti amere tima ka Me mbi mbi nda-wü de. Fū ewü angbü ka-wü 'buru baka yi-andüla tete. ¹⁵ Amba, mene nguwa te ti gbü züka sü ne, ah baka mene wü kpara de te ewü je ngari Me, fū ewü ale de maguma wü biringbö, azoro ngü la de kpa wü 'basu, ao to wü, angbü emere. Wü kpara la, wüh baka ndo te ri reke areke, gbrri bala. Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la."

Dene gara mani te Yesu mala teka ngü ka Me

Marako 4:21-25

¹⁶ Fütanga ngü la, fū Yesu amala kpah gara mani fū ewü, gü ba, "Yi je eyi, gü ba, te wüh siya wa teka alofo sü kpa esambü gbü biti la, wüh ngbü ebuka neh esa sila? Anga eo esa ngbaga? Ah bala de. Wüh ngbü esiya wa, eo kpa tikpi füh e, teka fū ah angbü elofö sü fū wü kpara 'buru. Angü, te wü kpara ena angbü eri kpa esambü la, fū ewü angbü eceka kpi tete mbi mbi mbi. ¹⁷ Kpah bala, ngü ka-ra te wü kpara je mbi mbi de, te wo te-ye awo fū ewü ne, wüh ena awu ngü la te gara, angü Me ena adu asere ngü la fū ewü me-ye ngbaa ngbaa ngbaa. ¹⁸ Yi da güje yi teka ngü, de te ma ngbü emala fū yi ne, mbi mbi mbi. Kükürü de, angü te mü le ngü ka-ra ne eyi la, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fū mü gbe. Amba te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de, mba enga ngü cükü'daye te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi."

Dene ngü ka ni ye Yesu de wü di enga ni ye na

Matayo 12:46-50; Marako 3:31-35

* **8:10** 8:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9.

¹⁹ Fütanga ngü la, fü wü di engä ni ye Yesu ayia akoro kpakaka na de wü ni ye na. Te wüh koro tete, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te wüh bitü te-wü, ngbü ede Yesu, teka aje to ngari Me gögömö. Amba da wü ni ye na, te ewü ena arü anü kpakaka kpa esambü la, nda ma. ²⁰ Te wü kpara la wu ngü la bala, fü ewü amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara deyü, wü ni ye, de wü di engä ni ye, koro eyi, ngbü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ele awu ye." ²¹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara la 'buru, gü ba, "Ah mbi, amba mene wü kpara, te ewü ngbü eje riri ka Me, angbü emere ne, wüh kpah baka wüna, de wü di engä wüna."

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

Dene ngü te Yesu tata mere wege di

Matayo 8:23-27; Marako 4:35-41

²² Gbü gara sikpi, fü Yesu ayia amala ngü fü wü *kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne, gü ba, "Ani nü la kpa etangu." Fü wü kpara kaka ayia ale. Fü ewü ali 'buru gbü *zabu, teka akö ngu.

²³ Fü ewü anü, anü, anü akoro kpa etü mere ngu *Galilaya la. Amba Yesu ti ka-ye eyi era ara. Fü mere wege ayia akoro kere, akpo da efe jia ngu de wazi. Fü zabu akpo da eyiki, efüfü te-ye, da ekolo ngu gbü ye. Fü ngu angbü esi gbü zabu la. Zabu la yia ta ebu ewü abu agbü ngu.

²⁴ Fü wü *kpara ka Yesu angbü de cürü. Fü ewü anü azükü engu, gü ba, "Mere kpara, mere kpara, ani te ekpi! Ani te ekpi!" Fü Yesu ayia azükü, awu ngü la bala. Fü ah amala ngü fü siti wege la, gü ba, "Wege, mü nga anga! Ngu, mü ngbü ziii!" Fü wege ayia anga. Fü ngu angbü ziii. Fü sü ayia anga 'duwa ngbiii!

²⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi

mbi la fi de?" Fü ngü la aga gbü jia wü kpara kaka-na la afa sü. Fü ewü angbü de cürü, da emala ngü esüka wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Komoko la neh da, te ngbü emala ngü bü de komö ye, fü wü wege de wü ngu angbü eje riri kaka-na ne?"

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fü mere wege tete.

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko,

de mere bi siti wü di engä me guvu ye

Matayo 8:28-34; Marako 5:1-20

²⁶ Te wü Yesu kö ngu tete, fü ewü akoro kpa füh gümba, agbü tö ka wü Garasa, te di kpa etangu mere ngu *Galilaya.

²⁷⁻²⁹ Gara komoko ta ladü kpala, te *siti wü di engä me sibi guguvu gbe fa sü. Tekä mere bi sikpi, ah ngbü engbü ka-ye ngirimu. Ah ngbü ta eköti nda kpah de, ah ngbü era ka-ye etü wü mbükü. Fü wü di engä me la angbü ta emere engu efa sü. Fü wü kpara angbü 'buru ekpe engu akpe. Fü ewü angbü edü wü kengbe gbü kpakpa, de wü lölö na. Fü ah angbü ekukuru wü kengbe la eküte ye asidi. Fü wü di engä me la angbü eza engu, enü di agbü gü.

Baka te wü Yesu ngbü la bü ekoro kpa füh gümba, fü komoko la awu Yesu. Fü ah akoro ati kötö eri lölö na, da eba rere. Fü Yesu amala ngü fü wü siti wü di engä me la, gü ba, "Wü ce engu ace!" Fü komoko la anda'ba te-ye kpaka Yesu, da emala ngü fefe de mere ri ye, gü ba, "Yesu, Ye Mere Me, ye ele amere de ni ne ngü ne? Tima ka-ni gbü ngü ka-ye nda ma! Ni ngbü enda'ba te-ni fü ye, de ye mere e ato kuru te ni la de!" ³⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayi-tata, gü ba, "Iri ye neh da?" Fü komoko la alügü ngü, gü ba, "Iri ni de Bi-nzö-gü." Ah gü iri ye bala, angü wü di engä me sibi guguvu gbe fa sü. ³¹ Fü wü di engä me la, anda'ba te-wü fü Yesu, gü ba,

“Ye mere e aliki ani, ato agbü mere du ka cinga ne de.”

³² Mere bi wü mba ka köti ta ladü gbü sü la, te ewü ngbü ezü e füh gümbe sela. Fü wü di engä me la afüwa te-wü fü Yesu, gü ba, “Ye tima ani, de ani nü rî kpa guvu wü mba la.” Fü Yesu ayia ale ngü la fü ewü, de wüh nü, baka te ewü mala. ³³ Fü wü di engä me la ayia akoro guvu komoko la asidi, ace engu, akpe ari aguvu wü mba la. Fü wü mba la aci de mere woro, ago kpa esa gö, agürü agbü mere ngu, anzö ngu, akpi 'buru kpala.

³⁴ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpî fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fü cürü amere ewü. Fü gara ewü akpe de woro, anü amala nga ngü, te Yesu mere la, fü wü kpara agbü mere köti, bete wü sü edede la 'buru. ³⁵ Te wüh je ngü la, fü mere bi wü kpara akpe akoro, teka aceka ngü la cu de jia wü. Fü ewü akoro amaka komoko, ta te wü di engä me ngbü emere engu ne, te ngbü ka-ye eri lö Yesu sela. Ah to tîne züka bongo eküte ye, fingangü kaka du koro kpah eyi mbi. Fü ngü la ato cürü fü wü kpara la afa sü, gü ba, “Dela sirimbi!”

³⁶ Fü wü kpara, de te ewü wu ngü la cu de jia wü ne, ayia angbü emala nga komoko la fü wü bu wü, gü ba, “Yesu liki wü di engä me guguvu na me-ye.” ³⁷ Fü ngü la ato mere fingangü, de cürü fü wü kpara ka sü la 'buru. Fü ewü aci 'buru ayi-ta Yesu, de ah ce sü ka-ani.

Fü Yesu alî de wü kpara ka-ye gbü *zabu, teka anü ka-wü. ³⁸ Fü komoko de te wü di engä me koro guguvu na ne, ayia anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba, “Ni ele anü ka-ni ake ye.” Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, ³⁹ “A'a, ye du edu kpa gba wü, fü ye amala nga züka ngü, de te Me mere fü ye ne, fü wü di engä ni ye.” Fü komoko la ayia adu, angbü endoro gbü nga nzö köti la, da emala nga ngü, de te Yesu mere fü ye ne, fü wü kpara.

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayirü,

bete gara würüse

Matayo 9:18-26; Marako 5:21-43

⁴⁰ Fütanga ngü la, fü wü Yesu alügü nga wü adu kpa etangu agbü sü ka-wü, agbü *Galilaya. Te wü Yesu du koro tete, fü mere bi wü kpara aci akoro kpakaka na de mere tadu, angü wüh ngbü ta kü ecî nganga. ⁴¹ Gara komoko ta ladü kpala de irî ye Yayirü. Engu ta de mere kpara te ngbü emere tima kpa *esambü ka biti-te. Fü Yayirü ayia akoro, atî eri lö Yesu, anda'ba te-ye fefe gü ba, “Mere kpara deyî, ye koro la mba agba ni, teka aküwa ye ni.” ⁴² Angü yeye na ka-ye ta ngbee biringbö, ye würüse te re kaka di baka nzükpa de füh ye 'basu. Mbarase la ngbü ta eke efa sü, ah yia ekpi akpi. Te Yesu je ngü la, fü ewü ayia anü de wü Yayirü. Fü mere bi wü kpara aci kpah anü gbü nga ewü, da enzinsi te-wü, ededere Yesu.

⁴³ Amba gara würüse ta kpah ladü sela, te ngüte ngbü ego tete teka wü re nzükpa de füh ye 'basu. Ngü la ngbü ta eto mere cinga fü würüse la efa sü. Ah ngbü ta enü kpaka mere bi wü mürü kuwa, de wüh küwa ni, amba wü mürü kuwa la to rü fefe ma, ah le ta-ngü tete de. ⁴⁴ Te würüse la je nga Yesu, gü ba, “Engu koro eyi sela ne,” fü ah ayia agbeke te-ye, anü kpala. Te engu koro kpala, fü ah ayia azi te-ye 'bilî 'bilî, esüka mere bi wü kpara la, anü amofö mö bongo ka Yesu to kpa ekükürüfe. Würüse la kpah bü te emofö bongo ka Yesu, 'duwa fü ngüte la ayia akolo tete.

⁴⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah ayi-ta ngü, gü ba, “E-mofö bongo ka-ni neh da?” Fü wü kpara 'buru acere nga wü gbere. Fü Petero ayia amala ngü, gü ba, “Mere kpara, ye ena angbü eyi-ta ngü bala ne, ye wu mere bi wü kpara, te ewü ngbü egbene sü agbene, ne de?” ⁴⁶ Fü Yesu angbü de ngü la fi gömö ye, gü ba, “Gara kpara mofö ni eyi, angü

ni wu eyi kpo, gü ba, wazi te Me to fü ni ne mere tima eyi.”⁴⁷ Te wü rüse la wu, gü ba, Yesu wu ngü la eyi, fü ah aka te-ye, akoro atı erı lö Yesu, küküte 'buru elo'böka ka cürü. Ah du cere nga ye tıne de. Fü ah amala fü Yesu gbü jia wü kpara la 'buru, gü ba, “Ah de ni, ni mofobongo ka-ye me-ni. Teka ngü la, fü ni ayia aküwa dene.”⁴⁸ Fü ngü la areke te Yesu, fü ah amala fefe, gü ba, “Enga ra, mü küwa eyi, teka te mü to maguma mü eyi fere. Mü nü enü de gu maguma.”

⁴⁹ Baka te Yesu ngbü la bü emala ngü fü wü rüse la, fü gara kpara akpe akoro agba Yayırü, te mbarase kaka ngbü eke ake ne, amala ngü fefe, gü ba, “Yayırü deyı, ah nza eyi! Ye mere e ambü mere kpara la tıne de, angü ye ye kpi ka-ye eyi.”⁵⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü Yayırü, gü ba, “Ye mere e akpe cürü de. Te ye to maguma ye 'buru fü ni, mbarase ka-ye ena aküwa.”

⁵¹⁻⁵³ Fü wü Yesu ayia anü akoro agba Yayırü. Fü ewü amaka wü kpara kpala 'buru da eku gba de mere cınga te wü, teka kpi ka mbarase la. Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü mere e aku gba de, angü mbarase la ngbü era ka-ye ara, ah kpi akpi nda de!” Fü wü kpara la, aci 'buru angbü emü ngü ka Yesu la amü, angü wüh wu eyi fanü, gü ba, mbarase la kpi ka-ye eyi.

Fü Yesu ayia arı te sü, te ewü o kö mbarase la tete. Ah le fü mere bi wü kpara arı kpa esambü kpala de. Ah za bü Petero, *Yüwane ake *Yakobo gbü nga ye, bete wö ye mbarase la, ake ni ye na.⁵⁴ Fü Yesu ato kpa ye, azoro kpa jaji wü rüse la, amala ngü fefe, gü ba, “Enga ra, mü yia eyia tikpi!”⁵⁵ Fü mbarase la ayia azükü gbü kpi. Fü Yesu adu amala ngü fü wü wö ye na ake ni ye na, de wüh to zü-e fefe.⁵⁶ Fü ngü la aga gbü jia wö ye mbarase la, ake ni ye na afa sü. Fü Yesu

amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Wü mere e amala nga ngü la fü wü kpara de de de.”

9

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu tete, teka amala ngari Me

Matayo 10:5-14; Marako 6:7-13

¹⁻² Gbü gara ra, fü Yesu ai wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne kpaka ye, angü ah le atima ewü, teka anü amala to ngari Me agbü wü gara sü. Fü engu ato wazi fü ewü, teka fü ewü adi eliki *siti wü di enga me di, de wü muruyi, kpah da eküwa wü mürü keke. Fü engu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi nü enü, yi mala ngari ra fü wü kpara, gü ba, 'Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi. Ah le de wü fü maguma wü afü.’ Yi di kpah eküwa wü mürü keke.

³ Te yi te enü, yi mere e aza wü e esaka yi de. Yi za ngbangba de. Yi za kombo kpah de. Yi za ambata kpah de. Yi za jiase kpah de. Yi za bongo 'basu 'basu kpah de.⁴ Gbü wü sü te yi ena anü akoro gbügbü na, te wü kpara la za yi eyi gbü mürü, de yi ngbü nzö gba kpara biringbö la, zalü gbü sikpi te yi ena ayia anü sü tete.⁵ Kpah bala, teka mene wü sü te wü kpara le ngü ka-yi gbügbü de, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela asidi, de yi bunda zu-tö ka sü ka-ewü la te lö yi, ce ciki sela, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba dene, ‘Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü wü kpara ka-ni, Me, kpah de.’ ” Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

⁶ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu la ayia anü andoro gbü wü köti ka sü la biri biri 'buru, da emala to ngari Me fü wü kpara, kpah da eküwa wü mürü keke gbü wü sü la 'buru.

Dene ngü te fingangü ka Miri Anitipa Erode siti tete,

teka ngü ka Yesu

Matayo 14:1-2; Marako 6:14-16

⁷⁻⁸ Fütanga ngü la, fü iri Yesu awü ka-ye tîne gbü wü sü la 'buru. Fü wü kpara akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, "Apa! Mene kpara la neh da?" Wü gara ewü gü ba, "Ah de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te Miri Anitipa *Erode mörö ne, ah zükü me-ye gbü kpi." Wü gara gü ba, "Ah ena adi de gara *mürü dofo, te zükü me-ye gbü kpi." Wü gara gü ba, "Ah de mürü dofo *İliya, te zükü me-ye gbü kpi."

Fü Miri Anitipa Erode aje nga Yesu, fü fingangü kaka akpo angbü endoro faaa. ⁹ Teka ngü la, fü ah angbü efi ngü, gü ba, "Angü ni mörö ta Yüwane eyi ne, amba mene kpara, te ni ngbü kpah eje nganga ne, neh da?" Fü ah akpo da egiri kaje, de ni wu Yesu, cu de jia ni.

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara

Matayo 14:13-21; Marako 6:30-44; Yüwane 6:1-13

¹⁰ Fü wü *mürü tima ka Yesu, ta te engu tima ewü ne, adu akoro kpakaka. Fü ewü amala nga wü ngü, de te ewü nü mere kpala ne, 'buru fefe. Fü Yesu ayia aza nzö bü ewü, anü di agbü gara sü de iri ye Betesayida.

¹¹ Te wü kpara je, gü ba, Yesu nü sü eyi agbü Betesayida, fü mere bi ewü aci ayia anü afa nganga na kpala. Te Yesu wu ngü la bala, fü ah awu cinga ewü. Fü ah akpo da emala to ngari Me fü ewü, kpah da eküwa wü gara mürü keke esüka ewü.

¹² Etamurago la, o ra ti nza la de, fü wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia angbü de mere fingangü. Fü ewü ayia anü kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba. "Mere kpara, ani ena amere baye, teka mere bi wü kpara ne? Baka te ani di kpakine edere sü, köti kpah ma ne, ani ena amere

baye? Ah le de ye mala ngü fü wü kpara la, de wüh nü agbü mere köti, teka agiri zü-e, kpah bete sü ka rara fü wü kpala." ¹³ Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi ena ato zü-e fü ewü enatikine me-yi." Wüh gü ba, "Apa! Mere kpara! Ambata esaka ani sene ngebe 'buruve bete si 'basu ne. Wü e la ena ati de mere bi wü kpara la kü ati fanü? Anga te ani ena anü ase e la, ah ena aza jiasene neh fe?" ¹⁴ Wüh mala ngü la bala kükürü de, angü wüh wu eyi, gü ba, wü kpara la sibi fa sü, wü kpara la ta 'buru baka wü komoko kutu 'buruve (5,000).* Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Yi biti wü kpara la, de wüh ngbü kötö tundu tundu, baka wü kpara teke 'basu de füh ye nzükpa gbü sü biringbö."

¹⁵ Baka te wü kpara kaka-na je ngü la bala, fü ewü anü 'duwa abiti wü kpara la 'buru, angbü gbü wü da-sü ka-wü, baka te engu mala la. ¹⁶ Fü Yesu ayia aza wü ambata 'buruve la, bete wü si 'basu ne esaka ye, ae jia ye, aceka kpi kpa tikpi, agbo nga iri Me teka zü-e la. Fü ah akukuru tü wü ambata la, ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara la 'buru. ¹⁷ Fü wü kpara la aci 'buru, azü e la, asika di, ace dudu na kötö sela. Fü wü kpara ka Yesu adu aro du wü e la 'buru, abiti gbü wü kuwu, asi gbe gbe gbe, nzükpa de füh ye 'basu.

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara ne.

Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu

Matayo 16:13-28; Marako 8:27-9:1

¹⁸ Gbü gara ra, fü Yesu anü angbü ka-ye kpikpi ye, da eku gba fü Me. Fü wü kpara kaka ayia akoro kpakaka na. Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Angü wü kpara ngbü emala tungü ra egü neh fe? Wüh gü ba, ma de neh da?" ¹⁹ Fü ewü alügü

* **9:14** 9:14 Gbü gele ka wü Yisaraye, te wüh tanga wü kpara, te ewü biti te-wü la, wüh tanga wü würüse de wü jürü jaji nda-wü de.

ngü fefe, gü ba, “Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, ‘Mü de *Yüwane Mürü Babatiza.’ Wü gara ewü gü ba, ‘Mü de mürü dofo *İliya.’ Wü gara emala nda-wü, gü ba, ‘Mü de biri kpara esüka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, te zükü me-ye gbü kpi.’”²⁰ Fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, “Anga cu de-yi, yi ngbü efi nda-yi teka ra, egü neh fe?” Petero, fü mü ayia arü amala ngü fefe, gü ba, “Mü de *Kurisito, Mere Miri te Me tima teka aküwa a ne!”

²¹ Te Yesu je ngü gömö Petero de bala, fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba, “Yi mere e amala nga ra fü wü kpara, gü ba, ma de Kurisito, ne de.”

²² Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü teka kpi ka-ye, gü ba, “Mere cinga ladü te ena amere ra, angü ah le de cinga mere *Ye Kpara ka Kpi bala. Wü angbe cögbörö kpara, de wü mürü gele ka Me, bete wü *mürü riri, wüh ngbü eyi ekpü ra. Te di bala, wüh ena amörö ra amörö. Amba gbü *ebabata sikpi, Me ena azükü ra gbü kpi la.”

²³ Fütanga ngü la, fü Yesu amala ngü fü mere bi wü kpara la 'buru, gü ba, “Te mü le angbü zu kpara ka-ra la, mü mere e afi nga wü e ka-mü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebü mere *rü gbegete, te wüh ena abere engu fefeh na, amörö. Fü mü ayia alala fi bü gbü nga ra.”²⁴ Te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü o fü kpi, teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye.²⁵ Mü fi la nga kuru mü! Angü te mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü 'buru teka ngü ka kotö ne, da emaka mere bi jiase, de mere bi wü züka e, de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi!²⁶ Mü fi nga *adu sikpi, te ma ena adu akoro tete na. Angü

de-ra, Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Angü te mü ce ngü ka-ra, ma ena ace mü kpah ace, gbü adu sikpi, te ma ena adu akoro tete na.²⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi te Me to fere, Ye Kpara ka Kpi, te ma ena aküwa wü kpara di ne feke.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara te ewü le afa nga ye.

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye Matayo 17:1-8; Marako 9:2-8

²⁸ Fütanga sikpi 'bajena, fü Yesu aza wü Petero ake *Yüwane, bete *Yakobo. Fü ewü ayia anü kpa enzö mere rüvü, teka aku gba fü Me kpala.²⁹ Te wüh koro kpala, fü gbüra Yesu ayia afü te-ye, o engu ngbü eku gba fü Me. Fü bongo kaka avi 'duwa kpilili! Ah ngbü kpah eci aci baka ra.³⁰⁻³¹ Wüh te eceka kpi bane de, gbo! te wü kpara 'basu, te ewü koro de mere wazi ka Me. Fü ewü angbü ero mö de wü Yesu, teka ngü ka kpi kaka-na, te engu ena akpi agbü Yerüsalema ne. Amba wü kpara la, wüh kawü de diri wü kovo ka Me ta gügü, wü *Müse ake *İliya.³² Te ngü la ngbü emere te-ye tete, Petero de wü bu ye ne kpi ka-wü eyi de ra. Fü ewü adu azükü, awu Yesu, de wü kpara 'basu, te ewü ngbü de ewü ne, te küte ewü ngbü 'buru eci aci gbü wazi ka Me.³³ Baka te wü kpara la yia ece Yesu tete, fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, wü kpara ne di ngbü enü neh ka-ye? Ah reke ta ngbü pe te ani ena angbü ka-ani bü sene, angü sü de sene reke gbü jia ni fa sü. Te di bala, ani ena aji wü gugu bata, nda-ye biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kpah biringbö.” Petero mala ngü la bü bala, angü ah wu züka ngü, te engu ena amala ne, nda de.

³⁴ Petero bü te emala ngü la bala, fü sangu ayia akoro agba ewü 'buru. Fü ngü la ato mere cürü eküte wü Petero afa sü. ³⁵ Fü ri Me ayia awü gbü sangu la, gü ba, "Dene zu de Ye ra, te maguma ra le engu fa sü, angü ma fe engu me-ra. Yi di eje riri kaka-na."

³⁶ Fütanga ri Me de te ewü je ne, wüh te efü jia wü bane de, yirri! wü Müse ake İliya nda-wü tine eyi ma, bü Yesu te ngbü ka-ye kpikpi ye. Fü ngü la aga gbü jia wü *kpara ka Yesu de bata la afa sü. Fü komö ewü agu 'duwa agu. Gbü wü sikpi la, wüh mala nga ngü, de te ewü wu la, fü biri kpara mbele de.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di engu me guvu ye

Matayo 17:14-18; Marako 9:14-27

³⁷ Te kpī seke tete, kpurutokokpī la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye de bata la, adu kpa esa gö. Fü ewü anü amaka te-wü kpah de mere bi wü kpara te kaje. ³⁸⁻³⁹ Esüka mere bi wü kpara la, gara komoko ta ladü te yeye di ngbee biringbö, ye komoko. *Siti wü di engu me ngbü ta emere mbarase la, da egbofo engu kötö. Fü ah angbü eku gba. Fü durufu angbü ekoro gögömö tuku tuku bala! Te e la kpo eyi da emere engu la, ah ngbü emere engu sisiti, ah le ace engu kere de. Te komoko la wu Yesu, fü ah akpo enda'ba te-ye fefe na, gü ba, "Akoo, mere kpara! Ye ceka la cinga te ani ne baaa! Ni le de ye küwa la ye ni ne, angü siti wü di engu me ngbü emere engu 'duwa ba-neh-ene-la. ⁴⁰ Ni za engu koro ta di kpaka wü kpara ka-ye, sidi nga ye sene, de wüh küwa engu ne, amba wazi ewü, te ewü ena aliki wü di engu me la di, nda ma. Fü ni angbü eci nga ye di dene."

⁴¹ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "De-yi wü kpara ka re ne, yi de wü siti kpara, yi le ato maguma yi fü Me de, neh teka ne? Ma ena angbü

de wü yi sene teka re neh fe, teka fü ngü la ari gbü nzö yi?" Fü ah adu afü te-ye, amala ngü fü wö ye mbarase la, gü ba, "Ye koro de mbarase la akine!" ⁴² Te wö ye mbarase la za ta mbarase la, enü di tete kpaka Yesu, wüh te ekoro gbamari, fü wü di engu me la ayia agbü rü engu, agbo kötö. Fü mbarase akpo eyiyili te-ye. Te Yesu wu bala, fü ah ayia amala ngü fü wü di engu me la kpekpeke, gü ba, "Wü ce engu ace!" Fü wü di engu me ayia ace mbarase la. Fü mbarase la ayia aküwa. Fü Yesu aza engu, ato fü wö ye. ⁴³ Fü komö wü kpara la agu 'buru agu, ga, "Ani wu mere wazi ka Me enatikine eyi!"

Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

Matayo 17:22-23; Marako 9:30-32

⁴⁴ Baka te mere bi wü kpara la ngbü la fi bü emala nga ngü la esüka wü, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ngü de te ma emala fü yi dene, ah le de ngü la ri gbü nzö yi mbi mbi mbi. Angü wüh ena ato ra fü wü vügü ka-ra, fü ewü amörö ra." ⁴⁵ Amba ngü de te Yesu mala fü ewü la, wüh wu si-ngü gbügbü na nda-wü de, angü si-ngü la wo te-ye ka-ye fü ewü awo. Wüh le ta de ani yi-ta Yesu teka si-ngü la. Wüh du yi-tata na nda-wü de, ka lümü.

Dene yiki te wü kpara ka Yesu ga, teka kpara esüka wü,

te ena angbü ba mere kpara

Matayo 18:1-5; Marako 9:33-40

⁴⁶ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu, akpo da ega yiki esüka wü, gü ba, "Kpara te ena angbü mere kpara esüka ani fütanga Yesu neh da?" ⁴⁷ Te Yesu wu fingangü ka-ewü bala, fü ah ayia aza mbarase cükü'daye, ao ede ye. ⁴⁸ Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Mene kpara te ena ao ngü ka-ye kötö, baka jaji la, ah ena adi ka-ye me-ye de mere kpara gbü jia Me. Mene kpara te ena aza mbarase baka engu ne gbü

mürü, te iri ra la, ah le ka-ye dela cu ra. Kpah bala, te mü le ra eyi la, amba mü le Wüba Me, te tima ra ne, kpah eyi.”

⁴⁹ Fütanga ngü la, fü *Yüwane ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ani maka gara komoko kpah, te ngbü eliki wü di engu me guvu wü kpara te iri ye. Te ani wu ngü la, fü ani atata engu, de ah ce ngü la asidi, angü engu de kpara esüka ani nda de.” ⁵⁰ Te Yesu je ngü la bala, fü ah alügü ngü fü Yüwane, gü ba, “Yi mere e atata engu de, angü mene kpara te gü gü de wü nih de, ah ngbü dela ele ta-ngü te nih.”

Dene ngü ka nünü ka Yesu agbü Yerüsalema

⁵¹ Fütanga ngü la, baka te sikipi ka Yesu koro tete ghamari, teka ago agbü kpi, fü Yesu ayia areke te-ye, teka anü agbü Yerüsalema. ⁵² Fü ah ayia atima wü gara kpara ka-ye engagira nü, teka areke sü fü wü gbü gara köti biringbö, gbü tö ka *Samarüya. Fü wü Yesu adu ayia de wü gara kpara ka-ye, tîne fütanga ewü.

⁵³ Te wü kpara gbü köti engu la wu, gü ba, wü Yesu te enü agbü Yerüsalema, fü ngü la asiti te ewü. Te di bala, wüh le de Yesu ra gba ani sela de.

⁵⁴ Te wü *Yakobo ake *Yüwane wu ngü la bala, fü ngü la ake te ewü, fü maguma ewü ayia anzu. Fü ewü amala ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ah le de nih ku gba fü Me, de ah tima wa, teka acuru wü kpara la!” ⁵⁵ Te Yesu je ngü la bala, fü ah afü te-ye, amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Yi ce ngü la, angü dela fingangü ka *Satana. Yi wu bala de? De-ra, *Ye kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne teka amörö kpara nda-ra de, amba ma koro teka aküwa ewü.”

⁵⁶ Fütanga ngü la, fü ewü ale kaje ka-wü, anü sü, ara agbü gara köti.

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, te kpara le afa nga ni la,

ah tüka te-ye atüka Matayo 8:19-22

⁵⁷ Te wü Yesu ngbü enü tete te kaje ka Yerüsalema la, fü gara kpara ayia akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Ni ele afa nga ye, gbü wü sü 'buru, te ye ena angbü enü tete. Ni ena alala fi gbü nga ye, ni ti ace nga ye de.” ⁵⁸ Fü Yesu alügü ngü fü komoko la, gü ba, “Ah le de mü wu awu, gü ba, te mü le afa nga ra la, züka ngü te mü ena amaka füh kotö ne nda ma. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, sü fere füh kotö ne, teka ara, afe te-ra tete, nda ma. Angü wü zaza ngbü era nda-wü gbü wü gö ka-wü. Wü lu ngbü era nda-wü kpah gbü wü suta ka-wü. Amba nda-ra, sü fere bala nda ma.” Te komoko la je ngü la bala, fü ah adu ace da efa nga Yesu.

⁵⁹ Gbü gara sikipi, fü Yesu amala ngü fü gara kpara, gü ba, “Mü lala gbü nga ra.” Fü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ni le eyi. Amba wö ni gbe eyi. Ni le adu aci nganga. Te ah kpi eyi la, fü ni ati engu feke, fü ni adu akoro afa nga ye sidi.” ⁶⁰ Yesu gü ba, “De-mü, mü nü, mü mala ngari Me fü wü kpara. Mü ce wü di engu ni mü, te ewü le ngü ka-ra de ne, de wüh ti wö mü me-wü, angü wüh ka-wü kpah eyi baka kövö la.”

⁶¹ Gbü gara sikipi, fü gara kpara amala kpah ngü bala fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ni le eyi afa nga ye. Amba ah le de ni nü la kpa eköti, asere ngü la fü wü di engu ni ni feke. Ye ci nga ni. Ni ena adu akoro.” ⁶² Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Te maguma mü 'basu 'basu la, mü ti ara fü Me, amere tima kaka mbi mbi de.”

10

Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye,

teke bata nzüka de füh ye 'basu

¹ Fütanga ngü la, fü Miri Yesu ayia afe kpah gara wü kpara ka-ye

teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72) ne, teka atima ewü 'basu 'basu kpa engagira nü, gbü wü sü 'buru te engu ele anü tete. ² Füh ah amala ngü fū ewü, gü ba, "Bi wü kpara ladü, te ewü di eyi nzo teka ato maguma wü fere. Amba wü kpara te ewü ena amala ngü ka-ra fū ewü, wüh ka-wü mba nzoko. Ah baka yi te di memere fa sü, amba wü kpara, te ewü ena amere tima gbü yi la, wüh be nda-wü de. Te di bala, ah le de yi yi-ta Me, te di de mere mürü tima la, de ah tima wü gara kpara, teka ale ta-ngü te yi gbü tima la. ³⁻⁴ Yi nü enü! Yi mere e aza mere bi wü e esaka yi de. Yi mere e aza jiasse de, yi za kombo kpah de, yi za gara kamaka fū yi kpah de. Yi mere e angbü erürü te kaje, da egü mandī fū wü kpara 'daaa de. Te di bala, yi ceka 'be, angü ma tima yi dene baka wü kambiliki esüka wü siti kpara, te ewü di baka siti wü nü.

⁵ Te yi koro gbü gara köti, gina ngü te yi ena amala fū ewü, yi ena ato mandī fū ewü, gü ba, 'Me di de yi, gbü köti ne.' ⁶ Te mürü köti la de züka kpara, de lele ka Me emaguma ye la, mandī ka-yi, de te yi to de gu ngü ka Me gbü ye ne, ah ena angbü fefe na. Amba te mürü köti la le ngü ka-yi de, züka gu ngü ka Me, te yi to fū ewü ne, tū angbü gbü köti la nda de.

⁷ Gbü mene köti, de te wüh ena ale ngü ka-yi, yi ngbü duu sela, yi zü wü e 'buru, de te wüh ena angbü eto fū yi ne. Anga te ah de e-manzö, baka ngu, yi mere e ace de, angü ah le fū kpara te ngbü emere tima ne, amaka na tima ka-ye. Yi mere e angbü endoro, da era gba wü kpara fa fa fa, da egiri wü züka ngü, ne de. ⁸ Gbü wü sü 'buru, de te yi ena akoro gbügbü, te wüh le ngü ka-yi la, yi ngbü sela. Wü e 'buru, de te wüh ena ato fū yi ne, yi zü azü. Yi mere e ace de. ⁹ Te yi maka wü mürü keke gbü wü sü la, de yi küwa ewü aküwa. De yi mala kpah fū wü kpara 'buru gü ba, 'Wü fū

maguma wü efü, angü Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi.' ¹⁰⁻¹¹ Amba te yi nü koro gbü wü gara sü, te wü kpara le ngü ka-yi de la, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela asidi, de yi furu zu-tö gba ewü la esatilö yi asidi, de yi mala fū ewü, gü ba, 'Ani mere ngü la kükürü de, angü ani mere bala teka ace kina ka Me gbü nzö wü. Amba ah le fū wü awu, gü ba, Miri, te Me tima teka aküwa ani ne, koro eyi.' "

¹² Fütanga ngü la, fū Yesu amala fū ewü, gü ba, "Ngü te ma emala fū yi dene, ah zu de kpeke ngü. Gbü sīkpī te Me ena akolo ngü ka wü kpara, ah ena ato mere kuru te wü kpara gbü sü la, afa nda siti wü kpara ka *Sodomo ta gügü ne afa."

¹³ Fū Yesu adu amala gara ngü, teka wü kpara gbü wü köti, te engu ngbü emere tima ka-ye gbügbü ne, gü ba, "De-yi wü kpara ka Korazina, de wü kpara ka Betesayida, Me ena ato mere kuru te yi te gara, angü yi le ngü ka-ra de. Angü wü mere kpeke ngü, de te ma ngbü emere gbü wü sü ka-yi ne, te ma ena angbü emere ta bala fū wü *ganzi kpara, baka wü kpara ka Tera ake Sidona la, de bane wüh ngbü ta eyi de mere cinga te-wü, teka *siti ngü ka-wü, da eto kala bongo eküte wü, eza kpah mbī abu gbü nzö wü, da enda'ba te-wü fū Me, agü ba, 'Ani le eyi afü maguma ani!' ¹⁴ Teka ngü la, gbü sīkpī te Me ena akolo ngü ka wü kpara, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka Korazina ake Betesayida, afa nda wü kpara ka Tera bete Sidona ka. ¹⁵ Kpah bala, de-yi, wü kpara ka Kaparanama, yi fi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me, fū ani akoro agbü kpī? A'a! Ah bala de! Ngü ka-yi ena asiti gbü jia Me asiti, fū yi anü agbü du ka wa, angü yi le ngü ka-ra de."

¹⁶ Fütanga ngü la, fū Yesu adu amala ngü fū wü kpara ka-ye, te engu yia etima ewü la, gü ba, "Kpara te ena aje ri yi, engu ngbü dela eje

ri ra. Mene kpara te je ri yi de, ah je ri ra kpah de. Kpah bala, kpara te je ri ra de, ah je ri Me te tima ra ne, kpah de.”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72), te engu tima ewü ne. Fü ewü ayia anü amere tima, kpah baka e te Yesu mala fü ewü la.

Dene ngü ka dudu ka wü kpara ka Yesu,

teke bata nzükpa de füh ye 'basu ne

¹⁷ Te wü *kpara ka Yesu teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72) ne mere tima ka-wü nza tete, fü ewü adu akoro kpaka Yesu. Fü ewü angbü de mere tadu, da emala nga ngü la fefe, gü ba, “Wayi bala, mere kpara, baka e te ani nü ne, ani ngbü eto riri fü *siti wü di engu me te iri ye. Fü ewü angbü eje ri ani, da ekpe ani akpe!” ¹⁸ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Ngü la mere te-ye kükürü de, angü Me sö *Satana eyi kpa kötö. Fü ra awu engu te ngbü eyere, eti baka ülele ka mügbara, angü Me nza wawazi eyi. ¹⁹ Yi je la ngü de te ma emala fü yi ne. Ma to wazi eyi fü yi, teka amere gü de wü siti wü di engu me, te ewü di de vügü ka-nih ne, da eza esaka ewü. Te di bala, yi ti eyi adoto wü kpürü, de wü etünü* gbü lö yi. Gara siti ngü biringbö ti amere yi kpo de. ²⁰ Yi ngbü de tadu, teka ngü ka wü di engu me, de te ewü ngbü eje riri ka-yi ne? Wayi, ah mbi, amba ah le fü yi angbü de mere tadu, angü wüh ba iri yi eyi gbü buku ka *küküwa agbü kpi.”

Dene ngü teka tadu ka Yesu Matayo 11:25-27; 13:16-17

²¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia angbü de mere tadu emagama ye, teka ngü te Me mere fü wü kpara ka-ye, te wü bu ewü ngbü eceka ewü baka töndö kpara ne. Fü ah

akpo da egbo nga iri Me gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba, “Wayi, Wüba Me, mü de Miri agbü kpi, mü kpah de Miri füh kotö ne, gbü nzö wü kpara 'buru. Ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü wo ngü ka-mü te wü e-wu-ngü, de angbe cögbörö wü kpara 'buru, awo. Fü mü adu agü tamu ngü la fü töndö wü kpara, te ewü di ka-wü baka wü jaji ne. Ah fanü Wüba, ngü engu ka-ye bala, angü mü le ngü la me-mü, de ah mere te-ye bala.

²² Wüba, mü ce wü ngü eyi 'buru esaka ra. Kpara biringbö te wu ngü ka-ra mbi mbi mbi nda ma, 'duwa de-mü Wüba, mü wu ngü ka-ra ka-mü me-mü. Kpah bala, kpara biringbö, te wu ngü ka-mü, Wüba, nda ma. Ma wu ngü ka-mü duu mera, de wü kpara te ma gü tamu ngü ka-mü fü ewü ne.”

²³ Fütanga ngü la, fü Yesu adu afü te-ye kpaka wü kpara ka-ye, amala ngü bü nzö fü ewü, gü ba, “Me mere züka ngü eyi fü yi, angü yi ngbü eceka wü ngü, de te ma ngbü emere ne, cu de jia yi! ²⁴ Angü ta gügü wü *mürü dofo, de wü miri, de wü diri kpara ka Me 'buru, ngbü ta eo gümü ra, de ani wu ra cu de jia ani, baka te yi ngbü ewu dene, amba wüh wu ra nda-wü de. Wüh le ta de ani di eje ngü, te ma ngbü emala ne, baka te yi ngbü eje de güje yi dene, amba wüh je nda-wü kpah de.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teke bata nzükpa de füh ye 'basu (72) ne, gbü sikipi, te ewü du koro kpakaka na, fütanga tima, de te engu tima ewü di ne.

Dene mani te Yesu mala teka ganzi kpara te mere züka ngü

²⁵ Fütanga ngü la, fü gara *mürü riri biringbö ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamagama gbü mani. Fü ah ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ni ena amere neh baye, teka fü ni aküwa, angbü gbü sü ka Me, fi mere

* **10:19** 10:19 Etünü, ah baka jigbe. Gbü ngü Arabi, ah de agarabu.

badi?" ²⁶ Yesu gü ba, "Gbü *Riri ka Me te engu to fü nih ne, wüh ba teka ngü la, gü neh fe?" ²⁷ Fü mürü riri la, alügü ngü, gü ba, "Ma je ngü gbü Riri la, gü ba, 'Mü le Mere Me de maguma mü biringbö, mü o fingangü ka-mü kpah 'buru tete, mü le ngü kaka de wazi mü kpah 'buru, mü to te-mü kpah 'buru fefe. De mü le wü bu mü kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.' "

²⁸ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Züka ngü, mü mala ngü la eyi reke areke. Ah le de mü mere bala, teka fü mü aküwa."

²⁹ Fü mürü riri la adu afi ngü emagama ye, gü ba, "Te ni le ngü la 'duwa ale la, wü kpara ena afi, gü ba, Yesu za ngü gömö ni eyi." Fü ah adu kpah ayi-ta Yesu, gü ba, "Mene wü bu ni, te ni ena ale ewü ne, neh mene ewü dey?"

³⁰ Fü Yesu adu amala ngü fefe gbü mani, gü ba, "Ta gbü biri ra, gara komoko yia ta agbü Yerüsalema, teka anü agbü Yeriko. Te engu nü koro kpa etungba kpala, fü ah anü amaka te-ye de wü siti kpara, te ewü ngbü efete wü kpara. Fü wü kpara la azoro engu, amä, agbo kötö, agbene wü bongo kaka 'buru, aza wü jiasse kaka, akpe ka-wü, atafa, ace engu gbülüküsü kötö sela.

³¹ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fü gara *kovo ka Me angbü enü kpah bü te kaje engu la. Fü engu anü akoro, gbo! te komoko la kötö! Fü cürü ari tete, fü ah ade sü ka-ye edere sü, anye sü.

³² Sidi nga kovo la, fü gara kpara gbü nguwa *Levi, te ewü ngbü emere tima kpa esambü ka Me, ayia kpah akoro te sü te ewü mi komoko la tete. Fü ah aka te-ye, akoro gbamari, aceka komoko la bala, akolo sü ka-ye kpah kpa edere sü, atafa.

³³ Fütanga engu Levi la, fü gara komoko angbü kpah efü te kaje la. Ah ka-ye de *ganzi kpara, engu

*Samiya. Te engu Samiya la wu komoko la bala, fü cinga komoko la ari tete afa sü. ³⁴ Fü ah aka te-ye, akoro gbamari kpakaka na. Fü ah ae engu tikpi, aza rü te wüh mere de ngu *vinü, azürü wü ka de eküküte la di, a'büra de mü, ai de züka bongo. Fü ah ae engu, ao füh nü ka-ye, de te engu ngbü endoro di ne, abi engu, anü di agbü kambü ka wü ngba. Fü ah ale ta-ngü tete kpala areke areke.

³⁵ Baka egambi la, fü ah aza jiasse, ato fü mere kpara ka tima ka kambü ka wü ngba la, amala ngü fefe, gü ba, 'Ni ce komoko ne eyi esaka ye, de ye le ta-ngü tete na mbi mbi mbi. Te jiasse la be de, de ye za jiasse ka-ye, ye se wü e tungungü na di. Ni ena adu akoro, alügü na jiasse ka-ye la 'buru da ye.' "

³⁶ Dela ngü ta te Yesu mala fü *mürü riri la. Fü ah adu ayi-tata na, gü ba, "Esüka wü kpara ta de bata la, kpara te mere züka ngü neh da?"

³⁷ Fü mürü riri la alügü ngü, gü ba, "Ah de mene kpara, de te le ta-ngü te komoko la." Fü Yesu adu amala ngü fefe, gü ba, "Wayi, ah ngbü baka te mü mala la. Mü nü enü, de mü mere züka ngü fü wü bu mü kpah bala."

Dene ngü ka Yesu de wü Mariya ake Marata

³⁸ Baka te wü Yesu ngbü la fi bü enü tete agbü Yerüsalema, fü ewü anü akoro agbü Betaniya. Fü gara wü rüse de iri ye Marata ayia aza ewü agba ye, baka wü ngba ka-ye. ³⁹ Gara engu ni ye Marata ta ladü de iri ye *Mariya. Te wü Yesu koro ngbü kötö, fü Mariya akoro angbü kötö eri lö Yesu, teka aje ngari Me gögömö na. ⁴⁰ Fü maguma Marata angbü enzu te Mariya, teka bi wü tima, te engu ngbü emere zü-e fü wü Yesu ne. Angü Mariya ce ta engu gbü tima la kpikpi ye. Fü Marata akoro kpaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, ngü la gbü jia ye neh baye, te engu ni ni, Mariya, ce ni, embü de tima

kpikpi ni de bane ne? Ye mala fefe, de ah koro, ah le ta-ngü te ni ke!" ⁴¹ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Amaa, Marata, mü ngbü engbü de mere fingangü ne bü teka mere bi wü tima te mü ngbü emere ne? Ah le bala de. Ah le de mü o fingangü ka-mü biringbö teka ngü ka Me. ⁴² Ngü de te enga ni mü, Mariya fe, teka angbü eje ri ra ne, ah de züka ngü te reke fa sü. Wüh ti aza ngü la esasaka na asidi de." Dela ngü te Yesu mala fü Marata teka ngü ka maje ngari Me.

11

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka maku gba fü Me

Matayo 6:9-13; 7:7-11

¹ Gbü gara sikipi biringbö, Yesu ngbü ta eku gba fü Me gbü gara sü. Te engu ku gba fü Me nza tete, fü gara kpara biringbö esüka wü kpara kaka-na, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ye gü tamu maku gba fü Me fü ani, kpah baka nda *Yüwane Mürü Babatiza, ta te engu gü tatamu fü wü kpara ka-ye ne ke."

² Ffü Yesu amala fü ewü, gü ba, "Te yi ngbü eku gba fü Me la, yi di emala fefe, gü ba,

Wayi bala Wö a Me agbü kpi!

Ah le fü wü kpara 'buru agbo nga iri mü,

angü mü de Me biringbö.

Mü de Mere Miri.

Mü koro, mü ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne, baka e te mü ngbü engbü agbü kpi.

³ De mü to zü-e fü a gbü wü sikipi biri biri 'buru.

⁴ Mü boro wü *siti ngü ka-a emagama mü asidi, angü a ngbü kpah eboro siti ngü ka wü kpara, de te ewü ngbü emere fü a ne.

De mü ce a, fü a ati gbü re-ngü ka *Satana, de, angü a ena adürü."

Dela gba te Yesu gü tatamu fü wü kpara ka-ye, de wüh di eku bala fü Me.

⁵⁻⁶ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala ngü fü ewü, gü ba, "Te ngü fa mü, fü mü anü kpaka gara kiri mü gbü biti, ayi-tata, gü ba, 'De-ye deyü, gara enga ni ni koro eyi, gbü gara sü nengete, titine kpaka ni gbü biti ne. Amba mba enga e, te ni ena ato fefe titine de ah zü ne, nda ma. Ni koro dene ayi-ta ye, teka de ye le ta-ngü te ni, ato mba ambata ngbee bata fü ni, teka fü ni ato fefe na, de ah zü.' ⁷ Te mü mere bala, kiri mü te di kpa esambü ne, ena alügü ngü fü mü, agü neh fe? Ah ena alügü ngü, gü ba, 'A'a, ah ti de! Mü ce da embü ni gbü biti bane! Angü ani ri eyi de wü jaji ka-ni 'buru kpa esambü era ara. Ani ni möngiti kani kpah eyi. Ni ti akoro, teka ato ambata fü mü gbü biti bane, ndani de.' Kpara ladü te ena alügü ngü bala fü enga ni ye? Ah nda ma! ⁸ Ma ngbü emala fü yi dene kpeke ngü, te engu le ayia teka ato ambata la fü mü de, amba teka ii, de te mü ngbü fi bü embü engu di ne, engu ena ayia tine bü bala, ato wü e de te mü ngbü ele ne fü mü, teka fü mü ace da embü ni.

⁹ Nda-ra, ngü de te ma le amala fü yi ne, ah dene. Yi fi nda-yi, gü ba, Me le ato züka ngü fü ani de? Ah bala de. Te cinga e ngbü emere mü la, mü ngbü fi bü da eyo eküte Me, Me ena ato e la ato fü mü. Mü ngbü fi bü da eyi tata gbü wü sikipi 'buru, mü mere e ace da ei engu de, ah ena amere ngü la fü mü. ¹⁰ Angü wü kpara 'buru, de te ewü ngbü eyo e ne, Me ngbü eto e la fü ewü ato. Wü kpara 'buru, de te ewü ngbü egiri e kpaka Me, wüh ngbü emaka amaka. Me ngbü kpah eü möngiti fü mene wü kpara, de te ewü ngbü ei i ne. ¹¹⁻¹² Gara süka yi ladü sene te di de wö ye wü jaji, te yeye na yo zü-e tete la, ah ena aza kpürü, ato fefe? ¹³ De-yi, te yi di de siti wü kpara ne, te yi wu da eto züka wü e fü wü jaji

ka-yi ereke areke la, amba yi fi nda-yi, gü ba, Me te di de Wö nih agbü kpì ne, tì ato züka ngü fü ani afa sü di de? Te di bala, ah le de yi yi-tata, de ah to *Nzila Wazi ye fü yi. Ah ena ato Nzila Wazi la ato fü yi. Angü dela ngü te reke eküküte cu fa sü!”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka maku gba fü Me.

Dene ngü te Yesu mala teka siti wü di enga me

Matayo 12:22-30, 43-45; Marako 3:22-27

¹⁴ Gbü gara sïkpì, fü Yesu ayia aliki *siti wü di enga me guvu gara kpara, ta te ro mö de. Te wü di enga me la koro tete guguvu asidi, fü komoko la akpo da ero mö ereke areke. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara afa sü.

¹⁵ Fü gara wü kpara akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Yesu ngbü emere ngü la kükürü de, angü *Satana,* te di de miri ka wü di enga me ne, ngbü eto wazi la fefe na me-ye, teka adi eliki wü di enga me la di.” ¹⁶ Wü gara kpara ngbü nda-wü ta egiri kaje, teka akpa ngü ka Yesu. Tekan ngü la, fü ewü ayi-tata, de ah mere ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, ah ngbü emere tima ka-ye la, de wazi ka Me fanü. ¹⁷ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi kpo, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Te nguwa wü kpara biringbö kpo eyi da emere gü esüka wü la, ngü la ena adi mbi? Ah reke nda de. Nguwa ewü ena akpi, anza ka. ¹⁸ Kpah bala, te Satana du ngbü tìne cu egü gü esüka wü de wü kpara ka-ye la, ah ena ayiri gbü miri ka-ye la ayiri? Ngü kaka ena anza ka. Te di bala, ngü te yi mala, gü ba, Satana ngbü eto wazi fere me-ye, teka fü ra adi eliki wü di enga me di ne, ah de töndö ngü.”

¹⁹ Fü Yesu adu ayi-ta wü kpara la, gü ba, “Te yi gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me de wazi ka Satana la, amba e-ngbü eto wazi fü wü kpara ka-yi, teka adi eliki wü di

enga me di, neh da? Tekan ngü la, zu wü kpara ka-yi, ena adi emala nga yi me-wü fü wü kpara, gü ba, ngü te yi mala la, ah de töndö ngü. ²⁰ Ma emala fü yi fanü fanü, gü ba, ma ngbü eliki wü di enga me gbü wazi ka Me. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, kpara te Me tima aküwa yi ne koro eyi!

²¹ Yi fi la nga ngü ne mbi mbi mbi! Te kpeke kpara ladü de wü e ka gü esaka ye la, e-ena agbene wü e kaka neh da? Angü ah ngbü eceka kpì fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be.

²² Amba te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, fü ah amere gü kpakaka na, afa engu la, ah ena agbene wü e kaka, ta te engu ngbü eo fingangü ka-ye tete na la 'buru. Fü ah aza wü e la, anü di, agafa fü wü kpara ka-ye. Te di bala, yi tì eyi awu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne, ka. ²³ Te di bala, te mü le ngü ka-ra de, mü de vügü ka-ra. Te mü le ta-ngü te ra gbü tima ka-ra de, mü ngbü nda-mü dela egiri kaje teka asiti tima la.”

²⁴ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Te wü di enga me koro eyi guvu kpara asidi la, wüh ena amere baye? Wüh ena anü, angbü endoro, gbü wü siti sü te ürü aürü, egiri mene sü te wüh ena angbü tete. Amba, te wüh maka sü kpala de la, wüh ena adu afi nga ngü, gü ba, ‘Ani du la edu agbü sü ka-ani, ta te ani ngbü gbügbü na,’ ne. ²⁵ Te wüh du kpaka kpara la, fü ewü amaka maguma kpara la mböombö, *Nzila Wazi Me gbügbü na ma la, ²⁶ wüh ena anü agiri gara wü bu wü, de ani ngbü de ewü. Fü ewü anü amaka wü gara wü bu wü lorozi, te wazi ewü fa nda gina ewü la. Fü ewü adu ari angbü de ewü guvu kpara la. Te di bala, adu ngü ka kpara la ena angbü baye? Ah ena angbü emere wü siti ngü, tìne afa mene wü ngü,

* 11:15 11:15 Gara iri Satana de Belezububa.

de te engu ngbü ta emere te enga gina, ne ka.”

²⁷ Te Yesu ngbü la bü emala wü ngü la bala, fü gara würüse ayia esüka mere bi wü kpara la, amala ngü fefe, gü ba, “Wayi bala, mere kpara, züka ngü ngbü fü mene würüse ta te bi mü, aga mü de ngu-ka ye ne!” ²⁸ Te Yesu je ngü la bala, fü ah adu amala ngü fü würüse la, gü ba, “Wayi, amba züka ngü te fa ngü la, ah ka-ye fü wü kpara, de te ewü ngbü eje ngari Me, da emere wü riri kaka-na ne!”

Dene ngü te Yesu mala teka ngü te ena asere fü wü kpara, gü ba, Me tima ni me-ye

Matayo 12:38-42

²⁹ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara akpo da ekoro kpaka Yesu, teka aje ngü gögömö na. Fü Yesu ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, wü kpara ka re ne, yi ka-yi de siti wü kpara. Angü yi ngbü eyi-ta ra, de ma mere lara ngü ka talara gbü jia ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Te di bala, Me ti agü tamu lara ngü biringbö fü yi nda de. Ah ena adi bü mene lara ngü, te ena amere te-ye baka nda *Yona tane. ³⁰ Fanü fanü ngü ka-ra ena adi kpah baka nda Yona. Angü Yona ti ta gbü mere *yi-ngu, fü mere si ayia ami engu. Fü Yona ara guvu mere si la sikipi bata. Gbü *ebabata sikipi la, fü si la ayia azi Yona kpa edere ngolo füh siki. Fü Yona ayia anü agbü Nineve ba e ta te Me mala fefe, de ah nü, ah mala ngari ni, Me, fü wü kpara de kpala ne. Fü ngü ka Yona la agü tamu wazi ka Me fü wü kpara ka Nineve. Fü ewü ayia afü maguma wü.† Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpi, kö ra ena ara gbü tö sikipi bata, fü ra adu azükü.

³¹⁻³² Te di bala, gbü *adu sikipi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara füh kotö ne tete, ah ena ato mere kuru te yi, wü kpara ka re ne, angü

yi le ngü ka-ra de. Wü kpara ka Nineve ena ayia gbü sikipi la, amala nga siti ngü ka-yi, angü wüh je ta ri Yona, fü ewü afü maguma wü, adu ale ngü ka Me. Amba ngü ka-ra, te fa nda Yona ka ne, yi le aje nda-yi de. Kpah bala, mere würüse, ta te engu di de miri ka Seba, ena ayia kpah amala nga siti ngü ka-yi, angü ah yia ta agbü tö ka-ye, nengete kpala, akoro teka agbo nga iri Miri *Solomona, teka wazi te Me to fü Solomona ne.‡ Amba wazi ra te fa nda Solomona ka ne, yi le nda-yi kpah de! Dela si-ngü te Me ena ato mere kuru te yi tete, angü engu tima ra teka aküwa yi, amba yi le ngü ka-ra nda-yi de!”

Dela ngü ta te Yesu mala fü bi wü kpara la, teka ngü ka talara, te ewü le de Yesu mere fü ani.

Dene ngü te Yesu mala teka jia kpapa

³³ Fütanga ngü la, fü Yesu amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Te wüh siya wa, teka alofo sü kpa esambü gbü biti la, wüh ngbü ebuka neh esa sila? Ah bala de. Wüh ngbü esiya wa, eo kpa tikpi, ga füh e, teka fü ah angbü elofu sü kpa esambü 'buru.

³⁴ Jia mü, ah baka ze-wa te ngbü elofu sü fü mü. Te jia mü ngbü eceka kpi 'be la, mü ka-mü baka kpara te ngbü endoro gbü ra-sü. Amba te jia mü ceka kpi mbi mbi de la, mü ka-mü baka kpara te ngbü endoro gbü mbiri-sü. ³⁵⁻³⁶ Angü te jia mü ü eyi aü, awu ngü ka-ra mbi mbi la, wü *siti ngü de te mü ena amere, mü ena awu ewü 'buru, gü ba, ni ngbü dela emere siti ngü, 'duwa fü mü ace, angü ma ena angbü elofu sü fü mü me-ra. Tekka ngü la, ah le fü mü aü jia mü aü gbü ngü ka-ra, angü ah ena adi baka ze-wa fü mü. Te mü le ngü ka-ra de la, ah ena adi ba e te jia mü ni eyi, fü mü angbü endoro gbü biti.”

† 11:30 Mü ena amaka ngü ka Yona, gbü buku ka Yona. ‡ 11:31-32 11:31-32 Mü ena amaka ngü la gbü gina buku ka wü Wü Miri 10:1, bete e'ba'basu buku ka 2 Ngangü 9:1.

Dene ngü te Yesu mala teka wü Farusi de wü mürü riri Matayo 23:29-36

³⁷ Te Yesu mala ngü la fü wü kpara nza tete, fü gara *Farusi ai Yesu teka de ah nü, ah zü e kpa gba ni. Fü Yesu anü arı kpa esambü, angbü kötö. ³⁸ Baka te Yesu kpo da ezürü kpa ye, ah mere baka riri ka gele ka wü *Yisarayeles ne nda de. Fü ngü la asiti te Farusi la, angü fingangü kaka gü ba, mere kpara baka Yesu, te ngbü eri wü kpara de bala ne, ena amere ta riri ka gele ka-ani, ka wü Yisarayeles, areke areke.

³⁹ Fü Miri Yesu awu ngü te di emamagama la teke. Fü ah alügü ngü fefe, gü ba, "De-yi, wü Farusi, yi ele nda-yi bü adi ezürü wü kpa yi, de küte wü ndü'ba bete wü sila, amba kpa emagama yi, siti fingangü bete gümü wü e ladü, te sibi fa sü!" ⁴⁰ Dela töndö ngü! Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, Me de te mere küte yi ne, ah mere maguma yi kpah me-ye nda de? ⁴¹ Yi za gara wü e ka-yi, te di gbü wü ndü'ba de wü sila ka-yi la, de yi to fü wü mürü cinga. Te yi mere bala, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me."

⁴² Fü Yesu amala ngü fü wü Farusi la, gü ba, "De-yi wü Farusi, Me ena ato mere kuru te yi te gara! Angü yi ngbü eo fingangü ka-yi kpekpeke teka riri ka gele ka-yi. Baka te yi ngbü eto tari wü e ka-yi 'buru fü Mere Me ereke areke ne, ah esiti de, amba to yi iri eyi teka ale Me de maguma yi, anga teka amere züka ngü fü wü mürü cinga. Dela ngü te siti gbü jia Me fa sü.

⁴³ De-yi wü Farusi, Me ena ato mere kuru te yi te gara! Angü yi o to yi 'buru teka de wü kpara di ecu ngü ani. Tekala ngü la, te yi ri kpa *esambü ka bitite la, yi le 'duwa adi engbü füh züka kpökpö kpa engagira nü. Kpah bala, te yi maka te-yi de wü kpara te kaje la, yi

le de wüh di egü mandı fü ani, da ecu ngü ani acu.

⁴⁴ De-yi wü Farusi, Me ena ato mere kuru te yi te gara! Yi baka wü mbükü te wü kpara ngbü endondoro fefeh, angü wüh wu de. Wüh ngbü eceka küte yi ba züka wü kpara ne bü kükürü, amba kpa emagama yi, wü siti ngü de wü libiti sibi fa sü!"

⁴⁵ Tekala ngü la, fü gara *mürü riri biringbö ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, gbü wü ngü ka-ye, de te ye ngbü emala la, ye ngbü dela kpah efala ani." ⁴⁶ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "De-yi wü mürü riri, Me ena ato kpah mere kuru te yi ato! Angü yi fü riri ka Me, o baka mere tiri e, te wüh ngbü eo gbü nzö wü kpara. Amba cu de-yi, yi mere riri engu la nda-yi de!

⁴⁷ De-yi, wü mürü riri, Me ena ato kuru te yi te gara! Angü yi ngbü esu wu te-yi, da ereke mbükü wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, gü ba, ani ngbü ecu ngü ewü. Amba wü kundu yi ngbü mömörö wü mürü dofo la ta me-wü! ⁴⁸ Ngü ka-yi de te yi ngbü emere la, ah kpah baka nda wü kundu yi, angü yi le aje ngü ta te wü mürü dofo la mala ne, nda-yi kpah de. ⁴⁹ Angü Me te wu ngü 'buru ne, mala ta ngü ka-yi la eyi, gü ba, 'Ni ena atima wü mürü dofo, de wü *mürü tima ka-ni fü yi, teka amala ngari ni fü yi. Amba yi le ngü la nda-yi de! Fü yi angbü emömörö wü gara, kpah da eto cinga te wü gara.' ⁵⁰⁻⁵¹ Kpah bala, de-yi wü kpara ka re ne, te yi le aje riri ka Me de ne, Me ena ato mere kuru gbü nzö yi teka ngü la. Te di bala, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ah kpo te kpi ka Abele, gina kpara te kpi füh kotö ne, § akoro te kpi ka Zakariya, ta te wüh mörö engu kpa *esambü ka Me, gbü *nzila sü ne,* liya ka ngüte wü kpara ka

§ 11:50-51 11:50-51 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Abele gbü Gina Ngü 4:8. * 11:50-51 11:50-51 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Zakariya gbü e'ba'basu buku ka 2 Ngangü 24:20-22.

Me la 'buru, ah ena adi gbü nzö yi, wü kpara ka re ne.

⁵² De-yi wü mürü riri, Me ena ato kpah mere kuru te yi te gara, angü yi wu ngü ka Me 'buru kpo, reke areke. Amba yi le amere ngü la nda-yi de. Kpah bala, wü gara kpara te ewü le ta ale ngü ka Me ne, fü yi angbü etiri kaje fü ewü kpah gberel!"

⁵³⁻⁵⁴ Fü Yesu ayia ace sü la, anü sü ka-ye. Fü ngü ka Yesu la angbü eke eküte wü mürü riri de wü *Farusi efa sü. Fü ewü akpo da ekpülü Yesu de mere bi kpeke wü yitangü, teka afete engu, de engu mala ngü dürü, fü ani azoro engu tete.

12

Dene wü gara ngü te Yesu ri wü kpara di

¹ Gbü gara sikipi, fü mere bi wü kpara abiti te-wü kpaka Yesu gbe afa sü, fü ewü angbü edodoto lö wü bu wü. Fü Yesu akpo da emala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi ceka te-yi mbi, teka siti mani ka wü *Farusi la. Angü wüh le de wü kpara ceka ani ba züka kpara. Te di bala, wüh ngbü ewo wü *siti ngü ka-wü, te wüh ngbü emere ne, awo. ² Amba wü ngü 'buru de te wüh ngbü ewo awo ne, wü kpara ena awu ngü la te gara. Kpah bala, mene ngü te wü kpara ngbü emere gbü mani, anga esalakumu ne, ngü la ena asere te-ye te gara 'buru, te ngambasü. ³ Angü wü ngü 'buru de te yi ngbü emala gbü ngingiri ngü kpa esambü ne, wü ngü la ena awü te gara, de mere ri kpa tikpi.

⁴ Wü di enga wüna, dene ngü te ma ele amala fü yi, yi ena akpe neh cürü da? Mü ena akpe wü siti kpara füh kotö ne, te ewü ngbü emörö wü kpara ne? Mü kpe ewü de, angü wüh ti eyi amörö bü küte mü kükürü. ⁵ Ah le fü mü akpe 'duwa Me kpikpi ye. Angü te ngü ka-mü siti gbü jijia na la, engu de wazi teka amörö küte mü, aza kpah kuru mü, agü agbü wa. ⁶⁻⁷ Yi mere e akpe

cürü de, angü Me ngbü eceka kpi fütanga yi me-ye. Yi ceka la wü lu te ewü sibi fa sü ne, Me ngbü eceka kpi fütanga ewü biri biri 'buru, toto iri teka biri süka ewü de. Amba teka ngü ka-yi, ah kpah bala, angü Me le yi, fa nda mere bi wü lu la ka. Ah tanga wü su-nzö yi biri biri kpah eyi 'buru.

⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Mene kpara te kpe cürü de, fü ah amala nga ye gbü jia wü kpara ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Ni de kpara ka-ra' la, ma ena amala nganga kpah gbü jia wü *malayika ka Me gbü *adu sikipi, ngbaa ngbaa ngbaa, gü ba, 'Engu de kpara ka-ra fanü.' ⁹ Amba te mü cere nga mü, gü ba, 'Ni wu ra de la,' ma ena amala tungü mü kpah bala, gbü jia wü malayika ka Me, gbü adu sikipi, gü ba, 'Ma wu mü kpah de.'

¹⁰ Mene kpara, te ena amala siti ngü eküte ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ah fü maguma ye la, Me ena aboro siti ngü kaka la. Amba mene kpara te le ngü ka *Nzila Wazi Me de, fü ah angbü esoko engu asoko ne, Me ti aboro *siti ngü kaka kpo fi de.

¹¹ Te wü kpara ena ai yi, teka akolo liya ka-yi, engagira wü *kovo, anga engagira wü miri, teka te yi di de wü kpara ka-ra la, yi mere e akpe cürü de. Yi mere e adi efi nga ngü, teka ngü te yi ena alügü fü ewü ne, kpah de. ¹² Angü Nzila Wazi Me ena agü tamu wü ngü, te yi ena alügü fü ewü gbü sikipi la, 'buru me-ye."

Dene ngü te Yesu mala teka gümü wü e ka kotö ne

¹³ Fütanga ngü la, fü gara kpara ayia esüka mere bi wü kpara la, amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ah le fü ye amala ngü fü enga ni ni ne, teka de ah ye süka wü engakpa, te wö ani kpi, ce o ne, esüka ani." ¹⁴ Te Yesu je ngü la bala, fü ah alügü ngü fefe, gü ba, "De-mü, mü ce kükürü ngü la! Mü efi nda-mü, gü ba, ma koro füh kotö ne, teka aye süka wü e ka-ani?"

¹⁵ Fū Yesu afū te-ye, amala ngü fū mere bi wü kpara la 'buru, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be, teka ngü ka gümü wü e de füh kotö ne. Angü kpara ti aküwa bü teka wü e ka-ye nda de."

¹⁶ Fū ah ayia amala gara ngü mani fū ewü, gü ba, "Gara komoko ta ladü, te di de mere bi wü e esaka ye. Fū ah amaka züka sü ka yi, angbü eru wü e ka-ye gbügbü na. Fū e kaka angbü erī efa sü. ¹⁷ Fū komoko la adu afi ngü, gü ba, 'E gbü yi ka-ni ri eyi fa sü. Te kafa ka-ni be de ne, ni ena amere baye?'

¹⁸ Fū ah adu amaka züka fingangü, gü ba, 'Wayi, titine, ngü de te ni ena amere, ah dene! Wü kafa ka-ni ne, ni ena amürü ewü 'buru amürü asidi, teka fū ni aji gara memere na, afa ewü la. Fū ni abiti jia wü e ka-ni, kpah de gara wü e ka-ni 'buru gbügbü.' ¹⁹ Fū komoko la angbü de mere tadu, da emala ngü tīne emagama ye, gü ba, 'Wayi! Titine wü e ka-ni sibi fa sü. Wü e la ti eyi ale ta-ngü te ni teka mere bi wü re. Gara ngü te ni ena adu amere tīne ma. Ni ena angbü efe te-ni, fū ni adi ezü wü e ka-ni, da enzö wü e ka-ni la, de mere tadu.' ²⁰ Fū Me amala ngü fefe, gü ba, 'Mü ka-mü de töndö kpara! Ceka la! Gbü biti ne, ma ena aza kuru mü, fū mü akpi! Mere bi wü e ka-mü la, mü ena ace ewü neh fū da?' "

²¹ Fū Yesu adu kpah amala gara ngü fū ewü, gü ba, "Te mü o to mü 'buru, teka amaka mere bi wü e ka kotö ne, te ngü ka-mü reke gbü jia Me de la, mü ti aküwa nda-mü de. Mü ena akpi kpah baka nda komoko la."

Dene ngü te Yesu mala fū wü kpara ka-ye, gü ba,

Me ena aceka kpi fütanga wü me-ye

Matayo 6:19-21, 25-34

²² Fütanga ngü la, fū Yesu adu amala kpah gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, "Dene ngü te ma ele amala fū yi. Yi mere e asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka e-mazü,

nda-yi de. Anga yi mere e angbü de mere fingangü teka bongo te yi ena amaka, adi eto eküte yi ne kpah de. ²³ Angü ngü ka küte mü fa ngü ka bongo ka. Te di bala, Wö nih Me, te o küte nih ne, ah ti ato bongo fū nih de? Kpah bala, ngü ka *küküwa fa ngü ka zü-e ka. Me te ngbü eküwa nih ne, ena adi kpah eto zü-e fū nih.

²⁴ Yi ceka la bü wü lu, te ewü ru e kpah de, wüh biti wü e fū wü kpah de, kafa ka-ewü kpah ma. Amba Me ce ewü nda de, ah ngbü fi bü eto zü-e fū ewü! Yi efi nda-yi, gü ba, ngü ka-ani fa ngü ka mere bi wü lu la de? Me ti ace yi, fū yi akpi ka tala de.

²⁵ Te sīkpī ka kpi ka-mü koro eyi la, wazi mü ladü teka afa te-mü gbü kpi la, teka adu angbü teka gara sīkpī? A'a, wazi mü nda ma.

²⁶ Te yi ti amere enga ngü cükü'daye bane de la, yi di ngbü esiti fingangü ka-yi teka wü gara ngü, neh teka ne?

²⁷ Yi ceka la wü yi-rü, wüh ngbü ekoro neh baye baye? Baka te wüh mere tima 'buru de, wüh tükü bongo kpah de. Miri *Solomona ta te di de mere bi wü e esaka ye ne, bongo kaka-na su baka yi-rü agbü gü ne, kpah de. ²⁸ Yi wu eyi, te Me ngbü ereke wü yi-rü eküte wü rü, baka züka bongo te su asu fa sü ne, fingangü ka-yi gü ba, Me ti ato züka bongo fū ani de? Te di bala, yi to maguma yi fū Me mbi mbi de, neh teka ne?

²⁹ Yi mere e angbü esiti fingangü ka-yi, teka wü e te yi ena azü, anga ngu te yi ena anzö ne, de. Ah le de yi to maguma yi 'buru fū Me. Yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu de. ³⁰ Wü kpara te ewü wu ngü ka Me de, wüh ngbü egiri wü e füh kotö ne bala me-wü. Amba nda-yi, yi mere bala de, angü Wö yi, Me, ladü. Ah ena ato wü e fū yi me-ye, angü ah wu kpo, gü ba, cinga wü e la ngbü emere yi. ³¹ Te di bala, yi to la maguma yi, da emere tima ka Me feke, angü wü gara e la 'buru, Me

ena adu ato fü yi sidi, gbü sikipi te engu le me-ye.

³² Yi ngbü ekpe cürü teka ne? Teka te wazi yi di mba cükü'daye ne? Yi kpe cürü de! Angü Me, te di de Wö yi, ena aceka kpi fütanga yi, da eto wazi fü yi, teka amere tima ka-ye di me-ye, angü dela ngü te reke gbü jijia. ³³⁻³⁴ Te di bala, yi cizü wü e ka-yi 'buru asidi, de yi to jiase engu la fü wü mürü cinga. Angü wü e ka fuh kotö ne ena anza ka-wü 'buru anza. Wü gara, wü mürü zi ena azi, anga wü gara, wü ka ena alafa, asiti. Amba, te yi to maguma yi teka ngü ka Me agbü kpi la, ngü la ti anza de."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

*de wüh ngbü da eci sü
Matayo 24:45-51*

³⁵⁻³⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Ah le de yi reke te-yi, de yi rü kpekpeke, angü yi baka wü kpara ka tima, te ewü ngbü eci nga mere kpara ka-wü, te ena adu akoro gbü sü ka karama gbü biti. Yi to bongo te yi reke areke, de yi siya wa ka-yi, ngbü di nzo, teka te mere kpara ka-yi ena adu akoro, akü möngiti la, yi ena adi nzo, teka aü fefe na. ³⁷ Te mere kpara la du maka wü kpara ka-ye ezükü da eci nga ye la, ah ena angbü de mere tadu. Engu ena ato mere züka zü-e fü ewü, de mere bi wü gara züka ngü. ³⁸ Anga, te mere kpara ka-ewü la ena adu etü biti, anga gügü emözepi la, ah le de engu maka ewü ezükü, teka fü ewü angbü de tadu. ³⁹⁻⁴⁰ Ah ena adi kpah bala teka ngü ka-ra, te ma di de mere kpara ka-yi ne. Te ma du maka yi nzo gbü tima ka-ra la, ma ena angbü kpah de mere tadu. Te di bala, ah le de yi ngbü nzo teka adi eci nga sikipi ka-ra, angü yi wu sikipi engu la de. Angü ma ena adu amaka yi kpah gbü iri-to, baka mürü zi, te ngbü ekoro gbü biti, amaka mürü koti da era ara."

⁴¹ Teka ngü la, fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ye ngbü emala ngü mani dela nzö bü fü ani, anga fü wü kpara 'buru?" ⁴² Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba dene, "Te mü ena adi de mere kpara gbü nzö wü bu mü, ah le fü mü amere tima ka-mü mbi mbi mbi. Te mere kpara ka-mü yia nü agbü gara sü nengete, ah le de mü mere wü ngü 'buru te engu ce esaka mü, da egafa zü-e fü wü bu mü, kpah ba e te engu mala fü mü. ⁴³ Angü, te mere kpara ka-mü du maka mü da emere wü ngü la 'buru mbi la, ah ena ato mere tadu fü mü. ⁴⁴ Ma emala fü mü dene zu ngü, mere kpara ka-mü la ena ace wü ngü ka-ye 'buru esaka mü. Fü ah ao mü ba mere kpara gbü nzö wü e ka-ye 'buru. ⁴⁵⁻⁴⁶ Amba, te kpara ka tima la fi emaguma ye, gü ba, 'Mere kpara ka-ni ti adu kere de,' fü ah angbü ka-ye bü tündü, adi emere wü bu ye esiti, da eto cinga te ewü. Ah ngbü efi ka-ye bü nzö nga ye, da ezüfa wü e, da enzö wü fi, eküküya di. Te di bala, mere kpara kaka la ena adu akoro amaka engu gbü iri-to, gbü sikipi te engu wu de. Fü ah ato mere siti kuru tete, aliki engu asidi, teka ngü ka kögö-nzö ka-ye la.

⁴⁷ Mene kpara ka tima, te wu wü ngü, de te mere kpara kaka ngbü ele, ne eyi, fü ah ace ngü la ladru la, engu ena azü juru gbü ngü la afa sü. ⁴⁸ Amba te engu wu ngü la de, fü ah amere dürü-ngü gbü tima ka-ye la, wüh ena asüma engu mba cükü'daye. Amba nda-yi wü kpara ka-ra, te ma ngbü eri yi de mere bi wü ngü ne, ah le fü yi adi emere wü ngü 'buru mbi. Fü yi angbü eri wü bu yi kpah bala, angü dela tima te ma to fü yi."

*Dene ngü te Yesu mala, teka tima ka-ye, te engu ena amere
Matayo 10:34-36*

⁴⁹ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba "Wayi, tima te Me tima ra tete fuh kotö ne,

ah baka wa te ena aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne. Ma ele de ngü la mere te-ye kere! ⁵⁰ Kpah bala, mere cinga ladü, te ena amere ra te gara. Ah le de ngü la mere te-ye kere, teka fü ah anza kpah kere!

⁵¹ Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro teka fü yi amaka gu ngü esüka wü kpara füh kotö sene? A'a, ah bala de! Kokoro ka-ra füh kotö ne ena ato makpü, fü wü kpara angbü ekpü yi akpü, angü yi de wü kpara ka-ra. ⁵² Angü wü kpara 'buruve, gbü köti biringbö, ena aye süka wü, teka ngü ka-ra. Te wü kpara 'basu le ngü ka-ra, wü bu ewü de bata ne ti ale ngü ka-ra de, fü ewü akpo da ekpü te-wü teka ngü la. ⁵³ Kpah bala, wü jaji komoko ena akpü te-wü de wü wö wü, teka ngü ka-ra. Wü jaji wü rüse ena akpü te-wü de wü ni wü. Wü wü rüse ena akpü kpah te-wü de wü wara wü di enga wü."

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka wü laki

⁵⁴ Fü Yesu adu amala kpah ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba, "Te yi wu wege, te ngbü ekoro to kpa ekati, da edu to kpa fügö la, yi ena awu teke, gü ba, agö ena alí. Ah bala de? ⁵⁵ Kpah bala, te yi wu wege, te ngbü efe edu to kpa ekati la, yi ena awu kpah teke, gü ba, ra ena asü enatikine asü. Ah ena adi kpah bala fanü. ⁵⁶ De-yi wü mürü kögö-nzö! Yi wu si-ngü gbü kuru wü ngü, te ngbü egü tamu laki füh kotö ne, 'buru reke areke. Amba yi wu wü si-ngü teka tima ka-ra de, neh teka ne?"

⁵⁷ Te yi gü ba, ani wu ngü ka Me reke areke la, amba yi le amere ngü ka Me mbi mbi de, neh teka ne? ⁵⁸ Te ngü ladü esüka yi ake kiri mü la, ah le de yi reke ngü la esüka yi kere, o engu i mü engagira miri la de. Angü wüh ena ato mü fü wü marajümiya, fü ewü agü mü agbü ku. ⁵⁹ Te di bala, ma emala fü mü dene zu ngü, wüh ti ace kpa te mü kere de, zalü te mü ena ato wü jiase kaka-na la anza 'buru feke. Ngü ka Me ka-ye kpah bala. Ah

le de mü reke ngü ka-mü kpaka Me kere, o *adu sikipi koro la de!"

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara teka ngü ka kögö-nzö.

13

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara,

gü ba, ah le de wüh fü maguma wü

¹ Fütanga ngü la, fü wü gara kpara akoro kpaka Yesu, amala nga ngü ta te Miri *Pilatü mere, te engu mörö wü gara kpara ka *Galilaya, o wüh ngbü eto la'bi fü Mere Me kpa etambasü ka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne. ² Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, wü kpara la, wüh kpi teka te ewü mere siti ngü fa wü gara kpara gbü Galilaya la 'buru? ³ A'a, ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te yi fü maguma yi, ace *siti ngü ka-yi de la, yi ena akpi kpah 'buru baka wü kpara la.

⁴ Kpah bala, yi ngbü efi nga wü kpara ta nzükpa de füh ye 'bajena, te mere kambü ka Silowa mürü gbü nzö ewü ne, gü ba, Me to kuru te ewü bala, angü siti ngü ka-ewü fa nda wü bu wü agbü Yerüsalema ne 'buru? ⁵ A'a, ah bala de! Ma emala fü yi dene zu ngü. Te yi fü maguma yi, ace siti ngü ka-yi de la, yi ena akpi kpah 'buru baka wü kpara la."

⁶ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Gara kpara ta ladü, te ru rirü ka-ye agbü yi. Amba rü la le arí nda de. ⁷ Fütanga re bata, fü komoko la ayia amala ngü fü kpara ka tima, te ngbü eceka kpi fütanga yi ka-ye la, gü ba, 'Ceka la, teka re bata dene, ni ngbü ekoro sene ta teka akolo ri-rü la, amba ah ri nda de. Te ah bala la, ye de rü la ade asidi, angü ah ngbü etiri sü sene kükürü.' ⁸ Fü kpara ka tima la alügü ngü fefe, agü ba, 'Enane, mere kpara, ye ce la rü la ace gbü re dene. Ni ena asö sasa na.

Fü ni ao wü ca-e, de ah zi esasa. ⁹ E-wu neh da, ah ena adu arī. Anga, te ah du rī tīne kpah fi de la, gbü re sidi ne, fü ewü adu ade tīne asidi.' "

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara la, gü ba, ah le de wüh fü maguma wü kere, angü du sīkpī, te Me to fü ewü, ka-ye mba cükü'daye.

Dene ngü ka wūrüse te Yesu küwa engu gbü sīkpī ka Me

¹⁰ Gbü gara *sīkpī ka Me, fü Yesu akpo da erī wü kpara kpa *esambü ka bitī-te. ¹¹ Fü ah awu gara wūrüse kpala, te *siti wü di enga me ngbü emere engu, teka re nzūkpa de füh ye 'bajena. Wü di enga me la diri engu adiri, ngbü tīne cüngülü bala. Ah tī agbere te-ye de. ¹² Te Yesu wu ngü la bala, fü ah ayia aī wūrüse la kpaka ye, amala ngü fefe, gü ba, "Enga wūna, keke ka-mü nza eyi."

¹³ Fü ah ao kpa ye gbü nzöngö. 'Duwa fü keke kaka ayia anza. Fü kükürüfe agbere te-ye. Fü wūrüse la akpo da enü nü tīne mbi mbi mbi, da egbo nga irī Me teka ngü la.

¹⁴ Te mere kpara ka kambü ka bitī-te la wu ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu, teka te Yesu küwa mürü keke la gbü sīkpī ka Me ne. Angü rīrī ka gele ka wü di enga *Yīsarayele le bala de. Fü mere kpara la ayia amala ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba, "De-wü deyi, te keke ka-wü ladü, ah le fü wü angbü ekoro di kpaka Yesu gbü wü kükürü sīkpī, de ah küwa wü. Wü mere e akoro di gbü sīkpī ka Me de, angü rīrī ka Me mala bala."

¹⁵ Te Miri Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü mere kpara la, gü ba, "De-yi, wü mürü mani! Te wü nü ka-mü ladü, mü tī afuru ewü, anü di kpa esa birī, fü ewü anzö ngu, gbü sīkpī ka Me de? ¹⁶ Te yi tī eyi awu cīnga wü nü ka-yi la, yi tī awu cīnga kpara de, neh teka ne? Wūrüse la kpah de egba *Yīsarayele, kundu ye *Abarayama, baka nih. *Satana i engu eyi teka re nzūkpa de füh ye 'bajena dene. Baka te ma furu engu

gbü ku ka Satana asidi ne, ngü la siti gbü jia yi, neh teka ne?"

¹⁷ Ngü de te Yesu lügü ne, fü ah ato vi-jia fü wü vügü kaka la 'buru. Amba wü gara kpara ngbü nda-wü 'buru de tadu, teka wü mere kpeke ngü, te Yesu ngbü emere la, angü wü ngü la reke gbü jia ewü fa sü.

Dene gara wü mani te Yesu mala Matayo 13:31-33; Marako 4:30-32

¹⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara la, gü ba dene, "Ma ena amala gara ngü mani, teka agü tamu ngü ka Me fü yi. ¹⁹ Angü ngü ka Me ka-ye baka jia gara rü de irī ye müsītada, te di de jia ye baka jia li'ba, jürrü bane. Te mü ru nguwa la agbü tö, ah ena aga, akoro mere rü, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü."

²⁰ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Ma ena amala kpah gara mani fü yi teka ngü ka Me la. ²¹ Angü ngü ka Me ka-ye baka *kö, te wūrüse ngbü ekü'da zu ambata di. Fü kö la angbü emere tima ka-ye gbü ambata la. Fü ah akpo da eu, eu, zalü akoro memere, te wüh tī eyi amere bi wü ambata gbügbü."

Dela wü mani 'basu, te Yesu mala fü wü kpara, teka ngü ka Me, te ena akpo mba 'dongoni, fü ah adu akoro memere.

²² Fü Yesu ayia ace sü la, angbü fi bü da enü te kaje ka Yerüsalema. Ah ngbü enü da erü gbü wü köti 'buru te nga kaje la, da erī wü kpara de ngari Me.

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka maguma 'basu 'basu

²³ Fütanga ngü la, fü gara kpara ayia ayi-ta Yesu, gü ba, "Mere kpara, wü kpara te ewü ena aküwa, fü ewü akoro agbü sü ka Me, wüh neh fe? Ah ena adi bü mba wü kpara nzoko de?" ²⁴ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara la 'buru, gü ba dene, "Ah le de yi le ngü ka Me de maguma yi biringbö, teka fü yi arī agbü sü ka Me. Angü möngiti,

te wüh erī tete kpala ne, ka-ye mba cükü'daye. Fanü, mere bi wü kpapa ele arī kpala, amba wüh maka kaje de. ²⁵ Angü mürü köti ena ayia ani möngiti ka-ye la. Te di bala, te yi ena akoro sidi, yi ti arī kpala de. Yi ena angbü nda-yi kpa etanü da ekü möngiti, enda'ba te-yi, gü ba, 'Mere kpapa! Mere kpapa! Ye ü la möngiti fü ani ke!' Ah ena alügü ngü fü yi, gü ba, 'Yi neh wü da? Yi koro neh kaye? Ma wu yi nda-ra de!' ²⁶ Yi ena agü ba, 'Mere kpapa, ye mere bala de! Ani wu ye ta cu de jia ani! Ani ngbü ta ezü e de wü ye. Ye ngbü ta erī wü kpapa gbü mere köti ka-ani! Ye mere e ace ani bala de, baaa!' ²⁷ Ah ena agü ba, 'Ma wu yi de! Yi de siti wü kpapa! Yi yia emöngiti ka-ra sela asidi!' ²⁸ Te di bala, yi ena angbü eku mere gba, da ezü gbü te yi, angü yi ena awu wü kundu yi, wü *Abarayama, ake *Yisaka, bete *Yakobo, de wü *mürü dofo ka Me 'buru, te ewü ngbü ka-wü eyi agbü züka sü ka Me, amba de-yi, yi ti arī gbügbü na de. ²⁹ Fütanga ngü la, wü *ganzi kpapa ena ayia te nga wü sü 'buru, akoro arī agbü sü ka Me la, angbü kötö, akpo da ezü e ka-wü, de mere tadu te-wü. ³⁰ Angü wü gara kpapa te wü bu wü ngbü eceka ewü ba töndö wü kpapa füh kotö sene ne, Me ena aceka ewü baka züka wü kpapa ka-ye, fü ah aza ewü, ao kpa engagira nü. Amba mene wü kpapa te ewü ngbü efi, gü ba, ani ka-ani de wü kpeke kpapa ne, Me ena adu ao ewü kpa sidi."

Dene ngü te Yesu mala teka Yerüsalema

Matayo 23:37-39

³¹ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi ayia akoro kpapa Yesu, amala ngü fefe, gü ba dene, "Ye mere e angbü sene de! Angü Miri Anitipa *Erode ngbü egiri ye, teka amörö." ³² Te Yesu je ngü la, fü ah alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Yi nü, yi mala fü mürü mani la, gü ba, 'Ma ti akpe de. Enatikine ma

ngbü emere tima ka-ra, da eküwa wü kpapa, da eliki *siti wü di enga me. Egambi, ah ena adi kpah bala. Amba egarambi, ma ena anza tima ka-ra la. ³³ Ah le de ma nü, ma koro agbü Yerüsalema feke, angü wü *mürü dofo ka Me 'buru ngbü ekpi kpala.' "

³⁴ Fü Yesu adu angbü de mere cinga, gü ba, "Ööö! Yi ceka la mere cinga te ena amaka wü kpapa ka Yerüsalema te gara ne! Angü wüh ngbü emömörö wü mürü dofo, te Me ngbü etima fü ewü ne 'buru amörö. Ma ngbü ele ta abiti wü kpapa ka Yerüsalema, 'buru, teka aküwa ewü, baka yi-ngü te ngbü ebiti wü di enga ye, esa mbula ye, amba wüh le nda-wü de! ³⁵ Te di bala, Me ti ale ngü ka-ewü kpah de! Ah ena ayia ka-ye ace *Mere Kambü ka-ewü agbü Yerüsalema de kpala kükürü, fü wü vügü akoro, amümürü Mere Kambü la, de mere köti ka-ewü 'buru, te gara. Ma emala fü yi dene zu ngü, wüh ti awu ra de, zalü te ewü ena afü maguma wü, adu ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü."

Dela ngü te Yesu mala teka mere cinga te ena amere wü kpapa ka Yerüsalema.

14

Dene ngü ka gara mürü keke,

te Yesu küwa engu kpah gbü sikipi ka Me

¹ Gbü gara *sikipi ka Me, fü Yesu anü agba gara mere kpapa ka wü *Farusi, teka azü e kpala. Fü wü gara Farusi, ta te ewü ngbü ezü e de ewü ne, angbü eceka engu kpekpeke, teka ngü ka riri ka gele ka-wü.

² Gara komoko ta ladü kpala, te küküte u au. Fü komoko la akoro arü engagira Yesu. ³ Te Yesu wu fingangü ka wü *mürü riri de wü Farusi la bala, fü ah ayi-ta ewü, gü ba, "Riri ka Me mala, teka maküwa kpapa gbü sikipi ka Me, gü neh fe?"

⁴ Fū wū Farusi la anga ka-wū tī, wūh lūgū ngū nda-wū de. Fū Yesu aza mūrū keke la, akūwa engu. Fū ah ato kaje fefe na, de ah nū sū ka-ye.

⁵ Fū Yesu adu amala ngū fū wū Farusi la, gū ba, “Te gara yiti, anga kambiliki ka-mū, tī gbū mere du gbū sīkpī ka Me la, mū ena amere neh baye? Mū tī akūwa engu gbū sīkpī la de?” ⁶ Ngū te wū Farusi la ena alūgū fū Yesu nda ma.

*Dene ngū te Yesu mala teka da-
ngbūngbū*

⁷ Fū Yesu angbū eceka ngū ka wū ngba, de te ewū ngbū ekoro gbū karama ne, angū wūh ngbū efe wū da-ngbūngbū, te reke areke. Fū Yesu amala ngū fū ewū, gū ba, ⁸ “Te wūh ī mū gbū karama la, mū mere e anū 'duwa angbū fūh zūka da-ngbūngbū, te reke fa sū, ne de. Angū e-wu neh da, wūh ī gara mere kpara te fa mū kpah eyi. ⁹ Te di bala, mūrū kōtī la ena akoro, amala fū mū, gū ba, ‘Enga wūna, mū ce sū la fū mere kpara.’ Mū ena ayia adu, anū angbū kpa sidi, de mere lūmū te mū! ¹⁰ Amba, te wūh ī mū gbū karama la, mū nū, mū ngbū ka-mū kpa sidi kpala feke. Te di bala, mūrū kōtī la ena akoro, aī mū me-ye, agū ba, ‘Enga wūna, mū nū, mū ngbū gbū zūka sū de kpa engagira nū de kpala.’ Te mū mere bala, wū kpara 'buru ena awu mū ba mere kpara. ¹¹ Angū mene kpara te ena ao te-ye memere, ngū kaka ena adu kpa sidi. Amba mene kpara te ena ao te-ye kōtō ba jaji la, Me ena ao engu mere kpara me-ye.”

¹² Fū Yesu adu amala ngū fū mūrū kōtī, te ī ye la, gū ba, “Te mū le aī wū kpara teka azū e agba mū la, mū mere e aī bū wū awuba ka-mū de. Mū mere e aī bū nzō wū di enga nī mū, anga wū mūrū mū ne, kpah de. Mū ī kpah bū nzō wū kpara, te ewū di de mere bi e esaka wū ne, kpah de. Kūkūrū de, angū wū kpara la ena adu kpah aī

mū, teka alūgū na wū e, de te mū mere fū ewū ne. ¹³ Te mū le ato zū-e ka karama fū wū kpara la, ah le de mū ī kpah wū mūrū cīnga, wū mūrū keke, wū kpara te lō ewū ze aze, de wū kpara te jia ewū ni ani ne, kpah mini. ¹⁴ Te mū mere bala la, Me ena ato mere zūka ngū fū mū. Angū wū mūrū cīnga la tī alūgū na wū e la fū mū nda-wū de. Amba gbū sīkpī te Me ena azūkū wū kpara ka-ye gbū kpi tete, engu ena alūgū na wū e la 'buru fū mū me-ye.”

*Dene mani te Yesu mala teka mere
karama*

Matayo 22:1-10

¹⁵ Te wū kpara, ta te ewū ngbū ezū e de wū Yesu ne, je ngū la bala, fū biri kpara esūka ewū ayia amala ngū fū Yesu, gū ba, “Te ah bala la, ani ena angbū de mere tadu te gara, da ezū karama agbū sū ka Me agbū kpī, afa engu de fūh kōtō ne ka.”

¹⁶ Fū Yesu ayia amala ngū fefe gbū mani, gū ba, “Gara mere komoko ta ladū te reke mere karama agba ye. Fū ah atima ngū fū mere bi wū kpara, teka de wūh koro, wūh zū e gbū karama la. Fū ewū ale ngū te nga wū 'buru mbi. ¹⁷ Gbū lō-ra te wūh reke wū zū-e tete, o eyi 'buru nzo, fū engu ayia atima kpara ka tima ka-ye, de ah nū, ah ī wū kpara, de te ni tima ngū fū ewū terane, gū ba, ‘Titine sīkpī ka karama tī eyi, wūh koro ekoro 'buru enatikine, azū e.’ ¹⁸ Fū wū kpara la ace 'buru kpo. Fū gina kpara amala ngū fū mūrū tima la, gū ba, ‘A'a, tima fa te ni sū. Nī se la yī ka-ni esaka gara kpara tītine. Nī yia enū dene kpala, teka aceka yī la. Ye mala fū mere kpara ka-ye, de ah ce siti ngū la fū nī, angū nī tī akoro kpala de.’ ¹⁹ Fū gara kpara amala nda-ye, gū ba, ‘Nī se wū yiti ka-ni eyi nzūkpa,* ah le fū nī anū aceka ewū. Ye mala fū mere kpara ka-ye, de ah ce siti ngū la fū nī, angū nī tī akoro kpala de.’ ²⁰ Fū gara amala nda-ye, gū ba, ‘Nī

* **14:19** 14:19 Wū yiti la, ah se teka fū ewū adi esō e. Te di bala, ah le anū teka are ewū, anga wūh tī eyi amere tima mbi ya?

za wūrüse la bü mba titine dene. Teka ngü la, ni tĩ anü de.'

²¹ Fü kpara ka tima la alügü te-ye, adu kpaka mere kpara ka-ye. Fū ah amala ngari wü kpara la 'buru fefe, gü ba, 'Wü kpara la ce eyi 'buru kpo!' Te mere kpara la je ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu. Fū ah amala ngü fü kpara ka tima ka-ye la, gü ba, 'Ye yia eyia kere, ye nü agbü mere kötĩ, ye gĩri wü kpara te mere kaje kpala, wü mürü cinga, wü mürü keke, wü kpara te jia ewü ni ani, de ewü te lö ewü ze aze, ye koro de ewü 'buru akine, teka azü karama ka-ni ne.'

²² Fü kpara ka tima la ayia anü, amere kpah bala. Fütanga lö-ra mba cükü'daye, fü ah adu akoro kpaka mere kpara ka-ye, amala ngü fefe, gü ba, 'Mere kpara, ngü de te ye mala fü ni ne, ni mere eyi 'buru, amba du sü la fi ladü.' ²³ Fū mere kpara la ayia amala ngü fü kpara ka tima ka-ye la, gü ba, 'Te ah bala la, de ye du kpah edu, ye gĩri wü gara kpara gbü nga nzö wü kötĩ ka sü la 'buru, ye koro de ewü sene, teka fü wü kpara asi gbü karama ka-ni sene gbe. ²⁴ Ni ngbü emala fü ye dene zu ngü, wü kpara terane, te ni i ewü, te ewü ce kpo ne, enatikine, ni le fü biri ewü ato kpa ye, are ngu ngütü wuru ka-ni ne de de de!' "

Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü *Farusi, te engu ngbü ezü e tete de ewü.

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara te ewü le afa nga ye

²⁵ Ta gbü wü sīkpĩ la, mere bi wü kpara ngbü efa nga Yesu. Te Yesu wu wü kpara la bala, fü ah afü te-ye, amala ngü fü ewü, gü ba, ²⁶ "Te mü le afa nga ra la, ah le de mü ce ngü ka maguma 'basu 'basu. Angü ah le fü mü ace ngü ka wö mü ake ni mü, bete wara mü, de wü di mü, de wü di enga ni mü 'buru. Ah le kpah de mü ce te-mü cu akpi, teka ngü ka-ra. ²⁷ Wayi, te mü le alala gbü nga ra la, ah le de mü reke te-mü fü kpi, baka kpara

te ngbü ebi mere *rü gbegete ka-ye, te wüh ena amörö engu fefeh na. Angü, te mü mere bala de la, mü de kpara ka-ra nda-mü de.

²⁸ Ngü la, ah ena adi baka e dene. Angü te mü le aji mere kambü kamü la, gina ngü te mü ena amere, ah de ne ngü ne? Ah le fü mü abiti wü e, te mü ena aji kambü la di, 'buru feke. Fū mü adu akpo eji kambü la. ²⁹ Angü te mü mere bala de, fü tima ka kambü la anü arü etüngba la, wü kpara ena akpo emü mü, da efala mü, ³⁰ gü ba, 'Ceka la, kpara ne kpo da eji kambü ka-ye 'be, amba wawazi teka anza tima la di nda ma!'

³¹⁻³² Kpah bala, te gara miri le agü gü ake gara kiri ye la, ah le de engu fi nga ngü la mbi mbi mbi feke. Angü te wawazi be, teka afa kiri ye la di, nda de la, miri la ena amere baye? Ah le de engu tima gara kpara ka-ye kpaka kiri ye la kere, teka areke ngü de esüka ewü la. Angü kiri ye ena akoro de mere wazi, anza ngü kaka.

³³ Dela ngü te ma le amala fü yi. Te mü le afa nga ra, ah le fü mü afi nga ngü la mbi mbi mbi feke. Angü ah ele fü mü ace wü e ka-mü, de wü kpara ka-mü 'buru, fü mü alala gbü nga ra. Te mü mere bala de la, mü tĩ angbü züka kpara ka-ra kpah de.

³⁴⁻³⁵ Ah le de yi da güje yi te ngü ka-ra ne mbi mbi mbi. Angü mene kpara te ce ngü ka-ra, gü ba, ngü ka-ra ka-ye nda kpekpeke la, wüh ena ace engu kpah ace, baka cambiri ngütü gbü soro, te wüh ngbü ebu kpa füh ka ne. Angü tima kaka tine eyi ma."

15

Dene ngü ka kambiliki te dürü Matayo 18:12-14

¹ Gbü gara sīkpĩ, wü kpara te ewü ngbü ero *jiase fü miri ka wü Rūma, de wü gara siti wü kpara, ngbü ta ekoro kpaka Yesu, teka adi eje ngari Me gögömö na. ² Te wü *Farusi de wü *mürü rĩri wu bala, fü ewü

akpo da edi ngü te Yesu, gü ba, “Komoko la ngbü ezü e de wü siti kpara, te ewü le riri ka Me de, neh teka ne?”

³ Te Yesu wu ngü la, fü ah ayia amala ngü fü ewü gbü mani, gü ba, ⁴ “Te mü de wü kambiliki esaka mü teke 'buruve, fü bibiri na esüka ewü adürü la, mü ena amere baye? Mü ena ace engu, de ah dürü fi bala? A'a! Mü ena ayia ace mene ewü teke bala nzükpa de füh ye menewa ne sela, fü mü anü, teka agiri engu de te dürü ne. Mü ena anü agiri engu bala, bala, zalü te mü ena amaka engu, alügü esüka wü bu ye feke. ⁵ Te mü maka kambiliki kamü la eyi, mü ena angbü de mere tadu. Fü mü aza kambiliki kamü la, abı engu esügü mü, ⁶ adu di, alügü kpa esüka wü bu ye. Fü mü ai wü awuba mü de wü aji-koti kamü, gü ba, ‘Ani ngbü de tadu, angbü kambiliki ka-ni, ta te dürü ne, ni maka eyi.’ ”

Dela mani te Yesu mala fü wü mürü riri la. ⁷ Fü ah adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Me ena angbü de mere tadu, teka siti kpara biringbö, te ena afü magumaye, adu ale ngü ka Me. Kpah bala, tadu la ena afa nda mere bi wü kpara,* te ewü ngbü efi, gü ba, ‘Ani de wü züka kpara ka Me mani. Ani mere *siti ngü nda-ani de.’ ”

Dene ngü ka jiasse te dürü

⁸ Fü Yesu adu amala kpah gara mani fü wü kpara la, gü ba, “Gara wü rüse ta ladü, te di de jiasse esaka ye nzükpa. Te bibiri na dürü la, ah ena amere baye? Ah ena anü asiya wa, aka sa kambü 'buru, da egiri jiasse ka-ye la kpekpeke, zalü te engu ena amaka. Ah ena adi bala de? ⁹ Te engu maka jiasse ka-ye la eyi, ah ena angbü de mere tadu, ai wü mürü ye, de wü awuba ye, amala fü ewü, gü ba, ‘Ani ngbü de tadu, angbü jiasse ka-ni, ta te dürü ne, ni maka eyi.’ ”

¹⁰ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Me de wü *malayika ka-ye 'buru ena angbü kpah de mere tadu, te siti kpara biringbö ena ace *siti ngü ka-ye, adu ale ngü ka Me.”

Dene ngü ka mbarase te dürü

¹¹ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü mani fü ewü, gü ba, “Gara komoko ta ladü de wü di ye 'basu, 'buru wü jaji komoko. ¹² Gbü gara sikipi, fü sidi ye ayia amala ngü fü wö ye, gü ba, ‘Wö ni deyı, ye to ndani e-nga-kpa, te ni ena amaka te gara sidi nga ye, te ye ena akpi la.’ Fü wö ye na adu aza wü e ka-ye la, agafa fü ewü 'basu mini ake engu ni ye.

¹³ Fütanga sikipi mba cükü'daye, fü sidi ye la ayia acinzi wü e ka-ye la 'buru asidi, aza jiasse la, ayia ace gba wö ye, anü kpa te gara sü nengete. Fü ah angbü eröfö ngü ye, da endondoro kpala, asiti wü jiasse ka-ye la 'buru 'daaa, teka wü tadu ka füh kotö ne. ¹⁴ Te engu siti wü jiasse la nza tete 'buru, fü mere kpiri tala ayia ati gbü sü la. Fü cinga ari tete afa sü, angü gara e te engu ena azü nda tine ma. ¹⁵ Fü ah ayia anü kpaka gara kpara gbü sü la, ayi-tata, de ah to tima fü ni. Fü kpara la ale, ato tima fefe, teka fü ah adi eceka kpi fütanga wü mba ka-ye. ¹⁶ Fü ah angbü eceka wü mba, te ewü ngbü ezü ca-e ka-wü la, fü gümü e la akpo kpah da emere engu. Angü kpara biringbö te ena ato emazü fefe na nda ma.

¹⁷ Fütanga ngü la, fü fingangü kaka adu afü te-ye, gü ba, ‘Ööö, ni ngbü ekpi ka tala sene kükürü, neh teka ne? Ceka la, kpa gba wö ni, wü kpara ka tima kaka kpala ngbü ezü züka e, esika di, gbü wü sikipi 'buru. ¹⁸ Te ah bala la, ni ena adu ka-ni adu kpaka wö ni, fü ni amala fefe, gü ba, “Wö ni deyı, ni mere *siti ngü eyi gbü jia Me, gbü jia ye kpah mini. ¹⁹ Ah ti fü ni angbü baka ye ye tine de. Ye za ni, ye o tine bü

* 15:7 15:7 Mere bi wü kpara baka wü kpara teke bala nzükpa de füh ye menewa.

baka kpara ka tima ka-ye.” ’ 20 Fū engu ayia aza kaje, angbü edu ka-ye kpaka wö ye.

Baka te engu di la mba ce ede köti nengete, fū jia wö ye na ayia atī tete kpala. Fū cīcinga na arī te wö ye. Fū ah ayia ale woro, amaka te-wū ake di kpa te kaje kpala. Fū ah atī tete, afaka engu de mere lele. 21 Fū mbarase la ayia amala ngü fū wö ye, gü ba, ‘Wüba, ma mere siti ngü eyi gbü jia Me, gbü jia mü kpah mini. Ah tī fere angbü baka ye mü, ne tīne de.’ 22 Fū wö ye na ayia kere, amala ngü fū wü kpara ka tima ka-ye, gü ba, ‘Wü kpe kere kere kpa eköti, wü koro de züka bongo fefe, de ah to te-ye. Wü za kpah tūngü, wü to te jikpakpa, de wü za kpah kamaka, wü to gbü lölö na. 23 Wü nü, wü za enga yiti, te zege azege de mü te ye la, wü mörö, de ani zü karama. Angü ani de tadu teka ye ni, te du koro ne. 24 Angü ye ni ne dürü ta eyi adürü, fū ani adu amaka engu enatikine dene. Ah ba e te engu kpi ta akpi, fū ah adu azükü gbü kpi la.’ Fū ewü akpo de karama la, tīne de mere tadu.

25 Amba, gina mbarase ka komoko la ngbü ta ka-ye agbü yī, da emere tima. Etamurago, te engu du koro tete gbmari ede köti, fū ah aje ri wü kpara, te ewü ngbü ebī ci, da elo bī. 26 Te engu je ngü la bala, fū ah aī gara kpara ka tima ka-wü, ayitata, gü ba, ‘Mere ngü la ngbü emere te-ye bala teka ne?’ 27 Fū kpara ka tima la alügü ngü fefe, gü ba, ‘Ngü la ngbü emere te-ye kükürü de! Enga ni ye, ta te dürü ne, ah du koro me-ye. Fū wö ye aza züka enga yiti, amörö fefe, angü engu du koro eyi de züka küte ye.’

28 Gina mbarase, te mü je ngü la bala, fū maguma mü ayia asiti. Mü le akoro kpaka ewü la de. Te wö ye na wu ngü la bala, fū ah akoro kpakaka na, anda'ba te-ye fefe, de ah akoro kpaka ani gbü karama la. 29 Fū mbarase la ace ka-ye kpo. Fū ah amala ngü fū wö ye,

gü ba, ‘Wüba, mü je la ri ra ne. Ma ngbü ele ta-ngü te mü sene gügü. Wü riri ka-mü 'buru, te mü ngbü eto fere ne, ma ngbü emere ewü amere. Amba mba enga meme bane, te mü to fere, teka fū a azü de wü awuba ra ne, mü to kpah de. 30 Mü ceka la, enatikine ye mü te du koro ne, ah siti ta jise ka-mü 'buru teka ngü ka wü jaji würüse, fū mü adu aza bü züka enga yiti ka-mü, amörö fefe? Mü mere ngü la bala neh teka ne?’ 31 Fū wö ye na anda'ba te-ye fefe, gü ba, ‘Enga ra, nih nda-nih ake nih ma sene, teka wü sīkpī 'buru. Wü e ka-ra ne 'buru, wüh de wü e kamü. 32 Amba enatikine, enga ni mü, ta te dürü ne, du koro eyi. Te di bala, ah tī fū nih amere karama, angbü de mere tadu tekaka na de? Angü ah gegege baka ta te engu kpi akpi, fū ah adu azükü gbü kpi la.’ ”

Dela wü mani ta te Yesu mala fū wü *mürü riri ne.

16

Dene ngü te Yesu mala fū wü kpara ka-ye teka jise

1 Fütanga ngü la, fū Yesu adu amala gara ngü mani fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Gara komoko ta ladü de mere bi wü e esaka ye. Gbü gara sīkpī, fū wü gara kpara akoro kpaka mere kpara la, amala nga siti ngü ka mere kpara ka tima kaka la, gü ba dene, ‘Ah ngbü esiti wü e ka-ye.’

2 Te kpara la je ngü la bala, fū ah ayia aī kpara ka tima ka-ye la, amala ngü fefe, gü ba, ‘Ah mere baye, te ni ngbü eje bi wü ngü gbü nga ye de bane ne? Ah de ne ngü ne? Ah le de ye sere la nga wü tima ka-ye 'buru fū ni, angü ni le ye gbü tima ka-ni tīne de, teka wü siti ngü ka-ye, de te ni ngbü eje ne.’

3 Te kpara ka tima la je ngü la bala, fū ah akpo da efi ngü emaguma ye, gü ba, ‘Apa! Te mere kpara ka-ni za ni gbü tima la eyi asidi la, ni ena amere baye? Te wazi ni teka asö e di kpah ma, ni wu da ngü ka to-fere-eto nda-ni kpah de ne.’ 4 Fū ah adu

afi nga gara ngü, gü ba, 'Wayi! Te ah bala, ni wu gara mani eyi, te ni ena amere. Te mere kpara ka-ni ena ace ni gbü tima la, ni wu kaje eyi, te wü kpara ena ale ta-ngü te ni, te gara di.'

⁵ Fü kpara ka tima la ayia aï wü gara kpara, ta te ewü za matiti ka mere kpara ka-ye ne, biri biri 'buru, ayi-ta ewü, gü ba, 'Angü matiti ka mere kpara ka-ni gbü nga ye ta neh fe?' ⁶ Fü gina kpara la amala nda-ye, gü ba, 'Ah ta 'buru sila ka mü teke 'buruve.' Fü kpara ka tima la amala fefe, gü ba, 'Ye ceka la, dene köcökpa te mere kpara ka-ni to, teka ngü ka matiti ka-ye la, titine ye ngbü kötö kere, de ye ba, gü ba, ah ka-ye ngbee teke 'basu de füh ye nzükpa, fü dudu la angbü tine fü ye.' ⁷ Fü ah adu ayi-ta gara, gü ba, 'Amba nda-ye, ah ta neh fe?' Fü kpara la alügü ngü fefe, gü ba, 'Ah ta 'buru kombo ka ndo teke 'buruve.' Fü kpara ka tima la amala fefe, gü ba, 'Te ah bala la, köcökpa teka matiti ka-ye la, ah ladü sene, ye za, ye ba gbügbü na, gü ba, ah ta ka-ye ngbee teke bala, fü dudu la angbü tine fü ye.' Dela ngü ta te kpara ka tima la mere, teka mere bi wü kpara, ta te ewü di de matiti ka mere kpara kaka gbü nga wü.

⁸ Fü mere kpara ka kpara ka tima la, aje ngü la. Fü ngü ka siti kpara ka tima la ayia areke gbü jijia afa sü, teka te engu reke wü ngü ka-ye 'buru de mani. Angü fanü fanü, wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh de züka mani fa sü teka adi emere wü ngü de bala esüka wü, afa nda wü kpara ka Me."

⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te mere bi wü e ka füh kotö ne ladü esaka mü, ah le de mü mere tima de wü e la reke areke, adi ele ta-ngü te wü bu mü di, teka fü ngü ka-mü areke gbü jia Me. Angü te gara, te wü e de esaka mü la ena anza la, fü

mü amaka *küküwa agbü sü ka Me agbü kpì.

¹⁰ Mene kpara, te ngbü emere wü jürü ngü, te wüh to fefe la, de maguma ye biringbö ereke areke la, te wüh to mere kpeke tima fefe, ah ena amere kpah de maguma ye biringbö ereke areke. Amba mene kpara, te ngbü emere wü jürü ngü de maguma ye 'basu 'basu la, te wüh to mere kpeke ngü fefe de engu mere la, ah ena amere kpah de maguma ye 'basu 'basu. ¹¹ Kpah bala, te Me to züka wü e ka füh kotö ne fü mü, fü mü adu asiti wü e la bü kükürü bala, ah ena ato küküwa fü mü agbü kpì baye baye? ¹² Te gara kpara to e ka-ye esaka mü, fü mü asiti e la bü kükürü bala la, Me ena ato züka ngü fü mü ato?"

¹³ Mü ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü kpara biringbö tì amere tima esaka wü miri 'basu de. Te mü le ngü ka gara, mü ena ace nda gara. Te mü ngbü eje riri ka gara ereke areke, mü ena angbü efala gara la afala. Te di bala, te yi to maguma yi eyi fü Me fanü, ah le de yi mere e ao to yi teka jiase de."

Dene ngü te Yesu mala fü wü Farusi teka jiase

Matayo 5:31-32; 11:12-13; Marako 10:11-12

¹⁴ Te wü *Farusi je ngü te Yesu ngbü emala fü wü kpara ka-ye teka jiase la, fü ngü la ayia ake te ewü, angü wüh le ngü ka jiase fa sü. Fü ewü angbü da efala ngü ka Yesu la. ¹⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba, "De-yi, wü Farusi, yi ngbü esere te-yi gbü jia wü kpara, gü ba, ani de züka wü kpara, amba Me wu ngü te di emaguma yi ne kpo. Angü mene ngü de te wü kpara ngbü ecu ngüngü, gü ba, ah de züka ngü ne, amba gbü jia Me, ah ka-ye de töndö ngü kükürü.

¹⁶ Ta gügü, o *Yüwane Mürü Bapatiza kpo de tima la de, yi ngbü eje ngari Me 'duwa gbü Riri, te Me to fü yi gömö *Müse, be kpah te wü ngü ka Me te wü *mürü dofo ngbü emala

fü yi. Enatikine, a kpo eyi emala nga züka ngü, gü ba, Me tima kpara eyi teka aküwa yi. Te di bala, mere bi wü kpara ngbü egiri kaje de wazi, teka amaka *küküwa la.

¹⁷ Amba yi mere e afi, gü ba, 'Riri ta te Me to esaka Müse ne, ti afü te-ye baka kükürü ngü ne,' nda de. Angü *Riri ka Me ka-ye de mere kpeke ngü. Ngü gbügbü biringbö ti anza de. Kpi ake tö ena anza anza, anga Riri ka Me ti anza nda de. ¹⁸ Baka Riri te Me to esaka Müse, teka ngü ka mace würose. Amba, ma ngbü emala fü yi fanü fanü, gü ba, mene komoko te ena ace wara ye, fü ah adu aza gara würose la, ah mere *siti ngü eyi, angü ah mere dela waza. Kpah bala, mene komoko te ena aza mene würose, de te wati ye na ce engu ne, ah mere waza kpah eyi."

Dene ngü ka Lazaro ake komoko de mere bi wü e esaka ye

¹⁹ Fü Yesu adu kpah amala gara mani fü wü *Farusi la, gü ba dene, "Gara komoko ta ladü, te di de mere bi wü e esaka ye. Ah ngbü eto wü züka bongo, te su asu, te-ye, te wüh ngbü ese de mere bi jiasse. Gbü wü sikpi 'buru, ah ngbü engbü ka-ye 'be, da ezü wü züka e ka-ye. ²⁰ Gara mürü cinga ta kpah ladü, gbü köti engu la, de iri ye Lazaro, de wü ka eküte ye. Ah ngbü engbü emöngiti 'baranga ka mere kpara la, angü züka sü fefe ma. ²¹ Ah ngbü ta ele de ni di ezü bü kporo zü-e, gbü nga mere kpara la. Kpah bala, wü bürü ngbü ta ekoro, ela wü ka de eküküte la, da embü engu.

²² Gbü gara sikpi, fü Lazaro ayia akpi. Fü wü *malayika ka Me aza engu, anü di agbü kpi, kpaka *Abarayama, fü ewü angbü ezü e ka-wü ake di kpala. Fü komoko de mere bi wü e esaka ye ne, adu kpah akpi. Fü ewü ati engu.

²³ Fü kuru mere kpara la akoro agbü du ka wa. Fü ah angbü gbü mere cinga, teka wa te ngbü ecuru engu. Fü ah ae jia ye tikpi, awu

Abarayama ake Lazaro, nengete gbü züka sü, te ewü ngbü ezü e ka-wü. ²⁴ Fü mere kpara la anda'ba te-ye fü Abarayama de gba, gü ba, 'Akoo, wö ni Abarayama, ye ceka la cinga te ni ne, ye tima la bü mba Lazaro, teka fü engu anü ato jikpa ye gbü ngu, akoro di, atü mba füh mi ni, angü wa ne ngbü emere ni tine esiti!' ²⁵ Fü Abarayama alügü ngü fefe, gü ba, 'De-ye deyi, ye fi la nga wü ngü ta te ye ngbü emere, o ye di la de jia ye ne. Gbü wü sikpi la, ye ngbü ta emaka mere bi wü züka ngü, amba Lazaro ngbü nda-ye ta gbü cinga. Te di bala, ngü la du fü te-ye eyi, angü Lazaro maka züka ngü ka-ye eyi sene, amba ye du ngbü nda-ye eyi emaka cinga. ²⁶ Kpah bala, mere du ladü ezengba ani sela, ah ti fü wü kpara ka-ani de sene ne, anü kpaka wü kpala de. Kpah bala, nda-wü, wü kpara de kpala, ti akoro kpaka ani kpakine kpah de.'

²⁷ Fü komoko la adu amala ngü fü Abarayama, gü ba, 'Wö ni, te ah bala la, ni eyi-ta ye, de ye tima Lazaro titine kpa gba ani, ²⁸ angü wü di enga ni ni ladü kpala 'buruve. Ah le de engu nü, ah ri ewü, teka fü ewü afü maguma wü. Angü wüh ena akoro angbü gbü siti sü ka cinga ne kpah baka ni.' ²⁹ Abarayama gü ba, '*Riri ka Müse ladü kpala. Wü *mürü dofo ka Me ba ngü la kpah eyi gbü buku, ce o fü ewü kpala. Ah le de wü di enga ni ye je wü riri la, fü ewü afü maguma wü.' ³⁰ Fü komoko la agü ba, 'Akoo, wüba Abarayama, engu la ti ale ta-ngü de. Amba te gara kpara zükü gbü kpi, fü ah anü akoro, amala nga wü ngü de sene ne cu me-ye fü ewü la, wüh ena ale ngü kaka ale, fü ewü afü maguma wü.' ³¹ Fü Abarayama amala fefe, gü ba, 'A'a. Te wüh le aje ngü ka *Müse, de nda wü mürü dofo ka Me, nda-wü de la, amba wüh de wü mürü kögö-nzö. Anga te gara kpara ena azükü gbü kpi kpah bü cu me-ye la, wüh ti aje ngü kaka kpah de.' "

Dela mani ta te Yesu mala fü

wü *Farusi, teka ngü ka gümü jiase.

17

Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti

Matayo 18:6-7, 21-22; Marako 9:42

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü *kpara ka-ye, gü ba, “Füh kotö ne, gbü wü sikipi 'buru, ngü ka re-ngü ti alaki kpara de, amba teka mene kpara te ena afiti kiri ye, de ah dürü te kaje ka Me asidi, Me ena ato mere kuru fefe ato. ²⁻³ Yi ceka te-yi mbi, angü mene kpara te ena afiti kiri ye, de engu ti gbü *siti ngü, ah esiti! Ah ena adi ta mbi, te wüh ena ai mere siti wö gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü aza engu di, agü agbü mere *yi-ngu feke, o engu fiti wü kpara la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta fü mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi te wüh gü engu di gbü ngu ne ka.

Te enga ni mü mere siti ngü, ah le fü mü arī engu. Te engu ce siti ngü ka-ye eyi la, de mü boro siti ngü kaka-na la. ⁴ Anga te engu mere siti ngü fü mü du lorozi gbü sikipi biringbö, fü ah angbü egoro, enda'ba te-ye fü mü kpah du lorozi, teka wü ngü la, de mü boro wü siti ngü la kpah 'buru.”

Dene ngü teka mato maguma fü Me

⁵ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu amala fefe, gü ba, “Mere kpara, ye to wazi fü ani, teka de ani to maguma ani fü Me fanü.” ⁶ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Te yi ena ato ta maguma yi eyi fü Me mba cükü'daye bane la, de bane yi ti eyi amala ngü fü mere rü la, gü ba, ‘Ye yia sela eyia, ye nü, ye ru te-ye agbü mere yi-ngu de kpala.’ De bane ah ti eyi aje ri yi, fü ah ayia anü aru te-ye kpala fanü.”

Dene ngü te Yesu mala teka kpara ka tima

⁷ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Te biri kpara esüka yi sene de kpara ka tima ka-ye, te ngbü esö e kaka, anga eceka kpi fütanga wü nü kaka, te kpara ka tima la du koro kpa eköti fütanga tima la, mere kpara kaka ena amala fefe, agü neh fe? Ah ena amala, gü ba, ‘Ye koro kpakine, ye zü e?’ A'a, ah bala de! ⁸ Ah ena amala fefe, gü ba, ‘Ye koro de e-mazü fü ni. Fü ye adu azü nda-ye sidi.’ ⁹ Gbü wü ngü la 'buru, mere kpara la ti agbo nga iri kpara ka tima ka-ye la de, angü dela ka-ye bü tima kaka. ¹⁰ Ah kpah bala teka ngü ka-yi. Te yi ngbü emere wü ngü de te Me mala fü yi ne 'buru ereke areke la, yi mere e agbo nga yi teka ngü la de. Ah le de yi mala bü, gü ba, ‘Ani ngbü nda-ani emere bü mene wü tima, te Me to fü ani amere,’ ne. Angü wazi ka-ye 'buru esaka Me.”

Dene ngü ka wü kpara nzükpa de jiakö te-wü te Yesu küwa ewü

¹¹ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü fi bü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü ayia afü esüka wü nga nzö sü ka *Samarīya ake *Galīlaya. ¹² Wüh te enü akoro agbü gara köti bane de, fü ewü amaka wü kpara nzükpa, de *jiakö te wü, te ewü ngbü kawü mba canza edere sü. ¹³ Fü ewü akpo da enda'ba te-wü de mere ri wü fü Yesu, gü ba, “Ööö, Yesu, mere kpara, ye ceka la bü cinga te ani ne!” ¹⁴ Fü Yesu afü jia ye aceka ewü, adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Wayi, te ah bala, wü nü enü, wü sere te-wü fü wü *mürü gele ka Mere Me, teka fü wü amere gele, baka te wüh ngbü emere fü wü kpara, te jiakö nza eküte ewü eyi fanü fanü ne.” Fü wü kpara la ayia, teka anü kpaka wü mürü gele la. O wüh ngbü la bü enü tete te kaje, fü küte ewü ayia areke te-ye, adu te nga ye.

¹⁵⁻¹⁶ Gara biri *ganzi kpara ta ladü esüka ewü, te di ka-ye enga Samarīya. Te engu wu, gü ba, ni küwa eyi ne, fü ah alügü nga ye, adu kpaka Yesu, da egbo nga Me

de mere ri ye. Fū ah anū akoro ati kötö eri lö Yesu, abuka gbüra ye, ato wayi bala fū Yesu. ¹⁷ Te Yesu wu ngü la bala, fū ah amala ngü, gü ba, “Wü kpara tīne te ewü küwa ne, wüh nzükpa de? Wü gara ewü menewa ne, wüh neh ka-ye? ¹⁸ Biri kpara esüka ewü de menewa la, te ena adu teka agbo nga Me, ato wayi bala fefe na ne, nda ma? Bū ganzi kpara ne du koro ka-ye nzö me-ye? Dene neh ene ngü ne?” ¹⁹ Fū Yesu adu amala ngü fū engā Samariya la, gü ba, “Ye yia eyia tikpi, ye nü ka-ye enü. Ye küwa eyi, angü ye to maguma ye eyi fū Me.”

Dene ngü te Yesu mala,

teka kaje te Me ena aküwa wü kpara ka-ye tete

Matayo 24:23-28, 37-41

²⁰ Fütanga ngü la, fū gara wü *Farusi akoro kpaka Yesu, ayitata, gü ba, “Mere kpara, sīkpi te Me ena aküwa wü kpara ka-ye tete, ah ena adi elaye?” Fū Yesu alügü ngü fū ewü, gü ba, “Kaje te Me ngbü eküwa wü kpara tete, ah de e te wü kpara tī awu de jia wü nda-wü de. ²¹ Te di bala, wüh tī amala, gü ba, ‘Ceka la! *Küküwa la ladü sene, anga ah ladü to kpala,’ ne kpah de. Kükürü de, angü küküwa ka Me la ladü emaguma kpara.”

²² Fū Yesu adu afü te-ye, amala ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Te gara, sidi nga ra, yi ena ao jia yi teka awu sīkpi ka-ra, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena adu akoro tete füh kotö ne, amba yi tī awu sīkpi engu la nda-yi de. ²³ Wü gara kpara ena amala fū yi, gü ba, ‘Yi ceka la, ma koro eyi ngbü to kpala!’ Amba ah ka-ye de wu! Yi mere e ale ngü ka-ewü la nda-yi de. ²⁴ Angü dudu ka-ra, Ye kpara ka kpi, wü kpara gbü nga nzö sü füh kotö ne ena aci awu ngü la te nga wü 'buru. Angü ah ena adi baka ülele ka mügbara, te ngbü eü kpa tikpi, da elofö sü ne. Dudu ka-ra ena

adi bala, ah tī awo te-ye de! ²⁵ Amba te engā gina, ma ena azü mere cinga feke, angü wü kpara de füh kotö ne le ngü ka-ra nda-wü de!

²⁶⁻²⁷ Gbü sīkpi ka-ra, te ma ena adu akoro tete, ngü ta te mere te-ye gbü re ka *Nüwa, ena adu kpah amere te-ye. Angü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzönzö wü fi ka-wü, da eza te-wü, wüh tī afi ngü ka Me nda-wü kpah de. Ma ena adu akoro agüka ewü gbü ngü ka-ewü la, kpah ba e ta te mere agö güka wü kpara gbü sīkpi, te Nüwa lī tete agbü *zabu, fū mere ngu la amörö ewü 'buru ne.

²⁸ Ngü ka dudu ka-ra, ah ena adi kpah ba ngü, ta te mere te-ye agbü *Sodomo, gbü re te Loto ngbü ta tete de kpala. Angü wü kpara ena angbü ezüfa wü e, da enzönzö wü fi ka-wü. Wüh ena angbü da ese wü e ka-wü, wü gara ena angbü esö wü yi ka-wü, da eji wü kambü. Wüh tī afi nga ngü ka Me kpah de. ²⁹ Te di bala, ma ena adu akoro agüka ewü, kpah ba e ta te Me tima siti wa agbü kpi baka agö, fū ah akoro güka wü kpara ka Sodomo, gbü sīkpi te wü *malayika ka Me za wü Loto, kpe di gbü Sodomo asidi ne. Fū wa la amörö wü kpara ka Sodomo 'buru. ³⁰ Dela ngü te ena amere te-ye, gbü sīkpi ka-ra, Ye Kpara ka Kpi, te ma ena adu akoro asere te-ra tete füh kotö ne.

³¹ Kpah bala, gbü sīkpi engu la, mene kpara te ena adi kpa enzö kambü, engu mere e akö kötö, adu arī kpa esambü, teka akö wü e ka-ye, tīne de. Kpah bala, mene kpara te ena adi agbü yi, ah mere e adu kpa eköti, aza wü e ka-ye tīne de. ³² Yi fi la ngü te mere wara Loto.* Angü engu du ceka kpi kpa sidi, afi nga wü e ka-ye. Fū ah ayia afere te-ye ciki sela, akoro ba mere teme, bubu ba ngütü avuturu la. ³³ Mene kpara te le aküwa te-ye de tete-ye, ah tī aküwa nda de. Amba mene

* **17:32** 17:32 Mü ena amaka ngü teka wara Loto gbü Gina Ngü 19:26.

kpara te ena ace te-ye akpi teka ngü ka-ra, Me ena aküwa engu me-ye.

³⁴ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, gbü bitı te ma ena adu akoro tete, te wü kpara 'basu ngbü era füh ka'da biringbö la, ma ena aküwa mene kpara te le ngü ka-ra eyi, fü ra ace mene kpara te le ngü ka-ra de ne. ³⁵ Te wü wü rüse 'basu ngbü eyö zu ka-wü tundu gbü sü biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi, fü ra ace kpah mene te le ngü ka-ra de ne. ³⁶ Te wü kpara 'basu ngbü emere tima agbü yi biringbö la, ma ena aküwa mene te le ngü ka-ra eyi, fü ra ace kpah mene te le ngü ka-ra de ne."

³⁷ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ngü la ena amere te-ye neh to siye?" Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Sikpi ka-ra la ti awo te-ye de, angü wü kpara 'buru ena awu ngü la. Ah ena adi baka sü te kö nü di ladü tete, wü nügünü, de wü gara wü lu, ena abiti te-wü 'buru füh kö nü la."

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka sikpi te engu ena adu akoro tete na.

18

Dene mani te Yesu mala teka wü rüse wökö ake siti miri

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara cingängü de mani fü wü kpara ka-ye, teka asere fü ewü, gü ba, "Wüh mere e ambü de, wüh ngbü fi da eyi-ta Me." ² Fü ah amala fü ewü, gü ba, "Gara miri ta ladü, gbü gara köti biringbö, te ngbü ekolo ngü ka wü kpara te siti kaje, angü ah fi ngü ka Me 'buru 'buru de. Ah ngbü eceka wü kpara gbü jia ye 'buru kpaakpa. ³ Gbü gara sikpi, fü gara kpara amere siti ngü fü gara wü rüse wökö gbü köti engu la. Fü wü rüse la ayia anü kpaka miri la, teka de engu ye süka ngü ka-ani ake vü gü ka-ni la. Miri la le nda de. ⁴ Fü wü rüse la angbü ekoro kpaka miri la, gbü wü sikpi

'buru, teka ngü ka-ye la. Amba miri la le akolo ngü ka wü rüse la nda de. Fütanga mere bi sikpi, fü miri la akpo da efi ngü emagama ye, gü ba, 'Ni ena amere baye? Fanü fanü, ni kpe cürü Me de, ni ngbü kpah eceka wü kpara gbü jia ni 'buru kükürü.

⁵ Amba ngü ka wü rüse wökö, te ngbü ekoro gbuu embü ni ne, ah le de ni kolo ngü kaka la mbi. Angü ah ena angbü ekoro fi bü da embü nzö ni sene, gbü wü sikpi 'buru.' "

⁶ Fü Miri Yesu adu amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi fi la nga mene ngü, de te siti miri la mala ne. Ah du le ta-ngü te wü rüse wökö la eyi, angü ah mbü engu eyi fa sü. ⁷ Yi efi, gü ba, Me ti ale ta-ngü te wü kpara ka-ye neh de? Te wüh ngbü fi bü da eku gba fefe ra de bitı la, Me ena ale ta-ngü te ewü ale. ⁸ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, Me ti ayiri, teka ale ta-ngü te wü kpara ka-ye de. Amba gbü sikpi te ma ena adu akoro tete füh kotö ne, ma ena amaka bi wü kpara, te ewü di eyi 'buru nzo gbü ngü ka Me fanü?"

Dene mani te Yesu mala, teka züka kpara ake siti kpara

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala gara mani, teka ngü ka wü kpara, de te ewü ngbü efi emagama wü, gü ba, ani ka-ani de züka wü kpara gbü jia Me me-ani. Teka ngü la, fü ewü angbü efala wü bu wü afala. ¹⁰ Fü Yesu amala ngü, gü ba, "Wü kpara 'basu yia ta nü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema, teka aku gba fü Me. Gara ta de *Farusi, gara de kpara te ngbü ero *jiase ka wü miri. ¹¹ Te Farusi la koro tete etambasü la, fü ah arü tikpi, gbü jia wü kpara 'buru, aku nda-ye gba fü Me, gü ba, 'Wayi bala Me, ni gbo nga ye, angü ni de züka kpaka gbü jia ye. Ni mere *siti ngü baka gara wü kpara ne de. Angü wü gara ewü de mürü zi, wü gara ewü de mürü wu, wü gara ewü de mürü waza, wü gara ewü ngbü

efiti wü bu wü teka ngü ka gümü e, baka kpara te ngbü ero jiasse ne. ¹² Amba nda-ni, ni ngbü emere 'buru wü ngü, te reke areke gbü jia ye. Gbü wü sikipi lorozi, ni ngbü *e'bi te-ni du 'basu. Ni ngbü kpah eto wü tari wü e ka-ni 'buru fü ye. Fanü fanü, ni de züka kpara!'

¹³ Amba kpara te ngbü ero jiasse ne, mü nü rü nda-mü mba edere sü kpala. Mü le ae jia mü tikpi kpah de, teka cinga emaguma mü. Fü mü ayia anda'ba te-mü fü Me, gü ba, 'Akoo Me, ye ceka la cinga ni, de ye boro *siti ngü ka-ni, angü ni ka-ni de siti kpara.' "

¹⁴ Fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi fi nda-yi, gü ba, esüka wü kpara de 'basu ne, e-reke gbü jia Me neh ngü ka da? Ma emala fü yi dene zu ngü, ngü ka kpara te ro jiasse reke me-ye. Te di bala, mene kpara te ngbü eo ngü ka-ye memere, Me ti ale ngü kaka de. Amba mene kpara, te ngbü enda'ba te-ye fü Me, teka wü siti ngü ka-ye la, Me ena ao engu ba mere kpara me-ye."

Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji

Matayo 19:13-15; Marako 10:13-16

¹⁵ Fütanga ngü la, fü gara wü kpara ayia akoro de wü jürü jaji ka-wü kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fü ewü akpo da eliki wü jaji la. ¹⁶ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah ayia ai wü jürü jaji la kpaka ye. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye la kpekpeke, gü ba, "Yi ce wü jaji la, de wüh koro kpaka ra. Yi mere e atiri ewü de. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de. Mene wü kpara te maguma ewü di baka nda wü jaji de bala ne, wüh ena aküwa gbü sü ka Me agbü kpi me-wü. ¹⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te mü le ara fü Me, ah le de mü

fü maguma mü ba nda wü jürü jaji. Angü te maguma mü ngbü ba nda wü jaji de la, mü ti ari gbü sü ka Me agbü kpi kpah de."

Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji.

Dene ngü te Yesu mala teka wü kpara de mere bi e esaka wü

Matayo 19:16-30; Marako 10:17-31

¹⁸ Fütanga ngü la, fü gara mere kpara ayia akoro kpaka Yesu, ayitata, gü ba, "Züka mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me, fi mere badi?" ¹⁹ Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Mü i ra züka kpara neh teka ne? Züka kpara füh kotö ne nda ma, 'duwa Me kpikpi ye. Mü wu bala de? ²⁰ Te mü le aküwa la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me 'buru mbi mbi mbi. Mü wu Riri la de? Riri la gü ba,

'Mü mere e amere waza de.

Mü mere e amörö kpara de.

Mü mere e azi e de.

Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de.

Mü je riri ka wö mü ake ni mü.' "

²¹ Fü mere kpara la alügü ngü, agü ba, "Ni kpo da emere wü ngü la eyi kü gügü, o ni di la jaji, zalü akoro di dene, ni ngbü fi bü emere wü Riri la." ²² Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, "Ah de züka ngü. Amba du ngü ladü biringbö te mü mere la de. Te di bala, mü du edu, mü cinzi wü e ka-mü 'buru asidi. Fü mü aza jiasse engu la, ato fü wü mürü cinga, fü mü adu alala gbü nga ra, teka fü mü adu amaka *küküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpi." ²³ Te mere kpara la je ngü la bala, fü ah angbü de mere cinga emaguma ye. Fü ah ayia alügü nga ye, edu agba ye, de mere fingangü gbü nzö ye, angü engu ta de mere bi wü e esaka ye fa sü.

²⁴ Fü Yesu aceka nga mere kpara la. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü kpara te ewü di

* **18:20** 18:20 Mü ena amaka wü riri ka Me la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:12-16.

de mere bi wü e esaka wü ne, ah kpekpeke fü ewü teka afü te-wü, ato maguma wü fü Me! ²⁵ Ah baka ya† te le arī gbü engā gö sögbe ne.‡ Ah tī eyi arī kpala fanü? Ah tī arī nda de. Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kpah bala. Ah ena adi kpekpeke fefe, teka afü maguma ye, ara fü Me.”

²⁶ Te wü *kpara ka Yesu je ngü la gögömö na bala, fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, “Te ngü la tīne bala la, biri kpara ladü te ena aküwa?” ²⁷ Fū Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa te Me ena aküwa mü me-ye, angü ngü te ena afa Me nda ma.”

²⁸ Petero, fü mü arü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyi, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te di bala ne, ngü ka-ani ena adi baye?” ²⁹⁻³⁰ Fū Yesu amala fü ewü, gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü amaka. Ngü te ma emala fü yi dene, ah de kpeke ngü. Te mü ce wü e kamü teka ngü ka-ra, teka amala ngari Me fü wü kpara la, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü, afa nda-mü te mü ce ne ka. Anga mü ce neh ene. Te ah de gba mü, wara mü, wü di engā ni mü, wö mü ake ni mü, angā wü di mü, te mü ce ewü teka ngü ka-ra la, Me ena ato mere bi züka ngü fü mü fūh kotö ne, da wü e te mü ce la. Kpah bala, Me ena aküwa mü gbü sü ka-ye agbü kpī fi mere badi.”

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

Dene ehabata ngü te Yesu mala, teka kpi ka-ye

Matayo 20:17-19; Marako 10:32-34

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye nzükpa de fūh ye 'basu ne, gü ba, “Yi wu

eyi, gü ba, nih ngbü enü dene agbü Yerüsalema. Te nih ena akoro kpala, wü ngü 'buru, ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me teka ngü kara, *Ye Kpara ka Kpī ne, wüh ena amere te-wü. ³² Angü wüh ena ato ra esaka wü *ganzi kpara, fü ewü akpo emü ra, da efala ra, da esü ngüsü gbüra ra. ³³ Wüh ena asüma ra de juru, fü ewü amörö ra. Amba Me ena adu azükü ra gbü kpi la gbü *ehabata sikpi.” ³⁴ Amba ngü de te Yesu mala la, wü kpara kaka je sisi na nda-wü de. Angü si-ngü la wo te-ye fü ewü awo, ah rī gbü nzö ewü kpah de.

Dene ngü te Yesu küwa kpara te jija ni ani

Matayo 20:29-34; Marako 10:46-52

³⁵ Baka te wü Yesu ngbü la fi bü enü te kaje ka Yerüsalema ne, fü ewü anü akoro ghamari ede Yeriko. Fū ewü amaka gara komoko, te jija na ni ani, te ngbü edere kaje, da eyo e te wü kpara. ³⁶ Fū komoko la aje giri mere bi wü kpara, te ewü ngbü enye sü ne. Fū ah ayi-ta ngü teka ngü la, gü ba, “Wü di engā ni ni, e-ngbü emere te-ye ne ngü ne?”

³⁷ Fū ewü alügü ngü fefe, gü ba, “Ah de Yesu,§ te ngbü enye sü me-ye.”

³⁸ Te komoko la je ngü la bala, fü ah akpo eba rere kpa tikpi, da eī Yesu, gü ba, “Yesu! Kundu ye *Davidi! Ni wu eyi, gü ba, ye koro teka aküwa ani! Ye ceka la bü cinga te ni ne baaa!” ³⁹ Fū wü kpara, ta te ewü tī engakara nü ne, ayia amala ngü fefe kpekpeke, gü ba, “Ye nga angā!” Amba komoko la, mü le aje ngü ka-ewü la nda-mü de. Fū mü angbü fi bü da eba rere te iri Yesu kpa tikpi, gü ba, “Yesu! Kundu ye Davidi! Ye ceka la bü cinga te ni ne baaa!”

⁴⁰ Te Yesu je ngü la, fü ah ace te-ye, arü, agü ba, “Wü koro de engu akine!” Fū ewü aza komoko la,

† 18:25 18:25 Ya te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele.

‡ 18:25 18:25 Sögbe de libira angā sindani. § 18:37 18:37 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

akoro di kpaka Yesu. Fū Yesu ayi-tata, gü ba, ⁴¹ “De-ye deyi, ye le de ni mere fū ye ne ngü ne?” Fū komoko la alügü ngü fefe, gü ba, “Akoo, mere kpapa, ma le de mü ü jia ra, teka fū ra adi kpah eceka kpi!” ⁴² Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Wayi, ceka la, mü küwa eyi, angü mü to maguma mü eyi fū Me!” ⁴³ Yesu bü te emala ngü la bala, ‘duwa fū jia komoko la aü te-ye, raaa! Fū engu ayia kürrrü, akpo efa nga wü Yesu, da egbo nga iri Me. Te mere bi wü kpapa la wu ngü la bala, fū ewü angbü ‘buru de tadu, kpah da egbo nga iri Me teka ngü la.

19

Dene ngü ka Yesu ake Zakayü

¹ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia anü arī kpuru gbü Yeriko. ² Gara komoko ta ladü kpala, de iri ye Zakayü. Ah de mere kpapa, te ngbü eceka kpi fütanga wü kpapa, te ewü ngbü ero *jiase fū miri ka wü Rūma. Zakayü ta de mere bi wü e esaka ye. ³ Te wü Yesu ngbü enye sü tete, fū Zakayü angbü ta egiri kaje de ni wu Yesu. Amba teka mere bi wü kpapa, te ewü ngbü enü gbü nga Yesu ne, dada te engu ena awu Yesu nda ma, angü ah ka-ye de piti kpapa. ⁴ Te Zakayü wu bala, fū ah ayia akpe anü kpa engagira nü, ali agbü rü* kpa tikpi, teka fū ni awu Yesu mbi mbi mbi. Angü wü Yesu ena akoro, aguru sü kpuru te kaje engu la.

⁵ Te wü Yesu nü koro mbi esa rü la, fū ah ayia ae jia ye kpa tikpi, aceka Zakayü, adu amala ngü fefe, gü ba, “Zakayü, ye kö ekö kere kötö akine. Angü enatikine, ni ena anü ara agba ye.” ⁶ Te Zakayü je ngü la bala, fū ah ayia akö kere kötö, ale ngü la de mere tadu. Fū ah ayia aza wü Yesu, anü de ewü kpapa gba ye.

⁷ Te mere bi wü kpapa wu ngü la bala, fū ewü ayia akpo da emala ngü gbü ngingiri ngü, gü ba, “Ayī,

wü ceka la! Komoko ne yia enü ara dene kpa gba siti kpapa de bala?”

⁸ Te wü Yesu nü koro kpa gba Zakayü, fū Zakayü ayia arü amala ngü fū Miri Yesu, gü ba, “Mere kpapa, ni ena aye süka wü e kani, aza gara, ato fū wü mürü cinga. Kpah bala, te ni za ta wü e ka gara kpapa eyi de mani la, ni ena adu alügü nana fefe du bala.” ⁹ Te Yesu je ngü la bala, fū ah ayia amala ngü fefe, gü ba, “Enatikine, ma koro eyi gba yi sene, teka aküwa yi, angü yi to maguma yi eyi fū Me kpah baka kundu yi, *Abarayama. ¹⁰ Angü dera, *Ye Kpapa ka Kpi, Me tima ra fuh kotö ne, teka agiri wü kpapa, te ewü dörü te kaje ka Me de bala, teka aküwa ewü.”

Dene ngü mani te Yesu mala teka wü kpapa ka tima nzükpa

¹¹ Fütanga ngü la, te wü Yesu nü koro gbamari ede Yerüsalema, fū ah amala kpah gara mani fū wü kpapa, te ewü ngbü eje ngü gögömö na ne, angü wuh ngbü ta efi nda-wü, gü ba, Me ena akoro angbü gbü nzö ani titine. ¹² Fū Yesu amala fū ewü, gü ba, “Gara ye miri ta ladü, te di de mere bi wü e esaka ye. Baka te wö ye na kpi, fū ah areke te-ye, teka anü agbü gara sü nengete, agba mere mürü tö la, teka fū ewü ato wazi fū ni, ao ni miri, da wö ni. ¹³ Fū engu ayia ai wü kpapa ka tima ka-ye nzükpa kpaka ye, ato jiase fū ewü biri biri ‘buru, amala fū ewü, gü ba, ‘Wü za e la, wü mere tima di, teka amaka gara fefeh. Wü mere bala, zalü gbü sikipi te ni ena adu akoro tete.’

¹⁴ Amba gara wü kpapa gbü tö ka-ewü la le ngü kaka nda-wü de. Fū ewü atima gara wü kpapa kpaka mere miri, mürü tö la, teka asiti ngü la, gü ba, ‘Ani le fū komoko la angbü miri gbü nzö ani de!’ ¹⁵ Amba mere miri la le ngü ka-ewü la nda de. Fū ah adu ao ye miri la, miri da wö ye.

* 19:4 19:4 İri rü la de sikamü.

Fü mere kpara la ayia adu agba wü. Fü ah aï wü kpara ka tima ka-ye, ta te engu to jiase fü ewü ne, teka awu nga tima, de te wüh mere de jiase la. ¹⁶ Fü gina kpara ka tima kaka ayia arü, amala ngü fefe, gü ba, 'Mere kpara, jiase ta te ye to fü ni ne, ni maka gara eyi fefeh nzükpa dene.' ¹⁷ Fü mere kpara kaka amala ngü fefe, gü ba, 'Wayi, ye de kpeke kpara! Angü enga tima 'dongoni, ta te ni to fü ye ne, ye mere eyi mbi. Te ah bala, ni ena ao ye mere kpara adi eceka kpi fütanga wü köti nzükpa.'

¹⁸ Fü e'ba'basu kpara ka tima akoro, asere nda-ye ngü, gü ba, 'Mere kpara, nda-ni kpah bala. Jiase ta te ye to fü ni ne, ni maka gara eyi fefeh 'buruve.' ¹⁹ Fü mere kpara la amala fefe, gü ba, 'Wayi, nda-ye, ni ena ao ye mere kpara, adi eceka kpi fütanga wü köti 'buruve.'

²⁰⁻²¹ Fü gara ayia kpah akoro, amala ngü, gü ba, 'Mere kpara, ye ceka la, jiase ka-ye ta te ye to fü ni ne, ah dene. Ni kpe cürü, angü ni wu kpo, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ru e de la, ye ka-ye fi bü emaka e. Tekä ngü la, fü ni aza jiase ka-ye la, agaga de kala bongo, awo awo. Ah dene.' ²²⁻²³ Fü mere kpara la amala ngü fefe, gü ba, 'Ye de siti kpara! Te ye wu ta kpo, gü ba, ni de kpeke kpara, te ni ngbü emaka wü e gbü wazi ka-ni la, ye du za ta jiase ka-ni la, ao kpaka wü kpara, te ewü ngbü eceka kpi fütanga jiase ka wü kpara, de neh baye? De bane, baka te ni du koro dene, ni ena amaka ta jiase ka-ni la, de gara na füh ye. Te ah bala, ni ena akolo ngü ka-ye, te nga ngü ka-ye te ye mere la.'

²⁴ Fü mere kpara la adu amala ngü fü wü komoko ka-ye, te ewü ngbü de kpala ne, gü ba, 'Wü za jiase de esasaka la, wü to fü mene kpara te maka nda-ye nzükpa ne.' ²⁵ Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, 'Apa, mere kpara! Nda-ka jiase kpah ladü nzükpa ne, wüh ena adu kpah ato gara fefe na?' ²⁶ Fü mere kpara la

adu amala ngü fü ewü, gü ba, 'Ni emala fü wü dene zu ngü. Mene kpara te mere tima kpekpeke, fü ah amaka mere bi e, wüh ena aza kpah gara wü e, ato fefe. Amba mene kpara te mere tima mbi mbi de, mba engä e te di esasaka ne, wüh ena aza asidi. ²⁷ Amba teka ngü ka wü vügü ka-ni, te ewü le de ni ngbü miri gbü nzö ani de ne, wü nü, wü zoro ewü, wü koro de ewü engagira ni sene, de wü mörö ewü gbü jia ni asidi.' "

Dela mani ta te Yesu mala teka wü kpara ka tima nzükpa la.

Dene ngü ta te Yesu ngbü erü tete agbü Yerüsalema

Matayo 21:1-9; Marako 11:1-10; Yüwane 12:12-15

²⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia ati engagira nü, ale kaje tîne, enü anü agbü Yerüsalema, de wü kpara ka-ye gbü nga ye. ²⁹ Te wüh nü koro gbamari ede Yerüsalema, fü ewü ale kaje ka Betefage ake Betaniya, te di esa mere da de iri ye Olive ne. Fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ³⁰ gü ba, "Wü nü enü agbü köti de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka dongi, te wüh i, o kpala. Enganga na, te wüh li fefeh na la de. Wü furu dongi la, de wü za koro di fü ni akine. ³¹ Amba te gara kpara yi-ta wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru engä nü la teka ne la,' de wü lügü ngü fefe, gü ba, 'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye.' "

³² Fü wü kpara de te Yesu tima ewü ne, ayia anü amaka wü ngü la kpah 'buru, baka te Yesu mala fü ewü ne. ³³ Fü ewü akpo da efuru engä dongi la. Fü wü mürü nü la akoro, ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te wü ngbü efuru engä dongi ne?" ³⁴ Wü *kpara ka Yesu la gü ba, "Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye."

³⁵ Fü ewü afuru engä dongi la, aza, adu di kpaka Yesu. Fü ewü aza bongo ka-wü, agbala, agü füh gü engä dongi la, ae Yesu, ao fefeh na. Fü ewü ale kaje, angbü enü

agbü Yerüsalema. ³⁶ Fū mere bi wū kpara ayia akoro angbü egbo nga iri Yesu. Fū gara ewü angbü egbala wū bongo ka-wü kötö te kaje, teka fū Yesu angbü enü fefeh na.

³⁷ Te wū Yesu koro tete gbamari ede Yerüsalema, gbü sü te wüh kpo da ebiki tete kpa esa gö, fū mere bi wū kpara ka Yesu, te wüh ngbü enü de ewü ne, aci 'buru, angbü de mere tadu. Fū ewü akpo da emi koko, da eba rere, egbo nga iri Me de mere ri wū kpa tikpi, teka wū mere kpeke ngü ka Yesu, te ewü ngbü wu ne.

³⁸ Fū ewü angbü ebī ci, gü ba, "Gbo nga e ngbü te iri Me!

Me to wazi fū mü, angü ah tima mü fū a me-ye.

Mü de mere miri te ena aküwa a! Gbo nga e ngbü te iri Me agbü kpi!"

³⁹ Te wū gara *Farusi, de esüka mere bi wū kpara la, je ngü la bala, fū ewü amala ngü fū Yesu, gü ba, "Mere kpara deyī, ye mala ngü fū wū kpara ka-ye la, de wüh nga anga." ⁴⁰ Yesu gü ba, "Wüh ena anga teka ne? Ma emala fū yi dene zu ngü, angü Me le me-ye de wüh gbo nga iri ra bala. Te wū kpara la ena ace da egbo nga iri ra la, ngü la ena asiti te Me, fū ah adu ato wazi fū wū da, de wüh gbo nga iri ra tīne me-wü!"

⁴¹ Te wū Yesu nü koro tīne cu gbamari ede Yerüsalema kpala, fū Yesu ayia ae jia ye, aceka kpi, awu Yerüsalema. Fū ah akpo da eku gba de ngura, teka siti ngü te ena amere te-ye te gara kpala ne. ⁴² Fū ah amala ngü, gü ba, "Ööö! De-yi, wū kpara ka Yerüsalema, yi ceka la mere cinga, te ena amaka yi te gara! Te yi ena ale ta ngü ka-ra, te Me tima ra teka aküwa yi ne eyi la, de bane, yi ena aküwa ta fanü. Amba tītīne, yi le nda-yi de, angü ngü la wo te-ye ka-ye awo gbü jia yi. ⁴³ Te di bala, te gara, wū vügü ka-yi ena akoro de wazi, afü kere 'baranga ka-yi gbaa, ani nga yi. ⁴⁴ Wüh ena amörö yi de wū jaji ka-yi, anza 'buru asidi.

Fū ewü amümürü wū mere kambü ka-yi 'buru akötö. Da biringbö, te ewü ena ace ao füh kiri ye, kpo ma! Kükürü de, angü kpara te Me tima teka aküwa yi ne, yi le engu nda-yi de!"

Dene ngü ta te Yesu liki wū kpara di,

etambasü Mere Kambü ka Me Matayo 21:12-13; Marako 11:15-18

⁴⁵ Te wū Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fū engu anü sü 'duwa, arī kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fū engu amaka mere bi wū kpara, te ewü ngbü ecinzi wū e ka-wü kpala. Fū ah ayia akpo 'duwa eliki ewü, ⁴⁶ gü ba, "Me mala teka Kambü ka-ye, gü neh fe? Me gü ba, 'Kambü ka-ni, ah de sü te wū kpara ena angbü egbo nga iri ni gbügbü.'† Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi fū tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wū mürü zi!"

⁴⁷ Fütanga ngü la, fū Yesu akpo angbü erī wū kpara gbü wū sikpi 'buru etambasü Kambü ka Me. Wū angbe cögbörö *kovo de wū *mürü riri ngbü ta egiri kaje teka amörö engu. ⁴⁸ Amba wüh maka kaje te ewü ena azoro engu tete ne nda-wü de, angü cürü ngbü emere ewü, teka ngü ka mere bi wū kpara, te ewü ngbü 'buru eje ngü gömō Yesu de mere tadu te wū ne.

20

Dene ngü te wū angbe cögbörö kpara ka Yisarayele

yi-ta Yesu di Matayo 21:23-27; Marako 11:27-33

¹ Gbü gara sikpi, o Yesu ngbü erī wū kpara de ngari Me etambasü *Mere Kambü ka Me, fū wū mere *kovo ka-ewü, wū *mürü gele, de wū *mürü riri ayia akoro kpakaka na, ² ayi-tata, gü ba, "De-ye deyī, ye ngbü emere wū ngü de bala ne, neh gbü wazi ka da?"

† 19:46 19:46 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 56:7.

Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" ³ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Ni ele kpah ayi-ta wü de ngü biringbö, de wü lügü fü ni. ⁴ Yitangü ka-ni la teka *Yüwane Mürü Babatiza. E-tima engu teka ato babatiza fü wü kpara neh da? Ah de Me de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?"

⁵ Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba. "Ani ena alügü ngü la fefe, agü neh fe? Anga te ani mala, gü ba, 'Me to wazi fü Yüwane me-ye' la, Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, gü ba, 'Te ah bala la, ani le ngü kaka de, neh teka ne?' ⁶ Amba te ani mala, gü ba, 'Yüwane ngbü emere ngü la de tete-ye,' la, ah kpah esiti, angü maguma bi wü kpara ne 'buru ena asiti eküte ani, fü ewü asötö ani, amörö de teme, angü wüh le ngü ka Yüwane fa sü, gü ba, engu de *mürü dofo ka Me."

⁷ Te di bala, fü wü angbe cögbörö kpara la alügü ngü fü Yesu, gü ba, "Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de." ⁸ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Wayi, ah mbi! Te ah bala la, ni ti amala nga kpara te to wazi fü ni ne kpah de."

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpi fütanga rirü

Matayo 21:33-46; Marako 12:1-12

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu akpo da emala ngü fü wü kpara gbü mani, gü ba, "Gara komoko ta ladü te ru mere bi wü rü *vinü ka-ye. Fü ah adu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpi fütanga yi ka-ni la mbi mbi. Fütanga ngü la, fü ah ayia ka-ye, anü kpa gbü gara sü nengete, teka mere bi wü re. ¹⁰ Te kpiri ka makolo ri-rü la koro tete, fü komoko la ayia atima biri gara labi ka-ye, kpaka wü kpara ka tima la, teka aza ri-rü fü ye. Fü wü kpara ka tima la

azoro labi la, ami engu, alügü kpaka mere kpara de kpa ye kükürü. ¹¹ Fü mürü rirü la ayia atima kpah gara labi ka-ye kpaka ewü. Fü ewü azoro kpah engu, ami, asosoko engu, amemere lalara, alügü engu de kpa ye kpah kükürü. ¹² Fü mürü rirü la adu atima kpah eabata labi ka-ye. Nda-ka la, wüh du mere engu kpah bala. Wüh siya ka eküküte, aza engu, asö kpa etanü. Fü labi la akpe adu de kpa ye kpah kükürü. ¹³ Fütanga ngü la, fü mürü rirü la adu afi ngü, gü ba, 'Titine ni ena amere baye? Te ah bala, ni ena atima tine cu ye ni, de te ni le engu fa sü ne. Angü wüh ena akpe cücürü na, fü ewü aje ngü kaka.' Fü ah ayia atima ye ye la kpaka ewü. ¹⁴ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü ekoro, fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, 'Ceka la! Ye mürü rirü la te ekoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fü yi ka-ewü ne angbü te gara fü ani.' ¹⁵ Fü ewü ayia azoro ye mürü rirü la, anü di agbü gü, amiki engu kpö kpö kpö! amörö ka."

Fü Yesu adu ayi-ta wü kpara la, gü ba, "Gbü fingangü ka-yi, mürü rirü la ena amere de wü siti kpara la neh baye? ¹⁶ Ah ena ayia akoro kpaka ewü de mere wazi, amömörö ewü 'buru, adu aza wü gara kpara, ao ewü teka aceka kpi fütanga wü rirü ka-ye la." Te wü angbe cögbörö kpara la je ngü la bala, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü amala ngü, gü ba, "Ngü la ti amere te-ye bala de!"

¹⁷ Fü Yesu afü te-ye, aceka ewü, amala ngü fü ewü, agü ba, "Ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü la, gü neh fe? Ah gü ba, 'Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka gara rü, te ewü le nda-wü de. Fü ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru

* **20:17** 20:17 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22.

eküküte.*¹⁸ Kpara te ena atĩ fũh rü la, ah ena akukuru akukuru, coro coro! Kpah bala, te rü la tĩ fũh kpara la, rü la ena akpa'da engu akpa'da."

¹⁹ Te wü angbe cögbörö wü kpara, wü mürü gele, de wü *mürü riri, je ngü la bala, fũ maguma ewü ayia anzu, angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu mala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Te di bala, wüh le ta de ani zoro Yesu gbü lö-ra la, amba dada ma, teka mere bi wü kpara la, angü wüh le ngü ka Yesu fa sü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü

Matayo 22:15-22; Marako 12:13-17

²⁰ Fütanga ngü la, fũ wü angbe cögbörö wü kpara la akpo angbü afete komö Yesu afete, anga ah ena amala siti ngü ya. Kpah bala, fũ ewü ayia atima wü gara kpara kpaka Yesu gbü mani, teka agiri kaje, afiti Yesu de engu mala siti ngü eküte miri ka wü *Rüma, teka de ani zoro engu tete, anü di engagira miri la. Amba wü kpara la mere mani, fũ te-wü baka züka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu eyi fanü. ²¹ Te di bala, fũ wü mürü mani la akoro amaka Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, "Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fũ ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü wü kpara nda-ye 'buru 'dö de, ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. ²² Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah tĩ atĩ fũ ani ase ngürü ani fũ *Kayisara, miri ka wü Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? Anga ah tĩ de? *Riri ka Müse gü neh fe?"

²³ Amba Yesu, mü wu mani ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fũ mü ayia amala ngü fũ ewü, gü ba, ²⁴ "Wü za la biri jiase sela, wü sere fũ ani." Fũ ewü aza gara jiase biringbö, ato fefe. Fũ ah aceka jiase la, agü ba dene, "Kuru kpara bete iri kpara,

de te wüh ba eküte jiase ne, neh nda da?" Fũ ewü alügü ngü, gü ba, "Ah de nda miri Kayisara." ²⁵ Yesu gü ba, "Ah mbi! Te ah bala la, yi lügü e ka miri fũ miri. Te ah de nda Me la, de yi lügü kpah fũ Me."

²⁶ Dela ngü ta te Yesu mala fũ wü kpara, teka mase ngürü. Angü gara siti ngü gbügbü, te ewü ena azoro engu di, ah nda ma. Fũ komö ewü agu 'buru agu gbü ngü la.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka züzükü gbü kpi

Matayo 22:23-33; Marako 12:18-27

²⁷ Wü gara kpara ta ladü esüka wü di enga *Yisaraye, te wüh ngbü eĩ ewü, gü ba, wü *Saduke. Wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi mere badi. Ah du azükü gbü kpi tine de. Te di bala, fũ wü gara Saduke la ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, teka aza ngü gögömö na. ²⁸ Fũ ewü amala ngü fefe, gü ba, "Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fũ ani gbü *Riri ka Me, gü ba, 'Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de enga ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iri na ena adürü†"

²⁹ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fũ gigena aza würüse, fũ ah akpi ka-ye ace würüse la, o wüh bi ye ake di la de. ³⁰ Fũ e'ba'basu ayia aza wökö gbü nga enga ni ye la. Fũ ah ayia kpah akpi, o wüh bi ye la de. ³¹ Fũ ehabata adu kpah aza. Fũ ah ayia kpah akpi, ace würüse la fi kükürü. Ngü la ngbü mere te-ye bala fũ ewü lorozi 'buru, te ewü ngbü za würüse la. Fũ ewü akpi 'buru ace würüse la bü bala, wüh bi ye tete nda-wü de. ³² Fũ würüse la adu akpi nda-ye tine sidi nga ewü 'buru. ³³ Te di bala, te wü kpara ena azükü azükü

† 20:28 20:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6.

gbü kpi fanü la, wü rüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü wü kpara de lorozi la 'buru, za ta wü rüse la eyi wara wü tete!"

³⁴ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Wü kpara füh kotö sene eza te-wü me-wü. ³⁵ Amba mene wü kpara, te Me le eyi azükü ewü gbü kpi ne, te wüh koro eyi agbü sü ka Me agbü kpi kpala la, wüh za te-wü nda-wü tîne de. ³⁶ Wüh ti akpi tîne kpah de, wüh ena angbü ka-wü tîne baka wü *malayika ka Me. Wüh ena adi tîne wü di Me, angü wüh zükü gbü kpi eyi.

³⁷ Amba, wüh ba teka ngü ka züzükü gbü kpi gbü *Ngari Me, gü neh fe? Gbü ra ta te Me gü tamu ye tete fü *Müse ne,‡ Me gü ba dene, 'De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.' ³⁸ Amba gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi eyi gügü. Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, 'Wüh de wü vüngüte ka-ni?' Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü agbü sü ka Me fi mere badi."

³⁹ Fü wü gara *mürü riri, te wüh ngbü ei ewü *Farusi ne, angbü kpala, eje ngü te Yesu ngbü elügü fü wü Saduke la. Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, "Wayi, mere kpara, ye mala eyi zu ngü!" Angü ngü te Yesu mala la ti kpini de ngü, te wü Farusi la ngbü ele. Amba wü Saduke la le ngü la bala nda-wü de. ⁴⁰ Fütanga ngü la, gara kpara te du le aga yiki ake Yesu nda tîne ma.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka Miri te Me ena atima füh kotö ne

Matayo 21:41-45; Marako 12:35-37

⁴¹ Fütanga ngü la, fü Yesu amala ngü fü wü kpara, gü ba, "Wü *mürü riri mala teka *Kurisito, Miri te Me ena atima füh kotö ne, teka aküwa wü kpara, gü neh fe? Wüh gü ba,

'Kurisito ena adi de kundu ye Mere Miri *Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi.' Ah bala de? Amba Miri la ena adi baka Davidi fanü? ⁴² Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye gbü *Ngari Me, gü ba dene, 'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

"Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene. Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

⁴³ Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!" '§

⁴⁴ Dela ngü ta te Davidi ba teka Miri la, gü ba, engu de Miri ka-ni. Te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi afa."

Dela ngü ta te Yesu mala teka Mere Miri te Me ena atima teka aküwa wü kpara.

Dene ngü ta te Yesu mala teka wü mürü riri

Matayo 23:1-4; Marako 12:38-40

⁴⁵ Fütanga ngü la, o mere bi wü kpara ngbü eje ngü gömö Yesu tete, fü ah afü te-ye amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, ⁴⁶ "Yi ceka te-yi mbi teka ngü ka wü *mürü riri. Yi mere e angbü baka ewü de. Angü wüh le de wü kpara 'buru ngbü ecu ngü ani. Te di bala, fü ewü angbü eto wü ngboro bongo eküte wü, endondoro di esüka wü kpara. Wüh ngbü ele de wü kpara 'buru ngbü egü mandü fü ani baka wü mere kpara. Te wüh koro kpa *esambü ka biti-te la, wüh ele adi engbü füh züka da-ngbü ngbü kpa engagira nü. Gbü wü sü ka karama, wüh ngbü emere kpah bala. Wüh ele ka-wü bü adi engbü gbü wü sü ka wü cögbörö kpara. ⁴⁷ Wüh le de wü kpara 'buru wu ani baka züka wü kpara ka Me. Amba de, wüh ngbü ezi wü e ka wü wü rüse wökö de mani, ece ewü gbü cinga. Wüh ngbü kpah eyi-ta Me teka mere bi lö-ra, teka fü

‡ 20:37 20:37 Me gü tamu ye fü Müse gbü gara rü, te ngbü eci aci baka wa. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 3:6, 15. § 20:43 20:43 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

wü kpara acu ngü ani, adi eceka ani ba kpeke wü kpara. Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te wü mürü riri la te gara, afa sü!”

Dela ngü ta te Yesu mala, teka wü mürü riri la.

21

Dene ngü ka takpa ka würüse wökö

Marako 12:41-44

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu angbü kötö ede kuwu, te wü kpara ngbü eto takpa fü Me gbügbü na. Fü ah angbü eceka kpi, awu wü kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü, te ewü ngbü ekoro egü takpa kawü gbü kuwu la. ² Fü ah adu awu gara würüse wökö biringbö, te di ka-ye mürü cinga. Fü würüse la ayia akoro agü nda-ye enga jiasse kaye ngbee 'basu, baka e te wüh ena ase ambata biringbö di. ³ Te Yesu wu bala, fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ma emala fü yi dene zu ngü. Jiasse te würüse wökö ne to ne, ah reke gbü jia Me, fa nda wü bu ye ne 'buru. ⁴ Angü wü kpara de mere bi wü e esaka wü ne, e te ewü to fü Me, ngüngü gbü jia ewü ma, angü dudu ladü esaka ewü. Amba würüse ne to nda-ye jiasse kaye eyi 'buru. Dudu na esasaka, te engu ena ase mba enga zü-e di, nda tine ma.”

Dela ngü ta te Yesu mala, teka takpa te wüh ngbü eto fü Me.

Dene ngü ta te Yesu mala,

teka ngü te ena amere te-ye te gara

Matayo 24:1-14; Marako 13:1-13

⁵ Fütanga ngü la, fü gara wü *kpara ka Yesu akpo da emala ngü teka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne, gü ba, “Kambü ne su fa sü! Ceka la, wü angbe cögbörö da te ewü fa di, kpah de wü züka e eküküte, te wü miri to ba takpa fü Me.” Te Yesu je ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, ⁶ “Yi ngbü eceka dela bü mere züka Kambü ka Me ne? Te gara, wüh ena amürü

kambü la amürü 'buru kötö. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye sela, ena adi ma.”

⁷ Te wü kpara kaka-na je ngü la bala, fü ewü ayi-tata, gü ba, “Mere kpara, ngü la ena amere te-ye neh elaye? Anga ngü te ena agü tamu ngü la fü ani mbi mbi mbi, gü ba, siti ngü la koro eyi gbamari, ah de ne ngü ne?”

⁸ Fü Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. Angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra. Fü ewü angbü efiti wü kpara, gü ba, ‘Ani de miri te Me tima ani me-ye.’ Wü gara ena amala nda-wü, gü ba, “*Adu sikipi koro ka-ye eyi!’ Amba yi mere e aje ngü ka-ewü la de. ⁹⁻¹¹ Angü mere bi wü lara ngü ladü, te ewü ena amere te-wü feke, o adu sikipi la koro la de. Yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü te ena aceka kpi fütanga yi, gbü wü ngü la 'buru. Wü gü ena amere te-wü gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Nguwa wü kpara ena ayia amere gü esüka wü. Kpah bala, gara miri ena amere gü ake kiri ye. Yikitö ena amere te-ye kpekpeke, gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpiri tala ena ati gbü nzö wü kpara. Gbü wü gara sü, wü siti keke ena amere wü kpara. Wü gara lara ngü ena amemere te-wü kpa tikpi, te ena ato mere cürü fü wü kpara füh kotö ne. Dela 'buru wü ngü te ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sikipi koro la de.

¹² Amba ah le de yi ceka te-yi mbi, angü gara wü siti ngü ladü te ena amere yi feke. Wüh ena akpo da ekpülü yi, teka ngü kara. Wüh ena azoro gara yi, anü di ato fü wü angbe cögbörö wü kpara, de wü miri. Fü ewü aza yi, agü agbü ku. ¹³ Yi mere e akpe cürü de, angü wü ngü la ena adi fü yi ba züka kaje, teka fü yi amala ngü ka-ra fü wü mere kpara la. ¹⁴ Te di bala,

gbü wü ngü la 'buru, fingangü ka-yi mere e asiti, teka ngü de te yi ena amala fü ewü ne, de. ¹⁵ Angü ma ena ato wazi de züka fingangü fü yi me-ra, teka amala mere kpeke ngü fü ewü. Te di bala, wü vügü ka-yi la ti aza ngü gömö yi de.

¹⁶ Yi ceka te-yi 'be, angü wü di enga ni yi, de wü wö yi, de wü ni yi, ena ato yi fü wü vügü cu me-wü. Wü vügü la ena akolo ngü ka-yi, fü ewü amörö wü gara yi teka ngü ka-ra. ¹⁷ Angü wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi akpü, teka ngü ka-ra. ¹⁸⁻¹⁹ Ngü ma, yi rü kpekpeke gbü wü cinga la, angü Me ena aküwa yi agbü sü ka-ye agbü kpî. Biri kpara esüka yi ti adürü de."

Dene ngü te Yesu mala, teka mere cinga,

te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara

Matayo 24:15-19; Marako 13:14-17

²⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Te yi wu mere bi wü marajümüya, te ewü koro te gara, fü kere Yerüsalema gbaa la, yi wu awu, gü ba, sîkpî ka cinga ka Yerüsalema koro eyi. Angü wüh ena amümürü wü kambü, amömörö wü kpara kpah 'buru. ²¹ Te di bala, te mü ngbü engbü agbü Yerüsalema, anga agbü tö ka *Yudaya la, ah le de mü kpe agbü gü kere, te ngü la koro eyi la! Te ngü la maka mü agbü gü, mü mere e akpe adu agbü mere kötî tîne de! ²² Angü sîkpî engu la, ah ena adi de sîkpî, te Me ena ato mere kuru te wü kpara ka Yerüsalema tete, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me.

²³ Ako! Yi ceka la mere cinga, te ena amere wü kpara gbü wü sîkpî engu la! De bala ta ne cinga ne! Cinga la, ena afa sü fü mene wü würüse, te ewü di de bu wü, kpah bete mene ewü, te ewü di de vürü wü jaji esaka wü. Angü maguma Me ena anzu eküte wü kpara gbü Yerüsalema sene

'buru, fü ah ato mere kuru te ewü. ²⁴ Wüh ena adodoro wü gara kpara, amörö de maguruma, azoro wü gara kpara, anü di agbü wü gara ganzi sü nengete, ao ewü labi ka-wü. Wü *ganzi kpara la ena adoto Yerüsalema zu adoto esa lö wü, zalü akoro di gbü sîkpî, te Me ena afe me-ye."

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

Matayo 24:29-31; Marako 13:24-27

²⁵ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te sîkpî ka-ra, te ma ena adu tete, yia ekoro gbamari la, mere bi wü sirimbi ena akpo da emere te-wü. Angü yi ena awu wü sirimbi te ena amere te-wü agbü kpî, wü gara gbü jia fe, wü gara gbü jia ra, wü gara kpah gbü jia wü küfara. Wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru ena alo'böka ka cürü, teka ngü ka mere *yi-ngu, te ena angbü ekada, da eyiki de mere giri ye. ²⁶ Te di bala, wü kpara ena aboto ka cürü, teka ngü te ena amere te-ye, te gara füh kotö ne. Angü wü nga nzö sü 'buru ena asiti, da eyiki te-wü, kpah de wü e agbü kpî mini.

²⁷ Fütanga wü sirimbi la, yi ena adu awu ra, *Ye Kpara ka Kpî, te ma ena adu akoro. Wü kpara 'buru ena aci awu ra kpa gbü kpî, te ma ngbü ekoro de mere wazi baka Mere Miri. Fü ewü aci 'buru acu ngü ra. ²⁸ Te di bala, te yi ena awu wü sirimbi la, te ewü ena akpo da emere te-wü la, yi rü kpekpeke, da eo jia yi teka ra, angü yi ti eyi awu, gü ba, *Küküwa ka-ani koro eyi gbamari.' "

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye

Matayo 24:32-35; Marako 13:28-31

²⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Ngü ka dudu ka-ra ena adi baka ngü ka wü rü. ³⁰ Angü te yi wu wü rü, te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi awu, gü ba, bigü

koro eyi. Ah bala de? ³¹ Kpah bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala nganga na fü yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sïkpï ka dudu ka-ra eyi gbamari.

³² Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³³ Ngü te ma ngbü emala fü yi dene, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpï, fü ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ah ti anza nda de."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih ceka te-nih mbi

³⁴⁻³⁵ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Yi ceka te-yi 'be. Yi mere e ao to yi teka wü ngü ka tadu ka kotö ne, de. Yi mere e ao to yi teka ngü ka fi, anga fingangü teka wü e ka-yi, kpah de. Ah le de yi ngbü nzo, angü sïkpï ka dudu ka-ra, yi ti awu de. Ah ena agüka yi gbü iri-to, baka te nü ngbü eba gbü ku. Angü sïkpï ka dudu ka-ra ena atata wü kpara füh kotö ne kpah 'buru atata bala. ³⁶ Amba nda-yi, yi reke te-yi areke, yi ngbü nzo, da eci sü, kpah da eyi-ta Me gbü wü sïkpï 'buru, teka fü yi amaka wazi, aküwa gbü wü siti ngü la 'buru. Te di bala, sïkpï la ti agüka yi, ato cürü fü yi de. Angü yi ena arü engagira ra, *Ye Kpara ka Kpï, de mere tadu emaguma yi."

Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka wü ngü te ewü ena amere te-wü te gara, kpah teka sïkpï ka dudu ka-ye.

³⁷⁻³⁸ Gbü wü sïkpï 'buru, fü Yesu angbü ta erï wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü wü kpara angbü ekoro kpakaka bü gügü kpurutokokpï, teka adi eje ngari Me gögömö na. Amba ah te ekoro

etamurago la, fü engu angbü enü era ka-ye kpa füh da, de iri ye Olive ne.

22

Dene ngü te Yuda Keriyota to Yesu di fü wü vügü

Matayo 26:1-5, 14-16; Marako 14:1-2, 10-11

¹ Ngü ne mere te-ye ta gbü mere sïkpï ka wü Yisarayeale, te wüh eï, gü ba, *Pasika.* Te sïkpï ka Pasika la koro tete gbamari, ² fü wü angbe cögbörö kpara ka wü *Yisarayeale, wü mürü gele, de wü *mürü riri angbü nda-wü da egiri kaje, te ani ena azoro Yesu tete gbü zi, amörö. Amba dada ma, teka ngü ka mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu fa sü ne, angü wüh ena aci de gü eküte ani.

³ Te di bala, fü *Satana ayia arï emaguma *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne. ⁴ Fü Keriyota ayia anü akoro kpaka wü angbe cögbörö wü kpara la, de wü marajümiya ka-wü, amala ngü fü ewü, gü ba, "Ni ena agiri kaje, te ni ena ato Yesu di fü wü." ⁵ Fü wü kpara la angbü 'buru de mere tadu teka ngü la. Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, "Te ye to Yesu fü ani fanü fanü la, ani ena ato jiasse fü ye." ⁶ Fü ngü la areke te Keriyota. Fü ah akpo da egiri züka kaje, te ni ena ato Yesu di fü ewü gbü zi, gbü lö-ra te mere bi wü kpara ena adi ma.

Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye

Matayo 26:17-29; Marako 14:12-25

⁷ Dene gele ta te wü Yisarayeale ngbü emere teka *Karama ka Pasika. Gbü gina sïkpï ka Pasika la, wü mürü koti 'buru ngbü eza togo kambiliki, enü di kpaka wü mürü gele ka Mere Me, de wüh wa, ato fü Me. Te mürü gele wa eyi la,

* **22:1** 22:1 Gbü Karama ka Pasika la, wüh ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü "Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne."

fü wü mürü köti aza so kambiliki la, anü di, azü de wü kpara agba wü 'buru.†

Te di bala, te sikipi ka Pasika la koro tete, ⁸ fü Yesu amala ngü fü wü Petero ake *Yüwane, gü ba, “Wü nü enü, teka areke zü-e ka Karama ka Pasika fü ani.” ⁹ Fü ewü ayi-ta Yesu, gü ba, “Mere kpara, ye ele de ani nü reke e la neh kaye?” ¹⁰ Fü Yesu alüğü ngü fü ewü, gü ba, “Wü nü kpa gbü Yerüsalema. Wü ena amaka gara komoko kpala, te bi ngu ka-ye gbü sila, ego di kpa eköti. Wü fa nganga na, zalü koro di gbü köti, te engu ena ari de ngu la gbügbü. ¹¹ De wü mala ngü fü mürü köti la, gü ba, ‘Mere kpara gü ba, “Sü te ani ena azü Karama ka Pasika tete, de wü kpara ka-ni ne, ah neh kaye?”’ ¹² Mürü köti la ena agü tamu mere guvu kambü, te di kpa tikpi fuh kiri ye. Wü ena amaka sü te wüh reke eyi 'buru nzo, teka karama ka-ani la. Te di bala, wü reke zü-e fü ani kpala.”

¹³ Fü wü Petero ayia anü agbü Yerüsalema, amaka wü ngü la kpah 'buru baka te Yesu mala fü ewü la. Fü ewü areke Karama ka Pasika la fü wü gbü kambü engu la. ¹⁴ Etamurago la, te wüh reke wü e la 'buru nza tete, fü wü Yesu ayia akoro angbü kötö, akpo da ezü karama la de wü kpara ka-ye nzükpa de fuh ye 'basu ne.

¹⁵ Te wüh ngbü ezü e la tete, fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Ma le ngü ne cu fa sü, de nih zü Pasika ne de nih ma tundu bane feke, o ra zü cinga la de. ¹⁶ Angü ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, ma ti adu azü karama de bane ne tine de, zalü akoro di gbü sikipi te Me ena ao ra Mere Miri tete, fü wü kpara adu awu si-ngü teka karama ne mbi mbi mbi.”

¹⁷ Fü Yesu ayia aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye, agbo nga iri Me

tekaka, adu amala fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Yi za e la eza, yi gafa esüka yi 'buru. ¹⁸ Angü ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, akpo enatikine, ma ti anzö ngu vinü tine kpo de, zalü akoro di gbü sikipi, te Me ena ao ra Mere Miri tete na.”

¹⁹ Fü engu ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka, adu akukuru, agafa fü ewü, gü ba dene, “Dene küte ra, te ma to fü kpi tungü yi. Yi ngbü da emere ngü la fi bala sidi nga ra, teka adi efi nga ra tete.”

²⁰ Fütanga zü-e la, fü engu ayia aza ndü'ba de ngu vinü gbü ye, ato fü ewü kpah bala, gü ba, “Dene ngüte ra. Yi nzö enzö, ba e te yi ngbü enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke zengba yi de wü Me.”

²¹ Fü engu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Kpara te ena ato ra fü wü vüğü ne, ah ladü esüka nih sene. ²² De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena amaka cinga, fü ra akpi, baka ngü te Me le me-ye. Amba mere cinga ena adi fü mene kpara, te ena ato ra fü wü vüğü la!” ²³ Fü wü *kpara ka Yesu akpo da eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, “Mene kpara esüka ani, te ena amere ngü de bala, ah ena adi de neh da?”

Dene yiki te wü kpara ka Yesu ngbü ega esüka wü

²⁴ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu akpo de mere yiki esüka wü, gü ba, “Kpara esüka ani te ena angbü ba mere kpara fü wü bu ye, fütanga Yesu, neh da?” ²⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi, yi wu eyi, gü ba, wü miri fuh kotö ne ngbü engbü gbü nzö wü kpara de mere wazi. Kpah bala, wü miri la ngbü egbo nga wü, gü ba, ani de züka kpara. ²⁶ Nda-yi, yi le amere kpah bala? Ah bala de! Te mü le angbü ba mere kpara gbü jia Me la, ah le de mü fü te-mü baka

† 22:7 22:7 Wüh ngbü ezü so kambiliki la de ambata de kö gbü ye ma. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

jaji, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ²⁷ Kpara te di memere fü kiri ye neh da? Kpara te ngbü nda-ye kötö ezü e, anga ah ena adi de mene kpara te reke e la fefe. Amba ndara, ma koro füh kotö ne baka mere kpara de. Ma koro teka ale ta-ngü te wü kpara. Ah le de yi mere kphah bala!

²⁸ Nih ngbü eyi de nih ma sene teka bi re. Wü re-ngü de te ngbü emere ra ne, yi wu kphah eyi 'buru, yi ce ra nda-yi de. ²⁹ Tekä ngü la, baka te Wüba Me o ra ba Mere Miri, kphah bala, ma ena ato wazi fü yi me-ra, teka fü yi angbü wü miri tete. ³⁰ Gbü sikipi te ma ena adu akoro angbü Miri tete gbü nzö wü kpara, nih ena angbü de nih ma tundu, da ezü e de mere tadu. Kphah bala, yi ena angbü füh wü kpökpö baka wü miri ede ra, da ekolo ngü ka wü kpara füh kotö ne, de nguwa wü di enga *Yisarayele 'buru."

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

Matayo 26:31-35; Marako 14:27-

31

³¹ Fütanga ngü la, fü Miri Yesu amala ngü fü Simüna Petero, gü ba, "Simüna, Simüna, mü je la ngü ne! *Satana yi-ta Me eyi teka yi, de ni re maguma yi, baka kpara te efeke jia ndo ka-ye. ³² Amba ma yi-ta Me kphah eyi teka ngü ka-mü, teka de mü ce ngü ka-ra de. Te di bala, te mü ena adu alügü maguma mü kpaka ra la, de mü to wazi fü wü di enga ni mü." ³³ Petero gü ba, "Mere kpara, ngü ma, te wüh zoro mü, gü gbü ku la, ma ti ace mü de. Anga te ah di bü de kpi la, nih ena akpi ake nih ma." ³⁴ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, "Petero enga wüna, ngü te ma emala fü mü dene, ah de zu ngü. Enatikine, gbü biti ne, o moko-ngü mi koko la de, mü ena acere nga mü du bata gberel! gü ba, 'Ni wu ra de.' "

³⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye la

'buru, gü ba, "Angü ta te ma tima yi amala ngari Me fü wü kpara ne, yi nü ta de kpa yi kükürü, yi za e esaka yi 'buru de. Te di bala, gbü wü sikipi la, yi maka ta wü e de?" Fü ewü alügü ngü, gü ba, "A'a, kpara maka ta wü e eyi fa sü." ³⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Amba enatikine ngü la fü te-ye eyi. Te wü e ka-mü ladü, de mü zoro gö! esaka mü. Te mere maguruma ka-mü ma, ah le fü mü aza bongo ka-mü, acinzi asidi. Fü mü aza jiase engu la, ase maguruma di. ³⁷ Kükürü de, angü ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, gü ba, ngü ta te wü *mürü dofo ba teka ngü ka-ra gbü *Ngari Me ne, ena amere te-ye enatikine! Baka ngü ta te wüh ba, gü ba, 'Wüh ena akolo ngü ka züka kpara ka-ni, Me, dunda de wü siti kpara.' " ³⁸ Te wü kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Wayi, mere kpara, wü maguruma ladü esaka ani sene ngbee 'basu dene." Wüh mala bala, angü wüh je si-ngü gbü mani te Yesu mala la nda-wü de. Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, "Ah ti eyi! Ngü la rü bala!"

Dene gba te Yesu ku fü Me

Matayo 26:36-46; Marako 14:32-

42

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü kpa füh da, de iri ye Olive, kphah baka e te engu ngbü emere gbü wü sikipi 'buru. ⁴⁰ Te wüh nü koro kpa füh da la, fü Yesu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi ku gba fü Me, de ah to wazi fü yi, angü *Satana ena afiti yi."

⁴¹ Fü engu aka te-ye mba canza edere sü kpikpi ye. Fü ah abu nzökuta ye kötö, akpo da eku gba fü Me, gü ba, ⁴² "Wüba, sikipi ka-ra koro eyi dene! Te ah gbü jia mü mbi la, de mü za cinga la eküte ra asidi. Amba ngü la, ma ce o eyi esaka mü, ah le fü mü amere ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e te ma le me-ra ne de."

‡ 22:37 22:37 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:12.

⁴³ Fū gara *malayika ka Me ayia agbü kpī, akoro ato wazi fefe na. ⁴⁴ Fū cinga azoro maguma Yesu tīne cu afa sū. Fū engu adu angbü eku gba fū Me kpekpeke. Fū wütüsü angbü ego eküküte, triii! baka ngüte la.

⁴⁵ Te engu ku gba fū Me nza tete, fū ah ayia tikpi, adu kpaka wü kpara ka-ye. Fū ah amaka ewü 'buru te ewü ngbü era ara, angü wazi ewü nza eyi ka cinga. ⁴⁶ Fū ah amala ngü fū ewü, gü ba, "Apa! Yi ngbü neh era ara? Yi le aku gba fū Me nda-yi de? Yi yia eyia tikpi, de yi ku gba fū Me, angü Satana ena afiti yi fiti."

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete
Matayo 26:47-56; Marako 14:43-50; Yüwane 18:3-12

⁴⁷ Baka te Yesu ngbü la bü emala ngü la fū wü kpara ka-ye, fū *Yuda Keriyota, te di ta esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro de mere bi wü kpara gbü nga ye. Fū Keriyota akoro kpaka Yesu, agü mandī fefe, afaka engu. ⁴⁸ Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, "Apa, Keriyota! Mü mere dela züka ngü? Mü ngbü egü mandī fere, da efaka ra afaka de bala ne, bü teka agü tamu ra fū wü vügü?"

⁴⁹ Te wü kpara ka Yesu ne wu ngü la bala, fū ewü afi nga ngü ta te Yesu mala fū wü ne. Fū ewü ayitata, gü ba, "Mere kpara, ah tī fū ani agü gü kpaka ewü, de maguruma de esaka ani ne, de?" ⁵⁰ Fū gara süka ewü aza maguruma ka-ye, atī te gara mürü tima ka mere kpara füh kpökpö ade gügüje na ka kokpa, akolo gbö! ⁵¹ Fū Yesu amala ngü fū ewü, gü ba, "Yi ce ngü la ace!" Fū engu aza güje komoko la, alügü da ye.

⁵² Fū Yesu arü amala ngü fū wü mere *kovo, te ewü koro azoro engu ne, gü ba, "Ah mere neh baye, te yi ngbü ekoro de wü maguruma, de wü ngbondo esaka yi de bala? Ma de siti kpara? ⁵³ Ma ngbü engbü de wü yi, da erī wü kpara etambasü

*Mere Kambü ka Me, gbü wü sīkpī 'buru ne, yi wu ngü la de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? Ah mbi! Ngü ma! Titīne, ah de lö-ra ka-yi, wü kpara ka *Satana."

⁵⁴ Fū ewü azoro Yesu, anü di agba mere kpara füh kpökpö ka wü mürü gele. Petero, fū mü angbü efa nga ewü mba kpa sidi, gbü zi.

Dela ngü ta te wüh zoro Yesu tete na.

Dene ngü te Petero cere nga ye di
Matayo 26:57-58, 69-75; Marako 14:53-54, 66-72; Yüwane 18:12-18, 25-27

⁵⁵ Te wüh koro de Yesu agba mere kpara füh kpökpö tete, fū wü marajümiya adeke wa fū wü etambasü, angbü tete na ka zü. Petero, fū mü anü akoro gbü zi, angbü eya te-mü te wa esüka ewü sela.

⁵⁶ Gara würüse ta ladü kpala, te di de kpara ka tima ka mere kpara la. Fū würüse la awu Petero, te ngbü eya te-ye te wa sela. Fū ah angbü eceka engu kpekpeke, adu amala ngü, gü ba, "Komoko la ngbü ta kpah endoro de wü Yesu tundu."

⁵⁷ Te Petero je ngü la bala, fū cürü arī tete. Fū ah acere nga ye gbere, gü ba, "De-ye deyī, ni wu komoko la nda-ni de."

⁵⁸ Fütanga ngü la mba cükü'daye, fū gara kpara ayia awu Petero, adu kpah amala ngü fefe, gü ba, "De-ye deyī, ye de *kpara ka Yesu de?" Petero gü ba, "A'a, ni de kpara kaka nda-ni de."

⁵⁹ Fütanga lö-ra biringbö, fū gara kpara adu kpah a'dü ngü la, da emala nda-ye cu de wazi, gü ba, "Fanü fanü, komoko la ngbü ta engbü de wü Yesu, angü ah kpah de kpara ka *Galilaya." ⁶⁰ Petero, fū mü alügü ngü fefe, gü ba, "Ata! Ngü ka-mü de te mü ngbü emala la, ma wu nda-ra de." Petero bü te emala ngü la bala, 'duwa fū moko-ngü ayia amī koko. ⁶¹ Fū Miri Yesu afü gbüra ye mbiimbi, aceka Petero. Fū jia ewü amaka te-ye. 'Duwa, fū Petero adu afi nga ngü, de te Yesu mala fū

ye, gü ba, “Gbü biti ne, o moko-ngü mĩ koko la de, ni ena acere nga ni du bata ne.” ⁶² Fü ngü la ato mere cinga fü Petero afa sü. Fü ah ayia 'duwa, akoro ka-ye kpa etanü, akpo da eku gba de mere ngura 'duwa bahene-ene-la.

Dene ngü ka Yesu engagira

angbe cögbörö wü kovo ka wü Yisaraye

Matayo 26:59-68; Marako 14:55-65

⁶³ Fütanga ngü la, fü wü marajümüy ta te ewü zoro Yesu ne, akpo da efala engu, kpah da emiki engu. ⁶⁴ Fü ewü ai jija, ani de bongo, adu abe gbügbüra. Fü ewü ayi-tata, gü ba, “Te ye de *mürü dofo ka Me la, de ye mere ngü ka talara. Ye gü la iri kpara, de te mĩ ye ne.” ⁶⁵ Fü ewü angbü efala engu, da emü, kpah da emala bi wü gara siti ngü fefe.

⁶⁶ Te kpĩ seke tete, fü wü angbe cögbörö wü *kovo ka wü Yisaraye ayia abiti te-wü 'buru, wü *mürü gele de wü *mürü riri. Fü ewü aza Yesu, akoro di engagira ewü. ⁶⁷ Fü ewü ayi-tata, gü ba, “Mü mala la ngü ne fü a mbi mbi. Mü ngbü de *Kurisito, te Me tima füh kotö ne, teka aküwa a fanü?” Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Te ma ena amala ngü la fü yi mbölö bala la, yi ti ale ngü ka-ra kpah de. ⁶⁸ Kpah bala, te ma ena ayi-ta yi de gara ngü la, yi ti alügü ngü la fere kpah de. ⁶⁹ Amba sidi nga ngü ne, de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri. Ngü la ti ayiri de.”

⁷⁰ Te wü mere kpara la je ngü la bala, fü ewü aci 'buru ayi-tata, gü ba, “Amba mü neh de Ye Me?” Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ah ngbü bala.” ⁷¹ Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Wayi, nih je ngü la tine eyi cu gögömö na. Nih ngbü tine egiri kpara, te ena amala nga siti ngü ka komoko ne, neh teka ne? Ah mala ngü ka-ye eyi cu me-ye de komö ye dela.”

Dela ta ngü te Yesu lügü engagira angbe cögbörö wü kpara ka wü Yisaraye. Fü wü mere kpara la aci 'buru, aza Yesu anü di engagira Miri *Pilatü.

23

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pilatü

Matayo 27:1-2, 11-26; Marako 15:1-15; Yüwane 18:28-19:16

¹ Fü wü angbe cögbörö wü *kovo ka wü *Yisaraye akoro de Yesu engagira Miri *Pilatü, ta te mere miri ka wü *Rüma o engu gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. ² Fü ewü akpo da emala mere bi wü ngü de wu eküte Yesu, gü ba, “Komoko la ngbü esiti nzö wü kpara, gü ba, wüh mere e ase ngürü wü fü wü miri ka wü Rüma de. Ah ngbü kpah egbo nga ye, gü ba, ni de miri me-ni.”

³ Te Miri Pilatü je ngü la bala, fü ah ayi-ta Yesu, gü ba, “Ye ngbü de miri ka wü Yisaraye fanü?” Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ah ngbü bala.”

⁴ Fü Miri Pilatü afü te-ye amala ngü fü wü kovo la, gü ba, “Ma maka siti ngü ka komoko ne ndara de. Ma le eyi ace kpa tete.”

⁵ Te wü kovo la je ngü la bala, fü ewü amala ngü kpekpeke de mere ri wü, gü ba, “A'a! Ah ngbü esiti nzö wü kpara gbü tö ka-ani sene 'buru! Ah kpo de ngü ka-ye la agbü *Galilaya. Titine ah koro de ngü la kpah eyi cu sene.”

⁶ Te Pilatü je iri Galilaya, fü ah ayi-ta ewü, gü ba, “Komoko la de kpara ka Galilaya?” ⁷ Angü gbü wü sikpi engu la, Miri Anitipa *Erode, te di miri gbü nga nzö sü ka Galilaya ne, koro ta gbü Yerüsalema sela, teka *Karama ka Pasika. Te di bala, te Pilatü je, gü ba, Yesu de kpara ka Galilaya ne, fü ah ayia atima Yesu kpaka Miri Anitipa Erode.

⁸ Te Miri Anitipa Erode wu Yesu, fü engu angbü de mere tadu, angü ah ngbü ta bü eje nga Yesu aje. Ah le ta de ni wu Yesu, teka kpeke

wü lara ngü, de te Yesu ngbü emere ne, cu de jia ni. ⁹ Te di bala, fü Miri Anitipa Erode akpo da eyi-ta Yesu de bi wü yitangü, amba Yesu lügü ngü fefe na nda de. ¹⁰ Wü mere kovo ka wü Yisarayeles ngbü ta kpah kpala, fü ewü angbü emala bi wü ngü eküte Yesu kpekpeke efa sü. Yesu le ngü kpah de. ¹¹ Teka ngü la, fü wü miri, de wü marajümiya ka-ye, akpo da efala Yesu. Fü ewü aza züka bongo baka nda wü miri la, ato eküküte, angbü emü engu di. Fü Miri Anitipa Erode adu alügü engu kpaka Pilatü.

¹² Gbü sikipi la, fü wü Pilatü ake Miri Anitipa Erode adu ale te-wü, angbü gbü züka awuba. Angü ta te enga gina, wüh le te-wü de.

¹³ Te wüh du koro de Yesu engagira Pilatü, fü Pilatü abiti wü mere kpapa ka mürü gele, de wü gara mere kpapa ka wü Yisarayeles 'buru, kpah de mere bi wü gara kükürü kpapa. ¹⁴⁻¹⁵ Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Komoko ne, yi koro ta de engu engagira ra sene, gü ba, 'Ah ngbü esiti fingangü ka wü kpapa.' Yi ceka la, Miri Anitipa Erode du lügü engu kpah eyi dene. Angü ah giri siti ngü kaka, te wüh ena amörö engu tete ne, kpah ma. Ma ngbü giri siti ngü kaka kpah bü engagira yi sene ma, ma maka siti ngü kaka 'buru 'dö de. Gbü jia a, komoko ne mere siti ngü, te wüh ena amörö engu tekaka ne, nda de. ¹⁶ Te ah bala, ma ena asüma engu bü de juru, teka fü ra adu ace engu, ago ka-ye."

¹⁷ Angü, te enga wü re 'buru, gbü wü sikipi ka *Karama ka Pasika, Miri Pilatü ngbü ece kpa te gara kpapa ka ku biringbö ace. Teka ngü la, fü Pilatü amala fü ewü, gü ba, "Ni ena ace kpa te Yesu."

¹⁸ Te wü kpapa la je ngü la bala, fü ewü ayia aci 'buru, da emala ngü de mere ri ewü, gü ba, "Wüh mörö komoko la amörö! Ye mere

e ace kpa tete de! Ye ce kpa te Baraba!" ¹⁹ Baraba ta de kpapa te wüh zoro, gü gbü ku, teka te wüh maka engu, da emere gü gbü mere köti ka Yerüsalema, da emömörö wü kpapa teka tö ka-wü.*

²⁰ Fü Pilatü adu kpah amala ngü fü wü kpapa la, angü ah le ta ace kpa te Yesu. ²¹ Amba mere bi wü kpapa la le ngü la nda-wü de. Fü ewü angbü eba rere kpa tikpi, gü ba, "Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu füh *rü gbegete!"

²² Ebabata yitangü ka Pilatü gü ba, "Ni ena amörö engu neh teka ne? Ah mere ne siti ngü ne? Ni maka siti ngü kaka, te ti fü ewü amörö engu tete ne, nda-ni de. Te ah bala, ni ena asüma engu bü de juru kükürü, fü ni ace kpa tete." ²³ Fü Pilatü ambü te-ye de ngü la ma. Amba wü kpapa la ka-wü fi bü emala ngü, da eba rere, gü ba, "Wüh mörö engu amörö!" Fü rere ka-ewü aza sü 'buru, angbü engo tine wooo! bala. ²⁴ Fü Pilatü adu akolo ngü ka Yesu, ba e te ewü le, angü ah kpe cürü ewü. ²⁵ Fü Pilatü ayia ace kpa te Baraba, ta te mörö kpapa ne, ba ngü te ewü le. Amba fü ah aza Yesu, ato esaka ewü, de wüh mere ngü de engu tine, baka te ewü ngbü ele.

Dene ngü ka Yesu te wüh bere füh rü gbegete

Matayo 27:32-44; Marako 15:21-32; Yüwane 19:17-24

²⁶ Fü wü marajümiya aza Yesu, anü di, teka amörö. Te wüh ngbü enü tete, fü ewü amaka gara komoko, de iri ye Simüna, kpapa ka Kurene, te ngbü enü ka-ye agbü Yerüsalema. Fü wü marajümiya azoro engu, ato esa *rü gbegete ka Yesu ne, de ah bi, angü Yesu ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la.

²⁷ Fü mere bi wü kpapa angbü efa nga wü Yesu, de wü gara wü wü rüse, te ewü ngbü eku yiyi de gba, teka ngü ka Yesu. ²⁸ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah afü te-ye,

* **23:19** 23:19 Baraba ta de vügü ka miri ka wü Rüma.

amala ngü fü wü würüse la, gü ba, “De-yi, wü würüse ka Yerüsalema, yi ku gba teka ra de! Ah le de yi ku gba teka ngü ka-yi, de wü di engu yi. ²⁹ Angü te gara, mere siti cinga ena amere yi, wü kpara ka Yerüsalema. Gbü wü sikipi la, te cinga la kpo eyi da emere te-ye, yi ena amala, gü ba, ‘Züka ngü ka-ye fü wü würüse wündü, angü wüh bi ye nda-wü de.’ ³⁰ Gbü wü sikipi engu la, wü kpara ena angbü emala ngü tine bü faaa, gü ba, ‘Ah le de wü da mürü, ti füh ani, anza ngü ka-ani, angü wü vügü ena amaka ani!’ ³¹ Angü te wüh to cinga te ra bü kükürü bala, te ma mere siti ngü 'buru 'buru de ne, wüh ena adu ato cinga te yi, de te yi ngbü emere siti ngü ne, tine baye?”

³² Gara wü siti kpara ta ladü 'basu, te wüh za ewü kpah, koro di, teka amörö de wü Yesu.

³³ Fü ewü anü akoro gbü sü de iri ye Gologota. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, “Sü ka Biki-nzö,” angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete. Fü wü marajümiya aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, agbere füh rü gbegete, abere engu gö gö gö! adu ae engu de rü gbegete la tikpi. Fü ewü aza wü siti kpara de 'basu la, abere kpah bala füh nda-wü rü gbegete, ao ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü.

³⁴ Baka te wüh e Yesu tikpi, fü ah ayia aku gba fü Me, gü ba, “Wüba, mü boro *siti ngü ka wü kpara ne, angü ngü de te ewü ngbü emere ne, wüh wu nda-wü de.”

Fü wü marajümiya aza wü bongo ka Yesu, akpo da esö gümare, teka wü bongo kaka la.

³⁵ Fü mere bi wü kpara angbü eceka ngü la. Fü angbe cögbörö wü *kovo angbü efala Yesu, gü ba, “Komoko la ngbü ta eküwa wü gara kpara. Ah mere neh baye, te engu ti aküwa te-ye de? Te engu zu de *Kurisito te Me tima me-ye, teka aküwa ani la, ah le de engu küwa te-ye!”

³⁶ Fü wü marajümiya angbü efala engu kpah bala. Fü ewü aza fi, ato fefe na, ³⁷ da emala ngü, gü ba, “De-ye deyü, te ye de miri ka wü *Yisaraye la, de ye küwa te-ye eküwa.”

³⁸ Fü ewü aba ngü, abere, ao eküte rü gbegete kaka la to tikpi, gü ba, “Dene Mere Miri ka wü Yisaraye.”

³⁹ Fü gara siti kpara, te wüh bere engu füh rü gbegete ede nda Yesu, to gbü kamisü ne, akpo kpah efala Yesu, gü ba, “Ah mere neh baye, te ye küwa te ye de ne? Te ye di de Mere Miri, te Me tima füh kotö ne fanü la, ye küwa te-ye ke! Teku fü ye adu kpah aküwa ani!” ⁴⁰⁻⁴¹ Te kiri ye la je ngü la bala, fü ah adu azinga tete, gü ba, “De-ye deyü, ye kpe Me de? Angü ani ena akpi enatikine, kpah baka komoko la, de? Nda-ani, wüh to kuru ne te ani mbi, angü ani ngbü ta emere wü siti ngü fanü. Amba komoko ne, te mere siti ngü 'buru de ne, ye ngbü emü engu neh baye?” ⁴² Fü ah adu amala ngü fü Yesu, gü ba, “Yesu deyü, gbü sikipi te Me ena ao ye tete, Mere Miri gbü nzö wü kpara la, de ye fi nga ni kpah mini.” ⁴³ Fü Yesu alügü ngü fefe, gü ba, “Ma emala fü mü dene zu ngü. Enatikine, nih ena angbü ake nih ma agbü sü ka Me agbü kpi.”

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Marako 15:33-41; Yüwane 19:28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Fütanga ngü la, ah te enü akoro etü ra, fü sü ayia ati 'duwa mbirri baka biti la. Fü e la ayiri bala, zalü akoro gbü lö-ra bata ka tamurago. Fü mere bongo te wüh o emöngiti ka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema, baka ngisi ne, ayia asörö tü-ye de tete-ye 'duwa mbaaa, kü kpa tikpi ngbüüü kötö!

⁴⁶ Fü Yesu ayia amala ngü de mere ri ye kpa tikpi, gü ba, “Wüba, ma ce maguma ra eyi esaka mü.” Te engu mala ngü la bala, fü ah ayia ace maguma ye, akpi.

⁴⁷ Te mere kpara ka wü marajümiya la wu ngü, de te mere te-ye de bala

ne, fü engu agbo nga Me, gü ba, “Fanü fanü, komoko la ka-ye de züka kpara gbü jia Me!”⁴⁸ Mere bi wü kpara, ta te ewü ngbü eceka ngü la, te ewü wu wü ngü de te mere te-ye de bala ne, fü ewü ayia angbü edu agba wü de mere cinga, da eku gba teka ngü la.

⁴⁹ Wü kpara 'buru ta te ewü ngbü engbü de wü Yesu, kpah de wü wü rüse, ta te ewü yia koro de wü Yesu kü agbü *Galilaya ne, wüh ngbü nda-wü mba canza edere sü, da eceka kpí. Fú ewü awu wü ngü la 'buru cu de jia wü.

Dela ngü ka kpi ka Yesu.

Dene ngü teka kö Yesu

Matayo 27:57-61; Marako 15:42-47; Yüwane 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Gara komoko ta ladü de ñri ye *Yüsefa. Engu de kpara ka Arimatayo.† Ah ta de züka kpara, te ngbü eo jia ye teka Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara ne. Engu ta de gara mere kpara esüka wü *kovo ka wü Yisaraye. Amba ngü ta te wü bu ye na ngbü emere, da egiri kaje teka amöro Yesu ne, ah le nda de.

⁵²⁻⁵⁴ Ngü la ngbü ta emere te-ye gbü sikipi ka 'buruve, angü ah de sikipi, te wüh ngbü ereke te-wü teka *sikipi ka Me ka wü Yisaraye.‡ Te di bala, eta-murago la, Yüsefa, fü mü ayia ai maguma mü, anü kpaka Miri *Pilatü. Fú ah ayi-tata, da enda'ba te-ye, gü ba, “Mere kpara, te ye le la, de ye to kö Yesu fü ni, de ni ti.” Fú Miri Pilatü ayia ale ngü la fefe. Fú Yüsefa ayia aza kö Yesu, adu di, aza züka bu bongo, agaga kö Yesu di. Fú ah aza kö Yesu, anü di, ati gbü to mbükü, de te wüh jü gbü da, angü gele ka wü *Yisaraye ta bala. Fú ah awara mere siti ngbü rükü da, ao emö mbükü la, ani di.

⁵⁵ Fú wü wü rüse, ta te ewü koro de wü Yesu agbü *Galilaya ne, afa nga Yüsefa, anü awu mbükü te wüh

ti kö Yesu gbügbü na la, ao te nga jia wü. ⁵⁶ Fú wü wü rüse la adu agba wü, areke *züka se-mü, teka de ani du ta di, amoko eküte kö Yesu.

Gbü sikipi ka ma'diya, wü wü rüse la ngbü ka-wü kpa eköti, da efe te-wü, kpah baka te riri ka gele ka wü Yisaraye mala, angü ah de *sikipi ka Me ka-ewü.

24

*Dene ngü ka Yesu te zükü gbü kpi
Matayo 28:1-8; Marako 16:1-8;
Yüwane 20:1-10*

¹ Gbü sikipi ka biri ka wü *Yisaraye, te di de *sikipi ka Me ka-nih, fü wü wü rüse la ayia bü gügü kpurutokokpi, aza *züka se-mü, de ta te ewü reke la, anü di kpa füh mbükü. Wü wü rüse la, ah de wü *Mariya Egba-Magadala, Yüwana, bete *Mariya ni ye Yakobo, kpah de wü gara wü bu wü. ² Wüh te eko kpa la de, gbo! te mö mbükü te di mböombö kükürü! Angü mere ngbü rükü da, ta te wüh ni mö mbükü la di ne, wüh nzi, o eyi edere sü. ³ Fú ewü anü ari gbü gö da kpala, nzaawö! E nda ma! Wüh maka kö Miri Yesu nda-wü de. ⁴ Fú wü wü rüse la angbü de mere fingangü, angü wüh wu ngü, de te ewü ena amere ne, tine de. Te wüh ngbü la bü efi ngü la bala, fü ewü aceka kpí bane, gbangbara! te wü komoko 'basu, te bongo ka-ewü ngbü eci aci gbele gbele bane. ⁵ Fú mere siti cürü ari te wü wü rüse la. Fú ewü agü nzö wü 'buru kötö, agu angbü rifa. Te wü komoko la wu bala, fü ewü ayi-ta ewü, gü ba, “Kpara te di eyi ezükü ne, yi du ngbü egiri engu esüka wü kövö, neh teka ne? ⁶ Engu sene nda ma. Ah zükü ka-ye gbü kpi eyi, ba e ta te engu mala fü yi agbü *Galilaya, ⁷ gü ba, ‘Wüh ena ato ni, *Ye Kpara ka Kpi, fü wü siti kpara, teka fü ewü abere ni te *rü gbegete. Amba gbü

† 23:50-51 23:50-51 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete. ‡ 23:52-54 23:52-54 Sikipi ka Me ka wü Yisaraye la, ah ka-ye gbü sikipi ka ma'diya.

*ebabata sikipi, ni ena adu azüku gbü kpi la.' "

⁸ Fü wü würise la adu afi nga ngü ka Yesu la. ⁹⁻¹⁰ Fü ewü ayia kpa fuh mbükü la, adu kpaka du wü *mürü tima ka Yesu, nzükpa de fuh ye biri ne, amala nga wü ngü la 'buru fü ewü, kpah de wü gara wü kpara kaka 'buru.* ¹¹ Amba wü *kpara ka Yesu la le ngü la nda-wü de. Angü wüh fi, gü ba, ngü de te wü würise la mala fü ani ne, ah ka-ye de töndö ngü kükürü.

¹² Amba Petero, fü mü ayia ndamü de mere woro, akpe anü akoro kpa fuh mbükü la. Te engu koro kpala, fü ah abiki, aceka kpi gbü mbükü. Fü ah awu bü züka bongo, ta te wüh gaga kö Yesu di ne, e gbügbü nda tîne ma. Fü engu ayia alügü te-ye, adu de mere fingangü emaguma ye.

Dene ngü te mere te-ye te kaje ka Emawu

Marako 16:12-13

¹³ Etamurago, gbü sikipi engu la, fü wü gara *kpara ka Yesu 'basu ayia agbü Yerüsalema, edu agba wü agbü Emawu.† ¹⁴ Te wü kpara la ngbü enü tete te kaje, fü ewü angbü emala nga wü ngü ka kpi ka Yesu, de te mere te-ye agbü Yerüsalema ne, esüka wü. ¹⁵ Baka te ewü ngbü emala ngü la bala esüka wü, enü di, Yesu, fü mü ayia anü akoro gbmari ekürüfe ewü, akpo da enü de ewü tundu. ¹⁶ Wüh ceka engu bü eyi ne, amba wüh wu, gü ba, kpara la, ah de Yesu ne, nda-wü de.

¹⁷ Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Wü ngbü emala nda-wü, da enü di te kaje ne, ne ngü ne?" Te wüh je ngü la bala, fü ewü ace te-wü, arü de mere cinga emaguma wü. ¹⁸ Fü gara, de iri ye Kiliyopa ne, ayia amala ngü fefe, gü ba, "Apa! Ngü de te mere te-ye agbü Yerüsalema gbü wü sikipi ne, ye wu nda-ye de?"

¹⁹ Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, "Ah de ne ngü ne?" Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Ani ngbü emala ngü ka Yesu.‡ Angü engu ta de *mürü dofo, te Me to mere wazi fefe, fü ah ngbü emere wü kpeke ngü, kpah da eri wü kpara de ngari Me. Ngü kaka reke ta gbü jia Me fa sü, kpah de wü kpara 'buru. ²⁰⁻²¹ Ani ngbü ta eo jia ani tete, angü ani ngbü ta efi, gü ba, engu ena adi de Miri, te Me tima teka aküwa ani, wü *Yisaraye. Amba ekere-sikine wü cögbörö *kovo, de wü mere *mürü gele ka-ani zoro engu, to fü wü *Rüma de wü mörö engu. Fü ewü ayia abere engu te *rü gbegete. ²²⁻²³ Gügü kpurutokokpi ne, wü gara wü würise esüka ani nü tîne kpa fuh mbümbükü. Amba te ewü koro kpala, wüh maka kökö nda-wü de. Fü ewü akpe adu amala nga ngü la fü ani, gü ba, 'Wü *malayika ka Me sere te-wü fü ani, fü ewü amala ngü fü ani, gü ba, Yesu zükü ka-ye gbü kpi eyi.' Fü ngü la agürü maguma ani afa sü. ²⁴ Kpah bala, fü wü gara kpara esüka ani, ayia anü tîne kpah kpa fuh mbükü kpala. Fü ewü amaka wü ngü la kpah 'buru, baka te wü würise la mala, wüh maka kö Yesu de. Kpah bala, wüh maka cu Yesu engu nda-wü kpah de."

²⁵ Fü Yesu, te ewü ngbü enü de ewü ne, adu amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi de töndö kpara! Ngü ta te wü mürü dofo ba, gbü *Ngari Me ne, yi je de? ²⁶ Wüh ba ta gbü Ngari Me teka Miri te Me ena atima la, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Ah ena azü mere cinga bala feke, fü ah adu amaka wazi ka mere miri ka-ye sidi.' " ²⁷ Fü Yesu akpo da emala nga si wü ngü, te wüh ba gbü Ngari Me, teka ngü ka-ye ne, 'buru fü ewü, akpo te wü ngü ka *Müse, zalü akoro di te nda wü gara mürü dofo 'buru.

* **24:9-10** 24:9-10 Wü würise la ta Mariya Egba-Magadala, Yüwana, bete Mariya ni ye Yakobo, kpah de wü gara wü würise ta te ewü di de ewü ne. † **24:13** 24:13 Zengba Emawu ake Yerüsalema, ah baka kilometere 11. ‡ **24:19** 24:19 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

²⁸ Fū ewü anü, anü akoro gbamari ede Emawu. Fū Yesu amere te-ye, baka kpara te ele anye sü ka-ye anye la. ²⁹ Fū wü kpara la atiri engu, gü ba, "Apa! Ra ti nza eyi dene. Ah le fü ye anü ara agba ani." Fū Yesu ayia ale ngü la. Fū ah anü akoro de ewü kpa eköti.

³⁰ Fū ewü ayia angbü kötö teka azü e. Fū Yesu ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka. Fū ah akukuru ambata la, ato fü ewü, azü. ³¹ Fū fingangü ka wü kpara la ayia aü, fü ewü awu tine mbi mbi mbi, gü ba, ah ka-ye de Yesu. Bü yikiri! fü Yesu ayia adürü ka-ye, ace ewü sela.

³² Te wüh wu ngü la bala, fü ewü akpo da emala ngü esüka wü sela, gü ba, "Apa! Ani wu engu tine gügü de, neh teka ne? Fanü fanü ngü kaka tine, te engu ngbü eri ani di, gbü Ngari Me ne, ah ngbü eri emaguma ani baka wa!"

³³ Fū ewü ayia bü 'duwa kere, edu adu agbü Yerüsalema, teka amala nga ngü la fü wü bu wü.

Dene ngü ka Yesu te sere te-ye fü wü kpara ka-ye

Matayo 28:16-20; Marako 16:14-18; Yüwane 20:19-23; Mürü Tima 1:6-8

Te wü Kiliyopa du koro tete agbü Yerüsalema, fü ewü amaka du wü *mürü tima ka Yesu nzükpa de füh ye biri ne, te ewü biti te-wü, de wü gara *kpara ka Yesu kpala.

³⁴ Fū wü mürü tima la amala ngü fü wü Kiliyopa, gü ba, "Miri Yesu zükü ka-ye gbü kpi eyi fanü! Simüna Petero wu engu eyi cu de jia ye!"

³⁵ Fū wü Kiliyopa ayia ati kpah te ngü te mere te-ye fü ewü, te kaje ka Emawu ne, gü ba, "Te Yesu koro maka ani ne, ani wu, gü ba, ah de Yesu ne de. Amba te ani nü koro kpa eköti, fü ah adu aza ambata, akuru, ato fü ani. Fū ani adu awu tine, gü ba, ah ka-ye de Yesu fanü."

³⁶ Baka te wüh ngbü la bü emala nga ngü la esüka wü bala, gbangbara! te Yesu, te koro rü ngbü esüka

ewü. Fū ah amala fü ewü, gü ba, "Me di de yi, de ah to gu ngü fü yi."

³⁷ Fū wü kpara ka Yesu la, angbü 'buru eyi ayi ka cürü, angü wüh fi nda-wü, gü ba, "Dela sirimbi!" ³⁸ Fū Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi ngbü ekpe cürü teka ne? Maguma yi ka-ye 'basu 'basu? Yi fi, gü ba, ah de ra de? ³⁹ Ah ka-ye de ra! Yi ceka la nga wü ka esatikpa ra bete lö ra ne. Yi tala la küte ra. Yi ceka ra sene, ma baka kuru kpara? So bete biki te kuru kpara ladü? A'a, ah nda ma!"

⁴⁰ Te engu mala ngü la fü ewü bala, fü ah adu asere satikpa ye fü ewü, bete lö ye, de wüh wu nga ka müsümarü, ta te wüh bere engu di ne. ⁴¹ Ngü la ri gbü nzö ewü kere nda de, ah ga gbü jia ewü kpah fa sü, angü wüh ngbü de mere tadu emaguma wü. Tekka ngü la, fü Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba, "Mba enga emazü ladü esaka yi sene?" ⁴² Fū ewü aza du si te wüh oro aoro, ato fefena. ⁴³ Fū Yesu aza si la, azü gbü jia ewü sela. Fū ewü adu awu, gü ba, ah de engu fanü fanü, ah de kuru kpara nda de.

Dene adu riri te Yesu ri wü kpara ka-ye di

Marako 16:19-20; Mürü Tima 1:9-11

⁴⁴ Fütanga ngü la, fü Yesu amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi fi la nga wü ngü, de ta te ma ngbü emala fü yi, o nih ngbü ta endoro de nih ma ne. Wü ngü 'buru, ta te wüh ba teka ra gbü *Ngari Me, ena amere te-wü 'buru, baka te wüh ba la."

⁴⁵ Fū Yesu akpo da eü fingangü ka-ewü, eri ewü de Ngari Me, teka fü ewü awu si-ngü la mbi mbi mbi.

⁴⁶ Fū ah amala fü ewü, gü ba, "Wüh ba ngü la eyi gbü Ngari Me mbölö, teka ra, *Kurisito te Me tima füh kotö ne, teka aküwa wü kpara ne, gü ba, 'Ah le de engu maka cinga, fü ah akpi, fü ah adu azükü gbü kpi gbü *ebabata sikpi.' " ⁴⁷⁻⁴⁸ Fū ah adu amala fü ewü, gü ba, "Ah le de yi mala ngari ra fü wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, de wüh

fü maguma wü, teka fü Me aboro *siti ngü ka-ewü, teka ngü ka-ra. Angü yi de kpara, te yi wu wü ngü ka-ra, cu de jia yi. Yi ena akpo de ngü la ciki gbü Yerüsalema sene.

⁴⁹ Amba ah le de yi ngbü la feke, aci nga wazi ka Me, te ma ena atima fü yi agbü kpî, kpah ba e ta te Wüba mala ne.”

⁵⁰ Fütanga ngü te Yesu rî wü kpara ka-ye la nza tete, fü ah aza ewü gbü Yerüsalema sela, anü de ewü agbü Betaniya. Te wüh koro agbü Betaniya kpala, fü Yesu ae kpa ye tikpi, ayi-ta Me teka ewü, de ah to wazi fü ewü. ⁵¹ Ah te emere ngü la bala, fü Me adu aza engu gbü jia ewü sela, ago di kpaka ye agbü kpî.

⁵² Te wü *kpara ka Yesu wu ngü la bala, fü ewü agbo nga iiri na. Fü ewü ayia alügu nga wü, adu agbü Yerüsalema de mere tadu emagama wü. ⁵³ Fü ewü angbü ebiti te-wü, gbü wü sikpi 'buru, kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, da egbo nga iiri Me.

Dene ngü ta te Yüwane ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne, ah ena adi de *Yüwane ye Zebedayo, te di biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu ne. Engu mala, gü ba, "Yesu de Ri Me. Engu za küte, fü ewü abī engu baka nih wü kpara fūh kotō ne," (Sapita 1:14). Gbü buku ne, Yüwane ngbü eī te-ye, gü ba, "Mene kpara te Yesu le engu fa sü ne," angü engu le agü iri ye nda de. (Mü ceka Sapita 21:20-24.) Yüwane wu wü ngü ta te Yesu ngbü emere ne cu de jia ye. Ah ba wü ngü ne, teka de wü kpara le, gü ba, Yesu zu de Ye Me fanü. Te wü kpara to maguma wü fü Yesu la, Yesu ena aküwa ewü, fi mere badi (Sapita 20:31).

Yüwane mala kpah nga wü talara ngü lorozi, te Yesu ngbü mere, teka asere fü wü kpara, gü ba, "De-ni Yesu, ni zu de Ye Me." Ah mala kpah nga riri, te Yesu ngbü ri wü kpara di tungü ye, abe te ngü ka tima ka-ye ne. Ah ngbü mala wü ngü la gbü mani, gü ba, "Ni ka-ni baka zü-e," (Sapita 6:35), "Ni kpah baka ra-sü," (Sapita 8:12), "Ni kpah de kpara te ngbü eceka kpī fütanga wü kambiliki ka-ni," (Sapita 10:11), "Ni de kaje te enü kpaka Me," (Sapita 14:6), "Ni de mere riri," (Sapita 15:1). Gbü sapita 13-16, nih ena amaka mene riri, te Yesu ri wü mürü tima ka-ye nzükpa de fūh ye 'basu ne di, etamurago, gbü sīkpī te wūh zoro engu tete. Gbü sapita 17, ah de ngü ka gba te Yesu ku fü Me, teka wü kpara ka-ye, te engu le ace ewü ne.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Yüwane, wūh dene.

Sapita 1:1-18 Ngü ka Ri Me te fü te-ye, akoro kpara tete

Sapita 1:19-51 Ngü ka Yüwane Mürü Babatiza,

bete ngü ka gina wü kpara te wūh lala gbü nga Yesu
Sapita 2:1-12:50 Wü ngü te Yesu ngbü ri mere bi wü kpara di
Sapita 13:1-17:26 Wü ngü te Yesu ngbü ri wü mürü tima ka-ye,
nzükpa de fūh ye 'basu, di ne
Sapita 18:1-19:42 Ngü ka kpi ka Yesu
Sapita 20:1-21:25 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi

Dene ngü ka Yesu Kurisito,

o wūh bi engu la de

¹⁻² Ta gügü, te enga gina, o Me o kotō ne la de, Yesu *Kurisito ladü. Ah ka-ye de Ri Me. Ah ka-ye kpah Me. Wūh ngbü ta ake Me te enga gina. ³ Te Me mere kpī ake tō, ah to tima la 'buru esaka Yesu, de ah mere tima la 'buru me-ye. Te ah bala la, Yesu ka-ye de kpara, te mere tō ake kpī, de wü e gbü ye, 'buru me-ye. ⁴ Fü Me atima engu fūh kotō ne, de ah nü, ah küwa wü kpara, da elofu sü maguma ewü. ⁵ Angü wü kpara fūh kotō ne ngbü 'buru gbü biti. Ri Me ka-ye ba Ra-sü te ngbü esü da eliki biti la. Gara wü kpara le Ra-sü la nda-wü de, amba ah ngbü esü ka-ye fi bü asü. Wūh tī atiri engu nda-wü de.

⁶ Te Yesu koro fūh kotō ne, fü Me ayia atima gara kpara ka-ye de iri ye *Yüwane Mürü Babatiza, kpa engagira nü fefe, o Yesu kpo de tima la de. ⁷ Me tima Yüwane, de ah mala nga Ra-sü la fü wü kpara. Fü Yüwane angbü eri dofo, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru fü maguma wü, wūh le ngü ka Ra-sü la." ⁸ Gara wü kpara fi ta nda-wü, gü ba, Yüwane me-ye de Ra-sü la. Amba ah bala de. Yüwane ka-ye de kpara te emala nga Ra-sü la fü wü kpara.

⁹ Ra-sü la, ah ka-ye Yesu, te ena alofo maguma wü kpara fūh kotō 'buru. ¹⁰ Yesu o wü kpara fūh kotō ne 'buru me-ye. Amba, te engu koro fūh kotō ne, wü kpara le ngü

kaka nda-wü de. ¹¹ Wüh bi engu gbü nguwa wü *Yisaraye. Amba wü Yisaraye la le ngü kaka nda-wü kpah de. ¹² Amba teka mene wü kpara 'buru, te ewü to maguma wü eyi fü Yesu ne, Yesu fü ewü eyi ba wü di Me. ¹³ Mü ti afü te-mü ba ye Me de tete-mü nda-mü de. Ah ba e te wüh ngbü eyaka kpara füh kotö ne nda de. Me ena afü mü me-ye, fü ah ao mü ba ye ye.

¹⁴ Fü Ri Me la adu afü te-ye, aza küte baka nih, wü kpara füh kotö ne. Fü ah angbü esüka nih. Ah ka-ye de kpara te gü tamu *züka maguma ka Me fü nih, da emala zu ngü ka Me fü wü kpara. De-a, wü *mürü tima kaka, a wu engu cu de jia a. A wu kpah mere wazi kaka, gü ba, engu zu de biri Ye Me biringbö.

¹⁵ *Yüwane Mürü Babatiza, wu engu kpah kpo. Fü ah angbü emala ngü kaka fü wü kpara, gü ba, "Yesu ka-ye de kpara, ta te ni mala nganga na fü wü, gü ba 'Kpara te ena akoro sidi nga ni ne, wawazi na fa nda-ni ka, angü engu ta kü ladü o wüh bi ni la de.'" Dela ngü ta te Yüwane mala teka Yesu.

¹⁶ Yesu Kurisito ka-ye de kpara te gü tamu züka maguma ka Me fü nih. Tekka ngü kaka-na, nih küwa eyi. Nih ena amaka kpah mere bi wü züka ngü, teka ngü kaka. ¹⁷ Me to ta *Riri ka-ye fü wü Yisaraye esaka *Müse. Amba züka ngü te Yesu to fü nih ne, ah fa nda Müse ka. Angü Yesu ngbü emala zu ngü ka Me fü nih fanü fanü, gü ba, "Me le nih fa sü." ¹⁸ Kpara biringbö te wu Me de jia ye nda ma. 'Duwa Yesu Kurisito kpikpi ye, angü engu de Ye Me, te ngbü ka-ye ake Me. Ah wu Me me-ye, fü ah akoro amala ngü ka Me fü nih fanü fanü.

Dene ngü te Yüwane Mürü Babatiza

mala teka Yesu

¹⁹ *Yüwane Mürü Babatiza ngbü ta eri dofo fü wü kpara. Fü gara

wü kpara angbü efi nda-wü, gü ba, engu de kpara, te Me tima teka aküwa ani ne. Fü wü angbe cögbörö kpara ka wü Yisaraye, te ewü ngbü agbü Yerüsalema ne, ayia aje ngü la. Fü ewü atima wü kpara kpaka Yüwane. Wüh tima wü mürü gele, kpah de wü kpara te ewü ele ta-ngü te ewü, gbü nguwa wü *Levi ne. Fü wü kpara la akoro kpaka Yüwane, ayi-tata, gü ba, "Ye de neh da? Ye de *Kurisito, te Me gü ba, ni ena atima teka aküwa ani ne?" ²⁰ Amba Yüwane cere nga ye nda de. Fü ah amala nga ye fü ewü mbölö, gü ba, "A'a. Ni de Kurisito nda-ni de." ²¹ Fü ewü adu kpah ayi-tata, gü ba, "Ye de neh da? Ye de mürü dofo *İliya?" Yüwane gü ba, "Bala de. Ni de İliya nda-ni kpah de." Wüh gü ba, "Ye de mere *mürü dofo, ta te wü mürü dofo ba ngüngü na ne?" Yüwane gü ba, "A'a. Ni de mürü dofo la nda-ni de." ²² Wüh gü ba, "Te di bala, ye ngbü eri dofo, neh baye baye? Ye di nda-ye de neh da? Ah le fü ani adu alügü zu ngü fü wü kpara, te ewü tima ani ne. Ye ena agü tüngü ye, neh fe?" ²³ Yüwane gü ba, "Ma de kpara ta te mürü dofo Yisaya ba ngüngü gbü *Ngari Me, gü ba, 'Me ena atima kpara, te ena angbü etü gü, da emala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wü reke kaje fü Mere Miri," ne.'"*

²⁴ Gara wü *Farusi ta kpah ladü esüka wü kpara, te wüh tima ewü kpaka Yüwane ne. Fü wü Farusi la ayia ayi-ta Yüwane, gü ba, ²⁵ "Te ye gü ba, 'Ni de Kurisito de, ni de İliya kpah de, ni de mere mürü dofo la kpah de,' te di bala, ye ngbü eto babatiza fü wü kpara, neh baye baye?" ²⁶ Yüwane gü ba, "Ma ngbü eto babatiza fü wü kpara ne de ngu kükürü, teka areke kaje fü Mere Miri. Angü Miri engu ne ladü esüka yi sene, amba yi wu engu nda-yi de. ²⁷ Ah ena akpo de tima ka-ye titine. Ah de mere kpara fere,

* 1:23 1:23 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3.

angü wawazi fa nda-ra ka. Ma be te ma ena angbü ba labi kaka nda-ra la de.”

²⁸ Dela ngü ta te Yüwane mala teka Yesu, gbü laki te engu ngbü eto babatiza fü wü kpara gbü gara köti de iri ye Betaniya,† te di kpa etangu mere ngu de iri ye Yürüdene ne.

Dene ngü ka Yesu te di ba Kambiliki ka Me

²⁹ Baka te kpî seke tete, o *Yüwane mürü Babatiza ngbü de wü kpara ka-ye, fü ah awu Yesu te ngbü ekoro. Fü Yüwane ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Yi ceka komoko la, ah baka *Kambiliki ka Me, te ena akpi teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-wü. ³⁰ Ah de kpara ta te ma mala ngüngü na fü yi, gü ba, ‘Kpara te ena akoro sidi nga ra ne, ah de mere kpara, te fa ra ka, angü ah ka-ye kü ladü, o wüh bi ra la de.’

³¹ Ma wu engu gügü nda-ra de. Ma wu engu mba titine. Amba singü te ma koro ato babatiza fü yi tete de ngu ne, ah teka areke kaje fefe, kpah da egü tamu ngü kaka fü yi. ³² Ma wu engu, teka *Nzila Wazi Me, te koro agbü kpî baka mö, arü gbü nzöngö. ³³ Te ah ena adi ta bala de la, de bane ma wu engu nda-ra de. Angü Me, te tima ra, de ma to babatiza fü yi de ngu ne, mala ta ngü fere me-ye, gü ba, ‘Ma ena awu Nzila Wazi ni, te ena akoro arü gbü nzö gara kpara. Kpara engu la, ah de kpara te ni tima engu, de ah koro, ah to babatiza de Nzila Wazi ni, Me,’ ne. ³⁴ Ma wu ngü la cu de jia ra. Fü ra adu agara tatamu kpah fü yi, gü ba, ‘Engu de Ye Me.’ ”

Dela ngü ta te Yüwane mala fü wü kpara ka-ye, teka Yesu, te di baka Kambiliki ka Me.

Dene ngü ka Yesu de wü kpara ka

Yüwane Mürü Babatiza

³⁵ Gbü gara sikpi, fü Yüwane Mürü Babatiza adu angbü kpah

kpala, de wü gara kpara ka-ye 'basu. ³⁶ Fü Yüwane awu Yesu te ngbü ekoro. Fü ah amala ngü fü wü kpara ka-ye de 'basu ne, gü ba, “Yi ceka komoko la, ah baka *Kambiliki ka Me!” ³⁷ Te wü kpara de 'basu ne je ngü la, fü ewü ayia kürrrü, afa nga Yesu.

³⁸ Fü Yesu ayia afü te-ye, aceka ewü te ewü ngbü efa nga ye ne. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü ngbü egiri, neh ene?” Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, ye ngbü engbü neh siye?” ³⁹ Yesu gü ba, “Yi koro la ekoro, fü yi awu.” Fü ewü anü akoro awu sü, te Yesu ngbü engbü tete. Ngü la mere te-ye gbü löra bala ka tamurago. Fü ewü angbü de ewü, zalü ekoro di gbü biti.

⁴⁰ Esüka wü kpara de 'basu la, gara de Anderiya, enga ni ye Simüna Petero. ⁴¹ Fü Anderiya ayia 'duwa, anü amaka Simüna, amala ngü fefe, gü ba, “A maka *Kurisito, te Me tima engu teka aküwa nih ne eyi!” ⁴² Fü Anderiya aza Simüna, akoro di kpaka Yesu. Fü Yesu aceka Simüna, amala ngü fefe, gü ba, “Mü de Simüna ye Yona. Ma ena afü iri mü la, ao Petero.”‡ (Ah ba e te ewü gü ba, kpeke kpara baka da.)

Fütanga ngü la, fü wü Anderiya ake Simüna, bete gara kiri wü la, akpo 'duwa da elala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka Yesu de wü Filipo ake Nataniyele

⁴³⁻⁴⁴ Fütanga ngü te wüh mere ne, fü ewü adu ara. Fü kpî aseke. Fü Yesu afi ngü, gü ba, ni ele adu agbü *Galilaya. O wüh nü la de, fü ah ayia anü amaka gara komoko de iri ye *Filipo, te di de kpara ka Betesayida, kpah baka wü Anderiya ake Petero. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Mü koro, mü lala gbü nga ra.” Fü Filipo ayia ale.

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü Filipo ayia anü amaka gara kiri ye, de iri ye Nataniyele, amala ngü fefe, gü ba,

† 1:28 1:28 Mene Betaniya ne ka-ye kpikpi ye. Ah de mene engu ede Yerüsalema ne nda de.

‡ 1:42 1:42 Petero gbü ngü Ebere de Kefa.

“Ani maka *Kurisito eyi, kpara ta te wü *Müse ba ta ngü kaka gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Me ena atima engu teka aküwa ani ne.’ İiri na de Yesu, kpara ka Nazareta, ye *Yüsefa.”⁴⁶ Nataniyele gü ba, “Ho! Dene ne töndö ngü ne? Mere züka ngü ti eyi akoro gbü Nazareta?” Filipo gü ba, “Ye koro la ekoro, de ye ceka cu de jia ye.” Fü ewü ayia anü akoro kpaka Yesu.

⁴⁷ Te Yesu wu Nataniyele te ngbü ekoro, fü ah ayia amala ngü, gü ba, “Kpara la, ah de züka enga *Yisarayeale, te mani di tete ma.”

⁴⁸ Nataniyele gü ba, “Ye wu ni neh baye baye?” Yesu gü ba, “Ni wu ye tine, te ye ngbü esa rü de kpane, o Filipo i ye la de ne.”

⁴⁹ Ffü Nataniyele ayia agüka, agü ba, “Mere kpara, mü wu ngü 'buru! Mü de Ye Me! Mü de Mere Miri ka wü Yisarayeale!”⁵⁰ Yesu gü ba, “Ye fü te-ye, le ngü ka-ni bü kere ne, teka ngü te ni mala fü ye, gü ba, ‘Ni wu ye esa rü de kpala’ ne? Ye ena awu wü gara kpeke ngü, te fa engu la!”

⁵¹ Ffü Yesu adu amala ngü fü ewü 'buru, gü ba, “Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te gara, ma ena agü tamu ngü ka Me agbü kpî fü yi. Fü yi awu ra, te ma di baka 'be'be te wü *malayika ka Me ngbü ekoro agbü kpî, da edu fefeh na.”

2

Dene ngü ta te Yesu mere agbü Kana

¹ Fütanga sikpî 'basu, fü wü Yesu aje ngü, gü ba, gara kpara ngbü emere karama ka wofo, gbü gara köti ka *Galilaya, de iri ye Kana. Fü ni ye Yesu ayia anü kpala. ² Ffü ewü aï kphah wü Yesu agbü karama la. Ffü wü Yesu ayia anü akoro kpala, de wü kpara ka-ye 'buru.

³ Te wüh ngbü kpala, fü wü kpara anzö fi anza. Ffü ni ye Yesu amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ffi nza ka-ye

esaka ewü eyi.”⁴ Yesu gü ba, “Ni ni deyî, de ni mere baye? Ni ti amere gara ngü nda-ni la de, angü laki ka-ni koro la de.”⁵ Ffü ni ye Yesu anü amaka wü labî, te ewü ngbü emere tima de kpala, amala ngü fü ewü, gü ba, “Te Yesu mala gara ngü fü wü la, de wü mere kphah bala.”

⁶ Ffü Yesu afü te-ye, aceka wü cögbörö bütü,* ma'diya, te wüh o kpala, da ese ngü gbügbü, teka azürü e di, tenga gele ka wü *Yisarayeale. ⁷ Ffü Yesu amala ngü fü wü labî la, gü ba dene, “Wü nü, wü se ngu, wü koro di, de wü tökö gbü wü bütü-ngu la 'buru.” Ffü ewü ayia anü ase ngu, atökö gbü wü sila la 'buru cere cere, kphah baka e te Yesu mala fü ewü la. ⁸ Ffü Yesu adu amala fü ewü, gü ba, “Yi se ngu la mba cükü'daye, yi nü di kpaka kpara te ngbü egafa e la.”

⁹ Ffü ewü ase ngu la, anü di kphakaka na. Ffü kpara te egafa e la ayia anzö e la, are. Ah ka-ye de fi! (Amba ah wu, gü ba, e la ka-ye de ngu ne, nda de. 'Duwa wü labî, te ewü se ngu la, wu me-wü.)

Baka te kpara te ngbü egafa e re e la, fü ah agüka, adu amala ngü fü watî würüse la,¹⁰ gü ba, “Ata! Ffi ne türü fa sü! Wü gara kpara mere ngü, baka nda-mü ne, nda-wü de. Wüh ngbü eto züka fi te enga gina. Ffü ewü adu ato mene fi te türü de, tine sidi, te wü kpara sika eyi. Amba nda-mü, mü wo züka fi te türü fa sü ne, du to sidi, neh teka ne?”

¹¹ Dela ta gina kpeke ngü te Yesu mere, teka agara tamu wazi, te Me to fefe na ne. Ah mere ngü la ta gbü Kana.† De-a, wü kpara kaka-na, a wu ngü la cu de jia a. Ffü a ayia ato maguma a fefe tine afa sü, teka ngü la. ¹² Sidi nga ngü la, fü wü Yesu ayia anü agbü Kaparanama, de wü ni ye, de wü di enga ni ye, de wü kpara ka-ye 'buru. Amba wüh ra kpala fa sü nda-wü de.

* 2:6 2:6 Bütü la, wüh mere ta gbü da. Wüh ga fa sü ba baramili. † 2:11 2:11 Kana de gara köti ka Galilaya.

Dene ngü ta te Yesu mere agbü Yerüsalema

¹³ Gara mere sikipi ka wü *Yisarayeledü, te wüh ngbü ei, gü ba, *Pasika. Te mere sikipi la koro tete gbamari, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü agbü Yerüsalema. ¹⁴ Te wüh koro agbü Yerüsalema kpala, fü Yesu anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ah amaka mere bi wü kpara kpala, te ewü ngbü ecinzi wü nü de wü lu‡ ka-wü, teka fü wü kpara adi ese, eto la'bi tete fü Mere Me. Wü gara ngbü nda-wü ekura jiasse. ¹⁵ Fü ngü la asiti gbü jia Yesu, angü wüh ngbü ecinzi e ka-wü la, ciki etambasü Mere Kambü ka Me. Fü Yesu aza ju-ku, akpo eliki ewü, de wü nü ka-wü la di. Fü ah anzinzi wü cangali ka wü kpara, te ewü ngbü da ekura jiasse fefeh la, agbofo 'buru kötö. Fü jiasse ka-ewü la angbengbe kpah 'buru kötö sela. ¹⁶ Fü ah amala ngü fü wü kpara, te ewü ngbü ecinzi wü e la, gü ba, "Dene neh ene ngü ne? Yi ngbü emere ngü la etambasü ka Me, neh teka ne? Yi yia de wü e ka-yi la sene asidi! Sü ne, ah de Kambü ka Wüba! Yi le afü kambü ka Wüba, ao ba sü ka se-e?"

¹⁷ Te wü kpara kaka-na wu bala, fü ewü adu awu, gü ba, ngü ka Kambü ka Me ke te Yesu kpah baka nda *Davidi ta gügü. Angü Davidi ba ta ngü la gbü *Ngari Me, gü ba, "Mere Me, ngü ka Kambü ka-mü ke te ra fa sü! Te wü vügü ka-mü mörö ra teka Kambü ka-mü la, ah mere e de, gümü Kambü ka-mü ti anza te ra de!" §

¹⁸ Te wü mere kpara ka wü Yisarayeledü je ngü te Yesu mere la, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü akoro ayi-ta, gü ba, "De-ye deyü, ye mere ngü la, neh teka ne? Ye gü ba, Me tima ni me-ye? Te ah bala, de ye mere la mere kpeke ngü, te ena aga gbü jia ani, teka fü ani awu, gü ba, Me to wazi la fü ye me-ye fanü." ¹⁹ Yesu gü ba, "Mere kpeke

ngü te ma ena amere, ah dene. Te yi mürü Kambü ka Me ne asidi la, ma ena aji, alügü da ye gbü sikipi ngbee bata." ²⁰ Wü mere kpara la gü ba, "Ho! Wüh ji ta kambü la de mere bi re, ba e teke 'basu de füh ye ma'diya ne, fü mü agü ba, 'Ni ena aji alügü, gbü sikipi ngbee bata?' "

²¹ Amba Yesu mala la ngü gbü mani tüngü ye. Si-ngü gbü mani la gü ba, "Küte ni, Yesu, baka Kambü ka Me. Te wüh mörö ni la, ni ena adu azükü gbü *ebabata sikipi."

²² Te koro gbü sikipi te wüh mörö engu tete, fü ah adu azükü gbü sikipi bata kpah ba ngü te engu mala la. Te di bala, de-a, wü kpara kaka, fü a adu afi nga ngü, ta te engu mala ne. Ngü la ti kpini de ngü, ta te wü *mürü dofo ba gbü Ngari Me ta gügü, teka kpara te Me ena atima ne. Fü a adu awu, gü ba, Yesu de Ye Me fanü fanü.

²³ Te Yesu ngbü ta agbü Yerüsalema teka mere *Karama ka Pasika la, fü ah angbü emere wü gara kpeke ngü kpala. Te mere bi wü kpara wu ngü la, fü ewü adu ale ngü kaka, gü ba, engu de Miri te Me tima, teka aliki wü vügü kani ne. ²⁴ Amba Yesu le ato te-ye gbü ngü ka-ewü la nda de, angü ah wu eyi, gü ba, fingangü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu. ²⁵ Angü engu de kpara, te ngbü ewu ngü emaguma wü kpara 'buru. Kpara te ena agü tamu ngü fefe nda ma.

3

Dene ngü ka Yesu ake Nikodemü

¹ Gara *Farusi ta ladü de iri ye Nikodemü, te di de mere *kovo ka wü *Yisarayeledü. ² Gbü gara sikipi, fü Nikodemü ayia gbü biti, anü akoro kpaka Yesu. Fü ah amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, wazi ye fa sü, teka ngü ka wü mere bi wü kpeke ngü, te ye ngbü emere ne. Kpah bala, ani wu

‡ 2:14 2:14 Wü nü la, ah de wü yiti de wü kambiliki bete mö ka kötö. § 2:17 2:17 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:9.

kpah kpo, gü ba, Me tima ye me-ye, teka arı ani de ngü ka-ye, ka Me. Angü kpara ti amere kpeke ngü ba e la de tete-ye nda de, 'duwa te Me to wazi fefe me-ye la."

³ Yesu gü ba, "Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü. Te mü le akoro kpara ka Me la, ah le de wüh yaka mü toto. Mene kpara te wüh yaka engu toto de, engu de kpara ka Me nda de." ⁴ Nikodemü gü ba, "Ata! Te kpara gbe tıne eyi la, wüh ena ayaka engu toto, neh baye baye? Ah ena adu arı guvu ni ye, fü ewü adu ayaka engu kpah toto?"

⁵⁻⁶ Yesu gü ba, "Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü. Wü kpara, te wüh ngbü ebı ewü gbü küte füh kotö ne, wüh de wü kpara ka küte. Amba, te *Nzila Wazi Me yaka mü me-ye la, ah ena azürü mü, fü mü akoro kpara ka Me fanü fanü.

⁷ Fıngangü ka-mü ngbü ejiji faaa, teka ngü te ma mala fü mü, gü ba, ah le de wüh yaka mü toto ne? Mü fi nga ngü de. ⁸ Ngü ka kpara, te wüh eyaka engu toto, ah baka ngü ka wege. Mü ti eyi awu sü te wege koro tete? Anga mü ti eyi awu sü te wege ngbü enü tete? Mü ti awu de! Wege ngbü efe ka-ye baka e te engu ngbü ele. Mü eje nda-mü bü gigiri na kükürü. Mü wu küküte kpah de. Ngü ka kpara te Nzila Wazi Me yaka engu me-ye ne, ah kpah baka ngü ka wege la."

⁹ Nikodemü gü ba, "Ngü la ena adi bala, neh baye baye?" ¹⁰ Yesu gü ba, "Mü di ne mere kpara te mü ngbü erı wü bu mü, wü di enga Yısaraye, me-mü ne, mü ti awu ngü la de, neh teka ne? ¹¹ Ngü te ma emala fü mü ne, ah de zu ngü fanü fanü. Angü ah de ngü te ma wu cu de jia ra. Amba yi le aje ngü ka-randa-yi de, neh teka ne? ¹² Mü da la güje mü teka ngü te ma ngbü emala fü mü ne, angü ma ngbü emala ngü ka wü e de füh kotö ne fü yi, baka mani. Te yi je si-ngü la de la, ma

ena amala nga wü ngü ka Me agbü kpı, fü yi aje sisi na, neh baye baye? ¹³ Angü kpara te nü koro kpaka Me agbü kpı nda ma. 'Duwa de-ra, Ye Me, angü ma yia kpala, akoro sene, teka amala ngü kaka fü yi.

¹⁴ Kaje te yi ena akoro tete kpara ka Me, fü yi aküwa fi mere badi, ah kpah baka ngü ta te *Müse mere fü wü kundu nih, te ewü ngbü ejiji tete agbü gü ne. Angü te siti wü kpürü ngbü ta ede ewü kpala ne, Müse mere ta neh ene? Ah za ta kuru kpürü, te wüh mi gbü se, ae ao eküte rü kpa tikpi, teka fü wü kpara adi eceka. Mene wü kpara ta te ewü ngbü eceka kpürü la, wüh kpi nda-wü de, wüh küwa ka-wü ta eyi.* Kpah bala, de-ra *Ye Kpara ka Kpı, wüh ena ae ra eküte rü kpa tikpi, te gara, teka fü wü kpara adi eceka. ¹⁵ Te di bala, mene kpara te ena angbü eo jia ye eküte ra, ah ena aküwa ka-ye aküwa fi badi."

¹⁶ Angü Me le ngü ka wü kpara füh kotö ne fa sü, fü ah ayia atima biri Ye ye biringbö, teka aküwa nih. Te di bala, te mü to maguma mü fü Yesu la, mü ti akpi fi de. Mü ena aküwa ka-mü aküwa fi badi. ¹⁷ Me tima Ye ye füh kotö ne, neh teka ne? Tek a ato kuru te wü kpara? Ah bala de. Me tima Ye ye teka aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ¹⁸ Te mü to maguma mü fü Ye Me la, Me to kuru te mü de. Te mü to maguma mü fefe de la, Me ena ato kuru te mü ato, angü mü le ngü ka biri Yeye na nda-mü de. ¹⁹ Si-ngü te Me ena ato kuru tete di te wü kpara ne, angü engu tima ra-sü, koro di füh kotö ne, teka asere kaje ka *küküwa fü ewü, amba wü kpara le ra-sü la nda-wü de. Wü kpara ngbü ele ka-wü bitı, efa ra-sü di, teka lümü ka *siti ngü ka-wü te ewü ngbü emere ne. ²⁰ Angü siti kpara le ra-sü nda de. Ah ngbü ekpe ra-sü akpe, angü wüh ena awu siti ngü ka-ni, te ni ngbü emere ne. ²¹ Kpara te ngbü ele

* **3:14** 3:14 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 21:6-9.

zu ngü ka Me de maguma ye 'buru 'buru ne, ah ngbü engbü ka-ye gbü ra-sü, teka fü wü kpara awu, gü ba, ngü te ni ngbü emere ne, ah de ngü te ngbü ereke gbü jia Me.

Dene kpah gara ngü te Yüwane Mürü Babatiza

mala teka Yesu

²² Sidi nga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace Yerüsalema, anü andoro agbü wü jürü kötö ede Yerüsalema sela. Fü ewü angbü de wü kpara ka-ye, da eto *babatiza fü wü kpara de kpala. ²³⁻²⁴ Ngü la mere ta te-ye, o wüh gü *Yüwane agbü ku la de. Yüwane ngbü nda-ye ta eto babatiza agbü tö ka *Yudaya, kpah baka Yesu. Ah ngbü ta eto babatiza sela, agbü gara sü de iri ye Ayinona,† angü züka ngu ladü sela, te cu acu. Fü mere bi wü kpara angbü fi bü ekoro kpakaka na, da eza babatiza esakaka na.

²⁵ Gbü gara ra, fü gara enga *Yisarayeke akoro kpaka wü kpara ka Yüwane, akpo da ega yiki de ewü, teka ngü ka babatiza. ²⁶ Fü komoko la ayia amala nga Yesu fü ewü, gü ba, "Titine mere bi wü kpara ngbü ekoro kpaka Yesu, efa nda Yüwane ka." Te wü kpara ka Yüwane je ngü la bala, fü ngü la ake te ewü. Fü ewü ayia anü akoro kpaka Yüwane, amala nga Yesu fefe, gü ba, "Mere kpara, ceka la! Kpara ta te ani ngbü de ewü, kpa etangu Yürüdene ne, te ye ngbü egü tatamu, gü ba, engu de Kambiliki ka Me ne, ah kpo eyi eto babatiza fü wü kpara. Bi wü kpara ngbü eyi 'buru enü kpakaka na kpala!"

²⁷ Yüwane gü ba, "Züka ngü. Me to wazi la fefe me-ye. Angü kpara ti amere kpeke ngü bala, de tete-ye, nda de. ²⁸ Ma mala ta fü yi eyi, gü ba, ma de *Kurisito te Me tima engu ne nda-ra de. Yi je ngü la ta eyi. Ma nda-ra mene kpara, te wüh tima ra kpa engagira nü fü Kurisito la, teka areke kaje fefe. ²⁹ Te

komoko le aza würiuse, ah ena atima enga ni ye kpa engagira nü, teka areke ngü la. Kpara la, ah de watü würiuse la nda de. Ah de kpara te ena areke ngü fü watü würiuse la. Te kpara la wu watü würiuse la te ngbü ekoro, ah ena angbü de mere tadu, gü ba, 'Mere kpara ka-ni koro eyi!' Enatikine ma ngbü eyi de mere tadu, angü mere kpara ka-ra koro eyi dela! ³⁰ Ah le de ngü ka Yesu nü kpa engagira nü, de nda-ra ngü du kpa sidi." Dela ngü ta te Yüwane Mürü Babatiza, mala teka Yesu.

³¹ Yesu de kpara te koro agbü kpä. Ah wu ngü fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru. Baka te Yüwane di de kpara füh kotö ne, ah ngbü emala ngü ka Me baka kpara ka kotö ne. Ah ti amala ngü ka Me baka kpara te koro agbü kpä ne nda de. Amba ngü ka Yesu fa nda Yüwane ka, angü engu koro ka-ye agbü kpä. ³² Ah ngbü emala ngü ka Me ereke areke, angü engu koro ka-ye agbü kpä. Ah ngbü emala ngü te engu wu cu de jia ye, amba wü kpara le aje ngü kaka nda-wü de. ³³ Te mü le ngü te Yesu gü tatamu fü mü ne eyi la, amba mü wu eyi, gü ba, Me tima engu me-ye fanü fanü. ³⁴ Yesu ngbü emala ngari Me fü nih, angü Me tima engu me-ye. Me to wazi ka *Nzila Wazi ye eyi 'buru fefe, de ah mere ngü di ba e te engu ngbü ele. ³⁵ Angü Wö ye na le engu fa sü, fü ah ace wü ngü 'buru esakaka. ³⁶ Kpara te to maguma ye fü Yesu, Ye Me, ah ena aküwa fi mere badi. Amba mene kpara te to maguma ye fü Yesu de, ah küwa kpah de, angü Me ena asü gü fefe fi mere badi.

4

Dene ngü ta te Yesu mala fü egba Samariya

¹⁻³ Gbü wü sikipi la, mere bi wü kpara ngbü ta ekoro kpaka Yesu de ah to *babatiza fü ani. Fü wü *kpara ka Yesu angbü eto babatiza fü ewü me-wü, angü Yesu to

† 3:23-24 3:23-24 Ayinona de sü gbamari ede Salima.

babatiza nda de. Fū wū Farusi aje, gü ba, mere bi wū kpara le ngü ka Yesu eyi, fa nda *Yüwane ka. Fū maguma ewü ayia asiti teka ngü la. Te Yesu wu bala, fū ah ayia ace tö ka *Yudaya, anü ka-ye agbü *Galilaya.

⁴ Amba ah le afü ka-ye kpuru gbü tö ka wū *Samarīya. Fū ah ayia de wū kpara ka-ye, atī te kaje.

⁵ Fū ewü anü akoro gbü gara köti ka wū Samarīya de iri ye Sikara.*
⁶ Gara du-kpa-ngu ladü sela, te *Yakobo jī gügü. Fū wū Yesu anü akoro kpa fūh du-kpa-ngu la etü ra, o engu ndiri eyi ka nü. Fū ah anü angbü efe te-ye ede du-kpa-ngu la.
⁷⁻⁸ Fū wū kpara kaka-na anü ase e-mazü agbü Sikara.

Fū gara egba Samarīya akoro teka ase ngu. Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Ye to ngu fū ni, de ni nzö.”
⁹ Egba Samarīya la gü ba, “Ye de enga *Yisaraye de? Ah mere baye, te ye ngbü eyo ngu te ni, te ni di de egba kpara ka Samarīya ne?” Ah mala bala kükürü de, angü wū di enga Yisaraye le te-wü de wū kpara ka Samarīya nda-wü de.

¹⁰ Yesu gü ba, “Te mü ena awu ta züka ngü, de te Me le ato fū mü ne la, anga te mü ena awu ra ta kpah kpo, baka te ma yo ngu eküte mü ne, de bane mü ena ayo ta kpah ngu te ra, fū ra ato mene ngu, de te ena aküwa fū mü fi mere badi ne.”
¹¹ Würüse la gü ba, “Ye ena ase ngu la, neh baye baye? E ka-ye de te ye ena ase ngu di kpah ma! Te du-kpa-ngu engu ne di kpah cucu de bala! Ye ena amaka nda-ye de ngu ka *küküwa ne, neh kaye?”
¹² Ye fa kundu ani, Yakobo, ta te ce du-kpa-ngu ne fū ani ne? Yakobo jī ta du-kpa-ngu ne me-ye fū wū di ye, de wū nü ka-ye 'buru, fū ewü angbü enzö.”
¹³ Yesu gü ba, “Kpara te ngbü enzö ngu gbü du-kpa-ngu ne, gümü ngu ena adu kpah amere engu.
¹⁴ Amba kpara te ena anzö

ngu, de te ma ena ato fefe na ne, gümü ngu du amere engu tine de. Angü ngu te ma ena ato fefe na, ah ena angbü emamaguma baka du-kpa-ngu, te ena aküwa engu fi mere badi.”
¹⁵ Würüse la gü ba, “Mere kpara, ye to ngu la eto fū ni, de ni nzö, angü gümü ngu ena adu kpah amere ni. Angü ni ena adu kpah angbü endoro te ngere kaje ne, da ese ngu.”

¹⁶ Fū Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Ye nü, ye i watī ye, de wū du koro ake di sene.”
¹⁷ Würüse la gü ba, “Watī ni nda ma.” Yesu gü ba, “Ye mala eyi zu ngü!”
¹⁸ Teka ne de, angü ye za ta wū komoko 'buruve, fū ye ace ewü 'buru. Te di bala, mene komoko te ye ngbü ake di titine ne, ah de watī ye nda de. Ngü te ye mala la, ah fanü.”
¹⁹ Würüse la gü ba, “Mere kpara, ma wu eyi, gü ba, mü de *mürü dofo ka Me.”
²⁰ Te di bala, gara ngü ladü te ma ele amala fū mü. Wū kundu a ngbü ta egbo nga iri Me, kpa fūh mere da ka Samarīya la. Amba de-yi, wū di enga Yisaraye, yi gü ba, ah le de wū kpara 'buru di egbo nga iri Me kpa agbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne. Te di bala, mene sü te wū kpara ti agbo nga iri Me gbügbü, ah ena adi neh engu deyi?”
²¹⁻²³ Yesu gü ba, “Tangbase, mü da güje mü te ngü te ma ngbü emala fū mü ne. Me ka-ye biringbö. Te di bala, ah le de mü gbo nga iiri na de maguma mü biringbö. Ngü ka sü te wüh ngbü egbo nga iiri tete na, ah de mere ngü nda de. De-yi, wū kpara ka Samarīya, yi ngbü egbo nga iri Me te yi wu mbi mbi de. De-a, wū di enga Yisaraye, a ngbü egbo nda-a zu nga iri Me, te a wu kpo. Angü Me gü tamu ngü ka *küküwa eyi fū a. Amba ah ena akpo titine, wū kpara ena angbü egbo nga iri Wüba Me, te nga wū sü 'buru. Ah ena adi bü duu fūh da sene, anga

* 4:5 4:5 Sikara gbmari ede mere yi ta te Yakobo to fū ye ye de iri ye Yüsefa ne.

agbü Yerüsalema kpah de. Wüh ena agbo nga iiri na de maguma wü le 'buru. Angü Wüba Me le eyi bala. ²⁴ Angü Me zu de Me biringbö. Te mü le agbo nga iiri na la, ah le de mü gbo nga iiri de maguma mü biringbö.”

²⁵ Würüse la gü ba, “Mere kpara, ngü te ye mala la, ah kpekpeke. Ni wu kpo, gü ba, Me ena atima Miri te ena aküwa nih. Te engu koro eyi la, engu ena amala si wü ngü 'buru fü ani.” ²⁶ Yesu gü ba, “De-ra, de te ma ngbü emala ngü fü mü ne, ma de Miri la me-ra.”

²⁷ Kpah bü gbü lö-ra la, fü wü *kpara ka Yesu adu akoro, amaka engu da ero mö ake würüse la. Fü ngü la ayia aga gbü jia ewü afa sü. Kpara te ena ayi-ta würüse la, gü ba, “Ye le neh ene?” ne, nda ma. Kpara te ena ayi-ta Yesu, gü ba, “Ah mere baye, te ye ngbü ero mö ake würüse la?” nda kpah ma.

²⁸ Fü würüse la ayia ace sila ka-ye ciki sela, afü nga ye, adu agbü mere köti la, amala ngü fü wü kpara, gü ba, ²⁹ “Yi nü la akine, yi ceka kpara, de te ma maka engu kpa füh du-kpangu de kpane. Angü ah mala nga wü ngü, te ma mere, te kpara wu de ne, 'buru gbü nzö ra. Ah ena adi dela *E-küwa-nih ne de?” ³⁰ Te wüh je ngü la bala, fü mere bi wü kpara aci anü kpaka Yesu.

³¹ Fü wü kpara ka Yesu angbü enda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ani koro de e-mazü eyi. Ye zü la e.” ³² Fü engu adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Gara e-mazü ka-ni ladü, te wü wu nda-wü de.” ³³ Fü wü kpara kaka-na angbü eyi-ta ngü esüka wü, gü ba, “Gara kpara koro de e-mazü la fefe me-ye?” ³⁴ Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Ma ngbü emere tima te Me tima ra di. Ngü la, ah fere baka e-mazü. Ma le fi bü amere tima la, de ah nza anza.”

³⁵ Fü Yesu adu kpah, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wü kpara ngbü emala teka ndo, egü neh fe? Wüh ngbü emala, gü ba, ‘Te wüh

moko ndo eyi la, ah ena amere fe bala, fü ewü adu awa.’ Ah bala de? Amba yi ceka la bü bi wü kpara, te ewü ngbü ekoro kpaka nih ne. Ma emala fü yi, gü ba, wüh baka ndo te ma moko titine, ah ndri kpah eyi, lakı kaka-na koro kpah eyi, teka awa, aza ao gbü kafa. ³⁶ Angü Wüba tima ra, de ma ru ngari ni emaguma wü kpara baka ndo. Yi nda-yi baka wü kpara, te ewü ngbü ele ta-ngü te ra gbü tima la. Nih bitı wü kpara ebıti gbü kafa ka Wüba, de wüh küwa fi mere badi. Te nih mere bala la, mürü ndo la ena ato takpa fü nih, fü nih angbü 'buru de mere tadu teka ngü la.

³⁷ Mani te wüh ngbü emala, gü ba, “Te kpara ru ndo ka-ye la, gara kpara ena adu akoro awa me-ye ne,’ ah de zu ngü! ³⁸ Enatikine ngü la koro eyi, angü ma ngbü etima yi, teka awa nzia ndo te yi ru me-yi de. Wü gara kpara mere ta tima la me-wü, fü ewü ai yi, akoro amaka bü nzinzia gbü nga ewü la.” Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu wu wü kpara ka *Samarıya, te ewü ngbü ekoro.

³⁹ Angü mere bi wü kpara ka sü la le ngü ka Yesu, teka ngü te würüse la mala fü ewü, gü ba, “Yesu mala nga wü ngü ka-ni, de te ni ngbü emere ne, eyi 'buru.” ⁴⁰ Te di bala, fü ewü akoro kpaka Yesu, ayi-tata teka de ah ngbü kpaka ani sela. Fü Yesu angbü kpala sikpi 'basu, da arı ewü de ngari Me. ⁴¹ Fü mere bi wü kpara ayia kpah ato maguma wü fü Yesu, teka ngü te ewü je gögömö na la. ⁴² Fü ewü amala ngü fü würüse la, gü ba, “A le ngü ka kpara la ta teka ri mü. Amba titine, a je riri na eyi cu de güje a. Te di bala, a wu eyi, gü ba, engu de kpara, te ena aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru, angü ah de *E-küwa-nih.”

Dene e'ba'basu kpeke ngü,

ta te Yesu mere agbü Kana

⁴³ Sidi nga sikpi 'basu la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye,

adu agbü *Galilaya. ⁴⁴ Yesu mala ta ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te mü de *mürü dofo la, wü kpara gbü wü gara sü 'buru ena angbü ecu ngü mü me-wü, amba 'duwa wü mürü mü ti acu ngü mü nda-wü de." ⁴⁵ Mere bi wü kpara te ewü ngbü agbü Galilaya nü ta agbü Yerüsalema teka *Karama ka Pasika. Fü ewü awu wü kpeke ngü ta te Yesu ngbü emere de kpala. Fü ewü adu amala nga wü ngü la fü wü bu wü, kpa eköti. Te di bala, te wüh wu Yesu te koro tete agbü Galilaya, fü ewü angbü de mere tadu, gü ba, engu ena amere wü kpeke ngü gba ani sene, kpah ba e te engu mere agbü Yerüsalema ne.

⁴⁶ Fü engu adu akoro kpah agbü Kana, gbü sü ta te engu fü ngu, koro di vinü tete na. Gara mere kpara ka miri ta ladü agbü gara köti de iri ye Kaparanama, te yeye na di de keke te-ye, ah yia ta ekpi akpi. ⁴⁷ Te komoko la je ngü, gü ba, "Yesu du koro eyi, gbü Kana ne," fü ah ayia agba wü agbü Kaparanama, anü amaka Yesu agbü Kana kpala.

Te engu koro kpaka Yesu, fü ah anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, "Mere kpara, ye koro kere, aküwa ye ni, angü ah yia eyi ekpi akpi." ⁴⁸ Yesu gü ba, "De-yi, wü kpara gbü sü ne, te ma mere kpeke ngü gbü jia yi de la, yi ti ale ngü ka-ra nda-yi kpah de. Ngü ka-yi ena adi fi bü bala?" ⁴⁹ Komoko la gü ba, "Mere kpara, bala de, baaa! Mü koro mba kere, mü küwa ye ra, angü ah ena akpi." ⁵⁰ Yesu gü ba, "Ye mü küwa eyi. Mü du edu." Fü komoko la ale ngü te Yesu mala fü ye la. Fü ah ayia adu kpa eköti.

⁵¹ Baka te engu ngbü edu kpa eköti, fü ewü amaka te-wü de wü labi ka-ye te kaje. Fü ewü amala fefe, gü ba, "Mere kpara, ye mü küwa eyi!" ⁵² Fü engu ayi-ta ewü, gü ba, "Keke la nza eküküte gbü lö-ra

fe?" Wüh gü ba, "Keke la nza esikine etü ra, ba lö-ra biringbö." ⁵³ Fü wö ye mbarase la awu teke, gü ba, "Keke la nza gbü lö-ra te Yesu mala ngü fü ni tete, gü ba, 'Ye ni küwa eyi ne.' " Fü komoko la ayia ato maguma wü fü Yesu, de wü kpara gba ye 'buru.

⁵⁴ Dela e'ba'basu kpeke ngü ta te Yesu mere agbü Kana. Ah mala ngü bü de komö ye, fü mbarase la aküwa ciki agba wü, agbü Kaparanama kpala. Yesu mere ngü la, o engu yia tete agbü *Yudaya, ego agbü *Galilaya.

5

Dene ngü ta te Yesu mere gbü sikipi ka Me,

ede kara de iri ye Beteseda

¹ Sidi nga wü ngü dela, fü wü Yesu ayia anü agbü Yerüsalema, teka gara *karama ka wü *Yisaraye. ² Gara mere kara ta ladü agbü Yerüsalema kpala,* te ewü gü iiri na, gü ba, Beteseda. ³ Mere bi wü mürü keke ngbü era esa e ede kara la. Ah de wü kpara te jia ewü ni ani, gara ewü de lö wü walawala, gara ewü te küte ewü di titiri. Wüh ngbü era kpala, da eci nga ngu te ena akada. ⁴ Angü wüh gü ba, gbü gara sikipi, *malayika ka Me ngbü ekoro, da eyiki ngu la, fü ngu la angbü ekada teka ngü la. Te di bala, mene kpara, te ena ati fi me-ye fü wü bu ye, gbü ngu la, keke kaka-na ena anza.

⁵⁻⁶ Gbü gara ra, fü wü Yesu akoro fuh kara la. Fü ah awu gara komoko kpala, te di de keke te-ye teka mere bi re, baka e teke biri nzükpa de fuh ye 'bajena. Te Yesu wu komoko la, fü ah awu teke, gü ba, ah ra eyi sela fa sü. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, "De-mü, mü ele aküwa?" ⁷ Mürü keke la gü ba dene, "Mere kpara, ni ena aküwa, neh baye baye? Angü enga ni ni, te ena agü ni gbü ngu

* 5:2 5:2 Kara la, ah gbmari ede möngiti ka wü kambiliki agbü Yerüsalema kpala. Wüh ji yafu edede na ba e 'buruve.

la, fü ni aküwa ne, ah nda ma. Ni te egbeke te-ni enü kpala, küte ni titiri, fü wü gara kpara angbü etí ka-wü fi me-wü.” ⁸ Ffü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Enga wüna, ma ena ato wazi fü mü. Mü yia eyia tikpi, de mü za darara ka-mü, mü go kpa eköti.” ⁹ Yesu bü te emala ngü la bala, fü keke ka komoko la ayia anza. Ffü engu ayia aza darara ka-ye, ago kpa eköti.

Sikpi te Yesu küwa komoko la tete, ah de *sikpi ka Me. Angü gbü gele ka wü di enga Yisarayeale, wüh le de wü kpara mere tima gbü sikpi ka Me 'buru 'buru de. ¹⁰ Te ah bala, baka te wü *kovo ka wü Yisarayeale wu ngü la, gü ba, komoko la ngbü ebí darara ka-ye gbü sikpi ka Me, fü ewü aï engu, ayi-tata, gü ba, “Ah mere neh baye, te ye ngbü ebí darara ka-ye gbü sikpi ka Me ne? Ye wu de, gü ba, gele ka-ani le de wüh mere e abí e gbü sikpi ka Me de?” ¹¹ Komoko la gü ba, “Ah de ngü ka-ni nda de. Ni ngbü ta eke ka-ni ake, fü gara komoko ayia akoro aküwa ni gbü keke la. Ffü ah amala ngü fü ni, gü ba, ‘Ni bí darara ka-ni ebí, ni go di kpa eköti.’ Ffü ni abí darara ka-ni ne tüngü la.” ¹² Wüh gü ba, “Kpara te küwa ye neh da?” ¹³ Amba komoko la je iri kpara te küwa ye ne nda de. Angü mere bi wü kpara ta ladü gbü sü, te Yesu küwa komoko la tete ne. Ffü Yesu azi te-ye zirri, anü sü ka-ye.

¹⁴ Fütanga ngü la, fü Yesu anü amaka komoko la, kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Ffü ah amala ngü fefe, gü ba, “Enga wüna, mü ceka te-mü 'be, angü mü küwa eyi gbü keke ka-mü la. Te di bala, ah le de mü ce da emere *siti ngü. Angü gara siti ngü, te ena afa keke la, ena adu kpah amere mü.” ¹⁵ Ffü komoko la ayia bü kere, anü amala nga ngü la fü wü kovo ka wü Yisarayeale, gü ba, “Kpara te küwa ni ne, ah de Yesu.”

¹⁶ Dela si-ngü te wü kovo la kpo da ekspü Yesu tete na, gü ba, “Engu ce gele ka-ani eyi,” angü engu küwa

kpara la gbü sikpi ka Me. Wüh gü ba, ngü la, ah de tima. Ah le ta de ah mere ngü la gbü sikpi ka Me de.

Dene ngü ta te wü Yesu ga yiki tete,

de wü kovo ka wü Yisarayeale, teka sikpi ka Me

¹⁷ Te Yesu je ngü la, gü ba, wü *kovo ka wü *Yisarayeale ngbü ewü nga, teka ngü te ni küwa komoko la gbü *sikpi ka Me ne, fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Ngü te ma mere ne, ah siti gbü jia yi, neh teka ne? Wüba, Me, ngbü emere kpah bala, angü engu ngbü eto züka ngü fü yi gbü wü sikpi 'buru. Ah ce da emere züka ngü fü yi gbü sikpi ka Me eyi? Ah ce de! Te ah bala la, züka ngü te ma mere fü komoko la gbü sikpi ka Me ne, ah siti gbü jia yi, neh teka ne?” ¹⁸ Ffü ngü la asiti emaguma ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh gü ba, “Yesu siti gele ka-ani, ka sikpi ka Me ne eyi. Ah mala kpah gara siti ngü, gü ba, ‘Ni de Ye Me.’ Ah le ao te-ye baka Me?” Ffü ewü akpo angbü egiri kaje, teka de ni mörö engu tete.

¹⁹ Ffü Yesu adu amala fü ewü, gü ba, “Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te ma mala, gü ba, ma de Ye Me ne, yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ‘Ma ngbü emere tima la de tetera?’ Ah bala de. Ma ngbü emere 'duwa tima te ma wu esaka Wüba. Wü ngü te Wüba ngbü emere, ma ena amere 'buru. ²⁰ Wüba ngbü egü tamu wü ngü ka-ye 'buru fere, angü ah le ra fa sü. Dela si-ngü te ma ngbü eküwa wü mürü keke tete ne. Gara tima kpah ladü te Wüba gü tatamu fere, te fa engu dela, te ma ena amere, te ena aga gbü jia yi afa sü. ²¹ Angü Wüba ngbü ezükü wü kövö, da eküwa ewü fi mere badi. Te di bala, de-ra, te ma di de Yeye na ne, ma ena angbü kpah ezükü wü kpara gbü kpi, da eküwa ewü, baka e te ma ngbü ele.

²² Gara tima te Wüba to fere, ah de ngü ka makolo liya. Angü

Wüba gü ba, 'Ma ena akolo liya ka wü kpara 'buru me-ra. Ni ce tima la eyi 'buru esaka ra.' ²³ Wüba ce tima la esaka ra, teka fü wü kpara angbü ecu ngü ra, kpah baka e te wüh ngbü ecu ngüngü. Kpara te cu ngü ra de, ah cu ngü Wüba kpah de, angü engu tima ra me-ye."

²⁴ Ffü Yesu adu amala gara ngü fü wü *kovo la, gü ba, "Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Te mü ena aje ngü ka-ra, te mü le kpah ngü ka Wüba te tima ra ne, mü küwa eyi. Mü ena angbü de *küküwa la fi badi. Wüh ti ato kuru te mü tine de, angü mü küwa gbü kpi eyi.

²⁵ Ngü te ma emala fü yi dene, ah de zu ngü. Amba ah ena akpo titine, ma ti eyi amala ngü fü wü kövö. Mene ewü te ewü ena aje ri ra, ma ena aküwa ewü, angü ma de Ye Me. ²⁶ Wüba to wazi la eyi fere me-ye. Wü e füh kotö ne 'buru ngbü eküwa neh baye? Wüba ngbü eküwa ewü me-ye de? Kpah bala, ah to wazi la eyi fere, teka fü ra adi eküwa wü kpara di. ²⁷ Ah to kpah wazi eyi fere, teka akolo liya ka wü kpara di, angü engu tima ra, *Ye Kpara ka kpi, kpa füh kotö kpakine me-ye.

²⁸ Ngü la mere e aga gbü jia yi de. Angü *adu sikipi ladü te ena akoro. Gbü sikipi la, ma ena ai wü kpara 'buru, teka akolo ngü ka-ewü. Te di bala, wü kpara te ewü kpi eyi ne, wüh ena aje ri ra, ²⁹ fü ewü azükü gbü kpi 'buru. Mene wü kpara, te ewü mere züka ngü, wüh ena azükü, aküwa fi mere badi. Amba mene ewü, te ewü mere *siti ngü ne, wüh ena azükü nda-wü teka amaka cinga. ³⁰ Ngü de te ma ngbü emere ne, ma mere de tete-ra nda-ra de. Liya te ma ngbü ekolo ne, ma ekolo ba e te ma je gömö Wüba. Te di bala, ma ngbü ekolo liya ka wü kpara reke areke, angü ngü te ma ngbü emere ne, ma ngbü emere ngü la ba e te Wüba ngbü ele, angü ah tima ra me-ye."

Dene ngü te Yesu mala tüngü ye

³¹ Ffü Yesu adu amala kpah gara ngü fü wü *kovo la, gü ba, "Yi efi nda-yi, gü ba, ngü te ma emala ne, ma ngbü ecu ngü ra de tete-ra? Ah bala de. Ta te ma ena angbü egbo nga ra de tete-ra la, de bane ngü te ma ngbü emala ne, ah ena adi de töndö ngü kükürü. ³² Wüba Me ngbü emala ngü tüngü ra ereke cu me-ye. Te di bala, fü ra awu, gü ba, ngü te engu ngbü emala tüngü ra ne, ah de zu ngü.

³³ *Yüwane Mürü Babatiza mala nga ra fü yi ta kpah eyi, baka te yi tima wü kpara ka-yi kpakaka na ne. Ah mala nga ra fü yi cu reke areke. ³⁴⁻³⁵ Yüwane ngbü ka-ye ta baka zewa te ngbü elofu sü, teka agü tamu züka kaje ka Me fü yi. Ffü yi angbü ta de tadu teka ngü la, da ele ngü kaka. Te yi ena ale ta ngü te Yüwane mala teka ra ne eyi la, ah ena adi ta mbi. Amba yi du ce ngü kaka bü kere bala, neh teka ne? Yi mere e afi, gü ba, ma gü iri Yüwane dela, angü ma ngbü eo jia ra teka ngü ka kpara füh kotö ne, yi mere e afi bala de. Ma gü iri Yüwane gbü ngü la, teka fü yi afi nga ngü ta te engu mala ne, teka fü yi adu ale ngü ka-ra, fü yi aküwa.

³⁶ Te yi le ngü ka Yüwane de la, de yi fi la nga wü mere kpeke ngü te ma ngbü emere ne. Angü wü ngü la, ah de ngü ka-ra de, ah ka-ye de ngü ka Wüba, te engu tima ra ne, fü ra angbü emere wü ngü la gbü wazi kaka. Te yi fi ngü la mbi mbi la, yi ena awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü.

³⁷ Wayi, Wüba te tima ra ne, ah mala zu ngü tüngü ra fü yi gbü *Ngari ye. Yi le ngü kaka la de, neh teka ne? Yi le de engu koro kpaka yi, teka fü yi awu engu cu de jia yi feke?

³⁸ Amba ngü te engu mala fü yi gbü Ngari ye ne, ngü la ri gbü nzö yi de, neh teka ne? Te ngü la ena ari ta gbü nzö yi eyi la, de bane yi ena ale ngü ka-ra, gü ba, Me tima ra me-ye fanü.

³⁹ Yi ngbü fi bü da etanga Ngari Me, da egiri ngü gbügbü, gü ba, ani ena aküwa teka ngü la. Amba Ngari Me

la ngbü emala nga ra fü yi, ⁴⁰ gü ba, ah le de yi koro kpaka ra, fü ra aküwa yi. Te di bala, yi le ngü la de, neh teka ne?"

⁴¹ Ffü Yesu adu amala kpah gara ngü fü wü kovo la, gü ba dene, "Yi efi nda-yi, gü ba, ma ngbü ele de wü kpara 'buru di ecu ngü ra? Ah bala de. Ma ele de wü kpara koro kpaka ra, teka de ma küwa ewü.

⁴² Amba nda-yi, yi le ngü ka-ra de. Te ah bala, ma wu eyi, gü ba, yi le Me de maguma yi nda-yi kpah de.

⁴³ Angü Me tima ra me-ye. Ffü ra akoro kpaka yi de sene gbü wazi kaka. Yi le ra de, angü yi le ka-yi 'duwa mene wü kpara te ewü ngbü ekoro, da ecu ngü wü de tete-wü ne.

⁴⁴ Yi ena ato maguma yi fere, neh baye baye? Angü yi ngbü eo fingangü ka-yi 'buru, gbü wü ngü te ngbü ereke gbü jia wü bu yi ne. Amba yi le afi nga ngü, te ngbü reke gbü jia Me ne, nda-yi de. Te di bala, yi ti ale ngü ka-ra kpah de.

⁴⁵ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma ena ai ani engagira Wüba, teka fü ah akolo ngü ka-ani, teka te ani le ngü ka-ra de ne? Ah bala de. Kpara te ena ai yi engagira Wüba, ah de *Müse. Yi ngbü fi bü da etanga ngü te Müse ba, da eo fingangü ka-yi 'buru tete. ⁴⁶ Amba te yi ena aje ta si-ngü, te Müse ba ne, eyi la, de bane yi ena ale kpah ngü ka-ra, angü Müse ba ta ngü la teka ngü ka-ra. Te di bala, yi le ngü la de, neh teka ne? ⁴⁷ Te yi le ngü ta te Müse ba gbü Ngari Me ne de la, yi ena ale ngü ka-ra, neh baye baye?"

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü *kovo ka wü Yisarayeleye la agbü Yerüsalema. Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye la, adu agbü *Galilaya.

6

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü

* **6:7** 6:7 Jiase la ta denariya 200. Angü ta gbü wü re la, te mü mere tima teka sikipi biringbö, wüh ena ato denariya biri fü mü. † **6:8** 6:8 Anderiya kpah de gara kpara esüka wü kpara ka Yesu nzüka de füh ye 'basu ne.

mere bi wü kpara

Matayo 14:13-23; Marako 6:31-46; Luka 9:10-17

¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia agbü Kaparanama, ali gbü *zabu, akö ngu kpa etangu *Galilaya. ² Ffü mere bi wü kpara ayia afa nganga na, angü wüh wu wü mere kpeke ngü ka talara, de te engu ngbü emere, da eküwa wü mürü keke di ne. ³ Te wü Yesu kö ngu la tete na, fü ewü ali kpa füh gümbe de wü kpara ka-ye. Ffü Yesu angbü kötö, akpo da eri ewü. ⁴ Ngü la ngbü ta emere te-ye gbamari ede mere sikipi ka wü Yisarayeleye, de iri ye *Pasika ne.

⁵ Ffü Yesu afü jia ye, aceka mere bi wü kpara, te ewü koro ngbü edede na, da eje ngü gögömö na ne. Ffü cinga ewü ayia ari tete, angü wüh ngbü eyi fa sü. Ffü ah ayia afü te-ye, amala ngü fü *Filipo, gü ba dene, "Filipo dey, ye ceka la mere bi wü kpara ne. Ani ena amaka mere bi zü-e, teka ato fü wü kpara ne, neh kaye?" ⁶ Ah mala ngü la fü Filipo bala, teka are fingangü kaka di, angü Yesu wu ngü ka-ye, de te engu ena amere ne, kpo. ⁷ Ffü Filipo alügü ngü, gü ba, "Ni wu de. Wü kpara ne sibi fa sü. Te mü mere tima teka re biringbö, fü mü aza jiase la, anü ase ambata di la, ah ti de wü kpara la nda kpah de."*

⁸ Ffü Anderiya, enga ni ye Petero,† ayia amala ngü fü Yesu, ⁹ gü ba dene, "Gara mbarase ladü sene, de ambata esaka ye ngbee 'buruve, bete si 'basu. Mba enga e cükü'daye de bala, ta de e te ena ati fü mere bi wü kpara de bala?" Yesu gü ba, "Wü koro di ekoro."

¹⁰ Züka fu-gü ta ladü gbü sü la, fula fula bala. Ffü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü mala fü wü kpara la, de wüh ngbü kötö füh fu-gü la." Ffü wü kpara la ayia angbü kötö. Wüh baka wü kpara

kutu 'buruve (5,000). ¹¹ Fü Yesu aza ambata la, adu agbo nga iri Me tekaka. Fü ah ayia ato esaka wü kpara ka-ye la. Fü ewü akpo da egafa fü mere bi wü kpara la. Fü ambata la ati te nga wü kpara la 'buru kpini. Fü Yesu aza wü si 'basu la, ato fü ewü kpah bala. Fü wü kpara la azü e la, asika di.

¹² Te wüh zü e la, sika di, fü Yesu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Wü nü, wü ro du e la, angü ah ena asiti." ¹³ Fü ewü aro du e la, abiti gbü wü kuwu, asi ba e nzükpa de füh ye 'basu. Dela ta bü mba ambata 'buruve bete si 'basu, te wü kpara la zü, ce dudu ne.

¹⁴ Te wü kpara la wu mere kpeke ngü ka talara te Yesu mere la, fü ewü ayia afi, gü ba, "Komoko la, ah zu de *mürü dofo, ta te wüh ba ngü kaka gbü *Ngari Me gügü, gü ba, 'Me ena atima engu füh kotö ne.' "

¹⁵ Fü ewü angbü efi ngü la, gü ba dene, "Te komoko la ena adi ta miri gbü nzö ani la, ah ena areke afa sü." Gara ewü gü ba, "Te ah bala la, ah le de ani reke te-ani, agü gü, teka aliki wü *Rüma, te ewü ngbü gbü nzö ani ne. Fü ani aza Yesu, ao miri ka-ani tete." Te Yesu wu ngü la bala, ngü la ti gbü jijia na nda de. Fü ah ayia ka-ye bü zirrri, adürü esüka ewü, anü alü angbü ka-ye kpa füh mere rüvü kpikpi ye.

Dene ngü ka Yesu te engu nü nü di füh ngu

Matayo 14:24-33; Marako 6:47-52

¹⁶⁻¹⁷ Etamurago, o Yesu di la fi kpa füh rüvü kpala, fü wü kpara kaka-na ayia adu kpa esa gö, era ngu, alü gbü *zabu ka-wü, edu agbü Kaparanama, baka te Yesu mala fü ewü. Fü biti ayia amaka ewü, fi da enü nü. ¹⁸ Fü mere wege akoro, angbü efe ngu. Fü ngu angbü ekada de ewü. ¹⁹ Fü ewü anü de zabu, akoro kpa etü ngu, nengete.‡ Wüh te efü jia wü bane de, gbo! te kpara te ngbü enü kpaka ewü, de lö ye

füh ngu. Fü ngü la angbü gbü jia ewü ba sirimbi. Fü cürü ayia arü te-wü. ²⁰ Te kpara la koro ghamari, fü ewü awu, gü ba, ah de Yesu. Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi kpe cürü de, ah ka-ye de-ra." ²¹ Fü maguma ewü ayia agu. Fü Yesu ayia alü kpaka ewü agbü zabu. Wüh te enü mba 'dongoni bane de, wüh koro eyi edere ngolo, gbü sü te ewü le akoro tete na ne.

Dene ngü ta te Yesu mala,

teka mene e te ena aküwa wü kpara

²² Te kpü seke, wü kpara te Yesu to zü-e fü ewü ne, wüh ka-wü fi bü ladü gbü sü la. Fü ewü akpo da egiri Yesu. Angü baka esikine la, *zabu ka-ye ta sela ngbee biringbö. Baka te wü *kpara ka Yesu li nü sü ne, Yesu nü de ewü nda de. Wüh wu eyi, gara kaje te Yesu ena adu akö ngu tete na kpah ma. Fü ewü afi, gü ba, te ah bala la, Yesu ka-ye fi la bü ladü sela. ²³⁻²⁴ Fü ewü akpo da egiri engu ma. Fü ewü afü jia wü, awu bi wü gara zabu te yia kpa etangu agbü Tiberiya, da ekoro sela. Fü ewü ayia alü gbügbü, anü agbü Kaparanama, teka agiri Yesu kpala.

²⁵ Fü ewü anü akoro kpa etangu agbü Kaparanama. Fü ewü anü amaka Yesu kpa *esambü ka bitite. Fü ewü ayi-tata na, gü ba, "Mere kpara, ani giri ye kpa etangu kpane ma, angü ye koro kpakine neh elaye?" ²⁶ Yesu gü ba, "Yi ngbü egiri ra, neh teka ne? Yi ngbü egiri ra ne bü teka ambata, te ma to fü yi esikine, te yi sika di ne? Yi le kpah de ma to gara fü ani? Fingangü ka-yi fi bü teka e-mazü? Ah le de yi fi nga kpeke ngü te ma ngbü emere ne, teka fü yi awu sisi na mbi mbi mbi. ²⁷ E-mazü ena aküwa yi fi mere badi? A'a. Ah ti aküwa yi fi mere badi nda de. Gara züka e-mazü ladü esaka ra sene, te ena aküwa yi fi mere badi. Ah le de yi o fingangü

‡ 6:19 6:19 Wüh nü baka miles bata, anga kilometere 'buruve, fü ewü akoro etü ngu la.

ka-yi eküte ra, angü ma ti eyi aküwa yi me-ra. Wüba tima ra teka ngü la.”

²⁸ Wüh gü ba, “Mere kpara, ani ena amere neh baye, fü ngü ka-ani areke gbü jia Me?” ²⁹ Yesu gü ba, “Züka ngü te Me ngbü ele, ah le de yi to maguma yi fere, angü Me tima ra me-ye.” ³⁰ Wüh gü ba, “Te ah bala la, de ye gü la tamu wazi ye fü ani. Te ye ngbü eto zü-e fü ani gbü wü sikipi 'buru la, ani ena awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü. Te di bala, ani ena alala gbü nga ye. ³¹ Angü Me tima ta *Müse fü wü kundu ani, te ewü ngbü ejiji agbü gü ne. Fü Müse angbü eto e-mazü fü ewü, te ngbü egoro agbü kpi ne, te nga wü sikipi 'buru, ba e te wüh ba ta gbü *Ngari Me.Ş Fü ewü angbü ezü e la te nga mere bi wü re, baka wü re teke 'basu. Ye ti eyi amere kpah bala? Angü nda-ye, ye to zü-e fü ani bü ngbee du biringbö.”

³² Yesu gü ba, “Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. E-mazü ta te Wüba to fü wü kundu nih esaka Müse ne, ah to teka areke bü küte ewü kükürü. Gara züka e-mazü ladü, te Wüba ngbü ele ato fü yi enatikine. ³³ Angü e-mazü la koro agbü kpi, teka aküwa wü kpara füh kotö ne fi mere badi.” ³⁴ Wüh gü ba, “Wayi, mere kpara, ah le de ye di eto zü-e la fü ani, gbü wü sikipi 'buru, fü ani adi ezü.” ³⁵ Yesu gü ba, “E-mazü te ena aküwa wü kpara fi badi ne, ah ka-ye de-ra. Mene kpara te ena ato maguma ye fere, tala ti amere engu tine de. Gümü ngu ti amere engu tine kpah de. ³⁶ Ma mala ta ngü la fü yi eyi gügü, gü ba, yi wu ra eyi cu de jia yi, amba yi le ato maguma yi fere nda-yi de. ³⁷ Kükürü de, angü Me ngbü eto wü kpara ka-ra fere me-ye. Mene wü kpara te Wüba ngbü efe, teka fü ewü ato maguma wü fere ne, ma ena angbü eza ewü de tadu. Ma ti aliki ewü de. ³⁸ Angü dela si-ngü te ma yia tete agbü kpi, koro füh kotö

sene, teka amere ne. Angü Wüba tima ra me-ye. Ma koro teka amere ngü ka-ra de. ³⁹ Dene ngü te Me ngbü ele de ma mere füh kotö ne. Ah le de ma di eceka kpi sisi nga wü kpara, te engu to esaka ra ne, angü süka ewü ena adürü. Ah ngbü ele kpah de ma zükü ewü gbü kpi, te gara, gbü *adu sikipi. ⁴⁰ Angü Wüba Me ngbü ele de wü kpara ka-ra, te ewü ngbü eo jia wü eküte ra, da eto maguma wü fere ne, küwa aküwa fi mere badi, angü ma ena azükü ewü gbü kpi, gbü adu sikipi.”

⁴¹ Te wü kpara la je ngü te Yesu mala, gü ba, ni de e-mazü te koro agbü kpi ne, fü ewü angbü emala ngü gbü ngingiri ngü, ⁴² gü ba, “Komoko la mala töndö ngü de bala, neh baye baye? Engu gü ba, ni de neh da? Engu de Yesu, ye *Yüsefa ne, de? Te ani wu wö ye na ake ni ye na, kpah bü kpo ne. Fü engu agü ba, ‘Ni koro agbü kpi?’ ”

⁴³ Yesu gü ba, “Yi ce la ngü ka yiki ka-yi la ace, de yi da güje yi te ngü te ma emala ne. ⁴⁴ Te Wüba gü tamu ngü ka-ra emagama kpara nda de la, ngü la ena adi gbü jijia ba töndö ngü fanü. Angü kpara ti afü te-ye, akoro kpara ka-ra de tete-ye, nda de. Ah le de Wüba o ngü la emamagama me-ye, fü engu akoro kpara ka-ra. Fü ra adu azükü engu te gara, gbü adu sikipi. ⁴⁵ Angü wü *mürü dofo ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Me ena angbü eri wü kpara ka-ye 'buru me-ye.’ Te mü ngbü eje si-ngü, de te Wüba ngbü eri mü di ne, mü ena ato maguma mü fere fanü. ⁴⁶ Kpara biringbö füh kotö ne, te wu Me de jia ye, ladü? A'a, ah nda ma. 'Duwa de-ra, ma wu engu me-ra, angü ma koro kpakaka na me-ra.

⁴⁷ Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te mü to maguma mü eyi fere la, mü küwa eyi fi badi. ⁴⁸ Angü ma de e-mazü te ma ngbü eküwa wü kpara me-ra. ⁴⁹ Wü kundu nih, ta te Me to e-mazü fü

Ş 6:31 6:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 16:4-36, bete Ci ka wü Davidi 78:24.

ewü esaka Müse ne, wüh dene fi ladü? Wüh kpi nza ka-wü eyi 'buru. ⁵⁰ Amba mene e-mazü te koro agbü kpi ne, ah de e-mazü te ena aküwa kpara fanü fanü. Te kpara zü e-mazü engu la, ah ti akpi de. ⁵¹ Ah ena aküwa fi mere badi. E-mazü engu te koro agbü kpi ne, ah de-ra. Ah de küte ra, te ma ena ato teka aküwa wü kpara füh kotö ne.”

⁵² Fü wü kpara la akpo da ega yiki esüka wü, gü ba, “Angü komoko ne ena ato küte ye fü ani azü, neh baye baye?” ⁵³ Yesu gü ba, “Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Ah le fü yi azü küte ra, da enzö *ngüte ra, fü yi aküwa. Angü te yi mere bala de, yi küwa kpah de. ⁵⁴ Mene kpara te ngbü ezü küte ra, da enzö ngüte ra, ah küwa eyi fi mere badi. Kpah bala, ma ena aküwa engu gbü kpi, gbü *adu sikpi te ena akoro. ⁵⁵ Küte ra de züka e-mazü te ena ato *küküwa fi mere badi. Kpah bala, ngüte ra kpah de züka e. Te mü nzö la, ah ena ato tadu emaguma mü, te ti anza de. ⁵⁶ Te mü ngbü ezü küte ra, da enzö ngüte ra la, nih ena angbü tundu ake nih ma ba wü vüngüte. Fü nih angbü gbü mürü fi mere badi. ⁵⁷ Wüba te tima ra ne, ah de kpeke mürü wazi. Ma maka wazi la kpah eyi esakaka. Kpah bala, mene kpara te ena azü küte ra, ah ena amaka kpah wazi la esaka ra, fü ah aküwa fi mere badi.”

⁵⁸ Dela ngü te ma mala fü yi, teka e-mazü te koro agbü kpi ne. Ah baka nda wü kundu nih, ta te ewü zü de kpala ne, nda de. Angü wüh kpi ka-wü nza eyi 'buru. Mene kpara te ena azü e-mazü ne, ah ena aküwa fi mere badi!”

⁵⁹ Dela ngü ta te Yesu mala, da eri wü kpara kpa *esambü ka bitite, agbü Kaparanama.

Dene ngü te wü kpara ka Yesu fi, teka ngü te engu mala la

⁶⁰ Te wüh je ngü te Yesu mala de bala, fü gara wü kpara esüka wü *kpara kaka la, ayia amala ngü,

gü ba, “Mene ngü dela kpekpeke. Ani le aje mene ngü de bala nda-ani de.” ⁶¹ Te Yesu wu fingangü ka-ewü bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ngü ka-ra siti gbü jia yi bü gügü bala? Yi le eyi ace ra titine? Te ah bala, ah mbi, yi nü enü. Gara ngü te ma ena amala fü yi nda ma, angü nzö yi kpekpeke. ⁶² Amba te yi ena awu ra, te ma ena ayia ago agbü kpi la, ngü la ti ari gbü nzö yi nda kpah de? ⁶³ Yi kpe cürü teka ngü te ma mala fü yi teka küte ra ne? Ah le de yi je si-ngü la mbi mbi mbi. Angü, te yi ena aje ta si-ngü la eyi la, ngü la ena aküwa yi fi mere badi. Yi ce ngü ka cürü asidi, angü yi ena akpi. ⁶⁴ Ah le de yi to maguma yi fere, angü ma wu kpo, gü ba, wü gara yi ladü te ewü to maguma wü fere la de.”

Yesu mala bala kükürü de, angü ah wu ngü te di emaguma wü kpara la 'buru kpo. Ah wu mene ewü, te ewü to maguma wü fü ye de ne kpo. Ah wu mene kpara te ena agü tamu ni, fü wü vügü ne, kpah kpo. ⁶⁵ Fü ah adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Dela si-ngü te ma mala fü yi, gü ba, ‘Kpara ti afü te-ye, akoro kpara ka-ra de tete-ye, nda de. Ah le de Wüba o ngü la emamaguma me-ye, fü engu akoro kpara ka-ra.’ ”

⁶⁶ Te wü kpara la je ngü te Yesu mala la, fü wü kpara ayia abaya, ace engu. Wüh du ndoro gbü nganga na nda-wü tine de. Wüh ce bü duu wü *mürü tima kaka, nzükpa de füh ye 'basu ne. ⁶⁷ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, nzükpa de füh-ye 'basu la, gü ba, “Yi le kpah eyi ace ra, anü gbü nga wü kpara la?” ⁶⁸⁻⁶⁹ Fü Simüna Petero adu alügü ngü fefe, gü ba, “Mere kpara, a wu eyi, gü ba, mü zu de Ye Me, te koro agbü kpi. A ngbü da eje züka ngü ka Me gömö mü, de te mü ngbü emala fü a ne. Tekan ngü ka-mü la, a ena aküwa fi mere badi. Gara kpara, te ena ari a baka mü, ladü? Angü a ena ayia, anü

nda-a ne, gbü nga da?" 70-71 Yesu gü ba, "Ngü te mü mala la, ah de züka ngü." Fü ah adu afü te-ye, afi nga *Yuda Keriyota,* te ena ato ye fü kpi ne, gü ba, "Akoo! Ma fe yi ta nzükpa de füh ye 'basu, ba wü züka kpara ka-ra. Amba gara kpara esüka yi du fü te-ye eyi vügü ka-ra tete?"

7

Dene ngü ka nünü ka Yesu agbü Yerüsalema,

teka Karama ka Gugu

¹ Sidi nga wü ngü la, fü wü Yesu angbü ka-wü fi agbü *Galilaya, angbü endoro kpala. Yesu le anü andoro agbü *Yudaya de. Angü wü *kovo ka wü Yisarayeke kpala ngbü egiri engu, teka amörö. ² Gara karama ka wü *Yisarayeke ta ladü, te wüh ngbü eï, gü ba, *Karama ka Gugu. Te sikipi ka karama la koro tete gbamari, ³ fü wü di enga ni ye Yesu ayia amala ngü fefe, gü ba, "Ah le de nih nü agbü Yerüsalema teka karama la, teka fü gara wü kpara ka-mü de kpala awu wü mere kpeke ngü ka-mü, te mü ngbü emere ne. ⁴ Angü, te mü le de bi wü kpara fa nga ni la, de mü mere e adi emere wü ngü la gbü zi de. Mü di emere wü ngü la gbü jia wü kpara 'buru ngbaangba, teka fü ewü adi efa nga mü." ⁵ Angü gbü wü ngü la 'buru, wü di enga ni ye Yesu to maguma wü fefe nda-wü de.

⁶ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ma ti anü nda-ra la de, angü sikipi ka-ra koro la de. Nda-yi, yi ti eyi amere ngü ka-yi gbü wü sikipi 'buru. ⁷ Angü wü kpara ka kotö ne kpü yi nda-wü de. Amba nda-ra, wüh ngbü ekpü ra, teka te ma ngbü eri ewü teka *siti ngü ka-ewü, de wüh ce asidi ne. ⁸ Te di bala, yi nü ka-yi enü agbü karama la. Ma ti anü nda-ra la de, angü sikipi ka-ra koro la de."

⁹ Te Yesu mala ngü la fü wü di enga ni ye nza tete, fü ewü

ayia ka-wü, anü agbü Yerüsalema, teka karama la, ace Yesu ciki gbü Galilaya sela. ¹⁰ Te wü di enga ni ye Yesu nü sü tete agbü karama la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü afa nga ewü sidi, gbü zi.

Dene kpah gara yiki te wü kovo ka wü Yisarayeke ga

de wü Yesu, teka sikipi ka Me

¹¹ Gbü sü ka karama la, wü *kovo ka wü Yisarayeke ngbü ta egiri Yesu, teka azoro. Wüh gü ba, "Komoko la wo te-ye neh kaye?" ¹² Fü mere bi wü kpara angbü emala ngü esüka wü teka Yesu. Gara ewü gü ba, "Yesu ka-ye de züka kpara." Gara ewü gü ba, "Komoko la ngbü dene efiti wü kpara de?" ¹³ Wüh ngbü emala ngü la gbü ngingiri ngü, angü wüh le amala ngü teka Yesu mbölö mbölö nda-wü de. Wüh ngbü ekpe cürü wü kovo, angü wü kovo la le ngü ka Yesu nda-wü kü de.

¹⁴ Te wüh mere karama la, koro di etungba, fü Yesu ayia anü akoro agbü Yerüsalema. Fü ah anü akoro etambasü ka *Mere Kambü ka Me, akpo da eri wü kpara kpala. ¹⁵ Te wü kovo je ngü te Yesu ngbü eri wü kpara di, fü ngü la aga gbü jia ewü. Fü ewü angbü eyi-ta ngü la esüka wü, gü ba, "Ata! Komoko la gü ba, ni ngbü dela kpah eri wü kpara? Engu gü ba, ni de neh da? Ah wu ngü la neh kaye? Te engu giri ngü fa sü kpah de ne."

¹⁶ Te Yesu wu fingangü ka wü kovo la bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ngü te ma ngbü emala ne, yi fi nda-yi, gü ba, ma ngbü emala ngü, teka agbo nga iri ra di? Ah bala de. Angü ah de ngü ka-ra nda de, ah ka-ye de ngü ka Wüba Me, te engu tima ra di, de ma koro, ma ri wü kpara di. ¹⁷ Te mü to te-mü teka amere tima ka Me la, mü ena awu si-ngü ka-ra mbi mbi mbi, gü ba, ngü la, ah de zu ri Me fanü. ¹⁸ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma

* 6:70-71 6:70-71 İri wö ye Yuda Keriyota, ta de Simüna.

ngbü ecu ngü ra gbü wü ngü, de te ma ngbü erü wü kpara di ne? Te ma ena angbü ta emala ngü la de tete-ra la, de bane ma ena acu ngü ra fanü. Amba ah ka-ye de zu ngü ka Me, te engu tima ra di me-ye. Fü ra angbü erü wü kpara di, teka de wüh gbo nga iiri na. Te di bala, ah le de yi wu si-ngü te ma ngbü emala ne, angü ah de zu ngü ka Me fanü fanü. ¹⁹ Yi gü ba, “*Müse ta de mere kpara ka-ani.’ Müse to ta *Riri ka Me fü yi de? Titine yi le amere riri kaka mbi mbi de. Amba yi le amöro ra kükürü, neh teka ne?”

²⁰ Wü kovo la gü ba, “Mü röfö aröfö? Kpara te le amöro mü neh da?” ²¹ Yesu gü ba, “Yi di ngbü ekpü ra bala, neh teka ne? Yi ngbü ekpü ra ne, teka ngü te ma mere terane, te ma küwa kpara gbü *sikpi ka Me ne? Ma wu kpo, gü ba, ngü la ke te yi eyi fa sü, angü yi gü ba, ma ce gele ka-ani eyi. ²² Yi efi nda-yi, gü ba, gele ka sikpi ka Me fa wü gara gele 'buru? Anga gele ka *basa, te yi ngbü emere gbü sikpi ka Me ne? Te sikpi ka jaji komoko ti gbü sikpi ka Me la, yi ti awa engu de? ²³ Te yi ngbü ereke ngü ka wü jaji ka-yi gbü sikpi ka Me la, ah mere baye, te yi ngbü esiti iri ra, teka te ma küwa komoko la gbü sikpi ka Me ne? ²⁴ Yi ce da ekolo ngü, de te yi wu mbi mbi de ne asidi. Ah le de yi giri si-ngü la feke, fü yi adu akolo ngü la mbi mbi mbi.”

Dela ngü ta te Yesu mala etambasü ka *Mere Kambü ka Me, agbü Yerüsalema. Gbü ngü la, wüh zoro engu nda-wü de.

Dene ngü te wü kpara ka Yerüsalema ngbü efi teka Yesu

²⁵ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yerüsalema akpo da emala ngü esüka wü teka Yesu. Gara ewü, gü ba dene, “Ngü la neh baye? Wüh ngbü tine egiri komoko la, teka amöro de? ²⁶ Yi ceka la! Amba ah

mere baye, te engu ngbü emala ngü gbü jia wü kpara bü ngbaangba, te wüh le azoro engu de ne?” Gara ewü gü ba, “Yi efi nda-yi, gü ba, wü *kovo ka-ani ne, wu eyi fanü fanü, gü ba, komoko la de *Kurisito, te Me tima aküwa nih ne?” ²⁷ Gara ewü gü ba, “Bala de. Ani wu sü te komoko la koro tete kpo. Amba, teka Kurisito te Me ena atima, wüh ti awu sü te engu ena akoro tete na, nda-wü de!”

²⁸ Yesu, mü ngbü ka-mü fi da erü wü kpara, kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Baka te mü je ngü ka wü kpara la, fü mü adu amala ngü de mere ri mü, gü ba, “Yi wu ra kpo? Mene sü te ma koro tete ne, yi wu kpo? Yi wu nda-yi de, angü ma koro sene de tete-ra nda-ra de. Wüba, te di zu Me ne, tima ra ka-ye me-ye. Yi wu engu nda-yi de. ²⁹ Ma wu engu ka-ra me-ra, teka te ma koro kpakaka na, angü ah tima ra me-ye.”

³⁰ Te wü kovo la je ngü te Yesu mala de bala, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü akpo angbü egiri kaje, teka de ani zoro engu. Amba wüh giri kaje nda-wü ma. Angü Me tiri kaje fü ewü me-ye, angü sikpi ka kpi ka Yesu ti nda la de.

³¹ Gbü ngü te Yesu ngbü erü wü kpara di la, fü mere bi ewü adu ale ngü kaka. Fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Wazi komoko la fa sü! Ceka la wü kpeke ngü, de te engu ngbü emere la! Gara kpara te ti amere mere kpeke ngü bala, ah ngbürü ladü? Ah nda ma! Te di bala, engu ka-ye zu de Kurisito te ena aküwa nih ne!”

³² Te wü *Farusi je, gü ba, mere bi wü kpara ngbü eyi 'buru ele ngü ka Yesu ne, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fü ewü anü amala ngü la fü wü *mürü gele. Fü wü mürü gele la ayia atima wü marajümiya ka-wü, de wüh nü, wüh zoro Yesu. ³³ Te Yesu wu bala, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi efi nda-yi, gü ba, ani

* **7:22** 7:22 Kpara te kpo de gele ka basa, ah ka-ye de Abarayama, angü Me sere ngü la fefe me-ye. Fü Müse adu aba ngü la gbü *Ngari Me. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:1-27.

ena azoro ra enatikine? A'a. Yi ti azoro ra la de, angü du sïkpï ka-ra la ladü. Ma ena adi la ladü esüka yi sene, teka du sïkpï mba cükü'daye, fü ra alügü nga ra, adu kpaka kpara te tima ra ne. ³⁴ Yi ena agiri ra ma. Yi ti amaka ra de, angü sü te ma ena ayia anü tete ne, yi ti awu de."

³⁵⁻³⁶ Fü wü gara kovo ka wü Yisarayele akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, "Komoko ne gü neh fe? Ah gü ba, 'Ni ena anü agbü gara sü, te ani ti awu de?' Ah ena anü neh kaye? Ah ena anü kpaka wü gara wü di enga ni ani, te ewü ngbü kpa gbü sü ka wü *Giriki ne? Ah ena anü ari wü *ganzi kpara kpala? Si-ngü la neh baye?" Teka ngü la, wü marajümiya la ti azoro engu la de, ka cürü.

Dene kpah gara yiki te wü Yisarayele ga esüka wü,

teka ngü ka Yesu

³⁷ Gbü adu sïkpï ka mere *karama la, fü Yesu ayia esüka wü kpara la, arü amala ngü fü ewü de mere ri ye, gü ba, "Te gümü ngu ngbü emere mü la, de mü koro ekoro kpaka ra, fü ra ato ngu fü mü, anzö. ³⁸ Angü te mü to maguma mü eyi fere la, ngü la ena ati kpini de ngü, ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, gü ba, "*Nzila Wazi Me ena angbü emaguma mü ba ngu, te ngbü ego. Fü mü angbü de tadu teka ngü la, fi mere badi.'" ³⁹ Ngü ta te Yesu mala la, ah mala ngü la teka Nzila Wazi Me, te Me ena atima fü wü *kpara ka Yesu. Angü ta gbü sïkpï la, Me tima Nzila Wazi ye fü wü kpara ka Yesu nda la de. Ah du tima tine sidi nga Yesu, te go agbü kpï ne.

⁴⁰ Te wü kpara je ngü te Yesu mala la, gara ewü gü ba, "Fanü, komoko la ka-ye de mürü dofo ka Me!" ⁴¹ Gara ewü gü ba, "Ah de *Kurisito, te Me tima aküwa ani ne." Gara ewü gü ba, "Ape! Kurisito ena akoro agbü *Galilaya fanü? Te ah bala la, engu

de Kurisito ne, nda de. ⁴² Angü wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba dene, 'E-küwa-nih la ena akoro gbü nguwa Miri *Davidi. Wüh ena abi engu gbü tö ka *Yudaya, agbü Beteleme, te di ta köti ka Davidi ne.'" ⁴³ Dela ta yiki te wü kpara la ngbü ega esüka wü, teka ngü ka Yesu. Gara ewü le ngü kaka eyi. Gara ewü le ngü kaka nda-wü de. ⁴⁴ Nda wü kovo la, wüh ngbü fi bü da egiri kaje de ani zoro engu. Amba, gbü ngü la, gara kpara te mofo engu nda ma.

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü wü marajümiya la ayia adu kpaka wü *kovo ka-wü la, de kpa wü kükürü. Fü wü kovo la ayi-ta wü marajümiya la, gü ba, "Ah mere baye? Wüh tima wü teka azoro Yesu de? Engu neh kaye? Wü du koro de kpa wü kükürü, neh teka ne?" ⁴⁶ Wü marajümiya la gü ba, "Ata! Kpara baka komoko la kü ladü? Kpara te ena amala ngü bakaka, neh da?" ⁴⁷ Wü *Farusi gü ba, "Ah fiti wü neh baye baye? Wü ce ani de töndö ngü ka-wü la!" ⁴⁸ Esüka ani, wü cögbörö kpara, kpara biringbö te le ngü kaka, neh da? ⁴⁹ Amba de-wü, wü kpah baka wü kükürü kpara, te wüh le gele ka-ani mbi mbi de ne? Te ah bala la, wü le acuru de ewü 'buru agbü wa?"

⁵⁰ Nikodemü, ta kpah ladü esüka wü bu ye, kovo la. Engu ta de gara *Farusi, te koro kpaka Yesu gbü biti, teka aje ngü gögömö na ne. Fü Nikodemü ayia amala ngü fü wü bu ye la, gü ba, ⁵¹ "Ah mere baye, te ngü ka Yesu ke te yi de bala? Yi gu la maguma yi cükü'daye. Ah le fü nih ai komoko la engagira nih feke, teka aje ngü gögömö na, teka fü nih awu ngü kaka mbi mbi mbi. Angü dela ngü te di gbü riri kanih. Nih ti ato kuru te kpara kükürü kükürü bala de. Ah le agiri si-ngü kaka feke." ⁵² Wü bu ye Nikodemü la gü ba, "Nikodemü deyï, ye fü te-ye kpah eyi kpara ka Galilaya? Ye wu ngü te di gbü *Ngari Me nda-ye de?"

† 7:42 7:42 Mü ena amaka ngü la gbü 2 Samüwele 7:12bete Mika 5:2.

Wüh ena abi mere *mürü dofo ka Me engu ne gbü Galilaya?" ⁵³ Sidi nga ngü la, fü ewü adu abaya, ago agba wü.

8

¹ Etamurago la, fü wü Yesu ayia etambasü *Mere Kambü ka Me, adu anü ara ka-wü agbü gugu, kpa füh da de iri ye Olive ne.

Dene ngü te Yesu mala

teka würiuse te mere siti ngü

² Gügü kpurutokokpi, fü Yesu adu akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü mere bi wü kpara akoro angbü edede na. Fü engu areke te-ye, akpo da eri ewü. ³ Fü wü *Farusi de wü *mürü riri ayia aza gara würiuse, te ewü maka engu da emere waza ake gara komoko, akoro di engagira Yesu, esüka wü bi wü kpara te Yesu ngbü eri ewü la. ⁴ Fü wü Farusi la ayi-ta Yesu, gü ba dene, "Mere kpara, a le ayi-ta mü teka ngü ka würiuse ne. Angü a maka engu bü titine dene, da emere waza ake gara komoko. ⁵ Gbü riri ta te *Müse to fü nih, ah gü ba, 'Te kpara mere *siti ngü bala la, ah le de wüh sötö engu, mörö de teme.' Tekä ngü la, fü a aza engu, akoro di kpaka mü dene, teka ayi-ta mü gbü ngü la. Ah le de a mere baye? A mörö engu amörö?" ⁶ Wüh mala ngü la kükürü de, angü wüh ngbü egiri kaje, teka de ani zoro Yesu gbü ngü la. Amba Yesu wu ngü ka-ewü la nda-ye kpo. Ah le alügü ngü fü ewü nda de. Ah nga ka-ye tiii, da eba e ka-ye kötö de jikpa ye.

⁷ Fü ewü alala fi bü de ngü ka-wü la. Fü Yesu ae nzö ye tikpi, amala ngü fü ewü, gü ba, "Te kpara biringbö ladü esüka yi sene, te mere siti ngü füh kotö ne de la, de engu za teme fi me-ye, de ah esötö würiuse la di." ⁸ Fü Yesu adu kpah azuru ka-ye, eba e kötö. ⁹ Te wü kpara la je ngü te Yesu mala la, fü lümü ayia ari te ewü, fü ewü ayia abaya bü biri biri, ago agba wü. Ah kpo te cögbörö

wü kovo la, akoro di te jürü ewü. Fü ewü ace bü wü Yesu 'basu wü 'basu ake würiuse la sela.

¹⁰ Baka te wü kpara la baya tete 'buru, fü Yesu ayia ae gbüra ye tikpi, ayi-ta würiuse la, gü ba dene, "Wü kpara ne, neh kaye? Kpara biringbö o kpa ye te mü de?" ¹¹ Würiuse gü ba, "Mere kpara, kpara biringbö te mere ra esiti nda ma." Yesu gü ba, "Te ah bala, mü ti eyi anü ka-mü. Ma to kuru te mü kpah de. Amba mü mere e adu amere gara siti ngü tine de."

Dela ngü ta te Yesu mere agbü Yerüsalema, te engu za ngü di esaka wü *kovo ka wü Yisarayeale, te ewü ngbü egiri kaje, teka azoro engu.

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, ni de ra-sü fü wü kpara

¹² Gbü gara sikipi, fü Yesu akpo da eri wü kpara, gü ba, "Ma de ra-sü, te ngbü elofö sü fü wü kpara füh kotö ne 'buru. Te mü lala gbü nga ra, mü ena angbü gbü ra-sü, te ena aküwa mü fi mere badi, mü ti andoro gbü ngbami tine de."

¹³ Fü wü *Farusi adu amala ngü fefe, gü ba, "De-ye deyü, ngü te ye mala la, ye ngbü ecu ngü ye de tete-ye. Te ah bala la, ani ti ale ngü ka-ye nda-ani de." ¹⁴ Yesu gü ba, "Bala de. Mene ngü te ma ngbü emala teka ra ne, ah de zu ngü. Angü ma wu kpo, gü ba, ma koro agbü kpi. Ma wu kpah eyi, gü ba, ma ena ago kpah agbü kpi. Amba nda-yi, yi ti awu ngü la nda-yi de. ¹⁵ Yi ngbü eo siti maguma yi eküte ra ne, teka te yi ngbü eo fingangü ka-yi fi bü gbü gele ka-yi ne? Amba nda-ra, maguma ra ti asiti eküte yi nda de.

¹⁶ Te ngü ka-yi siti gbü jia ra la, amba ngü ka-yi siti kpah eyi gbü jia Wüba. Angü ma fi ngü la de tetera nda de. ¹⁷ Te ri wü kpara 'basu ti kpini gbü ngü biringbö la, yi ngbü efi nda-yi, gü ba, 'Ah de wu?' Ah de wu nda de! Dela ka-ye zu ngü fanü fanü! Angü wüh ba ta ngü bala gbü *Riri ka Müse. ¹⁸ Ma ngbü emala nga ra fü yi, gü ba, 'Ma koro

agbü kpí.' Wüba ngbü emala nga ra fü yi kpah bala, angü ah tima ra me-ye. Rí a tí ake di gbü ngü la kpini. Te di bala, ah de wu nda de."

¹⁹ Wüh gü ba, "Hoo! Wö ye, de te ye ngbü emala nganga na ne, engu neh kaye?" Yesu gü ba, "Yi tí eyi awu Wüba? Baka te yi le ngü ka-ra de ne, yi tí awu Wüba kpah de. Ta te yi ena ale ngü ka-ra ale la, de bane yi tí eyi awu Wüba."

²⁰ Dela ta ngü te Yesu mala fü wü Farusi, o engu ngbü erí wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me.* Wüh le ta azoro engu, amba kpara biringbö, te o kpa ye tete, nda ma, angü sikipi kaka tí la de.

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le ngü ka-ye de

²¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü mere kpara ka wü *Yisarayele la, gü ba dene, "Ma ena anü ka-ra te gara, agbü gara sü, fü yi agiri ra ma, yi tí amaka ra de. Te di bala, yi ena akpi anza gbü *siti ngü ka-yi, angü yi le ngü ka-ra nda-yi de." ²² Fü wü *kovo la amala ngü esüka wü, gü ba, "Komoko la gü neh fe? Ah gü ba, 'Sü te ni ena anü tete, kpara biringbö tí awu de.' Ah ena anü neh kaye? Anga ah le amörö te-ye amörö?"

²³ Yesu gü ba, "Ma koro ka-ra agbü kpí. Nda-yi, yi de wü kpara ka kotö ne, angü yi ngbü eo fíngangü ka-yi fi bü teka wü ngü ka kotö ne.

²⁴ Dela si-ngü te ma ngbü emala fü yi, gü ba, 'Yi ena akpi gbü siti ngü ka-yi ne. Angü yi le ngü ka-ra de.' Ngü te ma ngbü emala fü yi, gü ba, 'Ma de kpara te Me tima ra fü yi' ne, te yi le ngü la de la, yi ena akpi gbü siti ngü ka-yi la akpi." ²⁵ Wüh gü ba, "Mü kü de neh da?" Yesu gü ba, "Yi ngbü eyi-ta ra bala, neh teka ne? Ma mala ta ngü la fü yi gügü de? ²⁶ Mere bi ngü ladü emagama ra, te ma ngbü ele amala fü yi, teka siti ngü ka-yi. Ma mala

ngü la kükürü de, angü ah de mene ngü te ma je gömö kpara te tima ra ne. Kpara engu ne, ah su wu nda de, ah ngbü emala ka-ye zu ngü fanü fanü. Fü ra adu angbü emala ngü ka kpara, te tima ra ne, fü wü kpara 'buru." ²⁷ Amba wü kpara la wu, gü ba, Yesu ngbü emala ngü la teka Wö ye agbü kpí ne, nda-wü de.

²⁸ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, "Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri kaje teka amörö ra. Ah mbi, sikipi ena akoro te yi ena ae ra, *Ye Kpara ka Kpi, tete tikpi eküte rü. Gbü ra la, jia yi ena aü, fü yi awu, gü ba, Me tima ra me-ye fanü. Fü yi adu kpah awu, gü ba, wü ngü 'buru te ma ngbü erí ani di ne, ah de wü ngü te Wüba gara tatamu fere kpah me-ye. Ma mere wü ngü la de tete-ra nda-ra de. ²⁹ Amba Wüba de te tima ra ne, ah tí ace ra de, ah ena angbü fi bü da eto wazi fere, angü ma ngbü emere fi bü züka ngü, de te engu ngbü ele."

³⁰ Te wü kpara la je ngü, de te Yesu ngbü emala fü ewü la, fü mere bi ewü ayia ato maguma wü fü Yesu.

Dene ngü ka yiki te Yesu ga de wü kovo ka wü Yisarayele,

teka Abarayama

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara, de te ewü le ngü ka-ye ne, gü ba dene, "Ah le de yi lala gbü ngü ka Me, te ma ngbü erí yi di ne, teka fü yi angbü züka wü kpara ka-ra fanü fanü. ³² Te yi lala gbü ngü ka Me la, yi ena adi eje sisi na mbi mbi mbi, fü yi aküwa gbü *siti ngü ka-yi 'buru. Yi tí adu angbü wü labi ka siti ngü tine de."

³³ Fü gara wü *kovo ayia akolo ngü gömö Yesu, gü ba, "Yesu deyi, ye gü neh fe? Ye ngbü efi nda-ye gü ba dene, ani de wü di enga labi? Te ani di zu de wü kundu ye *Abarayama ne. Te kpo gügü akoro dene, ani ngbü labi ka wü bu ani nda-ani de."

* 8:20 8:20 Ngü la ngbü emere te-ye gbü sü, te wüh o kuwu, de te wüh ngbü eto takpa gbügü.

³⁴ Yesu gü ba, “Ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te yi ngbü emere siti ngü la, yi ena angbü labi ka siti ngü. ³⁵⁻³⁶ Te di bala, ah le fü ra aküwa yi gbü siti ngü ka-yi la, angü ma de Ye Me. Te ma küwa yi me-ra la, yi ti angbü labi tine de. Te mü de labi la, mü ti eyi angbü gba mere kpara ka-mü fi badi? Mü ti angbü bala de, angü, te mürü köti la le acinzi mü asidi la, ah ti eyi amere ngü la. Amba 'duwa kpara te di zu de ye mürü köti la, ah ti eyi angbü me-ye fi mere badi.

³⁷ Ma wu eyi, gü ba, yi de wü kundu ye Abarayama fanü. Amba ngü te ma ngbü emala fü yi ne, yi le nda-yi kü de. Fü yi angbü egiri kaje, teka de ani mörö ra. Dela züka ngü? ³⁸ Amba nda-ra, ngü de te ma ngbü emala ne, ma je gömö Wüba. Nda-yi kpah bala, angü siti ngü de te yi ngbü emere ne, yi je kpah gömö wö yi.”

³⁹ Wüh gü ba, “Hoo! Yesu deyi, ye ngbü emala de bala ne töndö ngü ne? Te ani di ka-ani zu de wü di Abarayama ne!” Yesu gü ba, “Fanü fanü, yi de wü di Abarayama? Ta te yi ena adi wü di Abarayama la, de bane yi ena aje ri ra, kpah baka Abarayama, ta te ngbü eje ri Me ne.

⁴⁰ Amba yi le ngü ka-ra nda-yi de. Yi ngbü egiri kaje de ani mörö ra, teka ngari Me te ma ngbü eri yi di ne. Abarayama ngbü ta emere ngü bala?

⁴¹ Te yi le eyi amörö ra la, amba wö yi ka-ye kpikpi ye.” Wüh gü ba, “Ani de ye waza nda-ani de! Ani ka-ani zu de wü di Me!”

⁴² Yesu gü ba, “Te yi ena adi ta zu de wü di Me fanü fanü la, de bane yi ena ale ra ba zu enga ni yi. Angü Me de Wüba, ah tima ra me-ye. Ma koro de tete-ra nda-ra de. ⁴³ Yi le ngü ka-ra de, angü yi le ka-yi fi bü siti ngü. Yi le züka ngü nda-yi de.

⁴⁴ Te di bala, yi ngbü efi gü ba, wö ani neh da? Wö yi ka-ye de *Satana! Angü yi maka ngü la eyi esakaka, fü yi angbü fi bü da emere ngü, baka te engu ngbü ele. Angü Satana ngbü

ele fi bü adi efiti wü kpara, kpah da emörö ewü. Ah kpo de ngü ka-ye la eyi gügü, angü ah le ngü ka Me nda de. Ah ngbü fi bü da esutu wu, angü dela tima kaka.

⁴⁵ Nda-ra, ma su wu nda-ra de. Ma ngbü eri yi de zu ngü ka Me. Amba yi le ngü ka-ra la nda-yi de, angü yi ka-yi de wü di Satana. ⁴⁶ Baka te ma ngbü emala zu ngü ka Me fü yi fanü fanü ne, yi le ngü ka-ra de, neh teka ne? Ma mere siti ngü eyi gbü jia Me? Kpara biringbö esüka yi sela, te ena agü tamu siti ngü ka-ra neh da? ⁴⁷ Dela si-ngü te ma mala fü yi, gü ba, ‘Yi de wü di Me nda-yi de ne.’ Angü wü kpara ka Me ngbü engbü ka-wü fi bü da eje ngü ka Me. Yi le aje ri ra de, angü yi de wü kpara ka Me nda-yi de.”

⁴⁸ Fü maguma wü kovo la ayia anzu teka ngü la. Fü ewü akpo da esoko Yesu, gü ba, “Ye de *ganzi kpara! Ye kpah de muruyi!” ⁴⁹ Yesu gü ba, “Bala de! Yi guvu ra nda ma! Ma ngbü ecu ngü Wüba. Te yi ena adi ta wü kpara ka Me la, de bane yi ti asoko ra bala de. ⁵⁰ Ma giri da ra, teka adi ecu ngü ra, nda-ra de. Kpara te le, de yi di ecu ngü ra ne, ah ka-ye de Wüba. Te yi le ngü ka-ra de la, Wüba ena ato kuru te yi me-ye.”

⁵¹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te kpara ngbü emere ngü ka-ra de maguma ye biringbö la, ah kpi nda de.”

⁵² Wü kovo gü ba, “Titine ani wu eyi, gü ba, ye de muruyi fanü! Kpara ladü te ti akpi de? Amba mere kundu ani, *Abarayama, de wü *mürü dofo, ta te ewü kpi ne. Fü ye amala, gü ba, ‘Mene kpara te ena aje ngü ka-ni ne, ah ti akpi nda de?’ Ye röfö aröfö, te ye ngbü emala ngü de bala? Ye ngbü efi, gü ba, ni de neh da? ⁵³ Ye de mere kpara, te fa kundu ani, Abarayama ne? Ye ce töndö ngü ka-ye la asidi!”

⁵⁴ Yesu gü ba, “Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma o te-ra ba mere kpara

ne, de tete-ra? Angü, te ah ena adi ta bala, de bane ngü ka-ra ena adi de töndö ngü kükürü. Amba, kpara te o ra ba mere kpara ne, ah ka-ye de Wüba, te yi ngbü emala, gü ba, 'Ah de Wö ani ne.' ⁵⁵ Yi ngbü esu ka-yi dela wu! Angü yi wu engu nda-yi de. Nda-ra ma wu engu kpo. Fü ra angbü emere riri na. Te ma ena amala, gü ba, ma wu engu de la, de bane ma ena adi kpah de mürü wu, baka yi la.

⁵⁶ Abarayama ngbü ta eo jia ye teka awu ra. Te engu wu ra tete, fü ah angbü de mere tadu teka ngü ka-ra." ⁵⁷ Wüh gü ba, "Apa! Te ye di la bü mbarase, te wüh bī ye tītine dene ne! Wü wu te-wü ake Abarayama neh elaye? Abarayama kpi ka-ye ta eyi gügü, o wüh bī wü kundu ani la de!" ⁵⁸ Yesu gü ba, "Ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü fanü fanü. O wüh bī Abarayama la de, ma ka-ra ladü!"

⁵⁹ Te wüh je ngü la, fü maguma ewü ayia asiti. Fü ewü ayia aza teme, de ani sötö Yesu di. Fü Yesu ayia adürü ka-ye bü ziri bala, afü ka-ye gbu! kpa ekere sü, awo te-ye.

Dela ngü ta te Yesu ngbü eri wü kpara di, etambasü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema.

9

Dene ngü ka Yesu ake komoko te jijia na ni ani

¹ Gbü gara sīkpī, fü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü awu gara komoko te jijia na ni ani, angü wüh bī engu ta kü bala. ² Fü wü *kpara ka Yesu ayi-ta Yesu, gü ba, "Mere kpara, si-ngü de te jia komoko ne ni tete na, neh ene? Kpara te mere *siti ngü la neh da? Ah de wö ye na? Anga ah cu de engu?" ³ Yesu gü ba, "Bala de. Ngü la koro teka siti ngü kaka de. Wüh bī engu bala, teka fü ra asere wazi ka Me tete fü wü kpara. ⁴ Angü Me tima ra füh kotö ne, teka amere

tima ka-ye. Te di bala, ah le de nih mere tima ka kpara te tima ra ne emere, o sü ti la de, angü kpara ti amere tima gbü biti nda de. Angü te nih kpi eyi la, nih ti amere tima ka Me tīne de. ⁵ Baka te ma di la ladü füh kotö sene ne, ma de ra-sü fü wü kpara."

⁶ Te Yesu mala ngü la bala, fü ah ayia asü ngüsü kötö, akü'da tö di. Fü ah ayia aza a'büra te jia komoko la. ⁷ Fü ah ayia amala ngü fü komoko la, gü ba, "Ye nü enü, ye zürü gbüra ye, kpa esa bīri, agbü Silowa."* Fü komoko la ayia anü azürü gbüra ye kpa esa bīri kpala. Fü jijia na aü te-ye ciki kpala, 'duwa raaa! Fü ah akpo da eceka kpi.

⁸ Te komoko la ngbü edu tete kpa eköti, fü wü bu ye na, de wü kpara te ewü wu engu kpo ne, fü ewü akpo angbü emala ngü esüka wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Dela kpara ta te ngbü eyo e te wü kpara te kaje ne de?" ⁹ Gara ewü gü ba, "Ah de engu fanü." Gara ewü gü ba, "A'a, ah de engu nda de. Ah yia engbü ge bakaka." Fü komoko la adu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ah de-ra fanü." ¹⁰ Wüh gü ba, "Te ah bala la, jia ye ü te-ye neh baye baye?" ¹¹ Komoko la gü ba, "Kpara de iri ye Yesu ne, ü jia ni me-ye. Ah kü'da bü tö, 'büra te jia ni. Fü ah amala ngü fü ni, gü ba, 'Ni nü, ni zürü gbüra ni gbü Silowa.' Fü ni ayia anü azürü gbüra ni kpala. Fü jia ni ayia aü te-ye dene." ¹² Wüh gü ba, "Kpara engu na ne, neh siye?" Ah gü ba, "Ni wu nda-ni de."

Dene ngü ka komoko te Yesu ü jijia

engagira wü Farusi

¹³ Fütanga ngü la, fü ewü aza komoko, te Yesu ü jijia la, akoro di engagira wü *Farusi, de wüh yi-tata teka ngü ka gele ka-wü. ¹⁴ Kükürü de, angü Yesu ü jia komoko la ta gbü *sīkpī ka Me. Angü wü Farusi le de wü kpara mere tima

* 9:7 9:7 Silowa ba e te wüh gü ba dene, kpara te wüh tima engu atima.

gbü sikipi ka Me nda-wü de. ¹⁵ Fü wü Farusi la ayia ayi-ta komoko la, gü ba, “Wüh ü jia ye, neh baye baye?” Komoko la gü ba, “Yesu kü'da bü tö, fü ah a'büra te jia ni. Fü ni anü azürü gbüra ni agbü ngu. Fü jia ni ayia aü te-ye dene.” Te komoko la mala ngü la bala, fü ngü la ake te ewü, angü wüh gü ba, “Te kpara kü'da tö bala gbü sikipi ka Me la, ah mere dela eyi tima.”

¹⁶ Fü gara wü Farusi amala ngü, gü ba, “Te ah bala la, Yesu de kpara ka Me nda de. Ah ka-ye de siti kpara, angü ah le aje riri ka-ani nda de, ah ce gele ka sikipi ka Me eyi asidi.” Gara ewü gü ba, “Siti kpara ti amere kpeke ngü ba e la nda de.” Fü ewü ayia angbü ega yiki esüka wü teka ngü la.

¹⁷ Fü ewü adu ayi-ta komoko la, gü ba, “Te ye gü ba, Yesu ü jia ni me-ye la, ye ngbü efi nda-ye teka ngü kaka, egü neh fe?” Komoko la gü ba, “Yesu de *mürü dofo ka Me.” ¹⁸ Wü *kovo ka wü Yisaraye la le ngü la bala nda-wü de. Fü ewü akpo da emala ngü fü komoko la, gü ba, “Ye ngbü esu ka-ye wu! Jia ye ni nda de!”

Fü ewü atima ngü, ai wü wö ye na, ¹⁹ ayi-ta ngü te ewü, gü ba, “Dene zu mbarase ka-wü? Wü bi engu ta kü bala, de jia ye ma? Te di bala, ah du ngbü eceka kpi titine, neh baye baye?” ²⁰ Fü wü wö ye na alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ani wu kpo, ga, engu de mbarase ka-ani, te ani bi engu de jia ye ma. ²¹ Amba ani wu kpara te ü jijia na ne nda-ani de. Ah ena amala ka-ye me-ye de komö ye. Wü yi-tata na, angü ah koro eyi mere kpara.” ²² Wü wö ye na ngbü emala ngü la de cürü bala, angü wü kovo la mala ngü ta, gü ba, “Mene kpara te le ngü ka Yesu, wüh ena aliki engu *esambü ka biti-te ka-wü asidi.” ²³ Dela si-ngü te wüh mala ngü, gü ba, “Mbarase ka-ani la koro eyi mere kpara, ah ena amala ngü la cu me-ye de komö ye,” ne.

²⁴ Fü ewü adu kpah ai komoko la, gü ba, “Mü mala la zu ngü fanü fanü, gbü jia Me. Yesu ü jia mü me-ye fanü fanü? Angü a wu eyi, gü ba, Yesu ka-ye de siti kpara.” ²⁵ Komoko la gü ba, “Anga te engu di de siti kpara la, ma wu nda-ra de. Ma wu nda-ra bü, gü ba, jia ra ni ta ani. Fü Yesu ale ta-ngü te ra. Titine fü ra akpo angbü eceka kpi dene. Gara ngü te ma ena amala nda ma.”

²⁶ Wüh gü ba, “Te ah bala la, Yesu ü jia ye, neh baye baye?” ²⁷ Komoko la gü ba, “Ni mala ngü la tine fü wü kpah eyi! Wü je ngü la fi de? Wü ngbü fi bü da eyi-ta ni de ngü la, teka ne? Wü le afü te-wü ale ngü kaka-na?”

²⁸ Te wüh je ngü la, fü maguma ewü ayia asiti. Fü ewü ayia asoko engu, gü ba, “Mü le ngü kaka kamü bü me-mü! A le ka-a nda-a ngü ka *Müse! ²⁹ Angü a wu eyi, gü ba, Me mala ta ngü fü wü kundu a gömö Müse. Amba a wu sü, te Yesu maka wazi ka-ye tete na ne, nda-a de.” ³⁰ Komoko la gü ba, “Ape! Dela ne töndö ngü ne? Ah mere baye, te yi wu sü te Yesu maka wazi tete na de ne? Amba ma wu eyi, gü ba, engu ü jia ra ne me-ye, angü wüh bi ra ta de jia ra ma. ³¹⁻³³ Ta gügü, yi wu gara kpara eyi, te ngbü eü jia kpara baka e la? Te Yesu ena amaka wazi la esaka Me de la, ah ti eyi amere ngü bala? Me ti eyi ato wazi ba e la fü siti kpara? Ah bala de, Me ngbü eto wazi fü wü kpara, te ewü ngbü ecu ngüngü na, da emere ngü kaka.” ³⁴ Wüh gü ba, “Ah mere baye, te mü le ari a, te a di de wü kovo ne? *Siti ngü ka-mü, te wüh bi mü di ne, fi ladü gbü nzö mü.” Fü wü kovo la ayia aliki komoko la kpa etanü.

³⁵ Te Yesu je, gü ba, wüh liki komoko la eyi ne, fü engu ayia akoro amaka komoko la, amala ngü fefe, gü ba, “De-ye deyi, ye to maguma ye eyi fü *Ye Kpara ka Kpi?” ³⁶ Komoko la gü ba, “Mere kpara, ni ena ato maguma ni neh fü da? Ye gü tamu Ye Kpara ka Kpi engu la fü ni, angü

ni wu engu nda-ni de.” ³⁷ Yesu gü ba, “Mü wu engu kpo! Angü ah de-ra, te ma ngbü emala ngü fü mü ne.”

³⁸ Te komoko la je ngü la bala, fü ah ayia 'duwa, atı kötö eri lö Yesu, da ecu ngüngü na, gü ba dene, “Miri ka-ra, ma to maguma ra eyi fü mü.”

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Dela si-ngü te ma koro tete na füh kotö ne, teka aye süka ngü ka wü kpara. Te di bala, mene wü kpara te jia wü ni ani ne, wüh angbü eceka kpı. Amba mene wü kpara te ewü ngbü ecere nga wü, gü ba, ‘Jia ani mba amba’ ne, jia ewü ena adu avi.”

⁴⁰ Fū gara wü *Farusi ayia aje ngü la. Fū ewü ayi-ta Yesu, gü ba, “Ye ngbü efi, gü ba, jia ani ni kpah ani?”

⁴¹ Fū Yesu ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi ngbü efi, gü ba, ‘Jia ani ngbü rü ladü?’ Te di bala, yi wu ra de, neh teka ne? Te yi ena ale ta eyi, gü ba, ‘Jia ani ma’ la, de bane Me ena awu cinga yi, fü ah aboro siti ngü ka-yi la. Amba, baka te yi cere nga yi eyi, gü ba, ‘Jia ani ladü’ ne, Me ti aboro *siti ngü ka-yi nda kpah de.”

10

Dene mani te Yesu mala, teka wü kambiliki ka-ye

¹⁻² Fū Yesu adu kpah amala ngü fü wü *Farusi la, gü ba, “Gara kpeke ngü ladü, te ma le amala fü yi. Ah de ngü ka wü kambiliki. Mene kpara te di de kambiliki esaka ye, ah ngbü erı gbü nga wü kambiliki ka-ye, neh baye baye? Ah ngbü erı te möngiti de? Amba te kpara mbölö görö, rı tete gbü nga wü kambiliki la, ah de mürü zi de? Mene kpara te ngbü erı gbü nga wü kambiliki ka-ye te möngiti, ah ka-ye me-ye de mürü wü kambiliki la. ³ Kpara te ngbü efete mö nga wü kambiliki la ena aü möngiti fefe, fü ah arı agbü 'baranga la, teka aı wü kambiliki ka-ye. Ah ena adi eı ewü 'buru te

irı ewü, fü ewü aje kpah riri na. Fū ewü akoro kpakaka na. ⁴ Fū ah ayia atı engagira nü fü ewü, akoro de ewü kpa etanü, teka ato e-mazü fü ewü. Wü kambiliki la ena angbü efa nganga na, angü wüh je riri na kpo. ⁵ Te ah ena adi ta de ganzi kpara la, wü kambiliki la ti afa nganga na nda-wü de. Wüh ena akpe engu ka-wü akpe, angü wüh wu engu nda-wü de.” ⁶ Ngü de te Yesu mala la, ah mala ngü la gbü mani. Amba wü Farusi la je si-ngü kaka la nda-wü de.

⁷⁻⁹ Fū Yesu adu kpah amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Ma ka-ra baka möngiti ka 'baranga ka wü kambiliki. Te wü kambiliki ka-ra rı 'buru agbü 'baranga la, ma ena aküwa ewü esaka wü siti nü. Wüh ena angbü era kpala, gbü züka gu sü, zalü akoro kpurutokokpı. Fū ewü angbü ekoro kpa etanü, egiri e-mazü ka-wü. Gara wü kpara, ta te ewü koro te enga gina fere ne, wüh gü ba, ‘Ani ena aceka kpı fütanga wü kambiliki la me-ani.’ Amba wüh ka-wü de wü mürü zi. Tekä ngü la, wü kambiliki ka-ra le aje ri ewü nda-wü de. ¹⁰ Angü mürü zi ngbü ekoro nda-ye bü teka azi wü kambiliki, da emörö wü gara. Amba ma koro nda-ra teka aküwa ewü fi mere badi.

¹¹ De-ra, ma de kpara te ma ngbü eci wü kambiliki ka-ra mbi mbi mbi, ereke areke, da eto te-ra fü kpi teka ewü, angü ma de mürü ewü. ¹²⁻¹³ Kpara te ngbü eci wü kambiliki teka jiase, ah ceka kpı sidi nga ewü mbi mbi nda de, angü ah de mürü ewü nda de. Te di bala, te engu wu siti nü te ngbü ekoro la, ah ena akpe ka-ye, ace wü kambiliki la, ao sela. Fū siti nü la akoro azoro wü gara kambiliki la, angbengbe ewü. Angü fingangü ka kpara la teka wü kambiliki la nda ma. Ah ngbü emere tima la bü teka jiase. Te ah ena adi ta de mürü ewü la, de bane ah ti akpe nda de. ¹⁴ Amba nda-ra, ma zu de mürü

wü kambiliki la. Ma angbü eci ewü ereke areke ne, angü wüh de wü e ka-ra. Ma wu ewü kpo, wüh wu ra kpah kpo. ¹⁵ Kpah baka e de te Wüba wu ra kpo ne, ma wu Wüba kpah kpo. Ma le wü kambiliki ka-ra fa sü. Ma le eyi ato te-ra, akpi teka aküwa ewü.

¹⁶ Gara wü kambiliki ka-ra kpah ladü, te ewü ngbü kpa te gara sü nengete. Ah le fü ra anü aza ewü, adu di, adünda de wü bu ewü, teka fü ewü angbü eje ri ra, da efa nga ra. Fü ra angbü eceka kpi fütanga ewü 'buru me-ra.

¹⁷ Wüba ngbü ele ra, teka te ma ngbü eje riri kaka-na. Angü ma le ato te-ra akpi, teka ngü ka wü kambiliki la. Amba ma ena adu kpah azükü gbü kpi engu la. ¹⁸ Gara kpara te di de wazi teka amörö ra nda ma. Ma ena ace te-ra fü kpi la me-ra. Ma de wazi teka ato te-ra fü kpi. Ma kpah de wazi teka azükü gbü kpi la. Angü dela ngü te Wüba mala fere, de ma mere.”

¹⁹ Te wüh je ngü gömö Yesu bala, fü wü kpara la akpo kpah de yiki esüka wü. ²⁰ Füre mere bi ewü amala ngü, gü ba, “Yesu de muruyi. Ah röfö aröfö. Ah mere neh baye, te wü ngbü eje ngü gögömö na ne?” ²¹ Gara ewü gü ba, “Baye ya? Te komoko la ena adi ta de muruyi la, ah ti eyi aü jia kpara bala?”

Dene ngü ta te Yesu mala

gbü gara mere karama ka wü Yisaraye

²²⁻²³ Fütanga ngü la, te karanga koro tete na, fü wü di enga *Yisaraye ayia amere gara karama ka-wü agbü Yerüsalema.* Füre Yesu ayia akoro, angbü endoro kpa etambasü *Mere Kambü ka Me la.†

²⁴ Füre wü *kovo ka wü Yisaraye akoro abiti te-wü ede Yesu, amala ngü fefe na, gü ba, “Ah mere baye,

te ye ngbü emala ngü fü ani fi bü gbü mani, da ewo awo ne? Te ye de *Kurisito, de te Me tima fü ani ne la, ah mere baye, te ye le amala ngü la fü ani mbölö mbölö de ne?”

²⁵ Yesu gü ba, “Ma kpo da emala ngü la fü yi eyi kü gügü. Yi le aje nda-yi de. Wü mere kpeke ngü, te ma ngbü emere gbü jia yi, de wazi ka Wüba ne, ah gü tamu ra fü yi nda la fi de?”

²⁶ Te yi ena adi ta de wü kambiliki ka-ra la, de bane yi ena ale ngü ka-ra de maguma yi. ²⁷ Angü wü kambiliki ka-ra ngbü eje ri ra, da efa nga ra, angü wüh wu ra kpo. Ma wu ewü kpah kpo. ²⁸ Ma küwa ewü eyi fi mere badi. Wüh ti akpi nda-wü tine de. Ma zoro ewü eyi gö! de kpa ra 'basu. Gara kpara ti agbü ewü esaka ra de, ²⁹ angü Wüba to ewü fere me-ye. Kpara ti agbü ewü esaka Wüba kpah de, angü engu de mere mürü wazi, fa wü e 'buru. ³⁰ A ngbü emere wü tima ka-a ake Wüba, ba kpara biringbö.”

³¹ Te wü kovo ka wü Yisaraye le ngü te Yesu mala, gü ba, “Ani ake Wö ni ba kpara biringbö ne,” fü ngü la asiti te ewü afa sü. Füre ewü akpo akö teme, de ani sötö Yesu di. ³² Yesu gü ba, “Yi ele asötö ra de teme, teka te ma küwa mere bi wü kpara gbü jia yi sene, de wazi ka Wüba ne?” ³³ Wüh gü ba, “Ah bala de! Ani le amörö ye teka wü züka ngü, de te ye ngbü emere ne, nda-ani de. Ani le amörö ye, teka siti ngü te ye mala ne. Angü ye kpah bü de kükürü kpara ba ani ne, ah mere baye te ye ngbü eo te-ye ba Me? Ye ngbü dela afala Me!”

³⁴ Yesu gü ba, “Anga ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Me mala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Ni o wü baka ni, Me, fü wü adi emere tima ka-ni füh kotö sene ne.” ‡ Ngü la neh baye? ³⁵ Yi ti afü Ngari Me de,

* **10:22-23** 10:22-23 Karama la, ah de Karama te wüh ngbü efi nga sikipi, te wüh reke Mere Kambü ka Me tete. † **10:22-23** 10:22-23 Sü te Yesu ndoro tete la, ah kpa esa yafu te wüh ei, gü ba, yafu ka Solomona ne. ‡ **10:34** 10:34 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 82:6.

angü Ngari Me de mere kpeke ngü, te ngbü fi mere badi. Ah le de yi je si-ngü ne mbi mbi mbi. Wü kpara ta te Me fe ewü teka tima ka-ye ne, Me ngbü eī ewü ta baka wü me. ³⁶ Nda-ra ngü ka-ra kpah bala. Me fe ra me-ye. Fū ah atima ra fūh kotō sene teka tima ka-ye. Te ma gü ba, 'Ma de Ye Me la,' ngü la siti te yi, neh teka ne?

³⁷⁻³⁸ Yi fi la nga tima, te ma ngbü emere ne. Ma ngbü emere wü ngü la, neh de wazi ka da? Te yi wu eyi, gü ba, wü kpeke tima te ma ngbü emere ne, ah de tima ka Me la, ah le de yi le ngü ka-ra. Amba, te ah de tima, te Wüba tima ra di me-ye, nda de la, de yi mere e ale ngü ka-ra kpah de. Te yi le ngü ka-ra ta gügü de la, ah le de yi le ra tīne, teka wü kpeke ngü, de te ma ngbü emere ne. Te yi le ngü ka-ra eyi la, yi ena awu, gü ba, a ka-a ake Wüba kpara biringbö."

³⁹ Te wüh je ngü gömö Yesu bala, fū ewü ayia agiri kaje de ani zoro engu. Fū Yesu ayia adürü ka-ye esaka ewü bü zirri bala.

⁴⁰ Fütanga ngü la, fū wü Yesu ayia ace sü la, adu anü sü ka-wü kpa etangu Yürüdene, angbü kpala. Wüh nü ngbü gbü sü, ta te *Yüwane Mürü Babatiza ngbü eto babatiza fū wü kpara tete na ne. ⁴¹ Fū mere bi wü kpara ayia akoro kpaka Yesu, teka aje ngü gögömö na. Fū ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fū ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba dene, "Amba Yesu ka-ye de *E-küwa-ani fanü, baka ta te Yüwane mala nganga na fū ani ne. Wü ceka la, wawazi na fa sü, angü mere bi wü kpeke ngü, te engu ngbü emere ne, Yüwane mere ta bala de. Amba ngü ta te Yüwane mala tekaka na ne, ah ka-ye de zu ngü." ⁴² Tekaka ngü la, fū mere bi wü kpara adu ato maguma wü fū Yesu.

11

Dene ngü ka kpi ka Lazaro

* **11:1-2** 11:1-2 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 12:1-8.

¹⁻² Gara komoko ta ladü de iri ye Lazaro, te di de wü di engu ni ye 'basu, *Mariya ake Marata. Wüh wu te-wü de wü Yesu fa sü. Gba ewü ta agbü Betaniya. Ah de Mariya ta te tökö *züka se-mü ka-ye te lö Yesu, fū ah ayia afuru de su nzö ye ne.*

Gbü gara ra, fū Lazaro ayia atī de keke, o wü Yesu di sela ma. ³ Fū wü di engu ni ye de 'basu ne atima ngü fū Yesu, gü ba, "Mere kpara deyī, züka awuba ka-ye, te ye ngbü ele engu efa sü ne, ah ngbü eke ake." ⁴ Te Yesu je ngü la, fū ah agü ba, "Lazaro tī akpi gbü keke la fi nda de. Keke ka Lazaro la koro, teka agü tamu wazi ka Me fū wü kpara. Fū ewü egbo nga iri ra gbü ngü la, angü ma de Ye Me."

⁵ Yesu le ta wü Lazaro ake Marata bete Mariya fa sü. ⁶ Amba, baka te engu je nga keke ka Lazaro tete, ah nü kpaka ewü kere nda de. Ah du ra ka-ye sīkpī 'basu feke.

⁷ Sidi nga ngü la, fū Yesu ayia amala ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, "Ani du la edu agbü Betaniya."

⁸ Wüh gü ba, "Ayī! Mere kpara, terane wü kpara gbü *Yudaya ngbü egiri kaje, teka amörö ye. Ye ele dene adu kpah kpala?" ⁹ Fū Yesu alügü ngü fū ewü gbü mani, agü ba, "Yi mere e afi nga ngü de. Angü te kpi seke eyi la, sü ena angbü ka-ye raaa! zalü akoro etamurago. Te di bala, te mü ngbü endoro gbü rasü la, mü tī ado lö mü de, angü sü lofo ka-ye alofo. ¹⁰ Amba te mü ce ra-sü, fū mü akpo da endoro gbü biti la, mü ena ado lö mü ado. Te di bala, wü vügü ka-ra tī amofa ra la de, angü sīkpī ka-ra koro la de."

¹¹ Fū ah adu amala ngü fū ewü, gü ba, "Lazaro ngbü era ka-ye ara. Ni enü dene anü teka azükü engu gbü ra la." ¹²⁻¹³ Ah ngbü emala nga kpi ka Lazaro fū wü kpara ka-ye la gbü mani. Amba wü kpara kaka-na la wu, gü ba, Lazaro kpi eyi ne, nda-wü de. Fū ewü amala ngü fefe, ga, "Mere kpara deyī, te engu

ngbü era ara la, ah de züka ngü, angü engu ena adu amaka wazi, fü sosoko alofo.”¹⁴ Ffü Yesu adu amala ngü la fü ewü tîne mbölö, gü ba, “Lazaro kpi ka-ye eyi.¹⁵ Ma ngbü de tadu teka ngü ka-yi, te Lazaro kpi, o ra di ka-ra sene ne. Angü kpi ka Lazaro la ena aü fîngangü ka-yi, fü yi ato maguma yi fere. Te di bala, nih nü enü agbü gba kaka-na la.”¹⁶ Ffü Toma† ayia amala ngü fü wü bu ye, gü ba dene, “Te ah bala la, ani nü enü. Te wüh le amörö mere kpara ka-ani kpala la, de ani kpi tîne de ewü.” Ffü ewü ayia anü agbü Betaniya.

Dene ngü te Yesu zükü Lazaro di gbü kpi

¹⁷ Te wü Yesu nü koro tete agbü Betaniya, fü ewü aje, gü ba, wüh ti Lazaro eyi, nganga na ra eyi gbü tö sîkpi bala.¹⁸ Betaniya de enga köti gbamari ede Yerüsalema.‡¹⁹ Teka ngü la, mere bi wü kpara koro ta agbü Yerüsalema, teka aceka cînga te wü Mariya ake Marata, teka kpi ka enga ni ewü la.

²⁰ Te wü Yesu koro tete gbamari ede gba wü Marata, fü wü gara kpara akpe anü amala nganga na fü wü Marata, gü ba, “Yesu te ekoro.” Te Marata je ngü la tete bala, fü ah ayia bü kere, ace Mariya kpa esambü la, anü amaka te-wü ake Yesu kpa te kaje.

²¹ Te Marata koro tete kpaka Yesu, fü ah atî de gba, gü ba, “Mere kpara, te mü ena adi ta ladü sene la, de bane enga wüna tî akpi de.²² Amba, ah ba ngü de, angü ma wu eyi, gü ba, Me tî eyi amere wü ngü 'buru fü mü, te mü ena ayi-tata na la.”²³ Yesu gü ba, “Marata, enga ni mü la ena azükü gbü kpi la azükü.”²⁴ Marata gü ba, “Wayi, ah ngbü bala. Ma wu eyi kpo, gü ba, enga wüna ena azükü gbü kpi azükü, gbü *adu sîkpi te wü kpara 'buru ena azükü tete.”

²⁵ Ffü Yesu amala ngü, gü ba, “Ma de kpara te ngbü ezükü wü kpara gbü kpi, kpah da eküwa ewü. Kpara te to maguma ye fere, ngü ma, te engu kpi la, ah ena adu azükü azükü gbü kpi la.²⁶ Kpah bala, mene kpara te di ezükü, te ah to maguma ye fere la, ah tî akpi fi nda de. Ah ena aküwa ka-ye aküwa, fi mere badi. Marata, mü je ngü la eyi?”²⁷ Marata gü ba, “Wayi, mere kpara, ma wu kpo, gü ba, mü de Ye Me. Mü de *E-küwa-a de te Me mala nganga, gü ba, ni ena atima füh kotö ne.”

²⁸ Te Marata mala ngü la bala, fü ah adu kpa eköti, amala ngü fü enga ni ye gbü zi, gü ba, “Mere kpara koro eyi sene. Ah ngbü eyi-ta ye.”²⁹ Te Mariya je ngü la bala, fü ah ayia bü kere, akoro kpa etanü, anü kpaka Yesu.³⁰ Angü Yesu koro ta kpa etambasü nda la de. Ah rü ta la fi bü te kaje, gbü sü te Marata nü maka engu tete na ne.³¹ Gara wü kpara ta ladü kpa esambü de wü Mariya. Te ewü wu Mariya, te mü koro tete kere kpa etanü ne, fü ewü afi, gü ba, “Ah ngbü enü dela aku gba kpa füh mbükü.” Ffü ewü ayia kpah, anü afa nganga na.

³² Ffü Mariya anü akoro kpaka Yesu kpa te kaje kpala. Ffü ah atî eri lö Yesu de gba, gü ba, “Mere kpara, te mü ena adi ta ladü sene la, de bane enga wüna tî akpi de.”³³ Te Yesu wu wü Mariya de wü mere bi wü kpara, te ewü ngbü eku gba de bala ne, fü ah angbü de mere cînga emaguma ye.³⁴ Ffü ah ayi-ta ewü, gü ba, “Wüh ti engu neh siye?” Wüh gü ba, “Mere kpara, ye koro ekoro, ye ceka mbükü la.”³⁵ Te Yesu je ngü la bala, fü ah ayia atî de gba.³⁶ Ffü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa sü. Ffü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, “Apa! Yi ceka la! Amba Yesu le ngü ka Lazaro neh bala?”³⁷ Gara ewü gü ba, “Te Yesu ena akoro ta, o Lazaro kpi la de

† 11:16 11:16 Gara iri Toma de Dadase. ‡ 11:18 11:18 Betaniya ka-ye gbamari ede Yerüsalema. Ah koro miles 'basu de, ah baka kilometere bata.

la, de bane, Lazaro ti akpi de, angü wazi Yesu fa sü. Ah ngbü ta eü jia wü kpara, de te ni ani ne.”

³⁸ Fü cinga wü kpara, te ewü ngbü gbü gba ka Lazaro ne, ayia ari te Yesu afa sü. Te engu ku gba tete, fü ah ayia 'duwa, anü akoro kpa fuh mbükü la. Mbükü la, ah ka-ye de gö da. Wüh wara ta gara mere ngbürükü da, o emö mbükü la. ³⁹ Fü Yesu agü ba, “Wü nzi da emö mbükü la asidi.” Marata ga, “Ape, mere kpara! Dene se kpara koro tine eyi esiti de? Angü ah ra gbü tö eyi sikpi bala dene.” ⁴⁰ Yesu gü ba, “Mü fi nga ngü tine, te ma mala fü mü ne, gü ba, ‘Te mü le ngü, de te ma ngbü emala fü mü ne eyi la, mü ena awu wazi ka Me.’ ” ⁴¹ Fü ewü ayia anzi ngbürükü da emö mbükü la asidi.

Fü Yesu ae jia ye, aceka kpi kpa tikpi, amala ngü fü Wö ye, gü ba, “Wüba, ma ngbü egbo nga iri mü, angü mü ngbü eto wazi fere me-mü, teka amere züka ngü ka-mü di, gbü jia wü kpara. ⁴² Ma wu eyi kpo, gü ba, mü ngbü eto wazi fere te nga wü sikpi 'buru. Ma mala ngü ne fü mü bala, teka aü fingangü ka wü kpara, te ewü ngbü ede ra ne, teka de wüh wu, gü ba, mü tima ra me-mü.”

⁴³ Te engu mala ngü la bala, fü ah ayia amala ngü de mere ri ye kpa tikpi, gü ba, “Lazaro, mü koro ekoro!” ⁴⁴ Fü kövö la ayia azükü agbü mbükü la, akoro kpa etanü! Wüh gaga ta kpakpa na, de wü lölö, de wü küküte 'buru de bongo. Wüh i kokomö kpah de kala bongo. Fü Yesu ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi furu wü bongo eküküte la efuru. Yi ce engu, de ah go de lö ye kpa eköti.” Fü ewü afuru bongo, te wüh gaga eküte Lazaro la. Fü ewü ayia ago de ewü 'buru kpa eköti.

Dene ngü ka wü cögbörö kovo ka wü Yisaraye,

te ewü le amörö Yesu

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara ka Yerüsalema, ta te ewü koro kpaka wü *Mariya, aceka cinga te ewü ne, ayia ato maguma wü fü Yesu, angü wüh wu ngü de te Yesu mere, te engu zükü Lazaro gbü kpi ne. ⁴⁶ Amba fü gara ewü ayia anü nda-wü kpaka wü *Farusi, amala nga ngü la fü ewü, gü ba, “Yesu zükü gara kpara eyi gbü kpi.”

⁴⁷ Te wü Farusi je ngü la, fü maguma ewü ayia asiti. Fü ewü anü amaka wü mürü gele, de wü gara wü cögbörö *kovo ka wü Yisaraye. Fü ewü ayia abiti tewü, akpo da efi nga ngü teka Yesu, gü ba, “Ani ena amere neh baye, teka atiri komoko la? Angü ah ngbü eyi efiti wü kpara 'buru, de wü ngü ka-ye la. ⁴⁸ Te ani ce engu fi bü bala la, wü kpara ena adu 'buru, ale ngü kaka. Fü ewü adu aza engu, ao ba miri. Te wü mere kpara ka *Rüma ena aje ngü la bala la, ngü la ena asiti te ewü afa sü. Fü ewü akoro de gü, amürü *Mere Kambü ka Me ka-ani, anza ta nguwa ani 'buru. Angü wüh ena afi, gü ba, ani le ngü kaka kpah eyi.”

⁴⁹ Esüka wü cögbörö kovo ka wü *Yisaraye la, gara kpara ta ladü de iri ye Kayafa. Ta gbü mene re engu la, engu ta me-ye de mere kpara fuh kpökpö ka wü kovo. Fü Kayafa ayia amala ngü fü wü bu ye, gü ba, “Ayü! Nda-yi de bane neh ene cürü ne? ⁵⁰ Ah le de Yesu kpi gbü ngü ka-ye la me-ye. Angü ah reke ta ngbü pe te kpara biringbö ena akpi me-ye, teka aküwa mere bi wü kpara 'buru, da engu de te nguwa nih ena anza 'buru ne.”

⁵¹ Amba Kayafa mala ngü la de siti maguma ye, teka amörö Yesu asidi. Me za ta ngü la, o me-ye gögömö na, de ah mala ngü la bala baka *mürü dofo, angü ah ta de mere kpara fuh kpökpö. Engu mala dela bü ngü te Me reke, o, teka te Yesu ena akpi, aküwa wü Yisaraye, ⁵² ah be kpah te mene wü kpara fuh kotö ne 'buru, te ewü to maguma wü eyi fü Me ne.

Angü Yesu kpi teka aküwa ewü, abiti ewü 'buru, ao biringbö, wü di Me.

⁵³ Te wü kovo la je ngü te Kayafa mala la, fü ewü ayia ale ngü la. Fü ewü areke te-wü, akpo 'duwa da egiri kaje teka amörö Yesu tete.

⁵⁴ Teka ngü la, Yesu le andoro tîne gbü jia wü kovo ka wü Yisarayeles ngbaangba ne de. Fü ah ayia anü ka-ye agbü gara sü de iri ye Efürayima, te di de gara koti mba canza kpa edere sü.

⁵⁵ Fütanga ngü la, te sikpi ka *Pasika koro tete gbamari, fü mere bi wü kpara angbü egboko, enü agbü Yerüsalema, a'bi te-wü teka karama la. ⁵⁶⁻⁵⁷ Wü kpara la ngbü da eo jia wü fi te kaje, da eceka Yesu, anga engu ena akoro? Anga ah ena akpe cürü wü cögbörö kovo ya? Te wüh ngbü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me la, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba, "Wü fi nda-wü, gü ba, Yesu ena ai maguma ye, akoro gbü karama ne, te re ne fanü? Ah ngbü ta ekoro gbü wü re 'buru. Amba gbü re ne, ah ti akoro de, angü wü kovo ka-ani to ta riri kpekpeke, gü ba, 'Te kpara wu sü de te Yesu ngbü engbü tete na la, de ah koro, ah mala nganganga fü ani.' Angü wüh le azoro engu azoro. Te di bala, te Yesu wu ngü la eyi bala la, ah ti akoro nda de."

12

*Dene ngü ka Yesu ake Mariya
Matayo 26:6-13; Marako 14:3-9*

¹ Te sikpi ka mere *karama la koro tete gbamari, dudu tîne ngbee ma'diya, fü Yesu ayia anü akoro agbü Betaniya, kpa gbü sü ta te engu zükü Lazaro tete na ne. ² Te engu koro kpala, fü ewü amere züka e-mazü fü ewü. Wü Marata ngbü ta ereke e-mazü la me-wü. Fü Lazaro angbü esüka wü kpara te ngbü ezü e de wü Yesu la. ³ *Mariya ta kpah ladü sela. Fü Mariya ayia aza

*züka se-mü ka-ye de iri ye nada ne, te wüh ngbü ese de mere bi jiasse, akoro di, atökö te lö Yesu. Fü ah aza mere kala su-nzö ye, afuru se-mü la di te lö Yesu. Fü se mü la ayia agba sü kpa esambü la, truuu bane.

⁴ Fü ngü la ayia asiti te gara *mürü tima ka Yesu de iri ye *Yuda Keriyota, te di de kpara te ena agü tamu Yesu fü wü vügü ne. Fü Keriyota amala ngü, gü ba, ⁵ "Apa! Ah mere baye? Züka e te wüh ngbü ese de mere bi jiasse ne,* wüh ena atökö, asiti bü bala? Ah reke ta pe te ewü ena aza e la, acinzi de mere bi jiasse, ale ta-ngü di te wü mürü cinga."

⁶ Amba Keriyota mala ngü engu la, teka wü mürü cinga fanü fanü, nda de. Ah mala ngü la de mani, teka jiasse la, aza ka-ye fü ye, angü ah ta de kpara te ngbü eceka kpi fütanga jiasse ka-ewü 'buru me-ye.

⁷ Fü Yesu adu arü amala ngü fü Keriyota, gü ba, "Mü ce engu ace. Angü ah tökö mü ne eküte ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü sikpi ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. ⁸ Te yi le ale ta-ngü te wü mürü cinga la, ah ngbü mbi, yi ti eyi amere ngü la sidi nga ra. Angü yi ena adi engbü de ewü sene, te nga wü sikpi 'buru. Amba sikpi ka-ra, te ma ena angbü de wü yi sene, ah mo nda tîne de. Ma ena ace yi ace titine."

⁹ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara ka Yerüsalema ayia aje, gü ba, Yesu ladü agbü Betaniya. Fü ewü aci 'buru, anü kpala teka awu engu. Wüh le ta kpah awu Lazaro, de te Yesu zükü engu gbü kpi ne. ¹⁰ Amba teka ngü la, wü cögbörö *kovo ka wü Yisarayeles ngbü nda-wü kpah ereke ngü, teka amörö Lazaro. ¹¹ Angü mere bi wü kpara du kpo eyi ele ngü ka Yesu, teka ngü ka Lazaro, te engu zükü ne. Wüh du le ngü ka wü kovo la tîne de.

* **12:5** 12:5 Ngü Giriki gü ba, mere bi jiasse baka 300 denariya. Ah baka mere bi jiasse te mü ena amaka te mü mere tima teka re biringbö.

Dene ngü ka kokoro ka Yesu agbü Yerüsalema

Matayo 21:1-9; Marako 11:1-10; Luka 19:29-38

12-14 Kpurutokokpī la, fü wü Yesu ayia angbü enü agbü Yerüsalema. Fü Yesu anü amaka engä dongi, alī fefeh, angbü enü di. Fü mere bī wü kpara, te ewü koro gbü Yerüsalema teka *karama la aje, gü ba, “Yesu te ekoro.” Fü ewü aza kpa mbīra, anü amaka te-wü de wü Yesu kpa te kaje, akpo angbü ecu ngüngü, da eba rere, da emī koko, gü ba, “Wayi bala! Gbo nga e ngbü te iri Me!

Me to wazi fü mü, angü a tima mü fü a me-ye!

Angü mü de Mere Miri ka-a fanü!”

15-16 Ngü te Yesu li di füh engä dongi ne, wü kpara kaka wu singü gbügbü nda-wü de. Amba tīne 'duwa sidi nga züzükü kaka gbü kpi, fü ewü adu awu, gü ba, ah gegege ba e ta te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, “Me emala ngü fü wü kpara ka Yerüsalema,† gü ba, ‘Wü kpe cürü de. Wü ceka la, Miri te ni le atima ne, ah ena akoro kpaka wü, füh engä dongi.’ ”‡

17-18 Si-ngü te wü kpara la koro tete, aza Yesu kpa te kaje, arī di agbü Yerüsalema ne, ah kükürü de. Wüh mere ngü la bala, angü wüh je nga ngü ta te Yesu mere, te engü zükü Lazaro tete gbü kpi ne. Angü wü kpara ta te ewü wu ngü la de jia wü ne, wüh du ngbü emala nga ngü la fü wü bu wü me-wü.

19 Te wü *Farusi je ngü la, fü ewü akpo angbü ezü komö wü, gü ba, “Ani ena amere amaka tīne sela ne ngü ne? Wü ceka la aceka! Wü kpara ci ka-wü tīne eyi 'buru, ele ngü ka komoko la!”

Dene ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye

20 Gara wü di engä *ganzi kpara ta ladü, esüka wü kpara ta te ewü

koro, agbo nga iri Me gbü mere *karama la. 21 Fü wü ganzi kpara la ayia akoro kpaka *Filipo,§ ayi-tata, gü ba dene, “Mere kpara, ani le awu Yesu.” 22 Fü Filipo ayia amala ngü la fü Anderiya. Fü ewü ayia 'basu mini, anü amala ngü la fü Yesu.

23 Te Yesu je ngü la bala, fü ah arü amala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba dene, “Ah reke pe, angü sīkpī ka-ra koro eyi dene. Sīkpī engu la, ah de sīkpī te wü kpara ena awu ra tete, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpī fanü fanü. 24 Ngü te ma emala fü yi ne, ah de zu ngü. Ngü ka kpi ka-ra la, ah baka ngü ka jia ndo. Te jia ndo la ngbü fi bü gbü kafa la, ah ti eyi azi jia ye? Ah ti azi jia ye nda de. Ah ena angbü ka-ye fi bü kpikpi ye. Amba te wüh za jia ndo la, ru gbü tö la, küküte na la ena akpi ka-ye kpala, fü mamaguma adu akö, aga, azi jia ye 'duwa baneh-ene-la. 25 Te mü le aküwa te-mü de tete-mü la, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye fi badi. 26 Te mü le angbü ba züka kpara ka-ra la, de mü lala fi gbü nga ra. Ngü ma, te ah de kpi la, mü mere e akpe cürü de. Te mü rü fi bü kpekpeke gbü ngü ka-ra la, mü ena akoro agbü kpi, fü nih angbü ake nih ma tundu. Te di bala, Wüba ena acu ngü mü, angü mü de züka kpara ka-ra.”

27 Fü Yesu adu arü amala ngü, gü ba, “Ööö! Sīkpī ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. Mere siti ra ngü sü eyi fere dene. Maguma ra eyi de mere cinga ka ngü la. Ma ena amere dene neh baye? Ma ti aku gba fü Wüba, de ah küwa ra gbü ngü la nda-ra de! Angü dela si-ngü te Wüba tima ra tekaka na, teka de ma maka cinga engu la.”

28 Fü Yesu adu aku gba fü Wö ye, gü ba, “Wayi bala, Wüba, mü gü tamu wazi mü fü wü kpara, teka de wüh gbo nga iri mü.” Te engu mala ngü

† 12:15-16 12:15-16 Gara iri Yerüsalema de Siyona. ‡ 12:15-16 12:15-16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Zakariya 9:9. § 12:21 12:21 Filipo engu la, ah de kpara ka Betesayida te di gbü nzö köti ka Galilaya.

la bala, fü ah aje ri Me, te wü koro agbü kpī, gü ba, “Ma gü tamu wazi ra eyi fü ewü, gbü ngü ka-mü. Ma ena adu kpah agü tamu wazi ra fü ewü toto.”

²⁹ Gara mere bi wü kpara, te ewü rü de wü Yesu ne, wüh je ri Me, te wü agbü kpī ne, mbi mbi nda-wü de. Ah wü gbü güje ewü ba giri e kükürü. Gara ewü gü ba, “Mügbara mere e la me-ye.” Gara ewü gü ba, “*Malayika ka Me ngbü emala ngü fü Yesu me-ye.” ³⁰ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Me mala ngü la me-ye. Ah mala teka ra nda de. Amba ah mala ngü la teka yi, teka ale ta-ngü te yi, fü yi adu ale ngü ka-ra.

³¹ Sīkpī ka-ra koro eyi gbamari. Sīkpī engu la, ah de sīkpī, te ma ena agü gü tete ake *Satana, te o te-ye ba miri füh kotö ne. Ma ena afa engu gbü ngü la, fü ra aliki engu asidi. ³² Ah kpah de sīkpī, te wüh ena ae ra tete kpa tikpi eküte rü. Te di bala, ma ena abiti wü kpara gbü nga nzö sü füh kotö ne 'buru, de wüh lala gbü nga ra.” ³³ Yesu mala ngü la kükürü de. Ah mala ngü la teka agü tamu ngü ka kpī ka-ye, te wüh ena agi engu di kpa tikpi ne.

³⁴ Te mere bi wü kpara la je ngü de te Yesu mala la, fü ngü la ato mere fingangü fü ewü. Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba dene, “Ngü la ena amere te-ye bala, neh baye baye? Ye gü ba, wüh ena ae ni, Ye Kpara ka Kpī, kpa tikpi? Ye de *Kurisito te Me tima teka aküwa ani ne de? Angü ani tanga ta ngü gbü *Ngari Me, gü ba, Kurisito, te Me ena atima fü ani ne, ah ti akpi nda de. Mene Ye Kpara ka Kpī te ena akpi akpi ne, neh engu deyī?”

³⁵ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, “Yi ce ngü ka yiki asidi, de yi ceka te-yi mbi. Angü ma la fi mba ladü esüka yi sene ba ra-sü, teka du sīkpī mba cükü'daye. Te ah bala la, yi nü enü kere kere tenga ra-sü engu ne,

angü biti ena atī amaka yi titine, fü yi adürü, angü jia biti ma. ³⁶ Baka te ma di la ladü esüka yi sene, ba ra-sü ne, ah le de yi to maguma yi eto fere, teka fü yi afü te-yi, adu akoro ba wü kpara ka ra-sü.”

Fütanga ngü te Yesu mala la, fü ah ayia anü awo te-ye ka-ye ede ewü nengete.

Dene ngü ka wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de

³⁷ Yesu mere ta mere bi wü kpeke ngü, te kpara ti amere de, di bü eyi gbü jia wü kpara fa sü ne, amba wü kpara le ngü kaka nda-wü fi de.

³⁸ Fü ngü la atī kpini ba ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba ta gügü gbü *Ngari Me, gü ba dene, “Ako, Mere Miri Me, ani mala ngü ka-ye eyi fü wü kpara, amba kpara biringbö, te le ngü te ani ngbü emala la, nda ma. Kpara te ena agbo nga iri ye teka mere wazi ka-ye, de te ye ngbü emere ne, nda kpah ma.”*

³⁹ Kpah bala, wü kpara la le ngü ka Yesu de, angü nzö ewü kpekepeke. Yisaya du kpah ba ngü te Me mala la, gü ba, ⁴⁰ “Nzö wü kpara la koro eyi kpekepeke. Wüh ni güje wü ka-wü ani, angü wüh le aje ngü ka-ni de. Wüh ni jia wü kpah ani, angü wüh le awu si-ngü ka-ni kpah de. Te ewü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wüh ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, fü ni, Me, aküwa ewü.”† ⁴¹ Yisaya ba ta ngü la teka Yesu, angü Me gü tamu ngü la fefe na me-ye gügü, o wüh bi Yesu la de. Me gü tamu Yesu fü Yisaya, te Yesu ngbü tete de mere wazi ye, agbü kpī kpala. Fü Yisaya ayia amala nganga na fü wü kpara.

⁴² Esüka wü *kovo ka wü Yisaraye le la, mere bi ewü ladü, te ewü ngbü ele ngü ka Yesu. Amba maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Wüh le asere te-wü de, ka cürü wü bu wü, wü *Farusi. Angü wü Farusi mala ta ngü, gü ba, “Te kpara le ngü ka

* **12:38** 12:38 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:1. † **12:40** 12:40 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:10.

Yesu la, ah tĩ arĩ kpa *esambü ka bitite ka-ani nda de.”⁴³ Teka ngü la, fü ewü angbü ekpe cürü wü bu wü la, efa nda Me ka. Angü wüh le de ngü ka-ani reke gbü jia wü bu ani la. Wüh fi nga ngü, teka areke ngü ka-wü gbü jia Me ne, nda-wü de.

⁴⁴ Baka te Yesu ngbü tete esüka wü kpara la, ah mala ta ngü fü ewü, gü ba, “Mene kpara te le ngü ka-ni, ah le dela duu ngü ka-ni nda de, ah le ngü ka Wö ni, te tima ni ne kpah eyi.”⁴⁵ Kpara te wu ni eyi, ah wu Wö ni kpah eyi.⁴⁶ Angü ni koro füh kotö ne baka ra-sü. Mene kpara te to maguma ye eyi fü ni, ah ena angbü ka-ye gbü ra-sü, ah tĩ angbü gbü mbiri sü nda de.⁴⁷⁻⁴⁸ Wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, te wü le aje de la, wüh ena amaka kuru amaka. Kuru engu la, ni to me-ni nda-ni de. Angü ni koro sene, teka ato kuru te wü kpara, nda-ni de. Ni koro ka-ni teka aküwa ewü. Te kpara le aje ngü, te ni ngbü emala, ne de la, wü ngü te ni ngbü emala la, ah ena ato kuru tete na me-ye gbü *adu sikipi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete.⁴⁹ Angü wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, ni so wü ngü la de tete-ni nda-ni de. Wö ni mala nga wü ngü la fü ni me-ye, fü ni angbü emala fü wü kpara dene.⁵⁰ Ni wu eyi kpo, gü ba, ngü ka Me ena aküwa mene wü kpara te ewü to maguma wü fü Me. Te di bala, wü ngü de te ni ngbü emala fü wü ne, ah de wü ngü te Wö ni, Me, mala ce o gömō ni. Fü ni angbü emala ngü la kpah bala, fü wü kpara ne.”

Dela ngü ta te Yesu ngbü emala fü wü kpara, te ewü le ngü ka-ye de ne.

13

Dene ngü ka mere ngü mürü, te Yesu mere fü wü kpara ka-ye

¹⁻² Baka te du sikipi ka *Pasika laki tĩne eyi ngbee biringbö ne, fü wü Yesu abiti te-wü de wü *mürü

tima ka-ye, angbü da ezü e de ewü. Dela tĩne o *Satana kpo eyi da eo siti fingangü emagama *Yuda Keriyota,* teka de ah gü tamu Yesu fü wü vügü kaka. Gbü ngü la, Yesu wu eyi kpo, gü ba, sikipi ka-ni koro eyi ghamari, teka ace sü füh kotö ne, ago ka-ni kpaka Wö ni.

Ta te Yesu di la füh kotö sene ne, ah le wü mürü tima ka-ye de maguma ye 'buru. Teka ngü la, ah le agü tamu mere ngü mürü ka-ye fü ewü areke areke.³ Dene kaje te Yesu gü tamu ngü mürü la di fü ewü. Yesu wu ta bü kpo, gü ba, Me de Wö ni, te tima ni, akoro füh kotö ne. Ah to wazi fü ni kpah me-ye, teka wü ngü 'buru. Amba gbü wü ngü la 'buru, Yesu le acu ngü ye nda de.⁴ Te di bala, fü Yesu ayia gbü sü ka zü-e la, agbi züka bongo ka-ye eküte ye ne asidi. Fü ah adu aza gara kala bongo ka tima, ai etadu ye.⁵ Fü ah ayia atökö ngu gbü fara sila, akpo da ezürü lö wü kpara ka-ye di, da efuru ngu la te lö ewü de kala bongo, te engu i etadu ye la.

⁶ Te engu koro eküte Simüna Petero, teka azürü lölö na ne, fü Petero ayia amala ngü fefe, gü ba, “Ata! Mere kpara! Mü ena azürü lö ra tĩne cu me-mü?”⁷ Fü Yesu alügü ngü fefe na, gü ba, “Ngü de te ma ngbü emere dene, mü tĩ awu sisi na enatikine nda-mü la de. Mü ena adu awu si-ngü la te gara.”⁸ Petero gü ba, “Bala de! Mü tĩ azürü lö ra kpo de!” Yesu gü ba, “Te ma zürü lö mü de la, mü ena adi de kpara ka-ra neh baye baye?”⁹ Petero gü ba, “Te ah tĩne eyi bala la, de mü zürü bü duu lö ra de. Ah le de mü zürü tĩne wü kpa ra, de wü nzö ra 'buru, teka fü ra angbü ba züka kpara ka-mü!”¹⁰ Yesu gü ba, “Te mü zürü küte mü tĩne eyi te enga gina la, libiti ena adi eküte mü tĩne ma, 'duwa te lö mü. Te di bala, ah le de ma zürü bü lö mü, teka fü küte mü ari akoro ngbala. Baka te ma zürü lö yi eyi ne, yi koro eyi ba züka wü kpara,

* 13:1-2 13:1-2 İri wö ye Yuda Keriyota de Simüna.

de küte wü ngbalangbala. Amba 'duwa kpara biringbö, te di de siti fingangü emagama ye eküte ra ba libiti." ¹¹ Yesu mala ta ngü la bala, angü ah wu kpara te ena agü tamu ye fü wü vügü ne kpo.

¹² Te Yesu zürü lö wü kpara ka-ye la 'buru nza tete, fü ah adu ato züka bongo ka-ye la, alügü eküte ye, adu angbü kötö, da emala ngü fü ewü, gü ba, "Yi wu si-ngü, de te ma mere fü yi ne eyi? ¹³ Ma mere ngü la kükürü de. Ah le de yi mere kpah bala. Yi da güje yi reke areke te ngü ka-ra ne. Ah de züka ngü, te yi ngbü eï ra, gü ba, 'Mere kpara,' bete 'Miri,' angü ma ngbüürü bala fanü. ¹⁴⁻¹⁶ Esüka wü mbarase ake mere kpara ka-ye, e-ga fa kiri ye neh da? Ngü ka mbarase tï eyi afa nda mere kpara ka-ye? Ah bala de! Yi ceka la, te ma di de miri ka-yi ne, ma yia cu me-ra, fü ra azürü lö yi baka labi, teka agü tamu lele ka-ra fü yi. Te di bala, ah le fü yi adi emere kpah bala fü wü bu yi. Yi mere e ao te-yi ba wü mere kpara de. Angü ma gü tamu ngü mürü eyi fü yi bala, teka fü yi anü amere ngü la kpah bala. ¹⁷ Titine yi wu ngü te ma mere la eyi. Te yi ena angbü egü tamu lele la fü wü bu yi kpah bala la, ma ena angbü eceka yi ba züka wü kpara ka-ra."

Dene ngü ka Yesu ake Yuda Keriyota

¹⁸ Fü Yesu adu kpah amala gara ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Ngü te ma mala fü yi, gü ba, yi di ele ta-ngü te wü bu yi ne, angü ma wu eyi, gü ba, gara kpara ladü esüka yi, te le amere ngü la de. Ma wu fingangü ka-yi eyi 'buru, angü ma fe yi me-ra. Ma wu eyi, gü ba, kpara biringbö ladü esüka yi, te ena amere siti ngü, te ena atï kpini de ngü, ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, 'Kpara te a ngbü ezü e ake di, ah ena adu afü te-ye, ato ra fü kpi.'† ¹⁹ Ma ngbü emala ngü la fü yi bala, o ngü

la mere te-ye la de. Te di bala, gbü sikipi te wü ngü la ena amere te-wü tete, ba e te ma mala fü yi la, yi tï eyi awu, gü ba, ma de Ye Me fanü fanü.

²⁰ Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Mene kpara te ena ale ngü ka-yi, wü kpara ka-ra, amba ah le ngü ka-ra kpah eyi, angü ma tima yi me-ra. Kpah bala, kpara te ena ale ngü ka-ra, amba ah le ngü ka Me kpah eyi, angü engu tima ra me-ye."

²¹ Fütanga ngü la, fü mere cinga adu azoro Yesu afa sü. Fü ah amala ngü, gü ba, "O'öö! Yi da la güje yi te ngü te ma ngbü emala fü yi ne. Angü biri kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vügü." ²² Fü ngü la ayia aga gbü jia wü kpara kakanala afa sü. Fü ewü akpo da eceka jia wü, da efi nga ngü, gü ba dene, "Yesu mala ngü la, neh teka da?"

²³ Gara biri ewü, te Yesu le engu fa sü ne,‡ ta kpah bü ladü sela, te ngbü ka-ye gbmari ede Yesu. ²⁴ Fü Sümuna Petero akuru jia ye fü komoko la, de ah yi-ta Yesu, anga ah mala ngü la, neh teka da? ²⁵ Fü komoko la aka te-ye, adu agü nzö ye mari ede Yesu, ayi-tata gbü ngingiri ngü, gü ba dene, "Mere kpara, kpara engu la neh da?" ²⁶ Fü Yesu alügü ngü fefe gbü ngingiri ngü, gü ba, "Mene kpara te ma ena afunu kümü, ato gbü wuru, aza ato fefe na ne, ah de engu."

Te di bala, fü Yesu ayia aza kümü la, ato fü Keriyota. ²⁷ Fü Keriyota aza e la, azü. Fü *Satana adu arï tine emamagama 'duwa trrrö! Te di bala, fü Yesu amala ngü fefe na, gü ba dene, "Keriyota deyï, ngü te ye le amere ne, ye nü tine enü, ye mere kere."

²⁸ Wü bu ye Keriyota, te ewü ngbü ezü e de ewü ne, wüh wu si-ngü, de te Yesu mala ngü tete fü Keriyota de bala ne, nda-wü de. ²⁹ Gara ewü fi nda-wü, gü ba, Yesu ngbü etima Keriyota, teka anü ase e ka *karama

† **13:18** 13:18 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 41:9. ‡ **13:23** 13:23 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah Yüwane ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü.

fü ani. Gara ewü fi nda-wü, gü ba, anga ah tima engu neh, teka ato e fü wü mürü cinga? Angü Keriyota ngbü ta emere kpa te jiase ka-ewü me-ye.

³⁰ Fütanga ngü te Keriyota zü e la tete, fü ah ayia 'duwa, akoro ka-ye kpa etanü, agbü mbiri sü.

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

gü ba, ni ena ace wü

³¹ Baka te Keriyota yia nü sü tete, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü du wü kpara ka-ye la, gü ba, "Titine ngü kpo eyi dene. Yi ena awu gara ngü te ena agü tamu wazi ra fü yi. Yi ena awu kpah wazi Me gbü ngü la. ³² Ngü la ena amere te-ye amere titine, amba Me ena ato wazi ye fere gbü ngü la. Fü yi adu awu wazi Me kpah gbü ngü la.

³³ Wü di enga ra, ma ena adi la mba ladü de wü yi sene, teka du lö-ra mba cogbo. Yi ena adu angbü egiri ra agiri, angü sü te ma ena anü tete na, yi ti akoro kpala de, kpah baka ngü ta te ma mala fü wü *kovo ne. ³⁴ Te di bala, dene to riri te ma le ato fü yi. Yi di ele te-yi esüka yi ale, ba e te ma ngbü ele yi de maguma ra 'buru ne. ³⁵ Te yi le te-yi esüka yi bala la, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, yi de wü kpara ka-ra fanü."

³⁶ Fü Petero ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, ye yia enü neh kaye?" Yesu gü ba, "Sü te ma ena anü tete ne, mü ti afa nga ra kpala enatikine de. Mü ena adu afa nga ra te gara." ³⁷ Petero gü ba, "Mere kpara, ah mere baye, te ni ti afa nga ye enatikine tine kpah de ne? Amba te ah kpah de kpi la, ni ena ato te-ni akpi teka ngü kaye!" ³⁸ Yesu gü ba, "Mü le ngbü eyi akpi teka ngü ka-ra fanü? Ngü te ma ngbü emala fü mü ne, ah de zu ngü. Enatikine, gbü biti ne, o moko-ngü mi koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, 'Ni wu ra de.' "

14

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

"Ni me-ni de kaje te enü kpaka Me"

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Yi mere e afi nga ngü de. Yi to maguma yi fü Me, de yi to kpah fere. ² Ma ngbü eyi enü kpaka Wüba, teka areke sü fü yi. Angü mere bi sü ladü kpala, teka wü kpara 'buru. Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü fanü fanü. ³ Te di bala, yi mere e afi nga ngü de, angü ma ena adu akoro sene, aza yi, anü de yi kpaka ra kpala. Fü nih angbü tine de nih ma kpala tundu. ⁴ Sü de te ma ngbü enü tete ne, yi wu kaje engu kpo."

⁵ Toma gü ba, "Mere kpara, ani wu sü engu, de te ye ngbü enü tete la nda-ani de. Te di bala, ani ena awu kaje la, neh baye baye?" ⁶ Yesu gü ba, "Ma zu de kaje te ngbü enü kpaka Wüba. Angü ma ngbü emala fü yi zu ngü ka Wüba. Ma ngbü kpah eküwa wü kpara, te ewü to maguma wü fere. Gara kpara te ti aküwa wü kpara nda ma, 'duwa de-ra. Gara kaje 'buru 'buru nda ma, duu de-ra. ⁷ Yi kpo eyi da ewu ra mba ce ce ce. Te di bala, yi kpo kpah eyi ewu Wüba. Akpo enatikine anü kpa engagira nü, yi ena adu awu Wüba tine areke areke."

⁸ Fü *Filipo ayia amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara, gara yitangü ka-ni ladü sene. Ye gü la tamu Wö ye fü ani, teka de ani wu engu de jia ani. Fü ani ace da embü ye de wü yitangü." ⁹ Yesu gü ba "Filipo deyï, te mü wu ra eyi, mü wu Wüba kpah eyi. Ah mere baye, te mü gü ba, 'Ma gü tamu Wüba fü ani' ne? Angü ma yiri esüka yi sene eyi fa sü, zalü akoro dene, mü wu ra la fi de? ¹⁰ Ngü ta te ma mala fü yi, gü ba, 'Ma ngbü engbü guvu Wüba, Wüba ngbü kpah engbü guvu ra ne,' mü le ngü la de, neh teka ne? Ngü de te ma ngbü emala fü yi ne, ma mala de tete-ra

nda-ra de. Ah de ngü ka Wüba te ngbü engbü guvu ra ne. Angü engu ngbü ereke tima ka-ye esaka ra me-ye. ¹¹ Ngü te ma mala fü yi, gü ba, 'Ma ngbü engbü guvu Wüba, Wüba ngbü kpah engbü guvu ra ne,' ah le de ngü la rî gbü nzö yi mbi mbi mbi. Te ngü la rî gbü nzö yi mbi mbi de, anga yi je sisi na mbi mbi kpah de la, ah le de yi fi nga wü mere kpeke ngü te ma ngbü emere gbü jia yi ne, fü yi adu awu si-ngü la areke."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpapa ka-ye,

de wüh rü kpekepeke sidi nga ni

¹² Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Te mü to maguma mü fere la, ma ena ato wazi fü mü, teka fü mü amere wü kpeke ngü di, kpah ba e te ma ngbü emere ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpapa, fü ewü angbü egbo nga irî Wüba, teka ngü ka-mü la. Tima ka-mü la ena afa nda-ra, ta te ma mere ne ka, angü ma ngbü ego ka-ra ago kpaka Wüba. Te ma nü eyi kpala la, ma ena atima wazi fü yi. ¹³ Mene ngü te yi ena ayi-ta Wüba di, te irî ra, ma ena ato ato fü yi. Te di bala, wü kpapa 'buru ena awu ngü la, fü ewü agbo nga irî Wüba, teka wazi te ma to fü yi la. ¹⁴ Wayi, wü e 'buru te yi ena ayo kpaka Wüba te irî ra, ma ena amere wü ngü la fü yi.

¹⁵ Te yi le ra de maguma yi 'buru la, yi ena aje wü ngü, de te ma ngbü erî yi di ne 'buru, kpah da emere ereke areke.

¹⁶ Te ma nü koro eyi kpaka Wüba la, ma ena ayi-tata, fü engu atima gara kpapa te ena akoro, angbü de wü yi da ra sene, fi mere badi. Kpapa la, ah de *Nzila Wazi Me, te ena akoro ato wazi fü yi, da engbü tundu de wü yi. ¹⁷ Nzila Wazi Me engu la ena angbü emala zu ngari Me fü yi. Yi ena awu engu areke areke, angü engu ena angbü guvu

yi. Amba wü kpapa te ewü le ngü ka-ra de, wüh ti awu engu kpah de, angü wüh le ngü kaka kpah de.

¹⁸ Yi fi nga ngü de, angü ma ti ace yi kpikpi yi de, ma ena adu akoro kpaka yi. ¹⁹ Ah ce du lö-ra mba cükü'daye, ma ena ayia teka ace sü füh kotö ne. Te di bala, wü kpapa te ewü le ngü ka-ra de, wüh ti awu ra tine de. 'Duwa de-yi, fütanga sikpi mba cükü'daye, yi ena adu awu ra me-yi. Angü ma ena adu azükü, fü yi aküwa kpah gbü ngü ka-ra la. ²⁰ Gbü sikpi te ma ena adu akoro tete kpaka yi, yi ena adu awu ngü la areke, gü ba, Wüba ngbü engbü guvu ra fanü. Ma ngbü engbü nda-ra guvu yi. Fü yi angbü nda-yi kpah guvu ra.

²¹ Te yi je rîrî ka-ra, da emere ngü la 'buru ereke areke, ma ena awu, gü ba, yi le ra eyi de maguma yi fanü. Te di bala, Wüba ena ale ngü ka-yi, angü yi ngbü kpah ele ngü ka-ra. Ma ena ale kpah ngü ka-yi, fü ra agü tamu ra fü yi."

²² Gara *mürü tima ka Yesu ta la kpala de irî ye Tadayo.* Fü Tadayo amala ngü fü Yesu, gü ba, "Mere kpapa, ni je ngü la mbi mbi de. Te ye ena adu agü tamu ye fü ani la, ah mere neh baye, te wü gara kpapa ti awu ye de ne?" ²³ Yesu gü ba, "Te mü le ra eyi fanü fanü la, mü ena aje rîrî ka-ra, da emere ereke areke. Te di bala, Wüba ena ale ngü ka-mü afa sü. Fü a akoro ake Wüba, angbü guvu mü. ²⁴ Mene kpapa te le ra nda de, ah le rîrî ka-ra nda kpah de. Ngü te ma emala fü yi ne, ma mala de tete-ra nda-ra de. Ah de ngü ka Wüba te tima ra ne.

²⁵⁻²⁶ Sidi nga ra sene, Wüba ena atima *Nzila Wazi ye fü yi, te ena angbü da ra, teka ato wazi fü yi. Nda-ra, ma mala ngü la fü yi mba ce, o ra di la ladü esüka yi sene. Te Nzila Wazi Me engu koro eyi la, ah ena agü tamu si-ngü, de te ma mala

* **14:22** 14:22 Gara irî Tadayo de Yuda, ah de Yuda Keriyota nda de.

fü yi ne, mbi mbi mbi 'buru me-ye. Fü ngü la ari gbü nzö yi areke areke.

²⁷ Yi ngbü engbü de cinga ne, teka te ma yia ece yi ne? Yi fi nga ngü de, angü ma ena ato gu ngü fü yi, te ena agu maguma yi kpina. Ah ena adi baka nda wü kpara füh kotö ne nda de. Yi fi nga ngü de. Yi ngbü de cinga kpah de. Yi rü kpekpeke. ²⁸ Ngü te ma mala fü yi, gü ba, 'Ma ena ace yi, anü kpaka Wüba, fü ra adu akoro kpaka yi sidi ne,' ngü la ngbü eto cinga fü yi me-ye? Ah le de ngü la to cinga fü yi de. Te yi ena ale ra ta, de maguma yi fanü fanü la, de bane yi ena angbü de tadu, teka ngü te ma mala la. Tekane de, angü ma nü kükürü de, ma ego kpaka Wüba, te di de mere kpara fere, teka fü engu ao ra Mere Miri gbü nzö wü ngü 'buru.

²⁹ Titine, ma ngbü emala ngü ne fü yi, o ngü engu mere te-ye la de. Te ma ce yi eyi la, de yi fi nga ngü, de te ma mala fü yi ne, fü yi awu, gü ba, ma togo eyi kpaka Wüba fanü. ³⁰ Ma ti ari yi de gara ngü tine gbe de, angü lö-ra ma. *Satana, te di de miri ka kotö ne, te ekoro, agü gü kpaka ra. Amba engu ti afa ra de siti ngü ka-ye la nda de. ³¹ Ma ena ace te-ra esasaka, ba e te Wüba mala fere, teka fü wü kpara awu, gü ba, ma le Wüba eyi, fü ra angbü emere wü ngü, ba e te engu ngbü ele.

Te ah bala, nih yia gbü sü dene eyia, nih nü e ka-nih enü."

15

Dene ngü te Yesu mala, gü ba,

ah le de wü kpara ka-ni lala eküte ni

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu afü te-ye, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, "Nih de nih ma, nih baka rü *vinü. Yi nda-yi baka yakpa rü la, ma nda-ra tine cu baka rürü na, te ngbü eto wazi fü yi. Wüba nda-ye me-ye baka kpara te ru rü vinü la. ² Mene yakpa rü te ri de ne, Wüba ngbü ede, egü kötö. Wüba

ngbü kpah ereke wü yakpa rü, te ewü ngbü eri la, teka de wüh di eri gbrirri! 'duwa ba-neh-ene-la. ³ Kpah bala, ngü de te ma ri yi di ne, ah reke yi eyi, yi koro eyi *nzila. ⁴ Yakpa rü ti eyi ari kpikpi ye? Ah bala de. Te yakpa rü lala eküte rü ye de la, ah ti ari kpah de. Kpah bala, ma le de yi lala eküte ra, baka yakpa rü te lala eküte rü ye, teka fü ra ato wazi fü yi, teka fü yi amere züka ngü di. Angü te yi lala eküte ra de la, ngü ka-yi ti areke gbü jia Me kpah de.

⁵ Wayi, ma de rü vinü engu la, yi baka yakpa ra. Te yi lala eküte ra, fü ra angbü eto wazi fü yi la, yi ena amere züka ngü afa sü. Angü yi ti amere ngü ka-ra de tete-yi nda-yi de. ⁶ Mene kpara te lala eküte ra de, ah ena adi ba yakpa rü, te wüh de ade, gü kötö. Te yakpa rü la ürü eyi la, tima kaka tine neh ene? Wüh ena aza engu, agü agbü wa, fü ah acuru acuru. ⁷ Te yi lala eküte ra, fü ngari ra angbü emaguma yi la, mene ngü te yi ena ayi-tata kpaka Wüba, ah ena ato ato fü yi. ⁸ Te yi ngbü ba wü züka kpara ka-ra la, yi ena angbü emere wü züka ngü afa sü. Te yi mere bala la, wü kpara ena angbü egbo nga iri Wüba, teka ngü ka-yi la.

⁹ Ma le yi fa sü, kpah baka e te Wüba ngbü ele ra. Ah ele de yi lala eküte ra, teka fü nih angbü ele te-nih de nih ma. ¹⁰ Te yi je riri ka-ra, da emere mbi mbi mbi la, nih ena angbü ele te-nih efa sü. Kpah baka e te ma ngbü eje riri ka Wüba, fü a angbü ele te-a ake di ne. ¹¹ Ma ngbü emala ngü ne fü yi, teka fü le-te ka-nih ato tadu fü yi, kpah baka te le-te ka-a ake Wüba ngbü eto tadu fere ne.

¹² Dene eyi riri ka-ra fü yi. Ah le de yi di ele wü bu yi, kpah baka e te ma ngbü ele yi ne. ¹³ Yi fi la nga lele ka-ra. Lele ka-ra fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru. Kpara ti eyi ato te-ye, akpi teka aküwa wü di enga ni ye fanü? Ngü bala

ladü? Ma wu ngü bala füh kotö sene nda-ra la kü de! ¹⁴ Te yi ngbü eyi emere wü ngü, de te ma ngbü erī yi di ne la, yi ena adi zu de wü di enga wüna fanü fanü. ¹⁵ Ma ngbü eī yi wü di enga wüna kükürü de, angü wü ngü ta te ma je gömö Wüba ne, ma mala eyi 'buru fü yi. Yi le wü ngü la kpah eyi. Ma tī aceka yi tīne ba wü jaji de, angü jaji tī awu ngü, de te mere kpara kaka ngbü emere ne, nda de. ¹⁶ Ma fe yi, o ba wü di enga wüna me-ra. Amba yi fe ra me-yi nda-yi de. Ma fe yi, teka fü yi adi emere wü ngü, te ena angbü areke gbü jia Me. Fū yi angbü ba rü vinü, te ngbü erī gbrirri! te nga wü re 'buru. Angü ma ngbü ele de züka ngü ka-yi la nü kpa engagira nü. Ah mere e anza nda de. Te yi mere bala la, mene e te yi ena ayo kpaka Wüba te iri ra la, Wüba ena ato e la ato fü yi. ¹⁷ Dela riri ka-ra te ma mala fü yi, ah le fü yi adi ele te-yi ale."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

gü ba, wü kpara ena akpü wü, kpah baka e te wüh kpü ni

¹⁸ Fū Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, "Yi rü kpekpeke, angü wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne, wüh ena akpü yi, kpah ba e te ewü ngbü da ekpü ra enatikine ne. ¹⁹ Kükürü de, angü ma fe yi me-ra, teka fü yi ace da emere *siti ngü baka nda wü kpara la. Te yi ena angbü ta emere siti ngü baka ewü la, de bane wüh ena ale ngü ka-yi ale. Amba nda-yi ngü ka-ye kpikpi ye. Dela eyi si-ngü te wüh ena adi ekpü yi tete na ne. ²⁰ Yi fi la nga mene ngü, ta te ma mala fü yi ne, gü ba, 'Ngü ka mbarase tī afa nda mere kpara ka-ye de,' ne. Angü, te wüh ngbü ekpü mere kpara la, wüh ena ale wü jaji kaka? Wüh tī ale de! Te di bala, wüh ena akpü yi, kpah baka e ta te wüh kpü ra. Te wüh

ena aje ta ri ra la, de bane wüh ena aje ri yi kpah aje. ²¹ Wüh ena amere wü ngü la 'buru eküte yi bala, angü yi de wü kpara ka-ra. Angü wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh le, gü ba, ma de Ye Me, te Me tima ra me-ye ne, kpah de.

²²⁻²⁴ Wü kpara ngbü ekpü ra, neh teka ne? Ma koro füh kotö ne teka amala ngari Me fü ewü, amba wüh le ngü la de, neh teka ne? Dela eyi siti ngü te ena angbü gbü nzö ewü fi badi ne. Angü te ma ena akoro ta, amala nga wü ngü la fü ewü de la, de bane siti ngü tī angbü gbü nzö ewü nda de. Ma koro esüka ewü sene, fü ra amere mere bi wü kpeke ngü, te gara kpara tī amere de. Fū ewü awu wü ngü la cu de jia wü. Wüh fi nga ngü la nda-wü kpah de. Fū ewü akpo angbü ekpü a ake Wüba akpü. Angü te kpara ngbü ekpü ra la, ah ngbü dela kpah ekpü Wüba. Dela eyi mere siti liya gbü nzö ewü. ²⁵ Ngü la tī kpini de ngü ta te Miri *Davidi ba gügü gbü *Ngari Me, gü ba, 'Wüh ngbü ekpü ni kükürü, angü ni mere siti ngü fü ewü 'buru 'buru de.'*

²⁶ Wü di enga wüna, yi kpe cürü de, angü ma ena atima *Nzila Wazi Me, te ena akoro ale-ta ngü te-yi, sidi nga ra. Ah ena akoro kpaka Wüba, fü ah angbü de wü yi sene. Ah ena aü jia yi, teka fü yi aje si-ngü te ma ngbü emala fü yi ne mbi mbi. ²⁷ Kpah bala, ah le de yi mala nga ra fü wü kpara 'buru, angü nih ngbü eyi de nih ma tundu.

16

¹ Ma mala ngü la fü yi kükürü de, angü te wü kpara ena akpo da ekpü yi, ah le fü yi arü kpekpeke gbü ngü ka-ra. ² Angü wüh ena amere yi sisiti. Wüh ena aliki wü gara yi *esambü ka biti-te ka-wü asidi. Fū ewü amörö kpah wü gara yi, gü ba, ani ngbü dela emere züka ngü gbü jia Me. ³ Wüh ena amere wü ngü

* **15:25** 15:25 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 35:19bete 69:4.

la 'buru eküte yi bala, angü wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh le, gü ba, Ma de Ye Me ne, kpah de. ⁴Ma ngbü emala ngü la fü yi bala, angü te sikipi ka ngü la koro eyi la, wü kpara la ena amere wü siti ngü la eküte yi bala, fü yi adu afi nga ngü la, gü ba, ma mala ngü la ta fü ani eyi gügü. Te di bala, yi ena adu arü kpekpeke.”

Dene kpah gara ngü te Yesu mala, teka ngü te ena amere wü kpara ka-ye sidi nga ye

Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, “Ma mala ta ngü la fü yi te enga gina nda-ra la de, angü ma la ladü de wü yi sene, da eceka kpi fütanga yi. ⁵Titine ma le eyi adu kpaka Wüba te tima ra ne. Ah mere baye, te yi le ayi-ta ra, teka ngü la nda-yi de ne? ⁶Yi ngbü de cinga teka ngü te ma mala fü yi ne? A'a. Yi mere e angbü de cinga teka ngü la de.

⁷Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Ah reke ta fa sü, te ma ena anü kpaka Wüba kpala, angü te ma nü eyi la, ma ena atima *Nzila Wazi Me, te ma ngbü emala nganga na, fü yi ne. Amba, te ma nü de la, ah ti akoro kpaka yi kpah de. ⁸⁻¹¹Te Nzila Wazi Me la koro eyi la, ah ena amala ngari Me fü wü kpara kpekpeke. Fü ngü la aü jia ewü. Ah ena amala wü ngü bata fü ewü. Gina ngü gü ba, ‘Wüh ngbü emere *siti ngü efa sü, angü wüh le ngü ka-ra nda-wü de.’ E'ba'basu ngü gü ba, ‘Ma de Ye Me, te ma ngbü emere züka ngü gbü jia Me duu me-ra. Angü ma ngbü ego kpaka Wüba te tima ra ne. Wü kpara ti awu ra nda-wü tine de.’ Ebabata ngü gü ba, ‘Me ena akolo liya gbü nzö wü kpara füh kotö ne, angü ah kolo liya ka *Satana eyi.’

¹²Wü gara ngü ta ladü emaguma ra, te ma le amala fü yi ne, ma ti amala fü yi tine de. Angü yi ti aje si-ngü la titine mbi mbi la de. ¹³⁻¹⁴Ah le de *Nzila Wazi Me koro kpaka yi feke, teka asere si-ngü la fü yi. Angü

te engu koro eyi la, ah ena angbü emala wü ngü, de te engu ngbü eje gömö ra ne fü yi, teka fü yi adu aje sisi na mbi mbi mbi. Fü yi angbü egbo nga iri ra gbü wü ngü la. ¹⁵Wü ngü ka Wüba 'buru, ah kpah de ngü ka-ra, angü fingangü ka-a ake di 'buru biringbö. Tekä ngü la, fü ra amala fü yi, gü ba, ‘Wü ngü te Nzila Wazi Me ena amala fü yi ne, ah ena aje gömö ra.’

¹⁶Fütanga lö-ra mba cükü'daye, yi ti awu ra de. Yi fi nga ngü de, angü yi ena adu awu ra sidi nga sikipi mba cükü'daye.”

¹⁷Te wüh je ngü te Yesu mala la, fü wü gara kpara kaka angbü da efi nga ngü emaguma wü, gü ba, “Ngü de te engu mala, gü ba, ‘Fütanga lö-ra mba cükü'daye ne, ani ti awu ni de, fü ani adu awu ni sidi nga sikipi mba cükü'daye’ ne, si-ngü gbü ngü la gü neh fe? Baka te engu mala, gü ba ‘Ni edu kpaka Wö ni,’ ne, ani je si-ngü la kpah de. ¹⁸Ngü de te engu mala, gü ba, ‘Sikipi mba cükü'daye,’ la, ah gü neh fe? Ani wu si-ngü de te engu ngbü emala la, nda-ani 'buru 'buru de.”

¹⁹Te Yesu wu, gü ba, wü kpara ka-ni la le ayi-ta ni teka ngü la, fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma mala ta ngü fü yi, gü ba, ‘Fütanga lö-ra mba cükü'daye, yi ti awu ra de, yi ena adu awu ra sidi nga sikipi cükü'daye.’ Ngü la ngbü eto mere fingangü emaguma yi, neh teka ne? ²⁰Ngü te ma ngbü emala fü yi ne, ah de zu ngü. Gbü wü sikipi ne, yi ena angbü da eku gba de ngura. Amba wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, wüh ena angbü nda-wü de tadu. Yi ena angbü nda-yi de cinga, teka sikipi mba cükü'daye. Fütanga ngü la, cinga ka-yi ena anza, fü yi adu angbü de mere tadu. ²¹Cinga ka-yi la, ah baka cinga ka würüse te ena abi ye. Angü, te sikipi ka yayaka kaka koro eyi la, engu ena angbü de cinga. Te engu yaka eyi la, ah du fi nga cinga ka-ye la tine de. Ah ena angbü tine de mere tadu, teka ngü

ka mbarase ka-ye la. ²² Nda-yi kpah bala. Titine yi ngbü eyi de cinga, angü ma yia eyi ece yi. Yi mere e afi nga ngü de, angü ma ena adu akoro kpaka yi, fü yi adu angbü de tadu. Tadu ka-yi la ena angbü fi badi, ah ti anza de. ²³ Te sikpi engu ena akoro, yi ena adi awu ngü ka-ra areke. Yi ti ayi-ta ra tine de.

Ngü te ma ngbü emala fü yi, ah de zu ngü. Te yi ena ayi-ta Wüba teka wü ngü 'buru te iri ra la, Wüba ena ato wü ngü la fü yi 'buru. ²⁴ Kü baka te nih ngbü de nih ma ne, yi yo e te iri ra kpaka Wüba nda-yi la de. Te di bala, yi yo e eyo kpaka Wüba, ah ena ato e la fü yi ato, fü yi angbü de mere tadu. ²⁵ Ma ngbü emala wü ngü la fü yi 'buru gbü mani. Amba gbü sikpi te ena akoro, ma ti amala ngü fü yi tine gbü mani de. Ma ena amala nga Wüba fü yi tine mbölö. ²⁶ Gbü wü sikpi te ena akoro la, yi ena ayi-ta wü ngü 'buru kpaka Wüba te iri ra. Wüba ena amere wü ngü la amere 'buru fü yi. Angü yi ena angbü eyo e kpaka Wüba tine me-yi sidi nga ra, fü ah angbü eto wü ngü la fü yi, ²⁷ angü ah le ngü ka-yi fa sü. Kükürü de, angü yi le ngü ka-ra eyi de maguma yi biringbö. Yi le kpah ngü te ma ngbü emala fü yi, gü ba, ma de Ye Me, ne eyi. ²⁸ Wayi, ma yia ta kpaka Wüba, akoro fuh kotö sene. Amba titine dene ma yia eyi ece kotö ne, adu kpaka Wüba."

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu adu amala ngü fefe, gü ba, "Wayi! Mü mala ngü dela fü a tine eyi mbölö! Ah de mani gbü ye tine de! ³⁰ Fanü, a wu eyi kpo, gü ba, mü wu wü ngü 'buru. Ngü tine te a ngbü efi emaguma a afi, o a mala ngü la fü mü la de ne, mü wu ngü la, lügü kpah eyi! Teka ngü la, a wu tine eyi kpo, gü ba, amba mü zu de Ye Me fanü." ³¹ Yesu gü ba, "Bala? Yi to maguma yi eyi fere fanü? A'a. Maguma yi ka-ye fi la bü 'basu 'basu. ³² Yi ena awu ngü la enatikine, angü yi ena akpe, abaya

'buru, ace ra kpikpi ra. Amba ma kpikpi ra nda-ra de, angü Wüba ena ato wazi fere.

³³ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, teka fü yi angbü de gu ngü emaguma yi sidi nga ra. Füh kotö ne, wü kpara te ewü le ngü ka-ra de, wüh ena ato cinga te-yi. Yi rü kpekpeke, yi kpe cürü de. Ma ena ale-ta ngü te yi, angü wazi ra fa nda wü kpara fuh kotö ne 'buru."

Dela eyi ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, gbü sikpi te wüh zoro engu tete na ne.

17

Dene ngü te Yesu ku gba di kpaka Wö ye, teka wü kpara ka-ye

¹ Fütanga ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye la, fü engu ayia ae jia ye tikpi, aku gba fü Wö ye, gü ba, "Wüba, mü to wazi fere, angü sikpi ka kpi ka-ra ti eyi dene. Mü to wazi fere, de ma rü kpekpeke gbü cinga la, teka fü wü kpara adu awu wazi mü eküte ra, fü ewü angbü egbo nga iri nih gbü ngü la. ² Ma yi-ta mü teka ngü la, angü mü o ra ta ba miri gbü nzö wü kpara fuh kotö ne 'buru, teka fü ra aküwa wü kpara te mü to ewü fere ne."

³ Yesu mala ngü la kükürü de, angü wü kpara ti eyi aküwa fi mere badi, te ewü to maguma wü eyi fü Me, te di de zu Me fanü fanü ne. Ah le kpah de wüh to maguma wü fü Yesu Kurisito, angü ah de kpara te Me tima engu teka aküwa wü kpara.

⁴ Yesu gü ba, "Wüba, tima ta te mü to fere amere ne, ma mere nza eyi. Ma mala ngari mü eyi fü wü kpara, kpah ba e te mü mala fere ne, fü mere bi ewü ato maguma wü fü mü.

⁵ Titine Wüba, te ah bala la, ma ngbü eyi-ta mü, de mü to wazi fere, teka fü nih adu angbü tundu ake nih ma agbü kpi kpala, baka e ta te nih ngbü tundu ake nih ma te enga gina, o nih mere kotö ne la de ne.

⁶ Wüba, mü ceka wü kpara ka-ra, te mü fe ewü esüka wü bu wü,

ato fere ne. Angü ma mala nga mü eyi fü ewü 'buru, fü ewü aje ngari mü kpah eyi, da emere ereke areke. ⁷ Te di bala, wüh wu kpah eyi, gü ba, wü ngü 'buru, de te ma ngbü emala fü ani ne, ma je gömö mü. ⁸ Angü ngari mü, ta te mü to fere ne, ma mala eyi 'buru fü ewü. Fü ewü ale ngü la areke areke, ato maguma wü fü mü. Wüh wu kpah eyi kpo, gü ba, ma de Ye mü, te mü tima ra me-mü.

⁹ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü teka wü kpara ka-ra ne, de mü le ta-ngü te ewü, da eto wazi fü ewü, angü wüh ka-wü de wü kpara ka-mü, te mü fe ewü, to fere. Ma yi-ta mü teka wü kpara 'buru ndara de, 'duwa teka wü kpara ka-ra ne. ¹⁰ Angü wü kpara ka-ra 'buru de wü kpara ka-mü. Kpah bala, wü kpara ka-mü 'buru de wü kpara ka-ra, angü mü fe ewü, to fere me-mü. Fü ewü awu wazi ra, gü ba, ma de Ye mü fanü. ¹¹ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü, de mü mere kpa te wü kpara ka-ra ne gbü wazi ka-mü, teka de wüh rü kpekpeke sidi nga ra, angü ma ena adi tîne füh kotö sene ma. Kpah bala, ah le de mü to wazi fü ewü, teka fü fingangü ka-ewü angbü biringbö, fü ewü adi ele te-wü, baka nih ake nih ma, te fingangü ka-nih di biringbö ne. Mü mere kpa te ewü, angü süka ewü ena adürü. ¹² Baka ta te ma ngbü de ewü füh kotö sene ne, ma ngbü eceka kpi fütanga ewü me-ra, da ele ta-ngü te ewü, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka-mü. Kpara te dürü esüka ewü, ah ngbee biringbö, te yia ce ngü ka-mü. Ah de kpara te mü mala nganga ta gügü, gbü *Ngari mü, gü ba, engu ena adürü ne.

¹³ Wüba, titine ma le eyi adu ka-ra kpaka mü. Baka te ma ngbü de wü kpara ka-ra füh kotö sene ne, ma mala bi wü ngü eyi fü ewü, teka de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka-ra. Tekä ngü la, wüh ena angbü de mere tadu, kpah baka e te ma ngbü de tadu teka ngü ka-mü ne.

¹⁴ Ma mala ngari mü eyi fü ewü, fü ewü ayia ale ngü la. Wü kpara de te ewü le ra de ne, ngbü ekpü ewü ka ngü la, angü wü kpara ka-ra le *siti ngü ka wü kpara la nda-wü de, kpah baka ra, te ma le siti ngü ka-ewü de ne. ¹⁵ Wüba, mü le ta-ngü te ewü, angü wüh ti ace sü füh kotö ne la de. Ma ngbü eyi-ta mü, de mü liki *Satana eküte ewü asidi, angü ah ena afiti ewü. ¹⁶ Wüh le siti ngü ka wü bu wü füh kotö ne nda-wü de, fü ewü adu alala ka-wü gbü nga ra, angü ma le siti ngü ka wü kpara füh kotö ne kpah de. ¹⁷ Te di bala, ma ngbü eyi-ta mü, de mü fü ewü ba wü di mü, de ngari mü, angü wüh le ngari mü eyi de maguma wü. ¹⁸ Angü ma ena atima ewü, amala ngari mü fü wü kpara, kpah baka e te mü tima ra, amala ngari mü füh kotö ne. ¹⁹ Te di bala, ma to te-ra eyi akpi teka ewü, teka de wüh to kpah te-wü 'buru 'buru, gbü ngü ka-mü.

²⁰ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü teka wü kpara ka-ra, te a ngbü de ewü ne. Ma ngbü kpah eyi-ta mü fü wü gara kpara, te ewü ena ato maguma wü fere sidi, teka ngari mü, te ewü ena aje gömö ewü ne. ²¹ Mü to wazi fü ewü, teka fü fingangü ka-ewü angbü 'buru biringbö, baka e te fingangü ka-nih di tundu ake nih ma ne. Mü to wazi fü ewü teka fü fingangü ka-ewü angbü biringbö, fü ewü alala gbü ngü ka-nih. Te wü kpara füh kotö ne ena awu fingangü ka-ewü biringbö bala la, wüh ena awu fanü, gü ba, ma de Ye mü, te mü tima ra me-mü. ²² Wazi ta te mü to fere ne, ma to eyi fü ewü, teka fü fingangü ka-ewü angbü di kpah biringbö baka nda-nih. ²³ Baka te fingangü ka-mü di emaguma ra ne, ah le de ndara ngbü kpah emaguma ewü, teka de fingangü ka-ewü ngbü kpah biringbö. Angü, te wü kpara füh kotö ne wu bala la, wüh ena awu fanü, gü ba, ma de Ye mü, te mü tima ra me-mü. Fü ewü awu kpah, gü ba, mü

ngbü ele wü kpara ka-ra kpah baka e te mü ngbü ele ra.

²⁴ Wüba, ma ngbü eyi-ta mü teka wü kpara ka-ra, te mü to ewü fere ne, angü ma ngbü ele de a ngbü tundu de ewü, kpaka mü agbü kpī kpala. Tekā de wüh wu wazi ra, wazi ta te mü to fere agbü kpī ne, angü mü le ra ta eyi gügü, o nih reke kotö ne la de.

²⁵ Wüba, mü de züka kpara, amba wü kpara füh kotö ne wu mü nda-wü de. Ma wu mü ka-ra bü me-ra. Wü kpara ka-ra ne wu mü kpah eyi, gü ba, mü tima ra me-mü. ²⁶ Angü ma mala ngü ka-mü eyi fü ewü. Ma ena angbü kpah emala ngü ka-mü fü ewü bala, teka fü fingangü ka-ra angbü emaguma ewü, teka fü mü ale ewü de maguma mü 'buru, kpah baka e te mü ngbü ele ra ne."

Dela gba ta te Yesu ku kpaka Wö ye, teka wü kpara ka-ye.

18

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete na Matayo 26:47-56; Marako 14:43-50; Luka 22:47-53

¹ Te Yesu ku gba kpaka Wö ye nza tete, fü ah ayia de wü kpara ka-ye la, anü kpa etangu gara ngu de iri ye Kidirona. Fü ewü anü akoro gbü gara sü kpala, te wüh ru rirü de iri ye Olive gbügbü na. ² *Yuda Keriyota wu sü engu la ta kpo, angü Yesu ngbü ta enü de wü kpara ka-ye kpala.

³ Fü Yuda Keriyota ayia anü gbü mani, amala ngü la fü wü mere *kovo* ka wü Yisarayeale, gü ba, "Wü Yesu ladü kpikpi wü gbü gara sü kpane." Te wü kovo la je ngü la bala, fü ewü ayia bü kere, ai wü marajümiya,† teka de wüh nü, wüh zoro Yesu kpala. Fü ewü atima ewü de wü Keriyota, de ah nü, ah gü tamu sü la fü ewü. Wüh 'buru de wü mere maguruma, de wü dü

esaka wü, kpah de wü ke, angü ngü la ngbü ta emere te-ye gbü biti.

⁴⁻⁵ Te Yesu wu wü marajümiya, te Keriyota ngbü ekoro de ewü la, fü ah ayia anü, amaka te-ye de ewü, angü ah wu eyi, gü ba, sīkpī ka cinga ka-ni koro eyi dela. Fü ah ayi-ta ewü, gü ba, "Yi ngbü egiri neh da?" Wüh gü ba, "Ani ngbü egiri Yesu, kpara ka Nazareta." Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Kpara te yi ngbü egiri ne, ah de-ra. Ma dene."

⁶ Te wü kpara la je ngü te Yesu lügü fü ewü la, fü ewü aviti, adu kpa sidi ka cürü, atī 'buru kotö, ngbele kübaka! ⁷ Fü Yesu adu kpah ayi-ta ewü, gü ba, "Wüh ngbü egiri neh da ya?" Wüh gü ba, "Ani ngbü egiri Yesu, kpara ka Nazareta ne." ⁸ Yesu gü ba, "Ma mala tine fü yi, gü ba, 'Kpara de te yi ngbü egiri ne, ah de-ra.' Te ah bala la, de yi ce wü kpara ka-ra, de wüh nü ka-wü."

⁹ Yesu mala ngü la bala, teka de wüh mere e azoro wü kpara ka-ni de, kpah baka ngü te engu mala tine fü Wö ye, gü ba, "Wö ni, ni ceka kpī fütanga wü kpara, ta te ye to fü ni ne eyi reke areke. Süka ewü biringbö dürü esaka ni nda de."‡

¹⁰ Te Petero wu, gü ba, wü kpara la le eyi azoro Yesu ne, fü engu ayia agbi maguruma ka-ye, atī te gara kpara ka tima ka mere kpara füh kpökpö,§ ade gügüje na ka kokpa, akolo tuu! ¹¹ Fü Yesu amala ngü fü Petero, gü ba, "Ayī! Mü mere bala teka ne? Mü za maguruma ka-mü, mü lügü da ye! Cinga te Wüba le de ma zü ne, ma ti ace nda-ra de!"

¹² Fütanga ngü la, fü wü marajümiya de wü mere kpara ka-wü, de wü gara *kovo, ayia azoro Yesu, ai kpakpa na de ku, gö gö gö! ¹³ Fü ewü aza Yesu, anü di engagira gara mere kovo ka wü Yisarayeale de iri ye Anasi, te di de wügiri ye Kayafa, kpara te ngbü füh kpökpö ne. ¹⁴ Ah

* **18:3** 18:3 Wü kovo la de wü mere mürü gele, de wü Farusi. † **18:3** 18:3 Wü marajümiya la, gara ewü de wü marajümiya ka wü kovo la, gara ewü de wü marajümiya ka wü Ruma. ‡ **18:9** 18:9 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 17:12. § **18:10** 18:10 İri kpara ka tima la de Malakusu.

de Kayafa ta te mala ngü fü wü kovo ka wü Yisarayeale, gü ba, “Ah reke ta ngbürü pe te kpara biringbö ena akpi me-ye, teka aküwa mere bi wü kpara 'buru,” ne.*

Dene ngü te Petero cere nga ye teka Yesu

Matayo 26:59-66, 69-75; Marako 14:55-72; Luka 22:55-62, 66-71

¹⁵ Te wüh ngbü enü de Yesu tete, fü Petero angbü efa nga ewü gbü zi. Fü gara *kpara ka Yesu angbü kpah efa nga ewü gbü zi. Fü ewü afa nga wü Yesu, zalü akoro di emöngiti 'baranga ka Anasi. Fü kiri ye Petero la ayia arı kpa gbü nga wü Yesu kpala, angü mere kpara la wu engu kpo. ¹⁶ Da Petero te ena arı kpala nda ma, angü wüh wu engu de. Ah ngbü nda-ye ciki etanü. Te kiri ye na la wu bala, fü ah adu akoro amala ngü fü würüse, te ngbü efete möngiti ka 'baranga la, de ah ce kaje fü Petero, teka de engu ri kpah mini. Fü würüse la ale ngü la. Fü Petero ayia arı agbü 'baranga la. ¹⁷ Fü würüse la aceka Petero. Fü ah ayia ayi-tata, gü ba, “Mü de süka wü kpara ka Yesu ne de?” Petero gü ba, “A'a! Ma de kpara kaka nda-ra de!”

¹⁸ Gbü laki la, wü marajümiya de wü kpara ka tima ka köti la, deke ta wa ka-wü, eya te-wü tete ka zü. Fü Petero ayia anü arı kpah esüka ewü kpala, da eya te-ye.

¹⁹ Amba Yesu, mü ka-mü kpa esambü. Fü Anasi akpo da eyi-ta Yesu kpekpeke, gü ba dene, “Ye mala la nga wü kpara ka-ye fü ani. Wüh neh fe? Wüh ladü gbe? Ye ngbü erı ewü neh, de ne riri ne?” ²⁰⁻²¹ Fü Yesu alügü ngü fefe na, gü ba, “Angü mü ngbü eyi-ta ra de bala, neh teka ne? Te mü le akolo liya ka-ra la, de mü kolo mbi! Amba ah le de mü i wü gara kpara, teka de wüh mala nga ra fü mü me-wü. Angü ma mala ngü esalakumu nda-ra de. Ma ngbü ta erı wü kpara la ngbaangba gbü jia

wü kpara 'buru. Gara kpa *esambü ka biti-te ka-nih, gara kpa etambasü *Mere Kambü ka Me.”

²² Fü gara marajümiya ayia abe gbüra Yesu, amala ngü fefe, gü ba, “Ye ngbü elügü ngü fü mere kpara bala, teka ne?” ²³ Yesu gü ba, “Mü be ra baye? Ngü ladü bala? Te ma mala siti ngü la, de mü mala nga siti ngü ka-ra la, gbü jia wü kpara. Te ma mala züka ngü ne, mü du be ra, neh teka ne?”

²⁴ Fü Anasi ayi-ta Yesu ma, Yesu lügü ngü nda de. Fü ah ayia atima Yesu engagira Kayafa, o wüh furu ku te kpakpa na la de.

²⁵ Petero, mü fi bü engbü de wü kpara la eküte wa sela. Fü gara süka ewü ayi-ta Petero, gü ba, “Mü de kpara ka Yesu de?” Petero gü ba, “A'a! Ma de kpara kaka nda-ra de!”

²⁶ Gara kpara ka tima ka Kayafa ta kpah ladü sela, te di de mürü ye kpara ta te Petero de gügüje na ne. Fü komoko la ayia ayi-ta Petero, gü ba, “Mü de kpara, te ma wu engu de wü Yesu kpane, ne de?” ²⁷ Fü Petero alügü ngü fefe, gü ba, “Ma de engu nda-ra de!” 'Duwa ngbere! de gba moko-ngü mini, kpah ba e te Yesu mala fü Petero ne.†

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pılatü

Matayo 27:1-2, 11-31; Marako 15:1-20; Luka 23:1-5, 13-25

²⁸ Baka te Kayafa yi-ta Yesu nza tete, fü ewü aza Yesu, gügü kpurutokokpi la, anü di kpa gba gara mere kpara ka wü *Rüma, de irı ye *Pılatü, te mere miri ka wü Rüma o engu, de ah ngbü gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. Amba wü *kovo ka wü Yisarayeale le arı kpa esambü ka Miri Pılatü nda-wü de, angü engu de *ganzi kpara. Wüh ngbü ta e'bi te-wü teka *Karama ka Pasıka. Angü gele ka-ewü gü ba, te mü ri kpa esambü ka ganzi kpara la, mü ti azü karama engu la de. Tekan ngü la, fü ewü atima Yesu kpa esambü,

* **18:14** 18:14 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 11:50. † **18:27** 18:27 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 13:38.

kpaka Miri Pīlatū kpikpi ye, de wū marajūmiya ka-wū. Amba wūh ngbū ka-wū ciki kpa etanū.

²⁹ Fū Miri Pīlatū, akoro kpa etanū, ayi-ta ewū, gū ba, “Angū komoko la mere ne siti ngū ne? Te yi za bū engu, koro di kpaka ra ne.” ³⁰ Wūh gū ba, “Te komoko la ena amere ta siti ngū de la, de bane a tī aza engu akoro di kpaka mü kpah de.”

³¹ Miri Pīlatū gū ba, “Ah mbi. Te ngū ka-yi bala la, ma tī arī gbūgbū nda-ra de. Yi za engu eza, yi nū di, de yi to kuru tete, baka e te di gbū rīrī ka-yi.” Wūh gū ba, “A'a! Ah le de wū mörö engu amörö! Amba wazi a teka amörö engu nda ma, angū rīrī ka-yi, wū Rūma, gū ba, a tī amörö kpapa de tete-a nda-a de. Ah le de yi to wazi fū a me-yi.”

³² Wū *Yisarayeale to Yesu fū Miri Pīlatū ne, teka de engu mörö Yesu, baka te di gbū gele ka wū Rūma. Fū ngū la ayia atī kpini de ngū ta te Yesu mala, gū ba, “Te wūh mörö ni la, wūh ena ae ni ekūte rū kpa tikpi.” †

³³ Fū Miri Pīlatū adu arī kpa esambū, te wūh ngbū ekolo liya ka wū kpapa gbūgbū ne. Fū ah aī Yesu engagira ye, ayi-tata, gū ba, “Mü ngbūrū de mere miri ka wū Yisarayeale fanū?” ³⁴ Yesu gū ba, “Wūh mala ngū la fū mü amala? Anga mü fi ngū la de tete-mü?”

³⁵ Miri Pīlatū gū ba, “Mü ngbū emala ngū fere bala, ma de enga Yisarayeale? Ma ka-ra de enga Rūma! Ma wu ngū ka-yi la nda-ra de. Wū nguwa mü, wū kovo ka-yi, za mü, koro di engagira ra me-wū. Te di bala, ma le ayi-ta mü, angū mü mere fū ewū, ne siti ngū ne?” ³⁶ Yesu gū ba, “Ngū ka-ra baka ngū ka wū miri fūh kotō ne nda de. Te ma ena adi ta ba wū miri fūh kotō ne la, de bane wū marajūmiya ka-ra koro ta eyi, agū gū de wū marajūmiya te ewū zoro ra ne, akūwa ra esaka ewū.

Amba ngū ka-ra ka-ye kpikpi ye. Wazi ra teka angbū ba miri, koro ka-ye kpaka Me.” ³⁷ Miri Pīlatū gū ba, “Mü zu de miri fanū?” Yesu gū ba, “Wayi, mü mala eyi! Si-ngū te ma koro tete na fūh kotō ne, ah teka amala zu ngari Me fū wū kpapa. Mene kpapa te di de kpapa ka Me fanū fanū, ah ena aje rīrī ka-ra me-ye.” ³⁸ Miri Pīlatū gū ba, “Ho! Mü gū ba, ‘Ni koro teka amala ngari Me fū wū kpapa?’ Dela neh lö ngari Me lö?”

Fū Miri Pīlatū adu akoro kpa etanū, kpaka wū kovo ka wū Yisarayeale la, amala ngū fū ewū, gū ba, “Ma gīrī siti ngū ka komoko la eyi ma, ma maka nda-ra de. ³⁹ Te di bala, ma du fi nga gara ngū, maka eyi. Te ma ena ace kpa tete na la, ah ena adi esiti? Angū engu de miri ka-yi. Kpah bala, enatikine, ah de mere sīkpī ka *karama ka-yi.” Miri Pīlatū mala ngū la bala, angū ta gbū wū re 'buru, gbū gele ka wū Yisarayeale, ah le de mere kpapa di ece kpa te gara kpapa ka ku biringbö, gbū sīkpī ka Pasīka la.

⁴⁰ Baka te wū kovo la je ngū te Miri Pīlatū mala fū wū, gū ba, “Ni le ace kpa te Yesu ne,” fū ewū akpo amala ngū de rere, gū ba, “Yesu nda kü de! A le nda-a Baraba!” Baraba engu ne, ah ka-ye de siti kpapa ka gū, te ngbū egū gū de wū Rūma, teka tō ka-wū.

19

¹ Fütanga ngū la, fū Miri *Pīlatū ayia amala ngū fū wū marajūmiya ka-ye, de wūh sūma Yesu de juru. Fū ewū ayia asūma Yesu de ka.

² Te wūh sūma Yesu tete, fū wū marajūmiya akpo angbū emū engu. Fū ewū agara bībī gbū ti, ato gbū nzō Yesu baka *madudu ka wū miri. Fū ewū adu aza diri ngboro bongo ka-ewū, nzenze baka nda miri la, ato kpah ekūküte. ³ Fū ewū akoro, angbū ezuru enganga-gira, da egū mandī fefe, gū ba,

† 18:32 18:32 Mü ena amaka ngū la gbū Yüwane 3:14-15; Yüwane 12:32-33.

“Wayi! Mandi fü ye, mere miri ka wü *Yisaraye!” Fü ewü angbü ebe gbügbüra na.

⁴Fütanga ngü la, fü wü marajümüya alügü Yesu kpaka Miri Pilatü. Fü Miri Pilatü ayia adu akoro kpa etanü, kpaka wü *kovo la, amala ngü fü ewü, gü ba, “De-wü deyi, ni le ace kpa te komoko la, angü ni gürü siti ngü kaka la nda-ni eyi ma, ni maka nda-ni de. Ni süma engu eyi. Ni ti ato gara kuru tete, nda-ni tîne de. Wüh ena aza engu, akoro di, fü wü awu engu cu de jia wü.” ⁵Fü ewü anü akoro de Yesu kpa etanü, gbü jia wü kpara la. Bibi te wüh gara gbü ti ne, fi bü ladü gbü nzöngö, kpah fi bü de nze bongo la eküte ye. Fü Miri Pilatü amala ngü fü ewü, gü ba, “Engu tîne eyi dela.”

⁶Te wü kovo, de wü marajümüya ka-wü, wu Yesu bala, wüh le awu cicinga na nda-wü de. Wüh ka-wü fi bü de rere ka-wü la, da emala ngü de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte rü!” Miri Pilatü gü ba, “A! Ma le nda-ra de! Te yi le bala la, yi za engu, de yi nü mörö meyi, teka de liya la ngbü gbü nzö yi! Angü ma gürü siti ngü kaka nda-ra eyi ma.” ⁷Fü wü kovo la alügü ngü fefe, gü ba, “Gbü rürü ka-ani, ah le de engu kpi akpi, angü ah mala, gü ba, ‘Ni de Ye Me.’ Ah le ao te-ye ba Me!”

⁸Te Miri Pilatü je iri Ye Me de bala, fü cürü ayia amere engu afa sü. ⁹Fü ah aza Yesu, adu di kpa esambü, ayi-tata, gü ba, “Mü de ye da?” Yesu le ngü fefe na nda-ye de. Ah nga ka-ye tüü! ¹⁰Miri Pilatü gü ba, “Ah mere baye, te mü le alügü ngü fere de ne? Mü wu de, gü ba, ma de wazi amörö mü? Anga ma kpah de wazi ace kpa te mü?” ¹¹Yesu gü ba, “Wayi, mü de mere kpara fanü fanü, angü Me to wazi la fü mü me-ye. Te Me ena ato ta wazi la fü mü de la, de bane mü ti amere ngü fere kpah de. Te di bala, siti ngü

ka wü kpara, te ewü zoro ra, akoro di engagira mü ne, ah fa nda-mü eyi ka.”

¹²Te Miri Pilatü je ngü la bala, fü ah ayia akoro kpa etanü, kpaka wü kovo la, amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni le ace kpa te Yesu.” Wüh gü ba, “Te mü ce kpa te komoko la, mü ena awu ngü la me-mü! Angü ah o te-ye ba miri. Te di bala, ah ngbü ele amere gü kpaka *Kayisara, te di de mere miri ka-nih 'buru ne. Te mü le ngü kaka la, amba mü le ngü ka Kayisara nda-mü de. Te mü ce kpa mü tete la, a ena atima ngü la fü Kayisara, fü mü awu ngü kamü!”

¹³Te Pilatü je ngü la bala, fü cürü Mere Miri Kayisara arü tete, angü Kayisara de mere miri ka-ewü fanü. Fü Miri Pilatü adu amala ngü, de wüh koro de Yesu kpa etanü. Fü ah ayia angbü füh kpökpö ka-ye, te engu ngbü ekolo liya ka wü kpara fefeh na.* ¹⁴Ngü la ngbü ta emere te-ye etü ra, gbü sikpi te wüh ngbü ereke te-wü teka azü mere *Karama ka Pasika.

Fü Miri Pilatü ayia angbü kötö, teka akolo liya la. Fü ah amala ngü fü wü kovo la, gü ba, “Mere miri ka-yi dela!” ¹⁵Fü ewü amala ngü de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Ye mörö engu amörö! Ye mörö engu amörö! De ye bere engu füh rü!” Pilatü gü ba, “Ah ti eyi fü ra amörö miri ka-yi?” Wü kovo la gü ba, “Ani le ngü ka komoko la nda-ani de! Miri ka-ani ka-ye bü Kayisara.”

¹⁶Te Miri Pilatü wu, gü ba, ngü ka wü kpara la fa ni eyi ne, fü engu ayia ale, de wüh za Yesu, wüh nü di, wüh mörö. Angü gara ngü te engu ena amere, nda tîne ma.

Dene ngü te wüh bere Yesu di füh rü gbegete

Matayo 27:32-44; Marako 15:21-32; Luka 23:26-43

Fütanga ngü la, fü wü marajümüya ayia aza Yesu kpaka wü. ¹⁷Fü ewü aza mere tiri rü, te ewü ena abere

* **19:13** 19:13 İri sü la de Gabata, angü wüh fa ta da kötö gbü sü la.

engu fefeh na ne, ao esüsügü. Fū ewü aza engu, anü di agbü sü de یری ye Gologota,† te di ba e te wüh gü ba, sü ka biki-nzö.

18 Te wüh nü koro tete kpala, fū wü marajümiya ayia aza Yesu, abere kpakpa na de wü lölö na eküte *rü gbegete la. Fū ewü adu ae engu kpa tikpi. Fū ewü ayia aza kpah wü gara kpara 'basu, abere ewü füh wü rü gbegete, ao ede Yesu sela, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü.

19-22 Fū wü marajümiya aza ngü te wüh ba, gü ba, “Dene Yesu, kpara ka Nazareta, Mere Miri ka wü Yisarayeale,” ne, ao eküte rü gbegete la kpa tikpi. Angü Miri *Pilatü mala ta ngü fū wü kpara ka-ye, de wüh ba ngü la bala. Wüh ba ngü la gbü wü ngü bata, gbü ngü ka wü *Rüma, gbü ngü *Ebere, kpah gbü ngü *Giriki, teka fū wü kpara 'buru adi etanga. Baka te wü mere *kovo ka wü Yisarayeale wu ngü te Miri Pilatü ba la, fū ewü amala ngü fefe, gü ba, “Komoko la de miri kani nda de! Ah le de wüh fū ngü la afü, gü ba, ‘Engu o te-ye ba miri de tete-ye.’ ” Miri Pilatü gü ba, “Wüh ti afü ngü la de. Ngü te ni ba eyi, ah ngbü fi bala.” Fū wü marajümiya aza e la, ao eküte rü gbegete ka Yesu kpa tikpi, teka fū wü kpara adi eceka. Fū mere bi wü kpara angbü etanga ngü la, angü sü engu la ta gbamari ede mere köti.

23-24 Te wü marajümiya bere Yesu füh rü gbegete nza tete, fū ewü aza mere bongo kaka ne, aye süsüka na esüka wü, angü wüh ta de wü kpara bala. Fū ewü adu kpah aza mene bongo kaka-na, te su fa sü ne. Fū ewü amala ngü esüka wü, gü ba, “Ani mere e asörö engu ne de. Angü bongo la reke fa sü. Te di bala, ah le de ani sö gümare tüngüngü. Mene

kpara te ena azü la, de engu za e ka-ye fū ye.” Fū ewü amere ngü la kpah bala, ba e te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba,

“Wüh ye süka bongo ka-ni esüka wü.

Gara bongo ka-ni la, wüh sö gbü gümare.”‡

25-26 Baka te wü marajümiya ngbü emere wü ngü ka-wü la tete, wü gara wü kpara 'buruve ta ladü ede rü gbegete la. Ah de wü ni ye Yesu, ake enga ni ye, bete *Mariya wara Kiliyopa, abe kpah te *Mariya Egba-Magadala, bete gara *kpara ka Yesu biringbö, te Yesu le ngü kaka fa sü ne.§ Te Yesu wu ni ye, te ngbü de cinga ede kpara ka-ye la, fū ah ayia amala ngü fū ni ye, gü ba dene, “Wüna, mü ceka komoko la, ah tîne eyi ba enga mü.” 27 Fū ah adu kpah amala ngü fū kpara ka-ye la, gü ba, “De-mü, mü za wüna tîne ba ni mü.” Te di bala, fütanga kpi ka Yesu, fū kpara la aza *Mariya ni ye Yesu, adu di kpa gba ye.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Marako 15:33-41; Luka 23:44-49

28-30 Fütanga ngü la, fū Yesu adu angbü baaala. Fū engu ayia amala ngü, gü ba, “Gümü ngu ngbü emere ra.” Ngü la ti kpini de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü ne.* Gbü sü la, gara sila ta ladü kpala de fi gbü ye. Te wü marajümiya je, gü ba, Yesu ngbü eyo ngu ne, fū gara ewü anü aza e ba lifa, te di fö'dö fö'dö bane. Fū ewü ato eküte rü ba gala, ayia ato gbü fi la. Fū ah aza e la, ae, ato te komö Yesu, de ah 'bü. Te Yesu nzö fi la, fū ah awu, gü ba, ngü de te Wö ni tima ni amere ne, ni mere nza eyi 'buru. Fū ah adu amala ngü, gü ba, “Ah nza eyi!” Fū ah agü nzö ye, ace kpa te-ye, akpi.

† 19:17 19:17 İri Gologota la, ah ka-ye gbü ngü Ebere. Wü Rüma ngbü eī sü la gbü ngü ka-wü, gü ba, Kalavariya. ‡ 19:23-24 19:23-24 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 22:18. § 19:25-26 19:25-26 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah Yüwane ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü. * 19:28-30 19:28-30 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 22:15.

Dene ngü teka kö Yesu

Matayo 27:57-61; Marako 15:42-47; Luka 23:50-56

³¹ Sikpi ta te Yesu kpi tete na la, ah de sikpi te wü kpara ngbü ereke te-wü tete na, teka mere *Karama ka Pasika. Te di bala, wü *Yisaraye le kö kpara ngbü füh *rü gbegete gbü biti la nda-wü de. Fü ewü ayia etamurago la, anü kpaka Miri *Pilatü, ayi-tata, teka akukuru lö wü kpara la, de wüh kpi kere, teka fü ewü aza kö ewü, anü di, ati. Fü Miri Pilatü ale ngü la fü ewü bala.

³² Fü wü marajümiya ayia akuru lö wü kpara 'basu, de te wüh bere ewü de wü Yesu ne. ³³ Wüh te ekoro te Yesu, teka de ani kuru lölö na de, amba Yesu kpi ka-ye eyi. Fü ewü ayia agüka ka ngü la. Wüh du kuru lölö na nda-wü tine de. ³⁴ Fü gara marajümiya ayia aza dü, asö sajikara Yesu di. Fü kpiri ngüte akpo da ekoro gbü nga dü la, de ngu gbü ye.

³⁵ Ma wu ngü la cu de jia ra, ah de wu nda de. Fü ra ayia aba nga ngü la, teka fü yi ato maguma yi fü Yesu fanü fanü.

³⁶ Ngü te wü marajümiya mere la, ah ti kpini de ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Wüh kuru bibiki na biringbö nda-wü de."† ³⁷ Gara gü ba, "Te gara, wüh ena awu kpara, ta te wüh sö de dü ne."‡

³⁸ Te wüh ngbü emere ngü la, fü gara kpara de iri ye *Yüsefa, te di de kpara ka Arimatayo§ ne, ayia anü kpaka Miri Pilatü. Yüsefa ta de *kpara ka Yesu, amba ah le amala nga ye mbölö nda de. Ah ngbü ele ngü ka Yesu esalakumu, angü ah ngbü ekpe cürü wü mere *kovo ka wü Yisaraye le. Fü Yüsefa ayia ai maguma ye, anü kpaka Miri Pilatü, ayi-tata teka kö Yesu, de ni

za, ni ti. Fü Miri Pilatü ale ngü la fefe. ³⁹ Fü ewü anü aza kö Yesu ake Nikodemü. Ah de Nikodemü ta te nü kpaka Yesu gbü biti, teka aje ngü gögömö na ne.* Nikodemü za ta *züka mü de se ye,† akoro di, teka amoko eküte kö Yesu.

⁴⁰ Fü wü Yüsefa ake Nikodemü ayia 'basu mini, aza kö Yesu, agaga de züka bu bongo, amoko züka se-mü la te kökö, baka gele ka wü Yisaraye le, te wüh ngbü emere teka mati kpara. ⁴¹ Fü ewü aza kö Yesu, anü di, ati mba kere kere. Angü sü te wüh bere wü Yesu tete ne, ah ta gbmari ede sü, te wüh ngbü eti wü kpara tete na. Wüh reke ta gara gö da sela baka mbükü, ce o nzo. Amba wüh ti kpara gbügbü na la de. ⁴² Fü ewü aza kö Yesu, ati sela. Wüh mere ngü la kere kere bala, o ra ti la de, angü sikpi ka Pasika koro eyi gbmari. Fü ewü awara mere ngbürükü da, ao emö gö da la.

20

Dene ngü teka züzükü ka Yesu gbü kpi

Matayo 28:1-10; Marako 16:1-11; Luka 24:1-12

¹ Gbü sikpi ka biri ka wü *Yisaraye le, te di de *sikpi ka Me ka-nih ne, bü gügü o kpi seke nza la de, fü *Mariya Egba-Magadala ayia anü kpa füh mbükü Yesu. Ah te ekoro kpala, yirrrri! mere da, ta te wüh o emö mbükü la, ah ka-ye eyi edere sü. Fü engu ayia agüka, angbü de cinga teka ngü la.

² Fü ah ayia akpe kpaka wü *kpara ka Yesu, teka amala nga ngü la fü ewü. Fü ah amaka wü Petero, te ewü ngbü ake mene kpara ka Yesu, te Yesu le ngü kaka fa sü* ne. Fü ah amala ngü fü ewü,

† 19:36 19:36 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di engu Yisaraye le 12:46; Namba 9:12, bete Ci ka wü Davidi 34:20. ‡ 19:37 19:37 Mü ena amaka ngü la gbü Zakariya 12:10. § 19:38 19:38 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete. * 19:39 19:39 Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 3:1-15. † 19:39 19:39 Mü la de mire bete alowe. Titiri na fa sü, baka e 100. * 20:2 20:2 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah de Yüwane, ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü.

gü ba, “Ö! Wü di engä ni ni, wüh zi kö Yesu eyi. Anga wüh nü di, o neh kaye? Ni wu de! Ani ena amere ngü la neh baye?”³ Bü 'duwa fü wü Petero ayia ake kiri ye la, akpe de mere woro, anü kpa füh mbükü la.

⁴ Amba fü kiri ye Petero la ayia akpe de mere woro, akoro fi me-ye. ⁵ Te engu koro kpala, fü ah abiki, aceka kpî gbü mbükü, yïrrri! kö Yesu nda ma! Ah wu bü wü bongo, ta te wüh gaga kö Yesu di ne. Amba ah ri kpala nda de.

⁶ Petero, te mü koro nda-mü sidi ne, fü mü ayia arî 'duwa agbü mbükü, te wüh jî gbü gö da la, teka awu ngü la mbi mbi mbi. Fü ah awu kpah bü wü bongo la, te ewü ngbü kötö kpala. Kpara gbügbü nda ma. ⁷ Fü ah awu kpah gara bongo, ta te wüh buka gbüra Yesu ne. Ah ngbü ka-ye edere sü, ba e te wüh gara agara. Fü ngü la aga gbü jia Petero afa sü. ⁸ Fü kiri ye Petero la ayia arî kpah gbü nga Petero, agbü mbükü kpala. Te engu wu wü bongo la bala, fü ah ale, gü ba, Yesu zükü eyi gbü kpi fanü fanü.

⁹ Te wüh wu ngü la de jia wü bala, fü ewü adu ale. Fü ngü ta te wüh ba gügü gbü *Ngari Me ne, adu arî gbü nzö ewü. Angü, ta te engä gina, wüh wu si-ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, “Yesu ena akpi, fü ah adu azükü,” ne, nda-wü de.

¹⁰ Fü wü Petero ayia ago 'basu mini kpa ekötî.

¹¹ Te wü Petero nü sü tete, fü *Mariya Egba-Magadala adu kpah akoro, angbü eku gba füh mbükü la. Fü ah abiki, aceka kpî gbü mbükü la. ¹² Gbo! te wü *malayika ka Me 'basu, te küte ewü ngbü eci aci gbele gbele bala! Wüh ngbü gbü sanga, ta te wüh o kö Yesu gbügbü na ne, gara ngbü eriri nzö, gara ngbü nda-ye etata lö.

¹³ Fü wü malayika la amala ngü fü Mariya, gü ba, “Wüna, mü ngbü eku

gba, neh teka ne?” Fü Mariya alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wüh za kö mere kpara ne ka-wü eyi. Ma wu de, anga wüh nü di, o ne neh kaye?”

¹⁴ Baka te Mariya ngbü fi bü da enda'ba te-ye teka ngü la, fü ah ayia afü te-ye, aceka kpî ekürufe ye bane, gbo! te gara komoko te rü ngbü ekükürufe sela. Anga ah kaye de Yesu, amba Mariya wu bala nda de. ¹⁵ Ah fi nda-ye, gü ba, ah de kpara te ngbü emere tima gbü sü la. Fü Yesu ayia ayi-tata, gü ba, “Ah mere baye, te mü ngbü eku gba de bala? Mü ngbü egiri neh da?” Fü Mariya alügü ngü fefe, gü ba, “Ööö! Mere kpara, mü za kö miri ka-a ne me-mü? Te di bala, de mü mala fere ke, fü ra anü, aza e ka-ra.”

¹⁶ Fü Yesu ai engu te iiri na, gü ba, “Mariya.” Te Mariya je iri ye de bala ne, fü ah awu teke, gü ba, ah de Yesu. Fü ah afü te-ye kpakaka na, amala ngü, gü ba, “Apa! Mere kpara!”† ¹⁷ Fü Mariya ayia ta, de ni faka engu. Yesu gü ba, “Mü mere e afaka ra de. Mü nü enü kpaka wü di engä wüna, de mü mala fü ewü, gü ba, ‘Ma zükü gbü kpi eyi. Ma ngbü eyi ereke te-ra teka ago kpaka Wüba, te di de Me agbü kpî ne. Engu kpah de Wö yi, angü yi ngbü eje riri kaka-na.’ ”

¹⁸ Te Mariya wu ngü la bala, fü engu akpe anü amala ngü la fü wü *kpara ka Yesu, gü ba, “Wü di engä wüna, ma wu Miri Yesu ne eyi! Ah zükü gbü kpi eyi!” Fü Mariya akpo angbü emala nga wü ngü, de te Yesu mala fü ye ne, 'buru fü ewü.

Dene ngü te Yesu sere te-ye fü wü mürü tima ka-ye

Marako 16:14-18; Luka 24:36-49

¹⁹ Gbü sîkpi engu la, ah te ekoro etamurago, fü wü kpara ka Yesu abiti te-wü kpa esambü. Wüh ni mö nga wü ani, angü wüh ngbü ekpe cürü, teka wü *kovo ka wü Yisarayeles ena amere ani esiti.

† 20:16 20:16 Mere kpara, gbü ngü Ebere, gü ba, “Raboni”.

Wüh te efü jia wü bane de, gbo! te Yesu, te koro, rü esüka ewü. Fü Yesu agü mandí fü ewü, gü ba, “Me di de yi.” ²⁰ Fü ah agara tamu nga ka gbü kpa ye la fü ewü, de nga dü, te wüh sö sasajikara di ne. Te wü kpara kaka wu, gü ba, ah de Yesu fanü fanü ne, fü ewü angbü de mere tadu teka ngü la.

²¹ Fü ah adu kpah amala fü ewü, gü ba, “Me di de yi. Titine ma ena atima yi, teka ato ngari ra fü wü kpara, kpah baka e te Wüba tima ra ne.” ²² Fü ah ayia awo wazi ye gbü nzö ewü, gü ba, “Ma ngü eto wazi ka *Nzila Wazi Me fü yi, teka tima la. ²³ Mene wü kpara, te ewü ena aje ngari Me gömö yi, da eto maguma wü fü Me, yi ena ayi-ta Me, de ah boro *siti ngü ka-ewü. Me ena ale ngü la kpah bala. Amba mene ewü, te ewü le ato maguma wü fü Me de ne, siti ngü ka-ewü ena angbü gbü nzö ewü.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, gbü sikipi te engu zükü tete gbü kpi ne.

Dene ngü ka Yesu ake Toma

²⁴⁻²⁵ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu la adu amaka te-wü de wü Toma Dadase, te di gara kiri ewü ne. Fü ewü amala ngü fefe, gü ba, “Miri Yesu zükü eyi! Ani wu engu eyi cu de jia ani!” Toma gü ba, “Dela neh ene töndö ngü ne? Ma ti ale ngü la nda-ra de. 'Duwa te ma wu engu eyi cu de jia ra, fü ra ato jikpa ra gbü nga ka müsümarí de gbü kpakpa la, bete nga dü, de te wüh sö sasajikara di ne la, fü ra adu ale ngü la.”

²⁶ Sidi nga sikipi lorozi, fü wü Toma adu abiti te-wü de wü bu ye la. Wüh ngbü kpah kpa esambü, ni mö nga wü ani. Fü Yesu akoro arü esüka ewü, agü mandí fü ewü, gü ba, “Me di de yi.” ²⁷ Fü ah ai Toma, gü ba, “Toma, mü fi nda-mü, gü ba, ma zükü gbü kpi de? Mü nü akine, de mü ceka la kpa ra, de mü o jikpa mü gbü nga ka ne. De mü o

kpah kpa mü gbü nga ka esajikara ra ne. Mü ngbü ega yiki, neh teka ne? Ah le de mü to maguma mü fere.”

²⁸ Fü Toma ayia ale ngü, gü ba, “Ööö miri ka-ra, mü ngbü de mere Me fanü fanü!” ²⁹ Yesu gü ba, “Mü wu ra cu de jia mü feke, fü mü adu ato maguma mü fere? Ah de züka ngü. Ah esiti de. Amba gara wü kpara, te ewü ena akoro sidi nga mü, ato maguma wü fere, o wüh wu ra la de ne, züka ngü ka-ewü ena afa nda-mü ka.”

Dene si-ngü teka buku ne

³⁰ Dela wü ngü ta te Yesu mere, o engu di ta la füh kotö sene ne. Yesu mere ta mere bi wü kpeke ngü gbü jia wü kpara ka-ye, amba wüh ba wü ngü la 'buru gbü buku ne, nda-wü de. ³¹ Ma ba wü ngü la bala, teka fü yi ale, gü ba, Yesu de *E-küwa-nih, ah kpah de Ye Me fanü fanü. Wü di enga wüna, ah le de yi to maguma yi fü Yesu, teka fü yi aküwa fi mere badi.

21

Dene gara ngü te Yesu du kpah sere te-ye di fü wü kpara ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah asere te-ye fü wü kpara ka-ye, ede mere ngu *Galilaya.* Amba ngü la mere te-ye ta bane. ² Ta gbü gara ra, wü Simüna Petero ngbü ta de wü Toma Dadase, bete Nataniyele kpara ka Kana, bete *Yakobo ake *Yüwane wü di Zebedayo, kpah de gara wü *kpara ka Yesu de 'basu ne. ³ Fü Petero amala ngü fü wü bu ye la, gü ba, “Ni le anü azoro si.” Wü bu ye na la gü ba, “Ah mbi. Ani ena anü de wü.” Fü ewü ayia anü, ali gbü *zabu, anü akoro kpa etü ngu, akpo angbü egü yimba ka-wü, teka azoro si. Amba gbü bitila, wüh maka se e mbele nda-wü de.

⁴ Baka te kpi ngbü eseke tete, bü gügü kpurutokokpi, fü ewü awu gara kpara te koro, rü kpa füh gümba la. Anga ah ka-ye de Yesu.

* **21:1** 21:1 Wü Rüma ngbü ei ngu la, Tiberiya.

Amba wüh wu, gü ba, ah de engu ne nda-wü de.

⁵ Fü Yesu ayi-ta ewü, gü ba, “Wü di engu ra, yi zoro si eyi?” Wüh gü ba dene, “A'a! A zoro si nda-a mbele de!” ⁶ Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi gü la yimba ka-yi to gbü kokpa, yi ena amaka si.” Fü ewü ayia agü yimba ka-wü, ba e te Yesu mala la. Wüh te ga, ani gbeke yimba ka-ani etanü bane de, gbo! te mere bi wü si te sibi gbü yimba rudu rudu! Fü ewü egbeke yimba ka-wü la bi ma, ka tiri wü si la.

⁷ Gara *mürü tima, ta te Yesu le engu fa sü ne,[†] ta ladü sela. Te engu wu ngü la bala, fü ah awu teke, gü ba, kpara la ka-ye de Yesu. Fü ah amala ngü fü Petero, gü ba, “Amba kpara la ka-ye de Miri kani.” Te Petero je ngü la bala, fü engu agüka, ayia 'duwa, ato bongo ka-ye, angü ah ta ngirimu. Fü ah ati gbü ngu, akpo edo bojo, teka akoro kpaka Yesu, kpa füh gumba. ⁸ Angü gumba la, ta mba gbamari, baka süka lö kama biri (100). Fü wü bu ye na angbü ka-wü ciki gbü zabu, angbü egbeke si ka-wü gbü yimba ne ferrre, akoro di kpa füh gumba.

⁹ Te wüh koro tete, fü ewü amaka Yesu kpala. Ah deke wa eyi, o si fefeh, angbü enzu. Ambata kpah ladü kpala. ¹⁰ Fü Yesu amala fü ewü, gü ba, “Yi za gara si te yi maka la, yi koro di akine.”

¹¹ Fü Petero adu anü alı agbü zabu la, agbeke yimba de si gbü ye la, akoro di kpa füh gumba. Wü cögbörö si sibi gbü yimba la fa sü, baka kama biri teke 'basu nzükpa de füh ye bata (153). Yimba la ngbü ka-ye bü da ye, ah kolo kpah de.

¹² Fü ngü la ayia aga gbü jia ewü afa sü. Wüh le ta ayi-ta Yesu, gü ba, “Ye de neh da,” ne. Amba wüh du yi-tata nda-wü de, ka lümü, angü wüh wu eyi, gü ba, ah ka-ye de Yesu fanü.

Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba, “Yi koro akine, yi ngbü kötö, azü e.” Fü ewü akoro angbü edede na. ¹³ Fü Yesu ayia aza ambata bete si la, agafa fü ewü. Fü ewü azü.

¹⁴ Dela ta eabata ngü te Yesu sere te-ye di fü wü kpara ka-ye, fütanga züzükü ka-ye gbü kpi.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

¹⁵ Te wüh zü e la nza tete, fü Yesu aza Petero, anü di mba canza edere sü, amala ngü fefe, gü ba, “Petero,[‡] mü le ra eyi de maguma mü 'buru, fa nda wü bu mü?” Petero gü ba, “Wayi, mere kpara, mü wu kpo, gü ba, ma le ni eyi fanü fanü.” Yesu gü ba, “Te ah bala la, ma ena ao mü ba kpara, te ena adi eceka kpi fütanga wü kpara ka-ra, te ewü di ba kambiliki ne.”

¹⁶ Fü Yesu adu kpah amala ngü la fü Petero, gü ba, “Petero, mü le ra eyi de maguma mü 'buru?” Petero gü ba, “Wayi, mere kpara, mü wu kpo, gü ba, ma le ni eyi.” Yesu gü ba, “Te ah bala la, mü di eceka kpi fütanga wü kpara ka-ra.”

¹⁷ Fü Yesu adu kpah, anda nga ngü la, gü ba, “Petero, mü le ra eyi fanü?” Fü Petero ayia angbü de cinga, teka ngü te Yesu yi-ta ye di, zalü du bata ne. Fü Petero alügü ngü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, angü mü wu maguma ra kpo, gü ba, ma le ni eyi fanü.” Yesu gü ba, “Te di bala, de mü ceka kpi fütanga wü kpara ka-ra reke areke.”

¹⁸ Fü Yesu adu amala kpah gara ngü fü Petero, gü ba, “Ngü te ma ngbü emala fü mü ne, ah de zu ngü. Baka ta te mü di la ka'dörö ne, mü ngbü ta emere wü ngü, ba e te mü ngbü ele. Mü ngbü ta ereke te-mü, ngbala ngbala, fü mü angbü enü gbü wü sü, ba e te mü ngbü ele. Amba, te mü ena agbe la, mü ti amere wü ngü la tine de. Mü ena agbala kpa mü, fü gara kpara ai kpa mü la, angbü egbeke mü, enü di gbü sü, te

[†] 21:7 21:7 Kpara te Yesu le fa sü ne, ah de Yüwane, ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü. [‡] 21:15 21:15 Petero de ye Yüwane.

mü le de.” ¹⁹ Ngü de te Yesu mala la, ah le ta amala nga kpi, te Petero ena akpi di ne. Angü wüh ena amörö engu teka ngü ka-ni, teka te engu ngbü fi bü erü kpekpeke gbü ngü ka-ni. Te di bala, wü kpara ena agbo nga iri Me, teka ngü la. Fü Yesu adu amala ngü fü Petero, gü ba, “Mü lala gbü nga ra.”

²⁰ Fü Petero afü te-ye, aceka kpi kpa sidi, awu kpara te Yesu le engu fa sü ne. § ²¹ Te Petero wu komoko la bala, fü ah adu ayi-ta Yesu, gü ba, “Anga komoko la? Ngü kaka ena adi baye?” ²² Fü Yesu alü gü ngü fefe, gü ba, “Mü yi-ta ngü bala, neh teka ne? Te ma le fü engu angbü ka-ye bala, akoro di gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete na la, ah de ngü ka-mü? De-mü, ah le de mü lala gbü nga ra.”

²³ Fütanga ngü la, fü ngü la ayia abaya esüka wü *kpara ka Yesu. Fü gara ewü akpo da efi ngü, gü ba, “Kpara la ti akpi nda de. Ah ena angbü ka-ye fi mere badi.” Amba Yesu mala bala nda de. Ah mala ka-ye, gü ba, “Te ni le me-ni la, engu ena angbü ka-ye bala, akoro gbü sikipi te ni ena adu akoro tete na. Amba ah de ngü ka Petero nda de.”

Dene adu ngü te Yüwane ba teka Yesu

²⁴ Kpara de te ba ngü ne, ah de-ra, *Yüwane, kpara de te Yesu le fa sü ne. Ma wu ngü la cu de jia ra, fü ra adu aba dene. Ngü de te ma ba ne, ah de wu de.

²⁵ Yesu mere ta mere bi wü ngü fa sü. Te ma ena angbü ta eba nga nzö ewü biri biri 'buru la, de bane ah ena anza mere bi wü köcökpa füh kotö ne 'buru.

Ngü te ma ba teka Yesu, ah nza bala.

§ **21:20** 21:20 Kpara la, ah de engu ta te ngbü ghamari ede Yesu, o wüh ngbü ezü karama tete. Fü ah ayi-tata, gü ba, “Kpara te ena ato ye fü wü vü gü neh da ya?” Ah ka-ye de Yüwane ye Zebedayo, te ba buku ne. Mü ena amaka ngü la gbü Masere Si-ngü.

Dene wü ngü te Wü Mürü Tima ka Yesu ngbü mere sidi nga Yesu

Masere si-ngü

Buku ne, Luka ba kpah me-ye. Engu ba züka tofo ngü teka Yesu ne kpah me-ye. Ngü de gbü buku ne, ah ka-ye fi bü du tofo ngü, de te Luka ba teka ngü ka Yesu ne. Ah kpo te gogo ka Yesu agbü kpí, anü akoro te wü ngü te wü *mürü tima ka Yesu du ngbü mere sidi nga Yesu ne. Angü *Nzila Wazi Me to ta wazi fü ewü, fü ewü akpo da endoro, da emala ngü ka Yesu fü wü kpara. Wüh kpo de ngü la agbü Yerüsalema, anü akoro di agbü *Yudaya bete *Samaríya. Fü ewü andoro akoro te adu sü füh kotö ne 'buru (Wü Mürü Tima 1:8).

Luka de te ba buku ne, ah ta de kpara, te ewü ngbü endoro de wü Pawülü. Dela si-ngü te nih ngbü etanga gbü wü gara sü, te Luka ngbü emala ngü teka wü Pawülü la, ah mala de, gü ba, "Wüh mere bane," amba, ah ngbü emala, gü ba, "A mere ngü bane, anga bala," (Wü Mürü Tima 16:10-17; 20:5-21:18 bete 27:1-28:16). Luka ngbü emala ngü la da eto te-ye gbügbü. Kükürü de, angü engu ta ladü de wü Pawülü, gbü laki te ngü la ngbü emere te-ye tete. Ah ge baka te Luka di ta ladü ake Pawülü, fü engu angbü ele ta-ngü te Pawülü gbü wü laki te Pawülü di tete na gbü ku agbü *Rüma ne, zalü anü akoro gbü síkpí te wüh mörö Pawülü tete na (2 Timoteyo 4:11).

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka wü Mürü Tima, wüh dene.

Sapita 1 Wü mürü tima ka Yesu reke te-wü teka amala ngari Yesu

Sapita 2:1-8:3 Wü mürü tima ka Yesu mala ngari Yesu gbü Yerüsalema

Sapita 8:4-12:25 Wü mürü tima ka Yesu mala ngari Yesu agbü nga nzö sü ka Yudaya ake Samariya

Sapita 13-28 Pawülü mala ngari Yesu agbü mere bi wü nga nzö sü füh kotö ne

Sapita 13-14 Gina ndondoro ka Pawülü teka amala ngari Yesu

Sapita 15:1-35 Ngü ka mabiti ka wü mürü tima ka Yesu agbü Yerüsalema

Sapita 15:36-18:22 E'ba'basu ndondoro ka Pawülü teka amala ngari Yesu

Sapita 18:23-21:16 Ebabata ndondoro ka Pawülü teka amala ngari Yesu

Sapita 21:17-28:31 Ngü ka Pawülü te wüh i engu agbü ku

¹ Wayi bala, enga wüna Teyofile, ngü ta te ma ba gbü gina köcökpa ka-ra ne, ah de nga ngü ta te Yesu kpo de tima ka-ye, da erí wü kpara di, ² zalü koro gbü síkpí te engu go tete agbü kpí. Amba, o engu go agbü kpí la de, ah to riri fü wü *mürü tima ka-ye ta te engu fe ewü la, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, teka tima te ewü ena amere sidi nga ye. ³ Angü fütanga kpi kaka-na, engu ngbü ekoro da esere te-ye fü wü mürü tima ka-ye la teka síkpí teke 'basu, teka fü ewü awu, gü ba, ni zükü gbü kpi eyi fanü. Ah ngbü kpah da erí ewü de ngari Me.

⁴ Gbü gara síkpí, o wü Yesu ngbü eyi tundu de wü kpara ka-ye la, fü engu ayia ato riri fü ewü, gü ba, "Yi mere e ayia agbü Yerüsalema sene de. Ah le fü yi angbü sene, aci nga ngü ta te Wüba gü ba, ni ena ato fü yi ne. Ah de Nzila Wazi Me, ba e te ma mala nganga na fü yi, gü ba dene, ⁵ *Yüwane to ta *babatiza fü yi de ngu kükürü, amba sidi ne, Me ena ato babatiza fü yi, fü ah ato

kpah wazi ka Nzila Wazi ye fü yi.' Ngü la ena amere te-ye fanü fütanga sikipi mba cükü'daye."

Dene ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye,

teka tima te ewü ena amere sidi nga ye

Marako 16:19-20; Luka 24:50-53

⁶ Fütanga ngü la, fü wü *kpara ka Yesu abiti te-wü edede, ayi-tata, gü ba, "Mere kpara, sikipi te ye ena ato wazi fü ani, wü di engä *Yisaraye, teka fü ani aliki wü vügü ka-ani tete, ah ena adi elaye?" ⁷ Fü Yesu alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ngü ka sikipi la, ah de ngü ka-yi nda de. Kükürü de, angü ngü la, ah ka-ye de ngü ka Wüba, angü ah wu ngü ka sikipi engu la ka-ye me-ye. ⁸ Amba nda-yi, sidi nga sikipi mba cükü'daye, yi ena amaka wazi ka *Nzila Wazi Me, te ena akoro angbü gbü nzö yi. Ah ena ato wazi fü yi teka adi emala nga ra di fü wü kpara. Yi ena akpo de ngü la gbü Yerüsalema sene, kpah agbü nga nzö sü ka *Yudaya, *Samarüya, zalü koro di agbü adu sü füh kotö ne 'buru."

⁹ Te Yesu mala ngü la fü wü kpara ka-ye nza tete, 'duwa fü Me adu aza engu gbü jia ewü, ago di kpaka ye agbü kpi. Wüh du wu engu tine de, ka sangu te koro gba engu gbü jia ewü. ¹⁰ O wüh ngbü la fi bü eceka kpi agbü kpi, fü ewü agü jia wü, gbo! te wü kpara 'basu, de bu bongo te wü. ¹¹ Fü wü kpara la amala ngü fü ewü, gü ba, "De-yi wü kpara ka *Galilaya, yi ngbü erü fi bü da eceka kpi agbü kpi de bala, teka ngü ka Yesu, de te Me za engu, go di agbü kpi ne? Fanü fanü, te gara, engu ena adu akoro füh kotö ne kpah bala."

¹² Dela ngü te mere te-ye kpa füh da de iri ye Olive ne.

Dene ngü ka kpara te za tima gbü nga Yuda Keriyota

Fütanga gogo ka Yesu agbü kpi ne, fü wü kpara ka Yesu ayia kpa füh da

la, adu agbü Yerüsalema, angü sü la ka-ye gbamari ede mere koti la. ¹³ Te wüh du koro agbü Yerüsalema, fü ewü anü arü kpa esambü te di ga füh kiri ye, angü ah de kambü te ewü ngbü gbügbü na. Wüh ta de wü Petero, *Yüwane, *Yakobo, Anderüya, *Filipo, Toma, Batülümäyo, Matayo, *Yakobo ye Alofaya, bete Simüna* be kpah te *Yuda ye Yakobo. ¹⁴ Gbü wü sikipi 'buru, wüh ngbü ta ebiti te-wü, da eku gba fü Me de maguma wü biringbö. Wü di engä ni ye Yesu kpah ladü de ewü kpala, bete *Mariya ni ye Yesu, de wü gara würüse, ta te ewü ngbü endoro de ewü.

¹⁵ Gbü gara sikipi, fü wü *kpara ka Yesu ayia abiti te-wü baka wü kpara kama biri teke biri (120). Fü Petero ayia esüka ewü, amala ngü fü ewü, gü ba, ¹⁶⁻¹⁷ "Wü di engä wüna, ma ele amala gara ngü fü yi teka ngü ka *Yuda Keriyota, angü ah le de nih fe gara kpara dada na. Yi wu siti ngü kaka kpo. Angü ah ta de biri kpara esüka nih, te Yesu fe engu ta teka tima kpah baka nih. Fü ah adu afü te-ye vügü ka Yesu, agü tatamu, fü wü marajümüya azoro. Te di bala, ah le de nih fe gara kpara dada, baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me tekaka. Angü *Nzila Wazi Me mala ngü kaka ta eyi gügü gömö Miri *Davidi."

¹⁸⁻¹⁹ Petero mala bala, angü wü kpara agbü Yerüsalema je eyi 'buru, ga, Keriyota kpi eyi teka siti ngü ka-ye. Wüh to ta jiasse fefe teka ngü ka Yesu. Te engu kpi tete, fü ewü aza jiasse la, ase sü di, teka adi eti wü kpara gbügbü na. Amba engu ta de gina kpara te nzönzö ti gbü sü engu la, angü ah kpi, fü bubu na asü, fü nzanza na akoro etanü 'daaa. Tekä ngü la, fü ewü agü iri sü la gbü mö ka-wü, gü ba, "Akela damu", baka e te wüh gü ba, "Sü ka ngüte".

²⁰ Fü Petero adu amala gara ngü fü ewü, gü ba, "Angü Davidi ba

* **1:13** 1:13 Simüna engu la, ah de kpara ta te mere gü teka tö ka-wü ne.

ngü teka Keriyota gbü gara ci ka-ye, gü ba, 'Ah le fü sü kaka afü te-ye ndama, biri kpara mere e angbü kpala kpo fi de.'† Gara gü ba, 'Ah le fü gara kpara aza tima dada na.'‡
 21-22 Te di bala, wü di enga wüna, ah le de ngü la mere te-ye fanü. Ah le fü ani afe gara kpara da Keriyota, teka ale ta-ngü te ani gbü tima kani, da emala nga züzükü ka Miri Yesu ne fü wü kpara. Ah le kpara de te ani ngbü ta endoro de wü Yesu tundu de ewü, o Yesu ngbü ta la endoro de tima ka-ye füh kotö sene ne, akpo gbü sikipi te *Yüwane to babatiza tete fefe, zalü koro di gbü sikipi te engu yia tete esüka ani, go agbü kpi."

23 Te wüh je ngü la bala, fü ewü afe wü kpara 'basu, *Yüsefa Barasaba, § ake Matatiya. 24 Fü ewü ayia ayi-ta Me, gü ba, "Ako Me, mü wu ngü te di emaguma wü kpara 'buru. Esüka wü kpara de 'basu ne, ah ti fü mü agü tamu mene kpara te mü fe engu eyi, 25 teka fü engu aza tima da Keriyota, teka amala ngari mü, angü Keriyota kpi ce tima la eyi."

26 Esüka iri wü kpara 'basu de te wüh fe ewü ne, fü ewü aza iri kpara te Me fe eyi esüka ewü. Fü iri Matatiya akoro bü me-ye. Fü engu eri esüka wü *mürü tima ka Yesu nzükpa de füh ye biri ne.

2

Dene ngü te Nzila Wazi Me to wazi tete fü wü kpara ka Yesu

1 Te koro gbü sikipi teke 'basu de füh ye nzükpa (50), fütanga sikipi te Yesu zükü tete gbü kpi, sikipi la, ah ka-ye de mere sikipi ka karama ka wü *Yisaraye, te wüh ngbü ei *Petekosita ne. Fü wü *kpara ka Yesu abiti te-wü 'buru, kpah ba e te ewü ngbü emere gügü ne. 2 Wüh te eje de, fü giri e angbü ewü gbu gbu gbu bane, baka mere wege. Fü giri e la awü gbü mere kambü, de te

ewü ngbü gbügbü na ne 'buru. 3 Fü ewü awu e te ngbü eci aci ba mi-wa, te koro baya esüka ewü, ngbü kpah gbü nzö ewü biri biri 'buru. 4 Fü *Nzila Wazi Me asi emaguma ewü 'buru. Fü ewü akpo da emala ngari Me fü wü kpara, gbü wü gara ganzi mö, te ewü je gügü la de, angü Nzila Wazi Me to wazi la fü ewü me-ye.

5 Gbü sikipi la, mere bi wü kpara koro ta ngbü agbü Yerüsalema, teka karama la. Wüh de wü gara wü di enga Yisaraye, te ewü yia gbü nga nzö sü füh kotö ne 'buru, teka aku gba fü Me agbü Yerüsalema. 6 Te wüh je giri e la bala, fü mere bi wü kpara la aci, akpe akoro gbü sü la, teka awu ngü, te ngbü emere te-ye de kpala. Fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü, angü wüh ngbü eje ngü de te wü kpara ka Yesu ngbü emala la, gbü wü mö ka-ewü biri biri 'buru. 7-11 Fü komö ewü agu ka ngü la 'duwa agu. Angü wü kpara la koro te nga nzö sü füh kotö ne 'buru. Gara ewü ka-wü cu wü di enga Yisaraye, gara ewü de *ganzi kpara, te ewü le adi emere gele ka wü Yisaraye. Wü gara kpara yia agbü Parutiya, gara gbü Madayi, gara gbü Elama, gara gbü Mesopotamiya. Gara ewü de wü kpara ka *Yudaya, gara yia gbü Kapadokiya, gara gbü Potiyü, gara gbü Asiya. Gara koro agbü Firigiya, gara gbü Pafiliiya, gara gbü *Ezepeto, gara gbü Libiya, gbamari ede Kurene. Gara ewü de wü kpara ka *Rüma, gara ewü de wü kpara ka Kürete bete wü kpara te ewü koro gbü sü ka wü Arabi. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, "Apa! De bane neh ene ngü ne? Wü kpara, te ewü ngbü emala ngü la, wüh 'buru de wü kpara ka *Galilaya. Amba ah mere baye, te ani ngbü eje wü kpeke ngü ka Me de gömö ewü la, zu bü cu gbü wü mö ka-ani kpikpi ye kpikpi ye ne?"

12 Fü ngü la aga te nga jia

† 1:20 1:20 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:25. ‡ 1:20 1:20 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 109:8. § 1:23 1:23 Gara iri Yüsefa la de Yüsito.

wü kpara la 'buru. Fū ewü angbü tīne bü de yitangü gömö ewü bü 'daaa, gü ba, “Apa! Mene ngü de bala ne ngbü egü tīne fe? Si-ngü la ena adi baye? Ah de wazi ka Me de? Me mere ngü la me-ye de?”

Dene ngü te Petero mala fū wü kpara la, gü ba,

Yesu de kpara te Me tima teka aküwa ani

¹³ Esüka wü kpara te ewü je ngü la, wü gara kpara ngbü efala wü *kpara ka Yesu la nda-wü afala, gü ba, “Ho! Wü kpara la ngbü eküya ka-wü aküya de fi de?”

¹⁴ Petero, fū yi ayia te nga yi nzükpa de fūh ye 'basu ne le 'buru tikpi. Fū mü akpo emala ngü fū mere bi wü kpara la, de mere ri mü kpa tikpi, gü ba dene, “De-yi, wü di engä wüna, wü di engä Yisaraye, ngü de te ma ele amala fū yi ne, ah le fū yi aje si-ngü la, awu mbi mbi mbi. ¹⁵ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, wü kpara ne küya aküya de fi? A'a, ah bala nda de, angü dene la bü lö-ra menewa ka kpurutokokpi. Wüh ngbü eküya gügü kpurutokokpi bala aküya fanü? ¹⁶ Ngü de te a ngbü emere ne, a maka wazi ka *Nzila Wazi Me, kpah baka ngü ta te Me mala nganga na gügü, gömö *mürü dofo Yüwele, ¹⁷ gü ba, ‘Dene ngü te ni, Me, ena amere gbü sīkpī, te ni ena atima kpara ka-ni fūh kotö ne tete. Gbü sīkpī la, ni ena ato wazi ka Nzila Wazi ni fū wü kpara ka-ni 'buru. Wü jaji komoko de wü jaji wūruse, wüh ena angbü emala ngari ni fū wü kpara de wazi ka Nzila Wazi ni la, baka wü mürü dofo ka Me. Nzila Wazi ni ena angbü esere ngari ni fū wü ka'dörö de wü kovo gbü roto. ¹⁸ Ni ena ato wazi ka Nzila Wazi ni fū wü kpara ka tima ka-ni, wü komoko de wü wūruse 'buru, teka fū ewü angbü emala ngari ni fū wü bu wü di. ¹⁹ Gbü sīkpī la, ni ena amere wü lara ngü

gbe, gara kpa tikpi agbü kpī kpala, gara fūh kotö kpakine. Wüh ena awu e ba ngüte, de wa, bete nguwa te gba sü kpuuu! ²⁰ Ra ena afü te-ye ba biti. Fe ena afü te-ye kpah afü didiki baka ngüte la. Fütanga ngü la, ni ena akoro fūh kotö ne ba Mere Miri. ²¹ Te di bala, mene wü kpara te ewü ena aku gba fū ni, de ni küwa ani, wüh ena aküwa 'duwa me-wü.* Dela ngü ta te Me mala gömö mürü dofo Yüwele, teka wazi ka Nzila Wazi Me, ba e te yi wu de enatikine.”

²² Fū Petero adu amala kpah gara ngü fū wü kpara la, gü ba dene, “Wü di engä wüna, yi je la ngü de te ma le amala fū yi ne. Kpara te Me tima fū yi, teka aküwa yi, ah kaye de Yesu.† Ah le ta de yi wu ngü la mbi, angü Me to ta wazi fefe, teka aküwa wü mürü keke, kpah da emere mere bi wü gara kpeke wü ngü di. Ah mere wü ngü la cu gbü jia yi, gbü Yerüsalema sene. Ngü la rī gbü nzö yi la de? ²³ Me tima Yesu eyi fū yi, fū yi aza nda-yi engu, ato fū wü siti kpara, teka fū ewü abere engu, amörö fūh *rü gbegete. Dela 'buru kaje te Me fe ta me-ye, reke eyi gügü baka fīngangü ka-ye. ²⁴ Amba Me le de engu ngbü esa wazi ka kpi nda de, fū ah ayia azükü engu gbü kpi la asidi.

²⁵⁻³⁰ Miri *Davidi mala ngü ka züzükü ka Yesu la ta eyi gügü. Angü Nzila Wazi Me gü tamu ngü la eyi fefe me-ye, gü ba, ‘Me ena atima Mere Miri fūh kotö ne teka aküwa wü kpara.’ Angü Me kina kina fefe ta eyi, gü ba, ‘Te gara, ni, Me, ena aza gara kundu kundu ye, ao engu Mere Miri baka ye.’ Te di bala, Davidi ba ngü teka Yesu gbü gara ci ka-ye, gü ba dene,

‘Wüba Me, ma wu eyi, gü ba, mü ladü ake ra.

Mü tī ace ra nda-mü de.

Gbü wü sīkpī 'buru, mü ngbü eto wazi fere.

* **2:21** 2:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yüwele 2:28-32. † **2:22** 2:22 Yesu de kpara ka Nazareta.

Ma ngbü de mere tadu teka ngü ka-mü.

Ma gbo nga iri mü, de ci de koko mini.

Te ma ena akpi, ma ti akpe cürü kpah de.

Angü mü le ra de maguma mü 'buru.

Mü ti ace ra gbü kpi nda-mü de.

Küte ra ti azi gbü tö kpah de.

Mü mala ngü la eyi fere, gü ba, "Mü ena azükü ra gbü kpi."

Mü ena aza ra, ago di kpaka mü agbü kpi kpala.

Fü nih angbü de nih ma de mere tadu fi mere badi.†

Dela ngü ta te Davidi ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka Yesu."

Fü Petero adu amala kpah gara ngü fü wü kpara la, gü ba dene, "Wü di enga wüna, yi wu cu me-yi, gü ba, kundu nih Davidi ne kpi ta eyi gügü, fü ewü ati engu gbü mbükü. Zalü akoro enatikine dene, mbümbükü fi bü ladü esüka nih sene. Ah zükü gbü kpi nda de. ³¹ Te ah bala, ngü te engu mala, gü ba, 'Me ti ace ni gbü kpi de ne,' si-ngü gbü ngü la neh baye? Davidi mala ngü la teka ngü ka-ye nda de. Ah mala neh teka da? Ah mala ngü la de wazi ka Nzila Wazi Me, teka ngü ka *Kurisito, Mere Miri te Me ena atima sidi nga ye. Me gü tamu ngü ka Mere Miri la fefe eyi gügü, fü engu amala ngü kaka la, gü ba, 'Me ti ace engu gbü kpi de. Küküte ti azi gbü tö kpah de.' ³² Mere Miri la, ah ka-ye de Yesu, angü biri kpara te Me zükü engu gbü kpi, ah ka-ye duu Yesu kpikpi ye. Yesu zükü gbü kpi fanü, angü a wu ngü la cu de jia a.

³³ Fütanga ngü la, fü Me aza Yesu, anü di, ao ba Mere Miri gbü kokpa ka-ye agbü kpi kpala. Fü engu ato wazi ka Nzila Wazi ye fefe, kpah ba e te engu mala. Enatikine, Yesu tima Nzila Wazi ye eyi gbü nzö a dene. Fü a amaka wazi gbü ngü la, teka amala ngü kaka fü yi gbü mö ka-yi biri biri

'buru, kpah ba e te yi ngbü eceka enatikine ne. ³⁴⁻³⁵ Angü Davidi ba ta kpah gara ngü, te Nzila Wazi Me sere fefe, gü ba,

'Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

"Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene. Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!" '§

Yi efi nda-yi, gü ba, Davidi de kpara te Me za, go di agbü kpi? A'a. Ah bala de. Amba ah mala ta ngü la teka Yesu.

³⁶ De-yi, wü di enga wüna, wü *Yisaraye, dela ngü te ma le amala fü yi enatikine. Yesu ka-ye de kpara te Me tima engu teka aküwa nih. Nda-yi, yi mörö engu, amba Me ce engu gbü kpi la nda de! Ah o engu kpah eyi Mere Miri gbü nzö wü kpara fuh kotö ne 'buru."

³⁷ Te mere bi wü kpara la je ngü te Petero mala de bala, fü maguma ewü akolo 'duwa tuu! Fü ewü ayita Petero de wü gara wü bu ye la, gü ba, "Apa! Wü di enga wüna, kpara ena amere tine dene neh baye?" ³⁸ Petero, fü mü ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Yi fü maguma yi efü, adu ale ngü ka Yesu Kurisito, de yi za *babatiza te iri na. Fü Me aboro *siti ngü ka-yi, ato Nzila Wazi ye fü yi. ³⁹ Angü dela ngü te Me kina te-ye di gügü, gü ba, 'Ni ena aküwa wü kpara 'buru, te ni fe ewü, ba wü kpara ka-ni ne.' Ah mala ngü la eyi, teka yi de wü di yi, kpah teka wü kpara, te ewü ngbü gbü wü gara sü nengete ne 'buru."

⁴⁰ Fü Petero amala kpah gara bi wü ngü fü ewü, gü ba, "Fanü fanü, Yesu ka-ye de kpara te Me tima teka aküwa ani." Fü ah amala ngü la fü ewü kpekpeke, gü ba, "Wü le ngü ka Yesu, teka fü wü aküwa esaka mere kuru, te Me ena ato fü siti wü kpara fuh kotö ne te gara."

† 2:25-30 2:25-30 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 16:8-11. § 2:34-35 2:34-35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

41 Fū mere bi wü kpara esüka wü kpara, te ewü ngbü eje ngü gömō Petero la, ayia ato maguma wü fū Yesu. Fū wü Petero ato babatiza fū ewü, wü kpara la ta kutu bata gbü sīkpī engu la. 42 Fū wü kpara la ao maguma wü, teka angbü eje rīrī gömō wü *mürü tima ka Yesu. Fū ewü angbü engbü tundu de wü di engu ni wü, de maguma wü biringbö, gbü wü sīkpī 'buru. Fū ewü angbü ezü wü e ka-wü 'buru tundu, kpah da ebite te-wü tundu, teka adi eku gba fū Me, da egbo nga iiri na.

43 Ta gbü wü sīkpī la, fū wazi ka *Nzila Wazi Me asi emaguma wü mürü tima ka Yesu. Fū ewü angbü eküwa wü mürü keke, kpah da emere mere bi wü gara kpeke ngü. Teku ngü la, fū wü kpara angbü ecu ngü ka-ewü. 44 Wü *kpara ka Yesu la, ngbü ta engbü ka-wü 'buru tundu, da ebite wü e ka-wü 'buru tundu, teka adi ele ta-ngü di esüka wü. 45 Gbü wü ngü la, wüh ngbü kpah ecinzi gara wü e ka-wü, teka agafa jiasa la fū wü bu wü biri biri 'buru, baka te cinga ka-ewü di ladü. 46 Gbü wü sīkpī 'buru, wüh ngbü ebite te-wü kpa etambasü ka *Mere Kambü ka Me. Fū ewü angbü ezü wü e ka-wü esüka wü 'buru de tadu, kpah de züka maguma, da egbo nga iiri Me. 47 Fū ngü ka-ewü la angbü ereke gbü jia wü kpara 'buru efa sü. Teku ngü la, gbü wü sīkpī 'buru, fū Me angbü eto wü gara kpara esüka ewü, te engu fe teka aküwa.

3

Dene ngü ka wü Petero ake komoko de lö ye walawala

1 Gbü gara sīkpī,* fū wü Petero ayia ake *Yüwane, anü kpa etambasü ka *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema, teka agbo nga iiri Me kpala. 2 Wüh te ekoro emö 'baranga

ka tambasü la,† fū ewü amaka gara komoko de lö ye walawala, gba-mari ede möngiti la. Angü, gbü wü sīkpī 'buru, komoko la ngbü engbü ede möngiti kpala, da eyo e te wü kpara, de te ewü ngbü ekoro eri gbü 'baranga la. Wüh ngbü ebite engu ganzi, eo kötö kpala, angü ah ti anü nü nda de, kü baka e te ewü yaka engu tete. 3 Te komoko la wü wü Petero ake Yüwane yia eyi eri kpala, fū engu ayia ayo e te ewü. 4 Fū wü Petero ake Yüwane arü, angbü eceka engu de kpeke jia. Fū Petero amala ngü fefe, gü ba, “De-ye deyī, ye ceka la ani akine.” 5 Fū komoko la ae jia ye, angbü eceka ewü kpah de kpeke jia, angü ah fi nda-ye, gü ba, ni ena amaka mba e esaka ewü.

6 Fū Petero amala ngü fefe, gü ba, “Mü efi nda-mü gü ba, jiasa ladü esaka ra? A'a, jiasa nda ma. Amba gara e ladü esaka ra sene, te ma ena ato fū mü. Ma emala fū mü, te iiri Yesu,‡ Miri te Me tima fū nih ne, mü yia eyia tikpi, de mü nü nü!” 7 Fütanga ngü la, fū Petero azoro kpa komoko la ka kokpa, ae engu tikpi. Bü kece bane de, fū Me ato wazi gbü lölö na. 8 Cinzili, fū komoko la aviti, arü füh lö ye, akpo 'duwa enü nü, da eviti de tadu, da egbo nga iiri Me. Fū ewü arü tīne de wü Petero tundu kpa etambasü ka Mere Kambü ka Me. 9 Fū mere bi wü kpara awu engu, te ngbü enü nü, da egbo nga iiri Me, de mere tadu te ye. 10 Fū wü kpara la awu, gü ba, komoko la, ah de komoko ta te ani ngbü ewu da eyo e te wü kpara, de lö ye walawala ne. Fū komö ewü ayia agu teka ngü la.

Dene ngü te Petero mala fū wü kpara,

teka komoko, te engu küwa de wazi Yesu ne

* 3:1 3:1 Ngü la mere te-ye baka lö-ra bata ka tamurago. † 3:2 3:2 Wüh gü iiri mö nga 'baranga ka tambasü ka Me la, möngiti te su fa sü. ‡ 3:6 3:6 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. § 3:11 3:11 Wü Petero ngbü ebite te-wü gbü sü te wüh ei, gü ba, “Yafu ka Solomona” ne.

11 Ngü ka komoko la ga gbü jia wü kpara la 'buru, fü ewü aci akpe anü kpaka wü Petero kpala,§ teka aceka ngü la cu de jia wü, angü komoko la ce tîne nga wü Petero nda de.

12 Te Petero wu ngü la bala, fü ah amala ngü fü mere bi wü kpara la, gü ba, “De-yi, wü di engä wüna, wü di engä *Yisarayele, ah mere baye? Ngü ka komoko te küwa ne, ga gbü jia yi fa sü bala? Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, kpara küwa engu neh de tete-a? Anga a maka mere wazi la, angü a de züka wü kpara gbü jia Me? A'a, ah bala de. Komoko ne küwa ka-ye duu teka wazi ka Yesu! 13 Mere Me* to wazi la fü Yesu kükürü de, angü ah tima engu me-ye. Amba nda-yi, yi le ngü kaka ta de, fü yi azoro engu, anü di engagira Miri *Pilatü, de ah mörö engu. Pilatü le ta ace kpa tete, angü ah maka siti ngü kaka de. Yi le nda-yi 'buru 'buru de. 14 Yesu ka-ye de züka kpara, te Me tima fü yi, amba yi le engu nda-yi de. Yi le ta nda-yi bü Baraba, siti kpara te ngbü emörö wü kpara ne, de Miri Pilatü ce kpa tete na fü ani, da Yesu. 15 Miri te Me tima fü nih, teka aküwa nih ne, yi mörö engu ta me-yi. Dela züka ngü? Me le ngü la nda de, fü ah ayia azükü engu gbü kpi la. Nda-a, a wu ngü la cu de jia a.

16 Yi wu komoko ne de? Ah tî ta eyi anü nü bala? Ah maka wazi la baye baye? Yesu to wazi fefe me-ye! Angü ah to maguma ye eyi fü Yesu, fü Yesu aküwa engu!

17 Wü di engä wüna, tîtîne, ma wu eyi, gü ba, ngü ta te yi mere de wü mere *kovo ka-yi, te yi mörö Yesu tete na ne, yi mere ta ngü la bala, angü yi wu si-ngü la mbi mbi de. 18 Amba Me mere ngü la bala me-ye, teka areke ngü, baka ngü ta te engu mala gömö wü *mürü dofo ta gügü

ne 'buru, gü ba, “*Kurisito te ni ena atima füh kotö ne, ah ena azü cinga bala.’

19 Wü di engä wüna, yi fü maguma yi efü. Yi du, yi le ngü ka Yesu, teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-yi, fü ah adu aküwa yi, afü yi ba wü di ye. 20 Te di bala, yi ena amaka mere tadu gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete na. Yesu ena adu füh kotö ne fanü, angü engu de *Kurisito te Me fe engu eyi gügü, teka aküwa nih.

21 Enatikine, Yesu Kurisito ngbü engbü ka-ye agbü kpi. Ah le de engu ngbü ka-ye kpala, zalü akoro di gbü sikipi te Me fe me-ye. Gbü sikipi la, engu ena adu akoro füh kotö ne, teka areke wü ngü 'buru toto, baka te Me mala ta gömö wü mürü dofo ka-ye ne.

22 *Müse mala ta ngü ka Yesu, gü ba, ‘Mere Me ena atima gara mürü dofo fü wü, gbü nguwa wü, te ena amala ngü ka Me fü wü kpah baka ni. Ah le de wü je wü ngü ka Me 'buru gögömö. 23 Te mü je ngü kaka de, wüh ena amörö mü asidi!† Dela ngü ta te Müse mala teka Yesu.

24 Fütanga Müse, fü Samüwele amala kpah nga wü ngü la de wü bu ye wü *mürü dofo 'buru. Ngü ta te wüh mala nganga la, ah de ngü ka Yesu te ngbü emere te-ye gbü wü sikipi ne.

25 Wü di engä wüna, ah le de yi fü maguma yi enatikine. Ah le de yi le ngü, ta te Me mala fü wü kundu nih, gömö wü mürü dofo ne. Ah le de yi je riri ka Me, angü yi de wü nguwa *vüngüte kaka. Angü Me mala ta fü *Abarayama, gü ba, ‘Ni ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, bü teka ngü ka kundu wü, Abarayama.’‡ 26 Wü di engä wüna, ma le amala fü yi enatikine, gü ba, kpara te Me tima füh kotö ne teka aküwa nih ne, ah ka-ye de Yesu. Ah tima engu kpaka nih,

* 3:13 3:13 Petero gü ba, “Ah de Mere Me te di de vüngüte ka wü kundu nih, wü Abarayama, Yisaka bete Yakobo, te to wazi la fü Yesu.” † 3:23 3:23 Yi ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 18:15, 18, 19. ‡ 3:25 3:25 Yi ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 22:18; 26:4.

wü di enga Yisaraye feke, teka fü engu ato wazi fü nih 'buru, teka fü nih ace wü siti ngü ka-nih, adu ale ngü kaka."

Dela ngü ta te wü Petero mala, teka ngü ka komoko de lö ye walawala, te engu küwa ne.

4

Dene ngü te wü mere kpara ka Yisaraye yi-ta wü Petero di,

teka komoko te ewü küwa ne

¹ Baka te wü Petero ake *Yüwane ngbü la bü erī mere bi wü kpara etambasü *Mere Kambü ka Me la, fü wü *kovo ka Me, ayia de wü marajümiya ka-wü, de gara wü bu wü, wü *Saduke,* akoro kpala. ² Ffü wü mere kpara la aje ngü de te wü Petero ngbü erī wü kpara di ne. Ffü ngü la ake te ewü afa sü, angü wü Petero ngbü emala ngü ka Yesu, gü ba, engu zükü gbü kpi eyi fanü. ³ Tekka ngü la, fü wü kpara la ayia azoro wü Petero, agü agbü ku, teka aci nga kpi te ena aseke baka egambi, fü ani adu akolo ngü ka-ewü, angü ah koro tine eyi tamurago.

⁴ Amba mere bi wü kpara, te yi ngbü eje ngü gömö wü Petero ne, yi kpe cürü nda-yi de, fü yi ayia ato maguma yi fü Yesu. Te di bala, wü komoko de te ewü to maguma wü fü Yesu ne, wüh 'buru baka wü kpara kutu 'buruve (5,000).

⁵ Te kpi seke tete kpurutokopi la, fü wü angbe cögbörö wü *kovo ka wü Yisarayelete bete wü *mürü riri, te ewü di agbü Yerüsalema kpala ne, ayia abiti te-wü 'buru, teka akolo ngü ka wü Petero la. ⁶ Wüh de wü Anasi, te di de mürü kpökpö ka wü *kovo ka Me, bete Kayafa, de wü Yüwane, de wü Alekezanda, te ewü di 'buru gbü nguwa mürü kpökpö la.

⁷ Ffü ewü aza wü Petero ake Yüwane, akoro di engagira

wü mere kpara la, fü ewü akpo da eyi-ta ewü kpekpeke, teka ngü ka komoko te ewü küwa, etambasü Kambü ka Me la, gü ba, "De-wü deyi, wü maka wazi teka aküwa komoko la di, neh kaye? E-to wazi la fü wü neh da?"

⁸ Ffü wazi ka *Nzila Wazi Me asi emaguma Petero. Ffü engu ayia amala ngü fü wü mere kpara la, gü ba, "De-yi, wü mere kpara ka-a ne, ⁹ yi le ayi-ta a enatikine, teka züka ngü de te a mere fü kpara de lö ye walawala ne, gü ba, komoko la küwa neh baye baye ya? ¹⁰ Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi enatikine, kpah fü wü di enga *Yisarayelete 'buru. Kpara te küwa komoko de te rü engagira yi, de soko ye 'buru mbi ne, ah ka-ye de Yesu,† angü engu to wazi la fü a me-ye. Angü Yesu ka-ye de *Kurisito de te Me tima teka aküwa nih ne. Nda-yi, yi le engu ta de, fü yi abere engu füh *rü gbegete. Amba Me zükü engu gbü kpi la eyi.

¹¹ Yesu engu ne, ah de kpara te Me tima teka aküwa nih. Yi le engu nda-yi de. Ah ba ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, 'Wü gara kpara ngbü ta eji Mere Kambü ka Me. Ffü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Ffü ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte.‡ Yi ka-yi baka wü kpara la, angü yi le Yesu nda-yi de. ¹² Angü Yesu ka-ye de Mere Miri te Me tima teka aküwa nih. Gara kpara te ti aküwa nih nda ma, 'duwa Yesu kpikpi ye. Angü Me tima engu füh kotö ne teka ngü la. Gara kaje nda ma."

¹³ Te wü mere kpara gbü mabiti la je ngü gömö wü Petero ake Yüwane de bala ne, fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Angü wüh wu eyi, gü ba, wü Petero de wü kükürü

* 4:1 4:1 Wü kovo ka Me la 'buru, wüh le riri ka wü Saduke, gü ba, wü kpara te ewü kpi akpi, wüh ti azükü gbü kpi tine de. Wüh kpi eyi fi mere badi. Te di bala, wü Saduke la, wü le ngü ka Yesu de de de! † 4:10 4:10 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. ‡ 4:11 4:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22.

kpara, te ewü girī ngü fa sü nda-wü kpah de. Amba te wüh rü engagira ani, wü angbe cögbörö kpara ne, cürü te ewü nda ma. Fü wü kpara la awu, gü ba, wü Petero de wü kpara ta te ewü ngbü endoro de wü Yesu. ¹⁴ Wüh le ta alügü ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Ngü ka-wü la 'buru de wu,” amba dada ma, angü komoko de te küwa ne, ah rü fi bü ede wü Petero sela, fü komö ewü agu ka lümü.

¹⁵ Fü wü mere kpara la amala ngü fü wü Petero de wüh nü kpa etanü, teka fü ani aro la mö teka ngü ka-ewü la. Fü ewü akpo da emala ngü esüka ewü, ¹⁶ gü ba, “Ööö, titine ani ena amere de wü kpara la neh baye, teka atirī ewü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara? Wü kpara gbü Yerüsalema sene 'buru wu eyi, gü ba, wü kpara ne küwa komoko la me-wü. Te ani ena acere nga ngü la, gü ba, ‘Ah de wu la,’ wü kpara 'buru ena amü ani! ¹⁷ Te di bala, ah le de ani mala ngü fü ewü kpekpeke, teka fü ewü ace da erī wü kpara de ngü ka Yesu, angü te ani mere bala de la, nga-ngü ka Yesu ena abaya esüka wü kpara 'buru.”

¹⁸ Fü ewü adu aī wü Petero kpaka wü kpa esambü, ato riri fü ewü kpekpeke, gü ba, “Wü mere e adu amala nga Yesu fü wü kpara tine kpo fi de.” ¹⁹ Te wü Petero ake Yüwane je ngü la bala, fü ewü alügü ngü fü ewü, gü ba, “Ah le de wü fi nga ngü la cu me-wü. Angü Me mala fü ani, de ani mala nga Yesu fü wü kpara 'buru. Te ani ce ngü ka Me, adu amere ngü ka-wü la, ngü la, ah ena adi de züka ngü? ²⁰ Amba cu de-ani, ani ti ace da emala nga Yesu fü wü kpara nda-ani de, angü ani wu wazi kaka cu de jia ani, fü ani aje ngü gögömö na cu de güje ani.”

²¹ Te wü mere kpara je ngü la bala, fü ngü la ake te ewü afa sü.

Fü ewü amala ngü fü wü Petero kpekpeke. Fü ewü adu ace kpa te ewü, angü da ewü teka ato kuru te wü Petero nda ma. Kpah bala wüh wu eyi, gü ba, wü kpara 'buru ngbü egbo nga iri Me, angü komoko la küwa eyi de wazi ka Yesu.

²² Dela ngü ta te wü Petero mere, te ewü küwa gara komoko de wazi ka Yesu. Ngü la ga gbü jia wü kpara fa sü, angü komoko la koro ta ka-ye eyi mere kpara. Re kaka nye teke 'basu eyi.

Dene gba te wü kpara ka Yesu ku fü Me

²³ Te wü mere *kovo la ce kpa te wü Petero ake Yüwane tete, fü wü Petero ayia anü kpaka wü bu wü, wü *kpara ka Yesu, amala nga ngü te wü mere kpara mala fü ewü ne 'buru. ²⁴ Te wü bu ye Petero je ngü la bala, fü ewü aci akpo da eku gba fü Me, gü ba, “Wayi bala Mere Miri Me, ah gbo nga iri mü, angü mü mere kpi ake tö, de mere *yi-ngu, kpah de wü e gbü ewü 'buru me-mü. ²⁵⁻²⁶ Mü wu ngü te ngbü emere a sene kpo. Mü wu ngü ka wü angbe cögbörö kpara, te ewü le amere eküte a, ne kpah kpo. Ah baka ngü ta te kundü a, *Davidi,§ ba gbü *Ngari mü, gü ba, ‘Wü mere kpara biti te-wü teka agiri siti mani. Wü miri ka wü *ganzi kpara reke te-wü tundu teka amere gü eküte Mere Me, be kpah te Miri de te engu fe ne. Ngü ka-ewü la, ah de töndö ngü kükürü! Wazi ewü teka amere gü eküte Me nda ma.’* ²⁷ Ngü ta te Davidi mala ne, ah mere te-ye ta eyi bala fanü. Angü Miri Anitipa *Erode ake Miri *Pilatü† de wü bu wü, yia ta, biti te-wü kpah de wü mere kpara ka-nih, wü di enga Yisaraye. Wüh mere ngü la cu gbü Yerüsalema sene, fü ewü amere gü eküte Yesu, te di de mbarase ka-mü, ta te mü fe engu

§ 4:25-26 4:25-26 Davidi de züka kpara ka Me ta gügü. * 4:25-26 4:25-26 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:1-2. † 4:27 4:27 Gara iri Pilatü de Pondiyo.

ao ba Miri ne. ²⁸ Fū ewü abere engu fūh *rū gbegete. Amba ngü de te ewü mere la, ah de wü ngü te mü le me-mü, gü ba, ah mere te-ye bala, gbü wazi ka-mü.

²⁹ Kpah bala, Mere Me, wü mere kpara biti te-wü enatikine teka amere gü eküte a. Mü wu la cinga te ewü le ato te a teka tima ka-mü, de mü to wazi fū a, teka de a ce ngü ka cürü, adu ai maguma a, teka amala ngari mü fū wü kpara. ³⁰ Mü to wazi fū a, teka fū a aküwa wü mürü keke, kpah da emere wü gara mere kpeke ngü, te ena aga gbü jia wü kpara, teka fū ewü awu, gü ba, mü tima Yesu me-mü. Mü tima a kpah me-mü, te a di de wü kpara kaka-na ne.”

³¹ Te wüh yi-ta Me nza tete, fū sü de te ewü ngbü tete na la akpo da eyiki te-ye. Fū *Nzila Wazi Me ayia asi emaguma ewü 'buru. Fū ewü akpo da emala ngari Me fū wü kpara tīne cu de wazi.

Dene ngü ka lele de te wü kpara ka Yesu

ngbü egafa wü e ka-wü di esüka wü

³² Wü mere bi wü kpara de te ewü to maguma wü fū Yesu ne, wüh ngbü ta tundu de maguma wü 'buru biringbö, kpah de fingangü ka-wü biringbö. Kpara biringbö esüka ewü te ena amala ngü fū wü bu ye, gü ba, “Dene e ka-ni, wü mere e amofode,” ne, ah nda ma. Angü wüh biti wü e ka-wü la, o fū wü 'buru tundu, angbü ele ta-ngü te wü bu wü di. ³³ Wü *mürü tima ka Yesu ngbü ta emala nga Miri Yesu fū wü kpara cu de mere wazi fa sü, gü ba, engu zükü eyi gbü kpi fanü. Fū Me angbü kpah ele ta-ngü te ewü efa sü, da eto wazi fū ewü. ³⁴ Biri kpara esüka ewü ta te lakī e, fū ah angbü nda-ye gbü cinga, nda ma. Angü wü kpara 'buru ta te ewü di de mere bi e esaka wü, baka wü yī, anga mere bi wü kambü, anga ne e ne, wüh ngbü ta ecinzi gara wü e ka-wü la, angbü eza jiasa la, ekoro di,

³⁵ eto fū wü mürü tima ka Yesu. Fū ewü angbü eye süka jiasa la esüka wü de wü bu wü, tenga cinga ka-wü te di ladü.

³⁶ Gara kpara ta kpah ladü esüka ewü de iri ye *Yüsefa. Ah de engu Yisaraye, gbü nguwa *Levi, te wüh bi engu ta gbü tö ka Kupuriyo. Wü kpara ka Me to ta gara iri fefe na, Baranaba. Ah ba e te ewü gü ba, kpara te eto wazi fū wü bu ye. ³⁷ Fū komoko la anü acinzi gara sü ka-ye biringbö, aza jiasa la, ato kpah 'buru fū wü mürü tima ka Yesu.

5

Dene ngü ka Petero ake Ananiya

¹ Gara komoko ta ladü esüka wü *kpara ka Yesu de iri ye Ananiya, iri wara ka de Safira. Te komoko la wu züka ngü ta te Baranaba mere la, fū ewü ayia ake wara ye, areke fingangü ka-wü, teka acinzi gara sü ka-wü, de ani to jiasa la fū wü *mürü tima ka Yesu, kpah ba nda wü Baranaba. ² Te wü Ananiya cinzi sü ka-wü la, fū ah aza bete jiasa la, anü di fū wü mürü tima ka Yesu, gü ba, “Jiasa te wüh se sü ka-ani di 'buru dene.” Amba de, wüh ce dudu ka-wü eyi fū wü. Wara ka, mü wu ngü la kpah eyi reke areke.

³ Te Ananiya koro de jiasa la kpaka wü Petero, fū Petero arü ayitata, gü ba, “Apa, Ananiya! *Satana fiti mü bala, neh teka ne? Angü jiasa de te mü maka gbü sü ka-mü te mü cinzi ne, mü wo gara eyi, fū mü adu asu wu fū *Nzila Wazi Me, gü ba, jiasa 'buru dene? Mü mere bala teka ne? ⁴ Sü la, ah ka-mü de? Baka te mü cinzi sü la, jiasa engu na, ah de nda-mü de? Mü fi ngü la emaguma mü teka asu wu bala, neh teka ne? Mü ngbü efi, gü ba, mü fiti dela a, wü kpara? A'a, mü fiti ka-mü dela Me.”

⁵ Ananiya, te mü je ngü la bala, fū mü atī ciki sela, yofee! mü kpi eyi! Te wü kpara je ngü la bala, fū ewü angbü 'buru de mere

cürü te wü teka wazi ka Me la. ⁶ Fū wü ka'dörö ayia agaga kökö de bongo, abī, anü di, ati.

⁷ Fütanga ngü la mba cükü'daye,* fū wara Ananiya ayia akoro. Amba ah wu ngü de te mere watī ye ne nda-ye de. ⁸ Fū Petero ayi-tata, gü ba, “De-ye deyī, sü ka-wü ne, wü cīnzī ta de jiasē baka e te watī ye mala la fanü? Ye mala la ngü ne fū ni.” Safira gü ba, “Wayi, jiasē engu na ngbürü bala.” ⁹ Fū Petero adu amala ngü fefe, gü ba, “Yi fi ngü la esüka yi kpala reke neh baye? Mü le afiti Nzila Wazi Me, kpah baka nda watī mü? Mü je la ngü te ma ena amala fū mü. Wü kpara te ewü ti watī mü ne, wüh ladü gbamari emöngiti sela. Wüh ena akoro titine, abī kö mü, anü di, ati kpah ba nda watī mü la.”

¹⁰ Safira, te mü je ngü la bala, fū mü ayia atī kötö, akpi ciki eri lö Petero sela. Fū wü ka'dörö ari amaka kökö gbele! kötö sela, ah kpi eyi! Fū ewü abī kökö na, anü di, ati kpah ede mbükü watī ye.

¹¹ Dela ngü ta te mere wü Ananiya ake Safira, teka ngü ka mani. Fū ngü la ato mere cürü fū wü kpara ka Yesu 'buru, kpah de wü gara kpara te ewü je nga ngü la bala.

Dene ngü ka cinga, te wüh to te wü mürü tima ka Yesu

¹²⁻¹⁴ Ta gbü wü sīkpi la, wü kpara ka Yesu ngbü ebite te-wü etambasü ka *Mere Kambü ka Me† agbü Yerüsalema. Ngü ka-ewü ngbü ta ereke gbü jia wü kpara efa sü, amba cürü kpah ladü. Wü kpara te ewü to maguma wü fū Yesu de ne, le ari gbü ngü ka-ewü la de. Amba mere bi wü kpara ladü, te ewü ngbü eje ngü ka Miri Yesu gömö ewü, wü komoko de wü würüse. Fū ewü adu ato maguma wü fū Yesu.

Wü *mürü tima ka Yesu ngbü ta eküwa wü mürü keke, da emere wü gara kpeke wü ngü gbü jia

wü kpara efa sü. ¹⁵ Teka ngü la, fū wü kpara akpo ta da ebī wü mürü keke ka-wü füh wü ka'da ka-ewü, enü di, eo ewü edere kaje te Petero ngbü efü tete, gü ba, “Te Petero ena afü te kaje la, kukuru na ena akoro füh wü mürü keke la, de wüh küwa.” ¹⁶ Fū mere bi wü kpara, te ewü ngbü gbü wü nzö kötī ede Yerüsalema la, akpo da eza wü mürü keke, de wü mene kpara te *siti wü di enga me ngbü emere ewü, enü de ewü agbü Yerüsalema kpala, teka fū wü mürü tima ka Yesu aküwa ewü. Fū ewü angbü eküwa kpah 'buru.

¹⁷ Te wü mürü kpökpö ka wü mere *kovo ka Me, de wü bu ye, wü *Saduke, te wüh je ngü la bala, fū ewü angbü de mere kanga, da ekpü wü mürü tima ka Yesu teka ngü la. ¹⁸ Fū ewü ayia azoro wü mürü tima ka Yesu la, agü agbü ku.

¹⁹ Ah te ekoro gbü biti, fū Me ayia atima gara *malayika ka-ye, anü aü möngiti ka kambü ka ku la, aza wü mürü tima la, akoro di kpa etanü, amala ngü fū ewü, gü ba, ²⁰ “Wü nü enü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me la, de wü ngbü fi bü da emala ngü ka Yesu fū wü kpara, teka fū ewü aküwa.”

²¹ Fū wü mürü tima aje riri ka malayika la areke areke. Gügü kpurutokokpi, fū ewü ayia anü kpa etambasü Mere Kambü ka Me. Fū ewü akpo da eri wü kpara kpala, ba e te malayika mala fū ewü.

Wü mürü kpökpö de wü Saduke la, yi wu ngü la nda-yi de. Fū ewü ayia abite te-wü, de wü angbe cögbörö *kovo ka wü *Yisarayele 'buru, teka agiri siti ngü ka wü mürü tima ka Yesu. Fū ewü atima wü kpara teka anü kpa esambü ka ku, aza wü mürü tima ka Yesu, akoro de ewü engagira ani. ²² Amba te wü kpara la nü koro agbü kambü ka ku kpala, nzaawö! wüh maka wü mürü tima la nda-wü de. Fū

* 5:7 5:7 Ngü la mere te-ye ta sidi nga lö-ra bata te Ananiya kpi tete. † 5:12-14 5:12-14 Wü kpara ka Yesu ngbü ebite te-wü esa Yafu ka Solomona.

ewü adu kpaka wü mere kpara ka-wü gbü mabiti la, amala nga ngü la fü ewü, ²³ gü ba, “Ööö, kpara koro kpala ne, a maka wü möngiti la 'buru, te wüh ni eyi ani reke areke, wü kpara te ewü eceka kpi fütanga wü kpara ka ku, wüh 'buru ladü te sü ka-wü emöngiti. Amba, baka te ani ü möngiti la, ani maka biri kpara kpa esambü kpala nda-ani de.” ²⁴ Te mere kpara ka wü marajümiya, de wü mürü gele ka Me, je ngü la bala, fü ngü anza gömö ewü. Fü ewü angbü de mere fingängü, da eyi-ta tete-wü, gü ba, “Angü wü kpara la dürü neh baye baye?”

²⁵ Fütanga ngü la, fü gara kpara akoro amala fü ewü, gü ba, “Wü mere kpara deyī, wü je la ngü ne. Wü kpara de te wü zoro ewü esikine ne, wüh ladü kpa etambasü ka Mere Kambü ka Me, da erī wü kpara kpala.” ²⁶ Fü mere kpara ka wü marajümiya ayia de wü kpara ka-ye, anü kpa etambasü ka Mere Kambü ka Me, azoro wü mürü tima la, teka alügü ewü engagira wü mere kpara. Amba wüh mere ewü esiti de, angü wüh ngbü ekpe cürü, angü wü kpara ena asötö ani, amörö de teme.

²⁷ Te wüh za wü mürü tima ka Yesu la, koro di tete, fü ewü ao ewü engagira wü mere kpara gbü mabiti la, fü mürü kpökpö akpo da emala ngü fü ewü kpekpeke, ²⁸ gü ba, “Wü le ao liya ka ngüte komoko la gbü nzö ani neh teka ne? Ani mala ngü fü wü ta kpekpeke, de wü mere e adu arī wü kpara de irī komoko la tīne de. Wü je ngü la de, neh teka ne? Titīne, ngü ka-wü de te wü ngbü erī wü kpara di ne, ah wü eyi gbü Yerüsalema 'buru.”

²⁹ Fü wü Petero ayia alügü ngü fü wü mere kpara la, gü ba, “Wü mere kpara deyī, ah le de ani mere riri ka Me. Angü te ani ce ngü kaka, teka adu aje ngü ka-wü, wü kpara

ka füh kotö ne, ah esiti. ³⁰ Nda-wü, wü de wü kpara ta te wü zoro Yesu, fü wü abere engu füh *rü gbegete, amörö. Fü Me‡ ayia azükü engu gbü kpi la. ³¹⁻³² Ani wu ngü la cu de jia ani, fü ani angbü emala nganga fü wü kpara de wazi *Nzila Wazi Me. Me ngbü eto Nzila Wazi ye la fü ani me-ye, angü ani ngbü eje riri kaka. Me za Yesu, o Mere Miri kpa gbü kpi kpala gbü kokpa ka-ye. Ah tima ta engu kpaka ani, wü di enga Yisaraye, teka aü jia ani de ani fü maguma ani, teka fü ni, Me, aboro *siti ngü ka-ani. Te di bala, ah le de wü fü maguma wü, du le ngü ka Yesu la.”

³³ Te wü mere kpara la je ngü la bala, fü ngü la ake te ewü afa sü. Wüh gü ba, “Ah le de ani mörö wü Petero asidi.”

³⁴ Gara kpara biringbö ta ladü esüka ewü gbü mabiti la, de irī ye Gamaliyele. Ah ka-ye de *Farusi. Ah kpa de *mürü riri, te wü kpara 'buru ngbü ecu ngüngü na. Fü Gamaliyele ayia, arü tikpi, amala ngü fü wü bu ye la, de wüh za wü mürü tima ka Yesu la, nü di kpa etanü, teka fü ani aro mö esüka ani teka ngü ka-ewü. ³⁵ Fü Gamaliyele adu amala ngü fü wü bu ye la, gü ba, “De-yi, wü di enga wüna, yi ceka te-yi 'be, teka ngü de te yi ele amere fü wü kpara la. ³⁶ Yi fi la nga ngü ka Tewuda tane, te yia o te-ye ba mere kpara, fü mere bi wü kpara ayia ale ngü kaka, baka wü kpara kama bala (400) ne. Amba, te engu kpi, fü wü kpara ta te ewü le ngü kaka ne, akpe ka-wü, abaya 'buru. Fü ngü kaka anza bü bala. Gara ngü te du mere te-ye fütanga ngü la, ah nda ma. ³⁷ Fütanga ngü la, gbü re te miri to riri teka atanga wü kpara, fü gara kpara ka Galilaya de irī ye Yuda ayia akoro kpa de nda-ye ngü. Fü mere bi wü kpara ale ngü kaka. Te engu kpi, fü ngü kaka anza, kpa de wü kpara ka-ye 'buru. ³⁸⁻³⁹ Te di bala,

‡ 5:30 5:30 Petero gü ba, “Ah de Mere Me, te di de vüngüte ka wü kundu ani te mere ngü la me-ye.”

wü di engä wüna, yi fi nga ngü ka wü *kpara ka Yesu ne, mbi mbi mbi. Titine mere kpara ka-ewü kpi eyi. Te ngü ka-ewü di de kükürü ngü ka füh kotö ne la, ngü la ena anza ka-ye anza de tete-ye, baka ngü ka wü Tewuda ake Yuda ne. Amba te ngü la di zu de ngü ka Me fanü fanü la, yi ti amörö tima la nda-yi de. Te di bala, yi ele agü gü kpaka Me? Nih ce kpa te ewü ace.”

⁴⁰ Fü wü mere kpara la adu ale ngü la gömö Gamaliyele. Fü ewü adu ai wü mürü tima ka Yesu la, asüma ewü de juru, ato riri fü ewü kpekpeke, gü ba, “Wü mere e adu ari wü kpara de ngü ka Yesu, tine kpo fi de.” Fü ewü ace kpa te ewü. Fü ewü anü.

⁴¹ Fü wü mürü tima ka Yesu la ayia gbü sü ka mabiti sela, ago agba wü de mere tadu te wü. Kükürü de, angü Me le fü ani amaka cinga teka ngü ka Yesu. ⁴² Gbü wü sikpi 'buru, wüh ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, kpah kpa gba wü gara kpara, gü ba, “Yesu de *Kurisito te Me tima engu teka aküwa wü kpara.” Wüh ce ngü la nda-wü kpo fi de.

6

Dene ngü ka wü kpara lorozi, te wüh fe ewü,

teka ale ta-ngü te wü mürü tima ka Yesu

¹ Ta gbü wü sikpi la, wü *kpara ka Yesu ngbü esibi efa sü. Fü siti ngü ayia akoro esüka ewü, angü gara ewü, de te ewü ngbü emala ngü *Giriki ne, wüh kpo edi ngü te wü kpara ka Yerüsalema,* gü ba, “Te wüh ngbü egafa wü e fü wü würise wökö la, nda-ani wü wökö maka wü e mbi mbi de.”

² Fü wü *mürü tima ka Yesu, ewü nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia aje ngü la bala. Fü ewü abiti te-wü de wü gara kpara ka Yesu la 'buru,

amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü di engä wüna, nda-a, ah le de a lala te tima, ta te Miri Yesu to fü a ne. Angü te a ena ace da eri wü kpara de ngari Me, adu alala teka ngü ka magafa e la, ah esiti! ³ Teka ngü la, ah le fü yi afe wü gara kpara teka tima la, kpeke wü kpara de te wazi ka *Nzila Wazi Me si emaguma ewü, te ewü wu ngü kpah eyi awu mbi mbi mbi. Yi fe wü kpara baka lorozi, teka fü a ace tima ka magafa e la esaka ewü. ⁴ Nda-a tima ena adi nda-ye teka adi eku gba fü Me, kpah da emala ngari Me fü wü kpara.”

⁵ Fü fingangü la areke gbü jia wü kpara ka Yesu la 'buru. Fü ewü ayia afe gara kpara de iri ye Setefanü, te to maguma ye 'buru fü Me. Wazi ka Nzila Wazi Me si kpah eyi emamaguma. Wüh fe kpah *Filipo, de wü Porokoro, Nikanora, Timüna, Parumena, bete Nikola, te di de *ganzi kpara ne.† ⁶ Te wüh fe wü kpara la tete, fü ewü aza ewü, ao engagira wü mürü tima ka Yesu. Fü wü mürü tima ka Yesu ao kpa wü gbü nzö ewü, teka fü Me ato wazi ye fü ewü, gbü tima ka-ewü ka magafa e la.

⁷ Fütanga ngü la, ngari Me ngbü fi bü da ewü gbü Yerüsalema 'buru. Wü kpara ka Yesu ngbü kpah esibi efa sü. Gara wü mere *kovo ka wü Yisarayeles ngbü ta kpah bü eto maguma wü fü Yesu fanü.

Dene ngü ka Setefanü engagira wü angbe cögbörö kpara

⁸ Setefanü ta de biri kpara esüka ewü, de te wüh fe ewü teka tima ka magafa e ne. Ah ta de kpeke kpara te Me to wazi fefe. Ah ngbü kpah emere tima ka Me de wazi fa sü, kpah da eküwa wü mürü keke, da emere gara wü kpeke ngü gbü jia wü kpara.

* **6:1** 6:1 Wü kpara ka Yerüsalema, wüh de kpara te ewü ngbü emala ngü Ebere. † **6:5** 6:5 Nikola ta de kpara ka Atiyokiya te fü te-ye du le gele ka wü Yisarayeles.

9 Gbü gara sīkpī, fū gara wü di enga *Yisarayelet te ewü le ngü ka Yesu de, fū ewü ayia akpo ega yīkī gömō Setefanü teka ngü ka Yesu. 10 Amba gbü yīkī ka-ewü la, wüh tī afa engu nda-wü de, angü Setefanü ngbü elügü ngü fū ewü de wazi ka *Nzila Wazi Me.

11 Te wü kpara la wu bala, fū ewü ayia amere mani, ase wü gara kpara de jiasē, de wüh nü su wu eküte Setefanü, gü ba, “Ah ka-ye de siti kpara! Ani maka ta engu te ngbü efala Me! Ah ngbü kpah efala *Müse, ta te to *Riri ka Me fū ani ne!” 12 Fū ngü ake te mere bi wü kpara afa sü. Fū wü angbe cögbörö *kovo ka wü Yisarayelet aje ngü te ewü mala la, fū ngü la ake te ewü kpah afa sü. Fū ewü atima wü kpara teka azoro Setefanü, akoro di engagira ani. 13 Fū ewü aī kpah wü gara kpara, de wüh koro, wüh mala nga siti ngü ka Setefanü engagira ani gbü mere mabiti. Fū wü kpara la ayia amala ngü de wu eküte Setefanü, gü ba, “Siti ngü ka komoko la fa sü! Ah ngbü fi bü da emala siti ngü te Mere *Kambü ka Me ka-ani ne, bete *Riri ka Müse, 14 gü ba, ‘Yesu§ ena afü ngü la 'buru. Ah ena amürü Mere Kambü ka Me ka-ani ne amürü. Ah ena afü kpah Riri ka Me, de ta te *Müse to fū ani ne, teka ato nda-ye riri.’ ”

15 Te wü mere kpara gbü mabiti la je ngü la bala, fū ewü akpo da eceka Setefanü kpekpeke, de siti maguma. Fū ewü awu gbüra Setefanü te ngbü eci baka nda *malayika ka Me.

7

1 Fū mürü kpökpö ka wü mere *kovo la adu ayi-ta Setefanü, gü ba, “Ngü de te ewü mala eküte ye ne, ah fanü?”

2 Fū Setefanü alügü ngü fefe, gü ba, “Wü wüba, de wü di enga wüna, ngü la bala nda de! Yi fi nga ngü ta te Me mere fū wü kundu nih ne mbi mbi mbi. Ngü la kpo ta gügü eküte mere kundu ye kundu nih de iri ye *Abarayama ne. Angü Mere Me koro ta, sere te-ye fū Abarayama de mere wazi ye. Ah mere ngü la, o Abarayama koro eyi ngbü gbü tö ka *Kanana sene? Ah bala de! Ah mere ngü la, ta te engu ngbü nengete agbü tö ka Mesopotamiya.* 3 Fū Me amala ngü fefe, gü ba, ‘Ye yia eyia, de ye ce gba ye, de wü mürü ye, de ye go ngbü agbü gara ganzi sü, te ni ena agü tatamu fū ye.’ 4 Fū Abarayama ayia gbü sü la, anü angbü ka-ye agbü gara sü de iri ye Arana. Fū wö ye na ayia akpi kpala. Fütanga ngü la, fū Me ayia aza wü Abarayama, anü akoro de ewü sene, gbü tö ka Kanana, de te nih ngbü gbügbü na ne. 5 Amba te engu koro sene, Me to sü fefe gbü tö ne 'buru 'buru de. Amba, ah kina kina fefe, gü ba, ‘Te gara, ni ena ato tö ne 'buru fū wü, de wü kundu ye, teka fū wü angbü gbügbü fi mere badi.’ Gbü sīkpī te Me mala ngü la tete, o Abarayama bi ye nda la de.

6 Fū Me adu amala kpah gara ngü fū Abarayama, gü ba, ‘Ni ena ato wü jaji fū ye. Te gara, wü kundu ye ena ayia sene, anü akoro agbü gara tö nengete, angbü kpala baka wü ganzi kpara. Wü kpara gbü tö la ena afü ewü ba wü labi ka-wü, ato cinga te ewü teka wü re kama bala (400). 7 Fütanga ngü la, ni, Me, ena adu aküwa wü kundu ye esaka wü kpara, te ena ato cinga te ewü la, angü ni ena adu ato kuru fū nguwa siti wü kpara la. Fū wü kundu ye adu ayia gbü sü ka-ewü kpala, alügü nga wü, adu akoro gbü tö ka wü Kanana sene. Fū ewü agbo nga iri ni, da emere ngü ka-ni

‡ 6:9 6:9 Wü kpara la ngbü ta ebiti te-wü kpa esambü ka bitite, te wüh ei, gü ba, kambü ka wü labi te ewü ce kpa te ewü. Gara ewü koro agbü Kurene, gara agbü Alekezandariya, gara agbü Silisiya, gara agbü Asiya. § 6:14 6:14 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta. * 7:2 7:2 Ngü la mere te-ye o Abarayama nü agbü Arana la de.

gbü sü ne.' Dela ngü te Me mala fü Abarayama. ⁸ Fū ah adu ato riri fefe, gü ba, 'Ah le de wü ti esa *basa, de wü nguwa ye 'buru, angü wü de nguwa *vüngüte ka-ni, Me.'† Fütanga ngü la, fü Abarayama abi *Yisaka. Fütanga sikpi 'bajena, fü ah agü Yisaka kpa esa basa, kpah ba ngü ta te Me mala fefe. Fütanga ngü la, fü Yisaka abi *Yakobo, agü engu kpah esa basa. Fū Yakobo abi wü kundu nih, ewü nzükpa de fūh ye 'basu ne, fü ah agü ewü kpah 'buru esa basa.

⁹ Gara ye Yakobo de iri ye *Yüsefa ne, wü di enga ni ye na ngbü ta ekpü engu efa sü. Fū ewü ayia azoro Yüsefa, acinzi engu fü wü gara kpara. Fū wü kpara la aza engu labi tete, anü di agbü *Ezepeto. Amba gbü wü ngü la 'buru, Me ngbü ta tundu ake di. ¹⁰ Fū Me aküwa engu gbü wü cinga ka-ye la 'buru, ato kpah wazi fefe, teka fü ngü kaka areke gbü jia miri ka Ezepeto. Fū miri la aza Yüsefa, ao engu mere kpara gbü nzö wü kpara ka Ezepeto 'buru. Fū Yüsefa akpo da ekö ndo, ebite gbü kafa ka miri, angü ah wu eyi, gü ba, tala ena akoro.

¹¹ Fütanga ngü la, fü mere kpiri tala ayia ati agbü tö ka Ezepeto 'buru, kpah bete nda Kanana. Wü kpara zü cinga ta fa sü. Te di bala, wü Yakobo de wü di ye, te ewü ngbü ta agbü Kanana de sene, wüh maka ta biri e-mazü fü wü bane kpo de. ¹² Fū Yakobo aje, gü ba, 'Ndo ladü agbü Ezepeto kpala.' Fū ah atima wü di ye teka anü ase ndo la. Te Yüsefa wu ngü la, ah sere te-ye fü wü di enga ni ye nda de. Fū wü di enga ni Yüsefa la adu de ndo ka-wü la kpaka wö wü. ¹³ Fütanga ngü la, fü ndo la ayia anza. Fū tala adu kpah amere ewü. Fū wö ewü adu kpah atima ewü agbü Ezepeto, teka

ase gara ndo. Te wüh koro kpala, fü Yüsefa ayia asere te-ye fü ewü, gü ba, 'Ni de enga ni wü, ta te dürü' ne. Fū miri ka Ezepeto adu aje, gü ba, wü di enga ni ye Yüsefa koro eyi. Fū engu ayia ato sü fü ewü agbü Ezepeto kpala. ¹⁴ Tekä ngü la, fü Yüsefa adu atima kpara, teka anü aza wö ye, Yakobo, adu akoro di agbü Ezepeto, be kpah te wü kpara ka-ye kpala 'buru. Wüh ta 'buru wü kpara teke bata nzükpa de fūh ye 'buruve (75). ¹⁵⁻¹⁶ Fū wü Yakobo ayia anü akoro angbü agbü Ezepeto, zalü koro di gbü sikpi te engu kpi tete. Te Yakobo kpi tete, fü ewü aza kökö, adu di agbü Kanana sene. Fū ewü ati engu agbü sü ka mbükü ta te Abarayama se.‡ Fütanga ngü la, fü wü di Yakobo akpi kpah agbü Ezepeto kpala. Fū ewü aza kö ewü, akoro di, ati kpah gbü *Kanana sene.

¹⁷⁻¹⁹ Fütanga ngü la, fü wü kundu nih angbü ta agbü Ezepeto kpala, teka mere bi re. Fū ewü asibi kpala afa sü. Fū gara to miri ayia angbü gbü nzö wü Ezepeto. Fū miri la akpo angbü emere wü kundu nih sisiti, angü toto iri eyi teka züka ngü, ta te Yüsefa mere ne. Fū ah ayia afü wü kundu nih ba wü labi ka-ye, ato riri fü ewü, gü ba, 'Wü za wü di wü, wü jaji komoko, wü sötö agbü ngu, de wüh kpi kpala.'

Fütanga ngü la, fü sikpi ta te Me mala nganga na fü Abarayama, gü ba, 'Ni ena aküwa wü kundu ye esaka wü vügü tete' ne, ayia akoro gbamari. ²⁰ 'Duwa fü ewü abi mere kundu nih de iri ye *Müse, te Me fe engu, o ba züka kpara ka-ye ne. Fū ewü awo Müse esambü ka wü wö ye teka fe bata. ²¹ Fütanga fe bata la, fü cürü ayia arı te wü wö ye na. Fū ewü aza Müse engu, anü di, ao kpa ede mere ngu. Fū gara ye miri, jaji wü rüse, anü amaka Müse

† 7:8 7:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:9-14. ‡ 7:15-16 7:15-16 Wü ti Yakobo ta gbü sü te Abarayama se teka ati wara ye gbügbü. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 23 bete Gina Ngü 50:12-14. Nda wü di Yakobo, wüh ti ewü ta agbü Sekeme, gbü sü te wüh se ta esaka wü di enga Amüra. Mü ena amaka ngü la gbü Yosüwa 24:32, bete Gina Ngü 33:18-20.

kpa eküte ngu kpala. Fū ah aza engu, adu di, aga cu baka engu ye tete. ²² Fū Müse aga, angbü egiri ngü esüka wü jaji ka Ezepepeto. Fū ah akoro kpeke komoko, te wu ngü fa sü, kpah baka wü di engu Ezepepeto.

²³ Te re ka Müse koro tete teke 'basu, fū ah ayia afi ngü emagama ye, gü ba, 'Ni ena anü aceka ngü ka wü di engu ni ni, wü di engu *Yisaraye.' ²⁴ Te engu koro kpala, fū ah awu gara kpapa ka Ezepepeto, te ngbü emi gara engu Yisaraye. Fū Müse ayia akoro teka ale ta-ngü te engu ni ye la. Fū ah amü engu Ezepepeto la, amörö ka. ²⁵ Müse fi ta nda-ye, gü ba, wü di engu ni ni, wü di engu Yisaraye, ena awu, gü ba, 'Me tima ni me-ye, teka aküwa ani,' amba, wüh wu ngü la bala nda-wü de.

²⁶ Baka egambi la, fū Müse adu amaka wü di engu Yisaraye 'basu, te ewü ngbü emi te-wü. Fū ah ayia teka aye süka ewü. Fū ah amala ngü fū ewü, gü ba, 'Wü di engu ni ni, wü ngbü emere gü esüka wü bala teka ne? Wü de wü di engu ni de?'

²⁷ Fū kpapa te ngbü emi kiri ye ne, ayia amala ngü fū Müse, gü ba, 'De-ye deyü, e-o ye ba miri gbü nzö ani neh da? ²⁸ Ye ele amörö ni, kpah baka e te ye mörö engu Ezepepeto esikine ne?' ²⁹ Te Müse je ngü la bala, fū cürü arü tete. Fū ah ayia akpe ka-ye, anü angbü agbü tö ka wü Midiyana. Fū engu aza würüse kpala, abü wü jaji komoko 'basu. Fū ah angbü agbü tö ka wü Midiyana kpala teka mere bi wü re.

³⁰ Fütanga re teke 'basu, fū MeŞ ayia akoro kpaka Müse, amala ngü fefe. Me koro ta kpaka Müse ne, o engu di gbü tö ka-nih de sene? Ah bala de! Ah koro kpaka Müse nengete agbü tö ka wü Midiyana kpala, o Müse ngbü ta endoro agbü gü, eküte mere da de iri ye *Sinayi.

Ah bala de? Fū Müse ayia awu e ba te-wa, te ngbü eci eküte gara engu rü mbele mbele mbele mbele bane. ³¹ Fū ngü la aga gbü jia Müse afa sü. Fū engu ale ta de ni ka te-ni gbamari, teka de ni wu e la mbi mbi mbi. Te ah koro gbamari ede rü la, fū ah aje ri Me te ngbü emala ngü fefe, gü ba, ³² 'Ma de Mere Me, te di de *vüngüte ka wü kundu mü, wü Abarayama, Yisaka, Yakobo, de wü bu wü.' Te Müse je ngü la bala, fū küküte akpo angbü elo'böka, da eyi ka cürü. Ah ti fū engu aceka kpi kpala tine de. ³³ Fū Me amala ngü fefe, gü ba, 'Müse deyü, mü gbi kamaka gbü lö mü asidi, angü sü de te mü rü tete ne, ah ka-ye de sü ka-ra. ³⁴ Dene ngü te ma le amala fū mü. Ma wu cinga, de te wü kpapa ka-ra ngbü ezü agbü Ezepepeto kpala, ne eyi. Ma je gba ka-ewü la kpah eyi. Te di bala, fū ra akoro dene, teka aküwa ewü. De-mü Müse, mü yia eyia enatikine, angü ma le atima mü agbü Ezepepeto, teka aküwa wü kpapa ka-ra la.' Dela ngü ta te Me mala fū Müse."

³⁵ Fū Setefanü adu amala kpah gara ngü fū wü mere kpapa gbü mabiti la, gü ba, "Wü di engu wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Müse engu la, wü kundu nih le engu ta de. Wüh fala ta engu, gü ba, 'E-o ye baka miri gbü nzö ani neh da?' Amba ah ka-ye de kpapa te Me tima fū ewü, teka aküwa ewü. Me du o engu miri gbü nzö ewü fanü. Fū ah ato mere wazi fefe teka ngü la.* ³⁶ Fū Müse ayia amere mere bi wü talara ngü gbü jia miri ka wü Ezepepeto, teka de ah ce kpa te wü kundu nih. Fū Müse ayia aza ewü agbü Ezepepeto kpala asidi, akoro di kpa era mere *yi-ngu. Fū ah amere gara kpeke ngü, angü ah mala ta bü ngü fū mere yi-ngu la, de ah ye süka ye, ce kaje, teka fū wü kundu nih akö ngu la kpa

Ş 7:30 7:30 Ta te Setefanü mala ngü la, ah gü ba, "Malayika ka Me koro kpaka Müse." Si-ngü la ka-ye bane, angü Me gü tamu ye fū Müse baka te-wa. Wü di engu Yisaraye gü ba, te-wa la, ah baka malayika ka Me. * 7:35 7:35 Gbü ngü te Setefanü mala, ah gü ba, "Me to wazi fū Müse esaka malayika ka-ye."

etangu tete. Fū ngu la aye süka ye fū ewü kpah fanü. Fū ewü angbü endoro de wü kpara ka-nih la, kpa gbü gü kpala teka re teke 'basu, kpah da emere mere bi wü kpeke ngü gbü jia ewü.

³⁷ Ah ta kpah de Müse engu te mala ngü fū wü di enga Yisaraye, gü ba, 'Te gara Me ena atima gara *mürü dofo fū wü, kpara gbü nguwa wü, te ena amala ngari ni, Me, fū wü, kpah baka ni, Müse.' ³⁸ Müse ngbü kpah gbü nzö wü kundu nih, ta te ewü ngbü agbü gü kpala, eküte mere da de iri ye Sinayi ne. Fū Me amala ngü fū Müse kpa füh da kpala, ato *Riri ka-ye fefe. Fū Müse adu ato Riri la fū wü kundu nih. Fū wü kundu nih angbü da esere Riri la fū wü di wü, zalü akoro di eküte nih enatikine.

³⁹ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Wü kundu nih le ta ngü ka Müse eyi fanü fanü? Wüh le ngü kaka nda-wü de. Wüh je riri kaka kpah de. Wüh gü ba, ani le adu agbü Ezepeto. ⁴⁰ Baka te Müse du koro kpa füh da la kere de ne, fū ewü ayia amala ngü fū *Arona, te di de enga ni ye Müse, gü ba, 'Ye reke faranda fū ani, teka de wü me ka faranda la ti engagira ani. Angü Müse de te za ani agbü Ezepeto, koro di de sene ne, ah dürü ka-ye eyi fi! Anga ngü te mere engu kpa füh da kpala, ah de neh ene? Ani wu nda-ani de, anga engu dene neh kaye ya?' ⁴¹ Fū ewü areke faranda ka-wü baka kuru enga yiti la. Fū ewü aza wü nü, awa, amörö, teka ato la'bi tete fefe. Fū ewü ayia amere mere karama teka faranda ka-wü, te ewü reke de kpa wü la. Fū ewü angbü tine de mere tadu teka ngü ka-wü la.

⁴² Wü di enga wüna, dela si-ngü te Me fū ta kürufe ye fū wü kundu nih tete. Angü ah to riri fū ewü ma. Wüh ngbü fi bü da emere ngü kaka de maguma wü 'basu 'basu, de wü

di wü, de wü kundu wü sidi nga wü. Te di bala, fū Me ayia ace ewü, gü ba dene, 'Wayi, ah 'be, wü nü enü, wü sama faranda ka-wü la. Wü ku gba fū *siti wü di enga me de wü küfara, anga wüh ena ale ta-ngü te wü ale ya?' Fū Me amala gara ngü fū ewü, gömö gara *mürü dofo ka-ye, gü ba, 'De-wü, wü di enga Yisaraye, ni le ngü ka-wü de. Kükürü de, angü wü le ngü ka-ni kpah de, kpah baka wü kundu wü, ta te ewü ndoro de wü Müse agbü gü, teka re teke 'basu ne. Wü kundu wü ngbü fi bü da emere ngü ka-ni de maguma wü 'basu 'basu. Wüh za mere bi wü nü, awa, gü ba, ani ngbü eto fū ni, Me. Amba ah bala de! ⁴³ Maguma ewü ngbü fi bü teka wü faranda ka-wü, de wü di enga me.† Wüh reke ta wü faranda ka-wü la, angbü ebi esaka wü, teka fū ewü angbü esama ngü fū ewü, da emere gele ka-ewü agbü gü kpala. Dela *siti ngü ta te wü kundu wü ngbü emere. Nda-wü, wü kundu ewü sidi nga ewü, wü kpah de kpara ka maguma 'basu 'basu. Wü ce ngü ka faranda la kpah de, wü ngbü fi bü enü di kpa engagira nü. Teka ngü la, ni, Me, ena aliki wü agbü tö ka-wü asidi. Wü vü gü ka-wü ena azoro wü, anü de wü agbü gara sü nengete, kpa ekere *Babilona kpala.‡ Dela ngü te Me mala fū wü kundu nih, angü wüh le riri te ni, Me, to fū ewü gömö Müse ne nda-wü de.

⁴⁴ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fū yi teka *Mere Kambü ka Me. Ah le kpah de yi je si-ngü la mbi mbi mbi. Ta te wü kundu nih ngbü endoro agbü gü de wü Müse ne, Mere Kambü ka Me ladü? Ah ma! Wüh ngbü ta egbo nga iri Me, da emere gele kaka, gbü enga *gugu te ewü ngbü ebi esaka wü, endoro di ne. Wüh mere gugu la ta gbü konü, baka ngü te Me mala fū Müse, angü ah sere ta kuru

† 7:43 7:43 İri wü di enga me te ewü ngbü esama la, gara de Moloko, gara de Refana. ‡ 7:43 7:43 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Amüsa 5:25-27.

gugu la fefe gbü roto. ⁴⁵ Fü ewü angbü endoro di balaaa. Fü ewü akpi 'buru agbü gü kpala. Fü wü di wü angbü kpah egbo nga iri Me gbü gugu la. Fütanga ngü la, fü mere kpara ka-ewü de iri ye *Yosuwa aza ewü, akoro de ewü gbü tö dene. Fü Me aliki wü nguwa wü kpara, ta te ewü ngbü sene, wü mürü tö ne, engagira ewü. Fü ewü adu ao gba wü sene. Gbü wü re la, wü kundu nih ngbü fi bü da egbo nga iri Me gbü gugu la. Wüh ngbü kpah emere ngü la zalü koro di gbü re, ka Mere Miri *Davidi.

⁴⁶ Angü Davidi ta de kpara te ngü kaka reke gbü jia Me areke fa sü. Fü fingangü ayia akoro gbü nzö Davidi, fü engu ayia ayi-ta Me, de ah le fü ni, de ni ji mere kambü fü ye, teka de wü di engu Yisarayeledi di egbo nga iri ye gbügbü na. ⁴⁷ Me le ngü la fefe nda de. Ah gü ba, 'Kpara te ena aji kambü fü ni, ah ena adi de ye ye, *Solomona.' Fü Solomona adu aji Mere Kambü ka Me me-ye, sidi nga wö ye.

⁴⁸ Wü di engu wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Kambü de te wü kpara füh kotö ne ji de kpa wü ne, Mere Me te ngbü kpa gbü kpi ne, ah ena adu angbü gbügbü fanü? Me mala ngü la me-ye gügü, gömö gara mürü dofo ka-ye, gü ba dene, ⁴⁹ 'Kpi ka-ye baka kpökpö ka-ni, te ni ngbü engbü fefeh na. Kotö ka-ye de sü te ni ngbü eo lö ni fefeh. Te di bala, wü ena aji fü ni ne kambü ne ya? ⁵⁰ Angü wü e füh kotö ne 'buru, ni mere ta me-ni.' § Dela ngü te Me mala teka Mere Kambü te wü kundu nih ji fefe."

⁵¹ Fü Setefanü adu amala gara ngü fü wü mere *kovo gbü mabiti la, gü ba dene, "Wü mere kpara kara, yi gü ba, ma de siti kpara, te ma ngbü efala *Mere Kambü ka Me, kpah de *Riri ka Me, te Müse to fü nih. Amba Riri ka Me la, yi ngbü

eyi eje fanü? Yi de wü mürü kögö-nzö! Yi le ngü ka Me 'buru 'buru de! Yi kpah baka wü kundu yi, te ewü le ngü ka *Nzila Wazi Me 'buru de ne! ⁵² Angü wü kundu yi ngbü ta eto cinga te wü mürü dofo 'buru, de te ewü ngbü emala ngari Me fü ewü ne. Kpah bala, wü kpara te ewü sere ngü fü ewü, gü ba, 'Me ena atima züka kpara ka-ye teka aküwa wü,' wüh mörö ewü kpah asidi. Enatikine Me tima züka kpara la eyi fü yi, fü yi aza engu, amörö kpah asidi. ⁵³ Wayi, Riri ta te Me to fü Müse* ne, wüh ri yi de ngü la ma! Yi le nda-yi de!"

Dela ngü te Setefanü mala fü wü angbe cögbörö kpara gbü mabiti, teka liya te ewü le ao gbü nzönzö.

⁵⁴ Te wü mere kpara la je ngü la bala, fü maguma ewü ayia asiti afa sü. Fü ewü akpo angbü ezü komö wü de gü. ⁵⁵ Fü Nzila Wazi Me ato wazi fü Setefanü, fü ah ae jia ye kpa tikpi, fü ah awu wazi ka Me te lofo sü gbü jia ye, bete Yesu te rü ede kpökpö ka Me gbü kokpa. ⁵⁶ Fü ah amala ngü fü wü mere kpara la, gü ba, "Yi ceka la, ma wu kpi te ü te-ye! Fü Yesu arü gbü kokpa ka Me!"

⁵⁷ Te wü kovo gbü mabiti la je ngü te Setefanü mala de bala ne, fü ewü akpo da eba rere kpa tikpi, da eni güje wü de jikpa wü. Fü ewü aci 'buru, akpe ati fefeh na, ⁵⁸⁻⁶⁰ azoro engu, aza, akoro di kpa edere sü, akpo da esötö engu de teme, teka amörö. Fü Setefanü ayia aku gba fü Me, gü ba, "Akoo, Miri Yesu, mü za kuru ra kpaka mü!" Fütanga ngü la, fü ah ati de nzökuta ye kötö, aku gba de mere ri ye, gü ba, "Miri Yesu, mü mere e ao liya, gbü nzö wü kpara la, teka ngü ne, de." Te engu mala ngü la bala, fü ah ace kpa te-ye, akpi.

Dela ngü ka kpi ka Setefanü. Wü kpara ta te ewü ngbü gbü mabiti

§ 7:50 7:50 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 66:1-2. * 7:53 7:53 Setefanü gü ba, "Me to riri la fü Müse gömö wü malayika."

la, wüh 'buru de wü züka bongo te wü. Te di bala, wü kpara ta te ewü sötö engu de teme ne, wüh gbi züka bongo ka-wü la, za o esaka gara jaji komoko de iri ye Sawula, angü wü bongo la ena asiti. Ngü ka kpi ka Setefanü la reke ta gbü jia Sawula areke, angü engu le ta kpah eyi de wüh mörö Setefanü amörö asidi.

8

Dene ngü ka cinga te Sawula to te wü kpara ka Yesu

¹⁻³ Gbü sikipi te wüh mörö Setefanü tete, fü gara wü *kpara ka Yesu ayia aza kö Setefanü anü di ati. Fü ewü angbü eku gba tekaka de mere cinga te wü fa sü.

Gbü sikipi la, fü wü angbe cögbörö *kovo ka wü Yisarayeke akpo da eto cinga te wü kpara ka Yesu, agbü Yerüsalema efa sü. Sawula, fü mü ato te-mü kpah teka asiti tima ka Yesu. Te di bala, fü mü akpo angbü egiri wü kpara ka Yesu biri biri kpa gba wü, wü komoko de wü würuse, adi ezoro ewü, egü agbü ku. Fü cürü ari te wü kpara ka Yesu. Fü ewü akpe ka-wü, abaya agbü nga nzö sü ka *Yudaya bete nda *Samarïya. Amba nda wü *mürü tima ka Yesu, ewü nzükpa de füh ye 'basu ne, wüh ngbü nda-wü fi bü agbü Yerüsalema.

Dene ngü te wü Filipo ake Petero mere agbü Samarïya

⁴ Wü *kpara ka Yesu ta agbü Yerüsalema, te ewü kpe baya gbü wü gara sü ne, angbü endondoro da emala ngü ka Yesu, gbü wü sü de te ewü kpe ngbü gbügbü na ne 'buru. ⁵ Fü *Filipo anü nda-ye agbü *Samarïya. Fü ah anü akoro cu gbü mere köti* kpala, akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpara, gü ba, "Yesu de *Kurisito, te Me tima teka aküwa ani." ⁶⁻⁸ Fü ah akpo da emere mere bi wü kpeke ngü gbü

jia ewü, da eküwa mere bi wü mürü keke, te küte ewü kpi akpi, bete ewü te lö ewü di walawala. Ah ngbü kpah eliki *siti wü di enga me guvu wü gara kpara asidi. Fü siti wü di enga me la angbü ekpe de mere rere gömö wü mini. Fü wü kpara gbü mere köti la angbü de mere tadu teka ngü la. Fü mere bi ewü adu ale ngü ka Yesu, te ewü je gömö Filipo ne, de maguma wü biringbö.

⁹ Gara komoko ta ladü kpala de iri ye Simüna. Ah ka-ye ta de mürü kuwa. Ah ngbü ta eo te-ye ba mere kpara, angü ngü ka kuwa kaka la ngbü ega gbü jia wü kpara ka Samarïya efa sü. ¹⁰ Wü kpara gbü köti la ngbü ta 'buru eje ngü kaka la kpekepeke. Wüh ngbü efi ta ngü, gü ba, "Wazi komoko la baka nda Me."

¹¹ Teka mere bi wü re, wü kpara ngbü ta fi bü da eje ngü kaka la, angü ah ngbü ta emere wü lara ngü ka talara gbü jia ewü, de kuwa ka-ye la.

¹² Te *Filipo koro kpala, fü ah akpo da emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara, gü ba, dene, "Me tima Yesu füh kotö ne teka aküwa ani. Te wü to maguma wü fefe, Me ena afü wü ba wü kpara ka-ye." Fü mere bi wü kpara ayia ale ngü gögömö na la. Fü ewü aza *babatiza, wü komoko de wü würuse mini. ¹³ Simüna, fü mü ale kpah ngü la. Fü ewü ato babatiza fü mü kpah baka nda wü bu mü. Fü engu adu kpah alala fütanga Filipo. Fü ah angbü eceka bi wü kpeke ngü, de te Filipo ngbü emere de wazi ka *Nzila Wazi Me ne, fü ngü la angbü ega gbü jijia.

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu agbü Yerüsalema ne aje ngü, gü ba, gara wü kpara agbü Samarïya le ngü ka Yesu eyi. Te di bala, fü ewü atima wü Petero ake *Yüwane kpaka ewü kpala, teka awu si-ngü la mbi mbi mbi. ¹⁵⁻¹⁷ Te wü Petero ake Yüwane yia nü koro kpala, fü ewü awu, gü ba, wü kpara

* 8:5 8:5 İri mere köti la kpah de Samarïya.

la to maguma wü eyi fü Yesu fanü. Filipo to *babatiza ta fü ewü kpah eyi de iri Yesu. Amba ngü te laki, wüh maka ta Nzila Wazi Me nda-wü la de. Te di bala, fü wü Petero ayia ao kpa wü gbü nzö wü kpara la 'buru, ayi-ta Me, de ah to Nzila Wazi ye fü ewü. Fü Me ato wazi ka Nzila Wazi ye fü ewü gbü sikpi la fanü.

18 Te Simüna wu, gü ba, wü kpara de te wü Petero o kpa wü gbü nzö ewü ne, wüh maka Nzila Wazi Me eyi, fü ah ayia aza jiasse, anü di kpaka wü Petero, de ni to fü ewü, 19 gü ba, "Wü to wazi la fü ni kpah baka nda-wü, teka te ni o kpa ni gbü nzö gara kpara la, de ah maka kpah Nzila Wazi Me."

20 Petero, fü mü alügü ngü fefe, gü ba, "Dene ne siti fingangü ne? Mü fi nda-mü, gü ba, wüh ngbü ese wazi ka Me la ase de jiasse? Mü ena akpi de wü jiasse ka-mü la 'buru, anü agbü wa! 21 Ngü ka-mü gbü tima ka-a ne nda ma, kükürü de, angü fingangü ka-mü siti gbü jia Me fa sü! 22 Mü ce *siti ngü ka-mü la, de mü fü maguma mü. Mü nda'ba te-mü fü Me, de ah boro siti ngü ka-mü la emaguma ye asidi. 23 Angü, ma wu eyi, gü ba, siti fingangü sibi eyi emaguma mü fa sü, angü ku ka *Satana zoro mü eyi, gö!"

24 Fü Simüna anda'ba te-ye fü wü Petero, gü ba, "Wü yi-ta Me fü ni me-wü, teka de wü ngü de te wü mala fü ni ne, ah mere e amere ni bala de."

25 Dela ngü ta te wü Petero ake Yüwane mere agbü mere köti ka Samariya kpala. Wüh ngbü ta eri wü kpara, da emala ngari Yesu fü ewü. Te wüh mere ngü la nza tete, fü ewü ayia alügü nga wü, edu agbü Yerüsalema, fi da emala ngü ka Yesu fü wü kpara, gbü mere bi wü jürü köti ka Samariya.

Dene ngü ka Filipo ake mere kpara ka Etiyopiya

26 Fütanga ngü la, fü gara *malayika ka Me ayia akoro kpaka *Filipo, amala ngü fefe, gü ba, "Ye yia sene, de ye le mere kaje ka Gaza, te nü kpa edebu sü gbü kokpa bane."† 27 Te Filipo je ngü la bala, fü ah ayia anü akoro kpa te kaje la. Fü ah anü amaka te-ye ake gara kpara‡ ka Etiyopiya,§ te ngbü enü te kaje la de arabiya* ka-ye. Komoko la ka-ye de mere kpara, te ngbü emere tima fü miri ka Etiyopiya.† Ah de kpara te ngbü eceka kpi fütanga jiasse. Ah nü ta agbü Yerüsalema, teka agbo nga iri Me gbü *Mere Kambü ka Me kpala. 28 Fü ah angbü ego agba ye. Fü Filipo awu engu te ngbü gbü arabiya ka-ye, da etanga *Ngari Me gbü buku ka Yisaya. 29 Fü *Nzila Wazi Me amala ngü fü Filipo, gü ba, "Ye nü enü, ye koro gbmari ede arabiya la."

30 Filipo, fü mü ayia akpe akoro gbmari ede arabiya la. Fü mü aje ngü de te komoko la ngbü etanga gbü Ngari Me ne. Fü ah ayi-ta komoko la, gü ba, "Ngü de te ye ngbü etanga ne, ye wu sisi na eyi mbi?" 31 Komoko la gü ba, "Te wüh sere si-ngü la fü ni de la, ni ena awu neh baye? Ye li eli kpakine, de ye sere si-ngü la fü ni."

32 Ngü ta te komoko la ngbü etanga gbü Ngari Me ne, ah gü ba, "Wüh zoro komoko la, nü di, amörö, baka te wüh ngbü emörö *kambiliki. Te wüh ngbü emere engu sisiti bala, ah nga ka-ye ti, baka kambiliki te wüh ngbü ewa. 33 Kpara te ye süka ngü kaka mbi mbi nda kpah ma. Wüh to lümü fefe bü kükürü bala. Wüh yia mörö engu asidi. Kpara te ena alügü siti ngü la gbü nzö ewü nda kpah ma."‡

† 8:26 8:26 Kaje la yia ta agbü Yerüsalema, fü agbü gü, gbü sü te köti di tete ma. ‡ 8:27 8:27 Komoko la ka-ye ta kpah 'banga. § 8:27 8:27 Titine nga nzö sü ka Etiyopiya la, ah de Südani.

* 8:27 8:27 Arabiya la, ah de arabiya te wü nü ngbü egbeke me-wü. † 8:27 8:27 Miri ka Etiyopiya la, ah ta de würise de iri ye Kandake. ‡ 8:33 8:33 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:7-8.

³⁴ Te kpara ka Etiyopiya la tanga wü ngü la bala, fü ah ayi-ta Filipo, gü ba, “Ye sere la si-ngü ne fü ni. *Mürü dofo te ba ngü la ngbü emala ngü la neh teka ngü ka da? Ah ngbü emala nga ye, anga nga gara kpara?”
³⁵ Filipo gü ba, “Wüh ba ngü la teka Yesu.” Fü ah adu akpo da emala ngü ka Yesu fefe 'buru, gü ba dene, “Yesu kpi bala, teka aküwa ani gbü *siti ngü ka-ani.”

³⁶ Baka te wüh ngbü la fi bü enü, fü ewü anü amaka ngu. Fü kpara ka Etiyopiya la amala ngü fü Filipo, gü ba, “Ceka la, ngu di bü dene. Te ye ena ato *babatiza fü ni la, ah ena adi esiti?”
³⁷ Filipo gü ba, “Te ye to maguma ye eyi 'buru fü Yesu la, ye ti eyi aza babatiza.” Mere kpara la gü ba, “Wayi, ni to maguma ni eyi 'buru fü Yesu Kurisito, angü ah de Ye Me.”
³⁸ Fü engu arü de arabiya ka-ye. Fü ewü akö 'basu mini ake Filipo, ari agbü ngu. Fü Filipo ato babatiza fefe.

³⁹ Te wüh koro kpa füh gümbe, yirri! fü *Nzila Wazi Me aza Filipo, adürü di gbü jia kpara ka Etiyopiya la asidi! Ah du wu engu tine de. Fü kpara ka Etiyopiya la ayia ale fi bü kaje ka-ye, de mere tadu te-ye, ego ago.

⁴⁰ Filipo, fü mü awu te-mü 'duwa agbü gara sü de iri ye Azoto. Fü ah akpo da endoro gbü wü köti kpala biri biri 'buru, da emala ngari Me fü wü kpara. Fü ah anü zalü akoro agbü Kayisariya, angbü ka-ye kpala.

9

Dene ngü ka Yesu te sere te-ye fü Sawula

¹⁻² Gbü wü sikpi la, Sawula, mü ngbü fi bü agbü Yerüsalema, da emere wü *kpara ka Miri Yesu kpala sisiti, da emala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, “Ni ena amörö wü 'buru amörö.” Fü ah adu afi, gü ba, “Te ah bala la, ni ena amaka gara ewü agbü Damaseke kpala.” Fü ah ayia anü kpaka mere kpara füh kpökpö, ayi-tata, de ah to

köcökpa fü ni, teka de ni nü, sere fü wü mere *kovo ka wü *Yisarayeke agbü Damaseke, fü ni amaka wazi, teka adi ezoro wü kpara ka Miri Yesu kpala di. Te ah de wü komoko, anga wü würüse la, fü ni azoro ewü 'buru, adu di agbü Yerüsalema.

³ Te engu maka köcökpa la, fü ah ayia anü agbü Damaseke. Te engu nü koro gbamari ede mere köti la, fü wazi Me ayia alofo sü edede na 'buru raaa!
⁴ Gbuuu! Wazi Me la nzi Sawula eyi, gbo kötö! Fü ah aje kpah ri kpara te ngbü emala ngü fü ye, gü ba, “Sawula, Sawula, ah mere baye, te mü ngbü eto cinga te ra de bane ne?”
⁵ Sawula gü ba, “Mere kpara, mü neh da?” Fü ri kpara la alügü ngü, gü ba, “Ah de-ra Yesu, kpara te mü ngbü eto cinga tete na ne.”
⁶ Fü Sawula akpo da elo'böka ka cürü, gü ba dene, “Mere kpara, ni ena amere baye?” Miri Yesu gü ba, “Ma fe mü eyi teka amere tima ka-ra. Mü yia eyia tikpi, mü nü agbü Damaseke kpala. Tima te ma ena ato fü mü ne, ma ena asere fü mü kpala.”

⁷⁻⁸ Fü Sawula ayia arü tikpi, aü jia ye, amba ah ti aceka kpi nda tine de. Wü kpara de te ewü ngbü enü de ewü ne, rü nda-wü fi bü edede sela, wazi ewü teka amala ngü tine ma, ka cürü. Angü wüh ngbü eje bü ri kpara, de te ngbü emala ngü ne, amba wüh wu küte kpara engu nda-wü de. Fü ewü ayia azoro kpa Sawula, agbeke, anü di agbü Damaseke.
⁹ Fü Sawula ara agbü Damaseke kpala sikpi bata, ah ceka kpi de, ah zü e kpah de.

¹⁰ Gara *kpara ka Yesu ta ladü agbü Damaseke kpala de iri ye Ananiya. Fü Miri Yesu akoro asere te-ye fefe gbü roto, amala ngü fefe, gü ba, “Ananiya! Ananiya!” Fü Ananiya ayia ale ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, ni dene.”
¹¹ Fü Miri Yesu amala fefe, gü ba, “Mü yia eyia, mü nü kpa gba gara kpara de iri ye Yuda, te di gbü mere kaje, te wüh ei, gü ba, kaje mbiimbi. Te mü koro eyi kpala la, de mü yi-ta

ngü ka gara kpara de iri ye Sawula,* angü ah ngbü kpala da eku gba fere. ¹² Angü ah roto mü eyi, te mü koro ri kpakaka, fü mü ao kpa mü gbü nzönzö, teka de jijia na ü.” ¹³ Ananiya gü ba, “Ati, mere kpara! Ma je nga siti ngü ka komoko la gömö mere bi wü kpara eyi fa sü, gü ba, engu ngbü ememere wü kpara ka-mü, agbü Yerüsalema de kpala ne esiti. ¹⁴ Titine, ah maka köcökpa eyi esaka wü angbe cögbörö kpara, teka azoro wü kpara 'buru, de te ewü le ngü ka-mü ne.” ¹⁵ Fö Miri Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Mü nü enü. Mü kpe cürü de, angü ma fe engu eyi, ao *mürü tima ka-ra tete, teka amala ngü ka-ra fü mere bi wü kpara, te nga nzö wü sü fuh kotö ne, wü *ganzi kpara, de wü miri ka-wü, be kpah te wü di enga *Yisarayeale. ¹⁶ Engu ena amaka mere bi cinga, teka tima ka-ra la te gara, amba ngü la, ma ena agü tatamu fefe me-ra.”

¹⁷ Te Ananiya je ngü te Miri Yesu mala fü ye la, fü ah ayia anü. Te engu koro kpa gba Yuda kpala, fü ah amaka Sawula, amala ngü fefe, gü ba, “Enga ni ni Sawula, Miri Yesu, de te sere te-ye fü ye te kaje, o ye ngbü enü de kpakine ne, ah tima ni me-ye kpaka ye dene.” Fö Ananiya ao kpa ye gbü nzönzö, gü ba dene, “Yesu le eyi de jia mü du ü te-ye. Ah le kpah eyi de mü maka wazi ka *Nzila Wazi Me.”

¹⁸ Baka te Ananiya ngbü la bü emala ngü de bala ne, bü kece bane, fü gara e te di baka ko-si la, ayia gbü jia Sawula, ati kötö. Raaa! fü jia Sawula aü te-ye. Fö ah akpo eceka kpi. Fö engu ayia tikpi. Fö Ananiya ayia ato *babatiza fefe. ¹⁹ Fütanga ngü la, fü ewü ayia ato zü-e fefe. Fö ah ayia azü. Fö wawazi adu akoro.

Dela ngü ta te Sawula fü maguma ye tete. Fö engu ayia angbü de wü kpara ka Yesu agbü Damaseke kpala.

Dene ngü te mere Sawula agbü Damaseke

²⁰⁻²² Fütanga ngü la, fü Sawula akpo da eri kpa esa wü *kambü ka biti-te ka wü Yisarayeale agbü Damaseke kpala, teka amala ngü ka Yesu fü ewü. Fö engu angbü eri ewü, gü ba, “*Kurisito te Me tima fuh kotö ne, teka aküwa ani, ah ka-ye de Yesu.” Fö wü gara kpara ale ngü ka Yesu gögömö na. Amba gara ewü le ngü ka Yesu nda-wü de. Fö Sawula angbü ega yiki de ewü, gü ba, “Yesu de Ye Me fanü.” Fö ngü la ayia aga gbü jia wü kpara la 'buru. Fö ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba, “Apa! Dene komoko te ngbü ta ezozoro wü *kpara ka Yesu, eto cinga te ewü, agbü Yerüsalema ne de? Engu koro de sene ne kpah bü teka azoro wü kpara la, anü de ewü engagira wü mere kpara agbü Yerüsalema de? Titine, ah du mere baye, te ngü la du fü te-ye de bala ne?” Sawula, fü mü angbü fi bü da emala ngari Yesu fü ewü, enü di kpa engagira nü. Fö ngü la ake te wü mere *kovo ka wü Yisarayeale gbü Damaseke de sela ne afa sü, angü ah ngbü emala ngü la kpekpeke de wazi ka Me, gara ngü te wüh ena alügü fefe nda ma.

²³ Fütanga mere bi sikpi, fü gara wü di enga Yisarayeale agbü Damaseke kpala, ayia abiti fingangü ka-wü 'buru tundu, teka agiri kaje de ani mörö Sawula asidi.

²⁴ Fö ewü akpo angbü efete Sawula, biti de ra mini, emöngiti 'baranga ka mere koti la, teka de ani zoro Sawula, amörö. Amba wü gara kpara wu ngü la nda-wü eyi. Fö ewü azi ngü la, anü di, amala fü Sawula. ²⁵ Te wü kpara de te ewü le ngü ka Yesu gömö Sawula ne, je ngü la tete, fü ewü amaka kaje teka aküwa engu. Fö ewü ayia gbü biti, aza Sawula, ato gbü mere kuwu, ato engu te görö 'baranga ka mere koti la ferrre, kpa ekere e kpa kötö kpala.

* 9:11 9:11 Sawula ta de kpara ka Tarasu.

Dela ngü te Sawula küwa esaka wü kpara ka Damaseke tete. Fü engu ayia anü sü agbü Yerüsalema.

Dene ngü te mere Sawula agbü Yerüsalema

²⁶ Te Sawula koro agbü Yerüsalema, ah le ta de ni ngbü tundu de wü kpara ka Yesu de kpala. Amba wü *kpara ka Yesu ngbü 'buru de cürü te wü, gü ba, Sawula to maguma ye fü Yesu nda de, ah ngbü efiti ani ka-ye afiti.

²⁷ Te Baranaba wu ngü la bala, fü ah ayia aza Sawula, akoro di kpaka wü *mürü tima ka Yesu. Fü ah amala nga Sawula fü ewü, gü ba, “Wü kpe cürü de. Komoko ne to maguma ye eyi fü Yesu fanü. Te engu ngbü enü tete agbü Damaseke, fü Miri Yesu akoro asere te-ye fefe, amala wü ngü fefe na. Teka ngü la, ah du fü maguma ye eyi. Fütanga ngü la, fü engu akpo da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara agbü Damaseke kpala kpekpeke de mere wazi.”

²⁸ Te wü kpara ka Yesu je ngü la bala, fü ewü adu ale ngü ka Sawula. Fü Sawula akpo da engbü de wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema ne tîne tundu, da endoro de ewü, angbü emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara kpekpeke.

²⁹ Fü Sawula akpo da enü kpaka wü gara wü di engä *Yisaraye† da erī ewü de ngari Yesu, kpah da ega yīkī de ewü. Fü ngü la ake te wü kpara la. Fü ewü akpo da egiri kaje teka amörö engu. ³⁰ Te wü bu Sawula wu ngü la bala, fü ewü aza engu, anü di agbü Kayisariya. Fü ewü ato kaje fefe, de ah adu agba wü, agbü Tarasu. Fü engu anü angbü kpala.

Dene ngü te Petero mere agbü Luda

³¹ Gbü wü sīkpī la, wü *kpara ka Yesu ngbü ta ziii, ewü de te ewü

di agbü nga nzö sü ka *Yudaya, *Galilaya, bete nda *Samariya ne 'buru. *Nzila Wazi Me ngbü kpah da eto wazi fü ewü. Teka ngü la, fü ewü asibi afa sü. Fü ewü angbü ecu ngü Me, da emere wü züka ngü te reke gbü jijia.

³² Petero, mü ngbü ta nda-mü da endondoro gbü nga nzö wü sü la 'buru, da eto wazi fü wü *kpara ka Yesu.

Gbü gara sīkpī, fü Petero ayia anü akoro agbü Luda, teka aceka wü kpara ka Yesu de kpala. ³³ Fü engu amaka gara komoko kpala de iri ye Ayiniya. Ayiniya ngbü era ta kötö teka re 'bajena, angü küküte na kpi akpi. ³⁴ Te Petero wu komoko la bala, fü ah amala ngü fefe, gü ba, “Ayiniya, Yesu Kurisito küwa mü eyi! Mü yia eyia tikpi, mü gara darara ka-mü.” Petero bü te emala ngü la bala, cukuru! komoko yia eyi tikpi. ³⁵ Te wü kpara agbü mere kötī ka Luda bete Sarona wu ngü la bala, fü mere bi ewü afü maguma wü, adu ale ngü ka Yesu.

Dene ngü te Petero mere agbü Yapo

³⁶ Gara wü rüse ta ladü de iri ye Tabita,‡ agbü mere kötī de iri ye Yapo. Wü rüse la to ta maguma ye eyi fü Yesu. Ah ngbü ta emere mere bi wü züka ngü, da ele ta-ngü te wü mürü cinga. ³⁷ Gbü wü sīkpī la, fü keke azoro engu. Fü ah akpi. Fü ewü azürü küküte, aza kökö, ao gbü kambü te di ga füh kiri ye.

³⁸ Fü wü *kpara ka Yesu agbü Yapo la aje nga Petero, gü ba, engu ladü agbü Luda, te di gbmari ede Yapo sela. Fü ewü atima wü kpara 'basu kpaka Petero, anda'ba te-wü fefe, gü ba dene, “Ako, mere kpara! Ani ngbü eyi-ta ye, de ye koro kpaka ani mba kere.” ³⁹ Te Petero je ngü la bala, fü ah ayia bü 'duwa, anü tundu de wü kpara la, agbü Yapo.

† 9:29 9:29 Wü di engä Yisaraye te Sawula ga yīkī de ewü, ah de ewü te wüh ngbü emala ngü Giriki ne. ‡ 9:36 9:36 İri de Tabita ne, gbü ngü Giriki, ah de Doruka. Si-ngü gbü iri Tabita la gü ba, Egba-gbadu.

Te wüh koro agbü Yapo kpala, fü ewü aza Petero arı di kpa esambü, te wüh o kö Tabita gbügbü na ne. Fü Petero amaka mere bi wü würüse wökö kpala, te ewü ngbü eku gba. Te wüh wu Petero, te ri gbü nga wü ne, fü ewü aci 'buru akoro kpakaka de gba gömö wü, da esere wü bongo ta te Tabita tükü, to fü ewü, o engu di la de jia ye ne. ⁴⁰ Fü Petero ayia amala ngü fü wü kpara la 'buru, de wüh koro kpa etanü, ace ni kpikpi ni. Te wü kpara la koro 'buru kpa etanü, fü Petero abu nzökuta ye kötö, aku gba fü Me. Fü ah adu afü te-ye kpaka kövö la, amala ngü fefe, gü ba, "Tabita! Mü zükü ezükü, mü yia tikpi!" Fü Tabita ayia aü jia ye, awu Petero. Fü ah ayia angbü tikpi füh ka'da. ⁴¹ Fü Petero azoro kpakpa, ae engu tikpi. Fü ah ai wü würüse wökö, bete wü gara kpara ka Yesu ne, alügü 'buru kpa esambü. Fü ewü amaka Tabita, ede Petero sela, te ngbü eyi tikpi.

⁴² Fü nga ngü la awü, abaya gbü mere köti ka Yapo sela 'buru. Fü mere bi wü kpara adu ato maguma wü fü Miri Yesu, teka ngü la.

⁴³ Dela ngü ta te Petero mere agbü Yapo. Fü ah angbü kpala teka mere bi sikpi. Ah ngbü ta engbü agba gara komoko de iri ye Simüna, kpara te ngbü ereke wü konü, adi ecinzi.

10

Dene ngü ka Petero ake Koroneliyo

¹⁻² Gara kpara ta ladü agbü mere köti ka Kayisariya, de iri ye Koroneliyo. Engu ta de züka kpara te le ngü ka Me fa sü, amba ah ka-ye de enga *Rüma. Engu ta kpah mere kpara ka wü marajümiya ka wü Rüma.* Gbü wü sikpi 'buru, Koroneliyo ngbü eku gba fü Me, de wü kpara kpa gba ye 'buru. Ah

ngbü kpah da ele ta-ngü te wü mürü cinga.

³ Gbü gara sikpi, fü Koroneliyo angbü eku gba fü Me. Fü ah ayia awu gara *malayika ka Me, te koro kpakaka baka e gbü roto la. Fü malayika la ai engu, gü ba, "Koroneliyo." ⁴ Fü Koroneliyo aceka jia malayika la, fü cürü arı tete afa sü. Fü ah amala ngü fü malayika la, gü ba, "Baye, mere kpara?" Fü malayika la amala ngü fefe, gü ba, "Koroneliyo, Me je gba ka-mü eyi. Züka ngü de te mü ngbü emere fü wü mürü cinga ne, ah reke kpah gbü jia Me fa sü. Te di bala, engu fi nga mü eyi, teka asere gara züka ngü fü mü. ⁵⁻⁶ Titine, ah le de mü tima gara wü kpara ka-mü agbü Yapo kpala, teka agiri gara komoko de iri ye Petero. Engu ngbü engbü agba Simüna,† de te gba ka di gbamari ede mere *yi-ngu ne. Te wüh maka engu la, de wüh mala ngü fefe, de ah koro kpaka mü sene, angü ah ena asere ngü la fü mü me-ye." ⁷ Te malayika ka Me la mala ngü la nza tete, fü ah ayia anü sü ka-ye.

Fü Koroneliyo ayia ai wü *mürü tima ka-ye 'basu, bete gara marajümiya ka-ye biringbö, te le ngü ka Me kpah fa sü. ⁸ Fü Koroneliyo amala nga wü ngü de te malayika ka Me la mala fü ye ne 'buru, fü wü kpara ka-ye la. Fü ah adu atima ewü agbü Yapo, teka anü ai Petero.

⁹ Baka egambi la, etü ra, o wü kpara la di eyi gbamari da eko agbü Yapo, Petero, fü mü ayia anü,‡ teka aku gba fü Me kpikpi mü. ¹⁰ Fü tala akpo emere engu. Baka te wüh ngbü la bü ezi e-mazü fefe, fü ngü akpo angbü emere te-ye gbü jijia na baka roto la. ¹¹ Gbü roto la, fü ah awu kpi te ü te-ye. Fü gara e angbü ekö kpala, baka mere bongo,

* **10:1-2** 10:1-2 Wü marajümiya te Koroneliyo ngbü gbü nzö ewü ne, ah de ewü de te wüh ei, gü ba, wü marajümiya ka İtaliya. † **10:5-6** 10:5-6 Simüna la ta de kpara te ngbü ereke wü konü. ‡ **10:9** 10:9 Sü ta te Petero nü ku gba fü Me tete ne, ah ka-ye ta kpa füh nzö kambü te di sele sele.

te wüh i wü dedere na bala 'buru de ku bane. Fü e la angbü ekö kötö. ¹² Fü ah awu mere bi wü lara wü nü gbü e la, mene ewü te ewü endoro füh lö wü, mene ewü te ewü egbeke te-wü agbeke, de wü mene ewü te ewü di de mbula wü ne, wüh ngbü 'buru gbü e la. ¹³ Fü Petero aje ri kpara te wü, gü ba, "Petero, Me mala ngü fü ye, gü ba dene, 'Ye yia eyia, ye zoro gara wü e la, ye mörö, ye zü.' " ¹⁴ Te Petero je ngü la bala, fü ngü la aga gbü jijia. Fü ah alügü ngü, gü ba, "Ööö, mere kpara, siti wü e de bala, ni zü ewü nda-ni la kü de." Ah mala bala, angü gara wü nü la, gele ka wü *Yisaraye le de wüh zü so ewü de. ¹⁵ Fü ri kpara la adu kpah awü, gü ba, "Enga ra, mü mere bala de. Wü e 'buru de te Me mere ewü ne, mü mere e adi eceka ewü gbü jia mü baka wü siti e de." ¹⁶ Ngü la ngbü mere te-ye fü Petero bala du bata. Fü e la alügü te-ye, adu agbü kpä. ¹⁷ Fü ngü la aga gbü jia Petero afa sü. Fü ah angbü eyi-ta tete-ye, teka ngü de te engu wu baka roto ne, anga sisi na neh baye ya?

Amba kpah bü gbü lö-ra engu la, wü kpara, de te Koroneliyo tima ewü ne, koro eyi, rü emöngiti, ¹⁸ da eyi-ta ngü gü ba, "Gara kpara de iri ye Petero ne, ah la sene?"

¹⁹ Petero, baka te mü ngbü la bü efi nga roto ka-mü ne, fü *Nzila Wazi Me amala ngü emaguma mü, gü ba, "Petero, mü je la ngü, te ma ele amala fü mü ne. Gara wü kpara koro eyi sene, wüh ngbü egiri mü. ²⁰ Mü yia eyia, mü kö kpaka ewü kpala, fü mü anü de ewü. Mü mere e aceka ewü ba *ganzi kpara de, angü si-ngü de te mü ngbü egiri gbü roto ne, ah dela. Ma tima wü kpara la kpaka mü me-ra."

²¹ Fü Petero ayia akö kpaka wü kpara la, amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü ngbü egiri kpara de iri ye Petero ne? Wayi, kpara engu de te wü ngbü egiri ne, ah de ni, ni dene." ²² Fü ewü alügü ngü

fefe, gü ba, "Mere kpara ka-ani, de iri ye Koroneliyo ne, tima ani me-ye kpaka ye. Engu ka-ye de engu *Rüma, ah kpah de mere kpara ka wü marajümiya. Amba engu ka-ye de züka kpara, te le ngü ka Me fa sü. Wü Yisaraye le 'buru ngbü ele ngü kaka. Ah tima ani kükürü de, angü gara *malayika ka Me koro kpakaka, mala ngü fefe, de ah tima wü kpara kpaka ye, teka fü ye anü amala ngari Me fü ni."

²³ Te Petero je ngü la bala, fü ah aza wü kpara la, ato kpa esambü, areke sü rara fü ewü. Fü ewü ara kpala. Te kpä seke tete, fü ewü ayia ale kaje de wü kpara la tundu, anü kpaka Koroneliyo. Gara wü *kpara ka Yesu agbü Yapo kpala ti ta kpah gbü nga wü Petero, fü ewü anü de ewü. Fü ewü anü, anü, ara te kaje biringbö.

²⁴ Baka egambi la, fü wü Petero anü akoro agbü Kayisariya. Koroneliyo, mü ngbü eyi de wü mürü mü, bete wü züka awuba mü, de te mü i ewü ne, eci nga wü Petero agba mü kpala. ²⁵ Petero te ekoro arä agba Koroneliyo, fü Koroneliyo ayia bü kere, anü amaka te-wü ake di, abu nzökuta ye kötö engagira Petero, teka acu ngüngü na. ²⁶ Amba Petero, mü le ngü la nda-mü de. Fü mü ayia ae Koroneliyo, da emala ngü fefe, gü ba, "Ye yia eyia tikpi! Ye mere e amere bala de! Angü ni kpah de kpara baka ye!"

²⁷ Fü Petero akpo da ero mö ake di. Fü ewü adu arä kpa esambü. Fü Petero amaka mere bi wü kpara gbe, te ewü biti te-wü kpa esambü kpala. ²⁸ Fü Petero ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü wu eyi, gü ba, teka ngü ka gele ka Me gbü nguwa ani, wü Yisaraye le, ah ti ta te ani ena angbü de wü ganzi kpara baka wü ne de. Ani ti ta arä kpa esambü ka-wü ne kpah de. Amba Me sere ngü la eyi fü ni, gü ba, 'De-ni Me, ni le nguwa wü kpara 'buru, kpah baka e te ni le ani, wü di engu Yisaraye le.' Te di bala, de-

ni, Petero, ni ti aceka wü baka ganzi kpara tîne kpah de. ²⁹ Teka ngü la, baka te ye tima wü kpara teka anü ai ni ne, ni ga yiki de. Fü ni ayia bü 'duwa de wü kpara la, ati te kaje, akoro dene. Titine, ni ele ayi-ta ye, teka si-ngü de te ye i ni di ne, de ye mala fü ni."

³⁰ Fü Koroneliyo ayia alügu ngü fü Petero, gü ba, "Wayi, mere kpara, ekere-sikine colo, gbü lö-ra bata, te fele-ra, ni ngbü ta esambü ka-ni sene, da eyi-ta Me. Ni te eceka kpi bane de, gbo! te *malayika ka Me, baka kpara te to bu bongo te ye, te ngbü eci aci gbele gbele bane. Fü malayika la akoro, arü engagira ni, ³¹ amala ngü fü ni, gü ba, 'De-ni deyi, Me wu eyi, gü ba, ni le ngü ka-ni eyi de maguma ni fanü. Gba ka-ni, te ni ngbü eku fü ni ne, ni je eyi, be kpah te wü letangü, de te ni ngbü emere fü wü mürü cinga ne. Te di bala, ni, Me, fi nga ni eyi, teka asere gara züka ngü fü ni. ³² Ah le de ni tima wü kpara ka-ni etima, agbü Yapo kpala, teka anü ai ye, de ye koro kpaka ni sene. Angü ye ngbü era agba Simüna, de te gba ka di gbamari ede mere yi-ngu ne.' ³³ Te ni je bala, fü ni ayia bü kere, atima wü kpara kpaka ye. Wayi, ye mere eyi züka ngü, angü ye koro eyi dene. Te di bala, ani biti te-ani eyi 'buru engagira Me dene, teka aje ngü ka Me, de te engu tima ye di fü ani ne."

³⁴ Petero, fü mü ayia arü amala ngü fü wü Koroneliyo, gü ba, "Titine ma wu eyi, gü ba, Me ngbü eceka nguwa wü kpara gbü jia ye 'buru biringbö. ³⁵ Angü, ma wu eyi, gü ba, mene kpara te le ngü ka Me de maguma ye, da emere wü ngü te reke areke gbü jijia, Me ena aküwa engu aküwa, anga te engu di de enga Yisarayeale, anga ganzi kpara.

³⁶ Dene ngü te Me le de ma mala

fü yi enatikine. Ah de ngü ka Yesu Kurisito, te Me tima engu fuh kotö ne, teka aküwa nih. Fanü fanü, ah tima engu kpaka a, wü di enga Yisarayeale feke, teka asere ngü la fü a. Amba ngü ka Yesu ka-ye teka wü kpara 'buru, angü Yesu de Mere Miri gbü nzö nguwa wü kpara fuh kotö ne 'buru. ³⁷ Ngü ka Yesu la, § yi je gügü de? Ma fi, ga, yi je ngü la ta eyi. Ah kpo ta gbü wü sikpi te *Yüwane ngbü eri dofo fü wü kpara tete, teka de wüh ce wü *siti ngü ka-wü, fü ewü aza *babatiza ne. ³⁸ Fütanga ngü la, fü Yesu* akoro, akpo de nda-ye tima te Me tima engu di ne. Angü Me to ta *Nzila Wazi ye fefe na. Fü engu akpo da endoro gbü tö ka-a 'buru, da emere wü züka ngü, da eküwa wü kpara, te ewü ngbü gbü ku ka *Satana ne. ³⁹ Dela wü ngü 'buru de te Yesu ngbü mere, te a wu cu de jia a ne.

Fü wü mere *kovo ka-a agbü Yerüsalema ayia azoro engu, abere eküte *rü gbegete, amörö. ⁴⁰⁻⁴¹ Amba Me ce ngü la bala nda de! Gbü *ebabata sikpi, fü Me adu azükü Yesu gbü kpi la. De-a, de te a di de wü kpara kaka ne, a wu eyi, gü ba, engu zükü eyi gbü kpi fanü, angü a ngbü de ewü, fü a azü e kpah cu de ewü, fütanga kpi kaka. Amba wü gara kpara wu engu nda-wü de, angü Me sere engu fü ewü de. Ah sere engu 'duwa nzö fü a, wü kpara kaka, angü engu fe a teka ngü la me-ye gügü.

⁴² Fü Yesu adu ato riri fü a, teka de a mala nga ngü ka-ni la fü wü kpara 'buru, angü engu de kpara te Me o eyi baka Mere Miri, teka akolo ngü ka wü kpara 'buru, mene ewü de te ewü kpi eyi akpi ne, kpah de nih, de te nih di la ezükü ne.

⁴³ Wü *mürü dofo ka Me 'buru, ta te ewü ngbü emala ngü ka Me fü wü kundu a ne, wüh mala kpah ngü

§ **10:37** 10:37 Petero gü ba, Ngü ka Yesu mere te-ye gbü tö ka-ani, wü Yisarayeale. Ah kpo gbü nga nzö koti ka Galilaya. * **10:38** 10:38 Petero gü ba, Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

ka Yesu. Te di bala, ah le de yi to maguma yi fefe, teka fü Me aboro siti ngü ka-yi teka ngü kaka-na.”

⁴⁴ O Petero ngbü la bü emala ngü la, fü Nzila Wazi Me ayia arî emaguma wü Koroneliyo de wü kpara kpa esambü ka-ye la 'buru, angü wüh to maguma wü eyi fü Yesu fanü. ⁴⁵⁻⁴⁶ Te Nzila Wazi Me rî emaguma wü Koroneliyo tete, fü ewü akpo da egbo nga irî Me gbü wü gara ganzi mö, te ewü je gügü de. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara ka Yapo, ta te ewü koro de wü Petero ne, afa sü. Kükürü de, angü wü Koroneliyo ka-wü de wü *ganzi kpara, amba Nzila Wazi Me to wazi fü ewü kpah eyi baka ndani.

⁴⁷ Fü Petero ayia amala ngü fü wü bu ye, gü ba, “Wü ceka la, titîne wü kpara ne maka Nzila Wazi Me eyi kpah baka ani dene, gara ngü kpah ladü te ena atîrî ewü? Wüh tî ato babatîza fü ewü de?” ⁴⁸ Fü Petero amala ngü la fü wü bu ye la kpekpeke, de wüh mere e atîrî ewü de. Fü ewü ayia ato babatîza fü wü Koroneliyo, de wü kpara la 'buru, de irî Yesu.

Fütanga ngü la, fü wü Koroneliyo ayia ayi-ta Petero, de ah ngbü kpaka ani mba teka sikpi cükü'daye. Fü Petero ayia ale.

11

Dene ngü ta te Petero mala agbü Yerüsalema,

teka ngü ka wü Koroneliyo

¹ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu de wü gara wü kpara kaka, te ewü di agbü Yerüsalema de kpala ne, aje, gü ba, “Petero to *babatîza eyi fü wü gara *ganzi kpara, angü wüh le ngü ka Yesu eyi kpah baka ani.” ² Gara ewü ta ladü te fîngangü ka-ewü di ka-ye la fi bü teka ngü ka gele ka-wü, ka *Yisarayeale. Tekka ngü la, ngü ka wü ganzi kpara la reke gbü jia ewü

nda de. Te di bala, te Petero du koro tete agbü Yerüsalema, fü wü kpara la ayia akpa ngü kaka la, ³ gü ba, “Petero deyî, ye ceka la, ngü ka-ye la reke de! Ye ngbü engbü de wü ganzi kpara, kpah da ezü e de ewü, neh baye? Dela siti ngü!”

⁴ Fü Petero ayia akpo amala nga wü ngü de te mere te-ye fü ye ne, kpî 'buru fü ewü, ⁵ gü ba, “Wü di engka wüna, o ra di ta agbü Yapo kpala, gbü gara sikpi, ma ngbü eyi-ta Me. Fü Me ayia agü tamu gara ngü fere baka roto bane. Ma wu gara e baka mere bongo bane, te wüh i dedere na 'buru de ku. Fü e la akö agbü kpî kpala, akoro gbmari ede ra. ⁶ Fü ra ayia aceka kpî gbü e la. Fü ra awu mere bi lara wü nü, ewü te ewü endoro füh lö wü, mene ewü te ewü egbeke te-wü agbeke, de wü mene ewü te ewü di de mbula wü, wüh ngbü 'buru gbü e la. ⁷ Fü ra ayia aje ri kpara te mala ngü fere, gü ba, ‘De-ra deyî, Me mala, gü ba, ma yia eyia, ma zoro gara wü e la, ma mörö, de ma zü.’ ⁸ Te ma je ngü la bala, ma le nda-ra de, fü ra alügü ngü, gü ba, ‘Ööö, mere kpara, siti wü e de bala ne, ma zü ewü ndara la kü de!’ ⁹ Fü ri kpara la adu kpah awü agbü kpî, gü ba, ‘Ma mere bala de. Wü e 'buru de te Me mere ewü ne, ma mere e adi eceka ewü gbü jia ra baka siti e de.’ ¹⁰ Fü ngü la amere te-ye fere bala anda nga ye du bata. Fü e la alügü te-ye alî ka-ye adu agbü kpî.

¹¹ Bü gbü lö-ra engu la, ma te eceka de, wü kpara bata koro eyi, eyi-ta ra, gbü kötî de te ma ngbü era gbügbü na ne. Wü kpara la, gara engka *Rüma, de irî ye Koroneliyo, tima ewü me-ye kpaka ra.* ¹² Fü *Nzila Wazi Me amala ngü fere, gü ba, ‘Ah le de ma nü 'duwa tundu de wü kpara la. Ma mere e akpe cürü de, angü ni tima wü kpara la kpaka ra me-ni.’ Tekka ngü la, fü ra ayia anü de ewü. Wü kpara ma'diya, de te a koro de ewü agbü

* **11:11** 11:11 Wü kpara la yia agbü Kayîsariya, teka anü kpaka Petero.

Yapo ne, a nü ta de ewü 'buru agba Koroneliyo agbü Kayisariya kpala. Wüh ti kpah eyi asere ngü la fü yi.

¹³ Te a koro kpala, fü Koroneliyo amala ngü fü a, gü ba dene, “*Malayika ka Me koro kpaka ni, mala ngü fü ni, gü ba, “Ah le de ni tima wü kpara agbü Yapo teka aï ra, de ma koro kpaka ni, ¹⁴ angü ma ena amala wü ngü de te ena aküwa ni, de wü kpara gba ni ne, 'buru fü ni.” ¹⁵ Te ma je ngü la bala, fü ra akpo da emala ngü ka Yesu fü ewü. O ra ngbü la bü emala nga ngü la, 'duwa fü Nzila Wazi Me ari emaguma ewü, kpah baka e ta te ri emaguma nih te enga gina ne. ¹⁶ Teka ngü la, fü ra ayia akpo da efi nga ngü, ta te Miri Yesu mala fü nih ne. Angü engu gü ba, “*Yüwane to ta babatiza fü nih de ngu kükürü, amba sidi ne, Me ena ato babatiza fü nih, de Nzila Wazi Me.’ ¹⁷ Baka te Me le ngü ka wü Koroneliyo eyi de bala, fü ah ayia ato Nzila Wazi ye fü ewü, kpah baka ta te engu to fü nih, o nih to ta maguma nih fü Miri Yesu tete na ne, ma ena atiri ewü neh baye? Te di bala, fü ra adu aza ewü baka wü di enga wüna.”

¹⁸ Te wü kpara gbü Yerüsalema je ngü ka Petero la bala, fü ewü anga ngbiii, adu ace ngü ka yiki ka-wü la. Fü ewü akpo da egbo nga iri Me, gü ba, “Wayi bala! Me de mere wazi! Lele kaka fa sü! Angü ah le eyi fü wü *ganzi kpara afü maguma wü, aküwa fi mere badi!”

Dene ngü ka wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya

¹⁹ Ta te wü kpara kpo da eto cinga te wü *kpara ka Yesu, fütanga kpi ka Setefanü ne, fü wü kpara ka Yesu la ayia agbü Yerüsalema, akpe abaya ka-wü 'buru edere sü, ka cürü. Fü gara ewü akpe anü angbü ka-wü agbü gara nga nzö wü sü nengete nengete.† Fü ewü akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpara

de kpala. Amba wüh mala ngü ka Yesu fü wü kpara ka sü la de, wüh ngbü emala nzö fü wü di enga ni wü, wü di enga *Yisaraye, te wüh ngbü engbü gbü wü sü la. ²⁰ Fü gara wü kpara ka Yesu‡ la akpe anü akoro agbü Atiyokiya. Fü ewü akpo da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara ka Atiyokiya, te ewü di de wü di enga *Yisaraye nda-wü de ne, angü wüh ka-wü de wü *ganzi kpara, wü di enga *Giriki. ²¹ Fü Miri Yesu angbü eto wazi fü ewü teka tima la. Fü mere bi wü kpara ka Atiyokiya la afü maguma wü, adu ara fü Miri Yesu.

²² Te wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema je ngü la bala, fü ewü ayia atima Baranaba kpaka ewü, agbü Atiyokiya kpala, teka awu singü la mbi mbi mbi. ²³⁻²⁴ Angü Baranaba ka-ye ta de züka kpara, te to maguma ye 'buru fü Miri Yesu. *Nzila Wazi Me si kpah emaguma fa sü. Te Baranaba nü koro agbü Atiyokiya kpala, fü ah awu, gü ba, wü kpara la, Me to wazi ye eyi fü ewü fanü. Fü Baranaba angbü de mere tadu teka ngü la. Fü ah akpo da eri ewü de ngari Me, kpah da eto wazi fü ewü, teka de wüh rü kpekepeke gbü ngü ka Yesu de maguma wü biringbö. Teka ngü la, fü mere bi wü kpara agbü Atiyokiya angbü eto maguma wü fü Yesu.

²⁵ Te di bala, fü Baranaba adu afi nga Sawula, gü ba, “Engu kaye de kpeke kpara, te ti eyi ale tangü te ni gbü tima la.” Fü ah ayia agbü Atiyokiya, anü agbü Tarasu, teka agiri Sawula kpala. ²⁶ Te engu nü maka Sawula agbü Tarasu kpala, fü ah aza engu, adu ake di agbü Atiyokiya, teka ale-ta ngü te ye, da eri wü kpara la. Fü ewü angbü agbü Atiyokiya teka re biringbö, da ebite te-wü de wü kpara ka Yesu de ta kpala ne. Fü ewü angbü eri

† **11:19** 11:19 Gara ewü kpe ngbü agbü nga nzö sü ka Fonisiya, wü gara agbü Kupuriyo, gara agbü Atiyokiya. ‡ **11:20** 11:20 Wüh de wü kpara ta te ewü bi ewü agbü Kupuriyo gara ewü agbü Kurene ne.

wü mere bi wü kpara la de ngari Me. Gbü wü re engu la, wü kpara agbü Atiyokiya kpala, kpo ta da ei wü *kpara ka Yesu la, gü ba, wü kpara ka *Kurisito.

²⁷ Kpah gbü wü re la, fü gara wü kpara ka Yesu ayia agbü Yerüsalema, anü akoro agbü Atiyokiya kpala. Wüh de wü kpara te Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömō ewü, baka wü *mürü dofo ta gügü ne. ²⁸ Fū *Nzila Wazi Me ayia asere ngü fü gara *mürü dofo esüka ewü de iri ye Agobo. Fū Agobo ayia amala ngü la fü wü kpara ka Yesu 'buru, gü ba, "Mere kpiri tala ena ati agbü tö ka *Yudaya 'buru." § ²⁹ Te wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya je ngü la bala, fü ewü abiti te-wü, afi ngü, gü ba, "Ah le de ani biti mba e, ba e te wazi ani di ladü, teka fü ani atima fü wü di enga ni ani, wü kpara ka Yesu agbü Yudaya de kpala ne, teka ale ta-ngü te ewü."

³⁰ Fū ewü adu abiti wü e la kpah 'buru, baka ngü te ewü mala la. Fū ewü atima esaka wü Baranaba ake Sawula, de wüh nü di, ato fü wü mere kpara gbü tima ka Yesu agbü Yudaya de kpala.

12

Dene cinga ta te Miri Agiripa Erode to te wü kpara ka Yesu

¹ Ta gbü wü re la, fü Miri Agiripa *Erode akpo da eto cinga te wü *kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. ² Fū ah ayia atima wü marajümiya ka-ye teka amörö *Yakobo enga ni ye *Yüwane wü di Zebedayo ne. Fū wü marajümiya la aza mere maguruma, anü awa ngürü Yakobo di.

³⁻⁴ Fū ngü la areke te wü mere kpara ka wü *Yisarayele afa sü. Te Miri Agiripa wu ngü la bala, fü ah adu kpah azoro Petero, agü agbü ku. Fū ah aza wü marajümiya nzükpa de füh ye ma'diya, aye süka ewü

bala bala, teka de wüh ceka kpü fütanga Petero mbi mbi mbi, angü ah ena akpe. Wüh ngbü mere ngü la ta, gbü sikpi ka *Pasika. Dada te wüh ena akolo ngü ka Petero gbü wü sikpi la nda ma. Te di bala, Miri Agiripa, fü mü afi ngü, gü ba, "Te ah bala la, ni ena akolo ngü ka Petero gbü jia wü kpara 'buru sidi nga Pasika." ⁵ Petero, mü tine eyi agbü ku kpala, esaka wü marajümiya, te ewü ngbü efete mü. Amba wü kpara ka Yesu ngbü nda-wü fi bü eyi-ta Me kpekpeke teka ngü kaka.

⁶ Gbü biti, de te kpü ena aseke, fü Miri Agiripa akolo ngü ka Petero tete na ne, Petero, wüh i mü tine eyi gö! de nyari, o esüka wü marajümiya 'basu, de te ewü ngbü efete mü ne. Fū mü ati ka-mü era ara. Wü gara marajümiya ngbü ta nda-wü emöngiti kambü ka ku la sela.

⁷ Bü kece bane de, fü *malayika ka Me ayia akoro. Fū sü aci, alofo raaa! kpa esambü ka ku la. Fū malayika la akoro amofa Petero, azükü engu, gü ba, "Petero! Petero! Mü yia eyia kere!" Fū nyari de te wüh i kpakpa di ne, ayia afuru te-ye, ati kötö. ⁸ Fū malayika adu amala ngü fefe, gü ba, "Ye i ku etadu ye, de ye to kamaka ka-ye gbü lö ye." Fū Petero amere wü ngü la kpah 'buru bala. Fū malayika adu amala ngü fefe, gü ba, "Ye to mere bongo ka-ye la te ye, de ye fa nga ni." ⁹ Fū Petero ayia afa nga malayika la, teka akoro agbü kambü ka ku la kpa etanü. Petero ngbü ta efi nda-ye, gü ba, "Ngü de te malayika ngbü emere fü ni ne, ah de zu ngü nda de, ah ka-ye de roto."

¹⁰ Fū wü Petero ayia ake malayika la, anye gina wü marajümiya, te ewü ngbü efete engu ne, bete e'ba'basu ewü. Fū ewü anü akoro te mere siti möngiti* ka tambasü kambü ka ku la, de te ngbü enü

§ 11:28 11:28 Ngü ka kpiri tala la mere ta te-ye fanü, gbü re te Kalodiyo ngbü miri ka Ruma tete.

* 12:10 12:10 Mere möngiti ka kambü ka ku la, wü reke gbü se.

agbü mere kötī ne. Te wüh nü koro kpala, fü mere möngitī de te ewü ni gö ne, ayia aü te-ye ndaaa bü de tete-ye. Fü wü Petero akoro ka-wü kpa etanü, anü sü ka-wü te gara kaje. Petero, mü te eceka de, yiri! malayika la dürü ka-ye eyi.

11 Fū fingangü ka Petero adu alügü te-ye mbi. Fū ah awu, gü ba, “Fanü fanü, Me tima malayika ka-ye me-ye, teka aküwa ni esaka Miri Agiripa, kpah esaka wü mere kpara ka wü Yisaraye, te ewü ngbü ta ele amörö ni asidi ne.”

12 Te Petero wu, gü ba, ni küwa eyi fanü ne, fü ah adu afi ngü, ayia anü ka-ye agba *Mariya, ni ye Marako.† Angü gbü kötī la, mere bi wü kpara ka Yesu ngbü ta ebiti te-wü kpala, da eyi-ta Me teka ngü ka Petero. 13 Fū Petero anü akoro kpala, o wüh ni möngitī ka 'baranga eyi. Fū ah akpo da ekü möngitī 'baranga la, teka de ni rī kpala.

Gara jaji würüse, de iri ye Rüda, ngbü ta emere tima kpala. Te Rüda je giri möngitī la, fü ah akpe akoro, teka awu kpara de te ngbü ekü möngitī la. 14 Fū ah aje ri Petero teke, awu gü ba, ah de engu. Fū ah angbü de mere tadu, teka ngü la, dada te engu ena aü möngitī tīne ma, ka tadu. Fū ah akpe alügü nga ye adu kpa esambü, teka amala nganga fü wü kpara la, gü ba, “Petero koro eyi! Ah ladü emöngitī sela!”

15 Te wü kpara la je ngü, de te Rüda mala fü ewü bala ne, fü ngü la ake te ewü. Fū ewü amala fefe, gü ba, “Rüda deyī, ye röfö aröfö!” Fū Rüda adu amala ngü la fü ewü kpekpeke, gü ba, “Ni su wu de! Ah de Petero fanü fanü!” Te wüh je bala, fü ewü adu afi ngü, gü ba, “Te ah bala, ah kpi eyi! Dela ka-ye tīne kukuru na!”

16 Fū Petero angbü fi bü ekü möngitī, ah ce nda de. Fū ewü akoro aü möngitī la bane, gbo! te Petero, te rü ngbü eyi emöngitī sela

fanü. Fū ngü la aga gbü jia ewü afa sü.

17 Fū Petero ari kpaka ewü kpa esambü la. Fū ah atata ewü de kpa ye, de wüh nga anga. Fū ah akpo da emala nga wü ngü, de te Me mere fü ye ne, gü ba, “Me tima *malayika ka-ye, fü ah aza ni kpa esambü ka ku kpala, akoro di kpa etanü, ato kaje fü ni dene.” Fū Petero adu amala fü ewü, gü ba, “Ah le de wü mala nga ngü la fü *Yakobo, enga ni Yesu, bete wü gara kpara ka Yesu 'buru.” Te engu mala ngü la nza tete, fü ah ayia akoro kpa etanü, anü ka-ye, awo te-ye agbü gara sü.

18 Te kpi seke tete, wü marajümüya, ta te wüh ngbü efete Petero kpa esambü ka ku ne, te eceka de, yiri! Petero nda tīne ma. Fū nzö ewü afü ka. Fū ewü angbü de mere cürü. Fū ewü agiri engu ma, wüh maka engu nda-wü de.

19 Te Miri Agiripa *Erode je ngü la bala, fü ngü asiti tete. Fū ah amala ngü fü wü kpara ka-ye, de wüh giri Petero. Baka te wüh giri engu ma, fü Miri Agiripa ai wü marajümüya, ta te ewü ngbü efete Petero ne, ayi-ta ewü kpekpeke teka ngü kaka. Amba ngü te ewü ena alügü fefe nda ma. Fū Miri Agiripa ayia ato riri fü wü bu ewü, de wüh mörö ewü amörö.

Dela ngü ta te Petero küwa esaka Miri Agiripa Erode tete.

Dene ngü ka kpi ka Miri Agiripa Erode

20 Fütanga ngü la, fü Miri Agiripa *Erode ayia agbü *Yudaya sela, anü agbü Kayisariya, angbü kpala.

Wü mere kötī de iri wü Tera ake Sidona ne, wüh ta gbamari ede tö ka Yudaya, te di esa riri ka Miri Agiripa Erode. Wü kpara ka Tera ake Sidona, wüh ta de wü kpara te ewü ngbü ese e efa sü. Wüh sö e nda-wü de. Wüh ngbü ta ese zü-ka-wü, esaka wü kpara ka Yudaya.

Gbü gara sikpi, fü gara ewü ayia amere gara ngü, te ke te Miri Agiripa

† 12:12 12:12 Gara iri Marako de Yüwane.

Erode fa sü. Fü mamaguma ayia asiti eküte ewü. Te wü kpara la wu ngü la bala, fü ewü ayia akoro kpaka Miri Agiripa, teka areke ngü esüka wü. Te di bala, fü ewü anü te engagina fi me-wü kpaka Balaseto, mere kpara ka miri, anda'ba te-wü fefe, de ah nü me-ye, ah mala nga ani fü miri. ²¹ Fü Miri Agiripa ale ngü la, ato sikipi fü ewü, de ani biti te-ani de ewü, teka areke ngü la.

Ah te ekoro gbü sikipi de te ewü reke de ewü ne, fü wü kpara abiti te-wü gbe. Fü Miri Agiripa ayia ato bongo ka-ye ka miri te ye, angbü füh kpökpö ka-ye ka miri. Fü engu ayia arü amala ngü te siti esüka wü la tîne mbölö, gbü jia wü kpara la 'buru. ²² Te mere bi wü kpara la je ngü la bala, fü ewü akpo da ecu ngüngü na, da eba rere kpa tikpi, gü ba, "Wayi, mere kpara, ri ye, te ye mala fü ani ne, ah baka nda Me!" Wüh mala ngü la bala, de ngü türü tete.

²³ Amba bü gbü lö-ra la, fü *malayika ka Me akoro akina Miri Agiripa fü kpi, angü Miri Agiripa le fü wü kpara adi egbo nga iri ni, efa nda Me ka. Tekana ngü la, fü mere siti keke ayia amere Miri Agiripa, angü wü jürü sürü ri me-wü guguvu, azüfa nzanza 'buru. Fü ah ayia akpi.

²⁴ Gbü wü re la, fü ngari Me angbü fi bü ebaya, enü anü gbü wü gara sü 'buru. Fü mere bi wü kpara angbü eto maguma wü fü Yesu.

²⁵ Te wü Baranaba ake Sawula nza tima ka-wü gbü Yerüsalema tete, fü ewü ayia ale kaje, adu agbü Atiyokiya. Fü ewü aza Marako,‡ adu de ewü.

13

Dene ngü te wüh fe Baranaba ake Sawula, tima ewü di

‡ 12:25 12:25 Gara iri Marako de Yüwane. * 13:1 13:1 Wüh gü ta gara iri te Simiyona, gü ba, Biri-kpara. † 13:1 13:1 Lukiya de kpara ka Kurene. ‡ 13:1 13:1 Manayi de kpara ta te wüh ga tundu ake Miri Anitipa Erode. § 13:5 13:5 Gara iri Marako de Yüwane. * 13:6 13:6 Gara iri Elima de Barayesu. Si-ngü gbü iri Elima gü ba, mürü kuwa.

¹ Esüka wü *kpara ka Yesu agbü Atiyokiya de kpala ne, gara wü kpeke kpara ta ladü te *Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö ewü, baka wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne. Wüh kpah de wü *mürü riri, te ewü wu da eri wü bu wü de ngari Me ereke areke. Ah ta de wü Baranaba, Simiyona,* Lukiya,† Manayi‡ bete Sawula.

² Gbü gara sikipi, fü wü kpara ka Yesu abiti te-wü, teka aku gba fü Me. Fü ewü *a'bi te-wü, wüh zü e de, teka amaka wazi esaka Me. Fü Nzila Wazi Me amala ngü fü ewü, gü ba, "Ni fe wü Baranaba ake Sawula eyi, teka anü amala ngü ka Yesu agbü wü gara sü. Ah le de wü o kpa wü gbü nzö ewü, teka ato wazi fü ewü gbü tima la." ³ Fü wü kpara ka Yesu la adu a'bi te-wü, aku gba fü Me teka wü Baranaba ake Sawula. Fü ewü ao kpa wü gbü nzö ewü, ato kaje fü ewü, teka fü ewü anü amala ngü ka Yesu agbü gara wü sü.

Dene ngü ka Baranaba ake Sawula agbü Kupuriyo

⁴ Fü *Nzila Wazi Me asere ngü fü wü Baranaba ake Sawula, de wüh nü agbü Selukiya, te di era mere *yi-ngu. Fü ewü ayia akoro kpala, adu ali gbü *zabu, teka anü sü kpa eta ngu, agbü Kupuriyo. ⁵ Marako§ nü ta de ewü tundu, teka ale ta-ngü te ewü gbü tima la. Fü ewü anü akoro kpa eta ngu agbü Salami, te di de gara mere koti ka Kupuriyo. Fü ewü akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpara, agbü wü *kambü ka biti-te ka wü Yisarayeale kpala. ⁶ Fü ewü andoro, da emala ngü ka Yesu fü wü kpara gbü wü sü ka Kupuriyo kpala 'buru, zalü koro di agbü Pafü.

Te wüh nü koro agbü Pafü, fü ewü amaka gara engana *Yisarayeale kpala, de iri ye Elima.* Ah ka-ye de mürü kuwa, te ngbü efiti wü kpara, gü ba,

ni de mürü dofo te ni ngbü emala ngü ka Mere Me.

7-8 İri miri ka Kupuriyo la ta de Serezeyo Pawülü. Engu kpa de kpara te wu ngü fa sü. Te miri la je, gü ba, wü Baranaba ake Sawula ladü sela, da emala ngari Me fü wü kpara ne, fü ah ai ewü kpaka ye, angü ah le kpa de ni je ngari Me gömö ewü. Fü ngü la ake te Elima, mürü kuwa la, kpürü! Kükürü de, angü miri ngbü ta eje ngü gögömo na. Fü Elima akpo da ega yiki de wü Baranaba, angü ah le de miri le ngü ka Yesu la nda de.

9 Sawula, te wüh ngbü ei mü gbü ngü *Rüma, gü ba, Pawülü ne, fü Nzila Wazi Me ayia ato wazi fü mü. Fü mü ayia aceka mürü kuwa la kpekpeke. Fü mü awü nga fefe, 10 gü ba, “De-ye deyı, ye de ye *Satana! Ye de muruyi! Ye de vüğü ka ngü ka Me! Ye kpa de wü bi siti mani gbü nzö ye! Ye ena ace da esiti tima ka Me neh elaye? 11 Teka ngü la, ye je la ngü ne. Titine, Me ena ato kuru te ye. Fü jia ye ani teka wü sikpi mba cükü'daye.” Pawülü, mü bü te emala ngü la anza de, mbirri! sü ti gbü jia Elima eyi! Fü ah akpo da ejiji bü da ye sela, egiri kpara te ena azoro kpa ye, teka ale ta-ngü te ye.

12 Te miri wu ngü la bala, fü ah ayia ato maguma ye fü Yesu, angü ngü ka Yesu, de te wü Baranaba ake Pawülü ngbü eri wü kpara di ne, ga gbü jijia na eyi fa sü.

Dene ngü ka Pawülü ake Baranaba agbü Pisiđiya

13 Fütanga ngü la, fü wü Pawülü ayia de wü bu ye agbü Pafü sela, anü ali gbü *zabu, akö ngu kpa eta ngu, anü akoro agbü Peruga, te di agbü tö ka Pafiliya. Te wüh koro kpala, Marako,† fü mü ayia ace nda mü nga wü bu mü ka, adu ka-mü agbü Yerüsalema. 14 Fü wü Pawülü ayia agbü Peruga, anü akoro agbü gara sü de iri ye Atiyokiya, te di gbü

tö ka Pisiđiya. Ah de Atiyokiya ta te ewü yia gbügbü te enga gina ne nda de. Ah te ekoro gbü *sikpi ka Me, fü ewü ayia ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisaraye kpala, angbü kötö, teka aje ngari Me.

15 Fü gara wü *kovo ayia esüka wü bu wü, atanga ngü gbü *Ngari Me du 'basu.‡ Fü wü kovo la ayia ayi-ta wü Pawülü, gü ba, “Wü di enga ni ani, te gara ngü ladü kpaka wü, te ena ato wazi fü ani la, de wü mala emala fü ani.”

16 Fü Pawülü ayia arü tikpi, ae kpa ye fü wü kpara, de wüh nga anga. Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “De-yi wü di enga wüna, wü di enga Yisaraye, kpa de wü di enga wü gara kpara, te yi le ngü ka Me ne, yi je la ngü de te ma le amala fü yi ne. 17 Mere Me fe ta wü kundu nih, wü di enga *Yisaraye ne, me-ye, fü ah anzö *ngüte de ewü. Fütanga ngü la, o wüh ngbü ta agbü ganzi tö, agbü *Ezepeto, fü engu ayia ato wazi fü ewü, fü ewü asibi kpala afa sü. Fü ah aküwa ewü esaka miri ka Ezepeto de mere wazi ka-ye. 18 Fü ah aza ewü, anü di agbü gü. Baka te wüh ngbü agbü gü, da ejiji kpala teka re teke 'basu ne, Me ngbü fi bü tundu de ewü, da ele ta-ngü te ewü.

19 Fütanga ngü la, fü Me ayia aza ewü, anü akoro di agbü tö ka *Kanana. Fü ah ato wazi fü ewü, de wüh mömörö wü mürü tö la, te ewü di ta baka nguwa wü kpara lorozi. Fü ah aza tö ka wü kpara la, ato fü wü kundu nih, de wüh ngbü gbügbü na fi badi. 20 Ah mere wü ngü la bala, akpo gbü wü re de te engu fe kundu nih *Abarayama, zalü akoro gbü wü re te ewü za tö ka Kanana la tete, angbü gbügbü. Ngü la 'buru za mere bi wü re baka kama bala, teke 'basu de füh ye nzükpa (450).

Fütanga ngü la, fü Me aza wü gara kpara, ao baka wü jürü miri gbü nzö ewü, zalü akoro di gbü

† 13:13 13:13 Gara İri Marako de Yüwane. ‡ 13:15 13:15 Ngari Me te wüh tanga la, wüh tanga gara gbü İri ta te Müse ba, gara gbü köcöka ka wü mürü dofo.

re ka *mürü dofo Samüwele. ²¹ Gbü wü re ka mürü dofo Samüwele la, fü wü kundu nih ayia ayi-ta Me, de ah to mere miri, te ena angbü gbü nzö ani 'buru. Te Me wu bala, fü ah aza Sawula,§ ye Kisi, ao engu mere miri. Fü ah angbü gbü nzö ewü teka wü re teke 'basu. ²² Fütanga ngü la, fü Me ayia ace Miri Sawula, teka siti ngü kaka. Fü ah adu aza *Davidi, ao mere miri gbü nzö wü kundu nih. Fü Me amala ta ngü teka ngü ka Davidi, gü ba, 'Wayi, ni maka Davidi* eyi, ah ena amere wü ngü de te ni le ne 'buru me-ye, angü ni le engu de maguma ni 'buru.' ²³ Fü Me akina te-ye fü Davidi, gü ba, 'Ni ena ao gara miri esüka wü kundu ye te gara, teka aküwa wü di enga Yisarayeale 'buru.' Wü di enga wüna, Miri ta te Me mala nganga na ne, engu de Yesu, angü engu de kundu kundu ye Davidi fanü, te Me tima engu füh kotö ne, teka aküwa nih 'buru.

²⁴ O Yesu kpo de tima ka-ye la de, *Yüwane Mürü Babatiza ngbü ta emala fü wü di enga Yisarayeale 'buru, gü ba, 'Ah le de wü fü maguma wü, teka fü ni ato *babatiza fü wü.' ²⁵ Fütanga ngü la, o tima ka Yüwane yia enza tete, fü engu adu amala ngü fü wü kpara la tüne mbölö, gü ba, 'Wü ngbü efi tungü ni, egü neh fe ya? Wü efi nda-wü, gü ba, ni de kpara de te wü ngbü eci nganga, teka aküwa ani ne? A'a, ah de ni nda de. Amba wüje la ngü de te ni emala fü wü ne. Kpara la ena akoro sidi nga ni. Ni baka labi kaka te ngbü ereke kaje fefe. Ni be teka tima la nda-ni de, angü engu de mere kpara te fa ni ka.' Kpara ta te Yüwane ngbü emala nganga la, ah ka-ye de Yesu.

²⁶ Wü di enga wüna, wü di enga Yisarayeale, kpah de wü *ganzi kpara te yi le ngü ka Me ne, nih nda-nih de wü kpara, de te Me sere ngü

ka-ye la fü nih, gü ba, 'Yesu ti eyi aküwa nih nzö me-ye.'

²⁷ Wü mere kpara ka-nih, de wü gara kpara ka Yerüsalema ne, wüh le ngü ka Yesu ta nda-wü de. Fü ewü amörö engu asidi. Ngü ta te wü *mürü dofo ba teka ngü ka Yesu ne, wü mere kpara la ngbü ta etanga ngü la cu me-wü gbü wü sikpi ka Me 'buru, amba wüh wu si-ngü la nda-wü de. Te di bala, wüh le ngü ka Yesu de. Fü ewü akolo ngü kaka, gü ba, 'Ah le de wüh mörö engu asidi.' Amba ngü te wüh mere la, ah ti kpini de ngü ta te wü mürü dofo ka Me ba ne. ²⁸ Baka te wüh maka siti ngü ka Yesu, teka fü ewü amörö engu tete na nda-wü de ne, fü ewü adu ayi-ta Miri *Pilatü, de ah mala fü wü marajümüya ka-ye, de wü mörö engu. ²⁹ Fü wü marajümüya la aza engu, anü di, amörö. Fü ewü amemere wü lara ngü eküküte. Te Yesu kpi tete, fü wü kpara kaka aza kökö na, anü di, ati, baka ta te wü mürü dofo ba gbü *Ngari Me ne. ³⁰ Amba gbü wü ngü la 'buru, fü Me adu azükü engu gbü kpi la. ³¹ Fü Yesu akpo da esere te-ye fü wü kpara ka-ye, de te ewü ngbü ta endoro de ewü, te kpo gbü *Galilaya, zalü akoro agbü Yerüsalema ne. Fü ah angbü de ewü bala teka bi wü sikpi. Enatikine dene, wü kpara la ngbü eyi emala nga Yesu fü wü bu wü, wü di enga Yisarayeale, gü ba, 'Yesu zükü gbü kpi eyi fanü.'

³² Wü di enga wüna, dene ngü te a le amala fü yi enatikine, angü Me kina te-ye ta eyi fü wü kundu nih, gü ba, 'Te gara, ni ena atima Miri teka aküwa wü.' ³³⁻³⁴ Ngü la, Me mere eyi fü nih enatikine fanü, angü ah tima Yesu eyi teka aküwa nih. *Davidi ba ta ngü ka Miri la gbü e'ba'basu ci ka-ye, gü ba, 'Me mala fü Miri la, gü ba, "Ye de Ye ni. Enatikine, ni sere ngü la eyi fü

§ 13:21 13:21 Sawula de enga Yisarayeale, gbü nguwa Benzamina. * 13:22 13:22 Davidi ka-ye de ye Yese. † 13:33-34 13:33-34 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:7.

wü kpara 'buru, gü ba, ni de Wö ye." '† Me du mala kpah gara ngü gömö gara mürü dofo, gü ba, 'Züka ngü ta te ni mala, gü ba, ni ena ato fü Davidi ne, züka ngü la ni ena amere fü wü amere.' ‡ Teka ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi, ³⁵ Davidi ba ngü la eyi mbölö gbü gara ci ka-ye, gü ba, 'Wayi bala Me, ni wu eyi, gü ba, ye ti ace züka kpara ka-ye gbü kpi nda de. Küküte ti azi gbü tö kpah de.' § ³⁶ Te di bala, yi efi nda-yi, gü ba, Davidi mala ta ngü la cu teka ye? A'a, ah mala ngü la teka ye nda de, angü te Davidi mere ta tima, te Me to fü ye, nza tete ne, fü ah akpi. Fü ewü ati engu ede mbükü wü kundu ye. Fü küküte azi ciki gbü mbükü sela. ³⁷ Amba, kpara de te kökö zi de, ah ka-ye de Yesu. Angü Me zükü ka-ye duu engu kpikpi ye gbü kpi.

³⁸⁻³⁹ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi enatikine, gü ba, kpara te ti aküwa yi gbü wü *siti ngü ka-yi, ah ka-ye de Yesu, de te a ngbü emala nganga fü yi ne. Angü Me ena aboro siti ngü ka-yi la teka ngü kaka. Te mü to maguma mü fü Yesu la, Me ena aceka mü baka züka kpara ka-ye. Yi efi nda-yi, gü ba, te ani ngbü emere wü *Riri ka Müse biri biri 'buru la, ngü ka-ani ena areke gbü jia Me? A'a, Riri ka Müse ti aküwa yi nda de.

⁴⁰ Te di bala, wü di enga wüna, yi ceka te yi 'be! Yi mere e ace ngü, de te a ngbü emala fü yi ne, de. Angü, te yi ce la, yi küwa nda-yi de. Ah kpah baka ngü ta te Me mala gömö wü mürü dofo ka-ye, gü ba dene, ⁴¹ 'De-wü, wü kpara te wü le ngü ka-ni de ne, wü ceka la, ni ngbü emere mere kpeke ngü gbü wü sikipi ka-wü ne, amba wü le ngü ka-ni la nda-wü de. Wü kpara ena asere ngü la fü wü mbölö. Wü ti aje kpah de. Fü wü akpi ka-wü anza, teka ngü ka

kögö-nzö ka-wü la.' "†

Dela ngü ta te Pawülü mala fü wü kpara kpa *esambü ka biti-te la.

⁴² Te Pawülü mala ngü la nza tete, fü ewü ayia ake Baranaba, akoro esambü ka biti-te la kpa etanü. Fü wü kpara la ayi-ta ewü, de wüh du, wüh koro kpah gbü gara sikipi ka Me, teka amala fi bü ngü la bala fü ani.

⁴³ Fütanga mabiti la, fü mere bi wü kpara ayia agi nga wü Pawülü ake Baranaba. Gara ewü de wü di enga Yisaraye, gara ewü de wü ganzi kpara, te ewü le ngü ka Me. Fü wü Pawülü ake Baranaba akpo da eri ewü de ngü ka Me, de wüh rü kpekpeke, teka fü Me ato wazi fü ewü, de *züka maguma ye.

⁴⁴ Te koro gbü *sikipi ka Me sidi nga engu la, fü mere bi wü kpara gbü mere köti la ayia 'buru, abiti tewü kpa esambü ka biti-te, teka aje ngari Me gömö wü Pawülü. ⁴⁵ Te wü gara wü *Yisaraye wu mere bi wü *ganzi kpara kpa esambü ka biti-te ka-wü la, fü ngü la ato kanga emaguma ewü. Fü ewü akpo da ega yiki de wü Pawülü, kpah da esoko ewü, teka ngü ka wü ganzi kpara la.

⁴⁶ Fü wü Pawülü ake Baranaba adu amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba, "De-wü, wü di enga Yisaraye, ah le ta de ani mala ngü ka Yesu ne fü wü te enga gina, teka fü wü aküwa fi me-wü. Amba wü le ngü la nda-wü 'buru 'buru de. Te di tine eyi bala ne, ah mbi te ani ena ace wü, anü ka-ani amala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara. ⁴⁷ Angü, ngü ta te Me mala fü ani, wü di enga Yisaraye ne, ah gü ba, 'De-ni Me, ni o ani, wü di enga Yisaraye, eyi baka ze-wa fü wü ganzi kpara, de ani mala ngü ka-ni, Me, fü ewü, zalü akoro di gbü adu sü füh kotö ne, teka de wüh küwa.' "†

⁴⁸ Baka te wü ganzi kpara je ngü la bala, fü ngü la areke te ewü, fü ewü angbü de mere tadu. Fü ewü

‡ **13:33-34** 13:33-34 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 55:3. § **13:35** 13:35 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 16:10. * **13:41** 13:41 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Abakuka 1:5.

† **13:47** 13:47 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 49:6.

akpo da egbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu la. Fü wü kpara 'buru, de te Me fe ewü teka aküwa ne, ayia ato maguma wü fü Yesu.

⁴⁹ Fütanga ngü la, fü ngari Me akpo da ewü gbü nga nzö wü sü la 'buru. ⁵⁰ Amba ngü la ngbü eke ka-ye te wü Yisarayeale ake. Fü ewü ayia anü kpaka wü gara wara wü mere kpara, de te ewü le ngü ka Me ne. Fü ewü akpo da esiti fingangü ka-ewü, bete nda wü cögbörö kpara ka köti la, de wüh to cinga te wü Pawülü ake Baranaba, kpah teka aliki ewü gbü köti ka-ani sela asidi. ⁵¹ Te di bala, fü wü Pawülü ake Baranaba ayia abunda zu-tö ka köti la esatilo wü asidi, teka asere fü ewü, gü ba, Me ena akolo ngü ka-ewü me-ye. Fü ewü ayia ka-wü, anü sü agbü İkonioyo.

⁵² Wü *kpara ka Yesu agbü Atiyokiya ne ce ngü ka Me nda-wü de, wüh lala ka-wü fi bü te ngü ka Yesu. Fü *Nzila Wazi Me angbü eto wazi fü ewü. Fü ewü angbü ka-wü fi bü de mere tadu.

14

Dene ngü ka wü Pawülü ake Baranaba agbü İkonioyo

¹ Te wü Pawülü ake Baranaba koro tete agbü İkonioyo, fü ewü ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisarayeale, kpah ba e te ewü ngbü emere gbü wü gara sü 'buru ne. Fü ewü amala ngü ka Yesu fü wü kpara kpala kpekpeke. Fü mere bi wü kpara, wü di enga *Yisarayeale, kpah de wü kpara ka sü la, afü maguma wü, ale ngü ka Yesu. ² Amba gara wü di enga Yisarayeale le ngü ka Yesu nda-wü de. Fü ewü ayia anü kpaka mere bi wü kpara ka sü la, akpo da esiti fingangü ka-ewü eküte wü Pawülü ake Baranaba. ³ Amba wü Pawülü ake Baranaba kpe cürü ngü la nda-wü de. Fü ewü angbü fi bü agbü İkonioyo kpala teka mere bi sikipi, da emala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara

kpala kpekpeke, gü ba, "Me tima Yesu eyi teka aküwa ani, teka *züka maguma ye." Te di bala, fü Yesu angbü eto wazi fü ewü, fü ewü angbü ememere kpeke wü ngü ka talara, teka asere fü wü kpara, gü ba, ngü de te ani ngbü emala ne, ah de zu ngü ka Me fanü fanü.

⁴ Tekä ngü la, fü mere yiki akoro esüka wü kpara gbü köti la afa sü. Fü gara ewü ale ngü ka wü Pawülü. Amba gara ewü le nda-wü fi bü ngü ka wü di enga Yisarayeale, de te ewü le ngü ka Yesu de ne. ⁵ Fü wü gara wü di enga Yisarayeale ayia abiti te-wü, de wü kpara ka sü la, de te ewü le ngü ka wü Pawülü de ne, kpah de wü mere kpara ka-ewü, teka asötö wü Pawülü ake Baranaba, amörö de teme. ⁶⁻⁷ Te wü Pawülü ake Baranaba wu ngü la bala, fü ewü akpe ka-wü, anü sü agbü tö ka wü Likoniya. Fü ewü akpo da endoro gbü tö la, da emala ngari Me fü wü kpara agbü Lisitera bete Derebe, de wü gara jürü köti ede ewü kpala 'buru.

Dene ngü ka wü Pawülü ake Baranaba agbü Lisitera

⁸ Fü wü Pawülü amaka gara komoko agbü Lisitera kpala, de lö ye walawala. Ah ti anü nü de, angü wüh bi engu ta kü bala. ⁹ Gbü gara sikipi, o Pawülü ngbü emala ngari Me fü wü kpara agbü Lisitera kpala, fü komoko la angbü eje ngari Me gögömö na. Fü Pawülü ayia eceka engu kpekpeke, awu 'duwa teke, gü ba, komoko la le ngü ka Me eyi de maguma ye biringbö. Te di bala, wazi ka Me ti eyi areke lölö na. ¹⁰ Fü Pawülü ayia amala ngü fü komoko la de mere ri ye, gü ba, "De-mü, mü yia eyia, mü rü tikpi füh lö mü!" Pawülü bü te emala ngü la bala de, fü komoko la ayia aviti cinzili! arü füh lö ye, akpo 'duwa da enü nü.

¹¹ Te mere bi wü kpara la wu ngü de te Pawülü mere ne, fü ngü la aga gbü jia ewü. Fü ewü amala ngü gbü mö ka wü Likoniya, gü

ba, “Apa! Wü me fü te-wü, koro eyi baka wü kpara, endoro esüka ani füh kotö sene!” Angü wüh fi nda-wü, gü ba, wü Pawülü de me wü kundu ani. Amba ngü de te wüh mala la, wü Pawülü je ngü la nda-wü de, angü wüh mala ngü la gbü ngü mündü ka-wü, ka Likoniya. ¹² Fü ewü agü iri Baranaba, gü ba, “Zeyo”, te di de miri ka wü me ka-wü. Fü ewü agü nda Pawülü, gü ba, “Ereme”,* angü Pawülü ngbü ta emala wü ngü ne me-ye.

¹³ Fü mürü gele ka me, Zeyo† ne, adu afi nga gara ngü, gü ba, “Ah le de ani to la'bi fü wü me ne.” Fü ah ayia aza wü yiti, teka awa fü wü Pawülü. Fü ah ai wü yi-rü gbü ngürü wü yiti la areke areke. Fü ah ayia ai wü kpara, abiti, teka de wüh za wü nü la, wüh nü di, ato la'bi tete fü wü Pawülü, baka te ewü ngbü eto fü wü me ka-wü, Zeyo ne.

¹⁴ Te wü Baranaba ake Pawülü je ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü ayia asörö bongo ka-wü, akpo da ele woro esüka wü kpara la, da emala ngü de mere ri wü, ¹⁵ gü ba, “Akoo, de-yi, wü di enga ni a, yi fi ngü la, amere bala teka ne? Yi mere e amere ngü bala de! A de wü me nda-a de! A kpah de wü kükürü kpara baka yi. A koro nda-a teka amala zu ngü ka Mere Me fü yi, de yi ce ngü ka wü di enga me de bala asidi. De yi fü maguma yi, adu ale ngü ka Mere Me. Angü Me engu ne, ah de zu Me, te engu mere kpi ake tö bete ngu, de wü e gbü ewü 'buru me-ye. ¹⁶ Gbü wü re ta gügü ne, Me ce ta nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, angbü emere wü gele ka-wü kpikpi wü kpikpi wü, ba e te ewü le, angü wüh wu ngü kaka ta nda-wü la de. ¹⁷ Amba, gbü wü ngü la 'buru, Me ngbü fi bü da emere züka ngü ka-ye fü ewü, teka fü ewü awu ngü ka-ni tete. Fü ah angbü

eto agö fü ewü, kpah da eto wazi fü wü e ka-ewü agbü yi, de wüh kö, adi eri, teka de wüh di emaka zü-e gbügbü na, adi engbü de mere tadu.” ¹⁸ Fü wü Pawülü ambü ambü da emala ngü fü wü kpara la, amba wü kpara la le ace ngü ka-wü la nda-wü kpah de. Fü wü Pawülü angbü fi bü da emala ngü la fü ewü kpekpeke, gü ba, “Wü mere e ato la'bi fü ani de.” Fü wü kpara la adu ace ngü la, abaya ka-wü.

¹⁹ Gbü gara sikpi, fü gara wü di enga Yisarayeleye ayia agbü Atiyokiya, te di gbü tö ka Pisidiya, bete İkonioyo, akoro agbü Lisitera. Fü ewü akpo da emala mere bi wü siti ngü eküte wü Pawülü, da esiti fingangü ka mere bi wü kpara la. Fü wü kpara la ayia aza teme, akpo da esötö Pawülü di, teka amörö. Fü ewü asötö Pawülü bala, agbo gbülüküsü kötö! Fü ewü agbeke engu baka kö e la, anü di, ace mba canza ede mere köti kpala. Wüh fi nda-wü, gü ba, ah kpi eyi.

²⁰ Fü wü *kpara ka Yesu akoro abiti te-wü ede Pawülü sela. Wüh te eceka de, cukuru! Pawülü zükü eyi! Fü engu ayia arü tikpi, adu de ewü agbü mere köti. Kpurutokokpi la, fü ewü ayia ka-wü ake Baranaba, anü sü agbü Derebe.

Dene ngü te wü Pawülü ake Baranaba du tete

agbü Atiyokiya gbü tö ka Siriya

²¹ Te wü Pawülü ake Baranaba koro tete agbü Derebe, fü ewü angbü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara de kpala. Fü mere bi wü kpara ayia ato maguma wü fü Yesu afa sü.

Fütanga ngü la, fü wü Pawülü ake Baranaba ayia ka-wü kpala, adu agbü Lisitera, akoro gbü İkonioyo bete Atiyokiya te di gbü tö ka Pisidiya ne. ²² Fü ewü angbü eto wazi fü wü *kpara ka Yesu gbü wü sü la biri biri 'buru, da emala

* **14:12** 14:12 Wü kpara la fi, gü ba, Zeyo ka-ye de miri ka wü me 'buru. Ereme ka-ye de me te ngbü baka ri Zeyo, te ngbü emala ngü fü wü kpara. † **14:13** 14:13 Mürü gele la ngbü ta emere tima ka-ye gbü mere kambü ka me Zeyo, te di ede möngiti 'baranga la.

wü ngü fü ewü, gü ba, “Ah le de wü rü kpekpeke, da elala gbü ngü ka Yesu. Angü füh kotö ne, ani ena amaka mere bi cinga afa sü. Amba te ani rü kpekpeke la, te gara ani ena amaka tadu, agbü sü ka Me agbü kpi.”

²³ Fū ewü ayia afe wü kpara, ao gbü nzö wü kpara ka Yesu gbü wü sü la biri biri 'buru, baka wü *kovo. Fū ewü ayia *a'bi te-wü, da eyi-ta Me, teka ace ewü esaka Mere Me, de Me ceka kpi fütanga ewü me-ye, angü wüh to maguma wü eyi fefe na.

²⁴⁻²⁵ Fütanga ngü la, fū wü Pawülü ake Baranaba ayia gbü tö ka Pīsidiya, anü akoro agbü Peruga, te di gbü tö ka Pafiliya. Fū ewü amala ngü ka Yesu fū wü kpara de agbü Peruga de kpala. Fū ewü adu kpah anü sü, akoro agbü Ataliya. ²⁶ Fū ewü ayia agbü Ataliya kpala, ali gbü *zabu, ago agbü gina Atiyokiya, te di nda-ye gbü tö ka Siriya ne, angü ah de sü ta te wü kpara ka Yesu tima ewü tete, teka anü amala ngü ka Yesu gbü wü gara sü, baka e ta te ewü mere.

²⁷ Te wüh koro agbü Atiyokiya kpala, fū ewü abiti wü kpara ka Yesu 'buru, amala nga wü ngü, de te Me mere fū ani, gü ba, “Me ü kaje eyi fū mere bi wü *ganzi kpara, de wüh to maguma wü fū Yesu.” ²⁸ Fū ewü angbü de wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya kpala teka mere bi fe.

Dela ngü ta te wü Pawülü ake Baranaba mere, gbü gina ndoro ka-wü, te ewü nü teka amala ngü ka Yesu tete ne.

15

Dene ngü ka mere mabiti agbü Yerüsalema

¹ Gbü wü sikipi la, o wü Pawülü ake Baranaba ngbü tete agbü Atiyokiya kpala, fū gara wü di enga *Yisarayeleye ayia agbü *Yudaya, akoro agbü Atiyokiya. Fū ewü akpo da eri wü *kpara ka Yesu de kpala

ne de siti riri, gü ba, “Te wü le eyi aküwa la, ah le de wü mere wü gele ka *Müse 'buru, baka mati esa *basa, de wü gara na.”

² Te wü Pawülü ake Baranaba je ngü la bala, fū ngü la asiti te ewü afa sü. Fū ewü akpo da ega mere yiki de wü kpara la. Te di bala, fū wü kpara ka Yesu de gbü Atiyokiya la ayia abiti te-wü, afe wü Pawülü ake Baranaba, bete wü gara kpara. Fū ewü ayia atima ewü agbü Yerüsalema, teka amala nga ngü la fū wü *mürü tima ka Yesu, bete wü gara *kovo de kpala ne, teka awu fingangü ka-ewü gbü ngü la. ³ Fū wü kpara ka Yesu la ayia agi nga wü Pawülü, zalü akoro di kpa te mere kaje.

Fū wü Pawülü ale kaje, afü kpuru agbü tö ka Fonisiya bete *Samariya. Fū ewü angbü enü da enye kpaka wü kpara ka Yesu gbü wü koti, te ewü di te kaje la, da emala fū ewü, gü ba, “Mere bi wü *ganzi kpara kpo eyi da efü maguma wü, ele ngü ka Yesu.” Fū ngü la angbü eto mere tadu fū wü gara kpara ka Yesu gbü wü sü la 'buru.

⁴ Te wü Pawülü nü koro tete agbü Yerüsalema kpala, fū wü mürü tima ka Yesu, de wü gara kpara ka Yesu, bete wü kovo ka-wü, aza ewü de mere tadu. Fū wü Pawülü akpo da emala nga tima ka Me, te ani ngbü emere ne 'buru fū ewü, gü ba, “Mere bi wü ganzi kpara to maguma wü eyi fū Yesu.” ⁵ Amba wü gara *Farusi ta ladü kpala, te ewü le ngü ka Yesu, amba fingangü ka-ewü ka-ye fi bü teka ngü ka gele ka-wü, ka Yisarayeleye. Te wü Farusi la je nga wü ganzi kpara la bala, fū ngü la asiti gbü jia ewü. Fū ewü ayia amala ngü, gü ba, “Te wü ganzi kpara la to maguma wü eyi fū Yesu fanü la, ah le de wüh gü ewü 'buru esa basa, de wüh mala fū ewü kpekpeke, teka de wüh di kpah emere *Riri ka Müse 'buru.”

⁶ Te di bala, fū wü mürü tima, de wü mere kpara ka Yesu, ayia abiti te-wü, agiri si-ngü te wü Farusi

mala, teka wü ganzi kpara la, mbi mbi mbi. ⁷ Sidi nga bi wü mö, de te ewü ro füh ngü la, Petero, fü mü ayia arü tikpi, amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü di enga wüna, yi wu eyi, gü ba, Me fe ra ta gügü, esüka yi, teka de ma mala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara, teka de wüh je ngü la, adu ato maguma wü fefe. ⁸ Kpah bala, Me wu ngü te di emaguma wü kpara 'buru. Fü ah asere ngü la mbölö, gü ba, 'Ni le ngü ka wü ganzi kpara eyi.' Tekä ngü la, fü ah ato *Nzila Wazi ye fü ewü, kpah baka te engu to fü nih ne. ⁹ Angü ah ye süka nih de ewü nda de. Fü ah ayia afü ewü kpah ba wü züka kpara ka-ye, angü wüh to maguma wü eyi fü Yesu. ¹⁰ Amba tütine, ngü te Me mala teka wü ganzi kpara ne, yi le afü ngü ka Me la, neh teka ne? Yi le aza mere riri ka gele la, ao gbü nzö wü kpara ka Yesu baka e la, neh teka ne? Angü riri la, wazi wü kundu nih, ta teka amere riri la di ne, nda kpah ma. Nih de enatikine ne, wazi nih teka amere riri la mbi mbi nda kpah ma. Te di eyi bala ne, yi le ato kuru te wü ganzi kpara de riri la neh teka ne? Dela züka ngü? ¹¹ Nda-nih, wü di enga Yisarayeale, nih wu eyi, gü ba, Miri Yesu wu cinga nih eyi, fü ah aküwa nih teka *züka maguma ye. Enatikine ah kpo eyi da eküwa wü ganzi kpara kpah bala. Amba yi le ngü la de, neh teka ne?”

¹² Te wü kpara gbü mabiti la je ngü te Petero mala de bala ne, fü ngü anza gömö ewü 'buru. Fü ewü angbü tine bü eje ngü gömö wü Baranaba ake Pawülü. Fü wü Baranaba akpo da emala nga wü kpeke ngü ka talara, te ewü ngbü emere esüka wü ganzi kpara gbü wazi ka Me, ne 'buru fü ewü.

¹³ Te wü Baranaba mala nga wü ngü la nza tete, fü *Jakobo, enga ni ye Yesu ne, ayia, amala ngü fü wü kpara la 'buru, gü ba, “Wü di enga wüna, yi je la ngü

te ma emala ne! ¹⁴ Simüna Petero mala nga ngü, de te Me kpo ngbü emere fü wü ganzi kpara ne, eyi fü nih mbölö, gü ba, Me fe wü gara ganzi kpara la kpah eyi me-ye, teka de wüh fü maguma wü, adu ale ngü ka-ni, Me. ¹⁵ Ngü la ti kpah eyi kpini de ngü, ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka wü ganzi kpara ne, ¹⁶ gü ba, 'De-wü deyü, wü ngbü engbü de cinga, neh teka ngü ka nguwa Miri *Davidi, te ewü di ba miri ka-wü tine de ne? Me mala eyi fü wü, gü ba dene, “Te gara ni ena atima gara miri fü wü, te ena adi zu de kundu ye Davidi fanü fanü. Ni, Me, ena ao engu mere miri gbü nzö wü. ¹⁷ Ni ena amere ngü la bala, teka de nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru fü maguma wü, du ra fü ni, Me. Angü ni fe kpah gara wü ganzi kpara eyi, de wüh ngbü baka wü kpara ka-ni.” ¹⁸ Dela ngü ta te Me sere fü wü kundu nih eyi gügü, gömö wü mürü dofo ka-ye.”

¹⁹ Fü Jakobo adu kpah amala gara ngü fü wü bu ye la, gü ba, “Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka wü ganzi kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Yesu ne. Nih mere e ambü ewü de mere bi wü riri ka gele ka-nih, ka wü Yisarayeale ne, tine de. ²⁰ Amba, ah le fü nih ato riri fü ewü ngbee bata. Wüh mere e amere gele ka wü me ka wü kundu wü de. Wüh mere e amere waza de. Wü nü de te wüh emörö ewü da efüfürü ngürü ewü ne, wüh mere e azü de, angü ah de ngüte gbü ye. Wüh mere e azü ngüte wü nü kpah de.* Nih ba ngü la fü ewü gbü köcökpa, ²¹ angü dela ngü te *Müse ba fü nih, wü di enga Yisarayeale, gbü *Riri ka Me. Nih ngbü eyi etanga wü riri la gbü wü *sikpi ka Me 'buru, kpa *esambü ka bitite ka-nih. Kpah bala, gbü nga nzö wü sü 'buru, te wü kpara ka-nih ngbü tete, wüh ngbü eyi esere si-ngü gbü wü riri la fü wü kpara mbölö.”

* **15:20** 15:20 Jakobo mala bala kükürü de, angü gele ka wü Yisarayeale le de kpara zü ngüte nü de. Te mü zü ngüte nü la, yi ti adünda te-yi de ewü tine de.

22 Fū ngü de te Yakobo mala la ayia areke te wü *mürü tima, de wü *kovo, bete wü gara kpara ka Yesu 'buru. Fū ewü ayia afe ngü, afe wü kpara 'basu, teka atima ewü agbü Atiyokiya de wü Pawülü ake Baranaba, de wüh nü, wüh sere ngü la mbölö fū wü kpara ka Yesu de kpala ne. Fū ewü afe wü Barasaba† ake Sila, te ewü di ba mere kpara esüka wü bu wü.

23 Fū wü Yakobo aba köcökpa, teka ato esaka ewü, gü ba, “De-a, wü mürü tima ka Yesu, de wü kovo kaka gbü Yerüsalema de sene, a ba köcökpa ne fū yi me-a, wü ganzi kpara, de te yi le ngü ka Yesu, agbü Atiyokiya, Siriya, bete Silisiya ne. A to mandī fū yi de iri Miri Yesu, angü yi de wü di enga ni a fanü. 24 A je, gü ba, wü gara kpara, de te ewü yia kpaka a sene, koro kpaka yi kpala ne, kpo eyi da esiti fingangü ka-yi. Wüh gü ba, te yi le ngü ka Yesu fanü la, ah le de yi ti kpah esa *basa, afü te-yi ba wü di enga Yisaraye! Ngü la ka-ye wu! Angü wü ngü de te ewü ngbü mala fū yi la, a to riri la fū ewü me-a nda-a de. 25 Teka ngü la, a biti te-a eyi, fū a afe wü gara kpara, teka atima ewü kpaka yi kpala, te ewü ena anü tundu de wü Baranaba ake Pawülü, te ewü di de wü züka wü di enga ni a. 26 Angü a wu eyi, gü ba, wü Baranaba ake Pawülü ce te-wü eyi akpi, teka tima ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. 27 A fe wü Barasaba ake Sila, tima ewü eyi kpaka yi dela, teka de wüh mala si-ngü, te a ba fū yi ne, cu me-wü mbölö. 28 Angü *Nzila Wazi Me to fingangü la fū a me-ye, gü ba, a mere e ato mere tiri ngü gbü nzö yi de, angü ngü la ena anza wazi yi gbü tima ka Me. Te di bala, dene wü riri te a to fū yi, wüh ngbee bata. 29 Yi mere e amere gele ka wü me ka wü kundu yi de. Yi zü ngüte nü kpah de. Wü nü te ewü ngbü efüfürü ngürü ewü afüfürü ne, yi mere e azü kpah de. Yi mere e angbü emere waza de. Te yi ce da

emere siti wü ngü de bala eyi la, ah ena areke afa sü. Dela wü ngü te a ba fū yi gbü köcökpa ne, ah bala. Me di de yi kpala.”

30 Fū wü Pawülü ayia ake Baranaba de wü Barasaba bete Sila, aza köcökpa la, anü di agbü Atiyokiya. Te wüh nü koro agbü Atiyokiya, fū ewü abiti wü kpara ka Yesu de kpala 'buru, aza köcökpa la, ato fū ewü, fū ewü atanga. 31 Te wüh tanga köcökpa la esüka wü, fū ngü la atürü te wü kpara ka Yesu la 'buru, angü köcökpa la reke fingangü ka-ewü eyi gbü tima ka Me.

32 Fū wü Barasaba ake Sila ayia angbü eto ngari Me fū ewü teka mere bi lö-ra. Fū wü ngü, de te ewü ngbü emala fū wü kpara la, angbü eto mere wazi fū ewü, angü Nzila Wazi Me ngbü emala ngü la gömö ewü me-ye.

33 Fütanga mere bi sīkpi, fū wü Barasaba ayia teka adu agba wü, agbü Yerüsalema. Fū wü kpara ka Yesu agbü Atiyokiya ayia agi nga ewü, arü te kaje. Fū ewü anü sü de gu ngü emaguma wü. 34 Fū Sila adu angbü ka-ye ciki kpala. 35 Amba wü Pawülü ake Baranaba ngbü engbü nda-wü agbü Atiyokiya sela, de mere bi wü bu wü, da eri wü kpara ka Yesu, kpah da emala ngü ka Miri Yesu fū wü kpara kpala.

Dene ngü te wü Pawülü ye süka wü tete ake Baranaba

36 Fütanga ngü la, Pawülü, fū mü ayia amala ngü fū Baranaba, gü ba, “Ah ti fū ani adu la gbü wü mere köti 'buru, de ta te ani ngbü mala ngü ka Yesu fū wü kpara gbügbü na ne, aceka la wü di enga ni ani de kpala, anga wüh gbü ngü ka Me kpala neh baye ya?” 37 Baranaba gü ba, “Wayi, amba ah le de ani za Marako, teka de ah le ta-ngü te ani.” 38 Fū Pawülü amala fefe, gü ba, “A'a! Ah ti fū ani aza Marako gbü nga ani de, angü ah kpe ce ani ta agbü Pafiliya, gü ba, ni le andoro de wü

† 15:22 15:22 Gara iri Barasaba de Yuda.

ani gbü tima de.”³⁹ Te Pawülü mala ngü la fü Baranaba bala, fü mere yiki akoro esüka ewü teka ngü la. Fü ewü ayia aye süka wü. Baranaba, fü mü aza Marako, ali gbü *zabu, fü yi anü ka-yi agbü Kupuriyo.

⁴⁰ Fü Pawülü afe nda-ye Sila, teka de ani nü ake di. Fü wü *kpara ka Yesu agbü Atiyokiya ayi-ta Me, de Me di de ewü. ⁴¹ Fü ewü ayia anü ka-wü, angbü endoro gbü nga wü sü, te di gbü wü tö ka Siriya bete nda Silisiya, teka ato wazi fü wü kpara ka Yesu de kpala ne.

16

Dene ngü ka Timoteyo te kpo da endoro de wü Pawülü

¹ Fütanga ngü la, fü wü Pawülü anü akoro gbü tö ka Likoniya, akpo da endoro, anü akoro agbü Derebe. Fü ewü ayia anü sü, akoro agbü Lisitera, teka aceka wü *kpara ka Yesu de kpala, da eto wazi fü ewü. Amba gara jaji komoko ta ladü agbü Lisitera kpala, de iri ye Timoteyo, te to maguma ye eyi fü Yesu. Ni ye na de egba *Yisarayeale, te to maguma ye kpah eyi fü Yesu, amba wö ye na ka-ye de engä *Giriki. ² Wü kpara ka Yesu agbü Lisitera bete İkoniyongbü ta emala nga züka ngü kaka, da egbo nga İiri na efa sü. ³ Te wü Pawülü nü koro kpala, fü ewü amaka te-wü de wü Timoteyo. Fü Pawülü ale de ni za engu, teka fü ani angbü endoro de ewü, da emala ngari Yesu. Te di bala, fü Pawülü ayia aza Timoteyo, agü esa *basa, baka gele ka wü Yisarayeale, teka fü wü di engä *Yisarayeale ale ngü ka Timoteyo baka engä ni wü. Angü wü kpara gbü wü nga nzö sü la 'buru wu ta eyi kpo, gü ba, wö ye Timoteyo de engä Giriki.

⁴ Fü wü Pawülü angbü endoro gbü nga nzö wü sü la 'buru, kpah da esere ngü ka köcökpa, de te wü *mürü tima ka Yesu agbü Yerüsalema ba fü wü bu wü, wü kpara ka Yesu ne. Angü wüh ba ngü la fü ewü, gü ba, “Wü *ganzi

kpara, de te ewü le ngü ka Yesu eyi ne, wüh mere e adi embü ewü de mere bi riri ka gele ka wü di engä Yisarayeale tine de.”⁵ Fü wü kpara ka Yesu gbü wü sü la, angbü fi bü da emaka wazi, kpah da esibi efa sü te nga wü sikipi biri biri 'buru.

Dene ngü te sere te-ye fü Pawülü baka roto agbü Türüwa

⁶ Gbü gara sikipi, wü Pawülü le ta anü amala ngü ka Yesu gbü nga nzö wü sü ka Asiya. Amba *Nzila Wazi Me le fü ewü anü to kpala de. Te di bala, fü ewü anye sü agbü tö ka Firigiya bete nda Galatiya. ⁷ Fü ewü anü, anü akoro gbmari ede Misiya. Wüh le ta afü agbü tö ka Bituniya, amba Nzila Wazi Me le de wüh nü kpala kpah de. ⁸ Te di bala, fü ewü afü kpuru agbü tö ka Misiya, anye sü ka-wü, akoro agbü köti de iri ye Türüwa. Köti la gbmari ede mere *yi-ngu.

⁹ Te wüh nü koro agbü Türüwa kpala, gbü biti la, fü ngü asere te-ye fü Pawülü baka roto la. Fü ah awu gara komoko ka Makedoniya, te rü tikpi, da ei ye, gü ba, “Pawülü deyi, ye koro ekoro kpaka ani agbü Makedoniya kpakine, teka ale tangü te ani!” ¹⁰ Kpurutokokpi la, fü a ayia bü 'duwa agiri kaje, teka anü agbü Makedoniya. Angü a wu eyi teke, gü ba, Me ngbü ei a me-ye, teka de a nü amala ngü ka Yesu fü wü kpara gbü tö engu la.

Dene ngü te Ludiya to maguma ye tete fü Yesu

¹¹ Fütanga ngü la, fü a ayia agbü Türüwa, ali gbü *zabu anü 'duwa mbiii, akoro agbü Samütürake. Baka egambi la, fü a ayia sela anü akoro agbü Neyapoli. ¹² Fü a ayia tine gbü Neyapoli sela de lö a, anü akoro agbü Filipoyi, te di de mere köti gbü tö ka Makedoniya. Bi wü kpara ka *Rüma koro ta ngbü kpala, angü sü la ta esaka ewü. Fü a ayia anü angbü kpala teka bi sikipi.

¹³ Te koro gbü *sikipi ka Me, fü a ayia anü andoro ede mere ngu,

te di gbamari ede mere kötī la. Kükürü de, angü a fi nda-a, gü ba, wü di engā Yisarayeले ngbü ebite te-wü kpala, teka aku gba fü Me. Te a koro kpala, fü a amaka wü gara wü rüse, te ewü bitī te-wü kpala. Fū a akpo da emala ngü ka Yesu fü ewü. ¹⁴ Gara wü rüse ta ladü esüka ewü de iri ye Ludiya, te di kpara ka Tiyatira. Tima kaka, ah de kpara te ngbü ese wü züka nze bongo, da ecinzi fü wü kpara. Ah kpa de kpara te le ngü ka Me fa sü, amba ah ka-ye de egba *ganzi kpara. Fū Pawülü ayia amala ngü ka Yesu fefe na. Te Ludiya je ngü de gömō Pawülü ne, fü Me ato wazi fefe, teka fü engu ato maguma ye 'buru fü Miri Yesu. ¹⁵ Fütanga ngü la, fü a ayia ato *babatiza fü Ludiya de wü kpara gba ye 'buru. Fū Ludiya ayia amala ngü fü a, gü ba, "Te a wu eyi, gü ba, ni to maguma ni eyi fü Yesu fanü fanü la, de a koro ekoro, a nü, a ra agba ni." Fū ah alala fi bü te ngü la, fü a adu ale. Fū engu eceka kpi fütanga a areke afa sü.

Dene ngü te wüh gü wü Pawülü tete gbü ku

¹⁶ Gbü gara sīkpī, o kpara ngbü enü kpa te sü, te wüh ngbü eku gba fü Me tete, fü a anü amaka gara jaji wü rüse, te *siti wü di engā me ngbü eto wazi fefe, fü ah angbü emala wü ngü de te ena amere te-ye te gara. Amba jaji wü rüse la ka-ye de labi. Mere bi jiasē de te engu ngbü emaka gbü tima la, wü mere kpara kaka ngbü eza 'buru me-wü. ¹⁷ Fū jaji wü rüse la ayia atī gbü nga a de wü Pawülü, da emala ngü kpa tikpi de mere ri ye, gü ba, "Wü ceka la wü kpara ne, wüh de wü mürü tima ka Mere Me! Wüh ngbü esere fü ani nga kaje, de te wü kpara ena aküwa tete." ¹⁸ Ah ngbü mere ngü la bala teka mere bi sīkpī. Fū ngü la ayia ake te Pawülü. Fū ah ayia afü te-ye, amala ngü fü siti wü di engā me la kpekpeke, gü ba, "De-yi, siti wü di engā me, ma ngbü emala

fü yi, te iri Yesu Kurisito, de yi koro guvu wü rüse la asidi!" Pawülü bü te emala ngü la de, 'duwa fü siti wü di engā me la ayia akoro guvu wü rüse la asidi.

¹⁹⁻²⁰ Te wü mere kpara ka wü rüse la wu, gü ba, siti wü di engā me la ce labi ka-ani eyi, ani ti amaka jiasē esasaka tīne de, fü ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü ayia azoro wü Pawülü ake Sila, agbeke ewü de wazi, anü di engagira wü mere kpara, amala fü ewü, gü ba, "Wü kpara ne, wüh de wü di engā Yisarayeले, wüh ngbü emere siti ngü, da esiti fingangü ka wü kpara gbü mere kötī ka-ani sene. ²¹ Angü, wüh ngbü eri wü kpara de gele kawü. Gele la, ah ti fü ani, wüh di engā *Rüma, amere nda-ani de. Dela züka ngü?"

²² Fū ngü la ake te mere bi wü kpara. Fū ewü akpo da emere gü fü wü Pawülü ake Sila. Te wü mere kpara la wu bala, fü ewü ato riri fü wü marajümüya, de wüh gbi bongo eküte wü Pawülü ake Sila, teka asüma ewü de juru. ²³ Fū ewü aza juru, asüma wü Pawülü bü bala-ööö, aza ewü agü gbü ku. Fū wü mere kpara la amala ngü kpekpeke fü mere marajümüya, de te ngbü eceka kpi fütanga kambü ka ku ne, de ah fete ewü mbi mbi mbi.

²⁴ Te mere marajümüya la je ngü la bala, fü ah ayia aza wü Pawülü, anü de ewü, agü gbü adu guvu kambü ka ku la. Fū ah aza faka rü te ewü ba, mü wü görö gbügbü ne, ato lö wü Pawülü ake Sila gbügbü na, ai de nyari gö gö gö! angü wüh ena akpe kpe.

²⁵ Fū wü Pawülü ake Sila akpo angbü eku gba fü Me, da ebī ci, kpa de egbo nga iri Me agbü ku kpala. Fū wü gara kpara ka ku la angbü eje ngü la. Ah te ekoro etü bitī de, ²⁶ kugbu kugbu! kugbu kugbu! mere yiki-tō kpo eyi emere te-ye! Fū yiki-tō la ayükü ri kambü ka ku la, ao tīne bü koko koko. Fū wü möngiti

ka kambü ka ku la aü te-wü 'buru, angbü mböömbö. Fü wü nyari, de te wüh ngbü i wü kpara ka ku di ne, afufuru te-wü kpah 'buru.

²⁷ Fü mere marajümiya la ayia azükü, awu, gü ba, wü möngiti 'buru ü te-wü eyi. Fü ah afi, gü ba, wü kpara ka ku ne kpe eyi 'buru. Fü ah ayia agbi mere maguruma ka-ye, teka de ni mörö te-ni di asidi.

²⁸ Te Pawülü wu bala, fü ah ayia amala ngü fefe, de mere ri ye, gü ba, “Ye mere e amörö te-ye de. Ani 'buru ladü!” ²⁹ Fü mere marajümiya la ayia ayo lamba, aza esaka ye, akpe ari kpa esambü ka ku, anü atí engagira wü Pawülü ake Sila, anda'ba te-ye fü ewü, da eyi ayi ka cürü gbö gbö gbö! ³⁰ Fü ah aza ewü kpala, akoro di kpa etanü, adu ayi-ta ewü, gü ba, “Akoo, wü mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa?” ³¹ Fü wü Pawülü alügü ngü fefe, gü ba, “Ah le de mü to maguma mü fü Miri Yesu, fü mü aküwa, de wü kpara gba mü 'buru.” ³² Fü wü Pawülü ake Sila akpo da emala ngü ka Miri Yesu fü mere marajümiya la, de wü kpara gba ye 'buru.

³³⁻³⁴ Te wü Pawülü mala ngü ka Yesu fü ewü nza tete, fü mere marajümiya la, ayia aza wü Pawülü ake Sila anü di kpa gba ye, aza ngu, azürü jia ka te ewü la 'buru. Fü wü Pawülü ato *babatiza fefe de wü kpara kaka la 'buru.

Fütanga ngü la, fü mere marajümiya la ayia ato zü-e fü ewü azü. Fü ah angbü tine de tadu, de wü kpara gba ye la 'buru, angü wüh to maguma wü eyi fü Me.

³⁵ Te kpí seke tete, fü wü mere kpara ka wü Ruma, gbü mere köti la, ayia atima wü gara komoko ka-wü kpaka mere marajümiya la, amala fefe, gü ba, “Ye ce kpa te wü kpara la, de wüh nü ka-wü enü.”

³⁶ Fü mere marajümiya la ayia anü, amala ngü la fü wü Pawülü, gü ba, “Wü mere kpara tima ngü fü ni sene, teka de ni ce kpa te wü. Te ah bala,

wü ti eyi anü ka-wü. Me di de wü te kaje.”

³⁷ Te Pawülü je ngü la bala, fü ah amala ngü fü wü marajümiya, de te wüh tima ewü ne, gü ba, “Ngü la ti bala de! Kükürü de, angü ani de wü di enga Ruma. Wüh kolo ngü ka-ani mbi mbi de. Wüh mü ani bü kükürü, to lümü te ani gbü jia wü kpara 'buru, fü ewü aza ani, agü gbü ku. Wüh mere ani cu bala teka ne? Enatikine, wüh fi nda-wü, gü ba, ani ena ace kpa te ani bü gbü zi, fü ngü la anza bü bala? Dela züka ngü? Te wü mere kpara la le de ani nü la, ah le de wüh koro, ato kaje fü ani cu me-wü.”

³⁸ Fü wü marajümiya la, adu de ngü te wü Pawülü mala ne, amala fü wü mere kpara, de te tima ewü ne. Te wü mere kpara la je, gü ba, wü Pawülü ake Sila ka-wü de wü di enga Ruma ne, fü ngü la ato mere cürü fü ewü. ³⁹ Te di bala, fü wü mere kpara la akoro afüwa te-wü fü wü Pawülü, teka de wüh ce siti ngü la fü ani. Fü ewü adu anda'ba te-wü fü wü Pawülü, de wüh ce mere köti la. Fü wü mere kpara la ayia ace wü Pawülü, anü sü ka-wü.

⁴⁰ Baka te wü Pawülü ake Sila koro gbü ku la tete, fü ewü adu anü ka-wü kpa gba Ludiya, teka eceka wü *kpara ka Yesu de kpala ne. Fü ewü amala ngü fü wü kpara ka Yesu la, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me. Fü ewü ayia ka-wü gbü Filipoyi sela, anü sü agbü gara sü.

17

Dene ngü ka Pawülü ake Sila agbü Tesalonika

¹ Te wü Pawülü yia agbü Filipoyi kpala, fü ewü anü akoro agbü Afipoli. Fü ewü ayia sela, anü akoro agbü Apoloniya. Fü ewü anü fi bala, akoro tine agbü Tesalonika, angü *kambü ka biti-te ka wü Yisarayeleta ladü sela. ²⁻³ Gbü *sükpí ka Me, fü Pawülü ayia ari kpa esambü ka biti-te la, ba e te engu ngbü emere gbü wü sü 'buru. Fü ah akpo da

ero mö teka *Ngari Me de wü kpara kpala, gü ba, “Wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba, ‘Ah le de *Kurisito, te Me ena atima teka aküwa ani ne, zü cinga, de ah kpi, fü ah azükü gbü kpi la.’ Te di bala, Yesu, de te ni ngbü emala nganga fü wü ne, engu meye de Kurisito engu la.” Fü Pawülü angbü emala ngü ka Yesu la fü ewü mbölö mbölö bala, te nga wü sïkpï ka Me bata. ⁴ Fü gara wü di engu *Yisarayeale la ayia ale ngü ka Yesu gömö wü Pawülü ne. Kpah bala, mere bi wü *Giriki, de bi wü gara wara wü kovo, gbü mere köti la, ayia ato kpah maguma wü 'buru fü Yesu. Fü ewü adu angbü ebiti te-wü, da emere ngü ka Me tine tundu de wü Pawülü ake Sila.

⁵ Fü ngü la ayia ato mere siti kanga fü gara wü di engu Yisarayeale, de te ewü le ngü ka Yesu de ne, angü mere bi wü *ganzi kpara to maguma wü eyi fü Yesu, teka ngü ka wü Pawülü. Fü ewü akpo tine bü ebiti wü siti kpara, de te ewü ngbü emaka te kaje, eto siti fingangü guvu ewü, de wüh zoro wü Pawülü, amï. Fü ewü aci abiti te-wü, akpo da emere siti ngü, da eba rere, endoro di gbü mere köti la 'buru. Fü ewü anü akoro de ngü ka-wü la, zalü agba gara kpara de iri ye Yasona, agbü sü te wü Pawülü ngbü engbü tete. Fü ewü ari kpa esambü la, agiri wü Pawülü, teka azoro ewü, anü di engagira wü mere kpara ka Tesalonika.

⁶⁻⁷ Wüh maka wü Pawülü kpala nda-wü de. Fü ngü la ake te-wü. Fü ewü ayia azoro tine bü wü Yasona bete wü gara *kpara ka Yesu, anü de ewü engagira wü mere kpara ka mere köti la, kpah da eba mere rere kpa tikpi, gü ba, “Wü siti kpara, te ewü ngbü esiti fingangü ka wü kpara füh kotö ne 'buru, titine wüh koro eyi sene, kpo da esiti fingangü ka-ani. Wüh le aje riri ka mere miri ka-ani, *Kayisara, ne de! Wüh gü ba, gara miri ka-ani ladü, de iri ye Yesu! Yasona le ngü ka

wü kpara la kpah eyi! Fü ah aza ewü, wü ngba tete kpa gba ye!”

⁸ Fü ngü de te wü kpara la mala eküte wü Pawülü, teka ngü ka Miri Kayisara ne, ayia ato mere fingangü fü wü mere kpara ka Tesalonika, kpah de mere bi wü kpara te ewü je ngü la. ⁹ Fü wü mere kpara la ayia akuru jiase gbü nzö wü Yasona, de wü bu ye la 'buru. Fü wü Yasona ato jiase la, teka areke ngü ka wü Pawülü di. Wü mere kpara la gü ba, “Wü Pawülü yia eyia kere, nü sü ka-wü agbü gara sü. Angü ani ena ato kuru te wü to.”

Dene ngü ka Pawülü ake Sila agbü Bereya

¹⁰ Fütanga ngü la, te sü ti tete, fü wü kpara ka Yesu ayia bü gbü biti la, aza wü Pawülü ake Sila, agü nga ewü te kaje ka Bereya. Fü wü Pawülü anü, anü, akoro agbü Bereya kpala. Ah te egoro gbü *sïkpï ka Me, fü ewü anü ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisarayeale de kpala ne, teka amala ngü ka Yesu fü wü kpara. ¹¹ Wü di engu Yisarayeale de agbü Bereya ne, ngü ka-ewü kaye kpikpi ye, ah baka mene ewü agbü Tesalonika ne nda de. Angü wüh ngbü nda-wü eje ngü ka Yesu gömö wü Pawülü ne, de mere tadu. Gbü wü sïkpï 'buru, fü ewü angbü etanga Ngari Me, da egiri si-ngü gbügbü kpo kpo kpo, teka awu, gü ba, anga ngü ka Yesu, te wü Pawülü ake Sila ngbü emala la, ah de zu ngü ka Me fanü fanü ya? ¹² Teka ngü la, fü mere bi wü kpara esüka ewü ayia ato maguma wü fü Yesu, kpah de wü di engu *Giriki mini, wü komoko, de wü wü rüse, kpah de wü gara wü wara wü kovo ka Bereya la.

¹³ Fütanga ngü la, fü wü di engu Yisarayeale agbü Tesalonika la aje, gü ba, wü Pawülü ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara agbü Bereya. Fü ngü la ayia ake te ewü. Fü ewü ale kaje, anü akoro agbü Bereya kpala, akpo esiti fingangü ka mere

bi wü kpara, da ekspülü ewü, teka de wüh mere gü fū wü Pawülü.

14-15 Teka ngü la, fū wü kpara ka Yesu agbü Bereya la, ayia kere, aza Pawülü, anü di te kaje ka mere *yi-ngu. Fū gara ewü agi nganga bala, zalü akoro di agbü Atenayi, ace engu kpala. Te wüh koro kpala, fū Pawülü aba köcökpa, ato esaka ewü, de wüh za du di fū wü Sila ake Timoteyo, teka de wüh fa nga ni kere agbü Atenayi kpala. Angü, ah ce ta ewü ciki agbü Bereya.

Dene ngü ka Pawülü agbü Atenayi

16 Fū Pawülü angbü agbü Atenayi kpala, da eci nga wü Sila ake Timoteyo. Fū ah ayia anü andoro gbü mere köti la. Fū ah awu mere bi wü faranda, te wü kpara ka Atenayi ngbü eo gba wü. Te Pawülü wu wü e la bala, fū ngü la ato mere cinga emamagama afa sü. 17 Teka ngü la, fū Pawülü akpo angbü emala nga Yesu fū wü kpara agbü Atenayi kpala. Gbü wü *sikpi ka Me, ah ngbü eri kpa *esambü ka biti-te, da ega yiki teka ngü ka Yesu de wü di enga Yisarayele, kpah de wü *ganzi kpara, de te ewü le ngü ka Me ne. Gbü gara wü sikpi, fū engu angbü enü kpah agbü sü ka se-e, teka angbü emala ngü ka Yesu fū wü kpara, de te engu ngbü emaka ewü de kpala ne, 18 agü ba, "Yesu de Ye Me, te koro füh kotö ne, teka aküwa nih. Wüh mörö ta engu, fū Me adu azükü engu gbü kpi la."

Wü gara kpeke kpara, te ewü wu ngü fa sü, ta ladü agbü Atenayi kpala.* Te wü kpara la je ngü te Pawülü mala la, fū ngü la ayia aga gbü jia ewü afa sü. Fū ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, "Apa! Mürü mö la ngbü egü neh fe ya?" Wü gara emala nda-wü, gü ba, "Komoko la ngbü emala dela ngü ka wü ganzi me fū ani de?" 19 Teka

ngü la, fū ewü ai Pawülü, de ah nü, ah mala ngü la gbü jia wü e-wu-ngü 'buru, te ewü biti te-wü, gbü sü ka biti-te ka-wü, de iri ye Ariyopago ne.

Te Pawülü koro kpaka ewü kpala, fū ewü amala fefe, gü ba, "To riri ka-ye, de te ye ngbü eri wü kpara di ne, ani le aje ngü la gömö ye, cu de güje ani. 20 Angü ngü de te ye ngbü emala la, ani je gügü la de. Ah ga gbü jia ani fa sü. Te di bala, ani le awu la sisi na mbi mbi mbi." 21 Wüh mala ngü la bala kükürü de, angü mene ngü te reke gbü jia wü kpara ka Atenayi la, kpah de wü ganzi kpara, te ewü koro ngbü de kpala fa sü ne, ah ka-ye bü teka adi eje to ngü, te ewü je gügü la de, kpah da ero mö teka wü ngü la esüka wü, teka adi ereke fingangü ka-wü di, baka nga-ngü la.

22-23 Fū Pawülü ayia arü tikpi, engagira mere bi wü kpara la, amala ngü fū ewü, gü ba, "De-yi wü kpara ka Atenayi, baka te ma koro sene, ma ngbü ndoro eyi gbü mere köti ka-yi sene 'buru. Fū ra awu mere bi faranda te yi ngbü reke, o gba yi sene, gbe gbe gbe. Fū ra awu, gü ba, yi le ngü ka wü di enga me ka-yi la, cu de maguma yi. Fū ra anü awu gara faranda, te yi ba e o tete, gü ba, 'Faranda la, ah de nda me, de te ani wu ngü kaka nda-ani de.'†

Wü di enga wüna, dene si-ngü te ma koro tete sene, teka amala ngü ka Me, de te yi wu ngü kaka-na de, ne fū yi, teka fū yi adu awu ngü kaka mbi mbi mbi. 24 Angü Me te ma ngbü emala nganga fū yi dene ne, ah de Mere Me, ta te mere kotö ne me-ye, de wü e gbü ye 'buru. Engu de Mere Miri agbü kpi, zalü koro di füh kotö sene 'buru. Te di bala, yi ngbü efi, gü ba, Me ngbü engbü gbü wü mere kambü, de te wü kpara ngbü eji fefe na ne? 25 Yi ngbü efi, gü ba, Me de mürü

* 17:18 17:18 Wü e-wu-ngü la, wüh ngbü ei gara ewü, wü Epikure, gara ewü de wü Setowa.

† 17:22-23 17:22-23 Wüh ba e eküte gara faranda, gü ba, "Faranda ka Me te ani wu ngü kaka de," angü bi wü me ka-ewü ladü, de iri wü kpikpi ye kpikpi ye. Te di bala, mene te wüh wu iiri na mbi mbi de, wüh ena areke nda-ka faranda, aba e eküküte bala.

cinga, te ani ena angbü eto e fefe na? Gara e biringbö, te Me le esaka nih nda ma! Engu ngbü eküwa nih, de wü e füh kotö ne 'buru me-ye, da eto wazi ye fü nih, teka fü nih angbü ememere wü ngü di. ²⁶ Engu o wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. Ta gügü, ah mere gina kpara ngbee biringbö, mere kundu nih de iri ye *Adama ne. Fü Me ato wazi fefe, teka de ah bi mere bi nguwa wü kpara, de wüh baya, angbü füh kotö ne 'buru. Ah reke kpah wü nga nzö sü, de te nguwa wü kpara la ena angbü gbügbü na, biri biri 'buru. ²⁷ Me mere wü ngü la bala, teka de wü kpara wu ngü ka-ni, Me, de wüh le kpah ngü ka-ni de maguma wü. Te di bala, ah fanü, Me eyi ladü tundu de nih biri biri 'buru. ²⁸ Ah kpah baka gara ci ka-yi, te yi ngbü ebī, gü ba, 'Nih ngbü engbü dene 'buru teka ngü ka Me, da endondoro, engbü füh kotö sene.' Wüh bi ta kpah gbü gara ci, gü ba, 'Nih 'buru de wü di Me.'

²⁹ Te di bala, baka te nih di eyi de wü di Me fanü fanü ne, nih mere e afi, agü ba, Mere Me te di agbü kpī ne, ah baka wü e, de te wüh ngbü ereke gbü wü rü, anga gbü se, anga gara e, de te wü kpara ngbü ereke te nga fingangü ka wü, ne de. ³⁰ Baka ta te wü kpara wu ngü ka Me nda-wü mbi mbi la de ne, Me to kuru te ewü kpah de. Amba enatikine Me ngbü eyi emala ngü fü wü kpara te nga wü sü füh kotö ne 'buru, teka de wüh fü maguma wü, ace siti gele ka-wü, adu ale ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö. ³¹ Angü, ah fe sīkpī eyi biringbö, te engu ena akolo ngü ka wü kpara füh kotö ne 'buru mbi mbi mbi, ato kuru te ewü teka *siti ngü ka-ewü. Ah ce ngü la eyi esaka gara kpara ka-ye, ta te engu fe gügü, teka tima la. Angü Me sere ngü kaka ta eyi, gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, kpara te ni fe

engu, ah dene. Angü ta te wü kpara mörö engu ne, Me du zükü engu gbü kpi la."

³² Te mere bi wü kpara la je ngü la gömö Pawülü, gü ba, Me zükü gara kpara eyi gbü kpi ne, fü gara ewü akpo angbü emü engu. Fü wü gara angbü emala nda-wü, gü ba, "Ani ena adu aje si-ngü, teka ngü ka züzükü gbü kpi la, mbi mbi mbi gömö ye kpah toto, gbü gara sīkpī."

³³ Te di bala, fü Pawülü ayia ace ewü sela, anü sü ka-ye. ³⁴ Amba wü gara kpara ta ngbürü ladü, te ewü le ngü ka Yesu la gömö Pawülü. Esüka wü kpara la, gara de Diyonsiyo, mere kpara ka kötī la, be kpah te gara würüse de iri ye Damariya.

18

Dene ngü ta te mere te-ye agbü Korinito

¹ Fütanga ngü la, fü Pawülü ayia ace Atenayī, teka anü agbü gara kötī de iri ye Korinito.* ² Fü engu ayia amaka gara engu *Yisarayeke kpala, de iri ye Akuwila.† Te engu gina, Akuwila ngbü ta engbü agbü *Rüma. Amba teka riri de ta te mere miri ka wü Rüma de iri ye Kalodiyo to, gü ba, wü di engu Yisarayeke yia gbü Rüma 'buru asidi ne, fü Akuwila ayia ace Rüma, ake wara ye, de iri ye Pirisila ne, ago kawü agbü Korinito. ³ Fü Pawülü anü amaka wü Akuwila agbü Korinito kpala. Fü ah ayia angbü ka-ye kpaka ewü, angbü etükü e de ewü, teka amaka jase, adi ezü e di, angü tima kaka ta kpah matükü wü e‡ gbü konü baka nda-ewü la. ⁴ Amba gbü wü *sīkpī ka Me 'buru, fü Pawülü angbü enü kpa *esambü ka bitite ka wü di engu Yisarayeke, teka adi emala ngü ka Yesu fü ewü, de wü *ganzi kpara kpah mini, teka de wüh to maguma wü fü Yesu.

* **18:1** 18:1 Atenayī bete Korinito 'basu mini 'buru wü kötī gbü tö ka wü Giriki. † **18:2** 18:2 Wüh bi ta Akuwila engu gbü gara tö de iri ye Potiyü. ‡ **18:3** 18:3 E ka-ewü te ewü ngbü etükü gbü konü ne, ah ka-ye de gugu.

⁵ Sidi nga ngü la, fü wü Sila ake Timoteyo ayia agbü Makedoniya, akoro kpaka Pawülü de letangü fefe. [§] Teka ngü la, fü Pawülü adu ace tima ka matükü e gbü konü ne, adu angbü tîne bü emala ngü ka Yesu fü wü kpara te nga wü sikipi 'buru, da esere fü wü di engä Yisarayeleye, gü ba, "Yesu de *Kurisito te Me tima engu füh kotö ne, teka aküwa ani." ⁶ Amba wü di engä Yisarayeleye le ngü la nda-wü ta de. Wüh ngbü ga yiki fefe teka ngü la. Fü ewü angbü emala wü siti ngü fefe, da esoko engu. Teka ngü la, fü engu abunda zütö gbü bongo ka-ye, teka asere fü ewü, gü ba, Me le ngü ka-ewü la de. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Te wü ce kaje ka *küküwa eyi la, ah de ngü ka-wü, ah de ngü ka-ni nda de. Amba Me ena ato kuru fü wü ato. Angü ni mala ngü la eyi fü wü. Baka te wü le ngü la de ne, akpo enatikine, anü kpa engagira nü, ni ena anü amala ngü la fü wü ganzi kpara."

⁷ Fü Pawülü ace ewü, ayia ago ka-ye, angbü agba gara ganzi kpara, de iri ye Tito Yüsito. Engu ta kpara te le ngü ka Me. Gba ka ta gba-mari ede *kambü ka biti-te ka wü di engä Yisarayeleye la. ⁸ Fü gara engä Yisarayeleye, mere kpara ka kambü ka biti-te la, de iri ye Kürisipü ne, ayia ale ngü ka Miri Yesu, de wü kpara gba ye 'buru. Te di bala, fü mere bi wü gara kpara ka Korinito ayia aje ngü ka Yesu gömö Pawülü. Fü ewü ayia ato maguma wü fü Yesu. Teka ngü la, fü ewü ayia ato *babatiza fü ewü.

⁹ Gbü gara biti, fü Miri Yesu ayia asere te-ye fü Pawülü gbü roto, amala ngü fefe, gü ba, "Mü kpe cürü de. Mü di fi bü emala ngü kara fü wü kpara. Mü mere e ace de. ¹⁰ Angü ma ena angbü eto wazi fü mü, da ele ta-ngü te mü. Kpara biringbö te ena amofö mü, ato cinga

te mü, nda ma. Angü wü kpara kara, te wüh ena ato maguma wü fere gbü Korinito sene, wüh fa sü."

¹¹ Teka ngü la, fü Pawülü ayia angbü agbü Korinito kpala re biringbö de tü ye, da eri wü kpara de ngü ka Yesu.

¹² Fütanga ngü la, fü wü di engä Yisarayeleye, te ewü le ngü ka Yesu de ne, ayia abiti te-wü, azoro Pawülü, anü di engagira Miri Galiyo, te mere miri ka wü *Rüma o engu me-ye, de ah di eceka kpi sidi nga tö ka wü *Giriki 'buru. ¹³ Fü ewü angbü eto moto te Pawülü engagira Miri Galiyo, gü ba, "Komoko ne ngbü eri wü kpara, de wüh di emere ngü ka Me, te wü gara kaje, te riri ka gele ka-ani le de."

¹⁴ Fü Pawülü ayia arü tikpi ta de ni lügü ngü, fü Galiyo ayia akolo ngü gögömö na, gü ba, "De-yi, wü di engä Yisarayeleye, yi je la ngü te ma ele amala fü yi ne. Te yi ena akoro ta de komoko ne engagira ra sene, teka siti ngü te engu mere la, de bane ma ti eyi aje ri yi. ¹⁵ Amba ngü ne, ah teka ngü ka iri wü me, bete gele ka-yi, ka wü di engä Yisarayeleye. Te di bala ne, ah le de yi reke ngü ka-yi la me-yi esüka yi. Nda-ra, ma le ari gbü wü ngü de bala nda-ra de." ¹⁶ Fü ah ayia aliki ewü sela asidi.

¹⁷ Teka ngü la, fü wü kpara ka Korinito ayia azinga eküte wü di engä Yisarayeleye. Fü ewü ati te Sosotene te di de mere kpara ka kambü ka biti-te ka wü di engä Yisarayeleye ne, amü engu ciki engagira Galiyo sela. Fü Galiyo ayia afü tarinzö ye fü ewü. Ah fi nga ngü ka-ewü, te ewü ngbü emü Sosotene di, la kpah de.

¹⁸ Fü Pawülü adu angbü gbü Korinito sela, de wü *kpara ka Yesu, teka mere bi sikipi. Gbü gara sikipi, fü Pawülü ayia ato mandi fü ewü, teka adu agba ye, agbü Atiyokiya, te di gbü tö ka Siriya.

§ 18:5 18:5 Mü ena amaka ngü la gü buku ka Filipoyi 4:14-16.

Ngü ka dudu ka Pawülü agbü Atiyokiya

Fü Pawülü ayia gbü Korinito sela, de wü Pirišila ake Akuwila, anü akoro agbü Kekureya, teka agiri *zabu, te ena aza ani, anü di agbü tö ka Siriya. Te wüh di la agbü Kekureya kpala ne, fü Pawülü ayia adürü su-nzö ye, angü ah kina ta kina fü Me,* gü ba, ni ena anü ato la'bi fü Me agbü Yerüsalema. Fü ewü amaka zabu sela, ayia anü di, zalü akoro agbü Efeso.

¹⁹⁻²¹ Te wü Pawülü koro tete agbü Efeso, fü engu ayia ari kpa *esambü ka biti-te ka wü Yisarayeले de kpala. Fü ah akpo da emala ngü ka Yesu fü wü kpapa kpala. Fü wü kpapa la ayia ayi-tata, teka de engu ngbü mba kpaka ani sela, teka bi sikpi. Amba Pawülü le bala de, angü fingangü kaka gü ba, ah le de ni koro agbü Yerüsalema feke, teka areke ngü ka kina ka-ni la. Fü ah ayia ato mandi fü ewü, gü ba, "Te Me le la, ni ena adu akoro kpaka wü sidi." Fü Pawülü ayia amaka gara zabu sela, anü sü di agbü Siriya. Fü wü Pirišila ake Akuwila ayia angbü nda-wü ciki gbü Efeso sela.

²² Fü Pawülü ayia anü akoro agbü Kayisariya. Fü engu ayia akö gbü zabu sela, teka anü ato mandi fü wü kpapa ka Yesu agbü Yerüsalema. Fü ah adu ayia sela, anü sü agba ye, agbü Atiyokiya.

²³ Sidi nga ngü la mba cükü'daye, fü ah adu ayia kpah gbü Atiyokiya sela, teka anü andoro gbü tö ka Galatiya bete nda Firigiya. Fü ah angbü eri wü kpapa ka Yesu, da eto wazi fü ewü gbü wü sü la 'buru.

Dene ngü ka Apolo agbü Efeso

²⁴ Gbü wü sikpi la, fü gara engu Yisarayeले de iri ye Apolo ayia akoro agbü Efeso. Wüh bi engu ta agbü Alekezandariya. Engu ta de kpapa te wu da ero mö ereke areke. Kpah bala, engu wu ngü gbü

*Ngari Me reke kpah areke. ²⁵ Ah wu ngü ka Yesu kpah kpo. Fü ah angbü eri wü kpapa de ngü ka Yesu la ereke kpah areke. Amba ah wu ngü ka *Nzila Wazi Me mbi mbi de. Ngü ka *babatiza te engu wu, kaye bü mene babatiza, ta te *Yüwane ngbü eto fü wü kpapa ne.

²⁶ Gbü gara sikpi, Apolo ngbü kpah emala ngari Me fü wü kpapa, gbü *kambü ka biti-te agbü Efeso kpala. Fü wü Pirišila ake Akuwila ayia aje ngü kaka-na la. Fü ewü ayia aza engu, anü di kpa gba wü, teka amala ngü ka Yesu fefe na tine mbi mbi.

²⁷ Fütanga ngü la, fü Apolo ale de ni nü agbü tö ka wü *Giriki, amala ngü ka Yesu kpala. Fü wü kpapa ka Yesu de gbü Efeso la ayia ale ta-ngü tete gbü ngü la. Fü ewü ayia aba köcökpa, ato fü wü kpapa ka Yesu de agbü tö ka wü Giriki la, de wüh za engu gbü mürü, baka zu kpapa ka Miri Yesu.

Fü Apolo ayia anü sü agbü Korinito, te di gbü tö ka wü Giriki. Te engu koro agbü Korinito kpala, fü ah akpo da eto wazi fü wü kpapa, de te ewü to maguma wü eyi fü Yesu, teka *züka maguma ka Me ne.

²⁸ Fü wü Apolo angbü da ega yiki de wü di engu Yisarayeले de kpala, esüka bi wü kpapa. Fü ah angbü eza ngü gömö ewü 'buru ka, de kpeke wü ngü te engu ngbü emala, gü ba, "Fanü fanü, Yesu de *Kurisito te Me tima engu fuh kotö ne, teka aküwa wü kpapa 'buru."

19

Dene ngü ka Pawülü agbü Efeso

¹ Te Apolo ngbü eto ngari Me tete agbü Korinito ne, dela o Pawülü ngbü nda-ye la fi bü da endoro gbü tö ka Galatiya bete Firigiya. Fü ah ayia kpala, anü akoro agbü Efeso, amaka wü gara kpapa ka Me kpala.

² Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, "Ta te wü fü maguma wü tete ne,

* **18:18** 18:18 Gbü gele ka wü Yisarayeले, te mü kina kina, gü ba, ni ena ato la'bi fü Me la, mü ena adürü su-nzö mü asidi.

wü maka *Nzila Wazi Me eyi?" Fü ewü alügü ngü, gü ba, "A'a, ani je nga ngü ka Nzila Wazi Me nda-ani la de." ³ Fü Pawülü ayi-ta ewü, gü ba, "Te di bala, wü za *babatiza, neh baye baye?" Fü ewü alügü ngü fefe, gü ba, "Wüh to babatiza fü ani baka nda *Yüwane tane." ⁴ Fü Pawülü ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Yüwane ngbü ta eto babatiza fü wü kpara teka asere, gü ba, wüh fü maguma wü eyi. Yüwane mala kpah fü wü di engä *Yisarayelee, gü ba, 'Ah le de wüh le ngü ka kpara, de te Me ena atima engu sidi nga ni ne.' Kpara engu la, ah de Yesu."

⁵ Te wü kpara la je ngü de te Pawülü mala la, fü ewü adu ato babatiza fü ewü te iri Miri Yesu. ⁶ Fü Pawülü ayia ao kpa ye gbü nzö ewü. Fü Nzila Wazi Me akoro ari emaguma ewü, ato wazi fü ewü. Fü ewü akpo da ero mö gbü wü ganzi mö, te wüh je ngü gbügbü na de, da emala ngari Me baka wü *mürü dofo. ⁷ Wü kpara la, wüh baka wü komoko nzükpa de füh ye 'basu.

⁸ Fütanga ngü la, fü Pawülü akpo da eri kpa *esambü ka biti-te ka wü di engä Yisarayelee, angbü eri wü kpara de ngü ka Yesu kpekpeke, gü ba, "Yesu de Miri te Me tima engu teka aküwa ani." Ah ngbü mere ngü la bala teka fe bata, fü gara wü di engä *Yisarayelee la adu ale ngü ka Yesu, te engu ngbü emala fü ewü la. ⁹ Amba gara wü di engä Yisarayelee la, nzö ewü ka-ye kpekpeke, wüh le ngü ka Yesu la nda-wü de. Fü ewü angbü emala bi wü siti ngü teka ngü ka Yesu la, gbü jia wü bu wü. Teka ngü la, fü wü Pawülü ayia de wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu la, ace *kambü ka biti-te ka wü di engä Yisarayelee la. Fü ewü akpo angbü ebiti te-wü agba gara komoko de iri ye Türanü. Fü Pawülü angbü eri ewü de ngü ka Yesu kpala te nga sikpi 'buru, kpah de wü *ganzi kpara, te ewü le adi eje ngü la

gögömö na ne. ¹⁰ Ah ngbü mere ngü la sela bala teka re 'basu. Teka ngü la, fü bi wü kpara, te ewü ngbü gbü tö ka Asiya, wü di engä *Yisarayelee de wü di engä *Giriki ne, ayia aje ngü ka Yesu gömö Pawülü areke areke.

Dene wazi ka Me te Pawülü mere kpeke ngü di agbü Efeso

¹¹ Gbü wü sikpi la, Me ngbü to ta wazi fü Pawülü fa sü, fü ah angbü emere wü kpeke ngü. Fü komö wü kpara angbü egu kaka-na 'buru agu. ¹² Wü gara ne, te wüh za bü mba bongo* ka Pawülü, nü di, to fü wü mürü keke la, fü wü keke ka-ewü la angbü enza. Anga te ah di de *siti wü di engä me, te ewü ngbü emere ewü me-wü la, fü ewü angbü kpah ece wü kpara, teka wazi ka Me gbü bongo la.

¹³⁻¹⁴ Wü gara wü di engä *Yisarayelee ta ladü lorozi. Wüh ta 'buru wü di gara *mürü gele ka wü Yisarayelee, de iri ye Sekeva. Fü ewü angbü endoro gbü nga nzö sü la, da emala fü wü kpara, gü ba, ani ti eyi aliki siti wü di engä me guvu wü kpara. Te wüh je nga ngü de te Pawülü ngbü emere ne, fü ewü afi, gü ba, ani ena akpo kpah adi eliki wü di engä me de iri Miri Yesu, baka nda Pawülü. Fü ewü ayia amala ngü fü gara wü di engä me, gü ba, "Ani emala fü wü de iri Miri Yesu, te Pawülü ngbü emala ngü kaka ne, de wü koro guvu kpara ne asidi." ¹⁵ Fü wü di engä me la alügü ngü fü ewü, gü ba, "Ani wu ngü ka Yesu kpo. Ani wu ngü ka Pawülü kpah kpo. Amba de-wü, wü nda-wü neh wü da?" ¹⁶ Fü komoko ta te wü di engä me ngbü emere engu ne, ayia ati te ewü, amimiki ewü, agbogbofo ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ah asösörö bongo eküte ewü 'buru anza ka. Fü ewü ayia akpe aküwa esasaka sela tine 'buru ngirimu, de wü ka eküte wü. ¹⁷ Fü wü di engä Yisarayelee, de wü di engä *Giriki, ta

* **19:12** 19:12 Bongo ka Pawülü la, ah de bongo te engu ngbü ei te nzö ye, anga etadu ye da emere tima di ne.

te ewü ngbü engbü agbü Efeso ne, ayia aje ngü la. Fü cürü ayia amere ewü. Fü ewü akpo da ecu ngü ka Miri Yesu afa tîne cu sü.

¹⁸ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu, ayia akoro, akpo da emala nga *siti ngü ka-wü, ta te wüh ngbü emere, gü ba, ani le eyi ace wü siti ngü la. ¹⁹ Mere bi ewü ta wü mürü rü, de wü mürü kuwa. Fü ewü aza wü rü ka-wü, kpah de wü buku† ka talara ngü ka-wü la, akoro di, acuru gbü jia wü kpara 'buru. Se-ngba wü buku de te wüh curu la fa ta sü.‡

²⁰ Dela wü kpeke ngü te Me mere agbü Efeso. Fü ngü ka Me angbü ega, da ebaya. Teka ngü la, fü mere bi wü kpara ayia ato maguma wü fü Yesu. Fü ngü la angbü kpah eto wazi fü wü *kpara ka Yesu, fü ewü angbü erü kpekpeke.

²¹ Fütanga wü ngü la, fü *Nzila Wazi Me ayia amala ngü emaguma Pawülü, de engu nü ndoro agbü tö ka Makedoniya bete nda *Giriki, de ah nü sü kpah agbü Yerüsalema. Te di bala, fü Pawülü adu afi, gü ba, “Te ni nü eyi agbü Yerüsalema la, ah le de ni nü sü agbü *Rüma.”§

²² Te di bala, fü ah ayia atima wü Timoteyo ake Ereseto, te ewü di de wü kpara, te ewü ngbü ele tangü tete gbü tima ka Me ne, de wüh nü agbü Makedoniya. Fü engu ayia angbü nda-ye la mba takü gbü Efeso sela, gbü tö ka Asiya.

Dene ngü te Demetiriyo mere agbü Efeso

²³ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Efeso ayia akpo aso mere ngü, da eba rere de gü, teka ngü ka Yesu.

²⁴ Angü gara mürü boro ta ladü de iri ye Demetiriyo. Engu ngbü ta emi wü kuru e gbü se, gü ba, ah de kuru me ka-ani, te di de me würüse, de iri ye Aritemisi. Wüh ngbü ta emaka mere bi jiase gbü

tima ka-wü la, de wü bu ye. ²⁵ Gbü gara sikipi, fü Demetiriyo ayia ai wü *mürü tima ka-ye abiti, kpah de wü gara wü bu ye, te ewü ngbü emere tima la de ewü ne 'buru. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “De-wü deyī, wü wu 'buru kpo, gü ba, ani ngbü emaka jiase ka-ani, gbü wü kuru me Aritemisi, de te ani ngbü emi ne. ²⁶ Titine, wü je ngü, de te komoko de iri ye Pawülü, ngbü emala ne eyi. Engu gü ba, wü kuru e, de te ani ngbü ereke de kpa ani ne, ah de wü e, de te wü kpara ena angbü egbo nganga na, ne de. Te di bala, ah fiti mere bi wü kpara eyi de ngü ka-ye la. Angü ngü la wü eyi gbü Efeso sene, kpah gbü nga nzö sü ka Asiya ne 'buru. ²⁷ Teka ngü la, e-wu neh da, wü kpara ena aceka wü kuru e, de te ani ngbü emere ne, ba töndö e, fü ewü adu ace da ese. Wü gara ne, wüh ena adu akpa ngü mere kambü ka me Aritemisi ka-ani de sene ne, gü ba, ah ka-ye kükürü e. Amba ah le de wü kpara ka Asiya, de wü kpara gbü gara tö 'buru, di ecu ngü me ka-ani, Aritemisi la!”

²⁸ Te wü kpara la je ngü la bala, fü maguma ewü ayia anzu. Fü ewü akpo da eba rere, gü ba, “Me ka-ani, Aritemisi ne, ka-ye kpekpeke fa wü gara me 'buru!” ²⁹ Fü wü kpara gbü köti la aci 'buru, azinga, da eba rere de gü. Fü ewü ayia azoro wü Gayü ake Arisitarekü, te ewü di de wü kpara ka Makedoniya, te ewü ngbü endoro de wü Pawülü ne. Fü ewü azoro ewü gö! angbü egbeke ewü de woro, enü di agbü mere sü ka biti-te ka-wü.

³⁰ Te Pawülü je ngü la tete, fü engu ale ta de ni nü, ni mala ngü fü bi wü kpara, de te ewü biti te-wü la. Amba wü gara kpara ka Yesu du tiri engu ta me-wü. ³¹ Kpah bala, wü gara cögbörö kpara ka köti la, ta te ewü di de wü awuba ye Pawülü ne, ayia atima ngü fefe, gü ba, engu

† 19:19 19:19 Wü buku la, wüh ba wü si-ngü de riri ka gele ka wü gara rü gbügbü na, kpah de wü ngü te mü ena asama rü la di. ‡ 19:19 19:19 Ah baka jiase kutu teke 'basu nzükpa (50,000).

§ 19:21 19:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Rüma 15:22-32.

nü kpala de. Teka ngü la, Pawülü du nü ta de.

³² Fü wü kpara la alala fi bü te rere ka-wü la, gbü sü ka biti-te kpala. Fü ewü angbü emala wü ngü gömö wü 'buru kpikpi ye kpikpi ye. Teka ngü la, wü kpara ti awu si-ngü la mbi mbi de, anga wüh biti te-wü sela neh teka ne ya? Angü wüh ngbü 'buru bü da eba rere, da emala wü ngü faaa! ³³ Te di bala, fü cürü ayia arı te wü di engä *Yisaraye. Fü ewü ayia afe gara kpara de iri ye Alekezanda, de ah nü, ah rü engagira mere bi wü kpara la, de ah mala ngü ka-ani fü wü kpara la. Gbü ngü la, fü Alekezanda ayia arü tikpi, amere kpa ye fü wü kpara la, de wüh nga anga, teka de ni mala ngü fü ewü mbi mbi mbi. ³⁴ Amba baka te wü kpara la wu 'buru kpo, ga, engu kpah de engä Yisaraye, te le ngü ka Aritemisi de ne, fü ewü akpo da eba rere, da emala ngü, gü ba, "Me ka-ani, Aritemisi ne, ka-ye kpekpeke fa wü gara me 'buru!" Fü ewü angbü eba rere, da emala ngü la bala teka lö-ra 'basu.

³⁵ Fü mere kpara ka Efeso la ayia akoro amala ngü fü ewü kpekpeke, de wüh nga anga. Te wüh nga tete, engu gü ba, "De-yi, wü kpara ka Efeso, kpara ka kpara wu kpo, gü ba, mere kambü te wü kpara ngbü egbo nga Aritemisi gbügbü ne ladü gba nih, gbü Efeso sene. Yi wu kpah kpo, gü ba, da ka me, Aritemisi, ta te ti kü agbü kpi ne, ah kpah bü ladü esüka nih sene. ³⁶ Angü gara kpara te ena aga yiki gbü ngü la nda ma! Te di bala, ah le de yi nga anga tiii. Yi mere e adi emere wü ngü bü 'daaa bala ne de. ³⁷ Teka ngü ka wü komoko de 'basu ne, wüh zi e esambü ka me ka-nih de. Wüh fala me ka-nih, Aritemisi ne, kpah de. Yi zoro ewü koro di sene, neh teka ne? ³⁸ Te di bala, te wü kpara la mere siti ngü fü wü Demetiriyo, de wü bu ye la, ah le de wüh koro de ngü ka-wü la engagira miri, gbü sikpi, te engu o, teka adi ekolo ngü gbügbü na ne,

de wüh sere ngü la fefe te züka kaje. ³⁹ Anga te yi le amere gara ngü teka ngü ne la, ah le de nih i wü kpara ka köti ne 'buru, de wüh biti te-wü teka aje si-ngü la mbi mbi mbi, fü ewü akolo ngü gbügbü na. ⁴⁰ Amba ngü de te yi zinga di enatikine ne, ma le ngü la nda-ra de! E-wu neh da, gara kpara ena anü amala nga ngü la fü mere miri ka wü *Rüma, te ngbü gbü nzö nih ne. Si-ngü de te yi ngbü emere ne nda ma. Ah ka-ye bü töndö ngü kükürü. Te wüh yi-ta nih la, ngü de te nih ena alügü mbi bane ne, ena adi kpah ma."

⁴¹ Te mere kpara ka köti la mala ngü ka-ye nza tete, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara la, de wüh baya sela asidi, go agba wü.

Dela ngü ta te mere te-ye agbü Efeso.

20

Dene ngü ka ndoro ka Pawülü agbü Makedoniya bete tö ka wü Giriki

¹ Fütanga ngü ka rere te mere te-ye agbü Efeso la, fü Pawülü ayia abiti wü *kpara ka Yesu de gbü Efeso la 'buru. Fü ah arı ewü de wüh i maguma wü, arü kpekpeke sisi nga ni, gbü tima ka Me. Fü ah agü mandı fü ewü, ayia ale kaje, anü sü agbü Makedoniya. ² Fü engu angbü endoro agbü Makedoniya, da eto wazi fü wü kpara ka Yesu kpala, kpah da erı ewü de mere bi wü ngü gbü *Ngari Me.

Fütanga ngü la, fü Pawülü ayia ace Makedoniya, anü akoro agbü tö ka wü *Giriki. ³ Fü ah angbü agbü tö ka wü Giriki kpala teka fe bata. Fütanga fe bata la, fü ah ale ta de ni guru sü de *zabu agbü Sırıya de, 'duwa fü ah ayia aje nga gara wü di engä *Yisaraye kpala, gü ba, wüh ngbü efete engu te kaje la. Teka ngü la, fü ah ayia alügü nga ye, adu agbü Makedoniya, de lö ye.

⁴ Wü kpara ta te wüh ngbü egı nga Pawülü ne, ah de wü Süpatere ye Pıra, te di de kpara ka Bereya, bete

Arisitarekü ake Sekundu, te ewü di ka-wü wü kpara ka Tesalonika, bete Gayü ake Timoteyo, wü kpara ka Derebe, be kpah te Tikiko ake Torofimü wü kpara ka Asiya. ⁵ Wü kpara la ti nda-wü engagira nü, anü aci nga a agbü Türüwa. ⁶ Amba nda-a ake Pawülü, a nü sü agbü Filipoyi. Fü a azü *Karama ka Pasika kpala. Fütanga sikipi ka Pasika la, fü a ayia ali gbü *zabu, anü, anü, teka sikipi 'buruve. Fü a anü akoro agbü Türüwa, amaka te-a de wü bu a kpala. Fü a angbü de ewü gbü Türüwa sela, teka sikipi lorozi.

Dene ngü te Pawülü mere agbü Türüwa

⁷ Ah te ekoro gbü *sikipi ka Me, etamura, fü a abiti te-a de wü *kpara ka Yesu agbü Türüwa kpala, teka azü zü-e ka Me. Fü Pawülü ayia akpo emala ngari Me fü a. Fü ah aro mö fü a baaala, zalü akoro etü biti. Ah mere ngü la bala, angü ah ngbü efi, gü ba, ni ena ayia gügü kpurutokokpi, anü sü ka-ni. ⁸ Kambü ta te a biti te-a gbügbü ne, ah ngbü ga füh kiri ye kpa tikpi. Wüh siya ta mere bi lamba kpa esambü la, teka de ah lofo sü. ⁹ Gara jaji komoko ta ladü kpala, de iri ye Yutiko. Ah ngbü ede görö ka kambü kpa tikpi la. Pawülü, mü ce mö nda-mü fi de. Fü ra ayia azoro jia mbarase la, fü mü ayia kpa gbü ehabata kambü kpa tikpi la, atü gbüü! kpa kötö. Wüh te enü, ae engu tikpi ne de, gbülüküsü! Mbarase la kpi eyi!

¹⁰ Te Pawülü wu bala, fü ah ayia akö kpa kötö kpala, anü ara abuka füh kö mbarase la, afaka engu, amala ngü fü wü kpara, gü ba, "Baye? Yi eku gba teka ne? Yi kpe cürü de. Mbarase ne kpi nda de!"

¹¹ Fü Pawülü ali, alügü nga ye, adu kpah kpa esambü, aza ambata akukuru, fü ewü azü de wü kpara la. Fü Pawülü adu angbü kpah eto ngari Me fü wü kpara la, zalü koro di emözekpi. Kpurutokokpi la, fü engu ayia sela, anü sü ka-ye.

¹² Fü ewü ayia aza jaji komoko, te Pawülü zükü engu gbü kpi ne, adu di kpa eköti. Angü ah zükü gbü kpi eyi fanü fanü. Fü ngü la ato mere wazi fü wü kpara ka Yesu la 'buru.

Dene ngü ka nünü ka-a agbü Mileto

¹³ Fütanga ngü la, fü Pawülü amala ngü fü a, de a li nda-a gbü *zabu, anü kpa engagira nü agbü Asosa. Angü de-ni, Pawülü, ni ena anü nda-ni de lö ni, amaka a kpala. ¹⁴ Te Pawülü nü maka a agbü Asosa, fü a aza engu gbü zabu, teka anü ara agbü Mitilene. ¹⁵ Kpurutokokpi la, fü a ayia gbü Mitilene de zabu, anü akoro agbü Kiyö, ara kpala. Fü kpi aseke, fü a ayia gbü Kiyö sela, anü akoro agbü Samose, ara kpala. Kpurutokokpi la, fü a adu ayia gbü Samose sela, anü akoro agbü Mileto. ¹⁶ Angü Pawülü gü ba, ni ena anü mbiimbi, teka fü ni akoro kere agbü Mileto. Ni le afü agbü Efeso de, angü kaje la ena aza mere bi sikipi. Ni le anü bala, teka fü ni akoro agbü Yerüsalema kere, o mere sikipi ka tari-e, de te wüh ngbü ei *Karama ka Petekosita ne, koro la de.

Dene adu ngü ka Pawülü fü wü kpara ka Yesu agbü Efeso

¹⁷ Te a nü koro tete agbü Mileto, fü Pawülü ayia atima ngü fü wü *kovo gbü tima ka Yesu agbü Efeso, de wüh yia kere, akoro kpaka ni gbü Mileto sela.

¹⁸ Te wü kovo ka Efeso la koro tete kpaka a, fü Pawülü arü amala fü ewü, gü ba, "Wü di enga wüna, yi wu ngü ka-ra eyi kpo. Akpo gbü sikipi te ma koro tete esüka yi, gbü tö ka Asiya sene, ¹⁹ ma ngbü emere tima ka Miri Yesu baka labi kaka. Ma o te-ra baka mere kpara nda-ra de. Ma ngbü ta de mere fingangü emaguma ra, fü ra amaka kpah mere cinga, teka ngü ka wü bu ra, wü di enga *Yisaraye, te ewü le ngü ka Yesu de ne. Angü wüh ngbü fi bü da egiri mani teka amere siti ngü fere. ²⁰ Te di bala, yi

wu kpah eyi, gü ba, ma kpe cürü wü ngü la nda-ra de. Ma ngbü fi bü da erī yi de ngari Me. Ma ngbü emere ngü la gbü jia wü kpara 'buru, kpah agba yi biri biri 'buru. Ma cere mba ngü biringbö te yi nda-ra de. ²¹ Ma ngbü emala ngü la mbölö fü wü di enga Yisaraye, kpah fü wü *ganzi kpara, gü ba, ah le de wüh ce *siti ngü ka-wü, wüh du, wüh je ngü ka Me. De wüh to kpah maguma wü fü Miri ka-nih Yesu Kurisito.

²² Wü di enga wüna, dene ngü te ma ele asere fü yi enatikine. Ma ngbü enü agbü Yerüsalema dene, angü *Nzila Wazi Me mala ngü la fere me-ye. Amba ngü de te ena amere ra de kpala ne, ma wu nda-ra de. ²³ Ngü de te ma wu, ah dene. Gbü wü mene kötī 'buru, de te ma ngbü eko ro gbügbü ne, Nzila Wazi Me ngbü emala fere, gü ba, te gara wüh ena angbü ei ra gbü ku, da eto mere cinga te ra. ²⁴ Amba gbü jia ra, te ma ena akpi, ah ba mere ngü de. Angü, te ma ena amere tima, de te Miri Yesu to fere ne areke areke, zalü akoro di gbü adu sikipi ka-ra la, ngü ka kpi mere e de. Angü Yesu le de ma mala ngü ka-ni fü wü kpara 'buru, gü ba, Me ena aküwa ewü teka *züka maguma ye.

²⁵ Ma ngbü ta endoro esüka yi sene, da emala ngü ka Yesu, te Me tima engu Miri ka-nih ne. Amba titine, ma wu eyi, ga, yi ti adu awu ra tine de. ²⁶⁻²⁷ Ma sere kaje te Me ena aküwa wü kpara gbügbü, teka ngü ka Yesu ne, eyi 'buru fü yi. Ma cere mba ngü biringbö te yi nda-ra de. Tek a ngü la, ma ngbü emala fü yi enatikine dene zu ngü. Te biri kpara esüka yi ce ngü ka Me, fü ah akpi gbü dürü ngü ka-ye la, ah de ngü kaka. Ah de ngü ka-ra nda tine de, angü ma sere ngü la eyi fü yi.

²⁸ Te di bala, yi ceka te-yi mbi. Yi ceka kpi kpah sidi nga wü bu yi, wü *kpara ka Yesu ne. Angü Nzila Wazi Me o yi eyi ba mere kpara

gbü nzö ewü, ba wü kpara, te ewü eceka kpi sidi nga wü kambiliki. Angü Me se wü kpara la eyi cu de *ngüte Ye ye, Yesu Kurisito. ²⁹ Ma wu eyi, gü ba, sidi nga ra, gara siti wü kpara ena akoro kpaka yi, baka siti wü nü, agiri kaje teka asiti fingangü ka wü kpara ka Yesu, de siti riri. ³⁰ Kpah bala, gara wü kpara ena ayia cu esüka yi, adi efiti wü bu wü, de wüh ce ngü ka Yesu, du le siti riri ka-ani la. ³¹ Te di bala, yi ceka te-yi mbi, da efi nga ngü ta te ma ngbü erī yi di ne. Angü teka re bata, ma ngbü ta erī yi de ngari Me, cu de ngura, ra de biti mini, teka de yi lala gbü ngü ka Me de maguma yi biringbö.

³² Enatikine, ma ngbü ece ngü ka-yi esaka Me, de ah ceka kpi sidi nga yi me-ye. Ma emala fü yi, gü ba, ah le de yi ngbü da eje ngü kaka, angü ah to ngü la fü yi de züka maguma ye. Angü ngü ka Me la ena ato wazi fü yi, fü ah aküwa yi fi mere badi.

³³ Nda-ra, ma mere siti ngü fü yi 'buru 'dö de. Ma ngbü ta de gümü wü e ka-yi kpah de. Kpara biringbö esüka yi de jiase, anga bongo ka-ye, esaka ra nda ma. ³⁴ Yi wu eyi kpo, gü ba, ma ngbü ta emere tima cu de kpa ra dene, teka amaka wü e di fere, be kpah te wü kpara de te a ngbü endoro de ewü ne. ³⁵ Ma ngbü mere tima kpekpeke bala, teka asere fü yi mbölö, ga, ah le de yi mere tima kpekpeke kpah baka nda-ra, teka fü yi amaka wü e fü yi, kpah teka ale ta-ngü te wü mürü cinga di. Kpah bala, ah le de yi fi nga ri Miri ka-nih Yesu Kurisito, ta te mala fü nih, gü ba, 'Tadu ka kpara te eto e, fa nda mene kpara, te wüh ngbü eto e fefe na.' "

³⁶ Te Pawülü mala ngü la nza tete bala, fü ewü aci 'buru, abu nzökuta wü kötö, aku gba fü Me. ³⁷ Sidi nga ngü la, fü ewü ango 'buru de mere gba, da etiti eküte Pawülü, da efaka engu, teka ato adu mandī ka-wü fefe na. ³⁸ Ngü te to mere cinga fü ewü, ah de ngü ka Pawülü, te engu mala

fü ewü, gü ba, “Wü ti adu awu ni tîne de ne.”

Fü wü kpara ka Efeso la ayia agi nga Pawülü, zalü akoro di kpa era ngu. Fü a ali de wü Pawülü gbü *zabu anü sü agbü Yerüsalema.

21

Dene ngü ka nünü ka Pawülü agbü Yerüsalema

¹ Baka te a ce wü kpara ka Efeso la tete, fü a ali gbü *zabu, anü akoro agbü Kose, ara kpala. Kpurutokokpi la, fü a ayia sela, anü akoro agbü Rode. Fü a ara sela. Fü kpi aseke, fü a ayia agbü Rode sela, anü akoro agbü Patara. ² Fü a ace zabu la kpala, amaka gara zabu, te ngbü enü agbü Tera.* Fü a ayia ali gbügbü, anü sü. ³ Fü a anü, anü, anü, akoro ghamari ede Kupuriyo. Fü a ace Kupuriyo gbü kamisü, ale kaje, anü agbü Siriya. Fü a anü akoro agbü Tera, akö gbü zabu la kötö, angü wüh yia ekö wü e de gbügbü na la sela.

⁴ Fü a ara gbü Tera sela, teka sikpi lorozi, angü a koro maka wü *kpara ka Yesu te ewü di kpah ladü sela. Fü *Nzila Wazi Me amala ngü fü Pawülü gömö gara wü kpara la, gü ba, ah le de engu nü agbü Yerüsalema de, angü siti ngü ena amere engu kpala. Amba Pawülü le ngü la bala nda de.

⁵ Fütanga sikpi lorozi la, fü a ayia sela teka anü sü agbü Yerüsalema. Dela de, fü wü kpara ka Yesu la ayia akö te-wü 'buru, de wü wara wü, bete wü jaji, anü agi nga a kpa eküte ngu kpala. Te a nü koro de ewü kpala, fü a abu nzökuta a kötö, aku gba fü Me era ngu sela. ⁶ Te a gü mandi esüka a 'buru nza tete, fü a aye süka a de ewü, wüh te ego nda-wü kpa gba wü, fü a ali nda-a gbü *zabu, anü sü.

⁷ Fü a ayia gbü Tera sela, anü akoro agbü Potolemayi. Fü a anü ato mandi fü wü di enga ni a, wü kpara

ka Yesu, de sela ne. Fü a angbü de ewü teka sikpi biringbö. ⁸ Te kpi seke tete, fü a ayia aza nü sela balaaa, zalü anü akoro agbü Kayisariya. Fü a anü ara agba *Filipo, te ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara de kpala ne. Filipo engu ne, ta kpah biri kpara esüka wü kpara lorozi, ta te wüh fe ewü, teka ale ta-ngü te wü *mürü tima ka Yesu ne.† ⁹ Ah ta de wü di ye bala, 'buru wü jaji würose, te Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö ewü, baka wü *mürü dofo ta gügü ne. ¹⁰ Fü a angbü gbü Kayisariya sela, teka mere bi sikpi.

Fütanga ngü la, fü gara mürü dofo ka Me, de iri ye Agobo, ayia agbü tö ka *Yudaya akoro sela. ¹¹ Fü ah anü akoro kpaka a, kpa gba Filipo kpala. Fü ah ayia aza ku ka Pawülü, te engu ngbü ei etadu ye ne. Fü ah ayia ai wü lö ye de wü kpa ye di, amala ngü, agü ba, “Dene ngü te Nzila Wazi Me ele asere fü wü. Kpara de te ni za ku de etatadu ne, wü di enga *Yisaraye ele ena azoro engu agbü Yerüsalema, ai engu kpah bala, ato engu fü wü di enga *Rüma.”

¹² Te a je ngü la bala, fü sü asiti te a. Fü a ayia, de wü kpara ka Yesu de agbü Kayisariya ne 'buru, enda'ba te-a fü Pawülü, teka de ah mere e anü agbü Yerüsalema tîne de. ¹³ Fü Pawülü ayia alügü ngü fü a, gü ba, “Baye? Yi ngbü eku gba da eto cinga emaguma ra de bala teka ne? De-ra Pawülü, ma eyi nzo, teka azü cinga, teka ngü ka Yesu. Te wüh i ra gbü ku, anga te wüh le amörö ra amörö la, ma kpe cürü de!” ¹⁴ Fü a ambü de Pawülü teka ngü la ma, fü Pawülü afa a, aza ngü gömö a ka. Fü a adu amala tîne bü fefe, gü ba, “Wayi, ngü de te Me ele amere fü ye, ah mere tîne emere.”

¹⁵ Fütanga ngü la, fü a ayia areke te-a, adu ace wü Filipo, teka anü sü agbü Yerüsalema. ¹⁶ Fü wü gara

* **21:2** 21:2 Tera de mere koti gbü tö ka Fonisiya. † **21:8** 21:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu 6:1-6.

kpara ka Yesu gbü Kayisariya la ayia agi nga a, anü di agba gara komoko de iri ye Minasuna, kpara ka Kupuriyo, te to maguma ye fü Yesu ta gügü. Fü a anü ara kpala, angü gba ka kpa etungba, te kaje ka Yerusalem.

Dene ngü ka Pawülü de wü kovo ka tima ka Yesu

gbü Yerusalem

¹⁷ Te a nü koro agbü Yerusalem, fü wü di engu ni a, wü *kpara ka Yesu de kpala ne, aza a de tadu afa sü.

¹⁸ Te kpi seke, fü a ayia de wü Pawülü anü agba *Yakobo, engu ni ye Yesu, angü engu de mere kpara gbü nzö wü *kovo gbü tima ka Yesu gbü Yerusalem sela. Fü wü bu ye na abiti te-wü kpah 'buru kpala.

¹⁹ Fü Pawülü agü mandi fü ewü. Fü ah ayia akpo angbü emala nga wü ngü, de te Me ngbü emere fü ye, gbü tima ka-ye, ka Me, esüka wü *ganzi kpara ne 'buru.

²⁰ Te wü mere kpara la je ngü de gömö Pawülü ne, fü ewü angbü de tadu, da egbo nga iri Me. Fü ewü adu afü te-wü, amala ngü fü Pawülü, gü ba, "Wayi, engu ni ani, ye wu eyi, gü ba, mere bi wü di engu *Yisarayeale to maguma wü eyi fü Yesu, gbü tö ka *Yudaya sene. Wüh ngbü eyi 'buru emere wü *Riri, ta te Me to fü ani esaka *Müse ne, mbi mbi mbi, ereke areke. ²¹ Amba wü gara kpara ngbü esu wu eküte ye, gü ba, ye le *Riri ka Müse nda-ye de. Fü ye angbü eri wü di engu Yisarayeale, te ewü ngbü gbü tö ka wü ganzi kpara ne, gü ba, wüh ce da emere wü riri ka gele ka-ani la ace. Wüh mere e agü wü jaji kawü esa *basa kpah de. Fü ngü la angbü eke te ewü efa sü. ²² Titine, ani ena amere baye, te wü kpara la ena aje, gü ba, ye koro eyi sene la? ²³ Te di bala, ngü te ani ena amala fü ye titine, ah ele de ye mere bala, teka areke fingangü ka-ewü, fü ewü awu, gü ba, ye ce Riri ka

Müse nda-ye de. Angü gara wü di engu Yisarayeale ladü sene bala, te ewü ngbü *e'bi te-wü, da eku gba fü Me. ²⁴ Titine, sikpi te wüh ena adürü nzö wü gbügbü ti eyi. Te di bala, ah le de ye nü de ewü kpa gbü *Mere Kambü ka Me, fü ye amere gele teka areke ngü ka-ye di. Fü ye ato jise me-ye, ase wü nü, te wüh ena awa fü Me, teka wü kpara bala la 'buru, bete ye, teka gele la. Fü wü adürü nzö wü tundu de ewü, teka ngü ka gele te wüh mere nza la. Te ye mere bala la, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, ngü de te wüh ngbü emala eküte ye ne, ah ka-ye de wu, angü ye ngbü emere Riri ka Müse amere.

²⁵ Amba teka ngü ka wü ganzi kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Yesu ne, ani to ta riri eyi fü ewü gbü köcökpa gügü, gü ba, 'Wüh mere e amere gele ka wü me ka wü kundu wü de. Wüh mere e amere waza de. Wüh zü ngüte wü nü kpah de. Wü nü de te wüh emörö ewü, da efüfürü ngürü ewü ne, wüh mere e azü kpah de, angü ah de ngüte gbü ye.' Amba fanü fanü, mere bi wü gara riri ka gele ka-ani, wü di engu Yisarayeale ne, wü ganzi kpara la ti ambü te-wü teka wü ngü la nda-wü de."

Dela ngü te wü mere kpara ka Yesu agbü Yerusalem mala fü Pawülü. Fü Pawülü ayia ale ngü la.

Dene ngü te mere Pawülü etambasü Mere Kambü ka Me

gbü Yerusalem

²⁶ Kpurutokokpi la, fü Pawülü ayia de wü kpara bala la, anü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ewü akpo da emere gele teka areke ngü ka-wü tundu de ewü. Fü Pawülü anü asere ngü la fü wü *mürü gele, gü ba, gele la ena anza sidi nga sikpi lorozi. Angü gbü sikpi la, wüh ena akoro de wü nü, teka fü wü mürü gele awa, teka anza ngü ka gele la di.

²⁷ Te sikpi lorozi la yia enza tete, fü wü Pawülü ayia anü kpa etambasü

Mere Kambü ka Me. Fü gara wü di engä *Yisarayelee, te ewü koro agbü Efeso,‡ ayia awu Pawülü kpa etambasü Mere Kambü ka Me kpala. Fü ngü la ake te ewü. Fü ewü akpo da eto ngü guvu wü bu wü. Fü ewü ayia aci 'buru atı te Pawülü, azoro engu, ²⁸ da eba rere, gü ba, "Akoo, wü di engä Yisarayelee! Yi go woro akine, ale ta-ngü te a! Komoko de te ngbü esiti ıri nih, da esoko nih, wü di engä Yisarayelee, kpah da ekpa ngü *Riri ka Müse, bete Mere Kambü ka Me ka-nih ne, ah dene! Ah ngbü endondoro gbü wü nga nzö sü 'buru, da esiti nzö wü kpara de siti riri ka-ye la. Enatikine, ah koro kpah eyi sene! Ah za wü gara ganzi kpara, koro de ewü eyi etambasü Mere Kambü ka Me sene! Yi wu eyi, gbü ngü kaka de bala, ah ngbü ele asiti *nzila sü ka Me ka-nih dene!" ²⁹ Wüh mala ngü la bala, angü wüh wu Pawülü te ewü ngbü endoro ake Torofimü, te di de kpara ka Efeso ne, gbü mere köti sela. Fü ewü afi nda-wü, gü ba, Pawülü za engu, ri di eyi kpa esambü ka Me. Fü ngü la ake te ewü afa sü. Amba ah ka-ye de wu! Pawülü mere ngü bala nda de.

³⁰ Fü rere ayia awü. Fü sü ayiki 'duwa ayiki. Fü wü kpara 'buru angbü ekpe enü gbü sü la. Fü ewü atı te Pawülü, azoro engu, agbeke kpa etanü, ani wü möngiti ka Mere Kambü ka Me la 'buru ani. ³¹ Fü wü kpara la akpo da emimiki Pawülü, teka de ani mörö engu amörö asidi.

Fü mere kpara ka marajümiya ka wü *Rüma ayia aje ngü la, gü ba, wü kpara ka Yerüsalema 'buru kpo eyi da emere gü. ³² Fü mere kpara la ayia bü 'duwa kere, aza wü marajümiya ka-ye, akpe de ewü agbü sü la. Te mere bi wü kpara la wu engu de wü marajümiya gbü nga ye, fü ewü ace da emi Pawülü.

³³ Fü mere kpara la akoro azoro Pawülü, amala ngü fü wü komoko

ka-ye, de wüh i engu de wü nyari 'basu. Fü ah akpo da eyi-ta wü kpara la teka ngü ka Pawülü, gü ba, "Komoko ne neh da? Ah mere ne siti ngü ne?" ³⁴ Fü wü kpara la akpo da eba rere bü 'daaa. Gara ewü emala gara ngü. Gara ewü emala kpah gara ngü. Tekä ngü la, mere kpara la ti aje si-ngü la mbi mbi de. Fü ah adu amala ngü fü wü komoko ka-ye, de wüh za Pawülü, nü di agbü sü ka wü marajümiya.

³⁵ Sü ka wü marajümiya la ka-ye ta kpa fuh da. Te ewü nü koro de Pawülü te kaje, te wüh ngbü eli tete kpa tikpi kpala, fü mere bi wü kpara la adu azinga. Fü ewü akpo da egiri da wü, teka agbü rü Pawülü esaka wü marajümiya la de wazi, de ani mörö. Fü wü marajümiya ayia abi Pawülü esaka wü, angü wü kpara la ena amörö engu. ³⁶ Fü mere bi wü kpara la alala fi bü gbü nga ewü, da eba rere, gü ba, "Wüh mörö engu amörö! Wüh mörö engu amörö!"

Dene ngü te Pawülü mala engagira

wü kpara te ewü zoro engu ne

³⁷ Te wü marajümiya la za Pawülü, nü koro di kpa etikpi kpala, fü Pawülü amala ngü fü mere kpara ka wü marajümiya la, gü ba, "Ni le ta amala ngü fü ye." Fü mere kpara la agüka, angü Pawülü mala ngü la gbü ngü *Giriki. Fü mere kpara la ayi-tata, gü ba, "Ye je ngü Giriki kpo?"

³⁸ Ye neh da? Ye de engä *Ezepeto, ta te kpo de gü eküte ani, te kö bi siti wü kpara gbü nga ye kutu bala, (4,000) arı di agbü gü, ne de?"

³⁹ Pawülü, gü ba, "A'a, ah bala de. Ni ka-ni de engä Yisarayelee. Wüh bi ni ta agbü Tarasu. § Ni ngbü eyi-ta ye, de ye le fü ni, fü ni amala mba engä ngü fü wü kpara, te ewü le amörö ni ne." ⁴⁰ Fü mere kpara la ale de engu mala ngü la.

‡ 21:27 21:27 Efeso de mere köti gbü tö ka Asiya. § 21:39 21:39 Tarasu de mere köti agbü tö ka Silisiya.

Dela de, Pawülü, fü mü ayia arü tikpi füh da la, amere kpa mü fü wü kpara de wüh nga anga. Fü wü kpara la ayia anga 'duwa ngbiii! Fü Pawülü ayia akpo da ero mö fü ewü gbü ngü *Ebere, te di de mö ka-ewü, ka wü di engä Yisarayeले ne.

22

¹ Pawülü gü ba, "Wü di engä wüna, yi je la ngü de te ma emala ne." ² Te wü kpara la je, gü ba, Pawülü ngbü ero mö fü ani, gbü ngü *Ebere, te di de mö ka-ani, wü di engä Yisarayeले ne, fü ewü adu anga tîne 'duwa anga 'buru ngbiii, eda güje wü kpakaka. Fü Pawülü adu amala ngü fü ewü, gü ba, ³ "Ma zu de engä *Yisarayeले. Wüh bi ra ta agbü Tarasu,* amba ma ga cu gbü Yerüsalema sene. Kpeke e-gütamu-ngü, de iri ye Gamaliyele ne, gü tamu ngü ta fere cu me-ye. Ah ngbü ta egü tamu riri ka gele ka wü kundu nih fere. Gümü ngü ka Me fa ta te ra sü, kpah baka ndayi, te yi ngbü emere de enatikine ne. ⁴ Teka ngü la, fü ra angbü eto cinga te wü kpara, de te wüh ngbü efa nga Miri Yesu ne, efa sü, baka te ma ena amörö ewü amörö. Ma ngbü ta ezozoro wü komoko de wü würiuse, te ewü le ngü ka Yesu ne, 'buru, egü agbü ku. ⁵ Mere kpara ka wü *mürü gele bete wü gara cögbörö *kovo ti eyi amala nga ra fü yi, gü ba, ngü la ka-ye fanü. Angü wüh to ta köcökpa esaka ra me-wü, teka fü ra anü di agbü Damaseke, azoro wü di engä Yisarayeले, de te ewü to maguma wü fü Yesu ne, adu de ewü gbü Yerüsalema sene, teka ato kuru te ewü.

⁶ Baka te ma nü koro gbamari ede Damaseke, etü ra, fü ra awu gara e, te yia ci gbü jia ra baka ülele ka mügbara la. ⁷ Te e la ci tete gbü jia ra, fü ra ayia atü gbuuu! kötö. Fü ra aje ri kpara, te ngbü emala ngü fere, gü ba, 'Sawula, Sawula, mü ngbü eto

cinga te ra bala, neh teka ne?' ⁸ Te ma je ngü la, fü ra ayi-ta kpara la, gü ba, 'Mere kpara, mü de neh da?' Fü kpara la alügü ngü fere, gü ba, 'Ni de Yesu,† de te ma ngbü eto cinga tete na ne.' ⁹ Wü kpara de te a ngbü endoro de ewü ne, wu e de te ci ne eyi. Amba ri kpara de te ngbü ero mö fere ne, wüh je nda-wü de. ¹⁰ Fü ra ayi-ta ngü, gü ba, 'Mere kpara, ma ena amere baye?' Fü Miri Yesu amala ngü fere, gü ba, 'Ma yia eyia tikpi, ma nü agbü Damaseke, angü wü ngü de te ma ena amere ne, wüh ena asere fere 'buru kpala.'

¹¹ Teka e de te ci gbü jia ra gbele gbele ne, ma du ceka kpi tîne de. Fü wü kpara, ta te a ngbü enü de ewü ne, azoro kpa ra, agbeke ra, anü de ra agbü Damaseke.

¹² Gara komoko ta ladü agbü Damaseke kpala, de iri ye Ananiya. Ah de kpara te le ngü ka Me, da eje wü riri kaka 'buru. Ah kpah de kpara, te wü di engä Yisarayeले de kpala le ngü kaka fa sü. ¹³ Fü Ananiya akoro amaka ra, arü gbamari ede ra, amala ngü fere, gü ba, 'Sawula, engä wüna, jia mü ü te-ye eü.' Ah bü te emala ngü la enza de, bü 'duwa, fü jia ra aü te-ye, raaa! Fü ra awu engu. ¹⁴ Fü Ananiya adu amala kpah gara ngü fere, gü ba, 'Mere Me fe ra eyi. Te di bala, fü engu asere ngü, te engu le de ma mere ne. Ah fe ra kpah teka awu Miri Yesu, *E-küwa-nih, de jia ra, kpah teka eje riri na. ¹⁵ Kükürü de, angü ah le de ma ngbü emala nga Yesu fü wü kpara 'buru, baka ngü de te ma wu cu de jia ra ne.' ¹⁶ Fü Ananiya adu amala tîne fere, gü ba, 'Ma ngbü eci nga ne? Ah le de ma yia eyia kere, ma ku kpah gba fü Miri Yesu, de ah boro *siti ngü ka-ra. Fü ra aza *babatiza te iiri na.'

¹⁷⁻¹⁸ Fütanga ngü la, fü ra ayia adu akoro agbü Yerüsalema. Gbü gara sikipi, fü ra ayia anü kpa etambasü *Mere Kambü ka Me, teka aku gba

* 22:3 22:3 Tarasu de mere köti agbü tö ka Silisiya. † 22:8 22:8 Yesu ka-ye de kpara ka Nazareta.

fü Me. Fū Miri Yesu ayia asere te-ye fere, baka ngü gbü roto. Fū ah amala ngü fere, gü ba, 'Ma yia eyia gbü Yerüsalema sene kere asidi! Angü ngari ni, te ma ena angbü emala fū wü di enga Yisarayeles agbü Yerüsalema ne, wüh tī ale nda-wü de.' ¹⁹ Fū ra alügü ngü fefe, gü ba, 'Wayi, mere kpara, amba ah le ta de wüh le ngü te ma ngbü emala fū ewü ne, angü wüh wu eyi kpo, gü ba, ma ngbü ta ekpü wü kpara ka-mü, fū ra angbü endondoro *esambü ka bitite, gbü wü nga nzö sü 'buru, da egiri wü kpara ta te ewü to maguma wü fū mü, Yesu, ne, da emiki ewü, egü agbü ku. ²⁰ Kpah bala, o wüh ngbü ta emörö züka kpara ka-mü, de iri ye Setefanü‡ ne, ma ta kpah ladü kpala. A ngbü ta emere ngü la de ewü, angü ta te wüh ngbü esötö engu de teme ne, wü kpara la gbi ta züka bongo ka-wü, ce o esaka ra, de ma ceka kpi fütanganga.' ²¹ Fū Miri Yesu amala ngü fere, gü ba, 'Ma yia eyia, angü ni ena atima ra agbü wü gara sü nengete, teka amala ngari ni fū wü *ganzi kpara.'

²²⁻²³ Fū wü kpara la aje ngü de gömō Pawülü la, zalü te adu ngü de te engu nü, gü iri wü ganzi kpara. Fū ngü la asiti te ewü, angü wüh le ngü ka wü ganzi kpara nda-wü de. Fū ewü akpo esösörö bongo ka-wü, da ecö tö, ebu kpa tikpi, da eba rere, gü ba, "Ah le de wüh nza ngü ka komoko la anza! Wüh mörö engu amörö! Ah tī fū engu aküwa kpo fi de!"

Dene ngü ka Pawülü ake mere kpara

ka wü marajümiya ka wü Rüma

²⁴ Te mere kpara ka wü marajümiya, te di gbü nzö ewü 'buru, wu, gü ba, maguma wü kpara la siti eyi eküte Pawülü fa sü ne, fū ah ayia ato riri fū wü marajümiya ka-ye, de wüh za

Pawülü, nü di agbü 'baranga ka-wü. Te wüh ri tete kpala, fū ah adu amala fū ewü, de wüh süma Pawülü de juru, teka de ah mala si-ngü, de te wü kpara ngbü ebu komö wü tete na la, mbi mbi mbi. ²⁵ Fū wü marajümiya ayia ai Pawülü, aza juru, de ani süma engu di. Fū Pawülü amala ngü fū gara kpara fütanga mere ewü la, gü ba, "Apa! Ah mere baye? Te ni di de kpara ka *Rüma, wü ena asüma ni, o wüh ye süka ngü ka-ni la de, teka ne? Riri ka-ani, wü Rüma mala bala?"

²⁶ Te mere kpara la je ngü la bala, fū ah ayia anü amala ngü la fū mere kpara ka-ye, gü ba, "Ye ceka te-ye 'be! Angü komoko la ka-ye de enga Rüma!"

²⁷ Te mere kpara la je ngü la bala, fū cürü ayia ari tete. Fū ah ayia anü ayi-ta Pawülü, gü ba, "Ye mala la zu ngü fū ni. Ye de enga Rüma fanü?" Fū Pawülü alügü ngü fefe, gü ba, "Wayi, ni de enga Rüma fanü." ²⁸ Mere kpara ne gü ba, "Deni bane, ni to mere bi jiase teka afü te-ni, akoro enga Rüma." Fū Pawülü alügü ngü fefe, gü ba, "Amba nda-ni, wüh bi ni nda-wü kü enga Rüma."

²⁹ Baka te wü marajümiya, de te ewü le ta asüma Pawülü, je, gü ba, engu de enga Rüma ne, fū ewü ayia ace engu. Fū cürü ari kpah te mere kpara ka-ewü teka ngü la. Angü kpara te di de kpara ka Rüma, wüh tī ai engu gbü ku bü kükürü bala ne de.

Dene ngü ka Pawülü engagira wü mere kovo

³⁰ Te kpi seke tete, mere kpara ka wü marajümiya la ngbü fi bü egiri si-ngü ka Pawülü, te siti te wü di enga *Yisarayeles ne. Te di bala, fū engu atima ngü fū wü angbe cögbörö *kovo ka wü Yisarayeles, de wüh bitite-wü. Fū engu ayia aza Pawülü anü di engagira ewü.

‡ 22:20 22:20 Mü ena amaka ngü ka kpi ka Setefanü gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu ne 7:57-8:3.

23

¹ Te wüh za Pawülü, koro di engagira angbe cögbörö wü *kovo ka wü Yisarayelete tete, fü Pawülü ayia ae jia ye, angbü eceka wü kovo la kerrre. Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba, “Wü di engani ni, ni wu eyi emaguma ni, gü ba, ni ngbü emere tima ka Me de maguma ni biringbö.” ² Fü ngü la ake te mere kovo, te di de mürü kpökpö ka wü Yisarayelete, de iri ye Ananiya ne. Fü engu ayia amala ngü fü wü kpara, te ewü di gbmari ede Pawülü ne, de wüh be gbügbüra. ³ Fü Pawülü amala ngü fefe, gü ba, “De-mü, mü de siti mürü mani! Ngü ma! Me ena ami mü me-ye! Mü gü ba, ani ngbü eye süka ngü ka-ratenga *Riri ka Me, fü mü adu amala ngü fü wü kpara ka-mü de wüh be ra? Riri ka Me mala bala?”

⁴ Fü ewü amala ngü fü Pawülü, gü ba, “De-ye! Ye ngbü esoko mere kpara füh kpökpö ne, neh teka ne? Ye wu de, gü ba, Me o engu me-ye?” ⁵ Fü Pawülü alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü di engani ni, ni dürü adürü. Wü ce siti ngü ka-ni. Angü ni wu ta de, gü ba, ah de mere kpara füh kpökpö. Angü fanü fanü, wüh ba ta gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Mü mere e afala mere kpara ka-mü de.’ ”*

⁶ Fü Pawülü ayia aceka wü kovo la, fü ah awu teke, ga, gara wü kpara de wü *Saduke, gara ewü de wü *Farusi. Fü Pawülü ayia amala ngü de mere ri ye, gü ba, “Wü di engani ni, ni de Farusi. Wü wö ni kpah de wü Farusi. Si-ngü te wüh i ni engagira wü enatikine, ah ka-ye bü teka ngü te ni ngbü eo emaguma ni, gü ba, wü kpara te ewü kpi eyi akpi, ena adu kpah azükü ne.”

⁷ Baka te Pawülü mala ngü la bala, fü mere yiki ayia akoro esüka wü Saduke de wü Farusi. ⁸ Kükürü de, angü wü Saduke fi nda-wü, gü ba, wü kövö ti azükü gbü kpi nda-wü de. Wüh ngbü kpah

efi, gü ba, wü *malayika ka Me nda-wü ma. Kuru kpara kpah ma. Amba wü Farusi ngbü ele wü ngü la nda-wü 'buru ale. ⁹ Fü ewü akpo angbü emala ngü esüka wü de rere. Fü wü gara Farusi ayia arü tikpi, amala ngü de gü fü wü Saduke, gü ba, “Ani wu siti ngü ka Pawülü ndani de. E-wu neh da, malayika sere ngü la fefe me-ye!” ¹⁰ Fü ngü la akoro baka gü esüka wü kpara la. Fü ewü akpo da egbegbeke Pawülü esüka wü.

Te mere kpara ka wü marajümiya ka wü *Rüma wu ngü la bala, fü cürü ari tete. Fü ah adu afi, gü ba, te ni ce Pawülü fi esüka ewü sela la, wü kpara la ena asösörö engu esüka wü jürü jürü. Teka ngü la, fü ah amala ngü fü wü marajümiya ka-ye, de wüh nü, wüh za Pawülü esaka wü kpara la sela de wazi asidi, anü di agbü 'baranga ka wü marajümiya.

¹¹ Gbü biti la, fü Miri Yesu akoro asere te-ye fü Pawülü, amala ngü fefe, gü ba, “Pawülü deyü, ye kpe cürü de, ye rü kpekpeke. Angü, ye mala ngü ka-ni fü wü kpara ka Yerüsalema eyi, amba ah le fü ye anü kpah agbü Rüma, amala ngü ka-ni fü wü kpara de kpala ne.”

Dene mani ka wü di engu Yisarayelete teka amörö Pawülü

¹² Te kpi seke tete, fü wü gara wü di engu *Yisarayelete ayia abiti tewü, aro mö, agiri kaje de ani mörö Pawülü asidi. Fü ewü ayia akina tewü, gü ba, “Ani ti azü e, anga anzö e, kpah de, zalü te ani ena amörö Pawülü.” ¹³ Wü kpara te ewü ngbü emere mani la, wüh nye wü kpara teke 'basu anye.

¹⁴ Te di bala, fü wü kpara la ayia anü kpaka mere kpara füh kpökpö, de wü angbe cögbörö wü kovo ka wü Yisarayelete, amala ngü fü ewü, gü ba, “Ani kina te-ani eyi teka ngü ka Pawülü. Ani ti azü e de, zalü te ani ena amörö engu feke. ¹⁵ Te di

* **23:5** 23:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayelete 22:28.

bala, ah le de wü mere mani bane. Wü tima ngü fü mere kpara ka wü marajümiya, de ah za Pawülü, du koro di engagira wü, teka fü wü agiri ngü kaka, aye süsüka mbi mbi mbi. Amba nda-ani, ani reke te-ani eyi 'buru nzo. Te wüh te egoro de engu la, fü ani amörö engu ciki kpa te kaje kpala." Dela ngü te wü kpara la mala fü wü mere *kovo ka wü Yisarayeale, teka ngü ka Pawülü. Fü wü mere kpara la ayia ale.

¹⁶ Amba gara loko ye Pawülü ta ladü gbü sü la. Fü ah ayia aje ngü la gömö wü kpara. Fü mbarase la ayia akpe anü kpa gba wü marajümiya, amala ngü la fü Pawülü agbü ku kpala.

¹⁷ Te Pawülü je ngü la bala, fü ah ayia ai gara mere marajümiya te di sela ne, amala ngü fefe, gü ba, "Ah le de ye za jaji komoko ne, nü di kpaka mere kpara ka-wü, angü mba gara kpeke ngü ladü, te engu le amala fefe."

¹⁸ Fü marajümiya la aza mbarase la, anü di kpaka mere kpara ka-wü, amala ngü fefe, gü ba, "Kpara ka ku, de iri ye Pawülü ne, i ni kpaka ye. Fü ah amala fü ni, de ni za mbarase ne, koro di kpaka ye sene, angü mba gara kpeke ngü ladü, te engu le amala fü ye."

¹⁹ Fü mere kpara la ayia azoro kpa mbarase la. Fü ewü anü mba canza edere sü kpikpi wü. Fü ah amala ngü fefe, gü ba, "Ngü te ye le amala fü ni ne, ye mala emala."

²⁰ Fü mbarase la amala ngü fefe, gü ba, "Gara wü di enga Yisarayeale ngbü eyi emere mani kpala, gü ba, ani ena ayi-ta ye teka fü ye aza Pawülü egambi, adu akoro di engagira wü mere kpara, teka fü ewü agiri ngü kaka, akolo mbi. ²¹ Amba ah le de ye mere e ale ngü ka-ewü la de, angü mere bi wü kpara baka teke 'basu, wo te-wü eyi te kaje, da

eci nga Pawülü teka amörö. Wüh kina te-wü eyi, gü ba, 'Ani ti azü e anga anzö e de, zalü te ani ena amörö engu feke.' Wüh ngbü tine bü eci nga ngü kpaka ye." ²² Te mere kpara ka wü marajümiya la je ngü la bala, fü ah amala ngü fü jaji komoko la, gü ba, "Ye nü enü. Ye mere e angbe nga ngü, te ye mala fü ni ne, fü wü gara kpara tine de."

²³⁻²⁴ Bü 'duwa dela, fü mere kpara ka wü marajümiya la ayia ai wü mere marajümiya ka-ye 'basu, amala ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de yi biti wü marajümiya ka-yi,† baka kama bala teke bata de füh ye nzükpa, teka agi nga Pawülü kpaka Miri Felikisi, agbü Kayisariya. Yi za gara nü de engu li fefeh, anü di. De yi yia sene gbü lö-ra menewa ka biti. Yi ceka 'be, angü wüh ena amere engu esiti."

²⁵ Fü mere kpara ka wü marajümiya la adu aba köcökpa fü Miri Felikisi, gü ba, ²⁶ "Wayi, mere kpara, Felikisi, de-ra Kalodiyo Lisiya, ma to mandü fü mü cu fa sü. ²⁷ Komoko, de iri ye Pawülü, te ma ngbü etima engu fü mü ne, wü di enga Yisarayeale zoro engu. Wüh le ta amörö engu amörö. Amba te ma je, gü ba, engu de kpara ka *Rüma ne, fü ra ayia de wü marajümiya ka-ra, anü aküwa engu esaka ewü. ²⁸ Baka ta te ma le awu si-ngü de te wü Yisarayeale zoro engu teka amörö tete ne, fü ra aza engu akoro di engagira wü mere kpara ka-ewü. ²⁹ Fü ra adu awu, gü ba, si-ngü de te wüh zoro engu tete na ne, ah de ngü te ti fü ewü amörö engu, anga agü engu agbü ku tete ne, nda de. Ah ka-ye de gara kükürü ngü teka riri ka gele ka-ewü. ³⁰ Fütanga ngü la, fü ewü amala fere, gü ba, gara wü di enga Yisarayeale la ngbü egiri kaje teka amörö engu asidi. Tekä ngü la, fü ra aza engu, atima fü mü dela. Fü ra amala kpah fü wü kpara te ewü

† 23:23-24 23:23-24 Mere kpara gü ba, ah le de wüh za marajümiya kama 'basu, de wü gara ewü te ewü ngbü ego woro füh wü nü, teke bata de füh ye nzükpa, be kpah te wü gara kpara te ewü wu da esö dü, kama 'basu.

ngbü eto ngbangbanga la, gü ba, ah le fü ewü anü de ngü kaka la engagira mü, teka fü mü akolo ngü la me-mü.” Dela köcökpa te mere kpara ka wü marajümiya tima fü Miri Felikisi.

³¹ Fü wü marajümiya amere ngü la 'buru, baka te wüh mala fü ewü. Fü ewü aza Pawülü gbü biti la, anü di zalü akoro agbü Atipatirisi. ³² Te kpä seke tete, fü wü marajümiya de te ewü ngbü enü nda-wü de lö wü ne, ayia adu kpa sidi, ace bü mene ewü te ewü di füh nü ne, de wüh za Pawülü nü sü di kpaka miri. ³³ Te wüh nü koro agbü Kayisariya, fü wü marajümiya ato köcökpa la fü Miri Felikisi. Fü ewü ace Pawülü kpah esasaka kpala, ayia ka-wü ago agbü Yerüsalema.

³⁴ Fü Miri Felikisi ayia atanga köcökpa la, fü ah ayi-ta Pawülü, gü ba, “Sü ka-wü to kaye?” Pawülü gü ba, “Ni de kpara ka Silisiya.” ³⁵ Fü miri adu amala ngü fefe, gü ba, “Ni ena adu aje ngü ka-ye, te wü kpara de te ewü to ngbanga ye ne koro eyi la.” Fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, de wüh o Pawülü agbü mere kambü‡ te wüh ngbü ekolo ngü ka wü kpara gbügbü na ne.

24

Dene ngü ka Pawülü engagira Miri Felikisi

¹ Sidi nga sikipi 'buruve, fü mere kpara füh kpökpö ka wü di engä *Yisaraye, de iri ye Ananiya ne, ayia de gara wü *kovo ka-ye, anü agbü Kayisariya. Wüh za kpah gara kpara de iri ye Teretulu, te wu da emala ngü mbi mbi mbi, teka amala nga siti ngü ka Pawülü, engagira Miri Felikisi.

² Te wüh koro kpaka Felikisi tete, fü Felikisi ai Pawülü engagira ye. Fü Teretulu ayia akpo angbü eto ngbanga Pawülü, gü ba, “Akoo, mere kpara, mü de züka miri ka-a. Ah teka züka ngü ka-mü, fü

kpara angbü engbü enatikine ziii dene. Kükürü de, angü mü ngbü ereke wü ngü gbü tö ka-a sene 'buru 'be, teka mere bi wü re dene. ³ A ngbü de mere tadu teka züka ngü ka-mü la, da egbo nga iri mü te nga sikipi 'buru. ⁴ Amba ma le asiti lö-ra ka-mü afa sü kükürü de. Tekä ngü la, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü, de mü je la mba engä ngü, te a le amala fü mü, teka ngü ka komoko ne.

⁵ Fanü fanü komoko ne, ah de siti kpara, te to mere ba-nzö fü wü kpara. Angü ah ngbü esiti fingangü ka wü di engä *Yisaraye, gbü nga nzö sü füh kotö ne 'buru me-ye. Engu kpah mere kpara esüka wü kpara, te ewü le ngü ka siti kpara de iri ye Yesu ne. ⁶ A maka engu da egiri kaje, teka asiti ngü gbü *Mere Kambü ka Me ka-a, agbü Yerüsalema ne. Fü kpara azoro engu. A le ta akolo ngü kaka baka ngü te riri ka-a ngbü ele. ⁷ Amba Lisiya, mere kpara ka wü marajümiya ne, fü mü ayia ari gbü ngü la, agbü enu esaka a de wazi. ⁸ Fü Lisiya ato riri fü a, de a koro de ngü la kpaka mü sene. Te mü yi-tata, mü ena awu kpah teke, gü ba, ngü kaka de te a mala fü mü ne, ah de zu ngü.”

⁹ Dela ngü te Teretulu mala fü Miri Felikisi, teka ngü ka Pawülü. Fü wü kovo ka wü di engä Yisaraye la angö 'buru bala, gü ba, ah de zu ngü.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü Felikisi ato kaje fü Pawülü, de ah mala la nda-ye ngü. Fü Pawülü ayia akpo emala ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, ma wu eyi, gü ba, mü ngbü eyi miri gbü nzö a sene, teka mere bi wü re. Mü wu da ekolo ngü ka wü kpara ereke areke. Te di bala, ma kpe cürü de. Ma ena amala nga ngü ka-ra fü mü de tadu, angü ma wu eyi, gü ba, mü ena aye süka ngü la mbi.

¹¹ Mere kpara, ma yiri agbü Yerüsalema nda-ra de. Ma koro

‡ 23:35 23:35 Mere kambü la, Gina Miri Erode ji ta me-ye.

mba titine dene, teka aku gba fü Me. Ma ra kpala ngbee sikpi nzukpa de fuh ye 'basu. Te mü ena ayi-ta wü gara kpara la, mü ti eyi awu, gü ba, ma su wu de. ¹² Wü kpara ne maka la ra, da ega yiki de wü kpara etambasü Kambü ka Me la, neh elaye? Wüh maka ra da esiti fingangü ka wü kpara kpa *esambü ka biti-te, anga agbü gara sü, 'buru 'buru kpa de. Angü ma mere ngü bala nda-ra la kü de. ¹³ Amba wü kpara la ngbü eto ngbanga ra fü mü bü kükürü bala? Wü siti ngü de te ewü ngbü emala eküte ra la, ah ka-ye 'buru de wu! Ngü de te ena asere fü mü, gü ba, ngü ka-ewü la de zu ngü ne, ah nda ma!

¹⁴ Ngü te di fanü, ah dene. Ma le ngü ka mere Me kpa de baka wü wö a, de wü kundu a. Amba nda-ra, ma le ngü ka Yesu kpa de eyi, te wü *kovo ne gü ba, ah de töndö ngü ne. Amba ngü ka Yesu la, ah de töndö ngü nda de. Wü ngü 'buru te *Müse ba gbü *Riri ka Me, ma ele kpa de ale. Wü ngü te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, ma ele kpa de ale, de maguma ra 'buru baka nda wü kpara ne. ¹⁵ Ma ngbü eo jia ra kpa de te sikpi, te Me ena azükü wü kpara gbü kpi 'buru tete, züka ewü bete siti ewü, kpa de baka nda wü kpara ne. ¹⁶ Tek a ngü la, ma ngbü eo to ra 'buru teka adi emere züka ngü gbü jia Me, kpa de gbü jia wü kpara fuh kotö ne.

¹⁷ Tek a mere bi wü re, ma ngbü endoro agbü wü sü ka wü *ganzi kpara. Ma du koro gbü Yerüsalema mba titine dene, teka ale ta-ngü te wü mürü cinga gbü nguwa a, kpa de teka ato takpa fü Me, gbü *Mere Kambü kaka agbü Yerüsalema. ¹⁸ Fü wü kpara ne anü amaka ra kpa etambasü Mere Kambü ka Me, o ra reke te-ra nza eyi teka tima la. A ngbü de wü kpara gbe nda-a de, a mere gü kpa de, a ba rere kpa de, a mere siti ngü 'buru 'buru de.

¹⁹ Gara wü di enga Yisaraye le ka Efeso ta kpa de ladü kpala. Wüh

siti fingangü ka wü mere kpara ne eküte ra eyi. Amba ah le ta de wüh koro engagira mü, ato ngbanga ra fü mü me-wü. ²⁰ Anga nda wü mere kpara, te ewü koro eyi enatikine sene, ah le de wüh mala fü mü mbölö, te wüh giri ngü ka-ra, anga wüh maka siti ngü eyi gbügbü na la, de wüh mala. ²¹ Amba ngü te ma wu, te siti te ewü ne, ah dene. Ah de ngü ta te ma mala esüka ewü, de mere ri ra mbölö, gü ba, 'Si-ngü te wüh i ra engagira wü tete ne, ah ka-ye bü teka ngü te ma ngbü eo maguma ra tete, gü ba, wü kpara te ewü kpi eyi akpi, ena adu kpa de azükü ne!' " Dela ngü te Pawülü mala fü Miri Felikisi.

²² Miri Felikisi wu ngü ka wü *kpara ka Yesu ta kpo. Te di bala, fü ah ayia amala ngü fü wü mere kpara ka wü Yisaraye le ne, de wüh du kpa eköti. Wüh ena adu aceka ngü la sidi, angü ah le aci nga Lisiya, mere kpara ka wü marajümiya ne feke. Te engu koro eyi la, fü ni adu akolo ngü la.

²³ Fü Miri Felikisi ayia amala ngü fü mere wü marajümiya, gü ba, "Ye lügü Pawülü agbü ku. Wü ceka engu mbi. Amba wü mere e ai engu tine de. Kpa de bala, te wü kpara kaka le ale ta-ngü tete la, wü mere e atiri ewü kpa de."

Dene ngü ka Pawülü engagira Felikisi ake Dürüsila

²⁴ Fütanga wü sikpi mba cükü'daye, fü Felikisi ayia adu akoro ake wara ye, Dürüsila, te di de egba Yisaraye le ne. Fü ah atima ngü de wüh koro de Pawülü engagira ani. Te wüh koro de Pawülü tete, fü Pawülü akpo da emala ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de wü to maguma wü fü Yesu Kurisito, teka fü wü aküwa." ²⁵ Fü Pawülü adu angbü emala gara wü ngü fü ewü, gü ba, "Ah le de wü di emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Ah le de wü tüka te-wü, da ece wü *siti ngü ka-wü, angü, te gara Yesu ena adu akoro fuh kotö ne, teka akolo

liya ka wü kpara 'buru." Te Miri Felikisi je ngü la bala, fü mere cürü arı tete. Fü ah ayia amala ngü fü Pawülü, gü ba, "Ah ti eyi! Ye ce la ngü la ece. Ye du edu. Te ni du maka mba züka lö-ra eyi la, ni ena adu kpah aı ye, teka aje du ngü la."

²⁶ Tenga mere bi wü sĭkpĭ, Miri Felikisi ngbü ta eı Pawülü kpaka ye, teka fü engu angbü ekoro ero mö kpaka ni. Amba ah ngbü ta efi ngü emaguma ye, gü ba, anga Pawülü ena ato mba jiase fü ni.

²⁷ Fütanga re 'basu, fü mere miri ka *Rüma aza Felikisi gbü tima ka miri asidi. Fü ewü ao gara kpara de iri ye Feseto,* miri, sidi nganga. Te Felikisi yia ce Kayisariya tete, fü ah ace Pawülü, ao ciki agbü ku. Ah mere ngü la bala, de ngü reke te wü di enga *Yisaraye.

25

Dene ngü ka Pawülü engagira Miri Feseto

¹ Te Miri Feseto koro agbü Kayisariya, te di gbü tö ka wü *Yisaraye, teka akpo de tima ka-ye, fü ah angbü kpala sĭkpĭ bata. Fü ah ayia anü sü agbü Yerüsalema, teka aceka wü *kovo ka wü Yisaraye de kpala. ² Te engu koro tete agbü Yerüsalema, fü wü kovo ka wü Yisaraye ayia akoro kpakaka, teka ato ngbanga Pawülü fefe. ³ Fü wü kpara la ayi-ta Miri Feseto, gü ba dene, "Wayi bala, Miri, te ah ti atı fü ye la, de ye lügü Pawülü kpaka ani gbü Yerüsalema sene, teka fü ani akolo liya kaka." Wüh mala bala kükürü de, angü wüh mere mani eyi, gü ba, te wüh te ena alügü Pawülü agbü Yerüsalema la, de ani nü, ani ci nganga te kaje, de ani mörö engu. ⁴ Fü Miri Feseto alügü ngü fü ewü, gü ba, "A'a, ah ti bala de. Angü Pawülü ladü kpa gbü ku agbü Kayisariya kpala. Cu de-ni, ni ele kpah adu kpala titine. ⁵ Te di bala, ah le de ani nü tundu

de wü gara kpara ka-wü, teka aceka ngü ka komoko la. Te engu mere ne siti ngü ne, de wüh mala ngü kaka engagira ni kpala."

⁶ Fütanga sĭkpĭ 'bajena, anga nzükpa, fü Miri Feseto ayia ago agbü Kayisariya. Fü angbe cögbörö wü kpara ka wü Yisaraye anü kpah tundu de ewü, baka te engu mala. Fü ewü ara kpala aseke kpĭ. Kpurutokokpĭ la, fü ewü ayia akoro te sü, te wüh ngbü ekolo ngü ka wü kpara tete. Fü Miri Feseto amala ngü, de wüh za Pawülü agbü ku kpala, koro di engagira ni.

⁷ Te wüh koro de Pawülü tete, fü wü mere kovo ka wü Yisaraye ayia arü edede na, akpo da emamala bi wü ngü ka wu eküte Pawülü, bü faaa. Amba ngü te ena asere fü miri, gü ba, ngü ka-ewü la, ah de zu ngü fanü ne, nda ma. ⁸ Pawülü, mü rü ka-mü fi bü te ri mü biringbö. Mü gü ba, "De-ni bane, ni mere siti ngü biringbö nda-ni kü de. Ni mere siti ngü teka riri ka wü Yisaraye de. Ni siti ngü ka *Mere Kambü ka Me ka-ewü kpah de. Ni mere siti ngü teka riri ka wü *Rüma, kpah de."

⁹ Amba baka te Miri Feseto le de ngü ka-ni reke gbü jia wü Yisaraye ne, fü engu ayia ayi-ta Pawülü, gü ba, "Ah ti atı fü ye anü agbü Yerüsalema, teka fü ewü akolo ngü ka-ye engagira ni kpala?"

¹⁰ Pawülü, mü le ngü la nda-mü de. Ah gü ba, "Ni ka-ni de kpara ka Rüma. Te di bala, ah le de wüh kolo ngü ka-ni ciki engagira ye sene, angü ye de miri te wü Rüma o gbü tö ne. Ye le ato ni fü wü Yisaraye, neh teka ne? Tek a fü ewü amörö ni asidi? Ni ngbü emala fü ye, gü ba, ni mere siti ngü fü ewü nda-ni kü de. Ye wu ngü la kpah kpo. ¹¹ Te ni ena amere ta siti ngü eyi, te ti fü ewü amörö ni tekaka la, wayi, ni ti aga yiki de. Ni ena ale ngü la. Amba ngü te wü kpara ne ngbü emala eküte ni ne, ah de zu ngü nda de! Ah 'buru de wu! Te di bala, wüh ti ato ni fü

* 24:27 24:27 Gara iri ye Feseto de Porosiyo.

ewü de. Te ye le akolo ngü ka-ni nda-ye de la, ni le eyi anü kpaka mere Miri *Kayisara agbü Rüma, te di de mürü tö ne, teka de ah kolo ngü ka-ni cu me-ye.”

¹² Te Feseto je ngü la bala, fü ah afü te-ye kpaka wü mürü riri ka-ye, aro mö mba de ewü ce. Fü ah ayia alügü ngü fü Pawülü, gü ba, “Wayi, ah esiti de. Baka te mü le eyi de Mere Miri Kayisara kolo ngü ka-ni me-ye ne, ah mbi. Mü ena anü anü kpakaka.”

Dene ngü te Feseto mala fü Miri Agiripa teka ngü ka Pawülü

¹³ Fütanga ngü la, fü gara miri, de iri ye Agiripa *Erode, ayia ake enga ni ye tangbase, de iri ye Berenike, akoro agbü Kayisariya, teka aceka Miri Feseto. ¹⁴ Fü ewü ara kpala teka bi wü sikpi. Fü Feseto ayia asere nga ngü ka Pawülü fü Miri Agiripa, gü ba, “Diri Miri Felikisi ce ta gara kpara, de iri ye Pawülü, o gbü ku sene. ¹⁵ Baka ta te ma nü agbü Yerüsalema ne, fü wü *kovo, de wü angbe cögbörö wü kpara ka wü Yisaraye, ato ngbangbanga fere. Fü ewü yi-ta ra teka de ma kolo ngü kaka kere, de ani mörö engu asidi. ¹⁶ Fü ra ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, ‘A’a, ah bala de. Angü riri ka-a, wü *Rüma, le bala de. Ah le mene kpara de te wüh to ngbangbanga fü miri, arü me-ye engagira miri, teka amala si-ngü ka-ye la feke, teka fü ewü akolo ngü kaka la mbi. Te wüh mere bala de, wüh ti ato kuru tete kpah de.’

¹⁷ Te di bala, fü a ayia de ewü kpala, akoro sene, teka agiri si-ngü la. Te a koro sene, ma le de ngü la yiri de. Te kpi seke tete, fü ra ayia kpurutokokpi la, anü agbü sü ka ngbanga, teka aceka ngü la. Fü ra atima kpara, teka anü ai Pawülü agbü ku kpala. ¹⁸ Te wüh koro di engagira ra tete, fü wü vügü kaka ayia akpo de ngü ka-wü. Ma fi ta, gü ba, wüh ena amala nga wü siti

ngü, te engu mere ne, mbölö fere. Amba wüh du mala bala nda-wü de. ¹⁹ Wüh du ngbü ega bü yiki esüka wü de wü Pawülü, teka ngü ka riri ka gele ka-wü, kpah teka ngü ka gara kpara biringbö de iri ye Yesu, te kpi ta gügü ne. Angü Pawülü gü ba, ah zükü gbü kpi eyi. ²⁰ Te ma wu ngü la bala, da ra te ma ena akolo ngü la nda ma. Fü ra ayi-ta Pawülü, te ah ti eyi fefe la, de ah nü agbü Yerüsalema, teka fü ewü akolo ngü la engagira wü kovo, te ewü wu ngü ka gele la eyi mbi mbi mbi. ²¹ Amba Pawülü, mü le ngü la bala nda-mü de! Mü gü ba, ‘Ni de enga Rüma! Ni le de *Kayisara, mere miri ka wü Rüma, kolo ngü ka-ni me-ye.’ Teka ngü la, fü ra ato riri, teka de wüh ceka kpi sidi nganga agbü ku, zalü te ma ena amaka kaje, teka atima engu agbü Rüma, angü sü la ka-ye nengete.” Dela ngü te Miri Feseto mala fü Agiripa teka ngü ka Pawülü.

²² Te Agiripa je ngü la bala, fü ah amala ngü fü Feseto, gü ba, “Ni ele aje ri kpara la cu me-ni.” Feseto gü ba, “Wayi, mere Miri, ye ena awu engu egambi.”

Dene ngü ka Pawülü engagira Miri Agiripa

²³ Te kpi seke tete, kpurutokokpi la, fü wü Agiripa ayia ake Berenike, ato züka bongo ka miri eküte wü, anü agbü mere sü ka biti-te. Fü wü mere kpara ka wü marajümüya, bete wü mere kovo ka köti la, ayia anü kpah kpala. Fü mere bi wü kpara ayia angbü eceka ewü te kaje, da ecu ngü ewü. Te wüh koro kpala, fü Feseto adu atima kpara, teka anü ai Pawülü agbü ku.

²⁴ Te wüh koro de Pawülü tete, Feseto, fü mü ayia arü amala ngü, gü ba, “Wayi, Miri Agiripa, de yi wü kpara 'buru de te yi koro eyi sene ne, yi ceka la komoko ne. Wü gara wü di enga Yisaraye, te ewü di agbü Yerüsalema, de gara ewü de sene ne, wüh koro ta ato ngbangbanga kpaka ra, da eba rere,

gü ba, 'Ah le de engu kpi akpi.'
²⁵ Amba te ma gîrî si-ngü la, gara liya te engu mere, te wüh ena amörö engu tekaka ne, ma maka nda-ra de. Kpah bala, fû engu adu ayi-ta ra, ta de ma tima ni kpaka *Kayîsara, mere miri ka wü Rûma, teka de ah kolo ngü ka-ni me-ye. Te di bala, ma le ta kpah eyi amere baka te engu le la. ²⁶ Amba gbü ngü la, ngü de te ma ena aba fû mere miri ka-nih teka ngü kaka ne, ma wu nda-ra de. Fû ra aza engu, akoro di engagira yi dene, ah fa sü 'buru, engagira mü, Miri Agiripa, de mü le ta-ngü te ra gbü ngü la. Angü te nih ena ayi-tata na de nih ma tundu sene la, ma ena amaka züka fîngangü, aba ngü di tekaka fû mere miri. ²⁷ Angü te ma ena atima kpara ka ku fû mere miri bü bala, wüh wu siti ngü kaka kpah de la, ah ka-ye gbü jia ra de töndö ngü."

26

¹ Fütanga ngü la, fû Miri Agiripa ayia amala ngü fû Pawülü, gü ba, "Titine ye tî eyi amala ngü ka-ye fû ani."

Fû Pawülü ayia tikpi akpo da emala ngü, da eda kpa ye, gü ba, ² "Wayi, Miri Agiripa, teka wü ngü 'buru de te wü di enga *Yîsarayeles to ngbanga ra di, gü ba, ma de siti kpara ne, ma de mere tadu enatikine teka amala ngü ka-ra la engagira mü. ³ Kükürü de, angü ma wu eyi, gü ba, mü wu rîrî ka gele ka-nih, wü di enga Yîsarayeles, kpo. Mü wu ngü ka yîkî, te a ngbü ega esüka a gbü ngü ka Me ne, kpah eyi. Te di bala, ma enda'ba te-ra fû mü, de mü gu maguma mü, teka aje la ngü de gömö ra ne.

⁴ Wü di enga Yîsarayeles 'buru wu ngü ka-ra kpo, akpo gbü jaji te ra, zalü akoro dene. Angü ma kpah de enga Yîsarayeles, te ga esüka ewü. Wüh bî ra ta agbü Tarasu. Amba fû ra akoro angbü cu gbü Yerüsalema teka mere bi wü re. ⁵ Te

wüh ena ale ta ale amala zu ngü la, de bane wüh ena amala nga ra fû mü ta me-wü, angü wüh wu kpo, gü ba, akpo gügü, ma ngbü fi bü da eo to ra, teka amere wü rîrî ka Me 'buru, angü ma de *Farusi. ⁶ Dela si-ngü te wüh i ra engagira mü di enatikine, angü ma o maguma ra 'buru 'buru te ngü, ta te Me mala fû wü kundu nih, gü ba, 'Ni ena azükü wü kpara ka-ni gbü kpi ne.' ⁷ Amba, mere Miri, dela si-ngü te wü di enga Yîsarayeles 'buru ngbü eo maguma wü, teka adi emere tima ka Me di, biti de ra ne, teka de Me zükü ani gbü kpi. Te di bala, wü di enga wüna, wü di enga Yîsarayeles, le ato ngbanga ra enatikine, neh teka ne? Ah bü teka ngü te ma gü ba, Me zükü Yesu gbü kpi eyi ne? Dela züka ngü? ⁸ De-yi, wü di enga wüna, fîngangü ka-yi gü ba, Me tî azükü kpara gbü kpi de? Yi efi bala neh teka ne? Ngü la ena afa Me afa?

⁹ Fanü fanü, cu de-ra dene, ta gügü ne, ma ngbü ta kpah etîrî wü kpara, de wüh mere e ale ngü ka Yesu* de. ¹⁰ Ma kpo ta da emere wü ngü la agbü Yerüsalema, angü wü mere *kovo ka-nih yia ta to wazi fere me-wü teka ngü la. Fû ra akpo angbü ezoro bi wü *kpara ka Yesu, da egü ewü agbü ku. Te wüh le amörö ewü la, ngü engu ngbü ereke te ra kpah areke. ¹¹ Ma ngbü ta endondoro kpa *esambü ka wü bitite ka-nih agbü Yerüsalema 'buru, da egîrî wü kpara ka Yesu la, teka adi eto mere kuru te ewü, de wüh ce ngü ka Yesu ace. Ma ngbü ta kpah eo makpü te ewü emaguma ra efa sü. Fû ra angbü da eto cînga te wü kpara ka Yesu la, zalü koro di agbü tö ka wü ganzi kpara nengete.

¹² Wayi, mere Miri, gbü gara sîkpî, fû ra ayia teka anü to kpa fûgö, agbü Damaseke, angü wü mere kovo ka-nih to ta wazi fere, teka de ma nü, ma mere wü kpara ka Yesu de kpala, kpah baka ta te ma ngbü emere mene ewü de agbü

* 26:9 26:9 Yesu de kpara ka Nazareta.

Yerüsalema ne. ¹³ Mere Miri, ma su wu de! Ah te ekoro etü ra, o ra di la bü te kaje enü, fü gara e ayia aci gbü jia ra, baka ülele ka mügbara la. E la, ci fa ra te ngbü esü ka! Fü wazi Me ayia alofo sü ede a raaa! de wü kpara de te a ngbü enü de ewü ne 'buru. ¹⁴ Fü a ayia atü 'buru kötö de wü kpara la. Fü ra ayia aje ri kpara, te mala ngü fere gbü mö ka-nih, wü di engä Yisaraye, gü ba, 'Sawula, Sawula, mü ngbü eto cinga te ra bala, neh teka ne? Mü wu de, gü ba, ma fa ni de wazi? Mü baka yiti te le anü nü de, fü ewü angbü emi engu teka ngü la. Mü ngbü embü te-mü de ngü la kükürü, 'duwa te mü ena ace ngü la, adu ale ngü ka-ra.' ¹⁵ Te ma je ngü la bala, fü ra ayi-ta ngü, gü ba, 'Mere kpara, ye de neh da?' Fü ah ayia alügü ngü fere, gü ba, 'Ni de Yesu, de te ma ngbü eto cinga tete ne. ¹⁶ Amba ma yia eyia, ma rü tikpi. Angü ni sere te-ni fere kükürü de, ni fe ra eyi ba *mürü tima ka-ni. Wü ngü de te ma wu de enatikine ne, ah le de ma mala fü wü kpara, kpah de wü gara ngü, te ni ena adu asere fere sidi ne. ¹⁷ Ni ena atima ra agbü wü gara sü nengete nengete, teka amala ngari ni kpah fü wü *ganzi kpara. Gbü wü sü la 'buru, ni ena adi ladü ake ra, teka aküwa ra esaka wü di engä Yisaraye, kpah de wü ganzi kpara la. ¹⁸ Ma nü, ma mala ngari ni fü wü kpara 'buru, teka de wüh fü maguma wü, ace *siti ngü ka-wü, akoro angbü züka wü kpara ka Me, de wüh ce ngü ka *Satana, adu ara fü Me. Fü ewü ato maguma wü fü ni, Yesu, teka fü Me aboro *siti ngü ka-ewü, fü ewü amaka sü agba Me.' Dela ngü te Miri Yesu mala fere, gbü sikipi te engu fe ra baka *mürü tima ka-ye tete.

¹⁹ Miri Agiripa, te di bala, dene ngü te ma emala fü mü. Ma le ace ngü, de te Miri Yesu sere fere ne, nda-ra de. Ma ngbü fi bü emere riri kaka la. ²⁰ Te di bala, ma kpo 'duwa gbü sikipi la, emala ngari Me fü

wü kpara, teka de wüh fü maguma wü, wüh du kpaka Me, da emere wü ngü te ena areke gbü jijia, teka asere fü wü kpara, gü ba, fanü fanü, ani fü maguma ani eyi. Ma kpo de ngü la 'duwa ciki gbü Damaseke, koro di agbü Yerüsalema. Fü ra andondoro gbü nga nzö wü sü ka wü Yisaraye 'buru, zalü koro di agbü wü tö ka wü ganzi kpara nengete nengete kpah 'buru.

²¹ Dela si-ngü te wü di engä Yisaraye zoro ta ra di, etambasü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema. Fü ewü akpo da egiri kaje teka amörö ra tete na ne. ²² Fü Me ayia aküwa ra esaka ewü, zalü akoro di dene. Te di bala, fü ra ayia arü engagira yi dene, teka amala ngari Me fü yi, wü mere kpara de wü kükürü kpara 'buru. Ngü te ma ngbü emala ne, ah de kükürü ngü, te ma ngbü efi me-ra, ne de. Ah ngbü de zu ngü te wü *Müse mala ta gügü, de wü bu ye, wü *mürü dofo ka Me 'buru. Fü ewü adu kpah aba ngü la gbü *Ngari Me, ²³ gü ba, 'Te gara Me ena atima Mere Miri füh kötö ne, teka aküwa wü kpara. Amba ah le de Miri la maka cinga feke, fü ah akpi. Te di bala, engu ena azükü fi me-ye gbü kpi esüka wü kövö 'buru, teka asere ngü ka *küküwa fü nih, wü di engä Yisaraye, kpah de wü ganzi kpara 'buru.' "

²⁴ Baka te Pawülü ngbü la fi bü emala ngü ka-ye la bala ne, 'duwa fü Feseto ayia aba rere, akolo ngü ka Pawülü, gü ba, "Apa Pawülü! Ye röfö aröfö! Ceka la, bi ngü te ye tanga ne, siti nzö ye eyi!" ²⁵ Fü Pawülü ayia alügü ngü fefe, gü ba, "Ako Miri Feseto, ma röfö aröfö de, baaa. Wü ngü de te ma ngbü emala ne, ah de töndö ngü ka maröfö nda de. Sisi na ladü. ²⁶ Miri Agiripa wu ngü la eyi 'buru. Ah bala de? Angü ngü la mere ta te-ye gbü jia wü kpara 'buru. Tekä ngü la, fü ra angbü emala ngü engu fefe mbölö. ²⁷ Te di bala, de-mü Miri

Agiripa, ngü te wü mürü dofo ba gbü Ngari Me ne, mü le de? Wayi, ma wü eyi, gü ba, mü le ngü la eyi.”
²⁸ Fü Miri Agiripa ayia amala ngü fü Pawülü, gü ba, “Ye fi nda-ye, gü ba, ye ena afü ni, akoro di ba *kpara ka Yesu, bü kere kere bala?”
²⁹ Pawülü, fü mü alügü ngü fefe, gü ba, “Te ena adi kpah bü kere kere, anga ferrre la, ma ngbü eyi-ta Me teka mü, Miri, bete wü kpara 'buru, de te ewü ngbü eje ri ra enatikine ne, de Me fü maguma yi 'buru, fü yi akoro kpara ka Yesu baka ra. Amba ah le fü yi amaka cinga baka nda-ra, te wüh ngbü ei ra de nyari ne, de.”

³⁰ Fü ri Pawülü la ayia agürü maguma cögbörö wü kpara la 'buru. Fü Miri Agiripa, ayia de wü Feseto ake Berenike, bete wü cögbörö kpara, te ewü di de ewü ne, akoro kpa etanü. ³¹ Fü ewü akpo da emala ngü la esüka wü, gü ba, “Apa! Wü wu eyi? Gbü jia ani, komoko la mere siti ngü, te ti fü ewü amörö engu, anga ai engu gbü ku tete ne, nda de.” ³² Fü Miri Agiripa ayia amala ngü fü Feseto, gü ba, “Te Pawülü ena ayi-ta ngü, gü ba, 'Ni le de miri ka wü *Rüma kolo ngü ka-ni me-ye,' ta de la, de bane ani ena ace engu.”

Dela ngü ka Pawülü engagira Miri Agiripa Erode* ake Miri Feseto, agbü Kayisariya.

27

Dene ngü te wüh tima Pawülü tete agbü Rüma

¹ Baka te Pawülü gü ba, “Ni le fü mere Miri *Kayisara ka wü Rüma akolo ngü ka-ni me-ye,” ne, fü Miri Feseto ayia ale teka atima Pawülü agbü *Rüma gbü *zabu. Te di bala, fü ewü aza wü Pawülü de wü gara kpara ka ku, ato esaka gara mere kpara ka wü marajümiya ka Rüma de iri ye Yuliyo,* de ah gi nga

ewü, ah nü di, zalü akoro di agbü Rüma kpala. De-ra Luka, fü ra ayia anü kpah de ewü. ² Gara kpara ka Tesalonika,† de iri ye Arisitarekü ne, nü kpah de wü a. Fü Yuliyo ayia amaka gara wü kpara ka Adu-ramite, te ewü le anü de mere zabu ka-wü agbü Asiya, te di te kaje ka Rüma. Fü Yuliyo areke ngü de ewü, teka de wüh za a gbü zabu ka-wü la, anü di agbü Asiya. Fü a ayia ace Kayisariya, ali gbü zabu la.

³ Te kpä seke tete, fü a anü akoro agbü Sidona. Fü Yuliyo amere züka ngü fü Pawülü, angü ah ce mba Pawülü, de ah nü, ah ceka wü bu ye de sela, teka fü ewü ale ta-ngü tete.

⁴ Fü a ayia gbü Sidona sela, fü wege akpo da embü a, da efe, elügü zabu kpa sidi. Te di bala, fü a anü aguru sü ede Kupuriyo, te nga mene sü, te wege ti alügü zabu tete sidi de. ⁵ Fü a anü bala, akö mere ngu ede Silisiya ake Pafiliya. Fü a anü akoro agbü Mira.‡ Fü a akö kötö sela.

⁶ Fü Yuliyo, mere kpara ka wü marajümiya la, ayia anü agiri *zabu te ena aza a, anü di agbü Italiya. Fü ah amaka gara te yia agbü Alekezandariya. Fü a ayia ali gbügbü.

⁷ Fü a ayia agbü Mira, da enü, amba mere wege la ngbü fi bü da embü a. Tekä ngü ka wege la, fü a angbü enü mba ferrre. Fü a anü, anü bala, akoro ede Kinide, sidi nga mere bi sikpi, de mere kuru te a fa sü. Te a koro kpala, a le ta anü kpa engagira nü, amba dada ma, teka ngü ka mere wege la. Te di bala, fü a afü te-a, anü akoro ede cükü ka Kürete. Te a nü koro ede Salomone, fü ah adu afü ekere Kürete. ⁸ Fü a angbü enü fi bü ferrre bala, gbü mere kuru fa sü. Fü a anü akoro gbü züka sü ede Laseya. Fü a arü kpala, teka afe te-a.

* **27:1** 27:1 Wü marajümiya te Yuliyo di de mere kpara esüka ewü la, wüh de wü kpeke marajümiya, te wüh ngbü ei ewü, gü ba, wü marajümiya ka Mere Miri Agusito. † **27:2** 27:2 Tesalonika de mere köti gbü tö ka Makedoniya. ‡ **27:5** 27:5 Mira ka-ye gbü tö ka Lisiya.

9 A ngbü siti mere bi wü sīkpī da enü de *zabu bala, angü gbü fe la, ah de wü fe ka siti wege. Gbü wü fe la, ngü ka nünü de zabu koro eyi esiti, angü karanga eyi gbamari. § Te di bala, fü Pawülü ayia amala ngü fü a, gü ba, 10 “Wü di engä ni ni, ah le de ani ngbü la sene, aci nga züka fe, te ena akoro. Angü gbü jia ni, te ani ena adi enü fi bü gbü siti wü fe ka siti wege de bala, siti ngü ena amere ani te kaje, fü ani amaka cinga gbü ngü la. Angü mere zabu de mere bi wü e gbü ye ne, ena asiti siti, fü ani akpi kpah 'buru!” 11-12 Amba wü mürü zabu bete mere kpara ka tima ka-ye, le bala nda-wü de. Angü wüh gü ba, “Sü la, ah de engä sü cükü'daye, ah de züka sü teka fü mere zabu angbü tete kpala, teka mere bi fe ne, nda de.” Wüh gü ba, “Gara züka dere ngolo ladü gbamari, gbü sü de iri ye Fenikisi.* Ah le de ani nü ngbü kpala.” Fü mere bi wü kpara de gbü zabu la ale ngü ka-ewü. Fü mere kpara ka wü marajümüya la, adu kpah aje ngü ka-ewü la, ace nda Pawülü ngü ne ka. Fü ah amala, gü ba, “Ah le de ani nü de ewü kpala.”

Dene ngü te mere wege ngbü mere wü Pawülü di etü ngu

13 Fütanga ngü la, fü wege† akpo efe mba ferrre. Fü wü mürü *zabu ayia afi, gü ba, “Ani ti eyi anü akoro agbü Fenikisi enatikine.” Fü ewü afuru zabu la, fü ewü angbü enü di ferrre, gbamari edere ngolo.

14 Baka te a nü la mba cükü'daye bane, fü gara mere wege,‡ baka egbarakö la ayia akpo da efe sisiti! 15 Fü wege la atiri zabu la, da a te a ena anü kpa engagira nü ma! Fü a ace te-a tine bü te nga wege la. Fü wege aza zabu anü di de mere woro.

16 Fü a anü de woro bala, anye sü kpa ekere gara engä cükü de iri ye Kawuda. Fü engä cükü la ale ta-ngü te a mba cükü'daye, angü sela wege ngbü efe mba ferrre, ela eküte cükü la. Te di bala, fü a adu afi nga engä zabu, te a ngbü egbeke fütanga a ne. Fü a ayia abiti te-a, ae ao gbü memere na la, angü wege ena asiti siti. Fü ngü la ato mere kuru te-a afa sü. 17 Fü ewü adu aza mere ju-ku, ai mere zabu la di gö! angü wege ena angbengbe. Fü wege angbü fi bü da enü de a bala. Fü wü mürü zabu la angbü de mere cürü, da efi ngü, gü ba, te zabu la nü koro, mo te-ye te mere siki de ede Libiya la, ah ena alala kpala, fü ngü ka-ani anza 'buru. Te di bala, fü ewü ayia afuru wü mere bongo te wege ngbü enzi zabu di ne 'buru asidi. Fü zabu akpo angbü enü nü tine mba ferrre teka ngü la.

18 Fü mere siti wege la angbü ka-ye fi bü da efe, da ekada ngu. Fü zabu angbü da eyiki, da efüfü te-ye, ekolo ngu gbü ye. Fü ngü la angbü fi bü da emere te-ye bala gbü biti la ngiri. Te kpi seke tete, fü ewü akpo eza wü gara tiri e gbü zabu la, egügü ewü agbü ngu, angü zabu ena amere tiri. Fü ngü la angbü fi bü da embü a bala. 19 Sidi nga sīkpī 'basu, fü mürü zabu akpo tine cu da egügü wü gara e ka tima ka zabu ka-wü, kpah 'buru agbü ngu. 20 Fü wege la angbü efe fi bü bala, ra de biti, teka mere bi sīkpī. A ti awu ra de wü küfara tine de, teka ngü ka mere sangu te zoro jia kpi. Tekä ngü la, a ti awu sü, te wege ngbü enü de a tete ne, kpah de. Fü a akpo da efi, gü ba, a ena akpi akpi 'buru. 21 Da a te a ena azü e tete kpah ma, teka mere bi sīkpī.

Fü Pawülü ayia arü amala ngü fü

§ 27:9 27:9 Luka gü ba, sīkpī te wüh zü e gbügbü de, nü sü eyi. Sīkpī la, ah de mere sīkpī ka wü Yisaraye, te ewü ngbü e'bi te-wü, da ewa wü nü fü Me, teka siti ngü ka-wü. Sīkpī la ena adi gbü adu sīkpī ka fe ka gbüti-gü, angä gina sīkpī ka fe ka miki-gü. Mü ceka ngü ka ma'bi-te gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me.” * 27:11-12 27:11-12 Ndere ngolo ka Fenikisi la mba to kpa kati. † 27:13 27:13 Wege la koro ta to kpa gbü Afirika. ‡ 27:14 27:14 Wüh gü iri wege la “Yurakula”. Ah koro edebu sü to kpa fügö.

wü kpara ka tima ka *zabu la, gü ba, “Wü di enga wüna, te yi ena aje ta ri ra, te ma mala fü yi agbü Kürete ne, de bane, nih ti amaka cinga bane de. ²² Amba dene ngü te ma le amala fü yi. Yi i maguma yi ai, angü nih ena aküwa aküwa 'buru. 'Duwa zabu ena asiti ka-ye me-ye. ²³ Ma mala ngü la kükürü de, angü Mere Me agbü kpî, de te ma ngbü emere tima kaka-na ne, tima *malayika ka-ye eyi me-ye kpaka ra gbü biti ne, teka amala ngü la fere. ²⁴ Ah gü ba, 'De-ra Pawülü, ma kpe cürü de! Ma ti akpi de. Me ena aküwa kpah wü kpara, te ma di de ewü tundu gbü zabu ne, teka ngü ka-ra. Angü ah le fü ra anü akoro engagira mere miri ka wü *Rüma.' Dela ngü te malayika ka Me sere fere gbü biti ne. ²⁵ Te di bala, wü di enga wüna, yi rü kpekpeke, yi kpe cürü de, angü ma wu eyi, gü ba, ngü de te Me mala fere gömö malayika la, ena amere te-ye bala fanü. ²⁶ Amba dene ngü te ena amere te-ye. Zabü ena anü, abu nih agbü gara cükü.” Dela ngü te Pawülü mala fü wü kpara ka tima ka zabu.

Dene ngü ka zabu te siti

²⁷ Fütanga sîkpî nzükpa de füh ye bala, sidi nga yiyia ka-a agbü Kürete, fü mere wege la angbü fi bü da enzi a, enü di bala. § Tîne, gbü adu sîkpî la, ah te ena akoro etü biti, fü wü kpara ka *zabu afi nda-wü, gü ba, a koro neh eyi edere ngolo. ²⁸ Fü ewü aza e teka are macu ngu la di. Ah koro baka süka-lö teke 'basu. Fü a adu kpah aka te-a mba cükü'daye, fü ewü adu kpah are ngu. Ah koro baka süka-lö teke biri de füh ye nzükpa. Fü ewü awu, gü ba, gümba eyi ghamari fanü. ²⁹ Fü ewü angbü de cürü, da efi, gü ba, zabu ena amo te-ye eküte da. Te di bala, fü ewü ayia aza gara mere tiri wü se baka bala, te wüh i de mere ju-ku, agü ewü to kpa sidi, teka fü zabu arü. Fü ewü akpo da eku gba

fü Me, de zabu ngbü bala, zalü te sü ena alofo, teka fü ani awu züka kaje te ani ena aküwa te ani tete na.

³⁰ Amba wü kpara ka tima ka zabu la fi nda-wü, gü ba, wü e la ti atiri zabu de. Wege la ena anzi zabu, fü ah amo te-ye eküte da fanü, fü ani akpi 'buru. Te di bala, fü ewü agiri kaje teka de ani kpe kani. Fü ewü aza enga zabu, ta te wüh o gbü memere na ne, ao gbü jia ngu. Fü ewü angbü ememere te-wü, baka wü kpara te ewü ngbü egü wü gara tiri e, te ena atiri zabu to kpa engagira nü la. ³¹ Fü Pawülü ayia awu mani ka-ewü la. Fü ah ayia amala ngü fü Yuliyo, mere kpara ka wü marajümüya, gü ba, “Te wü kpara la ngbü gbü zabu de la, ani ti aküwa de.” ³² Te wü marajümüya je ngü la bala, fü ewü ayia akokolo wü ku, de te wüh i enga zabu la di ne, 'buru asidi, de ngu za, nü sü di.

³³ Kpurutokokpi la, o sü lofo nza la de, fü Pawülü ayia amala ngü fü wü kpara gbü *zabu la 'buru, gü ba, “De-wü deyî, wü ceka la, ani mere eyi sîkpî nzükpa de füh ye bala dene, ani zü e de, teka ngü ka mere wege ne. ³⁴ Te di bala, ah le de ani zü e ezü, teka amaka wazi. Wü kpe cürü de, angü biri kpara esüka ani, te ena akpi gbü ngu sene, nda ma.” ³⁵ Baka te Pawülü mala ngü la bala, fü ah ayia aza ambata, aku gba fü Me tekaka, gbü jia ewü 'buru, akpo angbü ezü. ³⁶ Fü wü kpara gbü zabu la 'buru ayia amaka wazi, akpo da ezü e. ³⁷ A ta gbü zabu la 'buru baka wü kpara kama 'basu, teke bata nzükpa de füh ye ma'diya (276). ³⁸ Baka te ewü zü e la, sika di, fü ewü ayia aza mere bi wü kombo ka jia ndo de gbü zabu ne, abu 'buru agbü ngu, teka de zabu koro mba fawu fawu.

³⁹ Te kpî seke tete, fü wü kpara ka tima ka zabu awu, gü ba, a koro eyi ghamari edere ngolo fanü, amba wüh wu sü engu la gügü nda-wü de.

Fü ewü awu mba züka sü, te da di tete ma. Fü ewü adu afi, gü ba, te zabu ena anü amo te-ye, alala gbü siki kpala la, ah ena adi mbi. ⁴⁰ Te di bala, fü ewü akolo wü ju-ku te wü tiri se la asidi. Fü ewü afuru kpah ju-ku te rü, de te ngbü eji zabu ne, asidi, aza gara mere bongo, agbala, ai kpa tikpi gbüra zabu, teka de wege di efe e la, enzi, enü di kpa edere ngolo. ⁴¹ Dela de, fü zabu ayia anü alala gbü gara mere siki, te di etü ngu la. Fü mere siti wege la akoro, akpo da ekukuru zabu to kpa sisi.

⁴² Te wü marajümüya wu, gü ba, *zabu te esiti, fü ewü afi, gü ba, wü kpara ka ku ne ena akpe kawü. Te ah bala, ani mörö ewü amörö. ⁴³ Amba mere kpara ka wü marajümüya la, mü le ngü kawü la nda-mü de. Angü ah le ta aküwa Pawülü. Fü ah ayia ato riri fü ewü, gü ba, "Wü mere e amere bala de." Fü ah adu amala gara ngü, gü ba, "Wü mene kpara 'buru, te ewü wu da edo bojo kpo ne, wüh ti gbü ngu fi me-wü, ado bojo, akoro kpa füh gümbe." ⁴⁴ Fü ah amala ngü fü mene ewü, te ewü wu da edo bojo de ne, gü ba, "Ah le de wü giri fara rü zabu te ngbengbe la, azoro, teka ale ta-ngü te wü, akoro di kpa füh gümbe." Fü a ayia amere kpah 'buru bala, akoro kpa füh gümbe de küte a zözö.

Dela ngü te mere wü Pawülü gbü mere *yi-ngu, da enü agbü *Rüma.

28

Dene ngü te mere a gbü cükü ka Malita

¹ Baka te a küwa tete, koro 'buru kpa füh gümbe, fü a aje, gü ba, sü la, ah de cükü de iri ye Malita. ² Wü kpara ka sü engu la, wüh kawü de züka wü kpara. Fü ewü amere ngü a areke 'duwa areke. Fü ewü ayia adeke mere wa. Fü a aya te-a tete, teka ngü ka zü, angü agö kpo ta kpah eyi eli ali.

³ Fü Pawülü ayia aro ci-wa, abi, agü agbü wa la, de ah ci memere. Amba Pawülü, mü kama kpürü nda-mü eyi gbü wü ci-wa la. Fü kpürü la ayia akoro ka wazi wa la, ade engu, alala te kpakpa.

⁴ Te wü kpara ka Malita la wu kpürü, te lala te kpa Pawülü bala, fü ewü ayia amala ngü esüka wü, gü ba, "Eye! Yi wu eyi? Komoko la ena adi de siti kpara, te ngbü emörö wü bu ye de? Baka te engu küwa gbü ngu ne, mba ngü ka-ye la fi bü ladü sisi nganga. Kpürü la ena amörö engu tîne me-ye."

⁵ Pawülü, fü mü ayia ayükü kpa mü. Fü kpürü la ayia ati agbü wa, gü kpürü la ri te mü nda de. ⁶ Amba wü kpara la ngbü nda-wü ta tîne bü eyi eci nga Pawülü, te ngü ena amere engu. Ngale nga te kpürü la ena akpo au, anga ah ena ati kötö, akpi 'duwa akpi. Baka te wüh ngbü ci nga ngü la nda-wü ma ne, fü ewü ayia afü fingangü kawü, gü ba, "Apa! Komoko la de mürü talaria!"

⁷ Sü te a koro ngbü tete la, ah kaye gbamari ede yi ka miri ka Malita sela. İri mere kpara la de Pabiliyo. Fü miri la ayia aza a kpa gba ye, angbü emere ngü a ereke 'duwa areke. Fü a ara kpala sikipi bata.

⁸ Fü a aje, gü ba, siti keke ngbü emere wö ye Miri Pabiliyo. Küküte ngbü ewütü awütü, bubu ngbü kpah ego ngüte. Te di bala, fü Pawülü ayia anü aceka wö ye miri la. Fü ah ao kpa ye gbü nzönzö, aku gba fü Me tekaka. Fü keke kaka la ayia anza.

⁹ Teka ngü la, fü gara wü mürü keke gbü Malita ayia aje nga ngü la. Fü ewü ayia anü akoro kpaka Pawülü. Fü Pawülü aküwa ewü kpah 'buru. ¹⁰ Fü ngü la aga gbü jia ewü. Fü ewü akpo da egbo nga a. Kpah bala, gbü sikipi te a yia tete, fü wü kpara la ale ta-ngü te a de mere bi wü e, teka nünü ka-a la.

Dela ngü te mere te-ye agbü Malita, te a ra tete kpala fe bata ne.

Dene ngü te Pawülü nü koro di agbü Rüma

¹¹ Fütanga fe bata la, fü a ayia teka ace Malita, angü wü fe ka siti wege nza eyi. Fü a amaka gara *zabu, te ngbü ta kpah kpala teka wü fe ka siti wege la. Zabu la yia ta agbü Alekezandariya, ah le anü agbü İtaliya.* Fü a ayia ali gbügbü na. ¹² Fü a ayia de zabu la, anü akoro agbü Sirakuza, ara kpala sikipi bata. ¹³ Te a yia kpala, a za fi bü küte ngu baaala, zalü nü koro agbü Regiyo. Fü a ara kpala aseke kpi. Kpurutokokpi la, fü züka wege akoro, afe zabu ka-a, anü di mbiimbi to anga kaje ka *Rüma. Fü a anü bala, anü akoro agbü Putiyole sidi nga sikipi 'basu. Fü a ayia akö gbü zabu la, teka anü tine sela de lö a, akoro agbü Rüma. Angü Rüma ka-ye te kükürü sü, ngu la koro kpuru gbü Rüma nda de. ¹⁴ Baka te a koro tete gbü Putiyole sela, fü a amaka gara wü *kpara ka Yesu kpala. Fü ewü ayi-ta a, de a ngbü la mba de wü ani teka sikipi lorozi, teka fü a ayia anü sü ka-a tine agbü Rüma. Fü Yuliyo ayia ale. Sidi nga ngü la, fü a ayia anü sü tine agbü Rüma.

¹⁵ Te wü kpara ka Yesu agbü Rüma la je nga Pawülü, fü ewü ayia akoro angbü eci nga a te kaje, wü gara agbü sü ka se e ka Apiyo, gara ewü agbü sü te wüh i, gü ba, Wü kambü bata ka wü ngba. Te Pawülü wu wü bu ye, wü kpara ka Yesu, te ewü koro eci nga ye te kaje ne, fü ngü la ato mere tadu fefe. Fü ah ayia agbo nga iri Me teka ngü la.

¹⁶ Te a nü koro agbü Rüma, wü mere kpara le ao Pawülü gbü ku nda-wü de. Wüh to kaje fefe, de ah ngbü gbü gara koti bane, bü ake marajümiya biringbö, de te ngbü eceka kpi sidi ngangana ne.

Dene ngü ka Pawülü de wü di engä Yisarayeale agbü Rüma

¹⁷ Fütanga sikipi bata, fü Pawülü ayia ai wü *kovo ka wü Yisarayeale, te ewü di agbü *Rüma, ne kpaka ye. Te wü kpara la koro biti te-wü 'buru tete, fü Pawülü ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü di engä wüna, ma emala fü yi dene zu ngü. Wü di engä ni nih, te ewü di agbü Yerüsalema ne, zoro ra bü kükürü bala, to esaka wü Rüma. Amba ma mere siti ngü fü ewü nda-ra kü de. Ma siti riri ka gele ka-nih kpah de. ¹⁸ Amba wü Rüma la le ta eyi ace kpa te ra, angü wüh maka siti ngü de te ma mere, teka fü ewü amörö ra tete ne, nda-wü de. ¹⁹ Amba wü di engä ni nih de kpala ne, le de wüh ce kpa te ra nda-wü de. Te di bala, fü ra ayia amala ngü fü mere kpara la, gü ba, ma le fü miri ka wü Rüma akolo ngü ka-ra tine cu me-ye. Ma mere ngü la bala, teka fü ra aküwa esaka wü kpara ka Yerüsalema la. Amba ma le ato ngbanga ewü nda-ra de, angü wüh de wü di engä wüna. ²⁰ Te di bala, dela si-ngü de te ma i yi tete, teka fü nih aro mö ne, ah dela. Angü wüh i ra de nyari bü teka ngü ka Me, ta te engu mala fü wü kundu nih, gü ba, de-ni Me, ni ena atima Miri teka aküwa nih ne."

²¹ Fü wü di engä *Yisarayeale la ayia alügü ngü fü Pawülü, gü ba, "Baka te ani ngbü sene, ani maka la köcökpa te yia agbü Yerüsalema teka ngü ka-ye nda-ani de. Anga wü di engä ni ani te ewü ngbü eko ro sene ne, wüh mala la biri siti ngü te iri ye fü ani, kpah de. ²² Amba ngü te ani wu eyi kpo, ah de ngü te wü kpara 'buru ngbü emala ngü, teka wü *kpara ka Yesu, gü ba, wüh de wü siti kpara. Te di bala, dela ngü de te ani ngbü ele awu kpaka ye. Ah le de ye mala la nga ngü ka Yesu la fü ani mbi mbi mbi." ²³ Te di bala, fü ewü ayia akuru sikipi de wü Pawülü, teka de ani maka te-ani, aje ngü la.

Te sikipi la koro tete, fü wü di engä Yisarayeale la akoro kpaka Pawülü gbe gbe gbe afa sü. Fü Pawülü akpo

* 28:11 28:11 Zabu la, wüh gü iri, gü ba, Wü me dadase.

da erī ewü de ngari Me, kü kpuru-tokokpī, zalü koro di etamurago. Ah ngbü emala fü ewü, gü ba, “Miri te Me tima füh kotö ne, teka aküwa wü kpara, ah ka-ye de Yesu.” Fū ah angbü esere wü ngü, ta te wü gara *mürü dofo ba gbü *Ngari Me teka ngü ka Yesu *E-küwa-nih ne, fü ewü. Angü ah le agbeke fingangü ka-ewü, teka de wüh to maguma wü fü Yesu. ²⁴ Fū wü gara kpara esüka ewü ayia ale ngü ka Yesu, te Pawülü mala la. Amba wü gara ewü le nda-wü de. ²⁵ Fū ewü angbü de mere yīkī esüka wü, teka ngü la. Fū ewü ayia ace Pawülü, teka ago agba wü, fi bü de yīkī la gömö wü.

Fū Pawülü ayia amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Wayi, ngü ka-yi la, ah fanü fanü, baka ngü te *Nzila Wazi Me mala fü wü kundu nih, gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, ²⁶ ‘Ye nü, ye mala fü wü kpara ka-ni la, gü ba, “Wüh ena aceka ngü ka-ni, ka Me, ma, wüh ti awu si-ngü gbügbü na nda-wü de. Wüh ena aje ngari ni ma, ngü la ti ari gbü nzö ewü mbi mbi kpah de.” ²⁷ Kükürü de, angü nzö wü di enga Yisarayeke koro eyi kpekpeke. Wüh ni güje wü ani, angü wüh le aje ngü ka-ni de. Wüh ni jia wü ani, angü wüh le awu si-ngü ka-ni kpah de. Angü, te ewü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wüh ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, fü ni, Me, aküwa ewü.’ ”†

²⁸⁻²⁹ Fū Pawülü adu kpah amala gara ngü fü ewü, gü ba, “Dene adu ngü te ma ena amala fü yi enatikine. Me tima wü kpara ka-ye eyi, teka amala ngari ye fü wü ganzi kpara, gü ba, ni, Me, ena aküwa ewü, angü wüh ena aje ri ni la me-wü.”

Fü wü di enga Yisarayeke la ayia ace Pawülü, ago agba wü, fi bü de yīkī la gömö wü bala.

³⁰ Fütanga ngü la, fü Pawülü angbü agbü *Rüma sela teka re

'basu. Wüh o engu gbü ku nda-wü de. Ah ngbü engbü ka-ye ta gbü kambü ka wü gara kpara, te engu ngbü eto jiase tekaka. Fū ah angbü eza wü kpara, de te ewü ngbü ekoro kpaka ye ne, 'buru de mere tadu. ³¹ Fū ah angbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü ewü mbölö mbölö de mere wazi, gü ba, Yesu de Miri te Me tima teka aküwa nih. Amba gbü ngü la, gara kpara bir-ingbö bane, te tata engu de ngü la, nda ma.

† 28:27 28:27 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 6:9-10.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Rüma Rüma

Masere si-ngü

Ta gbü wü re la, *Rüma ta kpah de gara mere köti füh kotö ne. *Kayisara, te di de mere miri ka wü Ruma ne, ngbü ta gbü nzö mere bi nguwa wü kpara, te nga nzö mere bi wü sü 'buru me-ye. Kpah bala, mere bi wü gara kpara te nga nzö wü sü, ngbü kpah endoro agbü Ruma kpala.

Gbü re te Pawülü ngbü eba köcökpa ne tete, engu ngbü engbü ka-ye ta agbü tö ka wü *Giriki. Engu ngbü ta ereke te-ye, teka anü agbü Yerüsalema de jiasa, ta te wü *kpara ka Yesu de kpala biti, teka atima fü wü mürü cinga agbü Yerüsalema ne. (Sapita 15:25-26)

Teka mere bi re, Pawülü ngbü ta endoro gbü tö ka Asiya bete tö ka wü Giriki, da emala ngü ka Yesu fü wü kpara. Fütanga ngü la, fü engu adu afi ngü, gü ba, tima ka-ni gbü wü tö la ti la eyi bala. Engu koro ta agbü Ruma te enga gina nda la de. Amba engu le ta anü kpala, angü Ruma de mere köti. Engu le ta kpah anü agbü gara köti de iri ye Sipaniya, angü wü kpara ka tö la je ngü ka Yesu nda-wü la de. Fü Pawülü angbü efi, gü ba, te ni ce jiasa la eyi fü wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema la, ni ena areke te-ni teka anü sü agbü Ruma. Fü ni adu ayia gbü Ruma sela anü sü agbü Sipaniya. Te di bala, wü kpara ka Yesu agbü Ruma ena ale ta-ngü te ni, teka nünü ka-ni de agbü Sipaniya ne me-wü. (Sapita 15:22-24)

Dela si-ngü te Pawülü ba köcökpa ne tete, angü engu ngbü ereke te-ye, teka nünü ka-ye agbü Ruma. Engu le asere fingangü ka-ye 'buru fü wü kpara agbü Ruma, teka ngü ka

Yesu, teka de wüh wu si-ngü, de te ni ele anü arı wü kpara di agbü Sipaniya ne. (Sapita 15:14-21*)

Amba wü ngü la mere te-wü baka te Pawülü ngbü ele ne nda de. Angü, te engu nü koro tete agbü Yerüsalema ne, fü wü vügü ayia azoro engu, agü agbü ku bü kükürü bala. Wüh le ta amörö engu amörö, amba wüh du fü ngü, du tima wü marajümiya, aza engu, anü sü di agbü Ruma, teka de wüh kolo ngü kaka engagira mere miri ka Ruma. (Mürü Tima 21:27-28:31).

Mere kpeke ngü, de te Pawülü ba gbü köcökpa ne, ladü gbü Sapita 1:16-17, te gü ba, "Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, ngü ka Miri Yesu ne, ah ka-ye de mere kpeke ngü, angü wazi Me ladü gbügbü na, teka aküwa wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fefe na, anga wüh de wü di enga *Yisarayeale, anga wü *ganzi kpara. Ngü la ngbü esere züka kaje fü nih, wü kpara te ngü ka-nih ena areke tete na mbi gbü jia Me. Te mü to maguma mü fü Yesu *Kurisito de la, ngü ka-mü ti areke gbü jia Me nda kpah de. Ah ka-ye bü duu baka ngü ta te Me mala, gü ba, 'Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi.' "

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Ruma ne, wüh dene.

Sapita 1:1-17 Mere ngü te di gbü köcökpa ne

Sapita 1:18-3:20 Wü kpara 'buru ngbü ekpi akpi teka siti ngü ka-wü

Sapita 3:21-4:25 Dene ngü te ena areke wü kpara gbü jia Me

Sapita 5:1-8:39 Yesu fa nih eyi gbü siti ngü ka-nih

Sapita 9:1-11:36 Ngü ka wü di enga Yisarayeale

Sapita 12:1-15:13 Ngbüngbü ka wü kpara ka Yesu

Sapita 15:14-16:27 Adu ngü

Dene mandì ka Pawülü fü wü kpara ka Rüma

¹ De-yi, wü *kpara ka Yesu Kurisito, te yi di agbü *Rüma, de-ra Pawülü, te ma di de labi ka Yesu *Kurisito ne, ma ngbü eba köcökpa ne fü yi me-ra, angü ma de *mürü tima kaka. Engu fe ra me-ye, fü ah ao ra, adi emala nga ngü ka-ye, ka Yesu, fü wü kpara, gü ba, “Me le nih fa sü.” ² Me mala ta ngü eyi gügü, gömö wü *mürü dofo ka-ye, gü ba, “Ni ena atima Ye ni, te ena akoro aküwa nih.” Fü wü mürü dofo ayia aba ta ngü la, gbü *Ngari Me. ³ Kpara te engu tima ne, ah de Yesu Kurisito, te di de Miri ka-nih ne. Wüh bi engu ta baka kpara füh kotö ne, gbü nguwa Miri *Davidi, te di ta de mere miri ka-a, wü *Yisarayeles ne. ⁴ Amba Yesu ka-ye de Ye Me, te Me tima kü agbü kpì. Nih ti eyi awu, gü ba, Yesu de Ye Me, angü Me sere ngü kaka fü nih, gü ba, engu de Ye ni fanü fanü, teka wazi te Me zükü engu di gbü kpi ne. ⁵ Tek a ngü de te Miri Yesu mere la, Me te engu di de mürü *züka maguma ne, le ra fa sü. Fü engu afe ra, ao mürü tima ka Miri Yesu, de ma di emala ngü kaka fü nguwa wü kpara füh kotö ne, teka de wüh fü maguma wü, adi eje ngü kaka, da elala te riri kaka.

⁶⁻⁷ Dela si-ngü te ma ba köcökpa ne tete fü yi, angü ngü la kpah teka yi, wü kpara ka Yesu Kurisito de agbü Rüma kpala ne. Me le yi fa sü, fü ah ayia afe yi wü kpara ka-ye. Ah le de Wö nih Me bete Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, da eto gu ngü ka-wü fü yi de züka maguma wü.

Dene ngü te ma ngbü eo gümü yi, wü kpara ka Rüma, di

⁸ Dene gina ngü te ma ele amala fü yi. Ma ngbü egbo nga iri Me tungü yi 'buru, te iri Miri ka-nih Yesu. Kükürü de, angü ma wu eyi, gü ba, yi zoro ngü ka Yesu eyi de kpa yi 'basu. Te di bala, ngü ka-yi la wü baya eyi gbü wü sü 'buru. ⁹ Me, te ma ngbü emere tima kaka de maguma ra biringbö, da emala

ngü ka Yeye na fü wü kpara ne, ah wu eyi kpo, gü ba, to ra iri tungü yi de. ¹⁰ Angü ma ngbü eyitata tungü yi gbü wü sikpi 'buru, de engu ü kaje fere, de ma nü gü jia ra te yi kpala, te engu le eyi la. ¹¹ Gümü yi ngbü eke ra cu efa sü, kükürü de, angü ma le ari yi de ngü ka Me, teka de yi maka wazi, arü di kpekepeke. ¹² Te di bala, te nih ngbü tundu la, ngü la ena ato wazi fü nih. Angü nih ena angbü baka ndugu wa, te wüh dunda adunda la. Angü ma ena amaka wazi teka ngü ka-yi, fü yi adu amaka wazi kpah teka ngü ka-ra. ¹³ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, gü ba, ma le ta teka akoro kpaka yi kpala kere ne, amba ma giri kaje eyi bi ma, angü wü gara ngü ngbü fi bü da etiri ra. Te Me ü kaje fere la, ma ena akoro, teka amala ngü ka Yesu agbü sü ka-yi kpala, de wü kpara to maguma fü wü Yesu, kpah baka te ma ngbü emere gbü wü gara sü ne. ¹⁴ Angü ah le de ma mala ngü ka Miri Yesu, fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, angü ah de ngü, te engu fe ra tekaka na me-ye. Ah le de ma mala ngü ka Miri Yesu la fü wü kpeke kpara de wü töndö kpara, wü kpara te ewü wu ngü fa sü, kpah de mene ewü te ewü wu ngü ndawü de ne. ¹⁵ Te di bala, ma le kpah akoro amala ngü ka Miri Yesu fü wü kpara agbü sü ka-yi agbü *Rüma kpala.

Dene ngari Miri Yesu te ngbü eküwa wü kpara

¹⁶ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, ngü ka Miri Yesu ne, ah kaye de mere kpeke ngü. Angü wazi Me ladü gbügbü na, teka aküwa wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fefe na, anga wüh de wü di enga *Yisarayeles, anga wü *ganzi kpara. ¹⁷ Ngü la ngbü esere züka kaje fü nih, wü kpara te ngü ka-nih ena areke tete na mbi gbü jia Me. Te mü to maguma mü fü Yesu Kurisito de la, ngü ka-mü ti areke gbü jia Me

nda kpah de, angü gara kaje nda ma. Ah ka-ye bü duu baka ngü ta te Me mala, gü ba, “Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi.”*

Dene wü siti ngü te wü kpara ngbü emere gbü jia Me

¹⁸ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Ah le de yi wu awu, gü ba, maguma Me ngbü enzu eküte wü kpara füh kotö ne, teka wü *siti ngü te ewü ngbü emere ne. Angü wüh ngbü emere fi bü siti ngü, te Me le de. Wü siti ngü ka-ewü la, siti fingangü ka-ewü eyi, angü wüh le adi emere zu ngü, de te Me ngbü ele ne, nda-wü de. ¹⁹ Maguma Me ngbü enzu eküte ewü, angü güje ewü ma. Te güje ewü ena adi ta ladü la, de bane ngü ka Me ri eyi gbü nzö ewü. Angü Me ngbü fi bü esere ngü ka-ye la fü ewü, teka mere bi wü re, wüh je ngü la nda-wü de. ²⁰ Ah kpo kü ta te enga gina, te Me o kotö ne tete na, engu sere te-ye fü wü kpara baka mere mürü wazi, teka mere bi züka wü e, te engu mere de füh kotö ne. Tekka ngü la, wü kpara 'buru ti eyi awu, gü ba, Me ladü. Anga te nih ti awu engu de jia nih kpah de la, wü e de te engu mere la, ti eyi asere wazi kaka fü nih. Amba wü kpara le afü fingangü ka-wü nda-wü de. Te di bala, Me ena ato kuru te wü kpara de bala ato, te gara. Wüh ti aküwa gbü liya ka Me nda-wü de, angü wüh ngbü emere ngü la ladru! ²¹ Wüh wu eyi kpo, gü ba, Me ladü. Wüh wu kpah kpo, gü ba, Me ngbü ele de ani di emere züka ngü. Amba wüh le adi emere züka ngü nda-wü de. Wüh cu ngü Me kpah de. Wüh gbo nga iiri na, teka züka ngü te engu ngbü emere fü ewü ne, kpah de. Te di bala, nzö ewü siti ka-ye eyi. Wüh ngbü efi ka-wü fi bü töndö wü kükürü ngü ka-wü. ²² Wüh gü ba, “Ani de kpeke kpara!

Ani wu wü ngü 'buru kpo!” Amba wüh ka-wü de töndö wü kpara, te ewü wu ngü kpo de. ²³ Wüh le agbo nga Mere Me agbü kpi, te di de mürü wazi ne, nda-wü de. Wüh o to wü ka-wü 'buru, angbü ecu ngü wü e, te wüh ngbü ereke de kpa wü, baka kuru kpara, anga kuru lu, anga kuru nü, de kuru gara wü e de füh kotö ne.

²⁴ Tekka kögö-nzö ka wü kpara la, fü Me adu afü kürüfe ye fü ewü, ace ewü, de wüh mere la siti wü ngü ka-wü la emere, baka te maguma ewü ngbü ele. Angü maguma ewü fiti ewü eyi, to gümü siti wü ngü la fü ewü. Te di bala, fü ewü akpo da emere ngü ka lümü esüka wü. ²⁵ Wüh le züka ngü ka Me ne nda-wü de. Wüh ngbü ele ka-wü bü nzö wü töndö ngü ka-wü la. Wüh ngbü egbo nga gara wü e, de te Mere Me mere ne, da ecu ngü wü e la. Amba wüh ena adi ecu ta bala ngü Mere Me, de te engu mere wü e la me-ye ne, da egbo nganga na, de bane ah ena adi ta mbi. Te di bala, ah le de nih di egbo nga iiri Me tenga wü sikpi 'buru! ²⁶⁻²⁷ Baka te wüh le ngü ka Me nda-wü de ne, Me ce ewü eyi, de siti gümü ngü ka lümü la emaguma ewü bala. Wü komoko du ce da engbü de wü würüse ka, fü gümü wü bu wü, komoko, adu angbü eke ewü ka-ye nda tine me-ye. Fü ewü akpo da emere ngü ka lümü esüka wü, de wü bu wü, komoko. Kpah bala, wü würüse du ce da engbü de wü komoko kpo, fü gümü wü bu wü, würüse, adu angbü eke ewü ka-ye me-ye. Fü Me ayia ato kuru te wü kpara la 'buru. Ah to kuru la te ewü mbi, teka ngü ka lümü, de te ewü ngbü emere la.

²⁸ Wü kpara la le ao fingangü ka-wü, teka adi emere wü ngü te Me ngbü ele ne, nda-wü de. Tekka ngü la, fü Me ayia ace ewü, de wüh di emere wü ngü te ti de, teka siti fingangü ka-ewü la. ²⁹⁻³⁰ Siti ngü ka-ewü la sibi fa sü. Angü, te nga

* **1:17** 1:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Abakuka 2:4.

sikpī 'buru, wüh ngbü efi ka-wü fi bü nga siti wü ngü, adi emere. Gara ewü de wü mürü gümü e. Gara ewü ngbü ekpü te-wü, da emere gü, da emömörö te-wü. Gara ewü ngbü da emere kanga esüka wü. Gara ewü ngbü efiti wü bu wü. Gara ewü ngbü endoro de ambala'ba, da edi ngü te wü bu wü. Gara ewü ngbü ekpü Me. Gara ewü ngbü esoko wü bu wü asoko, fü ewü angbü ecu 'duwa ngü wü. Gara ewü le aje ngü ka wü wö wü, de wü ni wü, kpah de. ³¹ Wü kpara la, wüh ka-wü töndö wü kpara, te ewü wu ngü ka Me de. Gara ewü ngbü emere mani, da esutu wu, angü wü ngü te ewü ngbü emala ne, wüh mere bala nda-wü de. Gara ewü le wü di enga ni wü kpah de. Gara ewü wu cinga kpara biringbö bane kpah de. ³² Amba wü kpara la wu kpo, gü ba, mene wü kpara te ewü ngbü emere wü siti ngü de bala, Me ena amörö ewü asidi. Wüh wu ngü ka Me la reke areke, amba wüh le ace da emere wü siti ngü la nda-wü de. Wüh ngbü fi bü emere ngü la, enü di kpa engagira nü, baka te ewü ngbü ele. Fü ewü angbü efiti wü bu wü, de wüh di emere kpah baka ani.

2

Dene kaje, te Me ena aye süka ngü ka wü kpara tete

¹ Enga wüna, mü ngbü efi, gü ba, "Ni de züka kpara, te ni ti eyi akolo ngü ka wü bu ni?" Kpara te o mü miri neh da? Te mü fi, gü ba, "Ngü ka wü bu ni esiti, Me ena ato kuru te ewü la," te di bala, ah le de mü fi ngü la mbi mbi mbi feke. Te mü mala, gü ba, "Wü bu ni ngbü emere *siti ngü la," mü ngbü efi, gü ba, "Me wu siti ngü ka-ni nda de?" Te di bala, mü ngbü eza mere liya la, eo gbü nzö mü de tete-mü! Me ena ato kuru te mü ato, angü mü ngbü emere ngü la kpah bala. ² Me ngbü ekolo ngü ka siti wü kpara de bala me-ye. Angü nih wu kpo, gü ba, engu ena akolo ngü la mbi, areke areke. ³ Enga

wüna, te mü ngbü kpah emere siti ngü baka nda wü bü mü de bala, fü mü adu afü te-mü, angbü da ekolo liya ka wü bu mü la, mü efi nda-mü, gü ba, ni ena aküwa gbü liya ka Me? Ah bala de! ⁴⁻⁵ Yi ngbü efi, gü ba, "Me wu siti ngü ka-ani de. Ah ti ato kuru te ani kpah de." Amba ah bala de! Me le yi de *züka maguma ye. Te di bala, engu le ato kuru te yi kere la de, me-ye, angü ah ce lakī eyi fü yi, de yi fü maguma yi, teka fü yi aküwa. Amba te nzö yi kpekpeke, yi le ace wü siti ngü ka-yi la fi de la, yi ti aküwa kpah de! *Adu sikpī ena akoro, te Me ena aye süka ngü ka wü kpara 'buru. Gbü sikpī la, Me ena ato mere kuru te yi, angü yi ngbü efala züka ngü kakan ne afala. ⁶ Te yi ngbü emere siti ngü la, Me ena ato kuru te yi. Amba te yi ngbü emere züka ngü la, Me ena aküwa yi fi mere badi. ⁷ Mene wü kpara, te ewü ngbü eto te-wü fi bü da emere züka ngü, te reke areke gbü jia Me, fanü fanü Me ena agbo nga iri ewü, fü ah aküwa ewü fi mere badi. ⁸ Wü gara kpara le züka ngü ka Me nda-wü de. Wüh ngbü efi ka-wü bü nga ngü ka-wü. Wüh ngbü eo to wü bü nzö teka adi emere siti ngü. Te di bala, maguma Me ena anzu eküte ewü, angü Me le siti ngü ka-ewü la nda de. ⁹ Me ena ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü de bala ne 'buru, anga wüh de wü di enga *Yisaraye, anga wüh de wü *ganzi kpara. Angü Me ti afüwa gara kpara biringbö nda de. ¹⁰ Fü Me adu ato züka ngü fü mene wü kpara, de te wüh ngbü emere züka ngü ne, te wüh de wü di enga Yisaraye, anga wü ganzi kpara. Angü engu ena agbo nga ewü 'buru, da eto wazi fü ewü, fü ewü adi engbü zözö, de gu maguma wü. ¹¹ Engu ena akolo ngü ka wü kpara 'buru, te nga ngü te ewü ngbü emere, angü Me füwa kpara nda de.

¹²⁻¹³ Teka ngü ka wü di enga Yisaraye, Me to ta *Riri ka-ye fü

ewü eyi gügü gömö *Müse. Te wüh ngbü emere *siti ngü la, Me ena ato kuru te ewü, angü wüh le aje riri kaka-na de. Angü te mü ngbü eje Riri ka Me bü de güje mü kükürü, mü mere ngü engu de la, ngü la ti areke gbü jia Me nda de. Ah le de mü je Riri ka Me, ale de maguma mü, da emere ngü engu amere, teka fü ngü ka-mü angbü mbi gbü jia Me. Tekan ngü ka wü *ganzi kpara, te ewü wu Riri ka Me te enga gina la de ne, te wüh mere siti ngü la, Me ena ato kuru te ewü kpah ato fanü fanü, angü wüh wu siti ngü ake züka ngü kpo. ¹⁴ Amba wü ganzi kpara, te ewü wu ngü teka Riri ka Me nda-wü de ne, te wüh ngbü emere wü ngü te Me ngbü ele la, ah baka te wüh je Riri ka Me eyi. Angü ngü de te ewü ngbü emere ereke areke gbü jia Me ne, ah eyi baka Riri ka Me fü ewü. ¹⁵ Ah ge baka te Me o Riri ka-ye la eyi emaguma ewü. Kpah bala, wüh ti eyi awu kpa emaguma wü, gü ba, wü ngü te ani ele amere, ah de züka ngü, anga ah de siti ngü. ¹⁶ Me wu siti ngü emaguma wü kpara 'buru kpo. *Adu sikpi ka Me ena akoro, te engu ena ao Yesu Kurisito, teka aye süka ngü ka wü kpara, baka ngü te ma ngbü fi bü eri wü kpara di ne. Angü gbü sikpi la, engu ena aye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi, kpini te nga wü ngü te di emaguma ewü.

¹⁷ Te mü de enga Yisaraye la, ah le de mü fi ngü ka-mü mbi mbi mbi. Yi ngbü ecu ngü yi, gü ba, "Ani de kpara ka Me. Ani ena aküwa teka ngü ka Riri ka Me, ta te engu to fü wü kundu ani esaka Müse ne?" Ah bala de! ¹⁸ Wüh gü tamu Riri ka Müse eyi fü yi fanü. Yi wu züka ngü te ngbü ereke gbü jia Me ne, kpah kpo. Amba, te yi mere wü ngü engu la nda-yi de la, yi ena aküwa neh baye baye? ¹⁹⁻²⁰ Yi ngbü emala, gü ba, "Me mala zu ngü ka-ye eyi 'buru 'buru fü wü kundu ani gömö

Müse. Ani wu ngü ka Me kpo. Ani de kpeke kpara. Ani ngbü egü tamu ngü la fü wü bu ani. Ani ngbü eri wü kpara, te jia ewü ni ani, da esere kaje fü ewü, teka de wüh wu ngü ka Me." ²¹ Ah mbi, amba te yi ngbü eri wü bu yi de ngü ka Me la, yi le adi emere wü ngü la cu me-yi de, neh teka ne? Yi gü ba, "Kpara mere e azi e de," anga yi du ngbü ezi e ka wü bu yi, teka ne? ²² Yi ngbü emala, gü ba, "Kpara mere e amere waza de," amba yi di ngbü engbü de wü gara würüse gbü zi, neh teka ne? Yi gü ba, "Ngü ka faranda esiti. Ah le ta de wüh mofo ngü la de." Te di bala, yi du ngbü enü ezü wü e, de te wüh ngbü eto gbü faranda, neh teka ne? ²³ Yi gü ba, "Ani de wü kpara ka Me, angü ani wu ngü ka Me kpo." Yi du ngbü eto lümü te Me cu me-yi, teka ne? Te di bala, yi le ngü ka Me de maguma yi fanü, nda-yi de. ²⁴ Ngü ka-yi kpah baka ngü ka wü kundu yi, ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü kpara ngbü esiti iri Me ne, teka ngü ka-yi, wü di enga Yisaraye."*

Dene ngü teka wü di enga Yisaraye

²⁵ Wü di enga wüna, yi ngbü efi, gü ba, "Ani de kpara ka Me, angü ani ti eyi esa *basa?" Te yi ngbü emere zu ngü ka Me la, ngü ka basa ka-yi la ena adi de züka ngü fanü fanü. Amba, te yi mere *Riri ka Me mbi mbi de la, ngü ka basa ka-yi la ena adi de kükürü ngü. Ah ti areke yi gbü jia Me nda de. ²⁶ Kpara te ngbü emere Riri ka Me de maguma ye 'buru, Me ena aceka engu baka züka kpara ka-ye, anga te engu ti eyi esa basa, anga ah ti esa basa kpah de la, ah mere ngü de. ²⁷ Yi gü ba, "Ani de wü kpara ka Me. Ani ngbü emere gele ka Me, angü ani ti eyi esa basa." Amba yi mere zu Riri ka Me nda-yi de. Wü gara kpara ladü, te ewü ti esa basa de ne, wüh du ngbü emere

* ^{2:24} 2:24 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:5.

Riri ka Me me-wü ereke areke. Ngü la to lümü fü yi de? Yi ceka te-yi 'be, angü Me ena ato kuru te yi gbü ngü la. ²⁸⁻²⁹ Ngü te ena ao yi mbi gbü jia Me, fü engu aceka yi baka züka wü kpara ka-ye ne, ah de ne ngü ne? Ah de ngü ka matí esa basa, baka te wü di engu *Yisarayeles ngbü emala ne? Ah bala de! Ah ka-ye de ngü ka *Nzila Wazi Me te ngbü efü maguma kpara. Ngü ka gele tí areke ngü kamü gbü jia Me nda de. Te Nzila Wazi Me fü maguma mü me-ye la, Me ena adu aceka mü cu baka züka kpara ka-ye. Amba te yi ngbü emere wü gele, teka de wü kpara di eceka ani baka züka wü kpara la, ah ena adi ka-ye de töndö ngü kükürü.

3

¹ Amba nih tí eyi awu, gü ba, ngü ka wü di engu *Yisarayeles fa ngü ka wü *ganzi kpara eyi. ² Angü de a wü di engu Yisarayeles, a de gina nguwa wü kpara, ta te Me sere ngü ka-ye fü a gbü *Ngari ye. ³ Ah fanü, wü gara wü di engu Yisarayeles la le ngü ka Me de, amba yi mere e afi, gü ba, Me ena ace ewü 'buru ace, teka ngü ka wü bu wü, la de. Me tí ace ewü 'buru 'buru de, angü wüh de wü *vüngüte kaka. ⁴ Te di bala, Me ngbü fi bü emere wü ngü te engu ngbü emala. Ah tí afü ngü ka-ye, baka nda wü kpara füh kotö ne, te ewü ngbü esutu wu ne, nda de. Angü Miri *Davidi ba ta ngü la eyi gbü Ngari Me, gü ba, "Wayi bala Me, gbü wü ngü ka-mü, te mü ngbü emala 'buru, mü su wu nda-mü de, mü ngbü emere ngü la te bala. Kükürü de, angü, te mü kolo ngü ka wü kpara la, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, mü kolo ngü la eyi mbi reke areke."*

⁵ Gara kpara tí eyi amala, gü ba, "Te ni mere *siti ngü la, ngü la tí eyi asere fü wü kpara, gü ba, Me ka-ye de züka kpara duu me-ye. Te di

bala, Me ena ato kuru te ni teka ngü la, neh teka ne?" ⁶ Dela, ah de töndö ngü de? Me de kpara te ngbü ekolo ngü ka wü kpara 'buru ereke areke. Tekka ngü la, Me tí eyi ato kuru te nih, teka dürü ngü ka-nih. ⁷ Gara kpara ena aga yiki, gü ba, "Te wü kpara di ngbü egbo nga iri Me, teka *siti ngü te ni ngbü emere ne la, Me ena adu ato kuru te ni, teka siti ngü la, neh teka ne?" ⁸ Ngü la, ah ge baka e te wüh ga, nih tí eyi adi emere siti ngü, angü züka ngü ena akoro gbü ngü ka-nih la, fü wü kpara adu agbo nga iri Me, teka wü siti ngü te ni ngbü emere la. Dela ne töndö ngü ne? Wü gara kpara ngbü esiti iri a, gü ba, a ngbü kpah cu emala ngü bala me-a. Dela mere siti wu. Me ena ato kuru te mene wü kpara, te ewü ngbü emala ngü de bala ne, te gara.

⁹ Wü gara ngbü efi nda-wü, gü ba, ngü ka-ani, wü di engu Yisarayeles, reke fa nda nguwa gara wü kpara. Amba ah bala de. Angü wü kpara füh kotö ne 'buru ngbü emere siti ngü. Te di bala Me ena ato kuru te wü siti wü kpara la 'buru, kpah baka ngü te ma mala fü yi la. Anga wüh de wü di engu Yisarayeles, anga nguwa *ganzi wü kpara. ¹⁰ Ah kpah baka ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me gügü, gü ba, "Kpara biringbö, te ngbü emere züka ngü gbü jia Me, nda kü ma. ¹¹ Kpara biringbö te ngü ka Me ri eyi gbü nzönzö na mbi mbi mbi, nda ma. Kpara te to te-ye adi emere ngü ka Me de maguma ye 'buru 'buru, nda kpah ma. ¹² Wü kpara 'buru ce ngü ka Me eyi. Wüh fü te-wü eyi 'buru emere bi siti ngü gbü jia Me. Kpara biringbö te ngbü emere züka ngü nda ma.† ¹³ Wü ngü te wüh ngbü emala, ngbü esere nga siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü efi, angü ngü ka-ewü la koro eyi baka zizi e, te sese ngbü efu afu. Wüh ngbü fi bü esu wu,‡ da edi ngü te wü bu wü, kpah da emala

* **3:4** 3:4 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 51:4. † **3:12** 3:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 14:1-3. ‡ **3:13** 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 5:9.

wü gara kpeke ngü, te ngbü ecuru wü bu wü, baka kpürü, te ngbü ede kpara me-ye. § 14 Bi lara ngü sibi gömō ewü fa sü, angü wüh ngbü fi bü esoko wü bu wü, da esiri ewü. Fü ngü la angbü eto cinga emaguma wü bu wü la efa sü.* 15 Maguma ewü ngbü enzu kere kere, fü ewü angbü emörō kpara teka siti maguma wü la. 16 Gbü wü sü 'buru te ewü ngbü ekoro tete, wüh ngbü fi bü eto cinga te wü bu wü. 17 Wüh le züka ngü, te ngbü eto gu ngü ne, nda-wü de. † 18 Wüh le ngü ka Me 'buru 'buru de. Wüh kpe cürü Me kpah de." ‡ Dela ngü te wüh ba gbü Ngari Me, teka wü kpara te ewü ngbü emere siti ngü de bala ne.

19 Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi, gü ba, kpara biringbö, te di züka kpara gbü jia Me, nda ma. De-a, wü di enga *Yisaraye, ah le de a wu awu, gü ba, a kpah de siti wü kpara, Me ena ato kuru te a kpah ato teka *siti ngü ka-a, angü *Ngari Me mala bala. Te di bala, kpara biringbö füh kotō sene, te ena aga yiki, nda ma. Angü Me ena ato kuru te wü kpara füh kotō ne 'buru, anga ah ena adi de wü di enga Yisaraye, anga wü *ganzi kpara. 20 Kpara biringbö ladü te ngbü emere wü *Riri ka Me la 'buru ereke areke fanü? Kpara te mere ngü la bala nda kü ma! Angü kpara biringbö te to tadu te Me gbü ngü ka Riri la nda kü ma! Amba Riri ka Me la ngbü esere fü nih, nga wü siti ngü, de te nih ngbü emere ne.

Dene ngü te ena areke wü kpara gbü jia Me

21-22 Wü di enga wüna, Me fi nga kaje, te ngü ka-nih ena akoro tete mbi gbü jia ni Me, ne eyi cu me-ye. Enatikine, Me sere ngü la eyi fü nih. Ah de ngü ka riri nda de. Ah ka-ye de ngü te Me reke me-ye, baka ngü ta te wü *mürü dofo ba

gbü *Ngari Me gügü. Ngü la, ah ka-ye de ngü ka Yesu *Kurisito, te ena aküwa wü kpara me-ye. Angü te mü to maguma mü eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka mü baka züka kpara ka-ye tete, anga mü de enga *Yisaraye, anga mü de *ganzi kpara. Te di bala, Me ti afüwa a, zu wü di enga Yisaraye ne, nda kpah de, 23 angü a ngbü kpah emere *siti ngü baka gara wü kpara füh kotō ne 'buru. Angü züka kpara biringbö, te di mbi gbü jia Me, nda ma. 24 Amba Me de mürü *züka maguma, te le wü kpara fa sü. Fü engu ayia afa wü kpara gbü siti ngü ka-ewü, teka ngü ka Yesu Kurisito. 25-26 Angü Me tima Yesu Kurisito füh kotō sene, fü ah akpi teka areke ngü esüka nih de wü ye. Mene wü kpara te ewü ena ato maguma wü fü Yesu, Me ena aboro siti ngü ka-ewü. Dene eyi mene kaje te kpara ena akoro tete na mbi gbü jia Me. Te kpo ta gügü, zalü akoro enatikine, Me ngbü engbü de gu maguma ye, teka ngü ka siti ngü ka wü kpara. Ah le ato kuru te wü kpara kere la de. Yi ngbü efi, gü ba, Me wu wü siti ngü ka-ani de? Ah bala de. Me de züka miri, te ngbü emere zu ngü. Engu wu da eye süka ngü ka wü kpara mbi mbi mbi ne kpo. Ngü te engu le ato kuru te nih kere de ne, angü engu ce la lakü fü nih, teka fü nih afü maguma nih, fü nih aküwa. Titine, dene eyi züka kaje te Me sere, teka areke ngü di esüka nih de wü ye. Angü Yesu Kurisito kpi eyi, teka afa nih gbü siti ngü ka-nih, de *ngüte ye te tökö ne. Te nih to maguma nih eyi fefe na la, nih ena aküwa. Dela ngü te ngbü esere, gü ba, Me de kpara te wu da eye süka ngü ka wü kpara 'buru mbi mbi mbi ne.

27 Te di bala ne, te Me ngbü eceka nih baka züka kpara, 'duwa teka ngü ka Yesu la, mü ena acu ngü mü, gü ba, ni de kpeke kpara, neh

§ 3:13 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 140:3. * 3:14 3:14 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 10:7. † 3:17 3:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 59:7-8. ‡ 3:18 3:18 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 36:1.

baye baye? Mü ngbü efi, gü ba, Me ngbü ele ni, teka züka ngü te ni ngbü emere ne? Ah bala de! Ngü ka-nih reke gbü jia Me, bü teka te nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito. ²⁸ Ngü ka-nih koro gbü jia Me mbi, neh teka ne? Anga ah teka te nih ngbü emere wü *Riri, ta te *Müse ba gbü Ngari Me ne? Ah bala kpah de! Ngü ka-nih koro gbü jia Me 'be, nzö teka te nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito. ²⁹ Fingangü ka-yi gü ba, Me ngbü ele ka-ye bü nzö wü di enga Yisaraye! Ah bala de! Me ngbü ele nguwa wü kpara fuh kotö ne 'buru. ³⁰ Me ka-ye kü biringbö. Kaje te kpara ena aküwa tete na, ka-ye kpah ngbee biringbö, 'duwa te kpara to maguma ye eyi fü Yesu la. Ngü ma, te ah de enga Yisaraye, anga ganzi kpara. ³¹ Fingangü ka wü gara kpara gü ba, nih, wü *kpara ka Yesu, ngbü eceka Riri ka Me, ta te engu to gömö Müse ne, baka töndö ngü. Amba ah bala de! Titine, baka te nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito ne, nih wu si-ngü gbü Riri ka Me la eyi fanü.

4

Dene si-ngü te ngü ka Abarayama reke di gbü jia Me

¹ Wü di enga wüna, nih fi la nga ngü ka *Abarayama. Engu de züka kpara ka Me ta gügü. Engu kpah de mere kundu a, wü di enga *Yisaraye. ² Me ceka Abarayama ta baka züka kpara ka-ye, neh teka ne? Ah teka wü züka ngü, de te Abarayama ngbü emere meye de tete-ye ne? Ah bala de! Te ngü la ena adi ta teka züka ngü te engu mere la, de bane Abarayama ena angbü ta da egbo nga ye de tete-ye. Amba Me le bala de. ³ Yi fi la nga ngü ta te *Müse ba gbü *Ngari Me gügü, teka ngü ka Abarayama, gü ba, "Abarayama to ta maguma

ye fü Me. Tekka ngü la, fü Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye."* ⁴⁻⁵ Ngü la, ah baka te Me küwa Abarayama teka wü züka ngü te Abarayama mere? Ah bala de! Me mere ngü la teka *züka maguma ye. Kpah bala, te mü ngbü ta emere *siti ngü, fü mü adu ato maguma mü fü Me la, engu ena aboro wü siti ngü ka-mü la 'buru, adu aceka mü baka züka kpara ka-ye, angü engu de mürü züka maguma.

⁶ Nih gbo nga iri Me, angü engu de mürü züka maguma. Ah ngbü eceka nih baka züka kpara ka-ye ne, ah teka züka ngü de te nih ngbü emere ne nda de. Ah ka-ye teka züka maguma kaka. Ah kpah baka ngü, ta te Miri *Davidi ba gbü Ngari Me gügü, ⁷⁻⁸ gü ba dene, "Züka ngü ena adi 'duwa fü mene kpara, de te Me boro siti ngü kaka eyi asidi ne. Angü Me ti adu afi nga siti ngü kaka tine de."†

⁹ Züka ngü la nzö teka wü di enga Yisaraye, te ewü ngbü eti esa *basa ne? Ah bala de! Yi fi la nga ngü ka Abarayama. Me ceka engu baka züka kpara ka-ye, teka te engu to maguma ye fefe. ¹⁰ Me mere ngü la fefe, neh teka ne? Angü engu ti eyi esa basa? Ah bala de! Me mere ngü la fefe te enga gina, o engu ti esa basa nda la de. ¹¹ Me du mala ngü ka basa la fefe sidi nga ngü la, teka asere fü wü kpara, gü ba, ni Me, ni o Abarayama eyi züka kpara ka-ni, angü ah to maguma ye eyi fü ni. Abarayama de gina kpara te Me wu engu züka kpara ka-ye. Tekka ngü la, Abarayama du ngbü baka kundu kundu wü kpara 'buru te ewü to maguma wü eyi fü Me, anga te wüh de wü di enga *Yisaraye, anga wü *ganzi kpara, mene ewü te ewü ti eyi esa basa, anga wü mene ewü te ewü ti esa basa de. Dela mene wü kpara, te Me ngbü eceka ewü baka züka wü kpara ka-ye ne. ¹² Wüh ngbü ei nih wü kundu ye

* 4:3 4:3 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6. † 4:7-8 4:7-8 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 32:1-2.

Abarayama ne, teka te nih tĩ eyi esa basa ne? A'a, ah bala de! Ah teka te nih to maguma nih eyi fũ Me, kpah baka te Abarayama to maguma ye fũ Me.

¹³ Ta gügü, Me mala ngü fũ Abarayama, gü ba, "Te gara, wü kundu ye ena angbü wü miri füh kotö ne 'buru."‡ Me mala ta bala, teka ne? Ah teka te Abarayama ngbü emere wü riri ka gele ereke areke? A'a, ah bala de! Me mala ta ngü la bala, teka te engu wu Abarayama baka züka kpara ka-ye, angü Abarayama to ta maguma ye eyi fũ Me. ¹⁴ Amba wü gara kpara ngbü efi, gü ba, ani tĩ eyi aküwa, teka te ani ngbü emere wü riri ka gele ereke areke. Amba ngü la bala nda de! Te ah ena adi ta bala la, nih ngbü eto maguma nih fũ Yesu *Kurisito, neh teka ne? Ah ena adi de töndö ngü. Kpah bala, ngü ta te Me mala fũ Abarayama teka wü kundu ye ne, ena adi kpah töndö ngü. ¹⁵ Te nih ngbü efi, gü ba, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me, teka wü riri ka gele la, ngü ka-nih tĩ areke gbü jia Me nda de. Angü te nih dürü mba enga ngü cükü'daye gbü wü riri ka gele la, maguma Me ena anzu eküte nih, angü kpara biringbö füh kotö sene, te tĩ amere wü riri la areke areke ne, nda ma.

¹⁶ Wü di enga wüna, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me, 'duwa te nih to maguma nih eyi fefe na la. Angü Me ena aküwa nih teka züka maguma ye. Ah kina kina eyi, gü ba, ni ena aküwa mene wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fũ ni, kpah baka Abarayama. Te di bala, nih, de te nih to maguma nih eyi fũ Me ne, nih tĩne eyi 'buru wü kundu ye Abarayama. Anga ah de wü di enga Yisaraye, anga wü ganzi kpara. ¹⁷ Tek a ngü la, fũ Me amala ta ngü fũ Abarayama, gü ba, "Ni ena ato wazi fũ ye, fũ wü kundu ye asibi te gara, akoro mere bi nguwa wü kpara."§

¹⁸ Wü di enga wüna, Abarayama le ta wü ngü de te Me mala fũ ye ne eyi de maguma ye 'buru, fũ ah ayia ao to ye tete. Te engu ena adi efi ta bü nga wü ngü de füh kotö ne la, de bane engu ena aceka ngü la, te nga jia ye, baka ngü ka wu la. Kükürü de, angü engu koro ta eyi gbe kpara, wara ka gbe kpah eyi bakaka na. Wazi ewü teka abĩ ye di nda tĩne eyi ma. Amba Abarayama wu fi bü kpo, gü ba, wazi Me fa sü. Ngü biringbö de te ena afa Me nda ma. Engu tĩ eyi azükü wü kpara gbü kpi. Kpah bala, Me ngbü emala ngü bü de komö ye, fũ wü ngü, ta te mere te-wü gügü la de ne, angbü emere te-wü. Tek a ngü la, fũ Abarayama ayia ale ngü te Me mala fefe, gü ba, "De-ni Me, ni ena ato wazi fũ ye, Abarayama, fũ wü kundu ye asibi te gara, akoro mere bi nguwa wü kpara." ¹⁹⁻²⁰ Abarayama wu ta eyi, gü ba, wazi ni nza eyi, angü re ka-ni koro kpah eyi baka kama biri (100). Engu wu kpah eyi, gü ba, wara ni tĩ abĩ ye nda-ye tĩne de. Amba engu ceka ngü, te Me mala fũ ye ne, te nga jia ye baka wu de. Ah to maguma ye 'buru fũ Me, du o to ye 'buru te ngü te Me mala fefe, gü ba, engu ena adi te gara de kundu ye mere bi wü kpara. Fũ engu agbo nga iri Me teka ngü la. ²¹ Angü ah wu eyi, ga, Me de mürü wazi. Ah wu kpah kpo, ga, ngü de te Me mala la, Me ena amere fanü, Me tĩ ace de. ²² Dela si-ngü de te wüh ba ngü la tete na gbü *Ngari Me, gü ba, "Abarayama to ta maguma ye fũ Me, fũ Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye."*

²³⁻²⁴ Wü di enga wüna, wü ngü de te wüh ba teka Abarayama, gü ba, "Me ceka engu baka züka kpara ka-ye ne," wüh ba ngü la kpah tüngü nih. Angü, te nih to maguma nih eyi fũ Me la, Me ena aceka nih kpah

‡ 4:13 4:13 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:4-5; 22:17. § 4:17 4:17 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:4-5. * 4:22 4:22 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6.

baka züka wü kpara ka-ye, teka ngü ka Miri Yesu *Kurisito, de te Me zükü engu gbü kpi ne. ²⁵ Angü Yesu kpi teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih. Fü Me ayia azükü engu gbü kpi la, teka asere fü wü kpara, gü ba, de-ni Me, ni ngbü eceka nih baka züka kpara, teka ngü ka Yesu.

5

Dene züka ngü te Me mere fü nih, teka ngü ka Yesu Kurisito

¹ Wü di enga wüna, Me reke ngü esüka nih de wü ye eyi. Ah fü nih eyi baka züka wü kpara ka-ye, angü nih to maguma nih eyi fü Miri Yesu Kurisito. ² Teka ngü ka kpi ka Yesu, nih ti eyi awu wü züka ngü 'buru, te Me mere fü nih de *züka maguma ye ne, angü nih to maguma nih eyi fü Yesu Kurisito. Nih tîne eyi de tadu, angü nih wu eyi, gü ba, nih ena angbü kpaka Me, agbü sü kaka agbü kpi kpala, fi mere badi.

³ Te di bala, nih ti kpah eyi agbo nga Me de tadu, gbü wü lö-ra ka cinga, te nih ena angbü ezü füh kotö ne. Angü nih wu eyi, gü ba, nih ena amaka züka ngü te gara, kpaka Me agbü kpi. Kükürü de, angü te nih tüka te-nih gbü wü cinga ka-nih la, maguma nih ena akoro kpekpeke. ⁴ Te maguma nih koro eyi kpekpeke la, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me. Te ngü ka-nih reke eyi gbü jia Me la, nih ena adu ao jia nih te Me, te ena aküwa nih ne. ⁵ Te nih o jia nih eyi eküte Me la, engu ti ace nih de. Ah ena aküwa nih aküwa fanü fanü. Kükürü de, angü Me le nih cu fa sü, de maguma ye biringbö. Fü engu ayia atima *Nzila Wazi ye, de ah koro, ah ngbü emaguma nih, adi esere ngü la fü nih.

⁶ Me mere wü züka ngü la fü nih bala, kükürü de, angü wazi nih, te nih ena aküwa te-nih di de tete-nih ne, ta nda ma. Fü Me awu cinga nih, fü ah ayia atima Yesu Kurisito, de engu koro, ah to te-ye, ah kpi

teka aküwa nih, wü siti kpara. Me mere ngü la gbü sikipi te engu fe me-ye. ⁷ Gara kpara ladü füh kotö ne, te ena akpi teka ngü ka kiri ye? Anga te kiri ye na la ena adi de züka kpara la, e-wu neh da, kpara la ena atüka maguma ye bü bala, akpi teka kiri ye la. ⁸ Te di bala, yi fi la nga mere lele ka Me tüngü nih, teka kpi ka Yesu Kurisito. Gbü sikipi ta te Yesu Kurisito kpi tete teka ngü ka-nih ne, nih ta de züka wü kpara? Ah bala de! Nih ta de siti wü kpara, angü nih ta de wü vügü ka Me.

⁹ Wü di enga wüna, Me küwa nih eyi, teka kpi ka Yesu Kurisito. Te di bala, maguma Me ti adu anzu eküte nih tîne de. Angü engu boro wü *siti ngü ka-nih eyi, teka ngü ka Yesu. ¹⁰ Nih ta de wü vügü ka Me, amba Me yia fi nga ngü la ka-ye nda me-ye! Fü ah ayia areke ngü, te di ta esüka nih de wü ye ne, teka kpi ka Ye ye, Yesu! Titîne, nih koro eyi wü *vüngüte ka Me. Te di bala, nih ena aküwa fi mere badi fanü, kpah baka Yesu Kurisito, angü engu zükü gbü kpi, fü ah angbü fi mere badi. ¹¹ Te di bala, nih gbo nga Me, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito, angü Yesu de kpara ta te za nih, lügü kpaka Me, fü nih adu akoro wü vüngüte ka Me ne.

Dene züka ngü te Yesu fa nih di, gbü siti ngü ka kundu nih, Adama

¹² Wü di enga wüna, Yesu küwa nih eyi gbü *siti ngü ka-nih, angü ta gügü mere kundu kundu nih de iri ye *Adama ne, mere siti ngü gbü jia Me. Fü Me ayia akina engu, de ah kpi akpi teka ngü la.* Dela si-ngü te wü kpara füh kotö ne 'buru ngbü ekpi tete, angü wü kpara 'buru de wü kundu ye Adama. Wüh ngbü fi bü da emere wü siti ngü baka nda diri kundu wü la. ¹³⁻¹⁴ Amba ngü ka *Riri ka Me nda-ye baye? Riri, te Me to gömö *Müse, koro ka-ye sidi, o siti ngü di ka-ye nda-ye kü eyi ladü füh kotö sene gügü, teka ngü ka kundu

* 5:12 5:12 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:17; 3:6; 3:17-19.

kundu nih, Adama. Amba fingangü ka-yi gü ba, wü kpara ta te ewü kpi, o Me to Riri la de ne, wüh kpi teka ne? Wayi, wüh ti eyi akpi, angü ngü ka-nih siti eyi de ewü 'buru, teka siti ngü ka kundu nih, Adama. Baka te Me kina kundu nih, Adama, fü nih angbü ekpi 'buru teka ngü kaka-na ne, kpah bala, nih ena aküwa kpah 'buru teka ngü ka Yesu Kurisito, te Me zükü engu gbü kpi ne. ¹⁵⁻¹⁶ Te di bala, ngü ka Yesu fa ngü ka Adama ka, angü Yesu reke siti ngü, ta te Adama mere ne eyi.

Adama mere siti ngü kü me-ye kpikpi ye, fü ngü la ayia asiti ngü ka wü kpara gbü jia Me 'buru 'buru. Fü Me ayia akina wü kpara 'buru, de wüh di ekpi. Yesu Kurisito ka-ye kpah kü kpikpi ye, te yia mere züka ngü fü nih, aküwa nih gbü siti ngü ta te Adama mere ne. Tek a ngü ka Yesu la, fü maguma Me adu agu eküte nih. Fü ah angbü tine eceka nih 'buru baka züka wü kpara ka-ye, teka *züka maguma ye. ¹⁷ Baka te Adama mere siti ngü, kü bü me-ye kpikpi ye ne, fü Me ayia akina engu, teka ngü la, fü wü kpara füh kotö ne angbü ekpi 'buru, gbü ngü kaka la. Amba, ah kpah bü duu teka ngü ka Yesu Kurisito, fü Me ayia aküwa nih. Te di bala, te nih le züka ngü, de te Me mere fü nih, de züka maguma ye ne la, fanü fanü, nih ena aküwa kanih aküwa fi mere badi, teka ngü ka Yesu.

¹⁸⁻¹⁹ Baka ta te Adama le riri ka Me de ne, fü ngü ka wü kpara 'buru ayia asiti gbü jia Me, fü Me ayia ato kuru fü ewü 'buru. Amba ngü la ngbü fi bala nda de. Angü, baka te Yesu Kurisito je riri ka Me, fü ah ayia akoro aküwa nih ne, fü Me adu aceka nih 'buru, baka züka wü kpara ka-ye, teka ngü de te Yesu mere la.

²⁰ Amba, baka te wü kpara le, gü ba, ani ngbü dela emere siti ngü, nda-ani de ne, fü Me ayia ato ta Riri ka-ye fü ewü gömö Müse, o nga ngü ka Adama ra eyi fa sü. Me to Riri la,

neh teka ne? Tek a asere nga mere bi wü siti ngü ka wü kpara, te ewü ngbü emere ne, fü ewü. Baka te Riri koro, fü wü kpara ayia awu, gü ba, maguma Me nzu eyi eküte ani fa sü, angü ani ngbü emere siti ngü. Amba Me le ta kpah de wü kpara wu, gü ba, ni ti eyi aboro mere bi wü siti ngü, te ewü ngbü emere ne, te ewü le züka ngü de te Yesu mere ne eyi la.

Wü di enga wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi. Fanü, siti ngü ka wü kpara füh kotö ne zu eyi fa sü. Amba wazi lele ka Me fa wü siti ngü la 'buru ka. ²¹ Baka te wü kpara füh kotö ne ngbü eyi ekpi teka siti ngü, te ewü ngbü emere ne, fü Me ayia awu cinga ewü, fü ah ayia atima Yesu Kurisito, teka aküwa ewü. Te di bala, te nih le ngü ka Miri kanih Yesu Kurisito eyi la, Me ena adu aceka nih baka züka wü kpara ka-ye. Fü engu aküwa nih fi mere badi.

6

Dene ngü teka nih, wü kpara ka Yesu, ah le de nih to te-nih teka adi emere züka ngü

¹ Wü di enga wüna, nih mere e afi nga ngü, gü ba dene, "Nih ti eyi amere wü *siti ngü baka te nih le, angü Me ena aboro siti ngü kanih, teka *züka maguma ye," ne, nih mere e afi ngü bala de. ²⁻⁴ Te yi ngbü efi ngü la bala la, dela ka-ye siti fingangü, angü ah ti fü nih angbü fi bü da emere wü siti ngü ne de. Nih fi la nga *babatiza, de te wüh to fü nih ne. Te wüh ngbü eto babatiza fü nih, nih gü ba, nih lala eyi eküte Yesu. Gbü ngü la, ah ge baka te nih kpi eyi, kpah baka Yesu Kurisito te kpi, fü ewü ati nih tundu de ewü. Te di bala, nih ena adu kpah angbü emere wü diri ngü, te nih ce eyi ne, baye baye? Kpah bala, baka te nih zükü eyi tundu de wü Yesu Kurisito ne, ah le fü nih adu angbü emere wü siti ngü tine de, angü nih ka-nih eyi ezükü guvu Yesu. Engu zükü eyi gbü kpi, teka mere wazi ka Wö ye.

Te di bala, ah le de nih rü kpekpeke. Nih mere e adu angbü emere siti ngü tîne de. Angü nih fü te-nih eyi, teka adi emere züka ngü. ⁵ Wü di engu wüna, ah le de nih lala eküte Yesu Kurisito, angü ah ge baka te nih kpi eyi tundu de wü Yesu. Teka ngü la, Me ena adu azükü nih kpah baka Yesu. Te di bala, de nih mere e adu amere siti ngü tîne de.

⁶ Gbü sïkpi te wüh bere Yesu tete füh *rü gbegete, ah ba e te nih kpi tundu de wü Yesu, angü nih lala eyi eküküte. Te di bala, Yesu to wazi ye la eyi fü nih, teka fü nih afa siti ngü di. Nih ti adu angbü labi ka siti ngü tîne de. ⁷ Angü te kpara kpi eyi tundu ake Yesu la, ah ti adu amere siti ngü tîne de. ⁸ Fanü fanü, baka te nih kpi eyi, de siti ngü ka-nih, tundu de wü Yesu ne, nih ti eyi awu, gü ba, nih ena amaka *küküwa ka fi mere badi te gara kpakaka.

⁹ Wü di engu wüna, baka te nih lala eyi eküte Yesu ne, nih ti eyi awu, gü ba, Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi. Engu ti adu akpi nda tîne de, angü engu fa wazi kpi eyi. ¹⁰ Kpi de te engu kpi kpa füh rü gbegete ne, engu kpi teka aküwa nih, wü kpara, gbü siti ngü ka-nih 'buru. Engu ti adu akpi nda tîne de. Titine engu ladü eto tadu te Me, agbü sü ka Me agbü kpi.

¹¹ Wü di engu wüna, ngü ka-yi kpah baka nda Yesu, angü yi ce siti ngü eyi, du lala eyi eküte Yesu. Te di bala, gümü siti ngü mere e adu ake yi tîne de. Ah le de yi ngbü fi bü da emere wü ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. ¹² Te di tîne eyi bala ne, yi mere e ace te-yi, adi emere siti ngü, baka te maguma yi ngbü ele ne, tîne de. Angü fanü fanü, küte yi la ngbü eyi emere siti ngü. ¹³ Yi mere e ace te-yi adi emere siti ngü, baka te yi ngbü ele ne tîne de. Angü yi baka kpara te zükü gbü kpi, teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, ah le de yi rü kpekpeke, fü yi ato te-yi fü Me, angbü emere wü ngü de te ena areke gbü jijia. ¹⁴ Yi mere e

angbü labi ka siti ngü tîne de, angü Me to wazi eyi fü yi, teka fü yi adi emere züka ngü, te ena areke gbü jijia na, di. Angü yi küwa eyi teka züka maguma ka Me. Ah teka ngü ka wü riri ka gele, te yi ngbü emere ne, nda de.

¹⁵ Gara kpara ti eyi amala, gü ba, "Baka te Me küwa nih eyi teka züka maguma ye ne, ah le de nih ce ngü ka riri ace, fü nih adu angbü emere siti ngü, baka te nih ngbü ele. Angü Me ti eyi aboro siti ngü la." Dela züka fingangü? Ngü bala ma! Dela ka-ye siti fingangü! ¹⁶ Ta gügü, o yi to maguma yi fü Yesu la de ne, yi to ta te-yi 'buru adi emere wü siti ngü, angü yi ta de wü labi ka siti ngü. Yi ena akpi ta akpi teka siti ngü ka-yi la fanü. Amba titine Me fü yi eyi baka wü di ye. Te di bala, ah le fü yi ato te-yi 'buru 'buru, teka adi emere wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. ¹⁷ Gbo nga e fü Me, angü yi de labi ka siti ngü tîne de! Angü yi le ngü ka Me de maguma yi 'buru, teka ngari Me, ta te wüh ri yi di ne. ¹⁸ Angü Me furu yi gbü ku ka siti ngü, ta te i yi ne, eyi. Fü ah adu afü yi, ao baka labi ka-ye, teka fü yi adi emere züka ngü. ¹⁹ Ma ngbü emala nga labi fü yi sene baka ngü mani, angü ma wu eyi, gü ba, jia yi mba teka ngü ka Me mbi mbi la de. Ta gügü, yi to te-yi 'buru 'buru, teka angbü emere siti ngü ka lümü, te Me le de. Fü wü siti ngü ka-yi asibi ta cu afa sü. Amba titine, ah le de yi to te-yi 'buru 'buru, teka adi emere züka ngü, te ena areke gbü jia Me, angü yi tîne eyi de wü labi kaka.

²⁰ Ta gügü, te yi ngbü labi ka siti ngü ne, yi ngbü ta emere wü ngü ka lümü, baka te yi ngbü ele. Wazi yi, ta te yi ena angbü emere züka ngü di ne, nda ma. ²¹ Yi maka ta gara züka ngü eyi gbü ngü te yi ngbü emere la? Yi maka de. Angü takpa ta te wüh ena ato fü yi teka ngü la, ah de kpi. ²² Titine Me furu yi gbü ku ka siti ngü la eyi. Fü ah adu afü yi baka wü labi ka-ye. Fü ah ato wazi

fü yi, teka fü yi angbü emere züka ngü, te ena areke gbü jijia, di. Yi ena adu amaka züka takpa gbü ngü la fanü fanü, angü Me ena aküwa yi agbü sü ka-ye agbü kpí, fi mere badi. ²³ Mene kpara te ngbü fi bü emere siti ngü, gara takpa te wüh ena ato fefe nda ma. Ah ena akpi, fü ewü aza engu agü agbü wa, fi mere badi. Amba, mene kpara te to maguma ye eyi fü Miri ka-nih Yesu Kurisito la, Me ena ato mere züka ngü fefe, teka *züka maguma ye. Fü engu aküwa fi mere badi.

7

Dene ngü te nih küwa esa wazi ka Riri ka Müse tete

¹ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, yi wu Riri, ta te Me to fü *Müse ne, eyi reke areke. Amba titine yi ngbü tine esa *Riri ka Müse la nda-yi de, angü yi kpi eyi tundu de wü Yesu. Wayi, ah le ta de yi di emere Riri la, o yi di la ezükü. Amba baka te yi kpi eyi tundu de wü Yesu ne, yi ti adu angbü esa wazi ka Riri la tine de. ²⁻³ Yi fi la ngü ka würüse, te di esaka watí ye. Riri mala, gü ba, ah le de engu o jia ye nzö eküte watí ye. Te würüse la ngbü ake gara komoko, o watí ye na di la ladü de jia ye la, wü kpara ena amala, gü ba, würüse la mere *siti ngü eyi. Amba, te watí ye na kpi eyi la, riri te ena adu atiri engu tine ma. Engu ti eyi adu aza gara komoko ka-ye. Te ah bala la, wüh ena adu amala, gü ba, engu mere kpah siti ngü eyi? Ah bala de. ⁴ Wü di enga wüna, ngü ka-nih ka-ye kpah bala. Nih de wü kpara, te nih ngbü esa Riri ka Müse, nda-nih tine de, angü nih kpi eyi tundu de wü Yesu. Nih ka-nih tine eyi de wü *kpara ka Yesu *Kurisito. Angü Yesu Kurisito fa nih eyi gbü ngü ka Riri la, gbü sikpi ta te engu kpi tete füh *rü gbegete, fü Me azükü engu gbü kpi la. Baka te nih di eyi wü kpara ka Yesu ne,

ah le de nih di emere wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Me, te nga wü sikpi 'buru. ⁵ Ta gügü, o nih to maguma nih fü Yesu la de ne, nih ngbü emere siti ngü, baka e te nih ngbü ele. Angü gümü wü siti ngü, ta te Riri ka Müse ngbü etiri te nih ne, du ngbü emere nih efa sü. Te di bala, nih ngbü dela ta egiri nga kpi. ⁶ Angü ta gügü Riri ka Müse i nih gbü ku ka siti ngü. Nih giri kaje teka aje Riri ka Müse la tete ma, nih maka nda-nih de. Amba titine, nih ti agiri kaje tine de, angü *Nzila Wazi Me ngbü eyi emaguma nih, da eto wazi fü nih, teka fü nih adi eje ngü ka Me di mbi mbi mbi. Angü nih ngbü ta esa wazi Riri ka Müse. Amba titine, nih ngbü esa wazi ka Riri la tine de. Me küwa nih gbü siti ngü la eyi, teka ngü ka kpi ka Yesu, angü nih kpi eyi tundu de wü Yesu.

⁷ Wü gara kpara ti eyi afi ngü, gü ba, te Riri ka Müse ngbü eto gümü siti ngü emaguma kpara la, te ah bala, Riri ka Müse ka-ye nda esiti. Yi mere e afi nga ngü bala de! Angü Riri ka Müse to siti ngü emaguma kpara nda de. Ah ka-ye de gümü siti ngü, te di emaguma nih, te ngbü efiti nih me-ye. Amba Riri ka Müse ngbü esere fü nih, gü ba, ngü la de siti ngü. Angü ta te ma ngbü ekpi gümü e ka wü bu ra ne, ma wu ta, gü ba, ngü la de siti ngü ne, nda-ra de. Kpah bala, fü ra adu atanga ngü la gbü Riri ka Müse, gü ba, "Mü mere e ao gümü e ka kiri mü de."* Fü ra adu awu, gü ba, ma mere siti ngü eyi. ⁸ Amba, baka te ma tanga ngü la, ma ce da eo gümü e ka wü bu ra eyi? Ma ce nda-ra de! Gümü e ka wü bu ra la du ngbü eke ra tine efa sü. Amba, teka te yi wu Riri ka Me, ta te engu to fü Müse, de ne, yi ti kpah awu, gü ba, ani ngbü emere siti ngü ne, nda-yi de. ⁹ Ta gügü, te ma wu Riri ka Müse nda-ra de ne, ma ngbü ta efi nda-ra, gü ba, ma ka-ra de züka kpara. Amba, baka te ma du

* **7:7** 7:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 20:17, bete Manda nga Riri 5:21.

tanga ngü, te gü ba, “Mü mere e ao gümü e ka kiri mü de,” ne, fü ra adu awu, gü ba, amba ma ngbü ta neh emere siti ngü. Angü ma du wu eyi, gü ba, Me ena ato kuru te ra, fü ngü ka-ra anza! ¹⁰ Ma fi nda-ra ta, gü ba, ma ena aküwa teka Riri ka Müse la, angü ma ngbü ta emere Riri la ereke areke. Tine sidi sidi, fü ra adu awu, gü ba, ma ti aküwa teka Riri la nda-ra de. Angü ma mere wü ngü, de te Riri la ngbü ele ne kpini kpini, nda-ra de. ¹¹ Ta te ma ngbü efi nga Riri la, fü gümü siti ngü de emaguma ra la akpo da efiti ra, fü ra akpo da emere siti ngü. Te di bala, dela eyi si-ngü ta te Me ena ato kuru te ra tete na ne.

¹² Dela ngü te ma le amala fü yi kpekpeke, gü ba, angü Riri ta te Me to fü Müse ne, ah ka-ye de züka Riri! Siti ngü gbügbü na nda ma! Riri la ngbü esere wü züka ngü, de te ngbü ereke gbü jia Me!

¹³ Gara kpara ti eyi ayi-ta ra, gü ba, te Riri ka Müse ka-ye 'buru mbi la, kpara ena amaka kpi gbügbü na, neh baye baye? Ngü la bala nda de. Ngü te ena ato kpi fü nih, ah de ngü ka Riri ka Müse nda de. Ah ka-ye de gümü siti ngü, te di emaguma nih. Angü wü Riri la ka-wü 'buru mbi, amba wü Riri la ngbü esere fü nih, gü ba, wü ngü de te nih ngbü emere la, wüh 'buru de siti ngü. Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, wü siti ngü ka-nih la, siti nih eyi gbü jia Me 'buru 'buru.

Dene si-ngü, te maguma nih ngbü tete 'basu 'basu

¹⁴ Wü di enga wüna, nih wu eyi, gü ba, Me to ta Riri la gömö *Müse, teka de ah to wü züka ngü emaguma nih. Amba teka ngü ka-nih, nih ka-nih de kpara ka küte. Fü wü *siti ngü de emaguma nih la angbü efiti nih, adu ao nih labi ka-ye. Angü wazi nih, te nih ena afa ngü la di ne, nda ma. ¹⁵ Nih wu zu ngü, de te nih ngbü emere ne, nda-nih de. Nih le ta eyi adi emere wü ngü, te ena adi ereke

gbü jia Me, amba wazi nih, te nih ena angbü emere ngü la di ne, nda ma. Nih le ta kpah eyi ace wü siti ngü, de te nih ngbü emere ne, amba gümü wü siti ngü, de emaguma nih ne, ngbü fi bü efiti nih, fü nih angbü fi bü emere wü siti ngü la. ¹⁶ Te di bala, wü siti ngü, de te nih ngbü emere ne, nih le ta adi emere bala nda-nih kü de, angü *Riri ka Me gü tamu züka kaje eyi fü nih. ¹⁷ Fingangü ka-nih, nih le ta ace da emere wü siti ngü. Amba nih du ngbü emere wü siti ngü la, neh teka ne? Nih ngbü emere wü siti ngü la, kükürü de, angü gümü siti ngü la ladü emaguma nih, te ngbü efiti nih. ¹⁸ Nih wu kpo, gü ba, wazi nih, te nih ena amere züka ngü di de tete-nih ne nda ma, angü nih de kpara ka küte. Te di bala, nih le ta amere züka ngü, te nga to riri te nih maka ne, amba wazi nih nda ma. ¹⁹ Wü züka ngü, de te nih ngbü ele amere ne, nih ti amere de. Amba nih du ngbü emere ka-nih fi bü wü siti ngü, de te nih le de ne. ²⁰ Te nih ngbü eyi emere wü siti ngü, de te nih le de ne la, ah ta de ngü te nih le bala ne de. Amba maguma nih ka-ye 'basu 'basu. Ah ka-ye de gümü siti ngü de emaguma nih ne, te ngbü emere nih, fü nih angbü emere wü siti ngü la.

²¹ Ngü te nih wu kpo, ah dene. Te nih le amere wü züka ngü, de te Me ngbü ele ne la, da nih te nih ena amere nda ma. Angü gümü siti ngü de emaguma nih ne, ngbü fi bü eza nih, eto gbü siti ngü la. ²² Maguma nih ngbü ele Riri ka Me cu efa sü. ²³ Amba wazi gümü siti ngü de emaguma nih ne, du ngbü vügü ka züka ngü ka Me de emaguma nih ne. Angü gümü siti ngü de emaguma nih la ngbü eo nih labi ka-ye. Fü nih angbü emere wü siti ngü teka ngü la.

²⁴ Wü gara yi ngbü efi, gü ba, “Ngü la ngbü eto mere cinga fü ani efa sü. Kpara te ena ato wazi fü ani, teka fü ani adi efa wü siti ngü de emaguma

ani ne di, neh da? Angü ani ena akpi gbü wü ngü de bala.”²⁵ Amba ah le de nih gbo nga iri Me, angü Miri Yesu *Kurisito ena ato wazi la fü nih me-ye.

Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi, angü maguma nih ka-ye 'basu 'basu. Teka ngü la, nih le ta eyi amere Riri ka Me areke areke, amba gümü siti ngü du ngbü efiti nih me-ye, fü nih angbü emere wü siti ngü la.

8

Dene ngü teka wazi ka Nzila Wazi Me emaguma kpara

¹ Wü di enga wüna, Me ti ato kuru te nih tine de, angü nih lala eyi eküte Yesu *Kurisito. ² Kükürü de, angü *Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü nih me-ye, teka fü nih afü maguma nih, teka ngü ka Yesu Kurisito. Fü nih adu ace da emere wü *siti ngü, de te ena ato kpi fü nih ne. ³ Wazi nih teka amere *Riri ka Me ne di, nda ma, angü maguma nih ka-ye 'basu 'basu. Te di bala, nih ti areke ngü ka-nih gbü jia Me de tete-nih nda-nih de. Amba Me maka kaje, teka areke nih gbü jia ye di, ne eyi. Angü engu tima Ye ye, Yesu Kurisito, de engu koro füh kotö ne baka nih, kpara ka küte, teka de engu fa nih gbü siti ngü ka-nih. Angü Me za siti kuru, ta te nih ena amaka, teka liya ka siti ngü ka-nih ne, o eyi 'buru gbü nzö Yesu Kurisito. ⁴ Me mere ngü la fü nih bala, teka fü nih amaka wazi kpaka Nzila Wazi Me, fü nih angbü emere Riri ka Me di mbi mbi mbi. Angü nih ena angbü eje 'duwa ngü ka Nzila Wazi Me de emaguma nih ne, fü nih ace ngü ka gümü siti ngü la 'buru.

⁵⁻⁶ Te yi ngbü emere wü ngü te nga gümü wü siti ngü de emaguma yi ne la, yi ena angbü eo fingangü ka-yi, adi emere fi bü mene wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia yi. Te di bala, yi ena amaka kpi gbü ngü la. Amba te yi ngbü emere züka ngü, baka te Nzila Wazi Me ngbü emala

fü yi ne, yi ena ao fingangü ka-yi 'buru, teka angbü emere wü züka ngü, te ena areke gbü jia Me. Me ena ato gu ngü ka-ye emaguma yi, fü ah aküwa yi fi mere badi. ⁷ Te yi o maguma yi, angbü emere wü siti ngü, de te yi ngbü ele ne la, ah ge baka te yi fü te-yi eyi vügu ka Me tete, yi le aje Riri ka Me de. Te di bala, yi mere e afi, gü ba, ani ti eyi amere züka ngü gbü jia Me ne, de. ⁸ Angü, te yi ngbü emere bü mene wü siti ngü, te yi ngbü ele ne la, ngü ka-yi ti areke gbü jia Me nda de!

⁹ Wü di enga wüna, ngü ka wü *kpara ka Yesu bala nda de. Yi mere e ato te-yi, angbü emere wü siti ngü, baka te yi ngbü ele, ne de. Angü yi ce wü siti ngü la eyi. Yi to maguma yi eyi, teka ale ngü ka Nzila Wazi Me. Angü Yesu Kurisito tima Nzila Wazi Me la, de ah di engbü emaguma yi. Angü, te Nzila Wazi Me la ngbü emaguma mü de la, mü de kpara ka Yesu Kurisito nda-mü de. ¹⁰ Yesu Kurisito ngbü engbü cu emaguma nih. Te di bala, te küte nih kpi teka siti ngü ka wü kundu kundu nih la, kuru nih ena aküwa aküwa fi mere badi, angü Me reke nih, o eyi mbi gbü jia ye. ¹¹ Me de kpara te zükü Yesu Kurisito gbü kpi me-ye. Te di bala, te Nzila Wazi Me ladü emaguma nih la, Me ena azükü nih gbü kpi, fü ah ato to küte fü nih, kpah baka ngü te engu mere teka Yesu Kurisito. Kükürü de, angü Nzila Wazi Me eyi ladü emaguma nih.

¹² Wü di enga wüna, ah le fü nih adi fi bü emere wü ngü, te ena adi mbi gbü jia Nzila Wazi Me. Nih mere e angbü emere mene wü siti ngü, ta te maguma nih ngbü ele ne, de.

¹³ Angü, te yi le ngü ka gümü siti ngü de emaguma yi ne la, Me ena ato kuru te yi ato. Te di bala, ah le de Nzila Wazi Me to wazi fü yi, teka fü yi ace gümü siti ngü de emaguma yi la asidi, fü yi aküwa.

¹⁴ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi, te yi ngbü emere

ngü gbü wazi ka Nzila Wazi Me la, amba yi eyi zu de wü di Me fanü fanü. ¹⁵ Me to Nzila Wazi ye fü nih, neh teka ne? Ah teka de ah o yi baka labi, fü yi adi ekpe cücürü na akpe? Ah bala de! Me to Nzila Wazi ye fü nih, teka afü nih wü di ye tete. Te di bala, Nzila Wazi la ngbü eto wazi fü nih, fü nih angbü e Me di, gü ba, "Wüba, wüba!" ¹⁶ Angü Nzila Wazi Me la ngbü esere ngü emaguma nih, gü ba, nih de wü di Me fanü. ¹⁷ Baka te nih di de wü di Me ne, Me ti aküwa nih fi mere badi ne de? Engu ena aküwa nih aküwa, angü nih de wü di enga ni ye Yesu Kurisito. Dela si-ngü te nih ngbü emaka cinga tete na fuh kotö ne, kpah gegege baka cinga, ta te wüh ngbü eto te Yesu Kurisito ne. Te di bala, nih ena amaka *küküwa te gara, fü nih adu angbü de wü Yesu agbü sü kaka-na agbü kpi, fi mere badi.

Dene ngü ka tadu, te Me ena ato fü nih agbü kpi

¹⁸ Wü di enga wüna, fanü fanü nih ngbü eyi ezü mere cinga fuh kotö ne. Amba, te mü ngbü efi nga mere tadu, te Me ena ato fü nih te gara agbü kpi ne, ngü ka cinga la ena angbü gbü jia mü ba enga ngü cükü'daye. ¹⁹ Angü te gara, Me ena afü nih wü di ye tete, fü ah ato mere wazi fü nih, baka nda Yesu Kurisito. Wü e 'buru, te Me mere fuh kotö ne, ngbü eci nga sikpi la. ²⁰⁻²¹ Angü Me reke wü e fuh kotö ne, o ewü ta 'buru mbi. Amba titine ngü ka wü e la du siti eyi 'buru. Ah siti bala teka ne? Ah de siti ngü ka wü e la? Ah bala nda de! Ah de ngü ta te Me kina *Adama, dunda de wü e la 'buru 'dö biringbö, teka *siti ngü ta te Adama mere ne. Tekan ngü la, wü e fuh kotö ne ngbü eyi 'buru ekpi akpi. Amba Me le de ngü la ngbü bala fi mere badi ne, nda de. Angü gbü sikpi te Me ena afü nih, akoro di wü di ye tete, baka Yesu Kurisito la, Me ena adu afü kpah ngü ka wü e la 'buru. Fü

ewü adu akoro kpah to wü e, te ewü ti akpi tine de. ²² Ah kpo gbü sikpi te Adama dörü ngü tete, zalü anü akoro di enatikine dene, wü e 'buru, te nih ngbü eceka de fuh kotö ne, ngbü emaka cinga, baka würose te bubu ngbü ekeke akeke. Wüh ngbü 'buru eo jia wü teka sikpi, te Me ena afü ngü ka-ewü tete, akoro di toto.

²³ Nih ngbü kpah emaka cinga bala. Amba Nzila Wazi Me, te ngbü engbü emaguma nih ne, ngbü esere fü nih, gü ba, nih ka-nih zu de wü di Me, te engu fe nih eyi, teka aküwa nih aküwa. Nih ngbü eo jia nih, teka sikpi te Me ena ato wazi fü nih, fü nih angbü baka wü didi na fanü fanü, angü engu ena ato to küte fü nih, te ti akpi tine de, baka nda Yesu Kurisito. ²⁴ Me küwa nih ka-ye eyi. Te di bala, ah le fü nih awu, gü ba, engu ena ato kpah to küte fü nih. Ah le de nih di eo jia nih tine teka ngü la, angü nih maka to küte, te Me ena ato fü nih te gara ne, nda-nih la de. Dela ngü te nih ena angbü eo jia nih tete. ²⁵ Te di bala, ah le de nih di eo jia nih, teka sikpi de te Me ena ato to küte la fü nih tete na ne, angü nih maka züka ngü la nda-nih la de. Nih rü kpekpeke, da eci nga züka ngü la. Nih mere e andiri de.

²⁶ Me to *Nzila Wazi ye kpah eyi fü nih, de ah di eto wazi fü nih, angü wazi nih ena anza. Te fingangü ka-nih ngbü 'daaa, nih wu kaje, te nih ena ayi-ta Me di, de la, Nzila Wazi Me ena ato wazi fü nih me-ye. Te nih le aku gba fü Me, amba nih wu züka ngü te nih ena amala fefe de la, Nzila Wazi Me la ngbü eyi-ta Me fü nih me-ye. ²⁷ Angü Me wu wü ngü de emaguma nih ne kpo. Fü engu angbü ewu si-ngü, de te Nzila Wawazi na ngbü esere fefe, teka ngü ka-nih ne, ereke areke. Fü engu adi ele ngü la. Kükürü de, angü Nzila Wazi Me la ngbü eyi-ta Me da nih me-ye, teka de Me to wazi fü nih, angü nih de wü kpara kaka-na.

²⁸ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, te yi

le Me de maguma yi 'buru la, Me ena adi eceka kpí fütanga yi me-ye. Anga te cinga ngbü emere yi efa sü la, engu ena afü wü ngü ka-yi 'buru 'buru baka züka ngü. Kükürü de, angü nih de wü kpara te engu fe nih, teka ngü te engu le me-ye. ²⁹ Angü ta gügü te enga gina, Me mala ta, gü ba, ni ena aküwa nih. Fü engu adu amala kpah, gü ba, ni ena adu afü fingangü ka-nih baka nda Ye ni, Yesu Kurisito. Angü Yesu Kurisito ka-ye de gina Ye Me. Nih nda-nih tîne baka wü jaji, te ewü tî füh gü Yesu. ³⁰ Angü Me fe nih eyi kü gügü. Fü engu adu afü nih, ao baka züka wü kpara gbü jia ye. Te di bala, engu ena aküwa nih aküwa, teka fü nih angbü tîne de wü Yesu agbü kpí kpala, fi mere badi.

Dene ngü ka mere lele, te Me le nih di, teka ngü ka Yesu

³¹ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te Me le nih eyi bala la, engu tî aceka kpí fütanga nih de? Gara ngü ladü te ena afa nih? A'a, gara ngü te ena afa nih nda ma! ³² Te Me wu cinga nih, fü ah ayia atima biri Ye ye, Yesu, de ah kpi teka aküwa nih. Baka te Me le nih de bala ne, gara züka ngü ena adi kpah ladü, te engu ena awo eküte nih? Ah kpo fi ma. Engu ena ato wazi fü nih de *züka maguma ye, teka fü nih arü di kpekpeke, alala eküküte fi mere badi. ³³ Wü di enga wüna, *Satana tî ato ngbanga nih engagira Me, teka de Me kolo ngü ka-nih ne, nda de. Angü Me fe nih, o eyi mbi gbü jia ye. ³⁴ Angü Yesu Kurisito kpi tüngü nih, fü Me adu azükü engu gbü kpi la. Fü ah adu aza engu, ao ede ye baka Mere Miri. Yesu tî tîne ladü engbü kpala, da eyi-ta Me tüngü nih. Te di bala, Me tî adu ato kuru te nih tîne de, angü Yesu Kurisito fa nih gbü ngü la eyi.

³⁵ Wayi, wü di enga wüna, Yesu Kurisito le nih cu fa sü, de maguma ye 'buru. Ah tî ace ngü la nda de.

Te wü kpara ngbü eto cinga te nih, anga te tala ngbü emere nih, anga te nih ngbü endoro ngirimu, anga te wü kpara le amörö nih la, ah le de nih wu awu, gü ba, Yesu Kurisito tî ace nih kpo fi de. ³⁶ Nih tî eyi awu ngü la, angü ah kpah baka ngü ta te wü *Davidi ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Akoo Me, mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka-ye de, ngbü eyi embü ani, da emömörö ani teka ngü ka-ye, baka wü kambiliki, te wazi ewü di ma, angü ani lala eyi gbü ngü ka-ye."* ³⁷ Amba gbü wü ngü 'buru te ngbü emere nih ne, ngü biringbö te ena afa nih nda kü ma. Kükürü de, angü Yesu Kurisito ngbü fi eto wazi fü nih, angü engu le nih fa sü.

³⁸⁻³⁹ Dela ngü te ma le amala fü yi, gü ba, Me ngbü ele nih cu de maguma ye, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. Nih tî eyi awu, gü ba, gara ngü te ena aye süka nih de wü Yesu ne, nda ma. Te ah de kpi, anga *küküwa la, Me ngbü fi bü ele nih. Anga te ah di de *siti wü di enga me, anga wü miri ka kotö ne, wüh tî aye süka nih de wü Me nda-wü kpah de. Enatikine mere bi wü ngü ladü te ngbü embü nih. Te gara, wü ngü la ena adu azu tîne cu afa sü. Amba wü ngü la tî aye süka nih de wü Me nda de. Kpah bala, gara kpara biringbö te ena aye süka nih de wü Me nda kpah ma. Anga kpara füh kotö ne, anga agbü kpí, anga kpa esa tö, tî aye süka nih de wü Me nda kpah de. Te mere bi wü ngü la ngbü emere nih bala la, ah ba ngü de, angü nih wu eyi, gü ba, Me ngbü ele nih de maguma ye 'buru, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito.

9

Dene ngü te ma ele amala teka nguwa a, wü di enga Yisaraye

¹⁻³ Wü di enga wüna, ma ngbü engbü de mere cinga, teka ngü ka wü di enga wüna, wü *Yisaraye.

* 8:36 8:36 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 44:22.

Angü mere bi ewü le ngü ka Yesu *Kurisito nda-wü de. Ma ngbü eku gba cu de ngura, angü ngü la ngbü ekolo maguma ra esiti. Ma ngbü ele ta de Me to kuru te ra da ewü, aye süka a ake Yesu Kurisito, teka fü wü di engä Yisarayeale afü ngü ka-wü, amäka *küküwa ka fi mere badi, angü ma ngbü ele de wüh küwa aküwa. Angü fanü fanü, ma ngbü engbü de cinga teka ngü la, *Nzila Wazi Me wu ngü la kpo!

⁴ Ngü ka wü di engä Yisarayeale la to mere cinga fere, angü mere bi ewü le ngü ka Yesu nda-wü de. Me fe a kü gügü wü di ye tete. Ah sere ta te-ye fü wü kundu a de mere wazi ye. Fü engu ayia anzö *ngüte de wü kundu a la. Fü engu ayia ato kpah *Riri ka-ye fü ewü gömö *Müse. Fü Me ayia asere züka kaje de te wü kundu a la ena adi esama ni, da emere gele ka-ni, Me, tete na ne, kpah gömö Müse. Fü engu ayia akina kina fü wü kundu a la, gü ba, ni ena atima mere kpeke Miri te gara, fü ah akoro aküwa wü. ⁵ Diri wü kpara ka Me ta gügü baka *Abarayama, *Yisaka ake *Yakobo, wüh 'buru de wü kundu a, wü di engä Yisarayeale. Kpah bala, Yesu Kurisito, te wüh bi engu füh kotö sene baka nih ne, wüh bi engu kpah gbü nguwa a, wü di engä Yisarayeale. Angü Yesu Kurisito fanü de Miri te Me tima engu, teka de ah koro, ah küwa nih füh kotö ne. Engu kpah de Me te ngbü gbü nzö wü ngü 'buru. Nih gbo nga iri na fi mere badi! Ah di bala!

⁶ Wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, "Te wü di engä Yisarayeale le ngü ka Yesu de la, wüh ti aküwa de. Te di bala, mene ngü ta te Me mala fü wü Abarayama, gü ba, 'Ni ena aküwa wü kundu ye te gara aküwa ne,* ah du ce ngü la eyi?" Ah ce nda de. Angü ngü te Me mala eyi, ah ti afü, anga ace, nda de.

Amba yi wu awu, gü ba, wü di engä Yisarayeale 'buru de wü di Me nda-wü de. Angü Me ena aküwa ka-ye 'duwa mene engä Yisarayeale te le ngü ka Yesu eyi ne. ⁷ Yi fi la nga ngü, ta te Me mere fü Abarayama ne. Me fe ta wü di Abarayama eyi 'buru, o ewü baka wü di ye? Ah bala de. Wü di Abarayama fa ta sü. Amba Me mala fü Abarayama, gü ba, "Mene kundu kundu ye, te ni mala nganga fü ye ne, wüh ena abi engu gbü nguwa *Yisaka. Angü ni, Me, fe ka-ni Yisaka."† Te di bala, Me ena afe 'duwa mene wü di engä Yisarayeale, te ewü to maguma wü fü Yesu ne, de wüh koro wü di ni, Me. ⁸⁻⁹ Me fe ta Yisaka, neh teka ne? Ah fe engu, angü wü gara wü di Abarayama la, wüh ngbü bi ewü, kpah bü baka te wüh ngbü ebü wü jaji füh kotö ne. Amba ngü ka Yisaka ka-ye kpikpi ye. Angü Me mala ta ngü fü wü Abarayama ake wara ye Sara, gü ba, "Ni, Me, ni ena ato wazi fü Sara, fü engu abi ye komoko."‡ Fü wü Abarayama ayia ao to wü te ngü la. Fü Me ato wazi fü ewü, fü ewü abi Yisaka. Te di bala, wüh bi Yisaka ka-wü gbü wazi ka Me. ¹⁰⁻¹² Kpah bala, te Rebeka, wara Yisaka, di de bu, Me mala fefe na, gü ba, "Ye ena abi wü dadase, 'basu mini wü jaji komoko. Mene engu, te ena akoro te engä gina ne, ena angbü eje ngü gömö mene de sidi ne."§ Wü jaji la 'basu mini de wü di Yisaka. Iri gina ta de Esawu. Iri mene de sidi ne ta de *Yakobo. Amba Me fe ka-ye Yakobo te di de jaji ne, adu ace Esawu. Me mere ngü la ta bala teka gara züka ngü, anga siti ngü, te ewü mere? Ah bala de. Ah fe Yakobo ka-ye kü gügü, o wüh bi engu la kpah de, angü Me le e ka-ye kü me-ye bala. ¹³ Ah kpah baka ngü de te Me mala gömö gara *mürü dofo, gü ba, "Ni fe Yakobo baka kpara ka-

* 9:6 9:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:7-8. † 9:7 9:7 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 21:12-13. ‡ 9:8-9 9:8-9 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 17:19; 18:1-14; 21:1-5. § 9:10-12 9:10-12 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 25:23.

ni. Amba ni le ngü ka Esawu nda-ni de.”* Ah kpah bala, teka wü di engä Yisaraye. Wüh ena adi 'buru wü di Me nda-wü de, 'duwa mene te le ngü ka Yesu Kurisito.

¹⁴ Gara kpara ena afi nda-ye, gü ba, “Me ngbü emere siti ngü, angü engu ngbü efe kpara, fü ah angbü ece wü gara kpara, baka te engu ngbü ele.” Amba ngü la, ah bala nda de. ¹⁵ Angü Me de Mere Miri, te di de wazi, teka amere wü ngü baka te engu ngbü ele. Ah kpah baka ngü ta te Me mala gügü fü *Müse, gü ba, “Fanü fanü, ni ena aküwa mene wü kpara te ni fe ewü, teka *züka maguma ni ne.”† ¹⁶ Me ngbü efe wü kpara, neh teka ne? Ah teka te wü kpara la le ngü la de tete-wü? Ah bala de. Ah teka te wü kpara ngbü emere tima kaka ereke areke ne, kpah de. Me ngbü eküwa wü kpara bala, angü engu le me-ye bala, teka züka maguma ye. ¹⁷ Ah kpah baka ngü ta te Me mala ngü fü mere miri ka *Ezepeto, gömö Müse ta gügü, gü ba, “Ni de kpara te to wazi fü ye me-ni, fü ye angbü ba miri ne. Angü ni wu kpo, ga, ye de mürü kögö-nzö, te ye le ngü ka-ni nda-ye de. Amba ni ena agü gü ake ye, zalü te ni ena afa ye tete. Te di bala, wü kpara füh kotö ne ena awu wazi ni, teka ngü de te ni fa ye di la. Fü ewü angbü egbo nga iri ni. Dela si-ngü te ni fe ye tete baka mere miri ne.”‡ ¹⁸ Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, te Me le eyi la, engu ena aküwa wü kpara teka züka maguma ye. Te engu le nda de la, engu ti eyi ace ewü, fü nzö ewü akoro kpekpeke. Te di bala, wüh ti ale ngü ka-ni, Me, de.

¹⁹ Wü gara kpara ena aga yiki, gü ba, “Amba, te ah bala la, Me ena ato kuru te wü mürü kögö-nzö, neh baye baye? Angü Me ce ewü me-ye, fü nzö ewü akoro kpekpeke ne. Amba, ah de dürü ngü ka wü kpara la nda de.” Fanü fanü, ma ngbü

emala fü yi, gü ba, ngü la bala nda de! ²⁰⁻²¹ Ah ka-ye de ngü ka Me, te ngbü efe wü kpara te nga fingangü ka-ye. Gara kpara te ena arü engu nda ma. Angü nih ka-nih mba töndö wü kpara ka kotö ne, nih baka tö ka sila. Wü di engu wüna, sila ti eyi aga yiki fü kpara te fo ye, gü ba, “Ye fo ni bane teka ne?” Ngü bala ladü? Ngü bala nda ma. Kpara te ngbü efo sila ti eyi acö tö, aye süsüka na 'basu. Fü ah aza gara tö la, afo züka sila gbügbü, te su fa sü. Fü ah aza gara, afo baka endu-fara-e. Te di bala, endu-fara-e la ti eyi amala, gü ba, “Wüh fo ni nda-wü bala teka ne?” Gara kpara ladü te ena aga yiki fü kpara te ngbü efo wü e la, gü ba, “Ye mere bala teka ne?” Gara kpara nda kü ma. Te di bala, Me ti eyi amere ngü de nih, baka te engu ngbü ele, angü engu ngbü efe wü kpara, te engu le aküwa ewü ne, me-ye.

²² Angü fanü fanü, maguma Me nzu eyi, teka *siti ngü te wü kpara ngbü emere füh kotö ne. Ah le ta eyi asere wazi ye, bete maguma ye te nzu ne, fü wü kpara füh kotö ne. Amba engu du gu maguma ye la agu, teka mere bi wü re ne, angü engu ngbü eci nga *adu sikpi, teka ato kuru di te siti wü kpara la. ²³ Me le ato kuru te wü kpara kere de, neh teka ne? Me ce ngü la me-ye bala, angü engu le asere lele ka-ye, teka aküwa nih, wü kpara te engu fe, teka züka maguma ye. ²⁴ Angü Me fe wü kpara ka-ye, te engu le aküwa ne, nzö bü esüka a, wü di engu *Yisaraye, ne de. Ah fe kpah eyi esüka wü *ganzi kpara.

²⁵⁻²⁶ Wayi, Me ti eyi afe wü kpara, baka fingangü ka-ye. Ah kpah baka ngü ta te engu mala fü *mürü dofo Oseya, gü ba, “Ta gügü, ni le wü de. Ni gü ba, ‘Wü de wü kpara ka-ni de.’ Amba enatikine, ni du fü wü eyi wü kpara ka-ni tete. Kpah bala, ni

* 9:13 9:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malakü 1:2-3. † 9:15 9:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 33:19. ‡ 9:17 9:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 9:16.

du le wü eyi de maguma ni 'buru. Te di bala, wü ena agbo nga iri ni, Me, da emala, gü ba, 'Ani de wü di ni, Me.' "§

²⁷ Amba teka wü di enga wüna, wü di enga Yisarayeles, *mürü dofo Yisaya mala ngü teka ewü, gü ba, "Ngü ma, te wü di enga Yisarayeles sibi di bü fa sü baka siki la, amba mene ewü te ewü ena amaka *küküwa ne, wüh fa sü nda-wü de. Wüh ena adi mba cükü'daye. ²⁸ Angü Me ena ato kuru te mene wü kpara, te ewü le ngü kani de, kpah ge baka ngü ta te engu mala."*

²⁹ Ah kpah baka gara ngü te Yisaya mala, teka wü di enga Yisarayeles, gü ba, "Mere Me du wu cinga ka-ani eyi, fü engu ayia aküwa mba du wü jaji guvu ani ne, teka züka maguma ye. Angü, te ah ena adi ta bala de la, de bane nguwa ani nza eyi 'buru, baka nguwa wü kpara ka *Sodomo bete Gomora, ta te Me mörö ewü 'buru 'buru, teka siti ngü ka-ewü ne."†

Dene ngü ka kaje ka küküwa, te di ka-ye kü biringbö

³⁰ Yi fi la nga ngü ka wü gara kpara füh kotö ne. Ta gügü, wüh giri ngü teka Me nda-wü de. Amba enatikine, Me küwa mere bi ewü eyi. Ah reke ngü ka-ewü eyi gbü jia ye, teka te wüh to maguma wü eyi fü Yesu Kurisito. ³¹ Amba teka wü di enga *Yisarayeles, wüh le nda-wü areke ngü ka-wü gbü jia Me de wazi wü. Fü ewü angbü efi, gü ba, "Te ani ngbü emere wü *Riri ka Me 'buru ereke areke ne, ani ka-ani eyi züka wü kpara gbü jia Me." Amba wüh mere ngü la bala ma! Ngü ka-ewü reke gbü jia Me nda fi de. ³² Ngü ka-ewü reke ta gbü jia Me de, neh teka ne? Angü wüh to maguma wü fü Me nda-wü de. Wüh le adi ereke ngü ka-wü gbü jia Me de tete-wü. Kpah

bala, wüh le awu si-ngü teka kpi ka Yesu ne, nda-wü kpah de. Ngü ka kpi ka Yesu la ngbü fü ewü baka mere rü te tiri kaje. Wüh le ta de ani nzi asidi, fü ewü amaka mere cinga gbü ngü la. ³³ Ngü ka-ewü ena adi kpah baka ngü ka gara wü kundu a ta gügü, te Me mala nga ewü fü *mürü dofo Yisaya, gü ba, "Ni fe züka Miri eyi, te di baka kpeke rü kambü, teka de engu mere tima kani agbü Yerüsalema. Te wüh le ngü ka rü la de la, rü la ena atiri kaje fü mere bi wü kpara, angü wüh le ta de ani nzi rü la asidi, amba wazi ewü nda ma, fü ewü ati 'buru kotö. Amba mene wü kpara te wüh ena azoro rü la de kpa wü 'basu mini, wüh ena aküwa me-wü."‡

10

¹ Wü di enga wüna, ma ngbü eku gba fü Me cu de maguma ra, gü ba, ah le ta de engu küwa wü di enga wüna, wü *Yisarayeles, aküwa. ²⁻³ Ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü di enga Yisarayeles zoro riri ka gele ka-wü de kpa wü 'basu. Wüh gü ba, ani le ngü ka Me eyi, amba züka to kaje, de te Me reke o, teka de wü kpara ngbü di gbü jia ni mbi ne, wüh le nda-wü de. Angü wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, te ani mere wü ngü gbü *Riri ka Müse ne 'buru la, ngü ka-ani ti eyi areke gbü jia Me. ⁴ Ah le de wü kpara ce mene kaje, de te ewü le akoro di mbi gbü jia Me, teka ngü ka riri ka gele ne, ace. Amba ah le de wüh le duu ngü ka Yesu *Kurisito, teka fü ngü ka-ewü areke di gbü jia Me.

⁵ Mere bi wü di enga wüna, wü di enga Yisarayeles, le adi ereke ngü ka-wü gbü jia Me de wazi wü. Wüh ngbü emala, gü ba, "Duwa kpara te ena amere wü riri ka gele 'buru mbi, ah ena aküwa gbü ngü la meye." Angü wüh gü ba, "Dela ngü ta te *Müse mala fü ani gbü *Ngari Me

§ 9:25-26 9:25-26 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseya 1:10bete 2:23. * 9:28 9:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 10:22-23. † 9:29 9:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 1:9. ‡ 9:33 9:33 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 8:14; 28:16.

ta gügü.” ⁶ Amba züka kaje te kpara ena akoro di mbi gbü jia Me ne, ah ka-ye dene. Ah le de mü to maguma mü fü Yesu Kurisito. Mü mere e afi, gü ba, ngü la ka-ye kpekpeke ne de. Mü mere e afi, gü ba, te ah bala, ah le de kpara li kpa gbü kpí, teka ato maguma ye fü Yesu Kurisito ne, kpah de. ⁷ Kpah bala, mü mere e afi, gü ba dene, ah le de kpara ri kpa esa tö, agbü mbükü, teka fü ah anü ato maguma ye fü Yesu Kurisito ne, kpah de. ⁸ Ah le de mü fi nga si-ngü, ta te wüh ba gbü Ngari Me ne mbi mbi mbi. Angü wüh ba, gü ba, “Ah le de mü di eje Ngari Me, da emere. Amba te enga gina, ah le de mü le ngü ka Me cu de maguma mü 'buru, fü mü adu amala cu de komö mü, gü ba, ‘Ni ena amere wü ngü la.’ ”* Ngü ka Me la, ah de ngü ka Yesu Kurisito, te a ngbü eri wü kpara di ne. ⁹ Si-ngü gbü ngü la, gü neh fe? Si-ngü gbü ngü la ena adi bane. Te mü to maguma mü eyi fü Yesu, fü mü amala mbölö, gü ba, “Yesu Kurisito de Miri ka-ni,” fü mü ale kpah, gü ba, “Me zükü engu eyi gbü kpi fanü fanü la,” mü ena aküwa ka-mü aküwa. ¹⁰ Angü, te nih to maguma nih eyi 'buru 'buru fü Yesu la, ngü ka-nih ena areke gbü jia Me. Kpah bala, te nih mala ngü ka Yesu mbölö, gü ba, “Nih to maguma nih eyi fefe la,” nih ena amaka *küküwa. ¹¹ Ah baka ngü te wüh ba gbü Ngari Me, teka ngü ka Yesu, gü ba, “Te mü zoro engu de kpa mü 'basu la, mü ena aküwa aküwa.”†

¹² Wü di enga wüna, ngü ne, ah teka wü kpara 'buru, anga mü de enga Yisarayeale, anga mü de *ganzi kpara. Wü kpara 'buru te wüh to maguma wü fü Me, engu ena aküwa ewü aküwa, anga te ewü ena adi de wü di enga Yisarayeale, anga wüh ena adi gbü nguwa wü ganzi

kpara. Angü Yesu Kurisito de Miri ka-nih 'buru me-ye. Engu ena ato wazi fü mene wü kpara te ewü ngbü eku gba fefe na. ¹³ Angü fanü fanü, mene kpara te ena aku gba fü Me, de ah küwa ni la, kpara la ena aküwa aküwa.‡

¹⁴ Gara kpara ena angbü de cinga, gü ba, “Wü di enga Yisarayeale ena aku gba fü Miri Yesu, de ah küwa ani, neh baye baye? Angü wüh le ngü kaka nda-wü la fi de ne. Wüh ena ale ngü kaka, neh baye baye, te ewü wu ngü tengüngü de la? Te wüh sere fü ewü kpah de la, wüh ena awu ngü tengüngü, neh baye baye?” ¹⁵ Amba fanü fanü, wüh mala ngü ka Yesu Kurisito eyi fü wü di enga Yisarayeale. Angü Me tima wü kpara eyi, teka amere ngü la. Ah le ta de wüh le ngü la, teka fü ah angbü baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Wü kpara te ewü ngbü enü da emala ngü ka Me fü wü kpara ne, ngü ka-ewü reke fa sü. Angü wü kpara ena aje ngü la de tadu.”§ ¹⁶ Amba mere bi wü di enga Yisarayeale le ngü la nda-wü de. Ah baka ngü te *mürü dofo Yisaya ba ta gügü, gü ba, “Ako Mere Miri Me, ani mala ngü ka-ye eyi fü wü kpara, amba kpara biringbö te le ngü, te ani ngbü emala fü ewü la, nda ma.”* ¹⁷ Ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü gara wü di enga Yisarayeale ladü, te ewü ngbü eto maguma wü fü Yesu Kurisito, teka ngü de te ewü ngbü eje gömö wü kpara, te Me tima fü ewü ne.

¹⁸ Te gara kpara ena aga yiki, gü ba, “E-wu neh da, wüh mala ngü ka Yesu fü wü gara wü di enga Yisarayeale la de,” te di bala, ma ti eyi alügü ngü bane, gü ba, “Wüh gü tamu ngü ka Me fü wü di enga Yisarayeale eyi fanü. Ah baka ngü te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba,

* **10:8** 10:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 30:14. † **10:11** 10:11 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 28:16. ‡ **10:13** 10:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yüwele 2:32. § **10:15** 10:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:7. * **10:16** 10:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:1.

'Ngü ka Me wü eyi fü wü kpara füh kotö ne 'buru.' "† 19 Gara kpara ena aga nda-ye yiki, gü ba, "Wü di engä Yisarayeले la, kaje te Me ngbü eo kpara di mbi gbü jia ye ne, wüh wü reke mbi mbi nda-wü de." Gbü ngü la, ma ti eyi alügü fü ewü, gü ba, wüh je si-ngü la reke mbi mbi nda-wü de, kükürü de, angü nzö ewü kpekpeke. Tekä nguwa wü ganzi kpara, te ewü giri ngü ka Me ta gügü nda-wü de ne, wüh du je ngü kaka reke mbi me-wü. *Müse de gina kpara, te Me mala ngü la te kokomö na, gü ba, "De-ni, Me, ni ena aküwa nguwa gara wü kpara, te wü ngbü ekpa ngü ka-ewü, gü ba, wüh wü ngü ka gele mbi mbi nda-wü de ne. Fü wü angbü te gara de kanga bete gü emaguma wü, teka te ni ena aküwa wü ganzi kpara ne."‡ 20 Me du kpah mala ngü la kpekpeke, gömö mürü dofo Yisaya, gü ba, "Nguwa wü ganzi kpara la giri ngü ka-ni te engä gina nda-wü la de. Fü ni ayia asere to ngü ka-ni fü ewü, teka de wüh to maguma wü fü ni. 21 Amba teka ngü ka wü di engä Yisarayeले, ni le ewü cu de maguma ni, fü ni angbü eda kpa ni fü ewü, ra de biti, amba güje ewü je ngü de. Wüh le ngü ka-ni la nda-wü de."§

11

Dene ngü teka züka maguma ka Me fü wü di engä Yisarayeले

1 Wü di engä wüna, nih ngbü efi, gü ba, te di eyi bala ne, Me le ngü ka wü di engä *Yisarayeले nda tine eyi de? Ngü la, ah bala nda de. Angü wüh ka-wü de wü kpara kaka-na. Kpah bala, de-ra Pawülü, ma kpah de kpara gbü nguwa wü Yisarayeले. Ma de kundu ye *Abarayama, gbü nguwa Benzamina. Te di bala ne, Me ce ra eyi asidi? Ah ce ra nda de!

† 10:18 10:18 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 19:4. ‡ 10:19 10:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 32:21. § 10:21 10:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 65:1-2. * 11:4 11:4 Mü ena amaka ngü la gbü gina buku ka wü Wü Miri 19:18.

2 De-a, wü di engä Yisarayeले, a de gina wü kpara ta te Me fe gügü. Ngü a ti anza emaguma Me nda de.

Yi fi la nga ngü ka mürü dofo *İliya, ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü ne. Angü İliya ku ta gba fü Me de mere cinga emaguma ye, gü ba, "Akoo Me! Wü di engä Yisarayeले ce ngü ka-ye eyi 'buru 'buru asidi. 3 Sü ta te wüh fa teka angbü egbo nga iri ye tete na ne, wüh mürü eyi 'buru asidi. Wüh mörö wü *mürü dofo ka-ye nza kpah eyi 'buru. Ni lakı tine bü duu me-ni dene, te ni ngbü la fi ele ngü ka-ye. Wüh ngbü kpah eyi egiri da ni teka amörö, baka te wüh mörö wü bu ni ne."

4 Te Me je ta ngü te İliya mala la, ah lügü ngü fefe na, gü neh fe? Me gü ba, "İliya deyı, ye mere e afi, gü ba, 'Ni lakı bü me-ni kpi ni,' ne de. Angü bi wü kpara ka-ni, te ewü to maguma wü fü ni, fi ladü, baka kutu lorozi (7,000). Mene ewü, de te ewü le ngü ka kükürü me, de iri ye Ba-ala,* nda-wü de ne." 5 Kpah bala, enatikine, Me fe mba wü gara kpara eyi, esüka a, wü di engä Yisarayeले, teka *züka maguma ye, teka de a fü maguma a, ale ngü ka Yesu *Kurisito. 6 Me fe a, neh teka ne? Ah fe a teka züka ngü te a ngbü emere gbü jijia na ne, nda de. Ah fe a ka-ye teka züka maguma ye. Angü dela ngü te engu le me-ye. Te Me ena angbü efe a ta, teka züka tima te a ngbü emere ne la, de bane ngü ka züka maguma ka Me ena adi ta de kükürü ngü.

7 Yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Wü di engä wüna, wü di engä Yisarayeले, ngbü ta egiri kaje, te ani ena akoro tete na mbi, gbü jia Me. Amba wüh giri kaje la ma. Wüh maka kaje la nda-wü de, teka te wüh le ngü ka Me de, angü wüh de wü mürü kögö-nzö. 'Duwa mba de-a wü kpara nzoko, te Me fe a me-ye,

teka züka maguma ye, fü a amaka kaje la. ⁸ Wü mürü a la, wüh ge baka wü kpara, ta te wü mürü dofo ba ngü teka ewü gbü Ngari Me, gü ba, "Wü de töndö kpara! Me mala züka ngü eyi fü wü ma! Wü le aje de. Amba titine ngü ka Me ti adu arı gbü nzö wü de, angü nzö wü kpekpeke."† Ngü la kpo kü te wü kundu a ta gügü ne, zalü akoro di eküte wü mürü a de enatikine ne. ⁹ Miri *Davidi mala ta kpah ngü teka wü kundu a la, gü ba, "Akoo Me, ah le de ye zoro wü kpara la, de ye i ewü, o gbü ku, angü wüh le aje ngü ka-ye de. ¹⁰ Ah le de ye siti fingangü ka-ewü, angü ngü ka-ye ti arı gbü nzö ewü tine de. Ah le de wüh ngbü tine labi ka siti ngü ka-ewü la, fi mere badi."‡

¹¹ Yi ngbü efi, gü ba, teka *siti ngü ka wü di engä *Yisarayelee, te ewü le ngü ka Yesu Kurisito di de ne, Me ti adu ale ngü ka-ewü tine de, fi mere badi? Ah bala de! Fanü fanü, wü di engä Yisarayelee mere siti ngü eyi. Te di bala, teka ngü te wüh le ngü ka Yesu nda-wü de ne, fü Me adu angbü eküwa ka-ye nguwa wü *ganzi kpara. Kükürü de, angü te wü di engä Yisarayelee ena angbü ewu züka ngü, te Me ngbü emere fü wü ganzi kpara ne la, ngü la ena akpo angbü eto kanga emaguma ewü. Tekä ngü la, e-wu neh da, wüh ena adu afü te-wü, angbü egiri kaje, teka de Yesu Kurisito küwa ani, kpah baka nda wü ganzi kpara la. ¹² Wayi, wü di engä wüna, wü di engä Yisarayelee dürü eyi te kaje ka Me fanü fanü. Tekä ngü la, fü Me ayia ato mere wazi fü wü ganzi kpara cu afa sü. Te di bala, te Me du fü te-ye, küwa wü di engä Yisarayelee la, ngü la ena adu angbü baye? Te di bala, züka ngü la ena adu afa tine mene gina züka ngü tane ka.

¹³ Wü di engä wüna, wü ganzi kpara, dene ngü te ma ele amala

fü yi. Yi wu eyi reke areke, gü ba, Me tima ra, teka akoro amala ngü ka Yesu Kurisito fü yi. Te di bala ne, ma ngbü engbü de mere tadu, da eceka tima la baka mere kpeke ngü. ¹⁴ Kpah bala, ma ngbü ele wü nguwa ra, wü di engä Yisarayelee, cu efa sü. Ma le eyi, de kanga di emere ewü, teka de wüh fü maguma wü, fü ewü aküwa. ¹⁵ Me ce wü di engä Yisarayelee, de wüh di la fi emere kögö-nzö, kükürü de, angü wüh le ngü ka Yesu Kurisito de. Tekä ngü la, fü Me adu aza wü ganzi kpara baka wü di ye. Amba, te wü di engä Yisarayelee du fü te-wü, le ngü ka Yesu la, Me ena adu areke ngü de esüka ye de ewü ne, areke fanü, fü ewü aküwa. Ah ena adi ge baka te engu küwa ewü gbü kpi. ¹⁶ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, te wüh funu mba engä kümü, to fü Me la, du kümü la, ah de nda Me de? Wü kundu kundu ye wü di engä Yisarayelee, wü *Abarayama, *Yisaka bete *Yakobo ne, wüh ta de *vüngüte ka Me. Te di bala, wü jaji ka-ewü, de wü kundu ewü, ti angbü wü vüngüte ka Me de? Kpah bala, te si-rü, te ri gbü tö, 'buru mbi la, wü ya-rü la ti angbü kpah mbi ne de? Wüh ena angbü kpah mbi teka si rü la.

¹⁷ Me mere züka ngü eyi. Ah ba e te engu de ya gara rü ka köti asidi. Fü ah adu aza wü gara yarü ka gü, akpokpo da ya-rü la. De-yi, wü ganzi kpara, yi baka gara yarü ka gü, te wüh kpokpo eküte rü ka köti la. Titine yi du ngbü eyi elala eküte züka rü ka köti la, angbü emaka wazi gbügbü na. ¹⁸ Dela züka ngü, amba ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi mere e akpa ngü wü di engä Yisarayelee de. Angü si-rü ngbü emaka wazi neh esaka ya ye? Ah bala de. Ya-rü ngbü emaka wazi me-ye esaka si ye, teka angbü ega di. ¹⁹ Yi mere e agbo nga yi,

† 11:8 11:8 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 29:4, bete buku ka Yisaya 29:10.

‡ 11:10 11:10 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:22-23.

gü ba, “Me ce wü di engä Yisarayeले eyi, du za ani, o da ewü,” ne de. ²⁰ Yi fi nga si-ngü te Me ce wü di engä Yisarayeले tete. Me ce wü di engä Yisarayeले, teka te wüh le ngü ka Yesu Kurisito de. Ah bala de? Amba nda-yi, Me le ngü ka-yi, angü yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito. Te di bala ne, yi mere e acu ngü yi de. Ah le de yi ceka te-yi 'be. ²¹ Me ce wü di engä Yisarayeले, angü wüh le ngü ka Yesu de. Te di bala, te yi ena ace ngü ka Yesu, kpah baka wü di engä Yisarayeले la, yi ngbü efi, gü ba, Me ti ace ani de?

²² Wü di engä wüna, maguma Me reke ka-ye fa sü, amba mamaguma ngbü enzu kpah anzu eküte wü kpara te ewü le ngü kaka de. Engu ngbü ele nih de züka maguma ye, angü nih ngbü elala eküküte. Amba mene wü kpara te ewü le engu de ne, engu ngbü eto kuru te ewü de siti maguma ye. Te di bala, te yi ce ngü kaka-na la, yi fi, gü ba, engu ti ato kuru te yi bala de? ²³ Kpah bala, te wü di engä Yisarayeले fü ngü ka-wü, adu ale ngü ka Yesu Kurisito la, Me ena adu kpah ale ngü ka-ewü. Ah ena adi baka te engu du za ewü, kpo lügü te rü la. ²⁴ De-yi, wü ganzi kpara, yi nda-yi baka ya-rü ka gü, te Me de, kpokpo eküte züka rü ka köti. Ah de rü, te yi koro gbügbü na, ne de. Te Me mere ngü la fü yi bala, Me ti eyi adu aza wü ya züka rü la, akpokpo alügü te sü ka-wü, te wüh fü ngü ka-wü la.

²⁵ Wü di engä wüna, wü gara kpara esüka yi ena afi nda-wü, gü ba, Me le ngü ka wü di engä *Yisarayeले 'buru 'buru de. Amba ma ele amala fü yi ngü te Me sere fere. Angü gara wü ngü ladü te yi wu la de. Fanü fanü, mere bi wü di engä Yisarayeले de wü mürü kögö-nzö, amba ngü la ti angbü fi bala ne de. Amba Me fe süka wü *ganzi kpara eyi. Te di bala,

mere bi wü di engä Yisarayeले ena angbü fi bü wü mürü kögö-nzö bala, zalü akoro di gbü sikipi, te wü ganzi kpara la ena ato maguma wü fü Yesu feke. ²⁶ Sidi nga ngü la, Me ena adu aküwa gara wü di engä Yisarayeले kpah 'buru bala. Ah ena angbü ge baka ngü ta te Me mala gügü, gü ba, “De-ni Me, ni ena atima Miri, fü ah akoro aküwa wü di engä Yisarayeले. Miri engu la ena adi kpah gbü nguwa wü Yisarayeले.” § ²⁷ Fü Me adu amala kpah gara ngü, gü ba, “Te di bala, de-ni, Me, ni ena adu areke ngü ka *vüngüte esüka ani de wü di engä Yisarayeले ne kpah toto, fü ni aboro siti ngü ka-ewü 'buru.”* ²⁸ Amba baka te wü di engä Yisarayeले la koro eyi baka vügü ka Me ne, ngü la du le tangü te yi, wü ganzi kpara, ta te yi nzö ngüte de wü Me nda-yi de ne. Ngü la mere te-ye bala, teka fü yi amaka *küküwa, baka ta te Me to fü wü di engä Yisarayeले ne. Amba Me ngbü la fi ele ngü ka wü di engä Yisarayeले, wü vüngüte ka-ye ne, ekuru wü kundu wü. ²⁹ Angü Me fe ewü ta gügü, gü ba, “Wüh ena adi de wü vüngüte ka-ni.” Te di bala, ah ti ace da ele ewü nda de.

³⁰ Kpah bala, de-yi, wü ganzi kpara, ta gügü, yi le ngü ka Me nda-yi kpah de. Te wü di engä Yisarayeले ce ngü ka Me, fü Me adu aküwa yi da wü di engä Yisarayeले, teka *züka maguma ye. ³¹ Enatikine, baka te wü di engä Yisarayeले le ngü ka Me de ne, fingangü ka-yi gü ba, Me ti adu ale ewü, fü ah aküwa ewü teka züka maguma ye, baka te engu mere fü yi ne, de? ³² Te di bala, dene ngü te ma ele amala fü yi. Angü Me wu eyi, gü ba, wü kpara 'buru ngbü emere *siti ngü, te ah de wü di engä Yisarayeले, anga wü ganzi kpara. Te di bala, engu ena awu cinga wü kpara 'buru, fü ah aküwa ewü nzö teka züka maguma ye.

§ 11:26 11:26 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 59:20. * 11:27 11:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:33.

33 Nih gbo nga iri Me,
 Angü engu de mürü züka
 maguma!
 Nih gbo nga iri Me!
 Angü engu wu ngü 'buru kpo!
 Nih gbo nga iri Me,
 angü engu ngbü emere mere bi
 wü kpeke ngü,
 teka aküwa wü kpara ka-ye.
 Ni gbo nga iri Me,
 teka züka ngü te engu ngbü
 emere fü wü kpara 'buru
 de züka maguma ye ne.
 34 Nih gbo nga iri Me,
 angü Me ngbü emere ngü ka-ye
 baka fingangü ka-ye.
 Nih gbo nga iri Me,
 angü kpara biringbö te ti ato riri
 fefe na nda ma.
 35 Nih gbo nga iri Me, teka züka
 maguma kaka.
 Nih gbo nga iri Me,
 angü engu küwa nih, siti
 wü kpara ne, eyi.
 Nih gbo nga iri Me,
 angü kpara biringbö, te ena
 agbo nga ye, gü ba, Me küwa
 ni, teka züka ngü, te ni ngbü
 emere ne, nda ma.
 36 Nih gbo nga iri Me,
 angü Me mere wü e 'buru me-
 ye. Fü ah ato wazi fü ewü teka
 de wüh di ezu.
 Nih gbo nga iri Me,
 angü Me ngbü eküwa wü kpara
 'buru me-ye.
 Nih gbo nga iri Me, teka wü ngü
 de te engu mere de bala ne,
 angü ngü la reke gbü jijia na fa
 sü.
 Nih di egbo nga iri Me fi mere badi!
 Ah di bala.

12

Dene wü ngü te Me le de nih di emere

¹ Wü di enga wüna, ah le de yi
 o to yi teka ngü te ma ngbü emala
 ne. Me le nih cu fa sü, fü ah
 ayia aküwa nih teka *züka maguma
 ye. Te di bala, ma ngbü emala fü
 yi kpekpeke, gü ba, ah le de yi to
 maguma yi, de küte yi 'buru fü Me,

teka adi emere ngü kaka. Angü, te
 yi mere bala la, ngü la ena ato tadu
 fü Me. Ah ena adi ba e te yi ngbü
 eto züka takpa fü Me, gbü wü sikpi
 'buru. ² Yi mere e angbü emere
 ngü, baka nda wü kpara de füh kotö
 ne, de. Ah le de *Nzila Wazi Me fü
 maguma yi me-ye, teka fü ah ato to
 fingangü gbü nzö yi. Te di bala,
 yi ena awu wü züka ngü, de te Me
 ngbü ele de yi di emere ne, mbi mbi
 mbi. Fü Me angbü de tadu teka ngü
 ka-yi.

³ Wü di enga wüna, Me o ra baka
 *mürü tima ka-ye me-ye, teka züka
 maguma ka-ye, te engu o kpaka ra.
 Te di bala, dene ngü te ma ele amala
 fü yi. Yi mere e aceka te-yi baka
 cögbörö wü kpara ne de. Angü Me
 ngbü eto wazi fü yi me-ye, teka fü
 yi adi emere ngü kaka di. Ah le
 de yi ngbü de züka fingangü gbü
 nzö yi, teka fü yi awu ngü areke
 mbi. ⁴ Wü di enga wüna, yi fi la
 nga küte kpara. Küte kpara ka-ye
 ngbü rükü biringbö, amba mere bi
 wü jürü yaya na ladü. Tima ka-ewü
 kpah kpikpi ye kpikpi ye. ⁵ Baka te
 nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito, sibi
 fa sü ne, amba nih ka-nih ngbee bir-
 ingbö baka ngbü rükü Yesu Kurisito.
 Te di bala, ah le de nih di ele ta-
 ngü te-nih esüka nih ereke areke.
⁶ Me to wazi eyi fü nih kpikpi ye
 kpikpi ye, teka adi emere tima ka-
 ye di. Te di bala, ah le de nih rü te
 nga nih 'buru kpekpeke, teka fü nih
 amere tima, de te Me to fü nih ne,
 tundu de maguma nih biringbö. Te
 Me to wazi fü mü, teka adi emala
 ngü ka-ye fü wü kpara baka *mürü
 dofo la, ah le de mü mere ngü la reke
 areke, de wazi te Me to fü mü la,
 de maguma mü biringbö. ⁷ Te Me
 to wazi eyi fü mü, teka amere tima
 fü wü bu mü la, de mü mere emere
 de maguma mü 'buru. Te Me to nda-
 mü wazi, teka de mü di erü wü bu
 mü de ngü ka Me la, de mü mere
 kpah emere de maguma mü 'buru.
⁸ Anga te Me to nda-mü wazi, de mü
 di eto wazi di fü wü bu mü gbü ngü

ka Me, teka de wüh lala gbü ngü ka Yesu la, de mü mere kpah bala. Te Me to nda-mü wazi teka fü mü adi ewu cinga wü bu mü, da ele ta-ngü te ewü, de wü e ka-mü la, de mü di eto e la fü ewü de züka maguma mü. Te Me to mani gbü nzö mü, fü mü adi erī wü kpara baka kpeke *kovo la, ah le de mü to te-mü, teka adi emere tima la mbi mbi mbi.

⁹ Ah le de yi di ele wü bu yi de maguma yi biringbö. Yi mere e ale ewü de maguma yi 'basu 'basu de. Ah le kpah de yi to te-yi 'buru adi emere züka ngü, de yi di ekpe *siti ngü akpe. ¹⁰ Yi di ele te-yi esüka yi, de zu lele ka Me fanü fanü, angü yi de wü di engä ni gbü ngü ka Yesu Kurisito. Ah le kpah de yi di ecu ngü wü bu yi, amba yi mere e adi ecu ngü yi de tete-yi de! ¹¹ Yi to te-yi teka amere tima ka Miri Yesu de maguma yi 'buru. Basa mere e adi emere yi de! ¹² Ah le de yi ngbü de tadu, kükürü de, angü yi ngbü eo jia yi teka *küküwa guvu Yesu Kurisito ne. Te yi ngbü ezü cinga teka ngü ka Yesu la, de yi rü kpekpeke. De yi o to yi teka adi eku gba fü Me, gbü wü sikipi 'buru. ¹³ Te cinga ngbü emere wü bu yi, wü kpara ka Me la, yi le ta-ngü te ewü de wü e ka-yi. Yi mere e ace ewü gbü cinga de. Te wü ngba koro kpa gba yi la, ah le de yi mere ngü ewü reke areke.

¹⁴ Te wü vügü ka-mü ngbü eto cinga te mü la, de mü mere e asiri ewü de. Mü mere e alügü siti ngü la fü ewü kpah de. Mü yi-ta Me, teka de Me boro siti ngü ka-ewü la. ¹⁵ Te wü bu mü ngbü de tadu la, ah le de mü ngbü kpah de tadu teka ngü ka-ewü. Te wüh ngbü gbü cinga la, de mü ngbü kpah gbü cinga tundu de ewü. ¹⁶ Yi di engbü de wü bu yi 'be, de züka maguma yi. Yi mere e ao te-yi gbü nzö wü bu yi, baka wü mere kpara, ne de. Te wüh ngbü ele de mü mere tima, baka tima te

wü labi ngbü emere me-wü la, wayi, de mü le ale. Mü mere e angbü e'du ngü mü, da ecu ngü mü, ne de.

¹⁷ Te gara kpara mere siti ngü fü mü la, de mü mere e alügü na siti ngü la fefe na de. Mü to te-mü teka adi emere züka ngü gbü jia wü kpara nde 'buru. ¹⁸ Ah reke pe te mü ena ato te-mü, adi engbü de wü kpara 'buru mbi, de gu maguma. ¹⁹ Te kpara mere siti ngü fü mü la, de mü mere e alügü siti ngü la fefe na nda-mü de. Mü ce ngü la esaka Me. Angü Me mala eyi, gü ba, "Ni ena ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü fü wü kpara ka-ni la, me-ni."*

²⁰ Wüh ba kpah gbü *Ngari Me, gü ba, "Te tala ngbü emere vügü ka-mü la, ah le de mü to zü-e fefe na. Te gümü ngu ngbü eke engu la, de mü to ngu fefe na, ah nzö. Te mü mere züka ngü la fefe na bala la, ngü la ena ato lümü fefe. E-wu neh da, ah ena adu afü maguma ye."† ²¹ Wü di engä wüna, te wü vügü koro ngbü da emere yi de siti ngü la, siti ngü la mere e afa wazi yi de. Ah le de yi to te-yi teka adi emere züka ngü fü ewü, teka afa wazi siti ngü ka-ewü la di.

13

Dene ngü teka fü nih adi emere riri ka wü miri

¹ Wü di engä wüna, dene kpeke ngü fü nih. Ah le fü nih adi eje ngü ka wü miri ka-nih füh kotö ne. Kükürü de, angü Me fe wü miri la, o me-ye gbü nzö nih. ² Te mü le ngü ka wü miri de la, ah kpah ge baka te mü le ngü ka Me de, angü Me fe ewü me-ye. Te di bala, fanü fanü, mü ena amaka kuru teka ngü te mü mere la. ³ Me fe wü miri la, neh teka ne? Ah teka ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere züka ngü? Ah bala de! Me fe ewü, teka ato cürü te wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü, teka de wüh ce ngü

* **12:19** 12:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 32:35. † **12:20** 12:20 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 25:21-22.

la. Te di bala, te mü le angbü kamü zözö la, ah le de mü di emere fi bü züka ngü. Miri ena agbo nga mü teka ngü la. Ah ti ato kuru te mü nda de. ⁴ Angü Me to tima la fü miri la me-ye, teka de engu di ele ta-ngü te wü kpara ka-ye. Amba te mü ngbü emere wü siti ngü la, mü ena angbü fi bü de cürü te mü fanü. Angü Me to wazi eyi fü miri, teka de ah di eto kuru te wü kpara de bala. ⁵ Te di bala, ah le de nih di eje riri ka wü miri la, amba ah di bü nzö teka wazi ka-ewü de. Ah le de nih di ecu ngü ewü de züka fingangü, kükürü de, angü Me fe ewü me-ye. ⁶ Dela si-ngü te yi ngbü ese ngürü tete fü wü miri ne. Angü Me fe wü miri la me-ye, teka de wüh di fi bü emere tima te Me to fü ewü ne, de jiase la. ⁷ Ah le de yi di eje ngü ka wü miri, da emere. Te wüh yi-ta yi, teka de yi di ese ngürü yi, de wü ngürü wü e ka-yi la, anga de yi to jiase teka wü e te yi ngbü ecinzi la, ah le de yi to ato. Te wüh mala fü yi, teka de yi mere wü gara tima cu de kpa yi la, ah le de yi mere amere. Yi di eje ngü ka wü miri da ecu ngü ewü.

Dene ngü te nih ena adi ele te-nih di esüka nih

⁸ Dene kpah gara ngü te ma le amala fü yi. Te mü za e, anga matiti ka jiase, esaka gara kpara la, ah le de mü lügü e kaka la fefe. Ah le de e kaka la ngbü gbü nga mü de. Angü ah le de yi di fi bü ele te-yi esüka yi ale. Te mü le wü bu mü de maguma mü, amba mü ngbü dela eyi emere wü ngü, de te Me mala gbü *Riri ka-ye ne, 'buru. ⁹ Wü ngü te Me mala gbü Riri ka-ye sibi fa sü. Gara riri gü ba, "Mü mere waza de." Gara gü ba, "Mü mörö kpara de." Gara gü ba, "Mü zi e de." Gara gü ba, "Mü kpi gümü e ka kiri mü de,"* abe kpah te mere bi wü gara riri. Amba mere kpeke riri esüka wü riri

la 'buru, gü ba, "Mü le wü bu mü, kpah baka e te mü ngbü ele küte mü."† ¹⁰ Kükürü de, angü te mü le kiri mü fanü fanü la, mü ti amere siti ngü fefe na nda-mü de. Te di bala, te mü ngbü ele wü bu mü la, mü ngbü dela eyi emere wü Riri ka Me 'buru.

¹¹ Ah ena adi de züka ngü, teka fü yi adi emere wü ngü, de te Me ngbü ele. Kükürü de, angü sikipi de te Miri Yesu ena akoro, aküwa nih gbü wü siti ngü de füh kötö ne, koro eyi gbamari. Ta gügü, te nih to maguma nih tete fü Yesu, nih ngbü ta efi, gü ba, "Sikipi la ka-ye la nengete." Amba enatikine, sikipi la koro eyi gbamari. Ah le de nih ngbü fi bü ezükü, da eci nga sikipi la! ¹² Sü kpo eyi elofo. Nih ce da emere wü töndö ngü, baka te wü kpara ngbü emere gbü biti ne, ace. Nih reke te-nih ereke, nih ngbü nzo, baka wü marajümüya, te ewü ngbü enü amere gü. ¹³ Nih mere züka ngü, baka e te wü kpara ka rasü ngbü emere. Nih mere e angbü enzö fi, da eküya di, de. Nih ce ngü ka waza asidi. Nih mere e angbü emere wü ngü ka lümü de. De nih ce ngü ka yiki ace. De nih ce kpah ngü ka kanga asidi. ¹⁴ Te di bala, ah le de yi o to yi 'buru teka adi emere riri ka Miri Yesu. Yi i maguma yi gö! Yi rü kpekpeke. Yi mere e adi efi nga siti gümü wü ngü, de te ngbü egoro emaguma yi ne, de.

14

Dene ngü te ma ele amala fü yi, gü ba,

yi mere e adi emala ngü eküte wü bu yi de

¹ Wü di enga wüna, teka ngü ka wü bu yi, te ewü to maguma wü fü Yesu, ah le de yi le ewü baka wü di enga ni yi. Te gara kpara koro esüka yi, fü yi afi, gü ba, engu wu ngü ka Me reke mbi mbi de, amba ah

* **13:9** 13:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 20:13-17. † **13:9** 13:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 19:18.

to maguma ye ka-ye eyi fü Yesu la, ah le de yi za engu esüka yi gbü mürü. Yi mere e angbü ega yiki fefe na, teka fingangü kaka-na, te di kpikpi ye ne, de. ² Nih ceka la, wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, "Me le de ani zü so de." Fü ewü angbü ezü ka-wü bü kpa wuru. Amba wü gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba, "E-mazü de kpeke ngbü jia Me nda de." Te di bala, fü ewü angbü ezü nga nzö wü e 'buru. ³ Te mü fi, gü ba, "Ah ka-ye mbi gbü jia ni, teka fü ni adi ezü wü gara e 'buru azü," la, ah de siti ngü nda de, mü zü e ka-mü ezü. Amba de mü mere e adi emala ngü te kpara, de te ngbü ece wü gara e ace, ne de. Kükürü de, angü Me le engu ka-ye eyi. Kpah bala, te mü le adi ezü nda-mü bü duu kpa wuru la, ah de siti ngü nda kpah de. Amba de mü mere e adi emala ngü te kpara, te ngbü ezü wü e 'buru azü, ne de. Kükürü de, angü Me le engu ka-ye eyi. ⁴ Mü ngbü emala ngü eküte kpara la bala, engu de labi kamü? A'a, ah bala de! Kpara la ka-ye de labi ka Me! Kpara la ngbü emere tima ka-ye fü Me. Te di bala, mü ena amala, gü ba, engu ngbü emere siti ngü, neh baye? Me, te di de mere kpara kaka-na ne, ena amala nga siti ngü, anga züka ngü kaka, ka-ye me-ye. Me ngbü ele nih 'buru, angü ngü ka zü-e, ah gbü jia Me ba kpeke ngü nda de.

⁵ Kpah bala, wü gara kpara esüka yi ngbü efi nda-wü, gü ba, gara sikipi de mere sikipi gbü jia Me. Wü gara yi ngbü efi nda-wü, gü ba, wü sikipi ka-wü 'buru 'dö biringbö. Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü fi, gü ba, sikipi ne de mere sikipi, ah mbi. Anga te gara kpara fi nda-ye, gü ba, sikipi la, ah de mere sikipi nda de la, ah kpah mbi. Ah le de yi mere bü mene ngü te Me sere fü yi. ⁶ Te kpara fe gara sikipi, ga, ah de mere sikipi, ah ngbü emere

ngü la bala teka ne? Ah fe sikipi la teka agbo nga iri Me gbügbü de? Anga te kpara ngbü ezü wü so 'buru la, engu gbo nga iri Me teka wü so la de? Anga te kpara le azü so de la, ah ce so la teka ngü ka Me de? Wayi, engu ngbü kpah egbo nga Me teka ngü la. Te di bala ne, Me ngbü eceka wü kpara la 'buru baka wü di ye. ⁷⁻⁸ Baka te nih di la ladü fuh kotö sene ne, nih ena angbü emere ngü, baka e te nih ngbü ele? Ah bala de! Ah le de nih di emere mene ngü, de te ena areke gbü jia Me. Kpah bala, te nih ena akpi la, nih ti afe sikipi ka kpi ka-nih me-nih ne, nda-nih de. Me ena afe sikipi la ka-ye me-ye, angü nih de wü kpara kaka.

Te nih ngbü ezükü, anga te nih kpi akpi, ah le de nih wu awu, gü ba, nih de kpara ka Miri Yesu. ⁹ Angü dela si-ngü te Yesu Kurisito kpi tete, fü engu adu azükü gbü kpi ne, teka adu angbü Miri gbü nzö wü kpara 'buru, mene ewü te ewü kpi eyi, abe kpah te mene ewü te ewü di la ezükü ne. ¹⁰ Te di bala, mü ena angbü emala siti ngü te enga ni mü bala, neh teka ne? Mü ena ayi-tata, teka ngü te engu ngbü emere, neh baye baye? Dela ngü ka-mü? Dela ka-ye ngü ka Me. Angü te gara, gbü *adu sikipi, nih ena arü 'buru engagira Me, fü engu ayi-ta nih, teka wü ngü de te nih ngbü emere ne, ka-ye me-ye. ¹¹ Angü wüh ba ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Me kina kina eyi, gü ba, 'Te gara, wü kpara 'buru ena abu nzökuta wü, da enda'ba te-wü engagira ni, Me. Fü ewü aci 'buru agbo nga iri ni.' " ¹² Te di bala, Me ena ayi-ta nih, biri biri 'buru, teka wü ngü de te nih ngbü emere ne, ka-ye me-ye.

¹³ Yi ce da ekpa ngü ka wü bu yi. Ah le de kpara di efi bü nga nda-ye ngü. Yi ceka 'be, teka wü gara ngü te yi ena angbü emere, angü ah ena agbeke fingangü ka wü bu yi, fü ewü anü amere *siti ngü.

* 14:11 14:11 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 45:23.

14 Wü di engä wüna, ma wu eyi reke areke, gü ba, zü-e tî asiti yi gbü jia Me nda de. Ma wu ngü la bala kükürü de, angü Miri Yesu sere ngü la fere cu me-ye. Amba, ah le fü yi afi nga ngü la mbi mbi mbi. Te gara kpara ngbü efi, gü ba, so nü la, ni zü de, angü ah de *Riri ka Me, amba te engu wü gara kpara te zü so la, fü ah adu afü te-ye, azü so la fanü, ah mere siti ngü eyi. 15 De-mü, de te mü ngbü ezü so wü nü 'buru azü ne, te mü ngbü ezü e la bala gbü jia engä ni mü, te zü so wü nü 'buru de ne, ngü la ena asiti fingangü kaka. Te di bala, mü mere dela züka ngü? Te mü le engä ni mü de maguma mü 'buru la, mü tî amere mene ngü de bala gbü jijia na de. Angü, te engä ni mü wu mü da ezü so la bala, fü engu adu afü te-ye azü e, ta te engu le azü de ne, ngü la ena asiti engu gbü jia Me de? Dela züka ngü, te mü ena amere fü kpara, te Yesu Kurisito kpi teka aküwa engu ne? Ah de siti ngü! 16 Te yi ngbü efi, gü ba, ngü ka zü-e tî asiti ani gbü jia Me nda de la, ah mbi. Amba te wü kpara ngbü esiti iri Me, teka ngü de te yi ngbü emere de bala, ah ena adi de siti ngü. Te di bala, ah le de yi ce ngü de bala ace asidi. 17 Fanü fanü, te nih zu de wü kpara ka Me la, nih mere e ao maguma nih teka ngü ka zü-e de. Nih o maguma nih, teka adi emere ngü, te ena areke gbü jia Me. Te di bala, nih ena adi engbü de wü bu nih, de gu ngü esüka nih. Fü nih angbü kpah de tadu teka wazi ka *Nzila Wazi Me, te di emaguma nih ne. 18 Te yi ngbü emere riri ka Yesu Kurisito ereke areke bala la, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me afa sü. Kpah bala, wü kpara fuh kotö ne ena aceka yi baka züka wü kpara ka Me.

19 Wü di engä wüna, ah le de nih o to nih teka angbü engbü de wü di engä ni nih ziii. Ah le de nih o to nih teka angbü emere ngü, te ena ato wazi fü ewü, teka fü ewü alala teka

ngü ka Me. 20 Mü le asiti fingangü ka wü bu mü, teka ngü ka zü-e, teka ne? Dela züka ngü? Fanü fanü, mene zü-e, te di esiti gbü jia Me ne, nda ma. Amba mü mere e azü mene e, de te ena asiti fingangü ka engä ni mü, fü ah adu ace ngü ka Me, ne de. Angü ngü de te mü mere la ena adi esiti gbü jia Me. 21 Te mü wu eyi, gü ba, so de te ni ngbü ezü, anga fi de te ni ngbü enzö ne, ena asiti fingangü ka engä ni ni, fü engu adürü te kaje ka Me la, ah le de mü ce da ezü so, anga da enzö fi, ace.

22 Te mü wu eyi mbi, gü ba, zü-e tî asiti ni gbü jia Me de la, ah mbi, Me wu fingangü ka-mü emaguma mü la eyi. Amba mü mere e aga yiki ake kiri mü, teka nda-ka zü-e nda-mü de. Ah le de mü fi nga ngü ka-mü la mbi mbi mbi, adi emere 'duwa wü ngü te ena areke gbü jia Me, fü mü amaka tadu gbü ngü la. 23 Te fingangü ka-mü 'basu 'basu teka e te mü ele azü, fü mü adu azü ladru la, ah ena adi esiti gbü jia Me. Angü te mü mere ngü la de maguma mü 'basu 'basu la, ngü la ena ato mü gbü siti ngü.

15

1-2 Wü di engä wüna, te mü de kpeke kpara, te mü wu si-ngü gbü ngü ka Me reke areke la, dela züka ngü. De-nih, te nih di de kpeke wü kpara ne, nih mere e angbü efi bü nzö nga ngü ka-nih ne de. Ah le de nih di efi nga wü di engä ni nih, de te ngü la ri gbü nzö ewü mbi mbi de ne, kpah mini. Fü nih angbü eto wazi fü ewü, teka fü ewü arü kpekpeke. Nih mere e adi emala ngü la fü ewü de nga de. Nih di emala ngü la fü ewü ferrre. 3 Nih di emere wü ngü 'buru baka nda Yesu Kurisito. Engu ngbü ta emere bü nzö ngü ka-ye, te engu ngbü ele ne, nda de. Engu o ta to ye angbü emere ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. Wü kpara fala ta engu, fü ewü amere bi wü ngü ka lümü eküküte. Amba engu rü ka-ye fi bü kpekpeke,

ah ce da emere züka ngü nda de. Ngü la, ah ge baka ngü ta te *Davidi ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Akoo Me, wü vügu ka-ye ngbü egiri kaje, teka de ani di efala ye ne, fü ewü adu angbü efala ni da ye. Amba ni ti ace ngü ka-ye, teka ngü ka-ewü la, de.”*
 4 Wü ngü 'buru ta te wüh ba gbü Ngari Me gügü ne, wüh ba ngü la kükürü de. Wüh ba wü ngü la, teka de ah gü tamu ngü ka Me fü nih, fü ah ato wazi fü nih, teka fü nih arü di kpekpeke, da eo jia nih teka *küküwa, te Me ena ato fü nih ne.

5 Ma ngbü eyi-ta Me teka de engu to wazi fü yi, fü yi angbü elala fi bü te ngü kaka-na. Kpah bala, teka fü yi angbü engbü de wü gara wü di enga ni yi de maguma yi 'buru biringbö, baka te Yesu Kurisito ngbü ta emere ne. 6 Kpah bala, teka fü yi angbü emaka te-yi tundu, da egbo nga Me, te di de Wö ye Miri Yesu Kurisito, de maguma yi biringbö.

7 Wü di enga wüna, ma ngbü fi bü enda nga ngü ne fü yi, gü ba, ah le de yi di ele te-yi esüka yi ale, kpah baka te Yesu Kurisito ngbü ele yi ne. Dela ngü de te wü kpara ena angbü ecu ngü Me tekaka. 8 Yi fi la nga ngü ka Yesu Kurisito. Engu koro ta füh kotö sene, teka aküwa a, wü di enga *Yisaraye, teka de a wu, gü ba, Me de kpeke kpara. Angü ngü ta te Me mala fü wü kundu a, gü ba, “Ni ena atima Miri, fü engu akoro aküwa a ne,” toto iri teka ngü la nda de. 9 Kpah bala, Yesu koro füh kotö ne teka aküwa yi, wü *ganzi kpara, angü engu wu cinga yi eyi. Te di bala, ah le de yi di egbo nga iri na teka ngü la. Te yi ngbü emere bala la, yi ena adi baka wü awuba ye *Davidi, ta te engu bi ci teka ngü ka-ewü, gü ba, “Wayi, mere Me, ni le abi ci, de wü awuba ni, wü ganzi kpara ne, teka

agbo nga iri ye di.”† 10 Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, “De-yi, wü ganzi kpara, ah le de yi di kpah egbo nga iri Me, tundu de wü a, wü di enga Yisaraye, angü yi kpah de wü kpara kaka-na.”‡ 11 Fü ewü aba kpah gara ngü, gü ba, “Ah le de nga nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru gbo nga iri Me.”§ 12 Fü *mürü dofo Yisaya aba kpah gara ngü, gü ba, “Me ena atima gara Miri te gara, gbü nguwa Davidi.* Miri la ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru me-ye. Fü nga nzö wü kpara ao jia wü 'buru tete na, de ah küwa ani.”†

13 Me di de yi, da eto wazi ka *Nzila Wazi ye fü yi, de yi di eo jia yi eküküte fanü fanü. Fü yi ato maguma yi 'buru fefe na, teka fü yi angbü engbü ziii, de mere tadu emaguma yi, teka ngü ka Yesu.

Dene kpah gara ngü te ma ele amala fü yi teka tima ka-ra

14 Wü di enga wüna, ma wu eyi fanü fanü, gü ba, yi de kpeke wü kpara. Yi ngbü fi bü emere ngü te ngbü ereke gbü jia Me. Yi wu si-ngü gbü ngü ka Me 'buru kpo. Yi wu kpah da eri wü bu yi kpo. 15 Ma ba wü gara kpeke ngü fü yi gbü köcökpa ne, angü ma le de to yi mere e airi teka wü ngü ne de. Me de kpara te to tima ne fere me-ye, teka *züka maguma ye, 16 teka de ma di emere tima ka Yesu Kurisito, da emala ngü kaka fü wü *ganzi kpara. Teka de *Nzila Wazi Me to wazi fü ewü, fü ewü ato te-wü 'buru 'buru ara fü Me, de maguma wü biringbö. Te di bala, dela züka takpa te ma ena ato fü Me.

17 Yesu Kurisito ngbü eto wazi fere, teka tima ka-ye ne, me-ye. Fü ra angbü emala ngü de tadu, gü ba, ma mere tima kaka reke eyi areke

* 15:3 15:3 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 69:9. † 15:9 15:9 Mü ena amaka ngü la gbü 2 Samüwele 22:50bete Ci ka wü Davidi 18:49. ‡ 15:10 15:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 32:43. § 15:11 15:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 117:1.

* 15:12 15:12 Davidi de ye Yese. † 15:12 15:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 11:10.

ne. ¹⁸ Ma mere tima dene de tetera nda-ra de. Yesu Kurisito to wazi fere me-ye, teka fü ra angbü emala ngari Me di, da emere ngü te ngbü ereke gbü jia Me ne. Te di bala, de-yi, wü ganzi kpara, yi kpo da eje ngari Me teka ngü ka-ra. ¹⁹ Angü Nzila Wazi Me to wazi fere, teka adi emere wü kpeke ngü, te komö wü kpara ngbü egu kaka agu ne. Fü ra angbü fi bü da emere tima la de maguma ra 'buru, zalü akoro di de enatikine dene. Ma kpo ta emere ngü la kü agbü Yerüsalema, zalü akoro di nengete agbü Iliriko. ²⁰ Ma ngbü ele teka adi emala ngü ka Yesu Kurisito gbü wü sü, te wü kpara je ngü ka Yesu tete na la de ne. Angü ma le aza tima ka gara kpara, angbü emere, enü di kpa engagira nü ne, nda-ra de. Ma ele akpo de tima la gbü to wü sü. ²¹ Ah ge baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Wü kpara ta te wüh je ngü ka Me gügü de ne, wüh ena adu amala ngü la fü ewü, fü ewü ale ngü la, angü wüh ena aje sisi na areke mbi me-wü."‡

²² Dela si-ngü te ma koro tete na kpaka yi, agbü *Rüma kpala, kere nda-ra la de ne, angü ma ngbü emala ngü ka Yesu la, agbü mere bi wü gara sü bala. Angü ma wu eyi, gü ba, yi je ngü ka Yesu Kurisito ta eyi, gömö wü gara kpara. ²³⁻²⁴ Te di bala, ma ngbü ta la endoro gbü wü sü, te wüh je ngü ka Yesu tete na la de ne. Amba titine, ma nza tima ka-ra gbü wü sü la eyi. Ma ngbü efi dene, teka anü agbü Sïpaniya, amala ngü ka Yesu Kurisito kpala. Gbü nünü ka-ra la, ma ena afü kpuru to kpaka yi agbü Rüma, angü ma ngbü efi nga yi kü gügü, teka de ma koro, ma ceka yi reke areke. Ma ena angbü kpaka yi sela mba cükü'daye, teka de yi le kpah ta-ngü te ra, teka nünü ka-ra agbü Sïpaniya ne.

²⁵ Amba gara ngü kpah ladü te ma ele amere feke. Ma le anü

agbü Yerüsalema, teka ale ta-ngü te wü *kpara ka Yesu de kpala. ²⁶ Angü wü kpara ka Yesu agbü Makedoniya, bete Akaya, je nga cinga te ngbü emere wü kpara ka Yesu agbü Yerüsalema ne eyi. Fü ewü ayia abiti jiasa, ato esaka ra, de ma nü, ma le ta-ngü di te wü mürü cinga la. ²⁷ Dela ta ngü te wü kpara la fi ta me-wü, teka atima jiasa la fü wü di enga *Yisaraye. Amba, ah reke pe, te wüh mere ngü la bala, angü wü di enga Yisaraye le ta-ngü te wü *ganzi kpara de ngari Me. Te di bala, ah le kpah de wü ganzi kpara le ta-ngü te wü di enga Yisaraye de wü e ka-wü. ²⁸ Te di bala, ma ena anü de jiasa la agbü Yerüsalema feke. Fütanga ngü la, ma ena afü kpuru kpaka yi sela. Fü ra adu aguru sü agbü Sïpaniya. ²⁹ Ma wu eyi, gü ba, gbü sïkpï te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, Yesu *Kurisito ena ato wazi fü nih, fü nih angbü de mere tadu.

³⁰ Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, nih ngbü ele te-nih gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ma ngbü eyi-ta yi te iri Miri Yesu Kurisito, yi yi-ta Me kpekpeke, de ah to wazi fere, ale ta-ngü te ra, gbü wü kpeke tima te ma ngbü emere ne. ³¹ Yi yi kpah ta Me, de engu küwa ra esaka wü kpara agbü Yerüsalema, te ewü le ngü ka Yesu nda-wü de ne. Yi yi kpah ta Me fere, teka ngü te ma ena amere agbü Yerüsalema ne, de ah reke gbü jia wü kpara ka Yesu de kpala ne areke. ³² Te Me le eyi la, ma ena akoro kpaka yi kpala, fü nih amaka te-nih de mere tadu, angü ngü la ena ale ta-ngü te nih, ato wazi fü nih.

³³ Me, te di de mürü gu maguma ne, ngbü de yi kpala 'buru, de ah to gu ngü fü yi.

16

Dene adu ngü ka-ra

‡ 15:21 15:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:15.

¹ Ma ngbü etima köcökpa ne fü yi esaka tangbase ka-nih, de iri ye Foyibe, te ngbü emere tima ka Yesu Kurisito agbü Kekureya ne. ² Yi za engu gbü mürü te iri Miri Yesu. Angü dela ngü te wü *kpara ka Yesu ena adi emere esüka wü. Yi le tangü tete na de wü e de te engu ngbü ele, angü engu le ta-ngü te ra, de wü gara kpara ka Yesu, eyi cu fa sü.

³ Ma to mandi fü wü Pirisila ake Akuwila, te ewü ngbü emere tima ka Yesu kpah baka ra ne. ⁴ Wüh ce ta te-wü, yia ekpi, teka aküwa ra esaka wü vügü. Ngü la türü te ra cu fa sü. Wü gara kpara ka Yesu gbü wü gara sü, ngbü 'buru 'dö de tadu, teka ngü de te ewü mere la. ⁵ Ma to kpah mandi fü wü kpara ka Yesu, te ewü ngbü ebite te-wü agba Akuwila la.

Ma to kpah mandi fü Apenito, te di de züka enga wüna. Engu ta de gina kpara agbü Asiya, te to maguma ye fü Yesu Kurisito. ⁶ Ma gü mandi kpah fü Mariya, ta te to te-ye, angbü emere tima kpekpeke tungü yi ne. ⁷ Ma to mandi fü wü di enga wüna gbü nguwa ra, wü Andrünikü ake Yuniya, ta te wüh gü a de ewü gbü ku ne. Wüh de cögbörö kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu, ta te ewü le ngü ka Yesu te enga gina, o ra to maguma ra fü Yesu la de ne.

⁸ Ma to mandi fü Apiliyatü, te di de züka awuba ra gbü ngü ka Yesu ne. ⁹ Ma to mandi kpah fü Ürübanü, te ngbü emere tima ka Yesu Kurisito kpah baka ra ne. Mandi kpah fü Sitaki, te ma le engu fa sü, teka ngü ka Yesu Kurisito ne. ¹⁰ Ma to mandi fü Apele, te engu di de kpeke kpara ka Yesu Kurisito ne. Engu zü mere cinga teka ngü ka Yesu Kurisito fa sü, amba engu rü ka-ye fi bü kpekpeke. Ma to mandi fü Arisitobolo, de wü kpara ka Yesu agba ka la 'buru. ¹¹ Ma to mandi fü Erodiyo, te di kpah de enga *Yisaraye baka ra ne. Ma to mandi fü Narasisü, de wü kpara ka Miri Yesu de agba ka la kpah 'buru.

¹² Ma to mandi fü wü Terefina ake Terefusa, wü tangbase, te ewü ngbü emere tima ka Miri Yesu kpekpeke ne. Ma to mandi kpah fü Peresi, züka gara tangbase ka-nih, te mere tima ka Miri Yesu cu kpekpeke ne. ¹³ Ma to mandi fü Rufusu, te Miri Yesu fe engu eyi baka kpara ka-ye ne. Ma to mandi kpah fü ni ye na. Engu ngbü ta eceka kpi fütanga ra, cu baka te ma di de yianza, te engu bi me-ye la. ¹⁴ Ma to mandi fü Asikirito ake Felegona, Ereme, Patürüba ake Erema, de wü gara kpara ka Yesu 'buru, te ewü ngbü ebite te-wü de ewü kpala ne. ¹⁵ Ma to mandi fü Filologo ake Yuliya bete Nereyo ake enga ni ye tangbase, bete Olipiya, de wü gara kpara ka Yesu, te ewü ngbü ebite te-wü de ewü kpala.

¹⁶ Ma le ta agü mandi ne fü yi bane cu me-ra, da efaka yi te iri Miri ka-nih Yesu Kurisito. Wü kpara ka Yesu Kurisito de kpakine 'buru to mandi fü yi, agbü *Rüma la.

¹⁷ Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, ah le de yi ceka te-yi 'be, teka mene siti wü kpara, te ewü ngbü esu wu te-wü, gü ba, ani kpah de wü kpara ka Yesu ne. Amba wü ngü de te ewü ngbü emere ne, ah de ngü de te Yesu Kurisito le nda de. Wüh ngbü ndawü efite wü kpara ka Yesu de wüh ye süka wü. Wüh ngbü ka-wü dela esite tima ka Me. Fingangü ka-yi gü ba, wüh ngbü dela eri ani de ngü ka Yesu fanü fanü? Ah bala de. Yi ce ngü ka-ewü la ace. ¹⁸ Wü kpara la ngbü emere dela tima ka Miri Yesu nda-wü de. Wüh ngbü emere tima la baka te ewü ngbü ele, bü teka amaka züka wü e gbügbü. Wüh ngbü emala wü türü ngü, bü teka asite nzö wü kpara, te ewü wu ngü mbi mbi de ne. ¹⁹ Amba ma wu eyi, gü ba, yi ka-yi de kpeke wü kpara. Wü kpara 'buru wu kpah kpo, gü ba, yi ngbü ele ngü ka Me de maguma yi 'buru. Ma ngbü engbü de tadu, teka ngü ka-yi la. Ma le de yi wu wü züka

ngü 'buru. Ma le de yi mere e ato te-yi gbü *siti ngü, kpo fi de!

²⁰ Me de kpara te ngbü ele ta-ngü te yi me-ye, da egu maguma yi, fü yi angbü engbü mbi ne. Engu ena afa jia *Satana titine, fü engu aza Satana ao tine esatilo yi. Gu ngü ka Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, de *züka maguma ye.

²¹ Timoteyo, te ngbü ele ta-ngü te ra gbü tima ka Yesu Kurisito ne, to mandí fü yi. Lukiyo, Yasona ake Sosipata, te ewü di gbü nguwa ra ne, to kpah mandí fü yi. ²² Dera, Teretiyo, te ma ba köcökpa ne te ngari Pawülü, ma to mandí fü yi te iri Miri Yesu. ²³ Gayü, te ma ngbü engbü gba ka, te wü kpara ka Yesu ngbü kpah ebiti te-wü gba ka ne, to mandí fü yi. Ereseto, te di de kpara te ngbü eceka kpí sidi nga jiase ka miri ka sü ne, to kpah mandí fü yi. Enga ni nih Küwarito, to kpah mandí fü yi kpala. ²⁴ Ah le de Miri Yesu le ta-ngü te yi kpala 'buru de züka maguma ye.

²⁵ Nih gbo nga Me, angü engu to wazi eyi fü yi, teka fü yi adi elala di gbü ngü ka Miri Yesu. Dela ngü ka Yesu Kurisito, te ma ngbü emala fü wü kpara 'buru ne. Fanü fanü, Me sere ta si-ngü la fü wü kpara te enga gina nda de. ²⁶ Amba ah sere ta mba bebete na fü wü *mürü dofo, te ewü ba gbü *Ngari Me ne. Amba titine dene, Me sere si-ngü la tine eyi fü nih mbölö, teka de nih di emala ngü la fü wü kpara füh kotö ne 'buru, teka de wüh to maguma wü fü Yesu, adi emere riri kaka.

²⁷ Nih gbo nga iri Me!

Engu ka-ye de kpara te wu ngü fa wü kpara di 'buru duu me-ye.

Me ka-ye kü ladü, ah ti anza nda de!

Nih gbo nganga fi mere badi, teka ngü ka Yesu Kurisito.

Ah di bala.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, dera Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Korinito 1 Korinito

Masere si-ngü

Pawülü ba köcökpa ne me-ye fü wü *kpara ka Yesu Kurisito, de te ewü di agbü Korinito. Ah de gina köcökpa, te engu ba fü ewü ne, nda de, angü gbü sapita 5:9, ah gü ba, "Ngü ta te ni ba fü wü gbü gina köcökpa ka-ni ne, ni mala fü ewü, gü ba, wü mere e adi engbü te sü biringbö de wü mürü waza de." Amba gina köcökpa la, nih wu nda-nih de, angü ah dürü ka-ye ta eyi gügü. Mene köcökpa te wüh eï, gü ba, 1 Korinito ne, tîne eyi de gina köcökpa te di ladü esaka nih enatikine.

Korinito de mere köti gbü tö ka wü *Giriki. Pawülü ta me-ye de gina kpara te mala ngü ka Yesu kpala. (Mü ti eyi amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima 18.)

Pawülü ba köcökpa ne, o engu di ta agbü Efeso. (Mü ti eyi atanga nga ngbüngbü kaka agbü Efeso gbü buku ka wü Mürü Tima 19.) Ah ba ngü la fü ewü kükürü de, angü engu je, gü ba, wü kpara ka Yesu Kurisito agbü Korinito kpo eyi ega wü yiki da eye süka wü. Wü gara ewü kpo kpah eyi da emere gara wü *siti ngü, te reke gbü jia Me de. Kpah bala, wü kpara ka Yesu agbü Korinito ba ta köcökpa, tima fü Pawülü, ayi-tata teka wü gara ngü, te engu ena alügü ngü gbü nganga na fü ani.

Ngü de te Pawülü ba fü wü kpara ka Korinito de kpala, ah kpah bü wü ngü te ngbü embü nih de enatikine ne.

Sapita 1-4 Ngü ka yiki esüka wü kpara ka Yesu Kurisito

Sapita 5-7 Ngü ka ngbüngbü ka kpara ka Yesu ake wara ye agba wü

Sapita 8-11 Ngü ka mace gele ka wü me ka wü kundu wü

Sapita 12-14 Ngü ka magbo nga Me te züka kaje,

bete ngü ka wazi te Nzila Wazi

Me ena adi eto fü nih

Sapita 15 Ngü ka züzükü ka wü kpara ka Yesu Kurisito fütanga kpi ka-wü

Dene mandï ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu Kurisito agbü Korinito

¹⁻² De-ra Pawülü, te Me fe ra *mürü tima ka Yesu ne, ma ba köcökpa ne fü yi me-ra, wü *kpara ka Yesu Kurisito, te yi di agbü Korinito. A to mandï fü yi ake enga ni nih Sosotene, angü Me fe yi eyi me-ye, fü ah ato wazi fü yi, teka fü yi alala fi bü eküte Yesu Kurisito. Me fe yi me-ye, fü ah adu afü yi cu, akoro di züka wü kpara ka-ye, kpah baka te engu ngbü emere fü wü gara kpara ka-ye te nga wü sü 'buru, de te ewü to maguma wü fü Yesu Kurisito ne. Angü Yesu Kurisito de Miri ka-nih 'buru me-ye. ³ Wö nih Me ake Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, de wüh to gu ngü fü yi de *züka maguma wü.

⁴ Ma ngbü egbo nga iri Me te nga wü sikpi 'buru, teka züka wü ngü te engu to fü yi de züka maguma ye, angü yi koro eyi wü kpara ka Yesu Kurisito. ⁵ Angü Me to mere wazi eyi fü yi teka ngü ka Yesu Kurisito. Ah to wazi ye la fü yi, teka fü yi adi eje si-ngü ka-ni di mbi mbi mbi, kpah teka de yi di emala ngü ka-ni la fü wü kpara ereke areke. ⁶ Te di bala, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, ngü ka Yesu Kurisito te a mala fü yi ne, ah de zu ngü fanü fanü. ⁷ Angü Me to wazi ye eyi fü yi, teka fü yi adi emere mere bi wü züka ngü di titine gbü wü sikpi ne, baka te yi ngbü eo jia yi teka dudu ka Miri Yesu Kurisito kpa füh kotö kpakine. ⁸ Me de kpara te ngbü eto wazi fü yi, teka fü yi arü di kpekpeke, zalü

akoro di gbü *adu sikipi, te Miri Yesu Kurisito ena adu akoro tete na. Te di bala, Me ena aceka yi baka züka wü kpara ka-ye. ⁹ Angü Me fe yi me-ye, teka angbü tundu ba kpara biringbö ake Ye ye, Miri ka-nih Yesu Kurisito. Angü ngü de te engu mala ne, engu ti ace nda de.

Dene ngü ka yiki esüka wü kpara ka Me

¹⁰ Wü di engu wüna, ma ngbü emala ngü fü yi kpekpeke de iri Miri Yesu Kurisito, teka de yi ce ngü ka yiki asidi. Yi mere e aye süka yi de. Ah le de yi ngbü tundu baka kpara biringbö, de fingangü ka-yi, de maguma yi kpah 'buru 'dö biringbö. ¹¹ Ma mala ngü ne fü yi kükürü de, angü wü kpara ka Külüwe koro kpakine, fü ewü amala fere, gü ba, yi ngbü fi bü ega yiki esüka yi. ¹² Wü gara yi gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka Pawülü." Wü gara gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka Apolo." Wü gara gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka Petero."* Wü gara gü ba, "Ani nda-ani de wü kpara ka *Kurisito." ¹³ Dela ne töndö ngü ne? Yi ena aye süka Kurisito, neh baye baye? Kpara te kpi teka aküwa yi neh da? Ah ta de Pawülü? Wüh to *babatiza fü yi, neh te iri da? Te iri Pawülü? Ah bala de!

¹⁴ Ma gbo nga iri Me, teka ne de, angü ma to babatiza fü kpara biringbö esüka yi nda-ra de, 'duwa wü Kürisipü ake Gayü. ¹⁵ Te di bala ne, kpara biringbö esüka yi te ena amala, ga dene, wüh ngbü tane eto babatiza fü wü kpara te iri ra, Pawülü ne, nda ma. ¹⁶ Amba ma to ta babatiza 'duwa kpah eyi fü wü Setefanü de wü kpara ka-ye. Anga te gara kpara ena adi ladü, ma wu de, to ra ena airi eyi.

¹⁷ Wü di engu wüna, Yesu Kurisito tima ra kpaka yi, neh teka ne? Ah tima ra ta teka ato babatiza fü wü kpara? Ah bala de. Ah tima ra

teka amala züka ngü ka-ni, ka Yesu, fü wü kpara. Ma ena amala ngü la neh te lö kaje lö? Ma ena amala ngü la de mere bi wü ngü gbü ye, baka kpara te wu ngü fa sü, teka areke ngü ka-ra gbü jia wü kpara? Te ma ena amere ta bala la, de bane yi ti aküwa de. De bane, wü ngü 'buru de te ma mala fü yi ne ena angbü ka-ye ba töndö ngü. Amba ma mala ngü la fü yi mbölö, gü ba, Yesu Kurisito kpi füh *rü gbegete, teka ngü ka-yi. Angü dela kpeke ngü, de te Me ena aküwa yi tete na, fi mere badi.

Dene ngü te ma le amala fü yi, teka ngü ka kpi ka Miri Yesu

¹⁸ Wü di engu wüna, ngü ka kpi ka Miri Yesu ka-ye de kpeke ngü, de te Me mere cu me-ye fü nih fanü fanü. Amba teka mene wü kpara de te ewü dürü te kaje ka Me eyi ne, ngü ka kpi ka Miri Yesu ka-ye gbü jia ewü ba töndö ngü kükürü. Te di bala, teka ngü ka-nih, de te Me küwa nih eyi ne, nih wu eyi, gü ba, ngü ka kpi ka Miri Yesu la, ah ka-ye de mere kpeke ngü te Me mere me-ye fanü fanü.

¹⁹ Ta gügü, wü *mürü dofo ba ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü mene kpara te ewü wu ngü fa sü, deni Me, ni le ngü ka-ewü nda-ni de. Wü fingangü ka-ewü gbü jia ni ka-ye töndö ngü."† ²⁰ Te di bala ne, wü kpara te ewü wu ngü fa sü la, ngü ka-ewü gbü jia Me 'be? A'a! Ngü ka-ewü gbü jia Me ka-ye töndö ngü. Me mala eyi bala! ²¹ Angü Me de kpara te wu ngü 'buru me-ye. Engu mala ngü la ta, gü ba, "Wü kpara ti awu ngü ka-ni, Me, de tete-wü nda-wü de." Me mala, gü ba, "Ni ena aküwa nzö mene wü kpara te ewü to maguma wü fü ni, teka ngü ka kpi ka Miri Yesu." Dela ngü ka Me te a ngbü emala, de te ngbü gbü jia wü kpara füh kotö ne baka töndö ngü kükürü ne.

* **1:12** 1:12 Gara iri Petero de Kefa. † **1:19** 1:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:14.

22 Wü di engä *Yisarayeले le ngü ka Yesu, te a ngbü emala fü ewü ne, nda-wü de, angü wüh ngbü ele de a di emere mere kpeke lara ngü gbü jia ani, de ani wu, gü ba, ngü de te a ngbü emala ne, ah de zu ngü ka Me fanü fanü. Wü *Giriki le ngü la kpah de, angü wüh le de a mala ngü la fü ani kpekpeke baka kpara te wu ngü fa sü, teka fü ngü la areke gbü jia ani. 23 Amba teka ngü ka-a, a le ngü ka-ewü la nda-a de. A ngbü nda-a emala nzö nga Yesu Kurisito, de te wüh bere engu te *rü gbegete teka ngü ka-nih ne. Amba ngü la siti gbü jia wü di engä Yisarayeले fa sü. Fü wü Giriki angbü eceka ngü la kpah baka töndö ngü kükürü. 24 Amba wü kpara de te Me fe ewü me-ye ne, ngbü eje si-ngü la ereke 'duwa me-wü mbi mbi mbi.‡ Angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito sere wazi ka Me eyi fü ani. Kpah bala, engu sere kpeke fingangü ka Me kpah eyi fü ani. 25 Kükürü de, angü ngü ka kpi ka Miri Yesu ngbü ka-ye gbü jia wü kpara füh kotö ne baka töndö ngü la. Amba ah ka-ye de mere kpeke ngü ka Me, te fa wü ngü ka wü kpara 'buru.

26 Wü di engä wüna, gbü sikipi ta te Me fe yi tete, yi ngbü gbü jia wü bu yi, neh baye? Yi ta baka cögbörö wü miri? Ah bala de. Anga yi ta baka wü mere *mürü riri, te ewü wu ngü fa sü? Ah bala kpah de. 27 Angü Me ngbü efe ka-ye wü kpara, te ewü di gbü jia wü bu wü baka töndö kpara, kpah baka wü jürü jaji ne. Ah mere ngü la bala kükürü de. Ah ngbü emere bala, teka de ngü la to lümü fü wü kpara, te ewü ngbü eceka te-wü baka kpeke wü kpara, da efi, gü ba, ani wu ngü 'buru me-ani ne. Angü Me le wü kpara de bala nda de. 28 Wayi, Me ngbü efe ka-ye töndö wü kpara, wü kpara te wüh cu ngü ewü de, te wü bu ewü ngbü

eceka ewü baka töndö wü kpara ne. Ah mere ngü la bala, teka agü tamu ngü di fü wü kpara füh kotö ne, gü ba, "Wü ngü de te ngbü ereke te nga jia wü ne, ah ka-ye de töndö ngü kükürü gbü jia ni, Me."

29 Te di bala, kpara biringbö te ena acu ngü ye, gü ba, "Wayi! Ni küwa te-ni ka-ni de tete-ni ne," nda ma. 30 Me de kpara te ngbü eküwa nih duu me-ye. Angü engu to wazi eyi fü nih, teka fü nih alala eküte Yesu Kurisito. Yesu Kurisito sere züka ngü ka Me fü nih me-ye, angü engu kpah de kpara te reke nih me-ye gbü jia Me. Fü engu ato kpah wazi fü nih, teka fü nih adi emere ngü te ena areke areke gbü jia Me. Kpah bala, engu ngbü efuru nih gbü ku ka *siti ngü me-ye. 31 Te di bala ne, de nih mere e agbo nga nih de tete-nih de, nih gbo 'duwa nga Me, kpah baka ngü ta te ewü ba gbü Ngari Me gügü ne.

2

1 Wü di engä wüna, si-ngü ta te ma koro di kpaka yi agbü Korinito kpala ne, ah teka amala ngü ka Me fü yi. Amba ma le ayi-ta yi, gü ba, ma mala ta ngü la fü yi, neh baye baye? Ma ngbü ta ecu ngü ra, da emala mere bi wü ngü te türü atürü, baka mere kpara, te wu ngü fa sü? Ma mere ngü la ta bala nda-ra de. 2 Angü ma mala ta ngü la eyi fü yi, te ma di ta la tete kpala ne, gü ba, "Ma ti amala gara ngü fü yi nda-ra 'buru de, 'duwa duu ngü ka Yesu Kurisito, te engu kpi füh *rü gbegete, teka ngü ka-nih ne." 3 Ma ngbü ta emala ngü ka Me fü yi, baka kpara te wawazi na di ma. Fü ra angbü de mere fingangü emaguma ra, angü ma fi ta, gü ba, yi ti ale ngü, te ma ngbü emala fü yi ne, nda-yi de. 4 Tekä ngü la, yi to maguma yi fü Yesu Kurisito neh baye baye? Ah teka wü ngü ta te ma mala fü yi ne, türü gbü güje yi me-ye? Ah

‡ 1:24 1:24 Wü kpara te Me fe ewü me-ye ne ngbü eje si-ngü la ereke 'duwa me-wü mbi mbi mbi, anga wüh de wü di engä Yisarayeले anga wü di engä Giriki, anga neh wü da?

bala de. Yi le ngü la, angü *Nzila Wazi Me sere ngü la fü yi me-ye, gbü wazi ka-ye, ga, dela mere kpeke ngü ka Me fanü fanü. ⁵ Ah le fü yi ao maguma yi teka fingangü ka wü kpara füh kotö ne de, angü ngü ka-ewü ena anza ka-ye anza. Amba ah le de yi to maguma yi fü Me, angü engu de mere kpeke mürü wazi.

Dene mere kpeke ngü, de te Nzila Wazi Me sere fü nih

⁶ Fanü fanü, mere kpeke ngü ka Me ladü, te ma ngbü emala fü wü *kpara ka Yesu, mene ewü te ewü ndri eyi gbü ngü kaka. Amba teka mene wü kpara, te ewü to maguma wü fü Yesu la de ne, wüh ngbü eceka ngü la gbü jia wü baka töndö ngü kükürü. Kpah bala, wü cögbörö miri füh kotö ne ngbü eceka ngü la gbü jia wü kpara baka kükürü ngü. Amba ngü ka wü cögbörö miri la ena anza ka-ye anza! ⁷ Mere kpeke ngü ka Me la, ah de ngü ta te Me fi eyi gügü, o engu mere kotö ne la de, gü ba, “Ni, Me, ena aküwa nih, fü ni aza nih akoro di kpaka ni agbü kpä.” Me fi ta ngü la gügü, amba ah sere ngü la fü wü kpara füh kotö ne de. ⁸ Wü cögbörö miri füh kotö ne wu si-ngü gbü ngü la nda-wü kpara de, angü ta te ewü ena awu si-ngü la eyi la, de bane, wüh ti amörö Ye Me ne de.

⁹ Ah kpara baka ngü ta te *mürü dofo Yisaya ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, “Mere züka ngü ka *küküwa, te Me ngbü efi emaguma ye, teka ato fü mene wü kpara, de te ewü ena ato maguma wü fü ni, Me ne, wü kpara te ewü le ngü ka Me de, ti aje si-ngü la nda-wü de. Wüh ti awu ngü la de jia wü kpara de. Ngü la ti ari gbü nzö ewü kpara de.”*

¹⁰ Dela zu ngü de te Me sere eyi fü a, wü *mürü tima ka-ye de *Nzila Wazi ye. Angü Nzila Wazi Me wu wü si-ngü la 'buru kpo. Kpah bala, wü cögbörö kpeke fingangü ka Me,

de te wü kpara ti awu de ne, ah wu 'buru me-ye. ¹¹ Kpara te ena awu fingangü, te gara kpara ngbü efi emaguma ye, neh da? 'Duwa kpara la te ena awu ngü ka-ye la me-ye de tete-ye. Ah kpara bala, kpara te ena awu fingangü ka Me, te engu ngbü efi emaguma ye ne, nda ma. 'Duwa nzö Nzila Wazi Me te ti awu ngü la me-ye.

¹² Amba teka ngü ka-a, wü *mürü tima kaka, a wu züka ngü de te Me to fü a ne eyi fanü fanü. A wu ngü la, neh baye baye? Wü kpara füh kotö ne sere ngü la fü a me-wü? Ah bala de. A wu ngü la, angü Me tima Nzila Wazi ye, fü ah akoro angbü emaguma a, da esere ngü la fü a me-ye.

¹³ Te di bala ne, a ngbü emala ngü ka Me fü wü kpara, neh baye baye? A ngbü emala ngü la de mere bi wü ngü gbü ye, baka ngü ka kpara de mani gbü nzö ye, te wu ngü fa sü? Ah bala de. A ngbü emala bü duu ngü de te Nzila Wazi Me ngbü esere fü a me-ye, kpara fü mene wü kpara, de te ewü di de Nzila Wazi Me emaguma wü ne. Angü wü gara kpara ti aje si-ngü la nda-wü de. ¹⁴ Kpara de te Nzila Wazi Me di emaguma ma, engu ena awu si-ngü de te Nzila Wazi Me ngbü esere fü a, wü kpara ka-ye ne, neh baye baye? Ngü la ena angbü ka-ye gbü jia kpara la baka töndö ngü. Angü kpara te ena awu ngü la de tete-ye nda ma. Ah le fü Nzila Wazi Me agüfa ngü la fefe me-ye. ¹⁵ Amba teka kpara te di de Nzila Wazi Me emaguma ye, kpara la ti eyi awu wü si-ngü gbü wü ngü 'buru. Amba wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ti awu ngü ka kpara de Nzila Wazi Me emaguma ye ne nda-wü de. ¹⁶ Ah kpara baka gara ngü te *mürü dofo Yisaya ba ta gbü Ngari Me, gü ba, “Kpara te ena awu fingangü ka Me neh da? Kpara te ena ari engu kpara ma.”† Amba

* 2:9 2:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 64:4. † 2:16 2:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:13.

tüngü a, wü mürü tima kaka, a ti eyi awu ngü la, angü Yesu Kurisito to fingangü ka-ye eyi emaguma a.

3

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka-a,

wü mürü tima ka Yesu

¹ Wü di enga wüna, ta te ma di kpaka yi agbü Korinito kpala ne, ma ngbü ta emala ngü fü yi neh baye? Ma ngbü ta emala wü kpeke ngü fü yi, baka te ma ngbü emala ngü fü wü kpara, te ewü wu ngü ka Me eyi la? Ah bala de! Ma ngbü ta emala ngü fü yi ferrre, baka te ma ngbü emala ngü fü wü kpara, te fingangü ka-ewü di baka wü kpara füh kotö ne. Teka ne de, angü yi to la maguma yi fü Yesu Kurisito tütine dene. Te di bala ne, yi kayi la baka vürü jaji, te wüh yaka engu toto. ² Te wüh yaka jaji toto la, engu ti eyi azü kpeke e baka so? Ah bala de. Ah ngbü ela ka-ye la bü ngu-ka. Amba te jijia kpo eyi emba, fü tete akpo ekö la, fü ah akpo tine adi ezü so, teka amaka wazi gbügbü na. Ngü ka-yi kpah bala, wüh ti ari yi de kpeke ngü la de, angü yi la fi bü baka wü vürü jaji. ³ Angü fingangü ka-yi la fi bü baka fingangü ka wü kpara ka kotö ne. Angü teka ne de, yi ngbü engbü esüka yi fi bü de kanga emaguma yi, kpah da ega yiki esüka yi! Dela ngü ka *Nzila Wazi Me? Ah bala de. Dela ngü ka wü kpara ka kotö ne! ⁴ Te gara kpara ngbü emala, gü ba, "Ni de kpara ka Pawülü," gara gü ba, "Ni de kpara ka Apolo," dela züka ngü? Wü *kpara ka Yesu ngbü emere ngü esüka wü bala? A'a, wüh mere ngü bala de! Dela ka-ye ngü ka wü kpara ka kotö ne.

⁵ Wü di enga wüna, yi fi ngü tüngü a ake Apolo bala de. Angü a de mere kpara nda-a de, a ka-a bü wü *mürü tima, de te Me tima a meye, teka amala ngü ka Yesu fü yi, fü yi ayia ale ngü la gömö a. Amba teka

ngü ka-a, a ngbü emere nda-a nzö bü duu tima de te Miri ka-a to fü a, de a di emere ne. ⁶ Nda-ra, ma baka kpara te ru e. Apolo nda-ye baka kpara te buru gbü e la. Amba kpara te ngbü eto wazi fü e la akö, fü ah aga di ne, neh da? Ah ka-ye de Me! ⁷ Te di bala ne, mere kpara neh da? Kpara te ru nguwa la, ah de mere kpara? Ah bala de! Kpara te mere maburu la, ah de mere kpara meye? Ah bala kpah de! Me ka-ye de mere kpara meye, angü engu ngbü eto wazi fü wü kpara te ewü to maguma wü fefe na. ⁸ Fingangü kara ake nda Apolo 'buru 'dö biringbö, baka fingangü ka wü kpara 'basu te ewü ngbü emere tima 'buru gbü yi biringbö. Tima de te Me to esaka a ne, ah kpikpi ye kpikpi ye, amba fingangü ka-a ka-ye 'buru biringbö. Te gara, Me ena ato mere takpa fü a, teka tima de te a ngbü emere fefe na ne. ⁹ Angü a 'basu mini de wü mürü tima, te Me tima, teka amere tima agbü yi ka-ye. Yi engu la, ah de yi, wü kpara ka Korinito.

Kpah bala, de-yi, wü kpara ka Korinito, yi kpah baka kambü te Me tima a, teka de a koro, a ji fü ni. ¹⁰ De-ra Pawülü, ma baka gina kpara te kpo de tima ka kambü la. Me to wazi fere, fü ra ayia areke sü kambü la. Fütanga ngü la, fü wü gara kpara akoro angbü eji kambü la, enü di. Ah le de wüh mere tima la reke areke de züka fingangü. ¹¹ Me fe sü de te wüh ena aji kambü la tete na ne eyi. Angü sü kambü la neh siye? Ah ka-ye de Yesu Kurisito. Gara kpara te ena afü ngü la nda ma. ¹² Wü gara kpara ngbü emere tima ka-wü kpekpeke. Wüh ngbü eji kambü de da bete se. Wü gara ngbü eji nda-wü kambü engu ne bü bala de tö, gala bete gü. ¹³ Yi ceka te-yi 'be, angü te gara, gbü *adu sikipi, Me ena awu nga wü tima, de te nih ngbü emere ne 'buru, anga ah de züka tima, anga ah de siti tima. Angü kokoro ka Yesu Kurisito la ena adi baka wa, teka are tima ka kpara

biri biri 'buru. ¹⁴ Te kpara jì kambü ka Me de kpeke züka wü e la, wa la ti acuru kambü la nda de. Te di bala, Me ena adu ato züka takpa fü kpara la. ¹⁵ Amba te kpara jì kambü ka Me de töndö wü e la, wa la ena acuru kambü la acuru 'buru 'buru asidi. Te di bala ne, engu ti eyi amaka takpa? Ah ti amaka de! Engu ena akpe atafa bü de mere cinga eküte ye, baka kpara te kpe küwa gbü wa, bü de ngiri kpa ye.

¹⁶ Wü di enga wüna, yi baka mere züka kambü ka Me, angü *Nzila Wazi Me ngbü engbü cu emaguma yi. Yi wu bala nda-yi de? ¹⁷ Te di bala, te kpara le asiti fingangü ka-yi, ah ge baka kpara te ele asiti kambü ka Me. Me ena ato kuru tete na, angü yi ka-yi baka kambü kaka-na. Yi fi ngü gbü ngü la mbi mbi mbi!

¹⁸ Wü di enga wüna, fingangü ka-yi mere e asiti de. Te mü mala, gü ba, ni de mere kpara fü wü bu ni, anga ni wu ngü fa sü, dela töndö ngü. Ah le de yi ce ngü la asidi, fü yi afü te-yi, agiri zu ngü, de te di de ngü ka Yesu Kurisito ne. ¹⁹ Teka ngü de te ngbü ega gbü jia wü kpara de fuh kotö ne, ah ka-ye gbü jia Me baka töndö ngü kükürü. Ah kpah baka ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Teka wü kpara te wüh wu ngü fa sü, baka wü mürü mani ne, Me ngbü ezoro ewü bü kpaka'da gbü fiti ka-ewü la!"* ²⁰ Ffü ewü adu kpah aba gara ngü, gü ba, "Fingangü ka wü cögbörö kpara, te ewü wu ngü fa sü ne, ka-ye gbü jia Me baka töndö ngü kükürü."†

²¹ Te di bala ne, yi mere e agbo nga yi de. Yi mere e adi egbo nga wü cögbörö kpara ka-yi, gü ba, "Ma nda-ra de kpara ka Pawülü," anga, "Ma nda-ra de kpara ka Apolo," ne de. Teka ne de, angü Me tima a baka wü labi, teka de a to wazi ka-ni, ka Me, fü yi. ²² Te ah ena adi

de ngü ka Pawülü, anga Apolo, anga Petero la,‡ dela 'buru wü kpara, te Me tima teka ale ta-ngü te yi. Wü gara ngü fuh kotö ne 'buru, anga ah de ngü ka *küküwa agbü kpi, ah 'buru de ngü ka-yi. Kpah bala, ah le de yi kpe cürü kpi de, angü te yi kpi la, Me ena azükü yi gbü kpi la azükü. Züka wü e te ewü di ladü enatikine, kpah de züka wü e te ena akoro te gara, ah kpah de wü e ka-yi. ²³ Me tima ta Yesu Kurisito de ah mere ngü ka-ni, Me. Amba nda-yi, Me o yi, teka de yi di emere ngü ka Yesu Kurisito.

4

Dene kpah gara ngü tüngü wü mürü tima ka Yesu Kurisito

¹ Wü di enga wüna, yi mere e adi eceka a ake Apolo, de wü gara *mürü tima ka Yesu, baka cögbörö wü kpara de. Yi di eceka a baka wü labi ka Yesu Kurisito. Angü Yesu Kurisito tima a teka amala ngü ka Me fü wü kpara. Amba ta gügü ne, Me wo ngü ka-ye la ka-ye awo te wü kpara. Titine dene, engu le eyi fanü fanü de wü kpara 'buru di eje ngü ka-ni la.

² Te mere kpara ka-mü tima mü teka anü amere ngü ka-ye la, ah le de mü mere ngü la areke areke, de maguma mü biringbö. Ah bala de? Ah kpah bala teka ngü ka-a ake Apolo, angü Yesu Kurisito tima a, teka amere tima ka-ye. ³⁻⁴ Mü fi, gü ba, kpara te ena aceka nga ni neh da? Ah ena adi de gara kpara? Ah bala de! Mere kpara te tima mü ne, ena aceka nga mü me-ye. Te di bala ne, teka ngü ka-ra, te yi mala, ga, ma mere tima ka Me 'be 'be nda-ra de la, ah ba ngü de. Te wü kpara mala kpah 'buru bala, gü ba, ma mere tima ka Me 'be 'be de la, ah kpah ba ngü de. Cu de-ra, ma ti akolo ngü ka-ra de tete-ra kpah de. Gbü jia ra, ma mere tima la eyi reke fa sü, amba ma ti acu ngü ra de. Angü dela ngü

* **3:19** 3:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Eyobo 5:13. † **3:20** 3:20 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 94:11. ‡ **3:22** 3:22 Gara iri Petero de Kefa.

ka-ra de. Ah kpah de ngü ka-yi de. Ah ka-ye duu de ngü ka Me, angü Me to tima la fere me-ye. Kpah bala, engu ena amala ngü la me-ye, ga, ma mere tima la eyi mbi, anga ma mere esiti.

⁵ Amba kpah bala, teka ngü ka-yi, yi mere e ao te-yi ba miri, teka adi eye süka ngü ka wü bu yi, de. Angü sikipi ka ngü la koro nda la de. Gbü *adu sikipi, te Miri Yesu ena adu akoro tete füh kotö ne, engu ena aye süka ngü ka wü kpara areke 'buru me-ye mbi mbi mbi. Angü engu wu fingangü ka wü kpara, te ewü ngbü efi emagama wü ne, eyi 'buru. Ah ena asere ngü la fü wü kpara 'buru, kpah de gara wü ngü te ewü ngbü emere gbü zi. Kpah bala, engu ena agbo nga wü kpara, te ewü mere tima ka-ye reke areke ne me-ye.

⁶ Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi tungü a ake Apolo, de wü gara kpara ka tima ka Yesu. Yi mere e aceka gara kpara biringbö baka mere kpara, te fa wü bu ye 'buru ne, de. Yi mere e akpa ngü gara kpara kpah de. Angü wüh ba ngü la gbü *Ngari Me bala. Te di bala, yi di efa duu nga Yesu, angü engu de mere kpara me-ye. ⁷ Yi mere e ao te-yi ba wü mere kpara de. Kpara te o yi baka miri gbü nzö wü bu yi, neh da? Yi ngbü emala, gü ba, wazi ani ladü. Wayi, ah ngbü bala, anga yi maka wazi la neh baye baye? Yi maka wazi la de tete-yi? Ah bala de! Me to wazi la fü yi me-ye. Te wüh to e fü mü la, mü ena angbü egbo nga mü, baka te mü maka e la de tete-mü? Dela züka ngü? ⁸ Yi de wü mere kpeke mürü wazi fanü? Yi ngbü efi, gü ba, "Me o ani eyi baka wü cögbörö miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru?" Dela si-ngü de te yi le aje riri ka-a tete de ne? Te Me ena afü yi ta ba cögbörö wü miri la, ah ena adi ta de züka ngü. Gbü ngü la, de bane nih ena angbü ta de nih ma tundu, baka wü cögbörö miri gbü nzö wü kpara 'buru! ⁹ Amba

teka ngü ka-a, wü *mürü tima ka Yesu, yi ngbü efi, gü ba, Me za a, fü baka wü labi? Anga ah fü a baka wü kpara te wüh ena amörö ewü amörö, gbü jia wü kpara 'buru, teka fü wü kpara 'buru, de wü *malayika ka Me agbü kpi, adi eceka lümü de te a ne?

¹⁰ Fanü fanü, wü kpara ngbü eceka a ba töndö kpara, teka ngü ka Yesu Kurisito. Amba nda-yi, yi gü ba, ani wu ngü teka ngü ka Yesu 'buru 'dö kpo. Nda-a, wazi a nda ma, amba nda-yi, yi ka-yi de kpeke wü kpara! Kpah bala, wü kpara ngbü ekpa ngü a, amba nda-yi, wüh ngbü egbo nga yi. ¹¹ Kü te kpo de kpala, akoro enatikine dene, a ngbü engbü ka-a fi gbü cinga, teka ngü ka Yesu Kurisito. Gbü gara sikipi, tala ngbü emere a. Gümü ngu ngbü kpah da eke a. Bongo eküte a ne ngbü kpah enza anza. Gbü wü gara sikipi, wüh ngbü kpah emi a. Züka sü de te a ena adi engbü tete ne kpah ma. ¹² A ngbü emere tima ra de biti, de wütüsü te a triii, teka amaka mba enga e-mazü tete fü a. Te wüh soko a la, a fi ngü la nda-a kpah de, fü a adu ayi-ta Me teka ngü ka wü kpara la. Te wüh ngbü embü a la, a ngbü erü ka-a fi bü kpekpeke, gbü tima ka Yesu. ¹³ Te wüh ngbü esu wu, da emala ambala'ba ka-wü te iri a la, a ngbü elügü fi bü züka ngü fü ewü. Kü te kpo de kpala, zalü akoro di enatikine dene ne, wü kpara ngbü eceka a baka töndö kpara, baka ca-e te wüh ka, bu eyi kpa füh ka.

¹⁴ Wü di enga wüna, yi ngbü efi, gü ba, ma ngbü emala ngü la fü yi bala, teka ato lümü gbü nzö yi? Ah bala de! Ma le ari yi bala, angü yi zu de wü jaji ka-ra. ¹⁵ E-wu neh da, anga Yesu Kurisito tima bi wü gara kpara eyi, teka de wüh ri yi la, ah kpah 'be. Amba kpara de te bi yi ne ka-ye ngbee biringbö. Kpara la, ah de-ra Pawülü, angü ma de kpara, ta te yi le ngü ka Yesu Kurisito gögömö na. ¹⁶ Te di bala ne, ma ngbü emala

fü yi kpekpeke, gü ba, ah le de yi lala eküte Yesu Kurisito kpah baka ra. ¹⁷ Dene si-ngü te ma tima Timoteyo tete kpaka yi, angü engu de zu ye ra gbü ngü ka Yesu. Engu kpah de kpeke kpara gbü tima ka Miri Yesu. Te engu ena akoro kpaka yi kpala, engu ena ari yi de riri ka Yesu Kurisito, baka te ma ngbü emere, da eri wü kpara ka Me di, gbü wü sü 'buru ne.

¹⁸ Wü gara yi ngbü egbo nga wü, da eo te-wü ba wü cögbörö kpara, gü ba, ma ti adu akoro kpaka yi kpa gbü Korinito kpala tine eyi de. Ah bala de! Te Miri Yesu le la, ma ena akoro kpala kere! ¹⁹ Gbü sikipi te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, ma ena agiri lö-ngü ka wü kpara te ewü gü ba, ani wu ngü fa sü la. Wüh ngbü emala wü cögbörö ngü fanü. Amba wazi ka Me ladü gbü ngü ka-ewü la? ²⁰ Te Me o mü baka mere kpara, de mü di emala ngari ni fü wü bu mü la, ah ena ato fü mü neh ene? Ah ena ato mere bi kükürü mö fü mü? Ah bala de! Ah ena ato mere wazi ka-ye fü mü, teka fü mü amere ngü ka-ni la di! ²¹ Te ma ena akoro kpaka yi kpala, ma ena amere baye? Ma ena akoro de juru esaka ra, asüma yi di? Anga ma ena akoro, ari yi ferrre de züka maguma ra? Yi ena awu ngü la me-yi!

5

Dene ngü teka wü kpara ka Yesu, de te ewü ngbü emere siti ngü

¹ Wü di enga wüna, ma je gara ngü ka-yi, te to cinga fere fa sü. Wüh mala ngü fere, gü ba, gara kpara ladü esüka yi, te ngbü emere mere *siti ngü ka lümü, angü kpara la ngbü engbü ake wara wö ye! Dela züka ngü? Wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ti amere ngü ba e dela kpah de! ² Yi ti eyi angbü de tadu teka ngü de bala? Ah ena areke areke te yi ena angbü de mere cinga. Ah le de yi liki kpara de bala esüka yi asidi.

* 5:9 5:9 Gina köcökpa la titine nda ma.

³ Nda-ra, baka te ma di kpaka yi kpala ma ne, amba kpakine ma ngbü eyi-ta Me teka ngü ka-yi, ra de biti mini. Wayi, amba ma je ngü de te komoko la mere ne eyi. Dene ngü te yi ena amere teka ngü la. ⁴ Ah le de yi biti te-yi tundu te iri Miri Yesu, teka aye süka ngü la mbi mbi. Te di bala, fingangü ka-ra ena adi tundu de wü yi. Kpah bala, wazi ka Miri Yesu ena adi kpah tundu de wü yi, teka ale ta-ngü te yi gbü ngü la. ⁵ Ah le fü yi aye süka ngü ka komoko la, gü ba, engu de *kpara ka Yesu tine de, angü engu fü te-ye eyi baka kpara ka *Satana. Tekane de, angü ah le de wü siti ngü kaka-na la nza anza 'buru 'buru asidi, teka de engu fü maguma ye, fü ah aküwa te gara, gbü *adu sikipi te Miri Yesu ena akoro akolo liya ka wü kpara 'buru tete.

⁶ Wü di enga wüna, yi mere e acu ngü yi de. Angü yi wu kpo, gü ba, te e biringbö zi azi esüka wü bu ye la, ah ena asiti gara wü bu ye la 'buru. ⁷ Zizi e la, ah baka siti ngü ka kpara de biringbö la. Yi ce wü siti ngü 'buru asidi. Yi liki siti ngü de bala esüka yi asidi, teka fü yi adu angbü *nzila, baka züka to ri-rü, te zi de. Ma wu eyi, gü ba, yi ka-yi eyi fanü nzila, angü Yesu Kurisito fa nih eyi gbü wü siti ngü ka-nih. Angü engu kpi, baka *kambiliki de te wüh ngbü ewa ne, teka fü *ngüngüte la areke ngü te di esüka nih de wü Me. ⁸ Te di bala, nih ce ngü ka siti maguma ace. Fü nih agbo nga Me de maguma nih 'buru biringbö.

⁹ Gbü gina köcökpa ta te ma ba fü yi ne,* ma mala ta eyi fü yi, gü ba, "Yi mere e adi engbü te sü biringbö de wü mürü waza de." ¹⁰ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ma mala ta ngü la teka wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de? A'a, ah bala nda de! Angü füh kotö ne, mere bi wü kpara ladü, te ewü di wü mürü waza, wü gara kpara nda-wü wü mürü gümü e, wü gara nda-wü wü mürü zi, wü gara le nda-

wü gele ka me ka faranda. Te mü ngbü engbü füh kotö sene la, mü ena angbü engbü esüka wü siti kpara de bala. Ngü ta te ma mala ne, ah teka wü kpara de bala ne de. ¹¹ Ma mala ngü la ta duu teka wü kpara ka Yesu. Angü wü gara kpara ladü te ewü ngbü emala, gü ba, “Ani de kpara ka Yesu, ani de kpara ka Yesu,” amba wüh o maguma wü ka-wü teka adi emere siti ngü. Wü gara de wü kpara te ewü emere waza, wü gara de mürü gümü e, wü gara ngbü ele gele ka wü me ka wü kundu wü, wü gara ngbü fi bü esoko wü bu wü, wü gara ngbü nda-wü fi bü eküya te nga wü sikipi 'buru, wü gara nda-wü wü mürü mani. Te wü kpara de bala ladü esüka yi la, yi mere e adi engbü de ewü de. Yi mere e azü e de ewü kpah de. ¹²⁻¹³ Amba teka wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, ah de ngü ka-nih nda de. Me ena ato kuru fü wü kpara la ka-ye me-ye. Amba teka mene wü kpara te ewü emala, gü ba, “Ani de wü kpara ka Yesu” ne, dela fanü ah de ngü ka-nih. Ah le de yi ye süka ngü ka wü kpara la reke areke. Fü yi aliki mene wü kpara te ewü le ace siti ngü ka-wü de ne, esüka yi asidi.

6

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka maye süka ngü te di ezengba yi de wü bu yi

¹ Wü di enga wüna, te ngü ladü esüka yi, wü *kpara ka Yesu, ake kiri mü la, yi ena amere de ngü la neh baye? Angü ma je eyi, gü ba, wü gara kpara esüka yi ngbü eï wü bu wü engagira wü miri de füh kotö ne, te ewü le ngü ka Yesu Kurisito de ne. Dela züka ngü? Ah bala de! Dela siti ngü! Ah le de wü *kpara ka Yesu Kurisito di ereke ngü ka-wü me-wü esüka wü. ²⁻³ Angü gbü *adu sikipi te Miri Yesu Kurisito ena adu tete füh kotö ne, nih wü kpara kaka-na, nih ena angbü tundu de ewü, teka aye süka

ngü ka wü kpara füh kotö ne, kpah de nda wü *malayika mini. Yi wu bala nda-yi de? Te di bala, te yi ti eyi akolo ngü ka wü kpara 'buru la, ah di mere neh baye, te yi ti areke mba wü jürü ngü de esüka yi la de ne?

⁴ Wü di enga wüna, te wü ngü ladü esüka yi la, yi ti afe gara kpeke kpara esüka yi, fü ah adi ereke ngü ka-yi de, neh teka ne? Yi ngbü ekpe de ngü ka-yi 'duwa kpaka kpara te le ngü ka Yesu Kurisito de, neh teka ne? ⁵ Ngü la to lümü fü yi de? Mba biri kpara te wu da ereke ngü esüka yi ne, nda ma? Te di bala, engu ti areke ngü esüka yi kpala de, neh teka ne? ⁶ Nda-yi, yi ngbü eï wü bu yi, wü kpara ka Yesu Kurisito, engagira wü miri, te ewü le ngü ka Yesu Kurisito nda-wü de ne. Dela neh ene ngü ne? ⁷ Dela ngü te wü kpara ka Yesu Kurisito ti adi emere de. De-mü, te mü ngbü eto ngü te kiri mü, gü ba, engu mere siti ngü fü ni, anga ah fiti ni, ah ti fü mü agu maguma mü gbü ngü la de? Ah ti fü mü ace ngü ka e ka-mü, de te wüh zi la, de? ⁸ Amba nda-yi, yi ngbü efiti zu wü di enga ni yi guvu Yesu Kurisito, adi emere ewü esiti. Dela züka ngü?

⁹ Wü di enga wüna, ma emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, siti wü kpara ti aküwa, akoro agbü sü ka Me agbü kpi, nda-wü de. Yi wu bala de? Yi ceka te-yi mbi mbi mbi, angü *Satana ena afiti yi. Wü mürü waza ti aküwa de. Wü komoko te ewü ngbü egiri wü bu wü komoko würüse tete, ti aküwa de. Wü kpara te wü ngbü fi emere gele ka wü me ka faranda, küwa kpah de. ¹⁰ Wü mürü zi, de wü mürü zü, bete wü mürü maguma, küwa kpah de. Wü kpara te ewü o maguma wü fi bü teka adi enzö fi, de wü mene kpara te ewü ngbü esoko wü bu wü, küwa kpah de. ¹¹ Ta gügü, yi ngbü emere wü *siti ngü de bala, amba, yi ce ngü la eyi, angü Me zürü wü siti ngü la emaguma yi eyi asidi. Fü ah adu

afü yi wü kpara ka-ye, angü yi koro eyi züka kpara gbü jijia. Dela ngü de te Me mere fü yi teka ngü ka Yesu Kurisito, gbü wazi ka *Nzila Wazi ye ne.

Dene gara ngü teka waza

¹² Wü di enga wüna, wü gara yi ngbü efi ngü, gü ba, "Ani ti eyi amere wü ngü 'buru, baka te ani ngbü ele." Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü gara ngü ladü te ti ale ta-ngü te kpara de. Wü gara ngü kpah ladü te ti eyi afü mü, ao labi ka-ye. ¹³ Wü gara yi ngbü emala, gü ba, "Me mere zü-e fü nih azü, fü engu ao kpah bu nih teka zü-e la." Tekan ngü la, yi fi, gü ba, baka te ani to küte ani 'buru adi emere waza la, ah de züka ngü gbü jia yi? Amba ah le de yi wu, gü ba, zü-e la ena anza ka-ye anza. Kpah bala, bu nih ena anza ka-ye kpah anza. Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, Me o küte nih teka waza nda de! Angü ah reke küte nih teka ngü ka Miri Yesu Kurisito. Fü engu atima Miri Yesu teka ato wazi emagama nih, kpah de küte nih la mini. ¹⁴ Me zükü Miri Yesu gbü kpi, fü ah adu ato to küte fefe na. Te di bala, engu ena azükü nih kpah bala. Fü ah ato to küte fü nih kpah baka nda Yesu Kurisito la.

¹⁵⁻¹⁶ Wü di enga wüna, te yi zu de wü *kpara ka Yesu Kurisito la, yi koro eyi kpara biringbö de wü Yesu Kurisito. Yi fi la ngü la mbi mbi. Angü wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Te yi ngbü ake wara mü, yi koro eyi baka kpara biringbö."* Te ah bala, te mü ngbü ake wü rüse te di de siti mürü waza la, yi koro kpah eyi baka kpara biringbö ake di. Ah bala de? Ah ge baka te mü za küte Yesu Kurisito, angbü endoro di gbü nga waza ka-mü la. Ah ti bala nda de. ¹⁷ Angü te mü lala eyi eküte Yesu Kurisito la, maguma yi koro tine eyi ake di ngbee biringbö.

¹⁸⁻¹⁹ Wü di enga wüna, ah le de yi kpe cürü ngü ka waza. Angü waza

de siti ngü te ena asiti küte mü gbü jia Me. Küte yi de kambü ka Me, te *Nzila Wazi Me ngbü engbü gbügbü, yi wu bala de? Te di bala, te yi ngbü emere waza la, ah ge baka e te yi ngbü esiti guvu kambü ka Me la. Küte yi de e ka-yi nda de, ah ka-ye de e ka Me. ²⁰ Tekan ne de, angü Me se yi eyi, baka kpara te se wara ye. Angü engu tima Yesu Kurisito, fü engu akoro ase yi cu de *ngüte ye gbü siti ngü ka-yi. Te di bala, nih ena amere de küte nih baye? Nih mere züka wü ngü di, teka de wü kpara gbo nga iri Me, teka züka ngü ka-nih la.

7

Dene ngü ka za-te

¹ Wü di enga wüna, yi ba ta ngü fere te enga gina, ayi-ta ra di teka ngü ka za-te. Gbü jia ra, ah reke pe te yi ena aza wü rüse ta de. ² Amba, te mü ngbü eo jia mü bü fütanga wü wü rüse fa fa fa la, ah de *siti ngü! Te ah bala, ah le de mü za wara mü ngbee biringbö, fü mü ao jia mü tete. Kpah bala, ah le de wü rüse di de watü ye ngbee biringbö, fü engu adi eo jia ye duu tete. ³ Angü Me ngbü ele de komoko di emere ngü wara ye ereke areke, baka te wara ka ngbü ele. Kpah bala, Me ngbü ele de wü rüse di emere ngü watü ye ereke areke, baka te watü ye ngbü ele. Dela ngü te ewü ena adi emere bala esüka wü. ⁴ Te wü rüse mala fü watü ye, gü ba, "Ye mofu küte ni de, angü dela ngü ka-ni," ngü la, ah esiti, angü fanü, dela ka-ye ngü ka watü ye na. Kpah bala, te komoko mala fü wara ye, gü ba, "Ye mofu küte ni de," ngü la kpah esiti, angü dela ka-ye kpah fanü ngü ka wara ka. ⁵ Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, te komoko le amofu küte wara ye de, ah de siti ngü. Kpah bala, te wü rüse le amofu küte watü ye de, ah de siti ngü. 'Duwa te yi ro mö esüka yi tundu, fü yi ale eyi, gü ba, "Ani

* **6:15-16** 6:15-16 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24.

ena angbü la mba cükü'daye kpikpi ani kpikpi ani, teka ato maguma ani, angbü eku gba fü Me la," ah de siti ngü de. Amba sidi nga ngü la, ah le de yi lügü te-yi, adu angbü era tundu, angü *Satana ena afiti yi, fü yi anü amere siti ngü, teka ngü te küte yi ngbü ele. ⁶ Dela si-ngü te ma mala fü yi, gü ba, te mü le aza würüse la, ah esiti de. Ma mala ngü la fü yi baka riri de. Ma mala ngü la fü yi bala, teka de yi wu züka kaje te ena ale ta-ngü te yi.

⁷ Nda-ra, ma ngbü engbü ka-ra kpikpi ra. Gbü jia ra, te wü kpara ena angbü engbü ta 'buru kpikpi wü baka ra la, de bane, ah ti ta adi ba siti ngü de. Amba ma wu eyi, gü ba, Me ngbü eto wazi fü wü kpara kpikpi ye kpikpi ye. Engu ngbü eto wazi fü gara kpara, teka fü ewü angbü ake wara ye areke areke. Fü engu adu ato wazi fü gara wü kpara, teka fü ewü angbü engbü ka-wü kpikpi wü kpikpi wü gbü züka kaje.

⁸ Tekä ngü ka wü wökö, ma ngbü emala, gü ba, ah reke gbü jia ra fa sü, te ewü ena angbü ka-wü kpikpi wü baka nda-ra. ⁹ Amba te gümü ngü ka küte ngbü embü mü, mü ti atüka te-mü de la, ah le de mü za würüse, anga komoko, te züka kaje, angü gümü ngü la ena adi ecuru mü baka wa.

¹⁰⁻¹¹ Tekä wü kpara te ewü di de wara wü, ma ngbü emala fü yi kpekpeke fa sü te iri Miri Yesu, gü ba, ah le fü komoko ace wara ye de. Kpah bala, te mü de würüse la, mü mere e ace watü mü de. Anga te mü ce engu eyi, de mü ngbü kpikpi mü. Te kaje ü te-ye fü mü la, mü ti eyi adu kpaka watü mü. Mü mere e aza gara komoko de. Dela ngü te Miri Yesu mala cu me-ye, ah de ngü te ma fi bü de tete-ra ne de.

¹² Tekä wü *kpara ka Yesu Kurisito te wara wü, anga watü wü, le ngü ka Yesu Kurisito de, Miri Yesu to riri fü nih teka ngü la nda de. Gbü jia ra, te wara mü le ngü ka Yesu Kurisito de, amba engu le eyi teka

angbü ake mü la, de mü mere e aliki engu de. ¹³ Kpah bala, te watü mü le ngü ka Yesu Kurisito de, te ah le eyi teka angbü ake mü la, de mü mere ace engu kpah de. ¹⁴ Kükürü de, angü komoko, te le ngü ka Yesu Kurisito de, te wara ka to maguma ye eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka kpi fütanga komoko la, baka te engu di kpah de kpara kaka-na. Kpah bala, teka würüse te le ngü ka Yesu Kurisito de, te watü ye na to maguma ye eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka kpi fütanga würüse la baka kpara ka-ye, teka ngü ka watü ye na la. Yi fi ngü la mbi mbi mbi. Fingängü ka-yi gü ba, Me ngbü eceka wü jaji ka wü kpara de bala baye? Me ena ale ngü ka wü jaji ka-ewü la ale. Te ah bala la, yi mere a aye süka yi de.

¹⁵ Amba te wara mü le ngü ka Yesu Kurisito de, te engu ele ace mü la, de mü mere e atiri engu de wazi de. Anga te mü de würüse, te watü mü le ngü ka Yesu Kurisito de, mü ena amere kpah bala. Te yi ngbü tundu, anga te yi ye süka yi la, ah le de yi gu maguma yi agu, yi mere e adi ewü nga esüka yi de. Angü Me gu maguma mü eyi gbü sikipi te engu fü mü kpara ka-ye tete. ¹⁶ E-wu neh da, watü mü, anga wara mü, ena adu ale ngü ka Yesu Kurisito teka ngü ka-mü la.

¹⁷ Wü di enga wüna, dene gara ngü te ma ele amala fü yi. Yi di emere wü tima ka-yi, baka ta te yi ngbü emere gügü, zalü koro di gbü sikipi te Me küwa yi tete na ne. Amba, ah le fü yi adi emere 'duwa mene ngü de te ena areke gbü jia Me. Dela ngü te ma ngbü emala fü wü *kpara ka Yesu Kurisito 'buru, gbü wü nga nzö sü te ma ngbü endoro tete na ne.

¹⁸ Ah baka ngü dene, te mü ngbü ta eyi emere gele ka wü di enga *Yisaraye te enga gina, o Me fü mü kpara ka-ye tete la de la, wayi, de mü mere e acere nga ngü la de. Anga te Me küwa mü, o mü mere

gele ka-ewü la de la, wayi, de mü mere e agiri tîne gara kaje teka akpo de ngü la de. ¹⁹ Kükürü de, angü ngü teka gele nda ma. Mere kpeke ngü gbü jia Me ka-ye 'duwa te mü ngbü emere riri kaka-na la. ²⁰ Te di bala, ah le de yi ngbü fi bü gbü tima ka-yi baka e, te yi ngbü ta emere gügü ne, zalü koro di gbü sîkpî te Me küwa yi tete na.

²¹ Kpah bala, te mü ta de labi ka gara kpara gbü sîkpî ta te Me küwa mü tete, de ngü la mere e asiti fingangü ka-mü de. Amba, te mürü mü la le ace kpa te mü, de mü nü ka-mü la, ah kpah mbi.

²² Kükürü de, angü gbü jia Me, ngü ka labi de mere ngü nda de. Te mü de labi, fü mü ale ngü ka Miri Yesu, mü ka-mü gbü jia Me de kpara te Miri Yesu fa engu eyi. Kpah bala, te mü de labi de la, te mü to maguma mü eyi fü Yesu Kurisito, mü fü te-mü koro tîne eyi labi ka Yesu Kurisito.

²³ Angü Me tima Yesu Kurisito, fü ah akoro akpi teka aküwa nih. Teka ngü la, ah le de yi mere duu riri ka Me. Yi mere e afü te-yi, angbü labi ka wü kpara füh kotö ne, tîne de.

²⁴ Dela ngü te ma ele amala fü yi, wü di enga wüna. Yi ngbü fi bü gbü wü tima ka-yi ta te yi ngbü emere ne, baka gbü sîkpî te Me küwa yi tete. Angü Me ena angbü de yi, adi eto wazi fü yi gbü tima la.

²⁵ Teka ngü ka wü katu, Miri Yesu to riri fü nih teka ngü la nda-ye de. Amba nda-ra, ma ngbü esere fingangü ka-ra fü yi teka ngü la, angü Miri Yesu to wazi eyi fere, teka fü ra adi ewu wü ngü mbi mbi. ²⁶ Yi fi nga wü laki, de te nih di gbügbü de tîtîne füh kotö ne. Ah de siti wü laki ka cinga. Te di bala, gbü jia ra, te kpara ngbü ka-ye kpikpi ye la, ah ena areke afa sü.

²⁷⁻²⁸ Te wara mü ladü, mü mere e ace engu de. Amba te wara mü ma la, mü ngbü ka-mü kpikpi mü bala. Amba, te mü le kpah aza würose la, ah ba siti ngü kpah de. Ma ele de yi wu, gü ba, gbü siti wü laki ka cinga,

de-mü, de te mü za würose eyi ne, mü ena adi de mere bi fingangü teka wara mü de wü jaji. Dela singü te ma mala fü yi, gü ba, ah ena adi ta mbi, te yi ena aza würose de, angü fingangü la ena angbü embü mü. ²⁹ Kükürü de, angü *adu sîkpî ka Yesu eyi gbamari. Te di bala ne, yi mere e ao fingangü ka-yi, teka wü ngü de füh kotö ne de. Angü wü e ka kotö ne ena anü anza ka-wü anza 'buru asidi. Te di bala, te wara mü ladü, mü mere e ao fingangü ka-mü 'buru gbü nzönzö na de.

³⁰⁻³¹ Teka ngü ka adu sîkpî te di eyi gbamari ne, to mü mere e airi teka ngü ka Yesu de. Te ah de ngü ka cinga, te mürü mü kpi akpi la, mü fi nganga baka mere kpeke ngü afa sü de. Anga te mü ngbü de tadu te mü, mü fi nga tadu ka-mü la baka mere kpeke ngü kpah de. Te mü de kpara te mü ngbü ese wü e, da ecinzi la, de mü o maguma mü teka wü e ka-mü la kpah de. Kükürü de, angü wü e de füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Yi o maguma yi nzö teka ngü ka dudu ka Yesu.

³² Ma le de wü fingangü la di embü yi de. Te wara mü ma la, mü ti eyi ato maguma mü 'buru fü Me, angü mü le fü ngü ka-mü areke gbü jia Me. ³³⁻³⁴ Amba te wara mü ladü la, mü ena angbü efi nga wü ngü ka füh kotö ne, angü mü le fü ngü ka-mü areke gbü jia wara mü. Fü maguma mü angbü engbü 'basu 'basu. Kpah bala, teka ngü ka würose, de te wati ye na di ma ne, engu ti kpah eyi ato te-ye 'buru 'buru fü Me, teka amere tima kaka. Amba te engu za komoko la, mamaguma ena adi 'basu 'basu. Angü engu ena akpo da efi nga wü e ka kotö ne, teka fü ngü ka-ni areke gbü jia wati ni. ³⁵ Wü di enga wüna, ma ngbü emala ngü la fü yi teka agu maguma yi, de fingangü ka-yi ngbü mbi. Ma le atiri yi teka ngü ka maza-te de. Ngü te ma ele, ah le de yi mere ngü te reke areke, fü yi ato te-yi, teka adi emere ngü ka Miri Yesu.

³⁶ Te mbarase ka-mü tangbase ladü, te za komoko la de, te mü le eyi de engu za komoko la, ah mbi. Ah ti de engu za komoko eza fanü. Ah de siti ngü de. Angü te engu ena agbe la, ah ti fefe na, fü ah angbü kpikpi ye de. ³⁷ Amba te kpara ladü de mbarase ka-ye, jaji würose, fü engu afi emagama ye, gü ba, ah le de engu za komoko de la, ah kpah mbi, angü dela züka ngü. ³⁸ Dela ngü te ma emala fü yi, te mü le mbarase ka-ni za komoko la, ah de siti ngü de. Amba te mü le kpah de mbarase ka-ni za komoko de la, ah kpah de mere züka ngü te reke fa sü.

³⁹ Amba teka mene würose, te za komoko eyi, ah le de engu o jia ye duu te watü ye de biringbö la, zalü akoro di gbü sikipi te engu ena akpi tete. Te watü ye na kpi eyi la, engu ti eyi aza gara komoko ka-ye, te engu le eyi la. Ah esiti de. Amba ah le de engu za kpara ka Miri Yesu. ⁴⁰ Amba gbü jia ra, te würose ngbü ka-ye kpikpi ye la, ah ena areke afa sü.

Dela ngü te ma mala teka ngü la, angü *Nzila Wazi Me sere ngü la fere me-ye.

8

Dene ngü teka so ka faranda

¹ Wü di enga wüna, wü gara yi ngbü egbo nga wü, da emala, ga, "Ani wu ngü fa sü." Ah fanü, amba yi mere e angbü de mere tadu, da ecu ngü yi teka ngü la de. Angü ah ti fü yi angbü emere wü ngü baka te yi ngbü ele ne de, angü Me ngbü ele de yi le wü bu yi, teka fü yi ato wazi fü ewü gbü ngü ka Me. ² Te yi mala, gü ba, "Ani wu ngü 'buru kpo," la, ah ka-ye de wu, angü gbü wü ngü la, yi wu ngü mbi mbi nda-yi la fi de. ³ Amba te yi le Me eyi de maguma yi 'buru la, Me ena aceka yi baka züka wü kpara ka-ye.

⁴ Wü gara yi ngbü emala, gü ba, "Te ani zü du so, te wüh ngbü eto fü wü me gbü faranda la,

ah de *siti ngü de, angü faranda ka-ye de kükürü rü kükürü, wazi gbügbü na nda ma. Mere Me ka-ye nzö me-ye mürü wazi." Dela zu ngü fanü. ⁵ Mere bi wü kpara füh kotö ne ngbü emere gele ka wü di enga me. ⁶ Amba nih wu eyi kpo, ga, Me ka-ye ngbee biringbö te di agbü kpi. Engu de Wö nih. Engu de kpara te mere wü e füh kotö ne 'buru me-ye. Engu de kpara te nih to maguma nih eyi fefe na. Kpah bala, Miri ka-nih ka-ye ngbee biringbö, te di de Yesu Kurisito. Ta te Me ngbü ereke kotö ne, ah to wü tima la 'buru esasaka. Engu kpah de kpara te küwa nih me-ye fi mere badi. ⁷ Ngü la fanü, amba wü gara kpara ladü, te ewü ngbü la fi ekpe cürü wü me ka faranda. Te di bala, te ewü zü du e de te wüh to fü wü me gbü faranda la, wüh ngbü efi, ga, "Ah de zu ngü fanü. Du e la, ah de e ka wü me." Wüh ngbü eceka ngü la baka te ewü mere siti ngü eyi la. Fü lümü ngü la adu angbü emere ewü, da eto mere bi fingangü gbü nzö ewü.

⁸ Wü di enga wüna, ngü ka e-mazü de kpeke ngü gbü jia Me nda de. Te gara kpara ena amala fü mü, gü ba, mü mere e azü so wü gara nü de, ah esiti de, amba ngü ka so ti areke mü, anga asiti mü, gbü jia Me nda de.

⁹ Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü de kpeke kpara, mü ceka temü 'be, de mü mere e asiti fingangü ka wü bu mü de. Angü wüh wu ngü cu baka nda-mü nda-wü de. ¹⁰ Te mü mala, gü ba, "Ngü ka faranda de töndö ngü kükürü," amba gbü gara sikipi, fü mü ayia anü angbü eri faranda, angbü ezü du so de te wüh to gbü faranda la. Anga te kiri mü, *kpara ka Yesu Kurisito, koro maka mü da ezü e la, engu ena afi tungü mü, agü neh fe? Engu ena afi, gü ba, "Apa! Mere kpara ka Yesu Kurisito la ngbü emere kpah gele ka faranda?" Te di bala, engu ena adu afü te-ye amere kpah bala. ¹¹ Te

kpara la lügü te-ye du ngbü emere diri gele ka faranda la, fü ah adürü te kaje ka Me teka ngü ka-mü la, dela züka ngü? De mü mere e amala, gü ba, "Ah ba mere ngü de, angü kpara la de töndö kpara te wu ngü mbi mbi de," mü mere e amala bala de! Angü engu de kpara te Yesu Kurisito kpi teka aküwa engu. Ah de siti ngü fa sü, te engu ena adürü te kaje ka Me teka ngü ka-mü la. ¹² Te mü ngbü esiti fingangü ka wü bu mü bala la, mü ngbü dela emere ngü te siti fa sü gbü jia Yesu Kurisito. ¹³ Te so de te ma ngbü ezü ne yia egiri da ye asiti fingangü ka wü bu ra la, ma ena ace ace! Ma du azü tine de de de. Angü ma le asiti fingangü ka wü bu ra de.

9

Dene ngü teka ngü ka-ra, Pawülü

¹ Wü di enga wüna, ma je, gü ba, wü gara yi ngbü emala ngü, da efala ra, ga, ma de *mürü tima ka Yesu nda-ra de. Ngü la fanü? Ma de labi ka-yi? Ah bala de! Ma de mürü tima ka Miri Yesu fanü fanü. Kükürü de, angü ma wu Miri Yesu cu de jia ra. Gina kpara te mala ngü ka Yesu Kurisito fü yi neh da? Ah ta de-ra de? Yesu Kurisito tima ra teka amere tima la me-ye. Te di bala, yi ngbü emala, gü ba, ma de mürü tima ka Yesu de, neh teka ne? ² Anga te wü gara kpara ladü gbü wü gara sü, te ewü ngbü emala, gü ba, "Miri Yesu tima ra me-ye nda de," la, amba de-yi, yi ti nda-yi amala ngü la bala kü de. Tekane, angü yi le ngü, de te Miri Yesu tima a teka amala fü yi ne, gömö ra. Fü yi ato maguma yi fefe teka ngü la.

³ Wüh ngbü emala ngü la bala, teka te ma maka letangü gbü tima ka Yesu Kurisito de, ne? Te wüh yi-ta ra gbü ngü la, dene ngü te ma ena angbü elügü fü ewü. ⁴ Te Miri Yesu tima kpara de ah di emala ngari ni fü yi la, ah ti ati fanü fanü, te yi ena adi ele ta-ngü te kpara la

mba de enga e-mazü. ⁵ Te kpara la de wara ye, ah le kpah de yi le ta-ngü te wara ka la. Dela ngü de te wüh ngbü emere fü wü Petero,* de wü di enga ni ye Miri Yesu, kpah de wü gara mürü tima ka Yesu Kurisito 'buru. ⁶ Te di bala, de-a ake Baranaba, te a di de zu mürü tima ka Yesu Kurisito ne, a le aza e esaka yi nda-a de. A ngbü emere tima ka-a de kpa a, teka amaka jiase, fü a adi ezü e di.

⁷ Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Wü marajümiya, te ewü emere tima fü miri ka-wü ne, miri la to zü-e fü ewü de? Anga te gara kpara ngbü eceka kpi fütanga rirü ka gara kiri ye la, wüh ti ale ta-ngü tete de rirü la de? Anga te gara kpara ngbü kpah eceka kpi fütanga wü yiti ka mere kpara ka-ye la, wüh ti ale ta-ngü tete de ngu-ka yiti la de?

⁸ Ngü de te ma mala fü yi la, ah gbü jia yi ba kükürü ngü ka köti? Ah bala de. Angü *Müse ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me, ⁹ gü ba, "Te mü o kpara, de ah mere tima ka-mü agbü yi la, mü mere e ace engu, ao tala de."† Dela *Riri ta te Me to fü Müse. Ah mala ngü la ta bala neh teka ne? Bü nzö teka ngü ka tima agbü yi? ¹⁰ Ah bala de. Ah mala ngü la kpah teka ngü ka-a, wü kpara te ewü ngbü endoro de ngari Yesu. Kpah bala, te kpara sö yi ka-ye la, ah ti azü e de gbü yi ka-ye la te gara de? Anga te kpara wa ndo ka-ye la, engu ti azü kümü ndo ka-ye la te gara de? ¹¹ De-a, a nda-a baka wü kpara te ewü sö yi, angü a de gina kpara te a mala ngü ka Yesu Kurisito fü yi. Te di bala, ah ti fü a amaka mba enga e-mazü teka tima la de? ¹² Te wü gara kpara ngbü emaka letangü esaka yi, teka te ewü ngbü eri yi de ngü ka Yesu la, baka te a di zu de gina wü kpara, te a ri yi de ngü ka Yesu te enga gina ne, de bane yi ena adi ta ele ta-ngü te a, afa nda wü bu a la di ka.

* 9:5 9:5 Gara iri Petero de Kefa. † 9:9 9:9 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:4.

Wü di engä wüna, ma emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, ngü la ti fü a bala nda de! Angü a le de de de, teka de a maka letangü gbü tima la. Yi fi, gü ba, a mere bala, angü a zu de wü mürü tima ka Yesu Kurisito de? A'a! Ah bala de! A ngbü engbü ka-a gbü cinga bala me-a, kükürü de, angü a ngbü ekpe cürü, gü ba, "Te a za e esaka yi la, ngü la ena atiri yi, teka ato maguma wü fü Yesu Kurisito."

¹³ Wü kpara de te ewü ngbü emere tima kpa gbü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema ne, wüh maka letangü gbü wü e de te wü kpara ngbü eto fü Me ne de? Wü kpara te ewü ngbü ewa wü nü emörö fü Me ne, wüh zü du so, de te ewü ngbü emörö la, de? ¹⁴ Ah kpah bala, teka wü kpara te ewü ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü bu wü. Angü Me gü ba, "Ah reke pe te wüh ena amaka letangü esaka wü kpara, te wüh je ngü ka Me gömö ewü ne."

¹⁵ Amba nda-ra, ma kpah ngbü de kpara, te Yesu Kurisito tima teka amala ngü ka-ye fü wü kpara. Amba ma le aza e biringbö esaka wü kpara, te ewü je ngü ka Me gömö ra ne, nda-ra de. Si-ngü te ma mala ngü la tete bala fü yi, ah teka aü fingangü ka-yi. Te ma kpi ka tala la, ngü ma. Ma le letangü kpaka kpara nda-ra de. Kükürü de, angü dela ngü te ngbü eto tadu emaguma ra, angü kpara biringbö te le ta-ngü te ra nda ma. ¹⁶ Fanü, ma ngbü de kpara te ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara, amba ma ti te ma ena agbo nga ra gbü ngü la nda-ra de. Kükürü de, angü dela ngü te ma ngbü emere de tete-ra nda-ra de. Dela ka-ye tima te Miri Yesu Kurisito to fere me-ye. Te ma ce da emala ngü kaka-na la, Miri Yesu ena ato kuru te ra teka ngü la ato. ¹⁷ Te ma ena angbü emala ta ngü ka Yesu Kurisito baka ngü ka-ra la, ah ena adi ta 'be, te wü kpara ena adi ele ta-ngü te ra teka tima la. Amba ah

ka-ye de tima te Miri Yesu Kurisito to fere me-ye. ¹⁸ Te di bala, ma ti amaka e gbü ngü la 'buru de? Ah bala de. E te ma maka gbü ngü la, ah de mere tadu, te Yesu ngbü eto emaguma ra. Angü ma ngbü emere tima la, baka letangü te ma ngbü eto fü yi kükürü. Dela si-ngü te ma le de yi to e fere, teka tima ka Yesu Kurisito, de ne. Angü tadu ka mamala ngü ka Yesu Kurisito fa ngü ka mamaka jiase ka.

¹⁹ Dene kpah gara ngü te ma ele amala fü yi. Kpara füh kotö sene te ngbü gbü nzö ra nda ma, amba ma o te-ra baka labi me-ra, teka adi emere tima fü wü kpara 'buru. Kükürü de, angü ma le de wü kpara 'buru je ngü ka Yesu Kurisito gömö ra.

²⁰ Te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü di engä *Yisaraye la, ma ngbü efü te-ra kpah baka engä Yisaraye. Fü ra angbü kpah emere diri wü gele, ta te *Müse ba gbü *Ngari Me ne. Amba ngü ka wü gele la, ma o maguma ra tüngüngü nda-ra de. Ma ngbü emere mba gara wü ngü la kükürü kükürü, teka de wü di engä Yisaraye, te ewü o maguma wü teka gele ka-wü ne, de wüh di eje ngü ka Yesu Kurisito gömö ra.

²¹ Amba te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü *ganzi kpara la, ma ngbü ece gele ka Müse la ace asidi, angü ma le kpah de wü kpara la je ngü ka Yesu Kurisito gömö ra. Te ma mala, ga, ma ce gele ka Müse la, amba ma ce *Riri ka Me nda-ra de. Angü Yesu Kurisito mala zu riri ka Me eyi fü nih.

²² Kpah bala, te ma ngbü esüka wü kpara te ewü wu ngü mbi mbi de la, ma ngbü emala ngü fü ewü ferrre, angü ngü la ena asiti fingangü ka-ewü. Ma ngbü emere bala, teka de wüh je ngü ka Yesu Kurisito, te ma ngbü emala fü ewü ne. Te ma ngbü engbü neh esüka nguwa ne wü kpara ne la, ma kpa ngü gele ka-ewü nda-ra de, te gele ka-ewü esiti gbü jia Me de la. Ma

mere bala kükürü de, angü ngü de te ma ngbü ele de maguma ra, gü ba, ah le de bi wü nguwa wü kpara 'buru füh kotö ne, je ngü ka Me gömö ra, fü ewü aküwa teka ngü la. ²³ Angü ma ngbü ele de wü kpara te nga sü 'buru je ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, ma ngbü emere tima kpekpeke, eto te-ra 'buru, teka adi emala ngü la fü wü kpara, teka te wüh le ngü ka Me eyi gömö ra la, ma ena amaka mere züka tadu gbü ngü la, kpah ba nda-wü.

²⁴ Wü di enga wüna, mere bi wü kpara ngbü 'dö emere tima ka yi, amba wü kpara de te ewü ena amaka zü afa sü, ah 'duwa mene ewü, te ewü to te-wü teka amere tima la kpekpeke. Te di bala, ah le de yi o kpah to yi teka amere tima ka Yesu kpekpeke, teka fü yi amaka takpa te gara agbü sü ka Me agbü kpī. ²⁵ Fanü, wü kpara te ewü ngbü emere tima ka yi füh kotö ne, wüh ngbü eo maguma wü 'buru teka adi emere tima kpekpeke. Teka ne, angü wüh le de ani maka mere bi e gbü tima la. Amba ngü la ena anza ka-ye anza. Ah ngbü fi nda de. Nda-nih, nih o maguma nih 'buru teka amere tima ka Me, angü te gara kpala, Me ena ato mere takpa fü nih agbü sü ka-ye agbü kpī, te ena adi de takpa te ena angbü fi mere badi.

²⁶ Wü di enga wüna, dela si-ngü te ma to te-ra teka amere tima ka Me di kpekpeke, baka kpara te to te-ye teka ago woro kpekpeke, teka akoro kpa te adu sü, te ni ena arü tete. Kpah bala, te wü kpara ngbü emi te-wü ake kiri ye la, engu ena angbü emi kükürü sü gbü wege? Te vügü la küwa esakaka la, engu ena amere neh baye? Ah ti fü engu adi emi cu küte vügü ka-ye la, teka afa engu. ²⁷ Vügü ka-nih de neh ene? Ah de siti fingangü ka-nih. Te di bala, ah le de nih gü gü de wü siti fingangü ka-nih la, teka ace asidi. Fü nih ao fingangü ka-nih 'buru te Yesu Kurisito. De-ra, te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü bu

ra ne, ah le de ma o fingangü kara 'buru tete, angü ma ena alakü gbü takpa ka Me la.

10

Dene kpah gara ngü te ma ele amala fü yi, teka gele ka wü me ka faranda

¹ Wü di enga wüna, yi ceka te-yi 'be 'be 'be. Yi fi la nga ngü ta te mere te-ye fü wü kundu nih, wü di enga *Yisaraye le ta gügü ne. Me tima ta *Müse, teka de ah küwa ewü esaka miri ka wü *Ezepeto. Ah tima ta e baka mandurumba engagira ewü, de ah di esere kaje fü ewü. Fü wü kpara la 'buru angbü efa nga mandurumba la. Fü Me ayia aü züka kaje te ürü aürü etü mere *yi-ngu. Fü wü kpara ayia akö ngu 'buru te kagara sü la. ² Baka te ngü la mere te-ye fü ewü bala, ah baka te wüh to *babatiza eyi fü ewü, angü wüh lala fütanga Müse baka te nih lala fütanga Yesu ne. ³ Te wü kpara la 'buru ngbü endoro tete kpa gbü gü, wüh ngbü ta ezü fi bü mene e biringbö, ta te Me ngbü eto fü ewü gbü wazi ka-ye ne. ⁴ Wüh ngbü ta 'buru enzö ngu biringbö, ta te Me ngbü eto fü ewü. Angü ngu la ngbü ta edü gbü da, baka te Me mala fü ewü. Da la ka-ye ta cu de Yesu Kurisito, angü Yesu Kurisito ta de kpara te ngbü enü de ewü te nga kaje la, da eceka kpī fütanga ewü me-ye. ⁵ Amba fingangü kayi gü ba, wü kundu nih la ta 'buru de züka wü kpara gbü jia Me? Ah bala de! Mere bi ewü ta de siti wü kpara gbü jia Me. Fü ewü akpi 'buru agbü gü kpala. Fü ewü ati ewü kpah ciki kpala.

⁶ Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi, angü dela ngü te ena ato fingangü fü nih fanü. Wü kpara la ngbü ta ekpi teka *siti ngü ka-wü, te ewü ngbü ta fi emere. Nih mere e ao to nih angbü emere siti ngü, baka ta te ewü ngbü emere la, nda-nih de. Angü nih ena akpi kpah baka ewü la. ⁷ Wü gara ewü ngbü ta emere

gele ka faranda, angü wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Wü kpara la ngbü ewa wü nü gbü faranda. Fü ewü adu angbü kötö adi ezü so la. Fü ewü ayia tikpi, akpo elo bi. Fü ewü angbü kpah da emere waza.”* Wü di engä wüna, nih mere e adi emere gele ka faranda de. ⁸ Wü gara ewü ngbü ta kpah emere waza bala, fü Me ayia amörö mere bi ewü baka wü kpara kutu teke biri de füh ye bata (23,000) gbü sikipi biringbö. Nih mere e adi emere waza de. ⁹ Wü gara ewü re ta maguma Me. Fü maguma Me ayia anzu te ewü. Fü Me ayia atima wü kpürü, de wüh di ede ewü. Fü mere bi ewü ayia akpi gbü ngü la. Nih mere e adi ere maguma Me de. ¹⁰ Wü gara ewü ngbü ta kpah edi ngü te Müse, mere kpara de te Me o gbü nzö ewü ne. Fü Me atima *malayika ka-ye, amörö wü kpara la. Yi mere e adi edi ngü te mere kpara de te Me fe engu, o gbü nzö yi, ne de. ¹¹ Wü ngü la mere ta te-wü gbü lakı ka diri wü kpara ta gügü, fü ewü ayia aba, ao gbü Ngari Me ne. Kükürü de, teka de ngü la di eri nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito de titine ne.

¹² Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te di bala, te yi ngbü efi, gü ba, “Ani ngbü erü kpekpeke gbü wazi ka-ani” la, de yi ceka 'be, angü yi ena atı gbü siti ngü. ¹³ Te mü ti gbü siti ngü la, mü mere e amala, gü ba, “Siti ngü la, ah de ngü ka-ni de, angü *Satana fiti ni me-ye,” ne, mü mere e amala bala de. Angü Satana ngbü ere wü kpara füh kötö ne 'buru, amba Me ti ace nih nda de. Te Satana fiti mü la, Me ena ato wazi fü mü arü di kpekpeke. Siti ngü la ti afa mü nda de, angü Me ena aü kaje, fü mü aküwa tete.

¹⁴ Wü di engä wüna, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi ce gele ka faranda asidi. ¹⁵ Ma wu eyi, gü ba, yi zu de kpeke wü kpara, amba ah le de yi fi nga ngü la

mbi mbi mbi. ¹⁶ Yi fi la nga *zü-e ka Me. Nih ngbü eza ndü'ba ka ngu *vinü, fü nih agbo nga Me tengüngü. Fü nih anzö baka te nih ngbü enzö *ngüte de wü Yesu Kurisito. Kpah bala, nih ngbü ekuru ambata da egafa esüka nih. Fü nih azü, baka te nih ngbü ezü küte Yesu Kurisito. ¹⁷ Ambata la ka-ye ngbee biringbö. Kpah bala, nih de te nih ngbü ezü ambata la, nih baka kpara biringbö, teka ngü ka Yesu Kurisito. ¹⁸ Ah kpah baka gele ka wü di engä *Yisaraye. Te mere kpara wa nü fü mere Me la, wü kpara eci 'buru, azü du so la. Fü ewü angbü de fingangü biringbö, alala eküte mere Me. ¹⁹ Ah kpah bala, te mü zü du so nü, de te wüh to gbü faranda la, ah baka te mü ngbü elala fi gbü gele ka faranda. Fanü fanü, faranda la, wazi gbügbü nda ma. ²⁰ Amba te wüh wa nü gbü faranda la, wüh ngbü efi, gü ba, ani ngbü eto so la fü züka me ka kundu ani, amba wüh ngbü eto so la ka-wü fü *siti wü di engä me. Ah de siti ngü te yi ngbü fi elala gbü gele ka siti wü di engä me de bala. ²¹ Yi ngbü enzö ngu vinü, baka te yi nzö ngüte de wü Miri Yesu Kurisito, fü yi adu kpah afü te-yi, angbü emere gele ka wü di engä me, te ewü di de wü vügü kaka ne? Dela züka ngü? ²² Yi ele ato kanga emaguma Miri Yesu? Wazi yi fa nda-ka? Te mamaguma nzu eküte nih la, nih ena aküwa neh baye baye?

²³ Wü gara kpara esüka yi ngbü emala ngü, gü ba, “Ani ti eyi amere wü ngü 'buru, baka te ani ele.” Wayi, amba wü gara ngü ladü, te ti ale ta-ngü te nih de. Kpah bala, wü gara ngü ladü te ti asiti fingangü ka wü bu nih. ²⁴ Yi mere e adi efi bü duu nga yi de. Yi di efi kpah nga wü bu yi, teka fü yi adi eto wazi fü ewü. ²⁵ Te yi maka so, te wüh ngbü ecinzi la, wayi, yi ti eyi ase so la. Yi mere e ayi-ta ngü

* **10:7** 10:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 32:6.

tengüngü na, gü ba, “Ah de du so te wüh to fü wü me?” ne de. Angü fanü fanü ngü ka so ti asiti yi gbü jia Me nda de. ²⁶ Baka te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, “Me de mürü wü e füh kotö ne 'buru.”† Te di bala, so la kpah de e kaka-na, ah ti asiti ngü ka-nih nda de. ²⁷ Kpah bala, kiri yi te le ngü ka Me de, te engu i yi teka azü e agba ye la, wayi, yi ti eyi azü e la. Yi mere e ayi-ta ngü teka wuru la de. Wuru ti asiti yi gbü jia Me nda de. ²⁸ Amba te ewü mala fü yi mbölö, ga, “Wuru ne, ah de du so te wüh to gbü faranda la,” de yi mere e azü e la de. Angü kpara, de te mala ngü la fü mü, ngbü eceka mü, anga mü ena ace ngü ka Me, fü mü adu amere siti ngü ya. ²⁹ Fanü, te ah gbü jia mü esiti de la, amba ah ena adi esiti gbü jia kpara la. Te di bala, gara kpara ena amala, gü ba, “Ni ti ace züka ngü ka-ni teka ngü ka wü bu ni de. ³⁰ Angü te ni za zü-e la, fü ni agbo nga Me fefeh na la, wüh ena amala, gü ba, ah esiti, neh baye baye?” Amba ah le de nih mere e adi emere bala de.

³¹ Wü di enga wüna, dene mere kpeke ngü de te ma ele amala fü yi. Te yi ngbü emere gara ngü, anga yi ngbü ezü e, anga enzö e, anga yi ngbü emere ne ngü ne la, yi mere e afi nga ngü ka-yi de. Yi fi nzö ngü ka Me, teka de wü kpara gbo nga iri Me teka ngü ka-yi la. ³² Yi ceka 'be, angü te fingangü ka wü bu yi siti teka ngü ka-yi la, ah ena adi de siti ngü. Te engu de *kpara ka Yesu Kurisito, anga te engu di de enga Yisaraye, anga te engu di de kpara te le ngü ka Me de, yi mere e asiti fingangü kaka-na de. ³³ Amba de-ra Pawülü, nda-ra, ma o te-ra teka adi eto tadu te wü kpara 'buru. Ma fi nga ra nda-ra de. Ma ngbü efi nga wü kpara 'buru, teka de wüh to maguma wü fü Yesu Kurisito, fü ewü aküwa fi mere badi.

11

¹ Ah le de yi mere ngü kpah baka ra, angü ma ngbü emere ngü kpah baka nda Yesu Kurisito.

Dene ngü te yi ena adi emere,

te yi ngbü ebite te-yi da emere ngü ka Me la

² Wü di enga wüna, ma ele agbo nga yi, angü riri ta te ma ri yi di ne, yi ngbü fi bü da emere. Dela züka ngü. ³ Amba du ngü ladü te lakü, te ma ele amala fü yi. Yi wu kpo, ga, Yesu Kurisito de miri ka wü kpara 'buru. Kpah bala, komoko nda-ye de miri gbü nzö wara ye. Me nda-ye de miri gbü nzö Yesu Kurisito. ⁴ Te ah bala, te komoko rü me-ye esüka wü kpara, teka aku gba fü Me, anga teka amala ngari Me fü ewü, engu mere e agba nzö ye de bongo de. Angü te engu gba nzö ye agba la, wüh ena afala engu teka ngü la.

⁵⁻⁶ Amba te ah de würose te rü me-ye esüka wü kpara, teka aku gba fü Me, anga te engu ngbü emala ngari Me fü wü kpara la, ah le de engu gba nzö ye agba fanü, angü engu ena ato lümü te wati ye. Kükürü de, angü te engu gba nzö ye de la, wüh ena aceka engu ge baka te engu woro su-nzö ye aworo la. Angü gbü gele ka-yi, te würose woro su-nzö ye aworo la, ngü la ena ato lümü fefe afa sü. Te di bala, ah le de ah angbü egba nzö ye agba de bongo.

⁷ Ah ti fü komoko agba nzö ye de bongo de. Tekane, angü Me mere komoko gegege baka ye. Te wü kpara ngbü eceka komoko la, wüh ena angbü egbo nga iri Me teka ngü kaka. Tekane ngü ka würose, ah le de engu gba nzö ye agba de bongo. Tekane te wü kpara wu würose la, fü ewü angbü egbo nga iri wati ye na teka ngü kaka, angü Me reke würose gbü komoko.

⁸⁻⁹ Angü gbü sikipi te Me mere gina wü kpara füh kotö sene ne, ah mere ta komoko te enga gina, ge baka ye. Fü ah adu agbi sajikara komoko la,

† 10:26 10:26 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 24:1.

areke wūrūse gbūgbū, teka de engu le ta-ngü te watī ye la.* 10 Te di bala, ah reke fa sū, te wūrūse ena adi egba nzō ye agba de bongo, teka asere fū wū kpara fūh kotō sene, kpah de wū kpara agbū kpī, gū ba, engu ngbū eyi esa rīrī ka watī ye.

11 Amba yi fi la nga gara ngü dene, Me reke komoko ake wūrūse 'buru biringbō. Wūrūse tī angbū kpikpi ye de. Komoko tī kpah angbū kpikpi ye de. 12 Te enga gina, Me za sajikara komoko, adu afū wūrūse tete. Enatikine dene, wūrūse ngbū ebī wū komoko kpah me-ye, angü Me mere ngü la me-ye bala.

13 Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te wūrūse ngbū eku gba fū Me gbū jia wū kpara, te ah gba nzō ye agba de la, ngü la ena adi mbi? 14 Dela gele ka wū kpara fūh kotō ne de? Te komoko ngbū de mere kala su-nzō ye fa sū la, ah 'be? Wū kpara 'buru ena angbū emū engu amū. 15 Amba te ah de wūrūse de mere kala su-nzō ye la, ah ena areke afa sū gbū jia wū kpara, fū ewū adi egbo nganga, ga, "Ah su fa sū." Angü Me to kala su-nzō fefe na, teka de ah gbalala te-ye, ah ni nzōnzō.

16 Amba te yi le de wū wūrūse gba nzō wū de la, dene ngü te ma ena alügü fū yi. De-a, wū *mürü tima ka Yesu Kurisito 'buru, a ngbū erī wū kpara bala, gū ba, ah le de wū wūrūse di egba nzō wū agba, kpah de gara wū *kpara ka Yesu Kurisito gbū gara wū sū 'buru.

Dene ngü te yi ena adi emere teka zü-e ka Me

17 Gbū mene ngü dene, ma tī agbo nga yi de, angü ngü te yi ngbū emere ne, ah de zūka ngü nda de.

18 Angü ma je nga yi, gū ba, te yi biti te-yi tundu, teka azü zü-e ka Me la, yi ngbū eye sūka yi kpikpi yi kpikpi yi. Gbū jia ra, ngü la, ah de wu de.

19 Yi ngbū efi neh baye? Yi ngbū efi, gū ba, "Ah le de ani di eye sūka yi, teka fū ani adi ewu mene wū kpara,

te ngü ka-wū reke areke gbū jia Yesu Kurisito," ne? 20 Yi ngbū ebite te-yi, gū ba, "Ani ena azü *zü-e ka Me," amba ngü de te yi ngbū emere ne, ah baka ngü de te Miri Yesu Kurisito mala ne nda de. 21 Angü wū gara yi ngbū ezü kpah bū zūka e-mazü kawū, te ewū koro di me-wū. Fū ewū angbū esika di, o wū gara kpara nda-wū engbū de tala te wū. Wū gara ngbū nda-wū enzō fi efa sū, fū ewū angbū eküya di. 22 Dela neh ene ngü ne? Gba yi ma? Te ah bala, ah le de yi di ezü wū gara e ka-yi la ciki agba yi kpala. Yi mere e angbū ekpa ngü wū kpara ka Me bala de. Angü ngü te yi ngbū emere la ngbū eto lümü te wū kpara, te e ka-ewū di ma ne, efa sū. Ma ena amala fū yi, agü neh fe, teka ngü la? Ma gbo nga yi? Ma tī agbo nga yi teka ngü la nda-ra de!

23 Ngü ka zü-e ka Me te ma mala tīne fū yi te enga gina ne, ma je ngü la gōmō Miri Yesu. Gbū sīkpi te wūh to engu fū wū vügü kaka tete, etamurago la, Miri Yesu ngbū ta ezü e de wū *kpara ka-ye. Fū engu aza ambata, 24 agbo nga Me tekaka. Fū ah akukuru tütü na, agafa fū ewū, gū ba, "Dene küte ra, te ma to fū kpi tūngü yi. Yi ngbū da emere ngü la fi bala sidi nga ra, teka fū yi adi efi nga ra tete." 25 Te wūh zü e la nza tete, fū ah aza ndü'ba de ngu *vinü gbū ye, ato fū ewū kpah bala, gū ba, "Dene *ngüte ra. Yi nzō enzō, baka te yi ngbū enzō *ngüte de wū Me. Yi di emere fi bala, teka fū yi adi efi nga ra tete."

26 Te di bala, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te yi ngbū ezü zü-e ka Me, da enzō ngüte Yesu Kurisito la, yi ngbū dela esere ngü ka kpi ka Yesu Kurisito fū wū kpara. Yi di fi emere ngü la bala, zalü akoro di gbū sīkpi, te Miri Yesu ena adu akoro tete fūh kotō ne. 27 Te di bala, te yi ngbū enzō ngüte Yesu Kurisito baka kükürü e la, ah ge baka te yi ngbū ekpa ngü ngüte Yesu Kurisito la. 28 Yi mere

* 11:8-9 11:8-9 Mü ena amaka ngü la gbū Gina Ngü 2:18-24.

bala de. Ah le de mü wu ngü te di emaguma mü kpo kpo kpo, fü mü areke feke. Fü mü adu anzö ngüte Yesu Kurisito. ²⁹ Yi ceka 'be, angü te yi ngbü enzö ngüte Yesu Kurisito baka kükürü e, yi ena amaka mere kuru gbü ngü la. ³⁰ Dela si-ngü te keke ngbü emere wü gara yi, fü wü gara yi angbü ekürü. Wü gara kpara kpi kpah eyi teka ngü la. ³¹ Ah reke fa sü te nih ena afü maguma nih, angü Miri Yesu ena ato kuru te nih. ³² Me ngbü eto kuru fü nih kükürü de. Ah baka wö ye jaji te ngbü esüma ye ye, teka de ah je riri. Me ngbü eri nih kpah bala, teka de nih fü maguma nih, fü nih aküwa te gara, gbü *adu sikipi te engu ena adu, teka ato kuru te mene wü kpara, te ewü le ngü kaka de ne.

³³ Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Te yi biti te-yi, teka azü zü-e ka Me la, yi fi kpah nga wü bu yi, da eci nga ewü. Yi mere e angbü de kü te yi de. ³⁴ Te tala ngbü emere yi efa sü la, ah le de yi di ezü e ka-yi kpa gba yi, teka fü yi adu azü zü-e ka Me te züka kaje. Tekane de, angü yi ena amaka kuru gbü ngü la.

Wü gara ngü kpah ladü, te ma le amala fü yi gbü ngü la. Ma ena amala fü yi sidi, gbü sikipi te ma ena adu akoro tete kpaka yi agbü Korinito kpala.

12

Dene ngü teka wazi ka Nzila Wazi Me

¹ Wü di enga wüna, ma ngbü ele de yi reke fingangü ka-yi, teka ngü ka wazi ka *Nzila Wazi Me, mbi mbi mbi. ² Ta te enga gina, o yi le ngü ka Yesu Kurisito la de ne, yi ngbü ta fi emere gele ka wü di enga me. Wüh ngbü ta efiti yi, fü yi angbü edürü te wü siti kaje. ³ Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, ngü ka Nzila Wazi Me ka-ye kpikpi ye, ah baka ngü ka wü di enga me nda de. Te kpara ngbü emala ngü de wazi ka Nzila Wazi Me la, engu

tü eyi asoko Yesu? Ah bala de! Te gara kpara mere ngü bala la, amba ah ka-ye de ngü ka wü di enga me. Kpah bala, te kpara mala ngü, gü ba, "Yesu de Miri ka-ni," engu mala ngü la bala zu de wazi, te Nzila Wazi Me to fefe na me-ye fanü fanü.

⁴ Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü nih, fü nih adi emere tima ka Me di kpikpi ye kpikpi ye. Amba Nzila Wazi Me ka-ye ngbee biringbö. ⁵ Miri Yesu Kurisito to tima fü nih kpah kpikpi ye kpikpi ye, amba Miri te ngbü gbü nzö wü kpara la, da eceka nga ewü, ka-ye ngbee biringbö. ⁶ Nih ngbü emere tima ka Me te wü kaje kpikpi ye kpikpi ye, amba Me ka-ye ngbee biringbö, te ngbü eto wazi teka wü tima la 'buru me-ye.

⁷ Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü wü kpara kükürü de. Ah ngbü eto teka de kpara la le ta-ngü te wü bu ye di. ⁸ Nzila Wazi Me ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh wu si-ngü gbü *Ngari Me mbi mbi mbi, teka de wüh di emala si-ngü la fü wü bu wü. ⁹ Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh le ngü ka Me de maguma wü biringbö, gü ba, "Me tü eyi amere wü ngü 'buru." Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, teka de wüh di eküwa wü mürü keke. ¹⁰ Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh di emere kpeke ngü di. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wü di emala ngari Me di fü wü bu wü. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, de wüh di eye süka ngü di mbi mbi mbi, teka awu, anga ngü la koro esaka Nzila Wazi Me fanü ya. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, fü ewü adi ero mö gbü ganzi wü mö, te Nzila Wazi Me to fü ewü, te wü kpara je ngü gbügbü na de. Ah ngbü eto wazi fü wü gara kpara, teka de wüh di eje ngü gbü ganzi mö la, fü ewü adi emala si-ngü gbügbü fü wü bu wü. ¹¹ Nzila Wazi Me ka-ye biringbö. Ah ngbü eto wazi fü wü kpara kpikpi ye, baka te engu ngbü ele.

12 Ah baka ngü ka ngbürükü kpara. Küte kpara ka-ye ngbürükü biringbö, amba wü e eküküte fa sü, baka wü kpakpa, wü lölö, de wü gara na. Kpah bala, nih wü *kpara ka Yesu Kurisito, nih baka küte Yesu Kurisito ngbee biringbö. 13 Nih 'buru kpikpi nih kpikpi nih. Wü gara nih de wü di enga *Yisaraye, wü gara nih de wü *ganzi kpara. Wü gara nih de wü mere kpara, wü gara de wü kükürü kpara. Amba te wüh to *babatiza tete fü nih, Nzila Wazi Me dunda nih eyi eküte Yesu Kurisito. Fü Nzila Wazi Me biringbö la angbü emaguma nih, teka ao maguma nih biringbö.

14 Küte kpara ka-ye e biringbö, amba ah ka-ye kpah de mere bi wü e te ye, baka wü lö, wü kpa, wü güje, de wü jia. Wü e la 'buru eküte kpara biringbö, de tima ka-wü kpikpi ye kpikpi ye, kpah baka nih wü kpara ka Yesu. 15 Te lö mü mala ngü, gü ba, "Tima ka-ni baka nda kpa nda de. Te ah bala, ni de e eküte kpara la nda-ni de," dela züka ngü? Lö mü ti eyi amala ngü bala? 16 Anga te güje mü ena amala ndaye, agü ba, "Ni de jia nda-ni de, te ah bala, ni de e eküte kpara la nda-ni de," dela züka ngü? Güje mü ti eyi amala bala? 17 Te ngbürükü kpara ena adi ta 'buru jia la, ah ena aje ngü, neh baye baye? Anga te ngbürükü kpara ena adi ta 'buru bü güje la, ah ena aje se e, ta neh baye baye? 18 Me o wü e eküte nih kpikpi ye kpikpi ye, baka te engu le. 19 Te ngbürükü kpara ena angbü ta 'buru e biringbö la, ah ena amere tima neh baye?

20 Wü e sibi eküte kpara fa sü, amba ah ka-ye bü ngbürükü kpara biringbö. 21 Jia kpara ti eyi amala fü kpa kpara, gü ba, "Ma le mü de"? Ngü bala ma! Anga te nzö kpara mala kpah fü lö, gü ba, "Ma le mü de," la, ngü bala kpah ma! 22 Wü gara e ladü eküte nih, te nih ngbü eceka baka kükürü e. Te wü e la ena adi ta ma la, küte nih ti angbü

zürü ne, de. 23 Wü gara e ladü eküte nih, te di de e ka lümü. Te di bala, nih ngbü eto bongo te nih teka ngü la, teka ne de, angü wü kpara ena adi ewu. 24 Wü gara wü e eküte nih te su asu gbü jia wü kpara, baka gbüra nih, nih to bongo tete de. Me reke wü ngü la 'buru me-ye bala. 25 Küte kpara ti aye süka ye kpikpi ye kpikpi ye de. Kpah bala, de-nih, te nih di de wü *kpara ka Yesu ne, nih ti aye süka nih kpikpi nih kpikpi nih de, angü nih tine eyi küte Yesu Kurisito ngbürükü biringbö. Me ngbü ele de nih le te-nih esüka nih ale, kpah gegege baka te küte nih di de ngbürükü e biringbö ne. 26 Angü te gara e eküte mü ngbü eke te mü ake, baka kpa mü, anga lö mü la, soko mü ti ake 'buru ake de? Te biri e eküte mü ngbü de tadu, baka bu mü la, soko mü ti angbü kpah 'buru de tadu de? Ah kpah bala teka nih, wü kpara ka Yesu. Te gara kpara esüka nih ngbü de cinga, ah le de nih ngbü kpah de cinga, teka ngü kaka. Te gara kpara esüka nih ngbü de tadu la, ah le de nih ngbü kpah 'buru de tadu tekaka.

27 Wü di enga wüna, yi 'buru de küte Yesu Kurisito. Kpah bala, de-yi biri biri 'buru, yi baka wü e eküte Yesu Kurisito. 28 Me o nih eyi 'buru wü kpara ka-ye, de wü tima ka-nih kpikpi ye kpikpi ye. Gina wü kpara te engu fe ewü, ah de a, wü *mürü tima ka Yesu Kurisito. E'ba'basu wü kpara, ah de mene ewü, te ewü ngbü emala ngari Me fü wü kpara ne. Ebabata wü kpara, ah de mene ewü, te ewü ngbü eri wü kpara ka Me de riri kaka. Sidi nga ngü la, fü Me adu ato wazi fü wü gara kpara, fü ewü adi emere kpeke ngü, te komö wü kpara ngbü egu kaka 'buru agu. Fü engu afe wü gara kpara, fü ewü angbü eliki keke te wü kpara. Fü engu ato wazi fü wü gara kpara, de wüh di ele tangü te wü bu wü. Fü engu ato wazi fü wü gara kpara, teka adi ereke ngü esüka wü kpara. Fü engu ato

kpah wazi fü wü gara kpara, teka de wüh di ero mö gbü lara gara ganzi mö, te *Nzila Wazi Me to fü ewü. ²⁹ Yesu Kurisito fe wü kpara 'buru baka cögbörö wü mürü tima nda de. Wü kpara 'buru ti amala ngari Me, akoro di kpini te nga riri na ne, nda-wü de. Wü kpara 'buru ti arī wü bu wü de riri ka Me ne de. Wü kpara 'buru ti amere kpeke lara ngü kpah de. ³⁰ Wü kpara 'buru ti aküwa wü mürü keke kpah de. Wü kpara 'buru ti amala ngü gbü mö, te Nzila Wazi Me ngbü eto ne, kpah de. Nzila Wazi Me to wazi fü wü kpara 'buru, teka aje singü gbü mö la, teka adi efa sisi na fü wü bu wü ne, kpah de. Angü engu ye süka tima la aye, baka te engu le. ³¹ Te ah tine eyi bala la, de mü to maguma mü, teka amere zu tima ka Me, te ena ato tadu tete.

Dene ngü teka le-te

Wü di enga wüna, ma ngbü emala fü yi, gü ba, ah le de yi di ele te-yi esüka yi ale. Angü dela ngü te reke te Me fa wü gara ngü 'buru.

13

¹ Angü te mü ti eyi amala mö ka wü kpara füh kotö ne 'buru, kpah de mö ka wü *malayika ka Me agbü kpī, amba te mü le wü bu mü de la, mü ka-mü baka kono, te wüh ngbü eu bü kükürü kükürü bala. ² Anga te mü ti eyi amala ngari Me, anga mü ti kpah eyi awu wü kpeke ngü ka Me 'buru areke areke la, ngü ma. Anga te mü to maguma mü 'buru fü Me, fü mü angbü de wazi teka amere wü cögbörö kpeke ngü di la, te mü le wü bu mü de la, ngü ka-mü la ka-ye 'buru de kükürü ngü. ³ Anga te mü to jiasa de wü e ka-mü 'buru fü wü mürü cinga, anga te mü to te-mü di akpi teka ngü ka Yesu Kurisito, te mü le wü bu mü de la, wü ngü ka-mü la 'buru reke gbü jia Me nda de.

⁴ Te mü le wü bu mü de maguma mü 'buru la, mü ena adi emere züka ngü fü ewü. Te wüh mere siti ngü

fü mü la, mü ena aboro siti ngü ka-ewü la aboro. Mü ti akpi gümü e ka-ewü de. Kpah bala, mü ti agbo nga mü de. Mü ti akpa ngü ewü kpah de. ⁵ Te mü le wü bu mü de maguma mü la, mü ti ato lümü te ewü de. Mü ti adi efi bü nzö ngü ka-mü ne de. Maguma mü ti kpah angbü enzu eküte ewü kere kere ne de. Mü ti kpah ati ngü ka wü bu mü guvu mü de. ⁶ Te mü le wü bu mü de maguma mü, te gara ewü mere ngü sisiti, anga dürü ngü gbü jia mü la, ah ena areke te mü? Ah bala de. Ngü de te ena areke te mü 'duwa te engu ngbü emere züka ngü. ⁷ Te mü le kiri mü de maguma mü la, mü ti eyi aboro wü siti ngü kaka-na. Mü ena angbü eo maguma tete gbü wü sikpi 'buru, mü ena angbü kpah eo to mü tete. Mü ti ace engu nda-mü de.

⁸ Te mü le wü bu mü de maguma mü 'buru la, ngü la ti anza de. Amba te mü ngbü eto ngari Me fü wü kpara la, ngü la ena anza anza fanü. Anga teka ngü ka maro mö gbü ganzi mö, te *Nzila Wazi Me to fü mü ne, ngü la ena anza ka-ye kpah anza. Te mü ti eyi angbü ewu si wü ngü 'buru la, ngü la ena anza ka-ye kpah anza. ⁹ Kükürü de, angü baka te nih ngbü engbü füh kotö sene ne, nih ti eyi awu ngü ka Me mba cükü'daye. Te di bala, nih ngbü emala ngari Me fü wü bu nih kpah mba cükü'daye. ¹⁰ Amba te gara, te nih ena angbü agbü sü ka Me agbü kpī, nih ena awu wü ngü 'buru. Ngü te nih wu mba cükü'daye enatikine ne, ah ena adu angbü te nga jia nih ba enga ngü. ¹¹ Ta gügü, te ma di la mba jaji ne, ma ti aro mö 'be 'be ne de. Fingangü ka-ra mbi bane ne kpah ma. Angü ngü ka wü jaji ka-ye bala. Amba te ma ga koro mere komoko tete, fü ra adu ace ngü ka jaji la asidi. ¹² Titine dene, nih baka wü jaji, angü nih wu ngü ka Me mbi mbi la de. Ngü ka Me te nih ngbü emere ne, ah ka-ye la baka kuru ngü gbü roto. Amba te gara, te

nih ena angbü de wü Me agbü kpi, nih ena awu jia Yesu Kurisito, fü nih adu awu wü ngü ka Me 'buru areke areke, kpah baka te engu ngbü ewu wü ngü ka-nih 'buru ne.

¹³ Te di bala, wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi. Titine wü cögbörö ngü ladü bata, te Me ngbü ele de nih di emere. Te mü to maguma mü eyi fü Me la, ngü la ti anza de. Te mü ngbü eo jia mü teka dudu ka Yesu Kurisito, ngü la ti anza kpah de. Te mü le wü bu mü de maguma mü, ngü la ti anza kpah de. Mere ngü te fa wü bu ye 'buru, esüka wü ngü de bata ne, ah de ngü ka le-te.

14

¹ Te di bala, ah le de yi to te-yi adi ele wü bu yi de maguma yi 'buru.

Dene ngü teka maro mö gbü ganzi mö,

te Nzila Wazi Me ngbü eto

Ah le de yi yi-ta Me, teka de engu to wazi ka *Nzila Wazi ye fü yi. Gina mere ngü te ena ale ta-ngü te wü kpara, ah de wazi teka angbü emala ngari Me di. ² Kükürü de, angü te mü ro mö gbü gara ganzi mö te Nzila Wazi Me sere fü mü me-ye la, wü bu mü ena aje si-ngü la, neh baye baye? 'Duwa Me te ena aje si-ngü la ka-ye me-ye. Angü ngü te mü ngbü emala la, Nzila Wazi Me to wazi la fü mü me-ye, teka fü mü adi emala wü ngü de te wü kpara ti aje de. ³ Amba te mü ngbü emala zu ngari Me fü wü bu mü, wüh ena aje ngü la areke mbi mbi mbi, fü ngü la ato wazi fü ewü. ⁴ Te mü ngbü emala ganzi mö, te wü bu mü je de, mü ena amaka wazi la kamü nzö me-mü. Amba te mü ngbü emala ngari Me la, mü ngbü dela eto wazi fü wü kpara 'buru. ⁵ Te yi ena aci 'buru angbü ero mö gbü ganzi mö te Nzila Wazi Me to fü yi, ah esiti de. Amba te yi ena aci 'buru adi eto ngari Me la, ah ena areke afa cu sü. Ngü ka kpara te ngbü eto

ngari Me, fa ngü ka kpara te ngbü emala ngü gbü ganzi mö te Nzila Wazi Me to fefe. Angü ngü de te ewü emala gbü ganzi mö la, ah ti ato wazi fü wü kpara de. 'Duwa te gara kpara ladü sela te Nzila Wazi Me to wazi eyi fefe na, teka de engu wü si-ngü gbü ganzi mö la, fü ah amala fü wü bu ye. ⁶ Wü di enga wüna, ta te ma ena akoro kpaka yi kpala, angbü ero mö gbü mö te Nzila Wazi Me to fere, te yi je ngü gbügbü de la, ah ena ato wazi fü yi, neh baye baye? Amba, te ma ngbü emala fü yi ngü ka Me, de te engu to fere, de ma mala ne, anga te ma ngbü erü yi de riri ka Me, dela ngü te ena ato wazi fü yi, areke maguma yi fanü.

⁷ Yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Te kpara ngbü emi gambi, bü faaa, baka te jaji ngbü emi e me-ye la, wü kpara ena abi ci, alo bi areke te nganga, neh baye baye? ⁸ Anga te kpara ngbü eu kono teka gü bü 'daaa, wüh je ngü gbügbü reke de la, wü kpara ena awu neh baye, fü ewü areke te-wü teka gü? ⁹ Teka ngü ka-yi, ah kpah bala. Te yi mala ngü reke areke de la, wü kpara ena aje, neh baye baye? Ngü ka-yi ena adi ka-ye baka kükürü ngü. ¹⁰ Mere bi mö ka wü kpara füh kotö ne ladü fa sü, te di kpikpi ye kpikpi ye, si-ngü gbügbü na kpah kpikpi ye kpikpi ye. ¹¹ Te kpara mala ngü fü yi gbü mö ka nguwa ye, te yi je ngü gbügbü de la, yi ti aje si-ngü gbü ngü de te engu mala fü yi la kpah de, angü engu de ganzi kpara.

¹² Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, yi ngbü ele de Nzila Wazi Me to wazi fü yi teka amere tima di. Te di bala, ah le de yi yi-ta Me, de ah tima Nzila Wazi ye fü yi, teka fü yi amere wü ngü, te ena ato wazi fü wü bu yi. ¹³ Kpah bala, te Nzila Wazi Me to wazi fü mü teka aro mö gbü ganzi mö, te wü bu mü je de, de mü yi-ta Me, teka de engu to kpah wazi fü mü, teka de mü wu si-ngü la mini, teka fü mü adi esere sisi na fü wü bu mü. ¹⁴ Te mü

gbo nga Me gbü mö te wü bu mü je de la, fingangü ka-mü wu si-ngü la nda de. Mü ngbü egbo nga Me dela nzö de wazi ka Nzila Wazi Me te di emaguma mü. ¹⁵ Ah le de mü gbo nga Me de maguma mü 'buru, de fingangü ka-mü kpah mini. Ah kpah bala, teka wü ci ka Me. Ah le de yi bi wü ci la de maguma yi, kpah de fingangü ka-yi mini. ¹⁶ Te mü ngbü egbo nga Me gbü ganzi mö la, wü gara kpara ti aje ngü la de. Te di bala, wüh ti ale ngü ka-mü la kpah de. ¹⁷ E-wu neh da, mü ngbü egbo nga Me ereke areke, amba ngü la ti areke maguma wü bu mü de.

¹⁸ Nda-yi, yi ngbü egbo nga yi, gü ba, ani wu da ero mö gbü mö te Nzila Wazi Me sere fü ani ne fa sü. Amba nda-ra, ma gbo nga iri Me fa sü, angü ma ngbü ero mö gbü mö, te Nzila Wazi Me sere fere, fa yi 'buru di ka. ¹⁹ Amba te ah esüka wü kpara la, ma le adi emala ngü, te wü bu ra ti eyi adi eje 'buru. Te ma mala di bü mba enga ngü cükü'daye, te wüh ti eyi aje sisi na la, ah reke cu fa sü, fa mere bi wü ngü, te wüh ti aje sisi na de ne.

²⁰ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Yi ce fingangü ka wü jaji asidi. Ah le de maguma yi ngbü baka nda wü jaji, angü wü jaji ti ngü emaguma wü nda-wü de. Amba teka fingangü, yi ngbü baka wü cögbörö kpara de fingangü gbü nzö wü. ²¹ Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ani de kpeke kpara, teka te ani ngbü ero mö gbü ganzi mö, te Nzila Wazi Me sere fü ani la, te wü bu ani ti aje nda-wü de ne. Me mala teka ngü la gü neh fe? Wüh ba ta gbü *Ngari Me, gü ba dene, "De-ni, Me, ni ena atima wü *ganzi kpara kpaka wü kpara ka-ni, teka ato kuru te ewü. Angü wüh ena angbü emala ngü ka-ni fü ewü gbü ganzi mö, te ewü je ngü gbügbü de. Amba wüh ti ale ngü ka-ni la nda-wü fi de!"*

²² Te yi biti te-yi teka agbo nga Me,

te mere bi yi ngbü ero mö gbü ganzi mö la, ah ena asere fü wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, ga, Me ngbü emala ngü la gömö yi me-ye fanü. Amba Me ngbü emala ngü la neh fü wü da? Ah ngbü emala ngü la fü wü kpara, te ewü le ngü kaka de, teka fü ewü awu wazi ka-ni, Me. Amba te kpara ngbü eto ngari Me fü yi, gbü mö te wü kpara je si-ngü gbügbü na kpo la, ngü la ena asere fü yi, gü ba, Me ladü tundu de ani, teka ato wazi fü ani.

²³ Ah kpah bala, te yi biti te-yi tundu, fü gara kpara biringbö, te le ngü ka Yesu la de, akoro angbü esüka yi, fü yi angbü ero mö ka-yi 'buru gbü mö te wü kpara je ngü gbügbü na de la, kpara la ena afi, ga dene, yi ka-yi 'buru wü mürü maröfö. ²⁴ Amba te engu maka yi te yi ngbü 'buru emala ngari Me gbü mö de te engu je kpo la, ngü la ena arü gbü nzönzö. Fü ngü la amofu mamaguma teka wü *siti ngü kaka. Ngü la ena ato kpah mere fingangü fefe na, fü ah afü maguma ye. ²⁵ Tekane de, te ngari Me la maka ngü te kpara la wo awo emaguma ye, ah ena ato cürü fefe na afa sü, teka te engu je ngü la cu gömö kpara de te to ngari Me la. Tekane ngü la, engu ena anda'ba te-ye engagira Me, gü ba, "Fanü Me ladü de yi tundu."

Dene ngü te yi ena adi emere, te yi biti te-yi,

teka agbo nga iri Me la

²⁶ Wü di enga wüna, nih ena amere baye, te nih biti te-nih teka agbo nga Me la? Ah le de yi mere wü ngü 'buru te züka kaje. Te gara kpara esüka yi ena adi de ci emaguma ye teka agbo nga Me di la, ah mbi. Anga, te nda gara kpara nda-ye di ngü te koro kpaka Me, teka arü wü bu ye di la, ah esiti de. Anga te gara kpara kpah de nda-ye ngü, te engu ele amala gbü ganzi

* **14:21** 14:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 28:11-12.

mö, te gara kpara nda-ye di kpah ladü te je si-ngü la, amala fü wü bu ye la, ah esiti kpah de. Amba gbü ngü la 'buru, ah le de yi girí mene ngü de te ena ato wazi, fü ah areke maguma wü kpara 'buru. ²⁷ Te wü kpara ladü 'basu, anga bata, te ewü ele aro mö gbü ganzi mö la, ah le de wüh mere ngü la biri biri. Ah le kpah de gara kpara mala si-ngü la fü wü bu ye. ²⁸ Te kpara te ena amala si-ngü la fü wü kpara nda ma la, ah le de wüh mala ngü gbü ganzi mö engagira wü bu wü de. Wüh nga tíí, wüh mala ngü la ciki emaguma wü, angü Me ena aje ngü la me-ye.

²⁹ Ah kpah bala, teka mene ewü, de te ewü ngbü eto ngari Me ne. Ah le wü kpara 'basu anga bata. Wü bu wü ngbü nda-wü angbü, adi eje, da efi ngü de te wüh ngbü erí ewü di ne. ³⁰ Te gara kpara biringbö ngbü eto ngari Me, fü gara kpara ayia tikpi, teka amala gara ngü te Me sere fefe, te ah bala la, de gina kpara la nga nda-ye anga, teka ace sü fü kiri ye la. ³¹ Te yi ngbü 'buru emala ngari Me, ah de züka ngü, amba ah le de yi mala biri biri. Kükürü de, angü ah le de yi je wü ngü la kpah 'buru tenga yi, teka amaka wazi gbügbü na. ³² Wü kpara te Me ngbü etima ngü te komö ewü, ah de ngü ka-ewü, anga wüh ele amala ngü la neh elaye? Anga, ah le de wüh cí nga wü bu wü, de wüh nza nda-wü ngü feke. ³³ Me tima nih teka adi ero mö bü 'daaa ne nda de. Ah to gu maguma fü nih 'buru, teka adi emala ngü ka-ni, ka Me, te züka kaje. Yi di emere wü ngü 'buru mbi, kpah baka te wü gara kpara ka Me gbü wü gara sü ngbü emere ne.

³⁴ Ah kpah bala, te yi ngbü ebiti te-yi, ah le de wü wü rüse nga nda-wü anga. Wüh ro mö esüka wü de. Ah le de wüh di eje wü ngü, baka ta te wüh ba gbü *Ngari Me. ³⁵ Te gara ngü ladü, te ewü je reke mbi mbi de la, ah le de wüh du yi-ta wü wati wü sidi, o wüh du eyi kpa eköti. Angü te wü wü rüse ngbü ero mö

gbü lö-ra, te wüh ngbü eto ngari Me tete la, ah esiti.

³⁶ Dela ngü te ma le amala fü yi, yi di emere wü ngü 'be 'be 'be, baka wü gara kpara ka Me gbü wü gara sü 'buru. Yi mere e afi, gü ba, "Ani wu ngü fa nda wü bu ani ne," de, angü yi de gina wü kpara, te yi kpo de ngü ka Me me-yi ne, de. ³⁷ Te kpara mala, gü ba, "Nzila Wazi Me to wazi eyi fü ni," te ah bala, engu tí eyi ale, ga, ngü de te ma ba ne, ah de ngü ka Miri Yesu Kurisito fanü. ³⁸ Te kpara le ngü ka-ra ne de, mü mere e ale ngü kaka-na nda-mü kpah de.

³⁹ Wü di enga wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi, yi to maguma yi 'buru teka adi emala ngari Me fü wü kpara. Amba te wü gara kpara ele aro mö gbü ganzi mö te Nzila Wazi Me to fü ewü la, yi mere e atirí ewü de. ⁴⁰ Amba ah le de yi di emere wü ngü la 'buru te züka kaje, baka ngü te ena atí kpini gbü jia wü kpara, kpah gbü jia Me.

15

Dene ngü ka züzükü ka wü kpara gbü kpi, teka ngü ka Miri Yesu

¹ Wü di enga wüna, yi fi la nga kpi bete züzükü ka Yesu Kurisito, ta te a mala fü yi gügü ne. Dela ngü ta te yi le, fü yi adu azoro de kpa yi 'basu. ² Titine yi lala eyi kpekpeke te ngü la. Te di bala, yi ena aküwa aküwa fi mere badi teka ngü la. Amba, te ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi ena adi ta fanü de la, de bane yi küwa kpah de.

³ Dela mere kpeke ngü de te ma je gömö Yesu Kurisito, angü Yesu Kurisito kpi teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih, baka te wüh ba ta gbü *Ngari Me gügü. ⁴ Fü ewü ati engu. Gbü eabata síkpi, fü Me ayia azükü engu gbü kpi, kpah baka ta te wüh ba gbü Ngari Me. ⁵ Fü ah asere te-ye fi fü Petero. Fütanga ngü la, fü ah adu kpah asere te-ye fü wü *kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne.

⁶ Sidi nga ngü la, fü ah adu asere te-ye tîne fü mere bi wü gara kpara ka-ye baka kama 'buruve (500). Wü kpara la, wü gara ewü dene la fi ladü de jia wü, amba wü gara kpi eyi. ⁷ Fütanga ngü la, fü ah adu asere te-ye fü *Yakobo. Fü ah adu kpah asere te-ye fü wü *mürü tima ka-ye 'buru nde.

⁸ Sidi nga wü ngü la 'buru, ah du sere te-ye cu fere, angü ma nda-ra tîne baka adu ye, te wüh bî engu duu sidi nga wü di enga ni ye. ⁹ Ma nda-ra baka kpara te koro tîne sidi sidi. Ngü ka-ra baka nda wü gara mürü tima ka Yesu Kurisito ne nda de. Fanü, ah tî ta fü ra angbü baka mürü tima kaka ne de. Angü te enga gina, ma to ta cînga te wü *kpara ka Yesu Kurisito fa sü. ¹⁰ Amba fü Me adu awu cînga ra, fü ah adu afü ra kpara ka tima ka-ye, baka te yi ngbü ewu ra de enatikine ne. Fü engu ato wazi fere teka adi emere tima ka-ye di kpekpeke, afa nda wü gara mürü tima ka-ye ne di ka. Amba ma mere tima la de wazi ka-ra de, Me to wazi la fere me-ye, teka *züka maguma ye.

¹¹ Te di bala, zu ngü ka Me ka-ye ngbee biringbö. Anga te ma ena amala fü yi me-ra, anga gara kpara, anga neh da, ah ka-ye fi bü de ngü biringbö.

¹² Wü di enga wüna, yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi, teka ngü ka Me te a ngbü emala fü wü kpara, gü ba, Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi ne. Te di bala, ah mere baye, te wü gara kpara esüka yi ngbü emala, gü ba, te wü kpara ka Yesu kpi la, wüh tî azükü gbü kpi nda-wü de ne? Ngü la fanü? ¹³ Te wü kpara tî azükü gbü kpi de la, de bane Yesu Kurisito tî ta kpah azükü de. ¹⁴ Te Yesu Kurisito ena azükü gbü kpi ta de la, de bane ngü ka Me, te a ngbü emala fü wü kpara ne, ena angbü ka-ye bü töndö ngü kükürü. Kpah bala, teka ngü ka-yi, te Yesu Kurisito ena azükü gbü kpi ta de la, de bane ngü ka Yesu Kurisito, te yi le ne, ena adi

ka-ye kpah bü kükürü ngü. ¹⁵⁻¹⁶ Te ah ena adi ta bala, de bane, wü ngü de te a ngbü emala, teka ngü ka Me, ena adi 'buru de wu. Angü a mala, ga dene, Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi. Amba te wü kpara tî azükü gbü kpi de la, de bane, Yesu Kurisito tî ta kpah azükü gbü kpi de. ¹⁷ Te Yesu Kurisito ena azükü gbü kpi ta de la, de bane, ngü ka Yesu, te yi le gömô a ne, ena adi ta de töndö ngü kükürü. Kpah bala, de bane Yesu Kurisito tî ta kpah aküwa yi gbü *siti ngü ka-yi de. ¹⁸ Te ngü la ena adi ta bala, de bane wü kpara ka Yesu Kurisito, de te ewü kpi eyi ne, wüh ena akpi ka-wü ta fi mere badi. ¹⁹ Wü di enga wüna, te Yesu tî ta azükü nih gbü kpi de la, de bane cînga ka-nih ena afa sü.

²⁰ Amba, ah bala de! Me zükü Yesu Kurisito gbü kpi eyi fanü fanü! Engu baka gina nguwa te kö eyi, te nih ena awu tete, ga, te wü kpara ka Me kpi la, Me ena azükü ewü kpah bala. ²¹⁻²² Ta gügü, biri kpara mere siti ngü me-ye, fü Me akîna wü kpara 'buru, de wüh di ekpi teka ngü kaka la. Kpara la, ah de gina kundu nih, de irî ye *Adama. Amba enatikine, kpara biringbö mere züka ngü eyi, te Me ena azükü nih gbü kpi teka ngü kaka. Kpara la, ah de Miri ka-nih Yesu Kurisito. Nih ngbü ekpi, angü nih 'buru de kundu ye Adama. Kpah bala, te nih zu de wü kpara ka Yesu Kurisito la, nih ena azükü azükü gbü kpi kpah bakaka.

²³ Yesu Kurisito de gina kpara te zükü eyi me-ye gbü kpi. Te gara, gbü sîkpi te Yesu Kurisito ena adu akoro tete füh kotö sene, Me ena azükü nih, wü kpara ka-ye, gbü kpi 'buru baka Yesu. ²⁴ Fütanga ngü la, ngü ka kotö ne ena anza. Yesu Kurisito ena afa jia wü vügü ka-ye 'buru, de wü miri gbü nguwa wü kpara füh kotö ne, kpah bete *Satana de wü kpara ka-ye 'buru. Fü Yesu adu ace wazi la fü Me, te di Wö ye. ²⁵ Angü Yesu Kurisito ena angbü miri füh wü ngü

'buru. Me ena ato wazi fefe, de ah fa jia wü vügü ka-ye di, adu ao ewü esa lö ye. ²⁶ Fü engu adu anza ngü ka kpi, teka de wü kpara kaka kpi tîne de, fi mere badi. ²⁷ Dela ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me teka Yesu, gü ba, "Me ena ao wü ngü 'buru esa lölö."* Ngü te wüh ba, gü ba, "Wü ngü 'buru ena adi esa lölö," ne, amba nih wu eyi kpo, ga, Me ti angbü esa lö Yesu nda de, angü Me de kpara, te o engu miri me-ye. ²⁸ Yesu Kurisito ena angbü füh wü ngü 'buru ba Mere Miri. Fü Me adu angbü tîne me-ye miri gbü nzö Yesu, de wü ngü la 'buru. Angü engu to wazi la fü Yesu me-ye.

²⁹ Wü di enga wüna, gara ngü kpah dene te ma le amala fü yi. Yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. Te Me ti azükü kpara gbü kpi de la, wü kpara de te ewü za *babatiza teka wü mürü wü, de te wü kpi eyi ne, wüh ena amere baye? Dela ena adi ka-ye bü töndö ngü kükürü.

³⁰ Gara ngü kpah dene, de-a, wü *mürü tima ka Yesu, a ngbü ece te-a fü kpi, teka tima kaka, neh teka ne? Te wü kpara ti azükü gbü kpi de la, ah ena adi zu töndö ngü kükürü.

³¹ Wü di enga wüna, ma su wu de. Ma ngbü ece te-ra fü kpi bala, teka ngü ka Yesu Kurisito, kpah teka tadu te ma ngbü emaka teka ngü ka-yi.

³² Mere bi wü ngü ngbü embü ra agbü Efeso kpakine efa sü. Ma ngbü egü gü de wü vügü ka Yesu Kurisito, te ewü di baka siti wü nü ne. Ma ngbü emere bala, neh teka ne? Tekade ma maka züka ngü füh kotö ne? Ah bala de! Ma ngbü emere ngü la bala, teka ngü ka Yesu Kurisito. Amba, te Me ti azükü wü kpara gbü kpi kpah de la, tima te ma ngbü emere ne, ah ena adi ka-ye kükürü ngü. Te wü kpara ti azükü gbü kpi ta de la, ah ena areke ta areke, te nih ena agiri da nih, akoko tadu titine füh kotö ne, angü egambi, nih ena akpi ka-nih akpi fi!

³³ Yi ceka 'be, teka ngü ka wü kpara te ewü ngbü efiti yi, gü ba, "Wü kpara zükü gbü kpi de," ne. Yi mere e ale ngü ka-ewü la de. Te yi ngbü engbü de wü siti kpara de bala, wüh ena asiti fingangü ka-yi 'buru. Angü yi wu kpo, gü ba, te e biringbö zi azi esüka wü bu ye la, ah ena asiti gara wü bu ye la 'buru. ³⁴ Yi ce töndö fingangü ka-ewü la, yi ce kpah da emere wü siti ngü. Angü ma wu eyi fanü fanü, ga, wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü le ngü ka Me de. Ngü la ena ato mere lümü fü yi.

³⁵ Wü di enga wüna, wü gara yi le ayi-ta ra, gü ba, "Wü kpara ena azükü gbü kpi, neh baye baye? Anga wüh ena adu amaka gara küte, neh baye baye?" ³⁶ Dela töndö yitangü. Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü ru jia e gbü tö la, küte e la ena azi ka-ye ciki agbü tö, amba mamaguma ena akö ka-ye akö. Ah kpah bala teka nih, wü kpara ka Yesu. Küte nih ena akpi, fü ah azi azi. Fü Me adu azükü nih gbü kpi la, tîne gbü to küte. ³⁷ Jia e te mü ngbü eru gbü tö, ah ka-ye kü bü biringbö, anga ah de ndo, anga ah de neh ene. ³⁸ Fü Me ato wazi fü jia e la, de ah kö, fü ah aga kpah fi bü baka te Me o. Jia yara ena akö nda-ye fi bü yara. Jia ndo ena akö nda-ye fi bü ndo. ³⁹ Kpah bala, küte wü e füh kotö ne ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Küte wü kpara ka-ye kpah kpikpi ye. Küte wü nü ka-ye kpah kpikpi ye. Küte wü lu nda-ye kpah kpikpi ye. Küte wü si nda-ye kpah kpikpi ye. ⁴⁰ Küte wü e de füh kotö ne 'buru ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Kpah bala, küte wü e kpa gbü kpi ka-ye kpah kpikpi ye. Susu, de wü ngü ka-ewü kpah 'buru 'dö kpikpi ye kpikpi ye. ⁴¹ Süsü ka ra ka-ye kpikpi ye te nda fe. Wü küfara ngbü eci nda-wü aci ndra ndra ndra. Amba wü gara küfara ngbü eci nda-wü cu de wazi, da elofö sü efa nda

* 15:27 15:27 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

wü bu wü ka.

⁴² Ngü ka-nih, wü kpara ka Yesu, te nih ena azükü gbü kpi, ena adi kpah bala. Angü Me ena adu afü küte nih, de te nih di di titine ne, kpikpi ye. Küte nih de te nih ngbü di ne, ena akpi, fü ah azi. Amba to küte te Me ena adu ato fü nih ne, ah du kpi nda tine de. ⁴³ Küte nih de te nih di di ne, ah ka-ye küte ka cinga, ah ka-ye kpah walawala. Amba to küte, te Me ena adu ato fü nih ne, ah ena asu afa sü, fü ah angbü kpah de kpeke wazi gbü ye. ⁴⁴ Küte nih de titine dene ne, ah de e ka füh kotö ne. Amba to küte, de te Me ena ato fü nih ne, ah ena adi de küte ka kpi.

⁴⁵ Ah baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, gina kpara te Me mere füh kotö ne, ah de kundu nih *Adama. Me o Yesu Kurisito baka e'ba'basu kundu nih, amba ngü kaka ka-ye kpikpi ye. Angü Me zükü engu gbü kpi, adu ato to küte fefe na, ah de mene küte te ti akpi nda de. Te di bala, Yesu de wazi teka aküwa wü kpara, te ewü to maguma wü fefe, angü wüh tine eyi de wü kpara gbü ngunguwa. ⁴⁶⁻⁴⁷ Gbü sikipi te Me mere kundu nih Adama, ah za ta tö, fü ah afo engu gbügbü. Amba teka Yesu Kurisito, gbü sikipi te Me zükü engu gbü kpi tete, Me to to küte fefe na, te ti akpi de. Küte nih te wüh bi nih di ne, ah ka-ye de e ka tö. Te gara, Me ena ato to küte fü nih, baka nda Yesu. ⁴⁸ Nih, wü kpara füh kotö 'buru, nih de wü kundu ye Adama. Küte nih kpah 'buru baka nda Adama, de te Me mere gbü tö ne. Amba teka ngü ka-nih, nih nda-nih de wü kpara ka Yesu Kurisito. Te di bala, sidi nga kö nih, Me ena ato to küte fü nih, te di de küte ka kpi, kpah baka nda Yesu Kurisito. ⁴⁹ Amba titine dene, küte nih ka-ye la de küte ka kotö, baka nda Adama. Te gara, küte nih la ena adi tine de küte ka kpi, baka nda Yesu

Kurisito.

⁵⁰⁻⁵³ Wü di enga wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi. Küte nih ka kotö ne ti angbü agbü kpi nda de. Küte nih dene ena akpi akpi, fü ah azi anza ka. Sü ka Me agbü kpi ti anza nda de. Te di bala, ah le de Me to to küte, te ti anza kpah de ne, fü nih. Yi da güje yi te ngü de te ma emala ne. Angü dene ngü de te Me sere fü wü kpara te enga gina la de. Wü gara nih ladü, te ewü ti akpi la de. Angü te gara, te Yesu Kurisito ena adu akoro füh kotö ne tete, ah ena adu amaka ewü fi ezükü de jia wü. Fü Me adu afü küte ewü bü kere baka roto la, akoro di toto gbü sikipi la. Angü gba kono ena awü, fü wü *kpara ka Yesu, de te wüh kpi eyi ne, ayia azükü gbü kpi, de to küte ewü, te ti akpi tine de. Amba teka ngü ka-nih, te nih di la ezükü ne, Me ena ato to küte fü nih kpah bala.

⁵⁴ Gbü sikipi te Me ena ato to küte la fü nih tete, ah ena adi gegege baka ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Wü kpara ka Me ti akpi tine de, angü Me nza ngü ka kpi eyi fi mere badi."† ⁵⁵ Nih ti kpah eyi abi ci te kpi, angü Yesu Kurisito fa jia kpi eyi. Wüh ba ta ci la gbü Ngari Me, gü ba, "Kpi, wazi mü nza eyi!

Kpi, mü tine de mere miri de.

Kpi, mü ti amörö a tine de.

Nda-a, a ti akpi nda-a tine de!"‡

⁵⁶ Wü kpara ngbü ekpe cürü kpi, neh teka ne? Ah teka ngü ka *siti ngü de? Angü wüh wu eyi, gü ba, Me ena ato kuru te ani, teka siti ngü ka-ani la. Nih wu ngü ka kuru la, neh baye baye? Angü wüh ba ngü la ta eyi gügü gbü *Riri ka Me. ⁵⁷ Nih gbo nga Me, angü engu tima Yesu Kurisito eyi, akpi, teka afa nih gbü kpi la.

⁵⁸ Te di bala, wü di enga wüna, yi rü kpekpeke, fü yi azoro ngü ka Me de kpa yi 'basu. Yi o maguma yi teka amere tima ka Yesu Kurisito.

† 15:54 15:54 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 25:8. ‡ 15:55 15:55 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Oseya 13:14.

Angü tima de te yi ena amere la, ah ti angbü kükürü de. Yi ena amaka takpa ka-yi te gara, gbü *adu sikipi te Yesu ena adu akoro tete na.

16

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka mabiti jiase,

teka wü mürü cinga agbü Yerüsalema

¹ Te yi le aro jiase, teka ale ta-ngü di te mene wü *kpara ka Yesu Kurisito, te ewü di de mürü cinga agbü Yerüsalema ne la, ah le de yi mere baka ta te ma mala fü wü kpara ka Yesu Kurisito, agbü Galatiya ne. ² Gbü wü sikipi ka Me 'buru, yi di engbü kötö, fü yi afi la nga wü e de te Me to fü yi gbü wü sikipi la. Fü yi adu aza bete jiase la, ao kpikpi ye, teka wü mürü cinga. Tek a te ma ena akoro tete kpaka yi kpala la, de jiase la di ladü nzo. Angü te yi ena akpo angbü ero e la, o ra di ladü kpala la, ah ti areke de. ³ Ah le kpah de yi fe kpeke wü kpara, te ewü ena aza jiase la, anü di agbü Yerüsalema. Te ah bala, te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, ma ena aba köcökpa ato esaka wü kpara la, de wüh nü di, wüh to fü wü kpara ka Yesu Kurisito de agbü Yerüsalema de kpala ne. ⁴ Amba te ah ti kpah fü ra anü mini la, ma ena adu ale kaje tundu de ewü.

Dene ngü ka ndoro ka-a

⁵ Wü di enga wüna, ma ele anü aceka yi kpala. Amba ah le ta de ma fü to agbü Makedoniya feke, teka agü jia ra te wü *kpara ka Yesu de kpala. ⁶ Sidi nga ngü la, fü ra adu akoro angbü mba kpaka yi kpala teka bi sikipi. Anga karanga ena anza te ra kpaka yi sela? Ma wu la de. Angü ah le de yi le ta-ngü te ra, te ma ena ayia anü agbü wü gara sü tete, anga ah ena adi neh lö sü lö ya? Ma wu kpah de. ⁷ Te ma ena

akoro kpaka yi kpala titine la, ma ena ara mba sikipi 'dongoni, baka rara ka Me* 'basu, anga bata. Dela, ah ti de. Te ah 'be gbü jia Me la, ma ngbü ele teka ara mba kpaka yi sela teka bi sikipi. ⁸ Ma le angbü gbü Efeso sene zalü akoro gbü sikipi ka *Petekosita, sikipi ta te *Nzila Wazi Me koro tete. ⁹ Kükürü de, angü Me ü kaje eyi fere, teka de ma mere tima ka-ni sene kpekpeke. Amba wü vügü ka-nih kpah ladü kpakine. ¹⁰ Ma ena atima Timoteyo kpaka yi kpala titine. Te engu koro eyi kpaka yi kpala la, yi za engu gbü mürü de züka maguma yi. Angü engu de kpara te ngbü emere tima ka Yesu Kurisito kpekpeke kpah baka ra. Yi mere e ato cinga tete na de. ¹¹ Yi mere e akpa ngü kaka kpah de. Yi mere ngü fefe na 'be, teka de engu du kpaka ra kpakine de gu maguma. Angü a ena angbü kpakine da eci nganga, de wü gara wü di enga ni nih.

¹² Tek a ngü ka enga ni nih, Apolo, ma mala ngü fefe na eyi kpekpeke, de engu yia kere, ah nü aceka yi kpala. Amba ngü la ti te nga jijia na de. Engu ena adu akoro kpaka yi kpala sidi, te engu maka züka sikipi eyi la.

Dene adu ngü ka-ra

¹³ Wü di enga wüna, yi ceka 'be. Yi zoro ngü ka Yesu Kurisito de kpa yi 'basu. Yi kpe cürü de. Yi rü kpekpeke. ¹⁴ Yi di emere wü ngü ka-yi 'buru, da ele te-ye ale.

¹⁵ Yi wu Setefanü de wü kpara gba ye 'buru kpo. Wüh de gina wü kpara gbü sü ka-yi kpala,† te ewü to maguma wü fü Miri Yesu. Fü ewü ato te-wü kpah 'buru teka adi ele ta-ngü te wü *kpara ka Miri Yesu. Wü di enga wüna, ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, ¹⁶ ah le de yi di eje ngü gömö wü Setefanü, kpah gömö mene wü kpara, te ewü to

* **16:7** 16:7 Rara ka Me, te wüh mala nganga na ne, ah de poso anga izibuwa. † **16:15** 16:15 İri nga nzö sü ka wü Korinito la, ah de Akaya.

te-wü teka adi emere tima ka Yesu kpekpeke, baka wü Setefanü ne. ¹⁷ Ta te wü Setefanü, Forotünatü bete Akayakasi koro tete na kpakine ne, ma ngbü ta de tadu da egbo nga ewü. Angü ah ngbü ge baka te ma wu yi, wü kpara ka Korinito, ta eyi 'buru la. ¹⁸ Wüh to wazi fere, kpah baka te ewü ngbü eto fü yi ne. Te di bala, ah reke fa sü, te yi ena adi ecu ngü wü kpara de bala, angü wüh de kpeke wü kpara gbü tima ka Yesu.

¹⁹ Wü *kpara ka Yesu Kurisito agbü Asiya kpakine ne to mandü fü yi fala de. Akuwila ake Pirisila to mandü fü yi kpekpeke de iri Miri Yesu Kurisito, kpah de wü kpara ka Yesu Kurisito te ewü ngbü ebiti te-wü agba wü Akuwila ne. ²⁰ Wü di enga ni yi 'buru guvu Yesu Kurisito to mandü fü yi. Yi faka te-yi esüka yi da ra.

²¹ Dene mandü ka-ra, Pawülü, te ma ba cu me-ra de kpa ra fü yi. ²² Teka mene wü kpara, de te ewü le ngü ka Miri Yesu de ne, ah le de Me to kuru te ewü. Wayi, Miri Yesu, mü du edu, mü koro füh kotö ne kere! ²³ Ah le de Miri Yesu ngbü de yi, de ah to wazi fü yi, de *züka maguma ye. ²⁴ Ma le yi eyi 'buru de maguma ra biringbö, teka ngü ka Yesu Kurisito. Dela adu ngü ka-ra, Pawülü. Ah rü baka e dela.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Korinito 2 Korinito

Masere si-ngü

Dene kpah gara köcökpa, te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu Kurisito agbü Korinito.

Nih tanga gbü 1 Korinito 5:9, gü ba, te engä gina, o Pawülü ba mene köcökpa, te nih ngbü eï, gü ba, gina Korinito ne, la de, engu ba ta gara köcökpa eyi, tima fü wü kpara ka Korinito. Te di bala, 1 Korinito la, ah zu de gina köcökpa, de te Pawülü tima fü wü kpara ka Korinito, nda de. Amba nih ngbü eï, gü ba, ah de 1 Korinito ne, angü ah de gina köcökpa ka Pawülü fü wü kpara ka Korinito, te wüh to eyi esüka gara wü buku gbü *Ngari Me. Angü gina na, ta te Pawülü ba ne, dürü ka-ye eyi.

Teka mene köcökpa ne, te nih ngbü eï, gü ba, 2 Korinito ne, ah ena adi ka-ye de ehabata, anga ehabala köcökpa te Pawülü ba fü wü *kpara ka Yesu agbü Korinito. Nih ngbü eï, gü ba, 2 Korinito ne, teka te köcökpa la di de e'ba'basu köcökpa ka Pawülü fü wü kpara ka Korinito, te wüh to eyi esüka wü gara buku, te di gbü Ngari Me.

Fingängü ka wü gara kpara te ewü wu ngü fa sü, gü ba, sidi nga mene köcökpa te nih ngbü eï, gü ba, 1 Korinito, ta te Pawülü tima fü wü kpara ka Yesu agbü Korinito ne, wü gara kpara agbü Korinito kpala kpo ta da efala Pawülü, da ekpa ngüngü na, gü ba, "Pawülü de mürü fiti, angü engu zu de *mürü tima ka Yesu nda de." Tekä ngü la, fü Pawülü ayia gbü Efeso, anü agbü Korinito, teka de ni reke ngü la kpala. Dela, ah de mene kokoro kaka, te engu mala, gü ba, "Ngü la to ta mere cinga fü wü kpara

ka Korinito fa sü ne." (Mü ena amaka ngü la gbü 2 Korinito 2:1.) Fü Pawülü ayia ta azinga te mene wü kpara, te ewü mere siti ngü la. (Mü ena amaka ngü la gbü 2 Korinito 13:2). Fü ah alügü nga ye, adu agbü Efeso.

Ta te Pawülü du agbü Efeso ne, ah du ba gara kpeke köcökpa kpah eyi fü wü kpara ka Korinito la. (Mü ena amaka ngü la gbü 2 Korinito 2:3-4). Ah tima ta köcökpa la esaka Tito. Fü ewü ayia areke ngü ake Tito, gü ba, te Tito ena ayia gbü Korinito, teka adu agbü Efeso la, ah le de Tito fü to gbü Makedoniya bete Türüwa. Amba sidi nga ngü te Tito nü sü tete, fü wü gara siti ngü akpo da emere te-wü gbü Efeso sela, teka ngü ka Yesu, te Pawülü ngbü erï wü kpara di ne. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Wü Mürü Tima 19:23-41.) Te di bala, fü Pawülü ayia gbü Efeso, teka de ni nü, ni maka Tito agbü Türüwa kpala. Kpah bala, teka de ni ri wü kpara de kpala de ngü ka Yesu. Amba baka te engu koro kpala, Tito koro nda la de. Fü ngü la ayia ato mere cinga emaguma Pawülü. Fü Pawülü adu ayia sela, ale kaje, anü agbü Makedoniya. Fü ah anü amaka Tito kpala. Fü ah aje züka ngü, te wü kpara ka Korinito mere ne, gömö Tito. Angü wüh le ngü ka köcökpa, te Pawülü tima fü ewü ne, reke areke. Sidi nga züka ngü te Pawülü je de bala, fü ah adu aba mene köcökpa, te nih ngbü eï, gü ba, 2 Korinito ne.

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka 2 Korinito ne, wüh dene.

Sapita 1-7 Ngü te di ezengba wü Pawülü de wü kpara ka Yesu

Sapita 8-9 Ngü teka jiase fü wü mürü cinga agbü Yudaya

Sapita 10-13 Wazi te Yesu to fü Pawülü angü engu de mürü tima kaka

Dene mandï ka Pawülü fü

*wü kpara**ka Yesu Kurisito agbü Korinito*

¹ De-yi, wü *kpara ka Yesu Kurisito agbü Korinito, a ba köcökpa ne fü yi me-a, de-ra Pawülü, te Me fe ra *mürü tima ka Yesu, ake enga ni nih, Timoteyo. A to mandï fü yi, wü kpara ka Yesu de kpala, kpah de wü kpara ka Yesu agbü tö ka Akaya 'buru. ² Wö nih Me ake Miri Yesu *Kurisito di de yi, de wüh to gu ngü ka-wü fü yi, de *züka maguma wü.

Dene ngü teka wazi te Me ngbü eto fü nih

³ Ma gbo nga iri Me, te di de Wö ye Miri ka-nih Yesu Kurisito ne, angü engu ngbü ewu cinga nih, fü ah angbü ele ta-ngü te nih. ⁴ Engu ngbü kpah eto wazi fü nih, gbü wü cinga te ngbü embü nih ne 'buru. Te di bala, nih ti kpah eyi ale ta-ngü te wü bu nih, adi egu maguma ewü gbü cinga ka-ewü, teka wazi de te Me ngbü eto fü nih ne. ⁵ Angü te nih maka mere cinga baka nda Yesu Kurisito la, Yesu ena ele ta-ngü te nih, de mere wazi ka-ye. ⁶ Cinga te a ngbü ezü ne, ah teka ngü ka-yi, teka de yi je ngü ka Yesu, fü yi aküwa. Kpah bala, wazi te Me ngbü eto fü a gbü cinga ka-a ne, ah kpah tungü yi, teka de yi maka wazi, fü yi arü di kpekepeke gbü cinga ka-yi, te ngbü embü yi kpah baka nda-a ne. ⁷ Te di bala ne, a kpe cürü de, angü a wu eyi, gü ba, te yi ngbü emaka cinga, kpah baka nda-a la, yi ena amaka wazi kpah baka a, fü yi arü di kpekepeke gbü ngü ka Me.

⁸⁻⁹ Wü di enga wüna, a le amala nga cinga, te mere a agbü Asiya, ne fü yi. Dela cinga nda de. Angü ah de mere siti cinga, te fa wazi a cu afa. Fü a afi, gü ba, "A ena akpi akpi gbü cinga la, a ti aküwa nda-a de." Amba cinga la mbü a kükürü nda de. Ah teka de a ce ngü ka-a 'buru esaka Me, de engu küwa a me-ye. Angü wazi a be teka ngü la nda de. Amba wazi Me ladü. Engu

ti eyi azükü wü kpara gbü kpi, duu me-ye. ¹⁰ Wayi, Me küwa a gbü siti kpi la eyi fanü. Engu ena aküwa a kpah aküwa, gbü wü gara cinga, te ena amaka a te gara. Angü a o fingangü ka-a eyi 'buru eküte Me, gü ba, "Fanü, engu ena angbü fi bü da eküwa a gbü wü ngü 'buru." ¹¹ Ah le kpah de yi di eyi-ta Me fü a, angü gba ka-yi la ena ale ta-ngü te a. Tekä ngü la, mere bi wü kpara ena agbo nga Me teka ngü ka-a. Kükürü de, angü Me ena adi eküwa a, teka gba te bi wü kpara ngbü eku fefe teka a ne.

Dene si-ngü te ma koro tete na kpaka yi la de ne

¹² Wü di enga wüna, wü gara kpara ngbü esu wu eküte a, gü ba, a de wü mürü fiti. Ah bala de! Angü a giri mani, teka adi efiti wü kpara di, baka wü kpara ka füh kotö ne, nda-a de. A wu eyi, gü ba, gbü ngbüngbü ka-a füh kotö sene, a ngbü fi bü emere ngü de maguma a biringbö, te ngbü ereke gbü jia Me, teka wazi de te Me ngbü eto fü a ne. Angü dela ngü te ngbü eto tadu fü a. Zu ngü te a ngbü emere ne, yi wu ta kpah kpo, gbü ngbüngbü ka-a esüka yi de kpala ne. ¹³⁻¹⁴ Ngü de te a ba tima fü yi ne, ngü gbügbü 'basu 'basu nda de. A ngbü emala ngü fü yi mbölö mbölö, baka te yi ngbü ewu, da eje ngü gbügbü na ereke areke ne. Ah le de yi fi ngü ne mbi mbi mbi. Te yi wu ngü ka-a mbi mbi la de la, ah le de ngü ka-a ri gbü nzö yi, teka fü yi ao fingangü ka-yi tete. Te yi mere bala la, ngü ka-a ena ato tadu fü yi, kpah baka te ngü ka-yi ena ato tadu fü a te gara, gbü sikpi te Miri Yesu ena adu akoro tete.

¹⁵ Ma wu ngü la eyi, fü ra adu ao ta gbü fingangü ka-ra, gü ba, "Ma ena akoro aceka yi te enga gina, o ra nü agbü Makedoniya la de, teka de yi maka tadu du 'basu." ¹⁶ Angü ma fi ta, gü ba, "Te ma ena ayia agbü Asiya, da enü agbü Makedoniya la, ma ena afü kpuru to kpaka yi sela.

Kpah bala, gbü dudu ka-ra agbü Makedoniya, ma ena afü adu kpah kpuru kpaka yi sela, teka de yi le ta-ngü te ra, teka nünü ka-ra agbü Yudaya.”¹⁷ Amba, baka te ma koro eyi agbü Makedoniya, ma fü kpuru kpaka yi de ne, ngü la gbü jia yi esiti? Yi ngbü efi, gü ba, ma de mürü mani, te ma ngbü emala ngü efüfü afüfü? Ah bala de!

¹⁸ Wü di enga wüna, ma mala ngü fü yi 'basu 'basu nda-ra de. Ngü te ma mala fü yi de bala ne, ah de zu ngü, te Me wu kpo. ¹⁹ Angü ngü ka Yesu Kurisito, Ye Me, te a ngbü emala fü yi ake Sila bete Timoteyo ne, ah de ngü 'basu 'basu nda de. Ah ka-ye zu ngü ka Me biringbö. ²⁰ Angü mere bi züka ngü ta te Me mala gügü, gü ba, “Ni ena amere fü wü kpara ka-ni ne,” wü ngü la 'buru, nih maka eyi, teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, nih ngbü egbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu. Fü nih angbü kpah emala, gü ba, “Ah di bala,” teka iri Yesu. ²¹ Me fe nih de nih ma 'buru me-ye, ao wü kpara ka-ye tete, teka ngü ka Yesu Kurisito. Fü ah ayia ato wazi fü nih, teka de nih rü kpekpeke gbü tima ka-ye la. ²² Me wa kpah tere eyi eküte nih, te ena adi esere nih, gü ba, nih de wü kpara kaka. Angü ah tima *Nzila Wazi ye, akoro angbü emaguma nih, baka gina takpa ka *küküwa, te Me ena ato te gara fü nih agbü sü ka-ye agbü kpí ne.

²³ Wü di enga wüna, ma su wu de. Me wu ngü la kpo. Si-ngü de te ma koro tete kpaka yi la de ne, ah teka te ma je nga *siti ngü ka-yi. Ngü de te ma je la, ah ke te-ra fa sü. Fü maguma ra ayia agürü. Fü ra ayia awu fanü, gü ba, te ma ena akoro ta kpaka yi kere sidi nga ngü la, de bane ma ena aro mö fü yi kpekpeke, fü ngü la ato cinga fü yi. Te di bala, fü ra ayia afi, gü ba, ma ti anü kpaka yi la de. Ah le de ma ba ngü la, tima fü yi bü gbü köcökpa. ²⁴ Yi ngbü efi, gü ba, a le ao te-a baka wü mere kpara, teka angbü gbü nzö

ani de wazi? Ah bala de. A le arí yi, da eto wazi fü yi, teka de yi di engbü de mere tadu, angü a wu eyi, gü ba, yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito fanü fanü.

2

¹ Gbü gara kokoro ka-ra ta kpaka yi ne, ma mala ta ngü fü yi kpekpeke, te to mere cinga emaguma yi fa sü. Kpah bala, ngü la du to mere cinga te ra kpah fa sü. Tek a ngü la, fü ra adu afi, gü ba, ma ti adu anü kpala, ato gara cinga emaguma yi bala, nda-ra de. ² Angü te ma to cinga emaguma yi bala la, kpara te ena adu ato tadu te ra neh da? Ah ena adi kpah bü de yi, de te ma ena ato cinga emaguma yi ne, de? ³ Dela si-ngü te ma ba ta köcökpa fü yi, de riri kpekpeke, teka de yi ce ngü la, tete na ne. Ma mere ngü la kükürü de, angü te ma ena adu akoro kpaka yi kpala la, nih ena angbü de mere tadu de nih ma, ma ti angbü de cinga tine de. ⁴ Ngü ta te ma ba fü yi la, ah ke te ra cu fa sü, baka te maguma ra ena akolo akolo la. Ma ba ngü la cu de ngura gbü jia ra. Ma le ta ato cinga fü yi de, amba ma ba ngü la bala, kükürü de, angü ma le yi cu de maguma ra 'buru.

Dene ngü teka kpara de te mere siti ngü

⁵ Wü di enga wüna, kpara te mere *siti ngü la, to cinga eyi fere fanü. Amba ma wu eyi, gü ba, ah to kpah mere cinga eyi fü yi 'buru. Ma le amala ngü kaka kpekpeke fa sü de. ⁶ Ma ba ta ngü fü yi, gü ba, ah le de yi to kuru tete. Fü mere bi yi ale ngü la. Amba titine kuru te yi to tete ne, ah ti la eyi bala. ⁷ Angü titine engu fü ngü ka-ye eyi, du ngbü engbü de cinga. Te di bala, yi mere e ato gara cinga fefe tine de. Ah le de yi boro siti ngü kaka-na, fü yi adu ato wazi fefe na, angü engu ena akpi ka fingangü. ⁸ Titine, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi. Ah le de yi du sere fefe, gü ba, ani ngbü ele engu

cu de maguma ani fanü fanü. ⁹ Si-
ngü ta te ma ba ngü la fü yi, gü ba,
yi to kuru fefe tete ne, ah dene. Ma
le ta are fingangü ka-yi, anga yi ti
eyi amere wü riri, ta te ma mala fü
yi ne, fanü? ¹⁰⁻¹¹ Te di bala, ah reke
fa sü, te yi ena adu aboro siti ngü
kaka. Angü, te yi boro siti ngü kaka-
na eyi la, ma ena aboro siti ngü kaka
kpah aboro fanü. Amba nda-ra, teka
mene siti ngü de te engu mere fere
ne, Yesu Kurisito wu eyi, gü ba, ma
boro siti ngü kaka la eyi gügü. Ma
mere ngü la bala, teka de ngü la to
wazi fü yi, angü *Satana ena amaka
wazi, fü ah asiti tima ka-nih. Nih
ce ngü ka makpü, de siti maguma
asidi, angü nih wu kpo, gü ba, ngü
ka makpü la, ah de mani ka Satana!

Dene fingangü te mere ra agbü Türüwa

¹² Ma ba ta köcökpa de kpeke riri
gbü ye, teka *siti ngü la eyi, fü
ra atima fü yi esaka enga ni nih,
Tito. Fü ngü ka köcökpa la ato
mere bi fingangü gbü nzö ra. Sidi
nga ngü la mba ce, fü ra ayia gbü
Efeso, anü agbü Türüwa, teka amala
ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara
de kpala. Fanü, fü ra amaka mere
bi züka ngü kpala, angü Me ü kaje
fere me-ye, teka amere tima la tete
kpala. ¹³ Ma ngbü efi ta, gü ba,
te ma ena akoro kpala la, ma ena
amaka Tito kpala, de lügü-ngü ka-
yi. Amba ma maka engu nda-ra de.
Fü maguma ra angbü de mere cinga
teka ngü la. Te di bala, fü ra ayia
ato mandü fü wü *kpara ka Yesu
Kurisito, de agbü Türüwa la, ayia
anü sü ka-ra agbü Makedoniya, teka
agiri Tito. Fü Tito akoro amaka
ra kpala.* Fü ah ayia amala nga
wü züka ngü ka-yi la fere, gü ba, "Yi
fü maguma yi eyi, du ce siti ngü la."
Te ma je ngü la, fü maguma ra adu
agu.

Dene ngü teka wazi Yesu Kurisito

¹⁴ Nih gbo nga iri Me! Angü engu
de mere kpara te ngbü eti engagira
nü fü nih, teka ngü ka Miri Yesu
Kurisito, baka mere kpara ka nzö-
gü, te ngbü eliki wü vügü ka-ye. Me
ngbü ebaya ngü ka Yesu te komö
a, te wü sü 'buru, baka züka se e,
te ngbü egba sü me-ye la. ¹⁵ Angü
ngü ka-a, te a ngbü emala teka Yesu
Kurisito ne, ah ngbü efu baka züka
se e gbü gü Me. Wü kpara te Me
küwa ewü eyi ne, ngbü eje züka se e
la me-wü de tadu. Mene wü kpara,
te wüh dürü eyi te kaje ka Me ne,
wüh ngbü kpah eje se e la. ¹⁶ Amba
ngü ka Yesu, te a ngbü emala ne,
du ngbü efu gbü gü ewü ba se kövö
la, angü wüh le ngü la nda-wü de.
Te di bala, Me ena aza ewü te gara,
agü agbü wa. Amba fü mene ewü
te Me küwa ewü eyi ne, ngü ka-
a ngbü fü ewü baka züka se e, te
ngbü eküwa ewü. Angü ngari Me
ngbü eküwa mene wü kpara te ewü
le ngü la, amba mene wü kpara te
ewü le ngü la de ne, wüh ena akpi.
Te di bala, ah le de Me to wazi fü a
teka tima ka Yesu la, angü a ti amere
tima la de tete-a nda-a de! ¹⁷ Wü
gara kpara ngbü efi nda-wü, gü ba,
ngü ka Me de e, te wüh ngbü emaka
jiase gbügbü. Amba nda-a ngü, ah
bala nda de. Me fe a me-ye, o ba
wü *mürü tima ka Yesu Kurisito. Te
di bala, a ngbü erü engagira Me, teka
adi emala zu ngü kaka fü wü kpara,
de maguma a biringbö.

3

Dene ngü teka tima te Me to fü a

¹ Ngü de te a ba fü yi, teka tima
te Me to fü a ne, ah gbü jia yi baka
te a ngbü egbo nga a? Yi wu de,
gü ba, Me tima a me-ye? Fingangü
ka-yi gü ba, ah le de a koro kpaka
yi de köcökpa, te ena asere züka
ngü ka-a fü yi, baka te wü gara
kpara ngbü emere ne? Anga ah
ena adi de köcökpa, te yi ena aba
me-yi, teka asere züka ngü ka-a fü

* 2:13 2:13 Mü ena amaka ngü ka Tito te maka Pawülü gbü Makedoniya ne gbü 2 Korinito 7:5-6.

wü kpara? Ah bala de! ² Yi me-yi de köcökpa, te ena asere ngü ka-a fü wü kpara. Angü wü kpara 'buru ti eyi awu, gü ba, yi je ngü ka Yesu eyi gömö a, fü yi afü maguma yi, adu angbü emere wü ngü te ngbü ereke gbü jia Me. Te di bala, wü kpara 'buru ena awu züka ngü ka-a eküte yi, gü ba, a de wü *mürü tima ka Yesu fanü. ³ Wü kpara 'buru ena angbü eceka yi baka köcökpa, te Yesu Kurisito ba cu me-ye, teka tima ka-a ne. Angü, ta te yi le ngü ka Yesu gömö a ne, Yesu tima *Nzila Wazi Me fü yi, teka afü maguma yi, ato wazi fü yi, de yi di emere züka ngü ka Me di.

⁴ A mala ngü la bala kükürü de, angü a wu reke cu areke, gü ba, Me fe a me-ye, fü ah ato wazi fü a, teka amere tima ka-ye la di, teka ngü ka Yesu Kurisito. ⁵ Amba a ti amala, gü ba, a ngbü emere tima ka Me ne gbü wazi ka-a ne, de. Me ngbü eto wazi la fü a me-ye, teka amere tima ka-ye ne di. ⁶ Angü, teka ngü ka Yesu Kurisito, Me du reke to kaje fü nih, wü kpara ka-ye, teka fü nih aküwa tete. Fü engu adu ao a wü mürü tima ka-ye tete, teka de a di emala ngü ka-ni la fü wü kpara. Ta gügü, te Me nzö *ngüte de wü di engä *Yisarayeale ne, Me to ta *Riri ka-ye gömö *Müse. Fü Müse ayia aba ngü la eküte fara da.* Amba to kaje, te Me ü fü nih ne, ah ka-ye kpikpi ye. Ah de ngü ka Riri, te wüh ba aba ne, nda de. Ah ka-ye de ngü ka Nzila Wazi Me, te Me o emaguma nih. Baka te wü di engä Yisarayeale ti amere Riri, ta te Müse ba ne, mbi mbi de ne, fü ngü la adu ato kpi fü ewü. Amba Nzila Wazi Me ngbü nda-ye eküwa kpara fi mere badi.

⁷ Me fe ta Müse teka amala nga gina Riri ka-ye la fü wü di engä Yisarayeale. Gina Riri la ti aküwa kpara nda de. Amba gbü sikipi ta

te Müse to Riri la fü wü di engä Yisarayeale tete, fü Me ato mere wazi ka-ye fefe fanü fanü. Angü gbüra Müse kpo ta eci ka wazi ka Me la. Te di bala, wü di engä Yisarayeale ti ta aceka gbüra Müse mbi mbi de. Tine, sidi nga ngü la mba cükü'daye, fü e la adu anza.† ⁸ Amba nda-a, wazi te Me to fü a, teka amala to ngü ka *küküwa ka Nzila Wazi Me fü yi di ne, wazi la ena afa nda gina Riri ka Müse la ka. ⁹ Wayi, gina Riri la de züka ngü fanü, amba kpara, te ti amere wü Riri la 'buru areke areke ne, nda ma. Te di bala, Me ena ato kuru te wü kpara, teka ngü ka Riri ka-ye, te ewü le amere de ne. Amba to ngü te Nzila Wazi Me ngbü emere emaguma nih ne, du ngbü ereke nih gbü jia Me me-ye. Te di bala, wazi ngü ka Yesu ka-ye kpekpeke fa nda gina Riri la ka! ¹⁰⁻¹¹ Ta gügü ne, gina Riri la ngbü de wazi ye, angü Me to ta me-ye. Amba enatikine, wazi Riri la nza eyi, teka to ngü ka Yesu, te ngbü eküwa nih fi mere badi ne. Angü ngü ka Yesu ti anza nda de.

¹² Teka ngü la, a kpe cürü nda-a de. Fü a angbü emala ngari Yesu fü wü kpara 'buru ngbaa ngbaa ngbaa ne! Angü a wu eyi, gü ba, tima ka Yesu ti anza nda de. ¹³ Amba a baka Müse nda-a de. Angü ta te gbüra Müse ngbü eci tete ne, wü di engä Yisarayeale ngbü ta ekpe cürü. Fü Müse ayia ai gbüra ye, ani de bongo. Amba gbüra Müse la ngbü ta fi bü eci aci bala ne nda de. Ah kpah baka wazi diri Riri ka Me, te ngbü fi badi nda de ne. ¹⁴ Amba wü di engä Yisarayeale je si-ngü gbü diri Riri la mbi mbi nda-wü de. Kükürü de, angü nzö ewü ta kpekpeke, ngü ka Me ri gbü nzö ewü de. Akoro enatikine dene, te wüh tanga ngü gbü Gina *Ngü Mürü ka Me la, ah ge baka te wüh ni jia ewü de bongo, baka nda Müse tane. Teka ngü la, si-ngü gbü Gina Ngü Mürü, te wüh ngbü etanga la, ah

* **3:6** 3:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 34:27-28. † **3:7** 3:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 34:29-35.

tí arí gbü nzö ewü nda de. Amba mene kpara te to maguma ye fü Yesu, Yesu ena afuru e, te ni jijia baka bongo la, asidi. ¹⁵ Enatikine, te wü di enga Yisarayeले tanga Riri, ta te Me tima gömö Müse ne, si-ngü la ri gbü nzö ewü nda la fi de. ¹⁶ Amba mene kpara te fü maguma ye, du le ngü ka Miri Yesu, Me ena afuru e gbü jijia baka bongo la, asidi, teka fü kpara la awu si-ngü gbü Riri ka Me areke areke, gü ba, ngü te ena aküwa nih, ah 'duwa de ngü ka Yesu. ¹⁷ Angü te mü to maguma mü fü Miri Yesu, *Nzila Wazi Me ena arí emaguma mü, fü ah afuru ku ka *siti ngü, de te i mü ne, asidi. ¹⁸ Te di bala, nih, de te nih to maguma nih eyi fü Yesu ne, nih tí eyi awu wazi Me gbü ngü ka Yesu, angü wüh furu e, te ni jia nih baka bongo, ne eyi asidi. Kpah bala, Nzila Wazi Me ngbü fi bü emere tima emaguma nih, teka fü nih angbü emere wü züka ngü baka nda Yesu. Te di bala, wü kpara tí eyi awu ngü ka Me eküte nih.

4

Dene ngü ka wazi ka Me te di emaguma a

¹ Wü di enga wüna, Me to tima ka mamala ngari Yesu ne, fü a meye, teka *züka maguma ye. Te di bala, kpara tí ace tima la nda-a de. ² A to te-a eyi 'buru teka amere tima la areke areke. Wü mani te wü kpara ngbü emere esalakumu ne, a le adi emere ngü la nda-a de. A le adi efiti wü kpara kpah de. A su wu, da efüfü ngü ka Me nda-a kpah de. A ngbü emala zu ngari Me fü wü kpara mbölö mbölö. Te di bala, wü kpara 'buru ena awu, gü ba, a ngbü emere zu ngü, te reke areke gbü jia Me.

³ Fanü fanü, wü gara kpara ladü, te ewü je si-ngü gbü ngü ka Yesu Kurisito, de te a ngbü emala fü ewü ne, de. Si-ngü la wo te-ye fü ewü

awo, angü wüh dürü te kaje ka Me eyi asidi. ⁴ Wüh tí aje si-ngü ka Me de, angü *Satana ni fingangü ka-ewü eyi. Satana ka-ye de siti miri, te ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne. Te di bala, Satana le de wü kpara je ngü ka *küküwa guvu Yesu ne, kpo fi de. Angü Yesu de *E-küwa-nih, ah kpah de Ye Me, te ngbü esere ngü ka Me fü wü kpara. ⁵ Fanü fanü, ngü te a ngbü emala fü wü kpara ne, ah de ngü ka-a nda de. Ah de ngü ka Yesu Kurisito, angü engu de Miri ka-nih 'buru. Amba nda-a, a ka-a bü wü kpara ka tima ka-yi, gbü ngü ka Yesu. ⁶ Ta gügü, te Me ngbü eo kotö ne tete, sü ngbü 'buru mbiri! Fü Me ayia amala ngü, gü ba, "Sü lofo elofo." Fü sü ayia alofo, raaa!* Enatikine Me lofo sü emaguma nih kpah eyi bala, teka fü nih awu ngü ka-ni, Me, areke areke. Angü wazi ka Me, te Yesu Kurisito sere fü nih ne, ngbü eyi elofo sü baka ra. Dela si-ngü te a ngbü emala ngü ka Me tete fü wü kpara.

⁷ Angü, fanü fanü, tima de te Me to fü a ne, ah de mere kpeke tima. Amba wazi a teka tima la nda ma. A ka-a bü kükürü e, baka fara sila, te Me wo mere kpeke wazi ka-ye gbügbü na. Me mere ngü la bala, teka de wü kpara 'buru wu mere wazi ka-ni, Me, tete. Angü wazi a nda ma. ⁸ Mere bi wü ngü ladü, te ngbü emere a te nga wü sikpi 'buru. Amba wü ngü la fa a nda-wü de, teka wazi Me, de te engu ngbü eto fü a ne. Gbü wü gara sikpi, a wu zu ngü de te a ena amere ne nda-a de, amba ngü la kolo maguma a nda de. ⁹ Wü vügü ka-a fa sü, amba Me ce a kpikpi a nda de, engu ladü te ngbü fi ele ta-ngü te a. Wü vügü ka-a ngbü eto mere cinga te a, amba a kpi gbü ngü la nda-a de. ¹⁰⁻¹¹ Gbü wü sikpi 'buru, a ngbü eto te-a fü kpi baka nda Yesu Kurisito, teka asere fü wü kpara, gü ba, Yesu Kurisito zükü gbü kpi eyi fanü. ¹² Nda-

* 4:6 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:3.

a, wü *mürü tima ka Yesu, te nga wü sikipi 'buru, wü vügü ngbü egiri kaje teka amörö a. Amba nda-yi, wü kpara ka Korinito, ngü la ena aküwa yi fi mere badi.

¹³ Ah kpah baka ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Ma ngbü emala ngari Me fü wü kpara ne, angü ma to maguma ra eyi fefe na."† Kpah bala, a ngbü emala Ngari Me fü wü kpara ne, angü a to maguma a eyi fefe na. ¹⁴ A wu eyi, gü ba, Me zükü Miri Yesu eyi gbü kpi. Kpah bala, Me ena azükü a gbü kpi, teka ngü ka Yesu. Fü engu adu aza nih de nih ma 'buru, ago di kpaka ye agbü kpi. ¹⁵ Wü ngü 'buru te ngbü embü a ne, a ngbü ece te-a gbü wü ngü la, teka ngü ka-yi, de yi je ngü ka Me. Kpah bala, ah le de ngü ka Me abaya füh kotö ne 'buru, fü Me aküwa mere bi wü kpara teka *züka maguma ye la. Te di bala, wü kpara ena adu da egbo nga iri Me 'duwa ba-neh-ene-la.

¹⁶ Dela si-ngü te a ngbü erü di kpekpeke gbü tima ka Me. Angü a wu eyi, gü ba, wazi küte a ngbü enza ka-ye anza, amba Me ngbü eto wazi ka-ye emaguma a, te nga wü sikipi 'buru. ¹⁷ Wü ngü te ngbü embü a füh kotö sene ne, ka-wü mba wü jürü ngü kükürü, wüh de kpeke ngü nda-wü de, wüh ena anza ka-wü anza. Amba ngü la ena aü kaje fü a, teka fü a angbü kpaka Me agbü kpi, fi mere badi. Angü züka ngü de agba Me la ena afa wü ngü de füh kotö ne 'buru. Ngü la ti anza de. ¹⁸ Nih mere e ao to nih, teka wü ngü ka kotö ne, de. Ah le de nih o to nih, teka ngü ka Me agbü kpi. Kükürü de, angü wü ngü ka kotö ne ena anza anza, amba ngü ka Me ti anza nda kü de.

5

¹ Fanü fanü, küte nih, de te nih ngbü engbü di füh kotö ne, ah ka-ye kükürü e baka gugu, te wüh ji mba teka sikipi 'dongoni, fü ah adu

amürü ka-ye. Amba nih wu eyi, gü ba, ngü ka küte nih la ena anza ka-ye anza, fü Me adu ato to küte fü nih, te di baka to kambü, de te engu reke fü nih agbü kpi, te ti anza tine de. ² Füh kotö sene, nih ngbü engbü de cinga emaguma nih, angü nih ngbü ele de Me to to küte la fü nih. ³ Me ena ato to küte la fü nih baka to bongo. Te di bala, kuru nih ti angbü kükürü tine de. ⁴ Enatikine nih ngbü la fi engbü gbü diri küte nih, te di baka gugu ne, da emaka cinga de mere bi fingangü. Ah baka te nih le, de kuru nih ngbü kükürü ne, ah bala de. Nih ngbü ele ta de Me to to küte, baka nda wü kpara agbü kpi ne, fü nih. Kpah bala, nih ngbü ele de Me fü siti töndö küte, te ngbü ekpi akpi ne, gbü züka to küte, te ena aküwa fi mere badi agbü kpi. ⁵ Angü Me reke nih, teka *küküwa la, ka-ye me-ye. Fü engu adu ao *Nzila Wazi ye emaguma nih, baka gina takpa, te nih ngbü eo maguma nih tete, teka *küküwa, te Me ena ato fü nih kpa gbü kpi de kpala ne.

⁶⁻⁷ Te di bala, nih ngbü erü fi bü kpekpeke, maguma nih gürü de. Angü nih ngbü fi bü eo jia nih eküte Miri Yesu. Amba, baka te nih ngbü la füh kotö ne, nih ti awu engu de jia nih la de. ⁸ Nih ngbü erü fi bü kpekpeke, angü mere fingangü ka-nih titine, ah teka ace küte nih ka kotö ne, teka anü angbü kpaka Miri Yesu agbü kpi kpala. ⁹ Te di bala, te nih la ladü füh kotö sene, anga sikipi ka-nih ena ati, fü nih ago angbü agbü kpi kpaka Miri Yesu la, ah le fü nih adi emere fi bü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Miri Yesu. ¹⁰ Tekane de, angü te gara nih ena akoro 'buru, arü engagira Miri Yesu Kurisito, teka fü engu aye süka ngü ka-nih biri biri 'buru. Fü nih adu amaka na wü ngü ka-nih, de te nih ngbü emere füh kotö de sene ne, te ah de züka ngü, anga siti ngü.

Dene kaje te Me reke ngü di esüka

† 4:13 4:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 116:10.

nih de wü ye

¹¹ Wü di engä wüna, a ngbü en-
gbü de cürü Miri Yesu emaguma a.
Teka ngü la, fü a ato te-a, angbü
emala ngü ka Yesu fü wü kpara,
de wüh fü maguma wü. Ngü de te
a ngbü emere ne, ah de zu ngü. A
ti afiti ewü de, angü Me wu ngü
de emaguma a ne kpo. Ah le de yi
wu ngü ka-a kpah awu reke areke,
gü ba, a ngbü emere zu ngü. ¹² A
mala ngü la bala, teka agbo nga
a di ne, nda-a de! Amba wü gara
kpara ladü esüka yi, te ewü le nda-
wü bü teka adi esere te-wü, gbü
jia wü bu wü baka wü kpeke kpara.
Wü kpara la ngbü efala a afala. Te
di bala, ah le de yi wu zu ngü ka
Me, te di emaguma a ne, teka fü
yi awu züka ngü, te yi ena alügü
fü wü kpara la, teka ngü ka-a la.
¹³ Wü gara kpara ngbü emala, gü
ba, a de wü mürü maröfö. Yi ngbü
efi kpah bala? Anga yi ngbü efi,
gü ba, nzö a ka-ye mbi? Ngü ma!
Amba, ah le de yi wu, gü ba, wü ngü
'buru te a ngbü emere ne, ah teka
ngü ka Me, ah kpah teka ngü ka-
yi. ¹⁴ Mere kpeke tima ka Me, te
a ngbü emere ne, a ngbü emere,
neh teka ne? A ngbü emere tima
la kükürü de, angü a wu eyi, gü ba,
Yesu Kurisito le nih eyi, de maguma
ye 'buru. A wu kpah eyi, gü ba, Yesu
Kurisito kpi teka nih 'buru. Te di
bala, ah kpah baka te nih kpi eyi
tundu de wü Yesu Kurisito. ¹⁵ Yesu
Kurisito kpi teka aküwa wü kpara
'buru. Te di bala, de nih, te nih
küwa eyi ne, nih mere e ao to nih
teka ngü ka-nih tîne de. Ah le de nih
o to nih teka ngü ka Yesu Kurisito,
angü engu kpi tüngü nih, fü Me ayia
azükü engu gbü kpi la.

¹⁶ Dela ngü enatikine, te a le afi
nga wü kpara, teka wü ngü, te ewü
ngbü emere gbü jia wü bu wü, ne
nda-a de. A ngbü efi 'duwa nga
ngü te di emaguma ewü. Ta gügü,
o ra le ngü ka Yesu la de ne, ma

ngbü ta efi nga Yesu Kurisito baka
kpara füh kotö sene. Amba titîne
ma wu eyi, gü ba, engu de Ye Me.
¹⁷ Wü di engä wüna, te yi lala eküte
Miri Yesu Kurisito la, Me ena afü
yi de wü ngü ka-yi 'buru toto, fü
yi angbü to kpara. Diri wü ngü,
ta te yi ngbü emere ne, nza eyi!
¹⁸ Me mere wü ngü ne 'buru me-ye,
angü engu tima Yesu Kurisito, teka
akoro, areke ngü ezungba nih de wü
ye. Fü ah ayia ato tima ne fü a, gü
ba, a di emala ngü ka *küküwa ne,
fü wü kpara 'buru. ¹⁹ Angü Me le
me-ye, teka areke ngü ezungba nih
de wü ye. Teka ngü la, fü engu atima
Yesu Kurisito füh kotö ne. Te di
bala, te nih le ngü ka Yesu eyi la, Me
ena aboro wü *siti ngü ka-nih 'buru.
Teka ngü la, fü ah adu ato tima ne
fü a, teka de a di emala nga züka
ngü ne fü wü kpara 'buru. ²⁰ Baka
te a ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito
fü wü kpara ne, Me ngbü ero mö cu
me-ye gömö a. Dela si-ngü te a ngbü
enda'ba te-a di fü wü kpara, gü ba,
ah le de wüh le ngü ka Yesu Kurisito
de maguma wü 'buru. Kükürü de,
angü engu reke ngü eyi ezungba
wü kpara de wü Me. ²¹ Fanü fanü,
Yesu Kurisito mere siti ngü ta 'buru
'buru nda de. Amba teka ngü ka-
nih, fü Me ayia ato kuru fü Yesu
Kurisito, baka siti kpara, da nih, teka
de ngü ka-nih du reke gbü jia ni, Me,
teka ngü ka Yesu.

6

¹ Wü di engä wüna, a de wü kpara,
te a ngbü emere tima tundu de wü
Me. Te di bala, a ngbü enda'ba
te-a fü yi, gü ba, "Ah le de yi to
maguma yi 'buru fü Me, angü ah
küwa yi eyi de *züka maguma ye.
Yi mere e aceka ngü ka Me, gbü jia
yi baka töndö ngü kükürü, ne de."
² Angü Me mala ta ngü fü mürü
dofu *Yisaya, gü ba, "Ni je gba ka-
ye eyi, fü ni ayia aküwa ye, angü

* 6:2 6:2 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 49:8.

zūka sīkpī, te ni, Me, fe, teka akūwa wū kpara gbūgbū na ne, koro eyi.”*

Wū di engā wūna, ma ngbū emala, fū yi, gū ba, sīkpī te Me fe, teka akūwa wū kpara ka-ye gbūgbū ne, ah koro eyi enatikine dene! Yi mere e aci ngā gara sīkpī de!

Dene ngū ka cīnga te a ngbū ezū gbū tima ka Yesu

³ Wū di engā wūna, baka te Me to mere kpeke tima ka-ye fū a ne, a ngbū eo to a teka adi emere wū ngū la 'buru ereke areke. Angū, te a ngbū emere ngū, te ngbū etīrī kaje ka Me fū wū kpara, fū ewū adi esiti irī Me teka ngū ka-a la, ah ena adi de siti ngū. ⁴ Te di bala, gbū wū ngū 'buru te a ngbū emere ne, a ngbū egīrī kaje, te a ena adi esere fū wū kpara fanū fanū, gū ba, a zu de wū *mūrū tima ka Me. Te wū vūgū ka-a ngbū eto cīnga te a, angā wū gara kpeke ngū ngbū emaka a la, a ngbū ei maguma a ai, da erū kpekpeke. ⁵ Te wūh sūma a de juru, angā wūh gū a gbū ku, angā mere bi wū kpara bitī te-wū teka amī a la, a kpe cūrū nda-a de, a ngbū erū fī bū kpekpeke. Te a maka kaje, te a ena azū e tete na, de la, a fī kpah de. Kpah bala, teka mere bi wū tima, te a ngbū emere ne, te ra zoro jia a kpah de la, a fī nda-a kpah de. ⁶ A ngbū engbū ka-a *nzila. A ngbū kpah eo fīngangū ka-a, teka adi ewu zu ngū ka Me ereke areke. Maguma a nzu te wū kpara nda de, angū *Nzila Wazi Me ngbū eto wazi fū a, de a di ele wū kpara, de maguma a biringbō. ⁷ A ngbū emala zu ngū ka Me fū wū kpara, angū Me ngbū eto wazi la fū a me-ye. A ngbū eo to a 'buru, teka adi emere wū ngū, te ena areke gbū jia Me. Te di bala, zūka ngbūngbū ka-a la ngbū fū a baka dū, teka agū gū di ake *Satana. Kpah bala, Satana tī afa wazi a nda de. ⁸ Wū gara kpara ngbū egbo ngā a, wū gara kpara ngbū nda-wū efala a, da esoko a. Wū gara kpara ngbū emala zūka ngū tūngū

a, wū gara kpara ngbū nda-wū fī bū esiti irī a, gū ba, “A ngbū esu wu.” Amba ngū de te a ngbū emala fū wū kpara ne, ah ka-ye de zu ngū ka Me. ⁹ Wū gara kpara gū ba, “A de tōndō wū kpara,” amba Me wu a ka-ye kpo, gū ba, “A de kpeke wū kpara ka-ni.” Wazi a ngbū enza, amba a kpi nda-a de, angū Me ngbū fī bū da eto wazi fū a. Wū kpara gū ba, “Me ngbū eto kuru te a,” amba Me ngbū ka-ye ekūwa a me-ye. ¹⁰ Fanū fanū, a ngbū engbū de cīnga, amba Me ngbū fī bū eto tadu emaguma a me-ye. Wū kpara ngbū eceka a, baka te e di esaka a ma, amba a ngbū eto zūka ngū ka Me fū wū kpara. Wayi, fūh kotō sene, e esaka a nda ngbūrū ma fanū, amba zūka ngū ka Me agbū kpī la, ka-ye 'buru nda-a.

¹¹ De-yi, wū kpara ka Korinito, wū ngū te di emaguma a ne, a mala eyi fū yi 'buru. Angū a le yi eyi de maguma a 'buru. ¹² Yi fī, gū ba, a le ani de? Ah bala de! Amba ah ka-ye de-yi, te yi le a de, me-yi! ¹³ Ma ngbū emala ngū ne fū yi bala, angū yi de wū jaji ka-ra. Wū di engā wūna, ma ngbū enda'ba te-ra fū yi, teka fū yi asere la lele de emaguma yi la, 'buru fū a, kpah baka te a ngbū ele yi ne.

Dene ngū teka wū kpara, te ewū le ngū ka Yesu de

¹⁴ Wū di engā wūna, wū gara kpara ladū, te ewū le ngū ka Yesu nda-wū de. Te di bala, yi mere e alala gbū ngā ewū de. Yi ceka la, wū siti ngū ngbū ele te-wū ake zūka ngū ale? Ra-sū tī eyi angbū te sū biringbō ake bitī? ¹⁵ Yesu Kurisito tī eyi angbū tundu ake *Satana? Kpah bala, nih, wū kpara te nih ra eyi fū Yesu ne, nih tī angbū emere ngū baka wū kpara, te ewū le ngū ka Yesu de ne, nda-nih de! ¹⁶ Te wūh ena aza faranda, akoro di kpa esambū ka Mere Me la, ngū la ena areke te Me fanū? Ngū la tī areke te Me nda de! Wū di engā wūna,

nih de wü di Me. Me mala ta ngü la eyi gügü, gömö wü *mürü dofo kaye, gü ba, "De-ni, Me, ni ena akoro angbü tundu de wü kpara ka-ni, fü ni aji gba ni esüka ewü. Ni ena anzö ngüte de ewü, fü ewü angbü zu wü *vüngüte ka-ni fanü."† 17 Teka ngü la, fü Me adu amala kpah gara ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba, "Ah le de wü yia esüka siti wü kpara la asidi, angü wü kpara la le ngü ka-ni nda-wü de. Wü mere e arī gbü siti ngü ka-ewü la de, teka fü ni adi ewu wü *nzila, baka züka wü kpara ka-ni tete.‡ 18 Te di bala, de-ni, Me, ni fü wü baka Wö wü, wü nda-wü baka wü di ni."§ Dela ngü de te Mere Miri Me mala teka wü kpara ka-ye.

7

1 Wü di enga wüna, Me mala eyi, gü ba, ni ena amere wü züka ngü la amere fü nih. Te di bala, ah le de nih o to nih 'buru, teka fü nih adi emere wü züka ngü gbü jia Me. Nih mere e amere *siti ngü 'buru 'dö de. Nih to küte nih bete maguma nih 'buru, teka fü nih angbü *nzila, da ecu ngü Me.

Dene ngü teka gina köcökpa ta te ma ba fü yi

2 Wü di enga wüna, yi le a de, neh teka ne? Ma ngbü enda'ba tera fü yi, gü ba, ah le de yi du, yi di ele a de maguma yi 'buru. A mere siti ngü ta eyi fü gara kpara esüka yi? A fiti ta gara kpara eyi, de ah ce ngü ka Me? A za ta e ka gara kpara eyi gbü zi? A'a! A mere wü ngü ta bala nda-a de! 3 Yi ngbü efi, gü ba, ma ngbü emala ngü la bala, teka ato lümü di te yi, teka te yi ngbü eje wu ka wü kpara, de te ewü ngbü esiti iri ra di ne? Ah bala de! Ah ka-ye baka ngü te ma mala fü yi te enga gina, gü ba, ma le yi de maguma ra 'buru ne. Te ah ena adi de kpi, anga *küküwa la, gara ngü de te ena atiri

lele ka-ra kpaka yi, nda ma. 4 Ma wu eyi, gü ba, yi de züka wü *kpara ka Yesu Kurisito. Ngü ka-yi ngbü eto tadu fere efa sü, gbü wü cinga 'buru te ngbü emaka a ne. Teka ngü la, fü ra angbü egbo nga iri yi fü wü bu ra.

5 Wü di enga wüna, baka te a koro gbü Makedoniya sene ne, maguma a gu la fi de. Angü wü vügü ka-a ngbü embü a, de bi wü ngü. Kpah bala, ngü ka-yi ngbü fi bü da eto mere fingangü fü a. 6 Amba te fele ngü ngbü etoro te nih la, ngü ma. Me ladü, te ngbü eto wazi fü nih. Nda-a, Me to wazi eyi fü a fanü, angü Tito du koro eyi kpaka a. 7 Kpah bala, engu mala nga yi eyi fü a, gü ba, yi to wazi eyi fü ni fa sü. Yi ngbü kpah ele teka awu ra. Yi ngbü engbü kpah de cinga, teka *siti wü ngü ta te yi mere. Yi le kpah ato wazi fere, gbü wü ngü te ngbü eto cinga te ra ne. Teka ngü la, fü ra ayia angbü de mere tadu emaguma ra.

8 Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, köcökpa ta te ma ba fü yi, teka siti ngü te yi mere esüka yi de kpala ne, köcökpa la mere züka ngü eyi. Cinga yi ri ta eyi te ra, teka köcökpa la. Amba cinga ka-yi la yiri ta fa sü nda de. 9 Te di bala, ngü ka köcökpa ta te ma ba la, reke te ra fa sü. Ngü te to tadu fere, ah de ngü ka cinga ka-yi nda de. Ma ngbü de tadu kükürü de, angü yi fü maguma yi eyi, du ce *siti ngü, ta te yi ngbü emere ne. Te di bala, cinga ka-yi la, ah de siti ngü nda de. Ah de züka cinga, te ngbü eto tadu fü Me. 10 Te cinga mere nih teka siti ngü ka-nih la, ah de züka cinga, te ngbü eküwa wü kpara. Angü cinga la ngbü efü maguma nih, fü nih adu ace siti ngü ka-nih. Amba siti cinga kpah ladü, ah de cinga ka fuh kotö ne. Cinga la ngbü eto kpi gbü jia wü kpara, angü wüh le afü maguma wü de. 11 Amba cinga de te mere yi

† 6:16 6:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 26:11-12, bete Ezekele 37:27.

‡ 6:17 6:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 52:11. § 6:18 6:18 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka 2 Samüwele 7:14, bete 1 Ngangü 17:13.

la, ah ka-ye de züka cinga. Yi ngbü ta de cinga teka siti ngü, de te biri kpara esüka yi mere ne. Cinga la fü maguma yi eyi fanü. Enatikine, yi to te-yi eyi, teka areke ngü ka-yi mbi mbi mbi gbü jia Me. Maguma yi ngbü ta enzu, angü yi reke ta ngü la kere la de. Cürü ngbü ta kpah emere yi, teka siti ngü la. Fü gümü ra angbü kpah eke yi. Fü yi ayia areke ngü, ta te di de ezengba nih ne. Tek a ngü la, fü yi ayia ato kuru te mene kpara esüka yi, te mere siti ngü ne. Gbü wü ngü la 'buru, ma wu eyi, gü ba, maguma yi, de fingangü ka-yi du koro eyi mbi, reke areke.

¹² Yi ngbü efi, gü ba, ma ba köcökpa, nzö teka arı kpara, te mere siti ngü ne? A'a, ah bala de! Kpah bala, ma ba teka mene kpara, te wüh mere siti ngü fefe ne kpah de. Te di bala, ma ba köcökpa la, neh teka wü da? Ah teka ngü ka-yi, teka de yi sere fanü fanü gbü jia Me, gü ba, ani le a eyi de maguma ani biringbö. ¹³ Te di bala, maguma a gu eyi fanü. Kpah bala, a ngbü de tadu, teka züka ngü te yi mere fü Tito de kpala ne, angü yi to wazi eyi fefe na fanü fanü. ¹⁴ Angü, ta te ma tima Tito tete kpaka yi ne, ma ngbü gbo nga yi fefe na fa 'duwa cu sü. Te yi ena amere züka ngü fefe bala ta de la, de bane ngü la ena ato lümü fere afa sü. Amba wü züka ngü, de te ma mala tüngü yi ne, ah 'buru de ngü fanü, kpah baka wü gara ngü, te ma mala ta fü yi ne. ¹⁵ Tito mala fere, gü ba dene, "Te ni koro kpaka yi kpala ne, yi za ni zu gbü mürü, de maguma yi 'buru. Yi ngbü ecu ngü ni, da ele wü ngü, te ni ngbü emala ne, 'buru ale. Fü ni adu ale yi kpah afa sü, teka züka ngü ka-yi la." ¹⁶ Te di bala, ma ngbü kpah de tadu, teka züka ngü ka-yi la, angü ma wu eyi, gü ba, yi de kpeke wü kpara fanü fanü, te fingangü ka-ra di kpaka ewü.

8

Dene ngü teka letangü te wü mürü cinga

¹ Wü di enga wüna, ma ngbü esere nga wazi, de te Me to fü wü kpara ka-ye agbü Makedoniya de *züka maguma ye. ² Wüh ngbü engbü kpala gbü mere cinga. Amba Me to wazi fü ewü, fü ewü angbü etüka te-wü gbü cinga la, angbü engbü de tadu te wü, teka ngü ka Yesu. E esaka ewü nda kpah ma. Fü Me adu ato wazi fü ewü gbü cinga la. Fü wü mürü cinga la adu me-wü, ato mere bi jiase, teka ale ta-ngü di te wü bu wü. ³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Wü kpara la, wüh to ta mere bi jiase, fa wazi wü di ka! Wüh to e la bala teka lele emaguma wü. Gara kpara te to riri fü ewü, teka amere ngü la bala ne, ah nda ma. ⁴ Wüh koro ta kpaka a me-wü, ayi-ta a, teka de a to kaje fü ani, de ani tima letangü fü wü kpara ka Me, te ewü ngbü emaka cinga agbü Yudaya. ⁵ Fü ewü adu kpah amere gara ngü, te fa engu dela, angü wüh to te-wü 'buru 'buru fü Miri Yesu. Fü ewü adu ato te-wü teka amere wü ngü te a ri ewü di, baka te Me ngbü ele. Fü ngü ka-ewü la aga gbü jia a 'duwa ba-neh-ene-la.

⁶ Tek a nda-yi letangü fü wü mürü cinga la, Tito kpo ta eyi de tima la esüka yi te enga gina. Dela si-ngü de te a tima engu, lügü kpaka yi tete na ne, de ah to wazi fü yi, teka fü yi abiti du jiase, te yi ngbü ero ne, ato esakaka. ⁷ Wü di enga wüna, yi zu de kpeke wü kpara, teka tima ka Me fanü. Yi to maguma yi eyi 'buru fü Yesu Kurisito. Yi ngbü emala ngü ka Me kpah de wazi ereke areke, angü yi wu zu ngü ka Me eyi fanü fanü. Kpah bala, yi to te-yi eyi 'buru, teka amere tima ka Me de maguma yi biringbö. Yi le a kpah eyi de maguma yi 'buru. Te di bala, ah le de yi di ele ta-ngü te wü bu yi, te cinga ngbü emere ewü ne, kpah reke areke.

8 Wü di engä wüna, ma le ato riri fü yi, teka ngü ne, ndara de. Ma ngbü nda-ra bü emala fü yi, gü ba, wü gara wü bu yi to maguma wü eyi, teka adi ele ta-ngü te wü mürü cinga bala. Te di bala, ma ele awu, anga yi ngbü ngbüre ele wü bu yi de maguma yi fanü fanü, baka nda-wü la? 9 Yi wu eyi reke areke, gü ba, Miri ka-nih Yesu Kurisito le nih de maguma ye 'buru. Angü wü ngü 'buru ladü esasaka na, fü engu ayia ace ngü la, adu afü te-ye baka mürü cinga, teka aküwa nih, de nih maka mere bi züka ngü gbü cinga kaka-na la.

10 Ma ti ato riri fü yi kpekpeke de, amba gbü fingangü ka-ra, ah le de yi mere ngü teka letangü la reke areke, de züka maguma yi. Angü gbü re ta te nza ne, yi de gina wü kpara te yi kpo de fingangü la fi me-yi. 11 Te di bala, ah le de yi nü de tima la de mere tadu, zalü koro di te adu ye, baka ta te yi kpo ngbü emere ne. Yi to takpa la te nga wazi e, te di ladü esaka yi. 12 Angü, te e be esaka yi de, fü yi ato mba cükü'daye de züka maguma yi la, ngü la ena areke gbü jia Me afa sü. Angü engu wu eyi, gü ba, gara e esaka yi, te yi ena ato afa sü ne, nda ma. 13 Yi mere e afi, gü ba, "Ma yia eza cinga ka gara wü bu ani, ao 'buru gbü nzö ani," ne de. 14 Angü titine dene, wü e eyi ladü esaka yi fa sü. Ah le de yi le ta-ngü di te wü mürü cinga. Angü te gara, te cinga kpo da emere yi la, wü bu yi ena ale ta-ngü te yi kpah bala. Te di bala, ngü ka-yi ena ati 'buru kpini. 15 Yi fi la nga ngü, ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka wü di engä *Yisaraye, ta te wüh ngbü ero zü-e, te Me ngbü eto fü ewü, agbü gü ne. Ngü la gü ba, "Mene wü kpara, ta te ewü ngbü ero nda-wü zü-e efa sü ne, wüh ngbü ezü e la 'duwa enza anza 'buru, angü wüh ngbü eye süka e la, te nga wü 'buru

kpini kpini de wü mürü cinga. Teka ngü la, mene wü kpara, ta te ewü ngbü ero nda-wü mba cükü'daye ne, fü ewü angbü kpah ezü e, adi esika di ereke areke, teka te wü bu ewü ngbü ele ta-ngü te ewü."* Te di bala, dela ngü te wü kpara ka Me ena adi emere esüka wü.

Dene ngü teka Tito de wü bu ye

16 Tito de kpara te to te-ye eyi, teka ato wazi fü yi, kpah baka te ma ngbü emere ne. A gbo nga Me cu fa sü teka ngü la, angü Me de kpara te to wazi la fefe na me-ye. 17 Te a yi-tata na, de engu nü kpaka yi kpala ne, ah le ngü la cu de maguma ye, gü ba, "Dela zu ngü de te ni ngbü ele ne, angü gümü yi ngbü eke ni efa sü."

18 A ngbü etima ewü ake gara engä ni nih, te wü *kpara ka Yesu 'buru ngbü ecu ngüngü, angü engu ngbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara ereke cu efa sü. 19 Kpah bala, wü kpara ka Yesu de sene 'buru fe engu ta eyi, de a le kaje de ewü, teka aro jiasa, de te wüh le ato fü wü mürü cinga ne. A mere tima la kükürü de, a ngbü emere ngü la bala, teka de wü kpara wu, gü ba, a ngbü ele teka ale ta-ngü te wü bu a, cu de maguma a, teka fü ewü adu agbo nga Me teka ngü la. 20-21 Angü takpa de te wüh to ne, ah fa sü. Te di bala, ah le de a mere tima la reke areke, gbü jia Miri Yesu, kpah gbü jia wü kpara. Angü wü kpara ena asiti iri a, gü ba, a zü jiasa la eyi. 22 A ngbü kpah etima gara kpara, te engu ena anü de mene ewü de 'basu ne. A wu engu reke areke. Engu de kpeke kpara gbü tima ka Me. Engu je nga züka wü ngü, de te yi ngbü emere ne, eyi gömö a. Fü engu ayia ato te-ye 'buru 'buru teka tima la. 23 Tito nda-ye de kpara te a ngbü emere tima ake di, teka ato wazi fü yi. Teka wü gara kpara de 'basu, te ewü ngbü enü de wü Tito ne, wü kpara ka Yesu de sene ne fe ewü me-wü, atima kpaka yi. Kükürü de,

* 8:15 8:15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 16:18.

teka de wü kpara gbo nga iri Yesu Kurisito, teka ngü ka tima la. ²⁴ Te di bala, ah le de yi mere ngü ewü kpala reke areke, de züka maguma, teka de wü kpara ka Yesu Kurisito de kpakine ne, wu, gü ba, ngü te ma ngbü egbo nga yi di fü ani ne, ah de zu ngü fanü fanü.

9

¹⁻² Wü di enga wüna, ma wu reke areke, gü ba, yi ngbü eyi egiri kaje, teka atima letangü fü wü *kpara ka Yesu agbü Yudaya. Te di bala, gara ngü te ma ena ato riri di fü yi, teka ngü la, nda ma. Angü ma kpo eyi emala nga yi fü wü kpara ka Makedoniya, gü ba, de-yi, wü kpara ka Yesu agbü tö ka Akaya de kpala ne, yi kpo eyi ereke te-yi teka tima la, kü gbü re de te nza ne. Te wü kpara ka Makedoniya je ngü la bala, fü mere bi ewü ato te-wü kpah, teka ale ta-ngü te wü kpara ka Yesu agbü Yudaya. ³⁻⁴ Si-ngü de te ma tima wü di enga ni nih ne tete kpaka yi, ah ba e te ma tima ewü de riri fü yi ne nda de. Ma du fi nga ngü la, maka sidi, gü ba, te wü gara kpara ka Makedoniya ena agi ta nga ra kpaka yi, fü ewü akoro awu, gü ba, yi biti jiasa la, nza la fi de la, ah ena adi ta de siti ngü. Angü mere bi ngü, te a mala fü ewü tungü yi ne, ah ena adu akoro gbü jia ewü ba töndö ngü kükürü. Fü ngü la adu ato mere siti lümü fü nih de nih ma. ⁵ Fü ra adu afi, gü ba, te ah bala, ah le de ma tima wü gara kpara te enga gina, de ngü la kpaka yi, teka de yi reke te-yi, angbü nzo. Te di bala, gbü sikpi te ma ena akoro tete kpaka yi kpala, yi ena aza jiasa la kere, ato baka ta te yi mala te enga gina ne. Kükürü de, teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, yi ngbü eto e la de züka maguma yi.

⁶ Yi fi nga ngü te ma ngbü emala fü yi ne. Te mü sö e, fü mü amoko nguwa gbügbü mba cükü'daye la, mü ena amaka mere bi zü-e gbügbü

na? Mü ti amaka de! Amba te mü le amaka mere bi zü-e la, ah le de mü sö e memere, fü mü amoko nguwa gbügbü 'buru! ⁷ Teka ngü ka takpa, ah le de yi fi nga ngü la ferrre, de yi to e la, baka te kpara ngbü ele ato. Ah de ngü ka riri nda de. Yi to e la de maguma yi 'basu 'basu de. Yi to de tadu, de maguma yi biringbö, teka fü ngü ka-yi areke gbü jia Me. ⁸ Kükürü de, angü Me de mürü wazi. Engu ena alügü na wü e la fü yi cu afa sü. Fü wü e ka-yi adi kpah ezu efa sü. Fü yi amaka wazi, adu angbü ele ta-ngü te wü mürü cinga, gbü wü gara ngü. ⁹ Angü Me mala ta ngü gügü, gömö *mürü dofo ka-ye, gü ba, "Kpara te ngü kaka reke gbü jia ni, Me, ah 'duwa de mene kpara, te ngbü ele ta-ngü te wü mürü cinga, de züka maguma ye ne. Züka ngü kaka-na ti anza de."* ¹⁰ Kpara te ngbü eto nguwa, fü yi adi eru ne, neh da? Anga kpara te ngbü eto wazi fü nguwa la, fü ah adi ega, eri, ekoro zü-e tete fü yi ne, neh da? Ah de Me de? Te di bala, Me ena angbü fi bü da eto mere bi zü-e fü yi, teka fü yi angbü fi bü da ele ta-ngü te wü mürü cinga bala, de züka maguma yi. ¹¹ Angü Me to wü e la fü yi kükürü de. Ah to teka de yi mere tima di. Te di bala, mere bi wü kpara ena agbo nga Me, teka takpa ka-yi, te yi ena atima esaka a ne.

¹²⁻¹³ Takpa de te yi to la, ena ale ta-ngü te wü kpara ka Yesu, de agbü Yudaya ne, cu afa sü. Wüh ena angbü de mere tadu, da egbo nga Me, teka takpa ka-yi la. Kpah bala, tima ka-yi la ena asere fü ewü, gü ba, yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito fanü fanü, angü yi ngbü eyi emere riri ka Yesu ereke areke. Te di bala, wü kpara la ena agbo kpah nga iri Me, teka letangü ka-yi, te yi to reke areke de züka maguma yi ne. ¹⁴ Kpah bala, wüh ena adu ale yi de maguma wü 'buru. Wüh ena

* **9:9** 9:9 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 112:9.

angbü kpah da eyi-ta Me teka ngü ka-yi. Kükürü de, angü Me to wazi eyi fü yi, teka ale ta-ngü di te ewü, de züka maguma yi.

¹⁵ Wayi, nih gbo nga Me, teka züka ngü kaka, te engu to fü nih. Angü engu tima Ye ye baka takpa, de ah koro füh kotö ne, teka aküwa nih. Takpa engu la de mere züka takpa, te fa wü gara takpa 'buru!

10

Dene ngü teka wazi te Yesu Kurisito to fere

¹⁻² Wü di engu wüna, de-ra Pawülü, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, angü yi ngbü emala, gü ba, "Te ma nü sü eyi mba nengete agbü gara sü la, ma ngbü emala ngü fü ani kpekpeke, fü ra angbü etima kpeke wü riri gbü köcökpa fü ani. Amba te ma ladü tundu de wü ani la, ma ngbü ekpe cürü." Wü di engu wüna, ma le amala ngü fü yi kpekpeke nda-ra de. Ma le amala ngü fü yi ferrre, de gu maguma, baka nda Yesu Kurisito. Te di bala, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, de yi fü fingangü ka-yi afü. Angü te gara, te ma ena adu akoro kpaka yi kpala la, ma ena amala ngü fü yi kpekpeke fanü. Ma wu kpo, gü ba, wü gara kpara ladü esüka yi agbü Korinito kpala, te wüh ngbü emala, gü ba, "Ma ngbü emere tima ka Yesu Kurisito ne, teka de ma maka wü e ka füh kotö ne gbügbü na." Ngü la bala nda de, ah kaye de wu! Te wüh ce ngü la de la, wüh ena awu ngü la gbü sikipi te ma ena akoro tete na kpala! ³ Fanü fanü, a ngbü engbü füh kotö sene, kpah baka wü bu a. Amba, tima te a ngbü emere, de wü gü te a ngbü egü ne, ah de ngü ka füh kotö ne nda de, angü a ngbü egü gü la de wü *Satana. ⁴ A ngbü eza wü e ka gü, te Me to fü a ne, teka amere gü la di. Amba wü e la de wü e ka füh kotö ne, baka wü dü, keze bete maguruma ne, nda-wü de. Ah kaye de wazi de te Me to fü a, teka afa wazi Satana di ne. ⁵ A ngbü

egü gü de wü *siti ngü, te ngbü esiti fingangü ka wü kpara, kpah de ngü ka kögö-nzö, te ngbü etiri ewü, teka de wüh to maguma wü fü Me de ne. A ngbü emere gü de wü siti ngü de bala, teka anza ngü ka-ewü anza 'buru 'buru asidi. Fü a angbü eri wü kpara, teka de wüh ce siti ngü de bala, adu afü maguma wü, ato tewü 'buru fü Yesu Kurisito. ⁶ A ngbü kpah ele de yi fü maguma yi, adu ara fü Miri Yesu Kurisito. Amba te wü gara yi lala fi bü te ngü ka kögö-nzö la, a kpah de wazi teka ato kuru di te ewü!

⁷ Wü di engu wüna, gara kpara ladü esüka yi, te ena amala, gü ba, "Yesu Kurisito to wazi bü duu fü ni." Ngü la fanü? Ah le de yi fi ngü la reke areke. Te ah bala la, anga de-ra? Ma de kpeke kpara, te Yesu Kurisito to wazi fere me-ye, ne de? Te di bala, ah le de kpara, te ngbü egbo nga ye de bala ne, fi nga ngü la mbi mbi mbi, angü nih 'buru de wü kpara, te Yesu to wazi eyi fü ewü. ⁸ Miri Yesu to wazi eyi fere fanü fanü, amba wazi la ka-ye teka de ma to wazi di fü yi, gbü ngü ka Me. Ah teka fü ra angbü di gbü nzö yi, baka miri, ne nda de. Yi ngbü efi, ga, ma ngbü egbo nga ra teka ngü la? Te ah ena adi kpah bü bala la, ah ba ngü de, angü ma wu eyi, gü ba, ma ti amaka lümü gbü ngü la nda-ra de. ⁹ Yi ngbü efi, gü ba dene, ma ngbü eba wü ngü de bala fü ani, gbü wü köcökpa ne, teka ato cürü di emaguma ani? Ah bala de. ¹⁰ Wü gara kpara esüka yi ngbü emala, gü ba, "Te ma ngbü eba köcökpa la, ma ngbü eba cögbörö kpeke wü ngü, baka kpeke kpara la. Amba te ma ladü esüka ani la, ma du ngbü baka töndö kpara, te wu da emala ngü mbi mbi de." Ngü la fanü? ¹¹ Kpara te ngbü emala ngü de bala, ah le de engu fi ngü la afi feke. Ma ngbü emala ngü fü yi kpekpeke, gü ba, ngü te ma ngbü emere, ah nda-ye kpikpi ye fü mene ngü, te ma ngbü eba ne, nda de. Ma

ena amere wü ngü la kpah bala, gbü sïkpï te ma ena akoro tete na kpaka yi kpala. Fü yi adu awu ngü la.

¹² Wü gara kpara ladü esüka yi kpala, te ewü ngbü efi nga wü, gü ba, “Ani de wü cögbörö kpara, fa wü bu ani ka.” A ti amala fü yi, gü ba, a kpah de cögbörö wü kpara baka ewü la, nda-a de! Ah le de yi fi ngü ka wü kpara la mbi mbi. Ngü te ewü ngbü emere la, ah de zu ngü, te wü kpeke kpara ngbü emere? Ah bala de! Wüh ngbü efi ka-wü bü duu nga wü, teka de ani ngbü gbü jia wü kpara, baka kpeke cögbörö wü kpara. Wüh fi nga ngü ka Me nda-wü de. Dela züka ngü? ¹³ Teka ngü ka-a, a ti agbo nga a me-a nda-a de. A ena agbo 'duwa nga tima, de te Me to fü a ne. Tima la, ah de tima te a ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito di fü wü kpara, kpah de wü yi mini! ¹⁴ Te Me ena atima a ta de la, de bane a ti eyi akoro kpaka yi kpala? Amba Me tima a me-ye, fü a ayia akoro ta kpaka yi de kpala, amala ngü ka Yesu Kurisito fü yi, baka te engu mala. ¹⁵ A ti eyi agbo nga a, teka gara tima, te wü gara kpara ngbü emere? Ngü bala ma. A ti arï gbü tima, te Me to fü wü gara kpara, kpo fi de. A ngbü eo jia a fi bü tüngü yi, teka fü yi arü kpekpeke gbü ngü ka Yesu, angü a le de yi nü de tima la kpa engagira nü. Dela ngü te ena areke gbü jia Me, angü engu to tima la fü a me-ye. ¹⁶ Te yi koro eyi kpeke wü kpara, gbü tima ka Yesu la, a ena ayia anü amere tima ka-a gbü wü gara sü nengete, gbü sü te wü kpara je ngü ka Miri Yesu tete na la de. Amba te a ce tima de te Me to fü a ne, ayia angbü emere tima ka gara kpara, teka de wü kpara gbo nga a tete na la, dela ka-ye töndö ngü kükürü! ¹⁷ Ah baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, “Mü mere e agbo nga mü de tete-mü de. Mü gbo 'duwa nga Me, teka

ngü te engu mere fü mü.”* ¹⁸ Me le ngü ka kpara, te ngbü egbo nga ye de tete-ye ne, nda de. Me ngbü ele 'duwa ngü ka mene kpara, te ngbü emere ngü gbü jia ni, Me, 'buru mbi ne.

11

Dene ngü teka wü mürü fiti

¹ Wü di enga wüna, enatikine te ma gbo nga ra fü yi la, ngü la mere e angbü gbü jia yi baka töndö ngü ne de. Kpah bala, maguma yi mere e anzu eküte ra de. ² Angü ma le yi fa sü. Ma baka wö yi, yi nda-yi baka wü di ra, wü mada. Ma reke ngü eyi tüngü yi, teka de Miri Yesu se yi wara ye tete. Te di tîne eyi bala ne, ah le de yi ngbü *nzila, fü yi ale ngü kaka de maguma yi biringbö. Yi mere e agiri wü gara ngü, anga angbü de maguma yi 'basu 'basu, ne tîne de. ³ Ma ngbü de mere bi fingangü teka ngü ka-yi. Angü e-wu neh da, gara kpara ena akoro afiti yi, baka mere kpürü, ta te fiti *Awa ne.* Fü yi adu angbü emere ngü ka Yesu, de maguma yi 'basu 'basu. ⁴ Ma mala ngü ne bala kükürü de, angü ma wu eyi, te wü mürü wu la koro kpaka yi, fü ewü akpo da esu wu fü yi la, yi ngbü ele wu ka-ewü la 'duwa bü kere! Amba ngü te wü kpara la ngbü emala, gü ba, ah de ngü ka Yesu ne, ah baka nda-a, de te a mala fü yi gügü ne, nda de. Angü kpara te to wazi la fü ewü, ah de *Nzila Wazi Me nda de. Yi ngbü ele ngü ka wu ka-ewü la, neh teka ne? ⁵ Wü kpara la ngbü emala fü yi, gü ba, “Ani de kpeke wü *mürü tima ka Yesu,” amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, ngü ka-ewü ti afa nda-ra nda kü de! ⁶ Wüh ngbü emala, gü ba, “Ma wu da ero mö baka mere kpara nda-ra de.” Ngü la fanü? Amba ma wu eyi, gü ba, ma wu ngü ka Me reke areke. Yi wu ngü la kpah kpo, angü ma sere ngü la fü yi eyi, nda nganga anda!

* **10:17** 10:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 9:24.

* **11:3** 11:3 Mü ena amaka

ngü ka kpürü la gbü Gina Ngü 3:1-7.

⁷ Ta te ma ngbü kpa esüka yi de kpala, da emala ngü ka Yesu fü yi ne, ma yi-ta yi teka letangü nda-ra de. Ma mere te-ra ta baka mürü cinga, teka de yi maka wazi, fü yi akoro baka cögbörö wü kpara. Ngü la gbü jia yi esiti? ⁸ Ma ngbü emere ngü la ta bala, teka ato wazi di fü yi gbü ngü ka Me. Amba wü *kpara ka Yesu, de te ewü di gbü wü gara sü ne, wüh ngbü ta ele ta-ngü te ra de jiasse me-wü. Ah ge baka te ma to ta cinga te ewü, teka letangü de te ewü to fere, ale ta-ngü di te yi, gbü tima ka Me ne. ⁹⁻¹⁰ Te ma ngbü ta kpaka yi kpala ne, ma yo ta gara e eyi eküte yi? Wü kpara ka Yesu, ta te ewü koro agbü Makedoniya ne, le ta ta-ngü te ra ka-wü bü nzö me-wü. Tekan ngü la, wü e ta te ma ngbü ele ne 'buru ladü. Te di bala, gara e te ma ena ayo kpaka yi nda ma. Angü dela ngü te ma ngbü egbo nga ra di, gbü sü ka Akaya 'buru, teka te ma yo e esaka wü kpara nda-ra kü de ne. Ma su wu de! Ma ti ace ngü la kpah de! Yesu Kurisito wu ngü la me-ye! ¹¹ Ma le aza jiasse esaka yi de, neh teka ne? Angü ma le yi de? Ah bala de! Ma le yi eyi de maguma ra 'buru. Me wu ngü la cu me-ye! ¹² Angü ma le amere ngü la bala de, teka wü mürü mani, te ewü ngbü egbo nga wü, gü ba, "Ani ngbü emere tima kpah baka nda-a ne." De-ra Pawülü, ma le ngü ka-ewü la nda-ra kü de! Dela si-ngü de te ma le aza jiasse esaka yi tete de ne.

¹³ Wü kpara la ngbü esutu wu fü wü kpara, gü ba, "Ani de wü mürü tima ka Yesu." Amba wüh ngbü emere dela tima ka Yesu nda-wü de, wüh ka-wü de wü mürü fiti. ¹⁴⁻¹⁵ Wayi, wüh ngbü emere ngü kpah baka nda mere kpara ka-wü, *Satana! Angü engu wu da efü te-ye baka *malayika ka Me kpo. Wü kpara kaka ngbü emere kpah bala, da efü te-wü baka wü mürü tima ka Yesu. Amba Me wu ngü ka-ewü la reke areke. Te gara, engu ena ato kuru te ewü, te nga wü ngü de te

wü ngbü emere la!

Dene ngü ka cinga te ma maka gbü tima ka Yesu

¹⁶ Ma du ngbü kpah emala ngü ne fü yi, enda nganga na, gü ba, "Ma de töndö kpara nda-ra de." Te yi ngbü efi bala la, ah mbi. Amba ah le de yi le mba töndö ngü, te ma ngbü emala fü yi, teka ra ne, teka fü yi awu si-ngü, gbü wü ngü de te ma ngbü egbo nga ra tekaka ne. ¹⁷ Ma ngbü egbo nga ra bala teka ne? Miri Yesu mala ta fere, de ma di egbo nga ra bala? Ah bala de! ¹⁸ Amba baka te wü gara kpara ngbü egbo nga ngü ka-wü ne, ma le eyi amere kpah baka nda-ewü la. ¹⁹ Amba te yi fi, gü ba, ani de kpeke wü kpara, te ani wu ngü fa sü la, ah le de yi mere e afa nga töndö wü ngü, te ma ngbü emala teka ngü ka-ra la de! ²⁰ Fanü fanü, te kpara fiti yi la, yi ti eyi aje ngü kaka-na la, fü yi ale. Anga te engu ngbü ezü wü e ka-yi enza, anga te engu ngbü emala ngü fü yi baka wü labi ka-ye la, yi ena ale ngü kaka. Anga te engu ngbü efala yi, da ebe gbüra yi la, yi ena angbü fi bü da ele ngü kaka la ale! ²¹ Amba nda-a, a mere yi baka nda wü mürü fiti la nda-a de! Te di bala, dela si-ngü de te yi le aje ngü ka-a tete na de ne?

Te wü kpara la ngbü egbo nga wü bala la, ma ti kpah eyi agbo nga ra baka nda-ewü la. Angü ngü ka-ewü ti afa nda-ra nda de! ²² Te di bala, te wüh gü ba, ani de wü di enga *Yisarayeles la, ma kpah de enga Yisarayeles. Te wüh gü ba, ani de wü kundu ye *Abarayama la, ma kpah de kundu ye Abarayama. ²³ Ma ngbü fi bü emala ngü ne baka mürü maröfö! Te wüh gü ba, ani de wü *mürü tima ka Yesu Kurisito la, ma kpah de mürü tima ka Yesu Kurisito. Timaka-ra fa nda-ewü afa! Kuru te wüh to fere, teka ngü ka Yesu Kurisito, fa nda-ewü ka! Wüh i ra gbü ku, teka tima ka Yesu, neh eyi du fe? Wüh süma ra de juru teka ngü la, neh eyi du fe? Wüh

le teka amörö ra amörö, neh eyi du fe? ²⁴ Wü di engä wüna, ma ngbü emala fü yi, gü ba, wü cögbörö kpara ka wü Yisarayelesüma ra eyi teke biri nzükpa de füh ye menewa (39), du 'buruve. ²⁵ Wüh sötö ra de da eyi du biringbö. Wü cögbörö kpara ka *Rüma süma ra eyi du bata. Te ma ngbü endoro, da emala ngü ka Yesu ne, siti wü ngü mere ra kpah eyi. Te ma ngbü enü tete gbü *zabu, fü zabu la ayia arí esa ngu. Ngü la mere te-ye eyi fere bala du bata. Gbü gara sikipi, ma ngbü gbü ngu teka sikipi biringbö cu. Fü ra aküwa kpah gbü ngü la. ²⁶ Te ma ngbü ta endoro tete de lö ra te nga wü kaje, siti wü kpara yia ta kpah eyi teka amörö ra, neh du fe? Ma yia ta kpah eyi ekpi akpi gbü ngu te si asi, neh du fe? Wü di engä Yisarayelesüma, te ewü di de wü di engä wüna ne, wüh giri ta da wü kpah eyi teka amörö ra, neh du fe? Wü *ganzi kpara mere ta kpah eyi bala. Ma maka cinga kpah eyi kpa etü gü. Ma maka cinga kpah eyi gbü cögbörö wü köti. Ma maka cinga kpah eyi, esaka wü mürü wu, te ewü gü ba, "Ani de wü di engä wüna, gbü tima ka Yesu ne!" ²⁷ Ma mere tima ka Yesu eyi kpekpeke, fü ra amaka mere bi mbümbü kpah eyi gbü ngü la, baka tala, gümü ngu, bete cinga bongo. Kpah bala, gbü wü gara biti, ra zoro jia ra de. Gbü gara sikipi, zü ngbü kpah emere ra. ²⁸ Amba ngü te ngbü eto cinga fere, efa wü gara ngü 'buru, ah de fingangü te ngbü embü ra, teka wü *kpara ka Yesu, de te ewü je ngü ka Me gömö ra ne. ²⁹ Kükürü de, angü wüh baka wü di ra. Te kpara ka Yesu biringbö maka wazi de la, ngü la ngbü eto cinga fere, angü ah kpah baka te wazi ra nza eyi. Te gara kpara ka Yesu mere *siti ngü la, ngü la ngbü ekolo maguma ra akolo.

³⁰ Dela wü ngü te ma ena agbo nga ra tekaka. Ma ena agbo nga ra teka

wü cinga, te ngbü embü ra gbü tima ka Yesu ne, angü wazi ra nda ma. ³¹ Me wu ngü la me-ye. Ma su wu nda-ra de! Gbo nga e ngbü te iri Me fi mere badi!

³² Ta gügü, te ma di la agbü Damaseke ne, miri ka Damaseke la† mala ta ngü fü wü marajümiya kaye, de wüh ci ra emöngiti 'baranga ka mere köti la. Miri la mala ngü la bala, teka te ma ena akoro kpa etanü la, de wüh zoro ra azoro. ³³ Amba wü bu ra wu ngü la kpo. Fü ewü aza ra, ayia ato gbü mere kuwu. Fü ewü ayia alí ga kpa füh mere 'baranga ka köti la. Fü ewü ayia ai ku te mere kuwu la, ato ra di ferrre kpa köto. Fü ra ayia azi te-ra, akpe ka-ra, anü sü.

12

Dene ngü te Miri Yesu ngbü emere fere

¹ Ma wu kpo, gü ba, te kpara ngbü egbo nga ye de tete-ye la, ah de töndö ngü. Amba ah reke pe, te ma ena agbo nga ra mba ce. Angü ma ngbü ele amala nga ngü, de te Miri Yesu sere fere baka roto ne, fü yi. ²⁻⁴ Nga ngü la ra eyi baka re nzükpa de füh ye bala dene. Me za ra ta, nü di agbü sü ka-ye agbü kpi. Anga ngü la, ma wu cu de jia ra, anga ah de roto ya, ma ti awu ngü la mbi mbi de! Me wu ngü la ka-ye nzö me-ye. Fü engu aza ra akoro di agbü sü ka-ye agbü kpi. Fü engu asere wü cögbörö kpeke ngü, te komö kpara ngbü egu kaka-na agu, fere. Wü ngü te ma ti amala nganga na fü yi mbi mbi kpah de. ⁵ Ma ti eyi agbo nga ngü de bala, angü ah de mere kpeke ngü. Amba ma le agbo nga ra, teka ngü la, nda-ra de. Ma le agbo nga ra nzö teka wü cinga, te ma ngbü emaka teka ngü ka Miri Yesu Kurisito ne. ⁶ Te ma ena ale ta agbo nga ra la, wü ngü de te ma ena agbo nga ra tekaka na ne, ah ma? Ah ladü! Ma su wu de!

† 11:32 11:32 Miri ka Damaseke la, ah de miri ta te mere Miri Areta o engu me-ye.

Amba ma le amere ngü bala nda-ra de. Kükürü de, angü ma le de yi di ecu ngü ra, baka mere kpara, teka ngü ka roto, de te Miri Yesu sere fere ne, nda-ra kpah de. Amba de-yi, yi wu wü ngü, te ma ngbü mere gbü jia yi ne eyi. Yi je kpah wü ngü, te ma ngbü mala fü yi ne eyi, cu de güje yi. Ah ena adi ta mbi, te yi ena angbü efi nga ra teka wü ngü la.

⁷ Tekä mere kpeke ngü, de te Miri Yesu sere fere gbü roto ne, Me le de ma ceka te-ra baka mere kpara de. Te di bala, fü Me ayia ato gara cinga te ra, te ngbü embü ra, baka ti te ngbü esösötö ra la. Cinga la ngbü ka-ye ge baka te *Satana tima kpara ka-ye me-ye, agü gü eküte ra la. Me to cinga la te ra, teka de ma mere e, aceka te-ra baka mere kpara, ne de. ⁸ Ma ku gba fü Miri Yesu eyi du bata, teka de engu za keke la te ra asidi. Amba engu le de. ⁹ Fü ah adu amala ngü fere, gü ba, "Te wazi ra ngbü enza la, ni ena angbü eto wazi fere. Ngü la ti fere la de? Ni ena adi eto wazi la fere bala, teka fü ra adi erü di kpekpeke. Fü wü kpara adi ewu wazi ni, Yesu, teka ngü te ni ngbü emere fere la." Te di tine eyi bala ne, ma ngbü engbü de tadu, teka wü ngü te ngbü emere ra ne. Te wazi ra ngbü enza la, ma ngbü engbü de tadu, angü Yesu Kurisito ngbü eto mere wazi ye fere me-ye. ¹⁰ Ma ngbü engbü de tadu, teka wazi ra te ngbü enza. Ma ngbü engbü de tadu, te wü kpara ngbü efala ra la. Te wü gara ngü ngbü efa ra la, ma ngbü engbü fi bü de tadu. Ma ngbü engbü de tadu, te wüh ngbü eto cinga te ra, teka ngü ka Yesu Kurisito la. Angü ma wu kpo, gü ba, te wazi ra ngbü enza la, Yesu Kurisito ngbü eto wazi ka-ye fere me-ye.

Dene fingangü te ngbü embü ra teka ngü ka-yi

¹¹ Ma ngbü emala ngü te komö ra, baka mürü maröfö, neh teka ne?

Ma ngbü emere ngü la teka ngü ka-yi! Angü ah le ta de yi di emala nga züka ngü ka-ra fü wü kpara me-yi. Baka te yi le amere bala de ne, ma ti eyi agbo nga ra de tete-ra. Yi ngbü eceka ra gbü jia yi baka töndö kpara kükürü? Ah bala de! Amba, wü kpara te yi ngbü efi nga ewü, gü ba, "Wüh de wü cögbörö wü kpara ka-ani, gbü tima ka Me," ne, ngü ka-ewü ti afa nda-ra nda de!

¹² Ta te ma ngbü tete na kpa esüka yi de kpala ne, wüh to ta cinga te ra fa sü, teka ngü ka Yesu Kurisito. Amba ma ngbü fi bü etüka te-ra, da emere tima la. Fü Me ayia ato wazi fere, fü ra angbü emere wü cögbörö ngü ka talara di. Ngü la gü tamu ra fü yi, gü ba, ma zu de *mürü tima ka Yesu ne, la fi de? ¹³ Yi le ngü ka-ra la de, neh teka ne? Yi ngbü efi, gü ba, wü gara ngü ladü, te ma ngbü emere gbü gara wü sü, te ma mere kpaka yi la de? Amba ngü ladü ngbee biringbö, te ma mere de! Angü ma yi-ta yi ta teka jiasé nda-ra de! Dela siti ngü? Te ah bala, ah le de yi ce siti ngü ka-ra la!

¹⁴ Wü di engä ra, kokoro ka-ra kpaka yi kpala eyi gbamari. Ah ena adi eyi de ehabata kokoro ka-ra. Ngü te ma ngbü ele kpaka yi ne, ah de jiasé nda de! Ah de wü e ka-yi kpah de! Ma ngbü ele de yi le ra de maguma yi 'buru. Wü jürü jaji ngbü kpah eto e fü wö wü? Ah bala de. Ah de wö ye wü jaji, te ngbü eto zü-e me-ye fü wü di ye! Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, ma kpah de wö ani. ¹⁵ Ma le eyi ato wü e ka-ra 'buru fü yi. Ma le kpah ato te-ra 'buru, teka ato wazi fü yi, gbü ngü ka Miri Yesu Kurisito, angü ma le yi de maguma ra 'buru! Amba yi le ra nda-yi de, neh teka ne?

¹⁶ Baka ta te ma ngbü kpaka yi kpala ne, ma yo ta e biringbö eyi eküte yi? Amba ma mere bala nda-ra de! Wü gara kpara ngbü emala, gü ba, ma de mürü fiti, ma ngbü emere mani, teka amaka jiasé esaka yi. Si-ngü la baye? ¹⁷ Wü di engä

wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi! Wü kpara ta te ma tima ewü kpaka yi ne, wüh koro kpala, fiti yi, zi jiase ka-yi, du di to fere? ¹⁸ Ma mala ta fü wü Tito, de wüh nü te enga gina ake gara enga ni a. Tito fiti ta yi eyi, fü ah aza jiase esaka yi? Ngü ka Tito ka-ye kpah baka ngü ka-ra. A mere ngü de maguma a 'basu 'basu nda-a de!

¹⁹ Wü di enga wüna, yi ngbü efi, gü ba, ma ba ngü la fü ani bala, teka de ngü ka-a reke gbü jia ani? Ah bala de! Ngü de te a ba fü yi la, ah ka-ye de zu ngü ka Yesu Kurisito, te engu to fere me-ye. Me wu ngü la kpo! Ma su wu de! Ngü te ma ba fü yi, ah teka de ah to wazi fü yi, gbü ngü ka Yesu Kurisito. ²⁰ Ma ngbü efi nga yi efa sü. Te ma ena akoro kpaka yi kpala la, ma ena amaka yi 'be? Anga, ngü ka-yi ena areke gbü jia ra fanü? Te ah bala de la, ngü te ma ena amere, ti areke gbü jia yi kpah de! Dela ngü te ngbü eto fingangü fere. Angü, te ma ena anü amaka yi, te yi ngbü engbü de siti maguma, da ekspü te-yi la, ah esiti! Anga te yi ngbü edi ngü eküte wü bu yi, da efala te-yi, da emala ambala'ba eküte wü bu yi, da egbo nga yi de tete-yi la, ²¹ ngü la ena ato lümü fere gbü jia Me! Angü, te ma ena amaka wü kpara, te ewü di la fi emere siti ngü, da endondoro sidi nga wü würose fa fa fa, wüh le afü maguma wü de la, ma ena aku gba cu de ngura, teka ngü ka-ewü la! Dela eyi ngü, te ngbü eto mere siti fingangü emaguma ra!

13

Dene adu ngü te ma ele amala fü yi

¹ Ma ena akoro kpaka yi kpala mba kere. Dela ena adi de eabata kokoro ka-ra kpaka yi kpala. Te ma ena akoro kpala la, nih ena akolo ngü ka wü mene kpara, de te ewü ngbü emere *siti ngü ne. Nih ena

aye süka ngü la areke areke, kpah baka te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, "Te gara kpara i kiri ye engagira miri, te kpara la bü me-ye kpikpi ye la, de wüh mere e aje ngü kaka-na de. Ah le de wü kpara 'basu anga bata, te ewü wu ngü la de jia wü ne, di ladü."* ² Ta gbü e'ba'basu kokoro ka-ra kpaka yi de kpala ne, ma mala ta ngü fü wü kpara, de te ewü ngbü emere siti ngü ne, kpekpeke, gü ba, "Te wüh fü maguma wü de la, wüh ena ato kuru te ewü ato fanü fanü." Titine, baka te ma di kpaka yi kpala ma ne, fü ra adu kpah anda nga ngü la fü yi kpekpeke, gü ba, "Te ma du koro kpaka yi kpala, maka wü kpara la, o wüh fü maguma wü fi de la, ma ena ato kuru te ewü ato fanü fanü. Ma ti afüwa ewü tine de." ³ Yi gü ba, "Ani ngbü ele awu, anga Yesu Kurisito ngbü ero mö te komö ra me-ye fanü ya?" Wayi! Yi ena awu ngü la! Yi mere e afi, gü ba, wazi Yesu nza eyi ne de! Engu ena ato kuru te yi de mere wazi ye! ⁴ Fanü fanü, ta te wüh bere engu füh *rü gbegete ne, wawazi nza ta eyi. Sidi nga ngü la, fü Me adu ato mere wazi fefe na. Angü Me zükü engu gbü kpi la, fü ah adu angbü ka-ye de mere wazi ka Me la, fi bala. Nda-a, a ngbü elala fi bü eküküte na, angü wazi a ngbü ka-ye kpah enza anza. Amba gbü sikpi te a ena akoro tete kpaka yi kpala, a ena angbü de mere wazi ka Me gbü wü ngü ka-a, kpah baka nda Yesu.

⁵ Dene ngü te ma le amala fü yi. Ah le de yi ceka ngü ka-yi mbi, anga yi to maguma yi eyi fü Yesu Kurisito fanü fanü ya? Yi wu de, gü ba, Yesu Kurisito ngbü engbü emaguma ani? Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi! Te Yesu ngbü emaguma yi de la, yi ena adi de wü *kpara ka Yesu, neh baye baye? ⁶ Ma wu eyi, gü ba, te yi fi nga ngü ne mbi mbi la, yi ena awu, gü ba, a zu de wü *mürü tima ka Yesu Kurisito fanü. ⁷ Amba, ah de mere

* **13:1** 13:1 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 19:15.

ngü de. Mere ngü te ma ngbü eku gba fü Me tüngüngü kpekpeke ne, ah dene. Yi ce da emere wü *siti ngü. Anga te yi ngbü emala, gü ba, a de wü mürü tima ka Yesu de la, ah ba ngü de. Amba, ah le de yi di emere mene ngü, te ena areke gbü jia Me. ⁸ Angü dela ka-ye zu ngü ka Me, a ti aga yiki de. A ngbü fi bü emere tima, teka de ngü ka Me ga nü kpa engagira nü. ⁹ Te wazi a nza anza la, ngü ma! Amba te yi maka wazi eyi, teka ngü ka Yesu Kurisito la, ngü la ena ato tadu fü a. Angü a ngbü fi bü eyi-ta Me, teka de yi rü kpekpeke gbü ngü ka Me, anü de ngü ka Me la kpa engagira nü. ¹⁰ Dela si-ngü te ma ngbü eba ngü ne tete fü yi, o ra di la nengete de kpakine ne. Angü, te ma ena akoro kpaka yi kpala la, ma le awu, gü ba, yi fü maguma yi eyi fanü fanü. Te di bala, ma ti ato kuru te yi nda-ra tine de. Fanü, Me to wazi eyi fere, teka ngü ka-yi. Amba Me to wazi la fere, teka fü yi angbü de cinga, ne nda de. Me to wazi la, teka de yi maka wazi, teka fü yi arü di kpekpeke, gbü ngü ka Yesu Kurisito.

¹¹ Wü di enga wüna, dene adu ngü ka-ra. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu Kurisito, de yi nü de ngü la kpa engagira nü. Yi je wü ngü ka-ra la. Yi mere e angbü ega yiki esüka yi de. Yi di ele te-yi esüka yi de maguma yi biringbö. Te yi ngbü emere bala la, Me ena angbü tundu de wü yi fanü fanü, angü engu de kpara te ngbü ele nih de maguma ye biringbö. Dela eyi ngü te ma le amala fü yi.

¹² Yi to mandä ka-a fü wü di enga ni nih, gbü tima ka Yesu Kurisito de kpala ne 'buru. Wü kpara ka Yesu de kpakine ne, to kpah mandä ka-wü fü yi kpala fa sü. ¹³ Yesu Kurisito di de yi, de *züka maguma ye. De Me ngbü de yi, de ah le yi de maguma ye 'buru. De *Nzila Wazi Me ngbü kpah de yi, de ah to wazi fü yi, fü yi adi ele te-yi esüka

yi di.
Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-
ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Galatiya Galatiya

Masere si-ngü

Kpara te ba köcökpa ne, ah de Pawülü. Ah ba ta ngü la fü wü *kpara ka Yesu agbü sü de iri ye Galatiya. Wü kpara ka Galatiya la je ngü ka Yesu gömō wü Pawülü ake Baranaba, gbü wü kötī de iri ye Atiyokiya, İkonio, Lisitera bete Derebe. Angü wü Pawülü nü mala ta ngü ka Yesu gbü wü kötī la gbü gina ndoro ka-wü. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Wü Mürü Tima ka Yesu 13:13-14:23.)

Dene si-ngü te Pawülü ba köcökpa ne tete, angü ah je, gü ba, sidi nga ani, wü gara kpara koro kpaka wü kpara ka Yesu gbü wü sü la. Fü ewü akpo da esiti fingangü ka wü kpara ka Yesu la, de gara riri kpikpi ye, gü ba, dela riri ka Me. Ngü ka Yesu te Pawülü ri ewü di, gü ba, "Te mü le ngü ka Yesu de maguma mü biringbö la, Me ena aboro wü *siti ngü ka-mü la asidi, teka ngü ka Yesu, angü Yesu kpi teka aküwa nih." Nda wü gara kpara la, wüh gü ba, "Te mü le akoro kpara ka Yesu la, ah le de mü fü te-mü baka enga *Yisaraye feke. Mü ena amere wü gele ka wü di enga Yisaraye 'buru, baka mati esa *basa, gele ka zü-e, gele ka mazürü kpa, de wü gara mere bi wü gele ka-ewü 'buru. Te mü mere bala de la, mü ti aküwa de." Amba Pawülü le ngü la kpo de! Tekā ngü la, fü ah aba köcökpa ne, atima fü wü kpara ka Yesu agbü Galatiya kpala, gü ba, "Wü mere e ale ngü la de. Angü ngü ka Me ka-ye kü ngbee biringbö, ah bü ngü ka Yesu ta te ewü je gömō ani ne. Gara ngü te mü ena amere, fü ah aküwa mü ne, nda ma. Ah le de mü to bü duu

maguma mü fü Yesu Kurisito." Te di bala, ah le kpah de nih de enatikine ne, nih to maguma nih fü Yesu, fü nih aküwa.

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Galatiya ne, wüh dene.

Sapita 1-2 Si-ngü te Yesu Kurisito fe Pawülü mürü tima ka-ye tete

Sapita 3-4 Gele ti aküwa kpara de.

Wü kpara ngbü eküwa bü duu teka ngü ka Yesu

Sapita 5-6 Ah le de nih di emere wü ngü te ena areke gbü jia Me

de wazi ka Nzila Wazi Me

*Dene mandī ka Pawülü fü
wü kpara*

ka Yesu agbü Galatiya

1-2 De-yi wü *kpara ka Yesu Kurisito, te yi di agbü Galatiya, ma ba köcökpa ne fü yi me-ra. De-ra Pawülü, te ma di de *mürü tima ka Yesu Kurisito ne. Gara kpara te tima ra nda ma, 'duwa Yesu *Kurisito, ake Wö ye, Me, te zükü engu gbü kpi ne, wüh tima ra me-wü, teka amala ngü ka-wü fü wü kpara.

Wü gara wü di enga ni yi, wü kpara ka Yesu, te a di de ewü sene, to mandī fü yi fala de.

³ Wö nih Me ake Miri ka-nih Yesu Kurisito di de yi, da eto gu ngü fü yi de *züka maguma wü. ⁴ Angü Yesu Kurisito to te-ye akpi, teka aküwa nih gbü wü *siti ngü ka-nih, de te nih ngbü emere, kpah baka wü kpara füh kotō, de wü siti fingangü ka-ewü ne. Yesu Kurisito mere ngü la bala, angü ah de ngü te Wö nih, Me, le me-ye. ⁵ Ah le fü nih adi egbo nga iri Me teka ngü la fi mere badi. Ah di bala.

*Dene ngü ka ngari Me, te di ka-ye
ngbee biringbö*

⁶ Ma je gara ngü ka-yi titine, fü ngü la akolo maguma ra afa sü. Angü Me fe yi, ao yi ba züka wü kpara ka-ye teka ngü ka Yesu

Kurisito. Te di bala, ah mere neh baye, te yi yia bü kere, ce ngü kaka, adu ale gara riri te di kpikpi ye ne? Dela ne ngü ne? ⁷ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü, gü ba, gara ngari Me nda ma. Ngü ka Me ka-ye ngbee biringbö. Ah de ngü ka Yesu, ta te ma mala fü yi ne. Ma mala bala kükürü de, angü ma wu eyi, gü ba, gara wü kpara koro eyi kpaka yi, teka afti yi, asiti fingangü ka-yi. Angü wüh le afü ngü ka Yesu Kurisito, ao kpikpi ye. ⁸ Amba, ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, te gara kpara koro kpaka yi, da eto gara riri fü yi, te ngü la ti kpini de ngü, ta te a mala fü yi ne, nda de la, ah ka-ye de wu! Anga te ah cu de-a, anga *malayika ka Me, anga neh da, yi mere e aje ngü kaka de! Ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö kpara la, de ah kpi, anü agbü wa fi mere badi. ⁹ A mala ngü la fü yi ta eyi, amba titine ma du ngbü kpah emala fü yi toto, gü ba, te gara kpara koro kpaka yi, emala ngari Me fü yi, te ngü kaka ti kpini de mene ngü, ta te yi je gömö a ne, de la, ah ka-ye de wu! Ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö kpara la.

¹⁰ Yi ngbü efi, gü ba, ma ba ngü la fü yi bala, angü ma ele de wü kpara gbo nga ra? A'a, ah bala de! Ma ele nda-ra fü Me agbo nga ra me-ye. Yi efi, gü ba, ma le fü ngü ka-ra areke gbü jia wü kpara? A'a, te ma ngbü emere bü ngü te ena areke gbü jia wü kpara la, ngü ka-ra ti areke gbü jia Yesu Kurisito nda de.

Dene si-ngü te Yesu Kurisito fe ra mürü tima ka-ye tete

¹¹⁻¹² Wü di engä wüna, ma ngbü emala ngü ne fü yi, gü ba, ngü ka Yesu, de te ma ngbü emala fü wü kpara ne, ah de kpeke ngü. Angü ma je ngü la gömö kpara fuh kotö ne nda-ra de. Yesu Kurisito gü tamu ngü la fere cu me-ye.

¹³⁻¹⁴ Gbü jia ra, yi je nga ra tane eyi, o ra ngbü la emere

gele ka wü kundu ra, wü di engä *Yisarayeले tete ne. Angü, ma to ta te-ra teka adi emere gele ka wü kundu a la, fa nda gara wü di engä Yisarayeले 'buru. Fü ra angbü ta eto cinga te wü *kpara ka Yesu cu de wazi ra 'buru, da egiri kaje teka amörö ewü ta 'buru asidi. ¹⁵⁻¹⁶ Amba, Me de mürü *züka maguma. Gbü sikipi ta te Me le afü ngü ka-ra tete, fü engu ayia asere Ye ye, Yesu Kurisito, fere.* Angü ah fe ra ta nda eyi gügü, o wüh bi ra la de. Fü ah ai ra teka de ma mere tima ka-ni, adi emala ngü ka Yesu fü wü *ganzi kpara, te ewü wu ngü ka Me la de ne. Gbü sikipi ta te Me to tima la fere, ma nü ta teka ayi-ta gara kpara nda-ra de. ¹⁷ Ma nü agbü Yerüsalema, teka ayi-ta gina wü *mürü tima ka Yesu, kpah de. Ma yia ka-ra bü 'duwa, nü agbü tö ka wü Arabi, gbü mene sü te wü kpara di tete ma. Fü ra angbü kpala, da eku gba fü Me. Fü Me ayia asere ngü ka-ye fere. Fü ra adu anü angbü agbü Damaseke.

¹⁸ Fütanga re bata, fü ra ayia anü agbü Yerüsalema teka aceka Petero. Fü ra angbü kpakaka kpala teka sikipi ngbee nzükpa de fuh ye 'buruve. ¹⁹ Ma wu ta gara wü mürü tima ka Yesu kpala nda-ra de. Amba, ma wu bü *Yakobo, engä ni ye Miri Yesu. ²⁰ Ngü de te ma ba fü yi ne, ah de zu ngü te mere te-ye fere bala fanü, Me wu ngü la kpo. Wu gbügbü ma!

²¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia anü andoro agbü tö ka wü Siriya, bete nda Silisiya. ²² Ta gbü wü re la 'buru, bi wü kpara ka Yesu agbü tö ka Yudaya, wu ra mbi mbi nda-wü de. ²³ Wüh ngbü eje nga ra bü gömö gara wü kpara, te ewü ngbü emala, gü ba, "Komoko, ta te ngbü eto cinga te ani ne, ah du fü te-ye eyi. Ah kpo eyi da emala ngü ka Yesu fü wü kpara tine cu me-ye." ²⁴ Fü ewü angbü egbo nga iri Me teka ngü

* **1:15-16** 1:15-16 Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 9:1-16.

ka-ra la efa sü.

2

Dene ngü ka-ra, Pawülü, de wü gara mürü tima ka Yesu

¹ Fütanga re nzükpa de füh ye bala, fü ra adu kpah, anü agbü Yerüsalema. A nü ta kpala ake Baranaba. Ma za Tito gbü nga ra kpah mini. ² Ma nü ta kpala kükürü de, angü Me sere ngü la ta me-ye fere, gü ba, ah le de ma mere bala. Te ma koro tete kpala, fü a abiti te-a de wü cögbörö *kovo ka Yesu, angbü kpikpi a. Fü ra asere nga ngü ka Yesu, de te ma ngbü emala fü wü *ganzi kpara ne, fü ewü, angü ma le fü tima, de te ma ngbü emere ne, akpi kükürü de.

³⁻⁴ Tito, ta te a koro de ewü ne, ah ka-ye de engä *Giriki. Te di bala, fü gara wü kpara kpala, amala ngü, de wüh za engu de wazi, agü esa *basa. Amba wü cögbörö kovo le amere ngü la de wazi nda-wü de. Wü kpara te ewü le bala, wüh de wü mürü mani, de te ewü ngbü esu wu, gü ba, "Ani kpah de wü *kpara ka Yesu ne." Wüh rī ta gbü mabiti ka-a la gbü zi, teka awu ngü te a ngbü erī wü kpara di, anga a ngbü erī ewü, de wüh ce gele ka-ani, ka wü di engä *Yisaraye, anga de? Angü wüh lala fi bü teka ngü ka gele la, de wü kpara 'buru di emere, esa riri ka-ani, baka wü labi la. Amba te nih lala eküte Yesu Kurisito, ngü ka gele la ti ai nih de. ⁵ Te di bala, ngü ka mani ka-ewü la, a le nda-a kpo fi de. Angü ah le de zu ngü ka Yesu, te Me tima a di ne, ah ngbü da ye, teka aküwa yi.

⁶ Wü kpara la, wüh baka cögbörö wü kpara gbü jia wü kpara, amba ma fi nga ngü ka-ewü la, ba mere kpeke ngü, nda-ra de. Angü ma wu eyi, gü ba, fingangü ka Me, ah baka nda wü kpara de. Wayi, te ma sere nga ngü ka Yesu, de te ma ngbü erī wü kpara di ne, fü wü cögbörö kpara la, fü ngü la areke te ewü, agü ba, "Wayi, ah de züka ngü."

Wüh mala gara ngü fere nda-wü de. ⁷⁻⁸ Angü wüh wu eyi fanü, gü ba, Me to tima la fere me-ye. Angü Me fe ra *mürü tima ka-ye, fü ah ato wazi fere, teka de ma di emala ngü ka Yesu la fü wü *ganzi kpara, kpah baka te engu fe Petero, teka arī wü di engä Yisaraye ne. ⁹ Te di bala, wü *Yakobo, ake Petero, bete *Yüwane, te ewü ngbü gbü jia wü kpara ba cögbörö wü kovo ne, wüh wu kpah eyi, gü ba, Me to wazi eyi fere fanü, teka tima ka Yesu la. Fü ewü ale, gü ba, a nü nda-a, ake Baranaba, adi emala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara. Nda-ani, ani ena adi emala fü wü di engä Yisaraye. Fü ewü ayia ato mandī fü a ake Baranaba, da egbo nga iri Me. ¹⁰ Gbü wü ngü la 'buru, ngü biringbö, te wüh mala fü a baka riri, ah 'duwa de ngü ka wü mürü cinga, de a di ele ta-ngü te ewü. Angü dela ngü te ti kpah kpini de fingangü ka-ra.

Dene ngü ka-ra, Pawülü, ake Petero agbü Atiyokiya

¹¹ Fütanga ngü la, fü Petero ayia akoro kpaka a, agbü Atiyokiya. Fü ra amala ngü fefe kpekpeke gbü jia wü kpara 'buru, teka siti ngü de te engu mere. ¹² Angü te engä gina, Petero ngbü ta ezü e de wü *ganzi kpara tundu. Fütanga ngü la, fü gara wü di engä *Yisaraye, te *Yakobo tima ewü kü agbü Yerüsalema, ayia akoro kpaka a. Te Petero wu wü kpara la, fü engu ayia afü te-ye, ace da ezü e de wü ganzi kpara la, angü ah ngbü ekpe cürü jia wü di engä Yisaraye, te ewü koro agbü Yerüsalema la. Angü wüh gü ba, ani ele de wü ganzi kpara 'buru di emere gele ka-ani, wü di engä Yisaraye. ¹³ Fü gara wü di engä Yisaraye esüka a de sene awu mani ka Petero la. Fü ewü akpo kpah da emere mani baka nda-ka. Fü Baranaba akpo kpah da erī gbü ngü la. ¹⁴ Te ma wu ngü la, gü ba, wüh ngbü emere ngü te ti kpini de *Ngari Me nda de ne, fü

ra ayia arü amala ngü fü Petero kpekpeke gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, "De-ye, Petero, ye zu de enga Yisaraye de? Ah mere baye te ye mere gele ka-ani, wü di enga Yisaraye, mbi mbi de, fü ye adu afü te-ye, adi eto riri fü wü ganzi kpara la kpekpeke, de wüh di emere gele la me-wü ne?"

¹⁵ Dela ngü ta te ma mala fü Petero gbü jia wü kpara 'buru. Ma mala ngü la kükürü de, angü zu de-a, wü Yisaraye, a ngbü efi nda-a, gü ba, a de wü kpara ka Me me-a, a mere *siti ngü baka nda wü ganzi kpara nda-a de. ¹⁶ Amba a wu eyi, gü ba, ngü ka-a ti areke gbü jia Me, teka ngü ka gele de. Ah bü nzö de ngü ka Yesu Kurisito, te ena areke kpara gbü jia Me me-ye. Te di bala, a to maguma a eyi fü Yesu, teka fü ngü ka-a areke gbü jia Me. Angü gele ti areke kpara gbü jia Me de.

¹⁷ Gara wü di enga Yisaraye gü ba, te a ce ngü ka gele ka-a, fü a adu angbü egiri kaje teka areke gbü jia Me teka ngü ka Yesu Kurisito la, ah baka te a fü te-a eyi wü siti kpara, te ewü le *Riri ka Me de. Te ngü la ena adi ta bala la, ah ena adi ba e te Yesu Kurisito siti ngü ka-a me-ye. Amba, ah bala nda de! ¹⁸ Amba, te ma ce ngü ka Yesu, adu ari gbü diri gele ka-a, te ti aküwa kpara de ne, ma mere siti ngü eyi gbü jia Me. ¹⁹ Ma le ta alala gbü ngü ka gele ka-a, teka fü ra aküwa gbü ngü la. Amba fü ra adu awu, gü ba, ngü ka gele la fa ra eyi, ma ti aküwa gbü ngü la nda-ra de. Fü ra adu ace ngü ka gele la, adu alala tine gbü ngü ka Yesu, teka fü ra aküwa. ²⁰ Angü Yesu Kurisito kpi eyi fuh *rü gbegete teka aküwa ra. Te di bala, ah ba e ta te ma kpi eyi tundu ake di. Te ma ngbü ezükü la, ah de ngü ka-ra de, angü ah ka-ye de Yesu Kurisito, te ngbü eto wazi fere me-ye. Baka te ma di la fuh kotö ne, ma giri kaje teka aküwa te-ra de tete-ra tine de. Angü ma to

maguma ra eyi 'buru fü Yesu, Ye Me, de ah küwa ra me-ye. Angü ah le ra eyi cu de maguma ye, fü ah ato te-ye akpi teka ngü ka-ra. ²¹ Te ma ena angbü ta egiri kaje teka aküwa gbü ngü ka gele la, ah ena adi ta ba e te ma gü ba, züka ngü te Me mere fere, atima Yesu, akpi teka ra ne, ah ka-ye de töndö ngü kükürü. Angü te ngü ka gele ti eyi aküwa nih la, amba Yesu Kurisito kpi ka-ye bü kükürü.

3

Dene ngü ka gele te ti aküwa kpara de

¹ De-yi, wü kpara ka Galatiya, amba yi ka-yi bü töndö kpara bane? E-fiti yi de bala neh da? Angü a mala ta ngü ka Yesu fü yi eyi mbölö. Yi je si-ngü la kpah eyi mbi mbi mbi, baka e ta te yi wu kö Yesu, fuh *rü gbegete la, cu de jia yi. ² Te di bala, ma le ayi-ta yi teka ngü biringbö, de yi lügü fere. Yi maka ta wazi ka *Nzila Wazi Me, neh baye baye? Gbü kaje ka gele? A'a, ah teka te yi le ngü ka Yesu gömö a de maguma yi ne. Yi le afü ngü la, neh teka ne? ³ Nzö yi ma? Yi röfö aröfö? Yi kpo ta da emere tima ka Me de wazi ka Nzila Wazi Me. Titine yi le afü ngü la, amere de nda-yi wazi, neh teka ne? ⁴ Mere bi wü kpeke ngü, ta te Nzila Wazi Me mere esüka yi ne, yi ceka bü baka töndö ngü kükürü? A'a, ah le de yi ceka wü ngü de bala ba kükürü ngü ne de! ⁵ Me to ta wazi ka Nzila Wazi ye fü yi, neh teka ne? Ah ngbü emere wü kpeke ngü esüka yi, neh teka ne? Ah teka te yi ngbü efa nga gele ka wü *Yisaraye, da emere wü riri engu na mbi mbi mbi? Ah bala de! Ah ngbü mere wü ngü la fü yi bala, angü yi lala eküte ngü ka Yesu, ta te a mala fü yi ne.

⁶ Yi fi la ngü ka *Abarayama ta gügü. Wüh ba gbü *Ngari Me teka ngü kaka, gü neh fe? Wüh ba ta, gü ba, "Abarayama to ta maguma

* 3:6 3:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6.

ye fü Me, fü Me adu aceka engu baka züka kpara ka-ye teka ngü la.”* Ah teka ngü ka riri ka gele nda de. ⁷ Te di bala, ah le fü yi awu, gü ba, zu wü kundu ye Abarayama ka-ye de mene wü kpara, de te ewü to maguma wü eyi fü Me ne.

⁸ Ta gügü, Me wu eyi, gü ba, te gara, wü *ganzi kpara ena ato maguma wü fü ni. Teka ngü la, ni ena aceka ewü ba züka wü kpara ka-ni. Fü Me asere ngü la fü Abarayama, kpah baka te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, “Ni ena aküwa nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru teka ngü ka-ye.”† ⁹ Te di bala, te mü to maguma mü fü Me baka nda Abarayama la, Me ena ato züka ngü fü mü kpah baka nda-ka.

¹⁰ Amba te mü to maguma mü teka gele ka wü Yisaraye, gü ba, ni ena amere wü riri ka gele la 'buru areke areke, teka de ngü ka-ni reke gbü jia Me la, Me ti ale ngü ka-mü teka ngü la nda de. Kina ka Me ena angbü gbü nzö mü. Kükürü de, angü wü riri la sibi fa sü. Kpara te ti amere wü riri la 'buru mbi ne nda ma. Ah baka ngü te wüh ba ngü gbü Ngari Me, gü ba, “Wü Riri te wüh ba gbü Ngari Me ne 'buru, te mü ngbü emere wü gara 'buru mbi, fü mü ace gara biringbö, kina ka Me ena angbü gbü nzö mü.”‡ ¹¹ Te di bala, nih wu eyi, gü ba, kpara biringbö te ena aküwa teka ngü ka gele nda ma. Kükürü de, angü wüh ba ta ngü la eyi bala gbü Ngari Me, gü ba, “Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü ni adu aküwa ewü fi mere badi.”§

¹² Amba ngü ka Riri ka-ye kpikpi ye, ngü ka mato maguma fü Me kpah kpikpi ye. Angü wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, “Duwa kpara te ena

amere wü riri ka gele 'buru mbi, ah ena aküwa gbü ngü la me-ye.”* ¹³ Te ah bala, nih ena aküwa baye baye? Angü nih ti amere mere bi wü riri ka gele la 'buru mbi mbi mbi nda-nih de. Nih ena aküwa 'duwa teka ngü ka Yesu Kurisito. Angü mere siti kuru, ta te Me ena ato fü nih teka ngü ka Riri ka-ye, te nih mere mbi mbi de ne, Yesu Kurisito za eyi gbü nzö ye, gbü sikipi te engu kpi tete füh *rü gbegete. Angü kpi de füh rü gbegete la, ah de siti kpi. Ngü la, ah ti kpini de ngü te wüh ba ta gbü Ngari Me, gü ba dene, “Ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö mene kpara, te kpi füh rü gbegete.”† ¹⁴ Yesu Kurisito le azü cinga bala, teka fü wü kpara 'buru aküwa teka ngü ka-ni, kpah ba e ta te Me mala fü Abarayama. Te di bala, te nih to maguma nih fü Yesu, Me ena ato wazi ka *Nzila Wazi ye fü nih 'buru.

Dene ngü teka vüngüte ezengba Me ake Abarayama

¹⁵ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te wü kpara 'basu nzö ngüte esüka wü la, gara kpara ti eyi akoro afü ngü ka *vüngüte ka-ewü la? A'a, ngü bala ma! Angü wüh reke ngü ka-wü eyi esüka wü. ¹⁶ Ah kpah bala teka ngü ka vüngüte ezengba Me ake *Abarayama ne. Angü Me nzö ngüte ake Abarayama ta gügü,‡ o wüh bi *Müse la de. Fü Me amala ngü fü Abarayama, gü ba, “Ni ena ato züka ngü fü ye, fü ni ato kpah fü kundu ye, te wüh ena abi fütanga ye.” Yi ceka la, te wüh ba ngü la gbü *Ngari Me, wüh ba, gü ba, “wü kundu ye,” baka mere bi wü kpara ne, nda-wü de. Wüh gü ba “kundu ye,” te di kpara ngbee biringbö. Kpara la, ah ka-ye de Yesu Kurisito, te di de mere kundu kundu ye Abarayama. ¹⁷ Wayi, ngü te

† **3:8** 3:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 12:3. ‡ **3:10** 3:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 27:26. § **3:11** 3:11 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Abakuka 2:4. * **3:12** 3:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 18:5. † **3:13** 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 21:23. ‡ **3:16** 3:16 Mü ena amaka ngü ka vüngüte ka wü Me ake Abarayama la gbü Gina Ngü 15.

ma ele amala fü yi, ah dene. Me nzö ngüte ake Abarayama ta gügü, o wüh bi Müse la de. Fütanga ngü la, baka mere bi re kama bala teke biri de füh ye nzükpa (430), fü Me adu ato *Riri ka-ye fü wü di engä *Yisarayeale, wü kundu ye Abarayama, gömö Müse. Te di bala, ngü ka Riri te Müse to ne, ena afü ngü ka vüngüte la, neh baye baye? ¹⁸ Te mü ena afi, gü ba, "Me ena aküwa ni, angü ni ngbü emere riri ka gele ereke areke la," mü küwa nda-mü de. Angü Me ena aküwa mü 'duwa teka *züka maguma ye. Me mala ta eyi fü Abarayama, gü ba, "Ni küwa ye eyi teka züka maguma ni." Me ti afü ngü la de!

¹⁹ Te di bala, Me to ta Riri ka-ye fü nih, neh teka ne? Me to ta Riri la, teka de nih wu mene wü ngü, te di esiti gbü jia ni, Me. Ah to wü Riri la, de wüh ngbü gbü nzö nih bala, zalü akoro di gbü sikipi, te kundu ye Abarayama la ena akoro tete, baka te Ngari Me mala nganga na ne. Te engä gina fü Me ato wü Riri ka-ye fü wü di engä Yisarayeale, ah to ta fü wü *malayika ka-ye feke, fü wü malayika adu ato fü Müse, fü Müse adu asere fü wü di engä Yisarayeale. ²⁰ Angü Müse ta de kpara te Me ngbü emala ngü gögömö, de ah di emala fü wü kpara. Amba teka ngü ka vüngüte te di ezengba wü Me ake Abarayama ne, gara kpara te reke ngü la esüka ewü nda ma, 'duwa Me kpikpi ye, te mere ngü la teka züka maguma ye.

²¹ Yi ngbü efi, gü ba, ngü ka Riri ta te Me to gömö Müse, ena afü ngü te Me mala fü Abarayama ne? A'a, Me mala ngü 'basu 'basu nda de. Amba si-ngü gbü Riri te Me to fü Müse ne, ah teka aküwa kpara nda de. Ah teka areke kpara gbü jia Me kpah de. ²² Me to Riri la teka agü tamu *siti ngü, te wü kpara ngbü emere, baka te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, wü kpara füh kotö

ne 'buru ngbü esa wazi siti ngü. Tekä ngü la, wü kpara, de te ewü to maguma wü fü Yesu Kurisito ne, ena aküwa bü duu me-wü.

Dene ngü te Me fü nih eyi ba wü di ye tete

²³ Ta gügü te engä gina, o Yesu Kurisito koro la de, *Riri ka Müse zoro ta wü kpara füh kotö ne 'buru, o ewü baka labi. Ngü la mere te-ye zalü koro di gbü sikipi, te Me tima Yesu Kurisito füh kotö ne, teka aküwa wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fefe. ²⁴ Angü Riri la ngbü ta baka kpara te ngbü egü tamu züka kaje ka Me fü nih, zalü te Yesu Kurisito koro tete, fü nih ato maguma nih fefe. Fü Me adu aceka nih ba züka wü kpara ka-ye teka ngü ka Yesu. ²⁵ Titine baka te ngü ka Yesu koro eyi ne, nih du ngbü esa wü Riri la nda-nih tine de, angü nih küwa eyi teka ngü ka Yesu.

²⁶ Angü te mü to maguma mü eyi fü Yesu Kurisito la, Me ena aceka mü ba ye ye, angü mü lala eyi eküte Ye ni, Yesu. ²⁷ Angü gbü sikipi ta te yi za *babatiza tete, yi gü ba, ani le eyi alala eküte Yesu Kurisito. Fü ngü ka Yesu adu afü yi *nzila, baka kpara te to züka bu bongo eküte ye. ²⁸ Te di bala, Me ngbü eceka nih gbü jia ye 'buru ba wü di ye. Anga te mü de engä *Yisarayeale, anga *ganzi kpara, ah ba ngü de. Anga te mü di de mere kpara, anga kükürü kpara baka labi, ah ba ngü kpah de. Anga te mü di de komoko, anga würüse la, ah ba ngü kpah de. Nih 'buru de wü di Me, teka ngü ka Yesu Kurisito, angü nih lala eyi eküküte. ²⁹ Kpah bala, te mü de *kpara ka Yesu Kurisito la, mü koro kpah eyi kundu ye *Abarayama. Te di bala, mü ena aküwa kpah ba e ta te Me mala fü Abarayama ne.

4

¹ Gara ngü te ma ele amala fü yi, ah dene. Ah baka ngü ka mbarase cükü'daye, te wö ye na di de mere miri. Te mbarase la ga koro eyi mere

komoko la, ah ena amaka wazi, angbü sidi nga wö ye. Amba, o engu di la mba vürü jaji, wawazi nda ma. Ah ka-ye la kpah baka labi. ² Angü wü gara kpara ladü, te ewü ngbü eri engu, da eceka kpi fütanganga. Ngü ma, te engu di bü ye mere kpara la, ah ena angbü fi bü da eje riri ka wü kpara la, zalü gbü sikipi te wö ye na ena awu, gü ba, engu koro eyi komoko.

³ Wü di enga wüna, nih ta kpah 'buru bala. Angü nih ngbü ta esa wazi *siti wü di enga me füh kotö ne baka wü labi, o nih je ngü ka Me mbi mbi la de ne. ⁴ Amba titine, sikipi de te Me fe teka ngü la koro eyi, angü Me tima Ye ye eyi füh kotö ne teka aküwa nih. Wüh bi engu gbü nguwa *Yisaraye, kpah baka nih wü kpara füh kotö ne. Fü engu angbü kpah da eje *Riri ka Müse. ⁵ Me tima engu teka afuru nih, gbü ku ka riri ka diri gele, afü nih 'buru wü di ye. ⁶ Te di bala, yi ti eyi awu, gü ba, ani de wü di Me fanü, angü Me tima *Nzila Wazi ye eyi, de ah ngbü emaguma nih, adi eto wazi fü nih, teka fü nih aku gba fü Me, gü ba, "Aba! Wüba!" ⁷ Teka ngü la, yi de wü labi tine de, angü Me fü yi eyi ba wü di ye. Te di bala, Me ena ato *küküwa, de mere wazi ye fü yi, angü titine yi eyi de wü di Me fanü, teka ngü ka Yesu.

Dene ngü te ma le amala fü yi,

yi mere e adu gbü ngü ka riri ka diri gele de

⁸ Ta gügü, o yi le ngü ka Me la de ne, yi ngbü ta wü labi ka *siti wü di enga me, te ewü di de zu Me fanü fanü de ne. ⁹ Amba titine, yi le ngü ka Me eyi. Kpah bala, Me le yi eyi ba wü di ye. Te di bala, ah mere baye, te yi le adu alala gbü töndö riri ka diri gele? Ngü la ti areke yi gbü jia Me nda de. ¹⁰ Ma je, gü ba, yi ngbü eo fingangü ka-yi teka adi emere gele ka gara wü sikipi, baka to re, de wü fe, bete laki ka wü e. Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, ngü la ti eyi

areke ani gbü jia Me? ¹¹ Ngü ka-yi la ngbü eto mere cinga de fingangü fere, angü, te yi dürü eyi bala la, mere kpeke tima, ta te ma mere teka yi ne, ena adu angbü kükürü.

¹² Wü di enga wüna, ma ngbü enda'ba te-ra fü yi, gü ba, yi fü te-yi, de yi ce ngü ka gele la kpah baka ra, angü ma ce ngü ka gele ka-a, wü di enga *Yisaraye ne, eyi, du ngbü baka yi, wü *ganzi kpara. Yi fi la ngü teka gina kokoro ka-ra kpaka yi. Gbü sikipi la, yi ngbü ta emere wü züka ngü fere. ¹³ Yi wu kpo, gü ba, si-ngü ta te ma koro tete kpaka yi la, ah teka te ma ngbü ta eke ake. Fü ra akpo da emala ngü ka Yesu fü yi, o wazi ra di ma. ¹⁴ Keke ka-ra la ngbü ta fü yi baka re-ngü, amba, gbü wü ngü la 'buru, yi ce ra nda-yi de. Yi za ta ra gbü mürü, baka te ma di de *malayika ka Me, anga cu baka Yesu Kurisito. ¹⁵ Ta gbü wü sikipi la, ngü ka-ra to mere tadu fü yi. Amba titine ngü la du fü te-ye, neh baye baye? Gbü wü sikipi la, ma wu eyi, gü ba, te ah ena ati ta ati fü yi la, de bane, yi gbi jia yi cu eyi, to fere, angü yi le ra ta fa sü. ¹⁶ Titine ma du koro ba vügü ka-yi ne, bü teka ngü ka Me, te ma ngbü emala fü yi ne?

¹⁷ Wü mürü wu la ngbü ele ag-beke fingangü ka-yi kpaka wü, angü fingangü ka-ewü ka-ye esiti. Wüh ele aye süka nih de nih ma, teka fü yi ace nga a, adi efa nga ani. ¹⁸ Te wü kpara la ena ale ta yi de maguma wü fanü la, de bane, ah ena adi de züka ngü. Amba ma wu kpo, gü ba, ngü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu, angü wüh ngbü emere ngü la bü teka adi efiti yi. Angü ta, te ma di esüka yi kpala ne, yi le ngü ka-ra fa sü. Yi du fü te-yi, neh teka ne? Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, tenga wü sikipi 'buru, te ma ladü esüka yi, anga te ma di kpah ma la, ah le de yi lala fi bü te ngü, ta te ma mala fü yi ne. ¹⁹ Wü di enga ra, ma le yi fa sü. Amba ma ngbü engbü de mere cinga teka ngü ka-yi, teka

ngü te ma je, gü ba, yi kpo eyi da eje wu ka wü mürü mani la. Ngü ka-yi la, ngbü eto cinga fere, baka cinga ka würüse te ngbü ekeke teka ayaka. Cinga la ti anza de, zalü te yi ena ace ngü ka wu ka-ewü la asidi, adu alala gbü ngü ka Yesu Kurisito. ²⁰ Ma le ta de nih ngbü tundu de nih ma titine. Angü, te nih ena angbü ta de nih ma tundu la, de bane ma ti eyi awu züka kaje, te ma ena ari yi di. Titine maguma ra kolo eyi tuu! teka ngü ka-yi. Ma ena amere baye?

Dene ngü ka Sara ake Agara

²¹ Te yi gü ba, ani le angbü esa *Riri ka Müse la, ah le de yi fi nga ngü, ta te *Müse ba gbü *Ngari Me. ²² Angü Müse ba ta ngü, gbü Gina Ngü teka *Abarayama, gü ba, Abarayama bi ta wüjaji komoko 'basu.* Ah bi ta gara ye eküte Agara, te di de labi ka-ewü ne. Amba gara ye, ah bi engu eküte Sara, te di de zu wara ka. ²³ Ngü ka wüjaji la ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Angü mbarase de te Abarayama bi ake Agara ne, wüh bi baka e te wüh ngbü ebi wüjaji füh kotö ne. Amba, ye de te engu bi ake zu wara ye, Sara ne, wüh bi de wazi ka Me, ba ngü te Me mala ta fü ewü, angü Sara gbe ka-ye ta eyi.

²⁴ Ngü ka wü würüse de 'basu ne, ah ka-ye de mani, teka asere fü nih ngü ka wü kaje 'basu, te wü kpara ena aküwa tete na. Ngü ka Agara ka-ye baka *Riri, ta te Me mala fü wü di engu *Yisaraye gömö Müse, kpa füh da de iri ye *Sinayi ne. Kükürü de, angü Agara ta de labi. Enganga na, de wü ata ye na, wüh kpah de wü labi. Kpah bala, wü di engu *Yisaraye, ta te Me to wü riri ka gele la fü ewü, wüh kpah baka wü labi esa wü riri la. ²⁵ Agara dela, ah baka da Sinayi.† Ah kpah baka Yerüsalema te di füh kotö ne.

Angü wü kpara ka Yerüsalema ka-wü baka wü labi, te ewü ngbü esa mere bi wü riri ka gele la. ²⁶ Amba nih de wü labi nda-nih de! Nih ka-nih wü di engu Sara, nih de wü kpara ka to Yerüsalema, te di agbü kpi.‡ ²⁷ Ah kpah baka ngü ta te mürü dofo *Yisaya ba gügü gbü Ngari Me, teka ngü ka Sara, gü ba dene, "Demü, würüse de te mü bi ye la de ne, ah le de mü ngbü de tadu, de mü tü karayi. Angü wü di engu mü ena asibi afa nda mene würüse, te ngbü efala mü ne, ka."§

²⁸ Te di bala, wü di engu wüna, yi de zu wüjaji, te wüh bi yi gbü wazi ka Me, baka *Yisaka, kpah baka ngü ta te Me mala fü Abarayama. ²⁹ Ta gügü, engu Agara ngbü ta emere mene mbarase, de te ewü bi engu gbü wazi ka Me, ne esiti. Enatikine wü kpara, te ewü le ngü ka gele fa sü ne, ngbü emere nih kpah bala. ³⁰ Amba teka ngü la, wüh ba gbü Ngari Me, gü neh fe? Ah gü ba, "Ye liki labi la, ake engu ye asidi. Angü engu labi la ti amaka e-nga-kpa wö ye baka mene mbarase, te wüh bi ake Sara ne, nda de."*

³¹ Te di bala, wü di engu wüna, dela ngü te ti eyi asere fü nih, ga, "Nih de wü di engu labi de. Nih ka-nih nda-nih de wü di engu Sara, te di de zu wara Abarayama ne." Teku ngü la, nih mere e adu gbü riri ka diri gele tine de!

5

Dene ngü te ma le amala fü yi, de yi ce ngü ka gele asidi

¹ Wü di engu wüna, Yesu Kurisito küwa nih gbü ngü ka riri ka diri gele eyi asidi. Te di bala, ah le de yi rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Yi mere e adu ari gbü ngü ka riri ka diri gele tine de.

* 4:22 4:22 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 16, 21. † 4:25 4:25 Da Sinayi la, ah gbü tö ka wü Arabi. ‡ 4:26 4:26 Mü ena amaka ngü ka to Yerüsalema gbü Ebere 12:22bete Ngü te sere te-ye 21:10-22:5. § 4:27 4:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 54:1. * 4:30 4:30 Mü ena amaka ngü gbü Gina Ngü 21:10.

² Cu de-ra Pawülü, ma ngbü emala fü yi dene zu ngü. Te mü gü ba, ni ena atı esa *basa, teka fü ngü ka-ni areke gbü jia Me la, ah ba e te mü ceka ngü ka Yesu Kurisito ba töndö ngü kürürü. ³⁻⁴ Ma ngbü enda nga ngü ne fü yi kpah toto, gü ba, te mü o maguma mü teka ngü ka basa, teka fü ni aküwa gbü ngü la, mü du ri dela eyi gbü riri ka diri gele. Te ah ena adi ta bala, ah le ta de mü di emere wü ngü gbü riri ka gele ka wü *Yisarayeale 'buru, teka fü mü aküwa gbü ngü la, angü mü ce ngü ka Yesu Kurisito eyi. Angü te mü ngbü efi, gü ba, ni ena aküwa teka ngü ka riri ka gele, ah ba e te mü gü ba, *küküwa te Yesu Kurisito to fü ni de *züka maguma ye ne, ah kaye de kükürü ngü. ⁵ Amba nda-nih, te nih di de wü *kpara ka Yesu fanü fanü ne, nih ngbü eo jia nih teka ngü ka Yesu Kurisito, te ena areke ngü ka-nih gbü jia Me de wazi ka *Nzila Wazi Me, angü nih to maguma nih eyi fefe. ⁶ Angü, te mü lala eküte Yesu Kurisito la, ngü ma, te mü ti eyi esa basa, anga te mü ti esa basa kpah de la, ah mere e de. Mere kpeke ngü, ah le de mü to maguma mü 'buru fü Yesu Kurisito, fü yi adi ele te-yi esüka yi.

⁷ Wayi, wü di engä wüna, yi ngbü ta emere ngü ka Yesu ereke areke. Yi du ce ngü la neh baye? E-fiti yi, fü yi adu ace ngü la, neh da? ⁸ Me le ngü la bala nda de, angü ah i yi me-ye, de yi ce ngü ka diri gele, adu alala gbü ngü ka Yesu Kurisito. ⁹ Ah baka ngü te wü kpara ngbü emala, gü ba, te e biringbö zi azi esüka wü bu ye la, ah ena asiti wü gara la 'buru! ¹⁰ Ma wu eyi, gü ba, yi ti ace ngü ka Miri Yesu nda-yi de, angü nih ngbü 'buru elala eküküte. Amba kpara de te ngbü esiti fingangü ka-yi la, anga engu neh da? Me ena ato mere kuru tete.

¹¹ Wü di engä wüna, wü gara kpara ngbü esu wu eküte ra, gü ba, ma ngbü erü wü kpara, gü ba, ah le de wü kpara 'buru ti esa basa,

teka fü ewü aküwa. Fingangü ka-yi kpah bala? Te ma ena angbü ta erü wü kpara bala la, amba wü di engä Yisarayeale ngbü ekpü ra, neh teka ne? Angü ngü te ke te wü di engä Yisarayeale la, ah de ngü te ma ngbü erü ewü di, gü ba, ngü te ena aküwa kpara, ah 'duwa de ngü ka kpi ka Yesu Kurisito. Gara ngü kpala kpikpi ye, te ena aküwa wü kpara, nda ma. ¹² Wü kpara de te ewü ngbü esiti fingangü ka-yi de bala, ah ti fü kina ka Me angbü gbü nzö ewü.

Dene ngü ka wazi ka Nzila Wazi Me

¹³ Wü di engä wüna, Me küwa yi eyi gbü ngü ka riri ka diri gele fanü. Te di bala, yi ti angbü labi ka riri ka diri gele la nda-yi tine de. Amba ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi mere e afi, gü ba, "Ani ti eyi amere wü *siti ngü, ba e te ani ngbü ele," ne, nda-yi de. Ah le fü yi adi ele te-yi de maguma yi 'buru, da ele ta-ngü te wü bu yi. ¹⁴ Angü mere *Riri te Me ngbü ele de nih mere ne, gü ba, "Mü le wü bu mü kpah baka te mü ngbü ele küte mü." ¹⁵ Amba, te yi ngbü ega yiki da ewü nga esüka yi la, de yi ceka 'be, angü yi ena amörö te-yi, fü tima ka-yi asiti 'buru gbü ngü la!

¹⁶ Wü di engä wüna, dene ngü te ma ele emala fü yi. Ah le fü yi ao to yi, teka adi emere wü ngü, te *Nzila Wazi Me ena angbü egü tatamu fü yi. Yi mere e ale siti kaje ka gümü ngü de füh kotö ne de. ¹⁷ Angü gümü ngü de füh kotö ne le te-wü ake ngü ka Nzila Wazi Me nda-wü de, wüh ka-wü de wü vüğü. Te di bala, te Nzila Wazi Me to wazi fü yi de la, wazi yi, te yi ena amere ngü ka Me di, ena adi kpah ma. ¹⁸ Amba, te yi je ngü ka Nzila Wazi Me, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me. Te di bala, yi du angbü ba labi ka riri ka diri gele ne tine de.

¹⁹ Yi wu siti gümü ngü ka kotö ne kpo. Wü kpara te ewü le wü ngü la ngbü emere waza, da efi nga wü ngü ka lümü, da emere wü ngü

ka yala. ²⁰ Gara ewü ngbü emere gele ka faranda, da eo siti rü gbü nga wü bu wü. Gara ewü ngbü ekpü te-wü, da ewü nga, da emere gü esüka wü, da emere kanga. Gara ewü de wü mürü gü, te maguma ewü ngbü enzu kere kere. Gara ewü ngbü ega yiki, fü ewü angbü eye süka wü. Gara ewü de wü mürü zü, anga mürü maguma, ²¹ te ewü engbü emere kü, da ekpi gümü e. Gara ewü to te-wü angbü eküya de fi, da elo siti bi. Dela ngü te wü kpara, te ewü le ngü ka gümü ngü ka kotö ne, ngbü da emere, kpah de gara wü siti ngü baka ewü la. Titine ma ngbü emala fü yi kpekpeke, kpah baka ta te ma mala fü yi te enga gina, gü ba, wü kpara, de te ewü ngbü emere wü siti ngü de bala, wüh ti aküwa gbü sü ka Me agbü kpü nda-wü de.

²² Amba ngü ka wü kpara, de te *Nzila Wazi Me ngbü engbü guvu ewü ne, ka-ye kpikpi ye. Angü wüh ngbü ele te-wü de wü bu wü. Wüh ngbü engbü de tadu ka Me emaguma wü. Wüh ngbü engbü ka-wü ziii, de ngboro maguma. Wüh ngbü engbü fi bü da ele ta-ngü te wü bu wü, da emere züka ngü fü ewü. Maguma ewü ngbü engbü ka-ye 'buru biringbö. ²³ Maguma ewü ka-ye baka nda wü jaji, angü wüh cu ngü wü nda-wü de. Wüh ngbü etüka te-wü, teka wü gümü ngü ka küte, atüka. Dela 'buru wü ngü te wü kpara, de Nzila Wazi Me guvu wü ne, ngbü emere. Angü *Riri ka Müse tiri züka wü ngü de bala kpah de. ²⁴ Teka ngü la, wü kpara te ewü to maguma wü eyi fü Yesu Kurisito ne, wüh ce ngü ka gümü ngü ka kotö ne eyi 'buru. Ah baka te wüh za gümü ngü la, bere eyi kpah eküte *rü gbegete, tundu de wü Yesu.

²⁵ Wü di enga wüna, titine nih küwa eyi teka ngü ka Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le fü nih adi emere wü ngü, de te Nzila Wazi Me ngbü eri nih di ne. ²⁶ Nih mere e adi ecu

ngü nih de. Nih mere e aga yiki, da ewü nga esüka nih kpah de. Nih mere e angbü de kü, da ekpi gümü wü e ka wü bu nih kpah de.

6

Dene ngü ka le-te te yi ena ele te-yi di

¹ Wü di enga wüna, te biri kpara esüka yi mere *siti ngü la, yi de te yi di de wazi *Nzila Wazi Me guvu yi ne, ah le de yi lügü engu te züka kaje. Amba ah le de yi mere ngü la fefe de gu maguma yi, da eri engu ferrre, teka de ah fü maguma ye, ah du gbü ngü ka Me. Amba cu demü, de te mü ngbü eri engu la, ah le de mü ceka te-mü mbi, angü *Satana ena afiti mü, fü mü ati gbü *siti ngü kpah bala.

² Ah le fü yi adi ele ta-ngü te wü bu yi, gbü wü ngü te ngbü emere ewü 'buru. Angü te yi ngbü emere wü ngü la ereke areke bala la, yi ngbü emere dela eyi riri ta te Yesu Kurisito to fü nih ne. ³ Mü mere e, acu ngü mü, gü ba, ni de mere kpara me-ni, ni ti ale ta-ngü te wü bu ni de, mü mere e amere bala de. Angü mü ngbü dela efiti te-mü de tete-mü. Mü ka-mü gbü jia Me baka töndö kpara, te wu ngü de.

⁴ Ah le de mü di ere ngü ka-mü, te mü ngbü emere ne, ereke areke feke. Te mü wu, gü ba, ni mere tima kani eyi 'buru mbi la, mü ti eyi angbü de tadu teka ngü la. Amba mü mere e angbü ecu ngü mü, gü ba, "Ngü ka-ni fa nda wü bu ni eyi," ne de. ⁵ Angü ah le de mü mere nda-mü tima, de te Me to fü mü ne, cu memü.

⁶ Te gara kpara ngbü ele ta-ngü te mü, da eri mü de ngari Me la, ah le de mü di kpah ele ta-ngü tete, de mene wü e te di ladü esaka mü.

⁷ Wü di enga wüna, yi mere e afiti te-yi kü de, angü kpara ti afiti Me nda de. Angü Me wu wü ngü ka-nih 'buru kpo. Te kpara ru ne nguwa ne gbü yi ka-ye la, te gara engu ena awa fi bü mene ri e, de te engu ru gbü yi

ka-ye la. ⁸ Kpah bala, te mü ngbü emere fi bü wü mene siti ngü, baka te mü ngbü ele la, mü ena amaka kpi gbü ngü la. Amba te mü ngbü emere wü ngü de te Nzila Wazi Me le me-ye la, mü ena aküwa fi mere badi.

⁹ Wü di enga wüna, ah le de nih ngbü fi bü da emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Nih lala fi gbügbü, nih mere e ambü de. Angü te nih ce ngü la de la, nih ena amaka *küküwa te gara, gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete na. ¹⁰ Te di bala, te ah ti eyi fü nih la, ah le de nih di ele ta-ngü te wü kpara 'buru. Amba kpeke ngü, ah le de nih, wü *kpara ka Yesu, di ele te-nih ale esüka nih.

Dene adu riri ka-ra fü yi

¹¹ Wü di enga wüna, yi ceka la ngü de te ma ba ne eceka, ma ba cu mera de kpa ra, memere memere bala.

¹² Wü kpara de te ewü ngbü esiti fingangü ka-yi, gü ba, ah le de yi ti esa *basa ne, ngbü emere ngü la kükürü de, angü wüh le de ngü ka-ani reke areke gbü jia wü kpara. Dela wü kpara, te ewü le amaka cinga teka ngü ka Yesu, nda-wü de.

¹³ Wüh gü ba, ani le ngü ka gele ka wü *Yisarayeale fa sü. Teka ngü la, fü ani alala te ngü ka basa. Amba mere bi wü riri ka gele la ladü, te ewü mere mbi mbi nda-wü de. Wüh ngbü ele bü, de yi di eti esa basa, teka fü ani adi egbo nga ani tete, gü ba, yi le ngü ka-ani eyi.

¹⁴ Amba nda-ra, ma le agbo nga ra bala nda-ra de. Ngü biringbö te to tadu fere, ah bü nzö ngü ka Miri kanih Yesu Kurisito, angü ah kpi füh *rü gbegete teka aküwa nih. Teka ngü ka Yesu, wü ngü de füh kotö ne 'buru koro eyi gbü jia ra baka zizi-e. Kpah bala, wü kpara füh kotö ne ngbü eceka ra baka töndö e teka ngü ka kpi ka Yesu. ¹⁵ Te mü ti eyi esa basa, anga mü ti esa basa di de la, ah mere e kpah de. Amba mere ngü te ena areke gbü jia Me, nda bü te Me fü mü eyi ba züka kpara ka-ye la. ¹⁶ De-yi, wü kpara 'buru, de te

Me fü yi eyi ba wü kpara ka-ye fanü fanü ne, ma ngbü eku gba fü Me teka yi, de engu wu cinga yi, de ah to gu ngü emaguma yi.

¹⁷ Akpo enatikine, ah le de wü kpara mere e ambü ra, Pawülü, tine de. Kükürü de, angü nga wü ka de eküte ra ne, ah sere ngü ka-ra eyi, gü ba, ma zu de kpara ka Yesu Kurisito.

¹⁸ Wü di enga wüna, Miri ka-nih Yesu Kurisito ngbü de yi 'buru, da eto wazi fü yi de *züka maguma ye. Ah di bala!

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Efeso Efeso

Masere si-ngü

Efeso ta de mere köti gbü tö ka Turukiya, ta te wüh ngbü eī, gü ba, Asiya ne. Gbü eababata ndoro ka Pawülü da emala ngari Me, fü engu anü akoro agbü Efeso. Fü engu angbü kpala teka wü re 'basu anga bata. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 19.) Pawülü ngbü ta eba köcökpa ne, o engu di gbü ku agbü *Rüma. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 3:1; 4:1.) Fü ah atima köcökpa ne fü wü *kpara ka Yesu agbü Efeso, esaka gara kiri ye de iri ye Tikiko. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 6:21-22.) Buku ne, ah nzö fü wü kpara ka Me gbü sü biringbö nda de. Ah ka-ye fü mere bi wü kpara, te ewü ena angbü etanga.

Mere ngü gbü köcökpa ne, ah teka asere, gü ba, Yesu Kurisito de Mere Miri, te Me o gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, kpah gbü nzö wü *malayika agbü kpī. Wü *siti wü di enga me, wüh kpah 'buru esa lölö na. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 1:9-10, 21-22.) Te di bala, ah le de nih, wü kpara ka Yesu, nih ngbü da ele te-nih ba nguwa wü kpara biringbö. (Mü ena amaka ngü la gbü Efeso 4:1-6.)

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Efeso ne, wüh dene.

Sapita 1-3 Mere züka ngü, de te Me mere fü nih, teka ngü ka Yesu Kurisito ne

Sapita 4-6 Ah le de nih ngbü fi bü da emere wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me

Dene mandī ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Efeso

¹ De-ra Pawülü, de te Me fe ra *mürü tima ka Yesu ne, ma ba köcökpa ne fü yi me-ra, wü *kpara ka Yesu te yi di agbü Efeso. Angü ma wu eyi, gü ba, yi ngbü ele ngü ka Yesu *Kurisito de maguma yi biringbö. ² Wö nih Me ake Miri ka-nih Yesu Kurisito di de yi, da eto gu ngü fü yi, de *züka maguma wü.

Dene wü züka ngü te Me mere fü nih guvu Yesu Kurisito

³ Nih gbo nga iri Me, Wö ye Miri ka-nih Yesu *Kurisito, angü engu to mere bi wü züka ngü, te di agbü kpī ne, eyi fü nih, teka te nih ngbü eyi elala eküte Yesu Kurisito. ⁴ Ta gügü, o Me mere kotö ne la de, ah fe nih ta eyi guvu Yesu Kurisito, teka de nih ngbü ba wü züka wü kpara ka-ni *nzila. ⁵ Me le nih eyi fa sü, fü engu afe nih kü gügü, teka fü ni, Me, afü nih baka wü di ni, teka ngü ka Yesu Kurisito. Ah le amere ngü la bala, angü ah de ngü te reke gbü jijia fa sü. ⁶ Te di bala, nih gbo nga iri Me, angü ah mere mere bi wü züka ngü eyi fü nih, de *züka maguma ye, teka ngü ka Ye ye, Yesu Kurisito, te engu le cu fa sü ne.

⁷ Yesu Kurisito kpi afa nih gbü *siti ngü ka-nih. Tekä ngü la, Me boro siti ngü ka-nih eyi guvu ye 'buru asidi. Te di bala, nih küwa eyi esaka *Satana. Nih gbo nga iri Me, angü engu de mürü züka maguma, te le nih fa sü! ⁸ Nih gbo nga iri Me, angü wü züka ngü, te engu to fü nih de züka maguma ye, teka ngü ka Yesu ne, sibi eyi fa sü. Nih gbo nga iri Me, angü Me to wazi eyi fü nih, teka fü nih awu si-ngü gbü ngü ka-ni, Me, di. ⁹⁻¹⁰ Ngü la wo te-ye ta awo, fü Me adu asere si-ngü la fü nih enatikine. Ngü la, ah de ngü te Me ena aza Yesu Kurisito, ao ba Mere Miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, kpah de wü *malayika agbü kpī. Me ena amere ngü la anza gbü *adu sikipi, angü engu fi ngü la ta eyi bala kü gügü.

11 Me fe nih ta eyi gügü, o engu mere kotö ne la de, de nih ngbü baka wü züka kpara ka-ni guvu Yesu Kurisito. Ah mere ngü la gbü fingangü ka-ye, angü ah ngbü emere wü ngü ka-ye 'buru baka te engu le. 12 Teka ngü la, de-a wü di enga *Yisarayelee, de te a di de gina wü kpara, te a to maguma a fü Yesu Kurisito ne, a ngbü egbo nga iri Me, teka mere wazi kaka-na la! 13 Ah le de yi, wü *ganzi kpara, di egbo nga iri Me kpah bala, angü Me to wazi ka *Nzila Wazi ye eyi fü yi, baka tere eküte yi, baka ngü ta te engu mala gügü fü wü kundu nih. Angü, yi je zu ngari Me gömö a, fü yi adu ato maguma yi fü Yesu Kurisito, fü yi aküwa gbü ngü la. 14 Me to Nzila Wazi ye fü nih, baka gina takpa te ngbü esere züka ngü te gara, te nih ena amaka kpaka Me, gbü adu sikpi. Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, nih de wü kpara ka Me fanü, angü Me ena aküwa nih te gara, agbü sü ka-ye agbü kpi, fü nih angbü ecu ngüngü na fi mere badi.

Dene ngü te ma ngbü eku gba di fü Me

15-16 Te di bala, wü di enga wüna, ma ngbü egbo nga iri Me teka ngü ka-yi, ra de biti. Angü ma je nga yi, gü ba, yi to maguma yi eyi 'buru 'buru fü Miri ka-nih Yesu Kurisito, kpah da ele te-yi de wü kpara ka Me 'buru. Fü ra angbü efi nga yi, da eku gba fü Me teka yi kpekpeke. 17 Me de mere Wö nih agbü kpi, te to wazi fü Miri Yesu Kurisito me-ye. Ma ngbü eyi-ta Me teka yi, de ah to Nzila Wazi ye fü yi. Fü Nzila Wazi la asere ngü ka Me fü yi, teka fü yi awu ngü ka Me la di, mbi mbi. 18 Ma ngbü kpah eyi-ta Me, de ah aü fingangü ka-yi, fü yi awu, gü ba, Me le ani eyi fa sü, fü ah ai ani, teka fü ani angbü zu wü didi na. Teka ngü la, engu mala eyi, gü ba, ni ena aküwa yi fi mere badi, ato mere bi züka ngü fü yi, agbü sü ka-ye agbü kpi, teka ngü ka Yesu.

Fü nih angbü kpala tundu de wü Me gbü mere tadu! 19 Ah le kpah fü nih awu mere kpeke wazi ka Me, te ngbü emere tima emaguma nih, da ele ta-ngü te nih ne, angü nih to maguma nih eyi fefe. 20 Wazi ka Me la, ah de wazi ta te engu sere eyi fü nih, wü kpara ka-ye, gbü ngü ka Yesu Kurisito. Angü, ah zükü ta Yesu gbü kpi, fü ah aza engu, ao ba Mere Miri, gbü kokpa ka-ye kpala agbü kpi. 21 Yesu Kurisito ka-ye de Mere Miri gbü nzö wü kpara, de wü ngü fuh kotö ne 'buru, kpah gbü nzö wü *malayika ka Me agbü kpi. Wü *Satana, de wü *siti wü di enga Me, de wü me ka mbükü, de wü muruyi, wüh ngbü kpah 'buru esa lö Yesu, fi mere badi. 22 Angü Me o wü e 'buru esa lö, de ah ngbü bala, fi mere badi. Fü Me ao engu ba Mere Miri gbü nzö nih, wü kpara ka-ye. 23 Nih, wü kpara ka Me, nih baka küte Yesu Kurisito. Kpah bala, Yesu baka nzö nih. Dela si-ngü te Yesu ngbü eto mere wazi di fü nih, teka tima ka-ye, de te nih ngbü emere ne. Kpah bala, engu de mere mürü wazi, angü wü e 'buru ngbü emaka wazi esakaka.

2

Dene ngü ka küküwa te Me to fü nih

1 Wü di enga wüna, ta te yi le ngü ka Me la de ne, yi ngbü engbü ka-yi baka wü kövö, angü wazi yi teka amere ngü ka Me di ne ta nda ma, teka wü *siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü da emere la. 2 Angü ta gbü wü sikpi la, yi ngbü ta emere mere bi wü siti ngü, gegege baka nda wü kpara ka kotö ne. Yi ngbü ta kpah da eje riri ka *Satana, te di ka-ye de miri ka *siti wü di enga me ne. Angü te mü le aje ngü ka Me de la, mü ngbü kamü eyi esa lö Satana. 3 Fanü fanü, nih ta kpah 'buru baka wü kpara fuh kotö ne, angü nih ngbü ta emere wü siti ngü baka te nih le. Teka siti wü ngü ka-nih, de te nih mere la, ah

le ta de Me to mere siti kuru te nih, kpah baka nda wü bu nih la.

⁴ Amba Me ka-ye de mere mürü *züka maguma, fü ah ayia awu cinga nih. ⁵ Angü nih ngbü ta gbü wü siti ngü ka-nih la, baka wü kövö. Fü Me ayia aküwa nih gbü kpi la teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, nih küwa ka-nih nda-nih bü nzö teka züka maguma ka Me. ⁶ Me dunda nih eyi tundu de wü Yesu Kurisito. Fü ah aküwa nih gbü kpi la, teka ngü kaka. Fü ah adu afü nih, ao ba wü miri agbü sü ka-ye agbü kpi, kpah baka Yesu Kurisito. ⁷ Dela ngü te wü kpara 'buru ena adi ewu, gü ba, Me de mürü züka maguma, angü ah le nih fa sü, teka ngü ka Yesu Kurisito. ⁸ Angü Me küwa yi 'duwa bü nzö teka züka maguma ka-ye. Ah küwa yi bala, teka te yi to maguma yi fü Yesu. Mü ti aküwa te-mü de tete-mü nda-mü de. *Küküwa la, ah de takpa ka Me, te to fü nih kükürü, teka züka maguma ka-ye. ⁹ Yi efi nda-yi, gü ba, "Me küwa ani ne, neh teka züka wü tima ka-ani, de te ani ngbü emere ne?" A'a! Ah bala de. Ah küwa yi ka-ye bü duu teka züka maguma ka-ye. Te di bala, yi mere e adi egbo nga yi de. ¹⁰ Angü Me küwa nih, fü ah adu afü nih ba wü di ye, teka ngü ka Yesu Kurisito. Tekan ngü la, fü ah adu ato wazi fü nih, teka de nih di emere wü züka ngü di, angü engu le kü me-ye bala gügü.

Dene ngü te nih di tîne eyi 'buru nguwa kpara biringbö

gbü ngü ka Yesu

¹¹ De-yi, te yi di de wü *ganzi kpara ne, yi fi la nga ngü ta te a, wü di enga *Yisarayeleye, ngbü emala tungü yi gügü ne. A ngbü ta efala yi, gü ba, "Me le ngü ka-yi nda de, angü yi ti esa *basa de. Me ngbü ele ka-ye bü nzö ngü ka-a kpikpi a."

¹² Angü fanü fanü, ta gbü wü sikipi la, yi wu ngü ka Yesu nda-yi de. Yi de wü kpara ka Me ta kpah de. Yi de *vüngüte ka Me kpah de. Züka

ngü te Me mala, gü ba, "Ni ena amere fü wü kpara ka-ni ne," yi wu ta kpah de. Tekan ngü la, yi ti ta aküwa de, angü yi wu ngü ka Me nda-yi kü de. ¹³ Amba titine, teka ngü ka kpi ka Yesu Kurisito, de-yi, ta te yi ngbü baka wü ganzi kpara ne, Me du fü yi koro di eyi gbmari kpaka ye, angü yi dunda te-yi tîne eyi gbü mürü de wü Yesu Kurisito.

¹⁴ Te di bala, siti ngü ta te di eze ngba a, wü di enga Yisarayeleye, de wü yi, wü ganzi kpara ne, Yesu reke ngü la eyi de *ngüte ye. Angü ah dunda nguwa wü Yisarayeleye, de wü ganzi kpara eyi 'buru biringbö. Siti makpü ta te di baka 'baranga, te ye süka nih ne, Yesu kuru eyi asidi, gbü sikipi te engu kpi tete na. ¹⁵ Yesu nza ngü ka mere bi wü riri ka gele ka-a, wü di enga Yisarayeleye ne, eyi 'buru, teka ngü ka kpi ka-ye. Te mü de enga Yisarayeleye, anga ganzi kpara la, mü ena aküwa bü duu te mü to maguma mü eyi fü Yesu la. Yesu mere ngü la bala, teka adunda wü di enga Yisarayeleye de wü ganzi kpara, ao baka nguwa kpara ngbee biringbö. Nih ti aye süka nih tîne de. Angü engu to gu ngü eyi esüka nih. ¹⁶ Makpü ta te di esüka nih ne, Yesu Kurisito za eyi asidi, de ngüte ye. Angü ah kpi fuh *rü gbe gbete, teka afü wü di enga Yisarayeleye, de wü ganzi kpara 'buru, ba wü di Me.

¹⁷ Yesu Kurisito koro fuh kotö ne, teka amala nga *züka maguma ka Me fü yi, wü ganzi kpara, abe kpah te a, te a di de wü di enga Yisarayeleye ne. Angü ah reke ngü eze ngba nih de wü Me ne eyi. ¹⁸ Ma mala ngü la bala kükürü de, angü nih maka kaje eyi de nih ma, te nih ena akoro tete kpaka Wö nih Me, teka ngü ka Yesu, angü *Nzila Wazi Me dunda nih eyi 'buru biringbö.

¹⁹ Te di bala, teka ngü ka Yesu, nih tîne eyi 'buru wü di kpara biringbö. Yi de wü ganzi kpara tîne de. Yi koro kpah eyi 'buru wü di Me, baka a, wü di enga Yisarayeleye. ²⁰ Titine

yi ngbü eyi biringbö de wü bu yi, wü kpara ka Me, baka wü züka teme, te wüh ngbü efa kambü ka Me di. Wü *mürü dofo ka Me ta gügü, de wü *mürü tima ka Yesu, kpo de tima la me-wü. Amba Yesu Kurisito nda-ye me-ye mere kpeke teme, te zoro ri kambü la gö gö gö! ²¹ Angü Yesu ngbü ejü kambü la, ereke me-ye, baka e te engu le, de ah koro mere züka Kambü ka Me, te ena areke gbü jijia. ²² Te di bala, ah le de yi lala eküte Yesu Kurisito, teka fü yi angbü kpah baka züka Kambü ka Me, te Nzila Wazi Me ena angbü gbügbü na.

3

Dene tima te Me to fere, teka yi, wü ganzi kpara

¹ De-ra Pawülü, wüh zoro ra, gü gbü ku dene, teka ngü ka Yesu Kurisito, te ma ngbü emala nganga na fü yi, wü *ganzi kpara ne. ²⁻⁴ Angü Me tima ra me-ye, teka amala ngü ka *küküwa, de te ni, Me, le ato fü yi de *züka maguma ni ne. Ah sere ngü la me-ye fere, gü ba, "Ah le de ma di kpah emala ngü ka Yesu fü wü ganzi kpara," angü dela ngü te wü kpara wu gügü de. Ma fi, gü ba, yi je nga tima ka-ra la eyi gügü. Ma ba ngü ne fü yi bala, teka te yi te etanga wü ngü ne la, fü yi awu, gü ba, ma wu ngü, te wo te-ye awo, teka ngü ka Yesu Kurisito ne, eyi fanü fanü.

⁵ Me sere ta si-ngü la fü gina wü kpara nda de, ah sere fü wü kundu a kpah de. Amba titine, gbü wü sipi ne, Me du tima *Nzila Wazi ye eyi, teka fü ah asere si-ngü la mbölö fü a, wü *mürü tima ka Yesu, de wü *mürü dofo ka-ye, ka Me. ⁶ Te di bala, si-ngü de te Me sere ne, ah dene. De-yi, wü ganzi kpara, te yi lala eküte Yesu Kurisito la, Me ena afü yi, wü di ye, kpah baka a, wü di engä *Yisaraye. Fü nih angbü tine de nih ma baka nguwa kpara biringbö. Fü yi aküwa agbü sü ka Me agbü kpi fi mere badi,

kpah baka ngü ta te engu mala fü wü kundu a ne.

⁷ Me fe ra me-ye, o ba mürü tima ka-ye, teka züka maguma ye. Fü ah ayia ato wazi fere, teka fü ra adi emala ngü ka Yesu di fü wü kpara mbi mbi mbi. ⁸ Fanü fanü, ngü kara reke ta gbü jia Me nda de, ah reke gbü jia wü kpara ka tima ka Me, ta kpah de. Ma ka-ra ta bü baka töndö kpara kükürü. Fü Me ayia afe ra teka züka maguma ye, atima ra, teka de ma mala ngü ka-ni fü wü ganzi kpara, gü ba, "Ni ena aküwa wü, teka ngü ka Yesu Kurisito. Fü wü amaka mere tadu agbü sü ka-ni, agbü kpi kpala, te ti anza de." ⁹ Me le kpah de ma sere ngü ka-ni la mbölö fü wü kpara 'buru, gü ba, "Ah le de wü ganzi kpara küwa, kpah baka wü di engä Yisaraye." Dela ngü ta te Me fi gügü, o engu mere kotö ne la de. Ah wo ta ngü la fü wü kpara te engä gina ne awo, zalü koro di enatikine dene. ¹⁰ Amba titine, Me le eyi asere mere kpeke fingangü ka-ye la fü kpara de wü *malayika agbü kpi, de wü *siti wü di engä me kpah 'buru, gü ba, "De-ni, Me, ni dunda wü ganzi kpara tine eyi, de wü di engä Yisaraye, ba wü kpara ka-ni biringbö." ¹¹ Ah dunda wü ganzi kpara de wü di engä Yisaraye bala, teka ngü ka Miri Yesu Kurisito, baka ta te engu fi te engä gina, o engu mere kotö ne la de ne. ¹² Titine, teka te nih to maguma nih eyi fü Yesu, da elala eküküte ne, nih ti akpe cürü tine de, angü nih ti eyi akoro kpaka Me, de mere tadu emaguma nih, angü Yesu reke nih eyi gbü jia Me.

¹³ Te di bala, wü di engä wüna, maguma yi mere e agürü, teka ngü ka cinga te ma ngbü ezü gbü ku ne, de. Angü cinga de te ma ngbü ezü ne, ah teka tima te Me to fere teka ngü ka-yi ne. Ah le fü cinga te ngbü emere ra ne, ale ta-ngü te yi, da eto wazi fü yi gbü tima ka Me.

Dene ngü ka mere lele ka Yesu fü nih

¹⁴⁻¹⁵ Teka ngü la, ma ngbü ebu nzökuta ra engagira Me, da eyi-tata teka ngü ka-yi. Angü Me de mere Wö nih, te o nih, de nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye, kpah de wü *malayika agbü kpí mini. ¹⁶ Ma ngbü kpah eyi-tata, de ah to *Nzila Wazi ye emaguma yi, teka fü yi adi erü di kpekpeke gbü ngü ka Me, angü wawazi fa sü. ¹⁷ Kpah bala, ma ngbü eyi-tata, teka de Yesu Kurisito di engbü emaguma yi, angü yi to maguma yi eyi fefe na. De ah to wazi fü yi, teka fü yi arü di kpekpeke gbü ngü ka Me, teka fü yi adi ele engu de maguma yi 'buru, fü yi adi kpah ele te-yi esüka yi de wü bu yi. ¹⁸ Kpah bala, fü yi adu awu, gü ba, Yesu Kurisito le yi eyi cu de maguma ye 'buru, kpah de wü gara kpara ka-ye mini. Angü lele ka Yesu, te engu le nih di la, ah ka-ye cucu, ah ga kpah fa sü. Lele kaka la fü te-ye nda de, ah ka-ye fi bü memere da ye. ¹⁹ Te di bala, ma ngbü eyi-ta Me, de ah ü jia yi, teka fü yi awu lele ka Yesu la mbi mbi. Angü kpara ti awu ngü la, anza 'buru de. Te di bala, wü züka ngü ka Me, de wazi ka Me, ena asi emaguma yi gbe.

²⁰ Nih gbo nga iri Me angü engu de mere mürü wazi.

Ah ngbü eto wazi ye emaguma nih, teka fü nih adi ereke ngü ka-nih di.

Wü ngü 'buru te nih ngbü eyi-tata di ne,

ah ti eyi amere fü nih.

Fü ah angbü emere kpah wü gara ngü,

te fa fingangü ka-nih afa.

²¹ Nih gbo nga iri Me,

angü nih 'buru de wü kpara kaka.

Nih gbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu Kurisito.

Nih gbo nga iri Me enatikine, zalü fi mere badi.

Ah di bala.

4

Dene ngü te yi ena angbü emere esüka yi

¹ Wü di enga wüna, dene ngü te ma ele amala fü yi kpekpeke, de-ra Pawülü, angü wüh gü ra gbü ku ne, teka ngü ka Miri Yesu Kurisito. Ah le de yi di emere wü ngü te ena areke gbü jia Me, angü engu fe yi me-ye, zu wü kpara ka-ye tete. Dela mere züka ngü te Me mere fü yi de *züka maguma ye. ² Ah le de yi di ele te-yi esüka yi, gbü wü sikipi 'buru. Yi di engbü ziii, da emere wü ngü 'buru ferrre. Yi mere e ao te-yi ba mere kpara de. Te gara kpara mere mü esiti la, mü mere e alügü siti ngü la fefe de. ³ Yi ngbü de maguma yi biringbö, de wazi ka *Nzila Wazi Me. De yi gu maguma yi, fü yi angbü kpah de gu ngü ka Me esüka yi. ⁴ Angü nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito füh kotö ne, nih 'buru biringbö. Nzila Wazi Me, te ngbü eto wazi fü nih, ah ka-ye kpah ngbee biringbö. Ngü ka *küküwa, te nih ngbü eo jia nih tete na ne, ah kpah biringbö. ⁵ Miri ka-nih ka-ye kpah biringbö. Me, te nih to maguma nih fefe ne, ka-ye kpah biringbö. *Babatiza te nih za, nih za kpah 'buru te iri kpara biringbö. ⁶ Te di bala, Me ka-ye ngbee biringbö, te di de Wö nih 'buru. Engu ngbü gbü nzö nih 'buru me-ye. Ah ngbü kpah engbü emaguma nih 'buru. Kpah bala, ah ngbü eto wazi fü nih 'buru me-ye.

⁷ Amba wazi te Yesu Kurisito ngbü eto fü nih adi emere tima di ne, ah ka-ye kpikpi ye kpikpi ye, baka te engu le. ⁸ Dela si-ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Gbü sikipi te Miri ka-nih za esaka wü vügü ka-ye tete, fü ah ayia ago agbü kpí. Fü ah agafa kpah züka takpa fü wü kpara ka-ye 'buru."* ⁹ Wüh ba ngü la teka Miri Yesu. Angü engu

* 4:8 4:8 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 68:18.

de kpara te yia agbü kpī, koro fūh kotō akine. ¹⁰ Te Yesu mere tima ka-ye fūh kotō ne nza tete, fū ah adu ago agbü sü ka Me, agbü kpī. Te di bala, Yesu de Mere Miri gbü nzö wü kpara fūh kotō ne 'buru, be kpah te wü *malayika agbü kpī.

¹¹ Ah de Yesu, de te to wazi fū wü kpara ka-ye kpikpi ye kpikpi ye, teka amere tima ka Me di ne. Ah to wazi fū wü gara kpara, fū ewü angbü nda-wü wü *mürü tima ka-ye. Wü gara ngbü nda-wü emala ngü ka Me baka wü *mürü dofo. Wü gara ngbü nda-wü endoro da emala ngari Yesu. Wü gara nda-wü wü *kovo ka Me. Wü gara ngbü erī wü bu wü de riri ka Me. ¹²⁻¹³ Yesu to wazi la fū wü kpara bala kükürü de, angü ah le de nih ngbü da eto wazi fū wü bu nih, wü kpara ka Me, teka de wüh di emere tima ka Me ereke areke. Kpah bala, teka fū nih arü 'buru kpekpeke, de maguma nih biringbö, da elala gbü ngü ka Yesu, Ye Me, kpah da eje ngü kaka ereke areke. Te nih mere bala, jia nih ena amba, fū nih amaka wazi, adu angbü kpeke wü kpara, gegege baka Miri ka-nih Yesu.

¹⁴ Wü di enga wüna, ah le de nih ce töndö wü ngü, baka nda wü jaji ne, asidi. Ah le de nih lala eküte zu riri ka Me. Te wü mürü mani le afiti nih de töndö ngü ka-wü la, nih mere e aje ngü ka-ewü la nda-nih kü de. ¹⁵ Te di bala, ah le fū nih alala eküte zu ngü ka Me, de nih di ele te-nih esüka nih de maguma nih biringbö, teka fū nih angbü kpeke wü kpara gbü ngü ka Me, gegege baka Yesu Kurisito, te di de Nzö-ngagira-nü fū nih, wü kpara ka Me ne. ¹⁶ Angü nih baka küte Yesu. Yesu ka-ye baka nzö nih. Tekka ngü la, fū Yesu angbü eto wazi fū nih, de nih di emere wü tima, te engu to fū nih ne di, mbi mbi mbi. Ah to wazi la kpah teka fū nih angbü di, baka nguwa kpara biringbö, adi ele te-nih esüka nih, teka fū tima ka Yesu aga anü kpa engagira nü.

Dene ngü teka ngbüngbü ka-nih, wü kpara ka Yesu

¹⁷ Wü di enga wüna, te yi di de wü *kpara ka Yesu ne, ma ngbü emala ngü ne fū yi kpekpeke, te iri Miri ka-nih Yesu Kurisito, gü ba, yi mere e angbü emere wü *siti ngü, baka nda wü kpara de te ewü wu ngü ka Me de ne, tīne de. Angü wü kpara, te ewü wu ngü ka Me de ne, ngbü emere wü ngü ba e te ewü le, angü fingangü ka-ewü esiti. ¹⁸ Nzö ewü kpah ma. Wüh je ngü kpah de, angü fingangü ka-ewü dürü eyi adürü. Tekka ngü la, wüh ti aküwa nda-wü de, angü wüh le ngü ka Me kpah de. ¹⁹ Lümü mere ewü nda kpah de. Wüh to te-wü eyi 'buru da emere lara siti wü ngü, de wü ngü ka waza, ba e te ewü ngbü ele.

²⁰⁻²¹ Amba nda-yi, yi mere e adi emere siti ngü baka nda-ewü la de, angü yi de wü *kpara ka Yesu Kurisito. Ngü ka Yesu Kurisito, te wüh ri yi di ne, gü neh fe? Ah gü ba, ah le de yi ce wü siti ngü ka-yi, adu alala te zu ngü ka Yesu. Ah bala de? ²² Te di bala, yi ce wü siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü emere ne asidi, angü wü siti ngü la siti nzö yi, de fingangü ka-yi eyi, gegege baka diri kala bongo te biri eyi 'buru ka libiti. ²³⁻²⁴ Amba titīne, ah le fū yi afü ngü ka-yi, adu angbü emere wü züka ngü, te ena areke gbü jia Me. Angü Me fū yi eyi me-ye baka to wü kpara, teka fū yi angbü *nzila, baka kpara te to züka to bongo eküte ye.

²⁵ Te di bala, yi ce ngü ka wu, de siti mani asidi, de yi du ngbü emala tīne 'duwa zu ngü esüka yi, angü nih 'buru baka kpara biringbö teka ngü ka Yesu. ²⁶ Te maguma mü siti eküte enga ni mü la, mü ceka te mü 'be, angü mü ena amere siti ngü gbü ngü la. Te di bala, mü mere e ati ngü la guvu mü, akoro di etamurago, de. ²⁷ Angü *Satana ena afiti mü de ngü la, fū mü adürü te kaje ka Me.

28 Te mü ta de mürü zi la, ah le de mü ce ngü ka zi la ace asidi. Amba ah le fü mü amere tima cu de kpa mü, teka fü mü amaka emazü teka mü, kpah de gara wü e, te ena ale ta-ngü te wü mürü cinga.

29 Yi ce ngü ka soko, de siti ngü mündü te komö yi asidi. Amba ah le fü yi angbü emala 'duwa züka ngü esüka yi, te ena eto wazi fü wü bu yi gbü ngü ka Me.

30 Te yi ngbü emere siti ngü la, ngü la ena ato mere cinga fü *Nzila Wazi Me. Angü Me to Nzila Wazi ye eyi emaguma yi, teka ato wazi fü yi, baka gina takpa te ngbü esere züka ngü te gara, te yi ena amaka kpaka Me, gbü *adu sikipi, te engu ena aküwa wü kpara ka-ye, tete na ne.

31 Yi ce ngü ka makpü asidi. Maguma yi mere e adi esiti eküte wü bu yi de. Yi mere e amere gü, anga awü nga esüka yi, ne de. Yi mere e adi esoko wü bu yi kpah de. Yi mere e ati ngü emaguma yi, eküte wü bu yi ne, kpah de. 32 Amba ah le fü yi adi ele te-yi, da ewu cinga wü bu yi, fü yi adi ele ta-ngü te ewü. Te wüh mere siti ngü fü yi la, ah le de yi di eboro ngü ka-ewü la emaguma yi asidi, kpah baka te Me boro *siti ngü ka-yi, teka ngü ka Yesu Kurisito ne.

5

1 Wü di enga wüna, yi de wü jaji ka Me, te Me le yi fa sü. Te di bala, ah reke fa sü, teka fü yi angbü emere 'duwa ngü kaka. 2 Gbü wü ngü ka-yi 'buru te yi ngbü emere, ah le de yi di ele wü bu yi ale, baka Yesu Kurisito te le nih de maguma ye. Angü Yesu to te-ye akpi teka aküwa nih, baka *kambiliki te wüh wa, teka areke ngü ezengba nih di de wü Me. Dela ngü te reke gbü jia Me cu fa sü.

3 Titine, yi de wü kpara ka Me. Te di bala, e de iri ye waza, anga ngü ka yala, anga gümü-e, mere e angbü emaguma yi tine de. Angü dela ngü

te siti gbü jia Me fa sü. 4 Ah ti fü yi angbü emala wü töndö ngü, da esoko soko esüka yi, de. Yi mere e adi egbo siti wü kala esüka yi ne kpah de. Angü dela ngü te ti gbü jia Me nda de. Amba nda-yi, ah le de yi ngbü da egbo nga iri Me engu gbü wü sikipi 'buru.

5 Ma emala fü yi dene zu ngü, gü ba, wü kpara de te ewü ngbü endondoro gbü nga wü würüse, da emere wü siti ngü ka lümü, kpah da eo mere maguma teka wü e ne, wüh ti aküwa agbü sü ka Me, ake Yesu Kurisito, ne de. Wü kpara te ewü ngbü eo maguma wü teka wü e, ah ba e te wüh ngbü eo wü e la me ka-wü tete, angü wüh le ngü ka Me nda-wü de. 6 Te gara kpara mala fü yi, ga, wü ngü la siti gbü jia Me fa sü nda de la, ah ngbü esutu dela wu! Yi mere e aje ngü kaka la nda-yi de. Me ena ato mere kuru te wü kpara, de te ewü ngbü emere wü ngü de bala, angü dela ngü te engu le de de de! 7 Yi mere e ao awuba de wü kpara, de te ewü ngbü emere wü ngü de bala ne, nda-yi de, angü yi ena arı gbü wü siti ngü ka-ewü la.

8-9 Ta gügü, o yi le ngü ka Me la de, yi ngbü ta engbü gbü ngbami.* Amba titine, yi koro eyi gbü ra-sü, angü yi to maguma yi eyi fü Miri Yesu. Te di bala, ah le de yi ngbü da emere 'duwa züka ngü, te ena areke gbü jia Me fanü fanü. Angü dela ngü ka wü kpara, te ewü di gbü ra-sü.

10 Wü di enga wüna, ah le de yi o to yi, teka fü yi adi emere fi bü wü mene ngü, te reke areke gbü jia Miri Yesu. 11 Yi mere e arı gbü *siti ngü ka wü kpara, de te ewü ngbü emere töndö ngü ka biti de bala ne, de. Amba yi ri ewü arı, kpah da esere züka ngü ka Me fü ewü, teka fü ewü awu, gü ba, nda-ani ngü ne, ah ka-ye esiti. 12 Amba yi mere e adi emala nga wü ngü ka wü kpara, te

* 5:8-9 5:8-9 Ngbami de mbiri sü baka biti.

ewü ngbü emere gbü zi ne, esüka yi nda-yi de, angü dela ngü ka lümü. ¹³⁻¹⁴ Amba te yi ngbü erī ewü de zu ngü ka Me, kpah da emere wü züka ngü gbü jia ewü la, e-wu neh da, gara ewü ena ace siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Yesu Kurisito. Ngü la ena adi gegege baka ci, ta te wüh bī, gü ba, “De-mü, te mü ngbü era ra gbü ngbami, baka kövö ne, mü zükü ezükü, fü mü ace siti ngü kamü, teka fü Yesu Kurisito alofo sü emaguma mü.”

¹⁵ Te di bala, yi ceka te-yi 'be. Yi mere e angbü ba töndö kpara de. Amba ah le fü yi adi emere wü züka ngü, te ena areke gbü jia Me. ¹⁶ De yi girī da yi, teka fü yi angbü emere fi bü züka ngü. Angü gbü wü re ne, wü kpara ngbü emere wü siti ngü efa sü. ¹⁷ Te di bala, yi ce töndö ngü asidi, de yi o to yi 'duwa teka adi emere mene ngü te Miri Yesu ngbü ele.

¹⁸ Yi mere e adi eküya de fi de, angü ah de siti e, te ena asiti fingangü ka-yi, de küte yi. Amba ah le fü yi asika de *Nzila Wazi Me, ¹⁹ teka fü yi angbü de züka tadu ka Me emaguma yi. Te di bala, ah le kpah fü yi adi ebī wü ci ka Me esüka yi, angü dela ngü te ena ato tadu fü Miri Yesu. ²⁰ Tekä wü ngü ka-yi 'buru, ah le de yi di egbo nga irī Wö nih Me, gbü wü sīkpī 'buru, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito.

²¹ Te di bala, ah le de yi di kpah eje ri wü bu yi, de wü mere kpara ka-yi, angü yi de wü *kpara ka Yesu Kurisito.

Dene ngü ka wü wü rüse de wü watī wü

²² De-yi, wü wü rüse, ah le de yi je ri wü watī yi, baka te yi ngbü eje ri Miri Yesu. ²³ Angü komoko de wazi gbü nzö wara ye, baka Yesu Kurisito te di de wazi gbü nzö wü kpara ka-ye. Angü nih, wü kpara ka Me 'buru baka küte Yesu, Yesu Kurisito nda-ye baka nzö nih, angü ah de *E-küwa-nih. ²⁴ Tekä ngü la, ah le

fü wü wü rüse angbü engbü esa riri ka wü watī wü, gbü wü ngü 'buru, baka wü kpara ka Me, te ewü ngbü engbü esa riri ka Yesu Kurisito.

²⁵⁻²⁶ De-yi wü komoko, ah le fü yi adi ele wü wara yi de maguma yi 'buru, baka e te Yesu Kurisito ngbü ele wü kpara ka-ye. Angü Yesu Kurisito to te-ye ta akpi teka nih, teka afü nih wü di Me. Angü gbü sīkpī te wüh to *babatiza fü nih, ah baka e te engu zürü nih de ngu, kpah de *Ngari Me, te nih ngbü eje ne. ²⁷ Yesu mere ngü la bala, angü ah le de nih ngbü *nzila gbü jia ni, Yesu, teka de siti ngü, anga libiti, mere e angbü emaguma nih de. ²⁸ Te di bala, ah le fü wü komoko adi ele wü wara wü, baka te ewü ngbü ele küte wü. Angü te mü ngbü ele wara mü bala la, mü ngbü dela ele cu küte mü. ²⁹⁻³⁰ Kpara ladü te ngbü ekpü küte ye de tete-ye? A'a, ah nda ma! Kpara ngbü ele küte ye, da egiri zü-e, eto fefe, da ereke küte ye la areke. Dela 'buru wü ngü te Yesu Kurisito ngbü kpah emere fü nih bala, angü nih baka küküte. ³¹ Dela si-ngü te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, “Komoko ngbü eyia ece wö ye ake ni ye, fü ah aza wara ye, alala tete na. Fü ewü adu angbü ake di tine, baka kpara biringbö ne.”† ³² Mere mani ladü gbü ngü, de te wüh mala la. Gbü jia ra, wüh mala ngü la teka ngü ka Yesu Kurisito, de wü kpara ka-ye, angü nih 'buru baka wara Yesu.

³³ Dela ngü te ma le amala fü yi 'buru, angü ngü la, ah fü yi kpah bala. Ah le fü wü komoko adi ele wü wara wü, baka e te ewü ngbü ele küte wü. Kpah bala, ah le fü wü wü rüse adi eje riri ka wü watī wü.

6

Dene ngü ka wü jaji, de wü e-bi wü

¹ De-yi wü jaji, ah le fü yi adi eje ri wü wö yi, de wü ni yi, angü ngü la

† 5:31 5:31 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24.

reke gbü jia Miri Yesu fa sü. ²⁻³ Angü Me mala eyi bala gbü *Ngari ye, gü ba, "Ah le fü mü adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü." Fü Me adu kpah amala gara ngü gbü ngü la, gü ba, "Te mü mere bala la, de-ni, Me, ni ena ato züka ngü fü mü, fü wü sikipi ka-mü asibi fuh kotö ne afa sü."*

⁴ De-yi, wü wö ye wü jaji, yi mere e adi eri wü jaji ka-yi de siti maguma de, angü ngü la ena ake te ewü. Amba ah le fü yi adi eri ewü ereke areke, te züka kaje, baka Miri Yesu te ngbü eri nih.

Dene ngü ka wü labi de wü mere kpara ka-wü

⁵ De-yi wü labi, yi di eje ri wü mere kpara ka-yi, da ele ngü ka-ewü de maguma yi biringbö. Yi di emere wü riri ka-ewü, da ecu ngü ewü acu, angü te yi mere bala, yi ngbü dela eyi emere riri ka Yesu Kurisito. ⁶ Yi mere e amere ngü baka wü gara labi, te ewü ngbü emere tima ka-wü bü gbü jia wü mere kpara ka-wü, teka fü ewü angbü egbo nga ani, ne de. Amba ah le de yi wu, gü ba, ani kpah de wü labi ka Yesu Kurisito. Te di bala, ah le de yi mere wü ngü 'buru, de te Me ngbü ele ne, de maguma yi biringbö, angü dela ngü te ena areke gbü jia Me. ⁷ Yi mere wü tima fü wü mere kpara ka-yi kpekpeke, de gümü ye mini, baka te yi ngbü emere tima ka Miri Yesu. ⁸ Ah le de yi wu, gü ba, te mü mere züka ngü la, Miri Yesu ena aküwa mü, ato takpa fü mü, anga mü de labi, anga mere kpara.

⁹ De-yi, wü mere kpara, ah le kpah de yi mere züka ngü fü wü labi ka-yi. Yi mere e ato cinga te ewü de. Ah le de yi fi nga mere kpara ka-yi, Yesu Kurisito, te di agbü kpi ne. Angü Yesu ti afa nga yi ba wü mere kpara ne nda de. Te yi mere *siti

ngü, Yesu ti afüwa yi teka ngü mere ka-yi la nda kpah de.

Dene wü e ka gü ka Me, afa wazi Satana di

¹⁰ Wü di enga wüna, dene adu riri te ma le amala fü yi. Yi rü kpekpeke eküte Miri ka-nih, Yesu, angü engu de mere mürü wazi. ¹¹ Nih ngbü egü gü de wü *Satana. Te di bala, ah le de yi za wü e ka gü, de te Me to fü yi, ne 'buru esaka yi, teka fü yi agü gü di areke areke. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Me, angü Satana ena afiti yi de mani ka-ye. ¹² Angü, gü de te nih ngbü egü ne, nih ngbü egü gü la de wü kpara fuh kotö ne nda-nih de. Nih ngbü egü gü de wü *siti wü di enga me, bete wü miri ka-wü, de te ewü ngbü esiti sü de fuh kotö ne, de siti wazi ka-wü. Kpah bala, nih ngbü egü gü de wü siti wü lara wazi gbü wege kpa tikpi ne 'buru. ¹³ Te di bala, ah le fü yi aza wü e ka gü, de te Me to fü yi ne, angbü di nzo. Tekate Satana koro, agü gü kpaka yi la, de yi i maguma yi, yi rü kpekpeke baka wü komoko gbü ngü ka Me. Te yi mere bala, Satana ti aza esaka yi de.

¹⁴ Te di bala, de yi reke te-yi ereke, teka gü la. Gina ngü, ah le de yi le zu ngü ka Me de maguma yi biringbö, angü ngü ka Me la, ah baka ku etadu kpara, te ngbü ei bongo ereke areke. Yi di kpah emere wü ngü te di mbi gbü jia Me. Angü te yi mere bala, Satana ti aza esaka yi de. ¹⁵ Ah le kpah fü yi angbü nzo, gbü wü sikipi 'buru, teka adi emala ngü ka Yesu fü wü kpara, da egu maguma wü di. Te yi mere bala, ah baka te yi to züka kamaka† eyi gbü lö yi. ¹⁶ Ah le kpah de yi to maguma yi 'buru fü Me. Angü, te yi mere bala la, mani ka Satana, te di baka siti keze ne, ti amaka yi de. ¹⁷ Ah le de yi o jia yi te Yesu Kurisito, angü engu de kpara te ena angbü eküwa yi me-ye. Angü Yesu Kurisito fü nih baka madudu ka se la, te wü marajümiya

* **6:2-3** 6:2-3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:12, abe kpah te buku ka Manda nga Riri 5:16. † **6:15** 6:15 Kamaka de e te wüh ngbü eto gbü lö kpara.

ngbü eto gbü nzö wü teka gü. Kpah bala, ah le de yi zoro *Ngari Me gö! adi etanga gbü wü sïkpï 'buru, angü ah de dü, te *Nzila Wazi Me to fü yi, teka fü yi amere gü di de wü Satana.

¹⁸ Gbü wü ngü la 'buru, te yi le amaka wazi teka arü di kpekpeke la, ah le de yi di eyi-ta Me gbü wü sïkpï 'buru, baka te Nzila Wazi Me ngbü esere fü yi. Yi ceka te-yi mbi, teka fü yi adi kpah eyi-ta Me fü wü bu yi, wü kpara ka Me, 'buru.

¹⁹ Yi di kpah eyi-ta Me fere mini, teka de Me to wazi fere, fü ra ace ngü ka cürü asidi, adi esere si-ngü ka Yesu fü wü kpara mbölö mbölö, de wazi ra 'buru. ²⁰ Angü dela si-ngü te Yesu Kurisito fe ra *mürü tima ka-ye tete, teka adi emala ngü ka-ni fü wü kpara füh kotö ne 'buru. Amba tītine, wüh i ra eyi gbü ku teka ngü ka Yesu la. Ngü ma! Yi yi-ta Me fere, de ma i maguma ra, ace ngü ka cürü asidi, teka adi fi bü emala ngü ka Yesu fü wü kpara, baka te Me fe ra, de ma di emala ne.

Dene adu ngü ka-ra, Pawülü

²¹⁻²² Kpara te ma tima engu de köcökpa ne, ah de enga ni nih de iri ye Tikiko, te di de züka kpara, te ngbü emere tima ka Me de züka maguma ye. Engu ena amala nga ra fü yi, teka fü yi awu wü ngü de te ngbü emere ra, de wü bu ra ne, 'buru me-ye. Kpah bala, engu ena ato wazi fü yi gbü ngü ka Me.

²³ Me, te di de Wö nih, ake Miri ka-nih Yesu Kurisito, di de yi wü di enga ni a, wü *kpara ka Yesu de kpala ne 'buru. De Me to gu ngü ka-ye fü yi, kpah de wazi ka-ye, teka fü yi adi ele te-yi di esüka yi, kpah teka fü yi ato maguma yi 'buru fü Yesu Kurisito. ²⁴ De Me o *züka maguma ye eküte yi 'buru, angü yi le ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito eyi, de maguma yi biringbö.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Filipoyi Filipoyi

Masere si-ngü

Filipoyi ta de mere köti gbü tö ka Makedoniya. Pawülü ta de gina kpara, te mala ngü ka Yesu fü wü kpara agbü Filipoyi. Angü ta gbü e'ba'basu ndoro kaka, gbü gara biti bane, fü ah awu gara komoko ka Makedoniya gbü roto, te koro kpakaka, rü tikpi, amala ngü fefe, gü ba, "Pawülü deyi, ah le de ye koro, to ngari Me fü ani agbü Makedoniya!" Te di bala, fü wü Pawülü ayia bü kere, akoro agbü Filipoyi, te di gbü tö ka Makedoniya. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu 16:6-40.)

Pawülü ba ta ngü ne fü wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi, o wüh i engu tete gbü ku, teka ngü ka Yesu. Sü te engu mere ku ka-ye tete, nih wu mbi de. Angü gara wü kpara, ga, wüh zoro engu ta agbü Efeso, wü gara ga, agbü Kayisariya, anga agbü *Rüma, baka te wü kpara ngbü emala. (Mü ceka Filipoyi 1:12-17.) Fü wü kpara ka Yesu agbü Filipoyi ayia atima ta letangü fü Pawülü, teka ale ta-ngü di tete agbü ku kpala. Wüh tima e la esaka gara komoko de iri ye Epafuraditü. Fü Pawülü adu aba ngü ne fü ewü, gü ba, "Ni maka e la eyi mbi, fü ni angbü de mere tadu teka ngü la." Ah tima ta köcökpa ne fü ewü kpah esaka Epafuraditü engu na, de ah du di, ato fü ewü. (Mü ena amaka ngü la gbü Filipoyi 2:25-30; 4:10-20.)

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Filipoyi ne, wüh dene.

Sapita 1 Pawülü to wazi fü wü kpara ka Filipoyi,
gü ba, ngü te mere ni ne, mere
e ato cürü te ewü de

Sapita 2 Ah le de fingangü
ka-nih ngbü baka nda Yesu
Kurisito,
fü nih ao te-nih 'buru teka ngü
kaka

Sapita 3-4 Ah le de nih ceka te-
nih 'be teka wü mürü fiti

*Dene mandi ka Pawülü fü
wü kpara*

ka Yesu agbü Filipoyi

¹ De-ra Pawülü ake Timoteyo, te a di de wü *mürü tima ka Yesu Kurisito ne, a tima köcökpa ne fü yi me-a, wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi, de wü *kovo ka-yi, kpah de wü kpara te ewü ngbü ele ta-ngü te ewü 'buru. A tima köcökpa ne fü yi kükürü de, angü a wu eyi, gü ba, yi ngbü elala eküte Yesu Kurisito fanü. ² Wö nih Me, ake Miri Yesu Kurisito, di de yi, da eto gu ngü fü yi, de *züka maguma wü.

*Dene ngü te ma ngbü eyi-ta Me di,
teka yi*

³⁻⁴ Wü di engu wüna, ma ngbü efi nga yi gbü wü sikipi 'buru, da eyi-ta Me teka yi, de mere tadu emaguma ra, kpah da egbo nga iri Me teka ngü ka-yi. ⁵ Kükürü de, angü ah kpo ta gbü gina sikipi, te ma koro tete kpaka yi ne, zalü akoro di enatikine dene, yi ngbü la fi eto te-yi teka adi ele ta-ngü te ra, gbü tima ka Yesu, te ma ngbü emala nganga na fü wü kpara ne. ⁶ Te di bala, ma wu eyi kpo, gü ba, Me ti ace züka ngü, de te engu kpo eyi da emere emaguma yi de bala ne, de. Ah ena angbü fi bü da eto wazi la fü yi bala, zalü akoro di gbü *adu sikipi, te Yesu Kurisito ena adu akoro tete na.

⁷ Fanü fanü, yi de wü züka wü di engu ni ra, te ma ngbü eo maguma ra te yi. Kükürü de, angü yi ngbü fi bü da ele ta-ngü te ra, gbü wü ngü ka-ra 'buru. Anga te ah de cinga te ngbü emere ra agbü ku de kpakine, yi ngbü kpah ele ta-ngü te ra gbügbü na. Anga te ah de kpeke tima te Yesu to fere, teka adi emala

ngü ka Me fü wü kpara, da egbeke fingangü ka-ewü, teka fü ewü awu, gü ba, ngü ka Yesu de zu ngü ka Me fanü fanü ne, yi ngbü kpah da ele ta-ngü te ra, gbü tima la. Dela 'buru wü ngü de te yi to te-yi di, da ele ta-ngü di te ra, kpah da eto wazi fere. ⁸ Te di bala, Me wu ngü la me-ye, gü ba, ma le yi fa sü, baka e te Yesu Kurisito ngbü ele nih.

⁹ Teka ngü la, wü di enga wüna, ma ngbü eyi-ta Me, teka de ah to wazi fü yi, adi ele te-yi esüka yi di, kpah teka de jia yi mba, awu ngü ka Me areke areke, fü yi anü de wü ngü la kpa engagira nü. ¹⁰ Kpah bala, teka fü yi awu da emere züka ngü, te ena areke gbü jia Me, teka fü yi angbü *nzila, zalü akoro di gbü *adu sikpi, te Yesu Kurisito ena adu akoro tete na. ¹¹ Angü, te yi ngbü fi bü da emere wü ngü ereke areke gbü jia Me, de wazi ka Yesu Kurisito la, wü kpara ena adi egbo nga iri Me teka ngü ka-yi la.

Dene ngü te to tadu fere agbü ku kpakine

¹² Wü di enga wüna, ma le fü yi awu, gü ba, ngü te wüh i ra di gbü ku ne, tiriri kaje teka ngü ka Yesu nda de. Amba ngü la du ü kaje eyi, teka fü ngü ka Yesu abaya, anü kpa engagira nü. ¹³ Wü marajümüya ka miri ka wü *Rüma, be kpah te gara wü kpara gbü sü ne 'buru, kpo eyi da eje ngü ka Yesu *Kurisito, angü wüh wu eyi, gü ba, si-ngü de te wüh zoro ra di, gü gbü ku ne, ah teka ngü te ma ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara. ¹⁴ Kpah bala, wü *kpara ka Yesu gbü sü ne wu ngü ka wazi, te Miri Yesu ngbü eto fere gbü ku de sene, ne eyi. Te di bala, fü ngü la ato wazi fü mere bi ewü, fü ewü ace ngü ka cürü, akpo da eto te-wü adi emala ngü ka Yesu fü wü kpara kpekpeke, da enü di kpa engagira nü.

¹⁵⁻¹⁷ Mere bi wü kpara la ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito, de lele emaguma wü, teka ato tadu fere.

Angü wüh wu eyi, gü ba, Me to tima la fere me-ye, de ma di emala ngü ka Yesu fü wü kpara, teka fü ewü ale ngü kaka, gü ba, ah de zu ngü fanü fanü. Te di bala, wüh ngbü eyi ele ta-ngü te ra gbü tima la. Amba fanü fanü gara wü kpara esüka ewü ngbü nda-wü emala ngü ka Yesu Kurisito de kanga emaguma wü. Wüh ngbü efi, gü ba, te mere bi wü kpara ena ale ngü ka Yesu gömö ani, fü ngü ka-ani aga, afa nda-ra ka la, ngü la ena ato mere kanga de cinga emaguma ra. Angü wüh le angbü ba mere kpara, de wüh di ecu ngü ani gbü tima la.

¹⁸ Amba nda-ra, ma ti afi nga ngü ka-ewü la de. Anga te wüh ngbü emere ngü la de siti maguma, anga de züka maguma la, ah mere e de. Angü te wüh ngbü ebaya ngü ka Yesu Kurisito esüka wü kpara la, ngü la ena ato tadu te ra.

Wayi, wü di enga wüna, ma ena adi engbü ka-ra fi bü de tadu gbü wü ngü la 'buru. Tadu ka-ra la ti anza nda de. ¹⁹ Angü, ma wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito ena aküwa ra me-ye, gbü wü cinga, te ngbü emere ra ne 'buru, teka ngü ka gba, de te yi ngbü eku fü Me teka ra ne. Ah kpah teka ngü ka *Nzila Wazi Me te ngbü ele ta-ngü te ra gbü wü ngü la. ²⁰ Angü dela ngü te ma ngbü eo jia ra tete, teka de ma rü kpekpeke gbü cinga la 'buru, angü ma ena ato lümü te Yesu Kurisito. Ma le eyi amere tima ka Yesu Kurisito gbü wü sikpi 'buru. Te ah de *küküwa, anga kpi la, ah mere e kpah de. Ngü te ma le, ah bü nzö ngü de te wü kpara ena adi egbo nga iri Yesu Kurisito tete, teka ngü ka-ra. ²¹ Angü mere ngü te ma le adi emere, o ra di la ezükü ne, ah de tima ka Yesu Kurisito. Kpah bala, te ma ena akpi, ah kpah de züka ngü, angü ma ena ago angbü ka-ra kpaka Yesu Kurisito agbü kpi kpala.

Wü di enga wüna, te ma ena ago kpaka Yesu Kurisito agbü kpi kpala, ma ena amaka mere tadu,

afa wü gara ngü füh kotö ne 'buru. ²² Amba te ma kpi la de la, ah kpah de züka ngü, angü ma ti eyi areke ngü ka tima ka Yesu la mbi mbi mbi. Te di bala, mene züka ngü te ma ena afe ne, ma wu nda-ra de. ²³ Angü, ma wu eyi, gü ba, wü ngü 'basu ladü, te ewü ngbü egbegbeke ra. Gbü fingangü ka-ra, ma le ta eyi akpi, fü ra ago angbü ka-ra tundu ake Yesu Kurisito, angü dela ngü te ena ato mere tadu fere, afa wü gara ngü 'buru. ²⁴ Amba, teka ngü ka-yi, ah reke kpah fa sü te ma ena angbü la mba de jia ra bane, teka fü ra adi ele ta-ngü te yi, da eto wazi fü yi, gbü ngü ka Yesu Kurisito. ²⁵ Te di bala, ma wu eyi fanü fanü, gü ba, Me ena aküwa ra gbü ngü ne, ma ti akpi la de. Fü ra adu angbü de wü yi, teka adi eto wazi fü yi gbü ngü ka Me. Fü yi amere ngü ka Me la, anü di kpa engagira nü, teka fü yi amaka mere tadu gbü ngü la. ²⁶ Angü, te Yesu Kurisito küwa ra gbü ku ne eyi, fü ra adu akoro kpaka yi la, yi ena angbü de mere tadu, da egbo nga iri Yesu Kurisito, teka ngü la.

Dene mere kpeke ngü te ma le de yi o to yi tete

²⁷ Wü di engä wüna, mere kpeke ngü, te ma le amala fü yi, ah dene. Ah le de yi di emere züka ngü, baka e ta te a ri yi di, de ngü ka Yesu ne, teka fü wü kpara adi egbo nga iri Yesu teka ngü ka-yi. Te di bala, te ma ena aküwa, adu akoro kpaka yi kpala, anga te ma ngbü fi bü gbü ku sene la, ma ena angbü de tadu, angü ma ti eyi awu, gü ba, yi ngbü engbü de fingangü biringbö esüka yi, da emere tima ka Me de maguma yi biringbö. ²⁸ Te wü vügu ka-yi, wü kpara de te ewü le ngü ka Yesu de ne, le amere yi esiti la, yi mere e akpe cürü ewü de. Angü te yi kpe cürü ewü de la, ah ena asere ngü fü wü vügu la, gü ba, yi de wü *kpara ka Yesu fanü, te Me ena aküwa yi fi mere badi. Ngü te yi rü di kpekpeke la, ena asere kpah fü

wü vügu la, gü ba, Me ena ato mere kuru te ewü, te gara, fü ewü akpi, anü agbü mere du ka wa fi mere badi. ²⁹ Nda-yi, Me fe yi me-ye, fü ah ato wazi fü yi de *züka maguma ye, teka fü yi ato maguma yi fü Yesu Kurisito. Me du kpah to wazi fü yi, teka fü yi amaka cinga teka ngü ka Yesu, ³⁰ angü yi ngbü eyi emere tima kaka kpekpeke, kpah baka nda-ra. Yi wu eyi, gü ba, ma ngbü emaka cinga gbü tima ka Yesu. Zalü akoro dene, cinga la nza la fi de. Titine yi kpo kpah eyi da ezü cinga la baka nda-ra.

2

Dene ngü te yi ena adi emere, gegege baka nda Yesu

¹ Wü di engä wüna, Yesu Kurisito le nih de maguma ye 'buru, fü ah awu cinga nih. Fü ah angbü da eto wazi fü nih, angü nih lala eyi eküküte. Kpah bala, *Nzila Wazi Me ngbü engbü emaguma nih, da ele ta-ngü te nih. ² Te di bala, ah le de yi di ele te-yi esüka yi ale. Ri yi di 'buru biringbö. Kpah bala, de yi di emere tima ka Me de fingangü biringbö. Angü te ma je bala la, ngü la ena ato mere tadu fere. ³ Yi mere e adi emere ngü ka Yesu, de yiki esüka yi, de. Yi mere e adi ecu ngü yi, ba wü mere kpara, kpah de. Ah le de yi o ngü ka-yi kötö. Yi mere e akpa ngü wü bu yi kpah de, yi di eo ewü ba mere kpara. ⁴ Yi mere e adi efi nzö nga yi de. Ah le de yi di efi kpah nga wü bu yi, da ele ta-ngü te ewü.

⁵ Wü di engä wüna, ah le de fingangü ka-yi ngbü gegege baka nda Yesu Kurisito. ⁶ Fanü fanü, Yesu Kurisito de Me, amba ah ceka ngü ka mere ka-ye la, ba mere kpeke ngü, nda de. ⁷ Ah ce ngü ka mere ka-ye la 'buru asidi. Fü ah aza küte baka nih, wü kpara füh kotö ne. Fü ah adu afü te-ye baka labi. ⁸ Ah o ngü ka-ye kötö, du fü te-ye ba mürü cinga. Fü ah angbü eje wü riri 'buru, te Wö ye na, Me, ngbü eto

fefe. Fū ah adu ace te-ye fū kpi. Fū ewū abere engu te *rū gbegete, baka te wūh ngbū emere siti kpara la. ⁹ Dela si-ngū te Me o engu tete, Mere Miri gbū nzō wū kpara 'buru ne. Fū Me ato kpah mere iri fefe, te fa iri wū kpara fūh kotō ne 'buru. ¹⁰⁻¹¹ Te di bala, ah le de wū kpara 'buru di ecu ngū Yesu, da egbo nga iri na, gū ba, engu de Mere Miri gbū nzō ani 'buru. Nih gbo nga iri Me! Angū wū kpara fūh kotō ne 'buru, de wū *malayika ka Me agbū kpi 'buru, de *siti wū di engu me 'buru, ena angbū esa lö Yesu.

Dene riri ka Me, te yi ena angbū fi bū da emere

¹² Wū di engu wūna, o ra ngbū ta de wū yi kpala ne, yi ngbū ta eto te-yi da eje riri ka Me gömō ra, gbū wū sikpi 'buru. Titine, te ma di esūka yi kpala ma ne, ah le de yi ngbū emere wū ngū la fi bala, enū di kpa engagira nū. Ah le de yi o to yi teka adi emere wū ngū, te ena areke gbū jia Me, da ecu ngūngū na, teka fū yi akūwa. ¹³ Yi ti eyi amere zūka ngū bala, angū Me ngbū eto wazi fū yi me-ye, teka fū yi adi ele ngū kaka, da emere wū zūka ngū gbū jijia.

¹⁴ Ah le de yi di emere wū ngū ka Me 'buru de zūka maguma yi, yiki di gbūgbū ma. Yi ce tōndō fingangū asidi. ¹⁵ Angū yi de wū di Me. Ah le de yi ngbū *nzila, adi emere wū ngū 'buru mbi. Yi ngbū engbū esūka mere bi wū mūrū kōgō-nzō, te ewū le ngū ka Yesu de. Te di bala, ah le fū yi adi egū tamu zūka kaje fū ewū, baka wū kufara, te ngbū eci, da elofō sū gbū biti. ¹⁶ Yi di kpah eri wū kpara la de ngari Me. Te yi mere bala, gbū sikpi te Yesu Kurisito ena adu akoro tete, ma ena angbū de tadu, teka mere tima, ta te ma ngbū emere esūka yi ne.

¹⁷ E-wu neh da, anga te miri ka wū *Rūma ena akolo ngū ka-ra, gū ba, ah le de wūh mōrō ra asidi, teka ngū ka Yesu la, ah mbi, angū ma kpi te iri Me. Ah le de yi to maguma yi

'buru fū Me, teka adi emere ngū te ena areke gbū jijia, kpah baka ndara. Angū te yi mere bala la, ah ena areke te ra afa sū. ¹⁸ Ah le kpah de yi ngbū de tadu teka ngū ka-ra. Fū nih angbū gbū tadu la tundu de nih ma.

Dene ngū ka Timoteyo

¹⁹ Te Miri Yesu le la, ma ena atima Timoteyo kpaka yi mba kere gbū wū sikpi ne, teka fū ah adu amala nga yi fere, fū maguma ra agu mba tete. ²⁰ Biri gara kpara kpakine, te ngbū efi nga yi baka ra nda ma, 'duwa bū Timoteyo kpikpi ye. Angū fanū fanū, gūmū yi de cinga yi ngbū eke engu efa sū. ²¹ Mere bi wū kpara ngbū efi ka-wū bū nga wū. Wūh fi ngū ka Yesu Kurisito nda-wū de. ²² Yi wu eyi kpo, ga, Timoteyo to te-ye eyi kpekpeke, teka ale ta-ngū te ra gbū tima ka Yesu Kurisito, baka mbarase te ngbū ele ta-ngū te wō ye. ²³ Te di bala, ma ena atima engu kpaka yi kpala mba kere, sidi nga ngū ka-ra te wūh ena akolo, teka fū engu anū amala nga ra fū yi. ²⁴ Amba cu de-ra, ma le kpah anū aceka yi, angū gbū jia ra, ma wu eyi, gū ba, Miri Yesu ena akūwa ra gbū ku ne, teka fū ra akoro kpaka yi kpala kere.

Dene ngū ka Epafuraditū

²⁵ Amba, teka ngū ka engu ni nih, Epafuraditū, ma tima engu, lūgū eyi kpaka yi dela. Baka ta te yi tima engu, de ah le ta-ngū te ra gbū cinga ka-ra ne, ah le ta-ngū te ra gbū tima ka Me kpakine eyi fa sū. ²⁶ Ma le de engu du kpaka yi kere, angū gūmū yi ngbū eke engu efa sū. Kpah bala, ah ngbū engbū de cinga teka ngū kayi, angū ah wu eyi, gū ba, keke ta te mere ni ne, to cinga fū yi eyi fa sū. ²⁷ Angū fanū fanū, ah yia ta ekpi akpi gbū mere keke, de te mere engu ne. Fū Me ayia awu cicinga na, fū ah akūwa engu. Me du wu kpah cinga ra, angū te Epafuraditū ena akpi ta akpi la, de bane ma

ena angbü de mere cinga, afa mene cinga de gbü ku ne ka. ²⁸ Teka ngü la, fü ra ale teka atima engu, alügü kere kpaka yi, teka fü yi angbü de tadu. Kpah bala, maguma ra ena angbü de tadu, angü engu du eyi teka ale ta-ngü te yi kpala. ²⁹ Te Epafüraditü engu du koro eyi kpaka yi kpala la, yi za engu de mere tadu, baka enga ni yi guvu Yesu. Ah le fü yi adi ecu ngüngü na acu, ³⁰ angü ah ce dudu mba ce, de bane, ah kpi eyi gbü tima ka Miri Yesu. Angü fanü fanü, ah tüka te-ye, to te-ye, yia ta ekpi ne, teka ale ta-ngü te ra, da yi.

3

Dene gara kpeke ngü te ma le amala fü yi

¹⁻² Wü di enga wüna, ah le de yi ngbü de tadu, teka ngü ka Miri kanih, Yesu Kurisito.

Yi ceka te-yi mbi, teka wü mürü mani, te ewü le afiti yi de siti riri ka-wü, gü ba, ah le de yi ti esa *basa, angü te ah bala de la, yi ti aküwa kpah de. Dela mere siti wu! Wü kpara te ewü ngbü emala ngü de bala ne, wüh ka-wü baka siti wü nü, te ewü ngbü ezoro wü bu wü. Yi mere e aje ngü ka-ewü dela de. Ngü la, ma mala fü yi eyi gügü, nda nganga anda. Amba ah le de ma du ba ngü la fü yi kpah toto. Ma ti ambü de, angü ah ena ale-ta ngü te yi. Yi wu awu, gü ba, wü mürü wu la ena afiti yi, fü yi adürü te kaje ka Me asidi.

³ Wü mürü wu la gü ba, ani de züka kpara ka Me me-ani, angü ani ti eyi esa basa. Amba ngü bala nda ma! Ngü ka Me, ah de ngü ka küte, anga gele nda de. Ah ka-ye de ngü ka maguma nih. Nda-nih, nih zu me-nih de wü kpara ka Me, angü nih to maguma nih eyi 'buru fü Me, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me. Te di bala, ah le de nih wu awu, gü ba, ngü ka gele ti aküwa nih nda de. Yesu Kurisito ngbü eto wazi fü nih me-ye, fü nih adi eküwa di.

⁴ Te wü ngü ka gele ena angbü ta eküwa kpara aküwa la, de bane ma ena angbü ta eo maguma ra tete. Anga te gara kpara ngbü efi, gü ba, ni ena aküwa, angü ni ngbü emere riri ka gele ka wü *Yisarayeale 'buru mbi la, amba ngü kaka ti afa nda-ra de. ⁵ Angü, ma zu de enga Yisarayeale, te wü di enga Yisarayeale bi cu me-wü. Wüh bi ra gbü nguwa Benzamina. Te wüh yaka ra tete, wüh gü ra esa basa gbü sikpi 'bajena, kpah baka riri te Me to fü *Abarayama. Te jia ra mba tete, fü ra ato te-ra, teka adi emere riri ka gele ka-a, ka wü di enga Yisarayeale, ta te Me to fü a gömö *Müse ne, 'buru. Fü ra alala kpah te ngü ka wü *Farusi, te ewü le ngü ka riri ka gele la fa sü ne. ⁶ Fü ra ao to ra, teka adi eto cinga te wü *kpara ka Yesu, angü ma fi ta, gü ba, wü kpara ka Yesu la ngbü esiti riri ka gele ka-a. Te di bala, ma siti ta nda-ra biri riri ka gele ka wü kundu a, kpo fi de. Ma ngbü ta emere wü ngü la 'buru mbi mbi mbi. Teka ngü la, ma ngbü ta efi, gü ba, ma me-ra de züka kpara gbü jia Me, angü ma mere biri siti ngü nda-ra de.

⁷ Amba titine, teka ngü ka Yesu Kurisito, wü ngü ka gele, ta te ma ngbü eo fingangü ka-ra tete, gü ba, ah de züka ngü, te ena aküwa ra ne, ma ngbü eceka wü ngü la tine gbü jia ra, baka töndö ngü kükürü. ⁸⁻⁹ Angü fanü fanü, wü ngü füh kotö ne 'buru ka-wü töndö ngü. Ngü biringbö, te ma o maguma ra tete, ah de ngü ka Miri Yesu Kurisito. Teka ngü la, ma ce wü ngü, ta te ma ngbü emere ne eyi 'buru asidi, teka ngü ka Yesu. Angü wü ngü de füh kotö ne, ma ngbü eceka ewü tine gbü jia ra 'buru baka gifa, anga ca-e, de te wüh ngbü eka, ebu kpa füh ka ne. Ma ce wü ngü ta te ma ngbü emere ne eyi 'buru asidi. Fü ra adu ato te-ra teka awu ngü ka Yesu Kurisito, alala eküküte, da ele ngü kaka de maguma ra 'buru. Angü, ma wu eyi, gü ba, ma ti areke gbü

jia Me, teka ngü ka gele la, nda-ra de. Titine, Me du ngbü eceka ra baka züka kpara ka-ye ne, angü ma to maguma ra eyi fü Yesu Kurisito. ¹⁰ Ngü te ma le de maguma ra 'buru, ah teka awu ngü ka Miri ka-ra, Yesu, anü di kpa engagira nü. Angü ma le de engu to wazi fere, teka fü ra adi emere ngü kaka di, kpah baka e te Me to wazi fefe, fü Me azükü engu gbü kpi ne. Ma le kpah atüka te-ra, ace te-ra fü kpi teka ngü ka Yesu, kpah baka te engu to te-ye akpi teka ngü ka-ra ne. ¹¹ Angü te ma to maguma ra fefe bala, Me ena azükü ra gbü kpi, kpah baka Miri Yesu.

Dene ngü te yi ena ao to yi tete na

¹² Wü di engu wüna, yi mere e afi, gü ba, ma eyi züka kpara, *nzila baka Yesu *Kurisito ne, ah bala de. Amba, ma ngbü la ere ngü la cu de wazi, da eto te-ra, teka adi emere wü ngü 'buru baka Yesu Kurisito. Angü fanü fanü, dela singü te Yesu Kurisito fe ra *mürü tima ka-ye tete. ¹³⁻¹⁴ Wü di engu wüna, ma wu eyi, gü ba, ngü ka-ra koro 'buru baka nda Yesu Kurisito la de. Amba ma ce wü diri ngü, ta te ma ngbü emere ne, eyi 'buru asidi. Angü ngü biringbö te ma o maguma ra tete, ah dene. Ma ngbü eto te-ra, da eo to ra 'buru, teka adi emere tima ka Yesu Kurisito ereke areke, zalü te ma ena akpi. Te di bala, Me ena aza ra, ago di kpaka ye agbü kpi. Fü a angbü tundu ake di kpala, fi mere badi, teka ngü ka kpi ka Yesu Kurisito.

¹⁵ Wü di engu wüna, nih 'buru de te jia nih mba eyi gbü ngü ka Yesu ne, ah le de nih ngbü de fingangü la bala gbü nzö nih. Te di bala, ah le de yi di eo to yi 'buru, teka adi emere tima ka Yesu, kpah baka nda-ra. Amba, te fingangü ka wü gara kpara esüka yi kpikpi ye la, Me ena asere zu ngü la fü ewü, areke fingangü ka-ewü me-ye.

¹⁶ Amba kpeke ngü te ma le amala fü yi, ah dene. Ah le de nih to tenih de wazi, teka adi emere wü ngü

ka Yesu 'buru, baka ta te nih kpo di gügü ne.

¹⁷ Te di bala, wü di engu wüna, ah le de yi ci te nga yi 'buru, teka adi emere wü ngü baka nda-ra. Angü, a gü ta tamu ngü la eyi fü yi 'buru me-a. Te di bala, ah le de yi di elala gbü nga wü kpara, de te ewü ngbü emere wü züka ngü de bala esüka yi ne. ¹⁸ Amba, yi ceka te-yi 'be teka siti wü mürü mani. Ma mala ngü la ta eyi fü yi, nda nganga anda. Titine, ma du ngbü kpah emala ngü la fü yi tîne cu de ngura gbü jia ra. Angü mere bi wü kpara ladü, te ewü ngbü esu wu te wü, gü ba, ani de wü *kpara ka Yesu. Amba te yi ceka wü ngü, te ewü ngbü emere la, yi ena awu, gü ba, wüh ka-wü de wü vügü ka Yesu. Baka te Yesu kpi te *rü gbegete, teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih ne, wü kpara la le ace siti ngü nda-wü de. ¹⁹ Te di bala, adu ngü ka-ewü, ah de kpi. Me ena agü ewü agbü mere du ka wa, fü ewü akpi fi mere badi. Kükürü de, angü wüh o fingangü ka-wü 'buru teka wü e, te ewü ngbü emaka teka bu wü. Wüh ngbü ele wü siti ngü, de te di esiti gbü jia Me ne, amba ngü la to lümü fü ewü nda de. Wüh ngbü efi ka-wü bü nzö nga wü e de füh kotö ne. Wüh fi nga ngü ka Me nda-wü de.

²⁰ Wü di engu wüna, yi mere e ao jia yi teka wü ngü de füh kotö ne de. Angü nih de wü kpara ka kotö ne nda-nih de, nih ka-nih nda-nih wü kpara ka kpi. Te di bala, ah le de nih di eo jia nih teka dudu ka Miri Yesu, *E-küwa-nih ne. ²¹ Angü ah ena akoro afü küte nih de titine ka cinga ne, baka nda-ye, te di de züka küte de mere wazi gbü ye ne. Miri Yesu ena amere wü ngü la bala, de mere wazi ka-ye, de te Me to fefe, teka ao wü ngü di 'buru esa lö ye ne.

4

¹ Wü di engu wüna, gümü yi ngbü eke ra efa sü, angü ma le yi

de maguma ra 'buru. Ma ngbü kpah de mere tadu teka ngü ka-yi, angü Miri Yesu ena agbo nga ra teka ngü ka-yi, gbü *adu sikipi, te engu ena adu akoro tete na. Te di bala, wü di engu wüna, dela ngü te ma mala fü yi. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Miri Yesu, ta te yi je gömö ra ne.

Dene adu ngü ka-ra fü yi

² Wü di engu wüna Ewüdiya ake Sitike, ma ngbü emala ngü fü yi, da enda'ba te-ra, gü ba, ah le de yi di ele te-yi, baka wü di engu ni, guvu Miri Yesu. ³ Kpah de-mü, te mü di engu wüna gbü tima ka Yesu ne, ma ngbü eyi-ta mü, de mü le ta-ngü te wü tangbase ka-nih la, wü Ewüdiya ake Sitike, de wüh ce siti maguma, de wü ngü ka yiki asidi. Ah le de wüh reke ngü te di ezengba wü, adu angbü de gu maguma esüka wü. Angü wüh de wü kpeke kpara, ta te a mere tima de ewü, teka abaya ngü ka Yesu esüka wü kpara. Wüh mere tima la ta de wü Kelemete, be kpah te gara wü di engu ni nih, te ewü di de züka *kpara ka Yesu, te Yesu küwa ewü eyi.

⁴ Wü di engu wüna, gbü wü sikipi 'buru, ah le fü yi angbü engbü de tadu, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu. Ma ngbü enda nga ngü la fü yi kpah toto, gü ba, ah le de yi di engbü de tadu! ⁵ Ah le de yi di engbü esüka wü kpara 'buru de gu maguma. Angü sikipi ka Miri Yesu eyi gbamari, teka fü ah adu akoro. ⁶ Fingangü ka-yi mere e adi esiti, teka wü ngü de füh kotö ne de. Maguma yi mere e agürü kpah de. Gbü wü ngü 'buru, yi di eku gba fü Me, da ece wü ngü la 'buru esakaka. Te cinga e ngbü emere yi la, de yi yi-ta Me tekaka, de züka maguma yi, de yi di kpah egbo nga iiri na. ⁷ Te yi ngbü eku gba fü Me bala, Me ena ato wazi fü yi, teka fü maguma yi angbü egu kpina, gbü wü ngü la 'buru, teka ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala, Me ena ato gu ngü ka-ye, te fa fingangü ka wü kpara 'buru ne, fü yi.

⁸ Wü di engu wüna, adu ngü, te ma le amala fü yi, ah dene. Yi mere e adi eo fingangü ka-yi, teka wü töndö ngü de füh kotö ne, de. Amba yi di eo fingangü ka-yi duu, teka zu ngü ka Me, de wü züka ngü, te ena areke gbü jijia. Fü yi adi efi nga wü ngü te di *nzila, bete mene ewü te di mbi, kpah de mene wü züka ngü, te wü kpara ena angbü egbo nga iiri yi tete, te ena ato kpah tadu fü Me. Dela wü ngü te yi ena ao fingangü ka-yi tete. ⁹ Yi di efi nga wü mene ngü, ta te yi je gömö ra, be kpah te wü ngü ta te yi wu, te ma ngbü emere gbü jia yi ne, de yi di emere kpah bala. Te yi mere bala la, Me, de te ngbü eto gu ngü fü nih ne, ah ena angbü de wü yi tundu, da egu maguma yi.

Dene ngü teka letangü te yi tima fere

¹⁰ Ma ngbü de tadu, da egbo nga iiri Miri Yesu, angü yi ngbü fi efi nga ra, fü yi ayia amaka kaje, teka atima letangü fere. Fanü fanü, ma wu eyi, gü ba, to yi iiri teka ra nda de. Angü, yi le ta eyi amere ngü la fere gügü, amba yi maka kaje, te yi ena atima ta wü e la tete fere kere ne, nda-yi de. Wayi bala fü Me, teka te engu ü kaje la fü yi. ¹¹ Yi mere e afi, gü ba, ma mala ngü la bala, angü cinga wü e ngbü emere ra amere ne, de. Angü ma wu da etüka te-ra, adi engbü de gu maguma, gbü wü ngü 'buru ne, kpo. ¹² Ma wu da engbü ba mürü cinga, anga ba kpara te di de mere bi wü e esaka ye ne, kpah kpo. Angü gbü wü ngü la 'buru, ma wu da egu maguma ra, da engbü de tadu, gbü wü ngü de bala ne eyi. Anga te ma zü züka e, anga te ma ngbü tala la, ah mbü nda kpah de. ¹³ Te di bala, gbü wü ngü la 'buru, ma ti eyi angbü de gu maguma, da emere tima ka Me, teka ngü ka Yesu Kurisito, de te ngbü eto wazi fere ne. ¹⁴ Wayi bala fü yi, teka te yi mere züka ngü, ale ta-ngü te ra gbü cinga ka-ra ne.

¹⁵ De-yi wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi, yi wu eyi mbi, gü ba, gbü lakı te ma kpo da emala ngü ka Yesu fü yi, o ra yia tete agbü Makedoniya* ne, gara kpara te le ta-ngü te ra nda ma, nzö bü de yi kpikpi yi, te yi le ta ta-ngü te ra, teka fü ra amaka wazi, anü de tima ka Me, kpa engagira nü. ¹⁶ Wayi, fanü fanü, gbü wü sikipi te ma di ta agbü Tesalonika,† yi tima ta wü letangü fere nda nganga, baka du 'basu. ¹⁷ Angü gbü wü ngü la, ngü te to mere tadu fere, ah de ngü ka letangü la nda de. Amba ma ngbü de mere tadu, angü ma wu eyi, gü ba, Me ena ato mere bi züka ngü fü yi, na wü e ka-yi la.

¹⁸ Titine ma ngbü de mere tadu, angü wü e 'buru, de te yi tima fere esaka Epafüraditü ne, ma maka eyi. Letangü ka-yi, te yi tima fere la, fa mene ta te ma ngbü ele ne ka. Ngü la reke gbü jia Me fa sü, angü ah baka te yi to e la cu fü Me. ¹⁹ Te di bala, Me ena ale ta-ngü te yi, de wü e 'buru te ngbü efa yi, teka ngü ka Yesu Kurisito, angü mere bi züka wü e ladü esakaka fa sü, te ti anza de. ²⁰ Te di bala, nih gbo nga iri Wö nih, Me, fi mere badi. Ah di bala.

Dene adu mandı ka-ra, Pawülü

²¹ Yi to mandı ka-ra fü wü *kpara ka Yesu agbü Filipoyi kpala 'buru, de iri Yesu Kurisito. Wü di enga ni nih, de te a ngbü emere tima ka Me de ewü kpakine ne, to kpah mandı ka-wü fü yi 'buru. ²² Wü kpara ka Yesu de kpakine 'buru to mandı fü yi. Ah fa sü le, mene wü kpara ka Yesu, te ewü ngbü emere tima kpa gba Miri *Kayısara ne, wüh to mandı fü yi cu fa sü.

²³ Miri ka-nih Yesu Kurisito di de yi, de ah di eto wazi fü yi, de *züka maguma ye. Ah di bala.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

* **4:15** 4:15 Filipoyi de gara köti gbü tö ka Makedoniya. † **4:16** 4:16 Tesalonika kpah de gara köti gbü tö ka Makedoniya.

Dene kōcōkpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Kolosalayī Kolosalayī

Masere si-ngü

Kolosalayī ta de gara mere kōti agbü tō ka Asīya, te di ede Efeso to kpa fūgō, baka kilometere kama 'basu (2,000). Pawülü koro ta cu agbü Kolosalayī kpala nda de. Amba kpara te mala ngü ka Yesu fü wü kpara ka Kolosalayī, ah de gara komoko de iri ye Epafürasī, te Pawülü mala ta nganga na, gü ba, ni le engu fa sü, angü engu ngbü emere tima ka Yesu kpekpeke, kpah baka ni, Pawülü ne. Epafürasī engu na, ah kpah de kpara ka Kolosalayī. (Mü ena amaka ngü la gbü Kolosalayī 1:7; 4:12.)

Pawülü ba kōcōkpa ne, o engu di agbü ku teka ngü ka Yesu Kurisito. (Mü ena amaka ngü la gbü Kolosalayī 1:24; 4:3, 10, 18.) Fü Epafürasī akoro amala nga wü *kpara ka Yesu agbü Kolosalayī ne fü Pawülü, gü ba, wüh to maguma wü eyi 'buru fü Yesu Kurisito, kpah da ele te-wü de wü bu wü, wü kpara ka Yesu. Te Pawülü je ngü la, fü ah angbü de mere tadu teka ngü ka-ewü la. (Mü ena amaka ngü la gbü Kolosalayī 1:4, 8.)

Fü Epafürasī adu amala kpah gara ngü fü Pawülü, gü ba, wü gara wü siti mürü mani kpo eyi da efiti wü kpara ka Yesu agbü Kolosalayī de siti riri ka-wü, gü ba, ah de riri ka Me. (Mü ena amaka ngü la gbü Kolosalayī 2:8-23.) Te Pawülü je ngü la bala, fü ah angbü de cinga teka ngü ka-ewü. Tekana ngü la, fü Pawülü ayia aba kōcōkpa ne fü wü kpara ka Kolosalayī, teka aü fingangü ka-ewü, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Wüh mere e adi eje tōndō ngü ka wü mürü wu la nda-wü de. Mere kpeke ngü te engu mala fü ewü, ah gü ba, Yesu Kurisito de Mere Miri

te ngbü gbü nzō nih, de wü gara ngü 'buru me-ye. Yesu küwa nih eyi gbü wü *siti ngü 'buru. Gara ngü te nih ena amere teka aküwa te-nih de tete-nih ne, ah nda ma. (Mü ena amaka ngü la gbü Kolosalayī 1:15-2:3.)

Pawülü tima kōcōkpa ne fü wü kpara agbü Kolosalayī esaka Tikiko ake Ünēsīmü. (Mü ena amaka ngü la gbü Kolosalayī 4:7-9.) Tikiko kpah de kpara te Pawülü tima kōcōkpa fü wü kpara ka Efeso ta esakaka. Ünēsīmü nda-ye de kpara ta te Pawülü ba kōcōkpa fü Filemüna tekaka na ne, angü Ünēsīmü engu ta de labi ka Filemüna.

Ngü te Pawülü ba tima fü wü kpara ka Yesu agbü Kolosalayī ne, ah kpah ge baka wü ngü, te ngbü emere te-wü de titine ne. Mere ngü gbü kōcōkpa ne, ah de ngü ka wazi ka Yesu te di füh wü ngü 'buru, angü engu ngbü eküwa wü kpara 'buru, de te ewü ngbü baka labi gbü ku ka *Satana ne.

Wü ngü te mü ena amaka gbü kōcōkpa ka wü Kolosalayī ne, wüh dene.

Sapita 1 Ngü ka wazi ka Miri Yesu, te fa wü ngü 'buru

Sapita 2-4 Ngü ka ngbüngbü ka wü kpara, te ewü ra fü Yesu

Dene mandī ka Pawülü fü wü kpara ka Yesu, agbü Kolosalayī

¹⁻² De-ra Pawülü, te Me fe ra *mürü tima ka Yesu Kurisito ne, a ba kōcōkpa ne fü yi me-a, ake engu ni nih Timoteyo. A ba kōcōkpa ne fü yi wü *kpara ka Yesu agbü Kolosalayī, kükürü de, angü yi de zūka wü di engu ni a, te yi lala eyi eküte Yesu Kurisito. Wö nih, Me, di de yi, da eto gu ngü ka-ye fü yi de *zūka maguma ye.

Dene ngü te ma ngbü egbo nga Me di, teka ngü ka-yi

³ Gbü wü sikpi 'buru, a ngbü eku gba fü Me, Wö ye Miri ka-nih Yesu Kurisito ne, da egbo nga iri na, teka ngü ka-yi. ⁴ A ngbü egbo nga iri Me

bala, kükürü de, angü a je nga yi, gü ba, yi to maguma yi eyi 'buru fü Yesu Kurisito, kpah da ele te-yi de wü bu yi, wü kpara ka Yesu, de maguma yi biringbö. ⁵ Kükürü de, angü yi ngbü eyi eo jia yi teka *küküwa, de te Me reke o fü yi agbü sü ka-ye agbü kpi ne. Küküwa la, wüh mala nganga ta eyi fü yi gügü, gbü sikipi ta te Epafürasi mala zu ngü ka Yesu fü yi tete na ne. ⁶⁻⁷ Titine ngü ka Yesu la kpo eyi da ebaya gbü nga nzö wü sü, füh kotö ne 'buru. Fü mere bi wü kpara, te ewü ngbü eje ngü ka Yesu la, akpo da efü maguma wü, ele ngü la de maguma wü biringbö. Ngü la ngbü emere te-ye kpah baka ngü te yi ngbü emere esüka yi agbü Kolosayī kpala, akpo gbü sikipi ta te Epafürasi mala ngü ka Yesu fü yi tete, gü ba, "Me tima Yesu eyi, teka aküwa nih, teka *züka maguma ye ne." Epafürasi, ta te mala ngü ka Yesu fü yi ne, engu de züka kpara, ah kpah de kpeke kpara, te a le engu fa sü, angü ah ngbü emere tima ka Yesu de maguma ye biringbö kpah baka a. Tekä ngü la, fü a atima engu kpaka yi teka amala ngü ka Yesu fü yi. ⁸ Ah du mala nga yi fü a sene me-ye, gü ba, *Nzila Wazi Me to wazi eyi fü yi, teka fü yi angbü ele wü bu yi di.

⁹ Tekä ngü la, akpo gbü sikipi te a je ngü ka-yi la tete, fü a angbü fi bü da eyi-ta Me teka yi gbü wü sikipi 'buru, de Me di de yi, da eto Nzila Wazi ye emaguma ye, teka fü yi adi ewu wü ngü, de te Me ngbü ele ne, adi emere mbi mbi mbi. ¹⁰ Te di bala, yi ena angbü fi bü da emere wü ngü, de te ena areke gbü jia Miri ka-nih Yesu Kurisito, da efa nganga mbi mbi mbi. Te yi ngbü emere züka ngü la bala, Miri Yesu ena angbü de mere tadu teka yi, fü yi awu ngü ka Me areke areke, anü di kpa engagira nü. ¹¹ A ngbü kpah eyi-ta Me, teka de Me to mere züka wazi ka-ye, te fa wü ngü 'buru ne, fü yi, teka fü yi adi engbü de tadu ka Me emaguma yi, erü kpekepeke, da etüka

te-yi gbü wü cinga ka-yi 'buru.

¹² Nih gbo nga iri Wö nih Me de tadu, angü engu fü nih eyi züka wü di ye tete, teka fü nih amaka kpah züka ngü, de te engu reke o fü wü kpara ka-ye agbü kpi ne. ¹³ Angü Me küwa nih eyi gbü siti wazi ka *Satana, ta te zoro nih baka biti ne. Fü Me adu aza nih, ao esa wazi Ye ye, Yesu Kurisito, te engu le fa sü ne. ¹⁴ Angü Yesu Kurisito kpi teka afuru nih gbü ku ka Satana, kpah teka fü Me aboro wü *siti ngü ka-nih.

Dene ngü ka wazi ka Miri Yesu, te fa wü ngü 'buru

¹⁵ Kpara te wu Me de jia ye nda ma, amba nih ti eyi awu Me eküte Yesu Kurisito, angü engu de Me, te za küte baka nih. Yesu ka-ye ta kü ladü, o Me mere wü e la de. Me o engu ba Miri gbü nzö wü e, de te engu mere ne 'buru. ¹⁶ Angü Yesu mere wü e ka-ye 'buru me-ye, gbü wazi ka Me, te di de Wö ye na. Ah mere wü e agbü kpi, de mene ewü füh kotö ne, de mene wü e te nih ti eyi awu de jia nih, be kpah te mene ewü te nih ti awu de. Engu mere kpah wü *malayika, de wü mere kpara ka-wü, anga wü miri ka-wü. *Satana, de *siti wü di engä me, ta te ewü sü gü te Me ne, engu mere ewü kpah me-ye. Angü Me to wazi fü Yesu, de ah mere wü e la 'buru me-ye, teka de wüh di egbo nga iri Yesu teka ngü la. ¹⁷ Ta gügü te engä gina, o wüh mere gara e 'buru 'buru la de, Yesu Kurisito ka-ye ladü. Te di bala, ah ngbü eceka kpi sisi nga wü e la, da eto wazi fü ewü 'buru me-ye, de wüh di emere tima ka-wü gbü züka kaje.

¹⁸ Yesu Kurisito de Miri ka-nih. Ah kpah baka nzö nih, nih nda-nih baka küküte. Ah ngbü eküwa nih me-ye, angü ah kpah de gina kpara, te Me zükü engu gbü kpi. Dela singü te Yesu Kurisito ngbü di mere Miri gbü nzö wü miri, de wü e 'buru ne. ¹⁹ Angü Me to wazi ye 'buru fü Yesu, de ah mere wü ngü 'buru gegege baka ni, Me. ²⁰ Kpah bala,

Me mala teka wü e de füh kotö ne, de wü mene e agbü kpī, gü ba, deni, Me, ni ena areke ngü ka wü e la 'buru de *ngüte Ye ni, Yesu Kurisito. Angü Yesu kpi füh *rü gbegete teka aküwa nih, wü kpara 'buru.

²¹ Ta te enga gina, süka yi ngbü de wü Me nengete, angü yi ta ba wü vügü kaka, teka siti fingangü, de wü *siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü emere ne. ²² Amba titine, Me boro siti ngü ka-yi emaguma ye eyi, teka ngü ka kpi ka Yesu Kurisito. Angü wüh bi Yesu Kurisito füh kotö ne, fü ah akpi teka afü yi ba wü di Me. Te di bala, yi ti eyi arü engagira Me ba züka kpara *nzila, angü gara siti ngü, te wüh ena amala ngü eküte yi tekaka ne, tine eyi ma. ²³ Te yi le angbü ba wü di Me la, ah le de yi lala fi bü eküte ngü kaka, da eo jia yi teka ngü ka Yesu Kurisito, ta te wüh mala fü yi ne. Yi mere e ace ngü la de. Angü dela ngü ka Yesu, te wü eyi bala, gbü wü nga nzö sü füh kotö ne 'buru.

Dene ngü ka tima te Me to fere

De-ra Pawülü, Me tima ra kpah eyi teka fü ra angbü emala ngü ka Yesu fü wü kpara. ²⁴ Amba titine ma ngbü ezü cinga de gbü ku ne, teka ngü ka Yesu la. Te di bala, ma ngbü engbü de tadu teka cinga la, angü dela ngü te ena ato wazi fü yi. Angü Yesu mala ta ngü, gü ba, wü kpara ka-ni ena azü cinga bala, teka ngü ka-ni. Te di bala, ah ba e te ma ngbü ezü du cinga ka Yesu ne, teka ato wazi fü wü kpara kaka. ²⁵ Me fe ra *mürü tima ka-ye, teka ale ta-ngü te yi, ato wazi fü yi, wü kpara ka-ye. Angü ah mala ngü fere, gü ba, ma mala ngari ni, Me, fü yi, wü *ganzi kpara, 'buru. ²⁶⁻²⁷ Ngari Me, te engu to fere la, ah de ngü ka Yesu Kurisito. Ta gügü te enga gina, Me wo ngü ka Yesu la awo fü wü kpara 'buru. Amba titine, gbü wü sikipi ne, Me du sere ngü ka Yesu Kurisito la eyi fü nih, wü kpara ka-ye, mbölö. Dela mere kpeke fingangü ka Me, te fa wü ngü 'buru afa. Angü Me le agü

tamu fingangü ka-ye la fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Ngü la, ah de ngü ka Yesu Kurisito, te ngbü me-ye emaguma yi. Tekka ngü la, nih ngbü eyi 'buru eo jia nih, teka fü nih aküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpī.

²⁸ Dela si-ngü te a ngbü emala ngü ka Yesu Kurisito tete, fü wü kpara 'buru ne. Fü a angbü kpah da erü ewü kpekpeke, de wazi te Me to fü a ne. Angü a le de wü kpara 'buru to maguma wü fü Yesu Kurisito, fü jia ewü amba amba gbü ngü ka Me, teka fü ewü angbü ba züka wü kpara ka Me. ²⁹ Te di bala, ma ngbü eo to ra, teka amere tima la, anza, de mere wazi, te Yesu Kurisito ngbü eto fere ne.

2

¹ Wü di enga wüna, te ma wu yi de jia ra kpah de la, ngü ma, amba ma le fü yi awu, gü ba, ma ngbü eo to ra 'buru teka ngü ka-yi, da eku gba fü Me teka yi, wü *kpara ka Kolosayī. Ma ngbü kpah eku gba fü Me teka wü kpara ka Yesu de ede yi, agbü Lawüdikiya la, be kpah te mere bi wü kpara, te ewü wu ra de jia wü la de, kpah baka yi ne. ² Ma ngbü eku gba fü Me bala, de ah to wazi fü yi, teka fü yi arü kpekpeke gbü ngü ka Me, kpah da ele te-yi esüka yi de maguma yi biringbö. Ma le kpah de Me ü fingangü ka-yi, fü yi awu zu ngü ka Me 'buru areke areke, teka fü yi angbü de tadu. Angü ah de zu ngü ka Me, te Me sere fü nih gbü wü re ne. Ngü la, ah de ngü ka Yesu Kurisito, *E-küwa-nih. ³ Angü Yesu ngbü eto wazi fü nih, da eü fingangü ka-nih duu me-ye, teka fü nih awu mere kpeke ngü, gbü ngü ka Me mbi mbi mbi. Angü ngü ka Me la, ah de mere züka ngü, te wo te-ye awo fü wü kpara.

⁴ Ma mala wü ngü la fü yi bala, angü wü kpara ena afiti yi, de gara türü ngü ka mani ka-wü la fiti. ⁵ Baka te ma di esüka yi kpala ma ne,

ah mere e de. Amba nih ladü de nih ma tundu gbü fingangü, angü ma ngbü kpakine fi bü da efi nga yi. Ma ngbü de tadu, angü ma je nga yi eyi, gü ba, yi ngbü kpala ele te-yi de wü bu yi, de maguma yi biringbö. Yi ngbü kpah erü kpekpeke gbü ngü ka Yesu.

Dene ngü ka ngbüngbü ka wü kpapa, te ewü ra fü Yesu

⁶⁻⁷ Wü di engä wüna, titine yi ra eyi fü Miri Yesu. Te di bala, ah le de yi di fi bü emere wü ngü 'buru, de te engu ngbü ele ne. Yi lala eküte Miri Yesu, baka rü te to si ye, lala gbü tö, de yi nü de ngü kaka kpa engagira nü. Yi rü kpekpeke gbü ngü ka Miri Yesu, de te wüh ri yi di la, de yi di eo to yi, da egbo nga iri Me, gbü wü sikipi 'buru.

⁸ Yi ceka te-yi mbi, angü wü gara kpapa ena afiti yi de töndö riri ka-wü. Angü wüh gü ba, riri ka-ani la, ah de riri ka Me, amba ah de ngü ka Me nda de! Ah ka-ye de mere wu! Ah ka-ye de siti riri ka gele ka wü me ka wü kundu wü. Dela riri ka Yesu Kurisito nda de. ⁹ Ah le de yi lala te zu ngü ka Yesu, angü Yesu Kurisito de Me gegege baka Wö ye. Fü ewü abi engu ba kpapa fuh kotö ne, teka asere ngü ka Me la mbölö fü nih. ¹⁰ Engu kpah de Mere Miri, gbü nzö wü e 'buru, wü kpapa, de wü *malayika ka Me, be kpah te wü *siti wü di engä me, de wü muruyi 'buru. Angü Me to wazi la me-ye fefe. Dela si-ngü te Me to kpah wazi la di fü yi, angü yi ngbü eyi elala eküte Yesu Kurisito.

¹¹ Tekä ngü ka Yesu, te yi lala eyi eküküte na ne, Me ba tere ka-ye eyi eküte yi, teka asere fü wü kpapa, gü ba, yi de wü kpapa ka-ni, ka Me fanü fanü. Nda wü di engä *Yisaraye, wüh ngbü eti esa *basa, teka asere ngü la fü wü kpapa, gü ba, ani de wü kpapa ka Me me-ani. Amba, nda-nih tere te Me ba eküte nih ne, ah ka-ye kpikpi ye. Ah de ngü te wü kpapa mere de kpa wü ne nda de. Angü Yesu Kurisito za diri fingangü ta

emaguma nih ne eyi asidi, teka fü nih angbü *nzila bakaka. ¹² Kpah bala, gbü sikipi ta te yi za *babatiza tete, ah baka ta te yi kpi eyi tundu de wü Yesu, fü ewü ati yi gbü mbükü kpah tundu de ewü. Fü Me adu azükü yi gbü kpi la, kpah tundu de wü Yesu, teka te yi to maguma yi eyi fefe. Kpah bala, angü yi le eyi, gü ba, Me zükü Yesu Kurisito eyi gbü kpi, de mere wazi ka-ye. ¹³ Angü te engä gina, yi ngbü ta baka wü kövö, teka wü *siti ngü ka-yi, ta te yi ngbü emere ne, angü yi wu ngü ka Me la de. Kpah bala, yi le ngü ka Me ta kpah de. Amba titine, Me küwa yi gbü siti ngü la eyi, teka ngü ka Yesu Kurisito. Angü ah boro wü siti ngü ka-nih la eyi guvu ye 'buru asidi. ¹⁴ Angü Me kolo ta ngü ka-nih eyi, fü ah aba ngü la gbü köcökpa, gü ba, nih ena akpi akpi fi mere badi, angü nih mere *Riri ka-ni, Me, nda-nih de. Amba titine teka ngü ka Yesu, te kpi fuh *rü gbegete, teka aküwa nih ne, Me du sörö ngü, ta te engu ba teka ngü ka-nih ne, eyi asidi. ¹⁵ Angü, gbü sikipi te Yesu kpi tete fuh rü gbegete, Me nza wazi *siti wü di engä me eyi, de wü miri ka-wü, de wü muruyi 'buru. Fü ah ato lümü te ewü gbü jia wü kpapa 'buru, ayia ao ewü tine wü labi, esa lö Yesu.

¹⁶ Te di bala, wü di engä wüna, wü gara kpapa le ao riri ka gele ka-wü kpekpeke ba riri ka Me, neh teka ne? Wüh gü ba, yi mere e azü mene e dene de, angä yi nzö mene e dene de. Angä teka gele ka to fufe, angä *sikipi ka Me, angä gara gele bane, yi di emere ngü bane, angä yi mere ngü bane de. Amba ma ngbü emala fü yi, gü ba, yi mere e aje ngü ka-ewü la nda-yi de. ¹⁷ Angü riri ka gele ka wü kundu nih la, ah bü baka kuru e, te Me to ta teka asere nga ngü ka *küküwa, te ni, Me, ena aküwa nih di ne. Amba zu küküwa la, ah ka-ye duu de Yesu Kurisito kpikpi ye. Te di bala, ah le de nih ce ngü ka gele la, nih du,

nih lala gbü nga Yesu. ¹⁸ Anga te gara kpara koro, fiti yi, gü ba, ah le de yi di ecu ngü wü di enga me, anga wü malayika, da eku gba fü ewü la, yi mere e aje ngü ka-ewü la nda-yi de, angü yi ena adürü te kaje ka Me. Te mü de *kpara ka Yesu la, mü di ecu 'duwa ngü Yesu kpikpi ye. Wü kpara, te ewü emala siti riri de bala, le ao te-wü memere, gü ba, "Wüh sere ngü la fü ani gbü roto." Amba ngü ka-ewü la, ah de ngü ka Me nda de, ah ka-ye de töndö ngü kükürü. ¹⁹ Wü mürü wu la lala eküte zu ngü ka Miri Yesu ne nda-wü de. Te di bala, nih lala nda-nih eküte Miri Yesu, angü engu baka nzö nih. Nih, wü kpara kaka, tîne baka küküte. Angü Miri Yesu ngbü eto wazi fü nih me-ye, teka fü nih adi ele te-nih de wü bu nih di. Fü nih angbü ba nguwa kpara biringbö, aga, akoro kpekpeke gbü ngü ka Me.

²⁰ Wü di enga wüna, ah mere neh baye? Yi wu, gü ba, te yi lala eyi gbü nga Yesu, yi kpi eyi tundu de ewü ne, yi wu bala nda-yi de? Te di bala, wü di enga me ti angbü de wazi gbü nzö yi nda-wü de, angü Yesu za yi eyi esa wazi ka-ewü la asidi. Te di bala, anga yi le adu angbü kpah emere wü riri ka wü gele, neh teka ne? ²¹⁻²² Yi mere e aje riri ka-ewü la nda-yi de, angü wü mürü wu la ena ato riri ka gele ka-wü la fü yi, gü ba, gara e bane, yi zü de, yi to kpa yi tete kpah de, angü ngü la ena asiti yi gbü jia Me. Amba dela ka-ye töndö riri ka wü kpara fuh kotö ne, ah de riri ka Me nda de. Ah le de nih wu awu, gü ba, ngü ka wü e fuh kotö ne ena anza ka-wü 'buru anza. Te di bala, wü e la ena asiti nih gbü jia Me, neh baye? ²³ Fanü fanü, wü gara kpara ngbü efi, gü ba, wü riri ka gele la de zu ngü, te ngbü eto wazi fü wü kpara, teka fü ewü areke di gbü jia Me. Wü kpara, te ewü le wü riri de bala, ngbü embü te-wü de mere bi wü riri la, kpah da *e'bi te-wü, da enda'ba te-wü fü wü di enga me. Amba ngü gbü wü e la 'buru nda ma. Wü riri ka gele la

le ta-ngü te kpara, teka fü ah ace siti ngü ka-ye ne, nda de.

3

Dene zu riri ka Me, te ah le de nih di emere

¹⁻² Wü di enga wüna, ah baka te nih kpi ta eyi tundu de wü Yesu. Fü Me adu azükü nih gbü kpi la kpah tundu de ewü, angü nih lala eyi eküküte. Te di bala, ah le de yi o maguma yi, de wü fingangü ka-yi 'buru, teka ngü ka Me agbü kpí. Yi mere e afi nga wü e ka fuh kotö ne de. Angü Yesu, de te yi lala eküküte ne, ah ngbü eyi fuh kpökpö ka mere miri, gbü kokpa ka Me agbü kpí. ³ Kpah bala, yi wu kpo, gü ba, nih kpi ta eyi de wü Yesu. Te di bala, nih ti afi nga siti ngü ka kotö ne nda-nih tîne de, angü Me küwa nih eyi, teka te nih lala eyi eküte Yesu Kurisito ne. Te di bala, wü kpara fuh kotö ne ti awu ngü ka *küküwa, te nih maka la, nda-wü de, angü küküwa la wo te-ye awo, guvu Yesu Kurisito. ⁴ Kpah bala, gbü sikpi te Yesu, *E-küwa-nih, ena adu akoro, teka asere te-ye tete fü wü kpara fuh kotö ne 'buru, baka Mere Miri, engu ena asere nih fü ewü, baka züka wü kpara ka-ye *nzila.

⁵ Te di bala, ah le de yi ce siti gümü wü ngü ka fuh kotö ne asidi. Yi ceka wü ngü la gbü jia yi baka e te yi kpi eyi akpi. Yi ce ngü ka waza, ngü ka yala, de wü siti fingangü ka lümü 'buru asidi. Mü za wü rüse, anga komoko ngbee biringbö, de yi ngbü duu ake di. Yi ce ngü ka gümü e kpah asidi, angü te mü ngbü ekpi gümü e la, ah ba e te mü ngbü eo wü e la baka me ka-mü. ⁶ Dela si-ngü te maguma Me ena anzu, fü ah ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere wü *siti ngü de bala ne. ⁷ Angü ta gügü, o yi le ngü ka Yesu la de ne, yi ngbü ta emere wü *siti ngü de bala gbü wü sikpi 'buru, kpah baka wü bu yi. ⁸ Amba titine, yi mere e adu arí gbü wü ngü la tîne de. Yi mere e agü gü de wü

kpara de. Yi mere e angbũ de siti maguma kpaka wũ kpara kpah de. Yi ce ngũ ka kanga, ambala'ba, de wũ soko 'buru asidi. ⁹ Yi mere e angbũ esutu wu esũka yi de. Angũ, gbũ sikipi ta te yi to maguma yi tete fũ Yesu ne, yi ce wũ diri siti fingangũ, ta te yi ngbũ emere ne, eyi 'buru, ¹⁰ Titine ne, Me fũ yi eyi ba to kpara gegege baka ye, teka fũ yi adi ewu ngũ ka-ni, Me, ereke areke, fũ yi angbũ emere wũ ngũ 'buru baka te ni, Me ngbũ ele. ¹¹ Te di bala, nih, wũ *kpara ka Yesu, nih ngbũ tine eyi baka nguwa kpara biringbõ. Te mü de enga *Yisaraye, anga *ganzi kpara, ah mere e de. Te mü ti eyi esa *basa, anga mü ti nda-mü kpah de la, ah mere e kpah de. Te mü wu ngũ fa sü, anga mü wu ngũ 'buru 'buru de la, ah ba ngũ kpah de. Te mü de mürü cinga, anga te mü di de kpeke kpara la, ngũ ka-yi gbũ jia Me, ka-ye 'buru biringbõ. Angũ mere ngũ, ah ka-ye duu ngũ ka Yesu Kurisito kpikpi ye, angũ nih lala eyi eküküte, fũ engu angbũ emaguma nih.

¹² Wũ di enga wũna, Me fe yi eyi, o zũka wũ kpara ka-ye tete *nzila, angũ ah le yi fa sü. Te di bala, ah le de yi di ewu cinga wũ bu yi, da emere zũka ngũ fũ ewü bu, da ele ta-ngũ te ewü, gbũ wũ sikipi 'buru. Yi mere e angbũ e'du ngũ yi de. Yi di emere wũ ngũ 'buru ferrre. Maguma yi mere e adi enzu kere kere de. ¹³ Yi di engbũ de gu maguma esũka yi. Te gara kpara mere yi esiti la, yi ce ngũ la fefe. Ah le de yi di eboro siti ngũ ka wũ bu yi, kpah baka te Miri ka-nih Yesu ngbũ eboro siti ngũ ka-nih ne. ¹⁴ Mere ngũ te yi ena angbũ emere esũka yi, ah dene. Yi di ele te-yi esũka yi de maguma yi 'buru, angũ te yi mere bala la, ngũ ka-yi ena angbũ kpah 'buru biringbõ.

¹⁵ Ah le de Yesu Kurisito to wazi fũ yi, teka fũ yi angbũ de gu maguma esũka yi. Angũ dela si-ngũ te Me i yi tete, teka fũ yi angbũ tundu ba kpara

biringbõ. Ah le kpah de yi di egbo nga Me gbũ wũ sikipi 'buru. ¹⁶ Ah le de ngũ ka Yesu Kurisito ngbũ fi emaguma yi, gbũ wũ sikipi 'buru, teka fũ yi awu ngũ kaka areke areke. Te di bala, ah le kpah de yi di erĩ wũ bu yi de ngari Yesu, da eto wazi fũ ewü. Yi di kpah ebĩ wũ ci ka Me esũka yi, da egbo nga iri Me di de mere tadu.

¹⁷ Wũ di enga wũna, dela kpeke ngũ te ma mala fũ yi. Ah le de wũ ngũ, te yi ngbũ emere, anga emala esũka yi ne, de yi di emere wũ ngũ la 'buru de iri Miri Yesu. Yi di kpah egbo nga iri Wõ nih Me, teka ngũ ka Yesu.

Dene ngũ ka ngbũngbũ ka wũ kpara ka Yesu agba wũ

¹⁸ Dene ngũ te ma le amala fũ yi, wũ wũrüse. Ah le fũ yi angbũ eje ri wũ watĩ yi. Angũ te yi ngbũ emere bala la, ngũ la ena areke gbũ jia Miri Yesu afa sü.

¹⁹ Nda-yi wũ komoko, ma emala fũ yi, gũ ba, ah le fũ yi angbũ ele wũ wara yi ale. Yi mere e adi emere ewü esiti de.

²⁰ Nda-yi wũ jaji, ngũ te ma le amala fũ yi, ah kpah dene. Ah le de yi di eje riri ka wũ wõ yi de wũ ni yi gbũ wũ ngũ 'buru, angũ ngũ de bala reke gbũ jia Me fa sü.

²¹ Nda-yi, wũ wõ ye wũ jaji, de wũ ni ewü, yi mere e adi erĩ wũ jaji ka-yi de siti maguma de, angũ ngũ la ena asiti fingangũ ka-ewü.

²²⁻²⁴ Tekã ngũ ka-yi, wũ labi, ma emala fũ yi, gũ ba, ah le de yi di eje riri ka wũ mere kpara ka-yi gbũ wũ ngũ 'buru. Yi mere e adi emere wũ zũka ngũ bü teka jia wũ mere kpara ka-yi, teka de ngũ ka-yi reke, ne de. Yi mere e adi emere tima, te wũh to fũ yi, de maguma 'basu 'basu de. Ah le de yi di emere tima ka-yi de maguma yi 'buru biringbõ, baka te yi ngbũ emere tima ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. Ah le de yi di emere tima ka-yi kpekpeke, angũ yi wu kpo, gũ ba, te gara, yi ena amaka zũka wũ ngũ, de te Miri Yesu reke,

o agbü kpî fû wü kpara ka-ye ne. Angü zu mere kpara ka-yi, de te yi ngbü emere tima kaka-na ne, ah ka-ye de Yesu Kurisito. ²⁵ Amba mene wü kpara, de te ewü ngbü emere siti ngü ne, ah le de wüh wu awu, gü ba, Me ena ato kuru te ani te gara. Angü Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru, ah tî afüwa kpara biringbö nda de.

4

¹ Amba de-yi, wü mere kpara, ma emala fû yi, gü ba, ah le de yi di engbü de züka maguma kpaka wü labî ka-yi, da emere ewü ereke areke. Yi di ele ta-ngü te ewü kpah ereke areke, angü yi wu eyi, gü ba, mere kpara ka-yi kpah ladü agbü kpî, te di de Yesu Kurisito. Angü engu wu ngü te yi ngbü emere ne 'buru kpo.

Dene gara ngü te ma le arî yi di

² Wü di engu wüna, yi di eku gba fû Me kpekpeke, da egbo nga irî. Yi mere e ace da eku gba fû Me de.

³ Ah le kpah de yi di eku gba fû Me teka a. Yi di kpah eku gba fû Me, teka de engu ü kaje, fû a adi emala ngü ka Yesu Kurisito fû wü kpara, angü wüh wu ngü ka Yesu gügü nda-wü de. Te di bala, dela tima te Me fe ra, adi emere. Fû ewü ayia agü ra gbü ku ne, teka ngü la. ⁴ Te di bala, yi di eku gba fû Me teka ra, de ah to wazi fere, teka de ma di esere ngü ka Yesu la di mbölö mbölö fû wü kpara, de wüh di eje sisi na mbi mbi mbi, baka e te reke gbü jia Me.

⁵ Ah le de yi di eceka te yi 'be, teka ngbüngbü ka-yi, esüka wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de ne. De yi gîrî züka kaje, teka amala ngü ka Yesu tete fû ewü. ⁶ Te yi ngbü emala ngü ka Yesu, anga ero mö de wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu de ne la, yi di emala ngü fû ewü ferrre, de züka türü ngü mündü gömö yi

baka ngütü, te mi ami gbü wuru la. Angü te wü kpara la yi-ta yi teka ngü ka Yesu la, yi ena awu züka kaje, te yi ena angbü elügü ngü la fû ewü tete.

Dene adu ngü ka-ra, Pawülü

⁷⁻⁸ Ma tima köcökpa ne fû yi esaka Tikiko, te di de züka engu wüna, te ma le engu fa sü, gbü ngü ka Yesu Kurisito. Engu de kpeke kpara te ngbü ele ta-ngü te-ra, angü a ngbü emere tima ka Yesu Kurisito la tundu de ewü. Engu ena amala nga ra fû yi tîne cu me-ye mbi mbi mbi. Dela si-ngü te ma tima engu de köcökpa ne tete kpaka yi, teka de ah to kpah wazi fû yi gbü ngü ka Me. ⁹ Wü Tikiko ena akoro kpaka yi kpala ake Ünessimü,* züka engu wüna, te di kpah de kpeke kpara gbü tima ka Yesu. Engu kpah de kpara ka-yi, ka Kolosayî, te yia ta kpala, koro kpakine. Wüh ena amala nga wü ngü, de te ngbü emere a de kpakine ne, 'buru fû yi tîne me-wü.

¹⁰ Arisitarekü, te a di ake di agbü ku de kpakine ne, to kpah mandî fû yi, ake Marako, te di de mürü ye Baranaba ne. Te Marako koro eyi kpaka yi kpala la, yi le ta-ngü tete, angü ma mala ta nganga na eyi fû yi te engu gina. ¹¹ Yusito† to kpah mandî fû yi. Wü kpara de bata ne, Arisitarekü, Marako, Yusito, wüh de wü di engu *Yisarayeale, te ewü to maguma wü eyi fû Yesu. Wüh ngbü ele ta-ngü te ra gbü tima ka Me efa sü. Amba gara wü di engu Yisarayeale te a ngbü emere tima de ewü kpakine, nda ma, 'duwa bü mene ewü de bata la.

¹² Engu ni yi, Epafürasî ne, to kpah mandî fû yi. Engu de züka kpara gbü tima ka Yesu Kurisito. Ah ngbü fi bü eo to ye kpekpeke, da eyi-ta Me fû yi, teka de Me to wazi fû yi, arü di kpekpeke gbü ngü ka-ye, kpah da emere wü ngü

* **4:9** 4:9 Ünessimü de kpara te Pawülü ba köcökpa fû Filemüna tekaka, angü engu ta de labî ka Filemüna, te di de kpara ka Kolosayî. † **4:11** 4:11 Gara irî Yusito de Yosüwa.

'buru baka te Me ngbü ele. ¹³ Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü, gü ba, Epafürasi engu ngbü efi nga yi, da eku gba fü Me teka yi kpekpeke, kpah teka wü *kpara ka Yesu agbü Lawüdükiya, de mene ewü agbü Yerapoli ne.

¹⁴ Luka, züka mürü kuwa, te a le engu fa sü ne, to kpah mandî fü yi mini, ake Dema.

¹⁵ Yi to mandî ka-a fü wü kpara ka Yesu agbü Lawüdükiya kpala 'buru. Yi to kpah mandî fü Nifa, de wü kpara ka Yesu, te ewü ngbü ebiti te-wü agba ka la 'buru.

¹⁶ Te yi tanga köcökpa ne esüka yi eyi la, de yi tima kpah fü wü kpara ka Yesu agbü Lawüdükiya la, de wüh tanga. Ah le kpah de yi tanga mene köcökpa, te ma tima fü wü kpara ka Lawüdükiya ne.

¹⁷ Yi mala fü Arikipo, gü ba, ah le fü engu amere tima, de te Miri Yesu to fefe na ne, de züka maguma ye, akoro di te adudu na.

¹⁸ De-ra Pawülü, ma to mandî fü yi fa sü. Ma ba ngü ne fü yi cu mera de kpa ra. Yi di efi nga ra agbü ku kpakine mini, kpah da eku gba fü Me teka ra kpekpeke. Me di de yi, da eto wazi fü yi de *züka maguma ye. Ah di bala.

Dene gina köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika 1 Tesalonika

Masere si-ngü

Dene gina köcökpa te Pawülü ba fü wü *kpara ka Yesu Kurisito agbü Tesalonika. Pawülü ta de gina kpara te mala ngari Yesu fü wü kpara agbü Tesalonika kpala me-ye. Ah nü ta kpala de wü bu ye 'basu, wü Sila ake Timoteyo. (Mü ena amaka ngü la gbü buku ka wü Mürü Tima ka Yesu 17.) Te wü Pawülü mala ngari Yesu fü wü kpara ka Tesalonika la, fü mere bi ewü afü maguma wü, adu ara fü Yesu.

Amba Pawülü ngbü ta kpala teka fe biringbö nda de, angü wü gara wü di engä *Yisarayeale, te ewü ngbü de kpala, wüh yia liki engu agbü Tesalonika asidi. Angü wü di engä Yisarayeale la, wüh le ngü ka Yesu, te Pawülü ngbü emala kpala ne, nda-wü de. Angü Pawülü gü ba, "Mene wü kpara, te ewü ena ato maguma wü fü Yesu ne, Yesu ena aküwa ewü aküwa 'buru. Anga te ah de wü di engä Yisarayeale, anga wü *ganzi kpara, anga neh wü da, Yesu ena aküwa ewü 'buru." Ngü la siti eküte wü di engä Yisarayeale fa sü, angü nda-wü fingangü gü ba, "Me le wü ganzi kpara 'buru 'buru de. Ah nzö de ani, wü di engä Yisarayeale, ani ena aküwa 'duwa me-ani." Te di bala, fü ewü ayia aliki wü Pawülü agbü Tesalonika kpala de gü. Fü wü Pawülü ayia anü angbü agbü gara sü de iri ye Atenayi.

Fü Pawülü angbü agbü Atenayi kpala de mere fingangü emaguma ye, teka wü kpara de te ewü le ngari Yesu gömö ni ne. Angü ah ngbü kpala teka sikipi mba cükü'daye, dada te ah ena ari wü kpara dela, de ngari Me mbi mbi mbi bane ma. Ah wu kpah kpo, gü ba, "Wü kpara

te ewü liki ni, wüh ena adu kpah ato cinga te wü kpara la." Pawülü le ta adu kpaka ewü kpala, teka ato wazi fü ewü, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me ne, amba ah maka kaje de.

Te di bala, fü Pawülü ayia atima Timoteyo agbü Tesalonika teka aceka ewü, de ah du, ah mala nga ewü fü ni. Te Timoteyo du koro, fü ah amala nga wü kpara la fü Pawülü, gü ba, "Wü vügü ka-ye agbü Tesalonika de kpala ne, ngbü eto cinga te wü kpara ka Yesu efa sü. Amba wü kpara ka Yesu la, wüh kpe cürü nda-wü de. Wüh ngbü erü fi bü kpekpeke gbü ngü ka Yesu."

Te Pawülü je ngü ka wü kpara la bala, fü ah angbü de mere tadu. Fü ah ayia aba köcökpa ne fü ewü, teka ato wazi fü ewü. Ah le kpah ari ewü de gara riri ka Me, te ewü je mbi mbi la de. Ah de ngü ka dudu ka Yesu, teka fü ewü angbü emere ngü, te ena areke gbü jia Me, zalü akoro di gbü sikipi, te Yesu ena adu akoro tete na. Te mü ena atanga ngü la enatikine, ah ena ato wazi kpah fü mü, agü kpah tamu wü riri ka Me fü mü fanü, fü mü amaka wazi gbü ngü la.

Wü ngü te mü ena amaka gbü 1 Tesalonika ne, wüh dene.

Sapita 1:1-3:13 Ngü ka wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika

te ngbü eto tadu fü Pawülü

Sapita 4:1-12 Ngü te wü kpara ka Yesu ena adi emere

Sapita 4:13-5:11 Ngü teka dudu ka Miri Yesu fuh kotö ne

Sapita 5:12-28 Adu riri

Dene mandä ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Tesalonika

¹ De-yi wü kpara ka Me, wü kpara ka *Miri Yesu Kurisito, te yi ngbü agbü Tesalonika, a ngbü eba köcökpa ne fü yi me-a, de-ra

Pawülü, bete Sila,* ake Timoteyo. Kpara to mandí fú yi fa sü. Me di de yi, da eto gu ngü ka-ye fú yi de *zúka maguma ye.

Dene ngü te ngbü eto tadu emaguma a, teka ngü ka-yi

² Wü di enga wüna, a ngbü egbo nga iri Me, teka ngü ka-yi, gbü wü síkpí 'buru. ³ Kükürü de, angü a wu, gü ba, yi ngbü emere ngü te ereke areke gbü jia Miri Yesu, angü yi to maguma yi eyi fefe fanü fanü. Kpah bala, yi ngbü eto te-yi teka ale ta-ngü te wü bu yi, angü yi le Miri Yesu eyi de maguma yi 'buru. Fú yi arü kpekpeke, angü yi ngbü eo jia yi teka dudu ka Yesu Kurisito. Te di bala, zúka ngü ka-yi la, Me wu eyi 'buru.

⁴ Wü di enga wüna, a ngbü egbo nga iri Me, teka ne de, angü a wu eyi kpo, gü ba, Me le ngü ka-yi fa sü, fú engu afe yi, ao wü di ye tete. ⁵ Angü ta te a koro teka amala ngü ka Yesu Kurisito fú yi agbü Tesalonika kpala ne, *Nzila Wazi Me to ta wazi fú a me-ye, de a di emala ngü la di kpekpeke. Fú Nzila Wazi Me adu kpah ato wazi la fú yi, teka fú yi awu, gü ba, ngü ka Yesu Kurisito la de zu ngü ka Me fanü fanü. Wazi te Nzila Wazi Me to fú a la, yi wu cu de jia yi, angü, ta te a ngbü esüka yi kpala ne, a kpe cürü nda-a de, a rü fí bü kpekpeke, teka amala ngari Miri Yesu fú yi. ⁶ Ta te yi wu bala ne, fú yi ayia amere kpah ba nda-a la. Angü yi rü kpah kpekpeke, baka a, kpah baka Miri ka-nih, Yesu Kurisito. Angü te wü bu yi ngbü ta eto mere kuru te yi tete, yi kpe cürü kpo de. Fú yi angbü kpah fi bü da ele ngü ka Me gömö a de mere tadu, teka ne de, angü Nzila Wazi Me ngbü eto wazi la fú yi cu me-ye.

⁷ Dela si-ngü de enatikine, te iri yi wü tete gbü wü sü ka Makedoniya, bete sü ka Akaya† zalü nde 'buru

ne, angü yi zoro ngü engu la ta de kpa yi 'basu mini, fú yi adu arü kpekpeke. Angü wü kpara ka Me gbü wü sü la je wü ngü ta te yi mere dela eyi 'buru, fú ewü ale arü kpah kpekpeke baka yi la. ⁸ Te di bala, ngü ka Me wü eyi gbü nga nzö sü ne le 'buru, koro eyi zalü kpa gbü gara wü sü nengete, teka ngü ka-yi la. Amba a mala ngü la fú ewü nda-a de, ⁹ wü kpara ngbü ebaya ngü la esüka wü de tete-wü, gü ba dene, "Te a koro kpaka yi, yi le ngü ka Miri Yesu gömö a de maguma yi 'buru. Angü yi ce gele ka wü me ka wü kundu yi eyi, fú yi adu afü maguma yi, akoro tîne, alala eküte ngü ka Mere Me, te di kpa gbü kpí. ¹⁰ Fú yi adu tîne, angbü eo jia yi gbü nga Yesu *Kurisito, Ye Me, te ena ayia agbü kpí, adu akoro füh kotö sene." Angü yi wu eyi, ga, Me zükü Yesu gbü kpí eyi. Te gara, kpa engagira nü kpala, gbü *adu síkpí te Me ena ato kuru fú siti wü kpara tete, Yesu ena aküwa nih gbü siti kuru la me-ye.

Dela si-ngü de te a ba köcökpa ne fú yi tete, teka nga ngü ka-yi, te wü gara kpara ngbü emala fú a. Fú a aje ngü la de mere tadu.

2

¹ Wü di enga wüna, wü vügü ka-a ladü, te ewü ngbü emala ambala'ba, gü ba, "A de wü töndö kpara, te a koro teka afiti yi." Amba yi wu eyi, gü ba, wü vügü la ngbü esutu wu, angü a ngbü ta esüka yi kpala, ba zúka wü kpara, te ngbü emala zu ngari Me fú yi. ² Yi wu wü ngü te mere a, ta te a koro tete kpaka yi ne, kpo. Angü te a di ta agbü Filipoyi, o a koro kpaka yi la de ne, wü kpara ka Filipoyi to ta mere cinga te a, da efala a, fú a ayia akoro kpaka yi agbü Tesalonika de kpala, de mere kuru te a.* Wü gara kpara kpa gba

* **1:1** 1:1 Iri de Sila, ah de Silivanü, wüh ngbü ei iri la mba piti bala. † **1:7** 1:7 Enatikine gbü wü síkpí dene, wüh ngbü ei sü ka Makedoniya bete sü ka Akaya 'buru tö ka wü Giriki. * **2:2** 2:2 Ngü te mere wü Pawülü gbü Filipoyi, yi ena amaka gbü Mürü Tima 16.

yi kpala le ta kpah aliki a. Te di bala, ah kpe cürü ta nda-a de. Angü Me to wazi fü a, fü a ayia ai maguma a, teka amala ngari Yesu fü yi.

³ Wü vügü ka-a ga, a de wü kpara te a koro de mani, teka afiti yi, amala siti riri fü yi, ato yi te kaje ka *siti ngü. Amba ah bala nda de.

⁴ Ngü te a mala fü yi, ah de zu ngari Me fanü fanü. Angü Me fe a cu me-ye, ayia atima a teka amala ngari ni fü wü kpara. Te di bala, a fi ngü ka wü kpara nda-a de. A ngbü efi nda-a nga Me, teka areke gbü jijia, angü engu wu fingangü ka-a 'buru kpo.

⁵ Fingangü ka-yi gü neh fe? Baka ta te a koro kpaka yi ne, a mala ta türü ngü, afiti yi di, de yi di eto jiasse fü a? Ah bala de. Me ladü te wu ngü la kpah eyi cu me-ye.

⁶ Baka ta te a koro kpaka yi ne, a koro ta baka wü cögbörö kpara, te wüh ena adi ecu ngü a acu? Ah bala de. Wü di engu wüna, yi wu ngbü kpo, ga, Yesu *Kurisito to wazi fü a me-ye, ba wü *mürü tima ka-ye. Amba a to riri fü yi kpekpeke, baka wü cögbörö kpara, nda-a de.

⁷ A ngbü erü yi ferrre, baka würüse te ngbü erü wü di engu ye. ⁸ Wü di engu wüna, gümü yi ngbü emere a efa sü. Dela si-ngü te a to te-a di 'buru teka amala ngari Me fü yi, de mere kuru la te a, angü a le yi fa sü. ⁹ De ta te a ngbü emala ngü ka Me fü yi tete ne, a yi-ta yi ta eyi, teka de yi to wü e fü a? A mere bala nda-a de. Angü yi wu ta kpah bü kpo, ga, a ngbü ta embü da emere tima de ra, de biti nde, teka amaka mba jiasse, adi ese e-mazü di ne, cu de kpa a.

¹⁰ Wü di engu wüna, yi wu ta wü ngü ka-a, te a ngbü emere kpa esüka yi la, cu de jia yi. A ngbü ta emere siti ngü? Ah bala de. A ngbü ta ba züka wü kpara. A ngbü ka-a ta emere fi bü züka ngü, te reke areke gbü jia Me. Me ladü te wu ngü la kpah 'buru kpo. ¹¹⁻¹² Angü a ngbü ta erü yi biri biri 'buru, baka kpara te ngbü erü wü di ye. A ngbü

ta erü yi ferrre, da eto wazi fü yi, de yi di ei maguma yi ai. Fü a angbü kpah emala ngü fü yi kpekpeke, teka de yi di enü 'be 'be 'be, fü yi akoro ba züka wü kpara gbü jia Me. Angü Me i yi dela me-ye, de yi di ba wü kpara ka-ni, de maguma yi lofo, fü yi angbü de wü ni, Me, kpa gbü kpä kpala de mere tadu.

¹³ Wü di engu wüna, a ngbü egbo nga iri Me teka ngü ka-yi, gbü wü sikipi 'buru. Teka ne de, angü, de ta te yi je ngari Me gömö a ne, fü yi ayia 'duwa, ale ngü la. Yi le ngü la cu de maguma yi biringbö, angü yi wu kpo, ga, ngü engu la, ah de zu ngü ka Me, te engu tima fü yi me-ye. Ah de kükürü ngü ka-a, te a mala de tete-a ne, nda de. Ngü engu la, ah de zu ngü ka Me fanü fanü, te ngbü eto wazi fü yi.

¹⁴ Fanü fanü, ngü ka Me la ngbü fi bü da eto wazi fü yi, angü te wü bu yi ngbü eto cinga te yi la, a wu eyi, ga, yi ngbü erü ka-yi fi bü kpekpeke. Ngü ka-yi la, ah gegege ba ngü, de te wü *kpara ka Yesu Kurisito mere agbü *Yudaya. Teka ne de, angü wüh rü kpekpeke, te wü bu wü, wü di engu *Yisaraye, ngbü eto cinga te ewü tete ne. ¹⁵⁻¹⁶ Angü wü di engu Yisaraye la ngbü fi bü da emere *siti ngü gbü jia Me. Wüh kpah de wü kpara, te ewü mörö Miri Yesu. Ta gügü, wüh ngbü mörö wü *mürü dofo kpah bala. De-ra, te ma di kpah de engu Yisaraye ne, wüh le ngü ka-ra nda-wü kpah de. Fü ewü ayia aliki a agbü Tesalonika kpala asidi. Wüh le de a mala ngari Yesu fü nguwa wü *ganzi kpara, baka yi ne, nda-wü de. Wüh le de Me küwa nguwa gara wü kpara kpah de. Angü wüh ka-wü de vügü ka nguwa wü gara kpara, füh kotö ne 'buru. Amba ngü de te ewü ngbü emere la, ah reke te Me nda de. Ah ngbü gbü jijia na esiti 'duwa ba-nehene-la. Wüh lala ka-wü fi bü gbü siti ngü ka-wü la, wüh le ace nda-wü de. Teka ngü la, fü maguma Me angbü enzu eküte ewü. Te di bala, sikipi

te Me ena ato kuru te ewü tete eyi ghamari.

Dene kpah gara ngü te to tadu emaguma a,

angü yi lala fi bü gbü ngü ka Yesu Kurisito

¹⁷ Wü di enga wüna, gümü yi ngbü eke a efa sü. Baka ta te wüh liki a kpaka yi agbü Tesalonika de kpala ne, fü a anü angbü nengete, kpara du wu te-a de wü yi de. A ngbü kpakine kpah fi bü da efi nga yi. Teka ngü la, nga a yiri de, fü a akpo da egiri kaje, teka adu kpaka yi kpala. Amba a giri kaje la ma. ¹⁸ Kpah cu dera Pawülü, ma giri kaje de ma du kpaka yi kpala bi ma, angü *Satana ni kaje la fere eyi. ¹⁹⁻²⁰ Gümü yi ngbü emere a kükürü de, angü yi de züka wü kpara ka-a, te yi to tadu fü a fa sü. Angü, baka te yi je ngü ka Me gömö a, fü yi adu arü kpekpeke gbü ngü la ne, te di bala, gbü sikipi te Miri Yesu ena adu akoro tete, engu ena agbo nga iri a teka ngü ka-yi la. Teka ngü la, fü a angbü eo jia a fi bü teka sikipi la.

3

¹⁻² Teka ngü la, a ngbü fi bü efi nga yi de mere bi sikipi. Angü gümü yi ngbü eke a 'duwa ba-neh-ene-la. Fü a aga dene, te ah tine eyi bala, ah le de a tima Timoteyo kpaka yi kpala, de ah to wazi fü yi, teka de yi i maguma yi, arü kpekpeke. Teka ne de, angü Timoteyo de züka kpara, te mere tima ka Me kpekpeke. A ga, te a ngbü gbü Atenayi sene kpikpi a la, ah mere e de. Timoteyo nü enü kpaka yi kpala, de ah to wazi fü yi agbü Tesalonika la. ³⁻⁴ Angü yi ena ace ngü ka Me, teka cinga, te wüh ngbü eto eküte yi la. Angü ma mala ngü la ta eyi fü yi, ga, "Te yi le ngü ka Yesu eyi la, wü kpara ena ato kuru te yi ato." Titine ngü la koro eyi fanü. Angü Me ngbü eto cinga fü nih, wü kpara ka-ye, teka are maguma nih di. De te di eyi

bala ne, ah le de yi rü arü kpekpeke gbü ngü la. ⁵ Dela si-ngü de te ma tima Timoteyo kpaka yi tete na ne, ah dela. Angü ma ngbü efi nga yi efa sü. Ma wu de, anga *Satana fiti yi dene eyi, teka de yi ce ngü ka Me, ka ngü ka kuru la? Te ah bala, amba mere züka tima, te a mere teka amala ngari Me fü yi ne, ah ena angbü kükürü. Fü ra ayia atima Timoteyo tungü la, teka de ah nü, ah ceka yi, de ah du, ah mala nga yi fere.

⁶ Amba titine, baka te Timoteyo du koro, amala nga yi fü a ne, ma ngbü de mere tadu te ra fa sü. Angü ah gü ba dene, "Yi ngbü fi bü elala gbü nga Miri Yesu. Fü yi angbü ele te-yi de wü bu yi. Kpah bala, yi ngbü da efi nga a efa sü, baka e te kpara ngbü sene kpah efi nga yi ne." ⁷ Ngü ka-yi la ngbü eto wazi fü a, gbü mere cinga te ngbü kpah emere a de kpakine ne. ⁸ Fü maguma a adu agu, teka ngü ka-yi de te a je, ga, "Angü yi zoro lö Miri Yesu eyi de kpa yi 'basu ne."

⁹ Wü di enga wüna, ngü de te yi ngbü emere de kpala ne, ah ngbü eto tadu te a efa sü. Teka ngü la, kpara gbo nga iri Me tine eyi cu fa sü de maguma a 'buru, teka te a je nga yi de bala. ¹⁰ A ngbü kpah eku gba fü Me teka yi, de ra de biti, da enda'ba te-a fefe, de ah ü kaje fü a, de a lügü nga a, du koro kpaka yi kpala, teka arü yi de züka riri. Angü wü gara du riri ka Me ladü, te ma ri yi di la de.

¹¹ Dela gba ka-a, te a ngbü eku fü Wö nih Me, kpah fü Miri Yesu, teka de wüh ü kaje fü a, de a du koro kpaka yi kpala. ¹² Miri Yesu di de yi, da eto wazi fü yi, de yi di ele te-yi di esüka yi, de maguma yi biringbö, kpah baka e te a ngbü ele yi ne. Fü yi ale wü kpara kpah 'buru ba e la, anü de ngü la kpa engagira nü. ¹³ Te di bala, ah le de Miri Yesu to wazi fü yi, teka fü yi ace wü *siti ngü ka-yi le 'buru, adu angbü emere wü ngü te ngbü ereke gbü jijia. Te ah bala,

te gara, gbü sīkpī te Miri Yesu ena adu akoro tete na, de wü *malayika ka-ye zalü 'buru nde, yi ena arü engagira Wö nih Me, de mere tadu, angü yi eyi de züka wü kpara kaka fanü fanü.

4

Dene ngü te ena areke gbü jia Me

¹⁻² Wü di enga wüna, nih 'buru nde wü kpara ka Miri Yesu. Te di bala, a ngbü emala fü yi kpekpeke, ga, "Yi di emere fi bü züka ngü, te reke areke gbü jia Me." Angü yi je ngü la eyi gömö a, ta te a ngbü esüka yi kpala ne. Te di bala, ah le de yi nü de ngü la fi bü kpa engagira nü.

³ Wü di enga wüna, Me ngbü ele de yi di engbü ba züka wü kpara ka-ni, *nzila. Te di bala, yi mere e angbü emere waza de. ⁴ Ah le de mü di engbü bü nzö de wara mü biringbö, de züka fingangü. De mü di emere ngü fefe ereke areke, angü Me to engu fü mü me-ye. ⁵ Wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü emere ngü ba e te ewü le. Wüh fi nga wara wü baka kpara de, wüh le ewü nzö wü rüse tete. Gara ewü ngbü eza wü rüse nzö teka abi mere bi wü jaji. Amba nda-yi, yi mere e amere ngü baka nda-ewü la de, angü yi de wü kpara ka Me. ⁶ A mala ta ngü la eyi fü yi kpekpeke, gü ba, "Te mü ngbü de wü rüse te di de wara mü de, mü baka mürü zi te ngbü ezi e ka wü bu ye." Dela ngü te Me le 'duwa kpo fi de, furu afuru. Te mü ngbü emere ngü de bala, Me ena ato mere siti kuru fü mü fanü fanü. ⁷ Angü ngü ka waza siti gbü jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. Me ngbü ele de wü kpara ka-ni di engbü nzila, adi emere bü duu züka ngü gbü jia ni. ⁸ Dela si-ngü de te engu to *Nzila Wazi ye tete fü yi, teka de yi di engbü nzila. Te ah bala, ah le de yi je riri ka-a ne reke areke. Tekane de, angü ah de riri ka Me, ah baka gele ka koti nda de. Te di bala, te mü le ngü la de, Me ena ato kuru fü mü ato.

⁹⁻¹⁰ Dene e'ba'basu ngü te a le amala fü yi, ah de ngü ka le-te. A wu kpo, ga, yi ngbü ele te-yi de wü bu yi, wü *kpara ka Yesu, ale fanü fanü. Angü yi kpo de ngü la eyi gügü, angü Me gü tamu ngü la eyi fü yi. Fü yi angbü ele te-yi de wü kpara ka Yesu 'buru gbü sü ka-yi, agbü Makedoniya de kpala ne, ale. Wü di enga wüna, a ngbü emala fü yi kpekpeke, ga, "Yi nü de wü ngü la fi bü kpa engagira nü."

¹¹⁻¹² Ah le kpah de yi di eo maguma yi teka angbü ziii. Yi mere e adi ekpülü wü bu yi de. Yi di emere tima de kpa yi, teka fü yi adi emaka e-mazü, te ena ati teka yi, kpah baka e te a mala fü yi tane. Te yi ngbü emere wü ngü la bala, wü kpara te ewü le ngü ka Yesu de ne, wüh ena awu, ga, yi de kpeke wü kpara.

Dene ngü teka dudu ka Miri Yesu, füh kotö ne

¹³ Wü di enga wüna, ma le amala ngü fü yi teka ngü ka wü kpara ka Me, te ewü kpi eyi ne. Te gara, Me ena azükü ewü azükü gbü kpi la. Wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ti awu ngü la bala nda-wü de. Fü ewü adi engbü de mere siti cinga, da eku mere gba, teka ngü la. Yi mere e adi engbü de mere cinga, baka nda-ewü la, de. ¹⁴ Angü nih wu eyi, gü ba, Yesu kpi ta akpi, fü ah adu azükü. Kpah bala, Me ena azükü wü kpara ka-ye, te ewü to maguma wü fü Yesu, te ewü kpi eyi akpi ne, aza ewü kpaka ye agbü kpi kpala, gbü sīkpī te Yesu ena adu akoro tete.

¹⁵ Ngü de te ma emala fü yi ne, ah de kpeke ngü. Ah de ngü te Miri Yesu mala me-ye. Angü engu mala ngü la, gü ba dene, "Gbü sīkpī te ni ena adu akoro tete, wü kpara ka-ni te ewü kpi eyi akpi ne, ni ti ace ewü de." Angü wüh ena ayia fi me-wü. ¹⁶ Angü gbü sīkpī la, Miri Yesu ena ayia agbü kpi kpala, adu akoro. Fü wü kpara aje

ri mere *malayika, de kono ka Me mini, teka abiti wü kpara ka Yesu Kurisito 'buru. Fü Miri Yesu ayia ai wü kpara ka-ye de mere ri ye. Fü wü kpara kaka te ewü kpi akpi ne, fü ewü ayia azükü fi me-wü, de to küte wü mini. ¹⁷ Fütanga ngü la, Me ena aza nih de ezükü ne, fü nih ayia 'buru de ewü, teka fü nih anü amaka te-nih de wü Miri Yesu kpa tikpi kpala. Fü nih angbü de wü Miri Yesu, fi mere badi.

¹⁸ Te di bala, wü di enga wüna, te cinga te emere yi teka wü bu yi, te ewü kpi akpi ne la, yi di efi nga wü ngü de te ma mala fü yi ne, adi emala esüka yi, teka fü maguma yi adi egu gbü ngü la.

5

¹⁻² Wü di enga wüna, yi wu kpah bü kpo, ga, kpara biringbö, te wu sikipi te Miri Yesu ena adu akoro tete na, ah nda ma. Te di bala, a ti amala nga sikipi la fü yi nda-a kpah de. Angü sikipi engu la ena ata wü kpara ata. Ah ena adi gegege baka mürü zi te ngbü ekoro gbü biti, agüka wü kpara da era ara. ³ Gbü sikipi engu la, wü kpara te ewü le ngü ka Me de, wüh ena agüka agüka. Angü wüh ngbü efi, gü ba dene, "Ani ngbü engbü ka-ani gbü züka gu sü ne zözö. Me wu ngü ka-ani nda de, ah ti ato kuru fü ani kpah de." Te gara wüh ga, ani ceka kpi bane de, gbangbara! Miri Yesu koro eyi, teka ato kuru te ewü! Ngü la ena agüka ewü gegege baka e te keke ka yayaka ngbü egüka würüse de bu ye. Wüh ti aküwa de, angü da ewü teka afü maguma ewü nda tine eyi ma.

⁴ Wü di enga wüna, yi de wü kpara ka biti baka ewü nda-yi de. Te ah bala, sikipi ka Miri Yesu ti agüka yi agüka baka ewü de, angü yi ngbü eo jia yi teka sikipi la. ⁵ Nih ka-nih nda-nih wü kpara ka ra-sü, angü Me lofo jia nih eyi. Nih ti adu angbü gbü biti nda-nih tine de.

⁶ Wü di enga wüna, de te nih di ka-nih nda-nih wü kpara ka ra-sü

ne, nih ceka te-nih mbi, da etüka te-nih, gbü wü re-ngü ka *Satana. Nih o fingangü ka-nih, teka amere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Nih mere e adu gbü ngü ka biti, baka wü bu nih ne, de. ⁷ Angü wü bu nih la, wüh ka-wü de wü kpara ka biti, jia ewü nda ma. Wü kpara te ewü ele adi era ara ne, wüh ngbü era nda-wü gbü biti. Wü kpara te ewü le adi enzö fi ne, wüh ngbü enzö fi kpah gbü biti, da eküya di. ⁸ Amba nih mere e amere bala de, angü nih de wü kpara ka biti nda-nih de. Nih ka-nih nda-nih wü kpara ka ra-sü. Te di bala, ah le de nih ceka te-nih mbi, teka adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Nih ena amaka wazi, teka adi emere wü züka ngü di, neh kaye? Ah le fü Miri Yesu ato wazi fü nih me-ye. Te ah bala, nih to maguma nih fü Miri Yesu, da ele Miri Yesu de maguma nih 'buru, da eo jia nih teka sikipi ka dudu kaka. Tekane de, angü nih wu eyi kpo, ga, Miri Yesu ena aküwa nih gbü sikipi la. ⁹ Nih ena aküwa fanü fanü, angü nih 'buru wü kpara te Me fe nih eyi, ao ba züka wü kpara ka Miri Yesu. Te ah bala la, Me ena adu ato kuru te nih, neh baye baye? Me ena aküwa nih aküwa, angü nih de wü kpara ka Miri Yesu Kurisito fanü. ¹⁰ Angü Miri Yesu to te-ye akpi teka nih, te nih di de wü kpara kaka-na ne. Miri Yesu ena adu abiti nih, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete na. Anga ah ena adu akoro amaka nih ezükü, anga o nih kpi eyi la, engu ena abiti nih, fü nih angbü de ewü fi mere badi.

¹¹ Te di eyi bala ne, wü di enga wüna, te cinga ngbü emere yi, de yi di emala wü ngü la esüka yi, da eto wazi fü wü bu yi, teka fü yi arü kpekpeke, baka e te yi ngbü emere, zalü akoro di enatikine ne.

Dene adu riri, te a ngbü eto fü yi

¹²⁻¹³ Wü di enga wüna, ah le de yi di emere wü ngü de te reke areke gbü jia Me. Tekane ngü ka wü *kovo te Me o ewü, de wüh ngbü gbü nzö

yi, da erī yi de ngü ka Me ne, ah le de yi di eje ngü ka-ewü, da ecu ngü ewü. Yi di kpah ele ta-ngü te ewü. Teka ne de, angü wüh ngbü emere tima kpekpeke 'duwa ba-neh-ene-la teka yi. Yi mere e angbü ega yiki esüka yi de ewü ne de.

¹⁴ Te ena adi teka wü bu yi la, yi mere e adi ewü nga fü ewü kpah de. Te wü gara ewü di de wü mürü cürü la, yi mala züka ngü fü ewü, de wüh rü kpekpeke. Te wazi ewü ma, de yi di ele ta-ngü te ewü. Te wüh di kpah de mürü basa la, yi di erī ewü mba kpekpeke de wüh ce ngü la. Yi ngbü de züka maguma, da emala ngü fü wü kpara 'buru de gu maguma yi. ¹⁵ Teka mene wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü eküte yi, yi mere e alügü siti ngü la fü ewü tīne de. Yi di elügü fü ewü fi bü züka ngü. Kpah bala, yi di fi bü emere züka ngü fü wü bu yi, wü *kpara ka Yesu, kpah de gara wü kpara 'buru nde.

¹⁶⁻¹⁸ Wü di enga wüna, ah le de yi ngbü da egbo nga iri Me gbü wü ngü ka-yi 'buru. Te ah di de züka ngü, anga te ena adi kpah de cinga la, yi mere e ace da egbo nga iri Me de. Te yi ngbü emere bala, yi ena angbü de tadu emaguma yi. Yi di kpah eku gba fü Me de ra de biti 'buru. Te fingangü ka-yi ngbü bala, dela ngü te ena areke gbü jia Me. Angü dela ngü te Me ngbü ele, ga, wü kpara ka Yesu Kurisito di emere bala.

¹⁹ Te *Nzila Wazi Me ngbü eyi erī yi emaguma yi la, yi je 'duwa ngü kaka-na. ²⁰ Te Nzila Wazi Me mala ngü fü yi gömö wü bu yi la, yi mere e ace ngü la kpah de. ²¹ Te gara kpara ena akpo da eto riri fü yi de iri Nzila Wazi Me la, yi di eceka kpi gbü ngü engu la kpo kpo kpo feke. Te yi wu eyi, gü ba, ah de zu ngü ka Me fanü fanü la, de yi le ngü kaka de maguma yi 'buru. ²² Te ah ka-ye nda de siti riri la, de yi ce ace asidi.

²³ Wü di enga wüna, Me di de yi, da eto züka ngbüngbü zözö, de gu maguma fü yi. Me di eto wazi fü yi

gbü wü sikipi 'buru, de yi ngbü fi bü da emere wü ngü, te ena areke gbü jija na. Me ceka kpi fütanga küte yi, de fingangü ka-yi, bete maguma yi zalü nde 'buru, teka de yi ngbü mbi, angü yi ena amere *siti ngü. Te di bala, Miri Yesu ti eyi amaka yi baka züka wü kpara ka-ye, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete na. ²⁴ Angü Me fe yi, de yi ngbü ba wü di ni, cu me-ye. Teka ngü la, engu ena ato wazi fü yi bala fanü fanü, angü ngü te engu mala, ah ti ace de.

²⁵ Wü di enga wüna, yi ku gba fü Me teka a.

²⁶ Yi to mandi ka-a fü wü di enga ni nih kpala 'buru, de mere lele fa sü.

²⁷ Ma mala fü yi de iri Miri kanih, Yesu Kurisito, ga, "Yi i wü bu yi, wü kpara ka Me, de yi tanga köcökpa ne fü ewü zalü nde 'buru."

²⁸ Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, da eto wazi fü yi, de *züka maguma ye.

Dela adu ngü te ma mala fü yi, de-ra Pawülü.

Dene e'ba'basu köcökpa te Pawülü ba fü wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika 2 Tesalonika

Masere si-ngü

Dene e'ba'basu köcökpa te Pawülü ba fü wü *kpara ka Yesu agbü Tesalonika. Fütanga gina köcökpa te engu ba la, fü Pawülü adu aje gara ngü ka wü kpara ka Tesalonika, gü ba, "Gara wü ngü ladü te kpo ngbü esiti fingangü ka wü kpara ka Yesu kpala."

Gina ngü, ah de ngü ka wü gara kpara, te ewü ngbü emala, ga, "Miri Yesu du koro eyi füh kotö ne." Te di bala, fü Pawülü aba ngü fü ewü, gü ba, "Miri Yesu ti akoro esalakumu nda de. Kpah bala, gara wü ngü ladü te ewü ena amere te-wü feke, fü Miri Yesu adu akoro sidi. Angü gara siti kpara ena akoro da efiti wü kpara, da emere wü *siti ngü efa sü."

E'ba'basu ngü, ah de ngü ka gara wü kpara esüka wü kpara ka Yesu, te ewü le amere tima de. Wüh ngbü emere tine bü töndö ngü, da engbü ka-wü bü kükürü bane. Pawülü mala ngü fü wü mürü basa la kpekpeke, gü ba, "Wü ce töndö ngü ka-wü la asidi." Fü ah adu amala fü wü bu wü, gü ba, "Te kpara le amere tima de la, wüh mere e ato zü-e fefe kpah de."

Wü ngü te mü ena amaka gbü 2 Tesalonika, wüh dene.

Sapita 1 Ngü ka wü kpara ka Yesu agbü Tesalonika,
te wü Pawülü gbo nga iri Me tekaka na

Sapita 2 Ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

Sapita 3 Ngü de te wü kpara ka Yesu ena adi emere

Dene mandı ka Pawülü fü wü kpara

ka Yesu agbü Tesalonika

¹ De-yi wü kpara ka Me, wü kpara ka Miri Yesu *Kurisito, te yi ngbü agbü Tesalonika, a ngbü eba köcökpa ne fü yi me-a, de-ra Pawülü, bete Sila,* ake Timoteyo. Kpara to mandı fü yi fa sü. ² Wö nih Me bete Miri Yesu Kurisito ngbü de yi, da eto gu ngü ka-wü fü yi, de *züka maguma wü.

Dene ngü de te a gbo nga iri Me tekaka na

³ Wü di enga wüna, a ngbü kpakine egbo nga iri Me teka ngü ka-yi, ra de biti mini. Kükürü de, angü ngü ka-yi ngbü eto mere tadu fü a. Angü a je, gü ba, yi zoro ngü ka Me eyi de kpa yi 'basu mini, da ele te-yi de wü bu yi. A je kpah, gü ba, yi ngbü fi bü da emere ngü la, enü di kpa engagira nü. ⁴ Teka ngü la, kpara ngbü kpakine kpah da egbo nga iri yi fü wü kpara ka Me gbü wü sü 'buru, teka züka ngü de te yi ngbü emere la. Angü yi ngbü elala fi bü gbü nga Yesu *Kurisito. Baka te wü vügü ngbü fi bü da emere yi sisiti, teka ngü ka Yesu ne, yi kpe cürü nda-yi de, yi ngbü erü fi bü kpekpeke gbü mere cinga ka-yi la.

⁵ Wü di enga wüna, Me ladü, te wu cinga ka-yi la me-ye. Ah wu kpah eyi, gü ba, yi ngbü erü kpekpeke, gbü cinga de te ngbü emere yi ne, angü yi de wü kpara ka-ni. Te di eyi bala ne, ah ena aküwa yi gbü sikpi te Miri Yesu ena adu akoro tete. Angü gbü sikpi la, ah ena ai yi, gü ba, "De-yi dene, yi de züka wü kpara ka-ni. Te di bala, yi koro ekoro kpaka ni, fü yi angbü tundu de wü ani, agbü sü ka-ni agbü kpi, baka wü di ni." ⁶⁻⁹ Angü Me ka-ye de züka miri. Ah ena aküwa yi gbü mere cinga ka-yi la, fü engu aküwa kpah a gbü nda-a cinga ne. Fü nih angbü de ewü agbü kpi kpala

* 1:1 1:1 İri de Sila ne, ah de Silivanü, wüh ngbü ei iri la mba piti bala.

gbü züka gu sü, de mere tadu fi mere badi. Amba Me ena ato mere cinga te wü kpara, de te ewü ngbü eto cinga te yi ne. Me ena amere ngü la bala, gbü sïkpï te Miri Yesu ena adu akoro füh kotö ne, de mere wazi, de mere kpeke wü *malayika ka-ye mini, teka azoro wü kpara, de te ewü le ngü ka Me de, te ewü le aje ngü ka Yesu kpah de ne. Me ena ato mere siti kuru te wü kpara la, de mere wazi ye, kpah de mere siti te-wa te embele ambele, fü ewü akpi fi mere badi. Wüh ti awu Me tine de. ¹⁰ Gbü sïkpï engu la, wü kpara 'buru te ewü to maguma wü fü Miri Yesu, wüh ena adu agbo nga iiri na, teka mere wazi kaka. Wayi, ah ngbü bala, yi ena aci agbo nga iiri na, gbü sïkpï engu la kpah cu me-yi, angü yi le ngü kaka-na, de te yi je gömô a, ne eyi.

¹¹ Dela si-ngü de te a ngbü fi bü eku gba fü Me tete teka yi, gü ba, "Ah le de Me ceka yi baka züka wü kpara ka-ye, angü engu de kpara te fe yi teka ngü la me-ye. De ah to kpah wazi fü yi, teka fü yi adi eo jia yi, adi emere züka wü ngü, da emere tima ka Me kpekpeke, angü yi to maguma yi eyi fefe fanü."

¹² Te yi ngbü fi bü emere wü ngü la kpekpeke bala, fü wü kpara angbü da ewu züka ngü ka-yi la, wüh ena aci agbo nga iiri Miri ka-nih Yesu Kurisito, ka ngü la. Fü ewü adi kpah da egbo nga iiri yi, gü ba, "Yi de wü *kpara ka Yesu fanü fanü." Dela ngü te kpara ngbü eku gba fü Me tekaka na, teka ne de, angü a wu kpo, ga, Me ake Miri Yesu Kurisito ena ato wü ngü la fü yi me-wü, angü wüh de wü mürü *züka maguma.

2

Dene ngü teka dudu ka Yesu füh kotö ne

¹ Wü di enga wüna, dene ngü te a le amala fü yi, teka dudu ka Miri Yesu *Kurisito, teka akö nih, ago di kpaka ye. ² Angü ma je, gü ba, wü gara kpara ngbü efiti yi, gü ba,

"Angü sïkpï ka Miri Yesu la koro ka-ye eyi." Wüh ngbü esu ka-wü dela 'buru wu! Yi mere e adi eje ngü ka-ewü la de, angü fingangü ka-yi ena asiti. Te wüh mala, ga, "Angü *Nzila Wazi Me sere ngü engu fü ani me-ye," di de, "Angü de-ra Pawülü, ma mala fü ani cu me-ra," di de, "Angü ma ba, tima fü ani gbü köcökpa," yi mere e aje wü ngü la nda-yi 'buru de, angü dela ka-ye nda-ye 'buru wu!

³⁻⁵ Yi fi la nga wü ngü ta te ma mala fü yi, teka dudu ka Miri Yesu, o nih ngbü de nih ma agbü Tesalonika kpala ne. Yi mere e asiti fingangü ka-yi teka ngü la de, angü yi wu kpo, ga, Miri Yesu ti akoro esalakumu nda de. Tekane de, wü ngü de ta te ma mala nganga fü yi ne, wüh ena amere te-wü feke, fü Miri Yesu adu akoro sidi. Angü, te sïkpï ka dudu ka Yesu la koro eyi ghamari, mere bi wü kpara ena ayia ace ngü ka Me. Kpah bala, gara siti vügü ka Me, de ta te ma mala nganga na fü yi ne, ah ena ayia akpo de tima ka-ye. Ah ena angbü esu wu te ye, da ecu ngü ye, gü ba, "Ngü ka-ni ga fa sü, fa nda Me ka." Angü ah ngbü ele ta, ga, wü kpara mere e agbo nga iiri Me de. Wüh di ele nzö ngü ka-ni, da egbo nga iiri ni. Te ah bala, ah ena ari kpa esa *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema kpala. Fü ah angbü cu kpala, da egbo nga ye, gü ba, "Ni ka-ni de Me me-ni, wüh gbo nga iiri ni."

⁶ Amba nda-yi, yi mere e akpe cürü de, angü Me ti aü kaje, teka siti komoko la, nda la de, angü Me ngbü eci nga sïkpï te ni, Me, fe me-ni teka ngü la. ⁷ Gbü wü sïkpï ne, mere bi wü *siti ngü ladü füh kotö sene fanü fanü, angü *Satana ngbü emere tima ka-ye la gbü zi. Ah mere ngü la ngbaangba la de. Kükürü de, angü Me to wazi eyi fü gara kpara, de ah ni kaje fü siti komoko te ena akoro la. Ma mala ngü la fü yi eyi gügü. Kpara la ena angbü fi bü da etiri kaje fü vügü ka Me, zalü

akoro di gbü sikipi te Me fe me-ye. ⁸⁻¹² Gbü sikipi la, siti vügu ka Me ena ayia akoro, akpo tima ka-ye gbü jia wü kpara 'buru. Angü Satana ena ato mere wazi fefe na, de ah di emere wü kpeke ngü ka talara di, teka afiti wü kpara 'buru. Tekan ngü la, mere bi wü kpara ena ale ngü ka vügu la, gü ba, "Komoko la de Me fanü." Wü kpara te ewü to maguma wü fü Me, Me ena aküwa ewü aküwa esaka vügu la. Amba mere bi wü kpara ladü, te ewü le ngü ka Me de. Wüh ena ao maguma wü, teka adi emere wü siti ngü, te reke areke gbü jia wü, baka e te ewü ngbü ele. Te di bala, Me ena ace ewü, de wüh le ngü ka vügu ka-ni la. Te di tine eyi bala ne, wüh ena amaka mere siti kuru te gara, angü Me ena agü ewü kpa gbü mere du ka wa, fi mere badi.

Tekan ngü ka mere vügu ka Me la, yi mere e akpe cücürü de, angü Miri Yesu ena akoro de mere siti kpeke wazi ka-ye, fü ah azoro siti vügu ka Me la, amörö engu asidi. Wayi, ah ena auru engu bü de komö ye, fü siti vügu ka Me la adu akpi, azi ka!

Wü di engu wüna, dela ngü te ma le amala fü yi teka dudu ka Miri Yesu. Yi mere e afi, ga, ah du koro eyi ne, yi fi bala de, angü wü ngü la mere te-wü nda-wü la de.

Dene gba te a ngbü eku fü Me teka yi, de yi rü kpekpeke

¹³⁻¹⁴ Wü di engu wüna, a ngbü egbo nga iri Me de ra de biti, teka mere tadu, te Me to fü a teka ngü ka-yi. Angü Me fe yi eyi wü kpara ka-ye gügü te engu gina. Fü ah adu ai yi, teka ngü de te yi je gömö a ne. Fü engu ayia aküwa yi, angü yi le ngü la eyi, de maguma yi 'buru. Fü ah adu atima Nzila Wazi ye, de ah di efü yi züka wü kpara ka-ye tete. Fü Me ato wazi fü yi, teka fü yi ago te gara, angbü tundu de wü Miri Yesu Kurisito agbü kpi, angü ah le nih fa sü.

¹⁵ Te di bala ne, wü di engu wüna, yi di engbü tine de jia yi te yi. Yi

zoro wü riri ka Me de kpa yi 'basu. Wü riri la, a to ta fü yi, o a ngbü emala ngari Me fü yi de kpala ne. Fü a adu kpah anda nga wü riri la gbü köcökpa, ta te a ba fü yi ne. Te di bala, yi mere e ace wü ngü la nda-yi de.

¹⁶ Wü di engu wüna, Miri Yesu Kurisito ake Wö nih Me le nih fa sü. Tekan ngü la, fü ewü ayia ato wazi fü nih teka *züka maguma wü, de nih rü kpekpeke, zalü koro di gbü sikipi te nih ena ago tete kpaka ani la. Fü nih adu angbü eo jia nih teka züka wü ngü, te Me ena amere fü nih te gara kpala. ¹⁷ De te di tine eyi bala ne, a ngbü eku gba fü Miri Yesu ake Wö nih Me, de wüh ngbü de yi, da eto wazi fü yi, fü yi ai maguma yi di, arü kpekpeke, teka angbü kpah fi bü emere züka wü ngü te reke areke gbü jia Me.

3

Dene gba te yi ena aku fü Me teka ngü ka-a

¹ Wü di engu wüna, yi di kpah eku gba fü Me teka a, teka fü ngari Miri Yesu awü abaya gbü wü sü 'buru, teka de mere bi wü kpara yia le ngü ka Miri Yesu gömö a, kpah baka nda-yi. ² Yi ku kpah gba fü Me, teka de Me di eküwa a kpah aküwa, esaka siti wü kpara, te ewü ni kaje fü a, teka tima ka Miri Yesu ne, angü wüh le ngü ka Yesu nda-wü de.

³ Wü di engu wüna, Miri Yesu de kpeke kpara. Ngü te engu mala, engu ti ace de. Te di bala ne, ah ena angbü fi bü da eto wazi fü yi, kpah da eceka kpi fütanga yi, teka wü ngü ka *Satana. ⁴ A wu kpah kpo, ga, yi de wü kpeke kpara, te yi lala eyi gbü ngü ka Yesu. Yi ngbü kpah eyi emere wü riri, de ta te a to fü yi ne ereke areke, abe kpah te wü ngü de te a ba fü yi gbü köcökpa ne. ⁵ A ngbü eku gba fü Miri Yesu *Kurisito, teka de ah ngbü fi bü da eü jia yi, teka fü yi awu, ga, Me le ani de maguma ye 'buru. Ah le kpah

de Miri Yesu to wazi fü yi, teka de yi di erü fi bü kpekpeke.

Dene ngü teka wü kpara te ewü le adi emere tima de

⁶ Wü di engä wüna, gara ngü ladü te a le amala fü yi. Ah de ngü teka wü mürü basa esüka yi, te ewü le aje riri, ta te a to fü yi, ne de. Riri la gü ba, wü kpara 'buru di emere tima. Te wü kpara la ladü esüka yi la, a ngbü emala ngü fü yi kpekpeke de iri Miri Yesu Kurisito, ga, "Yi mere e adi engbü de ewü de." ⁷⁻⁸ Angü yi wu kpo, ga, tima de züka ngü. Ta te nih di de nih ma kpala ne, a ngbü ta angbü bü gee kükürü, a mere tima de? Anga a ngbü ta eyi endondoro bü faaa, da eyo e-mazü ba mürü tofere-eto? A mere bala nda-a de! A ngbü ta emere tima kpekpeke de kpa a, ra de biti, teka amaka zü-e di. Ah le de yi di emere kpah bala! ⁹ Fanü fanü, ah le de yi di ele ta-ngü te wü kpara, te ewü ngbü eri yi de ngari Me ne. Amba nda-a, a le ayi-ta yi teka e nda-a de. Kükürü de, angü a le ta, teka de a gü tamu züka kaje fü yi, teka de yi ce ngü ka basa, adu amere tima kpekpeke, kpah baka nda-a la. ¹⁰ Fü a adu ato ta riri fü yi, gü ba, "Te kpara le amere tima de la, wüh mere e ato zü-e fefe na kpah de."

¹¹ A mala ngü la kükürü de, angü a je nga yi eyi, ga, "Wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü ngbü emere tine bü töndö ngü, da engbü ka-wü bü kükürü bane. Fü ewü adu angbü eto ba-nzö fü wü bu wü gbü nda-ewü tima." ¹² A ngbü emala ngü fü wü kpara dela, kpekpeke de iri Miri Yesu Kurisito, ga, "Wüh ce wü töndö ngü de bala asidi. Wüh yia eyia adi emere tima, teka de wüh maka e-mazü te ena ati de ewü."

¹³ Amba nda-yi, wü kpeke kpara, yi mere e ace da emere züka ngü de. Yi i maguma yi ai, da emere fi bü kpeke ngü la.

¹⁴ Te wü mürü basa la le aje riri ka-a ne de, de yi mala nga ewü fü

wü bu yi 'buru, teka de yi ce da engbü de ewü, teka de lümü zoro ewü, fü ewü afü maguma wü. ¹⁵ Te di bala, yi mere e aceka ewü baka vügü ka-yi de, yi kpü ewü kpah de, angü wüh de wü di engä ni yi. Yi du, yi ri ewü de *züka maguma yi, teka de wüh ce ngü la.

Dene adu ngü ka-a

¹⁶ Wü di engä wüna, Miri Yesu ngbü de yi 'buru, de ah to gu ngü fü yi gbü wü ngü 'buru, angü engu de kpara te ngbü egu maguma yi, fi mere badi.

¹⁷ De-ra Pawülü, ma to mandi ne fü yi me-ra. Mandi la, ah de ngü te ma ba cu me-ra de kpa ra, teka de yi wu tete, ga, fanü fanü angü ma tima köcökpa ne fü yi me-ra.

¹⁸ Yesu Kurisito di de yi 'buru, de ah to wazi fü yi, de züka maguma ye.

Dela adu ngü te ma ba, tima fü yi. De-ra Pawülü.

Dene gina köcökpa te Pawülü ba fü Timoteyo 1 Timoteyo

Masere si-ngü

Dene gina köcökpa te Pawülü ba fü Timoteyo. Pawülü ta de kpara te ngbü endoro gbü wü gara sü, teka amala ngari Yesu fü wü kpara. Gbü gara ra, fü Pawülü akoro agbü gara sü de iri ye Lisitera. Fü engu amaka Timoteyo kpala. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima ka Yesu 16). Timoteyo ta de jaji komoko te to maguma ye fü Yesu. Ah ge baka te Timoteyo le ngü ka Yesu gömö Pawülü, angü Pawülü ngbü eï engu, gü ba, "Ah de ye ni, gbü tima ka Me" (1 Timoteyo 1:2).

Te Pawülü du maka Timoteyo agbü Lisitera, fü ngü ka Timoteyo areke gbü jijia afa sü. Te di bala, Pawülü gü ba, "Ni ena aza engu, de ah ndoro de wü ani ake Sila, teka ale ta-ngü te ani gbü tima ka Me." Fü Timoteyo ayia akpo da endoro de ewü teka mere bi re.

Gbü gara ra, wü Pawülü ake Timoteyo ngbü ta emala ngari Yesu fü wü kpara, agbü gara sü de iri ye Efeso. Te Pawülü yia teka ace Efeso, anü agbü gara sü, agbü tö ka Makedoniya, fü ah adu afi nga ngü, gü ba, "Ah reke areke te Timoteyo ena angbü agbü Efeso sene, teka ari wü *kpara ka Yesu de zu ngari Me, teka ato wazi fü ewü." Fü Timoteyo angbü ciki gbü Efeso sela, fü Pawülü ayia anü sü agbü Makedoniya. Fütanga ngü la, fü Pawülü adu atima köcökpa ne fü Timoteyo agbü Efeso kpala, teka agü tamu züka kaje fefe, te engu ena ari wü kpara di.

Te nih ena atanga köcökpa ne enatikine, nih ena amaka züka kaje, te wü kpara ka Yesu ena afa nganga tete. Nih ti eyi amaka kpah ngü teka wü *kovo gbü tima ka Me, anga mü

ena ale neh ene kpara ne, teka tima la.

Wü ngü te Pawülü ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1-3 Ngü teka wü kpara ka Yesu de wü kovo ka-wü
Sapita 4-6 Ngü teka kaje te Timoteyo ena amere tima ka-ye tete

Dene mandï ka Pawülü fü Timoteyo

¹ Wayi bala Timoteyo, de-ra Pawülü, ma ba köcökpa ne fü mü me-ra, te ma di de *mürü tima ka Yesu *Kurisito, kpara te nih ngbü eo jia nih gbü nganga na ne. Angü Yesu i ra ta me-ye gbü tima ka-ye la, bete Me E-küwa-nih. ² Ma tima köcökpa ne fü mü, Timoteyo, angü mü tine fere baka ye ra gbü tima ka Me. Ma to mandï fü mü fa sü. Wö nih, Me, ake Miri Yesu Kurisito, di de mü, de wüh wu cinga mü, da eto züka gu ngü fü mü, de *züka maguma wü.

Dene ngü te mü ena ari wü kpara di, de wüh ce siti riri

³ Enga ra, ah le de mü ngbü fi bü gbü Efeso, da eri wü *kpara ka Yesu kpala, kpah baka e te ma mala fü mü, gbü ra ta te ma yia tete, teka anü sü kpa gbü Makedoniya ne. Angü ma ce mü gbü Efeso kpala kükürü de. Wü gara kpara la kpala, te ewü ngbü esiti nzö wü bu wü de siti riri. Te di bala, ah le de mü di etata siti riri la atata. ⁴ Mü mala ngü fü wü kpara la, de wüh ce wü töndö ngü ka-wü la ace asidi. Ah le de wü *kovo di eri wü kpara de züka riri ka Me, ba e ta te nih mala fü ewü ne. Wüh mere e afü riri ka Me de. Wüh mere e adünda ngü ka Me de wü gara gele, te ewü maka gbü diri cingangü ka-wü, bete iri wü kundu wü ta gügü, ne de. Angü ngü la ti areke kpara de. Ah ena asiti fingangü ka wü kpara, da eto yiki esüka ewü. ⁵ Amba ndan-nih, nih di eri wü kpara de züka riri ka Me, teka fü ewü adi ele tewü. Angü nih ngbü eri wü kpara,

de wüh reke fingangü ka-wü, adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me, da ele ngü ka Me de maguma wü biringbö, teka fü ewü amaka wazi, adi ele te-wü ale. ⁶ Angü wü kpara la yia ce da erī wü kpara, de züka riri ka Me, ne eyi, fü ewü adu angbü da emala ka-wü bü töndö ngü kükürü. ⁷ Wüh le arī wü bu wü de ngü ka Me, amba cu de-ewü, wüh je riri ka Me mbi mbi nda-wü de. Fü ewü adu adürü gbü ngü la, angbü emala bü töndö ngü kükürü.

⁸ Fanü fanü, *Riri ka Müse de züka riri, te mü wu si-ngü de te Me to riri la tete eyi mbi la. ⁹ Angü Me to Riri la fü Müse, neh teka wü da? Ah to Riri la teka wü kpara, de te ewü ngbü emere züka ngü gbü jia ni? Ah bala de. Me to riri la teka wü siti kpara, teka asere nga *siti ngü di fü ewü, de wüh ce ngü la asidi. Ah teka wü kpara te ewü je ngü de, wü mürü kögö-nzö te ewü le ngü ka-ni, Me, kpah de. Baka wü kpara, te ewü ngbü emi wü ni wü de wü wö wü, bete ewü de te ewü ngbü emörö wü kpara ne. ¹⁰ Baka wü kpara te ewü ngbü emere waza, bete ewü te ewü ngbü ele wü bu wü komoko ba würüse tete. Baka wü kpara te ewü ngbü ezoro wü kpara de wazi, afü ewü ba labi ka-wü tete, kpah baka wü kpara te ewü ngbü esu wu, bete ewü te ewü ngbü efiti wü bu wü de mani, de wü kpara te ewü ngbü emere wü gara wü siti ngü 'buru. Me to Riri ka-ye teka wü siti kpara la, de wüh ce siti ngü ka-wü, te di esiti gbü jia ni ne. ¹¹ Riri ka Yesu *Kurisito mala fü nih kpah bala. Ma egbo nga iri Me kpa gbü kpi, angü ah za züka ngü ka-ye, ka Miri Yesu la, to esaka ra, de ma di erī wü kpara ka-ni di!

¹²⁻¹³ Ma egbo nga iri Miri Yesu Kurisito, angü ah fe ra, ato tima ka-ye la esaka ra me-ye. Angü ta gügü, ma de siti kpara, te ngbü eto cinga eküte Miri Yesu de wü kpara kaka-na, da efala ewü. Amba Miri Yesu fi

nga siti wü ngü ka-ra la nda de. Fü ah afü te-ye, aboro wü siti ngü ka-ra la, teka *züka maguma ye. Angü ah wu kpah kpo, ga, ma mere ngü la ta, o ra wu ngü ka-ni la de. Fü ah adu awu ra ba züka kpara ka-ye, adu ato wazi fere teka tima ka-ye, de te engu to fere ne. ¹⁴ Wayi, ah mere züka ngü eyi fere fanü fanü, fa tine 'duwa cu sü, teka züka maguma ye la. Angü ah to wazi fere, teka fü ra ato maguma ra fefe na, adu ale wü bu ra, ba e te engu ngbü ele ra.

¹⁵ Angü nih wu kpo, ga, Yesu Kurisito koro füh kotö ne, teka aküwa wü siti kpara. Dela kpeke ngü fanü fanü. Ah le de wü kpara 'buru le ngü la, da eto maguma wü fefe. Nda-ra, ma ta de kpara te mere siti ngü fa nda wü bu ra le 'buru. ¹⁶ Fü Yesu Kurisito adu awu cinga ra. Fü ah adu aboro wü siti ngü ka-ra, teka züka maguma ye. Angü ah le de wü kpara 'buru wu, gü ba, te kpara dürü ngü ba-neh-ene-la, te ah du fü maguma ye la, ni, Yesu Kurisito, ni ti eyi aboro siti ngü kaka, adu aküwa engu.

¹⁷ Nih gbo nga iri Me!

iri Me ena angbü me-ye, fi mere badi!

Nih gbo nga iri Me!

Angü ah de Miri ka-nih,
te ngbü gbü nzö wü kpara
'buru, fi mere badi.

Nih gbo nga iri me!

Ah ti akpi nda kpah de!

Nih gbo nga iri Me!

Nih ti awu Me de jia nih nda-nih
kpah de!

Ah ka-ye duu Me me-ye fanü fanü.

Nih gbo nga iri Me!

¹⁸ Timoteyo, ye ra, ma o mü me-ra, teka de mü di eto riri fü wü kpara agbü Efeso de kpala. Tekana de, angü *Nzila Wazi Me mala ngü mü ta eyi gügü, gömö wü *kovo, gü ba, "Mü ena adi de kpeke kpara teka tima ka Me." Ngü de te Nzila Wazi Me mala teka mü la, ah ti eyi ato wazi fü mü. Mü za ngü la ba dü esaka mü, mü rü di kpekpeke, teka

angbü erī wü kpara de züka riri ka Me, fanü fanü. ¹⁹ Ah le de mü lala eküte Me alala, fü mü adi emere züka ngü, te reke gbü jia Me. Mü mere e ale kaje ka wü Umenayo ake Alekezanda ne de. Angü wüh ce züka riri ka Me ka, fü ewü adu ale ka-wü siti riri. Fü ewü adu angbü emere siti ngü gbü jia Me. ²⁰ Te di bala, ma ce wü Umenayo ake Alekezanda la, o eyi fü *Satana, de ah to cinga te ewü, teka de wüh wu siti ngü ka-wü la, fü ewü adu ace da efala ngü ka Me.

2

Dene ngü teka wü kpara ka Yesu Kurisito

¹ Timoteyo, enga ra, dene gina ngü te ma emala fü mü, teka wü *kpara ka Yesu Kurisito. Ah le de wü kpara ka Yesu di eku gba fü Me, da eyita Me teka ngü ka-wü, de ngü ka wü bu wü, da egbo nga iri Me. Wüh di eku gba fü Me, teka wü kpara füh kotö ne nde 'buru. ² Wüh di kpah eku gba teka wü miri, de angbe cögbörö wü kpara, te ewü ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. Dela teka ne de, de wü mere kpara la di eto züka riri fü nih, teka de nih ngbü kpa füh kotö akine mba ziii, gbü gu sü, da emere mene wü ngü, de te ngbü ereke gbü jia Me areke ne. ³ Nih ku gba teka wü kpara 'buru, de Me küwa ewü. Te di bala, gba ka-nih la ena areke gbü jia Me. ⁴ Angü Me ngbü ele de wü kpara 'buru je zu ngü ka-ni, teka de ni küwa ewü.

⁵ Gbo nga iri Me! Me ka-ye kü ngbee biringbö. Kpara te Me fe teka areke ngü esüka ni de wü kpara, ah kpah biringbö. Engu de Yesu *Kurisito, te wüh bi engu baka nih, kpara füh kotö ne. ⁶ Angü Yesu Kurisito to ta te-ye fü kpi, teka aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah mere ngü la, gbü züka sikpi te Me fe me-ye, teka agü tamu ngü fü

wü kpara 'buru, ga, ni Me, ni ngbü ele de wü kpara 'buru küwa aküwa. ⁷ Ma su wu de. Dela si-ngü de te Me fe ra tete, o *mürü tima ka-ye ne, de ma di emala ngü ka-ni, Me, la fü wü *ganzi kpara gbü gara wü sü nengete, teka de wüh to maguma wü fü Me.

⁸ E'ba'basu ngü te mü ena amala fü wü kpara ka-mü, gü ba, te yi biti te-yi teka aku gba fü Me la, ma ele de kpara te ena atı engagira nü fü yi, ah di de züka kpara, te o maguma ye teka amere ngü ka Me. Ah ti ngü guvu ye kpah de, engu mere e angbü mürü yiki kpah de.

⁹⁻¹⁰ Ebabata ngü, ah de ngü teka wü würüse. Wü würüse, te ewü di de wü kpara ka Yesu Kurisito ne, ah le de wüh di engbü de züka fingangü gbü nzö wü. Wüh di eto bongo de te ti gbü jia kpara atı kpini. Te wüh le angbü züka wü kpara gbü jia wü kpara la, wüh di emere züka ngü te Me ngbü ele. Wüh ce da eto mene bongo bete 'biri, te wüh ese de mere bi jias ne, ace. De wüh ce kpah da ei nzö ewü, egaga agaga, da egiri to ngü di ne, ace. Wüh di emere bala de, angü wüh dela wü kpara ka Me. ¹¹ Kpah bala, würüse di enga esa ri wü kovo anga.

¹² Ma le de würüse to riri fü komoko de. Kötı mere e ara gbü nzö würüse ne kpah de. Komoko di eto riri ekötı me-ye, fü würüse angbü eje. ¹³ Gina kpara ta te Me o fi engu, neh da? Ah de komoko de? Angü Me du mere *Awa tine sidi, fütanga *Adama.* ¹⁴ Gina kpara ta te *Satana fiti engu, neh da? Ah de würüse de? Angü Awa je ngü ka Satana, fü engu ayia amere *siti ngü, te Me le de.† ¹⁵ Te di bala ne, wü würüse ena aküwa kpah fi aküwa, teka ngü ka Yesu Kurisito, te würüse bi engu me-ye ne. Te ah bala, Me ena aküwa wü würüse, te ewü to maguma wü fefe, da ele ngü

* **2:13** 2:13 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:7, 18-22. † **2:14** 2:14 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 3:1-13.

kaka-na, kpah da emere wü ngü te ti atü gbü jija na ne.

3

Dene ngü teka wü kovo gbü tima ka Me

¹ Nih wu eyi kpo, ga, ah de züka ngü te kpara le eyi angbü mere *kovo, te ena adi erü wü kpara de ngari Me. ² Te di bala, te mü ena afe wü kpara de bala, ah le mene kpara te mü fe engu la, ah di de züka kpara, te o fingangü ka-ye, teka adi emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Ah le de ah o jia ye 'duwa duu teka wara ye biringbö. Ah di de kpeke kpara, de nzö ye mbi, te wü kpara ena adi ecu ngüngü acu. Ah di kpara te ena angbü emere ngü fü wü ganzi kpara ereke areke, te ewü koro ngba kpa gba ka la. Engu di kpah kpara, te wu da erü wü kpara mbi mbi mbi. ³ Ah mere e adi enzö fi efa sü de. Ah mere e adi ewü nga, da egü gü kpah de. Ah di de kpara te ngbü ka-ye ziii. Ah mere e angbü eo maguma ye teka jiasse de. ⁴ Ah di de kpara te ti eyi ao köti, aceka kpü fütanganga na reke 'duwa areke. Fü wü jaji kaka-na adi eje riri kaka-na, da ecu ngüngü na acu. ⁵ Angü te kpara ceka kpü fütanga köti ka-ye mbi de la, engu ena aceka kpü fütanga wü kpara ka Me, neh baye baye? ⁶ Mü fe mene kpara te to maguma ye fü Miri Yesu eyi gügü. Angü te mü fe to kpara, te yiri gbü ngü ka Me nda la de, e-wu neh da, ah ena akpo da ecu ngü ye, gü ba, ni de mere kpara. Te ah bala, ah ena adu afü te-ye adi emere ngü baka nda *Satana. ⁷ Ah le de yi fe mene kpara, de te wü kpara wu engu eyi 'buru, gü ba, engu de züka kpara ka Me fanü fanü. Angü te Satana le afiti engu la, ah le de engu rü kpekpeke, angü wü kpara ena asiti iri Me teka ngü kaka.

⁸ Kpah bala, teka ngü ka wü gara kpara, te ewü ngbü ele ta-ngü te wü kovo ka Me ne, wüh di kpah de kpeke wü kpara, de nzö wü mbi.

Ah le de maguma ewü di biringbö, de wüh mere e adi emala ngü 'basu 'basu de. Wüh mere e adi enzö fi efa sü kpah de. Wüh mere e adi de wü mürü kü, anga kpara te eo gümü jiasse ne kpah de. ⁹ Wüh di de kpara, te ewü ngbü elala eküte riri te Me to fü nih. Fü ewü adi emere ngü la de maguma wü ngbee biringbö. ¹⁰ Yi di eceka mene kpara, te yi ena afe engu teka tima la, aceka kpo kpo kpo feke. Te engu ti eyi kpini te nga jia yi la, fü engu adu tine akpo tima la, amere.

¹¹ Teka wü mene würüse gbü tima ka Me ne, wüh di kpah kpeke wü würüse, te ewü ngbü emere züka ngü. Wüh mere e adi mene wü würüse, de te ewü ngbü emala ambala'ba eküte wü kpara ne de. Wüh di mene wü würüse, de te ewü di de nzö wü mbi, te ewü ena adi emere tima ka Me de maguma wü biringbö.

¹² Kpah bala, kpara te ena ale ta-ngü te wü kovo gbü tima ka Me la, ah le de engu o jia ye duu teka wara ye biringbö, ah o köti, fü ah adi eto riri fü wü jaji agba ye ereke areke.

¹³ Dela wü kpara te yi ena afe ewü, ao gbü tima ka Me, angü wüh ena adi emere tima la mbi mbi mbi, kpah da erü wü bu wü de züka riri ka Yesu *Kurisito, fü wü kpara 'buru awu ewü ba kpeke wü kpara.

Dene si-ngü te ma ba köcökpa ne tete fü mü

¹⁴⁻¹⁵ Dela ngü te ma ba fü mü, teka ngü ka wü kpara ka Yesu Kurisito, angü ah le de wü kpara ka Yesu ngbü fi bü da emere züka ngü, te reke areke gbü jia Me. Ma kpakine eyi mari teka akoro kpaka yi kpala kere. Amba te ma koro kere kpah de la, mü ena atanga wü ngü, de te ma ba la, fü mü awu mene wü züka kaje, te wü kpara ka Me ena angbü eza, adi emere züka ngü te nganga na. Angü tima ka wü kpara ka Me, ah teka agü tamu zu ngü ka Yesu Kurisito fü wü kpara 'buru. ¹⁶ Angü to *Ngü Mürü ka Me, de te engu gü

tatamu fü nih la, ah eyi de mere ngü te ga fa sü le! Ah de ngü ka Yesu, kpara te wüh bī engu kpah ba nih ne. Fū *Nzila Wazi Me ato wazi fefe, angü ah de Ye Me fanü fanü. Wü *malayika ka Me wu engu kpah kpo. Fū wü kpara te engu tima ewü ne, ayia amala ngü kaka-na gbü wü sü füh kotö ne 'buru nde. Fū mere bi wü kpara aci ale ngü la, gü ba, engu de Ye Me fanü. Fütanga tima kaka füh kotö ne, fü Me adu aza engu, ago di kpaka ye agbü kpī, de mere wazi. Dela ngü ka Me te engu tima Yesu di. Te di bala, ah le de nih le riri ka Yesu de maguma nih biringbö.

4

Dene kaje te mü ena ari wü bu mü tete na

¹ De-mü, ye ra Timoteyo, mü rü kpekpeke, da erī wü kpara de zu ngari Me. Angü *Nzila Wazi Me mala eyi fü nih mbölö, gü ba, “Gbü *adu wü sikpī ne, wü gara kpara ena ace ngari Me, afü te-wü, adi eje ngü ka *Satana, te *siti wü di enga me ena adi efiti ewü di, de siti wü riri kaka la” ² Wü kpara la, wüh ena ari ewü ma, wüh je ngü nda-wü de. Wüh gü ba, “Ani de wü kpara ka Me,” amba wüh ngbü nda-wü erī wü bu wü de tondö ngü ka Satana la, ³⁻⁴ ga, “Me le de wü kpara ka-ni mere e aza wü rüse de.” Amba Me mala bala nda de. Gara ewü gü ba, “Te mü zü so gara wü nü, ah kpah de *siti ngü gbü jia Me.” Ngü la, ah de ngü ka Satana, te wü kpara la ngbü efiti wü bu wü di. Te ena adi de nih, wü *kpara ka Yesu Kurisito, nih wu nda-nih kpo, ga, wü e-mazü te Me o ewü me-ye ne, wüh 'buru de züka zü-e. Angü Me o wü e la 'buru, to ewü e-mazü tete, fü nih adi ezü. Te di bala ne, gara zü-e ena adu afü te-ye, asiti gbü jia Me, neh baye baye? Nih, de te nih le ngü ka Me eyi ne, ah le de nih za e-mazü 'buru te Me ngbü eto fü nih ne de tadu, da egbo nga iiri na. ⁵ Te mü ku gba fü Me teka zü-e ka-mü la, Me o kpa ye

fefeh de? Te Me to e fü mü, mü ena adu ace e la neh baye? Angü Me gü ba, “Wü zü-e 'buru mbi.”

⁶ Enga ra, dela zu ngari Me, te mü ena ari wü bu mü di. Mü de kpeke kpara, angü mü lala eyi eküte züka riri ka Me. Te di bala, ah le de mü ngbü fi bü da erī wü bu mü de ngü la, teka fü mü angbü züka kpara ka tima ka Yesu Kurisito, te fe mü, o, teka tima la. ⁷ Mü mere e afü temü, adu aje tondö riri ta gügü ne, nda-mü de, angü ngü la ena asiti riri ka Me. Mü to maguma mü 'buru teka amere tima ka Me kpekpeke. ⁸ Te mü ngbü kpekpeke teka amere tima ka köti, ah esiti de. Amba, te maguma mü ngbü kpekpeke teka amere tima ka Me la, züka ngü de te mü ena amaka gbü ngü la, ena afa nda köti ka. Angü ngü ka köti ena anza anza. Amba ngü ka Me nza nda de. Te di bala, züka ngü te mü ena amaka gbü tima ka Me la, ah ena angbü fi mere badi, zalü akoro di agbü sü ka Me agbü kpī. ⁹ Dela kpeke ngü fanü fanü. Ah le de nih to maguma nih 'buru teka ngü la. ¹⁰ Te di bala, nih to maguma nih, teka angbü emere tima ka Me la kpekpeke, de wazi nih 'buru, angü nih ena amaka *küküwa gbü ngü la. Nih o jia nih eyi teka Mere Me, angü ah ngbü eküwa wü kpara, te ewü to maguma wü eyi fü Yesu Kurisito ne 'buru me-ye. ¹¹ Dela ngü de te mü ena adi emala fü wü bu mü, da erī ewü di.

¹² Enga ra, mü ngbü ba kpeke kpara, angü wü kpara ena awu mü ba jaji. Mü di emere ngü kpekpeke, teka fü ewü adi eo lümü te mü. Mü di emere züka ngü gbü jia Me, kpah da ele ngü kaka de maguma mü biringbö. Mü di ele wü bu mü de maguma mü, kpah da emala züka ngü fü ewü ereke areke. Mü di eceka te-mü 'be teka ngü ka wü wü rüse, teka fü mü angbü *nzila. Te mü mere züka ngü ka Me la bala, ngü la ena agü tamu züka kaje fü wü kpara ka Yesu Kurisito, fü ewü angbü efa nga mü tete.

13 Mü ngbü fi bü da erī wü bu mü de ngü ka Me, zalü akoro di gbü sīkpī, te ma ena adu akoro tete. Mü di etanga *Ngari Me, da esere si-ngü la fü ewü. 14 Mü mere e ace ngü la kpo fi de, angü dela tima te Me to fü mü, fü mü adi emere. Angü Me to ta wazi fü mü teka tima la, esaka wü *kovo, gbü sīkpī ta te ewü o kpa wü tete gbü nzö mü, teka tima ka Me ne. Me to wazi fü mü ta kpah gbü wü ngü te wü kovo la mala teka mü gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba, “Mü ena angbü ba kpeke kpara gbü tima ka Me.” 15 Dela wü ngü te mü ena ao maguma mü teka adi emere. Te mü mere bala, wü bu mü ena acu ngü mü, ga, mü te enü de ngü la kpa engagira nü.

16 Timoteyo, enga ra, mü o to mü fi bü teka amere züka ngü gbü jia Me, da erī wü bu mü de zu ngü ka Me la. Angü te mü mere bala, mü ena amaka *küküwa, fü mü aküwa kpah wü mene kpara, te ewü ena aje ngü la gömö mü la.

5

Dene kaje te mü ena arī wü kpara ka Yesu tete

1 Te gara kpara mere mba ngü dürü la, ah le de mü rī engu gbü züka kaje. Te ah de mere kpara, mü mere e arī engu de wazi de. Mü mala ngü fefe na ferrre, ba e te mü emala ngü fü wö mü. Te ah de ka'dörö la, de mü to riri fefe na, ba e te mü erī enga ni mü. 2 Te ah de mere wü rüse la, de mü rī engu baka ni mü. Te ah de jaji wü rüse la, de mü rī engu baka tangbase kamü. Mü mere e ao gümü tangbase la, wü rüse tete de.

Dene ngü teka wü wü rüse wökö

3 Ah le de yi di ele ta-ngü te wü wü rüse wökö, mene ewü te ewü di kpikpi wü, te mürü ewü di ma ne. 4 Amba, te wü jaji ka-ewü ladü, ah le de wü jaji la di emere ngü ka Me agba wü areke areke, teka fü ewü ceka kpī fütanga ni wü me-wü, angü ni wü ngbü eceka kpī fütanga

ewü ta me-ye. Kpah bala, dela züka ngü, te ena areke areke gbü jia Me.

5 Mene wü rüse wökö, te mürü ye na di ma fanü fanü la, ah le de engu o jia ye te Me, da eku gba fü Me ra de biti mini, de Me le ta-ngü tete na. 6 Amba, te wü rüse la ngbü eo to ye, teka tadu füh kotö ne, ba e te engu ngbü ele la, mene wü rüse la ena angbü gbü jia Me ba kö kpara. Angü ah je ngü ka-ni, Me, tīne eyi de.

7 Enga ra, Timoteyo, mü mala ngü la fü wü *kpara ka Yesu kpekpeke, de wüh di eceka kpī fütanga wü ni wü de wü ata wü, angü wü kpara ena asiti iri ewü. 8 Te kpara ce wü mürü ye gbü cinga la, ah mere mere *siti ngü eyi gbü jia Me. Siti ngü kaka ena afa nda wü kpara, te ewü le ngü ka Me kü de ne, angü ah gü ba, “Ni de kpara ka Me,” amba ah je riri ka Me nda de.

9 Ah le fü wü *kpara ka Yesu Kurisito adi ele ta-ngü te wü wü rüse wökö ale. Yi mere e amere ngü la fa fa fa de. Yi fi nga ngü la mbi mbi mbi feke. Ah le de wüh di de wü mere wü rüse, te re ka-ewü koro eyi ba e teke bata (60). Ah le kpah wü mene wü rüse, ta te ewü ngbü eo jia wü 'duwa duu teka wati wü biringbö ne. 10 Kpah bala, ah le fü ewü adi de wü wü rüse, de te wü kpara 'buru ngbü ewu ewü ba züka kpara. Ah le mene ewü, ta te ewü ngbü erī wü jaji ka-wü ereke areke, da ele ta-ngü te wü ngba, wü kpara ka Yesu Kurisito, da ese ngu fü ewü ne. Ah di kpah de mene wü wü rüse, de ta te ewü ngbü ele ta-ngü te wü mürü cinga, da emere wü ngü 'buru ereke areke ne. Te ah bala la, de mü ba iri ewü aba.

11-12 Te ah de jaji wü rüse la, mü mere e ale ta-ngü tete de. Angü wü wü rüse wökö te yi ena aba iri ewü la, wüh ena akina te-wü, gü ba, “Ani ena alala eküte tima ka Yesu Kurisito, ani du za komoko tīne de.” Te ah di de jaji wü rüse la, gümü komoko ena adu ake engu, fü engu ace ngü de te engu mala la, teka ngü

ka komoko. Ngü la ena adu akoro fefe ba dürü ngü. ¹³ Ah kpah bala, teka mene jaji wü rüse, te wüh ele ta-ngü tete kükürü, basa ena azoro engu, angü tima kaka ma. Te di bala, ah ena angbü adi endoro tîne bü faaa, te nga wü köti 'buru. Fü ah akpo da emala ambala'ba, da egiri nga ngü te wü bu ye, da emala wü ngü te ti de. ¹⁴ Te ah bala la, ah ena adi de züka ngü, te wü jaji wü rüse ri gbü ngü la nda-wü kü de la. Te komoko kpi akpi esaka gara jaji wü rüse la, ah le de engu za gara komoko gbü züka kaje, teka fü ah abi wü jaji, da emere tima ka köti. Angü wü vü gü ka-nih ena asiti iri wü kpara ka Yesu Kurisito teka ngü kaka. ¹⁵ Dela ngü te ma mala teka ngü ka wü jaji wü rüse, angü gara ewü ce ngü ka Yesu Kurisito eyi, du fü te-wü eje ngü ka *Satana.

¹⁶ Te mü gü ba, "Ni de kpara ka Yesu Kurisito," te wü rüse wökö ladü agba mü la, de mü le ta-ngü tete memü. Mü mere e ambü wü bu mü de ngü la de. Dela teka ace mba kaje fü wü kpara ka Yesu Kurisito, fü ewü ale ta-ngü te mene wü wü rüse wökö, de te mürü ewü di ma, ne.

Dene ngü teka wü kovo, te ewü ngbü emere tima ka Yesu

¹⁷ Wü *kovo gbü tima ka Yesu, te ewü emere tima ka-wü kpekpeke ne, ah le fü yi adi ecu ngü ewü acu, kpah da ele ta-ngü te ewü. Ma mala ngü la kpekpeke, angü wüh de wü kpara, de te ewü ngbü emala ngari Me fü wü kpara, kpah da eri wü kpara ka Yesu Kurisito ne. ¹⁸ Yi fi nga ngü te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Te mü o kpara, de ah mere tima ka-mü agbü yi la, mü mere e ace engu tala de."* Gara gü ba, "Ah le de kpara, te ngbü emere tima ne, maka na tima ka-ye."†

¹⁹ Te gara kpara koro kpaka mü, bü me-ye kpikpi ye, teka asiti iri kovo ka Me la, de mü mere e aje

ngü kaka-na la de. Ah ngbü ele wü kpara 'basu, anga bata, te ewü wü *siti ngü kaka-na la cu de jia wü. ²⁰ Te ah bala la, de mü je ngü ka-ewü la eje, fü mü aza mene kovo de te dürü ngü de bala, akoro de engu engagira wü *kpara ka Yesu Kurisito 'buru. Fü mü ari engu gbü jia wü bu ye na, teka fü wü bu ye na awu siti ngü kaka, angü wüh ena adürü ngü te gara kpah bala. ²¹ Mü mere e amere ngü la bü ka ka ka de. Mü ceka kpi gbü ngü engu la ferrre feke. Fü mü adu tîne afi nga ngü gbügbü na, aye süsüka na mbi. Mü mere e areke ngü areke fefe na, angü ah de kovo, ne de. Mü mere e afüwa kpara, angü engu de enga ni mü, ne kpah de. Dela wü ngü te ma emala fü mü, gbü jia Me ake Yesu Kurisito, bete wü *malayika ka Me kpah nde 'buru, teka fü mü adi emere.

²² Te mü le eyi efe kpara gbü tima ka Me la, mü mere e afe kpara bü ka ka ka de. Mü fi nganga afi, ceka aceka kpo kpo kpo. Angü, te mü fe mene kpara, te ena adu afü te-ye, akpo da emere wü siti ngü la, ngü engu la ena adu angbü tîne gbü nzö mü. Mü mere e aza lümü, akoro di gbü nzö mü bala de. ²³⁻²⁵ Mü ceka wü kpara, te mü ena afe ewü, aceka kpo kpo kpo, angü wü gara kpara ngbü emere dürü ngü ka-wü gbü zi, esalakumu, te wü kpara wu ewü di de. Wü gara kpara emere nda-wü siti ngü gbü jia wü kpara ngbaa ngbaa ngbaa, fü wü kpara aci awu wü siti ngü ka-ewü engu la 'buru. Kpah bala, wü gara kpara ngbü emere wü züka ngü gbü jia wü kpara. Wü gara kpara emere nda-wü züka ngü ka-wü gbü zi, te wü kpara ti awu de. Wü kpara ena adu awu züka ngü ka-ewü la te gara.

Ye ra, Timoteyo, mü mere e adi enzö bü duu ngu de. Te soko mü ngbü emere mü kpah fi bü amere la, mü di enzö kpah mba enga *vinü

* 5:18 5:18 Mü ena amaka ngü la gbü Manda nga Riri 25:4. † 5:18 5:18 Mü ena amaka ngü la gbü Matayo 10:10bete Luka 10:7.

'dongoni, fū ah angbü ele ta-ngü te-mü baka rü, teka bu mü la.

6

Dene ngü teka wü labi

¹ Mene labi te ngbü emere tima fū kpara te le ngü ka Me de, mü mala fū ewü, de wüh di eo lümü wü mere kpara ka-wü la, ao kpekpeke, angü wü kpara ena asiti iri Me teka ngü ka-ewü, gü ba, “Nih ngbü eri wü kpara de siti riri.” ² Te mere kpara kaka di kpah *kpara ka Miri Yesu la, engu mere e adi efala mere kpara ka-ye la de. Ah mere e afi, ga, “Angü dela enga ni ni gbü ngü ka Yesu, ni ena aje ngü kaka baye?” ah mere e amala bala de. Baka te mere kpara kaka di de kpara ka Miri Yesu ne, engu di eje ngü kaka tine efa sü, angü mere kpara kaka la de züka kpara, te le ngü ka Yesu Kurisito, te Me ngbü kpah ele engu.

Wayi, ye ra Timoteyo, dela eyi wü ngü, de te mü ena angbü eri wü *kpara ka Yesu di, fū ewü angbü emere.

Dene ngü ka wü kpara, te ewü ngbü eri wü bu wü de siti riri

³ Mene kpara te ngbü eri wü bu ye de gara riri, te di kpikpi ye ne, ah de siti kpara. Angü riri ka-nih, ah de züka ngü ka Miri Yesu Kurisito, te ngbü egü tamu züka kaje ka Me fū nih fanü fanü ne. ⁴ Mene kpara te ngbü eto gara riri de bala, ah ngbü ecu ngü ye, ga, “Ni de mere kpara, te ni wu ngü 'buru kpo,” amba ah wu ngü 'buru 'buru de. Tima kaka-na ka-ye bü teka adi ega yiki, teka wü gara töndö ngü kükürü. Teka ngü la, ah ena akpo angbü ekpi kanga, da ewü nga de wü bu ye, da efala ewü. Angü ah ngbü efi nga ngü, ga, wü bu ni nda-wü 'buru de siti wü kpara. ⁵ Fingangü kaka siti bala, angü ah je züka riri ka Me nda kpah de. Ah ga, “Ni ngbü emere tima ka Me,” amba de! Ah o fingangü ka-ye 'buru teka züka ngü, te ni ena amaka gbü tima la.

⁶ Fanü fanü, mü ti eyi amaka mere bi züka wü ngü gbü tima ka Me. Amba ah de wü ngü de füh kotö ne nda de. Te mü mere tima ka Me de maguma mü biringbö, fū mü ace ngü ka gümü e asidi, te mü mere bala, mü ena angbü de tadu fanü fanü. ⁷ Wüh o maguma wü teka wü e de füh kotö ne, neh teka ne? Ta te ewü bi mü füh kotö ne, wü e la ladü esaka mü? Kpah bala, gbü ra te mü ena akpi tete, mü ena aza wü e ka-mü la, ago di? ⁸ Te di bala ne, te mü maka mba enga zü-e, bete kala bongo te mü ena ato eküte mü la, mü fi nga ngü de, mü ngbü kamü de tadu te mü, angü wü e la ti eyi ale ta-ngü te mü. ⁹ Mene kpara te o fingangü ka-ye teka amaka bi jiase, ah ena amaka mere cinga gbü ngü la. Angü *Satana ena afiti engu, de ah ti gbü yimba ka-ni. Te di bala, ah ena adürü te kaje ka Me asidi, fū ah akpi akpi fi mere badi. ¹⁰ Angü, te mü o maguma mü 'buru teka jiase la, ngü la ena aza mere bi wü *siti ngü 'buru, akoro di gbü nzö mü. Wü gara kpara ce ngü ka Me eyi, teka gümü jiase. Fū ewü amaka mere kuru teka ngü la.

Dene riri teka züka ngü te mü ena angbü emere

¹¹ Timoteyo, ye ra, mü mere e angbü ba siti wü kpara la de, angü mü nda-mü de mürü tima ka Me. Te di bala, mü to maguma mü fū Me, fū mü ao fingangü ka-mü 'buru, teka adi emere wü ngü te reke areke gbü jijia, kpah teka adi engbü ziii, da ele wü bu mü de züka maguma mü. Mü di etüka te-mü, da erü kpekpeke gbü ngü ka Miri Yesu. ¹² Mü i maguma mü ai, baka kpara te ngbü emere gü teka ngü ka Me. Mü zoro ngü ka Me la de kpa mü 'basu, teka fū mü aküwa fi mere badi. Angü Me fe mü eyi teka *küküwa la. Mü fi la nga sikipi ta te mü kina te-mü, gbü jia mere bi wü kpara, gü ba, “Ni to maguma ni eyi fū Me fanü fanü ne.”

¹³⁻¹⁴ Timoteyo, ye ra, wü ngü te ma mala fū mü la, ah de kpeke ngü.

Ah le de mü di emere wü ngü la zalü 'buru. To mü mere e aïri tete kpo fi de. Ma mala ngü la fü mü kpekpeke de iri Mere Me, angü ah ngbü eküwa wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. Ma mala ngü la kpah de iri Yesu *Kurisito, angü engu rü ta kpekpeke ba komoko engagira Miri *Pilatü.* Mü di emere wü ngü la bala, zalü gbü sïkpi te Yesu Kurisito ena adu akoro tete na. Fü Miri Yesu aceka mü ba züka kpara ka-ye.

¹⁵ Nih gbo nga iri Me,
angü engu de kpara,
te ena agü tamu Yesu Kurisito fü
nih gbü sïkpi la.

Nih gbo nga iri Me,
angü ah de Mere Miri duu me-
ye,
te fa wü miri füh kotö ne nde
'buru.

¹⁶ Nih gbo nga iri Me,
angü gara kpara kpala bakaka
kpa füh kotö akine nda ma.

Nih gbo nga iri Me,
angü te engu di dela,
ah ti akpi nda kü de.

Nih gbo nga iri Me,
angü ah ngbü engbü ka-ye
gbü züka sü kpa tikpi te eci aci
ba ra,
te kpara ti ae jia ye, aceka de.

Nih gbo nga iri Me,
angü ah ngbü me-ye gbü nzö
nih, fi mere badi.

Dene gara ngü teka wü kpara

te ewü di de mere bi jiase esaka

¹⁷ Mü ri wü kpara, te ewü di de mere bi jiase esaka wü ne, de wüh mere e adi ecu ngü wü de. Wüh mere e ao maguma wü teka mere bi jiase ka-wü la kpah de. Angü wü jiase, de wü e de füh kotö ne, ena anza ka-wü 'buru anza. Wüh di eto maguma wü fü Me, angü engu de kpara te ngbü eto züka wü e engu la fü nih 'buru me-ye, de nih ngbü de tadu tekaka. ¹⁸ Mü ri ewü de wüh di emere wü züka ngü, te ena areke areke gbü jia Me.

* **6:13-14** 6:13-14 Gara iri Pilatü de Pondiyo.

Ah le de wüh di ele ta-ngü te wü bu wü. Wüh mere e angbü mürü zü de. ¹⁹ Te wüh ngbü emere züka ngü bala la, wüh ena amaka mere züka ngü te gara, angü Me ena ale ta-ngü te ewü ale. Fü ewü aküwa, angbü de mere tadu agbü sü ka Me agbü kpi kpala, fi mere badi.

Dene adu riri ka-ra fü mü

²⁰⁻²¹ Wayi, ye ra Timoteyo, mü zoro riri ka Me de kpa mü 'basu mini. Angü ah de kpeke riri te engu to fü mü, teka fü mü adi eri wü bu mü di. Wü gara kpara ladü, te ewü ngbü ega yiki, da efiti wü kpara de töndö riri ka-wü. Mü mere e ao fingangü ka-mü te siti riri ka-ewü la de. Wüh gü ba, "Ani wu ngü fa sü," amba de! Wüh dürü ka-wü te kaje ka Me eyi asidi.

Me di de yi, da ele ta-ngü te yi de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene e'ba'basu köcökpa te Pawülü ba fü Timoteyo 2 Timoteyo

Masere si-ngü

Dene e'ba'basu köcökpa te Pawülü tima fü Timoteyo. Fütanga gina köcökpa te engu tima fefe, fü wü kpara ka Miri ka wü *Rüma ayia azoro Pawülü, ai engu, agü gbü ku agbü Rüma kpala. Pawülü ba köcökpa ne o engu ngbü fi gbü ku la. Ah ba fü Timoteyo, gü ba dene, "Gbü jia ni, sikipi ka kpi kani koro eyi gbamari." Angü ah fi gü ba, *Kayisara, Miri ka wü Rüma la, ena amörö ni amörö asidi. Te di bala, Pawülü kpe cürü nda de, angü ah wu kpo, gü ba, Me ladü te ena aküwa ni gbü sü ka-ye agbü kpi, fi mere badi. Gümü Timoteyo ngbü emere engu efa sü, fü ah amala fü Timoteyo, de engu yia kere, akoro kpaka ni agbü Rüma. Kpah bala, ah ri Timoteyo de mere bi züka riri, de ah rü kpekpeke sidi nga ni, da eri wü *kpara ka Yesu mbi mbi mbi.

Te mü ena atanga köcökpa ne enatikine, mü ena amaka mere bi züka riri, te ena ato wazi fü mü, teka fü mü arü kpekpeke, da elala gbü ngü ka Me.

Wü ngü te Pawülü ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1:1-2:13 Ngü teka tima ka Timoteyo

Sapita 2:14-3:9 Ngü ka siti riri ka wü mürü fiti

Sapita 3:10-4:8 Ngü teka Ngari Me

Sapita 4:9-22 Adu ngü

Dene mandä ka Pawülü fü Timoteyo

¹ Wayi bala, Timoteyo, de-ra Pawülü, ma ba köcökpa ne fü mü me-ra. Ma de *mürü tima ka Yesu Kurisito kpah baka e te mü wu kpo, angü Me fe ra ta me-ye, teka de ma

di emala ngari Yesu fü wü kpara, gü ba, "Yesu *Kurisito kpi teka aküwa wü kpara fi mere badi." ² Timoteyo, mü de züka ye ra. Ma to mandä fü mü fa sü. Wö nih, Me, ake Miri Yesu Kurisito, di de mü, de wüh wu cinga mü, da eto züka gu ngü fü mü, de *züka maguma wü.

Dene ngü ka-mü te ngbü eto tadu fere

³ Timoteyo, ye ra, ma ngbü egbo nga iri Mere Me teka ngü ka-mü. Ma de kpara te ma ngbü emere tima ka Me de maguma ra biringbö, kpah ba e ta te wü kundu ra ngbü emere ne. Ma egbo nga iri Me, angü mü to maguma mü 'buru fü Me kpah bala. Ma ngbü efi nga mü ra de biti 'buru, da eku gba fü Me teka mü, de ah to wazi fü mü. ⁴ Gümü mü ngbü eke ra efa sü, angü ma ngbü efi nga gba ka-mü, ta te mü ku de ngura, gbü sikipi te nih ye süka nih tete. Nih ena adu awu te-nih neh elaye, teka fü nih angbü de tadu? ⁵ Ma gbo nga iri Me teka mü, angü ma wu kpo, ga, mü le ngü ka Yesu Kurisito eyi de maguma mü biringbö. Wü ni mü Yunisi ake ata mü Loyisi, wüh kpo de ngü la eyi gügü. Titine dene, ma wu kpah eyi, ga, mü lala kpah eyi gbü nga Yesu.

Dene ngü teka tima te Me to fü mü

⁶ Timoteyo, ye ra, mü o to mü 'buru teka amala ngari Me fü wü bu mü, angü dela tima ka Me, te engu to fü mü me-ye, gbü sikipi ta te ma o kpa ra gbü nzö mü tete. ⁷ Mü mere tima la amere kpekpeke, angü Me to wazi ka *Nzila Wazi ye eyi emaguma nih, teka tima ka-ye la. Te di bala, mü ti akpe cürü de, angü Me ngbü eto wazi fü nih, teka amere tima ka-ye di kpekpeke, de züka fingangü gbü nzö nih, kpah da ele wü bu nih de maguma nih.

⁸ Te di tine eyi bala ne, Timoteyo, mü rü arü kpekpeke, teka adi emala ngari Miri Yesu fü wü kpara. Mü mere e akpe cürü de. Mü wu ngü te ngbü emere ra kpakine ne eyi,

angü wüh zoro ra, gü eyi gbü ku, teka ngü ka Miri Yesu. Te wüh le ato cinga te mü kpah bala la, mü mere e akpe cürü de, angü Me ena ato wazi fü mü me-ye kpah baka nda-ra. ⁹ Angü Me küwa nih eyi, o nih eyi ba züka wü kpara ka-ye, teka de nih di emere wü ngü te ena areke gbü jijia. Me küwa nih, neh teka ne? Tekara gara züka ngü te nih mere? Ah bala de! Me küwa nih teka mere lele ka-ye, angü ah le ngü la me-ye, de *züka maguma ye. Ta gügü te enga gina, o engu mere kotö ne la de, engu ga, "Ni ena aküwa wü kpara teka ngü ka Yesu *Kurisito." ¹⁰ Enatikine Yesu Kurisito koro eyi teka aküwa nih fanü. Angü Yesu fa wazi kpi eyi. Te di bala, te nih to maguma nih fü Yesu, nih ti akpi fi de. Te küte nih kpi la, Me ena ato to küte fü nih, fü nih aküwa fi mere badi. Dela eyi ngari Yesu, te Me to eyi fü nih, de nih di emala fü wü bu nih.

¹¹ Ngari Yesu la, ah de ngü te Me fe ra, tima, teka adi emala fü wü kpara, da erī ewü di. ¹² Dela si-ngü te ewü zoro ra, gü agbü ku tete na ne. Ma kpe cürü kpah de, angü ma to maguma ra eyi fü Yesu Kurisito. Ma wu eyi, gü ba, engu ti ace ra nda de. Yesu de kpara te to tima la fere me-ye. Ah ngbü fi bü eto wazi fere, teka amere tima ka-ye la di. Te di bala, ma wu kpah kpo, ga, tima ka Yesu ti anza nda de, zalü akoro di gbü sikipi de te engu ena adu akoro tete na.

Dene ngü teka züka riri ka Me, te mü ena angbü erī wü kpara di

¹³ Timoteyo, ma de kpara te ma ri mü de ngari Me la me-ra. Mü o to mü teka ngü la, de mü di erī wü bu mü di. Mü di elala fi bü gbü nga Yesu, de mü le wü bu mü de maguma mü biringbö, angü Yesu ena ato wazi la fü mü me-ye. ¹⁴ Ngari Me la, ah de kpeke ngü te engu to fü mü. Mü mere e afü ngü la de. Mü zoro ngü la de kpa mü 'basu, fü mü adi emala fü wü kpara,

da erī ewü di. Angü *Nzila Wazi Me ladü emaguma mü, da eto wazi fü mü teka tima la.

¹⁵ Timoteyo, ngü te wü *kpara ka Yesu agbü tö ka Asiya mere ra di, mü wu kpo. Angü, te wüh je, gü ba, "Miri ka wü *Rüma zoro ra eyi, gü agbü ku," ne, fü wü Figelo ake Eremogene ayia afü te-wü, de wü bu wü 'buru, ba wü kpara te ewü wu ra de la. ¹⁶⁻¹⁷ 'Duwa duu Ünēsiforo te kpe cürü de. Angü te engu koro kpa gbü Rüma kpakine, ah to te-ye teka agiri ra. Te engu je nga ra, fü ah adu anü zalü aceka ra, agbü ku. Fü ah ale ta-ngü te ra afa sü. Miri Yesu di de engu, da ele ta-ngü tete, de wü kpara kaka ka köti nde 'buru. ¹⁸ Ünēsiforo de kpeke kpara fanü. Kpeke tima ta te engu ngbü emere fere, de wü kpara ka Me kpaka yi, agbü Efeso kpala ne, mü wu kpah eyi. Ah le de Miri Yesu le ta-ngü tete, de *züka maguma ye, gbü *adu sikipi, te engu ena akolo ngü ka wü kpara tete, te gara.

2

Dene ngü te ma emala fü mü, de mü rü kpekpeke

gbü wazi ka Yesu

¹ Timoteyo, mü mere e ace ra de, angü mü fere baka ye ra. Mü rü nda-mü kpekpeke de wazi ka Yesu *Kurisito. ² Mü je ngari Yesu Kurisito ta gömö ra, gbü jia mere bi wü kpara. Ah le de mü lala eküte ngari Yesu la, fü mü adu agiri kpeke wü kpara, te jia ewü mba amba. Fü mü amala ngari Yesu la fü ewü, da erī ewü di, teka fü ewü adi erī wü bu wü di, sidi nga mü.

³ Timoteyo, te mü ena amaka cinga, teka ngü ka Yesu Kurisito la, baka ngü de te ewü mere ra di ne, mü mere e afi nga ngü de. Mü i maguma mü ai kpah ba nda-ra. Angü nih de wü marajümiya ka Miri Yesu Kurisito. ⁴ Te ah bala, nih o fingangü ka-nih 'buru fü Miri Yesu, angü marajümiya o

to ye teka wü gara wü ngü ka köti nda de. Ah ngbü eo fingangü ka-ye 'buru teka mere kpara ka-ye, teka amere wü ngü te ena areke gbü jijia na. ⁵ Ah kpah baka kpara te ngbü emere kalafiyi.* Angü, te engu le woro gbü züka kaje de la, wüh ti agbo ngangana, anga ato takpa fefe kpah de. Kpah bala, ah le de mü mere tima ka Yesu gbü züka kaje, teka fü mü amaka takpa gbügbü na. ⁶ Te mü sö e ka-mü kpa gbü yi, ah le de mü mere tima engu la kpekpeke, teka fü mü amaka mere bi zü-e gbü kpiri kaka. ⁷ Dela wü ngü de bata te ma le amala fü mü, teka tima ka Yesu Kurisito. Mü fi nga wü ngü la mbi mbi mbi, fü Miri Yesu agü tamu si-ngü la fü mü me-ye.

⁸ Mü rü kpekpeke, da efi nga ngü ka Miri Yesu Kurisito, kundu ye *Davidi, fü mü amaka wazi gbü ngü la. Angü te engu kpi, fü Me adu azükü engu gbü kpi la. Dela ngari Yesu de te ma ngbü emala fü wü kpara 'buru. ⁹ Wü vügbü ngbü eto kuru te ra teka ngari Yesu la, angü wüh zoro ra eyi, i de nyari baka siti kpara. Ma fi nga ngü la nda-ra de, angü wüh ti ai ngari Yesu nda-wü de. Ngü la ngbü fi bü da ewü ka-ye gbü wü sü 'buru. ¹⁰ Gbü wü ngü la 'buru, ma kpe cürü nda-ra de. Ma i maguma ra, teka ne de, angü ma ngbü efi nga wü gara kpara, de te Me fe ewü eyi ne. Ma ngbü fi bü da emala ngari Yesu fü wü kpara, teka fü ewü ato maguma wü fü Yesu Kurisito, fü ewü aküwa agbü sü ka Me, agbü kpi kpala fi mere badi.

¹¹ Wayi, Timoteyo, Yesu Kurisito de züka *E-küwa-nih! Mü di efi nga züka ci ka-nih, te gü ba dene, Nih ce te-nih fü kpi baka Yesu, Fü nih azükü gbü kpi kpah bakakana.

¹² Nih rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu, Fü Yesu ao nih ba cögbörö wü kpara ka-ye te gara.

Nih mere e ace ngü ka Yesu de,

Angü Yesu ena ace ngü ka-nih kpah bala.

¹³ Te nih le ngü ka Yesu de, Yesu ena amere wü ngü 'buru de te engu mala la.

Ah ti ace ngü ka-ye nda de.

Dela kpeke ngü fanü fanü. Mü fi nga ngü la, fü mü amaka wazi gbügbü na.

Dene ngü te ma le amala fü mü teka yiki

¹⁴ Timoteyo, ngü de te ma mala fü mü la, ah de mere kpeke ngü. Dela ngü te mü ena angbü eri wü bu mü gbü tima ka Me di. Mü ri ewü mbi mbi mbi, da emala fü ewü kpekpeke de iri Me, gü ba, "Wüh mere e aga yiki gbü ngü ka Me de." Angü te wü cögbörö kpara ngbü ega yiki esüka wü la, ah ka-ye de töndö ngü. Te wü gara wü di engana ni nih ena aje töndö ngü la bala, nzö ewü ena asiti, fü fingangü ka-ewü akoro faaa, fü ewü ace ngü ka Me ka, teka ngü la. ¹⁵ De-mü Timoteyo, mü o fingangü ka-mü 'buru, teka fü mü adi ba züka kpara gbü jia Me. Mü mere tima ka-mü kpekpeke, angü Me to tima la fü mü me-ye. Mü ri wü kpara de zu ngü ka Me. Mü mere ngü la bala, teka fü mü angbü de tadu, gbü sikpi te mü ena arü engagira Me tete.

¹⁶ Mü di ekpe ngü ka yiki akpe, angü yiki de töndö ngü, te siti gbü jia Me fa sü. Wü kpara te ewü ngbü ega yiki, da efüfü ngü ka Me afüfü ne, wüh ena adürü te kaje ka Me asidi. ¹⁷ Riri ka-ewü la, ah baka mere ambalö eküte lö kpara, te ena asiti fingangü ka wü *kpara ka Yesu asiti. Wü Imeneyo ake Filito de wü bu wü, wüh ngbü eri wü kpara de siti riri la me-wü. ¹⁸ Angü wüh ngbü esu wu, ga, "Me zükü nih gbü kpi eyi." Töndö riri ka-ewü la siti nzö wü gara kpara eyi, fü ewü adürü te kaje ka Me asidi. ¹⁹ Nih, de te nih di nda-nih zu wü kpara ka Me fanü fanü ne, ah le de nih

* 2:5 2:5 Kalafiyi anga kulakula de wutu ka woro, te wü kpara ngbü ego woro, teka akoro te engana, anga akoro gina kpara gbü woro la.

lala eküte zu ngü ka Me. Nih fi la nga mere kpeke ngü, de te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene, “Me wu wü kpara ka-ye eyi. Wü kpara te ewü le ngü kaka de ne, ah wu ewü kpah kpo.”† Wüh ba kpah gara ngü gbü Ngari Me, gü ba, “Wü kpara te ewü ra fü Me, ah le de wüh ce *siti ngü ka-wü asidi.”

²⁰ Te di bala, Timoteyo, ah le mü di emere züka ngü te reke areke gbü jia Me. Ah ba e te mü ena anü agba mere miri, mü ena amaka züka wü ndü'ba te su asu, teka ato ngu di fü cögbörö wü kpara. Mü ena amaka kpah wü siti külü ndü'ba, te ngbü eyu ayu, te wüh ngbü eto ngu fü wü labi gbügbü na. ²¹ Te kpara ce siti ngü ka-ye la 'buru, fü ah angbü *nzila la, ah ena angbü ba züka ndü'ba, te ena areke gbü jia Miri ka-ye, teka fü engu amere züka tima ka-ye di. ²² Te di bala, mü mere e amere wü siti ngü baka wü bu mü, wü ka'dörö ne, nda-mü de. Mü kpe ngü la akpe. Mü o to mü teka adi emere wü züka ngü te ena areke gbü jia Me. Mü lala eküte ngü ka Me. Mü le wü kpara de maguma mü, da engbü ziii de wü bu mü, wü kpara te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö ne.

²³ Ye ra Timoteyo, mü di ekpe ngü ka yiki akpe. Wü kpara te ewü ngbü ega yiki, da efüfü ngü ka Me afüfü ne, wüh wu ngü mbi mbi nda-wü de. Mü mere e adi engbü de ewü de, angü ngü la ena akoro baka gü esüka yi. ²⁴ Te mü de kpara ka tima ka Me la, mü ti amere tima ka Me de gü nda-mü de. Ah le de mü ngbü de züka maguma mü, da eri wü kpara ferrre. ²⁵ Anga te gara kpara le aga yiki, mü ri engu kpah ferrre. E-wu neh da, Me ena adu afü fingangü kaka la, fü engu adu afü maguma ye, ale zu ngü ka Me. ²⁶ Te di bala, fingangü kaka ena adu areke, fü ah ayia aküwa gbü yimba ka *Satana. Angü yiki la, ah

de ngü ka Satana. Satana fiti kpara la me-ye, de ah mere tima ka-ni, ka Satana.

3

Dene ngü ka siti wü kpara gbü wü sikipi ne

¹ Timoteyo enga ra, dene kpeke ngü te ma le amala fü mü. Nih, te nih to maguma nih eyi fanü fanü fü Me ne, wü vügü ka-nih ena asibi afa sü, zalü akoro di gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete na. ² Angü siti wü kpara fa gbü sikipi ne eyi sü. Wü gara ewü le wü bu wü de. Wüh le 'duwa ngü ka-wü, da eo to wü 'buru teka angbü emaka jiase. Wü gara ewü ngbü da ecu ngü wü, da egbo nga iri wü, da esoko wü bu wü. Wü gara ewü je ngü ka wü wö wü de. Wüh fi nga wü kpara te ewü ngbü ele ta-ngü te ewü kpah de. Wüh ngbü fi bü da emere wü ngü, te siti gbü jia Me fa sü. ³ Wüh le wü mürü wü agba wü kpah de. Wüh wu cinga kpara 'buru de. Wü gara ewü ngbü emala ambala'ba eküte wü bu wü. Gara ewü je riri 'buru 'buru de. Gara ewü de mürü gü. Wüh le amere züka ngü nda-wü kü de. ⁴ Wü gara ewü ngbü efiti wü bu wü de mani, eto fü wü vügü. Wü gara ewü de wü mürü kögö-nzö. Wü gara ngbü e'du ngü wü, gü ba, “Ani de kpeke kpara! Ani wu ngü fa sü!” Wüh le ngü ka Me nda-wü 'buru 'buru de. Wüh le ka-wü 'duwa ngü de füh kotö ne, angü ah ngbü eto tadu fü ewü me-ye. ⁵ Gara ewü gü ba, “Ani de kpara ka Me,” amba maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Ngü ka-ewü ti de ngü ka Me nda de, angü wüh wu wazi Me nda-wü kpah de. Mü di ekpe wü kpara la akpe. Mü mere e adi engbü de ewü de.

⁶ Gara siti wü kpara baka e la eyi ladü, te ewü ngbü efiti wü kpara. Angü wüh ngbü egoro agba wü kpara, fü ewü akpo da emala töndö riri fü ewü, gü ba,

† 2:19 2:19 Mü ena amaka ngü la gbü Namba 16:5.

ah de riri ka Me. Fü ewü afiti wü kpara, te ewü wu ngü mbi mbi de, baka wü gara wü rüse, te ewü ngbü ekpe cürü, teka mere bi *siti ngü ka-wü. Angü wazi ewü teka ace siti ngü ka-wü la di nda ma. ⁷ Wüh ngbü ta ele awu zu ngü ka Me, amba wüh ti awu ngü la de, teka siti riri la. ⁸ Wü kpara te ewü ngbü efiti wü kpara de töndö riri de bala, wüh de wü vü gü ka Me, kpah baka Yane ake Yambere tane, te ewü di de wü vü gü ka *Müse ne.* Wü mürü fiti la ngbü eo fingangü ka-wü 'buru teka siti ngü. Te di bala, Me ena ato kuru te ewü ato. ⁹ Fü ngü ka-ewü anza. Angü wü kpara 'buru ena awu töndö ngü ka-ewü la, kpah baka e ta te wüh wu töndö ngü ka wü Yane ake Yambere ne.

Dene ngü te ma emala fü mü, mü lala eküte ngari Me

¹⁰⁻¹¹ De-mü Timoteyo, ah le de mü rü kpekpeke kpah baka ra. Mü wu ngü te ma ngbü emere ne 'buru kpo. Mü wu ngü te ma ngbü eri wü kpara di kpah kpo. Mü wu eyi, gü ba, ma ngbü eo jia ra fi bü teka tima ka Me. Mü wu kpah kpo, gü ba, ma ngbü eo to ra 'buru teka ngü ka Me, fü ra angbü kpah ele wü bu ra, de maguma ra 'buru. Mü wu mere cinga te wüh to eküte ra, teka ngü ka Yesu Kurisito ne, kpah kpo. Mü wu kpah kpo, gü ba, gbü wü ngü la 'buru, ma rü fi bü kpekpeke. Mü wu ngü ta te mere ra agbü Atiyokiya ake İkoniyö bete Lisitera ne kpah kpo.† Amba fü Miri Yesu ayia aküwa ra gbü wü ngü la 'buru. ¹² Angü wü kpara 'buru te ewü le afa nga Yesu Kurisito, wüh ena amaka cinga füh kotö ne amaka bala. ¹³ Amba siti riri ka wü mürü fiti la ena anü fi bü kpa engagira nü. Wüh ena angbü fi bü da efiti wü kpara, da eo maguma wü teka siti riri ka-wü la.

¹⁴ Timoteyo, enga ra, te di bala ne, ah le de mü rü kpekpeke, da elala

eküte zu ngari Yesu, te mü je gömö a ne. Mü wu eyi, gü ba, ah de zu ngü fanü fanü, angü a mala ngü la fü mü me-a. ¹⁵ Kpah bala, mü maka ngü la kpah eyi gbü *Ngari Me, angü mü kpo da etanga ngü la kü gü gü, gbü jaji te mü. Angü Ngari Me la, ah de kpeke ngü, te gü tamu kaje eyi fü mü, teka fü mü ato maguma mü fü Yesu Kurisito, fü mü aküwa. ¹⁶ Angü wü kpara te ewü ba Ngari Me la, wüh ba ngü la ta 'buru esa ri Me. Me to ngü la fü nih, teka ari nih de züka riri, kpah teka agü tamu wü *siti ngü ka-nih fü nih, kpah teka ato wazi fü nih, de nih di emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me di. ¹⁷ Te ah bala, te mü de kpara ka Me la, ah le de mü di etanga Ngari Me la, teka fü mü awu züka ngü, de te ngbü ereke gbü jia Me. Fü mü amaka kpah wazi, teka amere tima la di.

4

Dene ngü te mü ena amere sidi nga ra

¹ Timoteyo, enga ra, ma ngbü emala ngü ne fü mü kpekpeke, gbü jia Me ake Yesu *Kurisito, te di de Miri ka-nih ne, angü sikipi ka dudu kaka eyi ghamari. Ah ena adu akoro füh kotö ne, teka aye süka ngü ka wü kpara 'buru. ² Te di bala, ah le de mü di fi bü emala ngari Yesu fü wü kpara gbü wü sikipi 'buru. Anga te ewü le aje ngü la kpah de la, mü mere e ace da emala fü ewü nda-mü de. Mü di eri wü kpara te ewü ngbü emere *siti ngü, de wüh ce ngü la asidi. Mü di kpah eto wazi fü mene ewü, de te ewü ngbü emere züka ngü ne, teka de wüh nü de ngü la kpa engagira nü. Mü di eri ewü 'buru ferrre, de züka maguma mü. ³ Mü mere e ace da eri ewü de, angü te gara, mere bi wü kpara ena ace da eje riri ka Me, angü gümü siti wü ngü ena angbü eke ewü. Te di

* **3:8** 3:8 Wü Yane ake Yambere, wüh de wü mürü talara, ta te ewü mere tima fü mere miri ka Ezepepe. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 7:10-13. † **3:10-11** 3:10-11 Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 13-14.

bala, wüh ena angbü egiri wü gara kpara, te ewü ena angbü eri ani de wü gara riri kpikpi ye kpikpi ye, te ena ati kpini de mene ngü, te ani ngbü ele. ⁴ Wüh ena ace zu *ngari Me, fü ewü adu ka-wü, adi eda güje wü, teka adi eje töndö wü lara ngü. ⁵ Amba de-mü, Timoteyo, ah le de mü ngbü nda-mü da emere tima ka Me gbü züka kaje, ba e te Me to fü mü. Mü di emala ngari Yesu fü wü kpara, anga te wüh to cinga te mü la, mü mere e akpe cürü de. Mü rü kpekpeke, de mü ai maguma mü baka kpeke kpara.

⁶ Dela ngü te ma le amala fü mü enatikine, teka fü mü adi emere fütanga kö ra. Angü sikipi ka kpi ka-ra eyi gbmari. Ah de sikipi te wü vügu ena amörö ra tete, teka ngü ka Yesu Kurisito. ⁷ Ma wu eyi, gü ba, tima ta te Miri Yesu to fere ne, ma mere nza eyi 'buru, baka kpara te mere kalafiyi* ka mere woro, de wazi ye 'buru. Ma o to ra 'buru teka amere gü de wü vügu ka Miri Yesu, fü ra ayia afa ewü, angü ma lala fi bü fütanga Miri Yesu. ⁸ Te di bala ne, ma wu eyi kpo, gü ba, Miri Yesu ngbü eyi nzo, teka ato takpa fere teka tima la. Gbü sikipi te Yesu ena adu akoro tete ba Mere Miri, ah ena agbo nga iri ra, angü engu wu kpo, gü ba, ma mere züka ngü eyi gbü jia ni. Angü Yesu de züka Miri, te wu da eye süka ngü ereke areke. Ah ena ato züka ngü kpah bala fü gara wü kpara 'buru, te ewü o jia wü teka sikipi, te engu ena adu akoro tete na ne.

Dene adu ngü ka-ra

⁹ Timoteyo, enga ra, mü giri kaje teka fü mü akoro kpaka ra kpakine kere. ¹⁰ Angü ma kpakine bü kpikpi ra. Ma tima gara wü bu ra ne eyi 'buru agbü wü gara sü. Kersekene nü sü eyi agbü Galatiya. Tito nü sü nda-ye agbü Dalümatiya. Nda Dema, ah ce ra ta nda eyi gügü, teka

gümü e de füh kotö ne. Ah tadu ka-ye eyi agba ye, agbü Tesalonika.

¹¹ Kpara te di ede ra kpakine, ah ka-ye bü de Luka kpikpi ye. Te di bala ne, mü koro kere, de mü za Marako zalü, mü koro de engu akine, angü engu de kpeke kpara te ena ale tangü te ra, gbü tima ka-ra ne. ¹² Ma tima Tikiko kpah eyi agbü Efeso. ¹³ Te mü te ekoro la, de mü za mere bongo ka-ra, ta te ma ce kpa gba Karapo agbü Türüwa kpala ne mini. Mü za kpah wü köcökpa ka-ra, mü koro di 'buru, bete mene ewü te ewü ba gbü wü konü ne.

¹⁴⁻¹⁵ Amba mü ceka te-mü mbi teka ngü ka Alekezanda, mürü boro la, angü ah mere ra ta esiti. Mü ceka 'be! E-wu neh da, engu ena aga, "Ni mere mü kpah bala," angü engu ka-ye de mere siti vügu ka tima ka-nih! Amba Me ladü! Ah wu ngü kaka-na la 'buru kpo!

¹⁶ Ta, gbü gina sikipi te wüh i ra engagira mere Miri ka *Rüma tete na ne, kpara biringbö te le tangü te ra gbü ngü la, nda ma. Wüh kpe ka-wü 'buru, ce ra bü kpikpi ra bala. Ah le de Me ce siti ngü ka-ewü la asidi. ¹⁷ Ma rü ta engagira mere Miri ka wü Rüma la bü kpikpi ra. Fü Me ato wazi fere me-ye, teka fü ra amala ngari Yesu Kurisito fü mere miri la, de mere bi wü kpara, te ewü di gbü nganga na la 'buru. Fü Me aküwa ra esaka mere miri la, ba kpara te küwa gömö kami. ¹⁸ Te di bala ne, ma wu eyi kpo, ga, Me ena aküwa ra fi bala esüka wü siti ngü 'buru. Fü engu aza ra, akoro di kpa gbü sü ka-ye, kpa gbü kpi kpala. Ma gbo nga iri Me teka ngü la! Ah di bala!

¹⁹ Ma to mandi fü Akuwila ake Pirisila, be kpah te wü kpara agba Üneseforo. ²⁰⁻²¹ Wü Wubulu, Pudene, Linü, bete Kalodiya, abe kpah te wü *kpara ka Yesu de agbü Rüma de kpakine ne, tima kpah mandi kawü fü mü. Mü giri da mü, de mü

* **4:7** 4:7 Kalafiyi anga kulakula de wutu ka woro, te wü kpara ngbü ego woro, teka akoro te enga gina, anga akoro gina kpara gbü woro la.

koro kpakine mba kere, angü te ah koro eyi gbü bigü la, kaje ena adi ma teka siti wege gbü jia ngu. Ma ngbü kpakine bü kpikpi ra, angü ta te ma yia teka akoro kpa gbü Rüma kpakine ne, Eraseto ngbü ka-ye ciki gbü Korinito kpala. Ma ce Torofimü, o agbü Mileto de keke te ye.

²² Me di de mü, Timoteyo, be kpah te gara wü kpara ka Yesu Kurisito 'buru, da ele ta-ngü te yi de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü Tito Tito

Masere si-ngü

Dene köcökpa te Pawülü ba fü Tito. Ngü ka Tito ta bane. Engu ka-ye de engu *Giriki, ah de engu *Yisarayeale baka Pawülü nda de. (Mü ena amaka ngü la gbü Galatiya 2:3). Ah ba e te Tito to ta maguma ye fü Yesu, esaka Pawülü, o Pawülü ngbü ta emala ngari Yesu, endondoro di ne, angü Pawülü i engu, gü ba "Ye ni". (Mü ena amaka ngü la gbü Tito 1:4). Teku ngü la, fü Tito angbü ta ele ta-ngü te Pawülü efa sü, gbü tima ka Me. Fü ewü adi endoro ake di zalü akoro agbü Yerüsalema. (Mü ena amaka ngü la gbü Galatiya 2:1-5). Fü Pawülü akpo da etima engu agbü wü gara sü, teka adi eceka wü kpara, te ewü le ngü ka Yesu gömö ni, Pawülü ne, kpah teka de ah di edu, emala nga ewü fü ni. Anga gara ne, ah ngbü etima Tito de köcökpa, te engu ba de züka riri fü wü kpara la.

Gbü gara sikipi, fü wü Pawülü ayia de wü Tito, anü akoro agbü gara sü de iri ye Kürete. Fü ewü angbü kpala, da emala ngari Yesu fü wü kpara. Fü Pawülü ayia ace Tito ciki sela, ayia anü agbü gara sü. Pawülü ba köcökpa ne fü Tito, o engu di fi bü agbü Kürete, angü Pawülü ce engu kpala, teka amere gara tima te laki sisi nga ye.

Si-ngü ka köcökpa te Pawülü ba fü Tito ne, ah ngbü esere ngü ka tima te ni, Pawülü, to esaka Tito. Sapita 1 Wü ngü te di teka wü *kovo gbü tima ka Me, te Tito ena afe ewü, teka aceka kpi fütanga wü bu wü ne
Sapita 2 Wü riri teka gara wü kpara, te ewü ngbü emere tima ka Me, baka wü mere kpara, bete wü mere wü rüse,

wü mada, de wü ka'dörö,
anga wü labi
Sapita 3 Riri fü wü kpara ka Me
'buru

Dene mandi ka Pawülü fü Tito

¹ Wayi bala Tito, de-ra Pawülü, ma to köcökpa ne fü mü me-ra, angü ma de labi ka Me, ma kpah de *mürü tima ka Yesu *Kurisito. Me tima ra me-ye teka ato wazi fü wü kpara ka-ye te engu fe ewü, de ma di kpah eri ewü de zu ngari Me, teka fü ewü adi emere züka ngü gbü jia ni, Me. ² Kpah bala, teka de wüh o jia wü teka *küküwa ka fi mere badi ne. Angü Me mala ta eyi bala gügü, gü ba, "Ni ena aküwa wü kpara, te ewü le ngü ka-ni." Ah fanü, engu ti asu wu de. ³ Te di bala, gbü sikipi te Me fe ne, ah gü tamu ngü ka-ye la eyi fü wü kpara, angü engu de *E-küwa-nih. Dela si-ngü te engu o ra mürü tima ka-ye tete, teka de ma di emala ngü ka-ni la fü wü kpara ne.

⁴ Tito engu ra, ma tima köcökpa ne fü mü me-ra, mü zu de ye ra, te nih to maguma nih eyi 'buru fü Me. Wö nih, Me, ake Yesu Kurisito E-küwa-nih, di de mü, de wüh to gu ngü fü mü, de *züka maguma wü.

Dene si-ngü te ma ce mü tete agbü Kürete

⁵ Engu ra, ah le de mü ngbü fi bü agbü Kürete kpala, kpah ba e te ma mala fü mü, teka fü mü areke gara wü ngü te laki sisi nga ra. Ah le de mü fe wü *kovo, ao gbü tima ka Me, te nga nzö wü köti de kpala 'buru.

⁶ Wü kpara te mü ena afe ewü ne, ah le de wüh di wü kpara, de te ewü mere *siti ngü de, te wü kpara 'buru ngbü eceka ewü ba züka wü kpara. Ah le mene kpara te ngbü engbü ka-ye nzö ake wara ye biringbö. Ah le de wü jaji ka-ewü di de züka wü kpara, te ewü to maguma wü eyi fü Me, da eje riri ka wü wö wü. Wüh di kpah de wü jaji, te wü kpara ti amala siti ngü eküte ewü de. ⁷ Angü te kpara

de kovo gbü tima ka Me la, ah le de engu mere siti ngü de. Ah mere e adi de mürü kögö-nzö kpah de. Ah mere e amere gü kpah de. Ah mere e adi eküya de fi de. Ah wü nga kpah de. Ah ngbü de gümü jiase kpah de. ⁸ Ah di de kpara te ngbü emere ngü wü ngba ereke areke, da ele ta-ngü te ewü. Ah di ele duu züka ngü. Ah di kpah de züka fingangü gbü nzö ye, da emere züka ngü gbü jia Me. Ah di de kpara te etüka te-ye atüka, teka wü gümü ngü ka küte. ⁹ Ah di de kpara te elala te zu ngü ka Me, baka te nih ri engu di. Angü ah ti eyi ari wü bu ye, de ngü ka Me mbi mbi mbi, da eto wazi fü ewü. Ah ti kpah eyi aza ngü gömö wü kpara, de te ewü ngbü ega yiki teka ngü ka Me ne.

¹⁰ Angü mere bi wü mürü kögö-nzö ladü, te ewü ngbü efiti wü bu wü de töndö ngü ka-wü la. Gara wü di enga *Yisarayeles ngbü emere ngü la bala, gü ba, "Ah le de wü *kpara ka Yesu di emere gele ka-ani." ¹¹ Ah le de mü tata ewü de siti riri ka-ewü la, angü wüh ngbü efiti mere bi wü kpara, kpah de wü wü rüse, de wü jaji mini. Wüh ngbü esiti fingangü ka wü kpara de töndö riri ka-wü la, teka de ani di emaka jiase esaka ewü. ¹² Tane, gara mere kpara esüka wü kpara ka Kürete mala, gü ba, "Gbü wü sikipi 'buru, wü kpara ka Kürete ka-wü de wü mürü wu. Wüh baka siti wü nü, angü wüh de wü mürü töndö, wüh kpah de wü mürü maguma, te ewü o fingangü ka-wü nzö teka zü-e." ¹³ Ngü kaka la, ah fanü. Tekä ngü la, ah le de mü ri ewü kpekpeke, teka fü ewü azoro lö Yesu de kpa wü 'basu, kpah da eje ngü kaka. ¹⁴ Tekä ngü te wü di enga Yisarayeles ngbü emala, gü ba, "Ah le de yi di emere gele ka-ani" ne, mü mala fü ewü, gü ba, "Dela kaye töndö ngü!" Angü wü kpara te ewü ngbü emala ngü de bala, wüh le ngü ka Yesu nda-wü de. ¹⁵ Angü, te mü to maguma mü eyi fü Yesu

la, e füh kotö ne, te ena asiti mü gbü jia Me, nda ma. Ngü ka-mü ena adi 'buru mbi gbü jia Me. Amba, te mü to maguma mü fü Yesu de la, mü ti amere züka ngü gbü jia Me nda-mü kpah de, angü fingangü kamü ka-ye fi bü esiti. ¹⁶ Ah kpah bala, fü wü kpara, te ewü ngbü eri wü bu wü de siti riri ka gele ka wü Yisarayeles la. Angü wüh gü ba, "Ani wu ngü ka Me eyi 'buru." Amba de, ah ka-ye de wu! Wüh kawü de wü mürü kögö-nzö, te ewü je ngü ka Me de. Te di bala, Me ena ato kuru te ewu te gara, teka siti ngü kawü la, ato.

2

Dene zu ngü ka Me, te mü ena adi eri wü kpara di

¹ Amba nda-mü, Tito, ah le de mü ri wü kpara, de wüh ngbü mbi, adi emere züka wü ngü, baka ngari Me, te a ri mü di. ² Mü mala fü wü cögbörö kpara, de wüh di de kpeke wü kpara, de züka fingangü gbü nzö wü. Wüh zoro Yesu de kpa wü 'basu, da eje ngü kaka, kpah da ele wü bu wü de maguma wü 'buru. Wüh di etüka tewü, da ei maguma wü gö! gbü ngü ka Me.

³⁻⁴ Mü mala kpah fü wü cögbörö wü rüse, de wüh ngbü baka züka wü kpara ka Me. Wüh mere e angbü wü mürü ambala'ba de. Wüh o to wü teka fi kpah de. Wüh di kpah eri wü mada, teka de wüh di emere wü ngü 'buru ba e te ti gbü jia wü kpara, kpah da ele wü wati wü, de wü jaji ka-wü. ⁵ Wüh di eri ewü, de wüh di emere tima agba wü mbi mbi mbi, de züka fingangü gbü nzö wü, da eje riri ka wü wati wü. Angü, te wüh je ngü ne de la, wü kpara ena asiti iri wü *kpara ka Yesu, teka ngü ka-ewü la.

⁶ Kpah bala, mü ri wü ka'dörö kpekpeke, de wüh ngbü de züka fingangü gbü nzö wü, da etüka tewü teka siti gümü wü e de füh kotö ne. ⁷ Amba zu teka mü, Tito,

ah le de mü ngbü fi bü da emere züka ngü, te ngbü ereke gbü jia Me. Angü wü kpara ena awu da emere züka ngü, teka ngü ka-mü la. Mü ngbü kpekpeke, de züka fingangü gbü nzö mü. Fü mü angbü kpah da erī wü kpara de zu ngari Me, de maguma mü 'buru biringbö. ⁸ Mü rī wü kpara de züka riri, teka avi jia wü vügü, de te ewü le ngü ka Me de ne, angü wüh ena agiri kaje teka amala siti ngü eküte nih ma.

⁹ Mü mala ngü fü wü labi kpekpeke, de wüh di eje riri ka wü mere kpara ka-wü. Wüh di emere wü ngü 'buru te ena adi ereke gbü jia ewü. Wüh mere e alügü siti ngü fü mere kpara ka-wü de. ¹⁰ Wüh mere e adi ezi e ka wü mere kpara ka-wü kpah de. Wüh di emere tima ka-wü kpekpeke de maguma wü 'buru. Te wüh mere bala la, wü kpara ena angbü egbo nga Me, E-küwa-nih ne, teka ngü ka-ewü la.

¹¹ Ma mala ngü la fü mü kükürü de, angü Me gara tamu *züka maguma ye eyi fü wü kpara 'buru, gbü ngü ka Yesu *Kurisito. ¹² Dela ngü te Me mere fü nih, teka fü nih amaka wazi, ace ngü ka kögö-nzö, bete ngü ka gümü wü e de füh kotö ne. Fü nih adu angbü de züka fingangü gbü nzö nih, teka adi emere wü ngü 'buru mbi, o nih di la de jia nih füh kotö ne. ¹³ Nih ngbü emere wü ngü de bala, kükürü de, angü nih ngbü ecī nga züka tadu, te nih ena amaka te gara, gbü sikipi te Miri ka-nih Yesu Kurisito ena adu akoro tete. Nih gbo nga iiri na de koko de karayi! Angü engu de Mere Me, ah kpah de *E-küwa-nih. ¹⁴ Engu to ta te-ye, akpi teka aküwa nih, teka afü nih, ao wü di ye tete, teka fü nih ace *siti ngü ka-nih, adu ao to nih 'buru teka adi emere züka wü ngü füh kotö sene.

¹⁵ Dela wü ngü te mü ena angbü emala cu de wazi mü 'buru, angü wüh o mü eyi mere *kovo gbü nzö

wü kpara ka Me. De mü di eto wazi fü mene wü kpara, te ewü ngbü emere züka ngü ne. Mene ewü, te ewü ngbü emere siti ngü ne, de mü di erī ewü kpekpeke, teka fü ewü ace wü ngü la ace. De mü ngbü de jia mü te mü, teka fü wü kpara awu züka ngü ka-mü, angü wüh ena afala mü.

3

Dene kpah gara ngü, te mü ena adi erī wü kpara ka Me di

¹ Tito, enga ra, ah le de mü rī wü kpara ka-mü de ngü ne mbi mbi mbi, teka fü ewü angbü de züka fingangü gbü nzö wü, da ecu ngü wü mere kpara ka-wü, de wü miri, kpah da eje riri ka-ewü mbi mbi mbi. Ah le de wüh reke te-wü, teka adi emere wü züka ngü fü wü kpara 'buru. ² Wüh mere e adi emala siti ngü eküte kpara de. Wüh ngbü ziii, de gu ngü ka Me emaguma wü. Wüh ngbü kpah de gu maguma esüka wü de wü kpara 'buru.

³ Angü nih ta 'buru wü töndö kpara, kpah baka wü bu nih füh kotö ne. Nih ta de wü mürü kögö-nzö. Nih ngbü ta edürü te wü siti kaje ka-nih kpikpi ye kpikpi ye. Angü ku ka *siti ngü i nih ta me-ye, teka gümü wü e de füh kotö ne. Nih ta wü mürü siti maguma, wü mürü makpü, angü nih ngbü ta ekpü te-nih de wü kpara 'buru. ⁴ Amba, o nih ngbü ta emere wü siti ngü la bala, fü Me ayia amere züka ngü fü nih, angü ah tima Yesu *Kurisito teka aküwa nih, teka mere lele kaye. ⁵ Nih efi nda-nih, gü ba, Me küwa nih teka züka tima te nih ngbü emere? A'a, ah bala de. Me küwa nih 'duwa teka *züka maguma ye. Angü cinga nih rī tete fa sü. Fü engu aküwa nih, azürü nih gbü wü siti ngü ka-nih, adu abī nih kpah toto gbü wazi ka *Nzila Wazi ye. ⁶ Angü engu to Nzila Wazi ye fü nih reke areke, teka ngü ka Yesu Kurisito, *E-küwa-nih ne. ⁷ Me to Nzila Wazi ye fü nih bala, teka afü nih wü di

ye tete, teka fü nih amaka *küküwa te gara agbü kpí kpala. Angü ah fü nih me-ye züka wü kpara ka-ye tete, teka züka maguma ye.

⁸ Dela kpeke riri fanü fanü. Ma ele de mü ri wü kpara ka Me di kpekpeke, teka fü ewü ato te-wü 'buru, angbü emere wü züka ngü, te ena areke wü bu wü. Dela züka riri te ti eyi ato wazi fü wü kpara 'buru.

⁹ Amba teka wü mürü kögö-nzö, te ewü ngbü efüfü *ngari Me, da edünda de ngü ka gele ka wü *Yisaraye, kpah de iri wü kundu wü de ta gügü ne, mü mere e angbü ega yiki de ewü de, angü ngü la ti ale ta-ngü te kpara nda de. Dela ka-ye töndö ngü kükürü. ¹⁰ Angü, te kpara kpo da esiti nzö wü bu ye de gara riri te di kpikpi ye la, ah le de mü ri engu ari. Te engu le aje ngü la de la, de mü du ri engu du 'basu. Te engu je ngü nda fi de la, de mü ce engu ace. ¹¹ Angü nih wu eyi fanü, gü ba, kpara de bala ce züka ngari Me eyi gügü, teka angbü emere siti wü ngü ka-ye ladru. Te di bala, ah kolo liya ka-ye eyi de tete ye, angü Me wu siti ngü kaka la eyi.

Dene adu ngü ka-ra

¹² Ma ena atima Aritema, anga Tikiko kpaka mü la. Te kpara la koro eyi la, mü mere e ayiri kpala de. Mü yia kere, anü amaka ra agbü Nikopolí. Angü ma ngbü efi ta teka angbü kpala, zalü akoro di gbü fe ka bala.

¹³ Tekä ngü ka Zena* ake Apolo ne, te ewü le ayia anü agbü gara sü la, de mü le ta-ngü te ewü reke areke, teka nünü ka-ewü la. ¹⁴ Kpah bala, ah le de mü mala fü wü kpara kanih, de wüh o to wü teka adi ele tangü te wü mürü cinga. Wüh mere e angbü mürü basa de.

¹⁵ Wü kpara 'buru te a di de ewü sene to mandí fü mü. Mü to mandí ka-ra fü wü kpara de te ewü to maguma wü fü Me de kpala 'buru.

* **3:13** 3:13 Zena ta de mürü riri.

Me di de yi kpala 'buru, da eto wazi fü yi, de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene köcökpa te Pawülü ba fü Filemüna Filemüna

Masere si-ngü

Filemüna ta de kpara ka Kolosayi, te to maguma ye fü Yesu teka *ngari Me te engu je gömö Pawülü. Fü ah angbü emere tima ka Me agbü Kolosayi kpala. Engu ta de labi ka-ye, de iri ye Üneshimü, te zi wü e kaka, kpe di. Fütanga ngü la, fü Üneshimü anü amaka te-ye ake Pawülü. Wüh wu tîne de, anga wüh maka te-wü ake Pawülü neh baye baye, angü gbü wü sikpi la, Pawülü ta ka-ye agbü ku. Amba ngü te nih wu, ah ka-ye de ngü te Üneshimü fü maguma ye, teka ngü ka Yesu te engu je gömö Pawülü. Fü ah adu akoro *kpara ka Yesu. Fü ah akpo da ele ta-ngü te Pawülü agbü ku kpala. Fü Pawülü amaka fingangü teka alügü engu kpaka Filemüna, angü engu de labi kaka. Tekan ngü la, fü Pawülü aba köcökpa ne, teka ayi-ta Filemüna, de ah ce *siti ngü ka Üneshimü. Ah du, ah za engu mürü tete, de ah di tîne baka labi kaka de. Angü ta gbü wü re la, te labi kpe akpe la, ah esiti. Te wüh du maka engu la, wüh ena ato mere siti kuru tete, afa sü. Amba gbü ngü la, Pawülü yi-ta Filemüna de ah boro siti ngü ka Üneshimü, de ah za engu tîne cu baka engu ni ye guvu Yesu *Kurisito.

Dene köcökpa ka Pawülü fü Filemüna

¹ Wayi bala Filemüna, ah de-ra Pawülü, kpara te wüh i gbü ku teka ngü ka Yesu *Kurisito ne. A ba köcökpa fü mü me-a, ake engu ni nih Timoteyo. A to mandü fü mü falade, angü mü de züka awuba a, de te nih ngbü emere tima ka Me tundu de nih ma ne. ² A to kpah mandü fü tangbase ka-nih Apiya, ake

engu ni nih Arikipo, te di de kiri nih, marajümüya, gbü ngü ka Miri Yesu ne. A to kpah mandü fü wü *kpara ka Yesu Kurisito, te ewü ngbü ebiti te-wü kpa gba mü de kpala ne. ³ Wö nih, Me, ake Yesu *Kurisito di de yi, de wüh to gu ngü fü yi, de *züka maguma wü.

⁴ Enga wüna Filemüna, gbü wü sikpi 'buru, ma ngbü egbo nga iri Me, da eku gba fefe, teka ngü ka-mü. Ma ngbü egbo nga iri Me teka mü kükürü de, ⁵ angü ma ngbü eje nga mü, gü ba, "Mü ngbü ele wü kpara ka Me de maguma mü 'buru, da ele ta-ngü te ewü, kpah da elala eküte ngü ka Miri Yesu." ⁶ Ma ngbü eku gba fü Me, de ah to wazi fü mü, de mü ngbü fi bü da elala eküte Miri Yesu, kpah da ewu wü züka ngü 'buru te Miri Yesu ngbü eto fü nih. Miri Yesu to kpah wazi fü mü, teka fü mü adi ele ta-ngü di te wü bu mü, wü kpara ka Me 'buru, teka fü ewü adi egbo nga iri Yesu Kurisito gbü ngü la. ⁷ Enga wüna, ma ngbü de mere tadu teka ngü ka lele ka-mü la, angü mü le wü bu mü fa sü, da ele ta-ngü te ewü. Ngü ka-mü la to mere wazi eyi fere.

⁸⁻⁹ Te di bala, engu wüna Filemüna, teka ngü ka züka lele kamü ne, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü teka gara ngü te to mere fingangü fere. Ah de ngü ka-ra de, ah de ngü ka ye ra. Ma ti ta eyi amala ngü la fü mü kpekpeke de wazi baka riri, angü ma de mere kpara ka-mü gbü tima ka Yesu Kurisito. Amba ma le bala de. Ma di ngbü eyi-ta mü teka ngü la de gu maguma. Ah de-ra Pawülü, te di de mere kpara, te wüh o titine gbü ku teka ngü ka Yesu Kurisito ne, ma ngbü eku gba fü mü me-ra. ¹⁰ Wayi, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü teka ngü ka ye ra, te ma bi engu gbü ngü ka Yesu Kurisito, o ra di gbü ku ne. Angü ah to maguma ye eyi fü Me, teka *ngari Me te engu je gömö ra. İiri na de Üneshimü. ¹¹ Ah de Üneshimü, ta te di de labi ka-mü, fü engu akpe esaka mü teka ngü

ka zi ne. Ma ngbü eku gba fü mü, de mü ce *siti ngü kaka. Fanü fanü, engu fü mü ta baka töndö kpara. Amba titine, ah fü maguma ye eyi. Engu tîne de kpeke kpara, te ena ale ta-ngü te nih ake nih ma.

¹² Titine, ma ngbü etima engu, elügü kpaka mü kpala. Ah le fü mü ale engu, aza alügü gbü mürü, angü maguma ra le engu cu fa sü. ¹³ Ma ngbü ta ele de engu ngbü kpaka ra, ale ta-ngü te ra da mü, gbü ku sene. Angü ma wu kpo, gü ba, te mü ena adi ta ladü sene la, de bane mü ena ale ta-ngü te ra me-mü. ¹⁴ Amba, baka te engu di de labi ka-mü ne, ma ti atiri engu sene de wazi de. Ah le de mü fi ngü la me-mü, de züka maguma, fü mü adu atima engu, alügü fere. ¹⁵ Ma ngbü efi, gü ba, Me ye süka yi ake Ünessimü, anga neh teka fü engu aje ngü ka Miri Yesu, adu ato maguma ye fefe ya? Angü engu dürü esaka mü teka sikpi mba cogbo. Amba enatikine mü ena adu amaka engu ba to enga ni mü, fi badi. ¹⁶ Angü engu ta de labi ka-mü. Amba titine engu tîne eyi enga ni mü guvu Yesu Kurisito. Nda-ra, ma le engu fa sü. Ah ena adi mbi te mü ena adu ale engu kpah afa sü, angü engu de kpara ka-mü. Engu tîne eyi kpah de kpara ka Miri ka-nih Yesu Kurisito.

¹⁷ Te di bala, te mü le ra baka züka enga ni mü la, ah le fü mü ace siti ngü ka Ünessimü, fü mü adu aza engu baka mürü, kpah baka te mü ngbü eza ra mürü mü tete ne. ¹⁸ Te di bala, teka siti ngü de ta te engu mere fü mü, anga engu za ta jiase ka-mü, zi wü e ka-mü la, de mü kuru ngü la 'buru gbü nzö ra. Ma ena alügü na wü e la fü mü me-ra. ¹⁹ De-ra Pawülü, ma ba ngü la cu de kpa ra, gü ba, ma ena alügü na wü e la me-ra. Mü fi nga ngü la mbi mbi mbi, angü nda-ra e kpah ladü gbü nga mü. E engu la, ah de *küküwa, de te mü maka esaka ra guvu Yesu ne.

²⁰ Wayi bala, enga wüna, ma ngbü enda'ba te-ra fü mü, de mü di emere züka ngü fere, teka ngü ka Miri ka-nih Yesu Kurisito. Te mü ngbü emere bala la, ah ena ato mere zo emaguma ra afa sü.

²¹ Ma ba köcökpa ne fü mü, Filemüna, angü ma wu eyi awu, gü ba, mü ti eyi aza Ünessimü baka zu enga ni mü, baka te ma mala fü mü ne. Fanü fanü, ma wu kpo, gü ba, mü ena amere ngü la afa sü di.

²² Adu ngü te ma ele amala fü mü, ah bane. Mü reke sü ka rara fere, mü o nzo, angü ma ngbü efi, gü ba, Me ena aje gba ka-yi aje, fü engu adu alügü ra kpaka yi kpala.

²³ Enga ni nih Epafürasi, de te a di ake di gbü ku kpakine, teka ngü ka Yesu Kurisito ne, to kpah mandi fü mü. ²⁴ Wü gara wü bu ra, wü kpara ka tima ka Yesu, wü Marako, Arisitarekü, Dema, bete Luka, wüh to kpah mandi fü mü. ²⁵ Miri ka-nih Yesu Kurisito ngbü de yi, de ah ato gu ngü fü yi de *züka maguma ye.

Dela adu ngü ka-ra. De-ra Pawülü.

Dene köcökpa fü wü Ebere Ebere

Masere si-ngü

Kpara te ba köcökpa ne, nih je ïiri na nda-nih de. Ah ba köcökpa ne fü wü *kpara ka Yesu, amba sü ta te wü kpara la ngbü engbü tete ne, nih ti awu nda-nih kpah de, angü wüh sere nda-wü de. Ngü te nih ti eyi awu tungü ewü, ah bü teka te wüh di de wü di engä *Yisaraye, te wüh fü ngü ka-wü teka ale ngü ka Yesu. Dela si-ngü te nih gü ïri köcökpa ne tete, gü ba, wü *Ebere. Angü dela kpah gara ïri wü di engä Yisaraye.

Nih wu kpah eyi, gü ba, wü vü gü to ta mere cinga te ewü, teka ngü ka Yesu *Kurisito. Te di bala, gara ewü ngbü efi, gü ba, anga te ani ena ace ngü ka Yesu, adu ari gbü diri gele kani, wü Yisaraye la, e-wu neh da, wü vü gü ena adu ace da embü ani. Amba kpara te ba köcökpa ne, mala fü ewü, gü ba, wü rü kpekpeke gbü cinga la, de wü mere e ace ngü ka Yesu de. Engu gü ba, ngü ka Yesu ka-ye memere, fa ngü ka riri ka gele ka wü di engä Yisaraye ka. Fü ah amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba, ah le de wüh mere e, ace ngü ka Yesu, teka adu angbü emere gele ka wü kundu wü ne, tine de. Ngü la kpah fü nih de enatikine ne.

Gbü diri gele ka wü di engä Yisaraye, wüh gü ba, tima ka wü *Arona de wü kundu ye de mere kpeke tima. Wüh ngbü eï ewü, gü ba, wü *mürü gele. Tima ka-ewü ka-ye adi ewa nü fü Me, teka adi ereke ngü ezengba wü kpara de wü Me di. Wüh ngbü ta eï Arona, gü ba, mere kovo ka wü mürü gele. Ngü kaka-na nye nda wü bu ye, te ewü eyiti e ne 'buru ka. Engu me-ye kpikpi ye de mene kpara te ngbü eri gbü mene guvu *Kambü ka Me agbü Yerüsalema, te wü kpara ri

gbügbü na 'daaa de ne. Ah ngbü eri kpala du biri gbü re biringbö, de ngüte nü esaka ye, teka anü areke ngü ezengba wü kpara de wü Me, de ngüte nü la. Fütanga kpi ka Arona, fü ewü adu afe gara süka wü di ye na biringbö, teka amere tima ka mere kovo ka wü mürü gele la. Fü ngü la angbü engbü fi bü bala teka mere bi wü re.

Kpara te ba köcökpa ne, gü ba, titine ah le de nih wu awu, gü ba, Yesu fü ngü la eyi. Angü kpara te ngbü ereke ngü ezengba nih de wü Me titine ne, ah ka-ye de Yesu. Ngüte, de te Yesu reke ngü di ezengba nih de wü Me ne, ah cu de *ngüngüte, te tökö kpa füh *rü gbegete, teka aküwa nih ne, ah de ngüte wü nü nda tine de. Fü Yesu ayia aza ngüte ye la, ago di agbü kpi, teka areke ngü te di ezengba nih de wü Me ne di. Te di bala, enatikine Yesu ka-ye ladü agbü kpi, ede kpökpö ka Me kpala.

Wü ngü te mü ena amaka gbü köcökpa ka wü Ebere ne, wüh dene.

Sapita 1:1-3 Ngü ka Yesu ga fa nda wü kpara 'buru

Sapita 1:4-2:18 Wazi Yesu fa nda wü *malayika ka Me ka

Sapita 3:1-4:13 Ngü ka Yesu fa nda *Müse ka

Sapita 4:14-7:28 Yesu de mere mürü gele ka-nih

Sapita 8:1-9:28 Yesu de mere vüngüte ka-nih

Sapita 10:1-31 Yesu reke ngü te di ezengba nih de wü Me cu de ngüte ye

Sapita 11:1-13:25 Ah le de nih le ngü ka Yesu de maguma nih biringbö

Dene ngü ka Yesu, te ga fa nda wü kpara 'buru

¹ Wü di engä wüna, ta gügü, Me ngbü emala ngü fü wü kundu nih enda nganga gömö bi wü *mürü dofo ka-ye. Ah ngbü ta esere ngü la fü ewü cükü'daye cükü'daye, enü di

kpa engagira nü bala. ² Titine gbü wü adu re ne, Me mala ngü ka-ye eyi 'buru mbölö fū nih gömö Yesu *Kurisito, angü Yesu de Ye Me. Ta te Me mere kpī bete kotō tete, ah to tima la esaka Yesu, de engu mere tima la me-ye. Fū Me aza engu, ao kpa Mere Miri gbü nzö wü ngü 'buru, agbü kpī, zalü fūh kotō sene 'buru. ³ Yesu ka-ye de Ye Me, ah kpa gegege baka Wö ye. Engu sere mere wazi ka Me fū nih, teka de wü kpara 'buru di egbo nga iri Me. Te di bala, Yesu, Ye Me, ngbü eto wazi gbü wü ngü agbü kpī, akoro di fūh kotō sene, 'buru me-ye, teka de wü ngü ka-ewü ngbü 'buru 'be. Yesu kpī teka aküwa nih gbü wü *siti ngü ka-nih. Fū engu ayia ago agbü kpī, agbü kpala ede kpökpö ka Mere Me, te di de mere mürü wazi ne.

Dene ngü ka wazi Yesu, te fa nda wü malayika ka Me ka

⁴ Te Me o Ye ye baka Mere Miri bala ne, fū ah ayia ato mere wazi fefe na, afa nda wü *malayika ka-ye la di ka. Te di bala, ah le de wü kpara 'buru di egbo nga iri Yesu, afa nda wü malayika di ka.

⁵ Gara malayika ladü, te Me mala ngü fefe, gü ba, “Ye de ye ni”? Ah nda ma! Me mala ngü bala, duu teka Yesu, gü ba, “Ye de Ye ni. Enatikine, ni sere ngü la eyi fū wü kpara 'buru, gü ba, ni de Wö ye.”* Me mala kpa ngü teka Yesu, gömö gara *mürü dofo ka-ye, gü ba, “Ni fefe baka Wö ye na, engu nda-ye baka Ye ni.”†

⁶ Me mala nga sīkpī de te ni ena adu atima biri Ye ni, de ah koro fūh kotō ne, gömö gara mürü dofo, gü ba, “Ah le de wü malayika ka-ni 'buru di egbo nganga na.”

⁷ Dene ngü te Me mala teka wü malayika ka-ye, gü ba, “Wü malayika ka-ni, wüh de wü mürü kitima ka-ni, Me, te ni ngbü etima

ewü, adi emere tima ka-ni. Ni ngbü kpa efü ewü gbü wege, efü wü gara baka te-wa, teka de wüh di emere tima ka-ni.”‡ ⁸ Amba dene ngü te Me mala fū Yesu Kurisito, gü ba, “Wayi, Ye ni, ni to wazi ni eyi fū ye, fū ye angbü baka ni, Me. Ye kpa de Mere Miri. Ye ena angbü gbü nzö wü kpara ka-ye fi mere badi. Ye ena angbü emere ngü ka-ewü ereke areke. ⁹ Ye ngbü ele de wü kpara 'buru di emere züka ngü. Angü ye le siti ngü nda de. Dela si-ngü de te ni, Me, fe ye miri tete. Fū ni ato wazi fū ye, afa nda wü bu ye 'buru. Te wü kpara wu bala, fū ewü angbü ecu ngü ye de mere tadu!”§

¹⁰ Wüh ba kpa ngü gbü *Ngari Me teka Yesu, Ye Me, gü ba, “Wayi Me, ye de mere kpara! Ta gügü te enga gina, ye reke kpī bete tö me-ye. ¹¹ Ngü ka kotō ne bete ngü ka kpī, ena anza ka-wü 'buru anza, baka diri bongo, amba ngü ka-ye ti anza nda kü de. ¹² Ye ena aza ewü, agara agara baka bongo, fū ngü ka-ewü anza. Amba ngü ka-ye ena angbü ka-ye fi da ye. Ye ti akpi nda-ye de.”*

¹³ Me mala kpa gara ngü gömö gara *mürü dofo tungü Ye ye, gü ba, “Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene! Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri! Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru! Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!”† Amba Me mala la ngü bala, fū biri gara malayika ka-ye nda kü de!

¹⁴ Wü *malayika nda-wü neh wü da? Wüh de wü mürü kitima ka Me, te ewü ngbü emere tima kaka. Fū Me angbü etima ewü teka adi eto wazi fū nih, wü kpara ka-ye, de te Me le aküwa ewü ne.

2

Dene kpeke ngü teka küküwa

* **1:5** 1:5 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:7. † **1:5** 1:5 Mü ena amaka ngü la gbü 2 Samüwele 7:14. ‡ **1:7** 1:7 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 104:4. § **1:9** 1:9 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 45:6-7. * **1:12** 1:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 102:25-27. † **1:13** 1:13 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

guvu Yesu

¹ Wü di engä wüna, baka te ngü ka Yesu di de mere kpeke ngü de bala ne, ah le de nih ceka tenih 'be, da erü kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Angü ta te engä gina, wü *mürü tima ka Yesu sere zu ngü teka Yesu eyi fü nih. To nih mere e airi teka ngü la de, angü nih ena adürü te kaje ka Me. ² Ta gügü, Me to ta *Riri ka-ye fü *Müse, gömö wü *malayika ka-ye. Riri la ta de engä ngü nda de. Mene wü kpara te ewü le ta adi eje Riri la de ne, fü wü mere *kovo ka Me angbü eto kuru te ewü fanü fanü! ³⁻⁴ Amba ngü ka *küküwa, te Miri Yesu koro di ne, fa Riri ka Müse ka. Angü Miri Yesu sere ngü ka küküwa la cu me-ye fü wü mürü tima ka-ye. Sidi nga ngü la, fü wü mürü tima kaka, te ewü je ngü la gögömö ne, ayia tine, akoro amala ngü la fü nih. Fü Me ayia asere kpah fü nih, gü ba, “Ngü ka Yesu la, ah ka-ye de zu ngü fanü fanü,” angü Me to wazi fü wü *kpara ka Yesu la me-ye, de wüh di eküwa wü mürü keke, da emere wü gara ngü ka talara di. Fü Me ayia kpah ato wazi *Nzila Wazi ye fü wü kpara ka-ye 'buru, de te engu fe ewü ne, baka te engu le. Te di bala, te nih lala eküte ngü ka Yesu de la, nih ena aküwa baye baye? Nih ti aküwa de! Me ena ato kuru ato te nih fanü fanü!

Dene ngü teka Yesu, te kpi, aküwa nih ne

⁵ Me mala fü nih gbü *Ngari ye, gü ba, “Te gara, ni ena adu amere to kotö bete to kpi.” Te Me mere ngü la eyi bala la, kpara te Me ena adu ao ewü, baka wü mere kpara gbü nzö wü ngü füh to kotö la, ena adi neh wü da? Ah ena adi de wü *malayika? A'a, ah bala de! ⁶ Angü Me gü ba, “Ni ena ao nih, wü kpara de füh kotö ne, baka wü mere kpara gbü sikipi engu la,” baka ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, “Öö Me, ani ka-ani de töndö wü kpara kükürü,

amba ye ngbü ele ani cu de maguma ye. Komö ani gu ka ngü la eyi agu! ⁷ Angü ta gügü, wazi ani koro baka nda wü malayika ka-ye la de. Amba titine ye to mere wazi eyi fü ani. Ye o ani eyi baka wü miri, ⁸ teka de ani ngbü gbü nzö wü ngü füh kotö ne 'buru.”* Dela ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me. Te ah bala la, wü e 'buru ena angbü esa wazi ka-nih. Wü di engä wüna, titine nih ngbü eyi baka wü miri, gbü nzö wü e füh kotö ne 'buru, fanü? Ah bala de! Te di bala, ngü la neh baye? ⁹ Wü di engä wüna, wüh ba ngü la teka ngü ka Yesu. Angü, ta te Yesu koro füh kotö sene, Me o engu baka kükürü kpara, baka nih bane. O Yesu di ta la de wü nih füh kotö sene ne, wazi küküte ka-ye kpah bü baka nda-nih. Fü engu ayia azü cinga, akpi. Amba titine, Me du o engu eyi baka Mere Miri, teka de wü kpara 'buru di ecu ngüngü na! Kükürü de, angü Yesu kpi teka aküwa nih, angü Me le me-ye bala, teka *züka maguma ye.

¹⁰ Me le nih, wü kpara, cu de maguma ye. Fü engu ayia atima Yesu, de ah koro, ah küwa nih. Kpah bala, teka de ah za nih, koro de nih agbü sü ka Me, agbü kpi kpala, baka wü di Me. Te di bala, Me le me-ye de Yesu zü cinga bala füh kotö sene, teka de engu tüka te-ye, de ah maka wazi gbü cinga la, teka ale ta-ngü di te nih. Dela ngü te Me le me-ye. Ah ti ati bala, angü Me de kpara te mere kotö bete kpi 'buru me-ye, fü ah angbü kpah eceka kpi fütanga wü e 'buru me-ye. ¹¹ Yesu küwa nih me-ye, fü ah adu afü nih, akoro di wü di Me. Yesu mere ngü la bala, angü engu fü te-ye, za küte baka nih, wü kpara füh kotö ne. Dela singü te engu ngbü ei nih tete, gü ba, “Nih de wü di engä ni ni ne.” Angü nih koro eyi, wü di engä ni ye na fanü. ¹² Nih ti eyi awu, gü ba, Yesu, Ye Me, ngbü ei nih, wü di engä ni ye. Kükürü de, angü engu mala fü Wö

* 2:8 2:8 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 8:4-6.

ye, gü ba, “Wö ni, Me, ni ena amala ngü ka-ye fü wü di enga ni ni, fü ani adi egbo nga iri ye tundu de ewü.”†
 13 Wüh ba kpah gara ngü te Yesu mala, gü ba, “Ni ena ato maguma ni 'buru fü Me. Ani ngbü eyi kpakine gbü ngü ka Me, tundu de wü di enga ni, te engu to fü ni ne.”‡

14 Wü di enga wüna, de-nih, te wüh ngbü eĩ nih wü di enga ni ye Yesu ne, nih ka-nih de wü kpara ka kotö ne. Dela si-ngü te Yesu fü te-ye baka nih, wü kpara ka kotö ne, teka de ni kpi, teka aküwa nih. Kükürü de, angü kpi ka Yesu fa wazi *Satana, te di de miri ka kpi ne, ka. 15 De-nih, wü kpara füh kotö ne, te nih di la ladü de jia nih ne, nih ngbü engbü 'buru de mere cürü, teka ngü ka kpi. Amba Yesu kpi eyi, teka aküwa nih gbü cürü ka kpi la. 16 Yesu kpi teka aküwa wü da? Tekä aküwa wü *malayika ka Me? Ah bala de! Yesu kpi teka aküwa mene nih, de te nih to maguma nih eyi fü Me, baka nda kundu nih, *Abarayama ne. 17 Dela si-ngü te Yesu fü te-ye, za küte gegege baka nda-nih, wü di enga ni ye, teka aküwa nih. Te di bala, Yesu wu cinga nih kpo. Angü engu de gina engä ni nih, te ngbü ereke ngü eze ngba nih de wü Me, teka de Me boro wü *siti ngü ka-nih. 18 Yesu ngbü ewu cinga nih, angü engu zü ta mere cinga fa sü. Kpah bala, Satana re ta mamaguma ma! Te di bala, te Satana le are maguma nih la, Yesu ena ato wazi fü nih, arü di kpekpeke.

3

Dene ngü ka Yesu, te fa nda Müse ka

1 Wü di engä wüna, nih 'buru de wü kpara ka Me, angü Me i nih me-ye. Te di bala ne, ah le de nih fi ngü ka Yesu mbi mbi mbi, de nih di ezoro engu, da elala tete, de kpa nih 'basu mini. Angü Yesu de kpara

te Me tima engu, teka akoro, ari nih de zu ngari Me. Yesu kpah de gina engä ni nih, mere *mürü gele te ngbü ereke ngü eze ngba nih de wü Me. 2 Te di bala, ngü ka Yesu fa nda *Müse afa, angü Me fe ta Yesu teka tima la me-ye. Fü engu angbü emere tima la de maguma ye biringbö. Müse ta kpah de mürü tima ka Me ta gügü. Engu ngbü ta kpah emere tima ka Me de maguma ye biringbö, da eri wü di engä *Yisaraye. 3 Baka te ngü ka Yesu fa nda Müse ka ne, nih ena angbü ecu neh ngü da? Nih ena acu ngü mere kpara? Anga nih ena acu ngü wü di ye, de te engu bi ne? Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Enatikine, Yesu me-ye baka mere kpara la, angü engu fü nih eyi wü di Me tete. Te di bala, ah le de nih di ecu ngü Yesu. 4 Mere bi nga nzö wü kpara füh kotö ne 'buru, kundu wü ka-ye kpikpi ye kpikpi ye. Amba kpara de te o wü kundu wü la neh da? Ah de Me de? 5 Müse mere ta tima ka Me reke areke. Engu ngbü ta eri wü di engä Yisaraye de ngü ka Me. Fü engu angbü ta esere fü ewü wü ngü, de te Me ena amere te gara ne. Amba Müse o wü di engä Yisaraye la me-ye nda de. Me o ewü ka-ye me-ye. 6 Amba teka ngü ka Yesu *Kurisito, engu ka-ye de Ye Me. Me fe engu, o baka mere Wö nih, te bi nih 'buru me-ye. Baka te nih to maguma nih eyi fü Yesu ne, ah le de nih rü kpekpeke, fü nih ao jia nih bü nzö eküküte. Te di bala, engu ena afü nih, fü nih angbü tine wü di Me fanü fanü.

Dene ngü te nih ena adi ele ngü ka Yesu de maguma nih biringbö

7 Wü di engä wüna, yi fi la nga ngü, te wüh ba gbü *Ngari Me gbü wazi ka *Nzila Wazi Me ne. Ngü la gü ba, “Dene ngü te ni, Me, le amala fü wü enatikine, gü ba, ‘Ah le de wü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö. 8 Wü mere e angbü

† 2:12 2:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 22:22. ‡ 2:13 2:13 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 8:17-18.

emere ngü, baka nda wü kundu wü ta gügü, ne de, angü wüh ka-wü ta de wü mürü kögö-nzö. Baka ta te wüh ngbü ejiji de wü *Müse kpa etü gü ne, wüh le ta adi eje riri ka-ni, Me, nda-wü de. ⁹ Angü wüh ngbü ta ere maguma ni, teka awu, anga ni ti eyi ale ta-ngü te ani fanü ya? Mere bi wü kpeke ngü, te ni ngbü mere fü ewü, nda nganga anda, teka wü re teke 'basu (40) ne, ngü la ri gbü nzö ewü 'buru 'buru nda de. ¹⁰ Teka ngü la, fü maguma ni ayia ta anzu eküte ewü. Ni le ewü ta de, angü wüh le aje ngü ka-ni nda-wü de. Wüh le riri ka-ni kpah de. ¹¹ Baka ta te maguma ni nzu eküte ewü ne, fü ni ayia akina ewü, gü ba, "Wü ti ari gbü züka sü, te ni reke tungü wü ne, de." ' '* Dela ngü ta te Me mala fü wü di engä *Yisarayeale, teka kögö-nzö ka-ewü la.

¹² Wü di engä wüna, yi mere e angbü de maguma yi 'basu 'basu ne de. Yi mere e ace ngü ka Me de, angü engu ka-ye de mere mürü wazi. ¹³ Ah le de yi ngbü kpah da efi nga wü bu yi, da eto wazi fü ewü, teka fü ewü adi erü kpekpeke, da elala fi bü gbü nga Yesu. Yi mere ngü la te nga sikpi 'buru, o yi di la ezükü. Angü te maguma yi ngbü 'basu 'basu gbü ngü ka Me la, nzö yi ena akoro ka-ye kpekpeke, fü yi adürü te kaje ka Me ka. ¹⁴ Angü ah le de nih di elala eküte Yesu gö gö gö! Nih di emere ngü la fi bü bala, baka ngü ta te nih to maguma nih tete fefe na ne, zalü koro di gbü sikpi te nih ena akpi tete. Te nih ngbü emere ngü la bala la, nih ena angbü wü *kpara ka Yesu Kurisito fanü fanü. ¹⁵ Dela si-ngü te Me mala fü nih enatikine, gü ba, "Ah le de nih le ngü ka-ni, Me, de maguma nih biringbö ne. Nih mere e, amere ngü baka nda wü kundu nih tane de, angü wüh ka-wü ta de wü mürü kögö-nzö."

¹⁶ Wü mürü kögö-nzö, ta te ewü

le aje ngü ka Me de ne, ah de wü da? Ah de wü *ganzi kpara, te ewü wu ngü ka Me ta la de? Ah bala de! Ah zu de wü gina wü di engä *Yisarayeale, te Me tima *Müse, teka aküwa ewü esaka wü kpara ka *Ezepeto ne. Fü Müse amere bi wü ngü ka talara gbü jia ewü. Amba maguma ewü ngbü ka-ye fi bü 'basu 'basu. ¹⁷ Wüh le aje ngü ka Me de, neh teka wü re fe? Wüh le aje ngü ka Me de, teka wü re teke 'basu (40). Teka ngü la, fü Me ayia afü kürüfe ye fü ewü. Dela si-ngü de te wüh kpi ta tete 'buru kpa etü gü, fü ewü ati ewü ciki kpala ne. Wüh nü koro gbü sü, ta te Me reke fü ewü ne, nda-wü tine de. ¹⁸ Angü Me yia ta, kina ewü, gü ba, "Wü ti anü akoro gbü züka sü, te ni, Me, reke tungü wü ne de." Me kina ta ewü bala kükürü de, angü güje ewü ma. ¹⁹ Dela si-ngü te wü gina wü di engä Yisarayeale la nü koro tete na agbü züka sü, ta te Me reke fü ewü, de ne, angü wüh ta de wü mürü kögö-nzö. Wüh le aje ngü ka Me ta nda-wü de.

4

¹ Wü di engä wüna, kpah bala Me mala ngü eyi fü nih, gü ba, "Ni reke züka sü eyi fü nih, teka fü nih anü afe te-nih tete kpala." Ah le de nih ceka te-nih 'be, angü te nih ngbü kpah de kögö-nzö baka nda wü kundu nih tane la, nih ti ari agbü züka sü la nda-nih kpah de. ² Wü kundu nih la wu ngü ka Me kpo, wüh je ngü ka Me kpah eyi. Amba wüh küwa de, angü wüh le ta ngü ka Me de maguma wü biringbö nda-wü de. Te di bala, ah le de nih ceka te-nih 'be, angü te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö de la, nih ti ari gbü züka sü ka Me nda-nih kpah de. ³ Fanü fanü, te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö la, nih ti eyi akoro gbü züka sü ka Me la. Amba mene wü kpara de maguma wü 'basu 'basu ne, wüh ti akoro agbü sü la nda-wü de, kpah

* 3:11 3:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 95:7-11.

baka ngü ta te Me mala, gü ba, “Ni kina wü mürü kögö-nzö la eyi, gü ba, ‘Wü ti ari gbü züka sü ka-ni de,’ ne.” Me mala ngü la ta bala teka ne? Ah mala bala, angü ah reke sü la nza la de? Ah bala nda de! Ah reke sü la nza ta eyi gügü, o engu ngbü eo kotö ne. ⁴ Nih ti eyi awu ngü la, angü wüh ba ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, “Me mere kpí bete kotö de wü e 'buru, gbü wü sikipi ma'diya. Fü ah adu afe te-ye gbü sikipi lorozi.”* ⁵⁻⁶ Me reke ta sü teka wü kundu nih eyi, ce nzo. Amba wüh koro ta gbü sü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka Me, ta te wüh ngbü emala fü ewü ne, nda-wü de. Dela si-ngü te Me mala ngü tete na, gü ba, “Wü ti ari agbü züka sü ka-ni de,” ne.† Sü la, ah kaye fi ladü, zalü akoro enatikine. Me ngbü la fi bü ele wü kpara ka-ye, de wüh ri koro kpala.

⁷ Nih ti kpahe eyi awu, gü ba, Me ngbü ele de nih ri agbü züka sü ka-ni la. Kükürü de, angü sidi nga mere bi wü re, *Nzila Wazi Me mala ta ngü la eyi, gömö Miri *Davidi, gü ba, “Dene ngü te ni, Me, le amala fü nih enatikine, gü ba ‘Nih le ngü ka-ni de maguma nih biringbö. Nih mere e adi emere ngü baka nda wü kundu nih tane de, angü wüh ka-wü ta wü mürü kögö-nzö.’”‡ Miri Davidi ba ngü la gbü *Ngari Me, sidi nga mere bi wü re, te Me kina wü kundu nih la tete na. Te di bala, ah le de nih wu awu, gü ba, du sikipi la ladü fü nih, teka fü nih akoro agbü züka sü ka Me la. ⁸ Angü, ta sidi nga kpi ka *Müse, *Yosuwa za wü di enga *Yisaraye, akoro di me-ye, agbü tö ka wü *Kanana. Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, tö ka Kanana la de züka sü, te Me mala nganga ne? Ah bala de! Te ah ena adi ta bala la, Davidi du ba wü ngü la, sidi nga bi wü re, fütanga kpi ka Yosuwa, neh teka ne? ⁹ Te di bala, nih ti eyi anü ari agbü sü ka Me kpala, afe te-nih, baka ta te Me fe te-ye, gbü sikipi

ka lorozi ne. ¹⁰ Gbü sikipi te yi ena akoro tete agbü sü ka Me, yi ena afe te-yi kpahe bala, angü wü tima ka-yi nza eyi 'buru, baka ta te Me fe te-ye, te engu mere kpí ake kotö nza tete na ne. ¹¹ Te di bala, ah le de nih to te-nih 'buru 'buru teka ale ngü ka Me, teka fü nih ari agbü züka sü ka Me la. Nih mere e amere ngü ka kögö-nzö, baka nda wü kundu nih ta la, nda-nih de!

¹² Wü di enga wüna, ah le de nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö. Nih ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, angü nih ti afiti Me de. Ngü ka Me ka-ye baka mere maguruma te dere fa sü, te ti eyi awa so de biki gbü ye, akolo gbö! Angü Me ti eyi aceka kpí kpa emaguma nih kpörö! awu wü fingangü ka-nih kpahe 'buru. ¹³ Kpara biringbö te ti afiti Me nda ma! Me wu wü ngü 'buru kpo! Ah wu fingangü ka-nih kpahe kpo. Nih ti awo ngü gbü jia Me nda-nih de. Ah le de nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö. Angü te gara nih ena arü engagira Me, fü engu aye süka ngü ka-nih mbi mbi mbi, te nga wü ngü ka-nih 'buru, te nih ngbü emere ne.

Dene ngü ka Yesu te di baka mere mürü gele,

te reke ngü ezengba nih de wü Me fanü

¹⁴ Wü di enga wüna, te nih gü ba, nih zu de wü *kpara ka Yesu la, ah le de nih zoro ngü ka Yesu de kpa nih 'basu. Angü Yesu de mere *mürü gele ka-nih, ah kpahe de Ye Me. Engu tadu eyi kpa gbü kpí, kpaka Me, angü engu reke ngü ezengba nih de wü Me, nza eyi 'buru fi mere badi. ¹⁵ Ngü ka Yesu reke fa nda wü gara mürü gele 'buru. Yesu wu kpo, gü ba, wazi nih teka arü di kpekpeke gbü wü re-ngü ka *Satana nda ma. Wü mere bi ngü te Satana le afiti nih di ne, ah wu kpahe kpo.

* **4:4** 4:4 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:2. † **4:5-6** 4:5-6 Mü ena amaka ngü la gbü wü Ci ka wü Davidi 95:11. ‡ **4:7** 4:7 Mü ena amaka ngü la gbü wü Ci ka wü Davidi 95:7-8.

Kükürü de, angü baka ta te Yesu di la füh kotö sene ne, Satana re engu ta kpah eyi, de wü ngü la 'buru, baka te engu ngbü ere nih di de enatikine ne. Ah re engu bima, teka mere bi wü sikipi, amba Yesu le wü siti ngü kaka-na la nda de. ¹⁶ Te di bala ne, de nih mere e akpe cürü de, nih i maguma nih ai, fü nih anü kpaka Miri Yesu. Kükürü de, angü engu ngbü ele nih de *züka maguma ye. Te Satana ngbü ere nih la, nih yi-ta Yesu. Engu ena awu cinga nih, fü ah ato wazi fü nih.

5

¹ Gbü gele ka-nih, ka wü di engu *Yisarayeale, wü cögbörö *mürü gele ka Me ka-wü kpah bü kükürü wü kpara ka kotö ne. Wüh de wü kundu ye *Arona. Fü Me ayia afe ewü ta teka tima la. Te di bala, tima ka mere mürü gele neh ene? Ah ngbü ewete wü nü, da eto fü Me, teka *siti ngü ka wü kpara. ² Wü mürü gele ka wü di engu Yisarayeale la, wüh ta wü kpara ka kotö ne, kpah baka nih. Te di bala, wüh ngbü ta ewu cinga wü kpara, te ewü ngbü emere siti ngü gbü iri-to ne. Kpah bala, wüh wu da eri wü kpara, te ewü ngbü edürü ngü ne, ferrre kpo. Angü wü kpara te ewü ngbü edürü ngü la, wüh wu ta ngü ka Me mbi mbi nda-wü de. ³ Baka te mürü gele la di ta kpah bü kpara ka kotö, te ngbü kpah edürü ngü baka nih ne, fü ah ngbü kpah ewa nü, eto fü Me, teka nda-ye siti ngü.

⁴ Tekka tima ka mere mürü gele, kpara ti ao te-ye mere mürü gele de tete-ye nda de. Me ngbü efe kpara teka tima la me-ye, angü dela ka-ye mere kpeke tima. Baka ta gügü te Me fe Arona, engu ni ye *Müse, ao engu mere mürü gele tete na ne. Engu me-ye de mere kundu ye wü mürü gele ka wü di engu Yisarayeale 'buru. ⁵ Yesu

Kurisito o te-ye mere mürü gele de tete-ye nda kpah de. Me fe engu teka tima la kpah me-ye, gü ba, "Ye zu de Ye ni. Enatikine ni sere ye eyi fü wü kpara 'buru, gü ba, ni de Wö ye, ni to tima la fü ye me-ni." ⁶ Me mala kpah gara ngü fü Ye ye, gü ba, "De-ni, Me, ni o ye me-ni mere mürü gele baka Miri Meleke-Sadiki. Ye ena angbü ereke ngü ezengba ni de wü kpara ka-ni, fi mere badi."†

⁷ Baka ta te Yesu di la füh kotö sene ne, ah yi-ta Me kpekpeke de mere ri ye, da eku gba de ngura, angü engu wu kpo, gü ba, Me ena aküwa ni gbü wazi ka kpi. Te di bala, fü Me ayia aje gba kaka-na, ayia ato wazi fefe na, teka de ah rü di kpekpeke. Angü Yesu o to ye 'buru teka amere tima te Me to fefe na ne. ⁸⁻⁹ Yesu de Ye Me fanü. Enatikine engu koro eyi mere kpeke kpara, baka te Wö ye na, Me, ngbü ele, angü engu ngbü eje riri ka Me ereke areke. Me le me-ye de engu zü cinga baka e dela, teka fü engu amaka wazi, amere ngü ka-ni, Me, anza di 'buru. Te di bala, wazi Yesu fa sü. Te nih le ngü kaka-na la, engu ti eyi aküwa nih fi mere badi. ¹⁰ Dela si-ngü de te Me o Yesu tete na mere mürü gele, teka adi ereke ngü ezengba nih, de wü ye, baka Meleke-Sadiki tane.‡

Dene ngü te ma le amala fü yi, gü ba, yi mere e ace ngü ka Me de

¹¹ Wü di engu wüna, ngü ka Yesu, te reke ngü di ezengba nih de wü Me ne, ah ka-ye de mere kpeke ngü. Ma le ta amala mere bi wü ngü fü yi teka ngü la, amba ngü la ti ari gbü nzö yi kere nda de. ¹² Yi le ngü ka Yesu tane eyi gügü. A ri yi eyi de ngü ka Yesu teka bi wü re. Amba ngü la ri gbü nzö yi fi de, neh teka ne? Fingangü ka-a gü ba, yi ena akpo ta dene me-yi, angbü eri wü bu yi de ngü ka Yesu. Amba yi di ngbü fi bü ele de wü gara kpara di eri ani de mene wü ngü, ta te a ri yi di eyi

* 5:5 5:5 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:7. † 5:6 5:6 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:4. ‡ 5:10 5:10 Mü ena amaka ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü Gina Ngü 14:18-20.

ne kpah toto, neh teka ne? Yi le la angbü fi bü baka wü vürü jaji, te wüh ngbü ela ngu-ka? Ah le de yi zü kümü de so, angü yi ndri eyi. ¹³ Ah fanü, te wüh yaka vürü mbarase la, ah ti azü kümü la de, ah ena angbü ela ka-ye bü ngu-ka. Amba sidi nga re bata, anga bala, te mbarase la ngbü fi bü ela ka, ah le azü kümü de la, dela züka ngü? Tekä ngü ka-yi, ah kpah bala. ¹⁴ A fi ta, gü ba, yi wu ngü ka Me eyi, yi je sisi na reke dene kpah eyi mbi mbi mbi. Yi ga koro dene kpah eyi kpekpeke gbü ngü ka Me, fü yi adi emere wü ngü te ena areke gbü jia Me. Amba yi ka-yi la fi baka wü vürü jaji? Te di bala, ah le de yi o to yi 'buru, teka aje si-ngü ka Me areke areke mbi mbi mbi, teka fü yi awu mene ngü, te ngbü ereke gbü jia Me ne. Te yi mere bala la, yi ena amaka wazi teka adi emere ngü ka Me di. Yi ena awu kpah mene wü ngü, te di esiti gbü jia Me ne. Fü Me angbü eto wazi fü yi, teka fü yi ace wü *siti ngü la.

6

¹⁻³ Wü di engä wüna, gina wü ngü ka Me, te di baka ngu-ka te vürü mbarase ngbü ela ne, a ri yi de ngü la eyi gügü, gü ba, "Ah le de yi fü maguma yi, fü yi ace *siti ngü ka-yi. Ah le de yi le ngü ka Yesu Kurisito de maguma yi biringbö. Ah le de wüh to *babatiza fü yi, fü ewü ao kpa wü gbü nzö yi, teka fü *Nzila Wazi Me akoro angbü emaguma yi. Te yi le ngü ka Yesu la, Yesu Kurisito ena aküwa yi, fü ah azükü yi gbü kpi, adu ato to küte fü yi. Amba, te yi le ngü ka Yesu de la, Me ena ato kuru te yi fi mere badi." Dela wü ngü ka Me ta te a ri yi di, yi wu ngü la bala de? Wayi, ah le de nih nü enü de ngü ka Me kpa engagira nü, teka fü Me aceka nih baka kpeke wü kpara ka-ye.

⁴⁻⁶ Wü di engä wüna, nih nü enü de ngü ka Me kpa engagira nü. Yi mere e adu kpa sidi de, angü yi ena adürü te kaje ka Me. Yi ngbü efi

neh ngü ne? Me ü jia yi eyi. Ah to wazi ka Nzila Wazi ye kpah eyi fü yi. Fü yi angbü eje ngü kaka-na de mere tadu. Yi wu kpah wü kpeke ngü, de te wü *kpara ka Yesu ngbü emere, de wazi ka Nzila Wazi Me, ne eyi. Te di bala, te mü fü te-mü, du ce ngü ka Yesu asidi la, mü ena adu afü maguma mü kpah toto, neh baye baye? Ngü la ti nda de! Angü mü fü kürüfe mü eyi fü Yesu! Wü kpara ena angbü esiti iri Yesu teka ngü kamü la! Ah ge baka te mü du bere Yesu eküte *rü gbegete kpah toto!

⁷ Wü di engä wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Te mü ru e kpa gbü yi ka-mü, fü agö angbü eli fefeh na ereke areke la, wü e de te mü ru gbü yi la ena akö areke areke. Fü ewü aga kpah mbi. Fü mü amaka mere bi zü-e gbü yi la. Te di bala, mü ena angbü de mere tadu, gü ba, Me to wazi gbü yi ka-ni eyi fanü. ⁸ Amba, te mü ru e gbü yi ka-mü, fü wü fu wü ti, de wü siti gü adu akö gbü yi ka-mü me-wü la, mü ena angbü de tadu? Mü ti angbü de tadu de! Mü ena angbü de cinga, fü mü adu ace yi la asidi, ah bala de? Wü gara ne, mü ena ato wa gbü yi la, fü ah acuru asidi! Te di bala, ah le de yi reke ngü ka-yi, teka fü yi angbü baka züka yi la. Yi mere e angbü baka mene yi te di esiti ne de!

⁹ Wü di engä wüna, ma ngbü emala wü kpeke ngü la fü yi, angü ma le yi fa sü. Amba ma wu eyi, gü ba, ngü ka-yi baka fu wü ti, de wü siti gü ne, nda de. Angü ma wu eyi, gü ba, yi ngbü elala fi bü sidi nga Yesu. Engu ena aküwa yi aküwa fanü fanü. ¹⁰ Me ka-ye de züka miri. Engu ngbü eto züka ngü fü wü kpara te nga züka ngü ka-wü, de te ewü ngbü emere ne. Ah wu kpo, gü ba, yi ngbü ele ngü ka-ni de maguma yi 'buru. Angü engu wu kpah kpo, ga, yi ngbü ele ta-ngü te wü kpara ka-ni efa sü, zalü akoro dene, yi ngbü la fi bü emere bala. Te di bala ne, engu ena ato züka ngü fü yi ato, te gara fanü, toto ti airi te

yi nda de. ¹¹ Ah le de yi o to yi teka anü de ngü ka Yesu la kpa engagira nü. Ma ngbü ele de yi di eo jia yi 'buru eküte Yesu, zalü akoro di gbü sikipi, te yi ena ago akoro kpakakana, agbü züka sü ka Me agbü kpi. ¹² Ah le fü yi ato te-yi, ale ngü ka Me de maguma yi biringbö. Yi mere ngü kpah baka nda diri wü kpara ka Me ta gügü ne. Te cinga ngbü emere yi la, yi i maguma yi ai, fü yi arü kpekpeke. Te di bala, yi ena amaka wü züka ngü agbü kpi, baka te Me mala nganga fü nih ne.

Dene ngü te ma le amala fü yi, gü ba,

ngü te Me mala, ah ti ace de

¹³⁻¹⁴ Wü di enga wüna, yi fi la nga ngü ka *Abarayama. Me mala ngü fü Abarayama ta gügü, gü ba, "Ni ena ato wazi fü ye, teka de wü kundu ye sibi fa sü."* Fü Me ayia akina kina te iri ye, gü ba, "Ni ena amere ngü la bala, fanü fanü," kükürü de, angü gara kpara te fa Me nda ma. Tekala ngü la, fü Me ayia akina kina la te iri ye. ¹⁵ Fü Abarayama ayia agu maguma ye, teka züka ngü de te Me mala fü ye ne. Fü ah angbü da eci nga ngü la. Fü Me ayia amere züka ngü la fefe na bala fanü.

¹⁶ Wü di enga wüna, te gara kpara mala ngü, kina te-ye te iri Me, gü ba, "Ni ena amere gara ngü ka-ni bane," wü bu ye na ena afi, gü ba, engu ngbü esu dela wu? A'a, ah bala de! Wüh ena adu ale ngü kaka, teka kina te engu kina te-ye di la. ¹⁷⁻¹⁸ Dela si-ngü ta te Me kina kina fü nih di te iri ye, teka de nih wu, gü ba, de-ni Me, ni ti afüfü fingangü ka-ni nda-ni de. Angü, Me mala ta ngü kpekpeke, gü ba, "Ni, Me, ni o Yesu

mere *mürü gele, teka areke ngü ezungba ni de wü kpara." Fü ah ayia akina kina, teka acu ngü la di. Te di bala ne, nih mere e afi nga ngü de. Nih rü kpekpeke, de nih zoro ngü ka Me de kpa nih 'basu, angü Me ena aküwa nih aküwa, baka ngü de te engu mala. Engu ti asu wu nda de. ¹⁹⁻²⁰ Te di bala, ngü ka Yesu, te reke ngü ezungba nih de wü Me ne, ti eyi ato wazi fü nih fanü, fü nih angbü eo jia nih nzö eküte Yesu. Wü di enga wüna, nih rü kpekpeke, da elala gbü nga Yesu, angü Yesu nü sü eyi kpa engagira nü, agbü sü ka Me agbü kpi, teka aü kaje fü nih. Angü Yesu de mere mürü gele ka-nih, te reke ngü ezungba nih de wü Me fi mere badi, kpah baka Miri Meleke-Sadiki, te di ta mere mürü gele, gbü re ka Abarayama ne.†

7

Dene ngü ka Yesu, te ngbü eyi to mürü gele ka-nih,

fi mere badi ne

¹ Yesu de mere *mürü gele ka-nih baka Miri Meleke-Sadiki ta gügü ne.* Miri Meleke-Sadiki la ta neh da? Meleke-Sadiki ta de mere miri ka gara sü de iri ye Salema.† Engu ta kpah de mürü gele, te ngbü emere tima ka mere Me. Ta gügü wü *Abarayama nü ti gü gbü nzö wü vügü kawü, fü ewü afa wü vügü la.‡ Te wü Abarayama ngbü ego tete kpa eköti, fü Abarayama anü amaka tewü de wü Miri Meleke-Sadiki. Fü Miri Meleke-Sadiki ayia asü ngüsü gbü nzö Abarayama. Fü ah ayia aku gba fü Me, teka de Me to wazi fefe na. ² Fü Abarayama ayia aza süka wü e, te ewü za esaka wü vügü la,

* **6:13-14** 6:13-14 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 22:17. † **6:19-20** 6:19-20 Mü ena amaka ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü Gina Ngü 14:18-20. * **7:1** 7:1 Mü ena amaka ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü Gina Ngü 14:18-20. † **7:1** 7:1 Salema de diri iri Yerüsalema. ‡ **7:1** 7:1 Wü vügü te wü Abarayama mere gü de ewü ne, wü de wü miri ka wü sü bala, te ewü zoro Loto, te di de ye enga ni Abarayama. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 14. § **7:2** 7:2 Wü e ta te wü Abarayama za esaka wü vügü ne, wüh ye süsüka na gbü wü da-sü nzükpa nzükpa. Fü ewü aza da-sü biringbö, ato fü Miri Meleke-Sadiki.

ato fü Miri Meleke-Sadiki baka tari-e,Ş teka agbo nga iri Me di. Te di bala, ngü ka Miri Meleke-Sadiki ka-ye baka nda Yesu. Kükürü de, angü si-ngü gbü iri Meleke-Sadiki la gü ba, "Miri te ngbü emere ngü gbü jia Me ereke areke." Miri Meleke-Sadiki, ah kpah de miri ka Salema. Amba si-ngü gbü iri de Salema ne gü ba, "Zö-ngbüngbü." ³ Ngü ka Miri Meleke-Sadiki koro ka-ye bü gbogbogbo! Baka te wüh ba ngü ka Miri Meleke-Sadiki gbü *Ngari Me ne, wüh ba iri wö ye na nda-wü de. Wüh ba iri ni ye na kpah de. Wüh ba iri wü kundu ye na kpah de. Nih wu wü sikipi anga re te wüh bi engu tete ne kpah de. Wüh je nga kpi kaka-na nda-wü kpah de. Ah ge baka te engu ngbü ka-ye ta ezükü, fi mere badi. Te ah bala, ngü kaka ka-ye baka nda Yesu, Ye Me, te di de mere mürü gele, te reke ngü ezengba nih de wü Me, fi mere badi ne.

⁴ Ceka la! Miri Meleke-Sadiki ta de mere kpeke kpara. Angü mere kundu nih, Abarayama, to ta takpa fefe baka tari-e, teka acu ngüngü na di. Wüh ngbü eto takpa de bala fü mere kpara de? Te ah bala la, Miri Meleke-Sadiki me-ye de mere kpara, te fa Abarayama ka. ⁵ Gbü gele ka-nih, wü di engu *Yisaraye, wü mürü gele ka-nih ka-wü 'buru gbü nguwa *Levi. Amba nih 'buru de wü kundu ye Abarayama. Te di bala, de-nih, wü di engu Yisaraye 'buru, nih ngbü eto takpa ka tari-e fü wü mürü gele la, angü riri ka-nih mala bala. ⁶ Miri Meleke-Sadiki ta de mürü gele ka mere Me, amba engu gbü nguwa Levi nda de. Abarayama me-ye de mere kundu ye Levi. Engu kpah de kpara te Me mala ngü fefe na, gü ba, "Ni ena ato mere wazi fü ye, fü nguwa ye asibi di afa sü." Amba Abarayama ta me-ye de kpara te to takpa baka tari-e fü Miri Meleke-Sadiki. Fü Meleke-Sadiki adu ayi-ta Me, teka de Me to wazi fü Abarayama. ⁷ Kpara te ngbü eyi-ta Me, teka de Me to

wazi fü wü bu ye, neh da? Ah de mere kpara de? Te ah bala, Miri Meleke-Sadiki de mere kpara fa Abarayama ka. ⁸ Te di bala, ah ge baka te wazi Miri Meleke-Sadiki fa wazi wü di engu Levi, wü mürü gele ka-nih, wü di engu Yisaraye ne, afa. Kpah bala, wü di engu Levi de wü mürü gele ka kotö ne, wüh ti eyi akpi. Amba teka ngü ka Miri Meleke-Sadiki, wüh je nga ngü ka kpi kaka-na nda-wü de. Ah ge baka te engu ngbü ka-ye ta ezükü fi mere badi. ⁹⁻¹⁰ Abarayama ta de wö ye *Yisaka. Yisaka ta de kundu ye Levi, te di de kundu ye wü mürü gele ka-nih, wü di engu Yisaraye ne. Amba gbü sikipi ta te Abarayama to takpa la tete fü Miri Meleke-Sadiki ne, o Abarayama bi Yisaka ta nda la de. Ah baka te wü Levi to takpa kpah eyi fü Miri Meleke-Sadiki la guvu Abarayama. Te ah bala, Miri Meleke-Sadiki me-ye de mere kpara, te fa Levi, de wü kundu ye la, 'buru.

¹¹⁻¹² Teka ngü ka *Riri, ta te Me to fü nih, wü di engu Yisaraye, gömö *Müse ne, Riri la gü ba, ah le de wü mürü gele la di 'buru wü kundu ye *Arona, gbü nguwa Levi. Amba, sidi nga mere bi wü re fütanga Müse, fü Me adu amala gara ngü, gü ba, "Ni ena atima gara mürü gele fü nih, te ena adi baka Meleke-Sadiki, teka fü engu areke ngü ezengba nih de wü ni, Me." Te mere bi wü mürü gele gbü nguwa Levi la, ena angbü ta ereke ngü ka-nih gbü jia Me fanü la, de bane Me du tima gara mürü gele fü nih, tine de. Fanü, mere bi wü mürü gele la ti areke ngü ka-nih gbü jia Me nda-wü de. Diri Riri la ti areke ngü ezengba nih de wü Me nda kpah de. Dela si-ngü te Me tima gara mürü gele, de engu koro asere to kaje ka *küküwa fü nih, angü Me fü riri ka diri gele la eyi. Amba to mürü gele la, ah de kundu ye Arona nda de, angü ngü kaka ka-ye baka nda Miri Meleke-Sadiki. ¹³⁻¹⁴ To mürü gele ka-nih ne, ah de Miri Yesu. Ah koro gbü nguwa

Levi nda de. Engu ka-ye gbü nguwa *Yuda. Riri ka Müse mala teka wü mürü gele gü neh fe? Riri la gü ba, wü mürü gele la di 'buru gbü nguwa Levi. Ah mala ngü teka nguwa Yuda nda de.

¹⁵ Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, Me fü ngü ka diri Riri la eyi, angü engu du tima Yesu, gü ba, engu de mere mürü gele baka Miri Meleke-Sadiki. ¹⁶ Me o Yesu baka mere mürü gele, neh teka ne? Wüh bi engu ta gbü nguwa Levi? A'a, Me o Yesu baka mürü gele, angü engu de kpara te ngbü ka-ye fi mere badi. Engu ti akpi nda de. ¹⁷ Yi fi la nga ngü, ta te wüh ba teka Yesu gbü *Ngari Me, gü ba, "De-ni, Me, ni o ye eyi mere mürü gele fi mere badi, baka mere Miri Meleke-Sadiki tane."* ¹⁸⁻¹⁹ Me du fü ngü ka riri ka diri gele la eyi, angü gele la ti adu areke ngü ezungba nih de wü Me nda tine de. Dela si-ngü te Me tima Yesu tete na, teka de engu koro, agü tamu to kaje fü nih, de wazi te fa ngü ka diri gele la afa. Te di bala, de nih o jia nih eküte Yesu, angü Yesu ti eyi areke ngü, te di ezungba nih de wü Me ne, duu me-ye.

²⁰ Kpah bala, ngü ka Yesu fa riri ka diri gele ka, teka kina te Me kina. Angü ta te wüh fe wü kundu ye Levi tete wü mürü gele ne, Me kina kina nda de. ²¹ Amba, gbü sikpi te Me fe Yesu tete, Me gü ba, "De-ni, Me, ni kina kina eyi, gü ba, 'Ni o ye eyi mere mürü gele, te ena angbü fi mere badi, teka adi ereke ngü ezungba ni de wü kpara.' " Dela ngü ta te Me kina kina di. Engu ti afü ngü la nda de. ²² Te di bala, ah le de nih wu, gü ba, ngü ka Yesu fa ngü ka mere bi wü diri mürü gele tane afa. Ah le kpah fü nih awu, gü ba, Yesu ti eyi aküwa nih fanü, angü engu tine eyi mere *vüngüte ka-nih.

²³ Kpah bala, diri wü mürü gele la, wüh ta de kükürü wü kpara ka kotö ne. Te gara kpi eyi la, fü ewü angbü

eo gara kpara gbü nguwa ewü la, da kiri ye te kpi la, teka de tima la di fi bü enü kpa engagira nü. Dela si-ngü te wüh sibi fa sü ne ²⁴ Amba, teka ngü ka Yesu, engu ti akpi tine de. Wüh ti ao gara kpara dada na kpah de. Angü engu ngbü eyi me-ye baka mere mürü gele, fi mere badi. ²⁵ Te di bala, te nih yi-ta Me te iri Yesu la, Me ena aküwa nih aküwa fi mere badi. Kükürü de, angü Yesu ngbü eyi fi da eyi-ta Me teka ngü ka-nih, de Me küwa nih.

²⁶ Wü di enga wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Yesu ka-ye me-ye de mere mürü gele ka-nih. Engu me-ye de kpara te ena aküwa nih. Angü engu de züka kpara, *nzila, te ngü kaka reke gbü jia Me fa sü. Ah mere siti ngü nda kü de. Fü Me ayia ato mere wazi fefe na, adu ao engu ede ye, Mere Miri agbü kpi. ²⁷ Ngü ka Yesu fa ngü ka wü diri wü mürü gele tane ka. Angü Yesu to te-ye, akpi, teka afa nih gbü wü *siti ngü ka-nih, cu de *ngüte ye. Ah mere ngü la ngbee du biringbö. Amba, teka ngü ka mere bi wü diri wü mürü gele, wüh de wü kükürü kpara ka kotö ne. Wüh ngbü ta kpah emere wü gara *siti ngü. Tekä ngü la, fü ewü angbü kpah ewa wü nü, eto ngüngüte fü Me, teka siti ngü ka-wü feke, teka de Me boro siti ngü kani la. Wüh le teka angbü eto ngüte wü nü la bala, te nga wü sikpi 'buru, angü ngüte wü nü, ta te wüh ngbü ewete la, ti anza siti ngü nda de.†

²⁸ Te di bala, mene wü kpara ta te wüh o ewü wü mürü gele, baka te *Müse mala gbü *Riri ka-ye ne, wüh ta de kükürü wü kpara ka kotö ne, kpah baka nih. Amba, teka ngü ka Yesu, engu ka-ye de Ye Me. Wawazi na fa sü. Engu ka-ye de züka kpara gbü jia Me. Fü Me ayia ao engu baka to mürü gele ka-ye. Fü ah ayia akina kina, gü ba, tima ka Yesu ti anza nda de.

* **7:17** 7:17 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:4. † **7:27** 7:27 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 9:7.

8

Dene ngü ka Yesu, te ngbü eyi mere mürü gele ka-nih agbü kpî

¹ Wü di engä wüna, mere kpeke ngü te ma le amala fü yi, ah dene. Miri Yesu de züka *mürü gele ka-nih ka-ye me-ye, te ü kaje ka *küküwa eyi fü nih. Titine engu ngbü engbü ede kpökpö ka Me, baka Mere Miri agbü kpî. ² Yesu reke ngü ezungba nih de wü Me eyi, agbü *nzila sü kpaka Me. Sü la, ah baka *Kambü ka Me de füh kotö ne nda de, angü Kambü ka Me de füh kotö ne, wü kpara jî me-wü de kpa wü. Amba zu Kambü ka Me de agbü kpî ne, Me mere e ka-ye cu me-ye.

³ Tima ka wü mürü gele neh ene? Wüh ngbü ewete mere bi wü nü, teka adi eto ngüte ewü fü Me, teka afa *siti ngü ka wü kpara di. Ah bala de? Amba baka te Yesu di de mürü gele ka-nih ne, engu to fü Me neh ene? Ah to zu *ngüte ye. ⁴ Amba, te Yesu ena adi ta fi bü füh kotö sene la, de bane engu ti angbü mürü gele nda de. Angü mere bi wü mürü gele la ta ladü esüka wü di engä *Yisaraye, te ewü ngbü emere gele ka Me füh kotö ne. Amba Yesu ka-ye ladü agbü sü ka Me agbü kpî. Angü engu reke ngü ezungba nih de wü Me nza eyi.

⁵ Amba tima de te mere bi wü mürü gele la ngbü ta emere de füh kotö de sene ne, ah ka-ye ta nda-ye bü kuru ngü, de te Miri Yesu du mere agbü kpî ne. Kpah bala, Kambü ka Me de füh kotö ne, ta te wüh ngbü emere gele ka Me gbügbü ne, ah ta kpa de kuru zu Kambü ka Me de agbü kpî ne. Angü Me sere ta zu Kambü ka-ye agbü kpî ne fü *Müse. Fü Me ayia amala ngü fü Müse kpekpeke, gü ba, "Ye mere Kambü ka-ni la füh kotö sene, kpa baka engu te ni sere fü ye la."* ⁶ Amba teka tima ka Yesu, engu mere zu gele ka Me agbü kpî ne nza eyi. Angü

Yesu reke ngü ezungba nih de wü Me eyi cu fa sü, fa nda diri wü mürü gele tane di ka. Kpah bala, Yesu nzö ngüte eyi de wü nih. Tekä ngü la, titine Me eyi de mere *vüngüte ka-nih. Fü Me adu amala ngü fü nih, gü ba, "Ni ena adu aküwa nih, teka ngü ka Yesu la." Te di bala, ngü ka *küküwa te Yesu to fü nih ne reke fa ngü ka diri gele tane ka.

⁷ Me nzö ngüte de wü kundu nih ta gügü. Fü ngü la ayia asiti, angü maguma wü kundu nih la ka-ye ta 'basu 'basu. Dela si-ngü te Me du nzö ngüte de wü nih kpa toto ne. ⁸ Te Me wu dürü ngü ka wü kundu nih la, fü ah ayia amala ngü gömö *mürü dofo ka-ye, gü ba, "Te gara, ni ena adu anzö ngüte de wü, wü kpara ka-ni, wü di engä Yisaraye, kpa toto. ⁹ Amba to ngüte engu la, ah baka didiri na, ta te ni nzö de wü kundu wü ne, nda de. Ta gügü, ni nzö ngüte de wü kundu wü la, o wü kundu wü la di ta wü labi, gbü tö ka wü *Ezepeto. Fü ni ayia aküwa ewü esaka wü kpara ka Ezepeto, angü wüh de wü vüngüte ka-ni. Fü ni ayia ato *Riri ka-ni fü ewü gömö Müse. Amba wüh le aje Riri ka-ni la nda-wü de. Fü ewü angbü emere ngü ka-ni de maguma wü 'basu 'basu. Tekä ngü la, fü ni ayia afü kürüfe ni fü ewü. ¹⁰⁻¹² Amba te gara, ni ena adu anzö ngüte de wü kpa toto. Amba ngü la ti angbü baka mene diri ngü tane nda de. Angü ni ena awu cinga wü, fü ni ayia aboro wü *siti ngü ka-wü 'buru, teka *züka maguma ni. Ni ti adu afi nga siti ngü ka-wü la tine de. Ni ena aba wü riri ka-ni la, ao emaguma wü, angü wü ena adu ace ngü ka-ni. Ni ena ale wü afa sü, angü ni ena adi de mere vüngüte ka-wü. Wü ena ale riri ka-ni kpa de maguma wü biringbö. Wü ena awu ngü ka-ni areke areke, te nga wü 'buru. Fü wü angbü eje

* **8:5** 8:5 Me sere ngü la fü Müse o wüh di tete na kpa füh mere da de iri ye Sinayi. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 25:40.

ngü ka-ni mbi mbi mbi, da ele cu de maguma wü."† 13 Dela ta ngü te Me mala gömö mürü dofo ka-ye, gü ba, "Ni ena adu anzö ngüte te gara, de wü kpara ka-ni kpah toto," ne. Me mala ngü la bala, angü ngü ka diri ngüte, ta te engu nzö de ewü ne, siti eyi. Te e siti eyi la, mü ena amere di baye? Mü ena adu ace e la asidi, fü mü adu areke gara toto. Ah bala de? Te di bala, ah le de nih ce ngü ka diri gele la asidi, fü nih adu alala te to ngü ka Yesu ne.

9

Dene ngü ka diri gele ka wü di enga Yisaraye

1 Diri wü *mürü gele tane, ngbü emere nda-wü tima gbü *Kambü ka Me, de te wüh jī fūh kotō de sene. Fū ewü angbü efete wü riri ka gele, ta te Me to fū *Müse ne, ereke areke. 2-3 Wüh ye süka guvu Kambü ka Me la ta 'basu. Wüh gbala ta mere bongo baka ngisi la, kolo tütü na di. Mene gigina, de to kpa etanü ne, ah de mene de te wü mürü gele ngbü emere gele ka Me gbügbü na, te nga wü sīkpī 'buru. Lamba ta ladü kpala, te wüh ngbü esiya, teka de ah di elofō sü kpa esambü la. Cangali ta kpah ladü kpala, te wüh ngbü eo ambata fefeh na, adi eto fū Me. Mene e'ba'basu guvu kambü, te di to kpa gbügbü ne, wü mürü gele 'buru tī ari gbügbü kpala nda-wü de. 'Duwa mere kpara fūh kpökpö ka-ewü ngbü erī kpala me-ye, gbü re biringbö du biri. 4 Gbü e'ba'basu guvu kambü la, gara *cangali ladü, te wüh reke gbü *diki-se, te wüh ngbü ecuru *rü de zūka se ye fefeh na. Mere zūka *Sanduku ta kpah ladü kpala, te wüh o zūka wü e ka Me gbügbü. Wü e la baka zūe, ta te Me ngbü eto fū wü di enga *Yisaraye, o wüh ngbü endoro

tete na kpa etü gü ne.* Bete ngbangba ka *Arona, ta te Me to wazi gbügbü na, fü ah ayia ato kpa ye baka fu-e ne. Kpah bete wü fara da 'basu, ta te wüh ba wü *Riri ka Me nzūka fefeh ne. 5 Kuru mere wü *malayika ka Me ladü,† te wüh reke, o fūh sanduku la. Fū mbula wü malayika la agbala te-ye fūh sanduku la 'buru. Dela sü te mürü gele ngbü emoko ngüte nü tete, teka adi ereke ngü ezengba wü kpara de wü Me di. Mere bi wü gara riri ka gele kpah ladü, amba ma le aza mere bi lö-ra, teka aro mö fūh ngü la, ndara de.

6 Mere bi wü mürü gele ta ladü, te ewü ngbü erī agbü gina guvu kambü la, te nga wü sīkpī nde, teka adi emere gele ka mere Me kpala. 7 Amba teka e'ba'basu guvu kambü la, 'duwa mere kpara fūh kpökpö ka wü mürü gele la ngbü erī kpala me-ye. Ah ngbü erī kpala du biri, gbü re biringbö. Ah rī kpala bü kükürü kükürü bala ne de. Ah ngbü eza ngüte nü, angbü erī di kpala. Fū ah amoko ngüte la fūh *Sanduku de kpa esambü la, teka afa *siti ngü ka-ye di, kpah bete wü siti ngü, de te wü kpara 'buru mere gbü mene re la. 8 Diri Kambü ka Me la, wü kükürü kpara rī nda-wü kpala 'buru 'buru de. Si-ngü la, neh baye baye? Ngü la, *Nzila Wazi Me ngbü esere fū nih, gü ba, gele de te wü mürü gele la ngbü ta emere ne, ah tī areke ngü ka wü kpara gbü jia Me nda de. 9 Gbü wü ngü la, Nzila Wazi Me ngbü egü tamu ngü fū nih, gü ba, ngüte wü nü la tī afa wü kpara gbü siti ngü ka-ewü, nda kpah de. Ah tī azürü maguma wü kpara, de te ewü ngbü emere gele la, nda kpah de. 10 Mere bi wü riri la, ah 'buru teka gele ka mato e fū Me. Wü gara gele la, ah teka ngü ka mazürü küte, de wü

† 8:10-12 8:10-12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:31-34. * 9:4 9:4 E-mazü te wüh ei ga, mana ne, wüh o engu nda-wü gbü sila te ewü fo gbü diki-se. † 9:5 9:5 Wüh o ta kuru wü malayika la 'basu fūh sanduku la. Mü ena amaka wü ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 25:18-22.

ngü ka zü-e, de wü gara. Angü wü kpara la ngbü emere wü gele la 'buru de wü e füh kotö ne, te ti areke ngü ka wü kpara gbü jia Me nda 'buru 'buru de. Amba enatikine dene, Yesu reke züka kaje eyi fü nih cu de *ngüte ye.

Dene ngü teka Yesu, te reke ngü ezungba nih de wü Me,

cu de ngüte ye

¹¹ Enatikine, Me o Yesu *Kurisito eyi baka mere *mürü gele ka-nih. Yesu mere nda-ye ngü la gbü *Kambü ka Me, te wü kpara ji de kpa wü füh kotö ne, nda de. Ah ri mere nda-ye ngü la cu agbü sü ka Me agbü kpi. Nda Yesu, gele de te engu mere ne, ah fa nda wü mürü gele füh kotö ne 'buru, angü ah küwa nih eyi fi mere badi. ¹² E te Yesu za, ri di agbü sü ka Me kpala, ah za cu *ngüte ye, ah de ngüte nü nda de. Angü ah kpi teka aküwa nih fi mere badi. Ah mere ngü la bala ngbee du biringbö, ah du nda nganga nda de. ¹³ Gbü *Riri ka Müse, te kpara le areke ngü kaje gbü jia Me la, kpara la ena aza meme, anga yiti, anü di kpaka mürü gele. Fü mürü gele aza nü la, awa, aza ngüngüte, amoko eküte kpara la.‡ Amba ngü la ngbü ereke bü nzö küte kpara, ah ti anza *siti ngü ka kpara la nda de. ¹⁴ Amba, teka ngü ka Yesu Kurisito, wazi ngüngüte na fa ngü ka ngüte wü nü ka. Angü Yesu mere siti ngü nda kü de. Fü *Nzila Wazi Me ayia ato wazi fefe na, fü ah ayia ato te-ye fü kpi, teka aküwa nih. Ngüte Yesu la ti eyi afa nih gbü siti ngü ka-nih 'buru fi mere badi. Te di tine eyi bala ne, fanü fanü, cürü kpi ti angbü emere

nih tine de. Nih gbo nga iri Me, da emere tima kaka-na de tadu.

¹⁵ Wü di enga wüna, Yesu reke to kaje eyi fü nih. Kpah bala, engu reke ngü ta te di ezungba nih de wü Me ne, eyi 'buru. Ah mere ngü la de ngüte ye, te engu tökö teka ngü ka-nih ne. Te di bala, nih ti eyi amaka züka ngü ka Me agbü kpi, baka te Me mala fü nih, te engu i nih tete ne. Angü Yesu kpi ne, teka afa wü siti ngü, de te nih mere ne 'buru. Angü wazi nih teka amere mere bi wü *riri ka gele, ta te Me to fü Müse ne, 'buru nda ma.

¹⁶⁻¹⁷ Te gara enga ni mü kpi eyi la, yi ti eyi aye süka e-nga-kpa gbü nganga la de wü gara wü di enga ni mü.§ Amba te engu kpi nda la de la, mü ena aye süka wü e kaka, ba e-nga-kpa, neh baye baye? Mü ti amofö e kaka biringbö bane de! Te di bala, te Yesu ena akpi ta de la, de bane nih ti amaka *küküwa kpah de. ¹⁸⁻¹⁹ Kpah bala, ah ngbü ele ngüte teka areke ngü di ezungba nih, wü kpara, de wü Me. Dela singü de te diri wü mürü gele tane ngbü ewa wü nü tete, teka adi eto ngüte ewü fü Me ne. Ah kpah baka ngü ta te Müse mere, gbü sikipi te engu sere wü riri ka Me tete 'buru fü wü kpara. Ah za ta ngüte yiti, bala de ngu, fü ah ayia amoko füh buku, de te engu ba wü Riri la gbügbü na ne. Fü ah adu amoko ngüte la kpah gbü nzö wü di enga *Yisaraye 'buru,* ²⁰ gü ba, "Ngüte de te ni ngbü emoko gbü nzö wü enatikine ne, ah baka e te wü nzö *ngüte eyi de wü Me. Angü wü le wü *Riri ka Me ne eyi 'buru, de maguma wü biringbö."† ²¹ Fü Müse ayia amoko ngüte la kpah füh Kambü ka Me, de wü e de ta te wüh

‡ **9:13** 9:13 Mürü gele ti kpah eyi aza so joro yiti, acuru acuru. Fü ah aza mbimbä na dela, areke ngü ka kpara la di. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 19. § **9:16-17** 9:16-17 Gbü wü re ta de kpala, kpara ngbü eba ngü me-ye de kpa ye, teka ngü ka wü e ka-ye, gü ba, "Sidi nga kö ni, wü e ka-ni dene, wüh to fü mene kpara bane". Amba te engu ba kpah bü ngü bala la, mü ti amofö wü e te engu ele ace fü mü ne la de, zalü te engu ena akpi feke. * **9:18-19** 9:18-19 Müse i kala kambiliki te di didiki, dunda de akindo, teka amoko ngüte la di. † **9:20** 9:20 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 24:8.

ngbü emere gele di, de gbügbü na la 'buru. ²² Angü Riri ka Müse mala, gü ba, ah le de wüh di ereke ngü ka wü e 'buru de ngüte wü nü. Te wüh ena angbü ta ewa wü nü fü Me, teka adi ereke ngü ka-wü di de la, de bane ngü ka-ewü ti ta areke gbü jia Me nda de. Dela si-ngü te Yesu kpi tete na, atökö ngüte ye, teka azürü *siti ngü ka-nih ne.

²³⁻²⁴ Kpah bala, *Kambü ka Me de füh kotö ne, de wü ngü ka-ye, ah 'buru baka kuru ngü te di agbü kpi ne. Müse moko ngüte nü eküte wü e la mbi, teka de wü e la reke gbü jia Me, angü dela wü e te wü kpara mere me-wü de kpa wü. Amba Yesu Kurisito ri gbü Kambü ka Me de füh kotö ne nda de. Engu ri ka-ye agbü *nzila sü ka Me agbü kpi, angü Yesu tökö cu *ngüte ye, te reke fa sü ne. Titine engu ladü agbü kpi kpala, da eyi-ta Me teka ngü ka-nih. ²⁵ Yesu ri agbü sü ka Me, nda nga ye anda, te nga re biri biri ne, nda de. Mere mürü gele ka wü di enga Yisarayegele ngbü ta eri te nga wü re biri biri 'buru, guvu mene Kambü ka Me, te wüh ri gbügbü 'daaa de ne, de ngüte wü nü esaka ye. ²⁶ Te ngü ka Yesu ena adi ta baka nda wü mürü gele la, de bane engu ena akpi ta te nga wü re biri biri 'buru, akpo gbü sikpi ta te Me mere kotö ne tete, zalü akoro di enatikine. Amba ngü la bala nda de. Yesu kpi ka-ye ngbee du biringbö. Te di bala, kpi te Yesu kpi di du biringbö ne, kpi la ti eyi afa wü kpara gbü siti ngü ka-ewü 'buru. ²⁷ De-nih, wü kpara ka kotö ne, nih ngbü ekpi neh du fe? Nih ngbü ekpi ngbee du biringbö. Sidi nga kpi la, fü nih adu akoro arü engagira Me, teka fü Me akolo ngü ka-nih. ²⁸ Kpah bala, Yesu kpi ka-ye ngbee du biringbö. Angü ah ce te-ye fü kpi, teka anza siti ngü ka wü kpara 'buru, cu de ngüte ye. Fanü fanü, Yesu ena adu akoro füh kotö ne te gara. Amba engu du koro teka adu kpah akpi, teka afa nih gbü siti ngü ka-nih ne, nda tine de.

Yesu ena adu akoro füh kotö ne, teka abiti nih wü kpara ka-ye, te nih ngbü eo jia nih tengüngü ne. Engu ena aküwa nih, fü nih ago angbü agbü kpi kpala fi mere badi.

10

Dene ngü ka Yesu, te fa ngü ka diri gele ka

¹ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi. Diri gele, ta te Me sere fü *Müse ne, ti areke ngü ka-nih gbü jia Me anza nda de. Angü ngü ka gele la ka-ye bü kuru ngü, te ngbü esere ngü ka Yesu fü nih. Angü Yesu zu me-ye de kpara, te reke ngü ka-nih, o eyi mbi gbü jia Me. Te ah teka ngü ka diri gele la, ah le de *mürü gele la di ewa wü nü, fü ah angbü eto ngüte ewü fü Me te nga wü re biri biri 'buru. Wüh ngbü emere ngü la enda nganga anda bala. Angü ngü ka gele la ti ta, teka areke ngü ka-nih gbü jia Me, nda de. ² Te diri gele la ena areke ta ngü te di ezegeba nih de wü Me ne, anza ta eyi la, de bane wüh ena adu kpah adi emere gele la, enda nganga na anda? A'a! Wüh ti ta adu angbü emere gele la te nga wü re 'buru ne de. ³ Fanü fanü, diri gele la ti teka areke ngü ka-nih gbü jia Me nda de. Tekan ngü la, fü ewü angbü emere gele la, te nga wü re 'buru, angü wüh ngbü fi bü efi nga wü *siti ngü ka-wü, emaka. ⁴ Kükürü de, angü ngüte wü nü la ti, teka areke ngü ezegeba nih de wü Me, nda de. Ah le ka-ye cu *ngüte Yesu Kurisito.

⁵⁻⁷ Dela si-ngü te Me tima Yesu *Kurisito, fü ah akoro füh kotö sene, aza küte baka nih, wü kpara, teka de engu kpi, teka aküwa nih. Angü, ta te Yesu ngbü ereke te-ye, teka akoro tete kpa füh kotö kpakine ne, ah mala ta fü Wö ye, gü neh fe? Ah mala ta, gü ba, "Wö ni, Me, ni ladü nzo. Ni to te-ni eyi 'buru 'buru teka amere ngü, de te ye ngbü ele ne. Angü ni wu eyi, gü ba, mere bi wü nü te wüh ngbü ewa fü ye

ne, ngü la reke gbü jia ye nda de. Ngüte wü nü la tì anza siti ngü ka wü kpara nda de. Dela si-ngü te ye to küte di fü ni, teka de wüh mörö ni, teka fü ngüte ni anza siti ngü ka wü kpara, baka züka gele ka boro ngü, te ye ngbü ele.”* Dela ngü ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me, teka kokoro ka Ye Me füh kotö ne. ⁸ Ngü te Yesu mala fü Wö ye, gü ba, “Ni wu eyi, gü ba, mere bi wü nü te wüh ngbü ewa fü ye ne, ngü la reke gbü jia ye nda de. ⁹ Wayi, ni ladü nzo. Ni to te-ni eyi 'buru 'buru, teka amere ngü te ye ngbü ele.” Ngü la, ah baka e te Yesu mala, gü ba, ngü ka wü diri gele la nza eyi. Angü enatikine dene, *ngüte Yesu du reke ngü la eyi cu me-ye. ¹⁰ Angü Yesu to te-ye 'buru 'buru, teka amere ngü de te Me ngbü ele ne. Fü ah ayia amere tima ka-ye kpini kpini, anza 'buru, baka te Me mala fefe. Fü ah ayia akpi ngbee du biringbö, teka aküwa nih gbü *siti ngü ka-nih fi mere badi.

¹¹ Teka mere bi wü mürü gele ka wü di engä *Yisaraye, wüh ngbü emere gele la, enda nganga anda. Wüh ngbü emömörö wü nü neh du fe, teka adi eto ngüte ewü fü Me? Amba ngüte wü nü la tì, teka areke ngü ka-nih gbü jia Me nda la fi de. ¹² Amba teka ngü ka Yesu, ah kpi ka-ye ngbee du biringbö. Fü *ngüngüte na la ayia areke ngü ka wü kpara, te ewü le ngü kaka ne 'buru. Te Yesu reke ngü ka-nih nza tete, fü engu adu angbü füh kpökpö, gbü kokpa ka Wö ye agbü kpi, baka mere miri. ¹³ Enatikine Yesu fi ladü engbü kpala, eci nga sikpi, te Me ena aza wü vügu kaka 'buru, ao esa lölö. ¹⁴ Kükürü de, angü baka te Yesu kpi, fü ah atökö ngüte ye teka siti ngü ka-nih ne, ngüngüte na la zürü nih, wü kpara kaka, eyi 'buru. Ngüte Yesu la du reke ngü ka-nih eyi 'buru gbü jia Me. Gara ngü tìne eyi ma.

¹⁵ Gbü wazi ka *Nzila Wazi Me,

wüh ba ngü la kpah eyi gbü *Ngari Me, gü ba, ¹⁶ “Me mala gü ba, ‘Te gara, ni ena adu anzö *ngüte de wü nih kpah toto. Amba ngü la tì angbü baka mene diri ngü tane nda de. Ni ena aba wü riri ka-ni la, ao emagama nih, teka de nih mere e ace ngü la tìne de.’ ¹⁷ Fü Me adu kpah amala gara ngü, gü ba, ‘Ni ena awu cinga nih, fü ni aboro siti ngü ka-nih 'buru, teka *züka maguma ni.’ ”† Dela ngü ta te Me mala gömö *mürü dofo ka-ye gügü. ¹⁸ Baka te Me boro siti ngü ka-nih eyi 'buru, teka züka maguma ye ne, nih ena adu angbü emere gele, da ewa wü nü, neh kpah teka ne? Ah le de nih ce ngü ka diri gele ace. Nih du, nih mere bala nda-nih tìne de.

Dene ngü te nih ena arü di kpekpeke,

alala eküte Yesu

¹⁹ Wü di engä wüna, Yesu reke ngü te di eze ngba nih de wü Me ne eyi de *ngüte ye. Te di eyi bala ne, nih nü enü kpaka Me. Cürü mere e amere nih tìne de. ²⁰ Angü Yesu ü to kaje eyi fü nih. Ah de kaje ka *küküwa. Te nih le kaje dela la, fanü fanü nih ena anü akoro kpaka Me. Yesu ü kaje la, neh baye baye? Ah ü kaje la, angü ah kpi füh *rü gbegete, teka aküwa nih. ²¹ Yesu me-ye de mere kpeke *mürü gele ka-nih. Ah reke ngü eze ngba nih de wü Me eyi 'buru reke areke, teka fü nih akoro züka wü kpara ka Me. ²² Te di bala, Me ngbü eyi eceka nih baka züka wü kpara ka-ye, angü ngüte Yesu zürü nih eyi *nzila. Teka ngü la, nih koro ekoro kpaka Me. Nih mere e akpe cürü tìne de. Ah le de nih lala te ngü ka Yesu de maguma nih biringbö, angü nih za *babatiza eyi te riri na. ²³ Nih zoro ngü ka Yesu de kpa nih 'basu, baka kina ta te nih kina te-nih di ne. Nih o jia nih 'buru eküte Yesu, angü engu ena adu akoro te gara,

* 10:5-7 10:5-7 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 40:6-8. † 10:17 10:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yeremaya 31:34.

teka aza nih, anü di kpaka ye agbü kpí, kpah baka ta te engu mala fü nih ne. ²⁴ Kpah bala, nih to te-nih, teka adi eto wazi fü wü bu nih, kpah da ele te-nih esüka nih, teka fü nih amaka wazi angbü emere züka ngü di. ²⁵ Ah le kpah fü yi adi ebite te-yi tundu de wü bu yi, teka adi egbo nga iri Me, da eto wazi esüka yi, teka fü yi alala fi gbü ngü ka Yesu. Angü wü gara kpara ce da ebite te-wü de wü bu wü eyi. Amba yi mere e amere nda-yi bala de. Kükürü de, angü Yesu ena adu akoro fuh kotö sene kere.

²⁶ Wü di enga wüna, nih le ngü ka Me de maguma nih 'buru biringbö. Nih mere e ace ngü la de. Angü, te nih du fü te-nih, gü ba, nih du le ngü la nda-nih tine de la, nih ena aküwa baye baye? Dela mere *siti ngü, te siti gbü jia Me cu fa sü! Mene ngüte e te nih ena aza, teka areke ngü la di ne, ah de ngüte ne? ²⁷ Te yi gü ba, ani le ngü ka Yesu de la, Me ena ato mere kuru te yi. Yi ti aküwa kpo fi de! Angü engu ena agü yi gbü mere wa, te ünü nda kü de! ²⁸ Nih wu eyi, gü ba, ta gügü ne, te kpara le ngü ka *Riri ka Müse de la, kpara la ti aküwa nda de. Wüh ena ai engu engagira wü *kovo, teka agiri si-ngü kaka-na la. Te wü kpara 'basu, anga bata, mala ngü kaka eyi, gü ba, "Fanü fanü, ani wu siti ngü kaka eyi cu de jia ani la," wüh ena adu amere de engu baye? Wüh ena akolo ngü ka kpara la, fü ewü amörö engu asidi.† ²⁹ Te di bala, te mü le ngü ka Yesu de la, mü ena aküwa, neh baye baye? Ah ge baka te mü ngbü ekpa ngü ka *ngüte Yesu, te tökö teka azürü *siti ngü ka-mü ne. Angü ah ge baka te mü ngbü edoto Yesu esa lö mü la. Ah kpah ge baka te mü ngbü esoko *Nzila Wazi Me, de te ngbü eto wazi fü nih ne. Te mü ngbü emere ngü bala la, Me ena ato mere siti kuru te mü. ³⁰ Wüh ba ta ngü la gbü *Ngari Me, gü neh

fe? Me gü ba, "Ni ena ato kuru te siti wü kpara 'buru." Fü ah adu kpah amala gara ngü, gü ba, "Te wü kpara ka-ni ngbü kpah emere siti ngü la, ni ena ato kuru te ewü kpah ato."§ ³¹ Nih ceka ngü la mbi mbi mbi! Angü te Me to kuru te mü cu me-ye la, mü ti aküwa ndamü de. Angü Me ka-ye de mere siti mürü wazi!

³² Wü di enga wüna, ma wu eyi, gü ba, yi to maguma yi fü Yesu eyi gügü. Te di bala, ah le de yi fi la nga wü züka ngü, ta te yi ngbü emere gügü ne. Angü, baka ta te yi to maguma yi fü Yesu ne, yi rü ka-yi ta kpekpeke. Ta te wü kpara ngbü eto cinga te yi teka ngü ka Yesu, yi kpe cürü nda-yi ta de. Yi zoro Yesu ta de kpa yi 'basu. Yi ce ngü kaka-na ta nda-yi de. ³³⁻³⁴ Wüh ngbü ta esoko wü gara kpara esüka yi, da emi ewü gbü jia wü kpara. Wüh ngbü ta ei wü gara yi, egü agbü ku. Fü wü gara yi angbü nda-wü ta da ele ta-ngü te wü bu wü, te wüh gü ewü agbü ku ne. Wüh ngbü ta egbene e ka wü gara yi, ece ewü de kpa wü kükürü. Gbü wü ngü la 'buru, yi kpe cürü ta nda-yi de. Yi ngbü ta de tadu te yi, angü yi wu kpo, gü ba, züka ngü ka-ani ladü agbü sü ka Me agbü kpí, te ti anza nda de.

³⁵⁻³⁶ Wü di enga wüna, ah le de yi i maguma yi ai! Yi mere e ace ngü ka Yesu de. Yi rü kpekpeke, adi emere 'duwa mene ngü te ena areke gbü jia Me, baka ta te yi ngbü emere gügü ne. Te yi mere bala la, Me ena ato mere tadu fü yi, fü ah adu aküwa yi fi mere badi, kpah baka ngü ta te engu mala fü yi ne. ³⁷ Yi fi nga ngü de, Yesu te edu. Engu ena adu akoro kere. Engu ti ayiri tine de. ³⁸ Yi fi la nga ngü, ta te Me mala, gü ba, "Mene wü kpara, te ewü le ngü ka-ni, Me, de maguma wü biringbö ne, ni ena aceka ewü baka züka wü kpara ka-ni fanü, fü

† 10:28 10:28 Mü ena amaka ngü la gbü Manda nga Riri 17:6. § 10:30 10:30 Mü ena amaka ngü la gbü Manda nga Riri 32:35-36.

ni adu aküwa ewü fi mere badi. Amba, te wüh ce ngü ka-ni eyi la, maguma ni ena anzu eküte wü.”*
³⁹ Wü di engä wüna, ma wu eyi, gü ba, yi lala eyi gbü ngü ka Yesu Kurisito. Angü fanü fanü, yi le ngü ka Me eyi de maguma yi biringbö. Tekä ngü la, Me ena aküwa yi aküwa fi mere badi. Ah ti ato kuru te yi tîne de.

11

Dene ngü ka wü diri kpara ka Me,

te ewü rü ta kpekpeke gbü ngü ka Me

¹ Wü di engä wüna, nih ena ale ngü ka Me de maguma nih biringbö neh baye baye? Te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö la, nih ena awu, gü ba, Me le nih fa sü. Te di bala, wü züka ngü de te Me mala nganga fü nih ne, engu ena amere amere fanü. Amba nih ti awu ngü la de jia nih titîne la de, nih ena adu awu wü ngü la te gara. ² Angü mere bi wü kpara ka Me ta gügü ne le ngü ka Me 'buru de maguma wü biringbö. Fü ngü ka-ewü la areke ta te Me afa cu sü. ³ Te nih le ngü ka Me de maguma nih biringbö la, nih ti eyi awu, gü ba, Me o kotö ne bete kpî de wü e gbü wü 'buru me-ye. Angü, Me mala ta bü ngü de komö ye kükürü, fü wü e la ayia akoro!*

⁴ Yi fi la nga ngü ka Abele. Abele le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Dela si-ngü ta te ngü ka nü kaka, de te engu wa fü Me ne, reke di gbü jia Me fa sü, fa ngü ka tari-e, ta te engä ni ye na to fü Me ne.† Fü Me ayia aceka Abele baka züka kpara ka-ye, teka ngü ta te engu to maguma ye fü Me ne. Nih wu eyi, gü ba, Abele kpi ka-ye ta eyi gügü, amba teka züka ngü kaka la, ah ge

baka e te nih ngbü eyi eje riri na, te nih ngbü etanga ngü kaka gbü *Ngari Me la.

⁵ Yi fi la kpah nga ngü ka Enoka.‡ Enoka le ngü ka Me ta kpah de maguma ye biringbö. Fü Me ayia aza engu cu ezükü bala, anü sü di agbü kpî, teka ngü ta te engu lala gbü nga Me ne. Enoka kpi ta akpi nda de. Angü wüh ba ta ngü tekaka gbü Ngari Me, gü ba, “Ngü ka Enoka reke gbü jia Me fa sü.” ⁶ Te mü le ngü ka Me de maguma mü biringbö de la, ngü ka-mü ti areke gbü jia Me kpah de. Angü, te mü le aku gba fü Me la, ah le de mü wu, gü ba, fanü fanü, Me le nih fa sü. Ah le kpah de mü wu, gü ba, Me ngbü eto wazi fü mene wü kpara, te ewü le ngü kaka de maguma wü biringbö ne.

⁷ De yi fi la kpah nga ngü ka *Nüwa. Nüwa le ta ngü ka Me de maguma ye 'buru. Angü Me mala ta ngü fü Nüwa, gü ba, “Te gara, mere ngu ena asi, fü ah ata sü füh kotö ne 'buru. Te di bala, ah le de ye reke *zabu, teka fü ye aküwa gbügbü.”§ Ngü ka ngu te si la, ah ta de ngü te wü kpara wu bala te engä gina nda-wü la de. Amba Nüwa ceka ta ngü la gbü jia ye ba wu nda de. Fü ah ayia aje riri ka Me. Fü ah adu areke zabu, kpah baka e te Me mala fefe na la. Fü Nüwa ayia ta aküwa esaka ngu la, de wü kpara ka-ye 'buru gbü zabu la. Fü wü gara kpara füh kotö ne ayia akpi 'buru, angü wüh le ta aje riri ka Me la nda-wü de. Dela si-ngü ta te ngü ka Nüwa reke di gbü jia Me ne, angü engu le ngü ka Me de maguma ye biringbö.

⁸ Kpah bala, *Abarayama kpah de kpara te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Me mala ta ngü fü Abarayama, gü ba, “Ye yia

* **10:38** 10:38 Mü ena amaka ngü la gbü Abakuka 2:3-4. * **11:3** 11:3 Mü ena amaka ngü ka kotö ne bete kpî, ta te Me o ewü ne, gbü Gina Ngü 1:1-31. † **11:4** 11:4 Mü ena amaka ngü ka Abele ake engä ni ye na gbü Gina Ngü 4:3-12. ‡ **11:5** 11:5 Mü ena amaka ngü ka Enoka gbü Gina Ngü 5:18-24. § **11:7** 11:7 Mü ena amaka ngü ka Nüwa gbü Gina Ngü 6 - 9. * **11:8** 11:8 Mü ena amaka ngü ka Abarayama te Me i engu, gbü Gina Ngü 12:1-7.

eyia, de ye ce gba ye, de ye go ngbü agbü gara ganzi sü, te ye wu ta gügü la de.”* Fū Abarayama ayia aje ri Me, fū ah ayia anü agbü tö la. Fū Me ayia amala kpah gara ngü fefe, gü ba, “Te gara, ni ena ato tö ne fū wü kundu ye, fū ewü angbü gbügbü fi mere badi.” 9-10 Amba Me to ta tö la fū ewü kere nda de. Abarayama ngbü ta endondoro, da ejiji gbü tö la sela, baka ganzi kpara. Ah jī ta zūka kötī kpala nda de. Wüh ngbü ta era bü esa wü gugu. Ye ye na *Yisaka ake kundu ye na, de iri ye *Yakobo ne, wüh mere ta kpah bala. Amba wüh ceka ngü ka Me la gbü jia wü baka wu nda-wü de. Wüh o jia wü fi bü teka ngü te Me mala fū ewü ne, angü wüh wu eyi, gü ba, te gara Me ena ato zūka kötī fū ani, te Me reke cu me-ye tūngü ani, te ena angbü fi badi.

11-12 Fütanga ngü la, fū Me adu amala gara ngü fū Abarayama, gü ba, “Abarayama deyī, wü kundu ye ena asibi te gara, akoro kpah coboro baka wü küfara etongo kpī.”† Amba ngü te Me mala la, Abarayama ceka gbü jia ye baka wu kpah de. Angü baka te wü Abarayama za te-wü ake Sara, teka mere bi wü re, wü bī ye nda-wü de. Wüh gbe ka-wü tīne eyi cu agbe. Amba wüh o jia wü nzö eküte Me, teka awu ngü te engu ena amere. Fū Me ayia ato wazi fū wü Abarayama ake Sara de wüh bī ye. Te ah ena adi ta gbü fīngangü ka-nih, de bane nih ena amala ta, gü ba, Abarayama gbe eyi. Wawazi te engu ena abī ye di tīne eyi ma. Amba wazi ka Me fa ka-ye sü! Fū Me ayia ato wazi fū Abarayama, fū Abarayama adu abī ye.‡ Fū yeye na la abī wü jaji komoko 'basu. Fū wü jaji komoko 'basu la adu abī mere bi wü jaji. Fū wü kundu ye Abarayama la adu asibi gbe coboro,

baka küfara agbü kpī la. Ngü la mere te-ye bala kükürü de, angü Me to wazi fū Abarayama, teka te engu to maguma ye 'buru fū Me ne.

13 Wü kpara te nih ngbü emala nga ewü ne, wüh le ta ngü ka Me de maguma wü 'buru biringbö, zalü koro di gbü sīkpī te wüh kpi tete na. Wü zūka ngü ta te Me mala, gü ba, ni ena amere fū ewü ne, Me mere ta wü zūka ngü la fū ewü kere nda de. Te di bala, wüh ceka ta ngü ka Me la gbü jia wü baka wu ne nda-wü de. Wüh o to wü 'buru te ngü te Me mala la, angü wüh wu kpo, gü ba, Me tī eyi amere wü ngü la fū ani te gara, gbü sīkpī ka-ye te engu fe me-ye. Fū wü kpara la angbü ta de tadu teka ngü la. Wüh o ta maguma wü teka wü ngü fūh kotö ne nda-wü de, angü wüh wu kpo, gü ba, “Gba ani fūh kotö sene nda ma. Ani ngbü bü ejiji fūh kotö ne, da endondoro baka wü ganzi kpara la.” 14 Te kpara mala ngü bala la, nih tī eyi awu, gü ba, zūka gba ka na ena adi ladü kpa te gara sü. 15 Te wü kpara la ena ao maguma wü ta, teka wü e de fūh kotö ne la, de bane wüh ena amala, gü ba, “Ani le angbü fūh kotö sene ayiri ayiri.” 16 Amba wüh o maguma wü ka-wü teka sü ka Me agbü kpī. Tekā ngü la, fū ngü ka-ewü ayia areke gbü jia Me. Fū Me angbü de tadu, angü wü kpara la koro eyi *vüngüte ka-ni. Fū Me ayia aza ewü agbü zūka sü ka-ye agbü kpī, te engu reke fū ewü ne.

17-18 Ta gügü, Me mala ngü fū Abarayama, gü ba, “Mene kundu kundu ye, te ni mala nganga fū ye ne, wüh ena abī engu gbü nguwa *Yisaka. Angü ni, Me, ni fe ka-ni Yisaka.”§ Gbü gara sīkpī, fū Me ayia are maguma Abarayama, gü ba, “Ye za ye ye biringbö la, de ye wa engu

† 11:11-12 11:11-12 Mü ena amaka ngü te Me mala fū Abarayama teka wü kundu ye ne gbü Gina Ngü 15:5. ‡ 11:11-12 11:11-12 Mü ena amaka ngü ka ye Abarayama te wüh bī la gbü Gina Ngü 18:10-12bete Gina Ngü 21:1-7. § 11:17-18 11:17-18 Mü ena amaka ngü te Me mala la gbü Gina Ngü 21:12-13. * 11:17-18 11:17-18 Mü ena amaka ngü ka Abarayama te yia teka ato ye ye fū Me la bī tete ne, gbü Gina Ngü 22:1-14.

fü ni la'bi tete.”* Amba Abarayama fi nga ngü la de maguma ye 'basu 'basu ne nda de. Ah le ngü ka Me la zu de maguma ye biringbö. Fū ah ayia aza Yisaka, anü di, teka awa, ato la'bi tete, baka te Me mala fefe na la. ¹⁹ Angü Abarayama wu eyi, gü ba, wazi Me ladü teka amere wü ngü 'buru. Fū ah afi ngü la, gü ba, “Te ah bala, Me ena adu azükü Yisaka gbü kpi la.” Fū Abarayama ayia aza mere maguruma ka-ye, teka awa ye ye la di. Fū Me ayia atiri engu, gü ba, “Abarayama deyī, ye ce engu ece! Ye mere e awa engu de!” Ngü la, ah ge baka te Me zükü Yisaka eyi gbü kpi la fanü.

²⁰ Yisaka† ta kpah de kpara te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Fū engu ayia aza wü di ye 'basu ne, wü *Yakobo ake Esawu, ayia asere ngü ta te Me mala fü ewü, gü ba, “Te gara, ni, Me, ni ena ato tö la 'buru fü wü ne.”

²¹ Yakobo le ta kpah ngü ka Me de maguma ye biringbö. Ta te engu wu, gü ba, sikpi ka kpi ka-ni eyi gba-mari ne,‡ fü ah ayia aza wü kundu ye 'basu, wü di *Yüsefa, ayi-ta Me tungü ewü, de Me to wazi fü ewü. Fū ah ayia ari te-ye te ngbangba ka-ye, agbo nga Me.

²² Yüsefa le ngü ka Me kpah de maguma ye biringbö. Yüsefa ngbü ka-ye ta agbü *Ezepeto kpala, teka mere bi wü re. Te engu gbe tete, fü engu ayia afi nga tö, ta te Me mala ngangga fü ewü, gü ba, “Te gara, ni, Me, ni ena ato tö la fü wü kundu ye Abarayama ne.” Fū Yüsefa awu, gü ba, te ah bala la, te gara wü nguwa ani ena adu, ago angbü agbü tö engu la. Fū Yüsefa ayia amala ngü fü wü di ye kpekpeke, gü ba, “Te gara, te wü yia eyi, teka ago agbü tö ka-ani la, wü za kö ni, wü go di agbü tö te Me ena ato fü ani ne.”

²³ De yi fi la kpah nga ngü ka wü wö ye *Müse.§ Wü wö ye Müse, wüh ta kpah wü kpara, te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö. Gbü wü re la, miri ka *Ezepeto to ta riri, gü ba, “Ah le de wüh di emörö wü jürü jaji komoko ka wü *Yisarayeale, te wüh ngbü ebī ewü ne, 'buru asidi.” Amba, baka te wüh bi Müse, wü wö ye na ake ni ye na ceka ta engu baka züka mbarase, te ngü kaka ena areke gbü jia Me afa sü. Te di bala, fü ewü ayia ai maguma wü, ayia aza vürü Müse, awo teka fe bata, angü wü marajümiya ka miri ena amaka engu. Fütanga ngü la, fü mbarase ka miri, ye würüse, anü amaka vürü Müse. Fū ye würüse la aza engu, adu di, teka aga engu enga ye tete, angü mbarase la su ta gbü jijia fa sü.

²⁴ Kpah bala, cu *Müse le ngü ka Me kpah de maguma ye biringbö. Kükürü de, angü baka te engu ga koro mere komoko tete, fü engu awu cinga, te wü di enga Yisarayeale ngbü ezü, esaka wü kpara ka Ezepeto ne. Fū ah adu afi, gü ba, “Ni le de wüh i ni kundu ye miri ka Ezepeto tine de. Angü ni ka-ni nda-ni de enga Yisarayeale.”

²⁵⁻²⁶ Te engu ena ao jia ye ta teka züka wü e, te miri ka wü Ezepeto la ngbü eto fü ye ne, de bane engu ti ta eyi angbü de tadu teka ngü la. Amba Müse le ace ngü ka Me, teka tadu ka wü e füh kotö, te ena anza anza ne, nda de. Angü ah wu eyi, gü ba, wü di enga Yisarayeale ka-wü de wü kpara ka Me, te Me le ngü ka-ewü fa sü. Fū Müse ayia ale teka de ni zü cinga, teka ale ta-ngü te wü di enga ni ni, wü di enga Yisarayeale. Fū wü kpara ka Ezepeto angbü efala engu ka ngü la. Amba Müse fi nga ngü ka-ewü la nda de. Ah ngbü eo jia ye 'duwa teka Miri te Me ena atima

† 11:20 11:20 Mü ena amaka ngü te Yisaka mala fü wü di ye ne, gbü Gina Ngü 27:25-29 bete 28:1-4.

‡ 11:21 11:21 Mü ena amaka gba te Yakobo ku teka wü di ye Yüsefa gbü Gina Ngü 48:1-22. § 11:23 11:23 Mü ena amaka ngü ka wü wö ye Müse gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeale 2:1-10.

te gara, teka aküwa wü kpara ka-ye ne. Kükürü de, angü Müse wu eyi, gü ba, wü züka ngü te Me ena ato ne, ena afa wü züka ngü ka miri ka Ezepeto la ka.

27-28 Fütanga mere bi wü re, fü Müse ayia aküwa wü di engä Yisarayeले esaka miri ka Ezepeto la.* Angü Me sere eyi fefe, gü ba, “Ni ena atima *malayika kani, teka ato kuru te wü kpara ka Ezepeto la.” Fü Müse ayia amala ngü fü wü di engä Yisarayeले, gü ba, “Ah le de wü za ngüte kambiliki, de wü 'büra eküte wü möngiti kawü. Te malayika ka Me la wu ngüte kambiliki la, ah ti amörö wü jaji kawü de.” Fü wü di engä Yisarayeले ayia amere ngü la bala, baka te Müse mala la. Fü malayika la ayia akoro amömörö bü wü jaji ka wü kpara ka Ezepeto. Fü Müse ayia aza wü di engä Yisarayeले, akoro de ewü agbü Ezepeto asidi, anü sü de ewü agbü gü. Miri ka Ezepeto le ta atiri ewü agbü Ezepeto kpala, amba Müse le aje riri ka miri la nda de. Ah je ka-ye ta nzö ngü ka Me, angü ah wu eyi, gü ba, wazi Me fa wazi miri ka Ezepeto la ka-ye afa.

29 Wü di engä Yisarayeले la, ta kpah wü kpara, te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö. Angü, baka ta te wüh nü koro eküte mere siti *yi-ngu ne, fü Me ayia amala fü ewü, gü ba, “Wü kö ngu la ekö.” Fü ewü ayia aje ngü ka Me la. Fü Me ayia aü kaje fü ewü gbü jia ngu la. Fü wü di engä Yisarayeले ayia akö ngu la füh kagara sü. Fü wü marajümüya ka miri ka Ezepeto, ta te wüh ngbü eliki nga wü di engä Yisarayeले ne, ayia ari kpah gbü nga wü di engä Yisarayeले la. Te

wü marajümüya la koro tete kpa etü ngu la, fü Me ayia alügü ngu la da ye. Fü ngu la ata ewü, amörö ewü 'buru.†

30 Fütanga ngü la, te wü di engä Yisarayeले nü koro tete agbü tö kawü, wüh ce ngü ka Me nda-wü de. Wüh ngbü fi bü ele ngü ka Me de maguma wü biringbö. Fü ewü akpo angbü ejiji ekere 'baranga ka gara mere koti de iri ye Yeriko ne, teka wü sikipi lorozi. Kükürü de, angü ah de ngü te Me mala fü ewü me-ye. Fü 'baranga la ayia amürü, ati 'buru koti. Fü wü di engä Yisarayeले la ayia ari gbü mere koti la, amere gü, amömörö wü vügü kawü la 'buru, kpah baka te Me mala fü ewü ne.‡

31 Gara würüse ta ladü agbü Yeriko la de iri ye Rakaba. Engu kpah de kpara te le ngü ka Me de maguma ye biringbö. Angü ah küwa ta gara wü di engä Yisarayeले, te ewü zi te-wü, nü ri agbü Yeriko ne. Tekä ngü la, gbü sikipi te wü di engä Yisarayeले mörö wü kpara gbü Yeriko tete na ne, wüh mörö Rakaba, de wü mürü ye, nda-wü de.§

32 Wü di engä wüna, ma ena amala fü yi, agü neh fe? Angü gina wü kpara ka Me, ta te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö ne, wüh sibi fa sü! Dada te ma ena amala nga ewü biri biri 'buru ne, nda ma. Baka Gidona,* Baraka,† Simasona,‡ Yefeta,§ *Davidi bete Samüwele,* de mere bi wü gara *mürü dofo ka Me, te ma ti atanga iri ewü anza 'buru ne, nda-ra de.

33 Me mala ta ngü fü wü kpara la biri biri 'buru, gü ba, “Ni ena ato wazi fü wü.” Fü wü kpara la

* 11:27-28 11:27-28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeले 12:1-32. † 11:29 11:29 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisarayeले 14:1-31. ‡ 11:30 11:30 Mü ena amaka ngü ka Yeriko la gbü buku ka Yosuwa 6:1-21. § 11:31 11:31 Mü ena amaka ngü ka Rakaba la gbü buku ka Yosuwa 2:1-21 bete 6:22-25. * 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Gidona gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 6 - 8. † 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Baraka gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 4:6-16. ‡ 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Simasona gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 13 - 16. § 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Yefeta gbü buku ka Wü E-kolo-ngü 10:6 - 12:7. * 11:32 11:32 Mü ena amaka ngü ka Samüwele gbü 1 Samüwele 1 - 28.

ayia ale ngü ka Me la de maguma wü biringbö. Fü Me ato kpah wazi la fü ewü fanü. Tekä ngü la, fü wü gara ewü amaka ta wazi, teka agü gü di de wü gara miri, te ewü di de wü vügü ka-ewü ne, fü ewü ayia aza esaka ewü. Wü gara wü kpara ka Me la, wüh de wü miri. Fü ewü amaka wazi, teka adi ekolo ngü ka wü kpara ka-wü tîne ereke areke. Nda wü gara, kami le ta teka amörö ewü, azü, fü Me ayia aküwa ewü gömö wü kami la. ³⁴ Nda wü gara, wü vügü ka-ewü le ta asötö ewü, amörö, anga acuru ewü acuru gbü wa. Fü Me ayia aküwa ewü gbü wü kpeke ngü la. Wazi wü gara ewü ta nda ma. Fü Me ayia ato wazi fü ewü. Fü ewü adu akoro kpeke wü kpara. Fü ewü ayia agü gü de wü vügü ka-wü, afa wü vügü la ka. ³⁵ Wü gara ewü ta de wü würüse, te wü di engä ewü kpi akpi. Fü wü würüse la alala fi bü gbü ngü ka Me, de maguma wü biringbö. Fü Me ayia azükü wü di engä ewü la gbü kpi.

Wü gara kpara ka Me maka ta cinga teka ngü ka Me. Angü wü vügü miki ta wü gara ewü, mörö ka. Amba wüh le ace ngü ka Me nda-wü fi de! Kükürü de, angü wüh le ngü ka Me de maguma wü biringbö. Wüh wu kpo, gü ba, Me ena adu azükü ani te gara, fü ah ato to küte fü ani. Fü ani adu angbü tîne de wü Me fi mere badi. Angü wüh le amaka züka ngü füh kotö sene nda-wü de. ³⁶ Wüh ngbü süsuma wü gara wü kpara ka Me la ta asüsüma. Fü wü kpara angbü efala gara ewü. Wüh i wü gara ewü ta, gü gbü ku. ³⁷⁻³⁸ Wüh sötö ta gara wü kpara ka Me la, mörö de teme. Wüh dorö wü gara ewü, mörö ta de maguruma. Wüh de tü wü gara, kolo cu gbö! Amba wü kpara ka Me la ce ta ngü ka Me, teka wü cinga la, nda-wü de. Fü ewü adu aliki gara ewü agba wü kpah cu asidi. Fü wü kpara ka Me la akpe angbü ewo te-wü tîne agbü gü, de kpa

wü kükürü. Bongo eküte ewü tîne kpah ma. Fü ewü angbü eto tîne bü wü konü eküte wü. Fü ewü angbü endondoro tîne bü faaa! Sü te wüh ena angbü tete mbi bane, tîne kpah ma. Wüh ngbü enü da era bü gbü wü gö da, de wü görözi. Amba gbü wü cinga la 'buru, wüh lala ka-wü fi bü gbü ngü ka Me de maguma wü biringbö. Wüh ta de wü kpeke kpara ka Me fanü fanü! Angü wü ngü füh kotö ne du ngbü gbü jia ewü, baka töndö ngü kükürü.

³⁹ Dela 'buru wü ngü ka gina wü kpara ka Me ta gügü, te ewü le ngü ka Me de maguma wü biringbö ne. Fü ngü ka-ewü la areke gbü jia Me afa sü. Amba *küküwa ta te Me mala nganga, gü ba, "Ni ena ato fü ewü ne," wüh maka füh kotö sene nda-wü de. ⁴⁰ Kükürü de, angü Me le de wü gina wü kpara la maka küküwa fi mere badi, kpah baka te nih maka, 'duwa teka ngü ka Yesu ne.

12

¹ Wü di engä wüna, dela ngü ka diri wü kpara ka Me ta gügü ne. Wüh le ta ngü ka Me, zu de maguma wü biringbö. Enatikine, wüh ladü agbü kpi kpala eceka nih. Te di bala, ah le de nih rü kpah kpekepeke baka nda-ewü la. Nih ce wü *siti ngü asidi, teka fü nih anü de ngü ka Me kpa engagira nü. Nih mere e andiri, ace ngü ka Me la de. Nih tüka te-nih, de nih nü fi bü kpa engagira nü. ² Nih o jia nih eküte Yesu, angü engü ü kaje ka Me fü nih me-ye, teka fü nih anü akoro kpa te adu kaje la. Nih fi la nga cinga te Yesu zü teka nih ne. Te di bala, ah le de nih lala fi bü gbü nga Yesu, da etüka te-nih gbü wü cinga ka-nih, kpah baka nda Yesu. Angü wüh za engü, bere füh *rü gbegete. Fü ah ayia akpi. Wüh ngbü ta efala engü, da eto lümü tete. Amba ah ce ngü ka Me, teka ngü ka lümü la, nda de. Ah o jia ye nzö teka tadu, te ni ena amaka te gara ne. Fü engü ai maguma ye, arü kpekpeke.

Enatikine, engu ladü agbü kpī, gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri.

Dene riri ka Me, teka fü nih adi etüka te-nih di,

gbü wü cinga ka-nih

³ Wü di engu wüna, fanü fanü, ah le de yi fi la nga ngü ka Yesu, ta te wü vügü kaka kpü engu di 'duwa sürüsürü ne. Wüh to ta mere cinga te Yesu, amba Yesu ce ta ngü ka Me nda de. Te di bala, ah le de yi rü kpekpeke kpah bakaka. Yi mere e ace ngü ka Me teka ngü ka cinga de. ⁴ Ma wu eyi, gü ba, siti wü kpara ngbü eyi eto cinga te yi, teka ngü ka Yesu. Amba, wüh mörö gara süka yi nda-wü la kpah de. Te di bala, ah le de yi rü kpekpeke! ⁵⁻⁶ Nih de wü di Me. Te di bala, ah le de yi fi la nga züka ngü, ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü, gü ba, "Me ngbü eri nih kpekpeke, angü nih de wü di ye na, te engu ngbü ele cu de maguma ye. Me ngbü ece wü cinga angbü emere nih bala, angü ah le de jia nih mba amba, teka fü nih andri, akoro kpekpeke. Te di bala, ngü ka wü cinga la mere e asiti fingangü ka-nih de."*

⁷ Wü di engu wüna, te cinga ngbü emere nih la, nih i maguma nih ai, de nih rü kpekpeke. Kükürü de, angü gbü wü ngü la, Me ngbü dela eri nih, angü nih de wü di ye na. Te wü di mü ladü la, mü ti ari ewü de? Mü ti eyi ari ewü kpekpeke, teka fü jia ewü amba. ⁸ Yi fi la nga ngü te Me ngbü eri yi di ne. Te yi le de Me ri ani de la, yi ena adi zu wü di Me, neh baye baye? ⁹ Ta te nih di la wü jürü jaji ne, nih je riri ka wü wö nih de? Wü wö nih la ngbü ta eri nih, teka de nih koro kpekpeke. Ah bala de? Te di bala, ah le de Me di kpah eri nih, angü engu me-ye de mere Wö nih. Ah ngbü emere bala teka de nih le riri ka-ni, fü nih aküwa te gara, angbü fi mere badi kpaka ni agbü kpī. ¹⁰ Wü wö nih la ngbü ta eri nih, baka ngü te di 'be te

nga jia wü. Amba Me ngbü nda-ye eri nih, teka de nih di emere wü ngü 'buru mbi, baka te engu ngbü ele, teka de ngü ka-nih ngbü kpah baka nda-ni. ¹¹ Ta te wö mü ngbü eri mü kpekpeke ne, mü ngbü ta de tadu teka ngü la? A'a! Ngü la ngbü ta eke te mü efa sü! Amba te mü i maguma mü gbü ngü te Me ngbü eri mü di la, mü ena adu amaka wazi bete züka ngü, teka angbü emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me.

¹² Wü di engu wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Ah le de yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu. Yi i maguma yi, fü yi arü kpekpeke. ¹³ Ah le de yi di emere wü ngü te züka kaje, ba e te Me ngbü ele, teka fü wü bu yi, te ewü ndri gbü ngü ka Me la de ne, adi efa nga yi. Angü te yi mere bala la, wüh ti adürü te kaje ka Me de. Wüh ena amaka wazi, fü ewü arü kpah kpekpeke baka yi.

Dene siti ngü te ena amaka yi, te yi ce ngü ka Yesu la

¹⁴ Wü di engu wüna, ah le de yi o to yi 'buru, teka adi engbü de wü bu yi de maguma yi biringbö. Kpah bala, ah le de yi o to yi kpah, teka adi emere ngü te ena areke gbü jia Me. Angü te ngü ka-yi reke gbü jia Me nda de la, yi ti akoro agbü sü ka Me agbü kpī ne kü de. ¹⁵ Ah le de yi ceka te-yi 'be, angü gara yi ena adürü te kaje ka Me asidi. Kükürü de, angü te wü gara yi kpo eyi emere *siti ngü la, ngü la ena asiti fingangü ka wü bu ewü, fü ewü adu ace ngü ka Yesu. ¹⁶ Yi ceka te-yi 'be. Yi mere e adi egiri wü würüse anga wü komoko 'daaa de. Yi o jia yi bü duu te wü wara yi, anga watü yi biringbö. Kpah bala, yi mere e aceka ngü ka Me baka töndö ngü kükürü ne de. Yi fi la nga ngü ka Esawu, ta te engu mere ne. Engu ta de gina ye *Yisaka me-ye. Te di bala, wö ye na ena afe ta engu, ao ba mürü köti sisi nga ye. Fü Me ato ta mere wazi fefe. Amba

* **12:5-6** 12:5-6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 3:11-12.

ngü la mere ta te-ye bala nda de. Kükürü de, angü ngü ka Me ngbü ta gbü jia Esawu baka kükürü ngü. Angü gbü gara sikipi, tala yia ta mere Esawu. Fü ah adu amala ngü fü engä ni ye, de iri ye *Yakobo ne, gü ba, "Te ye to mba engä zü-e fü ni la, ni ena ace wazi, de te Me ena ato fü ni baka gina ye ne, 'buru fü ye." Ngü ka e-mazü siti ta fingangü ka Esawu bü me-ye, fü ah ayia ace ngü ka Me ka. ¹⁷ Sidi nga ngü la, fü Esawu ayia anü kpaka wö ye, anda'ba te-ye fefe, de ah ku gba fü Me, teka de Me to wazi fü ni, de ni ngbü te gara da wö ni. Wö ye na ti ta eyi ato wazi la fefe na? A'a, ah ti nda de! Fü Esawu angbü egiri kaje, da eku gba cu de ngura, teka de ni reke ngü la, amba ngü la siti ka-ye ta eyi 'buru 'buru. Kükürü de, angü Esawu ceka ta ngü ka Me baka töndö ngü. Te di bala, wü di engä wüna, yi mere e angbü efala ngü ka Me baka Esawu ne de.†

¹⁸ Wü di engä wüna, cürü ti amere nih, da enü kpaka Me, tine de, teka ngü ka *züka maguma kaka guvu Yesu ne. Ta gügü, te Me koro ro mö tete fü wü kundu nih, kpa füh mere da de iri ye *Sinayi ne, ngü la ta baye? Ngü la to ta mere cürü te ewü de? Angü wüh wu ta mere te-wa, te ngbü eci, da embele sü ambele füh da la. Fü sü la ayia ati 'duwa ngbuka! Fü ülele angbü eü 'duwa lelele! ¹⁹ Fü ewü angbü eje ri Me, te ngbü ero mö fü ewü de mere ri ye, da engböngbö sü 'duwa baneh-ene-la! Fü ngü la ato mere cürü te ewü. Fü ewü anda'ba te-wü fü *Müse, gü ba, "Ani le de Me ro mö tine cu me-ye fü ani de." ²⁰ Fü Me ayia amala ngü fü ewü, gü ba, "Wü mere e amofö sü ne de! Angü, te kpapa li kpa füh da kpakine la, ah le de wüh mörö engu amörö! Anga te meme li kpakine la, wü sötö engu

de teme, mörö asidi." Fü cürü adu ta ari te wü kpapa la afa cu sü.‡ ²¹ Cürü ngbü ta kpah cu emere Müse amere. Fü ah amala ta ngü, gü ba, "Küte ni ngbü eyi ayi ka cürü!"§

²² Wü di engä wüna, to ngü ka Me te engu to fü nih ne, ah de mere züka ngü te reke fa sü. Angü nih ti eyi akoro kpaka Me, agbü sü kaka agbü kpi, te wüh ngbü ei, gü ba, "To Yerüsalema" ne.* Fü nih angbü egbo nga iri Me kpapa, de wü mere bi wü *malayika kaka de mere tadu. ²³ Nih ena abiti te-nih tundu de wü *kpapa ka Yesu 'buru agbü kpi, angü Me ba iri nih eyi 'buru gbü buku ka-ye. Nih ena angbü egbo nga iri Me agbü kpi kpapa, de wü gara kpapa kaka, de te wüh kpi eyi ne. Angü wüh ka-wü titine ladü, da egbo nga iri Me kpapa. Nih ena awu Mere Miri ka-nih, Yesu, te ena aye süka ngü ka wü kpapa 'buru me-ye mbi mbi mbi. ²⁴ Angü Yesu kpi eyi teka ngü ka-nih. *Ngüngüte na fa nih gbü wü *siti ngü ka-nih eyi. Ta te Kayina mörö Abele tete ne, ngüte Abele ngbü ta eku gba fü Me, teka de Me to kuru te Kayina, teka siti ngü, de te engu mere la.† Amba ngü ka ngüte Yesu reke ka-ye fa sü, angü ngüte Yesu ngbü eku gba fü Me, teka de Me boro siti ngü ka-nih. Te di bala, nih mere e ace ngü ka Yesu de.

²⁵ Wü di engä wüna, yi ceka ngü la mbi mbi mbi! Yi mere e amere ngü ka Yesu de maguma yi 'basu 'basu de. Ta gügü, Me ngbü ero mö fü wü kpapa ka-ye füh kotö sene, gömö Müse de wü gara *mürü dofo. Wü kpapa ta te ewü mere ngü la de maguma wü 'basu 'basu ne, wüh küwa eyi? A'a, wüh küwa nda-wü de! Titine Me ngbü ero mö fü nih cu gömö Yesu, te di de Yeye ne. Te ah bala, te nih ngbü emere ngü ka Yesu de maguma nih 'basu 'basu

† **12:17** 12:17 Mü ena amaka ngü ka Esawu la gbü Gina Ngü 25:29-34; 27:30-40. ‡ **12:20** 12:20 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 19:12-13. § **12:21** 12:21 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 9:19. * **12:22** 12:22 Wüh ngbü kpah ei sü la, gü ba, "Da Sijona". † **12:24** 12:24 Mü ena amaka ngü ka Kayina ake Abele la gbü Gina Ngü 4:1-12.

la, nih ena aküwa, neh baye baye? ²⁶ Angü, ta gügü, te Me ro mö tete fü wü kundu nih ne, tö yiki ta ayiki teka ri Me la. Sidi nga mere bi wü re, fü Me adu amala ngü fü gara mürü dofo ka-ye, gü ba, “Te gara ni ena ayiki tö ne, de wü e gbü ye 'buru, abe kpah te kpä mini.”[‡] ²⁷ Si-ngü gbü ngü la neh baye? Si-ngü la ena adi bane, angü Me ena ayiki wü e, de te engu mere füh kotö ne 'buru, fü ah anza ngü ka-ewü. Me ena anza ngü ka wü e füh kotö ne, neh teka ne? Ah ena anza ngü ka wü e la bala, teka de ngü ka-ni, Me, ngbü duu me-ye, fi mere badi.

²⁸ Wü di engä wüna, dela ngü te ma le amala fü yi. Nih mere e ace ngü ka Yesu de. Nih lala fi bü gbü nganga. Me ka-ye de Mere Miri kanih. Nih nda-nih de wü di ye na. Ah le de nih di egbo nga iri Me, da ecu ngüngü na de maguma nih biringbö. ²⁹ Kükürü de, angü wazi Me fa sü. Engu ka-ye ba mere wa, te ena acuru wü kpara 'buru, te ewü le ngü kaka de la.

13

Dene wü ngü te ena areke gbü jia Me

¹ Wü di engä wüna, ah le de yi di ele te-yi esüka yi, angü yi tîne eyi 'buru wü di engä ni biringbö, guvu Yesu Kurisito. ² Te wü ganzi kpara koro agba yi la, fanü fanü, ah le de yi za ewü gbü mürü ba wü ngba ka-yi tete. E-wu neh da, wü kpara de bala, wüh ena adi kawü wü *malayika ka Me, te Me tima ewü me-ye fü yi. Angü wü gara kpara za ta wü malayika gbü mürü kpah bala, amba wüh wu de, gü ba, wüh de wü malayika ka Me.* ³ Te wü gara wü bu yi ngbü ezü cinga, anga wüh gü wü gara ewü gbü ku la, ah le de yi di ewu cinga ewü, fü yi adi ele ta-ngü te ewü. E-wu neh da,

te gara yi ena azü cinga kpah baka nda-ewü la.

⁴ Ah le de yi di eo jia yi bü duu te wü wara yi, anga wü watä yi, biringbö, angü dela ngü te Me ngbü ele. Yi mere e adi emere waza de. Anga te yi za te-yi la de la, yi mere e adi egiri wü würose, anga wü komoko 'da 'da 'da kpah de. Angü Me ngbü eceka wü ngü de te yi ngbü emere la. Engu ena ato kuru te wü kpara, de te ewü ngbü emere wü *siti ngü de bala ne, ato.

⁵ Yi mere e adi ekpi gümü e de. Yi mere e ao maguma yi teka mere bi jias kpah de. Angü Me de kpara te ngbü eceka kpä fütanga nih me-ye. Engu mala eyi cu me-ye, gü ba, “Ni tî ace nih kpikpi nih kpo fi de.” Ah le fü nih angbü de tadu teka ngü la. ⁶ Nih i maguma nih, nih rü kpekpeke, angü nih wu ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me, te gü ba, “Me ladü tundu de nih, engu ngbü eto wazi fü nih ka-ye me-ye. Te di bala, cürü mere e amere nih tîne de, angü wazi wü vügü tî afa nih nda de.”[†]

⁷ Ah le de yi fi la nga ngü ka wü *kovo, ta te ewü ri yi de ngari Me te engä gina ne. Wüh ngbü ta emere ngü baye? Te di bala, ah le de yi le ngü ka Yesu *Kurisito de maguma yi biringbö, kpah baka nda-ewü la. ⁸ Yesu Kurisito tî afü te-ye nda de. Te kpo kü gügü, akoro enatikine, anü kpa engagira nü fi mere badi, ah ka-ye fi da ye.

⁹ Yi ceka te-yi 'be teka wü mürü mani. Te wü gara kpara koro da erä yi de wü gara riri, te di kpikpi ye, te ah baka nda Yesu nda de la, de yi mere e ale riri ka-ewü la nda-yi de. Anga te wüh le asiti fingangü ka-yi, teka ngü ka wü e-mazü, gü ba, “Yi mere e azü so wü gara nü de la,” yi mere e aje ngü ka-ewü la kpah de. Angü kpara tî amaka *küküwa teka ngü ka e-mazü nda de. Ngü de te ena aküwa yi, ah ka-ye de wazi

‡ 12:26 12:26 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Agayä 2:6. * 13:2 13:2 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 18, 19. † 13:6 13:6 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:6.

te Me ena ato fü yi, teka *züka maguma ye. ¹⁰ Angü Yesu ka-ye baka *kambiliki, te wüh mörö, teka de *ngüngüte reke ngü ezengba nih de wü Me. Amba wü kpara, de te ewü to maguma wü, teka ngü ka diri gele ne, Yesu tî ale ta-ngü te ewü nda de.

¹¹ Gbü diri gele ka wü *Yisarayele, mere *mürü gele ngbü eza nü, fü ah awa. Fü ah aza ngüngüte la, anü di kpa *esambü ka Me. Fü ah ayia ato ngüte la fü Me, teka areke ngü di ezengba wü kpara de wü Me. Amba kö wü nü la, wüh ena aza, anü di, acuru kpa edere sü. ¹² Dela si-ngü te wüh mörö Yesu di kpah kpa edere sü ne, angü engu kpi baka kambiliki, teka areke ngü ezengba nih de wü Me, teka de nih koro wü di Me. ¹³ Te di bala, wü di enga wüna, ah le de nih lala fi bü eküte Yesu. Ngü ma, te wüh fala nih, anga wüh to lümü te nih, kpah baka te wüh mere eküte Yesu ne la, nih mere e ace nganga de, nih lala fi bü eküküte. ¹⁴ Angü züka sü fü nih füh kotö sene nda ma. Züka sü ka-nih ka-ye 'duwa agbü kpî kpaka Me, te nih ena anü te gara, angbü gbügbü na ne. Te di bala, ah le de nih o jia nih fi bü teka züka sü la.

¹⁵ De-nih, wü *kpara ka Yesu, nih tî angbü ewa wü nü, baka ta te wü kundu nih ngbü emere ne, nda-nih tîne de. Amba ah le fü nih angbü egbo nga iri Me, te nga wü sikipî 'buru. Angü ngü la ena ato tadu te Me, teka te nih to maguma nih eyi fanü fanü fü Yesu ne. ¹⁶ Ah le de yi di kpah emere züka ngü, da ele ta-ngü te wü bu yi de maguma yi biringbö. Angü dela kpah gara ngü, te ena areke gbü jia Me. Te mü ngbü emere bala la, ah ge baka te mü ngbü eto züka takpa fü Me.

¹⁷ Ah le de yi di kpah eje ri wü *kovo, te Me o ewü gbü nzö yi ne, angü wüh ngbü eceka kpî fütanga yi ereke areke me-wü. Kükürü de, angü Me to tima la fü ewü me-ye. Ah ena ayi-ta ewü te

gara, teka tima la. Te di bala, te yi ngbü eje riri ka-ewü ereke areke la, ngü la ena ato tadu fü ewü. Amba, te yi le aje ngü ka-ewü de la, ngü la ena ato mere cinga fü ewü. Tek a ngü la, yi tî amaka züka ngü kpa de.

¹⁸ Wü di enga wüna, yi di kpah fi bü eku gba fü Me tüngü a. A wu eyi, gü ba, ngü ka-a ka-ye mbi gbü jia Me, angü a o to a eyi, teka adi emere wü ngü, te engu ngbü ele. ¹⁹ Ah le de yi di kpah eyi-ta Me fere kpekpeke, teka de Me ü kaje fere, fü ra akoro kpaka yi kpala kere.

Dene adu ngü ka-ra fü yi

²⁰⁻²¹ Wü di enga wüna, Me di de yi, da eto wazi fü yi, teka fü yi adi emere fi bü wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jijia. Ah le de Me ngbü fi bü da ereke maguma nih, teka ngü ka Miri Yesu, teka fü ngü ka-nih areke gbü jijia.

Nih gbo nga iri Me,
te tima Yesu, te kpi teka areke
ngü ezengba nih de wü ye ne.
Nih gbo nga iri Me,
angü Me zükü Yesu gbü kpi eyi.
Nih gbo nga iri Yesu,
angü Yesu ngbü eceka kpî
fütanga nih me-ye ereke
areke,
baka kpara te ngbü eceka kpî
fütanga wü kambiliki ka-ye.
Gbo nga e ngbü te iri Yesu fi mere
badi!

Ah di bala!

²² Dela mba enga ngü te ma le amala fü yi, teka ato wazi di fü yi gbü ngü ka Me. Ah le de yi gu maguma yi, yi o to yi, teka adi eje ngü la.

²³ Gara züka ngü ladü, te ma ele amala fü yi. Enga ni nih, Timoteyo, ta te wüh i engu, gü gbü ku ne, wüh ce kpa tete na eyi! Ma fi, gü ba, engu ena akoro kpaka ra kpakine tîtine. Te ah bala la, ma ena aza engu kpo, fü a akoro kpaka yi kpala ake di.

²⁴ A to mandî ka-a fü wü cögbörö kpara esüka yi, wü kpara ka Me, de kpala 'buru. Wü di enga ni nih,

wü kpara ka İtaliya, to kpah mandī
fü yi cu fa sü. ²⁵ Me ngbü de yi kpala
'buru, de *züka maguma ye. Ah di
bala.

Dene ngü ta te Yakobo ba fü wü kpara ka Me

Masere si-ngü

Yakobo ba köcökpa ne me-ye. Ah de mene *Yakobo te di de engä ni ye Yesu ne. (Mü ena amaka ngü kaka gbü Matayo 13:55, bete Galatiya 1:19.) Te engä gina, te Yesu kpo da endoro, da erü wü kpara, de ngari Me ne, Yakobo de wü gara wü di engä ni ye le ngü ka Yesu nda-wü de. (Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 7:1-5.) Amba fütanga züzükü ka Yesu gbü kpi, fü ewü adu afü maguma wü, ale ngü ka Yesu. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 1:14.) Fütanga ngü la, fü Yakobo adu akoro ta mere *kovo esüka wü *kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 12:17; 15:13; 21:18.)

Fü Yakobo ayia aba köcökpa ne fü gara wü di engä *Yisarayeale, te ewü le ngü ka Yesu *Kurisito. Angü mere bi ewü ce Yerüsalema, baya agbü nga nzö wü sü biri biri 'buru, teka cinga te wüh ngbü eto te ewü, teka ngü ka Yesu Kurisito ne. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima 8:1; 11:19-20.) Amba ngü te Yakobo ba la, ah kpah teka nih, wü kpara ka Yesu Kurisito, gbü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru.

Yakobo ba mere bi wü ngü fü wü kpara la kpekpeke. Ah mala fü ewü, de wüh rü kpekpeke gbü mere cinga te ngbü emere ewü, teka ngü ka Yesu la, de wüh ce ngü ka maguma 'basu 'basu ace. Ah mala kpah, ga, te mü gü ba, "Ni de kpara ka Me," amba te mü je riri kaka, fü mü amere de la, mü de kpara ka Me nda-mü de. Te mü ena atanga köcökpa ne enatikine, mü ena amaka mere bi kpeke wü ngü gbügbü, te ena ato wazi fü mü, arü di kpekpeke gbü ngü ka Me.

Wü ngü te Yakobo ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1:1-18 Ngü teka cinga te ngbü emere wü kpara ka Yesu

Sapita 1:19-27 Mene ngü te reke areke gbü jia Me

Sapita 2:1-13 Ngü teka wü mürü cinga

Sapita 2:14-26 Ngü te ena asere fü wü kpara, gü ba,

nih de wü kpara ka Me fanü fanü

Sapita 3:1-18 Ngü teka komö kpara

Sapita 4:1-17 Ngü teka maguma 'basu 'basu

Sapita 5:1-11 Ngü teka wü kpara de mere bi e esaka wü,

bete ngü teka wü mürü cinga

Sapita 5:12-20 Adu ngü

Dene mandü ka Yakobo fü wü kpara ka Yesu

¹ De-yi wü kpara ka Me, te yi baya ngbü gbü nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru, ma ba köcökpa ne fü yi mera, de-ra *Yakobo, te ma di de labi ka Me ake Yesu *Kurisito ne.

Dene ngü te ma ele amala fü yi teka cinga

te ngbü emere yi

² Wayi, fanü fanü, wü di engä wüna, te wü cinga te ekoro da emere yi la, yi mere e aza cinga la ba siti ngü ne de. Yi za cinga la ba züka ngü, de yi ngbü ka-yi kpah fi bü de tadu, gbü cinga la 'buru.

³ Kükürü de, angü nih wu eyi, gü ba, cinga la ngbü ere maguma nih, teka fü nih ace ngü ka Me. Amba te nih rü gbügbü kpekpeke la, nih ena amaka wazi gbü ngü ka Me. ⁴ Te di bala, yi i maguma yi ai kpekpeke, teka fü jia yi amba amba, fü yi angbü ba kpeke wü kpara gbü jia Me. ⁵ Yi mere e akpe cürü, da efi nga ngü de. Te yi wu ngü te yi ena amere nda-yi de la, de yi yi-ta Me teka ngü la, angü engu ena agü tamu

ngü, de te yi ena amere ne, fü yi me-ye. Angü engu ngbü eto züka ngü fü wü kpara ka-ye de *züka maguma ye biringbö.

⁶⁻⁸ Mba gara engu ngü kpah fi bü ladü te ma ele amala fü yi. Te yi te eku gba fü Me la, yi di eku gba de maguma yi zalü nde 'buru. Yi mere e adi engbü de maguma yi 'basu 'basu ne de. Angü kpara de maguma ye 'basu 'basu de bala ne, ah ge ba mene ngu, de te wege ngbü eyiki engu ayiki. Ah ti arü da ye kiii ne de. Te mü mere bala, Me ena ato e fü mü, neh baye baye?

⁹ Wü di engu wüna, te gara kpara esüka yi de mürü cinga la, ah le de engu ngbü de tadu, teka ne de, angü Me ena o engu ba mere kpara gbü tima ka-ye, ka Me. ¹⁰⁻¹¹ Te mü di kpah de mere bi wü e esaka mü la, ah le de mü mere e angbü de tadu, teka mere bi wü e ka-mü la de. Mü ngbü de tadu, teka cinga te ena amere mü, teka ngü ka Yesu Kurisito ne. Tekane de, angü wü e ka-mü la ena anza ka-wü nda-wü anza, baka yi-rü te ngbü egürü gbü karanga. Ah ena adi kpah bala fü wü kpara, de te ewü o fingangü ka-wü teka mere bi wü e esaka wü. Kpi ena agüka ewü te gara kpah bü agüka.

¹² Wü di engu wüna, te yi ngbü ezü cinga teka ngü ka Yesu la, yi di ei maguma yi ai, da erü kpekpeke. Te di bala, yi ena amaka tadu fanü fanü. Angü te cinga la te ena adu anza la, Me ena aküwa yi, agbo nga yi, zalü fi mere badi. Angü teka ne de, Me mala ta ngü eyi gügü, gü ba dene, "Mene kpara te le ni de maguma ye biringbö, ni ena aküwa engu aküwa."

¹³ Te cinga ngbü emere mü la, mü kpe cürü de. Mü mere e adi emala, gü ba dene, "Angü Me ngbü ere maguma ni me-ye, teka de ni ce ngü kaka," ne, mü mere e amala bala de. Angü Me le te-ye de *siti ngü nda kü de. Te di bala ne, Me ena are maguma yi, teka de yi mere siti ngü,

neh baye? ¹⁴ Ngü te ngbü emere mü, ah ka-ye de wü siti fingangü, te di kpa emaguma mü. Tekane de, angü gümü wü e ngbü eri kpa emaguma mü, fü ah angbü efiti mü, gegege ba yi-wuru te ngbü efiti si eküte ngili la. ¹⁵ Angü, te mü wu e maka eyi la, fü maguma mü angbü 'duwa kpukpukpu teka e la, fü fingangü ka-mü teka wü e dela angbü efiti mü, de mü mere wü siti ngü. Te mü lala fi bü te mene siti ngü de bala la, ngü la ena ato fü mü, neh ene? Ngü la ena ato kpi fü mü, di bü gbü jia mü fanü.

¹⁶ Wü di engu wüna, yi mere e afi, gü ba, Me ngbü efiti ani me-ye ne, yi mere e afi ngü bala de, angü ah ka-ye de wu. ¹⁷ Wü ngü de te Me ngbü ele amere fü nih ne, ah ka-ye nda 'buru bü wü züka ngü, siti ngü gbügbü nda ma. Wü ra ake fe, de te ewü di kpa tikpi ne, ngbü efü te-wü afü, mbiri sü ake ra-sü. Wö nih Me o wü e la me-ye. Amba engu ti afü te-ye nda de. ¹⁸ Me fe nih eyi, adu afü nih, ao ba wü di ye, angü nih le zu ngü kaka fanü fanü ne eyi. Te di bala ne, nih tine esüka wü kpara fuh kotö ne 'buru, gegege ba tari-e, de te wüh ngbü eto fü Me ne.

Dene mene ngü te reke areke gbü jia Me

¹⁹ Wü di engu wüna, ah ti atü fü yi angbü engbü de güje yi mböombö, areke te-yi, angbü nzo, teka adi eje ngü, de te wüh ena amala fü yi. Ah ti kpah atü teka fü yi angbü efi mba nga ngü afi ferrre bane feke, ka mene ngü te wüh eti tete, emala bü kere kere ne. Maguma yi mere e adi enzu kere kere kpah de. Yi fi nga ngü la ferrre feke. ²⁰ Ma mala ngü la fü yi bala kükürü de, angü te yi le angbü züka kpara gbü jia Me la, ah le de maguma yi mere e adi enzu kere kere de. ²¹ De te di eyi bala ne, yi ce wü töndö ngü, ta te yi ngbü emere ne, de wü siti fingangü, te di emaguma yi ne, le 'buru asidi. De yi di ele bü duu

ngü ka Me de maguma yi biringbö, angü engu o ngü la emaguma yi meye, teka aküwa yi. ²² Yi di emere ngü te yi ngbü eje gbü *Ngari Me ne. Yi mere e aje, ace kükürü de. Ngü ka Me la mere e adi ewü gbü güje yi ba gba kono, te wüh ngbü eu kükürü, ne de. ²³⁻²⁴ Te mü mere ngü ka Me, de te mü ngbü eje ne, de la, mü ena angbü gegege ba kpara te za taratara, aceka gbüra ye gbügbü. Fü ah ayia anü mari bane, sekele! fü toto airi ka-ye te kuru gbüra ye, de te engu ceka ne ka. ²⁵ Amba te mü ngbü engbü da efi ngü gbü Ngari Me, da emere wü ngü de gbügbü ne la, ah ena afuru mü gbü ku ka dürü ngü asidi. Fü mü adu amaka mere siti tadu esaka Me teka ngü la.

²⁶ Te gara kpara gü ba, “Ni de kpara ka Me, ni de kpara ka Me,” amba te ah ngbü fi bü da emala töndö ngü, ega yiki de wü bu ye, kpah da esoko ewü la, engu de kpara ka Me nda de. Ah ngbü dela efiti te-ye de tete-ye. Me le ngü kaka nda de.

²⁷ Ngü te reke gbü jia Me, ah dene. Ah le de yi le ta-ngü te wü würüse wökö, bete wü di enga cörö, gbü cinga ka-ewü. Ah le kpah de yi ce da emere wü *siti ngü, baka te wü kpara de füh kotö ne ngbü emere ne, asidi, angü ngü la ka-ye esiti gbü jia Me!

2

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka wü mürü cinga

¹ Wü di enga wüna, nih ra eyi fü Mere Miri ka-nih Yesu *Kurisito, te wazi kaka fa nda wü gara kpara füh kotö ne 'buru. De te di eyi bala ne, yi mere e adi ecu ngü wü gara kpara, da efala wü gara afala ne de. ²⁻³ Te yi biti te-yi kpa esambü ka Me, fü mü aceka gara kpara te to züka bongo eküte ye, de züka tungü gbü kpa ye, te ri kpaka yi, mü ena amala fefe na, agü ba, “Mere kpara, ye koro kpa engakara nü kpakine, de ye ngbü füh züka da-ngbüngbü ne.” Ah mbi.

Anga te ah ena adi de mürü cinga, de kala bongo eküte ye, de lö ye kükürü la, mü ena agü fefe na, neh fe? Te mü du mala fefe na, gü ba, “Da-ngbüngbü nda ma, ye nü, ye kolo kpa rü, de ye ngbü fefeh na kpa ekere wü kpara kpa sidi kpala,” dela bala züka ngü? ⁴ Dela ngü te Me ngbü ele? Yi eo nda-yi mene kpara, de wü mere bi e esaka ye, kpa engakara nü fü mürü cinga? Yi ga, kpara de mere bi e esaka ye nda meye mere kpara fa mürü cinga? Teka ne? Te yi ngbü emere ngü ba e la, amba maguma yi ka-ye 'basu 'basu. Dela siti fingangü, te siti gbü jia Me fa sü.

⁵ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü la mbi mbi mbi. Yi ngbü efi nda-yi, gü ba, Me ngbü ele ngü ka kpara de mere bi wü e esaka ye, afa nda wü mürü cinga? Yi ceka ngü la 'be! Wü mürü cinga neh fe, te Me fe ewü, fü ewü ale ngü kaka? Te gara, engu ena ato mere bi züka wü e fü ewü afa sü, agbü sü ka-ye agbü kpi kpala, kpah baka ngü ta te engu mala, ga, “Ni ena aküwa mene wü kpara, te ewü ngbü ele ni de maguma wü biringbö ne,” fü cinga ka-ewü anza. ⁶ De te di eyi bala ne, yi ngbü efala wü mürü cinga, neh teka ne? Yi ngbü fi bü ecu ngü wü kpara de mere bi wü e esaka wü. Yi efi nda-yi, gü ba, wüh ena ale ta-ngü te ani? A'a, ah bala de. Wü kpara de mere bi e esaka wü la, wüh ngbü eto kuru eküte yi, da ezoro yi, enü de yi kpa engagira wü miri. ⁷ Wüh kpah de wü kpara, te ewü ngbü efala ngü ka Miri ka-nih Yesu. Te di bala ne, yi ngbü ecu ngü ewü, neh teka ne?

⁸ Te yi le angbü züka kpara gbü jia Me la, ah le de yi di eje bü nzö riri ka Miri ka-nih Yesu Kurisito, te mala fü nih, gü ba dene, “Mü le wü bu mü, kpah baka e te mü ngbü ele küte mü.” ⁹ Amba te yi ngbü efala wü mürü cinga afala la, yi ngbü dela eyi emere riri engu la fanü? Ah

bala de. Yi siti dela eyi riri ka Me. Te di bala, Me ena ato kuru te yi ato!

¹⁰ Wü di enga wüna, Me to mere bi *riri eyi fü nih. Te nih je wü riri la zalü nde 'buru la, ah ena adi de züka ngü gbü jia Me. Te nih ngbü emere bü biri riri, da ece wü gara la, ah ti nda de. Te mü mere wü gara riri ka Me 'buru 'be, fü mü ace gara enga riri biringbö, angü mü le engu la de la, ah ba e te mü le riri ka Me 'buru de. Mü ena amaka kuru gbü ngü la! ¹¹ E-to wü riri la fü nih neh da? Me to wü riri la cu me-ye, gü ba dene, "Mü mere e amöro kpara de." Me mala kpah gara ngü, ga dene, "Mü mere e amere waza de." Te mü mala, ga, "Baka te ni ngbü ka-ni ne, ni mere *siti ngü nda-ni la kü de. Ni möro kpara nda-ni la kpah de." Anga, te mü ngbü emere waza la, mü dela eyi siti kpara gbü jia Me, angü mü je riri kaka de.

¹² Gbü ngü ka-mü 'buru, te mü ena angbü emere, de wü ngü te mü ena angbü emala, ah le de mü di efi nga wü bu mü, da ele te-yi de ewü. Teka ne de, angü dela riri te Yesu to fü nih. Te gara engu ena akoro, aye süka wü siti ngü ka-nih me-ye. ¹³ Te yi ceka cinga ka wü bu yi, afi nga ewü de la, Me fi nga cinga ka-yi kpah de. Me ena ato mere siti kuru eküte yi, angü yi je riri kaka de. Te mü de kpara te ngbü efi nga cinga ka wü bu mü la, Me ena afi kpah nga cinga ka-mü, ah to kuru te mü tine de.

Dene ngü ka wü kpara te ewü ngbü efiti te-wü, gü ba,

"Ani le ngü ka Me eyi."

¹⁴ Wü di enga wüna, wü gara yi ngbü emala, gü ba, "Ani le ngü ka Me eyi. Te ah bala, Me ti ato kuru te ani de." Anga te mü mere riri kaka de la, mü ngbü efi, gü ba, ni le ngü kaka eyi fanü? Mü ena aküwa gbü ngü la? ¹⁵ Mü ceka la, te biri kpara esüka wü di enga ni mü ngbü emaka cinga, de mere tala te ye,

¹⁶ fü mü ayia amala fefe na, agü ba, "Me di de ye, de ye maka bi e-mazü de wü bongo." Te mü mala ngü la bü kükürü bala, mü to mba e fefe na kpo de la, dela züka ngü? ¹⁷ Ah kpah bala, te mü ngbü emala ngü bü de komö mü, gü ba "Ni le ngü ka Me eyi," amba, te mü je riri kaka, da emere nda-mü de la, mü ngbü dela emala töndö ngü kükürü.

¹⁸ Gara kpara esüka yi ena aga yiki ake ra, gü ba, "Wü gara kpara to nda-wü maguma wü fü Me, fü wü gara kpara angbü emere nda-wü wü züka ngü." Ma ena amala fü yi gbü ngü la, agü ba, "Ah mbi, anga te mü mere ngü ka Me de, ma ena awu neh baye baye, ga, mü le ngü ka Me eyi?" Nda-ra, yi ti eyi awu, gü ba, ma le ngü ka Me eyi fanü, teka züka wü ngü te ma ngbü emere, baka te Me ngbü ele ne. ¹⁹ Yi wu eyi, gü ba, Me ka-ye ngbee biringbö? Wayi, ah de züka ngü! Amba ngü la ti aküwa yi nda de. Angü *Satana, de wü *siti wü di enga me wu ngü la kpah eyi bala. Fü ewü angbü eyi ayi de cürü ka ngü la, amba wüh fü maguma wü nda-wü de. ²⁰ Yi wu ngü la bala nda-yi la fi de? Te yi gü ba, "Ani le ngü ka Me eyi," amba te yi mere wü ngü de te Me ngbü ele ne de la, ngü la ena afü te-ye, adu angbü töndö ngü kükürü!

²¹⁻²² Nih fi la nga ngü ka kundu nih, *Abarayama, ta te engu mere gügü ne. Ngü kaka-na reke ta gbü jia Me, neh teka ne? Ah teka züka ngü de te engu mere ne de? Abarayama le ta ngü ka Me, fü engu adu kpah amere riri ka Me, de te Me mala fefe na ne 'buru. Angü engu yia ta, za ye ye, *Yisaka, teka awa, amöro, ato la'bi tete fü Me, ba e te Me mala fefe.* Dela ngü te gü tamu ngü fü nih, gü ba, Abarayama to ta maguma ye eyi 'buru 'buru fü Me. ²³ Dela si-ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka Abarayama, gü ba, "Abarayama to ta maguma ye

* **2:21-22** 2:21-22 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 22.

fü Me. Fū Me adu aceka Abarayama baka zūka kpara ka-ye teka ngü la.”† Dela si-ngü ta te Me i Abarayama tete, gü ba, ah de *vüngüte ka-ni ne.

²⁴ Wü di enga wüna, dene ngü te ma le amala fü yi. Te mü le angbü ba zūka kpara gbü jia Me la, ah le de mü di eje riri ka Me, fü mü ngbü kpah emere amere. Amba, te mü gü ba, “Ni le ngü ka Me eyi,” bü de komö mü kükürü kükürü bala la, ah ti nda de.

²⁵ Yi ceka la ngü ka Rakaba, würüse ta agbü Yeriko ne. Würüse la ka-ye ta siti mürü waza. Zu wati ye na bane ne nda ma. Fū ngü ka würüse la adu afü te-ye, areke gbü jia Me, teka ne de, angü würüse la je ta riri ka Me. Fū ah aküwa ta gara wü di enga *Yisaraye, te ewü zi te-wü koro, aceka sü ka Yeriko. Fū Rakaba ayia aküwa ewü esaka wü vü gü ka-ewü. Engu za ta ewü, wo esambü ka-ye, angbü emere ngü ewü. Fū engu amala ngü fü ewü, ga, “Wü za ka-wü gara kaje, de wü du tete.” Fū wü kpara la ayia aküwa esaka wü vü gü ka-wü. Dela zūka ngü ta te Rakaba mere, fü ngü kaka la areke gbü jia Me.‡

²⁶ Dela ngü te ma le amala fü yi, wü di enga wüna. Te mü ga, “Ni le ngü ka Me eyi,” amba mü mere wü riri kaka de la, ah ena angbü ka-ye bü töndö ngü kükürü. Ngü kamü ena angbü gegege ba kövö, te ti amere ngü tine de.

3

Dene ngü teka komö kpara

¹ Wü di enga wüna, ma je eyi, gü ba, mere bi yi ngbü ele angbü mere kpara, teka adi eri wü bu wü de ngari Me. Ah le de yi ceka ngü la 'be 'be 'be feke! Tekane de, angü de-a, de te a ngbü eri wü bu a de ngari Me ne, te a mere ngü dürü la, Me ena ato mere kuru te a afa sü, afa nda wü bu a la nde 'buru. ² Yi wu eyi, gü ba, nih 'buru de wü kpara

ka küte, te nih ngbü emere wü gara wü *siti ngü. Nih ngbü kpah da emala gara wü dürü ngü. Te mü mala ngü dürü de komö mü de la, amba mü de kpeke kpara, te wu da emere wü ngü 'buru mbi.

³ Yi ceka la, mba mbarase cükü'daye, te za enga rü esaka ye, angbü eliki bi wü yiti, enü de ewü kpa te sü, baka te engu ngbü ele. ⁴ Ah kpah bala, teka ngü ka *zabu. Te mü di de enga rü, te wüh ngbü eji zabu di esaka mü la, mü ti eyi afü zabu la, anü di agbü sü ba e te mü ngbü ele. ⁵ Ah kpah bala, teka ngü ka komö mü. De te komö mü di kpah bü mba enga e cükü'daye eküte mü ne, ah de wazi gbü ye, teka amala mere cögbörö tiri ngü di. Ah gegege ba enga nye-wa te ti gbü ke gü gbü karanga. Enga nye-wa la ti eyi acuru mere sü bane, anza 'buru nde. ⁶ Wü mene siti ngü te ekoro te komö mü la, wüh kpah gegege ba enga nye-wa, angü wü siti ngü sibi gbügbü fa sü. Ah ti eyi acuru zūka fingangü emaguma mü, asiti 'buru asidi. Angü *Satana ngbü eto wazi fü komö mü la me-ye, teka fü mü adürü, akpi gbü ngü la.

⁷ Wü gara kpeke wü kpara ladü, te ewü wu ngü fa sü. Wüh ti eyi azoro siti nü, afü ao ba nü ka köti. ⁸ Te di bala ne, kpara ladü te ena afü komö ye, de ah ce da emala siti ngü? Kpara bala ma! Te nga silkpä 'buru, komö wü kpara ka-ye nda fi bü emala wü ngü, enü di kpa engakara nü. Te di bala, komö kpara ka-ye ba mere siti kpürü, te a gömö ye mböömbö, eci kpara, teka ade.

⁹ Komö nih ngbü emala ngü 'basu 'basu. Ah emala zūka ngü, ah emala kpah siti ngü. Nih ngbü egbo nga iri Wö nih Me, de komö nih la. Nih ngbü esoko wü bu nih, kpah de komö nih la. Anga Me o wü bu nih la ba kuru ye de? ¹⁰ Dela, ah de zūka ngü? Biri komö nih de biringbö ne, fü wü zūka ngü,

† 2:23 2:23 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 15:6. ‡ 2:25 2:25 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yosua 2.

de wü siti ngü angbü ekoro 'buru 'dö sela? Wü di engä wüna, ngü de bala ti fü nih, wü kpara ka Me, nda de. ¹¹⁻¹² Kpara ti eyi amaka siti ngu ake züka ngu 'buru gbü biri dukpa-ngu biringbö? Manga ti eyi afü te-ye, ari, akoro ri ngenee? Mbamu ti eyi afü te-ye, ari, akoro ri gamba? Ah teka maguma kpara kpah bala. Te maguma mü biringbö la, mü ti adi emala ngü 'basu 'basu te komö mü de.

¹³ Wü di engä wüna, yi gü ba, ani de wü kpeke kpara te ani wu ngü fa sü? Te di bala, ah le de yi di eo to yi, teka adi emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Yi mere e acu ngü yi de. Yi o ngü kayi kötö, baka nda wü jaji. Te yi ngbü emere bala la, wü kpara ti eyi awu, gü ba, yi de kpeke wü kpara ka Me fanü fanü. ¹⁴ Te kanga ladü emaguma mü, anga te mü di de mürü zü, te mü o te-mü, teka angbü ba mere kpara gbü nzö wü bu mü la, te ah bala, de mü mere e afi, ga, ni wu ngü fa sü, ne de, angü dela ka-ye wu. Angü kpara te wu ngü kpo, gbo nga ye de tete-ye nda de. ¹⁵ Wü ngü de bala, dela ngü ka Me nda de. Dela ngü ka kotö ne, ah de ngü ka *Satana. ¹⁶ Ma mala ngü la bala kükürü de, angü te wü kpara kpo eyi da engbü de kanga emaguma wü, gara ewü le eyi akoro mere kpara fü wü bu wü, engakara nü la, ah esiti! Te di bala, wü kpara de bala ena akpo da ewü nga esüka wü, da ememere wü gü esüka wü, kpah da ememere wü gara wü ngü ka lümü. Dela, ah de ngü ka Me? ¹⁷ A'a! Ah bala de! Angü te mü wu ngü ka Me eyi fanü fanü la, mü ti amere siti ngü kpo fi de. Mü ena agu maguma mü kpina, angbü emere wü ngü 'buru ziii, da eje ngü ka wü bu mü. Mü ena awu cinga wü bu mü la, da ele ta-ngü te ewü. Kpah bala, yi ena angbü de wü bu mü de maguma yi biringbö. Mü ti afiti ewü de mani nda-mü de. ¹⁸ Wayi, ah fanü, te

mü wu ngü ka Me fanü fanü la, mü ena angbü engbü ka-mü fi de gu maguma. Mü ena angbü kpah egu maguma wü bu mü, teka fü wü bu mü adi engbü kpah de gu maguma kpina, baka nda mü. Te yi mere ngü la bala, ah ena adi de mere züka ngü gbü jia Me.

4

Dene ngü teka maguma 'basu 'basu

¹ Wü di engä wüna, yi ngbü ewü nga, da ememere gü esüka yi, neh teka ne? Si-ngü engu neh ene? Ngü la ngbü emere yi kükürü de, angü gümü wü e ngbü emere yi me-ye. Fü ah asiti maguma yi, fü yi angbü ememere gü esüka yi. ² Dela teka ne de, angü yi ngbü de gümü wü e emaguma yi, fü yi angbü eo mere maguma efa sü, teka wü e ka wü bu yi. Angü te yi maka e la de, yi ena akpo da emere gü, amörö kpah cu kpara teka e la. Wü di engä wüna, te cinga e ngbü emere yi la, yi yi-ta Me tekaka. Me ena ato fü yi. ³ Gara kpara ena amala ngü, gü ba, "Angü ni yi-ta Me ngbürü eyi ne, amba engu to e la fü ni nda de." Dela kükürü de, angü e de te engu yi-ta Me tekaka la, ah de e te reke gbü jia Me nda de. Ah yi-ta Me de mere kü emaguma ye, teka e de te engu ngbü ele me-ye la.

⁴ Wü di engä wüna, ah le de yi fü maguma yi enatikine! Te yi ce kaje ka Me teka ngü ka gümü wü e de füh kotö ne, e-di dela züka ngü? Ngü la ena angbü gegege ba würüse, te kpe ce watı ye, angbü endoro fütanga wü gara komoko. Maguma watı ye na ena asiti tete de? Maguma Me ena asiti eküte mü kpah bala. Angü, te mü o maguma mü eyi teka wü e de füh kotö ne la, ah ba e te mü fü te-mü, ngbü eyi vügü ka Me. ⁵ Yi wu ngü, de ta te wüh ba gbü *Ngari Me gügü ne, de? Ngü la gü ba, "Me le nih de maguma ye 'buru nde." Yi ngbü efi nda-yi, ga, dela bü kükürü

ngü? ⁶ Te di bala, Me ena ato wazi fü yi nda kpah bü me-ye, teka fü yi afü te-yi, ale ngü kaka de maguma yi biringbö. Ngü biringbö, ah le de yi nda'ba te-yi fefe na. Angü wüh ba kpah eyi bala gbü Ngari Me, ga, "Te mü ngbü ecu ngü mü la, Me ti ale ngü ka-mü nda de. Amba te mü nda'ba te-mü fefe ba mürü cinga la, Me ena ato wazi fü mü, teka *züka maguma ye."*

⁷ De te di eyi bala ne, ah le de yi fü te-yi, adi eje duu riri ka Mere Me, fü yi angbü vügu ka *Satana, teka fü Satana ace kpa ye eküte yi. ⁸ Te yi zoro Me de kpa yi 'basu la, Me ena azoro yi kpah de kpa ye 'basu mini. Yi fü maguma yi, de yi ce wü *siti ngü ka-yi le 'buru asidi. Fü yi ale ngü ka Me de maguma yi biringbö. ⁹ Ah le de yi fi nga wü siti ngü, de te yi ngbü emere ne, fü yi angbü de cinga tekaka na. Yi ngbü engbü de tadu, da emü zo, neh teka ne? Ah le de yi ku gba de ngura! ¹⁰ Angü, te kpara ngbü de cinga da enda'ba te-ye engakara Me la, Me ena awu cicinga na, fü ah aboro wü siti ngü kaka, aküwa engu.

¹¹ Wü di enga wüna, yi mere e adi edi ngü, da emala ambala'ba eküte wü bu yi, de. Angü te yi ngbü emere bala la, ah ba e te yi o te-yi ba miri gbü nzö wü bu yi. Amba Me o yi baka miri nda de. *Riri ka Me ga dene, "Nih le wü bu nih ba e te nih ngbü ele küte nih." Te yi ngbü da edi ngü eküte wü bu yi la, amba yi ce riri ka Me eyi asidi. Angü ah ena adi ba e te yi gü ba, "Ani de mere miri me-ani, ani ena angbü eto riri fü wü bu ani me-ani." ¹² Me ka-ye de miri duu me-ye, te ngbü eto wü riri fü nih. Engu ena aye süka ngü ka wü kpara fuh kotö ne, kpah 'buru me-ye. Wazi ka-ye duu esakaka, teka aküwa kpara, anga amörö kpara di. De te di de bala ne, yi ena ao te-yi ba miri, ato riri fü wü bu yi de tete-yi, neh mbi mbi

baye baye?

¹³ Yi da güje yi te ngü te ma emala ne. Wü gara yi ladü te ewü ngbü efi, ga, "Wayi, ani de mere kpara, de mere bi wü e esaka ani." Wüh ngbü emala, ga, "Egambi, te kpi ena aseke la, ani ena ayia anü kpa te gara sü kpane. Ani ena ara kpala re biringbö, fü ani amere wü ngü ka-ani bane bane. Ani ena ase wü e, fü ani adu amaka bi jiase gbügbü na."

¹⁴ Dela zu ngü fanü? Mü wu, ga, kpi ena aseke amaka ni egambi, neh te ne? Mü ti awu ngü la de, angü mü gegege ba nguwa, te ngbü enü kpa etikpi, te wege ena afe ka-ye, anza bü titine dene. ¹⁵ Yi mere e adi egbo nga yi de tete-yi de. Ah le de nih di emala ngü, ece eo 'buru esaka Me, ga, "Te Me ce nih, fü kpi aseke, amaka nih egambi la, nih ena amere ngü bane bane." ¹⁶ Yi mere e agbo nga yi de tete-yi ne de. Yi mere e ao te-yi ba mere kpara kpah de, angü ngü la ka-ye gbü jia Me esiti. ¹⁷ Yi di efi nga wü ngü, de te ma mala fü yi ne. Te yi ce da emere wü riri ka Me la, ngü la ena areke te Me? A'a! Ah ena adi gbü jia Me de mere *siti ngü.

5

Dene ngü teka wü kpara de mere bi e esaka wü

¹ De-yi, te yi di de mere bi wü e esaka yi ne, yi da la güje yi, te ngü de te ma emala ne. Yi ngbü engbü de tadu teka mere bi wü e, te di esaka yi la? A'a! Tadu mere e akoko yi de! Ah le de yi kpo da eku gba de ngura. Angü Me ena ato mere kuru te yi te gara, kpa engagira nü kpala. ²⁻³ Mü di efi la nga *adu sikpi, te Me ena aye süka wü ngü ka-mü gbügbü na ne. Angü sikpi engu la, ah eyi gbamari! Te di eyi bala ne, ah ena adi de züka ngü, te mü ena aza wü e ka-mü 'buru, awo awo baka mürü zü la? Fanü fanü, mere bi wü e ka-mü la ena asiti ka-ye asiti, 'buru nde. Wü

* 4:6 4:6 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 3:34.

biri ena azü züka wü bongo ka-mü, wü mene ewü de te mü to gbuuu bala de ne, kpah 'buru. Mene wü e-mazü ka-mü, de te mü za wo awo ne, ena azi ka-wü asidi, fü wü ka ala bi jiase ka-mü la, asiti kpah 'buru asidi. Gbü ra te adu sikipi ena akoro tete, wü e ka-mü, de te ngbü esisiti la, ena angbü baka jia Me eküte mü. Fü wü e la agü tamu wü *siti ngü kamü, te mü ngbü ta emere fü Me ne me-wü, ga, mü kö wü e ka-mü, za wo 'buru awo tüngü mü. Mü le adi eto fü wü kpara de. Fü Me ato mere kuru te mü teka ngü la!

⁴ Gara siti ngü kpah ladü, te mü ngbü emere. Te wü kpara mere tima fü mü kpa gbü yi ka-mü la, mü le adi eto jiase ka wü kpara la fü ewü de. Mü ngbü efi nda-mü, ga, "Me wu ngü ka-ni la de?" Fanü fanü, ma emala fü mü, ga, "Mere Me ena aje gba ka wü kpara ka tima kamü, te ewü ngbü eku gba ka tala te wü la, fü engu ato kuru te gara te mü teka ngü la." ⁵ Mü ngbü nda-mü gbü mere tadu da ezü te-mü. Mü zege koro tine eyi ba kambiliki la. Te di bala ne, wüh ena amörö mü te gara, kpah ba e te wüh ngbü emörö kambiliki. ⁶ Mü ngbü eto mere cinga te wü kpara ka Me, fü ewü angbü ekpi gbü ngü la. Amba kpah le bima, Me ka-ye nda fi ladü. Mü ena awu ngü la te gara!

Dene ngü te ma le amala fü wü mürü cinga

⁷ Wü di enga wüna, Me ena ato kuru te wü kpara, de te ewü ngbü eto cinga te yi ne. Te di bala ne, yi gu maguma yi agu kpina, angbü eci nga Yesu, te ena adu akoro, aye süka ngü la. Te kpara ru ndo gbü yi ka-ye la, engu ena awa ndo la kpah bü egambi? A'a! Ah bala de. Kpara la ena angbü la bala, aci nga ndo, te ena aga, ari feke. Fü engu adu tine awa. ⁸ Ah kpah gegege bala teka ngü ka dudu ka Yesu. Yi mere e afi nga ngü de. Yi rü kpekpeke, angü sikipi ka Miri Yesu eyi gbamari.

⁹ Yi gu maguma yi agu, wü di enga wüna. Yi mere e adi esiti iri wü bu yi, teka wü ngü te ngbü emere yi ne, de. Angü wü ngü de bala, ah ka-ye gbü jia Me esiti. Wayi, yi ceka 'be, angü *adu sikipi, te Miri Yesu ena akoro aye süka wü ngü ka-nih tete, eyi gbamari.

¹⁰ Wü di enga wüna, te cinga maka yi teka ngü ka Yesu la, yi rü kpekpeke. Yi i maguma yi ai, baka wü *mürü dofo, ta te ewü ngbü emala *Ngari Me fü wü kpara gügü ne. Wü mürü dofo la maka ta mere bi cinga de kuru, teka ngü ka Me, amba wüh ce ta ngü ka Me nda-wü kpo fi de. ¹¹ Nih wu kpah kpo, ga, ngü ka wü mürü dofo reke ta gbü jia Me areke, angü wüh rü ta arü kpekpeke gbü ngü ka Me, gbü wü cinga ka-wü la. Yi wu mere siti cinga, ta te Eyobo tüka te-ye, ngbü gbügbü na ne kpo. Eyobo ce ta ngü ka Me eyi, teka wü cinga te mere ye la? A'a! Engu rü ta fi bü arü kpekpeke. De te engu rü kpekpeke de bala ne, fü Me ayia awu cicinga, adu ato wazi fefe na. Fü Eyobo adu angbü tine gbü mere tadu 'duwa baneh-ene-la. Te di bala ne, ah le de yi rü kpah kpekpeke baka nda Eyobo.

Dene ngü ka gba, te yi ena di eku fü Me

¹² Wü di enga wüna, yi mere e adi ekina kina te iri Me de. Yi mere e akina kina te iri gara kpara, te Me o me-ye kpa füh kotö akine ne, kpah de. Te yi ngbü emala ngü la, yi mala, gü ba, "Wayi ngü la bala," ah ngbü duu bala. Te yi mala di, ga, "A'a, ngü engu la bala de la," de ah ngbü kpah duu bala. Yi mere e adi emala ngü de mani de. Ngü de bala gbü jia Me ka-ye esiti, angü Me ena ato kuru te yi.

¹³ Wü di enga wüna, yi di efi nga Me gbü wü ngü ka-yi zalü nde 'buru. Te cinga ngbü emere mü, de mü ku gba fefe na. Te ah di de tadu, de mü di ebü wü ci da egbo nga iiri na di. ¹⁴ Te keke ngbü emere mü, mü i wü *kovo ka Me, de wüh

koro, wüh ku gba fü Me gbü nzö mü, de wüh furu kpah mü eküte mü. ¹⁵⁻¹⁶ Te wü cögbörö kpara ka Me la ku gba fü Me de maguma wü ngbee biringbö la, Me ena aküwa mü gbü keke la, fü soko mü adu akoro zözö. Te keke koro eküte mü ka dürü ngü ka-mü, te mü ngbü emere la, de mü mere e acere da emala nganga fü Me de. Mü di emala nga wü dürü ngü ka-mü, te mü ngbü emere ne, 'buru fü Me, teka fü engu adi eboro wü *siti ngü ka-mü la fü mü. Yi di emala kpah fü wü bu yi, teka fü ewü angbü kpah da eyi-ta Me teka yi, de Me boro siti ngü ka-yi emaguma ye asidi, adu aküwa yi gbü keke ka-yi la.

Wü di enga wüna, yi di eku gba fü Me kpekpeke, te nga wü sikipi 'buru. Angü te yi ngbü da eku gba fü Me de maguma yi biringbö la, Me ena aje gba ka-yi, fü ah ato mere wazi fü yi. ¹⁷ Yi ceka la ngü ta te mere te ye fü *İliya, te di de *mürü dofo ka Me ta gügü ne. İliya ta kpah kpara de küte ye baka nih ne. Fü engu ayia aku gba fü Me de maguma ye biringbö, gü ba, "Agö mere e ali de." Fü agö ayia ade, teka re bata de tü ye.* ¹⁸ Fütanga ngü la, fü İliya adu aku kpah gara gba fü Me, gü ba, "Agö du edu, ah li." Currru! Fü agö adu ali, kpah te nga nzö sü zalü nde 'buru. Fü wü fu-e akpo ekö, da ega gbü yi ka wü kpara, da erı jete jete.† Te di bala ne, yi di eku gba fü Me, teka fü Me ato wazi fü yi gbü tima ka-ye.

¹⁹ Wü di enga wüna, te gara kpara esüka yi dürü te kaje ka Me asidi la, ah le de yi mala ngü fefe na ferrre, aza engu, alügü te kaje ka Me. Mene ngü de bala, reke gbü jia Me 'duwa ba-neh-ene-la. ²⁰ Angü te kpara, de ta te dürü eyi adürü te kaje ka Me ne, te engu fere nga ye, du kpaka Me la, Me ena aküwa engu aküwa fanü

fanü. Fü Me aboro mere bi wü siti ngü kaka la guvu ye asidi.

Wü di enga wüna, dela adu ngü te ma le amala fü yi, ah bala. De-ra *Yakobo.

* **5:17** 5:17 Mü ena amaka ngü ka İliya la gbü gina buku ka wü Wü Miri 17:1; 18:1. † **5:18** 5:18 Mü ena amaka ngü ka İliya la gbü gina buku ka wü Wü Miri 18:42-45.

Dene gina köcökpa te Petero ba fü wü kpara ka Yesu 1 Petero

Masere si-ngü

Simüna Petero, te di ta de biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu ne, ba köcökpa ne me-ye. Gara komoko, de iri ye Silivanü ne, le tangü tete me-ye gbü tima la. Petero ba köcökpa ne fü wü kpara ka Yesu agbü wü sü de iri wü Potiyü, Galatiya, Kapadokiya bete Bituniya. Wü sü la, wüh 'buru gbü tö, te nih ngbü ei enatikine, Turukiya ne. Ta gügü, gbü wü re la, wüh ngbü ei tö la, Asiya. Si-ngü te Petero ba ngü la di fü ewü ne, ah teka te wü vügü ngbü eto cinga te ewü, teka ngü ka Yesu. Fü Petero amala ngü fü ewü, de wüh rü kpekpeke. Wüh mere e ace ngü ka Yesu teka cinga la de.

Wü ngü te Petero ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1:1-12 Ngü ka *küküwa te Me to fü nih, teka ngü ka Yesu

Sapita 1:13-2:10 Ngü te Me le de nih di emere,

angü ah fe nih, ao baka züka wü kpara ka-ye

Sapita 2:11-4:19 Ngü te nih ena adi emere, gbü wü cinga te ngbü emere nih ne

Sapita 5:1-4 Ngü teka wü *kovo gbü tima ka Yesu

Sapita 5:5-14 Ngü teka wü kpara ka Yesu 'buru

Dene mandä ka Petero fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra Petero, te ma di de *mürü tima ka Miri Yesu Kurisito ne, ma to mandä fü yi, wü kpara ka Me, te yi baya baka wü ganzi kpara, gbü wü gara sü gbü tö ka Asiya, gbü nzö köti ka Potiyü, Galatiya, Kapadokiya bete Bituniya* ne 'buru. ² Angü Wö

nih Me fe yi me-ye gügü. Fü *Nzila Wazi Me ayia afü yi tine wü kpara ka Me, teka fü yi angbü emere ngü ka Yesu *Kurisito. Angü *ngüte Yesu zürü yi eyi *nzila gbü *siti ngü ka-yi. Me ngbü de yi, de ah to gu ngü fü yi fa sü di, teka *züka maguma ye.

Dene ngü teka küküwa te Me to fü nih, teka ngü ka Yesu

³ Wü di enga wüna, nih gbo nga iri Me, te di de Wö ye Yesu Kurisito ne, angü ah wu cinga nih, fü ah ayia aküwa nih gbü wü *siti ngü, te nih ngbü ta emere, afü nih ba wü di ye tete. Te di bala, nih ngbü de tadu, fü nih angbü eo jia nih 'duwa teka wü züka ngü, te Yesu ena ato fü nih te gara, agbü sü ka-ye agbü kpä kpala ne. Angü Me zükü Yesu eyi gbü kpi. Amba sidi nga kpi ka-nih, engu ena adu azükü nih kpah bala, fi mere badi, fü nih angbü agbü sü kaka agbü kpä. ⁴ Me reke kpah mere bi wü züka ngü eyi fü nih kpala, te ti anza kpo de. Angü agbü kpä kpala, siti ngü nda ma, cinga ma, kpi kpah ma. ⁵ Me ena angbü eceka kpä fütanga yi me-ye gbü wazi ka-ye, angü yi to maguma yi eyi fefe na. Engu ena angbü fi bü da emere kpa te yi, zalü akoro di gbü *adu sikpä, fü ah adu aküwa yi fi mere badi.

⁶ Te di bala, ah reke fa sü, te yi ena angbü de tadu teka ngü la. Amba titine yi ngbü engbü la de cinga, teka bi wü ngü te ngbü embü yi gbü wü sikpä ne. ⁷ Ah reke fa sü te wü cinga la ngbü embü yi bala, teka ato wazi fü yi. Ah baka ngü ka se, te wüh ngbü emä kpa esa boro. Angü wüh ngbü eto se la gbü wa, fü ah ambe ambe 'duwa ba-nehene-la, teka de züka se-tima koro gbügbü. Amba ngü ka maguma yi ka-ye memere gbü jia Me, fa ngü ka se la ka, angü ngü ka se la ena anza anza. Amba te yi to maguma yi fanü fanü fü Me la, ngü ka-yi ti anza kpo fi de. Te di bala, Yesu Kurisito ena agbo nga yi, gbü sikpä te engu

* 1:1 1:1 Wü sü la ta 'buru de nga nzö wü köti gbü tö de iri ye Turukiya ne.

ena adu akoro, asere te-ye tete fü wü kpara 'buru te gara ne. ⁸ Ah fanü, yi wu Yesu Kurisito de jia yi nda-yi de, amba ma wu eyi kpo, gü ba, yi le engu eyi cu de maguma yi. Titine dene, yi ti awu engu de jia yi kpah la de, amba yi to maguma yi eyi fefe na, fü yi angbü de mere tadu teka ngü la. ⁹ Angü yi wu eyi kpo, gü ba, Me ena aküwa ani aküwa fi mere badi, teka te ani to maguma ani eyi fü Yesu ne.

¹⁰ Wü *mürü dofo ka Me mala ta nga *küküwa la eyi gügü, gü ba, "Me ena aküwa wü kpara ka-ye, teka *züka maguma ye." Fü ewü ayia afi ngü teka ngü la afa sü. Fü ewü angbü egiri da ewü, teka de ani wu si-ngü gbü ngü la. ¹¹ Amba *Nzila Wazi ka Yesu, te di ta emaguma ewü ne, ayia asere fü ewü, gü ba, Me ena atima gara kpara te ena aküwa nih. Amba kpara la ena azü mere cinga, fü ah akpi. Fü Me adu azükü engu gbü kpi la, de mere wazi ka-ye. Te wü mürü dofo la je ngü la, fü ewü ayia ao to wü 'buru, teka awu si-ngü la mbi mbi mbi. Anga wü ngü la ena amere te-wü baye baye? Anga neh elaye? ¹² Fü Me ayia asere ngü fü wü mürü dofo la, gü ba, ngü de te ewü ngbü emala ngangana la, ah ti amere te-ye gbü wü lakı ka-wü ne, nda la de. Ngü la ena amere te-ye te gara. Angü ngü ta te ewü ngbü emala ngangana la, ah ka-ye de ngü ka Yesu, te wü *mürü tima kaka ngbü kpah emala ngangana fü yi, gbü wazi ka Nzila Wazi Me ne. Ngü ka Yesu la, wü *malayika ka Me ngbü ta kpah ele de ani wu si-ngü gbügbü na.

Dene ngü te Me le, de nih di emere zu ngü gbü jia ni

¹³ Te di bala, ah le de yi reke te-yi ngbü nzo, teka adi emere züka ngü gbü jia Me. Yi di etüka te-yi atüka, da ecı sü! Yi di eo jia yi 'buru 'buru teka *küküwa, te Me ena ato

fü yi, gbü *adu sikpi, te Yesu ena adu akoro tete, asere te-ye fü wü kpara fuh kotö ne 'buru. ¹⁴ Ah le de yi di emere riri ka Me, angü yi de wü di Me. Yi mere e adu angbü emere wü *siti ngü, te maguma yi ngbü ele, baka ta te yi ngbü emere gügü, ne de. Yi ngbü ta emere wü ngü la bala, angü yi wu ngü ka Me mbi mbi la de. ¹⁵ Amba ah le de yi ce wü siti ngü ka-yi, fü yi adu angbü *nzila, gbü wü ngü ka-yi, te yi ngbü emere, 'buru. Angü Me i yi me-ye, de yi ngbü nzila, baka te engu di kpah nzila ne. ¹⁶ Angü ah kpah baka ngü te Me mala gbü Ngari ye, gü ba, "Ah le de wü kpara ka-ni ngbü nzila, angü ni ka-ni nzila."†

¹⁷ Yi ngbü eku gba fü Me, da ei engu, Wüba. Amba yi wu awu, gü ba, engu de kpara te ngbü eye süka wü ngü ka wü kpara 'buru mbi mbi mbi, ereke areke. Engu de kpara te ngbü efolo te-ye kperekede nda de. Te di bala, te yi la ladü ezükü fuh kotö sene la, ah le de yi di ecu ngüngü, da emere riri kaka-na. ¹⁸⁻¹⁹ Angü yi wu eyi, gü ba, Yesu Kurisito küwa ani eyi, gbü töndö gele ka wü kundu ani ne. Te di bala, e ta te Yesu to, teka afa yi di, ah de neh ene? Ah ta de töndö e, baka jiase ne engu? Ah bala de! Yesu kpi cu me-ye, teka afa yi de *ngüte ye, angü ngüngüte fa wü e 'buru. Angü Yesu ka-ye baka züka *kambiliki, te keke di tete na ma, de te wüh wa teka areke ngü di, ezengba nih de wü Me ne. ²⁰ Me fe engu, o ta kü eyi gügü, teka aküwa nih, o Me mere kotö ne la de. Fü Yesu ayia akoro gbü wü adu sikpi ne, teka aküwa nih. ²¹ Tekana ngü ka Yesu la, yi lala eyi gbü ngü ka Me. Yesu Kurisito to wazi la eyi fü yi, angü Me zükü engu gbü kpi, fü ah adu ato mere wazi fefe, agbü sü ka-ye agbü kpi. Te di bala, ah le de yi o jia yi te ngü ka Me, da eto maguma yi 'buru fefe na. Angü Me ti eyi aküwa yi fanü

† 1:16 1:16 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 11:44-45 bete 19:2.

fanü.

²² Wü di engä wüna, ah le de yi di ele wü bu yi de maguma yi bir- ingbö. Yi ti eyi amere ngü la titine bala, angü yi fü maguma yi eyi, du le zu ngü ka Yesu Kurisito. Te di bala ne, ah le fü yi adi ele wü bu yi baka wü di engä ni yi. ²³ Angü Me bi yi eyi toto baka wü di ye. Titine nguwa yi tine baka nguwa wü kpara de füh kotö, de te ewü ena anza anza, ne nda de. Yi tine eyi nguwa wü kpara ka Me, te ti anza de. Angü yi le zu ngü ka Me, te ena ato *küküwa fü yi, ne eyi de maguma yi 'buru. ²⁴ *Mürü dofo Yisaya ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Wü kpara füh kotö ne 'buru, baka yi-rü, te su fa sü. Angü yi-rü la ngbü engbü mba teka sikpi cükü'daye, fü ah ayia aürü, anza 'buru. ²⁵ Amba Ngari Me ti anza nda de. Ah ena angbü ka-ye fi mere badi."‡ Amba ngü ka Me, te wüh mala nganga na la, ah de ngü ka Yesu Kurisito, te ti anza de.

2

¹ Te di bala, wü di engä wüna, ah le de yi ce ngü ka siti maguma, fiti, mani, ngü ka maguma 'basu 'basu, kanga, bete siti ngü mündü, 'buru asidi. ² Angü Me bi yi eyi toto. Yi tine eyi baka wü vürü jaji. Te di bala, ah le de yi o gümü ngü ka Me emaguma yi, baka wü jürü jaji, te ewü ngbü eo gümü ka, ala. Tekä ngü la, yi ena aga gbü ngü ka Me, fü yi amaka *küküwa te gara gbügbü na. ³ Angü ah baka ngü ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Me to Ngari ye eyi fü yi baka e-mazü, te türü fa sü."*

Dene ngü te Me fe yi di, ao baka züka wü kpara ka-ye

⁴ Wü kpara de füh kotö ne, wüh le ngü ka Yesu nda-wü de. Amba Yesu ka-ye baka züka rü, te di de miri ka kambü. Baka ta te wü kpara ngbü eji *Mere Kambü ka Me, wüh

ce rü la kpo, angü wüh ceka rü la gbü jia wü baka töndö e. Amba Me fe rü la me-ye, baka züka rü, te wü bu ye ena amaka wazi, alala 'buru eküküte. Kpah bala, Me fe Miri Yesu me-ye, fü ah aza engu, ao baka züka kpara ka-ye. Te di bala, yi nü enü kpaka Yesu, fü yi alala eküküte na, ⁵ teka fü yi angbü kpekepeke, baka züka wü rü, te Me ena ajü kambü ka-ye di. Me ena ao yi kpah baka wü *kovo ka-ye, fü yi angbü emere tima gbü kambü kaka la. Te di bala, teka ngü ka Yesu Kurisito, *Nzila Wazi Me ena angbü eto wazi fü yi me-ye, teka fü yi adi emere tima la di mbi mbi mbi, gbü jia Me.

⁶⁻⁷ Wayi, yi to maguma yi eyi fü Miri Yesu. Yi wu engu kpah eyi, baka kpeke kpara te ena aküwa yi, angü Me mala eyi gbü Ngari ye, gü ba, "Ni fe züka Miri eyi, te di baka kpeke rü kambü, te ni ena ao engu memere, teka de engu mere tima ka-ni agbü Yerüsalema. Mene wü kpara, te ewü ena azoro rü la de kpa wü 'basu, wüh ena aküwa fi mere badi."† Amba teka mene wü kpara, te ewü le ngü kaka de, ngü ka-ewü ena adi gegege baka gara ngü, te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, "Wü gara kpara ngbü ta eji Mere Kambü ka Me. Fü ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fü ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte."‡ ⁸ Te di bala, mene wü kpara, te ewü le engu de ne, wüh ena amaka mere cinga gbü ngü la, kpah baka gara ngü te wüh ba gbü Ngari Me gü ba, "Amba, te wüh le ngü ka rü la de la, rü la ena atiri kaje fü mere bi wü kpara, wüh le ta de ani nzi asidi, amba wazi ewü nda ma, fü ewü ati 'buru kötö."§ Si-ngü de te wüh ena ati tete ne, angü wüh le aje Ngari Me

‡ 1:25 1:25 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 40:6-8. * 2:3 2:3 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 34:8. † 2:6-7 2:6-7 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 28:16. ‡ 2:6-7 2:6-7 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22. § 2:8 2:8 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 8:14.

nda-wü de. Me mala eyi bala.

⁹ Amba nda-yi, yi ka-yi eyi de nguwa wü kpara te Me fe me-ye. Yi kpah baka wü kovo te Me fe ewü, teka amere tima ka-ye. Yi ka-yi fanü fanü zu wü kpara ka Me. Te di bala ne, ah le de yi di egbo nga iri Me, teka fü yi adi emala nga wü kpeke ngü, te Me mere fü yi ne. Angü engu fe yi me-ye, fü ah ayia aküwa yi gbü *siti ngü, teka fü yi adi engbü gbü züka ngü kaka-na. ¹⁰ Ta gügü, yi de wü kpara ka Me nda-yi de. Amba titine Me za yi, o eyi zu wü kpara ka-ye tete fanü fanü, angü ta gügü, yi wu *züka maguma ka Me nda-yi kpah de. Amba titine Me sere züka maguma ye eyi fü yi.

Dene wü ngü te nih, wü kpara ka Yesu ena adi emere

¹¹ Wü di enga wüna, nih de wü kpara ka kotö ne nda-nih de. Nih ka-nih de wü kpara ka Yesu. Nih ngbü engbü füh kotö sene, baka wü ganzi kpara. Te di bala, ma ngbü emala fü yi kpekepeke, gü ba, yi ce ngü ka siti gümü wü ngü de füh kotö ne asidi, angü dela wü ngü te ena asiti ngü ka-yi gbü jia Me. ¹² Ah le de yi di emere fi bü wü züka ngü, angü wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ngbü kpah fi da eceka ngü te yi ngbü emere. Angü wüh ena angbü emala ambala'ba eküte yi, gü ba, yi de siti wü kpara. Amba, te yi ngbü ka-yi fi bü emere wü züka ngü te nga wü sikpi 'buru la, e-wu neh da, Me ena afü maguma ewü, teka fü ewü adu angbü egbo nga Me, teka wü züka ngü ka-yi, de te yi ngbü emere la.

¹³⁻¹⁴ Wü di enga wüna, ah le de yi di ecu ngü wü mere kpara, te ewü ngbü gbü nzö yi füh kotö ne 'buru. Kpah bala, ah le de yi di eje riri ka-ewü, anga te ah de mere miri, te di mürü tö, anga wü jürü ewü. Angü Me fe wü miri la, o me-ye, teka adi eto kuru te wü kpara, te ewü ngbü emere *siti ngü ne. Kpah bala, miri ena angbü egbo nga mene

wü kpara, te ewü ngbü emere züka ngü ne. Te di bala, ah le de yi di ecu ngü wü miri, teka fü wü kpara adi egbo nga iri Miri Yesu teka ngü ka-yi la. ¹⁵ Dela ngü te Me ngbü ele, teka de yi di emere. Te yi ngbü fi bü emere züka wü ngü bala la, wü töndö kpara ti adi emala siti ngü eküte yi nda-wü de. Ngü ena anza gömö ewü 'buru. ¹⁶ Fanü fanü, yi de wü labi ka siti ngü nda-yi tine de, amba yi mere e afi, gü ba, te ah bala la, ani ti eyi amere wü siti ngü, baka te ani ngbü ele, ne de, angü yi ka-yi de wü labi ka Me. ¹⁷ Yi mere e aceka kpara kpaakpa de. Yi le wü bu yi, wü kpara ka Yesu de maguma yi 'buru, angü wüh de wü di enga ni yi. Yi to maguma yi 'buru 'buru fü Me, da ecu ngüngü. De yi di kpah ecu ngü wü miri.

Dene ngü teka wü kpara, te ewü ngbü emere tima esa

riri ka wü mere kpara ka-wü

¹⁸ Te mü de labi la, ah le de mü di ecu ngü mere kpara ka-mü, da eje riri kaka-na. Ngü ma, te engu ngbü emere mü ereke areke, anga engu ngbü emere mü esiti la, mü ena adi fi bü eje riri kaka-na. ¹⁹ Kükürü de, angü te wüh ngbü eto cinga te mü kükürü, fü mü angbü etüka te-mü gbü cinga la, teka ngü ka Me la, ngü ka-mü ena areke gbü jia Me cu afa sü. Engu ena ato mere takpa fü mü, te gara, gbü ngü la. ²⁰ Te wüh ngbü emi mü, teka *siti ngü te mü ngbü emere la, wüh mi mü mbi, angü Me le siti ngü kpah de. Amba, te mü ngbü fi bü emere züka ngü, fü ewü angbü emi mü, fü mü angbü ka-mü fi bü etüka te-mü, angbü ka-mü de gu maguma gbü ngü la, ngü ka-mü la ena areke gbü jia Me afa sü.

²¹ Cinga la, ah de tima te Me to fü mü, angü Yesu Kurisito zü ta cinga teka mü, kpah bala. Te di bala, Yesu le de mü di emere wü ngü baka nda-ni, da elala gbü nga ni. ²² Miri Yesu mere ta siti ngü nda kü de.

Kpah bala, engu mala ngü ka wu nda de, ah fiti kpara nda kpah de. ²³ Wüh ngbü ta esoko engu, amba engu soko ewü nda de. Wüh to mere cinga tete, amba engu mere siti ngü fü ewü kpah de. Amba ah ce wü ngü ka-ye, o 'buru esaka Me, de Me kolo liya la me-ye. ²⁴ Yesu Kurisito kpi füh *rü gbegete, teka afa nih gbü siti wü ngü ka-nih, kpah teka de nih ce wü siti ngü ka-nih asidi. Füh nih adu angbü emere fi bü züka wü ngü, te ena areke gbü jia Me, te nga wü sikipi 'buru. Te di bala, cinga ka Yesu la küwa nih eyi gbü wü siti ngü ka-nih. ²⁵ Ta te enga gina, yi ngbü baka wü kambiliki, te ewü dürü adürü agbü gü. Amba enatikine Me maka yi, za du koro di eyi kpaka Yesu, de Yesu di eceka kpi fütanga yi me-ye.

3

Dene ngü teka wü komoko de wü wara wü

¹ Tekä ngü ka-yi, wü wü rüse, ah le de yi di kpah eje riri ka wü watı yi. Angü, te wü watı yi le ngü ka Me de la, e-wu neh da, wüh ena adu awu züka ngü, de te yi ngbü emere la, fü ewü adu afü maguma wü, ale ngü ka Me, o yi mala ngü ka Me fü ewü la de. ² Angü wüh ena angbü ewu, gü ba, wü ngü ka-yi, te yi ngbü emere, ka-wü 'buru mbi, angü yi to maguma yi eyi fü Yesu reke areke fanü. ³⁻⁴ Te mü le areke te-mü, de ni su asu gbü jia watı ni la, mü mere e afi nga susu ka-mü la de. Ah le de mü di angbü de züka fingangü gbü nzö mü. Mü mere e ao maguma mü gbü ngü ka ma-i sunzö mü, da efüfü de wü lara ye, gbü wü to mani de titine, ne de. Kpah bala, mü mere e ao fingangü ka-mü, teka kpeke wü lara e ka ngürü, anga 'biri, te wüh ngbü ese de bi jiasse, ne de. Yi mere e adi eto wü gara lara bongo, te wüh ngbü etükü gbü siti kaje, te ngbü esiti fingangü ka

wü kpara, ne kpah de. Ah le de mü o to mü, teka adi emere züka ngü, te ena areke gbü jia Me, da angbü ziii, baka züka kpara de gu maguma ye. Angü te mü ngbü ziii kpah de gu maguma mü bala, ngü la ti angbü kükürü de. Mü ena amaka züka ngü te gara gbügbü. ⁵ Angü ta gügü, gina wü wü rüse, te wüh ba ngü ka-ewü gbü *Ngari Me ne, wüh ngbü ta emere züka wü ngü bala. Füh ewü angbü eje riri ka wü watı wü. ⁶ Baka Sara,* ta te ngbü eje riri ka *Abarayama. Füh ah angbü ei engu, gü ba, "Mere kpara." Titine, yi eyi de wü di enga Sara, angü yi ngbü eyi emere züka ngü, baka te engu ngbü ta emere ne. Te di bala, ah le de yi di erü kpekpeke. Yi mere e ace ngü ka Me, teka ngü ka cürü ka wü ngü füh kotö ne, de.

⁷ Kpah bala, de-yi, wü komoko, ah le de yi di angbü de wü wara yi te züka kaje, de züka fingangü. Yi mere e adi ekpa ngü ewü, da efala ewü, ne de. Fanü fanü, wazi ewü baka nda-yi, nda ma. Amba Me küwa ewü eyi, teka *züka maguma ye, kpah baka te engu küwa yi. Ah le de yi di angbü tundu de ewü, ereke areke de züka fingangü, teka fü Me adi eje gba ka-yi ereke areke.

Dene mene ngü te ma le amala fü yi 'buru

⁸ Wü di enga wüna, ah le de yi di angbü de wü bu yi ereke areke, de fingangü ka-yi biringbö. Ah le de yi di ewu cinga wü bu yi, kpah da ele te-yi esüka yi, de maguma yi 'buru. Yi mere e adi eo ngü ka-yi memere de. ⁹ Te gara kpara mere siti ngü fü mü la, mü mere e alügü na siti ngü la fefe na de. Te kpara soko mü la, mü mere e asoko engu kpah de. Mü du, mü mala züka ngü fefe na, angü dela eyi ngü te Me le de mü di emere. Te mü mere bala, Me ena ato wazi fü mü ato fanü. ¹⁰⁻¹¹ Ah baka ngü te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, "Te mü

* **3:6** 3:6 Sara ta de wara Abarayama. Mü ena amaka ngü ka Sara gbü Gina Ngü 12-23.

le aküwa, angbü de tadu la, ah le de mü ce *siti wü ngü ka-mü 'buru, adu angbü emere wü ngü, te ena areke gbü jia Me. Ah le de mü ce ngü ka di-ngü, mü mere e asu wu eküte wü bu mü kpah de. Mü to te-mü, teka adi engbü mbi de wü bu mü, de gu maguma. ¹² Kükürü de, angü Me ngbü eceka kpí fütanga mene wü kpara, te ewü ngbü emere ngü ereke areke gbü jia ye ne, fü engu angbü eje gba ka-ewü. Amba teka mene wü kpara, te ewü ngbü nda-wü fi bü da emere siti ngü ne, Me le ngü ka-ewü nda de.”†

Dene cinga te yi ena azü, teka züka wü ngü, te yi ngbü emere

¹³ Wü di enga wüna, ah le de yi di eo to yi 'buru, teka adi emere züka wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me. Te yi mere bala, gara kpara te ena amere yi esiti, gbü ngü la, nda ma. ¹⁴ Anga te yi ngbü ezü cinga, teka züka wü ngü te yi ngbü emere la, ah le de yi ngbü de tadu! Angü Me ena ato wazi fü yi me-ye. Yi mere e akpe cürü de. Yi fi nga ngü kpah de. ¹⁵ Yi di egbo nga iri Yesu emaguma yi, angü engu de Miri ka-yi. Ah le de yi reke te-yi, angbü nzo, angü wü kpara ena ayi-ta yi, teka si-ngü de te yi to maguma yi di fü Yesu ne, gü ba, “Yi ngbü eo to yi teka ngü ka Yesu, neh teka ne?” Te di bala, ah le de yi ngbü de züka ngü gömö yi, te yi ena alügü fü ewü. Ah le de yi di elügü ngü fü ewü ferrre, de züka fingangü. ¹⁶ Fü yi angbü fi bü emere wü ngü te reke areke gbü jia Me. Angü wü gara kpara ladü, te ewü ngbü efala nih, da emala ambala'ba eküte nih, gü ba, nih, te nih di de wü kpara ka Yesu ne, nih de siti wü kpara. Amba te yi ngbü fi bü da emere züka ngü la, jia ewü ena avi, fü ngü adu anza gömö ewü. ¹⁷ Amba, te wüh to cinga te yi, zu bü teka züka wü ngü ka-yi la, ngü ma, ngü ka-yi ena areke gbü jia Me.

Amba te yi mere *siti ngü, fü ewü ato cinga te yi teka ngü la, ngü la ena adi de siti ngü gbü jia Me afa sü. Angü mazü cinga teka züka ngü reke me-ye, da engu te mü ena azü cinga teka siti ngü ne.

¹⁸ Fanü fanü, ah le de yi fi la nga ngü ka Yesu Kurisito. Engu ngbü ta emere ka-ye fi bü züka wü ngü, fü ewü ayia ato mere cinga tete, teka züka ngü kaka la. Fü ah ayia akpi, teka aküwa nih, gbü *siti ngü ka-nih, angü ngü ka-nih ta gbü jia Me esiti fa sü. Te di bala, fü Yesu ayia akpi afa nih gbü siti ngü la, teka fü nih afü maguma nih, adu ara fü Me. Wüh mörö bü küte Yesu, amba *Nzila Wazi Me du zükü engu gbü kpi la eyi. Ah ti adu akpi tine de. ¹⁹ Kpah bala, fü Nzila Wazi ka Me ayia ato wazi fü Yesu, teka de ah nü agbü sü, te kuru wü kpara, te ewü kpi akpi, ngbü tete gbü ku. Fü ah ayia amala ngari Me fü kuru wü kpara la. ²⁰ Dela wü kpara ta gügü, gbü wü laki ka mere kundu nih, *Nüwa, te ewü le ngü ka Me de ne. Angü gbü sikipi ta te Nüwa ngbü egoro *zabu ka-ye tete, Me ngbü ta de gu maguma, teka ace lö-ra fü wü kpara la, de wüh fü maguma wü, amba wüh le nda-wü de. Te di bala, ah ta bü wü kpara ngbee 'bajena, wü Nüwa de wü di ye, te ewü küwa esaka mere siti ngu, ta te si füh kotö 'buru ne.‡ ²¹ Ngu te si la, ah ge baka ngu, te wüh to *babatiza di fü yi, teka fü yi aküwa. Angü ngu la, ah baka kükürü ngu, te yi ngbü ezürü küte yi di ne, nda de. Si-ngü la, ah teka asere fü wü kpara, gü ba, yi to maguma yi eyi fü Me, teka fü yi aküwa, teka ngü ka Yesu Kurisito, te zükü gbü kpi ne. ²² Angü Yesu togo eyi agbü sü ka Me agbü kpí. Engu ngbü engbü ka-ye füh kpökpö, gbü kokpa ka Me, baka miri. Engu ngbü gbü nzö wü kpara 'buru, wü *malayika ka Me, wü muruyi, siti wü di enga me, de wü miri ka-wü

† 3:12 3:12 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 34:12-16. ‡ 3:20 3:20 Mü ena amaka ngü ka Nüwa gbü Gina Ngü 6 - 9.

kpah 'buru.

4

Dene ngü te yi ena ao to yi teka adi emere

¹ Wü di engä wüna, yi fi la nga mere cinga, te Yesu zü füh kotö ne. Te di bala, yi i maguma yi gö! de yi rü kpekpeke. Ah le de fingangü ka-yi di kpah baka nda Yesu, angü wüh ena ato cinga te yi kpah baka nda-ka. Angü te yi zü cinga füh kotö sene la, ah esiti de, angü yi küwa gbü ku ka *siti ngü eyi. ² Te di bala, ah le de yi ce gümü siti wü ngü de füh kotö ne asidi, teka fü yi angbü fi bü da emere mene wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me, te nga wü sikipi 'buru, angü yi la ladü de jia yi füh kotö sene. ³ Ta te engä gina, o yi to maguma yi fü Me la de ne, yi ngbü tane emere wü ngü ka lümü, baka te yi ngbü ele. Angü yi ngbü ta emere waza bü fa fa fa, da enzönzö wü fi, eküya di, teka angbü elolo wü siti bi di. Kpah bala, yi ngbü kpah emere gele ka faranda ka wü kundu yi, kpah baka mene wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne. Amba enatikine, ah le de yi ce wü ngü la asidi, angü yi tine eyi de wü kpara ka Yesu. ⁴ Fanü fanü, wü diri wü awuba yi, te ewü le ngü ka Me de ne, ngü la ena adi gbü jia ewü esiti. Angü titine, yi le adu angbü emere siti wü ngü ka lümü baka ewü nda-yi tine de. Te di bala, wüh ngbü efala yi teka ngü la. ⁵ Amba nda-yi, yi mere e afi nga ngü ka-ewü la nda-yi de, angü wüh ena akoro te gara engagira Me, fü Me ayi-ta ewü, teka wü siti ngü ka-ewü la. Angü gbü *adu sikipi, Me ena aye süka ngü ka wü kpara 'buru, mene ewü de te ewü di la ezükü, bete mene ewü de te ewü kpi eyi ne. ⁶ Dela si-ngü te Yesu mala ngü ka Me di, kpah cu fü mene wü kpara, de te ewü kpi eyi akpi ne. Ngü ma, baka te küte ewü kpi kpah eyi, baka nda wü gara kpara 'buru ne, kuru ewü ena aküwa kpah aküwa agbü sü ka Me agbü kpi, fi mere badi.

⁷ Wü di engä wüna, adu sikipi koro eyi gbamari. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi mbi. Yi di engbü de züka fingangü gbü nzö yi, teka fü yi adi eku gba fü Me ereke areke. ⁸ Mere kpeke ngü, te ena areke te Me, afa wü gara ngü di 'buru le, ah de ngü te yi ena adi ele te-yi esüka yi de maguma yi biringbö. Angü te yi ngbü ele wü bu yi la, yi ena adi kpah eboro siti ngü ka-ewü. ⁹ Tekä wü bu yi, wü kpara ka Yesu, te ewü ena angbü egoro kpaka yi, baka wü ngba ne, ah le de yi di eza ewü agba yi, gbü mürü, de mere tadu.

¹⁰ Me to wazi eyi fü yi 'buru, teka fü yi adi emere tima ka-ni di, te wü kaje kpikpi ye kpikpi ye. Ah le de yi di eto te-yi 'buru, adi emere tima te engu to fü yi la, teka adi eto wazi fü wü bu yi, baka te Me ngbü ele. ¹¹ Te mü ngbü eri wü kpara de ngari Me la, ah le de mü di emala fi bü mene ngü, te Me ngbü esere fü mü me-ye. Te tima ka-mü nda-ye, teka adi ele ta-ngü te wü bu mü la, ah le de mü mere tima la de maguma mü 'buru, te nga wazi de te Me to fü mü la. Ah le fü yi angbü emere fi bü wü züka ngü, teka fü wü kpara angbü egbo nga iri Me, teka ngü ka Yesu Kurisito. Ah le de nih di egbo nga Me, da ecu ngüngü na fi mere badi, angü engu de mere kpeke mürü wazi. Ah di bala.

Dene kpah gara ngü ka cinga, te ena amere wü kpara ka Yesu

¹² Wü di engä wüna, te yi maka mere cinga, teka ngü ka Yesu la, ngü la mere e aga gbü jia yi afa sü de. ¹³ Amba ah le de yi ngbü de mere tadu, kükürü de, angü Yesu Kurisito maka cinga ta kpah baka nda-yi la. Te di bala, yi ena amaka mere tadu te gara, gbü sikipi te Yesu Kurisito ena adu akoro füh kotö sene tete, de mere wazi ye. ¹⁴ Te wüh soko mü teka ngü ka Yesu Kurisito la, ah de züka ngü, angü ngü la ngbü esere, gü ba, wazi ka *Nzila Wazi Me

ladü emaguma mü. ¹⁵ Amba, te wüh to kuru te mü, teka te mü mere siti ngü, anga mü zi e, anga mü mörö kpara, anga mü ngbü erī gbü ngü ka wü kpara, de wüh di emere baka fingangü ka-ni la, ngü la ti nda de. ¹⁶ Te wüh to cinga te yi, teka ngü ka Yesu Kurisito la, yi mere e angbü de lümü de. Yi di egbo nga iri Me, angü wüh ena awu, gü ba, yi de wü kpara ka Yesu Kurisito, teka ngü la.

¹⁷ *Adu sikipi te Me ena akolo liya ka wü kpara tete, koro eyi gbmari. Engu ena akolo ngü ka wü kpara kaye te enga gina. Amba teka mene wü kpara, te ewü le ngü kaka de ne, ngü ka-ewü ena adi baye? Ah ena adi de mere siti cinga! ¹⁸ Baka ngü te wüh ba gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, "Ah ena adi kpekpeke fü züka wü kpara, te ewü ena amaka *küküwa, angü wüh ena azü cinga feke. Amba, teka mene wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, wüh ti aküwa kpo fi de."*

¹⁹ Dela ngü te ma le amala fü yi, te Me ce mba yi, de yi zü cinga teka ngü ka Yesu Kurisito la, ah le de yi to maguma yi 'buru fefe, de yi ngbü fi bü da emere züka wü ngü, angü toto ti airi te yi de.

5

Dene ngü te ma le amala fü yi, wü kovo ka Me

¹ Wü di enga wüna, ma kpah de mere *kovo ka Me baka yi. Ma wu cinga te wüh to eküte Miri Yesu Kurisito ne, cu de jia ra. Nih ngbü 'buru eo jia nih eküte Yesu, angü engu ena adu akoro fuh kotö sene de mere wazi ye. Engu ena ato kpah wazi fü nih, wü kpara ka-ye, gbü sikipi la. ² Te di eyi bala ne, ma ngbü emala fü yi, wü mere kpara, kpekpeke, gü ba, ah le de yi ceka kpi fütanga wü *kpara ka Yesu mbi mbi. Angü wüh baka wü kambiliki, te Me to ewü eyi esaka yi, teka fü

yi adi eceka kpi fütanga ewü. Yi mere e amere tima la de maguma yi 'basu 'basu de. Yi mere tima la de tadu, angü Me to tima la fü yi cu me-ye, de yi di emere. Yi mere e angbü de gümü jiasa de. Amba ah le de gümü wü kpara ka Yesu la di emere yi me-ye, teka fü yi adi eceka kpi fütanga ewü ereke areke. ³ Yi mere e angbü gbü nzö wü kpara ka Yesu la de wazi de, angü Me to ewü me-ye esaka yi. Yi di eri ewü ferrre. Yi di kpah fi bü emere züka wü ngü, te nga wü sikipi 'buru, teka fü ewü awu züka kaje te yi ngbü emere la, fü ewü adi emere kpah bala. ⁴ Te yi mere bala, Yesu, te di de mere kpara ka-nih ne, ena ato mere wazi fü yi, te ti anza de, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete.

Dene ngü te ma le amala fü wü kpara ka Yesu 'buru

⁵ Teka ngü ka-yi, wü ka'dörö, ah le de yi di eje riri ka wü mere kpara ka-yi. De-yi, wü *kpara ka Yesu 'buru, ah le fü yi adi eo ngü ka-yi kötö, da ele ta-ngü te wü bu yi ferrre. Angü wüh ba ta eyi gbü *Ngari Me, gü ba, "Te mü ngbü ecu ngü mü la, Me ti ale ngü ka-mü nda de. Amba te mü nda'ba te-mü fefe, baka mürü cinga la, Me ena ato wazi fü mü, teka *züka maguma ye."* ⁶ Te di bala, ah le de yi füwa te-yi engagira Me, angü engu ti eyi ato wazi fü yi gbü sikipi ka-ye, te engu le me-ye. ⁷ Yi mere e asiti fingangü ka-yi, angbü de cinga teka wü e, de. Yi ce wü ngü la 'buru esaka Me, angü engu ti eyi aceka kpi fütanga yi me-ye.

⁸ Yi rü kpekpeke da eci sü! Angü vügü ka-yi, *Satana, ladü gbmari. Engu ngbü endondoro, da engböngbö de gba, baka mere moko kami, te ngbü egiri nü azoro, azü. ⁹ Yi mere e akpe cürü Satana de. Yi i maguma yi gö! de yi rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Baka te wüh

* 4:18 4:18 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 11:31. * 5:5 5:5 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 3:34.

ngbü eto mere bi cinga te yi, teka ngü ka Yesu ne, yi mere e ace ngü ka Yesu de. Angü wü di engä ni yi, wü kpara ka Yesu, gbü wü sü füh kotö ne 'buru, ngbü kpah ezü cinga efa sü baka nda-yi la. ¹⁰ Yi rü kpekpeke, da etüka te-yi gbü wü cinga la. Angü, fütanga sïkpï mba cükü'daye, Me ena adu aküwa yi gbü ngü la, teka züka maguma ye. Angü Me fe yi me-ye, teka fü yi aküwa fi mere badi, agbü sü ka-ye, agbü kpï, teka ngü ka Yesu Kurisito. Me ena areke ngü ka-yi kpah 'buru me-ye. Engu ena ato wazi fü yi, teka fü yi arü di kpekpeke. ¹¹ Ah le de nih gbo nga iri Me, angü engu de Mere Miri ka-nih me-ye, fi mere badi! Ah di bala.

Dene adu ngü ka-ra

¹² Dela mba engä ngü, te ma ba, tima fü yi, teka ato wazi fü yi. Engä wüna, Silivanü,† te di de züka kpara ka Yesu ne, ah le ta-ngü te ra, da eba köcökpa ne me-ye. Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, ngü ka Yesu ne, ah de zu ngü ka Me, te engu to fü nih, teka *züka maguma ye. Ah le de yi rü kpekpeke gbü ngü la.

¹³ Wü kpara ka Yesu agbü *Rüma kpakine‡ to mandï fü yi. Mbarase ka-ra, Marako, to kpah mandï fü yi. ¹⁴ Yi to kpah mandï fü wü kpara 'buru, da efaka te-yi, de züka maguma yi, te iri Miri Yesu.

Me di de yi, de ah to gu ngü fü yi, gbü ngü ka Yesu Kurisito.

Wü di engä wüna, dela adu ngü te ma le amala fü yi, ah bala. De-ra Petero.

† 5:12 5:12 Wü gara kpara ngbü ei iri Silivanü ne, gü ba, Sila. ‡ 5:13 5:13 Gbü wü gara buku, wüh ba iri *Babilona, angü ngü ka wü kpara ka Rüma, gbü wü re la, ta kpah baka ngü ka wü kpara ka Babilona.

Dene e'ba'basu köcökpa te Petero ba fü wü kpara ka Yesu 2 Petero

Masere si-ngü

Simüna Petero, te di de biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne, ba ngü ne ta me-ye. Engu ba köcökpa ne fü wü *kpara ka Yesu, amba sü te wü kpara la ngbü tete, wüh sere de.

Petero ba köcökpa dene, o engu koro eyi gbe kpara. Engu le de wü kpara ka Yesu di efi ngari ni la, sidi nga ni. Angü engu wu eyi, gü ba, wüh ena amörö ni kere teka ngü ka Yesu. Engu mala ngü la fü ewü, de wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Wüh di eceka te-wü 'be 'be 'be, angü te gara, wü mürü mani ena akoro, angbü da efüfü ngü ka Yesu. Te di bala, wüh ena akpo da efiti wü kpara ka Yesu, adi esiti fingangü ka-ewü, gü ba, "Wü kpara ti eyi amere ngü baka te wüh ngbü ele." Kpah bala, wüh gü ba, "Yesu ti adu akoro nda de." Amba Petero ngbü eri nih, gü ba, "Yesu ena adu akoro fanü fanü, akolo ngü ka wü kpara. Te di bala, ah le de nih reke te-nih, nih ngbü nzo, da eci nga dudu ka Yesu."

Wü ngü te Petero ba gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1 Ngü te wü kpara ka Yesu ena adi emere

Sapita 2 Ngü ka wü mürü mani

Sapita 3 Ngü ka dudu ka Yesu

Dene mandï ka Petero fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra Simüna Petero, te ma di de labi ka Yesu Kurisito ne, ma kpah de *mürü tima kaka, ma to mandï fü yi wü *kpara ka Yesu 'buru, angü yi to maguma yi eyi fefe. Miri Yesu *Kurisito to wazi eyi fü nih, teka fü nih ato maguma nih fefe, angü ah de *E-küwa-nih, ah kpah de Me,

te ngbü emere wü ngü ka-ye 'buru ereke areke. Dela eyi mere züka ngü fü yi, kpah baka te di de züka ngü fü a ne. ² Me di de yi, de ah di eto gu ngü fü yi efa sü di, teka *züka maguma ye. Angü yi wu ngü ka Me, bete ngü ka Miri ka-nih Yesu eyi.

Dene mene wü ngü te yi ena adi emere

³ Me to wazi fü nih me-ye, teka fü nih angbü emere wü ngü, te ena angbü ereke tete, angü nih wu ngü kaka-na eyi mbi mbi mbi. Angü engu fe nih me-ye gbü wazi ka-ye, teka *züka maguma ye. ⁴ Kpah bala, teka züka maguma kaka, engu mere mere bi wü züka ngü eyi fü nih. Fü ah ayia aküwa nih fi mere badi, baka ngü ta te engu mala fü nih. Angü Me küwa nih gbü nda-nih *siti wü ngü, ta te nih ngbü emere, kpah baka nda wü kpara füh kotö ne, eyi. Fü engu adu afü nih wü di ye, teka fü nih angbü kpah baka ni, Me.

⁵ Teka mere züka ngü, de te Me mere fü nih de bala ne, ah le de yi di enü de ngü ka Me kpa engagira nü. Yi to maguma yi eyi fü Yesu. Wayi, ah mbi. Amba titine, ah le de yi to te-yi 'buru 'buru, adi emere züka wü ngü. Yi o to yi kpah teka awu ngü ka Me areke areke. ⁶ Ah le kpah fü yi angbü etüka te-yi atüka, adi ece siti gümü ngü asidi. Ah le kpah fü yi arü kpekpeke, adi eo to yi, da emere mene wü ngü, de te ngbü ereke gbü jia Me. ⁷ Ah le kpah de yi di ele te-yi esüka yi baka wü di enga ni, de yi di kpah ele wü kpara 'buru ale. ⁸ Dela 'buru wü ngü te yi ena adi emere. Angü, te yi nü de wü ngü la kpa engagira nü la, yi ena awu ngü ka Miri Yesu areke areke. Kpah bala, yi ena amaka wazi, teka amere tima ka Yesu di kpah areke areke. Angü Me ngbü ele de yi di emere fi bü wü züka ngü de bala. ⁹ Amba te yi mere wü ngü la bala de la, yi ena adi baka kpara te jijia na ceka kpi mbi mbi de. Angü to yi iri te züka ngü, de te Me mere fü yi, baka ta te

engu küwa yi gbü siti wü ngü ka-yi, de te yi ngbü emere ta gügü ne, eyi.

¹⁰ Wü di enga wüna, yi o to yi teka adi emere tima ka Me kpekpeke, teka fü wü kpara awu, gü ba, fanü fanü, yi de wü kpara, te Me fe yi me-ye. Te yi ngbü emere züka wü ngü bala la, yi ti adürü te kaje ka Me asidi de. ¹¹ Te di bala, Me ena aza yi de mere tadu, fü ah aü möngiti fü yi, teka fü yi ari kpa gbü sü kaka agbü kpä. Fü yi angbü de wü Miri Yesu kpala, fi mere badi.

¹² Wü di enga wüna, dela ngü te ma ele amala fü yi. Ah le de yi o to yi teka adi amere mene wü ngü, te ena adi ereke gbü jia Me. Ma wu eyi, gü ba, yi wu ngü la reke eyi areke. Ma wu kpah kpo, gü ba, yi ngbü ezoro zu ngü ka Yesu de kpa yi 'basu. ¹³ Amba nda-ra, baka te ma di la ladü de jia ra ne, ma ti ace da emala ngü la fü yi de, angü to yi ena airi iri. ¹⁴ Ma wu eyi, gü ba, sikpi ka kpi ka-ra eyi gbamari, angü Miri ka-nih Yesu sere ta ngü la eyi mbölö fere. ¹⁵ Dela si-ngü te ma ngbü eo to ra di, teka adi emala nga wü ngü la fü yi kpekpeke ne, teka fü yi adi efi nga wü ngü la sidi nga ra sene.

Dene ngü ka Yesu, te di de zu ngü

¹⁶ De-a, wü *mürü tima ka Yesu, a mala ta nga ngü ka Yesu fü yi me-a, gü ba, Yesu de mere mürü wazi. Engu ena adu akoro te gara, fuh kotö sene. Ngü la, ah de mani nda de. Ah de ngü te wü kpara fi de tete-wü, teka afiti nih di ne, nda kpah de. A wu wazi Yesu cu de jia a. ¹⁷⁻¹⁸ Angü a nü ngbü ta de wü Yesu, kpa fuh da,* fü a ayia awu mere wazi te Wö ye na, Me, to fefe. Fü küküte afü te-ye, angbü eci 'duwa kpilili bala! Fü a aje kpah ri Me, te wü mbölö kpa gbü kpä, da egbo nganga, gü ba, "Yesu zu de Ye ni, te maguma ni le engu fa sü."

¹⁹ Nih wu kpo, gü ba, wü *mürü dofo ka Me ta gügü ne, ngbü emala

zu *Ngari Me fanü fanü. Wüh mala ta kpah nga Yesu, te Me le atima ne eyi, o wüh bi engu la de. Te di bala, ah le de yi o to yi teka Ngari Me, te wü mürü dofo ka Me ba ta gügü la. Angü ngü ka wü mürü dofo la baka ze-wa, te wüh siya teka alofo sü di. Ngü ka-ewü ena asere kaje fü yi, zalü akoro di gbü sikpi te Yesu ena adu akoro tete cu me-ye. Angü engu ena ato wazi fü yi, teka fü yi awu ngü ka Me 'buru areke areke. ²⁰ Ah le fü yi awu awu, gü ba, ngü de te wü mürü dofo ka Me ba ta gügü gbü Ngari Me ne, wüh ba ngü la de tete-wü nda-wü de. ²¹ Angü Ngari Me de ngü te wü kpara so me-wü ne, nda kpah de. *Nzila Wazi Me ngbü ta eto wazi fü ewü me-ye, teka fü ewü adi emala Ngari Me la di.

2

Dene ngü teka wü mürü mani

¹ Wü di enga wüna, ah ngbü ele de yi di eceka te-yi 'be, teka wü mürü mani, te ewü ena akoro asiti fingangü ka-yi. Ta gügü, wü mürü mani ladü, te ewü ngbü esu wu efa sü, da efiti wü di enga *Yisarayeale, gü ba, ngü te ani ngbü emala fü wü ne, Me sere fü ani me-ye. Kpah bala, te gara, wü gara kpara esüka yi ena akpo da esu wu, da efiti wü *kpara ka Yesu de wü mani ka-wü. Siti riri ka-ewü, te ewü ngbü efiti wü kpara di la, ena asiti fingangü ka wü mere bi wü kpara. Siti wü mürü mani la le aje ngü ka Miri Yesu nda-wü de. Amba Yesu ka-ye de Mere Miri, te kpi teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü. Baka te wü mürü mani la le aje ngü ka Yesu de ne, ngü ka-ewü ti ayiri kpah de. Angü Me ena ato mere siti kuru te ewü kere, teka siti ngü ka-ewü la. ² Siti wü mürü mani la ngbü ememere waza bü faaa, de wü gara ngü ka lümü, angü wüh ngbü esu wu, gü ba, ngü te ani ngbü emere la, ah de siti ngü gbü jia Me nda de.

* **1:17-18** 1:17-18 Petero i da la nzila, angü ah ta de sü te wüh wu wazi ka Me tete na.

Te di bala, mere bi wü kpara ka Yesu ena adu ale ngü ka-ewü la. Fü ewü akpo da ememere wü ngü ka lümü, kpah baka nda-ewü la. Te wü gara kpara ena awu siti ngü, de te wü kpara la ngbü emere, wüh ena akpo angbü efala ngü ka Yesu, teka ngü ka-ewü la. ³ Siti wü mürü mani la ena angbü efiti yi de wü töndö ngü ka-wü, te ewü ngbü eso la. Kükürü de, angü wüh de wü mürü gümü e. Wüh le de yi di eto mere bi wü e fü ani. Amba Me wu ngü ka-ewü la eyi gügü. Ah ngbü eyi nzo teka anza ngü ka-ewü 'buru asidi.

⁴ Wü di engä wüna, te wü kpara ngbü fi bü emere siti wü ngü la, Me ena ato kuru te ewü ato. Ta gügü, gara wü *malayika ka Me mere *siti ngü. Baka te wüh mere siti ngü de bala, Me du ce ewü bü bala? Me ce ewü bala de. Me za ewü, sötö 'buru agbü mere du, zalü akoro di dene. Titine, wüh la fi ladü kpala, agbü mbiri sü, da eci nga *adu sikpi, te Me ena anza ngü ka-ewü 'buru tete na.

⁵ Fütanga ngü la, gbü wü laki ta ka mere kundu nih, *Nüwa, wü kpara ngbü ta ememere wü siti ngü efa sü. Wüh le aje ngü ka Me de. Te di bala ne, Me ce ta ngü ka-ewü la eyi bala? Engu ce bala kpah de. Engu yia tima ta mere ngu. Fü ngu la amörö ewü 'buru. Amba teka ngü ka wü Nüwa, Me küwa ewü, wü kpara ngbee 'bajena kükürü, angü Nüwa ta de züka kpara ka Me, te ngbü emala ngü ka Me fü wü kpara.

⁶ Fütanga ngü la, wü kpara ka *Sodomo, bete nda Gomora ngbü ta kpah ememere wü ngü ka lümü efa sü. Te di bala, Me ce ewü ta eyi bala? Engu ce ewü kpah de. Ah yia curu ewü de sü ka-ewü 'buru nde, de mere siti wa 'duwa 'buti 'buti! Ah mere ngü la, teka asere fü wü kpara 'buru, gü ba, de-ni, Me, ni ena ato kuru te gara, te

wü kpara, de te ewü le ngü ka-ni de ne, kpah bala. ⁷⁻⁸ Amba Me küwa ta bü nzö *Loto, te ngbü engbü kpah agbü Sodomo ne, angü ah ta de züka kpara. Baka te Loto ngbü ta ewu wü ngü ka lümü, de te wü kpara ka Sodomo ngbü ememere, te nga wü sikpi 'buru ne, fü ngü la angbü eke tete efa sü. Angü wü kpara la ngbü ta ememere wü ngü, baka te ewü ngbü ele.

⁹ Wü di engä wüna, dela ngü te ma ngbü ele amala fü yi enatikine, gü ba, Me ena aküwa züka wü kpara ka-ye, gbü wü cinga, te ngbü embü ewü de füh kotö ne. Amba teka siti wü kpara, te ewü le aje ngü ka Me de ne, Me ena ato kuru te ewü te gara, angü ah wu ngü ka-ewü kpo. Sikpi kaka ladü, te ena akoro, te engu ena anza ngü ka-ewü tete 'buru 'buru asidi.

¹⁰ Fanü fanü, teka ngü ka wü mürü mani, te ewü ngbü efiti wü kpara de siti riri ka-wü la, Me ena ato mere kuru te ewü te gara. Angü wüh ngbü emere siti ngü ka lümü. Wüh kpah de wü mürü kögö-nzö. Wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, "Ani ti eyi amere wü ngü 'buru, baka te ani ngbü ele." Wüh de kpara ka 'du'du. Wüh ngbü esoko wü malayika. ¹¹ Wazi wü *malayika ka Me fa sü. Ah fa nda wü mürü mani la ka. Ah bala de? Amba wü malayika la soko kpara nda-wü de, angü ah de siti ngü teka adi esoko kpara. Kpah bala wü malayika la to moto eküte wü kpara engagira Me, nda-wü kpah de.*

¹² Amba wü mürü mani la, wüh ngbü emala siti ngü mündü, teka ngü ka Yesu, te nih ngbü eri wü kpara di ne, angü wüh wu si-ngü la mbi mbi nda-wü de. Fingangü ka-ewü ka-ye baka nda siti wü nü, te ewü ngbü emere ngü ka-wü, baka te ewü ngbü ele. Me ena amörö ewü te gara, baka te wü kpara ngbü emörö wü siti nü ne. ¹³ Fanü fanü, Me ena ato kuru te wü mürü mani

* **2:11** 2:11 Mere bi wü si-ngü la ladü gbü buku ka Yudi 8-11. Mü ena amaka kpah gbü buku ka Zakariya 3:1-2.

la te gara ato, teka wü *siti ngü ka-ewü, te ewü ngbü fi bü da emere la. Angü wüh ngbü emere ngü 'buru baka te ewü ngbü ele. Wüh le adi enzö fi efa sü, da elo siti wü bi, kpah da emere siti wü ngü ka lümü kawü la, te nga wü sīkpī 'buru, cu gbü ra! Te yi ngbü engbü da ezü e tundu de ewü te sü biringbö la, wü kpara ena angbü esiti iri yi, fü ngü ka-yi asiti gbü jia wü kpara 'buru. Angü wü mürü mani la to te-wü 'buru 'buru gbü ngü ka waza. ¹⁴ Wüh ngbü engbü ka-wü, te nga wü sīkpī 'buru, fi bü da egigiri wü würüse. Wüh le ace siti ngü nda-wü de. Wüh ngbü efiti wü kpara, te ewü wu ngü ka Me mbi mbi la de ne, teka de wüh dürü te kaje ka Me asidi. Wüh kpah de mere siti wü mürü kü. Dela wü si-ngü te Me ena ato kuru di te ewü, tete ne. Angü wüh baka wü siti jaji, de te ewü le adi eje ri wö wü de ne. ¹⁵ Wüh ce zu ngari Me ne eyi asidi. Wüh ngbü emere siti ngü, teka gümü jiasse, baka nda *mürü dofo de iri ye Balama† ne. Angü gara miri mala ta ngü fü Balama, gü ba, “Ni ena ato bi jiasse fü ye, teka de ye kina wü di enga *Yisarayeledi, angü wüh de wü vügu ka-ani.” Amba Me mala ta eyi fü Balama, gü ba, ye mere e amere bala de. ¹⁶ Gbü ngü la, Balama, mü le aje ngü, ta te Me mala fü mü ne, nda-mü de. Mü du yia li füh dongi ka-mü, teka anü akina wü di enga Yisarayeledi, teka ngü ka jiasse la. Te di bala, fü Me ayia ato wazi fü dongi ka Balama la, de ah ri engu me-ye, teka de ah ce siti ngü la asidi. Fü Balama ayia aje ri dongi ka-ye la. Fü ah adu ace da ekina wü di enga Yisarayeledi.

¹⁷ Wü di enga wüna, fanü fanü, Me ena ato kuru ato, te wü mürü mani la. Engu ena aza ewü, agü agbü mbiri sü. Angü wüh ka-wü baka du-kpa-ngu, te nzürü, ürü eyi aürü. Wüh kpah baka agö te birü, baka e te yia eli ali la, fü mere wege

ayia aza engu, anü sü di ka, ah du li nda tüne de. ¹⁸ Angü wüh ngbü emala wü cögbörö wü tiri ngü, gü ba, ani ngbü dela eri wü kpara de ngari Me, amba riri ka-ewü la kaye 'buru wu, zu ngü gbügbü ndama. Wüh ngbü egiri ka-wü ndawü fi bü mene wü kpara, te ewü to maguma wü la toto fü Yesu ne, da efiti ewü. ¹⁹ Wüh ngbü emala, gü ba, “Te wü le riri ka-ani la, wü ti eyi amere wü *siti ngü 'buru, baka te wü ngbü ele. Ngü la ti asiti gbü jia Me nda de, angü gara kpara te ena ato riri fü wü, atiri wü teka ngü de bala ne, nda ma.” Amba wü kpara la ngbü ka-wü eyi cu gbü ku ka siti ngü, angü siti gümü ngü ka küte ewü la, fa wazi ewü eyi 'buru 'buru. ²⁰ Te kpara le ngü ka Miri Yesu eyi la, engu küwa ka-ye eyi. Amba, te engu du ce riri ka Me, alügu nga ye, ari ladru gbü siti wü ngü ka wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, ah ena adu aküwa, neh baye baye? ²¹ Ngü kaka ena adu asiti, afa nda mene wü kpara, de te ewü le ngü ka Yesu la de ne, ka. Angü te mü je riri ka Me eyi, fü mü ayia adu ladru, ari gbü siti ngü la, ah de mere siti ngü, te siti fa sü. ²² Ah baka si-ngü gbü gara ngü mani, te gü ba, “Bürü ngbü kpah edu ezü siti e, de te engu zi eyi kötö ne.” Gara gü ba, “Te mba zürü küte ye la, ah ena adu kpah akü da te-ye gbü tötö.”‡

3

Dene ngü teka dudu ka Yesu

¹ Wü di enga wüna, dene e'ba'basu köcökpa te ma ba, tima fü yi. Wü ngü te ma ba fü yi, gbü wü köcökpa 'basu ne, ma ba kükürü de, angü ma le aü fingangü ka-yi, de yi wu zu ngü ka Miri Yesu reke areke, baka ta te yi je gömö a ne. ² Ma ngbü ele de yi fi nga wü ngü, ta te wü *mürü dofo ka Me

† 2:15 2:15 Balama ta de ye Beyora. Mü ena amaka ngü ka Balama gbü buku ka Namba 22:1-24:25.

‡ 2:22 2:22 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Ngü Mani 26:11.

ba gbü *Ngari Me, teka ngü ka dudu ka Yesu ne. Ma ngbü ele kpah de yi fi nga ngü, ta te Miri Yesu mala cu me-ye teka ngü la, baka e ta te a, wü *mürü tima kaka, mala fü yi ne.

³ Dene ngü te ma le asere fü yi, teka de yi je sisi na mbi mbi mbi. Te gara, gara siti wü kpara, te ewü ngbü emere wü *siti ngü, baka e te ewü ngbü ele ne, ena akoro angbü emü yi, da efala ngü ka Yesu, gü ba, "Yesu ti adu akoro füh kotö sene nda de!" ⁴ Kpah bala, wüh ena angbü eyi-ta yi, gü ba, "Yesu ka-yi ne, ah ena adu akoro, neh elaye? Wü kundu ani mala fü ani tane, gü ba, 'Yesu ena adu akoro.' Amba ngü la ka-ye de töndö ngü! Wü kundu ani la kpi nza ka-wü eyi 'buru dene, Yesu du koro la fi de! Te di bala, ngü ka kotö ne ti anza nda kü de. Angü, wü ngü de füh kotö ne ngbü ka-wü fi bü da wü, ba e ta te Me o ewü, wüh fü te-wü nda-wü de!" ⁵ Wü kpara la le afi nga ngü, gü ba, Me mere kpi bete kotö ta me-ye ne, nda-wü de. Amba Me ti eyi anza ngü ka kotö ne, baka te engu le. Angü, ta gügü ngu ngbü ka-ye füh kotö ne, bü faaa! Fü Me ayia amala ngü bü de komö ye kükürü, fü kara sü ayia akoro. ⁶ Fütanga ngü la, fü wü kpara akpo angbü emere bi siti ngü füh kotö ne. Fü Me ayia atima agö, ali, asi füh kotö ne 'buru. Fü ngu la ayia anza ngü ka siti wü kpara la 'buru. ⁷ Amba Me mala ta ngü eyi gügü, teka ngü ka kokpi, te nih ngbü ewu, bete kotö ne, te nih ngbü engbü gbügbü na ne, gü ba, "Ni ena acuru ewü de wa, de siti wü kpara de gbügbü na la 'buru asidi, gbü *adu sikipi, te ni ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete na ne."

⁸ Wü di enga wüna, yi fi nga ngü ne mbi mbi mbi. To yi mere e airi tete na de. Me mere wü ngü ka-ye ka ka ka nda de. Me ngbü emere wü ngü ka-ye ferrre. Angü fingangü ka Me baka nda-nih,

wü kpara ne, nda de. Gbü jia Me, bi wü re baka kutu biri ne, (1,000) ah ka-ye bü enga ngü 'dongoni, baka sikipi ngbee biringbö kükürü. Kpah bala, sikipi biringbö, ah ka-ye gbü jia Me baka bi wü re. ⁹ Gara wü kpara ngbü efi ngü, gü ba, "Yesu yiri eyi de bane, ah du koro kere de, neh teka ne? Te ah bala la, engu ti adu akoro nda tine de." Wü di enga wüna, ah bala de. Yesu ngbü eyiri kükürü de, angü Me le la ace laki fü wü kpara 'buru, de wüh fü maguma wü feke, teka fü ewü aküwa. Angü Me ngbü ele de kpara biringbö mere e akpi gbü siti ngü nda de.

¹⁰ Yi mere e afi, gü ba, Miri Yesu ti adu akoro de ne, nda-yi de! Fanü fanü, engu ena adu akoro, agüka wü kpara agüka, baka mürü zi, te ngbü egüka wü kpara. Gbü adu sikipi la, kokpi ena angbü ecuru da endrü de mere giri ye, kurrru! bala. Fü ra bete fe, de wü küfara ayia acuru kpah 'buru ka! Fü kotö ne, de wü e gbü ye, ayia acuru kpah 'buru asidi.

¹¹ Wü di enga wüna, te wü e ka kotö ne ena acuru anza anza bala la, yi ena amere baye, teka fü yi aküwa? Ah le de yi di eo fingangü ka-yi fi bü teka adi emere mene wü ngü, te ena angbü ereke gbü jia Me. ¹² Ah le kpah de yi di eo jia yi teka dudu ka Miri Yesu füh kotö ne. Angü gbü adu sikipi la, kotö ake kpi de wü e gbü wü, ena acuru 'buru 'buru, anza ka. ¹³ Angü Me mala ta eyi gügü, gü ba, "Ni ena adu amere to sü, teka fü züka wü kpara ka-ni angbü gbügbü na kpala. Siti ngü kpala tine 'buru 'buru ma."* Dela züka ngü ka Me, te nih ena angbü eo jia nih tekaka.

Dene adu ngü ka-ra

¹⁴ Wü di enga wüna, baka te yi ngbü eyi eo jia yi, teka dudu ka Miri Yesu ne, ah le de yi ce *siti wü ngü 'buru asidi, de yi o to yi 'buru, teka angbü emere bü duu

* **3:13** 3:13 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 65:17 bete 66:22.

mene ngü, te ena areke gbü jia Yesu. Ah le kpah fü yi angbü engbü de gu maguma, angü yi wu eyi, gü ba, Yesu reke ngü eze ngba nih de wü Me eyi. ¹⁵ Si-ngü te Yesu ngbü eyiri di ne, ah kükürü de. Ah teka ace lakı fü wü kpara 'buru, de wüh fü maguma wü feke, teka amaka *küküwa. Enga ni nih, Pawülü, ba kpah bi wü kpeke ngü eyi fü yi teka ngü la. Angü Me to wazi me-ye fefe, teka awu si-ngü gbü ngü ka Me di mbi mbi mbi. ¹⁶ Gbü wü köcökpa ka Pawülü la, ah mala kpah eyi fü nih bala, gü ba, "Ah le de nih di eo to nih 'buru, teka adi fi bü emere züka wü ngü gbü jia Me, te nga wü sikpi 'buru." Pawülü ba ngü la eyi bala, gbü wü köcökpa kaye 'buru. Gara kpeke wü ngü kpah ladü gbü wü köcökpa ka Pawülü, te wü gara kpara ti aje sisi mbi mbi de. Fü wü gara töndö kpara ayia angbü efüfü ngü la, baka ndawü ngü. Kpah bala, wüh ngbü efüfü wü gara ngü gbü *Ngari Me kpah afüfü. Amba Me wu ngü ka-ewü la eyi. Ah ena ato mere siti kuru te ewü te gara. ¹⁷ Wü di enga wüna, yi ceka te-yi 'be, de yi rü kpekpeke teka wü mürü mani, te a mala nga ewü fü yi ne, angü wüh ena akoro afiti yi de wü wu ka-wü la. Amba ah le de yi lala eküte zu ngü ka Yesu. ¹⁸ Yi nü de ngü ka Miri Yesu la kpa engagira nü. Yi di fi bü eo to yi, teka adi eje si-ngü gbü ngü ka Yesu la mbi mbi mbi. Angü Yesu ena ato wazi fü yi de *züka maguma ye, teka fü yi amere ngü la di.

Ah le de nih gbo nga iri Miri Yesu, *E-küwa-nih titine, anü di kpa engagira nü, fi mere badi. Ah di bala.

Dela adu ngü ka-ra, Petero.

Dene gina köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu 1 Yüwane

Masere si-ngü

*Yüwane ba köcökpa ne me-ye. Ah de Yüwane, ye Zebedayo, ta te di esüka wü *mürü tima ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne. Ah kpah de Yüwane ta te ba tofo ngü ka Yesu Kurisito. Ah ba köcökpa ne fü gara wü *kpara ka Yesu te ewü ngbü gbü gara sü, amba nih tĩ awu iri sü la nda-nih de.

Si-ngü te Yüwane ba ngü ne fü wü kpara ka Yesu la tete, ah teka amala ngü fü ewü kpekpeke, gü ba dene, ah le de wüh le te-wü de wü bu wü, teka fü ewü adi wü di Me fanü fanü. Angü Yüwane gü ba dene, te mü gü ba, ni le Me de maguma ni 'buru, amba te mü le wü bu mü de la, mü ngbü esu ka-mü dela wu.

Yüwane le kpah amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, de wüh ceka te-wü 'be 'be 'be teka wü mürü wu, angü wüh ena afiti ewü de siti riri. Ah le de wüh lala eküte zu *ngari Me, ta te ani ri ewü di te enga gina ne.

Wü ngü te Yüwane ba gbü köcökpa ne, wüh dene

Sapita 1:1-4 Si-ngü te Yüwane ba köcökpa ne tete

Sapita 1:5-2:17 Ngü ka siti ngü

Sapita 2:18-27 Siti riri ka wü mürü fiti

Sapita 2:28-3:24 Ah le de nih di ele te-nih, angü nih de wü di Me

Sapita 4:1-6 Siti riri ka wü mürü fiti

Sapita 4:7-21 Ngü ka lele ka Me

Sapita 5:1-21 Ngü te yi ena amaka wazi gbügbü, te yi to maguma yi fü Yesu la

Dene si-ngü te ma ba köcökpa ne tete

¹ Wü di enga ra, ngü te a ngbü ele aba fü yi enatikine ne, ah de ngü ka Yesu *Kurisito, angü engu de Ri Me, te ngbü eküwa wü kpara 'buru. Ta gügü, te enga gina, o Me o kotö ne la de, Yesu ladü. De-a, wü *mürü tima kaka, a wu engu eyi cu de jia a. A je riri na eyi de güje a. A tala küküte kpah eyi cu de kpa a. ² Yesu Kurisito ka-ye ta ladü ake Wö ye, kü te kpo te enga gina, o Me mere kotö ne, la de. Fü Me adu aza engu, agü tatamu fü nih. Fü a awu engu ta cu de jia a. Fü a adu tine emala ngü tekaka na fü wü kpara, teka de wüh küwa aküwa fi mere badi. Dela si-ngü te a ngbü eba ngü tekaka na fü yi ne. ³ Angü a wu ngü engu la cu me-a de jia a. A je riri na kpah eyi cu me-a de güje a. Dela si-ngü te a ngbü kpah emala ngü ne tete fü yi, de yi le ngü kaka, teka de nih ngbü biringbö, da ele te-nih esüka nih. Tekane de, angü a ngbü nda-a eyi ele te-a esüka a de wü Me bete Yesu Kurisito, te di de Yeye na ne. ⁴ Te di bala, dela si-ngü te ma ngbü eba ngü ne tete na fü yi, teka de nih ngbü de nih ma, de maguma nih biringbö. Fü nih adu angbü 'buru de mere tadu emaguma nih teka ngü la.

Dene ngü te ma ele amala fü yi teka siti ngü

⁵ Ngü de te a ngbü eba fü yi ne, a je wü ngü la gömö Ye Me, Yesu *Kurisito. Fü a adi emala fü yi, ga, Me ka-ye *nzila baka ra te ngbü esü, adi elofu sü füh kotö ne 'buru. Me ngbü eyi elofu sü, gara e kpala, te ena akoro ba biti, ani jia sü de te ngbü elofu la, nda ma.

⁶ Te di bala, te mü mala, gü ba, "Ni le ngü ka Me eyi," te mü di dene la fi bü elala gbü *siti ngü, te mü ngbü emere ne, amba mü ngbü esu ka-mü nda-mü wu. Tekane de, angü wü siti ngü ka-mü la, ngbü egü tamu ngü, ga, mü le zu ngü ka Me nda-mü la fi de. ⁷ Amba te nih ngbü emere fi bü wü ngü te reke gbü jia Me, ba e te Me ngbü ele, fü nih angbü eyi

da ele te-nih esüka nih fanü fanü la, *ngüte Yesu, Ye Me, ti eyi azürü wü siti ngü ka-nih 'buru asidi.

⁸ Te mü mala, gü ba, “Ni mere siti ngü nda-ni kü de,” la, mü ngbü dela esu wu eküte mü de tete-mü. ⁹ Amba te mü du füwa te-mü, mala nga wü siti ngü ka-mü, de te mü ngbü emere ne 'buru mbölö mbölö fü Me la, Me ti eyi aboro wü siti ngü ka-mü. Fü engu azürü wü siti ngü de emaguma mü la ngbala, kpah ba e ta te engu mala. Angü engu ka-ye de kpara te ti afüfü ngü, de te engu mala ne, nda de. Ah emere ka-ye kpah fi bü mene ngü te reke areke.

¹⁰ Amba te mü cere nga mü, ga, “Angü ni mere siti ngü nda-ni kü de,” ngü la ena angbü gegege ba e te mü mala, ga, “Me de mürü wu.” Angü engu mala eyi, ga, “Wü kpara 'buru mere siti ngü eyi.” Te mü ga yiki gbü ngü engu la, amba ngü ka Me emaguma mü nda ma.

2

¹⁻² Wü di enga ra, ah le de yi mere *siti ngü de. Amba te mü mere di bü siti ngü la, mü mere e akpe cürü de, angü Yesu Kurisito ladü. Engu de kpara te ngbü eku gba fü Me teka nih, de Me di eboro wü siti ngü ka-nih. Angü kpara te ngü kaka reke areke gbü jia Me, ah ka-ye duu de Yesu Kurisito kpikpi ye. Engu kpi teka areke siti ngü de te di ezungba nih de wü Me ne. *Ngüte Yesu Kurisito ti eyi aküwa nih, de wü kpara füh kotö ne 'buru, gbü wü siti ngü ka-nih.

Dela si-ngü de te ma emala ngü ne tete fü yi, wü di enga ra, teka ne de, de yi ce da emere wü siti ngü 'buru.

Dene ngü teka riri te Me to fü nih

³ Wü di enga ra, ah le de nih di eje riri ka Me, teka fü nih awu, gü ba, nih le ngü kaka eyi fanü fanü.

⁴ Te mü gü ba, “Ni le ngü ka Me eyi,” fü mü adu angbü ka-mü fi bü emere wü *siti ngü la, amba mü ngbü esu ka-mü nda-mü dela wu, mü de kpara ka Me nda-mü de. ⁵ Te

mü ngbü eyi emere wü ngü de te Me mala fü nih ne 'buru la, amba fanü fanü, mü le Me eyi de maguma mü. Angü e de te egü tamu ngü, ga, nih lala eyi eküte Yesu Kurisito ne, ah ka-ye de wü züka ngü te nih ngbü emere. ⁶ Te ah tine eyi bala la, te mü ga, “Ni le ngü ka Yesu Kurisito eyi,” ah le de mü ngbü fi bü da emere züka ngü te reke areke gbü jia Me, gegege ba e ta te Yesu Kurisito ngbü emere.

⁷ Wü di enga ra, riri de te ma eto fü yi ne, ah de to ngü de. Ah de diri riri ta te yi je eyi gügü te enga gina, o yi kpo ele ngü ka Yesu tete. Riri la gü ba dene, yi di ele te-yi esüka yi de wü bu yi. ⁸ Ngü la, ah de diri riri, amba ah kpah de to riri. Angü Yesu Kurisito gü ta tamu ngü ka lele la eyi fü nih. Yi kpo kpah eyi ele te-yi esüka yi gegege baka e dela. Te di eyi bala ne, ngü la ngbü egü tamu ngü fü nih, gü ba, biti nü sü eyi, angü kpi seke eyi.

⁹ Te di bala ne, te mü gü ba, “Ni eyi de kpara ka Yesu, te ni ngbü endoro gbü ra-sü,” la, amba te mü le wü bu mü de la, mü de kpara ka ra-sü nda-mü la fi de. Mü ka-mü nda-mü la fi bü kpara ka biti. ¹⁰ 'Duwa te mü ngbü tine eyi ele wü bu mü de maguma mü 'buru la, amba mü te edu akoro angbü ba kpara ka ra-sü fanü fanü. Angü dela siti ngü tine emaguma mü eyi ma, mü ti tine adürü te kaje ka Me, ba kpara te ngbü edo lö ye gbü biti ne, de. ¹¹ Te mü le wü bu mü de la, ah esiti, ah ba e te mü ngbü ka-mü la fi bü endoro gbü biti. Mü wu mene ngü de te mü ngbü emere ne, nda-mü de. Mü dürü dela eyi adürü, angü jia kpara ti aceka kpi gbü biti nda de.

Dene ngü ka maguma 'basu 'basu

¹² Wü di enga ra, ma ba ngü ne fü yi kükürü de. Ma ngbü emala ngü fü yi, gü ba, “Me boro wü *siti ngü ka-nih eyi fü nih teka ngü ka Yesu Kurisito, te kpi teka nih.” ¹³ Tek a yi, de te yi di de wü cögbörö kpara, de te yi le ta ngü ka Yesu Kurisito

eyi gügü ne, ma emala fü yi, gü ba, “Yi wu Yesu Kurisito eyi fanü fanü, gü ba, kü ta gügü, o wüh mere kotö ne tete na la de, Yesu ka-ye ladü. Enatikine engu fi ladü da ye.” De-yi wü ka'dörö, te yi le ngü ka Yesu titine dene, ma ena amala nda-yi, gü ba, “Yi sö gü eyi kpekpeke, za esaka vügü ka-nih, *Satana, ka.”

De-yi wü di engu ra 'buru, ma emala fü yi, gü ba dene, “Yi wu Me eyi fanü fanü, te di de Wö nih.” ¹⁴ De-yi wü cögbörö kpara, ma emala fü yi, gü ba, “Yi wu Yesu Kurisito eyi fanü fanü, te ewü di ladü ake Me gügü te engu gina, o Me o kotö ne la de.” De-yi wü ka'dörö, ma emala fü yi, gü ba, “Yi rü eyi kpekpeke. Teka ngü la, fü ngü ka Me angbü emaguma yi, fü yi ayia aza esaka Satana kpah eyi fanü fanü.”

¹⁵ Wü di engu ra, yi mere e ao maguma yi te ngü ka kotö, de wü e de gbü ye ne, de. Kükürü de, angü te yi o to yi teka ngü ka kotö ne la, maguma yi ena adi ka-ye fi bü 'basu 'basu, yi ti ato maguma yi fü Wö nih Me nda-yi de. ¹⁶ Wü mene ngü de ka kotö ne, ah de ne wü ngü ne? Ah de wü siti ngü, te wü kpara ngbü emere, ba e te ewü ngbü ele. Wü gara ngbü eo gümü e ka wü bu wü. Wü gara ngbü egbo nga wü, teka wü e de te di esaka wü. Wü mene ngü de bala reke gbü jia Me nda de. Dela ka-ye bü 'buru wü tondö ngü ka kotö ne. ¹⁷ Yi ce mene wü ngü de bala asidi, angü wü ngü de füh kotö ne ena anza ka-wü anza. Amba, te yi ngbü emere wü ngü, de te reke areke gbü jia Me la, yi ena aküwa ka-ye aküwa, agbü sü ka Me agbü kpî, fi mere badi.

Dene ngü teka wü vügü ka Yesu Kurisito

¹⁸ Wayi, wü di engu ra, wü ngü de füh kotö ne ena anza ka-wü anza, angü *adu sîkpî koro eyi gbmari. Yi fi nga ngü ta te a mala fü yi gügü, ga, “Te adu sîkpî te ekoro la, vügü ka Yesu Kurisito ena akoro, teka angbü efiti wü kpara.” Yi ceka

la eceka, titine gbü wü lakî ka-nih ne, wü vügü ka Yesu Kurisito la koro eyi gbe gbe gbe fa sü. Dela si-ngü de enatikine te ngbü egü tamu ngü, gü ba, ani koro eyi gbü adu wü sîkpî.

¹⁹ Wü vügü ka Yesu Kurisito la ngbü ta engbü de wü nih, baka wü *kpara ka Yesu. Amba de, wüh ka-wü de wü mürü mani. Wüh yia ka-wü, ce ngü ka Me eyi. Teka ne de, fü ewü adi ta de wü kpara ka Yesu fanü fanü la, de wüh yia ta ace ngü kaka-na de. Dela ngü te gü tamu ngü, gü ba, wüh de wü kpara ka Yesu nda-wü de ne. ²⁰ Amba nda-yi, Yesu Kurisito to wazi ka *Nzila Wazi Me eyi emaguma yi, teka fü yi adi ewu zu ngü ka Me di fanü fanü. ²¹ Yi ngbü efi, gü ba, ma ngbü eba köcökpa ne fü ani, angü ani wu ngü ka Me de? Yi mere e afi ngü bala de. Ma ngbü emala fü yi kpekpeke, gü ba, yi wu ngü ka Me eyi reke areke fanü fanü. Wü vügü ka Yesu ti afiti yi, de wü wu ka-wü, la tine kpah de.

²² Ma ngbü emala ngü ne fü yi kpekpeke, gü ba, te kpara mala ngü, gü ba, “Me tima Yesu me-ye nda de la,” amba kpara la ngbü esu ka-ye mere siti wu. Kpara te emala ngü de bala, engu le ngü ka Me nda-ye de. Ah le ngü ka Yesu Kurisito, Ye Me, nda kpah de. Kpara de bala ka-ye vügü ka Yesu Kurisito. ²³ Angü te kpara le ngü ka Yesu Kurisito de, kpara la le ngü ka Me, te di de Wö ye Yesu ne, nda kpah de. Te kpara le ngü ka Yesu eyi la, amba kpara engu la, ah de kpara ka Me fanü fanü.

²⁴ Te di eyi bala ne, wü di engu ra, yi zoro ngü ka Me de kpa yi 'basu mini. Dela ngü ta te yi je eyi gügü, gbü ra te yi to maguma yi tete fü Yesu Kurisito. Te yi lala te zu ngü ka Me la, Yesu, Ye Me, ena akoro angbü emaguma yi, be kpah te Me te di de Wö nih ne. Fü yi angbü tine tundu de ewü. ²⁵ Dela ngü ta te Yesu Kurisito mala, gü ba, “Ni ena aküwa nih, fü nih angbü agbü kpî kpaka Me fi mere badi,” ne.

²⁶ Dela ngü te ma le aba fü yi,

teka siti wü kpara, te ewü le adi efiti yi. ²⁷ Te ah ena adi teka yi, Yesu Kurisito to Nzila Wazi Me nda eyi fü yi. Nzila Wazi Me la ngbü eyi cu kpa emagama yi, da eto wü züka fingangü fü yi gbü wü ngü ka-yi nde 'buru. Tekä ngü la, yi tî ale gara kpara, teka arî yi, nda-yi tîne de. Gara kpara tî afiti yi kpah de. Wü di enga ra, ngü te ma emala fü yi, ah dene, yi lala eküte Yesu Kurisito, kpah baka e te Nzila Wazi Me ngbü eyi emala fü yi ne.

Dene ngü te ma ele asere fü yi, gü ba, nih de wü di Me

²⁸ Wü di enga ra, yi lala eküte Yesu Kurisito. Te yi mere bala la, yi ena angbü de tadu, gbü *adu sîkpi te Yesu ena adu akoro tete, kpa füh kotö akine. Yi tî akpe cürü jîjia de. ²⁹ Yi wu bü eyi kpo, gü ba, Yesu Kurisito ka-ye duu me-ye kpikpi ye, kpara te ngü kaka reke areke gbü jia Me. Ah le de yi wu kpah awu, gü ba, te mü mere ngü, de te reke areke gbü jia Me la, mü ena adi kpah de ye Me.

3

¹ Nih fi la nga mere lele de te Wö nih, Me, le nih di, angü engu mala teka nih eyi, gü ba, "Nih de wü di ni." Ah mala ngü la bala kükürü de, angü nih ngbü zu de wü di Me fanü fanü. Wü kpara füh kotö ne le ngü la, gü ba, nih de wü di Me ne, nda-wü de. Si-ngü engu la bala teka ne de, angü wüh le ngü ka Me nda-wü de. ² Wü di enga ra, nih enatikine eyi de wü di Me. Wü gara züka wü ngü kpah ladü, te Me ena amere fü nih, te gara kpala, te nih wu la de. Amba nih wu eyi kpo, gü ba, te gara, te Me ena amere ngü engu la fü nih tete, Me ena adu afü nih baka ye. Fü nih adu angbü eceka Me tîne cu de jia nih. ³ Ah le de nih o to nih te ngü engu la, teka fü nih ace wü dürü ngü ka-nih 'buru asidi, adu angbü tîne *nzila baka Me.

⁴ Angü te mü ngbü fi bü emere *siti ngü, enü di kpa engagira nü

la, ah ka-ye gegege ba e de te mü mala ngü, gü ba, "Ni le aje rîri ka Me nda-ni de." ⁵ Si-ngü de ta te Yesu Kurisito koro tete füh kotö de sene, neh mbi mbi teka ne? Yesu Kurisito koro ta füh kotö sene, teka afa siti ngü ka-nih. Amba Yesu Kurisito mere siti ngü nda de. ⁶ De te di eyi bala ne, te nih lala eküte Yesu Kurisito la, nih tî tîne angbü emere fi bü wü dürü ngü ne de. Te mü ngbü fi bü da emere wü siti ngü la, amba mü le ngü ka Yesu nda-mü kü de.

⁷ Wü di enga ra, yi o jia yi eküte yi, angü wü kpara ena anü afiti yi gbü ngü la. Te yi ngbü emere wü züka ngü la, yi ena angbü ba züka kpara gbü jia Me, kpah baka Yesu Kurisito. ⁸ Te mü ngbü emere wü siti ngü la, amba mü de ye Me nda-mü de. Mü ka-mü nda-mü de ye *Satana. Kükürü de, angü Satana ngbü nda-ye emere fi bü wü siti ngü. Dela si-ngü te Yesu koro tete füh kotö sene, teka anza tima ka Satana la asidi. ⁹ Te yi ngbü zu de wü di Me, de te Me bi yi me-ye la, yi tî angbü emere wü siti ngü de. Angü wü di Me ngbü elala ka-wü nda-wü fi bü gbü ngü ka Me. Tekä ngü la, ah le fü yi ace da emere wü siti ngü, angü yi eyi de wü di Me. ¹⁰ Dela ngü te ena agü tamu wü kpara ka Me fü nih, enatikine. Fü ngü la agü kpah tamu wü kpara, te ewü di de wü kpara ka Satana. Te mü mere züka ngü gbü jia Me de la, mü de ye Me nda-mü de. Kpah bala, te mü le wü bu mü de la, mü de ye Me nda-mü kpah de.

Dene gina rîri te Me to fü nih

¹¹ Gina rîri ta te wüh rî yi di, gbü ra ta te yi le ngü ka Yesu Kurisito tete na ne, ah ngbü egü neh fe? Ah gü ba, "Nih di ele te-nih esüka nih de wü bu nih." ¹² Te mü le wü bu mü de la, mü ka-mü gegege baka Kayîna la. Kayîna mere ta ne ngü ne? Ah yia ta gbü ra biringbö, mi enga ni ye, de irî ye Abele, mörö. Si-ngü ta te engu mörö enga ni ye tete,

ah bane. Kayina, mü ngbü ta nda-mü ka-mü emere fi bü wü *siti ngü. Enga ni mü, Abele, ngbü ta nda-ye ka-ye emere fi bü wü züka ngü, te reke areke gbü jia Me. Kayina, fü ngü la ake te mü, fü mü adu akpü enga ni mü 'duwa sürü sürü, fü mü ayia amörö engu teka ngü la.*

¹³ Wü di enga ra, wü kpara de te ewü le ngü ka Me de ne, ena akpü yi, ge baka ngü de te Kayina mere. Ah le de ngü la mere e aga gbü jia yi de. ¹⁴ Angü nih ka-nih nda-nih de wü kpara ka Me fanü fanü. Angü Me küwa nih eyi. Nih ce ngü ka kpi kpah eyi gügü. Nih ti eyi awu, gü ba, nih küwa eyi, angü nih ngbü eyi da ele te-nih esüka nih. Mene kpara te le wü bu ye de ne, dela mene kpara te di la fi bü elala gbü siti ngü te eto kpi. ¹⁵ Angü te mü ngbü ekpü wü bu mü la, mü ka-mü gbü jia Me, ba kpara te ngbü emömörö wü bu ye. Kpara te ngbü emörö wü kpara, ah ena aküwa? Ah küwa nda de!

¹⁶ Nih ena ale te-nih, neh baye baye? Ah le de nih le te-nih kpah ba e te Yesu Kurisito le nih. Angü ah ce te-ye, akpi teka ngü ka-nih. Te di bala, ah le fü nih ato te-nih, kpah akpi teka ngü ka wü bu nih. ¹⁷ Te mü de mere bi wü e esaka mü, fü kiri mü angbü ekpi ka cinga ede mü, te mü wu cicinga na de la, lele ka Me ladü emaguma mü fanü? ¹⁸ Wü di enga ra, nih mere e adi emala ngü, gü ba, "Nih le wü bu nih eyi, nih le wü bu nih eyi," bü de komö nih kükürü ne, de. Te nih le wü bu nih ngbürü eyi ale, de maguma nih biringbö la, ah ti ati fü nih angbü ele ta-ngü te ewü gbü wü cinga ka-ewü la.

¹⁹ Dela ngü te ena agü tamu ngü, gü ba, nih de wü kpara ka Me fanü fanü. Angü te nih ngbü eyi da ele te-nih esüka nih la, amba nih eyi zu de wü kpara ka Me fanü fanü. Nih ti tine akpe cürü, teka akoro kpaka Me, de. Angü Me mala ngü

la eyi bala cu me-ye. ²⁰ Te mü ngbü efi mere fingangü emaguma mü, gü ba, "Angü ni de siti kpara," la, wayi, amba mü mere e akpe cürü Me de. Angü fingangü ka-nih fa nda Me nda de. Kpara te wu ngü 'buru kpo, neh da? Ah de Me de? Me mala ngü eyi, gü ba, "Wü kpara ka-ni mere e adi ekpe cürü ni de." ²¹ Wü di enga ra, nih mere e akpe cürü de. Nih gu maguma nih agu. Nih koro kpaka Me, aku gba fefe na de gu maguma nih. ²² Te nih mere bala la, Me ena ato wü e, de te nih ngbü ele ne fü nih ato. Kükürü de, angü te nih ngbü eje riri kaka, da emere ereke areke la, amba nih de wü kpara kaka fanü. ²³ Riri ka Me ngbü egü neh fe? Riri ka Me, gü ba, "Nih to maguma nih fü Yesu Kurisito, te di de Ye Me ne. De nih di ele te-nih esüka nih, kpah baka e te Yesu mala fü nih." ²⁴ Te nih ngbü eje riri ka Me la, amba nih lala eyi te ngü kaka-na, fü engu angbü kpah de nih. Dela ngü de te ena agü tamu ngü, gü ba, Me ladü tundu de wü nih fanü fanü, angü ah tima *Nzila Wazi ye eyi emaguma nih.

4

Dene ngü te ma ele amala fü yi, teka ngü ka Nzila Wazi Me

¹ Wü di enga ra, mere bi wü kpara ngbü emala ngü, gü ba, "Ngü te ani ngbü emala ne, *Nzila Wazi Me ngbü esere fü ani me-ye." Yi mere e aje ngü ka-ewü la, fü yi ayia ale 'duwa bü ale ne, nda-yi de. Ah le de yi ceka kpi gbü ngü la kpo kpo kpo feke, teka fü yi awu, anga te ngü la koro ngbürü zu kpaka Me fanü fanü ya? Tekane de, angü mere bi wü mürü wu ladü, te ewü ngbü esu wu, gü ba, "Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö ani me-ye," amba wüh ngbü esu ka-wü nda-wü dela wu. ² Ngü te ena agü tamu ngü fü yi, gü ba, Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö kpara la me-ye fanü fanü

* 3:12 3:12 Mü ena amaka ngü ka Kayina ake Abele gbü Gina Ngü 4:1-25.

ne, ah bane. Te kpara la le ngü ka Yesu Kurisito, fanü fanü, gü ba, “Yesu koro za küte kpah baka nda-nih, teka aküwa nih,” la, amba Nzila Wazi Me ngbü emala ngü gömö kpara la me-ye fanü. ³ Amba te kpara la le ngü ka Yesu nda de, Nzila Wazi Me emamaguma nda ma. Wazi de te engu ngbü emere tima la di ne, ah ka-ye de wazi ka vügü ka Yesu. A mala ta eyi fü yi, gü ba dene, “Vügü ka Yesu ena akoro.” Titine engu koro, ngbü eyi eto wazi ye fü siti wü kpara füh kotö ne.

⁴ Wü di enga ra, yi mere e akpe cürü vügü la de, angü yi ka-yi de wü di Me. Wü mürü wu la ti afa yi de, angü Nzila Wazi Me ngbü eyi emaguma yi, da eto wazi fü yi. Wawazi na fa nda *Satana, de te ngbü eto fü siti wü kpara ka-ye de füh kotö ne ka. ⁵ Wü mürü wu la, wüh ngbü emala ka-wü bü 'buru wü ngü ka kotö de sene. Dela si-ngü de te wü kpara füh kotö ne ngbü ele ngü ka-ewü tete na ne. ⁶ Amba nda-nih, nih ka-nih de wü di Me. Dela si-ngü de te mene wü kpara te ewü le ngü ka Me de ne, ti aje ngü ka-nih kpah de. Amba mene wü kpara de te ewü le ngü ka Me eyi ne, ngbü ele ngü ka-nih, da eje ngü ka-nih tete na ne. Dela ngü de te ena agü tamu ngü fü yi, gü ba, mene kpara dene ngbü emala zu ngari Me. Amba mene engu ne ngbü ka-ye esu wu, angü Satana to ngü la me-ye fefe.

Dene ngü teka lele ka Me

⁷ Wü di enga ra, ah le de nih di fi bü ele te-nih esüka nih, angü ngü ka lele de mere ngü. Me ngbü eto wazi fü nih, teka lele la, me-ye. Te mü ngbü ele wü bu mü de maguma mü 'buru la, amba mü eyi zu de ye Me fanü, angü mü wu ngü ka Me eyi reke areke. ⁸ Amba te mü le wü bu mü de la, mü de kpara ka Me nda-mü de, angü Me ka-ye de mürü lele. ⁹ Wü di enga ra, Me le nih de maguma ye 'buru. Ngü te gü tamu ngü la fü nih, ah dene. Engu za

biri Ye ye biringbö, tima fü nih kpa füh kotö akine, de ah koro, ah kpi, teka aküwa nih. ¹⁰ Lele de ne e ne? Lele de ngü ka Me, angü Me le nih de maguma ye 'buru. Tekere mere lele kaka-na la, fü ah ayia atima Ye ye, Yesu, teka de wüh za engu, mörö ba *kambiliki, fü *ngüngüte areke ngü te di ezengba nih de wü Me. Amba nda-nih, nih le Me mbi mbi nda-nih de.

¹¹ Wü di enga ra, te Me le nih de maguma ye de bala ne, nih ena amere tine neh baye? Ah le de nih le te-nih esüka nih kpah gegege bala. ¹² Nih ena ale Me, neh baye baye? Angü kpara te wu Me de jia ye, nda ma. Te di bala, te nih ngbü ele te-nih esüka nih la, Me ena angbü de nih tundu. Fü nih adu angbü ele Me cu de maguma nih fanü fanü.

¹³ Nih ena awu neh baye, gü ba, nih ngbü eyi elala eküte Me? Nih ena awu neh baye, gü ba, Me ngbü eyi emaguma nih? Nih ti awu ngü la teke, angü *Nzila Wazi Me ngbü engbü emaguma nih, adi esere ngü la fü nih. ¹⁴ De-a, wü *mürü tima kaka, a wu ta Yesu, Ye Me, cu de jia a, fü a adu amala kpah fü yi, gü ba, “Me, te di de Wö ye na ne, tima engu me-ye, teka akoro aküwa wü kpara füh kotö ne 'buru.” ¹⁵ Te di bala ne, te mü le eyi, gü ba, Yesu Kurisito de Ye Me la, Me ena angbü emaguma mü fanü, angü mü lala eyi eküküte na. ¹⁶ Te di bala, nih ti eyi awu, gü ba, Me le nih de maguma ye 'buru. Fü nih adu ato maguma nih fefe na, teka ngü la.

Wü di enga ra, Me ka-ye de mürü lele. Te di bala, te nih ngbü eyi ele te-nih esüka nih la, amba nih kpo eyi elala eküte Me fanü. Fü Me adu angbü kpah emaguma nih. ¹⁷⁻¹⁸ Me ngbü eto wazi fü nih me-ye, teka fü nih angbü ele te-nih esüka nih di. Tekere ngü la, lümü ti azoro nih, te gara gbü *adu sikpi, te Me ena akoro, aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne, nda de. Cürü ti amere nih kpah de, angü nih ngbü

ele wü bu nih, kpah baka e te Me ngbü ele nih ne. Te mü le Me eyi de maguma mü biringbö la, mü ena akpe cürü, neh teka ne? Gara ngü kpah ladü? Gara ngü ena adi nda ma! Te nih le Me eyi de maguma nih 'buru la, ngü la ena aliki cürü emaguma nih asidi. Wü kpara ngbü ekpe Me ne, angü Me ena ato kuru eküte ani. Te kpara ngbü ekpe Me bala la, amba mamaguma ka-ye 'basu 'basu.

¹⁹ Nih ena amaka wazi, teka fü nih adi ele Me di, anga wü bu nih, neh kaye? Me ngbü eto wazi la bala me-ye fü nih, angü engu le nih ta fi me-ye, gügü te enga gina, o nih le engu la de. ²⁰ Te kpara ngbü ekpü wü bu ye la, engu ena amala neh baye, gü ba, angü ni le Me eyi fanü fanü? Dela ka-ye wu! Kpara te wu Me de jia ye bane, ah nda ma. Amba wü bu mü, mü wu ewü eyi kpo. Te nih le te-nih de wü bu nih de la, nih ti ale Me kpah de! ²¹ Dela riri ta te Yesu Kurisito to fü nih. Ah gü ba dene, "Te mü le Me eyi de maguma mü 'buru la, ah le de mü le wü bu mü kpah bala."

5

Dene ngü te yi ena amaka wazi gbügbü,

te yi to maguma yi fü Yesu la

¹ Wü di enga ra, te nih le Me eyi la, ah le de nih le wü di Me kpah bala. Wü di Me neh wü da? Wüh de mene wü kpara, de te ewü le eyi, gü ba, Me tima Yesu füh kotö ne me-ye, teka aküwa nih. ² Te di bala, te yi le Me eyi de maguma yi 'buru, fü yi angbü eyi kpah da eje ngü kaka-na la, ah ti ati teka fü yi ale kpah wü di ye na. ³ Te mü le Me eyi la, mü ena angbü eje riri kaka-na, da emere fanü fanü. Riri ka Me la ti afa nih de, ⁴ angü nih eyi de wü di Me fanü fanü. Teka ngü la, nih ti eyi aza esaka wü vügü ka Me füh kotö ne. Nih ena aza esaka wü vügü ka Me, neh baye baye? Nih ena aza

esaka ewü, angü nih to maguma nih eyi fü Yesu. ⁵ Wü kpara de te ewü di de wazi teka aza esaka wü vügü ka Me, neh wü da? Ah de mene wü kpara, de te ewü le ngü ka Yesu eyi de maguma wü biringbö, gü ba, engu de Ye Me fanü ne.

⁶ Yesu Kurisito de kpara, ta te Me tima kpa füh kotö akine. Fü ewü ato *babatiza fefe na. Fütanga ngü la, fü ewü azoro engu, amörö, fü *ngüngüte atökö teka nih. Wü gara kpara ngbü esu wu, ga, angü Yesu kpi ta nda de. Amba Yesu kpi eyi fanü fanü, teka aküwa nih. Dela zu ngü ka Me fanü fanü, te *Nzila Wazi Me ngbü esere emaguma nih. ⁷ Te di bala ne, wü ngü ladü bata te gü tamu ngü, gü ba, Yesu Kurisito ngbü zu de Ye Me. ⁸ Gina ngü engu la, ah de Nzila Wazi Me. E'ba'basu na, ah de ngü ka babatiza kaka-na. Ebabata na, ah de ngüngüte na, te tökö teka nih. Wü ngü de bata la ngbü emala ngü ngbee biringbö, gü ba, Yesu Kurisito de Ye Me fanü fanü. ⁹ Dela ngü te Me mala cu me-ye teka Ye ye. Te kpara mala ngü fü yi teka e de te engu wu cu de jia ye la, yi ti ale ngü engu la de? Te ah bala, de nih le ngü de te Me ngbü emala fü nih, angü engu de mere Me, de te ngü kaka ga fa nda wü kpara 'buru. ¹⁰ Me mala eyi, ga, "Yesu de Ye ni." Te di bala, te mü le ngü ka Yesu eyi, Nzila Wazi Me ena asere ngü la emaguma mü, gü ba, ngü la de zu ngü fanü fanü. Te mü gü ba, Yesu de Ye Me nda de la, amba mü ngbü eceka Me gbü jia mü ba mürü wu. ¹¹ Dela wü ngü de te gü tamu ngü fü nih, gü ba, Yesu de Ye Me fanü fanü. Te di bala, Me küwa nih eyi fi mere badi, teka ngü ka Yesu. ¹² Angü, te mü to maguma mü fü Ye Me la, mü küwa eyi fi mere badi. Amba, te mü le ngü kaka de la, mü ti aküwa nda-mü kpah de!

Dene adu ngü ka-ra

¹³ Wü di enga ra, dela wü ngü de te ma ba eyi fü yi bala, teka fü

yi awu, gü ba, te mü le ngü ka Yesu Kurisito, Ye Me, de maguma mü la, mü küwa eyi fanü fanü, fi mere badi. ¹⁴ Te di bala, cürü mere e amere nih teka adi eyi-tata de. Angü nih wu kpo, gü ba, te nih yi-ta Me teka gara ngü te reke gbü jijia la, engu ena aje gba ka-nih la aje. ¹⁵ Te nih wu eyi zu kpo, gü ba, Me ngbü eyi eje gba ka-nih, de te nih ngbü eku ne la, nih ti kpah eyi awu, gü ba, engu ena ato mene e, de te nih ngbü eyi-tata tüngüngü na ne, ato fü nih.

¹⁶⁻¹⁷ Te mü wu gara enga ni mü, te ngbü emere dürü ngü la, ah le de mü ku gba fü Me tüngüngü na, de Me küwa engu aküwa. Te dürü ngü kaka engu la ni kaje fefe na la de la, Me ena aküwa enga ni mü la aküwa fanü fanü, teka ngü ka gba ka-mü la. Wü kpara ngbü emere bi wü dürü ngü. Wü ngü la 'buru de *siti ngü gbü jia Me. Amba gara siti liya ladü te ti aye süka kpara ake Me fi mere badi. Mene kpara te mere mene liya de bala, ma ti amala fü yi, gü ba, yi yi-ta Me teka kpara la? A'a! Ma ti amala bala nda-ra de.

¹⁸ Wü di enga ra, nih wu eyi, gü ba, te mü de ye Me fanü fanü la, mü ti angbü fi da ememere wü siti ngü ne tine de. Kükürü de, angü Yesu Kurisito, te di de Ye Me, ngbü eyi eceka kpä fütanga mü me-ye. Te di bala, *Satana ti tine amere ngü de mü ne de. ¹⁹ Angü Satana ngbü engbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru me-ye. 'Duwa de-nih, te nih di ka-nih nda-nih de wü kpara ka Me ne, nih ti ara fü Satana nda-nih tine de. ²⁰ Angü Yesu Kurisito, Ye Me, koro eyi, to wazi fü nih, fü nih ale ngü ka Me di fanü fanü, gü ba, engu ka-ye de mere Me agbü kpä. Te di bala, nih lala eyi eküte mere Me, angü nih lala eyi eküte Yesu Kurisito. Angü Yesu Kurisito de zu Me fanü, te ngbü eküwa nih. ²¹ Te di eyi bala ne, wü di enga ra, yi mere e adu gbü gele ka wü me ka wü kundu yi ne tine de.

Dela ngü te ma le amala fü yi,

wü di enga ra, adudu na duu bala. De-ra *Yüwane.

Dene e'ba'basu köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu 2 Yüwane

Masere si-ngü

*Yüwane ye Zebedayo ba köcökpa ne kpah me-ye. Ah gü ba, ni ba köcökpa ne fü gara tangbase kani te Me fe me-ye, de wü di engu ye. Ah baka e te engu mala ngü la gbü mani, angü engu ba ngü la fü wü *kpara ka Yesu, te ewü di gbü sü la. Amba nih ti awu iri sü la nda-nih de.

Yüwane ba ngü ne fü ewü mba piti. Gina ngü te engu mala fü ewü, ah gü ba dene, ah le de wüh le te-wü de wü bu wü. E'ba'basu ngü, ah gü ba dene, ah le de wüh ceka te-wü 'be, teka wü mürü wu, te ewü ngbü efiti wü kpara de siti riri, gü ba dene, Yesu Kurisito ta te koro füh kotö ne, ah za küte baka nda-nih nda de. Ah ka-ye bü baka kuru kpara.

Dene e'ba'basu köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra *Yüwane, mere *kovo ka-yi, ma ba köcökpa ne me-ra fü yi, wü *kpara ka Yesu Kurisito, angü Me fe yi me-ye. Gümü yi ngbü eke ra cu efa sü. Wü kpara 'buru te ewü le zu ngü ka Yesu ne, wüh le yi kpah bala. ² Kükürü de, angü zu ngü ka Me la ngbü eyi guvu nih fi mere badi.

³ Ma to mandi fü yi. Wö nih Me ake Ye ye, Yesu *Kurisito, di de yi. De wüh wu cinga nih, da ele ta-ngü te nih teka *züka maguma wü. De wüh to kpah wazi, de gu maguma fü nih, teka fü nih ale zu ngü ka Me de maguma nih, kpah da ele te-nih esüka nih di.

⁴ Ma de mere tadu, angü ma je nga yi, gü ba, yi ngbü emere 'duwa wü ngü de te ngbü ereke areke gbü

jia Me, baka wü riri, de te Me to fü nih ne.

⁵ Wü di engu ra, dene ngü te ma le amala fü yi, teka gina riri ka Me. Ah de to riri nda de. Ah de diri riri ta te Yesu mala fü nih eyi te engu gina. Riri engu la ngbü emala, gü ba, ah le de nih di ele te-nih esüka nih de maguma nih biringbö. ⁶ Te nih le Me de maguma nih la, ah le de nih di eje riri kaka, da emere. Gina riri kaka gü ba, ah le de yi di ele te-yi esüka yi de wü bu yi.

⁷ Wü di engu ra, yi ceka te-yi 'be 'be 'be, angü mere bi wü mürü wu kpo eyi da efiti wü kpara füh kotö sene. Wü kpara la ngbü esu wu, gü ba, "Te Yesu Kurisito koro ta füh kotö sene, ah za küte ba nda-nih ne nda de. Ah ka-ye bü baka kuru kpara." Mene kpara te ngbü emala ngü de bala, ah ka-ye de mere siti mürü wu. Engu kpah de vügu ka Yesu Kurisito. ⁸ Ah le de jia yi di te yi, angü te yi lala gbü ngü ka Me, te di de zu ngü fanü fanü ne, yi ena amaka *küküwa kpaka Me agbü kpi fi mere badi. Amba te wü mürü wu la fiti mü, fü mü ayia ale wü wu ka-ewü la, mü ti aküwa nda-mü de.

⁹ Te mü ce zu ngü ka Yesu, te di fanü fanü ne, fü mü anü angbü endoro egigiri gara wü riri te di kpikpi ye, amba mü dela eyi de kpara ka Me nda-mü de. Te mü lala fi bü gbü riri ka Yesu, amba mü de kpara ka Wö nih Me, ake Ye ye, Yesu Kurisito. ¹⁰ Te gara mürü wu koro ngbü efiti yi, de gara ngü te di de zu ngü ka Me de la, yi mere e aza mene kpara la, anü di kpa gba yi ba ngba de. Yi mere e ace engu, fü ah ato mandi fü yi kpa esambü ka Me kpah de. ¹¹ Angü, te yi le ngü kaka-na eyi la, yi fü te-yi eyi baka siti wü kpara, angbü emere *siti ngü bakaka.

¹² Bi wü gara ngü ladü emaguma ra, te ma ele amala fü yi, amba ma ti aba wü ngü la gbü köcökpa bala ne de. Te Me le eyi la, ma ena akoro aceka yi cu de jia ra, fü nih aro

mö de nih ma, tundu te sü biringbö,
de mere tadu.

¹³ Wayi bala, wü *kpara ka Yesu
de kpakine ne to mandı ka-wü kpah
fü yi, de mere tadu.

Dela adu ngü te ma le amala fü yi,
ah bala. De-ra *Yüwane.

Dene ebabata köcökpa te Yüwane ba fü wü kpara ka Yesu 3 Yüwane

Masere si-ngü

*Yüwane ye Zebedayo ba ebabata köcökpa ne kpah me-ye. Ah ba fü gara komoko de iri ye Gayü. Ah ngbü egbo nga iri Gayü, angü Gayü de kpeke kpara gbü tima ka Yesu Kurisito. Ah ngbü kpah emala nga siti ngü ka gara kpara de iri ye Diyoterefe, te o te-ye ba mere kpara gbü tima ka Yesu ne.

Yüwane tima köcökpa ne fü Gayü esaka Demetiriyo, teka de Gayü wu ngü ka Demetiriyo, gü ba, ah de kpeke kpara gbü tima ka Me.

*Dene köcökpa te Yüwane ba fü
Gayü*

¹ Wayi bala Gayü, ma ba köcökpa ne fü mü me-ra, de-ra de te ma di mere *kovo fü mü gbü ngü ka Yesu ne, angü ma le ngü ka-mü cu fa sü, de maguma ra 'buru.

² Enga ra, Me di de mü, da eto wazi fü mü, teka de soko mü de wü ngü ka-mü ngbü 'buru mbi, kpah baka maguma mü, te di mbi gbü ngü ka Me ne. ³ Ma de tadu te ra fa sü, teka ne de, angü wü gara kpara koro kpaka ra kpakine, fü ewü amala nga mü fere, gü ba, "Mü ngbü kpala kpah fi bü da emere wü ngü, te reke areke gbü jia Me," kpah ba e ta te ma wu eyi gügü. ⁴ Angü, te ma je, gü ba, wü jaji ka-ra ngbü elala fi bü te zu ngü ka Me ne, dela züka ngü te to tadu fere fa sü, fa wü gara ngü 'buru.

⁵ Enga ra, ma wu eyi, gü ba, mü de kpeke kpara, te mü ngbü emere 'duwa züka ngü, angü mü ngbü eyi ele ta-ngü te wü kpara, te ewü ngbü endoro, ekoro kpala de ngari Me ne. Anga te ewü di de wü ganzi kpara, te mü wu ewü gügü te enga gina kpah de ne,

mü ngbü kpah ele ta-ngü te ewü. ⁶ Te wü kpara la du koro tete na kpakine, wüh mala nga wü züka ngü ka-mü la eyi fü a kpa esambü ka Me. Mü di fi bü ele ta-ngü te wü kpara de bala, gbü wü ndoro ka-ewü, de wüh maka wazi gbü ngü ka Me, angü dela züka ngü gbü jia Me. ⁷ Tekane de, wü kpara de bala, wüh ngbü endoro dela kükürü de. Wüh ngbü dela emere tima ka Yesu Kurisito. Angü wü kpara la, ah le fü ewü adi eza e esaka wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne, nda-wü de. ⁸ Te di bala, ah le de nih, te nih di de wü kpara ka Me ne, nih di ele ta-ngü te wü kpara de bala me-nih, teka fü nih angbü eto wazi fü ewü gbü tima ka Yesu.

⁹ Ma ba ta gara köcökpa, tima eyi gügü fü wü *kpara ka Yesu 'buru agbü sü ka-yi de kpala. Amba Diyoterefe le ngü ka-ra la nda de, angü ah mala, ga, ni ka-ni me-ni de mere kpara. ¹⁰ Te di bala, ma ena aceka ngü kaka la, gbü ra te ma ena akoro tete kpaka yi kpala. Fü ra asere nga *siti ngü kaka engagira yi 'buru. Angü Diyoterefe ngbü ta ememere bi wü siti ngü, da endoro de ambala'ba eküte a. Kpah bala, engu le wü kpara ka-a, te ewü ngbü endoro de ngari Me ne, kpah de. Ah le aza ewü kpa gba ye baka ngba kpah de. Wü gara wü bu ye na, te ewü le ta adi ele ta-ngü te wü kpara la ne, Diyoterefe le ewü kpah de. Fü ah angbü egiri kaje, teka aliki ewü gbü ngü ka Me asidi.

¹¹ Enga ra, mü mere e adi emere wü siti ngü, ba ngü ka Diyoterefe la, nda-mü de. Mü di emere nda-mü kpah fi bü wü züka ngü, angü kpara de te ngbü emere züka ngü de bala, ah ka-ye de zu kpara ka Me fanü. Kpara de te ngbü emere siti ngü, ah de kpara te le ngü ka Me nda de.

¹² Kpara te ena aza köcökpa ne, akoro di kpaka yi kpala, iiri na de Demetiriyo. Engu de züka kpara. Bi wü kpara ngbü emala nga züka ngü kaka 'buru bala.

Demetiriyo de kpara te lala eyi te ngü ka Me fanü fanü. Ma mala ngü la bala cu me-ra. Angü mü wu kpah kpo, gü ba, ma su wu nda-ra de.

¹³ Mere bi wü ngü ladü te ma ele amala fü mü. Amba ma le aba wü ngü la 'buru gbü köcökpa bala de. ¹⁴ Te Me le eyi la, ma ena akoro kpala kere, aceka mü, teka fü nih amala wü ngü la 'buru tundu ake nih ma.

¹⁵ Me di de mü, da eto gu ngü emaguma mü. Wü *kpara ka Yesu de kpakine to mandı ka-wü fü mü. Mü to kpah mandı ka-a fü wü kpara ka Yesu de kpala, de iri ewü biri biri zalü 'buru nde.

Gayü, enga ra, dela adu ngü ka-ra fü mü. De-ra *Yüwane.

Köcökpa ka Yudi

Masere si-ngü

Yudi ba köcökpa ne me-ye. Engu ta de gara engu ni ye Yesu. (Mü ena amaka ngü la gbü Marako 6:3.) Ta te Yesu kpo endoro, da eri wü kpara de ngü ka Me ne, wü di engu ni ye na le ta ngü kaka nda-wü de. (Mü ena amaka ngü la gbü Yüwane 7:1-5.) Amba tîne, sidi nga ngü te Yesu zükü tete gbü kpi ne, fü ewü adu afü maguma wü, ale ngü ka Yesu. (Mü ena amaka ngü la gbü Mürü Tima ka Yesu 1:14.) *Yakobo te di ta kpah gara engu ni ye Yesu ne, du koro ta mere kovo, esüka wü *kpara ka Yesu agbü Yerüsalema. Te Yudi ngbü eba köcökpa ne tete, ah mala nga ye, gü ba, "Ni de engu ni ye Yesu ne," nda de. Ah mala bü, gü ba, ni de engu ni ye Yakobo, angü ah le acu ngü ye, gü ba, ni de engu ni Miri Yesu ne, nda de.

Yudi ba köcökpa ne fü wü kpara ka Yesu. Amba sü te wü kpara la ngbü tete, ah sere nda de. Amba wü kpara ngbü efi, gü ba, mere bi ewü ena adi de wü di engu *Yisarayeale.

Yudi mala ngü fü wü kpara la, gü ba, "Ni fi ta eyi aba köcökpa fü wü, teka ngü ka *küküwa te Yesu koro di fü ani ne. Amba fü ni adu aje nga gara siti ngü, gü ba, 'Gara wü mürü mani koro eyi, kpo da efiti wü.' Teka ngü la, fü ni ayia aba köcökpa ne fü wü, teka amala fü wü, gü ba, 'Wü lala fi gbü ngü ka Yesu kpekpeke. Wü zoro ngü la de kpa wü 'basu, angü siti wü mürü mani la ena afiti wü fiti.' "

Dene Mandi ka Yudi fü wü kpara ka Yesu

¹ De-ra Yudi, engu ni ye *Yakobo, te ma di kpah labi ka Yesu *Kurisito ne, ma to mandü fü yi, wü kpara te

Me i yi eyi, teka alala gbü ngü ka-ye ne. Wö nih, Me, ngbü ele yi efa sü. Kpah bala, Yesu Kurisito ngbü da eceka kpü fütanga yi me-ye. ² Me di de yi, de ah le yi de maguma ye 'buru. De ah to kpah gu ngü fü yi fa sü, teka *züka maguma ye.

Dene ngü ka wü mürü mani, te ewü le afü ngü ka Me

³⁻⁴ Wü di engu wüna, ma ngbü ta ereke te-ra, teka aba köcökpa fü yi, teka amala nga *küküwa te Yesu to fü nih ne. Amba ma du je gara ngü tütine, gü ba, gara wü mürü mani yia egiri da wü afiti yi. Teka ngü la, fü ra ayia aba köcökpa ne fü yi kere, teka de yi rü kpekpeke. Ma le de yi lala duu gbü ngü ka Yesu. Angü ngü ka Yesu la de zu ngü ka Me, te Me to fü nih, wü kpara ka-ye. Ngü la, wüh ti afü de. Te di bala, ah le de yi ceka te-yi 'be, angü wü mürü mani la zi te-wü eyi, nü ri ngbü esüka yi kpala. Wüh gü ba, "Ani de wü kpara ka Me," amba wüh to maguma wü fü Me nda-wü de. Wüh le Miri Yesu nda-wü kpah de. Wüh ngbü egiri da wü, teka afüfü ngü, teka *züka maguma ka Me ne, gü ba, "Te mü ngbü emere waza, de wü gara *siti ngü ba e te mü ngbü ele la, ah mere e de. Me ena aboro siti ngü ka-mü la aboro." Amba ngü la bala nda de! Ah ka-ye de wu! Yi mere e aje ngü ka-ewü la nda-yi de! Gara wü *mürü dofo ka Me ba ngü ka wü mürü mani la, gbü *Ngari Me ta gügü, gü ba, "Te gara, Me ena ato kuru te wü kpara, te ewü ngbü esutu wu, da efiti wü kpara de bala."

⁵ Wü di engu wüna, dene ngü te ma ngbü ele amala fü yi. Me ena ato kuru te siti wü kpara, te ewü le aje riri kaka de ne. Yi ti eyi awu ngü la, teka ngü ta te mere te-ye fü nih, wü di engu *Yisarayeale ne. Ta gügü, Me küwa wü kundu nih, wü di engu Yisarayeale, esaka wü vügu ka-ewü, wü kpara ka *Ezepeto. Amba fütanga ngü la, fü gara ewü ayia

ace ngü ka Me, adu amere kögö-nzö fefe. Te di bala, Me ce ta ewü eyi bü bala? Ah bala de! Engu du mörö wü mürü kögö-nzö la 'buru asidi. ⁶ Kpah bala, ta gügü, gara wü *malayika yia ce ngü ka Me, fü ewü ayia afü te-wü vügü kaka. Angü wüh ngbü ta ele de ani ngbü me-ani, baka mere wü kpara. Te di bala, Me ce ngü la ta eyi bala? Ah bala de! Me yia i ewü 'buru de nyari, gö gö gö! za ewü, sötö 'buru agbü du, gbü mere mbiri sü. Titine wüh fi ladü kpala, gbü mbiri sü la, eci nga *adu sikpi, te Me ena akolo ngü ka wü kpara 'buru tete. ⁷ Kpah bala, wü kpara ka *Sodomo ake Gomora, bete wü bu wü, gbü wü gara köti ghamari ede ewü ne, wüh le ta aje riri ka Me de. Fü ewü angbü eto te-wü 'buru 'buru da ememere waza, de wü gara ngü ka lümü te ti de. Fü Me ayia acuru ewü 'buru 'buru asidi. Dela ngü te ena asere fü nih, gü ba, Me ena ato kuru te gara ato, te wü kpara, de te wüh le aje riri kaka de ne. Fü ah aza ewü, agü 'buru agbü mere du ka wa fi mere badi, fü ngü ka-ewü anza kpala.

⁸ Amba wü mürü mani la, wüh ce ngü ka Me eyi asidi. Wüh le aje riri kaka nda-wü de, kpah baka siti wü kpara ta gügü ne. Wü mürü mani la gü ba, Me ngbü emala ngü fü ani gbü roto. Amba ngü ka-ewü la, ah de ngü ka Me nda de! Angü wüh ngbü ememere bi wü ngü ka lümü, de wü waza bü faaa, baka e te ewü ngbü ele. Wüh le akpe cürü mere wü kpara ka-wü kpah de. Wüh ngbü kpah da esoko wü malayika asoko! ⁹ Amba ah de siti ngü teka adi esoko kpara. Angü Mikayeale, te di de mere wü *malayika ka Me ne, mere ngü bala kpah de. Ta gügü te *Müse kpi tete, fü Mikayeale, ayia akoro teka ati kö Müse. Fü *Satana ayia kpah akoro da ega yiki ake

di. Amba Mikayeale soko Satana ta nda de. Mikayeale mala bü ngü fü Satana, gü ba, "Me ena akolo ngü ka-ye me-ye." ¹⁰ Amba wü mürü mani la, wüh le ngü ka soko fa sü. Wüh ngbü efala ngü ka Me afala, angü wüh je si-ngü gbü ngü ka Me nda-wü 'buru 'buru de. Fingangü ka-ewü ka-ye baka nda siti wü nü la. Teka ngü de te ewü ngbü emere la, Me ena ato kuru te ewü ato.

¹¹ Wü di enga wüna, fanü fanü, Me ena ato kuru te wü kpara la ato. Angü ngü ka wü kpara la ka-ye 'buru esiti. Wüh ka-wü kpah baka Kayina,* angü wüh ngbü emere fi bü siti wü ngü. Wüh kpah baka Balama,† angü wüh ngbü eto te-wü 'buru 'buru teka gümü ngü ka jiasse. Wüh le aje riri ka wü mere kpara ka-wü nda-wü de, baka nda Küra ta gügü ne.‡ Te di bala, Me ena anza ngü ka-ewü te gara 'buru 'buru asidi, baka te engu mere ta fü Küra ne.

¹² Wü mürü mani la ngbü engbü esüka yi, da ezü e tundu de wü yi. Wüh ngbü emala ngü, gü ba, "Ani kpah de wü *kpara ka Yesu, baka yi." Amba ah bala de! Wüh kpe cürü Me nda-wü de. Wüh gü ba, "Ani ngbü da eri wü kpara de ngü ka Me," amba wüh ka-wü de wü mürü fiti! Riri ka-ewü ka-ye 'buru de wu! Wüh gü ba, "Ani ngbü eceka kpi fütanga wü kpara ka Me," amba wüh ngbü efi ka-wü bü nzö nga wü. Wüh ka-wü gegege baka agö te ngbü ebiri, baka e te yia eli ali la, amba ah ni jia ra bü kükürü. Wege ena aza ka-ye, anü sü di ka. Ah du li nda tine de. Kpah bala, wüh ka-wü baka mene wü rü, te ewü kpi akpi, wüh ti ari nda-wü tine de, angü wüh gbigbi si ewü eyi. ¹³ Wü kpara la ngbü ememere ngü ka lümü bü faaa! baka ngu te si fa sü, te ngbü ekö bi wü ca-e enü di, da eli edere ngolo 'düü 'düü 'düü! Wüh ka-wü

* **1:11** 1:11 Kayina de gina kpara te mörö kiri ye füh kotö ne. Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 4:1-25. † **1:11** 1:11 Balama de gara mürü dofo ka Me. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 22-24. Mü ena amaka kpah gbü 2 Petero 2:15-16. ‡ **1:11** 1:11 Mü ena amaka ngü ka Küra la gbü buku ka Namba 16:1.

kpah baka ca-e te wege ngbü efe. Te di bala, yi mere e arĩ gbü ngü ka-ewü la nda-yi de, angü Me ena ato kuru te wü kpara la te gara, agü ewü gbü mbiri sü, fü ngü ka-ewü anza fi mere badi.

14-15 Ta gügü, Enoka,§ kundu kundu ye Adama ne, mala ta ngü teka wü mürü mani la eyi. Angü Me sere ta ngü la me-ye fefe, o ngü la mere te-ye la de, gü ba, “Te gara, Me ena ato kuru te siti wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. Angü Me ena akoro füh kotö sene, de mere bi wü *malayika ka-ye, gbe gbe gbe, teka aye süka ngü ka wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah ena ato kuru te siti wü kpara, teka siti wü ngü te wüh ngbü emere ne, baka siti ngü mündü, te wüh ngbü emala, da esoko Me di ne, de wü gara *siti ngü kpah 'buru.” Dela ngü te Enoka mala ta gügü, teka ngü ka wü mürü mani la.

16 Dela eyi ngü te ma le amala fü yi, teka wü mürü mani la. Yi mere e aje riri ka-ewü la nda-yi de, angü wüh ngbü engbü ka-wü fi bü da ega yiki, da emala ambala'ba eküte wü kpara. Wüh ngbü emere ngü ka-wü, baka te wüh ngbü ele. Wüh ngbü egbo nga wü de tete-wü, da eo te-wü memere. Wüh ngbü kpah da ecu ngü wü kpara de mani, teka de ani maka züka e esaka ewü tete.

Dene adu ngü, te ma le arĩ yi di

17 Wü di enga wüna, yi fi la nga ngü, ta te wü *mürü tima ka Yesu Kurisito mala fü yi gügü, 18 gü ba, “Gbü *adu wü sikipi ka-nih dene, wü gara kpara ena akpo da efala ngü ka Yesu. Wüh ena akpo da emere wü ngü, baka e te ewü ngbü ele.” Dela ngü ta te wü mürü tima ka Yesu mala fü yi. Ah bala de? 19 Enatikine wü kpara la koro eyi! Wüh ngbü eyi esiti fingangü ka-yi, teka de yi ye süka yi. Wüh ngbü emere wü ngü 'buru, baka te ewü

ngbü ele, angü wazi ka *Nzila Wazi Me emaguma ewü nda ma.

20 Wü di enga wüna, ah le de yi lala nda-yi fi bü eküte Yesu, da enü de ngü kaka kpa engagira nü. Yi di fi bü eku gba fü Me, gbü wazi ka Nzila Wazi Me. 21 Ah le de yi lala gbü ngü ka Me, angü Me le yi fa sü. Yi o jia yi te Miri Yesu, angü engu ena aküwa yi me-ye, agbü sü ka-ye agbü kpi, fi mere badi, teka *züka maguma ye. 22-23 Amba, teka mene wü kpara de maguma wü 'basu 'basu ne, yi di ewu cinga ewü, de yi di kpah esere züka kaje fü ewü kere, angü wüh ena adürü gbü *siti ngü ka wü mürü mani la. Teka mene wü kpara, te fingangü ka-ewü siti eyi esaka wü mürü mani la, yi di kpah ewu cinga ewü. Amba ah le fü yi adi ekpe cürü siti ngü ka-ewü la akpe, angü siti ngü ka-ewü la ena asiti kpah fingangü ka-yi.

24-25 Nih gbo nga iri Me, angü engu ena ato wazi fü yi me-ye, teka fü yi arü di kpekpeke, gbü ngü kaka. Te di bala, yi ti adürü te kaje ka Me de. Baka te Me zürü yi eyi nzila ne, ah ena aza yi, akoro di agbü sü ka-ye agbü kpi, fü yi angbü kpala de mere tadu.

Nih gbo nga iri Me!

Engu me-ye de Mere Me, kpi kpi ye!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu küwa nih eyi fi mere badi,

teka ngü ka Miri ka-nih Yesu *Kurisito.

Nih gbo nga iri Me!

Engu de mere mürü wazi!

Nih gbo nga iri Me!

Engu de Mere Miri, te ngbü gbü nzö nih fi mere badi!

Nih gbo nga iri Me!

Ta gügü, o Me mere kotö ne la de, Me ka-ye kü ladü.

Nih gbo nga iri Me!

Ngü kaka ti anza kpo fi de, zalü fi mere badi.

§ 1:14-15 1:14-15 Mü ena amaka ngü ka Enoka la gbü Gina Ngü 5:18-24.

Nih gbo nganga fi bala, nü di kpa
engagira nü, fi mere badi!
Gbo nga e ngbü te iri Me!
Ah di bala!
Dene adu ngü ka-ra fü yi. De-ra
Yudi.

Dene ngü te Yesu sere fü Yüwane baka roto

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne, ah de *Yüwane ye Zebedayo, te di ta biri kpara esüka wü *mürü tima ka Yesu. Yüwane ba buku ne, o engu gbe tîne eyi, gbü lakī te wü vügü zoro engu tete, gü agbü ku, teka ngü ka Yesu ne. Angü gbü wü re engu la, mere miri ka wü *Rüma ngbü ta de wazi gbü nzö mere bi wü kpara füh kotö ne. Fü miri la ayia ato riri ka-ye, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru di ecu ngü ni baka Me." Amba wü *kpara ka Yesu le ngü la nda-wü de.

Baka te Yüwane ngbü tete agbü ku kpala, fü Yesu akoro asere bi wü ngü fü Yüwane gbü roto. Fü Yüwane angbü eba wü ngü la gbü köcökpa, teka atima fü wü kpara ka Yesu, teka ato wazi fü ewü, gbü wü cinga te wü vügü ngbü eto te ewü ne.

Gbü köcökpa ka Yüwane ne, wü mere kpeke ngü ladü bata. Gina ngü, ah de ngü ka wü vügü ka Me, de te ewü ngbü ele asiti tima ka Me füh kotö ne. Gbü wü ngü la, wüh ngbü eto mere cinga te wü kpara ka Yesu efa sü. Wüh ngbü emörö wü gara wü kpara ka Yesu la amörö. Te di bala, Me ena ato mere kuru te ewü te gara.

E'ba'basu ngü, ah de ngü ka Yesu, te di de Mere Miri, te fa wü miri füh kotö ne 'buru ne. Wawazi fa nda wü kpara 'buru. Te gara, engu ena adu akoro füh kotö ne, agü gü de wü vügü ka-ye la, amömörö ewü 'buru, anza ka.

Ebabata ngü, ah de ngü ka-nih, wü kpara ka Yesu, te nih ena arü kpekpeke gbü wü cinga la. Ngü ma, te wü vügü ngbü di bü eto cinga te nih la, nih mere e akpe cürü, ace ngü ka Yesu, de. Te nih lala fi bü eküte Yesu la, Me ena ale ta-ngü te

nih, fü Me ato mere bi wü züka ngü fü nih te gara. Fü nih aküwa, angbü agbü sü ka Me te gara, fi mere badi.

Buku ne, ah baka wü gara buku gbü To Ngü Mürü ka Me ne, nda de. Angü ah de ngü te Yüwane ba, teka roto te Yesu sere fefe, teka ngü te ena amere te-ye te gara. Yüwane ngbü mala wü ngü la de mere bi wü mani gbü ye, te di gbü Gina Ngü Mürü ka Me. Te di bala, te wü kpara ka Yesu tanga ngü la me-wü, wüh tī eyi aje si-ngü la mbi mbi mbi, amaka wazi gbügbü. Amba te wü mere kpara ka Rüma tanga ngü la me-wü la, wüh tī aje si-ngü gbügbü ne nda-wü de, angü wüh wu ngü gbü *Ngari Me nda-wü de.

Wü ngü te di gbü köcökpa ne, wüh dene.

Sapita 1 Si-ngü te Yüwane ba buku ne tete

Sapita 2-3 Wü ngü te Miri Yesu tima fü wü kpara ka-ye gbü wü sü lorozi

Sapita 4-7 Ngü te Miri Yesu ü köcökpa, te wüh i de ku lorozi

Sapita 8-11 Ngü te wü malayika ka Me u wü kono ka wü lorozi tete

Sapita 12-13 Ngü ka mere siti kpürü, de wü siti nü 'basu

Sapita 14-21 Ngü te Me ena aza esaka wü vügü ka-ye tete

Sapita 22 Ngü te Me ena adu areke wü ngü 'buru toto

¹ De-ra *Yüwane, *mürü tima ka Yesu *Kurisito. Dene wü ngü te Yesu sere cu me-ye fere, baka roto.

Me gü tamu wü ngü ne fü Yesu me-ye, teka de engu sere fü wü kpara ka-ye. Ah de wü ngü te ena amere te-wü amere kere. Fü Yesu Kurisito ayia atima *malayika ka-ye, asere wü ngü la fere. ² Teka ngü la, fü ra ayia akpo da eba wü ngü, de te malayika ka Me sere fere ne 'buru, gbü buku ne. Angü ah de zu ri Me bete nda Yesu Kurisito.

³ Te di bala, ah le fü yi adi etanga buku ne fü wü kpara, teka fü Me ato wazi fü yi. Mene wü kpara te ewü ena aje ngü la, fü ewü ale

de maguma wü 'buru la, Me ena ato kpah wazi fü ewü. Angü sikipi ka ngü la koro eyi gbamari.

⁴ De-ra Yüwane, ma ngbü eba köcökpa ne fü yi, wü *kpara ka Yesu, te yi ngbü engbü gbü wü mere köti lorozi, gbü nga nzö wü sü ka-nih, ka Asiya.

Me di de yi, da eto gu ngü fü yi teka *züka maguma ye. Angü ta gügü, Me ka-ye kü ladü. Enatikine engu fi ladü. Engu ena angbü ka-ye bala fi mere badi. Ngü kaka ti anza nda de. *Nzila Wazi Me ngbü kpah de yi, angü ah ngbü engbü ede kpökpö ka Me.* ⁵ Yesu Kurisito ngbü kpah de yi, angü engu de kpeke kpara. Wü vügü kaka to ta mere cinga tete, fü ah ai maguma ye kpekpeke, fü ah alala fi bü gbü ngü ka Me. Te wüh mörö engu tete, fü Me azükü engu, baka gina kpara esüka wü kövö. Wawazi na fa sü, fa nda wü miri füh kotö ne 'buru.

Nih gbo nga iri Miri Yesu!

Angü ah le nih eyi cu de maguma ye 'buru.

Nih gbo nga iri Miri Yesu,

Angü engu kpi teka afa nih gbü wü *siti ngü ka-nih 'buru.

⁶ Nih gbo nga iri Miri Yesu,

angü ah fe nih kpah eyi.

Ah ena ao nih baka wü miri, gbü sikipi te engu ena adu akoro tete.

Nih gbo nga iri Miri Yesu!

Angü ah ena ao nih wü kovo ka-ye,

teka fü nih agbo nga iri Me agbü kpi fi mere badi.

Nih gbo nga iri Miri Yesu fi mere badi!

Angü engu de mere mürü wazi.

Ah di bala.

⁷ Wü di enga wüna, yi ceka la! Yesu ena adu akoro füh kotö ne fanü. Engu ena ayia agbü kpi de mere wazi ye. Fü wü kpara füh kotö ne 'buru awu engu. Wü vügü kaka, ta te ewü sö sasajikara de dü ne, wüh ena awu engu kpah cu

de jia wü. Wü kpara 'buru, de te ewü le ngü kaka de, wüh ena aku gba, angbü kpah de mere cürü teka kokoro kaka-na la. Wayi, ngü la ena amere te-ye bala fanü!

⁸ Dene ngü te Me mala fü nih, gü ba, "Ni de gina kpara, ni kpah de adu kpara." Me de mürü wazi, te mere wü ngü 'buru me-ye. Ta gügü Me ka-ye kü ladü. Enatikine engu fi ladü. Engu ena angbü ka-ye bala fi mere badi. Ngü kaka ti anza nda de.

Dene gina ngü te Yesu sere fere

⁹ Ah de-ra *Yüwane, enga ni yi. Wüh to cinga te ra eyi fa sü, teka iri Yesu *Kurisito, fü ra atükü te-ra, arü kpekpeke, kpah baka nda-yi. Fü ewü adu azoro ra, agü agbü ku gbü Patemo sene, angü ma le ace ngü ka Yesu nda-ra de.

¹⁰ Gbü gara sikipi ka Me, fü *Nzila Wazi Me ayia ari emaguma ra. Fü ra ayia aje ri kpara, te ngbü ewü kpa ekürufe ra, baka gba kono la. ¹¹ Ri kpara la wü, gü ba, "De-ra deyi, ni le asere bi wü ngü fere. Ah le fü ra aza köcökpa, aba wü ngü, de te ni le asere fere ne gbügbü. De ma tima köcökpa la fü wü kpara ka-ni gbü wü mere köti lorozi la, agbü Efeso, Simirina, Peragamo, Tiyatira, Saradi, Filadelefiya bete Lawüdikiya."

¹²⁻¹³ Te ma je ri kpara la bala, fü ra ayia afü te-ra, teka aceka kpara, de te ngbü emala ngü fere ne. Fü ra ayia awu Miri Yesu Kurisito, *Ye Kpara ka Kpi. Ah ngbü etü wü lamba lorozi, te wüh reke gbü *diki-se. Ah to züka bongo ngboro bala, zalü ngbüüü kpa kotö. Fü ah agü ku bongo, akolo tü ye di, te ngbü eci aci baka diki-se la. ¹⁴ Susu-nzö vi 'duwa avi kpilili bala! Jijia na ngbü eci baka mi-wa la! ¹⁵ Lölö ngbü eci didiki! baka se te wüh to gbü wa ka boro. Riri na ngbü engböngbö, da ewü woow! baka mere vuru ka ngü, te ngbü etökö.

* **1:4** 1:4 Yüwane mala gbü ngü Giriki, gü ba, nzila wazi lorozi, te ngbü ede kpökpö ka Me ne, ngbü de yi. Ah ba ngü la gbü mani, teka ngü ka wazi ka Nzila Wazi Me.

16 Ah zoro wü küfara lorozi gbü kpa ye ka kokpa. Fü mere maguruma te dere fa sü, angbü egoro gögömö na. Fü gbügbüra na angbü eci gbele gbele! baka ra, te ngbü esü me-ye.

17 Te ma wu Miri Yesu de bala, fü maguma ra ayia akolo 'duwa tuu! Fü ra atı erı lölö kötö, baka kövö la. Fü Miri Yesu ayia ao kpa ye ka kokpa gbü nzö ra, amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyi, ma kpe cürü de! Ah de-ni Yesu. Ni de gina kpara, ni kpah de adu kpara. 18 Ni de *E-küwa kpara. Wüh mörö ni ta amörö, amba ni zükü gbü kpi la eyi fi mere badi! Ni de wazi teka anza ngü ka kpi 'buru 'buru asidi! Kpah bala, ni ena azükü wü kpara ka-ni, te ewü di gbü mbükü ne 'buru, fü ewü aküwa fi mere badi."

19 Fü Miri Yesu adu amala gara ngü fere, gü ba, "Ah le de ma ba wü ngü ne, angü ni yia esere kpah gara bi wü lara ngü fere. Ni ena asere wü ngü te ewü ngbü emere te-wü tıtine. Fü ni asere kpah wü gara ngü, te ewü ena amere te-wü te gara. Te di bala, ah le de ma ba wü ngü la 'buru, atima fü wü kpara ka-ni, te ewü di agbü wü gara sü de lorozi ne."

20 Fü Miri Yesu adu amala fere, gü ba, "Si-ngü teka wü küfara lorozi de esaka ni, bete wü lamba lorozi ne, ah bane. Wü küfara lorozi, de wü lamba lorozi ne, ah de wü kpara te ewü to maguma wü fü ni, gbü wü mere kötı lorozi ne."

2

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Efeso

1 Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Efeso. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Efeso ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi mera. Ma ngbü ezoro wü kpara ka-ra 'buru esaka ra, baka wü küfara lorozi ne, fü ra angbü kpah endoro

esüka ewü, baka te ma ngbü endoro esüka wü lamba lorozi ne.

2 Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu wü züka ngü ka-yi kpo. Angü yi ngbü emere tima ka-ra kpekpeke, da elala gbügbü na. Ma wu eyi, gü ba, yi le ngü ka wü mürü mani nda-yi de. Angü wü mürü mani la ngbü egoro kpaka yi, emala ngü bü de komö wü, gü ba, "Ma tima ani me-ra." Amba yi ngbü eceka ngü ka-ewü ferrre feke. Fü yi adu awu ngü ka-ewü teke, gü ba, wüh lala fi bü da emere wü *siti ngü. Te di bala, ma tima ewü nda-ra de! Wüh kawü de wü mürü mani! 3 Ma wu eyi, gü ba, te siti wü kpara, de te ewü le ngü ka-ra de ne, ngbü eto mere cinga te yi la, yi kpe cürü nda-yi de. Yi ngbü fi bü erü kpekpeke, da elala gbü ngü ka-ra. Wü ngü ka-yi la reke gbü jia ra cu fa sü.

4 Amba gara ngü ladü, te ngbü eto cinga te ra. Angü tıtine yi du le ra, baka ta te yi ngbü ele ra te enga gina ne, de. 5 Yi fi la nga mere lele, ta te yi ngbü ele ra di ne. Yi fü ngü la, neh teka ne? Ah le de yi du, yi fü maguma yi, teka fü yi adu amere tima ka-ra areke areke, baka ta te enga gina ne. Amba, te yi fü maguma yi de la, ma ena akoro kpaka yi de wazi, fü yi adu awu ngü la! Angü ma ena aza lamba ka-yi gbü sü ka-ye asidi. Fü ra angbengbe yi, fü yi abaya 'buru. Te di bala, ah le de yi fü maguma yi 'duwa enatikine!

6 Amba gara züka ngü ka-yi kpah ladü, te reke gbü jia ra. Angü siti riri ka wü kpara ka Nikola, te siti gbü jia ra fa sü ne, yi le nda-yi kpah de.

7 Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Efeso ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne. Ngü ma, te wü vügü ngbü eto cinga te yi la, yi kpe cürü de. Yi rü kpekpeke. Te yi mere bala, ma ena ato ri-rü ka *küküwa ka fi mere badi ne, fü yi azü. Rirü la ladü agbü yi ka Wüba, Me, agbü kpi.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Simirina

⁸ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Simirina. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Simirina ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de gina kpara, ma kpah de adu kpara. Ma kpah de kpara te wüh mörö ra ta amörö, fü ra adu azükü gbü kpi la, fi mere badi.

⁹ Dene ngü te ma le amala fü yi. Wayi, ma wu cinga, de te wü vügü ngbü eto eküte yi ne, eyi. Ma wu kpah eyi, gü ba, e esaka yi nda ma. Amba yi de wü mürü cinga nda-yi de, angü mere bi wü e ka-yi ngbürü ladü, te ngbü ecí nga yi agbü kpi. Ma wu kpah wü *siti ngü, de te wüh ngbü emala eküte yi ne, kpo. Wü kpara de te ewü ngbü emala ngü la, wüh ngbü emala nga wü, gü ba, "Ani de wü kpara ka Me,"* amba ah ka-ye de wu! Wüh ka-wü de wü kpara ka *Satana! ¹⁰ Amba nda-yi, yi mere e akpe cürü de, yi i maguma yi gö! Angü Satana ena akoro amemere yi, ato mere cinga te yi. Fü ah aza kpah wü gara yi, agü agbü ku, teka de yi ce ngü ka-ra. Amba ah le fü yi ai maguma yi, arü kpekpeke, angü wü vügü ena ato cinga la te yi, bü mba teka sikpi ngbee nzükpa. Ngü ma, te ah kpah bü de kpi la, yi i maguma yi, yi rü kpekpeke. Angü te yi mere bala la, ma ena aküwa yi fi mere badi, agbü sü ka Me agbü kpi.

¹¹ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Simirina ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne. Te wü vügü ngbü eto cinga te yi teka ngü ka-ra la, yi mere e akpe cürü de. Angü, te yi rü kpekpeke la,

yi tü akpi fi mere badi nda-yi de. Ma ena aküwa yi me-ra.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Peragamo

¹² Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Peragamo. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Peragamo ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de kpara de mere maguruma esaka ra, te dere fa sü.

¹³ Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu eyi kpo, gü ba, yi ngbü ezü cinga efa sü. Angü sü de te yi ngbü engbü gbügbü agbü Peragamo ne, ah de sü te di esa wazi ka *Satana! Wüh to cinga te yi eyi fa sü teka ngü ka-ra. Amba yi ce ngü ka-ra nda-yi de. Baka te wüh za enga ni yi, Anitipa, anü di, amörö teka ngü ka-ra ne, yi kpe cürü nda-yi kpah de. Yi lala ka-yi fi bü gbü ngü ka-ra. Ngü ka-yi la reke gbü jia ra cu fa sü!

¹⁴⁻¹⁵ Amba gara ngü ka-yi ladü, te ngbü eto cinga te ra. Angü wü gara kpara ladü esüka yi, te ewü ngbü emere *siti wü ngü. Wüh ngbü ele riri ka wü kpara ka Nikola, de te ewü ngbü efiti wü kpara de siti riri ka-wü ne. Angü wüh ngbü eri wü kpara, gü ba, te mü ngbü endondoro gbü nga wü würose 'daaa la, ah de siti ngü nda de. Wüh ngbü kpah eri wü kpara, gü ba, te mü ngbü emere gele ka me ka wü kundu yi, ah esiti kpah de. Wü mürü mani la, ngü ka-ewü baka ngü ka Balama, te fiti wü di enga *Yisarayeale ta gügü, de siti riri ka-ye ne.† ¹⁶ De-yi, wü kpara ka-ra, yi mere e aje siti riri ka-ewü la nda-yi de. Ah le de yi fü maguma yi. Angü, te yi fü maguma yi de la, yi ena awu ngü te ma ena amere fü yi! Ma ena aza mere maguruma de gömö ra ne, ato mere kuru di,

* 2:9 2:9 Wü kpara te ewü ngbü emala siti ngü eküte wü kpara ka Yesu la, wüh de wü di enga Yisarayeale. † 2:14-15 2:14-15 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Namba 25:1-6; 31:16.

te wü kpara 'buru, de te ewü ngbü emere *siti ngü de bala ne.

¹⁷ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Peragamo ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü, de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne. Te wü vügü ngbü eto cinga te yi la, ngü ma, yi kpe cürü de! Yi rü kpekpeke! Te yi mere bala la, züka zü-e ka Me agbü kpí ne, ma ena ato fü yi azü. Fü ra ato kpah gara to iri fü yi, te wü kpara je de. Fü ra aba to iri yi, de te ma ena ato ne, eküte züka teme ngbe'de bane.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Tiyatira

¹⁸ Fü Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Tiyatira. Ah gü ba, 'De-yi, wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Tiyatira ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de Ye Me, te jia ra ngbü eci baka mi-wa la! Lö ra ngbü kpah eci aci didiki! baka se, de te wüh to gbü wa ka boro.

¹⁹ Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu wü züka ngü ka-yi, de te yi ngbü emere, ne eyi kpo. Ma wu kpah eyi, gü ba, yi to maguma yi eyi fere fanü. Yi ngbü kpah ele te-yi de wü bu yi, de maguma yi 'buru. Yi ngbü dela emere wü züka ngü, te ngbü ereke gbü jia ra. Yi ngbü kpah erü kpekpeke gbü wü cinga, de te wü vügü ngbü eto te yi ne. Kpah bala, ma wu kpah kpo, gü ba, wü züka ngü, de te yi ngbü emere enatikine ne, ah fa mene ewü, ta te yi kpo da emere te enga gina, ne eyi.

²⁰ Amba wü gara ngü ladü, te ngbü eto cinga te ra. Yi ceka la siti wü rüse, te ngbü engbü esüka yi de kpala! Yi liki engu de, neh teka ne? Angü wü rüse la gü ba, ni ngbü emala ngari Me fü wü kpara, amba ngü kaka la, ah ka-ye 'buru de wu! Ah ngbü efiti wü kpara ka Me de siti

riri ka-ye la, gü ba, te kpara ngbü endondoro gbü nga wü wü rüse fa fa fa la, ah esiti de. Wü rüse la ngbü kpah esu wu, gü ba, te yi ngbü emere gele ka me ka wü kundu yi la, ah mere e kpah de. Wü rüse la ngbü ememere wü *siti ngü baka nda Yizabela, ta te ngbü efiti wü kpara ka Me gügü ne.† ²¹ Ma mala ngü fefe, de ah fü maguma ye, ah ce wü siti ngü ka-ye la ne, eyi ma. Ah le ace siti ngü ka-ye la, nda fi de. ²² Te di bala, ma ena ato mere siti keke fü wü rüse la! Wü kpara de te ewü ngbü emere ngü kpah bakaka la, ah le de wüh fü maguma wü, ace ngü la kpah asidi! Angü, te ah bala de la, ma ena ato kpah mere siti keke te ewü baka nda-ka. ²³ Ma ena amörö kpah wü kpara, te ewü ngbü eje riri kaka la amörö! Ma ena amere ngü la, teka fü wü kpara ka-ra 'buru awu, gü ba, ma ngbü ewu wü fingangü, te di emaguma wü kpara 'buru. Angü, te mü ngbü emere wü siti ngü la, ma ena ato kuru te mü ato fanü!

²⁴ Amba ma wu eyi, gü ba, bi wü gara yi ladü, agbü Tiyatira kpala, te ewü le siti riri la nda-wü de. Wüh le amere ngü ka gele ka me ka wü kundu wü ne nda-wü kpah de. Te di bala, dene ngü te ma le amala fü züka wü kpara la, gü ba, "Ngü ka-wü reke gbü jia ra fa sü. Ma ti amala gara ngü fü wü kpekpeke nda-ra de. ²⁵ Ah le de wü ngbü fi bü da ezoro ngü ka-ra de kpa wü 'basu, zalü akoro di gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete füh kotö ne."

²⁶⁻²⁷ Te wü vügü ngbü eto cinga te yi teka ngü ka-ra la, yi mere e akpe cürü ewü de. Yi rü kpekpeke. Te yi ngbü fi bü da emere wü züka ngü bala, zalü akoro di gbü *adu sikipi la, ma ena ato wazi fü yi, kpah baka te Wüba, Me, to wazi fere ne. Fü ra ao yi baka wü miri, gbü nzö wü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. Angü Wüba Me mala ta teka ra, gü ba, "Ma ena afa wazi wü vügü

† 2:20 2:20 Mü ena amaka ngü ka Yizabela la gbü gina buku ka Wü Miri 16:29-21:29.

ka-ra, fü ra angbü Mere Miri gbü nzö ewü. Ma ena anza ngü ka-ewü, baka kpara te ngbü eöfö sila.”[§] Dela ngü ta te Wüba Me mala teka ngü ka-ra.²⁸ Te di bala, ma ena ato kpah mere küfara, de iri ye Mürüba ne, fü yi.

²⁹ Dela eyi ngü te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Tiyatira ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü, de te ma ngbü emala de wazi ka *Nzila Wazi Me, ne.’ ”

3

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka Saradi

¹ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, “Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Saradi. Ah gü ba, ‘De-yi wü kpara ka-ra, te yi ngbü engbü agbü Saradi ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de kpara, te ma to *Nzila Wazi Me fü yi,* wü kpara ka-ra, gbü wü sü de lorozi ne. Ma ngbü kpah eceka kpí fütanga yi, wü kpara ka-ra, baka e te ma zoro wü küfara lorozi esaka ra ne.

Dene ngü te ma le amala fü yi. Yi ngbü efi, gü ba, “Ngü ka-ani de te ani ngbü emere ne, ma wu de?” Ma wu 'buru kpo! Wü kpara ngbü eceka yi baka züka wü kpara ka-ra, amba yi ka-yi de siti wü kpara! Wü kpara ngbü eceka yi baka ta-ba te di ezükü, amba yi ka-yi baka kölö-ta.

² Te di bala, ah le de yi zükü azükü! Yi reke fingangü ka-yi areke, de yi ngbü mbi! Yi mere e ace ngü ka-ra de! Angü wü ngü ka-yi, te yi ngbü emere ne, reke gbü jia Me nda kü de. ³ Yi fi la nga züka wü riri, ta te wüh ri yi di, te enga gina ne. Yi fü maguma yi efü, de yi du kpaka ra, teka adi eje wü riri ka-ra ereke areke. Yi ce wü *siti ngü ka-yi, te

yi ngbü emere la, ace, angü ma ena akoro, agüka yi agüka baka mürü zi, te ngbü egüka wü kpara gbü biti. Te di bala, yi ena awu ngü te ma ena amere de yi! Yi ceka 'be, angü yi wu sikipi ka kokoro ka-ra la nda-yi de.

⁴ Amba ma wu eyi, gü ba, wü gara kpara ladü biri biri, esüka yi agbü Saradi kpala, te ewü mere ngü ka-ra de maguma wü 'basu 'basu, baka nda wü bu wü la, nda-wü de. Te di bala, gbü sikipi te ma ena adu akoro tete, ma ena azürü wü siti ngü ka-ewü la 'buru asidi. Ma ena ato züka bu bongo fü ewü. Fü a angbü de ewü tundu, fi mere badi.

⁵ Te di bala, de-yi wü kpara ka-ra 'buru, yi ce siti wü ngü ka-yi, de yi rü kpekpeke gbü ngü ka-ra. Te yi mere bala la, ma ena ato kpah züka bu bongo fü yi. Fü ra aba kpah iri yi gbü buku ka *Küküwa, fü ah angbü fi mere badi. Fü ra agbo kpah nga yi engagira Wüba Me, kpah de wü *malayika kaka mini, angü yi eyi de züka wü kpara ka-ra.

⁶ Dela eyi ngü de te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Saradi ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me la.’ ”

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara agbü Filadelefiya

⁷ Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, “Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Filadelefiya. Ah gü ba, ‘De-yi wü kpara ka-ra te yi ngbü engbü agbü Filadelefiya ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma ngbü de zu kpara, de te Me tima ra me-ye, teka aküwa yi ne. Ma ngbü eü möngiti me-ra, teka fü wü kpara angbü eri tete, agbü sü ka Wüba Me agbü kpí. Te ma ü möngiti la fü mü me-ra la, gara kpara ti atiri mü nda de. Amba, te

§ 2:26-27 2:26-27 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 2:9. * 3:1 3:1 Yüwane mala gbü ngü Giriki, gü ba, Yesu de nzila wazi lorozi esaka ye. Ah ba ngü la gbü mani, teka ngü ka wazi ka Nzila Wazi Me. † 3:7 3:7 Yüwane ba ngü, gü ba, “Yesu gü ba, ‘Ni de kpara te di de mafüta (lifungula) ka Davidi esaka ni.’ ” Ngü la ka-ye de mani. Si-ngü gbügbü gü ba, ni de kpara te ngbü eü möngiti ka kpí, fü wü kpara te ni fe ewü.

ma ü möngiti la de la, yi ti ari agbü sü ka Me nda-yi kü de.†

8 Dene ngü te ma le amala fü yi. Ma wu züka ngü te yi ngbü emere ne eyi. Fü ngü la areke gbü jia ra afa sü. Ma wu kpah eyi, gü ba, wazi yi mba cükü'daye, amba yi ce ngü ka-ra nda-yi de. Yi ngbü ei maguma yi ai gö gö gö! Fü yi angbü elala fi bü gbü ngü ka-ra. Te di bala, ma ena aü möngiti ka sü ka Me aü, fü yi ari angbü kpala. Gara kpara te ena atiri möngiti la fü yi nda ma. 9 Ma wu eyi, gü ba, wü vügü ka-yi ladü.‡ Wüh ka-wü de wü mürü mani, te ewü ngbü esutu wu, gü ba, "Ani de wü kpara ka Me, ani de wü kpara ka Me," amba de! Wüh ka-wü de wü kpara ka *Satana! Ma ena avi jia ewü. Wüh ena akoro anda'ba te-wü engagira yi. Fü ewü awu, gü ba, fanü yi de wü kpara ka-ra, te ma le yi cu fa sü. 10 Wü vügü la ngbü eto mere cinga te yi teka ngü ka-ra, amba ma wu eyi, gü ba, yi kpe cürü ewü nda-yi kpah de. Yi de kpeke kpara, te yi ngbü erü fi bü kpekpeke, baka ngü te ma ngbü eri yi di ne. Te di bala, gbü sikipi te wü kpara füh kotö ne ena azü mere cinga tete, ma ena aküwa yi aküwa. Angü cinga la ena amere te-ye, teka are maguma wü kpara füh kotö ne 'buru. Amba teka yi, ma ena aküwa yi aküwa fanü.

11 Wü di enga ra, ma ena adu kere. Ma ti ayiri de. Ah le fü yi azoro ngari ra de kpa yi 'basu. Angü, te yi mere bala la, gbü sikipi te ma ena adu akoro tete, ma ena ato mere züka takpa fü yi. Gara kpara, te ena agbü rü takpa la esaka yi, ena adi kpo ma. 12 Te yi rü fi bü kpekpeke la, ma ena ao yi baka mere rü kambü gbü mere Kambü ka Wüba, Me, agbü kpi, fü yi angbü kpala. Ma ena aba iri Me eraku yi, teka fü yi angbü agbü sü ka Wüba Me fi mere badi. Iri sü ka Me la, ah de to Yerüsalema,

te koro kpaka Me agbü kpi.§ Ma ena aba kpah to iri ra eraku yi, teka fü yi angbü tine fi wü kpara ka-ra.

13 Dela eyi ngü de te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra agbü Filadelefiya ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü te ma ngbü emala de wazi ka *Nzila Wazi Me la.' "

Dene ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara agbü Lawüdikiya

14 Fü Miri Yesu amala fere, gü ba, "Ah le de ma ba ngü ne, tima fü wü kpara ka-ni agbü Lawüdikiya. Ah gü ba, 'De-yi wü kpara ka-ra te yi ngbü engbü agbü Lawüdikiya ne, ah de-ra Yesu, te ma di de Miri ka-yi ne, ma mala ngü ne, tima fü yi me-ra. Ma de kpeke kpara, te ngbü emala zu ngari Me fü wü kpara. Ma ngbü ta emere fi bü wü ngü te Wüba Me ngbü ele, zalü koro di gbü sikipi ka kpi ka-ra. Gbü sikipi ta te Wüba Me le amere wü e füh kotö ne, ma nda-ra baka se-tima kaka, angü ma de miri gbü nzö wü e 'buru, ta te Wüba Me mere ewü ne.

15 Dene ngü te ma le amala fü yi. Yi ngbü efi, gü ba, "Siti ngü ka-ani, de te di emaguma ani ne, ma wu de?" Ma wu 'buru kpo! Angü ma wu eyi, gü ba, maguma yi ka-ye 'basu 'basu. Te di bala, ma le de yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu la asidi, fü yi adu ale ngü ka-ra de maguma yi biringbö. 16 Te maguma yi ngbü fi 'basu 'basu bala la, ma ti ale ngü ka-yi nda-ra de. Ma ena afu yi gbü nze ra akötö. 17 Yi ngbü efi, gü ba, "Ani de kpeke wü kpara, de mere bi e esaka ani, cinga ti amere ani tine de?" Amba ah bala de! Angü gbü jia ra, yi ka-yi de wü mürü cinga te jia yi ni ani. Yi ngbü kpah endoro ngirimu. Angü yi to maguma yi fere mbi mbi nda-yi de. 18 Ah le de yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, fü yi afü maguma yi. Yi du edu kpaka ra, de yi nda'ba te-yi, teka fü ra ale ta-ngü te yi. Ma ena ato wazi fü

† 3:9 3:9 Wü vügü ka wü kpara la, wü de wü di enga Yisaraye. § 3:12 3:12 Mü ena amaka ngü ka to Yerüsalema la gbü buku ne, sapita 21 bete 22.

yi, teka fü yi angbü kpeke wü kpara ka-ra fanü. Ma ena atü kpah züka rü ka-ra gbü jia yi, teka fü jia yi aü, fü yi awu züka ngü te yi ena angbü emere. Fü ra ato kpah züka bu bongo eküte yi, fü ah aza lümü de eküte yi la asidi.

¹⁹ Wü di engä ra, ah le fü yi awu, gü ba, wü kpara ka-ra, te ma le ewü fa sü ne, ma ngbü erü ewü kpekpeke, teka fü ewü adi eje ri ra. Te di bala, yi ce ngü ka maguma 'basu 'basu asidi, fü yi adu ale ngü ka-ra de maguma yi biringbö. ²⁰ Wü di engä ra, ah baka e te yi ni möngiti ka maguma yi eyi fere. Tekä ngü la, ma ngbü eyi erü emöngiti maguma yi dene, da eï yi. Te di bala, ah le de yi je ri ra, fü yi aü möngiti ka maguma yi fere, teka fü ra arü angbü kpa emaguma yi. Fü nih angbü de nih ma, da ezü e tundu de mere tadu.

²¹ Te wü vügü ngbü eto cinga te yi teka ngü ka-ra la, ngü ma, yi rü kpekpeke. Te di bala, ma ena ato wazi fü yi, teka fü yi angbü baka wü miri, füh kpökpö ede ra, kpah baka e ta te ma rü kpekpeke, fü Wüba ato kpökpö ka miri la fere, ede nda-ye ne.

²² Dela eyi ngü de te ma mala fü yi, wü kpara ka-ra angbü Lawüdikiya ne. Amba ah le de wü kpara 'buru da güje wü, te ngü de te ma ngbü emala, de wazi ka *Nzila Wazi Me la.' "

Dela wü ngü te Miri Yesu mala fere, teka de ma tima fü yi, wü kpara ka-ni, mene ewü to agbü nga wü mere köti lorozi, gbü tö ka Asiya ne.

4

Dene ngü te sere te-ye fere, agba Me agbü kpï

¹ Fütanga ngü la, fü ra adu afü te-ra awu kpah gara ngü te sere te-ye fere. Fü ra awu kpï, te ü te-ye baka möngiti, ngbü baaba. Fü ra ayia aje ri kpara, te ngbü ewü baka gba kono, ge baka mene ta te ma je te engä gina ne. Fü ri

kpara la amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyï, ma li eli kpakine, teka fü ni asere wü ngü, te ena amere tewü te gara ne, fere." ² Baka te ma ngbü eje ri kpara la, 'duwa fü *Nzila Wazi Me akoro arü esoko ra, ato wazi fere. Fü ra ayia aceka kpï, awu Me te ngbü füh mere kpökpö ka-ye ka miri agbü kpï kpala. ³ Fü gbügbüra na angbü eci aci gbele gbele, baka ra. Fü sü alofo ede mere kpökpö kaka la ngbaji bane, da eci aci baka tere, te ngbü elofo sü me-ye. ⁴ Fü wü mere *kovo teke biri de füh ye bala (24), ado angbü füh nda-wü kpökpö ka miri, ede mere kpökpö ka Me la, kerekere gbaa. Wüh to 'buru züka ngbe'de bu bongo te wü, de wü *madudu gbü nzö wü, te wüh reke gbü *diki-se, teka asere, gü ba, wüh za esaka wü vügü ka-wü eyi. ⁵ Fü kpökpö ka Me la angbü eci aci baka ülele, kpah de giri wü e, te ngbü ewü gbügbü na, ngbee ngbee ngbee! baka mügbara la. Fü wü lamba lorozi angbü eci engagira kpökpö ka Me la. Wü lamba la ngbü esere ngü, gü ba, wazi Nzila Wazi Me fa sü, baka e du lorozi. ⁶ Fü mere tambasü te nü anü sele sele bala, angbü engagira kpökpö ka Me la, da eci aci baka jia ngu la.

Fü wü angbe cögbörö *malayika ka Me bala (4) angbü ede kpökpö la, de jia wü eküte wü kerekere gbaa 'buru. ⁷ Nzö gina malayika la ngbü baka nda kami. Nzö e'ba'basu malayika baka nda yiti. Nda eba-bata malayika baka nda kpara. Eba-bala na la, nzöngö na ngbü baka nzö kpukpu la. ⁸ Mbula wü angbe cögbörö malayika la ngbü 'buru ma'diya ma'diya. Fü jia ewü angbü eküte ewü bü 'daaa bala, esa wü mbula ewü kpah 'buru. Fü ewü angbü ebï ci, egbo nga Me di, biti de ra mini, gü ba, "Wayi bala, mere Me, mü ka-mü *nzila!

Mere miri ka-a, mü ka-mü nzila!
Mere mürü wazi, mü ka-mü nzila!
Ta gügü mü ka-mü kü ladü.

Akoro enatikine, mü ka-mü fi ladü.

Mü ena angbü ka-mü fi mere badi.

Ngü ka-mü ti anza nda kü de.”

⁹ Dela ngü de te wü angbe cögbörö malayika bala la ngbü egbo nga iri Me di gbü ci, ecu ngüngü, da ezuru engangaira na.

Te wü kovo teke biri de füh ye bala la wu wü angbe cögbörö malayika la da ecu ngü Me bala ne,

¹⁰ fü ewü angbü egbi wü madudu ka-wü, eo kötö. Fü ewü angbü eyia kpah 'buru, eti kötö eri lö Me, angbü ecu ngü Me, da egbo nganga na, gü ba,

¹¹ “Wayi bala, Mere Me, a ngbü egbo nga iri mü.

Ah le de wü kpara 'buru di kpah egbo nga iri mü.

Mere Me, mü de mere mürü wazi, fa nda wü kpara 'buru.

Mere Me, mü ngbü mere wü e füh kötö ne 'buru me-mü.

Mere Me, mü ngbü eto wazi fü wü e 'buru me-mü.

Mü mere wü e la bala, angü dela ngü te reke gbü jia mü!”

Dela ngü te wü angbe cögbörö wü kovo la ngbü egbo nga iri Me di agbü kpä kpala.

5

Dene ngü te sere te-ye fere,

teka ngü ka Kambiliki ka Me agbü kpä

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu köcökpa, te Me gara za o esaka ye. Wüh i komö köcökpa la de wü ku lorozi. Fü ewü alala komö wü ku la de e baka bikü'da. Fü ewü adu agbo wü tere fefeh biri biri 'buru, teka wü kpara ena afuru atanga. Köcökpa la, wüh ba wü ngü gbügbü, zalü koro di ekükürufe 'buru.

² Fü ra awu gara mere kpeke *malayika, te ngbü emala ngü de mere ri ye, gü ba, “Züka kpara te Me fe engu, teka afuru köcökpa ne, atanga, neh da?” ³ Fü wü malayika

akpo egiri kpeke kpara, te ti afuru köcökpa ne, atanga. Fü ewü agiri agbü kpä ma, wüh maka de. Wüh du giri füh kötö sene, kpah bima, wüh maka de. Fü ewü adu agiri kpa esa tö, kpah le bima, wüh maka 'buru 'buru de. ⁴ Fü ngü la ato mere cinga emaguma ra. Fü ra akpo eku gba de ngura, angü kpara te ti afuru köcökpa la nda ma.

⁵ Fütanga ngü la, fü gara mere kpara, esüka wü mere *kovo teke biri de füh ye bala la, ayia amala ngü fere, gü ba, “De-ra deyä, ma mere e aku gba de. Yesu ladü. Engu de Mere Miri ka wü di enga *Yisarayele. Engu de kundu ye Miri *Davidi, te Me tima teka aküwa wü kpara. Wawazi na baka nda kami, angü ah fa wazi kpi eyi. Me to wazi eyi fefe, teka fü engu afuru köcökpa ne me-ye, atanga.”

⁶ Te ma je ngü la bala, fü ra ayia ae jia ra, awu Yesu, te ngbü baka *Kambiliki ka Me, de nga ka eküte ye, angü wüh mörö engu, teka areke ngü te di ezengba wü kpara de wü Me. Yesu rü ngbü ede kpökpö ka Me, etü wü angbe cögbörö malayika bala, be kpah te wü mere kovo teke biri de füh ye bala ne. Ah ngbü baka Kambiliki ka Me, de wü di te nzö ye lorozi, kpah de wü jia ye lorozi. Wü di de wü jia Yesu lorozi la, wüh ngbü esere ngü ka wazi ka *Nzila Wazi Me, te di kpah lorozi ne. Wü wazi de lorozi la, Me tima teka amere wü tima ka-ye di, te nga wü sü füh kötö ne 'buru. ⁷ Fü Yesu ayia aza köcökpa la esaka Me, teka atanga.

⁸ Te wü angbe cögbörö malayika bala, de wü mere kovo la, wu Yesu, te za köcökpa la esaka Me ne, fü ewü angbü de mere tadu. Fü ewü aci 'buru ati kötö eri lö Yesu, da egbo nga iri na. Wü kovo la, wüh 'buru de wü ku'du esaka wü, kpah de wü sila, te wüh mere gbü *diki-se, de *rü gbü ye, te wüh ngbü ecuru de züka se ye. Si-ngü teka züka se-rü la gü ba, ah de gba, te wü kpara ka Me ngbü eku fü Me, teka de Me küwa

ani esaka wü vügü ka-ani. ⁹ Fü wü kovo la ayia aza wü ku'du ka-wü la, akpo da emi to ci, da ebì, gü ba, "Wayi bala, Yesu! Mü de *Kambiliki ka Me!

A ngbü egbo nga iri mü!

Mü me-mü de züka kpara gbü jia Me!

Me to köcökpa ka-ye ne eyi esaka mü.

Mü ti eyi afuru köcökpa la, atanga.

A ngbü egbo nga iri mü!

Angü mü to te-mü akpi,

teka aküwa wü kpara de *ngüte mü.

A ngbü egbo nga iri mü!

Angü mü küwa wü nguwa wü kpara füh kotö ne eyi 'buru,

teka fü ewü akoro wü di Me.

¹⁰ A ngbü egbo nga iri mü!

Angü mü o wü kpara ka-mü baka wü miri,

gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru.

Mü o wü kpara ka-mü baka wü kovo,

teka fü ewü agbo nga iri Me

agbü sü kaka agbü kpi fi mere badi."

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia, ae jia ra, awu mere bi wü malayika ka Me, gbe gbe gbe! te ewü rü ngbü ede kpökpö ka Me. ¹² Fü ewü angbü ebì ci de mere ri wü, de wü koko, de wü karayi, gü ba,

"Nih gbo nga iri Yesu,

Angü ah kpi ta teka aküwa wü kpara.

Nih gbo nga iri Yesu,

Angü ngü kaka reke gbü jia Me fa sü.

Nih gbo nga iri Yesu,

Angü wawazi na fa nda wü kpara 'buru.

Nih gbo nga iri Yesu,

Angü engu de mürü wü e füh kotö ne 'buru.

Nih gbo nga iri Yesu,

Angü ah wu wü ngü 'buru.

Nih gbo nga iri Yesu!

Ah le de wü kpara 'buru di egbo nga iiri na!

Nih gbo nga iri Yesu!

Ah le de wü kpara 'buru je riri kaka!

Nih gbo nga iri Yesu!

Ah le de wü kpara 'buru di ecu ngüngü!"

¹³ Te ngü la mere te-ye bala, fü wü kpara 'buru, mene ewü te ewü di agbü kpi, de wü mene füh kotö, bete wü mene wü kpara te ewü kpi eyi ne, fü ewü akpo 'buru ebì ci, de wü koko de wü karayi, gü ba, "Nih gbo nga iri Me!

Nih gbo kpah nga iri Kambiliki ka Me.

Angü wazi ewü fa sü!

Nih gbo nga iri ewü fi mere badi!

Nih gbo nga iri Me!

Nih gbo kpah nga iri Kambiliki ka Me!"

¹⁴ Fü wü angbe cögbörö malayika de bala ne, ayia agbo nga iri Me de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, "Ah di bala!" Fü wü mere kovo teke biri de füh ye bala ne ayia ati kötö, angbü ecu ngü Me, ake Miri Yesu.

6

Dene ngü te Yesu furu maka gbü köcökpa

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu Yesu, *Kambiliki ka Me, te za köcökpa la. Fü ah ayia afuru gina ku tete na. Baka te Yesu furu gina ku la, fü ra aje ri gina angbe cögbörö wü *malayika la, te ngbü ewü ngbangbara! baka mügbara la, da eì i, gü ba, "Ye koro ekoro akine!"

² Fü mene kpara, te wüh i engu la, ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü ngbe'de bala. Kpara la de diri esaka ye. Fü Me ato wazi fefe na, teka de ah nü, ah gü gü, de ah fa wü vügü ka-ni. Fü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

³ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru e'ba'basu ku te köcökpa la. Fü e'ba'basu mere wü malayika la ayia amala ngü, gü ba, "Ye koro ekoro akine." ⁴ Fü kpara la ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü, de küte

ye didiki baka ngüte. Fü Me ayia ato mere dü esasaka, ato kpah wazi fefe teka asiti maguma wü kpara füh kotö ne, de wüh kpo da egü gü esüka wü, kpah da emömörö te-wü. Fü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru eabata ku te köcökpa la. Fü eabata mere malayika la ayia amala ngü, gü ba, “Ye koro ekoro akine.” Fü kpara la ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü bībiri bane. Tima kaka, ah teka ato mere siti tala te wü kpara füh kotö ne 'buru. Ah za kuma, de te ewü ngbü erī zu di, esaka ye. ⁶ Fū ra ayia aje ri gara kpara, te ngbü ewü etü angbe cōgbörö wü malayika de bala ne, gü ba, “Akoo! Wü kpara ena angbü embü da ememere tima gbü ra gbuuu, bü mba teka kuma bata ka jia ndo, anga kuma menewa kükürü ka zu ngbanda! Amba ye mere e amofö ri-rü, te wüh ngbü emere mü, anga fi gbügbü ne, de!” Fü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

⁷ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru eabala ku te köcökpa la. Fü eabala mere malayika ayia amala ngü, gü ba, “Ye koro ekoro akine.” ⁸ Fū kpara la ayia akoro. Ah li ngbü füh gara nü, te kürü, vi ngbü buwa! bane. İri kpara la de Kpi. Gara kiri ye ladü, te ngbü efa nganga na. İiri na de Mbükü. Fū Me ayia ato wazi fü ewü, teka de wüh nü, wüh mömörö mere bi wü kpara gbü gara faka sü füh kotö ne. Wü gara kpara ena akpi esaka gü. Wü gara ena akpi nda-wü ka tala. Wü gara ena akpi ka keke. Wü gara ewü ena akpi esaka wü siti nü ka gü. Fū wü kpara la ayia anü sü, teka ato cinga te wü kpara füh kotö ne.

⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru gara ku te köcökpa la. Fū ra ayia awu wü kpara, ta te wü vügü mörö ewü, angü wüh ngbü ta fi bü elala gbü ngü ka Yesu ne. Kuru wü kpara la ngbü agbü kpi, esa

*cangali, de te wüh ngbü ecuru *züka se-rü fefeh na fü Me ne. ¹⁰ Fū wü kpara la angbü eku gba de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Akoo, Mere Me! Mü ena ato kuru te wü vügü ka-a, neh elaye?” ¹¹ Fū wü malayika ayia aza bu bongo ngbe'de, ato fü ewü biri biri 'buru. Fū wü malayika la ayia amala ngü fü ewü, gü ba, “Wayi, Me ena ato kuru te wü vügü ka-wü la ato. Amba, ah le de wü ngbü la ziii, angü Me ce wü vügü la, o la me-ye bala. Kükürü de, angü wü gara wü di engā ni wü kpah ladü, te wü vügü ena amömörö ewü feke, teka ngü ka Yesu, kpah baka nda-wü la. Te wüh mömörö ewü nza eyi 'buru la, dela tine sīkpi te Me ena ato kuru te wü vügü ka-wü la tete.”

¹² Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru gara ku eküte köcökpa la. Te engu furu ku la tete, fü yiki-tö akpo 'duwa eyiki sü, gbi gbi gbi gbi! Fū sü atī 'duwa atī, nyütü! Ra du sü tine de. Fū jia fe afü te-ye, angbü tine ngbaaa! baka ngüte la. ¹³ Fū wü küfara akpo 'duwa egügürü kötö, baka wü ri-rü, te mere wege ngbü efe ewü, fü ewü angbü da egügürü. ¹⁴ Fū Me ayia agara kokpi, baka te wüh ngbü egara cara la. Fū wü mere rüvü akpo angbü etiti 'buru kötö, teka ngü ka yiki-tö la. Dela wü ngü te ewü ena amere te-wü füh kotö ne bala. ¹⁵ Wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, wüh ena angbü de mere cürü emaguma wü. Wü miri, de wü kpeke kpara, wü marajümiya, wü kpara de mere bi e esaka wü, kpah de wü mürü cinga 'buru, wüh ena angbü ekpe, da egigiri wü sü, awo te-wü tete. Wü gara ewü ena angbü eli füh wü da, egigiri wü gö, teka awo te-wü gbügbü. ¹⁶⁻¹⁷ Fū wü kpara la angbü eku gba de mere ri wü kpa tikpi, gü ba, “Akoo! Ani ena amere tine dene, neh baye? Ani ena akpe awo te-ani, ka cinga te ani ne, neh kaye? Ah le ta de wü da ne mürü, ti füh ani ke! Ceka la, maguma wü Me

ake Yesu siti eyi fa sü, eküte ani dene! Akoo! Te wüh maka ani la, wüh ena amörö ani di bü fanü! Nda-ani sīkpī ka kpi koro eyi enatikine dene, baaö! Wüna! Kpara te ena aküwa mbele ma!”

Dela kuru mere cinga te ena amere te-ye te gara fuh kotö ne, baka te Yesu furu maka gbü köcökpa la.

7

Dene ngü ka mere bi wü kpara ka Me agbü kpī

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra bane de, gbo! te wü *malayika ka Me bala (4), te ewü ngbü edebu sü bala (4) ka kotö ne biri biri 'buru. Me to wazi fü ewü eyi, de wüh zoro wü siti wege esaka wü gö gö gö! angü wege la ena asiti wü e fuh kotö ne. ² Fü ra ayia awu gara malayika te koro tongo kpa fügö. Ah za e, te Me ngbü eba tere di, esaka ye. Fü malayika la ayia amala ngü de mere ri ye, fü wü mene malayika bala, de wege esaka wü ne, ³ gü ba, “De-wü deyi, wü zoro wege la esaka wü gö! Angü ah le de ani ba la tere eraku wü kpara ka Me, de te ewü to maguma wü eyi fü Me ne, feke. Te ani ba tere eraku ewü nza eyi la, de wü du, wü ce kpa te wege la, teka fü ah akpo tīne eto cinga te wü e fuh kotö ne.”

⁴ Fü ewü akpo da etanga wü kpara ka Me, te ewü ena aba tere eraku ewü ne 'buru. Wü di enga *Yisarayeale la ta 'buru baka wü kpara kutu kama biri teke 'basu de fuh ye bala (144,000). ⁵ Wüh ngbü ba tere eraku wü kpara kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000), gbü nguwa wü kundu ye Yisarayeale la biri biri 'buru.

Gbü nguwa Yuda, kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Rübena kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Gada kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

⁶ Gbü nguwa Asera kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Nafatali kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Manase kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

⁷ Gbü nguwa Simiyona kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Levi kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Yisakara, kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

⁸ Gbü nguwa Zebulona, kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Yüsefa kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Gbü nguwa Benzamina wü kpara kpah kutu nzükpa de fuh ye 'basu (12,000).

Dela 'buru nguwa wü Yisarayeale, te wüh ena aba tere la eraku ewü.

⁹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu kpah mere bi wü kpara, te ewü sibi fa sü, te wüh ti atanga, anza de. Wü kpara la, wüh 'buru de wü kpara ka Me, te ewü koro gbü nguwa wü kpara, te nga wü sü de fuh kotö ne biri biri 'buru. Wüh to 'buru züka bu bongo eküte wü, ngboro ngboro bala. Wüh za kpah wü kpa mbira esaka wü, teka asere tadu emaguma wü di. Fü ewü arü 'buru tikpi engagira kpökpö ka Me, ake Yesu Kurisito, *Kambiliki ka Me. ¹⁰ Fü wü kpara la akpo angbü ebī ci, da emī koko, da etü karayi de mere ri wü kpa tikpi, gü ba,

“Nih gbo nga iri Me!

Angü ah küwa nih eyi me-ye!

Nih gbo nga iri Yesu, Kambiliki ka Me!

Angü engu küwa nih eyi me-ye!”

¹¹ Teka ngü la, fü mere bi wü malayika, de te ewü ngbü ede kpökpö ka Me la, de wü mere *kovo teke biri de fuh ye bala ne, abe kpah te mene wü angbe cögbörö malayika bala ne ayia aci 'buru, atī kötö engagira Me, da egbo nga iiri na, gü ba,

¹² “Wayi, ah di bala!

Nih gbo nga iri Me!
 Ah le de wü kpara 'buru di egbo nga
 iri Me!
 Angü wawazi na fa nda
 wü kpara 'buru!
 Wayi, nih gbo nga iri Me!
 Angü, engu wu ngü 'buru!
 Nih gbo nga iri Me fi mere badi!
 Ah di bala!"

¹³ Fütanga ngü la, fü gara kpara biringbö, esüka wü mere kovo la, ayia amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyì, ma wu sü te wü kpara, de te ewü to züka bu bongo te wü la, koro tete na ne eyi? Wüh neh wü da?"
¹⁴ Fū ra ayia alügü ngü fefe, gü ba, "Akoo, mere kpara, ma ena awu ngü la, neh baye baye? Ye wu ngü ka-ewü ka-ye bü me-ye. Ah le de ye sere ngü la fere." Mere kovo la gü ba, "Wü kpara la, wüh de wü *kpara ka Yesu, de te wü vügü ka-ewü ngbü ta eto cinga te ewü efa sü ne. Amba wüh ce ngü ka Yesu nda-wü ta de. Wüh ngbü rü ta fi bü kpekpeke gbü wü cinga ka-wü. Te di bala, wüh zürü *siti ngü ka-wü eyi de *ngüte Yesu, Kambiliki ka Me ne. Teka ngü la, fü bongo ka-ewü avi, angbü kpilili de bala!"
¹⁵ Te di bala, dela si-ngü, te wüh rü ngbü ede kpökpö ka Me, fi mere badi ne. Wüh ngbü engbü kpa esambü ka Me, da egbo nga iri na, biti de ra mini. Me ena adi eceka kpí fütanga ewü me-ye, da eto wazi fü ewü.
¹⁶ Tala ti amere wü kpara la tine de. Gümü ngu ti amere ewü kpah de. Anga ra ti acuru ewü ne kpah de. Cinga ti adu amere ewü tine de.
¹⁷ Miri Yesu* ena angbü eceka kpí fütanga ewü me-ye, baka kpara te ngbü eceka kpí fütanga wü kambiliki ka-ye. Ah ena angbü eza ewü, enü di kpa esa biri, teka fü ewü angbü enzö züka gu ngu kpala. Fü ewü angbü ka-wü tine ezükü agbü kpí, fi mere badi. Me ena akö ngura gbü jia ewü 'buru 'buru asidi, angü Me le ewü fa sü!"

Dela ngü te ma wu cu de jia ra, teka wü kpara ka Me, te ewü di agbü kpí ne.

8

Dene ngü te mere te-ye, te Yesu furu adu ku eküte köcökpa tete

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia afuru adu ku te köcökpa la. Fü wü kpara agbü kpí la ayia anga 'duwa ngbiii! Ngü la yiri mba ayiri baka lö-ra biri.

² Fū ra ayia awu gara wü *malayika ka Me lorozi, te ewü ngbü ede kpökpö ka Me. Wüh 'buru de wü kono esaka wü.*
³ Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia arü ede *cangali, te di engagira Me la,† de gara e baka endu-fara-e esaka ye, te wüh reke gbü *diki-se. Fü ewü ayia ato mere bi wü *rü de züka se ye fefe, teka de ah curu füh cangali la. Züka se-rü la, ah baka gba, de te wü kpara ka Me ngbü eku fü Me, teka de ah to kuru te wü vügü kani. Fü malayika la ayia aza züka se-rü de gbü endu-fara-e la, abu gbü wa, de te wüh deke füh cangali la.

⁴ Fū züka se-rü la angbü ecuru tine de mere nguwa ye, 'duuu! Fü sese agba sü 'duwa truuu, bala. Fü se rü la afu akoro kpaka Me, kpah baka gba ka wü kpara ka Me, de te ewü ngbü eku fefe na füh kotö ne.

⁵ Fū malayika la ayia aza endu-fara-e esaka ye la, akö wü nye-wa de füh cangali la gbügbü gbe. Fü ah aza nye-wa la, amoko mbiii! kpa füh kotö kpakine. Fü mügbara angbü esüsürü tine 'duwa ngbee! ngbee! ngbee! kpah de wü ülele mini. Fü yiki-tö akpo kpah da emere te-ye.

Dene ngü te wü malayika lorozi la kpo da eu kono tete

⁶ Fütanga ngü la, fü wü malayika de lorozi la ayia areke te-wü, teka au kono ka-wü, te ena asere nga

* **7:17** 7:17 Wüh ngbü ei Miri Yesu kpah Kambiliki ka Me. Ah ngbü kpah engbü füh kpökpö ka miri ede Me. * **8:2** 8:2 Wü kono la, wüh ena au, teka asere ngü ka cinga, te Me ena atima füh kotö ne. † **8:3** 8:3 Cangali la, wüh reke gbü diki-se teka acuru züka se-rü fü Me fefeh.

wü cinga, de te Me ena ato te wü kpara fuh kotö ne.

⁷ Fü gina malayika la ayia au kono ka-ye. Fü mere bi wü timiri akpo angbü egügürü fuh kotö ne, de wa gbü ye, te diki baka ngüte la. Fü wa la akpo angbü ecuru sü fuh kotö ne, enü di bü hawuu bala! Fü gara faka sü fuh kotö ne ayia acuru, de wü yi gü, de wü rü gbü ye 'buru.

⁸ Fütanga ngü la, fü e'ba'basu malayika la ayia au nda-ye kono. Fü ra awu gara mere siti da bane, te ngbü ecuru, te yia ti kpa etü mere *yi-ngu. Fü faka mere yi-ngu la ayia asiti, afü te-ye akoro didiki baka ngüte. ⁹ Fü wü si de wü nü ka ngu, te ewü di gbü faka sü la, ayia akpi kpah le 'buru. Kpah bala, wü *zabu, te ewü di gbü faka sü la, ayia asiti kpah 'buru.

¹⁰⁻¹¹ Fütanga ngü la, fü ebabata malayika la ayia au kpah nda-ye kono. Fü ra awu mere küfara, te ngbü eci 'duwa ngböö, baka te-wa la. Fü mere küfara la ayia kpa tikpi kpala, ayere, atü kpa fuh kotö kpakine ngbiii! Fü küfara la asiti mere bi wü ngu afa sü. Fü wü gara faka ngu gbü sü la, de wü jürü ze, de wü du-kpa-ngu, asiti 'buru, ayia akoro süsü. Fü wü kpara agü iri te küfara la, gü ba, Sü-e. Fü mere bi wü kpara, te ewü nzö ngu la, ayia akpi 'buru, angü ngu la ka-ye süsü.

¹² Fütanga ngü la, fü ebabala malayika la ayia kpah au nda-ye kono. Fü ra awu wü ra ake fe, de wü küfara 'buru, te ewü kpo ngbü esiti. Wüh du ci tine mbi mbi, baka te enga gina ne, de. Teka ngü la, ra sü de, fü sü atü angbü 'duwa mbirri! teka wü lö-ra bala. Kpah bala, gbü biti, wü fe de wü küfara ci de, teka lö-ra bala. Ngü la ngbü mere te-ye bala te nga wü sikpi 'buru.

¹³ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu mere lu baka kpukpu la. Fü lu la ayia angbü endondoro tikpi, da eku gba de mere ri ye, gü ba dene, "Cinga! Cinga ba! Dela ne cinga ne, te ena amaka wü kpara fuh kotö ne!

Angü wü gara malayika de bata ne, wüh u nda-wü kono la de. Te wüh u nda-wü kono tine eyi la, wü kpara ena amere tine baye? Angü nda-wü cinga, de te ewü ena ato ne, ena afa tine sü!"

9

¹ Fütanga gba ka mere lu la, fü e'bu'buruve *malayika la ayia kpah au nda-ye kono. Fü ra ayia awu gara malayika, te ngbü eci aci baka küfara, te yia kpa gbü kpi kpala, ti kpa fuh kotö kpakine bü ciii! Fü Me ayia ato mafüta fefe, teka de ah ü komö mere siti du di. ² Te malayika la nü ü komö mere siti du la, fü mere nguwa ayia akoro gbügbü 'duwa 'diii bala! Ah ngbü baka nguwa ndi la. Fü sü abiri ka nguwa la, atü angbü 'duwa mbiri mbiri! Ra du sü tine kpah de. ³ Fü ra ayia awu mere bi wü e baka wü mbira, te ewü ngbü ekoro gbü mere nguwa la. Fü Me ato wazi fü wü e la, de wüh di etütü wü kpara atütü, baka dira la. ⁴ Fü malayika la ayia ato riri fü wü e la, gü ba, "Wü mere e asiti wü fu-e, de wü gü, de wü rü nda-wü de. Wü mere e ato cinga te wü kpara ka Me kpah de. Amba tima ka-wü bü nzö teka adi eto kuru te wü kpara, de te wüh ba tere ka Me eraku ewü de ne, angü wüh le ngü ka Me nda-wü de. ⁵ Wü to bü kuru te ewü, ace ewü bala. Wü mere e amöro ewü amöro ne de. Wü mere ngü la bala teka wü fe 'buruve." Te wü e la ngbü etütü wü kpara la bala, fü nganga angbü ekeke esiti, baka nga dira la. ⁶ Fü wü kpara la angbü eyo kpi, ka gü keke ka wü e, de te ngbü etütü ewü la, amba wüh ti akpi nda-wü de. Fü wü e la angbü embü ewü bala teka wü fe 'buruve.

⁷ Wü mbira la gegere ngbü baka wü siti nü, de te wüh reke te-wü, ngbü nzo teka amere gü. Nzö ewü diki ngbü 'buru nzeee bala. Gbüra ewü ge baka gbüra kpara la. ⁸ Fü kala su-nzö ewü angbü 'duwa biya biya bala. Fü te ewü agegere 'buru cögbörö baka te kami la. ⁹ Baga ewü

mere kpeke baka se la. Te wüh ngbü endondoro la, giri mbula ewü ngbü ewü rurrru, baka giri wü arabíya ka gü, te ewü ngbü ekpo me-wü. ¹⁰ Wüh ngbü etü wü kpara de so wü baka dira, te ngbü etü kpara me-ye la. Fü ewü akpo angbü eto mere cinga te wü kpara bala, teka wü fe 'buruve. ¹¹ Miri ka-ewü ladü, te ngbü eto riri fü ewü. Ah de siti malayika ka mere du. İiri na de E-siti-e.*

¹² Dela la mba gina cinga te Me ena ato te wü kpara füh kotö ne. Amba du wü cinga 'basu la ladü te koro la de.

¹³ Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia au kpah nda-ye kono. Fü ra ayia aje ri kpara, te wü koro gbü *cangali, te di engagira kpökpö ka Me ne.† ¹⁴ Fü ri kpara la angbü emala ngü fü malayika de tîne, te u kono ne, gü ba, “Ye nü enü kpa era mere ngu de iri ye Efürata ne, de ye furu wü malayika de bala (4), de te wüh i ewü ce de kpala ne, teka de wüh kpo de tima ka-wü.” ¹⁵ Fü malayika la ayia anü agbü Efürata, afuru wü malayika, te wüh i ewü de kpala, teka de wüh nü amömörö wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, gbü gara faka sü füh kotö ne. Angü wü malayika de bala la, wüh ngbü fi bü eci nga sikpi, te Me fe fü ewü, te ewü ena akpo de tima la tete.

¹⁶⁻¹⁷ Wü malayika de bala la, wüh de mere bi wü marajümiya sidi nga wü gbe gbe gbe, baka wü mbüwü la.‡ Wüh ngbü to 'buru bongo se gbü бага wü. Nda wü gara didiki baka wa, nda wü gara bibiri baka nguwa la, nda wü gara nda-ye waa baka küte kami la. Fü ewü ali angbü 'buru füh wü nü, de nzö wü baka nzö wü kami la. Wege de te ngbü ekoro gömö wü nü la ngbü baka wa, de nguwa gbü ye kpuuu! Fü se gbü nze ewü angbü efu gbiri

gbiri bala! ¹⁸⁻¹⁹ Fü wü nü la angbü emömörö wü kpara bü de se nguwa gömö wü la. Angü wege de te ngbü ekoro gömö ewü la, ah baka wa. Fü ewü angbü kpah emömörö wü kpara de so wü, angü so ewü ka-ye baka nzö kpürü la. Fü mere bi wü kpara, gbü gara faka sü füh kotö ne, akpi 'buru, teka wü ngü la.

²⁰⁻²¹ Amba mene wü kpara, de te ewü kpi nda-wü la de ne, wüh le afü maguma wü, ace *siti ngü ka-wü ne, nda-wü de. Wüh ngbü ka-wü fi bü emömörö te-wü esüka wü. Wü gara ngbü ememere nda-wü ngü ka rü, anga ngü ka wü kuwa ka-wü. Wü gara ememere nda-wü waza. Wü gara da ezizi wü e ka wü bu wü. Wüh le ace wü siti ngü ka-wü la 'buru 'buru de. Wü gara ngbü fi bü ememere ngü ka gele bete ngü ka faranda.§ Amba wü faranda la, wüh ti ale ta-ngü te kpara nda-wü kpo de. Angü wüh ti aro mö de, wüh je ngü nda-wü kpah de. Kpah bala, jia ewü ceka kpi kpah de. Wüh nü nü kpah de. Amba gbü wü ngü la 'buru, wü kpara le ace wü lara ngü ka-wü la nda-wü 'buru 'buru de.

Dela la bü e'ba'basu cinga, de te Me ena ato te wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne.

10

Dene ngü ka malayika de enga köcökpa esaka ye

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara mere kpeke *malayika, te yia agbü kpi kpala wuuu, eti kpa füh kotö kpakine, de bongo ka-ye gboo baka sangu la. Fü gara e angbü eci edere nzö, gbele gbele, baka küte tere la. Fü gbügbüra na angbü eci, baka ra te ngbü esü me-ye la. Lölö na baka mere rü, da eci aci baka wa. ² Fü malayika la aza enga

* **9:11** 9:11 İri miri ka wü e la, gbü ngü Ebere ah de Abadona. Gbü ngü Giriki, ah de Apoliyona.

† **9:13** 9:13 Cangali la, wüh reke gbü diki-se teka acuru züka se-rü fü Me fefeh. ‡ **9:16-17** 9:16-17

Wüh gü ba, “Wü marajümiya la, wüh baka 200,000,000.” § **9:20-21** 9:20-21 Wü faranda la, wüh ngbü reke wü gara gbü diki-se, de wü gara se, gbü wü teme, bete wü rü.

köcökpa, te wüh ü aü, esaka ye. Fū ah ao lö ye ka kokpa fūh mere *yī-
ngu, nda kamisü nda-ye fūh gūmba.
3 Fū malayika la ayia amala ngü
de mere ri ye, baka ri kami la. Fū
mügbara ayia awü du lorozi, baka ri
kpara, da elügü ngü fū malayika la.
4 Fū ra ayia areke te-ra, teka de ma
ba wü ngü lorozi, de te mügbara la
ngbü emala ne. 'Duwa fū ra aje ri
Me, te wü agbü kpī, gü ba, "De-ra
deyi, ma mere e aba wü ngü lorozi,
de te ngbü ewü baka mügbara la,
nda-ra de!"

5 Fütanga ngü la, fū mere
malayika la, ayia ae kpa ye ka kokpa
kpa tikpi, 6 amala ngü, gü ba, "Dene
ri Mere Miri Me. Angü Me mere kpī
de kotö ne, bete mere yī-ngu, de wü
e gbü ye 'buru me-ye. Ngü ka Me
tī anza nda kü de. Me gü ba, 'Sikpī
te ni ena anza ngü ka wü e fūh kotö
ne 'buru gbügbü, koro eyi gbamari!
Sikpī la tī ayiri tīne de! 7 Angü adu
malayika te ena au adu kono ne,
reke te-ye ngbü eyi nzo. Te engu u
kono la eyi la, ni ena ayia teka anza
ngü ka wü e la 'buru. Fū ngü la atī
kpini de wü ngü, ta te ni ngbü mala
fū wü *mürü dofo ka-ni ta gügü ne.'"

8 Fū ri Me, de te wü agbü kpī
ne, adu kpah amala ngü fere, gü
ba, "De-ra deyi, ma nü enü kpaka
malayika la, de ma za köcökpa
de esasaka la." 9 Fū ra ayia anü
kpaka malayika la, ayi-tata, de ah to
köcökpa la fere. Fū ah ayia amala
ngü fere, gü ba, "Wayi, ma za eza,
de ma zü. Köcökpa la ena angbü
gömö ra tütürü, amba kpa guvu ra
kpala, ah ena angbü süsü 'duwa
ba-neh-ene-la." 10 Fū ra ayia aza
köcökpa de esaka malayika la, azü.
Fū köcökpa la atürü gömö ra 'duwa
ba-ne-la. Amba kpa guvu ra kpala,
fū e la angbü baka te ma zü sü rü la.

11 Fū ri Me, de te ngbü ewü agbü
kpī ne, adu kpah amala ngü fere,
gü ba, "De-ra deyi, ah le de ma

du, ma mala nga wü siti ngü te
ena amere te-ye te gara, fū nguwa
wü kpara de fūh kotö ne 'buru, be
kpah te wü miri ka-wü mini, de wüh
fū maguma wü afü."

11

*Dene ngü ka wü kpara 'basu te
Yesu tima agbü Yerüsalema*

1 Fütanga ngü la, fū ewü aza
ndugu gala, ato esaka ra. Fū
Miri Yesu amala ngü fere, gü ba,
"De-ra deyi, ma za ndugu gala la,
de ma nü di agbü *Mere Kambü
ka Me agbü Yerüsalema. Te ma
koro eyi kpala la, de ma re nga
ngboro kambü la, de pipiti na, bete
maga na to kpa tikpi. De ma re
kpah *cangali de te wüh ngbü eto
la'bi fū Mere Me fefeh na la. Ma
du kpah, ma tanga mene wü kpara,
de te ewü ngbü egbo nga iri Me
de kpala ne 'buru, teka fū ni, Yesu,
aceka kpī fütanga ewü mbi mbi
mbi. 2 Amba ma mere e are tam-
basü de, ma tanga mene wü kpara
etambasü la kpah de. Kükürü de,
angü Me le eyi teka fū wü vügü arī
kpala. Wü vügü la ena akoro azoro
sü agbü Yerüsalema kpala, agbene
wü e gbügbü 'buru. Fū ewü angbü
gbü nzö wü kpara de kpala de wazi,
teka wü re bata de tü ye. 3 Te di
bala, de-ni Yesu, ni ena ato wazi fū
kpeke wü kpara ka-ni 'basu, teka fū
ewü amala ngari ni fū wü kpara,
teka wü re bata de tü ye ne. Wü
kpara la ena angbü eto bongo ka
cīnga eküte wü, fū ewü angbü erī
wü kpara, teka de wüh fū maguma
wü."

4 *Mürü dofo Zakariya mala ta nga
wü kpeke kpara ka Yesu de 'basu ne
eyi gügü, gü ba, "Wüh ngbü baka
rü de iri ye olive, te ngbü erī, de mü
gbü ye ne. Wüh kpah baka lamba
de mü-wa gbü ye, te ngbü eci, ereke
areke. Kükürü de, angü Me to wazi
ye eyi fū ewü, teka fū ewü amere
tima ka-ye la di."* 5 Me to kpah

* 11:4 11:4 Mü ena amaka ngü ka wü kpeke kpara ka Yesu de 'basu ne, gbü buku ka Zakariya
4:3-14.

wazi eyi fü ewü, teka fü ewü amere wü kpeke ngü di. Te gara kpara yia emere ewü esiti la, wüh ena auru engu bü de komö wü kükürü, fü ah akpi, angü wa ladü gömö ewü. ⁶ Me to kpah wazi eyi fü ewü, baka wü *mürü dofo ka-ye ta gügü ne, teka atiri agö, de ah mere e ali de. Te di bala, gbü wü re bata de tü ye, te ewü ena angbü emala ngari Me endondoro di, agö ti ali de. Ngü la ena amere te-ye bala, teka ato cinga di te wü kpara füh kotö ne, de wüh ce *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka Me. Me to kpah wazi ye eyi fü ewü teka afü ngu, akoro di baka ngüte, kpah de wü gara lara ngü, te ewü ena adi emere. Dela wü ngü te ena amere te-wü, gbü wü re bata de tü ye ne.

⁷ Fütanga re bata de tü ye, gara kpara te di baka siti nü la, ena akoro agbü mere siti du, teka agü gü de wü kpara ka Yesu de 'basu la. Fü siti kpara la afa ewü de wazi ye, amörö ewü asidi. ⁸⁻⁹ Ngü la ena amere te-ye cu gbü mere köti, de te wüh mörö Miri Yesu gbügbü na ne, angü wü kpara gbü sü la, wüh kawü de wü mürü kögö-nzö, baka wü kpara ka *Ezepeto bete nda *Sodomo ta gügü ne. Tekä ngü la, fü kö wü kpara de 'basu la angbü ka-ye kötö sela, teka wü sikipi bata de tü ye. Angü wü kpara gbü sü la, le ati kö wü kpara la nda-wü de. Te di bala, mere bi wü kpara ena ayia te nga nzö wü sü füh kotö ne 'buru, angbü ekoro eceka kö wü kpara ka Yesu de 'basu ne, da efala. ¹⁰ Fü mere bi wü kpara, te ewü le ngü ka Me de, angbü 'buru de mere tadu te wü, angü wü kpara ka Yesu de 'basu la kpi eyi fanü. Wüh ena angbü eto takpa esüka wü, teka ngü la. Angü ngari Me, ta te wü kpara de 'basu la ngbü eri wü kpara di ne, ngbü ta eke te ewü ake.

¹¹ Fütanga sikipi bata de tü ye, fü Me adu auru wazi ye guvu wü kpara ka-ye de 'basu la. Cukuru! fü ewü azükü gbü kpi, ayia arü cinzili! füh

lö wü. Te mere bi wü kpara füh kotö ne wu ngü la bala, fü ewü angbü de mere cürü te wü. ¹² Fütanga ngü la, fü wü kpara de 'basu la aje ri Me, te wü agbü kpi, emala ngü fü ewü, gü ba, "De-wü deyi, wü yia eyia, de wü koro kpaka ni akine." Fü Me adu aza ewü, yooo! ago di agbü kpi, gbü jia wü vügü ka-ewü la 'buru, de sangu gbü nga wü, gbooo!

¹³ Baka te wü kpara de 'basu la ngbü eri tete agbü kpi, fü mere siti yiki-tö akpo angbü emere te-ye. Fü mere bi wü kambü gbü gara faka sü agbü mere köti ka Yerüsalema la amümürü, ati 'buru kötö. Fü mere bi wü kpara gbü köti la akpi kpah 'buru. Wü kpara te ewü kpi la, wüh 'buru kutu lorozi (7,000). Fü mere cürü ayia arü emagama mene wü kpara, ta te ewü laki ne. Fü ewü akpo da ecu ngü Me, teka mere wazi kaka la.

¹⁴ Dela la bü e'ba'basu cinga, de te Me to te wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. Amba yi ceka 'be, angü ebabata cinga eyi gbamari!

Dene ngü te mere te-ye, o adu malayika u kono tete

¹⁵ Fütanga wü ngü la, fü adu *malayika la ayia au nda-ye kono. Fü ri wü kpara akpo angbü ewü agbü kpi, gü ba, "Wayi! Sikipi la koro eyi dene! Ngü ka wü miri füh kotö ne nza eyi! Dene sikipi te Me ena angbü me-ye gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. Me o Yesu *Kurisito eyi Miri gbü nzö wü kpara 'buru. Engu ena angbü bala fi mere badi!"

¹⁶ Fü wü mere kovo teke biri de füh ye bala, de te ewü ngbü ede kpökpö ka Me agbü kpi ne, adu ati kötö eri lö Me, egbo nganga, da ebi ci, ¹⁷ gü ba,

"Wayi, Mere Me, a ngbü egbo nga iri mü!

Mere mürü wazi, a ngbü egbo nga iri mü!

Ta gügü mü ka-mü kü ladü!

Enatikine mü fi ladü!

Ngü ka-mü ena angbü bala fi mere badi!

A ngbü egbo nga iri mü teka mere
wazi ka-mü!

Angü mü ngbü eyi

gbü nzö wü kpara füh kotö ne
'buru.

Ngü ka-mü ti anza nda kü de, fi furu
afuru!

¹⁸ Wayi, a gbo nga iri mü!

Angü sikpi ka-mü koro eyi dene!

Mü ena asere wazi ka-mü fü
wü kpara,

te ewü le ngü ka-mü de ne.

Angü mü ena ato kuru te ewü
enatikine!

Mü ena aye süka ngü ka wü kpara
te ewü kpi eyi,

bete ewü de te ewü di la ezükü
ne.

Fü mü aküwa wü kpara ka-mü fi
mere badi.

Mü ena ato *küküwa

fü wü kpara, de te ewü mere
tima ka-mü reke areke ne.

Mü ena ato küküwa

fü wü kpara, de te ewü mala
ngari mü fü wü bu wü ne.

Mü ena ato küküwa

fü wü kpara, de te ewü to
maguma wü

'buru 'buru fü mü ne.

Amba mü ena anza ngü ka
wü kpara,

de te ewü le ngü ka-mü de ne.

Mü ena anza ngü ka wü kpara,

de te ewü ngbü eto cinga te
wü kpara ka-mü ne.

Wayi bala, Mere Me, gbo nga e ngbü
te iri mü!"

¹⁹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu
*Mere Kambü ka Me agbü kpi kpala,
te ü te-ye, ngbü baaba. Fü ra awu
wü e kpa guvu kambü la kpah 'buru.
Fü ra awu mere züka *Sanduku, ta
te Me o *Riri ka-ye gbügbü, teka
asere fü wü kpara ka-ye, gü ba, ni
de *vüngüte ka-wü ne. Fü ülele
angbü eci 'duwa le le le bala! Fü
mügbara angbü esüsürü! Fü yiki-tö
akpo da emere te-ye, de wü timiri te
ngbü egügürü 'duwa ba-neh-ene-la.

12

*Dene ngü ka wü rüse ake mere siti
kpürü*

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu
kpah gara kpeke ngü ka talara, te
sere te-ye fere agbü kpi. Ah de kuru
gara wü rüse te ngbü ga füh fe. Fü
küte wü rüse la angbü eci le le le
baka ra la. Fü wü gara e baka
küfara nzükpa de füh ye 'basu, ado
te-wü edere nzö zö kerekere gbaa,
baka *madudu kaka. ² Wü rüse la ta
de bu ye. Fü bubu akpo angbü ekeke
'duwa ba-neh-ene-la, teka ayaka.

³ Fü ra ayia awu kpah gara ngü
ka talara te mere te-ye. Fü gara e
baka mere siti kpürü, nzenze bala,
ayia akoro agbü kpi, ace te-ye, arü.
Kpürü la, ah de *Satana. Kpürü
la, nzö zö lorozi, wü didi nzükpa.
Fü wü e angbü gbü wü nzö zö
lorozi la, baka madudu ka wü miri.

⁴ Fü kpürü la akpo da emimiki
wü küfara agbü kpi kpala, de so ye.
Fü wü küfara la ayia agügürü gbü
gara faka sü agbü kpi kpala 'buru
kötö. Fü mere siti kpürü la akoro
angbü gbamari ede wü rüse la, da
eci nganga te ena ayaka. Ah gü
ba, "Ahaa! Gbü sikpi te ye ena
ayaka mbarase ka-ye la, ni ena azü
mbarase la azü asidi!"

⁵ Fütanga ngü la, fü wü rüse la
ayia ayaka ye komoko. Amba
kpürü la ti azü mbarase la nda de.
Angü Me tima *malayika ka-ye, teka
aküwa mbarase la. Fü malayika la
aza mbarase la, ago di kpaka Me,
agbü kpi. Fü mbarase la adu angbü
kpala, ede kpökpö ka Me. Angü
mbarase la, ah de Miri Yesu, te Me
fe, o, teka angbü gbü nzö nguwa
wü kpara füh kotö ne 'buru. Wazi
mbarase la fa nda wü kpara füh
kotö ne kpah 'buru.

⁶ Fütanga ngü la, wü rüse la ena
ayia akpe ka-ye 'duwa agbü gü, gbü
sü te Me reke fefe. Fü wü malayika
ka Me akoro angbü ele ta-ngü tete
kpala, teka wü re bata de tü ye.
Dela wü ngü te ena amere te-ye fü
wü rüse la te gara.

⁷ Tane Mikaye, te di de mere
wü malayika ka Me ne, yia de wü
marajümiya ka-ye, ati de gü gbü

nzö mere siti kpürü la, de nda-ye wü marajümiya. ⁸ Fü wazi wü Mikayeale ayia ago füh wü kpürü de wü marajümiya ka-ye la 'buru. Fü wü Mikayeale aliki ewü agbü kpí kpala asidi. ⁹ Ah zoro kpürü la, gü kpa füh kotö akine, de wü marajümiya ka-ye la 'buru. Angü mere siti kpürü la, ah de kpürü ta te fiti wü *Adama ake *Awa ne. Enatikine engu fi ladü, da efiti wü kpara füh kotö ne, de mani ka-ye la. Engu de *Satana.

¹⁰ Fütanga ngü de te wüh gü mere siti kpürü la tete kpa füh kotö kpakine ne, fü ra ayia aje ri kpara te ngbü emala ngü de mere ri ye agbü kpí, gü ba, "Wayi, Me de Mere Miri! Enatikine, Me küwa wü kpara ka-ye eyi esaka Satana, angü wazi Me fa nda Satana ka! Me to wazi ka-ye la eyi fü Yesu *Kurisito. Ah o engu eyi mere miri gbü nzö wü kpara füh kotö ne 'buru. Satana ngbü ta nda-ye fi bü esutu wu, da eto moto eküte wü di engu ni nih kpaka Me, te nga wü sikipi 'buru. Amba enatikine, ngü kaka la nza eyi, angü Me za engu, sö eyi de wü ngü ka-ye la, kpa füh kotö kpala. ¹¹ Wü di engu ni nih, ta te Satana to moto eküte ewü kpaka Me ne, wüh fa Satana eyi de wazi *ngüte Yesu, te kpi teka afa nih ne. Angü wüh lala fi bü eküte Yesu. Te wü vü gü ka-ewü le ta amörö ewü ne, wüh kpe cürü nda-wü de. Wüh ngbü ta ece te-wü fü kpi, teka ngü ka Yesu. ¹² Teku ngü la, enatikine mere tadu koro eyi fü yi, wü kpara agbü kpí 'buru. Ah le de yi gbo nga iri Me, angü wüh liki Satana eyi to kpa füh kotö. Amba de-yi, wü kpara füh kotö, mere siti cinga koro eyi fü yi, angü wüh nzi Satana eyi to kpaka yi de kpala. Maguma Satana nzu eyi! Ah ngbü de mere gü kükürü de, angü ah wu eyi, gü ba, 'Du sikipi ka-ni ka-ye eyi bü mba cogbo.' "

¹³ Te mere siti kpürü la wu, gü ba, wüh gü ni eyi kpa füh kotö ne, fü mamaguma ayia anzu. Fü

ah akpo da eto cinga te würüse la, de wü di engu ye 'buru. ¹⁴ Amba kpürü la ti amaka würüse la de, angü Me to mbula eyi fefe, baka nda wü kpukpu. Fü würüse la ayia ka-ye de mbula ye la, purrru, akpe anü awo te-ye agbü gü, gbü sü ta te Me reke, ce o fefe na ne. Fü würüse la angbü kpala teka wü re bata de tü ye. Fü wü malayika ka Me angbü ele ta-ngü tete kpala. ¹⁵ Te di bala, fü mere siti kpürü la ayia afu mere ngüsü ka gü gömö ye, gbü nga würüse la, gü ba, "Ngüsü de gömö ni ne ena afü te-ye, akoro mere ngu te ena atoro würüse la, atafa di, fü ah akpi." ¹⁶ Baka te ngüsü la fü te-ye ngu tete, 'duwa fü tö ayia aü te-ye. Fü ngu la ago 'buru agbügbü, ah mofo küte würüse la nda de. ¹⁷ Te mere siti kpürü la wu ngü la bala, fü mamaguma ayia anzu teka ngü la. Amba wawazi teka amere würüse la di sisiti ne, tine ma. Fü ah ayia anü angbü egiri wü gara wü di engu würüse la, teka ato cinga te ewü. Wü di engu würüse la, ah de wü kpara te ewü ngbü eje riri ka Me, da elala gbü ngü ka Yesu.

¹⁸ Fütanga ngü la, fü mere siti kpürü la ayia anü angbü kpa füh siki, era mere *yi-ngu, da eci nga kpara te ena ale ta-ngü te ye.

13

Dene ngü ka siti nü, de di ye nzükpa,

te koro agbü mere yi-ngu

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu gara mere siti nü, te ngbü ekoro gbü mere *yi-ngu, de wü nzö ye lorozi. Wü didi nzükpa. Fü wü e angbü eküte wü didi nzükpa la, baka *madudu ka wü miri la, angü engu ta de mere wazi esaka ye. Wüh ba ta wü iri eküte wü nzönzö la biri biri 'buru. Wü iri la siti gbü jia Me fa sü, angü wü iri la ngbü efala iri Me. ² Küte nü la ngbü baka küte siya, wü koji-lölö baka nda ewawa, kokomö na baka komö kami la.

Te mere siti kpürü la wu siti nü la, fü ah ayia ato wazi ye fefe, teka fü ah adi emere tima di, baka ndani. Fü kpürü la adu kpah ato wazi fefe, teka de ah ngbü miri gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru.

³ Fü ra ayia awu nga mere ka, eküte gara süka nzö siti nü la. Ka la ena ato ta kpi fefe, amba ka la du ta nzu ka-ye eyi. Te wü kpara wu, gü ba, mere ka de eküte nzö nü la, nzu eyi ne, fü ngü la ayia aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü akpo ale ngü ka siti nü la, da efa ngangä. ⁴ Fü mere bi wü kpara akpo angbü egbo nga siti nü la, gü ba, "Siti nü la, ka-ye de mere wazi ye! Kpara te ena afa engu nda kü ma!" Fü ewü adu kpah angbü egbo nga mere siti kpürü la, angü wüh wu eyi, gü ba, kpürü la to wazi ye me-ye fü nü la.

⁵ Te di bala, Me le atirü siti nü la kere nda la de. Ah gü ba, "Ni ena ace la engu bala, teka wü re bata de tü ye." Fü siti nü la akpo angbü emamala wü angbe cögbörö ngü, da ecu ngü ye, kpah da efala Me. Fü engu ayia angbü miri gbü nzö mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne, kpah da ememere ewü, ba e te engu ngbü ele. ⁶ Fü siti nü la akpo da efala Me, kpah da emala siti ngü te *Kambü ka Me, be kpah te wü kpara ka Me agbü kpi. ⁷ Fü ah akpo kpah angbü egü gü de wü kpara ka Me de füh kotö ne, da emömörö ewü. Amba Me le anza ngü kaka la de ne, angü sikpi kaka koro la de. Fü siti nü la angbü de wazi gbü nzö nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru. ⁸ Fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru angbü labi ka siti nü la, da ecu ngüngü. Amba 'duwa wü *kpara ka Yesu, de te Me fe ewü ta gügü, o engu mere kotö ne la de ne, wüh le acu ngü siti nü la nda-wü de. Angü Yesu, te di de *Kambiliki ka Me ne, fa ewü eyi de *ngüte ye.

⁹ Dene ngü ka Me te ma le amala fü yi. Te yi de kpara te güje yi ngbü eje ngü la, ah le de yi je ngü ne. ¹⁰ Angü wü cinga ladü, te

wü vügü ena akoro, ato te wü kpara ka Me. Wüh ena azozoro wü gara, agü agbü ku. Fü ewü amömörö wü gara. Ngü ma, Me wu ngü la kpo. Te di bala, ah le de yi i maguma yi ai, atüka te-yi, arü kpekpeke gbü ngü ka Me.

Dene ngü ka e'ba'basu nü de di ye 'basu, te koro gbü tö

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu kpah gara siti nü, te ngbü egoro gbü tö. Didi na 'basu baka nda kambiliki la. Amba nü la ka-ye de mürü mani, te ngbü efiti wü kpara kpah baka *Satana. ¹² Fü e'ba'basu nü, te koro gbü tö ne, angbü emere ngü ka-ye 'buru gbü wazi ka gina nü, ta te koro gbü ngu ne. Fü ah akpo angbü efiti wü kpara füh kotö ne 'buru, teka de wüh di ecu ngü gina nü la. ¹³ Fü e'ba'basu nü la akpo angbü ememere wü mere kpeke ngü ka talara. Te engu le amala ngü la, fü wa angbü eyia agbü kpi kpala, eti füh kotö sene, gbü jia wü kpara 'buru, da ecuru sü. ¹⁴ Fü ah angbü efifi wü kpara füh kotö ne 'buru, bü de wü kpeke ngü ka talara ka-ye la. Fü ah amala ngü fü wü kpara, teka de wüh fo kuru gina nü, ta te koro gbü ngu ne, memere, ae, ao kpa tikpi. ¹⁵ Fü Satana ato wazi fü e'ba'basu nü la, teka de engu uru wazi guvu kuru gina nü, te wüh fo la. Fü kuru nü la angbü emala ngü, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru di ecu ngü ni, baka te ewü ngbü ecu ngü Me. Te kpara mere ngü la de la, wüh ena amörö engu amörö."

¹⁶ Fü e'ba'basu nü la ayia ato kpah gara riri fü wü kpara 'buru, gü ba, "Ah le de wü kpara 'buru ba iri gina nü ne gbü kpa wü ka kokpa, anga eraku wü. ¹⁷ Mene kpara te iri nü la di eküküte ma la, engu ti ase e, anga acinzi e, kpah de. Wüh ena aliki engu esüka wü bu ye asidi."

¹⁸ İri gina nü la, wüh ba de namba. Namba la, ah de kama ma'diya teke bata de füh ye ma'diya (666). Ah le de yi fi nga ngü la mbi mbi mbi, fü

yi awu wü si-ngü gbü ngü la. Angü namba la, ah de iri kpara.

14

Dene ngü ka Kambiliki ka Me de wü kpara ka-ye

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu Yesu, *Kambiliki ka Me ne, te rü ngbü ede kpökpö ka Me, gbü to mere köti ka Me agbü kpî,* de mere bi wü kpara ka-ye, baka kutu kama biri teke 'basu de füh ye bala, (144,000). Ah de wü kpara de te wüh ba iri Yesu, bete nda Wö ye na, eraku ewü ne. ²⁻³ Wüh ngbü 'buru ede kpökpö ka Me, gbmari ede wü angbe cögbörö *malayika de bala ne (4), bete wü mere kovo teke biri de füh ye bala ne (24). Fö ra ayia aje ri wü kpara la, te ewü ngbü ebî ci de mere ri wü, baka te wü kpara ngbü elo ku'du la. Fö giri e la angbü ewü, da engo woo! baka giri mere yi-ngu füh vuru. Fö e la angbü kpah ewü baka giri mügbara la. Fö wü *kpara ka Yesu la angbü 'buru egbo nga Me, kpah da ebî ci. Ci la, ah ka-ye de to ci, de te kükürü kpara ti abî nda de, 'duwa wü kpara de te Kambiliki ka Me küwa ewü eyi, de *ngüte ye ne. ⁴ Ah de mene wü kpara, de te ewü to maguma wü eyi 'buru 'buru fü Yesu ne. Wüh de wü kpara, de te ewü mere diri gele ka wü kundu wü nda-wü tine de ne. Wüh rü fi bü kpekpeke, da elala fi bü gbü nga Kambiliki ka Me. Angü Kambiliki ka Me la fa ewü eyi de ngüte ye, za ewü, to eyi fü Me baka tari-e. ⁵ Wüh rü ka-wü fi bü kpekpeke gbü ngü ka Yesu, da emere züka ngü gbü jia Me. Maguma ewü ngbü 'basu 'basu kpah de.

Dene ngü te wü malayika ka Me de bata ne mala

⁶ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara *malayika ka Me, te yia de mbula ye, tikpi baka lu. Fö malayika la angbü erî dofo de mere

ri ye, da endondoro di fü nguwa wü kpara de füh kotö ne 'buru, ⁷ gü ba, "Wayi, sikpi la koro eyi dene! Sikpi de te Me ena ato kuru te mene wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. Te di bala, ah le de yi kpe cürü ngü la! Yi fü maguma yi afü, de yi le ngü ka Me! Yi di ecu ngüngü, teka fü yi aküwa. Yi di kpah egbo nga iri na, angü ah mere tö ake kpî me-ye, be kpah te wü e 'buru, te ewü di gbügbü."

⁸ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu kpah gara malayika ka Me, te yia de mbula ye, da endondoro tikpi, sidi nga gigena la. Fö ah angbü kpah emamala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wayi, sikpi la koro eyi dene! Sikpi de te Me ena amürü mere köti de iri ye *Babilona ne, 'buru 'buru asidi. Angü wü miri ka Babilona ngbü fiti wü kpara, de wüh ce ngü ka Me, adu adi emere wü gele ka wü di engame. Te di bala, maguma Me nzu eyi eküte ewü. Me ena ato mere kuru te ewü enatikine!"

⁹ Fütanga ngü la, fü ra awu kpah ebabata malayika, te koro sidi nga wü bu ye la. Fö malayika la angbü emala nda-ye ngü kpah, gü ba, "Ö'öö! Me ena ato mere kuru te wü kpara 'buru, de te ewü le ngü ka siti nü la. Ah de mene wü kpara, de te wüh ba iri gina siti nü la eraku wü, anga te kpa wü, da ecu ngü kukuru na ne. ¹⁰ Te di bala, maguma Me nzu eyi eküte ewü. Me ena ato kuru te ewü kpekpeke, fü ewü angbü gbü mere cinga, baka kpara te ngbü enzö mere siti wangü. Wüh ena angbü ezü mere cinga gbü jia *Kambiliki ka Me, be kpah te wü malayika kaka. Wüh ena angbü ecuru gbü wa. Wüh ti aküwa nda-wü kü de! ¹¹ Wüh ena angbü ezü mere cinga bala, fi mere badi! Wüh ti afe te-wü, ka cinga la, nda-wü de, ra de biti mini! Angü wüh le ka-wü ngü ka siti nü la."

¹² Dela wü ngü te wü malayika ka

* 14:1 14:1 Irî to mere köti ka Me la de Sijona, anga Yerüsalema.

Me de bata ne mala, teka ngü ka kuru, de te Me ena ato te wü kpara, te ewü le ngü kaka de ne. Te di bala ne, ah le fü yi, wü kpara ka Me, arü kpekpeke, da emere wü riri ka Me, kpah da elala gbü nga Yesu.

¹³ Fütanga ngü la, fü ra aje ri kpara te wü, to agbü kpî, gü ba, “De-ra deyî, ma ba ngü ne eba, gü ba, ‘Me ena ato mere tadu te gara, fü wü kpara de te ewü kpi te iri Miri Yesu ne.’ ” Fü *Nzila Wazi Me ayia ale kpah ngü la, gü ba, “Wayi, ah ngbürü bala fanü. Wü *kpara ka Yesu la nza tima ka-wü eyi. Wüh tafa eyi afe te-wü. Me ena aküwa ewü fi mere badi, angü wüh lala eyi gbü ngü ka Yesu, zalü koro di gbü kpi ka-wü.”

Dene ngü ka kuru, te Me ena ato te siti wü kpara füh kotö ne

¹⁴ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara kpara, te di baka *Ye Kpara ka Kpi. Kpara la ngbü füh mandurumba, te vi avi kpilili bala. Kpara la de *madudu ka miri gbü nzö ye, te ngbü eci aci baka *diki-se. Ah za maguruma te dere adere esaka ye, teka awa ndo di. ¹⁵ Fü gara *malayika ayia akoro esambü ka Me kpa etanü, amala ngü fü kpara de te ngbü füh mandurumba ne, gü ba, “Wayi, lakî te wüh ena awa ndo tete koro eyi. Ye za maguruma ka-ye eza, teka awa ndo de füh kotö ne di, angü ndo la ndri eyi.” ¹⁶ Fü kpara la ayia 'duwa aza maguruma ka-ye, fü ah akpo awa wü ndo de füh kotö ne 'buru.

¹⁷ Fütanga ngü la, fü gara malayika ayia kpah akoro esambü ka Me agbü kpî kpala kpa etanü. Ah za kpah maguruma esaka ye, te dere adere, teka adoro wü rî-rü di. ¹⁸ Fü malayika, de te ngbü nda-ye efete wa füh *cangali, te di engagira Me ne, ayia amala ngü fü kiri ye la, de mere ri ye, gü ba, “Wayi, lakî ka rî *vinü koro eyi. Ye za

maguruma ka-ye eza, de ye doro wü rî vinü de füh kotö ne 'buru.” ¹⁹⁻²⁰ Te malayika la je ngü la bala, fü ah ayia aza maguruma ka-ye, anü adoro wü rî vinü de füh kotö ne 'buru. Wü rî vinü la ngbü esere ngü ka wü kpara, de te ewü le ngü ka Me de ne. Fü malayika la akö siti wü kpara la 'buru, anü abu ewü tundu te sü biringbö, mba canza bane, kpa ekere mere kötî, teka ato mere kuru te ewü, angü maguma Me nzu eyi eküte ewü. Fü ewü akpo edoto wü siti kpara la de lö wü, amömörö 'buru. Fü ngüte ewü angbü ego tîne wooo bane! baka mere siti yi-ngu la.†

15

Dene ngü ka adu kuru te Me ena ato

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia ae jia ra bane, gbo! te gara mere kpeke ngü ka talara agbü kpî! Fü ra awu wü *malayika ka Me lorozi, de te Me fe ewü, o, teka ato adu kuru te wü kpara, te ewü le ngü kaka de ne. Dela tîne adu kuru te Me ena ato te wü kpara füh kotö ne, angü mamaguma nzu eyi eküte ewü fa sü.

² Ngü te ma wu ne, ah mere te-ye bane. Ma wu mere tambasü sele sele bala, engagira kpökpö ka Me. Sü la ngbü eci aci baka jia ngu, le le le, kpah baka mi-wa. Fü mere bi wü kpara angbü etambasü la. Ah de wü *kpara ka Yesu, de te ewü fa wazi siti nü la eyi ne. Fü ewü angbü 'buru de ku'du esaka wü, da egbo nga iri Me di. ³ Fü ewü akpo kpah da egbo nga iri Yesu, *Kambiliki ka Me, kpah da ebî ci baka nda *Müse, ta te engu ngbü ebî gügü ne, gü ba, “Wayi bala, Mere Me, a ngbü egbo nga iri mü!

Mere mürü wazi, a ngbü egbo nga iri mü!

Mü ngbü emere wü mere kpeke ngü,

† 14:19-20 14:19-20 Ngüte wü kpara te wüh mömörö la, go ngbü kötö baka kilometere 300. Macu na baka metere biri de tü ye.

te fa fingangü ka wü kpara
'buru.
Mü de Mere Miri gbü nzö nguwa
wü kpara füh kotö ne 'buru!
Mü wu da ekolo ngü ka wü kpara
ka-mü duu me-mü!
4 Mere Miri ka-a, a ngbü egbo nga iri
mü!
Ah le de wü kpara füh kotö ne 'buru
di ecu ngü mü!
Ah le de wü kpara füh kotö ne 'buru
di egbo nga iri mü!
Mü de Me duu me-mü, angü mü ka-
mü *nzila!
Ah le de nguwa wü kpara füh kotö
ne 'buru
di egbo nga iri mü!
Angü wü kpara füh kotö ne 'buru
wu eyi, gü ba,
wü ngü ka-mü te mü ngbü
emere ne,
ah 'buru de züka wü ngü!"
Dela ci te wü kpara ka Yesu, te ewü
fa wazi siti nü la, ngbü ebï.
5 Fü ra ayia awu *Mere Kambü
ka Me agbü kpï kpala, te ü te-ye,
ngbü baaba. Fü ra aceka wü e
kpa guvu kambü la 'buru.* 6 Fü
wü malayika ka Me de lorozi, te
ewü ena ato adu kuru te wü kpara
füh kotö ne, ayia kpa esambü ka
Me kpala, akoro kpa etanü. Wüh
to züka bu bongo eküte wü. Wüh
gï ku bongo, te ngbü eci aci baka
*diki-se la, kolo tü wü di. 7 Fü
gara malayika biri, esüka wü angbe
cögbörö wü malayika ka Me de bala
la, ayia aza wü ndü'ba lorozi, te wüh
reke gbü diki-se, de wü e gbü ewü,
ato fü wü malayika de lorozi la biri
biri 'buru. Wü e de gbü wü ndü'ba
la, ah de wü kuru te Me ena ato te
siti wü kpara füh kotö, te ewü le
ngü kaka de ne. 8 Fü nguwa ayia
agba sü gbü Mere Kambü ka Me la,
'duwa 'diii! teka wazi ka Me. Fü
cürü ayia ari te wü kpara teka ngü
ka nguwa la. Tekä ngü la, wüh ti ari
kpa esambü ka Me la tine de, zalü te
Me to kuru te siti wü kpara la, nza
eyi la.

* 15:5 15:5 Wü e la ngbü gbü e'ba'basu guvu Kambü ka Me de to kpa gbügbü ne.

16

1 Fütanga ngü la, fü ra ayia aje
ri Me, te ngbü ewü kpa esambü
la, da emala ngü fü wü *malayika
de lorozi ne, gü ba, "Titine, ah le
de wü yia, wü za wü ndü'ba ka-wü
eza, teka fü wü anü atökö siti wü e,
de gbü ndü'ba ka-wü la, gbü nzö
wü kpara füh kotö de kpala. Angü
maguma ni, Me nzu eyi eküte ewü,
teka te wüh le ngü ka-ni de!"

2 Tekä ngü la, fü gina malayika
ayia anü, atökö siti e de gbü nda-ye
ndü'ba la, füh kotö akine. Fü wü e
la angbü eto wü ka eküte wü kpara,
co'do co'do bala. Kükürü de, angü
wüh le ngü ka siti nü te koro gbü
ngu la eyi, da eba iiri eraku wü ne.

3 Fü e'ba'basu malayika la ayia
anü, atökö siti e de gbü nda-ye
ndü'ba la gbü mere *yi-ngu. Fü jia
ngu la afü te-ye, akoro baka ngüte
kövö, hibiri bala. Fü wü si, de wü
gara e, te ewü ngbü gbü yi-ngu la,
ayia akpi anza le le le 'buru!

4 Fütanganga, fü ebabata
malayika ayia anü atökö siti e
de gbü nda-ye ndü'ba la, gbü
wü jürü ngu, de wü ze füh kotö
ne 'buru. Fü wü ngila ngu de füh
kotö ne afü te-wü 'buru, akoro baka
ngüte. 5 Fü malayika de te ngbü
ecka kpï sidi nga wü ngu ne, amala
ngü, gü ba,
"Wayi bala, Mere Me, ma ngbü egbo
nga iri mü!

Ta gügü, mü ka-mü kü ladü.

Enatikine, mü fi ladü.

Ngü ka-mü ena angbü bala fi mere
badi.

Mere Me, ma ngbü egbo nga iri mü!

Angü ngü ka-mü ka-ye *nzila!

Mü de züka Miri!

Mü ngbü ekolo ngü ka wü kpara,
ereke me-mü!

Kuru de te mü to te wü kpara ne,
ah ti eyi te nga ngü ka-ewü la
kpini!

6 Angü wüh ngbü ta emömörö
wü kpara ka-mü, de wü *mürü dofo
ka-mü. Wüh tökö ngüte wü kpara

ka-mü ta eyi fa sü, baka ngu agö!
Te di bala, enatikine mü ngbü fü
wü züka ngu ta ngila, te wüh ngbü
enzö ne, koro di eyi 'buru ngüte tete.
Gara züka ngu, te wüh ena adu anzö
ne, nda tîne ma! Wayi! Ngü la mere
te-ye fü ewü bala kü 'be! Angü wüh
giri me-wü!"

⁷ Fütanga ngü la, fü ra ayia aje
ri gara kpara, te ngbü ewü gbü
*cangali, de te di engagira Me ne, gü
ba,
"Wayi bala, Mere Me, ma ngbü egbo
nga iri mü!

Angü mü de mere mürü wazi!
Mü ka-mü de züka miri!
Mü ngbü ekolo ngü ka wü kpara füh
kotö ne
'buru ereke areke!
Wü ngü 'buru de te mü ngbü emere
ne,
wüh reke fa sü!"

⁸ Fütanga ngü la, fü ebabala
malayika ayia anü atökö siti e
de gbü nda-ye ndü'ba la, gbü jia ra
agbü kpí. Fü e la ato wazi fü ra. Fü
ra la akpo angbü ecucuru wü kpara
tîne baka wa la. ⁹ Teka ngü ka
wazi ra la, fü küte wü kpara angbü
ecuru, da ekeke efa sü. Fü ewü akpo
angbü esoko Me, da esiti iiri, teka
kuru de te engu to te ewü ne. Amba
wüh le afü maguma wü, ace *siti
ngü ka-wü, adu angbü ecu ngü Me,
teka mere wazi kaka la, nda-wü de.

¹⁰ Fütanga ngü la, fü e'bu'buruve
malayika ayia anü kpah, atökö siti
e de gbü nda-ye ndü'ba ne, mbiiri te
sü, de te siti nü, de di ye nzükpa
la, ngbü tete. Fü sü la ati 'duwa
mbirri! Kpara ti aceka kpí tîne de,
ka mbiri sü la. Fü wü kpara, ta
te ewü di gbü sü la, angbü 'buru
de mere keke, da enyüma gbü te
wü, teka keke la. ¹¹ Fü ewü angbü
esoko Mere Me agbü kpí ne, da esiti
iiri, teka ngü ka keke, de wü ka
de eküte ewü ne. Amba gbü ngü la,
wüh le afü maguma wü, ace siti ngü
ka-wü kpah de. Wüh lala ka-wü fi
bü gbü siti ngü ka-wü la.

¹² Fütanga ngü la, fü gara
malayika ayia kpah, anü atökö siti e
de gbü nda-ye ndü'ba la, gbü mere
ngu de iri ye Efürata ne. Bü baka
ngü ne, cakara! mere ngu ne nzürü
nza eyi! Ngü la mere te-ye bala
kükürü de, angü Me wu eyi, gü ba,
wü miri ka nguwa wü kpara, to kpa
fügö ne, ngbü eyi ereke te-wü, teka
akoro agü gü de wü kpara ka-ni. Me
mere ngü la bala, teka de wü miri
la kö ngu la gbü kagara sü, de wüh
koro kere, teka fü ni anza ngü ka-
ewü tete.

¹³ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu
*siti wü di enga me bata. Wüh
ngbü gegege baka wü arombo la.
Gigina koro gömö mere siti kpürü.
E'ba'basu koro nda-ye gömö gina
nü, te koro gbü ngu. Fü ebabata la
akoro nda-ye gömö e'ba'basu nü, te
koro gbü tö, ta te fiti wü kpara ne.
¹⁴ Fü siti wü di enga me de bata la
ayia anü kpaka wü miri, de te ewü
ngbü gbü nzö wü kpara füh kotö ne,
amala ngü fü ewü, de wüh reke te-
wü areke, teka anü agü gü de wü
kpara ka Me. Fü wü di enga me
la angbü ememere wü lara ngü ka
talara, teka afiti wü miri la di. Fü
ngü la aga gbü jia wü miri la afa sü.
Fü ewü akpo da ereke te-wü, teka
anü agü gü de wü kpara ka Me, gbü
*adu sikpi, te Me ena ato kuru te siti
wü kpara tete.

¹⁵ Wayi, wü di enga wüna, dene
ngü te Miri Yesu mala fü nih,
wü kpara ka-ye. Ah gü ba, "Wü di
enga ra, yi rü kpekpeke! Angü ma
ngbü eyi nzo, teka adu kpa füh kotö.
Ma ena adu akoro, agüka wü kpara
baka mürü zi, te ngbü egüka kpara
gbü biti. Yi ceka te-yi 'be! Yi mere
e ara ra de! Yi to wü bongo ka-yi,
ngbü di 'buru nzo, teka fü yi angbü
de tadu gbü sikpi la. Angü te ma du
maka yi ngirimu la, ah ena adi esiti!
Lümü ena amere yi afa sü."

¹⁶ Fü siti wü di enga me de bata la
ayia abiti wü miri füh kotö ne 'buru,

* **16:16** 16:16 İri de Amagedona la, wüh gü gbü ngü Ebere.

agbü sü de te wüh ngbü eì, gü ba, “Amagedona”^{*} ne, akpo da ereke te-wü tìne teka amere gü kpaka Me.

¹⁷ Fütanga ngü la, fù adu malayika la ayia akoro, atökö siti e de gbü nda-ye ndü'ba la gbü wege. Fù ri Me ayia awü gbü mere kpökpö ka-ye, de gbü Mere Kambü ne, gü ba, “Wayi, ngü engu na nza tìne eyi dela!” ¹⁸ Fù ülele angbü eü, da eci tìne bü faaa! Fù mügbara angbü esüsürü. Fù yiki-tö akpo kpah angbü eyiki sü tìne 'duwa baneh-ene-la! Yiki-tö la fa wü gara yiki-tö, ta te ewü ngbü emere te-wü te enga gina ne, 'buru ka. Kü baka te Me reke kotö ne, yiki-tö te mere te-ye bala nda la kü ma! ¹⁹ Te yiki-tö la ngbü emere te-ye tete, fù mere köti de ìri ye *Babilona ne akuru, aye süka ye bata. Fù wü kambü de gbü wü sü la amümürü 'buru, atì kötö. Me to kuru la gbü mere köti ka Babilona la me-ye, angü mamaguma nzu eyi eküte wü kpara de gbü sü la, teka siti ngü ka-ewü, de te wüh ngbü emere ne. Ngü la ngbü memere te-ye kpah bala, gbü wü gara mere köti füh kotö ne 'buru. ²⁰ Fù cögbörö wü da amümürü kpah 'buru, atìti kötö. ²¹ Fù wü cögbörö timiri, te gegere baka wü kombo ka jia ndo la, akpo angbü etiti gbü nzö wü kpara 'bi 'bi 'bi. Fù wü kpara angbü esoko Me, da esiti ìiri, teka ngü ka wü timiri la, teka wü cinga, de te ngbü emere ewü ne.

Dela wü ngü ta te mere te-wü, o wü malayika de lorozi la ngbü tötökö wü siti e, de gbü wü ndü'ba ka-wü tete, füh kotö ne. Angü Me to mere kuru la me-ye te wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne.

17

Dene mani teka mere köti Babilona,

te di baka siti würüse

¹ Fütanga ngü la, fù gara *malayika esüka wü malayika

de lorozi, de wü ndü'ba esaka wü, ta te ewü to kuru te wü kpara füh kotö ne, ayia akoro amala ngü fere, gü ba, “Ma koro la akine, fù ni asere gara ngü fere. Ah de ngü ka mere köti, de ìri ye *Babilona, te miri kaka-na ngbü gbü nzö mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne. Me ena amürü mere köti la 'buru, gbaka gbaka! ato mere kuru te wü kpara de gbügbü na la. Kükürü de, angü wü kpara la ngbü eyi efiti mere bi wü bu wü, cu baka siti würüse, mürü waza, te ngbü efiti wü komoko. ² Wü kpara ka Babilona la ngbü fiti wü kpara füh kotö ne eyi 'buru, de wü miri ka-wü mini, teka de wüh ce ngü ka Me asidi. Wüh ngbü mere ngü la baka siti würüse, te ngbü efiti wü komoko de fi ka-ye, teka fù ni adi emere waza de ewü.”

³ Fütanga ngü la, fù malayika la aza ra gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, anü di agbü gü. Fù malayika la ayia asere gara ngü fere gbü roto. Fù ra awu Babilona, te di baka siti würüse la, te li ngbü gaa, füh siti nü bane. Küte nü la didiki, de wü nzö ye lorozi, wü didi nzükpa. Wüh ngbü ba bi wü ìri eküte nü la, teka de wü kpara di ecu ngüngü baka Me la. ⁴ Amba würüse la to züka diki bongo, te su fa sü. Fù ah ato bi wü lara e, te wüh reke gbü *diki-se eküte ye, baka wü 'biri, de wü tungü, de wü gara e. Fù wü e la angbü ecici tìne gbele gbele gbele bala. Fù würüse la aza ndü'ba, te wüh reke gbü diki-se, esaka ye. Ndü'ba la, ah de mere bi wü *siti ngü ka lümü gbü ye. ⁵ Fù ewü aba ngü eraku würüse la, gü ba, “Dene mere köti Babilona.” Wüh ba ngü la gbü mani, angü Babilona baka siti würüse te ngbü efiti wü komoko. Angü miri ka Babilona la ngbü efifiti wü kpara, teka de wüh di emere gele ka wü di enga me. ⁶ Würüse la mömörö bi wü *kpara ka Yesu, teka te wüh lala fi bü gbü ngü ka Yesu ne. Ah du ngbü enzö ngüte ewü tìne, baka kpara te ngbü enzö fi la.

Fü ngüte wü kpara la angbü eküya engu tîne 'duwa ba-neh-ene-la. Dela ngü te würüse la ngbü mere.

Te ma wu ngü ka würüse la bala, fü ngü la asiti te ra 'duwa ba-neh-ene-la. ⁷ Fü malayika la ayia amala ngü fere, gü ba, "Ngü la ngbü esiti te ra, bala? Ah mbi. Ni ena asere si-ngü teka würüse la fere, kpah bete si-ngü ka siti nü de nzö ye lorozi, abe te wü didi na nzükpa ne. ⁸ Dene eyi si-ngü ka siti nü, te würüse la li ngbü fefeh na ne. Te enga gina, siti nü la ta baka miri füh kotö ne. Fü ah adu akpi. Te gara, engu ena adu azükü agbü mere du la, akoro, anü de wü ngü ka-ye la kpa engagira nü. Amba ah ti ayiri tîne piri de. Kükürü de, angü Me ena anza ngü kaka le le le! Amba wü kpara te ewü le ngü ka Me de, te wüh ba iri ewü gbü buku ka *Küküwa kpah de ne, ngü ka siti nü la ena areke te-wü afa sü, teka te nü la zükü eyi gbü kpi ne.

⁹ Te di bala, ah le de mü fi nga ngü ka siti nü la mbi mbi mbi, teka fü mü awu si-ngü gbügbü. Ngü ka nü de wü nzö ye lorozi la ngbü esere ngü ka wü nzö rüvü lorozi, de te wüh ji mere köti la fefeh na ne. ¹⁰ Ah ngbü kpah esere ngü ka wü miri lorozi ka wü nzö rüvü la. Amba ngü ka mene wü miri de 'buruve ne nza eyi. Gara miri biringbö la fi bü ladü, zalü akoro enatikine dene. Du gara na biringbö la ena akoro angbü miri te gara. Amba miri kaka-na la ti ayiri de, angü ngü kaka ena anza kere. ¹¹ Amba teka ngü ka nü la, engu ta kpah de gara miri, baka wü miri de lorozi la. Te gara engu ena adu angbü kpah miri, amba Me ena adu anza ngü kaka 'buru 'buru asidi.

¹² Amba teka ngü ka wü di nzükpa, te di te wü nzönzö lorozi la, ngü ka-ewü kpah bala. Ah ngbü kpah esere ngü ka wü miri. Angü te gara, nü la ena ato wazi ye fü wü miri la, fü ewü angbü esa riri kaka. Amba ngü ka-ewü ti ayiri

nda de. ¹³ Wü miri de nzükpa la, fingangü ka-ewü ena adi 'buru biringbö. Siti nü la ena angbü eto riri fü ewü me-ye. Fü ewü angbü emere tima, de te nü la ena angbü eto. Fü ewü adi eje 'duwa riri kaka. ¹⁴ Wüh ena abiti te-wü, amere gü de wü *Kambiliki ka Me. Fü Kambiliki ka Me la afa ewü, amömörö ewü 'buru, angü wawazi na fa sü. Angü Kambiliki ka Me la me-ye de Mere Miri gbü nzö wü miri 'buru. Wü kpara kaka ena angbü elala fi bü gbü nganga, angü ah fe ewü ta eyi gügü."

¹⁵ Fütanga ngü la, fü malayika la adu amala kpah gara ngü fere, gü ba, "De-ra deyi, mere bi wü ngu, de te würüse la ngbü ede ewü ne, ah ngbü esere ngü ka mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne, de te miri ka Babilona la ngbü miri gbü nzö ewü ne. ¹⁶⁻¹⁷ Amba te gara, Me ena ato fingangü fü siti nü la, de wü miri ka-ye, teka de wüh kpü würüse la. Fü ewü abiti te-wü 'buru de maguma wü biringbö, teka asiti ngü ka würüse la. Fü ewü agbene wü e kaka, de wü bongo kaka, ace engu ngirimu. Wüh ena amörö engu de wü kpara ka-ye, fü ewü azüfa so ewü 'buru. Fü ewü ayia acucuru wü biki ewü la, de wü kambü ka-ewü 'buru. Ngü la ena amere te-ye bala, fü ah ati kpini de ngü, te Me reke.

¹⁸ Si-ngü ka würüse la ngbü esere ngü ka mere siti köti, de te miri kaka ngbü engbü gbü nzö wü kpara 'buru, de füh kotö ne."

18

Dene kuru te Me ena ato te wü kpara ka Babilona

¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara *malayika te yia agbü kpü, ekö enü kpa füh kotö kpakine. Wazi malayika la fa sü. Fü sü angbü eci, da elofu kpa füh kotö kpakine 'buru, teka wazi malayika la. ² Fü malayika la amala ngü de mere ri ye kpa tikpi, gü ba,

“Wayi! Sikipi engu na ne koro eyi dene! Me ena ato kuru enatikine gbü mere koti, *Babilona ne! Wü kambü de gbügbü na la, wüh ena amümürü 'buru 'buru asidi! Wü kpara ti adu angbü gbügbü na tine de de de! Angü sü la koro tine eyi sü ka wü siti wü lu ka sirimbi, de wü *siti wü di engu me. ³ Me to kuru te wü kpara ka Babilona la kükürü de, angü wüh ngbü ta fifiti wü miri füh kotö ne 'buru, de wü kpara ka-wü mini, baka siti würüse, de te ngbü efiti wü komoko de mani ka-ye, teka de ni mere waza de ewü. Wü kpara 'buru, te ewü ngbü ecinzi wü e füh kotö ne, wüh maka mere bi jiasse eyi, teka ngü ka wü kpara ka Babilona la. Angü gümü wü e fa te wü kpara ka Babilona la sü, baka würüse mürü küla.”

⁴ Fütanga ngü la, fü ra aje ri Me, te wü koro agbü kpi, gü ba, “De-wü, wü kpara ka-ni, wü yia sela eyia, wü koro esüka siti wü kpara la asidi! Wü mere e angbü gbü Babilona sela tine de! Wü mere e amere *siti ngü baka wü kpara ka Babilona ne nda-wü de, angü ni ena ato kpah mere kuru te wü, baka nda wü kpara ka Babilona la. ⁵ Angü siti ngü ka wü kpara ka Babilona la sibi eyi fa sü. Teku ngü la, de-ni Me, ni ena ato kuru te ewü enatikine!

⁶ Te di bala, wüh ena ato mere kuru te wü kpara ka Babilona la ato! Angü wü kpara ka Babilona la ngbü to mere cinga te wü kpara ka-ni, Me, eyi fa sü. Teku ngü la, kuru te wüh ena ato te wü kpara ka Babilona la, ena afa engu, de te ewü to te wü kpara ka-ni ne, du 'basu. ⁷ Angü wü kpara ka Babilona la ngbü e'du ngü wü efa sü. Wüh ngbü egbo nga wü, gü ba, ‘Ani de kpeke wü kpara, koti ka-ani memere. Wazi ani fa nda gara wü kpara 'buru. Ani ngbü de mere tadu, angü ani maka mere bi wü züka ngü eyi.’ Fingangü ka-ewü gü ba, ‘Cinga ti amere ani tine de!’ Teku ngü la, tadu ka-ewü la ena afü te-ye, akoro fü ewü cinga

tete. ⁸ Te di bala, wüh ena amaka mere cinga enatikine! De-ni, Me, ni ena ato wü keke, tala, de wü gara cinga 'buru eküte ewü enatikine! Ni ena acuru ewü, bete mere koti ka-ewü la, 'buru de wa. Angü wazi ni, Me, fa sü, fa nda wü kpara füh kotö ne 'buru. Ni kolo ngü ka-ewü eyi!” Dela ngü te Me mala teka kuru, te engu ena ato te wü kpara ka Babilona.

⁹ Wü miri füh kotö ne, te ewü ngbü ta eje riri ka wü kpara ka Babilona, da emere siti ngü baka nda-ewü ne, wüh ena awu mere cinga, de te ena amere te-ye gbü mere koti ka Babilona ne. Fü ewü angbü eku gba teka ngü ka mere koti la, te ngbü ecuru, de nguwa ye 'diii ne! ¹⁰ Wüh ena awu cinga te Me to te wü kpara ka Babilona la, fü ewü angbü engbü de cürü. Wüh ena akpe anü arü ngengere, da eku gba, gü ba, “Wuuwu! Wuuwu! De bane ne ngü ne ya! Ngü ka Babilona nza bü eyi dene fanü? Apa! Ceka la, mere siti koti ne curu nza bü eyi, baka kükürü ngü dene baaö!”

¹¹ Te di bala ne, wü kpara de te ewü ngbü ecinzi wü e ne, wüh ena angbü kpah de mere cinga te ewü, afa sü. Kükürü de, angü kpara te ena adu ase wü e ka-ewü la ena adi nda tine ma! ¹² Wü kpara la, wüh de mere bi wü e esaka wü, wü 'biri, wü tungü de wü kengbe, te wüh reke gbü *diki-se. Amba kpara te ena ase wü e ka-ewü la nda tine eyi ma. Wü züka bongo, te ewü su fa sü, wü buubu, wü bibiri, de wü nzenze na, de mere bi wü te ya, de wü cangali, de wü kpökpö, abe te wü züka wü gara e, de te wüh ngbü ereke gbü züka wü rü, wü gara gbü wü se, wüh ladü esaka ewü. Züka wü teme, te wüh eji kambü di, kpah ladü esaka ewü. Amba wü kpara, te ewü ena adu ase wü e la, nda tine ma. ¹³ Wü gara e la, kpah baka *züka se-mü, de wü gara *rü de te wüh ngbü ecuru de züka se ye, bete züka e de te ngbü ereke se wuru, de wü fi,

wü e-mazü, baka wü zü, de wü mü, wü yiti de wü kambiliki, kpah ladü, amba kpara te ena ase wü e la nda tîne ma. Kpah bala, wü gara e baka wü dongi, wü arabîya, de wü labi te wüh ngbü ecinzi, kpah ladü. Amba kpara te ena ase wü e la kpah 'buru ma.

¹⁴⁻¹⁶ Wü kpara ta te ewü ngbü ecinzi mere bi lara wü e ka-wü de bala ne, ngbü ta emaka mere bi jiasse agbü Babilona, angü wü kpara ka Babilona ngbü ta esese wü e ka-ewü la 'buru me-wü. Amba titine, wü kpara te ewü ngbü ecinzi wü e la, wüh kpe rü eyi 'buru nengete, da eceka cinga te Me ngbü eto gbü mere köti la. Fü ewü angbü de mere cürü, da eku gba de mere ngura, enda'ba te-wü, gü ba, "Wuuwu! Wuuwu! Ani ena amere baye? Ngü ka Babilona nza bü eyi dene fanü? Wü kpara la ta de mere bi wü e esaka wü. Wüh ngbü ta eto züka wü bongo, wü 'biri de wü tüngü, wü kengbe te ngbü eci aci! Züka wü e ta te ewü ngbü emamaka ne, tîne eyi ma! ¹⁷ Züka wü e ka-ewü la nza bü eyi enatikine, baka kükürü ngü dene baaöo!"

Fü wü kpara ta te ewü ngbü ebü wü e gbü *zabu, gbü wü gara nga nzö sü nengete nengete, enü di agbü Babilona, teka acinzi ne, angbü kpah 'buru de mere cinga, angü wüh ce te-wü, rü kpah nengete, da eceka ngü la. ¹⁸ Wüh wu nguwa wa, de te ngbü ecuru köti ka Babilona ne, bü nengete. Fü ewü angbü eku gba, gü ba, "Apa! Mere siti köti, te ga fa gara wü mere köti füh kotö ne 'buru ne, ah nza bü eyi baka kükürü ngü dene na?" ¹⁹ Fü ewü angbü de mere cinga, da ebu mbi gbü nzö wü, eku gba de ngura, gü ba, "Wuuwu! Wuuwu! Ani ena amere dene tîne baye? Angü ani ngbü ta emaka mere bi jiasse ka-ani 'buru gbü Babilona ne! Apa! Ngü ka Babilona nza ka-ye bü eyi, baka kükürü ngü dene baaöo!"

Dela ngü te ena amere wü kpara ka Babilona te gara.

²⁰ Amba de-yi, wü kpara agbü kpü, yi ngbü de mere tadu! De-yi, wü *kpara ka Yesu, de wü *mürü tima kaka, abe te wü *mürü dofo ka Me, yi ngbü 'buru de mere tadu te yi! Kükürü de, angü Me kolo ngü ka wü kpara ka Babilona eyi! Ah ena afü cinga, ta te ewü ngbü eto te yi ne, alügü gbü nzö ewü!

²¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara mere kpeke *malayika ka Me, te za mere da esaka ye, baka wö la. Fü ah ayia agü agbü mere yingu, de giri ye 'baamu! Fü ah amala ngü, gü ba, "Me ena anza ngü ka Babilona baka wö, te ni za gü gbü yingu la. Angü kpara biringbö, te ena adu angbü gbü köti la nda tîne ma! ²² Wüh ti adu abi ci, anga alo bi, gbü köti la tîne de. Kpara te ena adu amere tima kpala, tîne kpah ma. Giri wö, te wüh eyö e di kpala, tîne kpah ma. Wüh ti akpülü kümü kpala, tîne kpah de. ²³ Wüh ti adu asiya wa gbü köti la tîne de. Wü komoko ake würüse, te ena adu aza te-wü gbü sü la, kpah ma. Wü kpara ka Babilona, ta te ewü ngbü ecinzi wü e ka-wü ne, wüh ta de mere bi jiasse esaka wü, fa nda wü gara kpara füh kotö ne 'buru. Angü wü kpara ka Babilona la ngbü ta efiti mere bi nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, de siti wü rü, de wü kuwa ka-wü."

²⁴ Dela si-ngü te Me to mere siti kuru di, te wü kpara ka Babilona ne, angü wüh ngbü ta mömörö mere bi wü kpara ka Me, kpah de wü mürü dofo ka Me. Ngüte wü kpara la tökö eyi fa sü, gbü mere köti ka Babilona la, baka ngu agö!

19

Dene ngü ka mere bi wü kpara ka Me agbü kpü

¹ Fütanga ngü la, fü ra aje ri mere bi wü kpara agbü kpü, te ewü ngbü egbo nga iri Me, de wü koko, de wü karayi, da ebü ci, gü ba, "Nih gbo nga iri Me!

Angü Me de kpara te küwa
wü kpara ka-ye me-ye!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu me-ye de mere mürü
wazi!

² Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de züka miri,
te wu da eye süka ngü ereke
areke!

Nih gbo nga iri Me!

Angü Me to kuru te wü kpara ka
*Babilona la, ti eyi kpini!

Me to kuru la te ewü, teka wu ka-
ewü,

de te ewü ngbü efiti wü kpara
füh kotö ne,
de wüh ce ngü ka Me asidi ne.

Me to kuru te wü kpara ka Babilona
la,

Angü wüh mömörö mere bi
wü kpara kaka-na eyi!

Nih gbo nga iri Me!

Angü Me to kuru eyi te ewü, teka
ngü la!

Ah to kuru la te ewü bala kü 'be!'"

³ Fü ewü adu kpah abi gara ci
de mere ri wü, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Angü ah curu mere kötö ka Babilona
la eyi!

Wü kpara te ena adu angbü kpala
nda tine ma!"

⁴ Te di bala, fü wü mere *kovo
teke biri de füh ye bala la, bete
wü angbe cögbörö *malayika
de bala, te ewü ngbü engbü ede
kpökpö ka Me ne, fü ewü aci 'buru,
atö kötö eri lö Me, teka acu ngüngü
na, da ebö ci, gü ba,

"Wayi, ah di bala!

Nih gbo nga iri Me!"

⁵ Fütanga ngü la, fü ra aje ri
kpara, te wü koro gbü kpökpö ka
Me, gü ba,

"De-yi, wü kpara ka Me 'buru,
de te yi le ngü kaka ne,

yi gbo nga iri na!

De-yi, wü kpara 'buru,
de te yi ngbü emere ngü ka Me
ne,

yi gbo nga iri Me!"

⁶ Fütanga ngü, de te ri kpara la
wü tete ne, fü ra aje ri mere bi

wü kpara, te ngbü ewü, da engo
baka mügbara, kpah baka giri mere
vuru ka ngu, te ngbü etökö la. Wü
kpara la ngbü ebö ci, gü ba,

"Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de Mere Miri ka-nih!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de mere mürü wazi!

Nih gbo nga iri Me!

Angü engu de miri, te ngbü gbü nzö
wü kpara 'buru me-ye!

Wayi bala, nih gbo nga iri Me!

⁷ Enatikine, ah le de nih ngbü 'buru
de mere tadu!

Angü mere sikipi koro eyi!

*Kambiliki ka Me ngbü eyi ereke te-
ye,

teka aza wara ye.

Wara ka la ngbü kpah eyi ereke te-
ye,

teka za-te ka-wü!

Wüh ngbü eyi ereke mere karama
enatikine!

Nih ngbü de mere tadu, da egbo nga
iri Me!"

⁸ Wara Kambiliki ka Me la, ah de wü
*kpara ka Yesu, te ewü to maguma
wü eyi fü Yesu ne. Me to züka bongo
eyi fü ewü, te vi avi kpilili bala. Fü
ewü ato eküte wü, teka züka tima
ka-wü, ta te ewü ngbü emere, ereke
areke gbü jia Me ne.

⁹ Fütanga ngü la, fü malayika la
amala ngü fere, gü ba, "De-ra deyi,
ah le de ma ba wü ngü ne aba fü
wü kpara ka Yesu, gü ba, 'Karama
de te wüh ngbü ereke teka za-te ka
Kambiliki ka Me ake wara ye ne, ah
ena adi de mere züka ngü gbü sikipi
engu la. Ah le de wü kpara 'buru
reke te-wü, ngbü nzo, teka te Me
ena ai ewü, akoro di gbü karama
la, fü ewü angbü de mere tadu.' "
Fü malayika la adu kpah amala ngü
fere, gü ba, "Dela zu *ngari Me fanü
fanü."

¹⁰ Fü ngü la aga gbü jia ra afa
sü. Fü ra atö kötö eri lö malayika
la, teka acu ngüngü. Fü malayika
la ayia amala ngü fere kpekpeke,
gü ba, "Ma mere e acu ngü ni de!
Angü ni de Me nda-ni de! Ni kpah
bü de kpara, te ngbü emere tima ka

Me, baka ra, kpah baka wü *mürü dofo ka Me, de wü gara kpara, te ewü ngbü elala gbü ngü ka Yesu, zalü koro di gbü kpi ka-wü ne. Ah le de ma cu 'duwa ngü Me kpikpi ye! Ma mere e acu ngü gara kpara de!"

Dene ngü ka mere wazi ka Miri Yesu, te fa wü vügü 'buru

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu kpí te ü te-ye, ngbü baaba. Fü ra awu Miri Yesu, te ngbü ekoro agbü kpí. Ah lí ngbü gaa füh nü ka-ye, de küte ye ngbe'de, te ngbü enü agü gü di. Engu de kpeke kpara, te mere tima ka Me reke areke. Ah kpah de züka miri, te wu da eye süka ngü ka wü kpara mbi mbi. Fü ah angbü eto kuru te mene wü kpara, de te ewü le ngü kaka de ne. ¹² Jijia na ngbü eci baka ra la. Ah to *madudu gbü nzö ye, te ngbü esere, gü ba, wawazi na fa nda wü gara miri 'buru. Me ba gara iiri eyi eraraku. Iri la, gara kpara biringbö bane te ena awu da etanga nda ma. Engu wu e ka-ye 'duwa me-ye. ¹³ Bongo kaka kü'da de ngüte wü vügü kaka, ngbü tñe bü ca'biri bala. Wüh gü kpah gara iri tete na, gü ba, Ri Me. ¹⁴ Mere bi wü marajümiya ka Me ngbü da efa nganga. Wüh lí 'buru ngbü gaa füh wü nü, de küte wü kpah ngbe'de bala. Wüh to 'buru züka bu bongo eküte wü. ¹⁵ Fü mere maguruma, te dere fa sü, angbü ekoro gömö Miri Yesu. Ah ena aza maguruma ka-ye la, amömörö siti wü miri gbü nguwa wü kpara füh kotö ne di. Ah ena ato mere kuru te ewü. Fü ah adoto ewü esatilo ye, angü wüh le ngü ka Me de. Maguma Me nzu eküte ewü eyi teka ngü la. ¹⁶ Wüh ba gara ngü eküte bongo kaka, gü ba, "Dene Miri te wawazi fa nda wü gara miri füh kotö ne 'buru."

¹⁷ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gara *malayika ka Me, te koro rü ngbü ngengere kpa tikpi, da emala ngü de mere ri ye fü wü lu 'buru, gü ba, "De-wü deyí, wü koro ekoro

'buru akine! Angü Me reke mere karama eyi tungü wü! Wü ena azü mere bi so enatikine, asika di! ¹⁸ Wü koro ekoro, de wü zü kö wü miri, de wü kpeke wü kpara, kö wü marajümiya, de wü mere kpara ka-wü, kö wü nü, de wü kpara, te ewü ngbü eli füh ewü la, kpah de kö wü gara kpara 'buru. Wü koro ekoro kere, de wü zü, de wü sika di!"

¹⁹ Fütanga ngü la, fü ra ayia awu gina siti nü, ta te koro gbü ngu ne, abe te wü miri gbü nguwa wü kpara de füh kotö ne 'buru, de wü marajümiya ka-wü, te ewü biti te-wü, teka agü gü kpaka Miri Yesu, de wü kpara ka-ye. ²⁰ Fü mere siti gü akpo amere te-ye esüka wü Yesu de wü vügü ka-ye la. Fü wü marajümiya ka Yesu azoro siti nü la, bete e'ba'basu nü, ta te koro gbü tö, da efifiti wü kpara de wü lara ngü ka-ye, gü ba, "Wü di eje riri ka gina nü ne." Fü ewü agü wü nü la 'basu mini agbü mere du ka wa, te mbe ngbü ngböö ne! ²¹ Fü Yesu aza bü maguruma de gömö ye la, amömörö wü vügü ka-ye la di, 'buru 'buru! Fü sü anga, angbü 'duwa ngbiii! Fü wü lu akoro azüzüfa kö ewü 'buru asika di, angbü tñe bü ngu ngu ngu bala!

20

Dene ngü ka kuru te Me ena ato te Satana

¹ Fütanga ngü la, fü ra awu gara *malayika ka Me, te koro agbü kpí, ngbü ekö enü kpa füh kotö akine, de mere nyari esaka ye, bete mafüta ka mere siti du. ²⁻³ Fü malayika la akoro bü 'duwa, azoro mere siti kpürü de iri ye *Satana, de te ngbü fi bü da efifiti wü kpara füh kotö ne. Fü malayika la ai Satana de mere nyari la, gö gö gö! agü agbü mere du, ani mö nganga, gbuu! atümü 'duwa atümü de mafüta. Ah tümü Satana, ce o kpala, teka wü re kutu biri (1,000), angü ah ena adu afiti wü kpara. Fütanga wü re kutu biri

la, Me ena adu afuru Satana, teka sïkpï mba cükü'daye.

⁴ Fütanga ngü te wüh i Satana, gü tete gbü mere du ne, fü ra awu wü *kpara ka Yesu, ta te wüh mörö ewü, teka ngü ka Me ne, angü wü kpara la rü ta kpekpeke gbü ngü ka Yesu. Wüh le ta aje riri ka siti nü te koro gbü ngu ne, da ecu ngüngü na nda-wü de. Wüh le kpah aba iri siti nü la eraku wü, anga eküte kpa wü, nda-wü kpah de. Dela si-ngü ta te wüh wete wü kpara la, mörö tete ne. Tekä ngü la, fü Me adu azükü ewü gbü kpi la, ato wazi fü ewü, de wüh ngbü baka wü miri ede Yesu, adi ekolo ngü ka wü kpara, teka mere bi wü re, kutu biri (1,000). ⁵ Dene gina wü kpara, de te Me zükü ewü gbü kpi. Amba wü gara kpara de te ewü kpi ne, wüh zükü nda-wü la de, zalü te re kutu biri la ena anza feke.

⁶ Te di bala, gina wü kpara, de te Me ena azükü ewü gbü kpi ne, ka-ye zu wü kpara, de te Me ngbü fe ewü, to wazi fü ewü fanü fanü ne. Wü kpara la ti adu akpi nda-wü tine de. Me ena ao ewü baka wü kovo, te ewü ena angbü egbo nga iri Me bete Yesu *Kurisito. Fü ewü angbü wü miri, de wü Yesu Kurisito, teka wü re kutu biri (1,000).

⁷ Fütanga wü re kutu biri (1,000) la, wüh ena adu ace kpa te Satana. ⁸ Fü Satana ayia tine, adu angbü endondoro te nga wü sü füh kotö ne 'buru, da emere e fe fe, teka afiti nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, teka de wüh di emere gü de wü *kpara ka Yesu. Satana ena abiti wü miri gbü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, abe te wü marajümiya ka-wü, de te sibi baka siki ne. Fü ewü areke te-wü, de wü Goga bete Magoga,* teka anü amere gü de wü kpara ka Me. ⁹ Fü ewü anü, anü baaala, zalü akoro gbü sü de te wü kpara ka Me ngbü

tete, agbü mere köti, de te Me le fa sü ne. Fü ewü ayia afü kere wü kpara ka Me la, kerekere gbaa! teka de ani nza ngü ka ewü. Wüh te eceka bane de, Me tima wa ka-ye eyi mbele! baka ülele. Fü ah ayia acuru ewü, anza 'buti 'buti! ¹⁰ Fütanga ngü la, fü wü malayika adu azoro Satana, angü ah ngbü fiti wü kpara la me-ye. Fü ewü aza engu, agü agbü du ka wa kpala, kpa gbü nga siti nü te koro gbü ngu, bete engu te koro gbü tö ne. Fü ewü angbü ezü cinga, agbü mere du ka wa la, fi mere badi. Fütanga ngü la, gara kpara te ena adu afiti wü kpara nda tine ma.

Dene ngü te Me ena akolo ngü ka wü kpara tete, gbü adu sïkpï

¹¹ Fütanga ngü la, fü ra ayia afü jia ra, awu Me te ngbü füh mere kpökpö ka-ye, te vi ngbü 'duwa kpilili! da eci aci bala! Fü kpi ake tö akpe adürü bü bala, ma du wu ewü tine de. ¹²⁻¹³ Fü ra adu awu wü kpara, de te ewü kpi eyi ne, 'buru. Angü wü malayika ka Me ngbü biti wü kpara la, te nga wü sü füh kotö ne 'buru, koro de ewü engagira kpökpö ka Me. Wüh ngbü koro de gara ewü gbü wü mbükü, de wü gara ewü te wüh ti de.† Fü malayika aza wü buku, de te wüh ngbü ba lara wü tima ka wü kpara, te nga wü ngü de te ewü ngbü memere kpikpi ye kpikpi ye ne, akoro di. Fü Me ayia akpo akolo ngü ka wü kpara 'buru, te nga tima ka-ewü biri biri 'buru. Fü malayika la ayia aza kpah gara buku, te di buku ka *Küküwa, akoro di. Mene buku la, wüh ba iri wü kpara, de te ewü ena aküwa fi mere badi, teka ngü ka Yesu ne, gbügbü. ¹⁴⁻¹⁵ Tekä mene wü kpara 'buru, de te iri ewü di gbü buku ka Küküwa la ma ne, wüh ngbü za ewü, gü 'buru agbü mere du ka wa. Dela tine eyi e'ba'basu kpi. Fü ewü aza kpi ake

* **20:8** 20:8 Mü ena amaka ngü ka wü Goga ake Magoga gbü buku ka Ezekele 38-39. İri wü Goga ake Magoga la, ah de mani teka wü kpara, te ewü le ngü ka Me de ne. † **20:12-13** 20:12-13 Mene wü kpara te wüh ti de ne, ah de mene ewü te wüh kpi gbü ngu, wü gara te wü nü zü me-wü, bete mene ewü te wü cögbörö diri ti füh ewü.

mbükü, agü kpah agbü du ka wa kpala, fü ngü ka-ewü anza fi mere badi.

21

Dene ngü ka to mere köti, te Me reke fü wü kpara ka-ye

¹ Dene kpah gara ngü te sere te-ye fere gbü roto. Gbü roto la, fü ra awu to kpî ake to kotö, de te Me reke teka wü kpara ka-ye ne. Te di bala, gina kpî ake gina kotö ne, dürü ka-wü eyi. Mere *yî-ngu dürü kpah eyi. ² Fü ra awu to mere köti ka Me, de iri ye Yerüsalema ne, te yia agbü kpî kpala, ekö enü kpa kotö kpakine. Ah su fa sü, baka würüse, te reke te-ye, ngbü nzo, eci nga watî ye, te ena aza ye ne.

³ Gbü roto la, fü ra aje ri kpara, te wü koro gbü kpökpö ka Me, da emala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wayi, Me koro eyi! Ah koro ngbü eyi esüka wü kpara ka-ye! Ah ena angbü de ewü gbü to köti ne, fi mere badi. Ah ena ato kpah wazi ye fü ewü, teka fü ewü angbü züka wü kpara kaka. ⁴ Me ena akö ngura gbü jia wü kpara ka-ye 'buru. Kpi ena adi tîne ma. Cinga ena adi kpah ma. Wü kpara tî aku gba tîne de. Angü Me nza wü siti ngü la eyi 'buru!"

⁵ Fütanga ngü la, fü Me ayia amala ngü de mere ri ye, gü ba, "Wayi, ngü la nza eyi dela! Angü ni reke wü ngü eyi 'buru toto!" Fü Me adu amala kpah gara ngü fere, gü ba, "De-ra deyi, ma ba wü ngü la 'buru aba, de ma tima fü wü kpara ka-ni, angü ah de zu ngari ni."

⁶ Fü Me adu kpah amala ngü fere, gü ba, "Ma reke wü ngü la eyi fanü! Ma kpo de ngü la ta me-ra. Ma du nza ngü ne kpah me-ra. Angü ma de gina kpara, ma kpah de adu kpara. Mene kpara te gümü ngu ngbü emere engü la, ah koro kpaka ra. Ma ena ato züka gu ngu fefe na, fü engu anzö. Ah tî ato gara e fere, na ngu la, nda de. Ngu la, ah

de ngu te ena aküwa wü kpara, fi mere badi.

⁷ Wü di enga ra, ah le fü yi arü kpekpeke! Te wü vügü ngbü eto cinga te yi, teka ngü ka-ra la, ngü ma. Yi i maguma yi gö! Yi mere e akpe cürü de. Te yi mere bala la, ma ena ato züka takpa la fü yi. Nih ena adu angbü de nih ma tundu, fü yi angbü wü di ra, fi mere badi. ⁸ Amba teka mene wü kpara, de te ewü ce ngü ka-ra, teka cürü ka wü vügü ne, wüh ena amaka cinga. Ngü la ena adi kpah bala, teka mene wü kpara, de te ewü le ngü ka-ra de, de mene ewü, te ewü ngbü emere ngü ka lümü, de wü kpara de te ewü ngbü emömörö wü bu wü, wü mürü waza, de wü mürü rü, wü mürü kuwa, wü mürü benge, wü mürü dakpa, abe te wü kpara de te ewü ngbü enü kpaka ewü ne, de wü kpara de te ewü ngbü emere gele ka faranda, de wü mürü mani. Wü kpara la 'buru, wüh ena amaka mere cinga amaka, angü wüh ena aza ewü 'buru, agü agbü du ka wa, te mbe ngbü ngböö ne. Fü ewü acuru anza kpala. Dela tîne eyi e'ba'basu kpi."

⁹ Fütanga ngü la, fü biri *malayika esüka wü mene de lorozi, ta te ewü to cinga te wü kpara füh kotö ne, ayia akoro kpaka ra, amala ngü fere, gü ba, "Ma koro la akine, teka fü ni asere to mere köti, de te Me reke fü wü kpara ka-ye ne. To mere köti la ngbü baka züka mada, de te *Kambiliki ka Me ena aza engu ne." ¹⁰ Te di bala, fü malayika la aza ra gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, fü a anü ake di kpa füh mere da kpa tikpi. Fü ra awu to mere köti engu la, de iri ye Yerüsalema, te yia agbü kpî la, ekö enü kpa kotö akine. ¹¹ To Yerüsalema la su fa sü, da eci aci, teka wazi ka Me, baka ngina, te ze-nga ra. ¹² Wüh jî mere 'baranga de da, baka abe, te mo kpa etikpi, eküte to Yerüsalema la, kerekere gbaa. Wüh o wü möngiti ka 'baranga la, nzükpa de füh ye

'basu. Fū wü malayika nzūkpa de fūh ye 'basu angbü eci sü, te wü möngiti la biri biri 'buru. Wüh ba kpah iri nguwa wü di enga *Yisarayeke nzūkpa de fūh ye 'basu ne, te wü möngiti la biri biri 'buru. ¹³ Fū ewü ao wü möngiti bata to kpa fūgö, bata to kpa ekati, bata to kpa edebu sü gbü kamisü, bata edebu sü gbü kokpa. ¹⁴ Wüh ji 'baranga la fūh wü cögbörö teme nzūkpa de fūh ye 'basu. Teme biri de iri *mürü tima ka Yesu eküte ye, te nga ewü nzūkpa de fūh ye 'basu la 'buru.

¹⁵ Fū malayika, de te ngbü emala ngü fere ne, aza gara e esaka ye baka ndugu gala, te wüh reke gbü *diki-se. Fū ah akpo are mamō 'baranga ka mere kōti la, de wü möngiti ka-ye 'buru. ¹⁶ Mere kōti la de janga ye bala. Wü fafaka bala la, wüh 'buru yoo. Fafaka na biringbö la, ah de kilometere kutu 'basu de fūh ye kama 'buruve (2,500).* ¹⁷ Fū malayika la adu are 'baranga la, teka awu ngongomi. Ah re maka baka metere teke bata nzūkpa de fūh ye bala (74). Malayika la ngbü re 'baranga la cu baka kpara, te ngbü emere tima fūh kotö sene.

¹⁸ Wüh fa 'baranga la de wü teme te ngbü eci aci 'de 'de 'de bala. Amba kambü de te wüh ji gbü 'baranga la, wüh fa de züka diki-se, te ngbü eci aci le le le baka jia ngu la. ¹⁹ Ri 'baranga la ngbü fūh züka cögbörö wü teme, te ewü su fa sü. Wüh reke gigena de gara teme, de iri ye jasipe, te ngbü eci baka ngina te ze-nga ra. E'ba'basu na, wüh reke de teme, de iri ye safira, te küküte ngbü eci baka küte cucurungu ne. Wüh reke ehabata na de teme, de iri ye kalekedo, mba salisalī bala. Wüh reke ehabala na de teme, de iri ye emerode, baka küte mö-nga la. ²⁰ Wüh reke gara de teme, de iri ye sadonuke, te di de wü tere te-ye, ngbe'de mbembe, ngbe'de mbembe bala. Gara na, wüh reke de teme, de iri ye sadüwane, te di didiki

bala. Fū ewü areke gara de teme, de iri ye kirisolite, te di mba bibiri, baka kpa manga la. Wüh reke gara na de teme, de iri ye berile, te di bibiri, baka küte borongoo la. Wüh reke gara de teme, de iri ye topaze, te di mbembe, baka mbe ndima la. Wüh reke gara de teme, de iri ye kirizofaze, te di mba bibiri, buwa bala. Gara na, wüh reke de teme, de iri ye jakinita, te di mba bibiri baka küte tengerene la. Fū ewü areke gara na de teme, de iri ye ametisite, te diki adiki baka yigbere la. ²¹ Wü möngiti ka 'baranga de nzūkpa de fūh ye 'basu ne, ngbü 'buru eci aci, mba ngbe'de, gbooo, baka küte fe la. Wüh reke wü kaje, te ngbü enü agbü mere kōti la, de züka diki-se, te ngbü eci aci, ngila ngila, baka jia ngu la.

²² Amba ma wu gara e kpala, baka *Kambü ka Me, gbü to kōti, Yerüsalema ne, nda-ra de. Angü Mere Me ake Yesu, *Kambiliki ka Me ne, ka-wü ladü tundu de wü kpara kpala. Wü kpara 'buru ngbü ewu wazi ewü cu dejia wü, da ecu ngü ewü. ²³ Wazi ka Me, bete nda Yesu ngbü elofo sü gbü to Yerüsalema la 'buru me-ye. Angü ra kpala ma, biti kpah ma. ²⁴ Wazi ra-sü ka to mere kōti, Yerüsalema la, ena angbü elofo sü te nga nzö wü sü fūh kotö ne 'buru, teka fū nguwa wü kpara angbü eceka kpi te nga zeze na. Wü miri ka nguwa wü kpara de fūh kotö ne, ena angbü kpah ekoro de wü e ka-wü 'buru gbü mere kōti la. Angü wüh ena angbü egbo duu nga iri Me ake Yesu, Kambiliki ka Me ne. ²⁵ Gbü ra anga gbü biti, wüh ni möngiti ka mere kōti la nda-wü de, angü biti kpala nda tine ma. Wü möngiti la ena angbü engbü ka-wü fi bü mböömbö bala te nga wü lö-ra 'buru. ²⁶ Nguwa wü kpara fūh kotö ne 'buru, ti eyi angbü ekoro, teka adi eto maguma wü fū Me, de mere tadu, agbü to mere kōti, Yerüsalema la. ²⁷ Wü

* 21:16 21:16 Kilometere 2,500, ah baka miles 1,500.

kpara 'buru, de te ewü ngbü engbü agbü to mere köti ka Yerüsalema ne, wüh ena angbü engbü ka-wü fi bü emere mene wü ngü, de te Me ngbü ele. Wü *siti ngü ena adi kpala 'buru 'buru ma. Ngü ka lümü, de wü ngü ka mani, ena adi kpala kpah ma. Wü kpara gbü to mere köti la ena angbü ka-wü ezükü fi mere badi. Angü Yesu Kurisito, Kambiliki ka Me ne, ba iri ewü eyi gbü buku ka-ye, ka *Küküwa.

22

¹ Fütanga ngü la, fü *malayika la ayia asere mere kpökpö, te Me ngbü fefeh na ake Yesu, *Kambiliki ka Me ne, fere. Mere ngu ngbü ekoro esa kpökpö la. Fü jia ngu la angbü ka-ye bü ngila, da eci aci le le le bala! Mene kpara te ena anzö ngu la, ah ena aküwa fi mere badi. ² Fü ngu la angbü ego etü kaje ka to mere köti la. Fü wü rü akö edere ngolo ka ngu la, gbü fafaka 'basu mini, da erü te nga wü fe biri biri 'buru. Fü wü ri-rü la angbü eküwa wü kpara, fi mere badi. Fü kpa wü rü la angbü eto wazi fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru, angü wüh baka rü ka wü keke. ³ Kina ta te Me kina gina wü kpara di, teka *siti ngü ta te ewü mere ne,* ena anza 'buru 'buru. Angü Me ake Yesu ena ao kpökpö ka-wü esüka wü kpara, gbü mere köti la. Fü wü kpara ka Me adi egbo nga iiri na kpala. ⁴ Wü kpara ka Me la ena angbü engbü gbamari ede kpökpö kaka, fü ewü angbü eceka gbügbüra. Fü Me aba iri ye eraku ewü biri biri 'buru. ⁵ Wüh ti asiya wa agbü to mere köti la nda-wü de, angü biti kpala nda ma. E te ena angbü elofu sü kpala, ena adi ka-ye bü duu wazi Me. Fü wü kpara ka Me angbü kpala, fi mere badi, baka wü miri.

Dene ngü teka dudu ka Yesu

⁶ Fütanga ngü la, fü *malayika, de te ngbü esere wü ngü la fere ne,

ayia amala ngü fere, gü ba, "Wü ngü 'buru, de te ma ngbü eceka ewü la, wüh 'buru de zu ngü ka Me fanü fanü. Wü ngü engu la, ena amere te-wü kpah fanü. Angü ta gügü, Me ngbü emala ngari ye fü wü *mürü dofo ka-ye me-ye. Amba enatikine ne, Me tima ni, malayika ka-ye, teka asere wü ngü, de te ewü ena amere te-wü te gara ne, fü wü kpara ka-ye, ka Me, baka ta te engu ngbü emala fü wü mürü dofo ne. Angü wü ngü la ti ayiri de. Wüh ena amere te-wü kere."

⁷ Dene ngü te Yesu mala fü nih, wü kpara ka-ye 'buru, gü ba, "Ni ena adu akoro kere! Ah le fü nih aje wü riri ka-ni, de te wüh ba ewü gbü *Ngari Me ne, teka fü nih aküwa fi mere badi."

⁸ De-ra *Yüwane, ma ngbü ba wü ngü de gbü buku ne me-ra. Ma wu wü ngü la cu de jia ra, je kpah cu de güje ra. Angü malayika ka Me ngbü sere wü ngü la fere me-ye. Te ma wu wü ngü la bala, fü ngü la aga gbü jia ra afa sü. Fü ra ayia ati kötö erü lö malayika la, ta teka de ma cu ngüngü na. ⁹ Fü malayika la ayia amala ngü fere kpekpeke, gü ba, "Ma mere e acu ngü ni de! Angü ni de Me nda-ni de! Ni kpah bü de kpara, te ngbü emere tima ka Me, baka ra, de wü bu ra, wü mürü dofo ka Me, kpah bete mene wü kpara 'buru, de te ewü ena aje ngü ka Me, de te wüh ba gbü buku ne. Ah le de ma cu 'duwa ngü Me kpikpi ye! Ma mere e adi ecu ngü gara kpara de!"

¹⁰ Fütanga ngü la, fü malayika la adu kpah amala gara ngü fere, gü ba, "Ma mere e awo wü ngü, de te ma ba gbü buku ne, de. Ma tima ngü la fü wü *kpara ka Yesu 'buru, teka fü ewü aje ngü gbügbü. Angü ngü la ti ayiri de, ah ena amere te-ye kere. ¹¹ Te di bala, teka mene wü kpara, de te ewü ngbü emere *siti ngü ne, ah le ta de wüh ce siti ngü ka-wü la ace. Amba, te wüh le

* 22:3 22:3 Mü ena amaka ngü ka kina la gbü Gina Ngü 3:1-19.

ace siti ngü de la, ah de ngü ka-ewü. Wüh nü de siti ngü ka-wü la enü kpa engagira nü. Tekä ngü la, cinga ena amaka ewü fanü. Amba, teka mene wü kpara, de te ewü ngbü emere züka ngü ne, ah le de wüh lala fi gbü züka ngü ka-wü la, enü di kpa engagira nü, teka fü ewü amaka tadu gbü *adu sikipi engu la.”

¹² Te di bala, dene ngü te Yesu mala fü wü kpara 'buru. Ah gü ba, “Ma ena adu akoro titine. Gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete la, wü kpara 'buru de te ewü lala fi bü gbü ngü ka-ra ne, ma ena aküwa ewü. Amba mene wü kpara, de te ewü ngbü emere siti ngü ne, ma ena ato cinga te ewü! ¹³ Ma de gina kpara, ma kpa de adu kpara. Ma kpo de wü ngü ta me-ra. Ma ena adu anza wü ngü kpa de me-ra.”

¹⁴ Te di bala, wü di enga wüna, ah le fü yi azürü wü siti ngü ka-yi azürü nzila, de *ngüte Yesu, *Kambiliki ka Me, teka fü yi arı angbü de tadu, agbü to mere köti ka Me, te su fa sü ne. Fü yi azü kpa de ri-rü, de te ena aküwa yi fi mere badi ne. ¹⁵ Amba teka siti wü kpara, wüh ti arı kpala kpo fi de. Wü mürü rü, de wü mürü kuwa, bete mene wü kpara de te ewü ngbü enü kpaka ewü ne, wüh ti arı kpala de. Wü mürü waza, de mene wü kpara, te ewü ngbü emömörö wü bu wü, wüh ti arı kpala kpa de. Wü kpara te ewü ngbü emere gele ka faranda, de wü mürü mani, te ewü ngbü emala ngü, anga emere ngü de wu ne, wüh ti arı kpala kpa de.

¹⁶ Miri Yesu mala fü nih, wü kpara ka-ye, gü ba, “De-ni Yesu, ni tima malayika ka-ni la, teka asere wü ngü la fere, teka fü ra amala nga ewü fü wü kpara ka-ni 'buru. Ni de kundu ye Miri *Davidi, ta te Me tima ni, teka aküwa wü kpara ka-ye ne. Ni baka küfara de iri

ye Mürüba, de te ngbü ekoro emözekpi ne.”

¹⁷ Te di bala, *Nzila Wazi Me ngbü emala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba, “Wü koro ekoro, de wü le kpa de ngü ka Me ne.” Wü *kpara ka Yesu, te ewü di baka wara ka ne, wüh mala kpa de bala. De-yi, de te yi ngbü eje ngü ne, yi mala nga ngü ne kpa de emala fü wü bu yi. De-yi, wü kpara de te gümü ngu ngbü emere yi ne, yi koro ekoro kpaka Yesu, teka fü engu ato züka gu ngu ka *küküwa fü yi. Engu ena ato ngu la fü yi kükürü, teka *züka maguma ye.

Dene adu ngü ka-ra, Yüwane

¹⁸ De-ra Yüwane, dene ngü te ma le amala fü wü kpara 'buru, de te ewü ngbü eje ngü de gbü buku ne, gü ba, “Yesu sere wü ngü de gbü buku ne fere me-ye. Te di bala, yi mere e aza wü gara töndö fingangü ka-yi, adünda de ngü ka Yesu gbü buku ne de. Angü, te yi mere bala la, Me ena ato kuru te yi, baka wü kuru, de te ma mala nga ewü gbü buku ne! ¹⁹ Kpa de bala, yi mere e aza gara ngü, de te wüh ba gbü buku ne, awo asidi kpa de, angü Me ena aza kpa de züka ngü, de te engu le ato fü yi ne, asidi. Te di bala, yi ti arı agbü to mere köti ka Me, nda-yi tine de. Yi ti azü ri-rü te ena aküwa yi fi mere badi ne, nda-yi kpa de.”

²⁰ Miri Yesu ngbü sere ngü la fere 'buru me-ye. Ah mala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba, “Ah ngbü bala! Ni ena adu akoro kere!” Ah di bala, Miri Yesu. Wayi, mü du edu kere!

²¹ Miri Yesu Kurisito, di de wü yi, wü kpara ka-ye, de ah to kpa de wazi fü yi, angü engu de mürü *züka maguma.

Dela adu ngü ka-ra, Yüwane, ah di bala.